

OBRANA.

ČASOPIS

VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KATOLICKO-POLITICKÝM.

ROČNÍK XIII.

MAJITEL A VYDAVATEL

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR

VÁCLAV KOTRBA.

FRANTIŠEK ŽÁK.

—◇ V PRAZE. ◇—

TISKEM A NÁKLADEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY V. KOTRBA.

1897.

O b s a h.

A) Články politické.

- Žák Frant.: Palacký a české státní právo str. 1. — Rok 1848 a české státní právo 33. — Několik črt z ústavních bojů 49. — Hlasovací právo 81. — Z hloupých nehloupější 97. — České státní právo 273, 289. — Husiada r. 1897 321. — Badeniův duel 433. — Rozhled 561.
- Škrdle Tomáš: Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a zemského sněmu 129, 145, 177, 193, 229.

B) Články vědecké a poučné.

- Dr. Kadeřávek Eugen: Kněz katolický přítelem pravé filosofie 39, 57, 92, 107, 138 155, 185, 201, 223, 248, 282, 298, 348, 376, 395, 426, 440, 473, 489, 522, 565.
- Žák Frant.: Z východu 88. — Ze socialistické poesie 133 — K svato-Vojtěšským slavnostem 198. — Ruský duchovní o domácích poměrech 278. — Něco z Anglie 328. — Husova reforma 337. — K zamýšlené oslavě Rokycanově 385, 418, 467, 484. — Z Velehradu 388, 421, 471, 516.
- J. S.: Německá odpověď na východní otázku 101.
- π: Žádoucí a potřebná kniha 149.
- Kameš Vojt.: Schvalovali Jesuité vraždu nekatolických panovníků 153. — Monita privata tovaryšstva Ježíšova 231.
- Snopek Frant.: Papež Jan VIII. a slovanská liturgie 244.

C) Články národohospodářské a sociální.

- r. Sociální rok 1896 3. — Jak stát podporuje české školství průmyslové a obchodní 36. — Břimě, které se dá zmenšit 85. — Finance sborů samosprávných 104. — Nedostatek dělnictva zemědělského 241 — Přímé daně v Rakousku 370. — Nové projekty daňové v Rakousku 481. — K ženské otázce 513, 529.
- Myslivěc V.: Křesťansko-sociální hnutí žen 373
- jt. Stav zemědělství u nás a zemědělské sjezdy 7. — Zemský úvěrní fond jubilejní pro maloživnostníky a maloroelníky 53. — Pojišťování pro případ stáří a neschopnosti ku práci 179 — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897 276, 293, 326, 342. — Program strany soc.-demokr. a sjezd v Hamburku 465.
- Svozil J.: Nynější společenská bída a vůle Boží 393.
- Žák Frant.: Moderní lichotníci.

D) Články literární.

- Žák Fr.: Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás 18, 66, 113, 162, 209. — Divadelní listy 257, 306, 351 402, 447, 495.

E) Články zábavné.

- Vaněk F. B.: Z metamorfos novokuže 17. — Žák Fr.: Feuilleton 41. — Suková Julie: Kyrjuša 24. Z ruských mravoučných povídek 73. — Dostál Alois: Svorně a mužně za dobrým cílem 27, 76, 123, 171, 220, 266, 312, 361, 404, 456. — Bulant Ant.: U fortny 65 — Taxil Leo: Pavel I., car ruský 120. — A. K.: Mučenka 161. — Kameš Vojtěch: Sedmero hlavních hříchů 167, 216, 260, 310, 358, 405. — Veselá K.: Imortelky 305. — Vělimský J.: V boji za svobodu 401. — Grubrová A.: Nedělní dítě 454. Ve smeti velkoměsta 545 — Brodský Boh.: Obrázky z vojny 458, 506 548. — Foučková Lizzie: Povídka o chmelnici 502. — Lípa V.: Feuilleton 554.

F) Drobné zprávy.

I. **Politické a časové:** Jak se referuje Hádky poslanců. Pražský starosta 11. — Cejl. Vynucený starosta. Klerikální nebezpečí. Odříkáš se sataně? Dr. Rieger v Kolině. Socialisté. „Čas“ o historii 45. — Staročesi a my. Kongrua. Teklý a rolnictvo. Dr. Vašatý a Sláma. Pálffy. Ukončení říšské rady. Nové volby a pastýrský list 59. — Výňatky z řeči Dr. Riegra v Kolině 62. — Volební provolání katolicko-lidové strany německé. Prohlášení vládní. Prímé volby. Rozpočet. Dr. Podlipný. Koulův plán prokopání Letné. Zprávy o korunovací a úřední řeči české. Katolicko-politická jednota. Vlast. Katech. spolek. Volební ruch 94. — † Eim Gustav. V. Štulec a Božena Němcová. Něco o škole 109. — Volby. Ze sněmu 140. — Říšská rada. Socialisté a české státní právo. Liberální antisemitism. Realisté 157. — Jazykové nařízení 186. — Ministerská krise. Jazykové nařízení. Liberální antisemitism. Říšská rada. Socialisté a pokrokáři. Vyšší studium žen. Bratři křesťanských škol 189. — Velikonoce a vyhnaní ďáblové. Socialisté. Dáblové v redakci „Nár. Listů“. Jazyková nařízení pro Moravu. Dědictví Komenského 204. — Školský návrh. Říšská rada. Z hloupých nejhlupejší. Kříž a jeho nevěrná žena. Odkaz B. Schnella. Pařížská katastrofa 234 — Obstrukce. Confess škola. Federalismus. Naši poslanci. Diety. Adresa. Ženský sjezd. Katolické ženy. Česká bestie lidská. Nové pohanství v skandálech mravních 252. — Hus. Vídeňský social. sjezd. Učitelský sjezd. Samospráva církve. Politická situace 283. — Hus. Spolek katolických učitelů. Klid v trafikách. Politická situace. Radikální listy. Křesťanská akademie 300. — Politická situace. Kofže B. Schwarzenberg. Husiada. Křesť. socialní huuti žen. Všeobecná irredenta 332 — Německá obstrukce. Povodeň. Protest proti pronásledování Čechů. Čeští muzikanti 349. — Moderní protináboženská metoda. Jazyková nařízení škraboškou jiných cílů. Moderní život společenský a uvedená metoda. Pomocná akce povodní stížeujm. Katol. poslanci čeští 379. — Hradecký sjezd. Referentství „Nár. listů“. K polit. situaci. Sjezd Nov. Života. Z Uher Rusko-francouzská aliance 397. — Polit. situace. Úpadek vzdělanosti. Pouť † Kl. Borový. Mělnická záložna. Centralismus ve škole 429. — Souboj Badeniův. Říšská rada. Resoluce důvěrníků zemských. Manifest. sjezd hist. kroužků družstva „Vlast“. Ze školy 443. — Bestia triumfans. Státní rozpočet. Dipauliův jazykový a školský návrh. Denník „Právo lidu“. Prohnanost socialů. Písně otroka. Dr. Lueger a ajvajáci. Zednářský program 476. — Návrh Dipauliho. Postavení naroda českého. Řeč dr. Herolda a Grégra. Socialisté a škola. Reformace, revoluce. Protestant o katolické církvi 491. — Delegation. České sněmy. Polit. situace. Povšechná kulturní situace ve znamení protikatolici-mu. České protikatolické rejdy 524 — Pád ministerstva Badeniova. Říšská rada. Nový sněmovní řád. Delegation. Z říše socialismu 535 — Nové ministerstvo. Pražské bouře. Socialisté. Uklidnění. Protikatolické demonstrace ve Vídni 569. — Prozatímné vyrovnání mezi oběma polovicemi naší říše 510.

2. **Národohospodářské a socialní:** Zemské družstvo zemědělské. Zemský úvěrní fond zemědělský. Loterie a výška vyher. Obilní obchody termínové 47. — Selské právo 110. — Česká společnost národohospodářská. Hypoteční banka a pozemkové zadlužení. Návrh chekového zákona 191. — Nedělní klid na drahách. Poštovní kongres světový. Vyrovnání 205. — Oslava 1. května. Ženský ruch. Smlouva s Bulharskem 238. — Výroční zpráva živnostenských inspektorů za rok 1896. První letak české společnosti národohospodářské. Svůj k svému 255. — Stavka, která skončila pro zaměstnané s úspěchem. Osnova zákona o upravení poplatků soudních. Netečnost obecnstva k otázkám hospodářským 287. — Malá živnostenská novella. Usnesení poštovního kongresu světového. Zavedení nedělního klidu v trafikách 335. — Naučení z hospodářské pohromy letošní. Vzestupný kurs obilních trhů. Mistrovský kurs pro truhláře 351. — Mezinárodní kongres na ochranu dělnictva v Curychu. Co mají pěstovati dnes rolníci na místo cukrovky. Zahájení říšské rady 431. — Dozor nad obchodem potravinami a poživatinami. Státní podpora na úlevu pohrom živelních. Cukerní premie prodlouženy zase na rok 445. — Rozpočet na rok 1898. První účetnický a správní běh založen systému Raiffeisenova. Nové daně 495. — Léčení nezaměstnanosti 527. — Dělnická akademie. Zrušení cukerních premii. Spojené státy evropské. Rolnický sjezd rakouský ve Vídni 538.

3. **Různé:** Palacký o náboženství 12. — Ruský a polský jazyk v církvi 63. — Z tal-mudu 96. — Řecko a Kréta 111. — Katolickým dějepiscům 143. — Ukázka dějepisů církvi nepřátelských 159, 207. — Kdo odnárodňuje církve 209. — O starších typech Marian-ských 383. — Žabec. Protestant o protestantismu 447. — Zahanbení kacíři 480. — Bebel o katolicismu. Katolické bibliotéky 538. — Odpověď Mommseuovi 540. — Kněz a filosof. Kniha knih 572.

4. **Literatura:** Slova pravdy 12, 112, 208, 462. — Modlithy k-Neznámému 31. — Pietas 52. — Na okrajích kancionálu života 79. — Jen žádny. strach před smrtí 80 — Fr. Palacký 127. — Meditace 175. — Ed. Drumont: Israelita 175. — Nový život. Sv. Voj-těch. Nový pláč koruny české. Kázání Markraba. Volnost, rovnost, bratrství. 208. — Humanismus a humanisté v Čechách 223. — Poupátka 272. — Z oboru sexualního 271. — Ant. Marek. Aletheia. Křesť. sociologie. Hlídka. Knihovna sv. Vojtěcha. Úvahy o umučení Páně. Dvě časové řeči. Kazatel. Uprímné slovo ku křesť. dívkám 318. — Radosti života 365. — Paedagogika. Sacerdotium. Karel Havlíček 412. — Budoucnost národa. Farář z Černodola. Vzdělavací knihovna katolická. Sv. Růženc a nejev. Svátost. Pouť na svatou Horu. Knihovna sv. Vojtěcha 462. — Senační kniha. Naše kalendáře 510.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Palacký a české státní právo.

Že Palacký měl na obnovení státoprávního vědomí českého lidu a české historické šlechty největší vliv, tvrdí se všeobecně a zajisté pravdivě. Je to ostatně pochopitelné, vždyt on první pragmaticky, právě a cele vnikl v děje koruny české, již celou pojal do svých dějin národa českého. „Úmysl můj byl nerozlučovatí, co Bůh spojil,“ psal v předmluvě česk. vydání I. dílu dějin. Historie této činnosti Palackého vypsána bude, ale teprve snad až tehdyž, až těšiti se budeme z českého státního práva uskutečnění.

Palacký myslil si Rakousko jednotné, jako jeden stát se středem ve Vídni a s jistou centralisací, kterou v jistém ohledu hájil jako pokrok. Nikoliv ovšem nynější centralisace, v níž právem viděl nebezpečí germanisace, v říšské radě proti ní v zájmu lidských práv a dobra rakouského se ohražoval. Proto největším nepřítelem byl a zůstal dualismu, který jednotnost ideje státu rakouského rozdrobil, práv národům jako jazykovým nebo státoprávním tělesům nepřinesl a uskutečnění jeho ideje státu rakouského položil do nedohledné budoucnosti. Jeho idea rakouského státu byla federalistická, ve které všichni rakouští národové byli by našli svobody jazykové, již Palacký tak vysoko cenil, a jisté samostatnosti státoprávní se společným orgánem pro celý stát. Hlavním důvodem pro tuto ideu byly mu přirozené poměry státu mnohojazyčného, dobrovolnými smlouvami vznikšího, (známe slovo: kdyby Rakouska nebylo, museli bychom ho utvořiti v zájmu lidskosti atd), především ale národnostní a jazykové. Ale hlavní základ, který asi k jeho ideji o rakouské federaci ho přivedl, ať už při tom uvedené právě důvody hrály úlohu prvotní nebo byly jen touženou výslednicí tohoto základu, bylo přece jen vědomí státoprávní vzhledem k české koruně. Jinak nedala by se ani ta jeho pevnost, vytrvalost, určitost a jasnost v náhledech a rozhodnutích vysvětliti, nebo pro zabezpečení národnosti a svobody byly by se našly i jiné cesty, na př. rovnoprávná kostitučnost v jednotném státě. Byl-li v jednotlivostech umírněný, přistoupiv na fundamentalky, které dnes asi sotva platí u Mladočechů za ideál českého státního práva, nikdy neodstoupil od základních stěžejních bodů jeho, jež hájil proti odpůrcům cizím i méně prozíravým vlastencům.

Pro současníka našeho nynějšího sněmu velice zajímavo je čísti o sněmovním jednání let čtyřicátých do r. 1847. Člověk ani nechce věřiti svým očím, když vidí, jak šlechta tenkrát byla státoprávní a rozhodna. Žádalit stavové způsobem velice rázným a vlasteneckým, aby sněmu českému byla vrácena aspoň ta práva, která mu Ferdinand II. nechal v obnoveném řízení zemském. Vzpomeneme-li, že Palacký byl sv. duchem stavů, jimž o bývalých právech stavů přednášival v paláci knížete Karla Schwarzenberga, vidíme hned, odkud vítr vál. Různé enunciace a projevy stavovské svědčily o takovém jasném státoprávním vědomí, že jen u Palackého lze k tomu hledati klíč. Tenkrát ovšem jednalo se o sněm stavovský. Také snad jednalo se více o obmezení absolutismu, ale překvapuje velice na onen čas správné Palackého posuzování Ferdinandova obnoveného řízení (1846), o jehož některých státoprávních privilegiích prohlásil, že nikterak na ně patřiti nelze jako na ně jaké milostivé výsady. Nevyslovil toho, ale mezi řádky lze čísti: byla to oktrojírka. Že se jednalo o obmezení absolutismu nejvíce, je snad vidno z toho, že r. 1848 byl Palacký mezi těmi, kteří se osvědčovali (Němci i Češi), že chtějí písmem a slovem co nejmocněji hájiti spojení koruny České s říší rakouskou svazkem konstituční monarchie. Zlomení absolutismu ale přece snad nebyl první krok k státnímu právu českému, poněvadž druhdy české státní právo znamenalo poměr koruny ku králi jako k panovníku s mocí vzhledem ku koruně ovšem obmezenou (byla mezi sněmem a králem rozdělena), ale při tom ve své moci, králi přiřknuté, byl panovník neobmezený, od každého cizího vlivu prost. Právě konstituce se svou říšskou radou přinesla ty největší obtíže, poněvadž v této moc, císařem jí daná, byla spojena s vlivy cizími, všerakouskými. Když tedy stavové po prohlášení konstituce na návrh Palackého měli prohlásiti obnovené řízení zemské a bytné zrušené (to jest stavovská privilegia v něm obsažená), dlužno to považovati více jako krok k demokratismu a právům lidu, nežli jako krok státoprávní. Ale státoprávního momentu nelze tu přece neviděti. Daleko důležitější je svolání k Moravanům z r. 1848 o spojení země moravské a slezské s korunou českou, neboť celistvost těchto zemí je nejhlubším základem státního práva českého.

Moravští stavové bohužel nerozuměli své době, ale výklad Palackého o této celistvosti a nerozdílnosti zemí koruny české je znamenitý, v pravdě státoprávní. Poukazoval na tisíciletou historii tohoto celku, na přirozenou jednotnost národní, na poměr jeho k říši, jejíž velikost viděl ne v centralisaci, třeba i konstituční, ale ve spravedlivém, vzájemném urovnání jednotlivých státoprávních částí vedle sebe k společné jednotě. Tyto části měly se (dle promemoria 1848) svobodně a neodvisle vyvíjeti jako země sui generis, svobodné Čechy v silném Rakousku. Při tom nechtěl jen rovnoprávnost jednotlivců, ale rovnoprávnost národů a zemí (v Manifestu slov. sjezdu). Společné mělo jim býti jen to, co k trvání, silného a mocného státu nezbytné bylo by třeba. (Návrh ústavy § 36.) Zemský ministr na př. měl státi k ministrům říšským v poměru kollegialním (§ 42.). V r. 1861 postavil se rozhodně proti těm, kteří vedli si nepřátelsky vůči historické spojitosti zemí koruny České, bráně se při tom, že by celistvostí rozuměl nějaké administrativní podčinění Moravy pod Čechy; znalť dobře samostatnost jednotlivých zemí koruny i v době rozkvětu státního práva. To jsou vesměs skutky ducha Palackého, jím vyvolané, jakož vůbec probuzení státoprávní, tak neustálené dosud a nepocho-

pované, je dílem jeho. Kdyby byl nic jiného nevykonal, než-li že otázku tu vzkřísil, dosti by toho bylo, aby mu zachovalo vděčnou památku a politický význam. Ale on ji i v základech objasnil.

Nejkrásněji státoprávní vědomí Palackého obievilo se před volbou do říšské rady, kdy stál i proti Riegrovi, který z velice vážných příčin klonil se k obeslání. Palacký bohužel podlehl. Tím opuštěn pevný základ státního práva, a následky ukázaly se brzy. Houževnatý odpor Palackého proti obeslání říšské rady dlužno tudíž nejen se stanoviska státního práva, ale i vzhledem ke kritické a pobouřené tehdejší veřejnosti české považovati dnes za stkvělý čin politického věhlasu, jenž má málo sobě rovných, a jeho vlastenecké pevnosti, nedávající se ani útoky, ani sliby másti. Když pak na této říšské radě mluveno o českém králi jako o králi jerusalemském, o koruně jako o rendlíku nebo v žurnalistice židovské jako o klamu, jímž šálí se lid a p., byl Palacký odhodlán k nejrůznovějším krokům. Však k passivní opozici došlo hned, jakmile dualismus začal se poznenáhla skutkem vytvářeti. Zvítězil Palacký, ale zlo bylo už tu a nedalo se odstraniti více. A pak ještě několikráte udála se mu příležitost. Památná deklarace, ač sepsaná Riegrem, udála se přece pod vůdcovstvím Palackého a je dílo jeho vůdcovství v národě, v níž o obnoveném řízení, pragmatické sankci a státním právem vůbec promluveno lapidárně, otevřeně. Jest zajisté jedním z nejdůležitějších aktů z boje za české státní právo, kterýž jedině fundamentálkami, slibovavšími ovšem uskutečnění aspoň hlavní části toho, co je nezadatelným požadavkem české koruny, byl poněkud oslaben. V ní vysloven program, který neměl by býti nikomu cizí.

Těchto pár řádků jsme napsali, než opět se vrátíme k předmětu státního práva českého, pokračovati hodlajíce v člancích, loni o témže předměte započatých. Mírně, ale pevně, neupřílišněně v radikálních požadavcích, ale vytrvale, s citem pro velké Rakousko, ale s otevřeným vlastenectvím pro českou korunu, vždy s láskou k domu panovnickému a naprostou oddaností k němu, vždy s neuprosnou důsledností, tak možno snad charakterisovati státoprávní program a počínání Palackého. Jaký to příklad pro malichernou, nestálou, tu nadšenou a radikální, tu chabou a kompromisní naši dobu. Kdyby byla bývala tehdejší dána důvěra muži své doby v Rakousku nejznamenitějšímu, jak mnohým neštěstím by se bylo předešlo! My nevíme, čemu více se na něm obdivovati máme, jeho práci neb charakteru, jasnosti a bystrozrakosti, nebo mravní hloubce, rakouskému vlastenectví nebo lásce a obětavosti k národu. Jeho studium dá ještě dnes nejlepší politické vzdělání a bylo by s to, spojití rozeštvaný a rozdělený národ, dáti mu světlo, pevnost, určitost, váhu a úspěch. Ale my máme tak mnoho zbytečného na práci v té své ubohé politice!

—k.

Sociální rok 1896.

Bude tomu právě letos 30 let, kdy Bělákův výborný „Posel z Prahy“ s radostí oznamoval svým čtenářům, „že i u nás začíná se probuzovati snaha k polepšení stavu pracovního směřující“ a že dne 10. máje 1857. odbývala se v Praze schůzka fabrikantův a obchodníků, v níž se jednalo o zřízení

spolku k spomožení stavu dělnického zařízení spořitelu, nemocenských pokladen zakládáním opatroven dětských a péčí o zaopatření osob k výdělku neschopných.

„Posel z Prahy“ podnětu tohoto použil ku vřelému článku o dělnictvu a poměru jeho k zaměstnavatelům. Jež nespojuje s dělníky jen práce a mzda, nýbrž svazek podobný rodinnému. „Každý pan považuj sebe tak, jakoby ho byla prozřetelnost v čelo tlupy větší nebo menší postavila, aby ji vedla k blahobytu, t. j. k mravnosti tělesné a duchovní, k zpříjemnění života, k poznání, že mimo hrubou hmotu je tu duch věčný, jenž vše provívá a život působí. Pánovi necht' jsou dělníci „po rodině a příbuzenstvu jeho nejbližší“ dělník necht' se k pánovi tu i „jako dítě k otci“, laska tvoříž z nich všech jednu rodinu.

Vzpomeneme-li pak ještě na značný a dosud náležitě nedoceněný sociální ráz revolučních bouří roku 1848, čteme-li v proklamacích, politických brožurách a pod. o „bídě proletariatu“, která neodbytně se hlásí „a jako Damokův meč visí nad nad našimi hlavami“ — a srovnáme-li s ideálními snahami našich prvních pěstitelů české literatury národohospodářské a sociálněpolitické i s těmito hlasy, osvětlujícími jako nenadále hrozivé blesky mračna společenské bídy úpící pod tlakem podnikatelského i vládního oportunistu sociální, události roku právě uplynulého, mimoděk ovladne námi trpký pocit, že veškeren náš pokrok technický a hospodářský, naše rozvětvené železné dráhy a nesčetné parolodi, naše hybné stroje parní, plynové a elektrické, naše sítě poštovní, telegrafní a telefonní, naše pracovní stroje, plnicí sklady velkoměstské nadbytkem zásob zboží nejrozmanitějšího, že vše jest pouze hlemýždím krokem na dráze skutečného blahobytu a spokojenosti vrstev nejširších.

A leckdy zdá se nám dokonce, že nelze snad ani mluvit o pokroku, že spějeme vstříc všeobecné bídě, úplnému rozvratu veškerých poměrů společenských i hospodářských . . .

Nechceme býti pessimisty, ale vedle bot sedmimílových, v nichž kráčí technické vynálezy, výroba a obchod mezinárodní, státní rozpočty a militarism, jest spravedlivý pokrok lidstva na dráze blahobytu, zdraví, mravnosti a spokojenosti velmi, velmi nepatrným.

A přece jest tu dosti zákonů, upravujících veškeré poměry životní, máme ochranný zákon dělnický v živnostenské novelle z r. 1885, máme živnostenské inspektory od r. 1883, máme pojišťování dělnické na případ úrazu a nemoci atd. — ale duch zákonů těch pronikl tak málo životem průmyslovým a obchodním, jak málo lze mluvit o lásce a vzájemném rodinném poměru se strany podnikatelů, zaměstnaných.

Vraťme se po této retrospekci k vlastnímu předmětu této črty: sociálním událostem roku 1896.

Stávkami počal, stávkami končí. Zvlášť u nás měli jsme veliké stávky hornictva v uhelných dolech moravsko-ostravských i severočeských, stávky obuvnickou, truhlářskou, strojnickou (v Praze a ve Slaném), tkalcovskou (v Libni), v D. Rakousích měli t. zv. generální stávku Neunkirchenskou, v Berlíně stávkovalo dělnictvo konfekcionářské, v Hamburce dělnictvo přístavní, ano mzdové hnutí, které nezastavilo se svého času u Podmokel, pro-

dralo se vzdor kozáctvu a policii i přes hranice ruské a způsobilo velikou stávkou textilního dělnictva v Petrohradě.

Stávky loňské většinou nevznikly však ze snahy po zlepšení podmínek pracovních (zkrácení doby pracovní, zvýšení mzdy, zachovávaní klidu nedělního a pod.), ale ze snahy ukázati třídám majetným a zejména podnikatelům sílu a moc dělnické organisace. I při těchto stávkách kladeny byly požadavky rázu materiálního — měly-li se získati a trvale udržeti massy dělnické šlo-li také o zjednání sympathii veřejnosti, bylo vylíčení druhdy skutečných, druhdy domnělých křivd a postavení požadavků z toho plynoucích manévrem právě tak nezbytným, jako při vypuknutí války každá z válčících stran ve svém ultimatu svou řeč za spravedlivou prohlašuje a vinu na nepřítele svádí.

Ale s požadavky a stížnostmi, které měly prokázati morální odůvodněnost stávky, přišlo se leckdy teprv, když stávka již byla vypukla a tu a tam zřikaly se stávek i samy rozvášlivější listy dělnické.

Sem patří i české stávky hornické. V Mor. Ostravě stávkovalo na 30.000 horníků, újma stávkou dělnictvu na mzdě způsobená činila přes půl milionu a výsledkem nebylo leč bída a další zadlužení lidu dělnického v židovských skladech, výčepech a kořalnách, jichž bylo tehdy v revíru ostravském na 700 napočteno. V uhelném obvodě severočeském vypukla stávka koncem září bez stanovení jakýchkoli požadavků. bez vyjednávání se správami dolů, bez vědomí a proti vůli organisace sociálně demokratické, již hornictvo severočeské většinou málo jest nakloněno. Na šachtách a po cestách rozšiřovány letáky a plakáty vybízející ku stávce, zástupy mladších dělníků táhly důl od dolu, aby přiměly k zastavení práce ostatní soudruhy dosud fárající, domluvami nebo hrozbami. Jako v Ostravě, ani zde nevěděla veliká část dělníků, proč do stávky jde a nedovedla to ani říci úředníkům jich se tazajícím

A když úplný neúspěch způsoboval nedostatek a hlad, když zejména v severních Čechách celý kraj hemžil se několika pluky pěchoty a jízdy, když co den skoro odváděny byly oběti podněcování k soudům — bylo po stávce, ale nikoli po následcích jejích nejen pro odsouzené dělníky, ale i pro ty, kdož stávku, k níž snad byli donuceni, odpykali dlouhým a trpkým strádáním. A při stávce ostravské pracovalo se na prusko-slezské straně dolů o překot a celé vlaky uhlí dojížděly denně přes hranice rakouské krýt spotřebu, na kterou nepracující doly naše nestačily . . .

Zneužívání stávky, již jinak pokladati dlužno při dnešním řádě společenském za prostředek oprávněný a za jistých okolností nezbytný, vedlo nammnoze k užšímu spjetí podnikatelů: v Mor. Ostravě i v sev. Čechách solidárně postupovaly veškeré správy dolů a železáren, v Neunkirchenu veškerí továrníci na ohlášení stávky propustili ihned veškeré dělnictvo, prohlásili, že nebudou vyjednávat s příšlymi vůdci dělnictva, že počnou pracovati jen po vzájemné shodě a všichni najednou a za zcela nezměněných podmínek pracovních.

Průmyslnictvo rakouské konalo sjezd, v němž žádá za úlevu pro průmysl při úrazovém pojištění dělnickém, stěžovalo si u vlády, že liknavost úřadů podporuje bujení agitace socialistické a svým nejnovějším bojem proti posl. Exnerovi, který se odvážil navrhovati zavedení 10hodinného dne pracov-

ního pro Rakousko, dokazuje, že zamýšlí nepoddati se bez boje dalším pokusům sociálněpolitického zákonodárství.

První máj 1896 uplynul klidně, až na Vídeň, kde v loni k účastenství slavnosti májové poprve přibrány i děti. Význam tohoto svátku dělnického, mezinárodním kongresem socialistickým v Paříži 1889 zavedeného, klesá; myšlenka domáhati se prázdně od práce, nedosáhla nikde plného uznání ani provedení. Slavnost odkládána na první neděli v květnu — mělo se hleděti na poměry obchodní atd. — majíť i dělníci přes vše popírání četné zájmy stejné s podnikateli, a podmínkou blahobytu dělnictva jest prospívání průmyslu jako celku právě tak, jako na druhé straně rozkvět průmyslu závisí na inteligenci, chápavosti a přičinlivosti dělnictva.

V Praze konal se v dubnu 1896 pátý sjezd rakouské sociální demokracie s programem: volební oprava, organizace, sociální zákonodárství, stav dělnictva hospodářského atd., ale probrány po značných potyčkách rázu osobního i národnostního sotva první dva předměty. I naše kruhy dělnické bližším osobním stykem s „vůdci“ vídeňskými vystřízlivěly značně ve prospěch osamostatnění české organizace sociálně demokratické naproti komandu vídeňských Adlerů. Brestlů a pod. Čeští socialisté konali o svátcích svato-dušních sjezd v Brně a o vánocích konal se sjezd odborných organizací rakouských ve Vídni — na obou otázka úplné samostatnosti české strany sociálně demokratické, politické i odborné, důkladně byla přetřásána a rozkol mezi Vídni a Prahou se šíří.

Úrazové pojišťování dělnické vloni bylo pramenem četných stížností, petic a resolucí. Podnikatelé naříkají na přílišná břemena, dělníci na malé renty a na úzkoprsé vykládání předpisů zákonných, obecenstvo vůbec na drahou režii, a úrazovny samy mají deficity, které stále vzrůstají. Správa české úrazovny v Praze je nad to v rukou německých, z 18členného představenstva je pouze 7 Čechů a z nich jsou 3 jmenováni vládou, 3 voleni dělníky a pouze 1 volený podnikateli. Snad letošní nové volby přinesou aspoň částečnou nápravu.

Zajímavo je, že správa Pražské úrazovny byla donucena k částečné decentralisaci: zřízeno 5 expositur v Plzni, Budějovicích, Hradci Král., Liberci a Teplicích.

Brzy bude se konati též porada o pojišťování nemocenském; toto prospívá sice lépe, ale zde zbývá mnoho doplniti a opravit.

K jedné veliké reformě vláda, zdá se, že dle šetření loni o tom provedeného zamýšlí přikročiti: rozšíření nemocenského pojišťování a ochranného zákonodárství dělnického o t. zv. výrobu podomní, t. j. výrobu průmyslovou od dělníka za pomoci členů rodiny (někdy i cizích pomocníků) ve vlastním bytě pro podnikatele provozovanou.

Kdo zná neskonanou bídu, v níž živoří většinou naši domácí tkalci, obuvníci, slaměnkáři, košíkáři, dřevěnkáři, šičky rukavic, vyšíváčky prádla a pod., porozumí, jak nedokonalé je naše zákonodárství živnostenské, nechávající bez ochrany právě dělnictvo nejubožejší, utiskované nejnížší mzdou a nucené k největšímu napjetí sil celé rodiny, dělnictvo tvořící počtem plnou třetinu chudých osob v průmyslu zaměstnaných vůbec. Právě loňska konfekcionářská stávka v Berlíně a loňská ženská anketa ukázaly nezměrné hlubiny bídy, v níž statisíce lidí a celé krajiny držány jsou podnikatelem (ob-

chodníkem, továrníkem) a ještě hůře jeho sprostředkovateli, faktory, vydavači, podmistry a jak se jmenují.

Sociální reforma postupuje krokem pozvolným, podaří-li se však zákonodárství budoucího parlamentu, jehož brány poprvé letos otevrou se i dělnictvu, aby přiměřeným postižením podnikatelů a jich agentů a faktorů zjednálo těmto nejubožejším z pracovníků průmyslových pomoci v nemoci, slušné zacházení, ochranu před vyděračstvím a lidské mzdy. bude rok 1897 prvním v sociálně politickém zákonodárství našem z konce tohoto století.

—r.

Stav zemědělství u nás a zemědělské sjezdy.

Všimnul-li si kdo otázek, na sjezdech zemědělců projednávaných, ať již rolníků českých, ať německých a nejen u nás, nýbrž i ve státech jiných, poznal, že čím dále tím více směřují rokování na nich k zájmům a otázkám hospodářským, hmotným, ponechávajíc otázky ostatní, zejména politické, šťastnější a příznivější budoucnosti. Zemědělství, podobně jako mnohá jiná odvětví hospodářského života, zmitáno těžkou nemocí. Nejdůležitější stav u nás — živí se v Čechách zemědělstvím přes $2\frac{1}{3}$ mill. lidí, na Moravě asi $1\frac{1}{6}$ mill. ve Slezsku asi na 250 tisíc lidí — zápasí o život a hrozí pro případ nepříznivého výsledku celého boje vahou svou zvíklati celý řád společenský. „Zámožné rolnictvo,“ praví Karel Adámek ve své monografii „Z mezinárodního bojiště hospodářského“, „jest nejdůležitějším spotřebovatelem, kupcem výrobků průmyslových. Kdyby zemědělství krisi podleгло, nebude také lze zachrániti průmysl před úpadkem a upadání průmyslu jest pohromou dělnictva.“ Jest to ostatně věc, z poslední doby až mnoho známa, ač tomu ještě před 15—20 lety tak nebývalo.

Tento trudný stav není omezen jen na Čechy nebo vůbec na Rakousko neb Uhersko. Nářky podobné slyšeti v Německu, ve Francii a vsude jinde, kde je zavedeno hospodářství intenzivní, kde není takové půdy s dostatek jako ve státech, které plodinami svými nás zaplavují. Čtenářové tohoto listu měli nedávno (v čísle 19. min. ročníku) příležitost čísti zprávu o obhajování se německého ministra orby Hammersteina-Loxtena, jemuž zástupce agrárníků tamějších, „spolek rolníků“, vytýkal úplnou zbytečnost, poněvadž prý se o zájmy zemědělstva nestará. O zákonodárné a administrativní činnosti rozhodujících kruhů tamějších na prospěch německého zemědělstva mohl každý se dočísti při projednávání návrhu Kanitzova na zavedení obilního monopolu.

A nejinak jest tomu i ve Francii, kde ostatně hnutí zemědělství příznivě podporováno jest samotným předsedou ministerstva, Melinem, bývalým ministrem orby. Zajímavou byla v této příčině zvláště debata u příležitosti projednávání ministerstva orby v posla komoře francouzské, kde zmíněný předseda min. jako hlavní příčinu úpadku zemědělství uváděl klesání cen plodinových. A jediný jen lék navrhoval při tom určení a ustálení pevného poměru mezi zlatem a stříbrem. Ovšem že mnoho, ba snad více než se dosud tuší, v tom je pravdy. Když je již řeč o této otázce vůbec, dovo-

leno nám budiž zmíniti se ještě o tom, že tento názor shoduje se úplně s celým tenorem sjezdu agrárního, jenž konán byl v loni na podzim v Pešti, kdež ve čtvrté sekci sjezdu důkladně bylo pojednáno o závislosti klesání cen plodinových na otázce mezinárodní úpravy měny. Tak měla vláda, resp. první její rádce ve Francii, dobrou výmluvu, že by přece sám rád pomohl, ale v úpravě měny nemůže, poněvadž je to otázka mezinárodní. A dále ujišťoval, že opravdu není státu možno více pro zemědělství učiniti, než se již děje a zejména co se týče většího zdanění jmění movitého, že by rád zde více berní šroub přitáhl, že však zde příliš kapitalisté se brání.

U nás, v Rakousku, je pomoc vládou zemědělství poskytovaná velmi malá a kde se přece něco dělá, dělá se to jen proto, aby se aspoň o medu mluvilo, když se již nerozdává. Přípravy ku t. zv. záchraně zemědělství a jeho průmyslu jsou ovšem v plném proudu. Sem spadá na př. úprava kartellů cukerních raffinerii, dále zahájení berních oprav nebo lépe celého směru na úlevu zdaňování majetku nemovitého v neprospěch majetku movitého (odepsání 2 $\frac{1}{2}$ mill. zl. z daně pozemkové, o něž se tolik křiku strhlo od pp. kapitalistů, viz podobně jako ve Francii), a sem počítati i návrh zákona vládou podaného o odborných družstvech rolnických, který potkav se ve výboru hospodářském ve sněmovně poslanecké s tuhým odporem, zatím (?) odložen. Také při této příležitosti, jako mnohdy jindy již, slyšela vláda několik upřímných slov kritisujících celou akci vládní v této otázce, ve slovech, jimiž končil referent zmíněného výboru: rakouští rolníci pozbyli již úplně důvěry k vládě. Poněvadž pak neobdrželi dosud ani jediného zákona, jenž by jim byl skutečně užitečným, nepotřebují prý ani tohoto daru, (zmíněného návrhu) od vlády, jenž by spíše byl spůsobilým státi se agitačním prostředkem ku příštím volbám. Každý, kdo se o otázky takové podrobněji zajímá a je stopuje, udiven vidí tyto a jim podobné drobty, jimiž valící se vždy blíž a blíže obluda záhuby rolnictva, jak se říká, „základu státu“, má býti nasyčena. Podobný náрек ovšem slyšeti i ze řad průmyslu, zvláště toho malého průmyslu, a řekl-li prý kdysi Bismarck „stát musí zemědělství stejnou měrou střežnouti, jako průmysl,“ pak je to u nás pravda, pak si průmysl ani zemědělství nemá co nařikati: nedostaneme žádný mnoho, ač se nám skoro zdá, že se zvláště v maloprůmyslu, aspoň v posledních několika letech, přece něco děje, jak se strany státu tak i země.

Za takových poměrů poznali naši rolníci již dávno a poznávají, jak právě uvedeno, čím dále tím jasněji, že je nezachráněn ani parlamentární debatty, ani různé ty ankety a komise, jež se čas od času svolávají do Vídně. Také si do toho trpce stěžují rolníci naši ve svém svolání ze dne 5. prosince 1896, jímž vyzváno rolnictvo české ku sjezdu na den 27. prosince m. r. „Sněm český,“ praví se skoro z počátku, „tím více ale rada říšská, buď pro mnohé, někdy i bez důvodné příčiny, nedosti vřele se jich (t. j. návrhů na zlepšení zbledovaných poměrů zemědělských) ujaly, aneb podrobně je v zasedáních svých úvahám i projednání, neměly dosti síly, moci a vlivu ve skutek je uvést.“ A dále: „vláda slepou a hluchou se staví, nechť nás slyšeti!“ atd. Poznalo se, že rolnictvu chybí ten impuls, ta čarovná moc, ten kouzelný prostředek, který v průmyslu a tržbě tak se osvědčil a který těmto dvěma propůjčuje jisté moci vítězné. Průmysl a obchod sdružený v kartelly, trusty, ringy a dále v obchodních a živnostenských komorách a živno-

stenských společenstvech (v něž zvláště letos při projednávání živnostenské novely naš min. obchodu mnoho naděje skládal) udržují se při síle a moci, kdežto rozdrobené n e s o r g a n i s o v a n é rolnictvo upadá a hyne.

Byla to zvláště otázka organizace třídní, jež učiněna zatím heslem, o jehož provedení se nejdříve jednalo. Činnost různých hospodářských spolků obnovena a upravena, založena krajská sdružení rolnická a agitováno vůbec horlivě ve znamení tohoto hesla, jež konečně přece váhy si zjednalo. Konečně založena zemědělská ústřední společnost v Čechách, k níž přidružily se selská jednota moravská a ústřední hospodářská společnost pro vévodství Slezské. Aby pak třídní uvědomění šířilo se a upevňovalo tam, kde toho u stavu rolnického je nejvíce třeba, pořádaný sjezdy rolnické jednou ve východních, jednou zas v západních Čechách. Sem spadá zvláště zajímavý sjezd českého rolnictva ve Staňkově, pořádaný v loni v červnu. Němečtí naši krajané byli, jako obyčejně, pokud se upamatovati možno, čipernější a byly-li sjezdy v Ústí nad Labem, Trutnově a Horšově Týně snad více uspořádány z důvodů národních, byl poslední sjezd německých agrárníků v Budějovicích zase více věcný.

K doplnění, zcelení a utužení této organizace čili „ku vydatnějšímu hájení než posud a ještě usilovnějším u zemědělských hmotných prospěchů“ svolán o minulých vánočních svátcích, na den 27. m. m. sjezd českého rolnictva do Prahy, jež hlavně má přispěti ku založení zemského sdružení českých zemědělců.

Všimneme-li si programů poslední uvedených shora dvou sjezdů, českého sjezdu ve Staňkově a německého v Budějovicích a srovnáme-li s ním program sjezdu pražského, ucítíme makavě onu oprátku, která zadržuje hrdlo stavu zemědělskému a poznáme dále, že i zde národnostní zájmy mizí před zájmy třídními, hospodářskými. A je tedy věru s podivením, že tak dlouho to trvalo, než ozvaly se hlasy (Landa z Vrbic), jež za bouřlivého souhlasu problašovaly se pro společný postup s krajany druhého jazyka, kteří mají stejné bolesti a tužby a s nimiž na úkor celého našeho mlého království je, zvláště nyní po rozdělení zemědělské rady na dvě sekce, srozumění tak těžké. Vzpomínáme si, mimochodem řečeno, při tom, na jiný povoláný hlas v jiném odvětví hospodářského našeho života, na hlas nynějšího presidenta obchodní a živnostenské komory Pražské, c. r. Wohanky, jež za podobnou shodu v průmyslu a tržbě se přimlouval. Ostatně, kdož by si nevzpomněl, když již o tom řeč, na skutečně imposantní, jednomyslný bohužel řídký projev našeho sněmu zemského počátkem r. 1896, ve příčině vyrovnání s Uhry a týkajícího se, dobře-li se pamatujeme, vypovězení smlouvy celní a obchodní s Maďary.

Uvedeme tedy programy všech tří posledních sjezdů. Staňkovský sjezd počal projednáváním otázky „o nucených společenstvech rolnických.“ Nasledovala rozprava „o vyrovnání rakousko uherském“, o „revisi katastru daně pozemkové a hospodářském vzdělání“ a konečně o „potřebě obrany proti plodinové burse a proti kartellům.“ Přijaty ovšem vždy příslušné resoluce. Program Budějovického sjezdu byl, aspoň se zdá, bohatší. Zahájen přednáškou „o povznesení chovu dobytka.“ Potom mluvil známý zástupce německých rolníků, Štěpán Richter, o „agrárních požadavcích německých rolníků“, dále pojednávalo o „vzdě-

lávání slatin (a zřízení slatinných lázní), o „svěpomoci rolníka se zřetelem k pok'adnám Raiffeisenovým“, „lesním hospodářství“, „pěstování luk“ atd. Dostala se nám náhodou do ruky přednáška zmíněného Štěpána Richtra, která jest i širě zajímavou a pozoruhodnou v tom, že v ní pojednáno zrovna o těchže bodech programu, jaké obsahuje sjezd Staňkovský. Nebude pak konečně nic divného, že i na sjezdu Pražském. ač chtěl-li býti upřímným, musilo býti jednáno o těchže otázkách, jež rolnictvu v celém království, českému i německému, jsou společnými. Byl zde především ad hoc určený bod „o organizaci a programu nového sdružení“, dále o „vyrovnaní rakousko-uherském“, o „obchodech terminových a diferenčních a jejich škodlivosti na zemědělství“, o „kartellech, jako největším zlu stavu rolnického“ a o „duševním vzdělání rolnictva a prostředcích k dosažení jeho.“

Projednávalo se na celém sjezde Pražském způsobem a tonem, který mohl by býti vzorem pojednávání tak mnohého jiného sjezdu (národohospodářského) ba i mnohých sborů zákonodárných, jež osobními půtkami zabíjejí mnohdy věci třeba ještě důležitější, než byly zde. Že kromě bodů čistě zájmových zmínil se předsedající, p. Kubr z Kněževsi, i o národních momentech, patřilo docela k věci. Kniha a pluh patřily od jakživa k sobě a nebylo-li tomu vždycky tak u všech národů, kteří za to železem a krví rostli, bylo tomu zajisté u nás, zvláště před naším obrozením. Co však přece patřilo k celému jednání jako pěst na oko, bylo poukazování některých řečníků na tu okolnost, že v otázkách národních a politických stojí zemědělci čeští pod „praporem“ strany svobodomyšlné. Byl to ovšem hned první programový řečník, mladočeský posl. Horák, ač v celé řeči p. předsedy, která přece se nesla jen národním směrem, o přiklonění k některé existující straně politické se nezmínil a ačkoli hned v svolání s důrazem (proloženým písmem) bylo proklamováno: „Uznáváme naopak ještě tužší a svornější soustředění celého národa českého a ve všech jeho vrstvách za nutné a nejvýše potřebné, máme-li práv těch nezadatelných vybojovati.“

Podotknouti nutno, že se nám nezdá nijak činiti komu z toho výtky anebo rozhodovati, zda-li bylo správně od zástupců našeho zemědělstva v této otázce jednáno. Jen bychom rádi viděli tvář toho, kdo by nám odpověděti měl kladně na otázku, učinila-li svobodomyšlná strana rolnictvo šťastným ve státě po výtce agrikulturním, v Uhrách? A dále, když mluvili pánové o obchodech terminových a diferenčních na burse, když mluvili o kartellech, neptali se, kdo byl kmotrem a je dosud patronem těchto institucí, jež jsou „největšími zly“ stavu rolnického? A což, nehledě ani k těm kterým zásadám zvláštním, všeobecné zásady: státní české právo, rovnoprávnost obou jazyků, přímé volby v kurii venkovských obcí atd. jsou snad výhradním postulátem jen t. zv. svobodomyšlné strany? Budiž nás vzdálena odpověď na otázku, spásí-li naše rolnictvo zásady t. zv. svobodomyšlné nebo konservativní, ale na právě uvedené otázky by odpověď snad nezajímavou a těžkou nebyla.

Leč hlavní věc! Počátek učiněn a bude záležeti nyní na tom, aby, jak se bohužel u nás skoro pravidelně děje, věc neuvázla na suchu. Třeba si především pověděti pravdu, srozuměti se a nezůstati jen na poli theorie,

nýbrž usilovati též zásady zdravé a platné provésti. V brožuře „Naše hospodářské nedostatky“ se na str. 11. praví: Náprava nastati musí jediné sociálně zdravou reformou zákonodárstva agrárního. Při tom ovšem stranou zůstaviti nutno námitky přežilého hospodářského liberalismu, plynoucího na mnoze z nedostatku věcného porozumění atd. A praví-li se dále v prohlášení, že „otázka agrární je podkladem sociální otázky ve světě celém“, vysvitne tím spíše nutnost skutků přiměřených a sice skutků brzkých. V těchto zápasech o zachování rolnictva nepomohou planá. byť i sebe populárnější hesla nadšených apoštolů, jež vzbuzováním lichých nadějí svádějí od plodné práce na nebezpečné scesti a škody způsobují, nýbrž skutky ruky pilné a též poctivé.

—jt.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Jak se referuje. Sném. Hádky poslanců, pražský starosta, slova pravdy) Na říšské radě vytkli katolici ústy tyrolského opata Treuinfelsa, jako každý rok, své stanovisko ve školské otázce. Náš „v pravdě“ svobodomyšlný orgán „Nár. Listy“ referoval o řeči opatově následovně. V podrobném referátu který však nikdo nečte, čte se, že řečník pravil: „Pro katolické děti žádáme katolické učitele. Dozor v „církevních“ věcech může míti jen církev. Jiného dozoru nežádáme.“ Ale v úvodním přehledu o jednání říšské rady. tištěném písmem proloženým, kterým devět desetin čtenářů se spokojuje, čte se zcela něco jiného. Tu se praví, že prý dle programu katoliků „nad školou musí míti dozor jediné církve.“ To je lež neboť opat Treuinfels mluvil jen o náboženství. N. Listy přidaly k tomu pak ještě obvyklé své vývody o materiální moci církve nad školou a veškerou její působností, že sahá tato po moci světské a p. Přibijíme z tisíců aspoň příklad jediný. — Že toto řemeslo je vlastní nejen českým liberálům, ale všem nepřátelům církve dle známého: jen lži, a že něco z toho přece bude uvěřeno, je známo. Zde zase aspoň jeden příklad z pravo slavného Ruska. Z Anglie vrací se ročně asi 8000 anglikánů do kat. církve zpět. Pro Rusko, které si již od let čtyřicátých dělá nadějí, že návrat stane se do církve východní, je to ovšem nemilá věc, ale neospravedlňuje k pomluvám. Mezi konvertity jsou tací, kteří tím, že stanou se ka-

tolíky, ztrácejí svou existenci jako na př. bývalí duchovní, mnozí úředníci. A tak krok, k němuž pravda a milost Boží je vedla, později veliké přináší jim boje o existenci. Spanilomyšlní katolici, nikoliv ti původní, ale ti obrátcenci, konvertité, utvořili spolek s peněžními fondy, který vytkl si za účel, podporovati ony konvertity, kteří pro víru ztratili svou existenci. Církv. Věstník č. 49 referuje o tom takto: „Už několikrát jsme objasnili, jaký smysl mají kroky papeže Lva XIII vůči Anglii. Nyní se ukázalo že své panství chce v Anglii upevniti i takovými prostředky, jako ponižením anglikánů a podporováním odpadlictví. Anglikánské svěcení prohlásil za neplatná a nyní kardinál Vaughan založil fond k podpoře těch, kteří by chtěli obrátiti se k papežizmu. Ale ceníme mravní charakter anglikánských duchovních, tak že jsme přesvědčeni, že s opovržením a hněvem zamítne toto peněžní lákadlo k odpadlictví k papežizmu atd.“ Přibijíme též. — Sném zasedal dva dni. Výborný to výklad k českému stát. právu a státoprávní mladočeské opozici. Měl za úkol jen povoliti prozatímní rozpočet. Už se „fortvuřtuje“ ve Vídni i v Praze. Mluvílo se o přírážkách 46⁰/₀. konečně zůstalo při „křesťanských“ 39⁰/₀ k přímým daním z království vybíraným. Ani to ovšem nestačí, a země, z níž ročně veliké miliony jdou k dobru zemí cizích. — věc to s myšlenkou českého stát. práva naprosto neslučitelná, — upadá vic a více ve dluhy. Na Moravě je ještě hůře, tam mají přírážky 44⁰/₀.

Při debatě utkali se dr. Herold, přisedící zemského výboru a dr. Vašatý. Tento chtěl nové daně z předmětů luxuriesních, důchody z pojišťování a j. Že dr. Herold odporoval, je přirozeno. Že ale před tváří sněmu vyčítal svému kollegovi zřejmou a vědomou lež, mluvil o dani ze starých mládenců a pod. je k pláči Pak českou delegaci má někdo ctíti, jí věřiti, jí si vážiti. Posl. Heř. Janda a týž Vašatý si nafackovali. vlastně onen tomuto Člověk si tak myslí: pěkná č. . . — Prahu a národ český bylo by málem stihlo ukrutné neštěstí: dr. Podlipný při první volbě nebyl zvolen starostou. Ale staročekým rekům ihned po činu kleslo srdce do bot. Nyní bude aspoň po nich; bude konec šosáctví. Pražským katolíkům a církvi nastanou asi těžké doby. — Oznamujeme číslo 16, 17 a 18 Slov Pravdy, ročník VI. První pojednává „koho volit? Ani lišku, ani vlka, ani hraboše“ od P. Kopala. Druhé Liberalismus od Jířího Freunda, třetí „kdo volí v páté kurii?“ od dr. J. Buriana. Číslo 1. ročníku VII. jedná „Pevnou rukou, aneb nevolte social. demokrata v páté kurii“ od téhož. Cena každého čísla 2 kr. Odporujeme ovšem co nejlépe, zboží je dobré, časové a zajímavé.

Palacký o náboženství. R. 1873 připadla půlstoletá výročnice příchodu Palackého do Prahy, kterýžto významný den 11. dubna slaven byl v užších kruzích literárních, jsa pokládán za důležitý moment k rozhodnému polepšení a blahodárnému zdaru literatury české. Slavnost, vlastně jen vzpomínka ta Palackého velice blažila a to tím více, poněvadž na tehdejší doby následkem poměrů, jejichž ostří a příkrost pozdější generace nikdy nebudou pokládati za vhodné a včasné bylo Palackému zakusiti mnohého protivenství a vyslechnouti i mnohou výčitku a dokonce i „poučení“. Vrcholu pak svého dosáhly tyto rozmanité nepřijímanosti, jež Palackému na sklonku věku zažiti bylo, útokem vlastních jeho souvěrců na něho. Roku 1873 připadlo 900leté jubileum založení biskupství pražského, kterážto historická upomínka zajisté že nemohla ani národ jako celek, ani žádného z něho jako jednotlivce nijak poškoditi, když jí bylo okázaleji vzpome-

nuto. Tím méně pak byla nějakou závadou, uváží-li se, že platila velké a důležité nábožensko-politické události, při níž byl své doby celý národ v ohledu křesťanských svých názorů jednomyslným. Avšak oproti provedení vzpomínky té, kteráž, jak uvéstí sluší měla míti ráz výhradně katolický, ozvala se celá řada tehdejších časopisů bez ohledu, že slavnost ta měla také i svůj význam politický, pokud se totiž týče účastenství při ní se strany všech zemí koruny České Hlavním jejím bodem byl průvod, vedený z karlinského chrámu sv. Cyrilla a Methoděje na hrad pražský do metropolitního chrámu sv. Vít, kde primas Českého království kardinál-arcibiskup kn. Schwarzenberg sloužil pontifikální mši, pak zde měl arcibiskup olomoucký německé kázání a na nádvoří zámeckém česky kázal vyšehradský probošt, známý vlastenecký kněz Václav Štulc. — To jest u některých — nedíme všech — našich českých svobodomyšlných lidí zvláštním zjevem že jim překáží a vadí vše, co církev katolická zde svým příslušníkům poskytuje, nebo poskytovatí chce. To se přiči přesevědčení svobodomyšlnému některých našinců tak, že o všem tom mají dost času rozumovati. o všem rozmanité náhledy vyslovovati a při tom nevidí, jak na př. napořád svobodomyšlní Židé okázale a pečlivě své velikonoce slaví, jak přesně svůj dlouhý den drží a nový rok zbožně vítají bez ohledu na všechno své ostatní okolí. Zde mnohdy rozum zůstává státi nad tím jak někomu svobodomyšlnému může náboženské přesvědčení druhého vaditi a překážeti a dokonce sváděti ho i ku příkrostem a křivdám, jež se se svobodomyšlností v tom nejmenším nesnášejí a provádějícího je vlastně z nesvobodomyšlnosti jeho přesvědčení usvědčují. — Toho zažil své doby také Palacký, spisovatel dějin husitských, že se naň obotřili především vlastní jeho souvěrci proto, že jako křesťan, jako Čech jako historio- graf království Českého, jako český politik a vůdce českého lidu neměl za moudré a vhodné, zmíněné historické památky založení biskupství pražského si nevsímati. — Zejména v Kolině tehdy vycházející „Hlasy ze Siona“ přinesly pod záhlavím „Český bratr na processí“ úvodní článek, namířený proti Palackému. Článek ten Palackému někdo „přátelsky“

doručil a jak se ho útok ten dotkl, tomu nasvědčuje nejlépe to, že Palacký takřka již nad hrobem stoje a při tom celou spoustou důležitých prací zahrnut, neváhal útok ten odmítnouti. Učinil tak v „Pokroku“ v měsíci říjnu 1872 ve článku „Několik slov o náboženství a víře,“ kterážto stať se nám zdá býti, pokud se týče náboženských náhledů Palackého, tak důležitou, že ji zde ve hlavním její znění podáváme. — „Nenadál jsem se, že bych za živobytí svého ještě měl donucen býti ke slovu veřejnému, cvědčiv zvláště vloni (v rozkřičeném „Doslovu“ svém) dosti hojně smýšleni své o všelikých záležitostech národa našeho, ač ovšem popředně ve věcech politických. Ale „Hlasy,“ které „ze Siona“ pocházejí se praví, volají mne opět do veřejnosti Ukruťným jest k sobě, kdokoli nehájí nařčené cti své praví staré latinské přísloví. Mohl bych ovšem hlasův těch Sionských sice, ale tuším, nedokřesťanských, tak málo všimati sobě, jako nekonečných oněch utrbaní, posměchův a lži jimižto z tábora německého téměř co den obypán bývá: ale zdá se mi přece, že z lásky hřesťanské povinen jsem předpokládati aspoň u nových pomluvačů svých, že pobloudili více z nevědomosti nežli ze zlé vůle, a protož pokusím se ještě napřed o nějaké dorozumění, bude-li možné. — Obdržel jsem ze dvou stran — (neb já již dávno nestacím sám na vše dávatí pozor, co u nás kde tiskem na světlo vychází) — „časopisu reformované církve“ pod titulem „Hlasy ze Siona“ v Kolině vydávaného č. 19. ze dne 10. října 1873, jehožto úvodní článek pod nádpisem „Český bratr na processí“ kárá mne velmi důtklivě a nejinak, nežli jako bych byl dopustil se těžkého zločinu protože, jsa prý protestant. účastnil jsem se slavnosti Svatováclavské, odbyvané letos 28. září na památku založení někdy biskupství Pražského. Jakým asi duchem a s jakou asi důkladností článek ten si počíná, poznati lze hned ze samého nadpisu, jenž ve třech slovech vynáší dvě nepravdy; neb já l. ani nejsem „Českým bratrem“, a 2. ani nebyl jsem „na processí“. Měl bych věru mnoho mluvíti, kdybych vše napravovati chtěl, co křivého článek onen na mne sítá: poněvadž ale mně na jakémkoli soudu „Hlasův ze Siona“ o mně nemnoho zá-

leží, dotknou se jen některých důležitějších stránek sporu jimi vyvolaného. Pozorují ne bez bolesti, že otázkám náboženským a církevním jichžto sporné přetřásávání působovalo ve vlasti naší od jakživa tolik neřestí a žalostí, a ježto za naší doby zdály se už na dobro uklizeny býti, od nějakého času dává se opět podnět čím dál, tím mocnější — ač již se strany jiné, nežli dříve. Od té doby, co židé v každém ohledu emancipovani opanovali veřejné mínění v Němcích, a zvláště ve Vidni, rodí se a roste také u nás reakce proti názorům a ideám křesťanským, ježto zdědilo naše pokolení od věků minulých. Chceť mezi vzdělanci našimi uvéstí se do mody onen druh liberalismu netoliko politického a sociálního, ale i filosofického, jehožto nauka vrcholí ve knize od (pseudonyma) Maxe Stirnera r. 1845 v Lipsku vydané: „Der Einzige und sein Eigenthum“. Tam se učí, že všechny naše myšlenky o Bohu, o etnosti a právu, jsou jen pouhá pověra; že člověk, jsa zvířetem jako každé jiné zvíře, nemá do sebe ani mravního povolání, ani jakých povinností; jeho nejvyšším úkolem jest prý naprosté sobectví; čehokoli se tedy kdo zmocní, to že jest jeho; a protož „kdo s koho, ten toho!“ — o příbuzných zásadách zlopověstné „internacionály“ nepotřebí tuším, vedle toho se šířiti. — Nevím já sice, jak daleko pokročili na dráze nauky takovi noví naši liberální mudrci, jichžto všech ani spisové, ani jména mi dosti známa nejsou; nemámť zajisté ani chvíle a chuti dosti, ani potřebné síly očí, abych obíral se čtením všech plodův jejich: ale vím dostatečně, a bohdá lépe než oni, kam vede nauka ta konečně, třebaš snad i mimo jejich vůli. Bój ten duševní mezi rozumem i autoritou, mezi vědomím, věrou a pochybami, ve kterém oni se ocitují, a kterému tuším samostatný myslitel neuniká žádný, já počal bojovati již bezmála před 60 lety opravdově a úsilně, aniž pak od té doby pustil ho kdy cele z mysli, ač již dávno vědomí a víra došly u mne svého míru. — Ale, abych nešířil řeči, povím jen krátce, že když ohlášena byla dotčená slavnost Svatováclavská v Praze, já, uznávaje oprávněnost její netoliko zároveň jiným, ale i nad mnohé jiné podobné slavnosti u nás, jak co do du-

chovenstva. tak i co do národa vůbec, přál jsem jí zdu, jako každé národní slavnosti: avšak účastníci se jí osobně neměl jsem úmyslu předpokládat, že tam účastníkův bude kromě toho až nazbyt. Teprve když poznal jsem, kterak úsilně brojilo se proti ní se strany, která honosí se sice vysoko horující svobodomyslností, ale při tom, snad ne vědomky, provádí nesnášenlivost i nad samé nenáviděné jesuity; když mi tu patřiti bylo na povzbuzování a šíření u nás fanatismu a terrorismu k víře až nepodobného, an již zatracován a do klatby dáván každý Čech, jenž by té slavnosti účastniti se chtěl; když nebylo hany ani potupy, která by při tom nekydala se na veškeru duchovenstvo české, co příčinu prý všelikých neřestí, ježto vyklytly se v národu našem od devíti století až podnes; — a konečně, když v tom ve všem i mne samého dovoláváno se za svědka: tu, dojat jsa hluboce přílišností takovou, pocítil jsem svou povinnost, postavit se proti zhoubnému tomu proudu a dokázati veřejně, že nejen brojení takového neschvaluji, ale i sám hotov jsem, účastniti se dotčené slavnosti — nikoli však processí samého, obřadu to činně a čistě katolického, ku kterémuž necítil jsem v sobě ani povolání, ani oprávnění. Zpráva o mém úmyslu dostala se do listův veřejných, že já prý „staříčků“ (a snad již poněkud pošetilý?) umínil jsem účastniti se „církevního processí“ o sv. Václavě. Pokud to stalo se bona fide, o tom rozhodni někdo jiný. Mezitím když došel čas, v neděli 28. září ráno vyjel jsem spolu s přítelem a zetěm svým dr. Riegrem na Hradčany do kostela sv. Vity, kdežto v oratoriu, vykázaném o té slavnosti starším obecním města Prahy, mezi jinými kollegy svými byl jsem přítomen všem obřadům posvátným, ježto konaly se v kostele až přes poledne. Druhého dne potom jel jsem tam opět ke slavnému položení základního kamene na konečné dostavění chrámu svatovítského. Totéž celá věrná species facti, která dala příležitost k tolikerym povykům v listech českých i německých. Zbývá mi tedy jen ospravedlniti kroky své, a vyložití své k nim pohnutky před přátely jako před nepřátely. Požívaje nevšední lásky, ba i úcty v národě, cítím se jemu odpovědným býti za svéchování; aniž

pak znám jakou potřebu, zakrývati cokoli ve svých úmyslech i skutcích. — Nečetl jsem až podnes, ba ani neviděl pověstné brožurky pod titulem: „Processí zpátečnictva v Praze na den sv. Václava 1873“, která nákladem nejmenovaného spisovatele nedávno v Praze na světlo vyšla; mně známo jen to, co pochvalný feuilleton „Nár. Listův“ dne 12. září a pozdější zprávy o ní přinesly. Jest to věru divné znamení, že ani spisovatel, ani chvalitelé té brožurky neráčili objeviti se u veřejnosti jmeny a osobami svými vlastními, ač není podobné k víře, že by za slova a skutky své se styděli; tudíž mně nutno jest nesnaditi a potýkati se s lidmi ukrytými a neznámými. I ptám se předně: kým právem užíváno tu hned z počátku názvu: „processí zpátečnickův“? Processí nebylo celou podstatou, ale jen částkou slavnosti, ku kteréž volání byli a přišli přátelé pokroku tak dobře jako zpátečníci; myšlenka pak, že by oslavované založení pražského biskupství, a s ním celého stavu duchovního v Čechách, již samo v sobě bylo skutkem zpátečnickým, byla by nesmysl tak křiklavý a nemotorný, že ji rozumnému člověku nižádnému ani přičítati nelze. Vždyť jen hrubý nedouk mohl by nevědět, že veškeren pokrok vzdělanosti a osvěty po mnohá století závisel jako jinde, tak i u nás jedině na církevních ústavech, že cokoli zjevilo se dělníkův na poli jak naučné literatury, tak i krasoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zřízených a vedených, a že z lůna církve zrodila se i sama universita pražská, kterou přece jen převracenci z pouhého zpátečnictví viniti by mohli. Že v běhu tolikera století dostali se na stolicí biskupskou i arcibiskupskou v Praze tytýž i lidé důstojenství toho nehodní, a že z lůna církve římské vycházelo také snah i skutkův nechvalných, ba žalostných drahně: to já ne co protestant ale co nepodjatý a spravedlivý dějin uvažovatel netajil jsem nikdy, jakož i protivníci moji uznávají, k mému svědectví se odvolávajice. Ale z toho, že v některém spolku někteří byli zlí, uzavíratí hned, že celý spolek byl zlý, byl by skok netoliko historicky, ale i logicky křivý a nedovolený. Vždyť bychom dle toho důsledně

zatracovati musili celé pokolení lidské, poněvadž i v něm bývalo, jest a bude vždy zločincův dosti. Já pak jsem přesvědčen, že církev jak křesťanská vůbec všude, tak i zvláště katolická v Čechách působila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého, nežli zlého. Historie ovšem připomíná vždy více o výtržnostech ve společnosti lidské a o hlubném rušení předepsaného mravního i právního pořádku, nežli o jeho zachování a o tichém obecenství živobyti: ale tím nikoli nezapírám, nýbrž spíše potvrzuje nesmírnou tohoto převahu, pokládaje je jako za pravidlo, ježto rozumí se všude samo sebou — Když pánuům nelíbila se slavnost Svatováclavská, proč nestačilo jim nesúčastniti se jí a třebaš i odůvodniti smýšlení své řeči mírnou a slušnou? proč kráčeli hned k hanění a k urázkám celé třídy lidí aspoň většinou ještě cti-hodných? Já nezapírám, že v duchovenstvu našem nacházejí se i zpátečníci, ba snad i lidé nemravní, ač já jich neznám: ale poznáv ze života kněžstvo katolické ve všelikých zemích, s potěšením dávám pravdě to svědectví, že nikde nenašel jsem tolik vzdělanosti, osvícenosti a svobodomyšlnosti, jako u našich kněží v Čechách. Těším se z přízně mnohých mezi nimi mužů výtečných, kteří snažeti umějí také smysly od svých rozdílné (ačkoli já nikdy o člancích víry nikdy nemívám s nimi řeči), jakkoli sám nemohu nikdy pokatolizit se, vyznám přece upřímně, že i každý prostě věřící katolík, který jinověrcův zeloticky nezatracuje, mnohem milejším mi je, nežli vysoce učený bezvěrec, jenž domýšlí se, že nerozumem svým dovede obořiti a zase postaviti celé světy, Boha z nich ovšem vyloučiv. A co do národnosti české: který pak stav má větší zásluhy o zachování jazyka našeho v dobách jeho nejstrastnějších, nežli právě kazatelé slova božího mezi námi? — Odpovím jen ještě „Hlasům ze Siona“ několika slovy. Co rodilý protestant znaje se také trochu v písmě svatém, mívám vždy na paměti naučení Kristovo, že summa i vrchol náboženství jeho jest přikázání: milovati budeš pána Boha svého nade všecko a bližního svého jako sebe samého a že „potom poznají všickni, že jste učedníci moji, budete-li

míti lásku jedni k druhým.“ (Evang. sv. Jana XIII. 35.) Tedy láska k Bohu a k lidem jest přední známkou právě křesťanského smýšlení, a nikoli stranné jakékoli výklady a hádky o některých pravdách neb nepravdách, kterým obyčejně jedni vlastně tak málo rozumívají jako druzi. Nemohu zde pustiti se do rozjímání, který jest obor rozumu a které jeho meze, i kudy povstává a kam dosahuje vira v duchu člověka: pravím jen že i vira jest tak přirozená i nutná jeho funkce, že ani sami materialističtí neznabohové, ač ji dle jména zamítají, bez ní obejiti se neumějí. — Za předměty víry křesťanské zbožná mysl otcův církevních vynáší již od 13. století na svět množství článkův kteří nevdý vlastní svou evidenci, nýbrž více autoritou zevnější zjednali sobě průchod ve křesťanstvu. Však i za naší paměti ještě obohacena jest tím způsobem katolická věrouka třemi články, o jichžto pravdě a spasitelnosti nevšickni lidé jsou přesvědčeni. Takovému množení článků víry bránili časy svými nejvíce Hus, i Luther a Kalvín; avšak ani oni, co lidé smrtelní, nebyli veskrze neomylnými. Poznáv pak já za povoláním svým lépe než jiní obromné to zlé, co rozbíjí a pútek o víře uvalilo se na ubohý národ náš, již dávno snažím se odvoditi mysl od nich, a navodit více k tomu, co přední jest známkou pravého křesťanství, totiž láska k Bohu a k lidem vůbec. Nečiním toho z indifferentismu, ale z úvahy té, že vira nikde není vědomím, ježto by apodikticky dokazovati se dalo, ale že jest, jak pravíme, dar boží, na rozumu a vůli člověka vesměs málo závislý. Proto však nezamítám při tom působení rozumu, kterýž dán jest člověku vůbec za vodítko na pouť jeho života — Dle toho již snáze pochopitelno bude, proč a pokud já mezi konfessiemi křesťanskými dávám jsem a dávám vždy přední chválu někdejší Jednotě Bratří českých. Tato zajisté, kladouc a spatřujíc podstatu křesťanství více v praxi nežli v theorii, více v lásce k Bohu a k lidem, nežli v jakémkoli svodu dogmatickém, odvodila věrné vždy od přílišného hloubání a hašteření o člancích víry, ana chtěla jen prostě věřiti, cokoli jí v písmě svatém zračilo se jako nauka Kristova. Při tom však ani nelpěla vždy na slovech svých, osvědčujíc se, že o čem-

koli kdy bude lépe poučena, ochotně přistoupí k naučení lepšímu. Když Luther r. 1523 chtěl ji učiti, že kdekoli mluví písmo svaté, tam rozum lidský naprosto mlčeti musí, bratr Lukáš Pražský jal se proti němu zastávati právo rozumu i při výkladu písem svatých. S ním souhlasím i já, i nepochybuji, že za našeho věku, za velikými pokroky biblické kritiky a exegese, i konfessi bratrská byla by dávno nabyla přiměřeného své době roucha rozumně křesťanského, kdyby Jednota sama byla přede dvěma stoletími odolala vlivům zevnějším, ji uměřivším. Poněvadž ale za naší doby oné jednoty dávno více není, — (neb Herrnhuti, kteří jí se býti honosi, měli by vlastně Sinzendorfiáni slouti). — nemohu ani já slouti „Českým bratrem.“ Že pak nehorlím pro nižádnou z nyní stávajících církví křesťanských, to děje se, kromě vyložených již vnitřních, ovšem také ze závažných příčin zevnějších ze kterých ale já tenkrát ani „Hlasům ze Siona“, ani komukoli jinému, počet skládati povinen se býti necítím“

Mladočeši. Dr. Řezníček vypravuje, že jméno své dostali Mladočeši od Němců. Bylo to v době, kdy otázka poměru ku šlechtě stala se akutní! K vůli ní stala se roztržka zevní. Největší radost z toho měli Němci. Jich žurnály daly radikálům jméno „Mladočechů“. Že hádka o poměru ku šlechtě nebyla hlavní příčinou roztržky, rozumí se samo sebou. Liberální německo-židovští továrníci byli nám tisíckrát nepřátelštější stranou, a Mladočeši počítali s nimi na poli politickém vždycky. Příčina byla hlubší: byla liberalistická. V době probuzení tak zvané strany liberální tvořila bohatší buržoasie česká a německá, jež i dnes tvoří základ strany mladočeské a liberálně německé. Strany tyto nepřály novým vlasteneckým proudům, bojice se, že od strannických snah národních nemalé vzala by nebezpečí svoboda, totiž liberalismus. Strany ty klonily se více ku kosmopolitismu.

(P. 147.) — Z nich z velké části rekrutují se dnes matadoři svobodomyšlné strany. Ukázalo se, že národnostní idea liberalismu neškodí, naopak, že dá se ve prospěch jeho využítkovati. Radikální křídlo svobodomyšlné bylo pak probuzeno a v život uvedeno cizími štváči, poslanými do Čech hlavně z Vídne a z Pešti, jež obě města chtěla českou věc poškoditi, jak se skutečně i stalo. Program svůj vzali čeští svobodomyšlníci od liberální strany německé, podlehše mimo to později i silně proudu a moci židovské. Nepřátelství proti katolíkům bylo jim tímto programem ovšem dáno. Nadávky jako „ultramontáni, papeženci, Římané“ a p. přijali od protestantů německých, kteří je v době kulturního boje vymyslili. Poněvadž zatím národní myšlenka vše opatrovala, jali se čeští svobodomyšlníci zapíratí svého otce a koketovati s populárním masonstvím francouzským. V českých ložích zednářských živel český a německý prý se přáteli. A tak naskytá se otázka, co mají čeští svobodomyšlníci svého, českého? Jméno mají od židovskoněmecké žurnalistiky, program z německého osvětářství, metodu nepřátelskou proti staré církvi od protestantů z Němce, kmotry byli jim židé a zednáři. Vyznání jich je liberalistický kosmopolitismus, oděný v národní sobectví. Vlastně ani národním toto sobectví není, je jen heslem, poněvadž duše je kosmopolitická. Husitism jako specialní stránka českého sobectví má příčinu liberalistickou, ne národní. Nebo co u nás s Husem se tropí, jinde činí s Jordanem Brunem, židem Gambettou, Lutherem a p. Ostatně Husův duch byl rovněž cizí: byl z Anglie a nečeský. To neplatí ovšem o všechněch. Jsou mezi liberály i praví poctivci, kteří tu svou svobodomyšlnost mají za skutečný prospěch, jsou v duši vlastenci upřímnými. Jsou to ti „slepi“ svobodomyšlníci; poznáte je, že přinašejí oběti na národní účely a p.

Obsah „Obrany“:

Palacký a české státní právo. — k. — Sociální rok 1896. — r. — Stav zemědělství u nás a zemědělské sjezdy. — Časové zprávy. — Literární příloha: Z metamorfos novokněze. Fr. B. Vaněk. — Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. Studie Fr. Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10 srpna 1896. — Kyrjuša. Z ruštiny přeložila Julie Suková. Svorně a mužně za dobrým cílem! (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. — Různé zprávy.

Literární příloha.

Z metamorfos novokněze.

I.

Calix Sanguinis.

Vím, zrodil jsem se dnes
a napil mléka titanů —
však, pro Bůh, do nebes
kdy růsti přestanu?

Kde kolébko jsi má,
hlas mojí rodičky,
kde bratří mojich sta,
šat jejich chudičky?

Zde bílých liljí háj
vykvétá z oblaků,
a jimi cesta v ráj
se klene do zraků.

A stále nebi bliž —
kdy růsti přestanu?
Proč ptáš se? Dopij čiš,
to mléko titanů! . . .

II.

H y m e n.

Byl chrám to beze stěn
oltářem Boží trůn,
kde klek' jsem přiváben
hrou svaté lásky strun.

Andělů — svědků roj
výš roste v oblaky.
„Ó spoj mě, Bože, spoj
s ní, Svatou, na věky!“

Klek' bludný dobrodruh
a kleká Světice —
jich sňatku žehná Bůh
a svatých tisíce.

Jdem' k lidstvu. Prchá mrak
před zjevem nevěsty,
a blahem zpítý zrak
mi září na cesty.

Co úsměv jí na rtech,
to lásky okovy,
a každý její dech
je večer májový.

A v hlase utajen
spí souzvuk Věčnosti,
dlaň její — velká žeň,
jež lidstvo pohostí.

Ó, jaký lásky čar —
my věčně pospolu!
Půjč, slunce, srdci žár
v svém věčném plápolu!

A červánky svůj nach
mým tvářím vtiskněte,
ať plujem po vlnách
jen lásky zakleté!

„Pojď, Svatá, sluhou být
chci víc než milencem
a po jednom chci mřít
jen políbení tvém! . . .

Tu vzhůru kámen vzlét',
hle, proti — nevěstě!
Však v tom svou tváří hned
jej chytil na cestě.

„Náš první polibek,
dí Ona, „ve tvář's chyt'!
Chceš dále jeho vděk,
chceš dál mi věrným být?“ . . .

Fr. B. Vaněk.

Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.

Studie FR. ŽÁKA, přednesená na liter. sjezdu družstva „Vlast“ 10. srpna 1896.

Slavné shromáždění! Všichni referenti přede mnou zača i omluvou své nedostatečnosti. Nemám tedy ani já býti domýšlivější, ani méně kolegiální. Ostatně úloha, která mi byla uložena, je příliš těžká, než abych směl předem spoléhati na váš soublas. Tak před padesáti lety byl bych se jí ovšem jen zasmál. Tenkrát byl bych prostě českou básnickou literaturu nastrkal do kapes a přečetl vám ji. Ale dnes jen k tomu abych přečetl nadpisy básní, jimiž současná básnická produkce nás obdařila, bylo by třeba několikrát dvacet čtyř hodin. Před touto spoustou drahokamů a perel, pravých a falešných, jasných a zkalených, tu v diademu na čele dívším soupeřících s čistotou její zraků, tu pitvorně svítících na žluté šiji nevěstky, jednou sršících jasmem, kterým paprsek sluneční v nich se odráží, a pak zase jako by ztracených v blátě a neřesti, tu lahodou tónů úsměvem do duše nakukujících, tu ostrými hroty krvavě zraňujících, před touto horou veršů stojím v rozpacích, maje vše to tříbiti, posouditi, seřaditi, já ubohý. který jsem sice vždy miloval poesii, ale procházel se její zahradou více jen proto, abych tu natrhal si vonných fialek, tu obdivoval se královně růži, tu smal se vyfintěné a vykrmené slunečnici, tu bral si příklad — chci říci výstrahu z tulipánu důmyslem slynoucího I nevyslovuji tedy jen obvyklou frázi, když před nesnadností své úlohy a před soudcovskými zraky velečestné vaší poroty, ve které s obavou vidím mnohého zdatného zahradníka, na poli poesie osvědčeného, ad captandam benevolentiam a na vysvětlenou dím, že nebudete-li někde souhlasiti, jsem jen chybujícím, nikoliv tendenčním, že pronesený mnou soud není umluvené mínění žádné strany, ani žádné školy, nýbrž jest jen nedostatečný soud chudého literáta. Ovšem ale bych se radoval, kdyby vyhovoval tendencím slavného našeho družstva.

* * *

Ačkoliv spěchám in medias res, musím přece položit si napřed otázku, má-li moderní česká poesie určitých, přesně ohraničených a charakteristických směrů a škol. Odpovídám, že nemá. Vyjma dekadentism, který tvoří umělecký směr zvláštní, i formou i obsahem ostře charakterisovaný, a vyjma snad ještě socialistické pamfletářství, rýmem, obyčejně špatným, opatřené, není u nás básnických škol. Mám za to, že kde pučí, roste a květe poesie, jak ji Bůh do duše vkládá, nemůže takovýchto směrů a škol ani býti. Neboť poesie, oblečena do módy nějaké školy, s řečí a manýry nějakého pensionátu, s přesvědčením a smýšlením dle návodu nějakého lajbžurnálu, přestává býti jednou z artes liberales, a stává se modou, žargonem, řemeslem, cechem, dekoračním štukaterstvím. Zjev dekadentismu je tudíž neblahým důkazem, že v české poesii, dostoupivší v přítomné době vrcholu vývinu, objevuje se stagnace a prvky rozkladu, zajisté jen dočasného a bezvýznamného. V tomto smyslu tedy o směrech české poesie nemluví.

Bylo by velmi nesnadnou otázkou, rozdělití a tříbití dle jednotlivých plodů českou poesii na skupiny; na př. na lyriku, epiku a p., nebo zase na

naturalism, realism, idealism, pessimism, nebo zase na skupiny dle náboženského, ethického, vlasteneckého vyznání. Já raději jdu vyšlapanou cestičkou, a zastavuji se u básníků, kteří tvoří jakýs typ. individualitu a patří k nejlepším na českém Parnasu. O ostatních má se za to, že buď hlasí se jako epigoni k některému z těchto mistrů, nebo potulují se od jednoho ku druhému, žebrajíce před každými dveřmi, a sbírajíce klasy na každém poli. S tímto, řekl bych, básnickým proletářem zabývatí se ovšem nebudu.

Rozděil jsem si látku pro dnešní studii tak, že promluvíím o Zeyerovi, Čechovi, Vrchlickém, o representantech lyriky: Heydukovi, Sládkovi, Klášterském, pak o Macharovi, dekadentismu a socialistické poesii. Zakončím několika řádky o poesii katolické v užším slova smyslu.

Julius Zeyer.

Na místě prvém mezi současnými básníky českými jmenuji Zeyera. Odchylují se tím ovšem od pojímání, které dávno sevšeobecnělo a které staví ho na místo třetí. Ale nemohu jinak, pánové. Vytkne-li mi někdo, že tak činím tendenčně, poněvadž Zeyer katolicismu je nejbližší, odpovím otázkou, proč jedni na prvé místo staví Svatopluka Čecha a druzí Jar. Vrchlického? Jsem přesvědčen, že ani u nich není absolutním měřítkem jedině umění, ale že k Čechovi vábí jedině onen duch z básnické jeho individuality šlehající, který je tak blízký všemu tomu, co modernímu Čechu v srdci víří, co ho raduje a rmoutí, po čem touží a čeho se bojí, onen duch, jehož ušlechtilý humanismus modernímu bezkonfessionálnímu přímo odpovídá; a k Vrchlickému že přísahají zase hlavně ti, jichž vyznáním je onen méně ušlechtilý moderní humanismus, který v emancipovaném židovství a zednářství dospěl svého současného vrcholu. Proč bych tedy nesměl i já řídití se svými sympatiemi, když celá veřejnost jednomyslně staví všechny tři vedle sebe jako mistry v umění svém na jednom nejvyšším stupni stojící? Kdo ostatně smí o sobě tvrdití že v umění soud jednotlivce, ba soud obecný je absolutním měřítkem hodnoty básnické? Mám tudíž plné osobní právo, stavím-li Julia Zeyera na místo prvé. Vy ovšem, velectění pánové, máte rovněž právo, nesouhlasití se mnou, po případě důkladně mne zkritisovatí, ale já vás napřed ujišťuji, že se tak snadno nedám, aspoň při Zeyerovi ne. Nedám se proto, protože není pravda, jako bych velebil Zeyera jen pro své katolické sympatie k němu. Mám pro svůj soud též dostatečné důvody čistě umělecké a věcné.

Patří-li básnická individualita k nutným vlastnostem předního básníka, je to hned silný důvod, proč maje vytknoutí směry moderní české poesie, nemohu jinak, než začítí s Juliem Zeyerem. Jeť on nejsilnější individualitou v pravdě zvláštní, ano tak jedinou a zvláštní, že v moderní české poesii, a možná snad v moderní poesii vůbec, stojí ojedinelý. Ani epigonů nemá, kteří by věrně za ním nebo s ním se brali. Vzácnost to, pánové, zajisté veliká. Mohla by ovšem svědčítí i proti básníku a obrácena býti ve výtku, jako by stál opodál proudů, které hýbají světem. Ale to byl by soud veskrze bludný. Zeyer je ctěn, velice ctěn, kterážto okolnost sama důkladně by podobnou výtku vyvracela. Znalec jeho spisů také nikdy jí nepronesé. Jestliže tedy dnes, kdy tisícové čekají na novou myšlenku, nový směr, nové cesty, aby lačně na ně se vrhli, Zeyer nemá přímých následovníků, je to jen lichotivý důkaz, že orel ducha jeho létá vysoko, závratně vysoko, kam ani jásavý

skřivan, ani tklivý slavík se neodvází, že jeho zpěv je tak krásný a mohutný, že mu sice s rozkoší dlouho lze naslouchati, ale že těžko ho napodobiti, že duchem i srdcem procestoval kraje a pojal je celou myslí svou, kam jen po dlouhých námáhách lze i talentu dostupiti, kam ne každý vůbec se odvází. Ta tajuplná šera starokřesťanské a středověké mystiky, ty mlhavé dálky nejzazší české starodávnosti, ty báje jižní a severní, ta epocha rytířstva, tak grandiosní a tak málo pochopená, ty tajnosti srdcí lidských, po ideálech skrytě toužících a snících o velikých činech reků, o síle čisté lásky, o mužné ctnosti a rekovné věrnosti, srdcí tak ryzích, domněle dávno vymřelých, ten romantism mystický. jakoby jen v divech fantasmie žijící, v pravdě však představující symboliku skutečnosti, jak v duších velkých lidí od věků se odehrávala a odehrává, a symboliku velikých dějů světových a celých dob — tyto a podobné látky učinily z Zeyera typ tak mohutný a zvláštní, na pohled cizí a přece tak blízký, tak podivuhodný v různotvárnosti látek a přece zase jednotný v celkovém výběru a pojímání jich, že těžko je jíti za ním, celé světy v duši chovajícím. Básníci pravidelně ještě za mládí dosahují uznání velikosti. Zeyer později teprve došel slávovence genia. Jak může míti tedy následovníků tam, kam sám teprve po veliké práci, dlouholetém úsilí přibyl? Jako další pozoruhodnou zvláštnost této individuality Zeyerovy jmenuji okolnost, že mezi současnými básníky laiky jediný vnikl do ducha křesťanského, ba i církevního, jež pojímá bez předsudků, bez vášně, myslí opravdivou a prostou. Na vždy památné zůstane tu jeho dílo „kronika o sv. Brandanu,“ jež považuji za nejznamenitější práci jeho. Ano taký, zrovna takový je obraz ideálního otce opata, jakým je sv. Brandan. Velebný více onou gloriolou, jež mravní velikost rozlévá na zevnějšek osobnosti, než okázalou a vypočtenou důstojností, mírný a dobrý, poněvadž plamenem opravdové lásky stále v srdci zahříváný, muž Boží, skalopevný věrou a nadějí, jemuž Bůh je stále blízko, znatel lidí, zvláště mnišské rodiny, až do nejtajnějších záhybů duše, přítel modlitby obveselující, vytrvalý a neunavný, kajicník prostý ale se obětující, jednoduchý jako dítě, čistý jako anděl tak zcela přirozený jako člověk každý, o své syny jako matka pečující, k jich chybám dobrotivý a více svou modlitbou a svými skutky je napravující, po světle věčném v podivuhodné pokoře toužící, takový vyšel sv. Brandan z pera Zeyerova. Porovnejte ho s Hilarionem Vrchlického, — jaký tu velký rozdíl! A tážu se, kdo má více pravdy, kdo je pravý umělec, ten, kdo jako Vrchlický z mnišství učiní si bizzarní karikaturu, poněvadž ho považuje sám za nesmysl a mu nevěří, anebo ten, který dal si mnohonásobnou práci, a je tak šlechtný, aby jeho ideály podal duchem ne moderního skeptika, ale duší věřícího nadšence? Zde záznaky domnělé nebo skutečné jsou jako výplody oné viry, jež dle Pisma divy tvoří, zde svět nadsmyslů a pozemský zachycen v oné upřímnosti a hloubce, jak mystika nám do něho pohled otevírá.

Jak rád bych ještě pokračoval, ale maje ještě cestu dlouhou, táži se tedy jen, kdo osmělí se nazvati mé sympatie tendenčními? Obdivuji se prostě muži, který ač laik, tak hluboce a tak poctivě myslí a cítí v oboru věcí církevních, jediný z českých básníků.

Obdivujeme se veliké plodnosti. Zajisté právem. Mluví o přirozeném talentu a vytrvalé práci. Zeyer patří k básníkům nejplodnějším. Není-li jeho děl tolik svazků, kolik jich má mnohý jiný, jsou to za to díla veliká, jichž

koncepce více stála zajisté práce a ducha, než svazky dojmů letem na papír vržených, jež jsou plodem okamžiku. Kdo s úctou nevzpomene tu na karolinskou epopeji, kde mnohotvárnost drobnomalby vtěluje se v grandiosní celek veskrz ucelený, kde smělý půdorys obrevských rozměrů závodí s harmonií tisícerych detailů, kde tklivá mluva srdce střídá se s plastickou šíří epiky, kde při vši komplikovanosti děje není mezery ani zbytečnosti, při souladu linií není jednotvárnosti, při spoustě jednotlivostí není chaosu, kde vše je čisté, hluboké, pravdivé, vznešené. Myslím, že kdyby Tasso nebo Ariosto z hrobu vstali, že by o korunu svého osvobozeného Jerusálema i zuřivého Rolanda ochotně dělili se se Zeyerem za jeho karolinskou epopej. Ano Zeyer spojuje genialnost velkého compositeura s uměním básníka jako žádný druhý básník český; jeho epopeje středověkého rytířstva tak vznešené, v pravdě křesťansky pojatého zůstane nesmrtelným toho svědectvím pro něj, pro národ český pak velečestným drahokamem v duševním a literárním souboji světovém.

Jsou taci, kteří uměleckou formu nade vše cení, pravice, umění je forma. Nesouhlasím, ale dím, buďsi. Zeyer pohrdá po většině rýmem. Činí tak ostatně mladší básníci zhusta. Ale uměleckost formy u Zeyera, krása básnických obrazů jsou tak dokonalé, mluva tolik vytříbená a ušlechtilá, vzlet myšlenek tak nevšední, že nestojí za prvním mistrem českým, Sv. Čechem: Co do poetičnosti stavby nemá soupeře, vždyť spíše nadbytek mohl by se mu vyčítati nežli nedostatek.

A jestliže jiným fantasie je znakem genia, pak čtete jeho Vyšehrad, Čechův příchod a všecky jeho básně z dávnověkosti české, čtete jeho Neklana, tento šekspirovský kus práce v české literatuře jediný, zábleskem prvního křesťanství v Čechách nám zvláště sympatický, čtete neskonale něžného Olgerda Gejstera a o jeho snivé lásce k Anně Jagelovně, čtete všechny jeho spisy, co jsou než díla, v nichž fantasie měla největší podíl ve práci, a to fantasie nejen abstraktní, ale taková, jež ve skutečnost se vtěluje co možná nejpravděpodobnější, když jako země vodu myšlenkový svět celé doby a celých vrstev společenských do sebe vsála. Podivuhodná moc Zeyerovské fantasie je jeden z nejvlastnějších typů básnickovy individuality. Co teprve měl bych říci o „Azizu a Azize“, „o bratřích“ a různých těch hračkách básnickových, jež tu z Číny, tu z orientu, tu odjinad jeho čtveračivá fantasie zanesla nám na luhy české! Některé jsou nám snad skutečně cizí, ale právě proto překvapujícím důkazem, co básníková fantasie hravou virtuositou dovede v české slovo vtěliti.

Hráti si s city čtenářovými bývá zkušebným kamenem umění básnického. I v tom je Zeyer mistrem a individualním. Jeho Sulamit, jeho Dona Sanča, jeho Blanka, jeho hrozný zpěv o pomstě za Igora rozechvějí vás do hloubí duše, a je to většinou teplý oheň lásky a ctností, který vás zahřeje. V tom je zajisté Zeyer vzácnou výjimkou, že spisy jeho jsou prosty smyslnosti. Ani on nevyhýbá se v několika málo dějích vášni, a pouští se na hranice velmi, velmi nebezpečné, ale není jediného díla, které by smyslně dráždilo. Za to těch, v nichž líčí se láska čistá, silně převládají. Zeyeru je vůbec dívka a žena zjevem ideálním. Možná, že ty jeho dívky nejsou moderní, možná, že modernímu světu nebudou se zdáti ani pravdivými a skutečnými, ale jsou neskonale krásnými, čistými jako pramen, neposkvrněnými

jako záře červánků. Zasněcovati péro své zpěvu o lásce této, je právě básnický vznešené, povznáší a jímá. „Stará historie“ je příliš bizarní komedie, než aby tu mohla padati na vahy, a východní jeho některé pověsti pohanské padají na vrub místa, děje, a jsou příliš nepatrné, aby mohly býti s to něco ubrati zajisté z největší chvály Zeyerovy, že je to básník čistý, který nízkou vášní svého péra nezprzil. Ostatně, jak jsem pravil, smyslně nedráždí žádná i přes choulostivost některých. Je to pochopitelné už z toho, že za předměty volí si děje ideální, vznešené, krásné, v nichž hřích a vášně hrají úlohu malou.

Stejně vážím si náboženské bezúhonnosti Zeyerovy. I jiní básníci milují themata náboženská, ale se Zeyerem nelze je vůbec porovnávat. Zeyer i v církevních thematech opěvá jen dobro a krásu. Ze všech spisů jen jediná malá báseň „blázen“ mluví nemile o hrdých, purpurových kardinálech a zanechává zlý dojem. Ale je tak originelní a znázorňuje více správnost citů srdce proti chladnému rozumu, že jí básník milerádi odpouštíme. Nechtěl haněti, ale podlehl na okamžik předsudku všeobecné sice ale mylně rozšířenému, a dobře míněné snaze reformační.

Takový je Zeyer. Jsem jist, že i ve vás zanechají jeho básnické spisy milý dojem, dojem tím vděčnější, poněvadž řídký. Odporují ho vaši přízní. Uvésti ukázky na doklad svých důvodů jediné pro epickou jich šíří musel jsem se vzdáti.

Přecházím k Svatopluku Čechovi.

S v a t o p l u k Č e c h .

Svat. Čech není básnickým typem s ostře ohraničenou charakteristikou, ale je přece individualitou. Při básníkovi tak genialním, který mimo to neřídí se mimovolně okamžitými dojmy, ale má ustálený směr i hluboce promyšlenou a procitěnou filosofii životní, není ani jinak možná. Vážný myslitel, ponoruující se zvláště do socialních záhad a zjevů moderních s vroucností čistého humanisty, satyrik trpký a ostrý, jehož důtky však více duši rozčarují nežli zkrvácejí, idealista s posvátným zanícením pro dobro všelidské vůbec, pro dobro Slovanstva zvlášť, milovník vlasti a národa tak horoucí, že nikdy ještě péro české nemluvilo s takovým upřímným a vřelým žarem, duši čtenáře do hlubin pronikajícím, jako péro jeho, umělec podivuhodné techniky vše ovládající, vždy elegantní, ale bez dělanosti, vždy nadšený, ale bez vášně, vždy čistý, třeba plastika jeho divčích osob přímo do očí se smála, — toť jen matný stín individuality Čechovy. K tomu pak celkem šetrný k našim náboženským citům, o náboženství v Živsovi ušlechtilé mluvící, že kde kdo i z nás s rozkoší čítal duchaplné rozpravy mezi Václavem, jeho otcem a farářem o povolání vůči národu a veškerenstvu vedené — ký div, že i kněz i upřímný katolík měl k Čechovi úctu a lásku převelikou. Literární referent sjezdu brněnského dal tomuto smýšlení upřímný výraz; já upřímně rovněž s ním soubasím. Ale už tenkrát s lítostí jsem poukázal, že leccos, co ve spisech Čechových se nalézá nelze s náboženským přesvědčením katolickým srovnati. Proč to konstatoval nepomlčev o případech do té doby nepatrných? Jako znatel Čecha, jehož všechna poesie je výrazem logického, organicky pevného vnitřního vývoje básníkova, tušil asi referent, že nejsou to prchavé dojmy, nahodilé projevy, ale že skrývá se v nich pozadí zcela určité, vědomé a ucelené, které toliko dosud ve své celistvosti se neobjevilo. Zatím bohužel se

tak stalo. Známý jsou Písně otroka, známý některé básně jeho z časopisů. Prvé vzbudily rozruch, druhé sotva jsou šířeji známy. A přec porovná-li nyní obě s chladnou myslí, ono XVIII číslo z Písní otroka, které nás tolik rozbouřilo, u Čecha neočekávaně rozbouřilo, a tyto klidné plody jeho musy, více rmoutím se nad těmito. V oné nyní vidím více jen satirika osob a jich chyb, ovšem nad míru trpkého, nespravedlivého, upřílišňujícího. Takový je veškerý obsah památné této sbírky, takže v tom i pro nás lze naléztí jakous takous útěchu. Má obsah více socialně politický než konkrétně programový. Ale v těch druhých jeho plodech, byť i klidnějších, je náboženský program básníkův. A ten je? — čirý humanism, ovšem čistý, ušlechtilý, ale přece jen humanismus bez osobního Boha a bez toho, co činí náboženství v podstatě náboženstvím, pevný, pozitivní a skutečný poměr člověka k Bohu. A toho nad míru litujeme, neboť i Čech není více než pěvcem známé „čisté lidskosti“ humanistické. Co je platno všechno to jeho socialní horování za rovnost všech, o povaze básníkové tolik lidské ovšem stkvěle svědčící, co platny všechny ty krásné, ušlechtilé, živé a vroucí tendence, ideje, typy, zosobněné v řečech Čechových v Evropě, v Slavii a jinde, co platny kulturní šlehy „Písní otroka“, „Pravdy“, hluboké pravdy „Petrklíčů“, když vše to má základ jen v citlivém, ušlechtilém a vroucím srdci básníkově, ale nestojí na zákonu božské pravdy jisté, kategorické, věčné, vždy znovu reformující i nitro jednotlivce i celou společnost mocí jediné jí vlastní! Zviklejte tento pozitivní základ, z něhož i Čech vyrostl a dospěl ku své mravní a socialní výši, zvikláte i ty pravdy křesťanství a lásky, a rovnosti a milosrdenství, které staly se majetkem veškerenstva. Stanou se pak tím mrtvým zbožím, kterým kdysi byly i vznešené zajisté pravdy mnohých filosofů pohanských. Ztratí se, zmizí. Jen pozitivní, auktoritou Boží podepřené křesťanství nedává jim zmizeti, vždy znovu a znovu, tu více a hlouběji, tu méně a povrchněji je ve společnosti k platnosti a do života přivádějí. Před touto smutnou pro nás pravdou, že Čech stal se „humanistou“, mizí i takové, ostatně řídké tendenčnosti jako popěvek Orama Chijama, trpký a opovrhlivý: O rajských slastech, nadpozemském pychu mně vpravuješ, žebravý ty mnichu? Na, vezmi groš a s cesty se mi hni, vždyť jenom z dálky buben pěkně zní. Nebo „sen Koniáše“, jež vidí básník dlouho v očistci trpěti, poněvadž prý ubíjel, páliv fanatické bezcenné traktaty protestantské, ducha národa. Mohli bychom se tázati, jak dlouho budou se trápati v očistcovém ohni husité a protestanté, kteří ničili ne bezcenné pamflety, ale skutečnou naši starou literaturu a umění, ale to jsou maličkosti, ustálené předsudky, jinde mnohokrátě Čechovou musou vyvážené a odčiněné, maličkosti u porovnání s pravdou svrchu konstatovanou, že Čech stal se prostým humanistou. Žel, tříkrát žel, že k tomu došlo. Vroucí cit pro dobro lidské, socialní nesrovnalosti dějin i moderní doby, jež básníka v duši bolí, a o nichž s bolestnou upřímnou duší přemítá, patrně ho svedly. Kéž by ještě hlouběji šel a poznal, že bez pozitivního praktického křesťanství krásné a ušlechtilé jeho zásady jsou mlhou, jež první větřík rozptýlí. citem, jež přirozené sobeckosti lidské bez věčné zodpovědnosti a odměny budou se zdáti dobrou, ale naivní utopií. Pak milerádi odpustíme mu i ty osobnosti, ostatně řídké.

Přestávám na těchto několika myšlénkách. I přes to vše potrvá význam Čechův jako jednoho z největších básníků českých všech dob, nejhlubšího, národně nejvřeleji cítícího, okouzlujícího formou i obsahem. Čistá a ušlechtilá

mysl, jež v jeho dílech se zrcadlí, bude vždy sloužiti mu ku cti jako umělci i člověku. V jeho epiku historickou, klidnou, širokou, v jeho teplou lyriku vlasteneckou i socialní budou vždy rády pohružovati se myslí české, nebo z nich mluví k nim duše česká, horoucí, i tenkrát, když jinak bude zírati na své dějiny nežli se děje ve Václavu z Michalovic, chladněji, pravdivěji kritičtěji. Stejně potrvá i aesthetická cena prací Čechových, v nichž právem vidí se vrchol toho, co vytvořila novější česká poesie.

Vliv Čechovy poesie na básnickou produkci je, tušíme, více nepřímý. Neumíme jmenovati básníky, kteří by brali se cele jeho c-stou, avšak ohlasy na ni v různých sbírkách básnických jsou četné. Je to pochopitelné, poněvadž Čech není typem ve smyslu, jak se mu obyčejně rozumí. Nejmodernější česká škola básnická, jak níže ukáží, nejde ovšem vůbec v jeho šlépějích, ale jen ku vlastní škodě, a ku škodě poesie i národa.

Daleko větší, a bohužel málo blahodárný vliv měl a má Jaroslav Vrchlický, o němž proto poněkud obsírněji promluvíti pokládám za vhodné.

K y r j u š a.

Z ruských dětských povídek přeložila Julie Suková.

Představte si opuštěnou dobu hrozná, surové zimy: zem jest zahalena bílou pokrývkou a stromy vypínají se jako obři v bílých rubásích, a hrdě sklánějí své šedé hlavy a dí poutníku: „Proč jsi sem přišel, človče? Čeho jest ti třeba? Proč znepokojuješ naší tichou velebnost? Jeden okamžik — a nebude tě více, červíku! Projdi rychleji, dokud jsi živ celý! I pospíchá opozdílý poutník a je mu nevolno. A hrdí obři kývají vrcholy a hladoví vlci v dále vyjí. V takovouto dobu jedenkrát k večeru šel Kyrjuša. míře hlouběji do lesa, k chýžce hajného. Kyrjuša je modrooký, kadeřavý hošík třináctiletý. Je jediný syn otce a matky, a proto na něho hledí jako na budoucí oporu rodiny. A skutečně mohou se na Kyrjušu spolehnouti: je skutečný pomocník otci, velké potěšení staříčké matky. Dobrotivost září z jeho krásných modrých očí; když pohlédne Kyrjuša na oblohu, — nevíš, co je lepší: zdali obloha modrá, průhledná, neb očka Kyrjuši snívá a hluboká; a jakoby v samém středu, v zřítelnici, hvězdička usedla, ukryla se a dobře je jí v oku Kyrjuši. Při tom Kyrjuša není bez moudrosti a důvtipu; je pilný, čte různé knížky, a jmenují jej moudrým hochem. Ale dobrotivost jeho vítězí nade vším: je-li třeba pomoci někomu, dojeti někam, posloužiti, s nemocným poseděti, neb dítě pochovati, — Kyrjuša první pospíchá pomoci. Častokráté příbuzní vadí se s ním za to, nepouštějí jej bojí se o něho, ale není Kyrjuša hošíkem, který by se něčeho bál nebo ulekl; vždy najde důvod, přemluví a přesvědčí, že tak jest třeba, a nelekaje se následku, běží pomoci bližnímu. Tak i nyní Kyrjuša vyprosil u matky džbán kvasu a krajíc chleba a pospíchá k strýčkovi Zacharu, k starému hajnému. Strýček Zachar je stařeček bez rodiny a bez domova; již osmý rok hlídá panský les, a zná každý stromček; miluje jej jako své dítě, a pečlivě ošetřuje hospodářův majetek. Páni, možná, že ani neviděli svůj les, žijí v Petrohradě a v cizích krajinách, ale strýček Zachar zná své dílo a pilně střeží, jen aby vše bylo celé. A není proč hněvati Boha: je ticho v krajině, zřídka se někdo do lesa podívá v takovou dobu, leda v noci nějaké zvíře sem zaběhne a hladoví vlci zavýjí. Jinak je v létě; tehdy les ožije, naplňuje se písněmi a smíchem dětí, které sem přicházejí na jahody a na houby; ale i tu je oko strýčka Zachara blízko — více

nebeř! Děti milují stařečka a poslouchají jej, ani rolníci mu neubližují. Pravda, rolníci vidí nepříliš často lesa; tu je třeba sekati seno, tu opět je doba polních prací, — v lese téměř ani nebývají.

Jednou se přihodilo s ubohým stařečkem neštěstí; roznemohl se strýček Zachar snad horečkou nějakou, snad ještě něčím; lékaře na blízku není, tak že ani neví, jaká je to nemoc. Roznemohl se stařeček, a kdyby nebylo Kyrjuši, který běhal k němu téměř každý den, snad by se ani nepozdravil. Ale je mu již lépe, pozdravuje se a Kyrjuša pořád jej navštěvuje, nehledě na opuštěnou dobu a krutý mráz. Pospíchá Kyrjuša k domu hajného, hle již i chýžka je viděti — ale co to? Něco zapraskalo v keřích a zavylo v dálce.

„Zajisté vlci,“ pomyslnil si hošík, „ale Pán Bůh s nimi já nejsem bázlivý; říká se, že lidi nechávají v pokoji, dobytek — to je něco jiného.“ Kyrjuša šel dále, nedbaje skutečně vzdáleného vytí viků. Šťastně se dostal k chýšce, vstoupil do ní a postavil, co přinesl, na stůl. — „Nu jak, je ti lépe, dědečku?“

„Ach, opět jsi přišel, hochu!“ zvolal strýček Zachar s pece: „vždyť jsem ti řekl: nechoď více, víš jaká je doba.“

„Co, dědečku?“ usmál se Kyrjuša, „snad jsem omrzel?“

„Ach, drahoušku, proč omrzel? jsi hoch příliš hodný! Zachovej tě Bůh za tvoji prostotu, že mne stařečka neopouštíš. Kdyby nebylo tebe...“

„Nu, dědečku, dobře! ty vedeš opět svoje!“ přerušil Kyrjuša.

„Co dobře! Jest to pravda! Což jsi to nebyl ty, který mne vylétil, co? Možná, dávno byl bych již zemřel, kdyby nebylo tebe! Buď jsi mi přinesl kvasu, buď travičku nějakou, neb knížku jsi četl...“

„Knižky i mně samotnému jest veselo čísti,“ odpověděl hošík; „v neděli otec Alexej slíbil dáti novou, já ti ji přinesu, dědečku!“

„Veselo! A je snad veselo v takovou dobu choditi? Je strach a zima! Doba je opuštěná, hle, vlci všude bloudí, je strach o tebe, drahoušku!“

„Ale, dědečku, což nenechají člověka v pokoji?“

„A kdo ví! V zimě jsou velice vyhladovělí, nu a jsou zlí!“

„Ale, dědečku Zachare, Bůh je milosrdný. Tak dlouho chodím, a nic se nestalo. Hle, raději se napij kvasu, a zakus měkkého chleba, maminka dnes pekla.“

„Mám ještě, drahoušku, včerejší jsem nesnědl; velmi často nosíš, což mám vše snísti?“

„I, dědečku, čerstvý je chutnější; což tvrdý ukousneš? Hle, podám ti a kvas do hrnečku přeleti.“ Při tom Kyrjuša podal stařečkovi chléb a kvas a s potěšením počal hleděti, jak dědeček Zachar se dal do jídla. Blaze bylo v duši Kyrjuši; on vylétil stařečka, on sám — bez lékaře a léků. Ještě nedávno ubohý dědeček zmítal se v horkosti, sténal, vzdychal, a nyní, hle, sedí na peci, pojídá měkký chléb a zapíjí kvasem.

„Nu, s Bohem, dědečku,“ řekl hošík, pohodiv kadeřemi a přecházeje od svých myšlének ke skutečnosti; „s Bohem, já zítra, možná, té navštívím budu-li moci. Nepotřebuješ více něčeho?“

„Ne, děkuji, a ty, víš-li co, hochu, nechoď raději; hle, je pozdě, aby se ti něco přihodilo!“

„Co tě napadá, dědečku, což je to ponejprv?“

„Není to ponejprv, ale raději zůstaň přes noc, opravdu! Raději zítra ráno půjdeš.“

„A tatínek s matinkou co řeknou? Budou se znepokojovati; ne, raději půjdu.“

„Ach, Kyrjušo, zůstaň, opravdu, nechoď, hle, jak vlci vyjí!“

Ale Kyrjuša rychle přelil zbylý kvas do hrnečku, zabalil džbán do hadru a zamířil ke dveřím. — „S Bohem, dědečku. Zítra asi sotva přijdu, zdá se mi, že tatínek povídal, že je třeba s ním někam jeti. Tak do neděle; přijdu s knížkou.“

„S Bohem, s Bohem, drahoušku, pohnoz ti Kristus! Hle, jaký hoch! zachovej ho Král nebeský!“

Rychle kráčí Kyrjuša k vesnici, více jak půl cesty ušel, teď již není daleko, — hle, již je viděti kostel. — „Hle, jak se zvonice leskne,“ — mluví hošík; — „čeho se báti? je to zcela blízko! Což je to možné zůstatí; jak pak bude tatínek beze mne a matince kdo vodu nanosí? opět dobytek je třeba pokliditi . . .“ tak myslí hošík, a sám jde rychle ku předu.

Kyrjuša šťastně přišel domů a ještě se smal strýčkovi Zacharovi. — „Proč se o mne bojí dědeček, což je to prvně? a není to daleko; přes den opět doběhnu, knížku ponesu. Strýček Zachar hrozně rád poslouchá, když čtu, zvláště něco nábožného. Co bych mu měl přiněsti? Zeptám se baťušky, on poradí; nu, zítra uvidíme.“ Ale na druhý den nemohl Kyrjuša jíti k stařečku; otec vzal jej s sebou do města; bylo třeba něčeho nakoupiti; k tomu také došlo všechno dříví, — z města zajedou do lesa, vzit s sebou dříví.

Když se Kyrjuša s otcem vrátil, byla již úplná tma, a bylo pozdě jíti k strýčkovi Zacharovi, tak že odložil své shledání se stařečkem na zítřek. Sotva že povečeřel, chtěl se modlíti, a pak ulehnutí ku spánku, poněvadž se velice unavil, když vběhl k němu sousedovic hošík Andruša a volal vcházeje po dveří: „Kyrjušo, Kyrjušo, pojď sem! ty nevíš, že strýček Zachar se poranil?“

„Co to mluvíš?“ uleknutě pravil Kyrjuša.

„Ne, je to pravda; tatínek jel dnes do lesa pro dříví a zašel k dědečkovi, a on chudák leží na zemi.“

„Jak se to ale s ním mohlo státi?“ zvolal Kyrjuša, povídej rychle, Andrušo!“

„Jak? Nebylo ještě asi dosti síly u stařečka; snad chtěl vstáti, aby se napil, ale padl, a hlavou zrovna o roh. Tak si hlavu poranil.“

„Bože, tak je třeba rychle běžeti k němu. Nemůže býti, aby tak ještě ležel!“

„Ne, tatínek jej zvedl a myl studenou vodou, ale seděti s ním nebylo času.“

„Tak rychle půjdu, tak nemůže ponechán býti . . . musím vzítí něco — hadříčky, obklady nějaké . . .“

„Co tě napadá, šílenče, vzpamatuj se! Kam v noci půjdeš? V lese jsou vlci, a hled' vánice začíná.“

„Co tě napadá, Andrušo, co bych čekal? Což jestli strýček Zachar leží v horkosti a není žádného, kdoby mu pomohl.“

„Nedoješ, Kyrjušo, je nebezpečí; sníh počal padati, zavane tě zrovna.“

„Ne, jak by to bylo možné nechati jej, nějak dojdul Bůh ví, co se může státi; možná, ještě v noci zewře.“ A Kyrjuša se začal chystati na cestu. Matka a otec již ulehli a neslyšeli rozmluvu hošíků, i nebylo žádného, kdo by Kyrjušu zastavil. Andrušina slova byla tak slabá a u Kyrjuši bylo tak velké, neodolatelné přání zachrániti strýčka Zachara, a dle jeho mínění, odkládati nebylo lze — čas je drahý. Utíkal, nehledě na počasí, nelekaje se víků nemysle o budoucnu, nepozoruje, že sníh se valil chomáči a zametal stopu. Brzo nebylo viděti cesty; sníh vál s neuvěřitelnou silou, tu se vznášeje na několik aršín do výše, tu se rozestýlaje po zemi a nametaje závěje. Několikráte silný záchvat větru porazil hošíka, a stěží mohl se zdvihnouti, ale přece nezoufal, a nechápaje nebezpečí, pořád šel a šel. Hle, již je tu les, již i chýžka není daleko . . . Pojednou při ohybu cesty silný záchvat větru porazil Kyrjušu; chtěl vstáti, ale tentokráte síly nestačily. Sotva že se trochu pozvedl, vždy sníh mu zalepil oči, a hošík opět upadl do měkké, čerstvé závěje. Sníh začal rychle padati velkými chomáči. Kyrjuša pořád se přičiňoval osvoboditi se, ale síly ho opustily, počal slábnouti pořád více a více a poznenáhlu usínati tichým, sladkým snem. Již více se nenamáhá, aby se osvobodil, jemu je dobře, klidně leží na bělostné podušce. Bílá, měkká pokrývka pořád se šíře a šíře rozestýlá, pořád více pokrývá Kyrjušu; již necítí zimy; jemu je teplo, pokojné, neslyší ani větru, ani vytí vlků; kolem je tak ticho a světlo; vůkol měkká, růžová zář; měsíc hledí zrovna Kyrjuše do oček a zářivé hvězdičky padají k jeho nohous.

„Ach, jak je mi dobře! Hle, matička stojí vedle, tam dále otec, a tu jde s hůlkou i strýček Zachar . . . Stařeček jest úplně zdravý a vábí k sobě Kyrjušu a povídá mu něco pěkného. Kyrjuša se namáhá, aby uslyšel slova stařečkova, ale zvuky se rozletují po větru a hošík vidí jen laskavý pohled na něj upřený.

Vše je tiché, klidné vůkol, jen hrdí obři vyčítavě pokyvují svými hlavami a praví poutníku: „Nechoďte sem, nevyrušujte náš klid a ticho! Co zde máte co dělati. — „Co dělati?“ — slyší se v dálce hlas jako odněkud shora. — „Co dělati? To, co udělal Kyrjuša! To, co napovídá srdce a svědomí.“ Není více hošíka, není jeho těla, ale duše jeho jest tam, u Pána Boha, blízko k Němu, Milosrdnému! Duše jeho jest tam, ve věčné radosti, ve věčné blaženosti. — „A život?!“ — Je slyšeti hlas v dálce. — „Život?“ odpovídá tajemný hlas. „Život jest tam, u Tvůrce Nebeského . . .“

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

I. Na střelnici.

Za teplého slunného svátečního odpoledne kde kdo spěchal z města Dřímaloova okresní poprášenou silnicí k zahradě v park proměněné, kde stála městská střelnice Na pěkné procházky lučinami podél zakrytých potoků, polem s četnými alejemi ovocných stromů, u rybníka a dvou mlýnů atd. nebyla krajina u Dřímaloova chudá; téměř kolkolem města se táhly panské a městské lesy s roskošnými partiemi, asi hodinu cesty vzdálen byl rozbořený hrad uprostřed dubín a ořešin, mnoho jiných více méně vábných míst a zskoutí by posloužilo na výlety a vycházky do přírody; ale Dřímaloovským se líbila nejvíce střelnice s parkem, hostincem, kuželníkem, boudou z omalovaných prken, kde se někdy střihlelo, s klikatými stezičkami, které hostinský posypal pískem a poněkud upravil.

Střelnice měla do sebe něco zvláštního, jaksi panského a měšťanům se líbily přistřižené křoviny, stejnoměrné seskupené stromy, uměle nasetá tráva, rabátka s jirinkami a macoškami, rybník oživený jedinou labutí a houfem domácích kachen, šedě natřené budovy s červenobílými vlajkami ve štítech věstícími taneční zábavu, koncert nebo jiného druhu zábavy.

Slečny s mladými pány, starousedlé měšťanky, studenti na prázdninách, školou povinná i škole nedávno odrostlá mládež, úředníci od soudu a berního úřadu, děkan s kaplany, mužské i ženské učitelstvo šestitřídní školy obecné, řemeslníci, dva četníci, slečna expeditorka s krámskými, tovaryši několika řemesel, zbyteční darmošlapové — všichni promenovali po cestách a stezkách parkem, tlačili se, vyhýbali se navzájem pozdravovali se dvacetkrát za odpoledne, šlapali si na nohy, jeden druhému omylem nebo schválně pil pivo, zastavovali cestu, pletli se do skupin a všechno to bylo sváteční zábavou.

Mezi davy proplétali se preclikáři, uzenkáři, granové míchající kostkami, prodavači pomerančů a hrušek a nejoblíbenější byly tak zvané sušánky s paprikou, na něž se dobře pilo. Nahrazovaly pečené, které by byly jako podklad dělaly mnohem lepší službu.

Starí popíjeli v hostinci při otevřených oknech, matky hovořily pod jasaný u svých třetínek, mládež koulela, karbaníci zalezli za sál do pokojíčku, kde se strojili herci a deklamatoři a kam se uchýlovali zamilovaní.

Politika pěstována na střelnici samé, obchod kvetl pod okapem u stolu venku a klepáno všude na pořád. Málo se zde zpravidla jedlo, poměrně více

se pilo a nejvíce se mluvilo a to zase více soukromě a šeptem než veřejně.

A což když zasedli pod starou brušku hudebníci městští a spustili Radeckého marš! Pořadatelé na ně vybírali ve vratech po desetníku a o třetinu méně se dostavilo návštěvníků. Za desetník lze i v městě strávití odpoledne a pro mnohého jest to na útratu veliký peníz.

Střelnice náležela vlastně střelcům, ale shromažďovaly se zde všechny jiné spolky a v Drímalově jich bylo více než dost. Na vnitřním štítu prkenné boudy byly zaznamenány „hlavní rány“, které každého roku někomu „zjednaly“ hrdý titul krále střelců. Štěstěna tomu chtěla, že co rok jiný hodnostář v městě měl tak zručnou ruku, nebo to snad střelci sami tak zařídili, by se jim členové nerozběhli do jiných novějších a lákavějších spolků.

Každý král dal si pak šajbu omalovati, nápisem opatřiti, kdy kdo tak dobře střelil, a také nějakým znakem štítek ozdobil, který se k jeho stavu nebo řemeslu hodil.

Tak zde měl měšťanosta pekař Čížek veliký pecen chleba, v jehož středu byla díra od náboje, domácí páni si dávali vymalovati své domy, řezník Chvalík zde měl vepře s ranou v kyčli, třeba že porážel dobytek za hlavu, hostinští zdobili své štíty soudky, odlivkami s vysokou portou, hudebníci si vymalovali své nástroje, doktor Vendulák tam měl umrlčí hlavu, ale byl by ji strhl, neboť na ni dělali případné vtipy, myslivec z nedaleké obory zde měl dva duby se škodnou, povozník nákladní vůz s plachtou, pan soudce rozskřípané péro, kdosi ohromnou trojku a jiná a jiná vyobrazení.

Tyto památky se co rok množily a každý se mohl pohledem oblažiti na svou bývalou slávu a čest v městě. Avšak také každého hosta a cizince zavedli sem a ukazovali mu domy, prasátka, štětce, konve, péra, pecny atd. jako památky v muzeu.

Dnes pak pod těmito trofejemi shromáždila se elita z Drímalova. Kolem kulatého stolu na zahradních březových stoličkách sedělo asi jedenáct pánů v malebném skupení. Nad nimi se vznášely obláčky kouře z dýmek, doutníků i cigaret. Někteří měli na hlavách klobouky, neboť tudy táhlo, jiní ob chvíli vstali, by se podívali na mladý svět, procházející se po úzkých chodnících.

„Jest to radost jest to krása!“ pochvaloval si berní kontrolor Karásek, svobodný čtyřicátník dlouhý pán s cvikrem na šedých očích a s tenkými prsty, mezi nimiž se jenom ztrácely rozmanité druhy rakouských peněz. Chtěl se stůj co stůj v Drímalově oženiti a hledal slečnu nebo mladou vdovu asi tak s pětadvaceti roky stáří a tisíci jmění.

Usednuv na své místo napil se a hned se připojil do hovoru, ať věděl, o čem se mluvilo před jeho příchodem nebo ne. Takový úředník se může přece míchat do všeho.

Vedle seděl notář Houžvička, který obstarával všechny právnické záležitosti měšťanů i v okolí a trnul stále strachem, že se mu někdo v Drímalově usadí a valnou část práce mu převeze. Práci by mu třeba dal, ale výdělek přál jenom sobě. Proto haněl obchody v městě, kde a jak mohl, aby se co nejdéle udržel jako notář i právní zástupce.

Proto Houžvička nepřisvědčil ke kontrolorově pochvale, omladiny městské se týkající. Mohl by se mu zde právě proto zahnízdití nějaký mladý doktor, aby ulovil bohatou nevěstu.

Za to však měšťanosta Čížek každé slovo chvály rád slyšel a hned při něm obličeje svůj ve znamení úplňku rozšířil. Byl u vesla vlády pětadvacet roků a mínil svůj úřad ještě asi na tolik let prodloužiti, k čemuž jej všechny naděje opravňovaly. Uměl se šetřiti, nemusil se ani duševně v úřadě na radnici ani tělesně doma u pekarny namáhati. Vypekl si na pěkný dům a teď měl tovaryše, kteří jej ve všem zastali. Kupoval pouze mouku, věděl knihu a ukládal peníze. Byl přítlostlý, měl zdravou, červenou barvu, jasné oči, masité ruce a basový hlas. Obočí mu dávno oheň ošlehl a nové mu nenarostlo.

„Což u nás v městě máme všechno v pořádku,“ říkal často když si jiný toho velkého pořádku hned nevšímal. Při každém slově přikyvoval hlavou a ob chvíli si čelo dlaní přetíral.

Jakmile promluvila hlava města, hned tu byl obecní tajemník, pokladník hospodářské záložny a výběrčí daní v jedné osobě, pan Chmelíček, který ke slovům svého představeného a pána co nejochotněji přisvědčoval.

„Pravda, pravda, našemu městu se málo které vyrovná,“ mínil, poklepávaje prsty po tabuli. Byl to muž těkavý, který mnoho pracoval i jedl, mnoho běhal a čerstvě mluvil, mnoho měl dětí a vydání, že mu sotva všechny tři úřady vystačovaly.

„To jest tak,“ opravoval Chmelíčka zavalitý doktor medicíny a neunavný pěstitel drůbeže, „máte zde pokoj, poněvadž vám ještě nikdo nic do kožichu nenasadil. Tak tomu jest.“

Doktorovi ve všem svědčil lékárník, vysoký, uhlažený pán, zavánějící karbolkou.

„Jenom kdyby se tady vylihlo přes noc několik radikálů, nebo se zde rozšířil socialismus, však byste koukali —“

„My?“ ozval se měšťan Macháň, nejbohatší a nejváženější soused v Dřímalově, přísných rysů v podlouhlém obličejí, se třemi vráskami na čele, které se více méně rozevíraly a stahovaly dle nálady Machánovy. „A myslíte, že bychom zde někoho takového trpěli, by nám pokoj v městě rozrýval, nás snad v novinách tupil a jinak se zde roztahoval? Však bychom mu pověděli, kde před věky stávaly městské brány!“

Na ta slova zavládlo ve střešnici poněkud ticho. Nechtěli odporovati muži, který vynikal stářím, vážností, bohatstvím, poctivostí, láskou k rodišti, ale větších rozhledů po nynějším světě neměl. Teprve notář se odvážil k odpovědi.

„Pane Macháni, z města byste nemohl vypuditi toho, kdo by se řádně vyžíval, i kdyby byl jakéhokoliv politického nebo sociálního smýšlení. Proti takovým radikálům a demokratům musí se užívatí jiných zbraní, paragrafů —“

„Probuzení měšťanstva,“ řekl učitel Fanta, který jedině nosil čamaru ze studentských dob.

„Ano, probuzení v duchu vlasteneckém a katolickém,“ doložil starší kaplan, který dnes jenom sám celé děkanství zastupoval. Pan děkan svítil kříž na venkové a mladší spolubratr měl na jiné straně cvičení. Proto se dnes na střešnici dostavil jenom Šámal, který si musil měšťany předcházeti. Za dvacet roků může v Dřímalově dostati děkanství, když mu dají měšťané hlas. Mají tak zvané „právo žádati“ o děkana a záleží na nich. Šámal byl v městě od vysvěcení kaplanem a působil ve svém rodišti, jako i děkan v Dřímalově se narodil. Druhý kaplan byl cizí, poněvadž právě nebylo žádného rodáka. Měšťané neradi co poskytovali cizímu, a za děkana volen z pravidla člověk domácí.

Purkmistr slyše o probuzení, mávnul mrzutě rukou. „To zase chcete nový spolek?“

„Těch je u nás dost, ale života v nich málo,“ řekl Fanta. „To probuzení by se mělo týkati všech spolků a všeho lidu v ohledu národním. Co pak se u nás dělá? Zhola nic!“

„To jest právě dobře,“ odpověděl řezník Chvalík. „Máme aspoň pokoj a nad to není.“

Někteří se usmáli, kaplan Šámal mávnul bílou rukou a učitel pokračoval.

„Ale takový pokoj jest mrtvo. Co pak odvádíme na Matici, co na Pošumavskou jednotu? Jak mnoho odebíráme u nás novin?“

„Padesát šest Denníčků a sedm Abendblattů,“ hlásil pan pošt mistr od druhého stolu, kde hrál s některými sousedy v taroky.

„Já bych si to probuzení tak představoval,“ řekl klidně Šámal, „abychom se na ty rozličné živly, které by také u nás vypuknouti mohly, náležitě připravili, by u nás ani radikálové ani socialisté ničeho nesvedli.“

„Nebojte se, velebný pane,“ volal purkmistr povýšeným hlasem, „však oni nepřijdou. To by málo znali Drímalov a správu jeho. Brzo bychom jim zatali žilu. Jak povídám, žádné strachy.“

„Nevím, nevím,“ pochyboval kaplan, „mohlo by to přijít náhle a nebyli bychom připraveni.“

„A snad by nás nesnědli!“ zaburácel hromovým hlasem řezník Chvalík, „My bychom jim nevěřili.“

„Vy snad ne, pane mistře,“ usmál se Šámal. „ale musil byste jim ustoupiti v městské radě i snad svůj majetek, až se bude všechno dělit, ale nemůžete upřít, že jsou u nás lidé, kteří jim hned uvěří. zásady jejich ochotné přijmou a snad i prováděti budou. Pak bude po tom vychvalovaném pokoji v městě.“

Nad těmi slovy se všichni zamlčeli a zamyslili. Až posud jenom myslili na sebe a ne na jiné.

„U nás tak zle nebude nikdy,“ pomáhal měšťanu soused Machaň, dříve kožešník a nyní soukromník. „Za to vám stojím. Naše město jest zachovalé. Pravda, nesbíráme na trucpomníky, ale jsme dobrými Čechy a vlastenci. A v ohledu mravním se nám také hned druhé město nevyrovná. Nemám snad pravdu?“

„Plnou pravdu, plnou,“ příkyvovali měšťané.

Kontrolor zatím zase odešel podívat se na mladý svět a Čížek si zapaloval doutník. Tarokáři vedle více bušili do stolu než mluvili. U kulatého stolu také mlčel soudce s adjunktem kteří ze zásady se do takových rozprav nemíchali, jako i kupec Tausig israelita, obchodník se strižným zbožím, obilím, zvěřinou, rybami a co se vůbec dalo koupiti levně a draze prodati. Tausig opatrně se klonil ke všem stranám, každému přisvědčoval a měl-li mnoho odpůrců, odvedl jej stranou a potěšil jej slovy: „Sie haben recht“.

„Myslím,“ ujal se opět slova měšťanosta, „bychom všechno nechávali běžeti a byli spokojeni s tím stavem, který máme. Nebezpečí nehrozí, a kdyby se něco stalo, však se postavíme na odpor. Zbytečně bychom jíttili klidné občany.“

Kaplan odporoval ještě v tom a onom, ale do delší rozpravy se nemohl pustiti. Byl za důležitou funkcí odvolán do kanceláře. Z jedné vzdálenější obce přišla jakási žena, by si dala podepsat stvrzenku na peníze za ošetřování dítěte ze zemské porodnice.

„Co pak nemáte úředních hodin?“ huboval tajemník slyše, proč jest kněz v neděli odpoledne do kanceláře volán.

„Máme,“ odpověděl Šámal, „ale nikdo jich nezachovává. I v noci přijdou s nějakým podpisem.“

Když odešel, přítomní se nezdrželi, by o něm něco nepronesli. Nemluvili nic zlého, poněvadž neměli ani příčiny, a pak jeden z měšťanů u vedlejšího stolu byl kaplanovým strýcem.

„Inu mladý a proto nadšený a plný ideálů,“ mínil Vendulák. „To se mně líbí, že jest s námi.“

Jesuitou není,“ prohodil Čížek, třeba nevěděl, co to znamená a jenom mu to z novin v paměti uvázlo.

„Ani antisemitou,“ dodal Tausig, usmáv se.

„Jenom abyste nepřechváílili,“ napomíná tajemník Chmelíček. „Mladší kaplan Pater Chudý jej může všemu tomu přiučiti.“

„Jakže?“ znělo pojednou několik otázek. „Ten nováček? Vždyť vyšel před rokem ze semináře a ani se ještě nerozhlédl po světě?“

„Ten?“ nazvedl tajemník prst do výšky. „Co nám tuto povídal Pater Šámal o probuzení v duchu katolickém, to pochází od jeho spolubratra. I noviny takové odebírá —“

Besedníci udiveně poslouchali tyto zprávy a upírali zraky na tajemníka, který doprovázel svou řeč velice živými gesty. (Pokr.)

Různé zprávy.

Modlitby k Neznámému. Svato-
pluk Čech. Sbirka básní s názvem zřej-
mým může zajisté právem pokládána
býti za náboženské konfiteor. Ale marně
hledáš; nenalezneš nic určitého. Samý
humanismus, ovšem ušlechtilý a dojemný,
samý cit, ovšem hluboký, vroucí, ne-
skonale něžný, a trochu kázání nebo
spíše humanistického horování. Rozrušen
v hloubi duše odkládáš nejednou knihu
a táže se: je to křesťanství? Tolik tu
tepla a jasů, tolik zbožnosti jakés a
lásky k bližnímu, že zvoláš, o ano, ano.
Milovati budeš Boha nade všecko a bliž-
ního jako sebe samého, měl by býti
název velkolepé té sbírky. Ale když
čteš dále, a když přijde po mocném
vzrušení opět rozvaha, pochybuješ opět.
Není-li křesťanství nic určitého, nemá-li
určitých, Kristem daných pravd o Bohu,
o poměru a povinnostech k Němu, o
dobru a zlu, o dvojím životě věčném
a p., je-li jen cit jakýs něžný, lásky-
plný, ušlechtilý, sentimentální, pak „Mo-
dlitby k Neznámému“ jsou bibli lidstva;
ale tomu není tak. Křesťanství je více,
je určitá odpověď na otázky, co jsi,
odkud jsi, kam jdeš. A pravdy, odpoví-
dající k těmto otázkám, jsou pilíře, na
nichž i ten nejvyšší zákon lásky jediné
spočívá. A na konec přece odkládáš
knihu, která, pravda, nejednou vzne-
šené, čisté a hluboké city zbožnosti
v tobě probudila, se zármutkem si pravě,
nic než humanismus, přeušlechtilý ovšem,
z křesťanství odůvodněný, ale přece
plauý, bez základu, měkké duše na
okamžik uchvacující, ale více ku theore-
tickým meditacím, snad i kaceřování
jiných vedoucí nežli ku kategorickému
Kristovu slovu: zachováváje příkázání
Boží, život věčný obdržíš. Modlitby
k Neznámému nepodávají z pravd bož-
ského Vykupitele skoro nic, z mravo-
uky citové rozvlnění. Tedy humanismus
a nic než humanismus. Proberme ně-
které básně po této stránce. Po umě-
lecké stránce stojí všechny na stupni
nejvyšším. Krása řeči, duchaplnost me-
ditací, sličnost veršů, dojemnost a něha,
a zase síla a dramatická velkolepost
jsou takové, že každý musí býti uchvá-
cen. Musí užasnouti nad tím, čeho lid-
ské slovo, čeho verše jsou schopny. Po

této stránce, v níž veškerá poesie Če-
chova vyniká, jsou modlitby k Nezná-
nému snad to největší, co české péro
napsalo, odpovídajíc v pravdě vzneše-
nosti předmětu. Ale nás zajímá hlavně
nábožensko-mravní stránka básní, i pře-
cházíme tedy hned k poznámkám o ně-
kterých z nich po stránce této. —
Báseň na thema „na počátku bylo slovo“
končí pointou, že slovo lásky Kristem
hlásané, jež v srdcích se bylo tak vřele
ujalo, uhaslo a ztratilo svůj pravý
smysl. proměnilo se v hádky zahálečů,
skončilo v kostře dogmat bez ducha.
Zbylo zase jen slovo. Toť smysl lad-
ných jinak slov. Je pravda ovšem, že
duch křesťanské lásky a ctnosti na mno-
hých místech se značně zmenšil u lidu
a též snad i u nekneží. Ale či vinou?
Básník neobrací se na pravou adresu.
Však tento duch žije dosud a leckde
vdává ovoce tak znamenité, že by mu
snad básník v nadšení věnoval nedo-
stižné své péro, kdyby tyto příklady
znal. On ale patrně o tom nic neví.
V milé básni „sny palestýnské“ líčí
básník, jak život náš obetkán je zna-
kem a duchem hebrejským. V Palestýně
vznikl pojem Boha, žil Spasitel a p.
Básník míní, že proto židovské plémě
může hrdě pnout čelo, a táže se na
konec, zda setře kdys lidstvo své pale-
stýnské sny. Básni lze dáti smysl
správný, neboť Palestýna byla zemí vy-
volenou. Ale je-li si vědom, že křesťan-
ství je věci božskou, veškerá nauka
s nebe od Syna Božího, že v křesťanství
není ani dechu společného s tím, co tvoří
dnes národ židovský, že národa, skrze
který druhdy stalo se zjevení, vůbec
není více? Hluboce procitěna je mo-
dlitba „Ranni“, plna vděčnosti k Bohu
a plna štěstí. Básník chce vůli Boží, již
tuší ve svém nitru, veškerou svou snahu
posvětit a prosí na konec, aby aspoň
zrnka dobrého pro štěstí lidstva mohl
vykonat. Jde do pole se mu klanět.
Báseň „Bůh“ je v pravdě velkolepá.
Svatý Augustin by nemohl skvostněji
a hlouběji vyličiti Boha v některých
představách nebo vlastnostech, které si
o něm činíme. Ale ta bytost u básníka
se rozplývá přes příliš, tak že snad se
nemýlíme, soudíme-li (na př. z verše

„tys bmota, duch i více, tys veškero a nic), že z osobnosti Boží tu zůstane málo, že k pantheismu není daleko, byť se tu mluvilo i o mělkých atheitech a o důkazu, že Bůh jest. A jej jmenují Bůh, boží, Jahve, Allah, básník míní, že Bůh je láska. Vložte si to, jak chcete, je otázka jen, dostanete-li osobního Boha. Po stránce umělecké této básně nebyla snad napsána podobná. Že jsou tu názory o Bohu nesprávné, je jisto. Znaleck by snad uhádl, do kterého německého filosofa je dlužno zařaditi. „Lesní žalm“ je pln kouzel a krás básnických, pln vrocích meditací a výlevů zbožnosti, ale víc nic. Básník myslí, že prales byl počátkem člověka, že víra přešla ve ztuhlá dogmata, ale sám o hádance žiti neví nic a nic se na ni neptá. Bůh je mu výronem citů a dost. Tedy humanismus, ať v sebe kouzelnějším rouše a co nejušlechtilejší. Poměr Boha a člověka položil Kristus a po něm apoštolé, nikoliv ztuhlá dogmata, ač nepovažuje-li básník za ztuhlé dogma desatero přikázání a Kristovo učení o nebi a pekle. Ošklivý svou tendencí je „Zbořený chrám“. Má-li ovšem básník o životě panickém a ideálech jeptišky takové z mělkého liberalismu nebo z protestantismu nasbírané náhledy, nelze se diviti mnohým jeho náhledům. Básník sám srdcem svým je neskonale lepší než tyto bludné jeho názory, to je leckde viděti; žel, že se lépe nepoučí. Je to vlastně jeho povinnost, když o věci píše. K mnohým věcem nepatří jen pouhá meditace na chatrném základě, nebo o nich platí slovo Kristovo, že ne každý je chápá. A ten katolik, jež tu vymaloval, to je klerikal dle liberalního výměru. Konec básně je čistě humanistický, svět plný lásky bez chrámů a oltářů. I v této básni je mnoho míst překrásných. Z krásné a hluboké básně „na Řípu“ a z uchvacující básně „v Bouři“ je zcela patrné, že básník nemá ničeho, čím by rozluštil hádanku dobra a zla ve světě. Zde ovšem i každá filosofie je v koncích. Zde jen pozitivní, zjevené náboženství má výklad. Opět tedy jen cit bez pozitivního náboženství — mělký,

byť sebe vroucnější a ušlechtilejší humanism. Další básně vydávají o ušlechtilosti duše básnickovy svědectví nejkrásnější. Každý bude je čísti s myslí do hloubi rozrušenou a s dikem slavnému básníku, ale na tom, co jsme řekli, nic nemění. Vyznáváme, že málo kterou sbírku básnickou četli jsme s takovým pohnutým účastenstvím, s takovým obdivem, jako tuto. Kdo, zralý jsa ve svém přesvědčení, v nejvyšším umění pokochati se chceš, čti; ale z ohledu náboženského dobru knihu tu nazvati nemůžeme. Ač plna víry jakés, lásky a zbožnosti, podrývá přece pozitivní viru Kristovu

Pietas Sigismund Bouška. Cena 1 zl. Náboženské básně nejnadanéjšího a nejvzdělanějšího prý básníka kněze. Co do umění skutečně stojí na rovni nejen uvedeně sbírce Čechové, ale kterékoli sbírce české. Meditace není vždy tak hluboká, ale umění básnické stojí na výši, kde není pokrok techniky už ani snad myslitelný. Kdo hledá hluboký cit, vroucnost a něhu, která u Bulanta a z části též u Dostála tak k srdci mluví, méně nalezne, kdo miluje oslňující nádhery, barvy diamantů a rubínů, mystiku sotva dostupnou, bude oslněn. Prvému doporučujeme čarokrásnou „Lilie,“ od níž nemohli a nemohli jsme se rozloučiti. Druhému „Hřích,“ „Uplakaná okna,“ nebo až symbolisticky zbarvenou „Pes.“ Z básnických obrazů je tu hojnost takových, jakých snad nikde jinde se nenaleznou, na př. v básni „Mír“ nebo „List paní . . .“ Není to zajisté poslední sbírka, i přestáváme zatím na těchto pár řádcích. Tolik je jisto, že sbírce té v českém umění básnickém patří místo jedno z nejprvnějších. Bouška, toť katolický Vrchlický. Čtenářům a přátelům poesie můžeme jen doporučiti. Hnutí mladých básníků nebylo patrně planým výbuchem bujně mládeže, ale síla, která nedala se utlumiti. Stojíme, jak vše svědčí, před obrodem katolické poesie, jakého dosud nebylo. Proto i my odkládáme vše co tvořilo hranice nepřizně, zapomínáme vše, a jen se radujeme, radujeme, radujeme.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Rok 1848 a české státní právo.

Naznačili jsme už předešle, že domáhání se konstituce před rokem a v roce 1848, kteréž ovládalo všechny myslí, i Palackého, nebylo dle našeho soudu nejpřímější cestou k dosažení státního práva českého. Čím více o tom přemýšlíme, tím více nabýváme přesvědčení, že svým zanícením po konstituční svobodě čeští politikové pro jiné vytahovali kaštany z ohně. Hnutí za svobodu a ústavnost znamenaly ovšem dobro všeobecné, ale v něm ztratilo se dobro české. Toto veliké hnutí, které šlo Evropou a jemuž i české myslí tak podlehly, mělo v Čechách přijati určitý tvar. určitou konfessi, totiž svobodu a právo v rámci historických práv zemí. Uskutečnění státního práva českého tehdáž znamenalo též. zavést konstituci pro země koruny české, ale panovníčí moc nebyla by přešla na říšský sněm, ale byla by tu bývala rozdělena mezi generalním sněmem zemí koruny české a suverenním králem. Císař Rakouský byl by se tehdáž uskutečněním českého státního práva méně moci vzdal, než konstituci všerakouskou, jež následovala, a byl by tudíž méně odporoval než říšská rada a vláda konstituční.

Sotva že první zpráva o ní do Čech přišla, bylo prý rokováno ve výboru měšťanů a obyvatelů Pražských, že „kdyby snad se ve Vídni zamýšlelo dáti konstituci takovou, aby stavové všech zemí pouze jen do Vídně se svolávali, aby se proti takovým zámyslům slavně protestovalo. My nesmíme opustiti historickou půdu naši, koruna česká nesmí se rozpadnouti v pouhé departementy atd.“ Pocítili tedy v Čechách hned, že jedná se o konstituci pro Vídeň, pro říši. A provedena byvši, jaký přinesla užitek českému státnímu právu? Že k odporu panovníkově, který ovšem nerad slevoval ze své moci, přistoupil odpor Vídně a Pešti, ano i Poláků, když byli uspokojeni samosprávou. Dříve byla by mohla i Vídeň i Pešť viděti v uskutečnění českého státního práva první červánky konstituční svobody i pro ně, nyní pak právě využitkování říšské konstituce se strany Vídně ve vlastní sobecký prospěch a prospěch vlády našeptávaly jim: buďme proti českému stát. právu. Zprávy o spravedlnosti a rovnoprávnosti rakouským Slovanům vzbuzovaly pravé bouře vášně. Doba horoucí vzájemnosti slovanské, doba téměř nepřičetného rus-

filství budily u nepřátel strašáka nadvlády slovanské a strašáka panslavismu. A nebylo-li tomu do opravdy tak, aspoň se jich užívalo proti nám.

Konstituce ovšem byla statkem drahocenným, ale máme za to, že překážek k uskutečnění státního práva spíše navalila nežli odstranila. Stala se nám i osudnou tím, že jsme jí zneužili. Radost z ní byla náramná. Celé skupiny mužů táhly ulicemi a zvěstovaly každému jednotlivci a každému domu radostnou zprávu o prohlášení ústavy. Lidé se objímali na ulicích a v hostincích, a šampaňské řinulo se proudy. Císařskému domu, arciknížeti Karlu Ferdinandovi, nejvyššímu purkrabímu a jiným a jiným provolávána sláva do nekonečna. Před pomníkem Františkovým na nábřeží zpívány hymny. Jásání trvalo celou noc až do rána. Ale to vše je známo. Poukazujeme jen na to, jak v hnutí po svobodě a volnosti snadno tonulo vědomí historického práva individualní koruny, jak záře humanismu, zajisté oprávněného, zastiňovala u lidu lesk svatováclavské koruny. Skutečně v celé té době volání po svobodě, myšlenky o veliké vzájemnosti slovanské a p. do pozadí stavěly požadavky české, státoprávní požadavky české koruny, ba uváděly v pochybnost je-li individualita českého kmene oprávněna a lepší než idea všeslovanská, vlastně ruská. Svrchu uvedený příklad projevu mezi pražskými občany stojí tu jako nepatrný stín. Provolání hr. Deyma o svolání generálního sněmu (březen 1848) zůstalo nepovšimnuto. Štěstí, že tu byl Palacký a šlechta se svými stavovskými státoprávními zájmy, tehdáž už uvědomělá.

Sotva že Čechové konstituci jali se vykládati v duchu českém a státoprávním, bylo i konec přátelství česko-německému, tak nepřírozeně vzplanuvšímu. Vždyť Havlíček musel i odvolati své vyzvání o českých štítech na domích. A tu právě jsme se neosvědčili, aspoň státoprávně neuvědomělý lid se neosvědčil, dav se svěsti a strhnouti k revoluci. Je z toho patrné, že pro kabát zapomínalo se na košili. Ale tak už bývá, že kdo reformují celý svět vznešeností (!) svých ideí, sami zůstávají v blátě.

Listy radikálního směru oznamují již oslavu 50. ročnice 1848. Je zajímavé, že oslavují svobodu podobně jako tehdejší radikální mládež přidávajíc též oslavu revolučního ducha. Mluví se tu o vznešené krvi mládeže, prolité na barikádách, o despotické krutosti Windischgrätzové, o roztrhaných mracích tmářství, o tom, že toto hnutí přineslo národu všecken obrod a p. Chceme tedy i my vedle otázky českého státního práva zabrousiti někdy na toto pole.

Jisto je, že revoluce z r. 1848 zasadila našemu státnímu právu, nemluvě ani o následovavší oktroyrce, ránu velikou. Už už měla býti jmenována prozatímná vláda věrných Čechů, neodvislá od vídeňské slabé vlády, v Praze, když bouře věc zmařila. Byl by to býval první skutečný krok v před na dráze státoprávní. Výstřední radikalismus tak zvaných repealistů vše zmařil, strhnuv za sebou lid ku krokům nezákonným. Tu je nevedly už více jen snahy ideální; ty zvrhly se už v hmotné tužby lidu, s konstitucí stále suggerované; ideál státního práva vzal čert. Je známo, jak směšné a špatné řemeslo s konstitucí se provádělo. Dobrého nemohlo z toho vzejíti nic.

„Nevím o žádné události za naší paměti,“ píše Palacký v Radhošti, „kteráž by byla měla následky osudnější a škodnější pro národ, nežli tato bouře o svatodušních svátcích; jsem přesvědčen, že kdyby národ prosby mé, abychom neopouštěli mravního svého postavení a varovali se každé aplikace k násilí, byl uposlechl, národ Český byl by již během r. 1848 dosáhl oné míry národních

práv, kterých až do dnes nadarmo se domahá. Vim, co pravím, a stojím přece na slově svém, nabyv známosti dosti spolehlivé o smýšlení kruhův té doby rozhodných.“ Největší zlo bylo v tom, že pro tuto bouři nebyla prozatimní vláda z vynikajících vlastenců sestavena, schválena, a sněm český, který by byl vzal do ruky právě otázku státoprávní a stal se v nejistých poměrech jedinou pevnou rukou, se nesešel. Palacký i jinde mluví o tom, jak touto bouří národ český zastaven na leta v dráze pokroku. Tak soudí historik, oné doby na slovo vzatý, J. Malý (Naše znovuzr. II., 84), tak i Černý v „Boji za právo.“

A kdo to zavínil? Státoprávní neuvědomělost, to, že zapomínáje na svou státoprávní konstituci a svobodu lid dal se strhnouti hesly pro věc konstituce a svobody vůbec, že mladistvá revoluční radikálnost šla na lep štváčům z Vídně a z Pešti, o své sobecké panství se strachujících. Podnět dal sjezd slovanský, myšlenka frankfurtským sjezdem německých národů sama sebou sice daná, ale nicméně pro smýšlení doby, individualismu nepřející, charakteristické. Zajisté i odtud smýšlení lidu dáván směr více po všeobecném dobru než k porozumění státoprávní individuality. Krátce jsme neobstáli. Řezníček má za to, že to byli hlavně štváci z Pešti a Vídně se známým Marcellem Turanským, kteří vzbouřili pražské studentstvo a všecku pokrokářskou mládež. Proti slovanskému sjezdu byla věc namířena, který i zmařen, ale zároveň pochováno i české státní právo. Palacký rovněž tak soudí, uznáváje při tom i jitření od vojska doma pocházející. Černý (boj za právo 299 n) jen radikálům a štváčům přičítá revoluci tu, odsuzuje ji ovšem co nejprísněji jako největší neštěstí národní. Chování vlády a vojska nazývá veskrz vzorným. Zvláště Sladkovského obviňuje. Pro charakteristiku jeho je zajímavé i osvědčení několika nejznamenitějších vlastenců z června 1848. Malý naopak z různých fakt, jež uvádí, soudí, že i vojsko bylo štváno odkudsi a štváno, a že příčin bylo mnoho, též domácích. nejen revolucionářských, ale i jiných. Z toho lze tedy souditi, že byli tu vedle nepřátel českého národa i živlové reakcionářští, kteří dobře věděli, že svoboda, konstituce a práva národu se ničí radikalismem a revolucionářstvím. A těm sedla česká mládež na lep, učinivši se nástrojem v rukou reakce. Konstituční vyjednávání vzalo pak ovšem za své a na vzbouřencích lpí vina, že neposlušností a zprotivením se národní organizaci poškodili v zájmu domnělé jakés hypersvobody a kultury, nemající s českou státoprávní konstitucí mezi králem a národem nic společného, českou korunu na dlouhá, dlouhá léta, kterážto škoda jen novým duchovním rozvojem jakž takž se vyrovnává.

A tak rok 1848 znamená pro nás rok nešťastný tím více, že na nás volá: vaší vinou. Ostatně kdož ví, byla-li by rakouská konstituce i bez této bouře skončila uskutečněním českého státního práva? Že je v obou jistý odpor, kdož by toho neviděl! Vítězství reakce, revolucí se kryjící, dodalo nám ránu převelikou, všem nepřítelům nad míru vítanou. Jaké to orgie slavili pak proti nám! Páni ve Vídni a Pešti mnuli si ruce. Rozumná klidnost, pevná věrnost v rozbouřené době, sebezapření a vytrvalost byly by i při všerakouské konstituci přivedly nás téměř k cíli našich národních snah. Nemělo se státi. Zlý duch národa probudil se opět, a věc naše skončila bídně. —r.

Jak stát podporuje české školství průmyslové a obchodní.

My Čechové, jak známo, na přílišnou vládní přízeň nikterak si stěžovati nemůžeme. Nejednou dnes, ale odjakživa, ne v jednom, ale skoro ve všech oborech života veřejného.

Máme toliko jednu universitu, Poláci dvě a Němci pět, mnoho gymnasií a reálků museli jsme si vlastním nákladem založiti a dlouhá léta udržovati, než byly po mnohém namáhání přejaty ve správu státní; výtěžek státu z českých zemí musí hraditi passivnost zemí jižních a východních, zatím co u nás šetří se na každé škole, každé poště, každé dráze atd. a všude hledí se z místních činitelů vydobyti ke státním ústavům příspěvek co největší.

Málo kde však protivy mezi našimi potřebami a tím, jak vláda jim hledí vyhovovati, jest tak patrným, jako při školství průmyslovém a obchodním.

Vezmeme za základ státní rozpočet na r. 1897.

Úhrnný státní náklad na vyučování obnáší v Rakousku 17,170 671 zl., z čehož připadá na university 4,960.000 zl., na střední školy 6,700.000 zl. a na školství průmyslové a obchodní přes 2,833.000 zl.

Jak jest však náklad tento rozdělen na jednotlivé země a národnosti?

V zemích koruny české mají Němci čtyři vyšší státní školy průmyslové, a sice v Plzni, Liberci, Brně a Písku. My Češi máme však pouze jednu státní školu průmyslovou a jednu umělecko-průmyslovou školu v Praze, dále nižší státní průmyslové školy (t. zv. školy mistrovské) v Plzni a v Brně. — Umělecko-průmyslová škola pražská jest nad to dokonce utrakvistická. Rozdělíme-li náklad (řádný i mimořádný) na tento ústav na dvě polovice, z nichž jednu připočteme v obnosu 59.400 zl. ke školám českým a druhou k německým, shledáme, že na německé státní průmyslové školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku věnuje stát ročně 386.300 zl., na české školy pouze 236.800 zl., tedy na české školy jen 38%, na školy německé pak 62% úhrnného nákladu škol těchto v zemích koruny české.

Pražská škola průmyslová jest ostatně neúplná, nemajíc chemického oddělení, ani vyššího, ani pouze mistrovského, ačkoliv oddělení taková zařízena jsou v Liberci, Bílsku a Krakově, kde mají sotva tolik žáků, kolik jest pro ně zřízeno stipendií. Také musí na pražskou školu průmyslovou připláceti země a obec po 3000 zl. a Průmyslová Jednota, která jest zakladatelkou průmyslových škol v Praze, ještě nyní 600 zl., což vypadá přímo jako pokuta za bývalou záslužnou její působnost. Na obě jmenovaná vyšší průmyslová učiliště v Praze platí stát dohromady ročně 149.100 zl., kromě toho pak jen asi 9500 zl. na školy dívčí a na umělecko-průmyslové museum v Praze.

Pohledme nyní na Vídeň. Pro Vídeň, která nijak není nejhlavnějším střediskem průmyslu rakouského, vydržuje stát jednu nádherně zařízenou školu umělecko-průmyslovou, dvě státní průmyslové školy, dva učebné a výzkumné ústavy jednak pro fotografii, jednak pro průmysl kožní (frekventanty tohoto kožního ústavu by lze bylo spočítati na prstech), dále ústřední kurs krajkářský, odborné školy pro umělé vyšívání a pro textilní průmysl, tři školy kreslířské a vzornou dílnu košíkářskou. Vše to vyžaduje ročního nákladu 491.000 zl., t. j. bez mála tolik, co platí stát na veškeré vyšší a nižší

průmyslové, na veškeré odborné a všeobecné školy řemeslnické českým jazykem vyučovacím v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dohromady (496.000 zl.)

Na umělecko-průmyslové museum vídeňské platí stát (což však neuvedeno v rozpočtu na vyučování, nýbrž v rozpočtu ústřední správy ministerstva vyučování) letos a vůbec pravidelně ročně 89.000 zl., na pražské umělecko-průmyslové museum toliko 5000 zl., a nad to dává stát na technologické průmyslové museum ve Vídni ročně 40.000 zl.

Chceme-li míti nějaký vzdělavací průmyslový ústav v Praze, musíme si jej z pravidla zařídit sami. Na umělecko-průmyslové museum pražské, obchodní komorou založené, platí ročně království České 6000 zl., obchodní komora pražská rovněž 6000 zl.; kromě toho věnovala země 30.000 zl. na postavení budovy pro toto museum. Technologické museum průmyslové zakládá rovněž komora obchodní, věnujíc na ně 30.000 zl.

Praha nemá dále ani veřejné kreslírny a ani jediné odborné školy průmyslové, ačkoliv by jich pro několik průmyslových odvětví bylo potřeba (obuvnictví, truhlářství, keramický průmysl, zlatnictví).

Odborné školy pro jednotlivé obory průmyslové (tkalcovství, zámečnictví, truhlářství atd.) zakládány byly v Rakousku hlavně v posledním desetiletí, kdežto v desetiletí předcházejícím hlavní péče věnována školám průmyslovým, vždy několik příbuzných odvětví dohromady zahrnujícím.

Pouhý pohled na mapu poučuje nás však, že při zřizování těchto ústavů mimo praktickou potřebu rozhodovaly i staré tradice rakouské byrokracie, vyhovovati potřebám neněmeckého obyvatelstva vždy jen co možná pozdě, po všemožném protahování a po uložení značných břemen místním činitelům co do opatření místností, svítiva a topiva i hotových příspěvků peněžitých. V zemích naší koruny kraje obydlené Němci bohaty jsou odbornými školami průmyslovými všeho druhu, český střed Čech a Moravy jest jimi naopak velmi skrovně pozhénán. Německý pruh na českém západu a severu, dále na Moravě a ve Slezsku, má odborných škol pro jednotlivá odvětví živnostenská (tkalcovských, krajkářských, dřevařských, kamenických, kovodělských a pod.) 38, dvakrát četnější však obyvatelstvo české pouze asi 19.

Keramických škol jest ku př. německých v Čechách a na Moravě 5 (Bor, Horní Litvínov, Kamenný Šanov, Teplice, Znojmo), česká pouze jedna (Bechyň). Úhrnný náklad na české školy odborné činí asi 189 000 zl., na německé asi 383.000 zl., tedy více než dvakrát tolik.

Všechny tyto nesrovnalosti má poněkud zakryti slibované zřízení strojových škol pro odbor stavitelský a strojnický na Smíchově a v Pardubicích, nově se zřídila za Thunovy vlády zrušená tkalcovská škola v Lomnici, a státní průmyslová škola v Praze bude prý po více než desetiletém namáhání konečně doplněna oddělením chemickým. Za to bude zase zřízena v Brně ovšem německá vyšší škola textilní se zařízením, které bude státi statisíce.

Trochu příznivější jest rozpočet všeobecných škol řemeslnických. Školy tyto mají za účel dvouletým nebo tříletým vyučováním připravit mládež od 12—15 let pro budoucí povolání řemeslnické. Žáků, kteří by jinak museli snad poslední dvě léta povinné návštěvy školní zbytečně proseděti v posledních třídách školy obecné nebo právě tak zbytečně a na škodu ostatním žákům v prvních třídách gymnasia, poskytují tyto všeobecné školy řemesl-

nické možnost, vzdělati se v živnostenských počtech, písemnostech, kreslení a pod. a vycvičiti se zároveň prakticky pro počátky budoucího svého povolání řemeslnického. Prospěšnost jejich jest přes poměrné mládí těchto ústavů tudíž zřejmá, a právě krajiny průmyslově čilé ji v nejnovější době zejména pro malé a střední řemeslnictvo také plně uznávají. Důležitost jejich byla by ostatně po zásluze ještě více uznávána, kdyby ve větších místech venkovských, kde školy tyto pravidelně mohou býti zařizovány, nebylo nešťastným zvykem, dávat na řemeslo jenom ty chlapce, kteří svou naprostou nespůsobilost ke studiím gymnasiijním nebo realním buď již na škole obecné anebo v nižších třídách škol středních nezvratně byli prokázali. Škol takových je v Čechách 8; jedna německá v Děčíně, 7 českých (Jaroměř, Kladno, Ml. Boleslav, Kolín, Kutná Hora, Litomyšl, Volyň). Německá je státní, z českých jsou státní pouze v Jaroměři a Kladně, ostatní jsou ústavy obecnými a dostávají pouze od státu a země roční subvenci.

Tak přijde všech 7 škol českých státu na 40.650 zl., 1 německá v Děčíně na 12.600 zl., tedy na dvakrát tolik, co platí stát průměrem na jednu školu českou.

Podotýkáme ještě, že v celém Rakousku není ani jediné německé obcemi vydržované všeobecné školy řemeslnické, nýbrž že je všechny vydrží pouze stát. Jsou ostatně pouze čtyři (kromě Děčína v Linci, Celovci a Imstu), poněvadž německé země dost jsou opatřeny odbornými školami pro jednotlivá odvětví.

Zajímavý jsou i číslice nákladu na školy obchodní, na něž platí stát v celém Rakousku asi 88.800 zl., tedy méně než na kterákoliv dvě gymnasia s průměrným počtem žáků dohromady. Na české školy obchodní (dvě vyšší: Praha, Chrudim, dvě nižší: Plzeň, Mělník) platí stát 10.000 zl., na 9 německých (vyšší: Ústí n. L. a Liberec, nižší: Budějovice, Jablonec, Česká Lípa, Most, Plzeň, Teplice, Warnsdorf) úhrnem 17.600 zl. Kromě toho je vřaděna do rozpočtu reserva 7700 zl. na subvence pro nové školy obchodní v Král. Hradci a Brně (české), v Brně a Olomouci (německé). Plzeňská škola byla právě letos na vyšší obchodní školu přeměněna. Státní škola obchodní je dosud pouze v Terstě a druhá zřízena bude ve Lvově.

Veškeré naše obchodní školy jsou ústavy udržovanými od spolků a obcí, či spíše vydržovanými vysokým školným, jež vybírají a nikomu skoro se nepromíjí. Že tato výdělková povaha jejich nemálo jest na újmu dalšímu jejich zdokonalování co do výběru žactva i sil učitelských zjednávání učebních pomůcek atd., jest na bíledni. Co ještě více při nynější malé péči státu o toto školství vadí, jest, že vzdělání obchodnictva menšího a úřednictva pro menší podniky ponechává se majitelům rozmanitých škol a běhů ryze soukromých, jichž vždy víc a více — často na úkor jakosti jejich — přibývá, aniž by tím odborná, rozumová i mravní výchova rozmanitého jich žactva rovněž souměrně prospívala. A přece jest právě v naší době na nejvyšší potřebě obchodnictva nejenom odborně vzdělaného, ale především solidního a poctivého.

Poněkud větším procentem participujeme na státních subvencích pro školy pokračovací, ale i zde poměr ten nikterak neprotežuje naši národnost, nýbrž souhlasí prostě s přiměřeným poměrem obyvatelstva českého a německého. —

Celkem jest nám Čechům státní rozpočet školství průmyslového a obchodního ve více nepřízniv. Nechceme a nemůžeme však vinu svalovati jediné

na vládu; ještě více vinna jest naše vlastní příslovečná v tom ohledu nedbalost a netečnost. Dbali jsme mnohem více o „fabriky na pány“, jak už před lety si stěžoval zasloužilý doktor Kampelík a hleděli jsme raději ze sebe udělati deset odvislých správců anebo jen diurnistů, nežli jednoho vzdělaného a jistým kapitálem vládnoucího průmyslníka nebo obchodníka. Kéž by od nynějška při nově vzbuzeném ruchu hospodářském bylo jináče! —r.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

Abych dokázal, že kněz katolický, jenž náboženství křesťanské si přivlastňuje podle učení Církve katolické a podle metody sv. Otců i učitelů církevních, jest přítelem pravé filosofie, která se opírá o zkušenost pravdivou a přísně střeží logických zákonů, hodlám vyložit, kterak smýšlí kněz katolický o pravé filosofii, s jakými osudy se setkala tato t. j. kterak pravá filosofie vznikla, kterak ji kněz katolický užíval a užívá, kterak ji pěstoval a pěstuje, s kterými nepřátely se setkala.

Tim bude také vyvrácená námitka že kněz katolický jest nepřitelem vzdělanosti; neboť pravá filosofie jest vrchol vzdělanosti lidské, kterou zjednati si můžeme přirozeným světlem svého rozumu.

Kterak smýšlí kněz katolický o pravé filosofii.

Co jest filosofie?

Není slova, jež by vědu filosofickou lépe vyjadřovalo, než slovo filosofie: *φιλία της σοφίας* t. j. láska k moudrosti. Vyšetřme obě slova tato:

Moudrost liší se od učenosti, ku př. lučebnické, jazykozpytné, právnické. Učenec není vždycky moudrým, ale může a má jím býti; moudrý není vždycky učeným, může a nemusí jím býti. Moudrost jest povinností každého člověka, jenž rozumu svého řádně užívá, a jest každému přístupná, jak učenému tak neučenému; avšak spojena s učeností těší se z větší ceny, jelikož jest čerpána z důvodů, jest prohloubena. Učenost přestávajíc na nejbližších důvodech a příčinách toho, co nám podává zkušenost, nemůže uspokojiti badavého ducha lidského, jenž se snaží postoupiti od nejbližších důvodů ke vzdálenějším, až by přišel k důvodům posledním a k nejvyšší příčině. A právě v poznání těchto důvodů posledních, této příčiny nejvyšší záleží moudrost, která se odnáší z té příčiny ke všemu, co jest, kdežto učenost se zabývá jistým oborem věcí.

Láska jeví se zalíbením na dobrou, buď již dosaženém anebo žádaném. Z moudrosti dosažené těší se od věčnosti Bůh, Jehož bytností jest moudrost, Jenž jest moudrost sama; člověk maje rozvíjeti činnost rozumu touží poznati moudrost, pokud přirozené světlo rozumu jeho stačí. Touha tato je člověku od přirozenosti vštěpena, pohání jej k práci namahavé a sladké, tak že ji člověk rád podniká. může býti ukojena, poněvadž přísluší člověku jako člověku, poněvadž člověk ukojením této touhy dosahuje cíle sobě rozdužené příslušného a poněvadž přirozenost žádá, aby tvor cíle sobě příslušného do-

sáhl; také jest, jak víme ze zkušenosti, uhájena a připravuje člověku radost čistou, důstojnou a velikou. Co tímto způsobem poznáváme, sestavujeme dle pravidel logických v jeden celek, vědu.

Je tedy filosofie věda o posledních důvodech všem věcem, společných přirozeným světlem rozumu lidského zjednaná.

Poměr filosofie k ostatním vědám.

Vědy se rozdělují: 1. na nadpřirozenou, která se čerpá ze zjevení Božího nadpřirozeného, a kterou jest bohověda katolická, a na přirozenou, ku př. botanika, lučba a jiné, které svým pramenem mají přirozené zjevení Boží. Mezi vědami přirozenými shledáváme také vědy přírodní. Filosofie jest věda přirozená.

2. Rozdělují se na obecné, jejichž předmět jest obecně dán nejsa závislým na vůli lidské, ku př. matematika, a na stanovné, positivné, jejichž předmět jest závislým na vůli lidské, ku př. právnictví římské. Ačkoli přirozené zjevení Boží, zřídlo věd přirozených, vyšlo ze svobodné vůle Boží, přece nenazývají se z této příčiny vědy přirozené stanovnými; stanovnou se zove bohověda katolická. Filosofie jest věda obecná.

3. Rozdělují se na věcné, které se zabývají věcmi samými: dějepis, fysika, a na formálné čili údobné, jež se zabývají formami věcí, ku př. matematika, mluvnice. Filosofie jest ve všech částech svých věda věcná, toliko v jedné logice, dialektikou zvané, jest údobná.

4. Rozdělují se na zkušebné, jejichžto předměty jsou přístupny smyslům, ku př. fyziologie, dějepis, a na rozumové, jejichžto předměty jsou přístupny toliko rozumu, ku př. matematika. Rozumová věda věcná zove se spekulativnou, jakou jest filosofie.

Z veliké důležitosti se těší poměr filosofie k ostatním vědám přirozeným a ku vědě nadpřirozené, bohovědě katolické.

Ostatní vědy přirozené a sice zkušebné, o přírodě a člověku jednající, poskytují látku, kterou filosof podle zákonů logických vyšetřuje, aby vyzkoumal důvody všech věcí vzdálenější, až i poslední, puzen jsa touhou sobě od přirozenosti vštěpenou poznáním důvodů nejvyšších a příčiny poslední dopátrati se pravdy, ve které by rozum jeho odpočinul. Jsou tedy filosofovi vědy zkušebné základem, na kterém staví vědu filosofickou, která by bez tohoto základu se podobala paláci vzdušnému. Pročež nezasluhují chvály filosofové idealističtí, ku př. Fichte, Schelling, Hegel, kteří ničeho nepředpokládajíce, z pouhé mysli lidské vysoukávají všelikou pravdu filosofickou, filosofové pochybovači, ku př. Herbart, kteří považujíce zkušenost za veskrze klamnou a odporů plnou na půdě úplného skepticismu staví vědu filosofickou. Vedou-li si takto filosofové, není divu, že mužové, kterým jest rozum vzácným majetkem, filosofii zavrhnou.

Filosofie, na základě věd zkušebných podle zákonů logických postavená, opět na vědy zkušebné působí blaze a k jejich zdokonalení mocně přispívá. Neboť co jednotlivé vědy zkušebné předpokládají, to filosofie vyšetřuje a odůvodňuje; dějepis předpokládá prozřetelnost Boží a svobodu lidskou, kterou obojí filosofie vykládá; věda právnická předpokládá zákon přirozený a odkazuje k mravovědě filosofické; vědy přírodní předpokládají hmotu, pod-

statu, případy, svazek příčinný, prostor a čas a odkazují k filosofii; jazykozpytci se nedaří, nezná-li psychologie, vědy filosofické. Kromě toho nedostatky a chyby se vplíží do jednotlivých věd zkušebných, jimž se vyhne učenec, je-li filosoficky vzdělán; vědění ducha lidského nesmí sestávat z jednotlivých oborů nesouvislých, ale potřebují svazku, aby tvořily souladný celek, a tuto službu jim prokáže filosofie. Je tedy filosofie korunou věd zkušebných. Pročež nezasluhují chvály učenci exaktní, kteří pýchou se nadýmající filosofii pohrdají, jakoby vědy zkušebné byly vrcholem vědění lidského; učenost jejich velkou vezme škodu, jelikož se zvrhne v hrubé hmotářství, jež uznává jedinou hmotu rozumu lidskému kopající hrob. (Pokr.)

FEUILLETON.

Českým ženám: Nejsme s Vámi spokojeni!

Českým mužům: Ani my nejsme s Vámi spokojeny!

Jsou krátce obě strany lidského pokolení nespokojeny, aspoň u nás v Čechách. Kdybychom této nespokojenosti dali výraz my, klerikálové, a odůvodnili ji chybami obou, řeklo by se: i to ten klerikální duch vidí všude temno, nemoha záře z moderní osvěty se linoucí snést. Proto dobře, že si levity vyčetli pánové a dámy sami. Kdyby p. Štech, zástupce silného pokolení, a pí. Procházková byli manželé, soudili bychom, že je to jedna ze zábav, které se prý v manželství, tak někdy po líbáncích, mezi manžely pořádají — tu v noci za příchodu manželova z klubu, tu v nudném, zdoluhavém odpoledne, prosyceném babcily otupělého mrzoutství. U prostého lidu odbývají se tyto zábavy prostěji, z oka do oka, u poloviček vzdělaných a moderních — zavede se nyní způsob vzdělaný a moderní. A ten je? Dá se to do novin. Dnes když přítel chce vynadati příteli, s kterým bydlí třeba pod jednou střechou a spí třeba v jedné posteli, řekne mu to prostřednictvím novin. Když spolek nějaký má nějakou výtku proti spolku druhému, třeba mají oba tutéž místnost spolkovou, učiní to prostřednictvím novin. Když amant některý chce zavést si známost s děvčetem nebo slyšeti jeho poslední odpověď, obrátí se do novin s inserátem: Dáma, která šla v tu a tu hodinu... pozdravena byvši nápadně... se žádá za odpověď, byla-li by seriousní známost možná? Bylo by tedy též zcela v pořádku, kdyby nyní i paní manželky svá kázanička a paní manželové své stížnosti napsali — nejlépe hned v brožurkách a uveřejňovali je. Řeknou si to s rozmyslem, důkladně, řeknou si i to, co do očí se těžko povídá, a litera scripta manet, bude míti větší vliv, poněvadž bude čtena s klidnou myslí. Konečně — a to se zdá býti to nejdůležitější — i do kapsy něco přibude. Brožura p. Štecha stojí 25 kr., pí. Procházkové 36 kr., ač každá i za desetník byla by dost drahá. Pan manžel bude míti na pivo a doutníky, madame na nový klobouk. Doporučujeme tedy moderní způsob manželských kázání co nejvřeleji, a to tím více, že tím manžeská shoda spíše se upevní nežli uvolní.

Představte si: Madame čte brožurku páně manželovu —

Tak ty tak o mě smýšlíš? No, počkej, ty ošklivče, za to dostaneš, blednouc hněvem a jiskříc očima. —

Tu přichází pan manžel.

Huš, už je knížka ve stolku a sladký úsměv na tváři. Pan manžel hledí sice zkoumavým zrakem, zdali řádně uhodilo, ale madame je jako másličko, plna vděku a líbeznosti. Oběd je výtečný, knoflíčky u košile všecky v pořádku, ani proti doutníku není námitky. Skorem líbánky v druhém vydání. Ani stínu nesmí znamenati, že tal do živého; má viděti, že všecko je nepravda, neporozumění, výron sobectví, zlé nálady, zneuznání. Však mu poví.

Pak píše ona svou brožuru a vyleje svůj hněv ne do očí a duše panu manželu, ale na papír. Ulehčí si a pan manžel si to, možná — také přečte.

Vidíte, že způsob p. Štechem a pí. Procházkovou objevený je dobrý, moderní, veskrz chvalitebný. Mohl by zaveden býti i pro mládence a panny, chci říci pro nevěsty.

Ženich by napsal brožuru o svých požadavcích a slibech. Nikoliv ovšem, jak učinil p. Štech žlutou a s obrazem, jak dvě ruce lámou hůl; pí. P. ne bez sarkasmu zajisté volila barvu červenou s obrazem černého amorka. A slečna nevěsta odpoví též brožurou o svých názorech a přáních. Dají si jich vytisknouti několik set a každý měsíc si jednu navzájem dají darem. To může míti rovněž jen dobré následky. A věděli bychom ještě leccos prospěšného a chvályhodného o novém tomto zařízení, ale nutno přec též o obsahu brožurek, jež tolik pozornosti vzbudily, říci:

Páni mají přednost, totiž dle klerikalismu, dámy poslední slovo, dle ustáleného zvyku společenského. Tedy nejdříve o kázaničku páně Štechové.

Je to salonní, zábavná přednáška, která chce asi jen bavit a se vypláceti. Pan kazatel prezentuje se veskrz interessantně, tu trochu fňukavě láskou jako moderní troubadour, tu s báječným plamenem šlehajícího vlasteneckého nadšení, tu povídavý jako člen roztomilého kávového kroužku s okuláry na velemoudrém nose, tu zcela upřímný, opravdový. Hlavní tenor je: vlastenectví. Žádá více národního ducha u žen, takového studentského, jak se zdá, blouznivého. Čtete na př.: „Chceme, aby vlastenecký náš povzdech vyloudil z Vašeho srdce ihned mocnou ozvěnu . . . Tep Vašich srdcí musí býti právě tak nadšený, jmenujeme-li svou vlast, jako je náš. Vy musíte jemným citem dosáhnouti tam, kam nestačí naše síla. Vaše slzy musí pomoci, kde je bezvýsledný všechen náš vzdor . . .“ To snad naše ženy mají učiniti slzavou pouť k presidentovi Badenimu k vůli vymožení českého státního práva.

Řeknete: studentské nevyspělé fráze? Ale spisovatel to míní dobře. Že schází našim dívkám národní uvědomění, kdo by o tom pochyboval. Dříve tomu prý tak nebylo. Co je toho asi příčinou, že nyní při našem stupňovaném pokroku vdavekchtivým dívkám je při sháňce po ženichovi hlavní otázkou — ta hmota, to postavení? Že prý i s muži je zle, že potřebují nutně vlastenecké pomoci žen. To je divné! Vždyť prý jsme už skoro na vrchu. Pěstování dějepisného studia a umění, divadel, koncertů a pod. jsou nejvhodnějšími prostředky ku zušlechtění ducha našich žen. Krásné myšlenky, není-liž pravda? Že studium dějin nejvíce vzdělává, každý uzná; ale to moderní umění! Vždyť přec naše divadla všecka plna, plnička jsou krásné pleti. Snad je tedy divadel a koncertů ještě málo! A naše moderní literatura, Vrchlického venerismus, naše až ke kotníkům dekoletované umění, mladší dekadence, šibeniční vzteklost Macharoviců a j. a j., ty mají vzdělati naše ženy na obětavé světice domácího krbu? Trochu méně frází a více skutečností

života! „Ty vyfintěné figurky bez citu k vlasti (sic!), k rodinnému životu, k lidstvu (sic!) — tyto postavičky, které myslí, že vzdělanost je kopa frází, život že je hračka, svět že je proto, aby se točil kolem nich . . .“ jsou dle úsudku všech vychovanky moderní pokročilé doby. Maďarky mají být vzory českým ženám? Vari! Toť omyl o nich; ty prodaly se židovské krvi. Nebo Polky? Známe je. Jsou mezi nimi takové, které žijí jen pro svou pověstnou krásu a sličnost. To jsou ty okázalé pěstitelky umění, literatury a společenského života. Jen žel, že své vnady nemají pro své muže a rodiny. Dnes pro ně stavějí se pravoslavné chrámy s ruským jazykem a duchem. Vzory pro naše ženy dlužno hledati jinde. Zaklad pak hlubokou mravní výši dlužno hledati ne v modním, povrchním, lesklém frázování, ve vzdělanosti (??) divadelní a v literatuře z devět desetin špatné, ale ve vštěpování hlubokých, vážných zásad o životě a povinnostech životních, auktoritou Boží odůvodněných. Tak lze zničiti materialistický názor, který jinak přes vše horování vždy skončí sobectvím ať osobním, ať rodinným, ať národním, tak položití i základ k rodinné ideálnosti, k národní obětavosti, mravnosti, třeba bez frází prskavcového uvědomění na venek. Spisovatel píše: „Netrapte manžela drobnými malichernostmi — hleďte pro něho vždy míti něco nového z říše vzdělání. Přečtená kniha - časopis — noviny — divadelní představení — koncert — přednáška — pobádej Vás zapřísti hovor také o něčem jiném než o šatech Vaší přítelkyně.“ Jaká směšná malichernost! Mluvíti snad o herečce některé, kdy v rodinném kruhu je celé moře světů tajemných a nevyčerpatelných a věčně omlazujících ducha a srdce. K tomu mohla by míti chuť a pokdy jen uvedená „nafintěná postavička“. Než dosti. Na jiných místech je spisovatel šťastný, to hlavně tam, kde nahlédl do skutečnosti života a studentské fráze zaměnil radami pro život a ze života. Mnohé slovo o rodině, jež tu napsal je pravdivé, ale že k pojmu křesťanské rodiny ještě hodně schází, cítí každý, kdo mimo normální buržoastickou rodinu i jinde měl příležitost se poohlédnouti. Mnohou pravdu dí o výchově dítek, o hudbě a němčině a p. Jistě mnoho tu dobrého řečeno. Dalo by se i mnohem více říci.

Než dosti; ať má i spisovatelka své slovo. Vlastně jako člen slabšího pohlaví měla by v náhradu míti zase slovo dešší. Však ne nadarmo se povídá o výmluvnosti damských jazyků. Toho uvedený spisovatel, který soudě dle svých jen tak feuilletonisticky na papír hozených vět chtěl patrně jen si zažertovati, asi do smrti se nenadál, (není-li totiž pravda, co se povídá potají, že od spisovatele k spisovatelce není daleko), že dámy nebudou žertu rozuměti a odpoví nesmírně resolutně a energicky. Spisovatelka odpovídá slovo za slovem, kapitolu za kapitolou, důkladně otevřeně, se silou slova, již dává zanícenost a rozhorlenost. Patrně nejde jí jen o odpověď na nepatrné feuilletonky, ale chápe se příležitosti, aby poukázala na vředy moderního našeho života, jež dobré a vřelé srdce její už dávno hnětly. Její kázáníčko doporučujeme všem pt. mládežcům a mužům, a celé ctěné moderní společnosti co nejvřeleji. Přemnozí z nich uvidí tam svou podobiznu až hrůza věrnou. To je jednou zdravé slovo od zdravých plic, oddechne si čtenář na konec, když byl spisovatelčinu exhortu, i spisovatelsky velmi obratnou a cennou, s nejživějším interessem dočetl.

„Jsme takovými, jakými nás míti chcete, a nejsme-li lepšími, jest to pouze následkem toho, že se na nás více nežádá . . . jsme vždy ochotny při-

způsobiti se muži, jež milujeme . . . vy, čeští mužové, musíte se vynasnažiti, abyste nám imponovali, abyste byli schopni vzbuditi v nás nadšení . . .

Vás nudí zprávy o rodině, vy jdete večer ubíjet svého ducha v hostincích a kavárnách, kde rozhovor bezmyšlenkovitý, partie dardy nebo taroků, ovšednělé vtipy a kluzké anekdoty jsou Vám příjemnější. Pak se stává, že náš mužsko-společenský život utěšeně se rozvíjí a domácí život rodinný žalostně upadá . . .“

Že to mužské hýření v hostincích mohlo by se nazývat „rozvitím“ společenského života, o tom lze ovšem pochybovat. My pak jsme už tak daleko, že na tomto vývinu společenského života v hospodách bérou živý podíl i dámy. Vdané a svobodné, patrně též proto, že ve všem jsou ochotny, přizpůsobovati se mužům. Dříve tvořily rodinu: otec, matka, děti, někdy i služební. Pak rozvitím hospodského života mužů rodinný život tvořily už jen: matka a dítka. Nyní k rodinnému životu patří namnoze už jen dítka, malé dítka a chůva, neboť matka je v divadle, otec v hostinci; sem si pro něho drahá polovice po divadle přichází. Ovšem, že si s ním také posedí. Ale je naděje, že dalším tímto „vývinem“ společenského života v hospodách rodinný život přece bude zase obnoven. Stává se stále víc a více zvykem, že i dítka, i malé s chůvou, chodí za tatínkem a maminkou do hostince, ty malinké s lahvičkou na mléko, ty větší s čítankou. Proč by se nemohly učit i v hostinci! A tak rodinná páska bude opět obnovena. — — —

Jadrná je kapitola o starých mládencích. Však jim to, plesnivcům, patří. A pravdivé je tu každé slovo. Ženská otázka socialní — toť částečně otázka mužů, starých mládců. V následující kapitole se čte, „kdyby manželé zachovali si jen polovici oné zdrženlivosti a šetrnosti, již ukazovali před svatbou, kdyby vůči sobě měli jen čtvrtinu ohledů, s jakými potkávali se jako milenci, kdyby muž se snažil žíti se ženou více duševně, místo aby jí častoval nízkými vtipy a odbýval neotesanými výrazy, navyklymi v hospodských společnostech, pak mohlo by býti o mnoho šťastnějších manželství více“

Podatřená je kapitola „Jste svobodni“. Snažte se okouzlit dámy spíše duchem než nohama, je stará fráze, ale vždy dobrá. Věta „My neznáme dějin! Jest vaše vědění v tomto oboru tak stkvělé? Své náhledy o politice, literatuře a umění vyčetli jste si ze svého oblíbeného žurnálu, jehož myšienky opakujete . . .“ je zajisté ze zkušenosti napsána. A co se němčiny týče? Je pravda nezvratná, že mužů, znajících a mluvících německy je nejméně desetkrátě tolik, co žen s touž znalostí druhého jazyka. Podpisujeme i mravní narážky. Zde je jeden z kořenů zla. Dámy mohly by tu rázností tak mnoho dobrého učiniti pro rodiny a celý národ. Zde mluďte, mluďte s celým rozhořčením uražené hrdosti a ušlechtilé pýchy!

Koruna náleží kapitole „Spolky vůbec“. Ani klerikál by to lépe ne-napsal. A vše svatá, svatosvatá pravda. Ba ještě více je pravda. Naše spolkaření není jen zabíjení času, věc bez mravní ceny, bez politické ceny, ono je namnoze omluvou pro hýření a špatnosti. A to vlastenectví v něm? Spisovatelka dí: „Byť by to byl i náš národní nepřítel, reklamním příspěvkem, na národní účel věnovaným, zakoupí si u Vás odpustky za hříchy minulé i budoucí na národnosti naší páchané a učiní se u Vás oblíbeným. Tím stavíte se po stránce mravní na jeden stupeň s těmi, o nichž Kraszewski s despektem se vyslovuje, že jeden mají cíl života, jednu ideu, otčinu, náboženství, víru . . . groš . . .“

A na všem tom zlu, dí právem spisovatelka, jsou vinni i ti, jichž výtky se netýkají, aspoň negativně obmeškáním . . . . . Četli jsme málo brožurek, v nichž tak dovedně, pravdivě a přesvědčivě bylo by čeleno odpůrci. Muž byl obviňující, žena hájící. A přec přesvědčení čtenářovo je, ženy jsou mnohem méně vinný na společenských zlech a jsou lepší mužů. I této druhé brožure schází hlubší odůvodnění. I ona zůstává více jen na povrchu důvodů, na povrchu v nazírání na život, ale pravdy v ní je mnoho, velmi mnoho. Proto může vykonati mnoho dobrého, a my ji doporučujeme vřele. Při vši ráznosti zamlouvá se i svou distinguovanou formou. Ať je auktorem kdokoliv, bereme věc, jak je. A tak, velectení manželé, jen pokračujte ve svých kázáníčkách. Snad padne některé zrno i na půdu úrodnou a přinese ovoce.

—8.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Opět Celj. Vy-nucený starosta. Klerikální nebezpečí. Odříkáš se satanáše? Dr. Rieger v Kolíně. Socialisté. Čas o historii.) — Výbornou ukázkou našeho parlamentárního života zažili jsme 5. ledna na říšské radě. Jednalo se o položku na paralelky gymnasia Celjského. Byla zamítnuta 102 hlasy proti 98. Kdo scházeli, byli slovanští poslanci. Z výtečných našich Mladočechů scházelo jich 11, právě tolik, aby položka mohla býti přijata. Z toho bylo trochu prachu doma, více nic. Národu je to už jedno. Jemu jsou i vážnější věci hostejny, jako volby v obchodních komorách, v úrazovně a p. On už má jen jediný smysl, totiž smysl protiklerikální. Štěstí, že sterými plátky socialními, pokrokařskými a liberalističkými je tak vytrvale pěstován. Nemohou se ostatní zdravé smysly u něho vypracovati k platnosti, i má aspoň tu útěchu, že svou mizerii nevidí, nebo že má na ni aspoň flastr. Šťastný národ! A ještě šťastnější liberalističtí jeho vůdcové. Sedí v sedle i přes nezpůsobilost a nesevědomitost tak trkavě osvědčenou. Tento protiklerikální smysl pomohl i při uvedené celjské záležitosti. Proti položce hlasovali i katoličtí Němci. Není to ovšem spravedlivé, ale dost pochopitelné. Češi, aspoň naši liberálové, nejednali by jinak, kdyby jednalo se o podobnou věc u nás. U nás toho nemůže ovšem býti, poněvadž vláda při naší velkolepé státoprávní opozici by se nás ani neptala, nýbrž je prostě nařídila. Ale jen o porovnání jde. Nuže, co

z toho učinili naši liberálové? Vrhli se na 11 nepřítomných Mladočechů nebo asi 60 ostatních Slovanů? I to to! Jen tak je pošimrali, aby se nefeklo. Ale hned, díky svému vyvinutému protiklerikálnímu smyslu, vrhli se na — klerikály, že hlasovali proti položce. A poněvadž národ má téměř jen tento protiklerikální smysl, byl spokojen a blažen. Byli to přece jen klerikálové, byť i Němci. Šťastný národ! — Dr. Podlipný je tedy přece starostou. Všichni jsme si oddechli. Báli jsme se totiž, že by jinak pražské stavitelské památky se sesypaly a Praha, caput regni, vzala za své. Jaké štěstí, že to tak dobře skončilo. Některým pánům, dokonce prý i Mladočechům, zdál se způsob trochu nerytířský, násilný. To jsou falešné dojmy. Je to právě stkvělým osvědčením síly rytířovy, když třeba i moci dovede se zmocniti nějaké posice. A vládnouti většinou nepřátelskou — jaké to pole pro státnický věhlas. Však národ to cítí. Se všech stran hrnou se gratulace a projevy, zajisté jen z popudu vřelých srdcí vytrysknuvší. Tak i každičká jizva z bitky je zacelena. Konečně i my jsme spokojeni. O mnohých stkvělých vlastnostech representačních dr. Podlipného není ani sporu. Chce prý býti spravedlivý ku všem a nestranný. A protiklerikální smysl, dosud vždy osvědčovaný? Snad ho toužená hodnost trochu napraví. Vederemo. — Českému národu a celému světu hrozí klerikální nebezpečí. Naši čeští liberálové, kteří zabezpečili svůj národ hmotně a státoprávně

tak stkvěle, díky svému vyvinutému smyslu protiklerikálnímu, starají se o celou Evropu. Dík je nemine. Dne 8. ledna, tedy hned po uvedené záležitosti Celjské, psal hlasatel liberalistické strany: „Hlavní cíl všech klerikálních čili ultramontanních stran (první jméno je z Francie od žida Gambetty, druhé z protest. Německa) jest po celém světě jeden a týž: chtějí zpáčiti lidstvo opět v područí římské hierarchie, chtějí papežům římským vydobytí znovu světského jich panství v vojáky, děly, policajty a žaláři v srdci Itálie, a chtějí nadprávi moci papežské podrobiti národy i ve věcech občanských. K tomu cíli chtějí zmocnit se především výchovy národů kněžským dozorem nade všemi školami, načež by následovala přeměna všech sněmů národních na sněmy stavovské, na nichž by ovšem stav panský a kněžský měli zajištěnou převahu...“ Pěkný obrázek, není liž pravda. Ty policajti a děla a žaláři! Nyni v Římě, toť se rozumí, není ani jednoho policajta a žaláře. Crispi zavedl nevyrovnanelnou spravedlnost a poctivost. Ale český národ tak daleko nemyslí; vždyť má vypěstovaný svůj protiklerikální smysl. Že nedávno opat Treuinfels prohlásil, že církev chce na školách jen dozor a svobodu ve věcech náboženských? Co na tom lid nemá pro pravdu smysl. On má smysl jen protiklerikální i věří v sebe neomalenější lež. Ale ten sněm, na němž by kněžský stav panoval. Co povídá naše české státní právo z doby předbělohorské? Že na českém sněmu stav kněžský nebyl zastoupen? Že tam bylo jen panstvo, rytíři a města? Kalousek Palacký a Tomek to tvrdí sice, ale co na tom! Byla to doba klerikální, ale lid ani tuto sprostou lež neznamená, když se mu dí, jakoby to bylo tenkrát tak bývalo, jakoby totiž v klerikální době o moc na sněmu byli se dělili panstvo a kněžstvo, třeba tam kněžstva nebylo. Máme sice, zásluhou prý liberálů, nyní uvědomělou dobu státoprávní, ale lid více má smysl protiklerikální. „Ať je bulík jako slon, má-li protiklerikální rohy, lid mu věří. Ó šťastný národe, jaká je v tobě podivu hodná vira v proroky z Mariánské ulice! — Jen se jich drž, drž. Oni tě vedou k pravdě a k světlu pravdy. — Že se jedná Mladočechům o spojení se

šlechtou, je známo. Dne 10. ledna dostala šlechta nabídku Jen svolení a manželství je hotovo. Národ by ho rád viděl, nebo ztratil rozvodem úplné celých šest let, doba to v životě národa malá sice, ale tím povážlivější, že dí: ani v budoucnosti bez sjednocení nebude lépe. Ale je tu manželská překážka. A která? Inu ten šestý smysl českých liberálů, smysl protiklerikální. Šlechta do nedávna stála vždy na straně katolické. I citovavše tedy šlechtě svobodomyšlné, pravdivé počestné, šlechtetné a vůbec všechny ušlechtilé vlastnosti mající usnesení nymburského sjezdu (září 1894), který, jak známo, „v klerikální straně viděl nebezpečí pro národní a osvětový postup národa českého“ položili jí otázku: odřikáš se satanáše? Učiníte-li tak, uznáme vás za národ, za českou krev, za členy lidské společnosti české vůbec, nikoliv však doživotní, dovolíme vám nám sloužití a zmírníme — aspoň na čas — své ná dávky i své choutky na vaše statky. Tak odřikáte-li se satanáše? Odpověď šlechty neznáme ovšem, ale myslíme, že řekne: apage! Vidíte ten smysl protiklerikální? Lze za něj vše koupiti u liberálů, vlast, národnost, uznání, moc. Připni si ho, ten smysl protiklerikální, příteli, můžeš pak třeba český národ prodati židovi, zůstaneš vlastencem a přítelem pokroku. — Dr. Rieger, k němuž se ještě vrátíme, mluvil v Kolíně ve stkvělém shromáždění. Zde poznamenáváme, že pěkně mluvil o českém státním právu, o součinnosti všech ku svorné práci. I kněží se ujal. Buď mu čest. I o něm platí jako o Palackém, že nade vše chce býti mužem poctivcem. Kdo osměli se při dnešním rozvinu protiklerikálního smyslu v národě mluvití spravedlivě o kněžstvu, je jistě veliký muž a statečný poctivec. Jak nizci jsou ti jeho až do duše prohaní protivníci. — Češti (!) socialisté vydali svůj volební program. Dá se shrnouti krátce v tato slova: Všecka práva budou míti oni, všechny povinnosti ostatní. Katolíci budou pracovati pro socialy, kteří se budou dobře míti a večer jako vždy dostanou od nich 25 na . . . , za kteroužto lásku políbí socialům šos. Také protiklerikální smysl, jen že s vůni česnekovou. — Čas neměl ani kdy na článek, i postěžoval si v č. 2. na naši

historii. Představuje si ji tak, jak ji psal asi Skála. Každý český historik, chce-li vůbec mítí smysl a cit pro český národ, má vše katolické nenáviděti, vše protestantské milovati. Psáti má veskrz v duchu tomto Zbudou z české historie tak ovšem jen Hus, „ušlechtilý“ Chelčický, Blahoslav (!) a Komenský, ale když se z nich vynechají všechny ná dávky, sprostoty, čistě scholastické trak táty, budou z nich ze všech přece snad veskrz slušní a ušlechtili spisovatelé, lidé. A budeme mítí slavnou a velikou hi storii. Valde bene! Také druh proti klerikálního smyslu, jen trochu chytřejší, důslednější a vzdělanější. Jen že ztráci na vnímavosti. Marné namabání, za chránění onu dobu i násilnými prostředky. Drtí se sama a rozpadává.

Zprávy národohospodářské. — (Zemské družstvo zemědělské. Zemský úvěrní fond zemědělský. Loterie a výška výher. Obilní obchody terminové.) Orga nisace našeho rolnictva, třebaš orga nisace dobrovolná, která byla hlavním cílem a účelem sjezdu zemědělců českých v Praze o minulých vánocích, zdá se, že přece tentokráte míněna byla do opravdy. Členů zemského družstva ze mědělského prý přihlášeno již skoro deset tisíc, což ovšem není ničím zá služným ani zvláštním, aspoň v našem národě. kde jsme na spolky a „kroužky“ jako posedlí, nemluvě ani o zábavách, tam pořádaných. Ale i o činnosti tohoto sdružení nechceme pochybovati. Úkolů povšechných a zvláštních vypočtěno bylo při rozvíjení programu na sjezdu až dost a slyšeti od té doby předáky zemědělské, že družstvo činnost svoji sledovati bude až k volebnímu osudí v části politické. Předseda sjezdu Kubr z Kněževsi ujišťoval na nedávné schůzi Vinohradského spolku hospodářského, že organisace tato má býtí organisací mohutnou, aby si svoje požadavky po případě mohla vydupati. Bohužel, že hned další slova řečnickova o neuvědo mělosti stavu rolnického tomu nena svědčují. Prosíme za odpuštění, ale je to řeč znalce, jistě povolaneho zástupce stavu svého a jsme tedy hlasem jeho chránění. Snad to myslil řečník jen ve směru politickém, narážaje jaksi na tendence sdružení, které má sloužiti jediné zachování stavu a pro vozovati tedy politiku zájmovou, nikoli

politiku v obvyklém slova smyslu. Zemské sdružení vydávati bude list svůj, laciný prý denník, který bude vzdělávati a vychovávati rolnictvo jako odborníka i jako politika. Může si tedy získati na poli uvědomování stavu svého rytířské ostruhy. Ve schůzi zmí něného spolku hospodářského vybizeno zároveň k opisování podílů po 25 zl. na list tento Podotknouti nutno, že tato schůze konati se měla vlastně již minulého roku, že však tenkrát sešel se tak nepatrný počet, že schůze ni kterak odbývati se nemohla. Ostatně ani tato schůze nebyla prý příliš četně navštívěna. Těžko říci, zdali z důvodů přílišné uvědomělosti či neuvědomělosti. — Když již řeč o organisaci zemědělstva, upozorniti dlužno na důležitost její i v ohledu úvěrním, aspoň potud, pokud má býtí týž prováděn novou institucí, jež uvedena má býtí v život v roce jubilejním 1898. Je to „Zemský úvěrní fond zemědělský.“ V dotazníku za příčinou svolání ankety v této otázce vydaném, obsažen byl výslovně článek, zda se má tento úvěr poskytovatí jednotlivcům, či jen společen stvům. Také pak v anketě svolané v prvních dnech měs. stále upozorňo váno na to, že by vyšetřování poměrů jednotlivců spojeno bylo s velkým ná kladem a že tedy nutno omeziti se na družstva a spolky rolnické. Celý pro gram a dotazník vlastně vzat z podob něho ústavu, jenž má stejně se země dělským vstoupiti v život, totiž ze „Zemského úvěrního fondu živnostens kého“, kdež jest sprostředkování úvěru pomocí společenstev skoro snadné, po něvadž dle zákona živnostenského z r. 1869 existují již živnostenská spole čenstva n u c e n á. Tomu však u země dělství není a bude mítí příští zemský sněm, jenž oběma fondy zabýváti se má, dosti krušné práce, aby se otázka tato co nejvhodněji upravila. Stačí-li k tomu dosavadní spolky hospodářské nebo družstva výrobní a hospodářská podle zákona z r. 1870 zřízená, dlužno po chybovati. Zajisté, že by se s hora uvedené „Zemské sdružení zemědělců“ svým členům velmi zavděčilo, kdyby se do té doby, než zákonodárně otázka organisace zemědělské bude vyřízena, postaralo o to, by až fond zemědělský vstoupí v život, s hotovou organisací

zemědělství bezpečně mohlo se počítati. — V poslanecké sněmovně projednává se právě rozpočet státní. Při kapitole „ministerstvo financí“ přišla na řadu též položka „loterie.“ Jako každý rok povstal i tentokráte posl. Roser. aby, jakož činívá již po celých prý 30 let, mluvil do duše našemu kancléři pokladu, doprošuje se zrušení této, jak to ministr Biliński při své programové řeči nazval „skvrny, kterou nutno odstraniti.“ Zápisník Roserův obsahoval celé množství výstražných případů, ve kterých prosázeny byly v loterii přímo neuvěřitelné tisíce. Ostatně, mimochodem řečeno, měli jsme nedávno podobný případ i zde v Praze, kde muž rozumný a jinak rozšafný prosázel svěřené mu peníze, činící mnoho tisíc, do posledního krejcaru. Budiž od nás daleko, abychom snad rozebírali vývody Roserovy, jenž tentokráte hovořil velice vážně a roztrpčeně o tomto skutečném upíru nejchudších tříd. Chceme loterii přirovnati k jiné instituci cizokrajné, která jest však jen nevinnou ovečkou proti našemu draku. Jak známo, to snad známo bude i nehráčům, vyplácí stát při ternu za 1 zl. 4800 zl ; tedy poměr 1 : 4800, ačkoli podle počtu pravděpodobnosti splatiti měl by stát za každou zlatku mnohem více, totiž 11.000 zl. Srovnáme-li pak výhru skutečnou v tomto případě s výhrou, jaká by vlastně býti měla, poznáme, že vyplácí se pouze něco přes 40% a že tedy stát strčí do kapsy nic více a nic méně než 60% ! Herny cizozemské v Monte Carlo, Monacu a p. které prý se spokojují pouhými 3%, ano i sázky totalisateura, pracujícího s 12—20% jsou ovšem proti tomu ústavy čistě humanitními, neběreme-li ani zřetele k té okolnosti, že v těchto dvou při

padech jedná se tu o třídy majetné, pravidelně členy oněch „desíti tisíc“, jichž jediným povoláním bývá, brzy rozházeti to, co nikdo před nimi dovésti nemohl, při loterii pak, že jedná o třídy z pravidla nejchudší. Je to skutečně vedle alkoholu nejzuřivější dravec ssající krev širokých vrstev poplatníků, kteří s radostným okem svoje krvavě vydělané groše házejí tam, odkud se jim za to ani diků ani uznání nedostane. Malá loterie jest opravdu skandálem pro naše „pokročilé“ poměry. — Mnoho mluvilo se též v poslední době o úpravě obilního obchodu terminového resp. o zápovědi hry diferenční na burse plodinové. Otázka tato jest stálým článkem projednávání skoro všech sjezdů zemědělských a čtenáři nepamatují se snad, že nazvány byly plodinové obchody diferenční vedle kartelů „největším zlem“ rolnictva. Celé množství petic, resolucí a podobných neškodných pum (viz interpelace posl. Steinera a Parishe) rozbilo se o nehybnost vládní dosud marně. Podobně i nyní, hned v prvních dnech ministr Ledebur interpelován byv v této otázce prohlásil, že vládě není možno ještě v tomto zasedání podati návrh zákona. Že však bude se starati, aby otázka dále se studovala a že hned po sejiti nové rady říšské věc přivedena bude na přetřes. Ubohá nová říšská rado, nezní ti v uchu z toho, co budeš musit všechno podniknouti? Že se otázka snad přece probírá vážně, zdálo by se podle toho, že 9. t. m. výbor hospodářský a ministr orby navštívili plodinovou bursu vídeňskou, která, byl právě šábes, byla hojně navštívena. Prý se tam všem dosti líbilo a těžko tedy říci jak dopadlo sezení hosp. výboru dne 15. t. m. v této příčině konané.

Obsah „Obrany“ :

Rok 1848 a české státní právo. —k. — Jak stát podporuje české školství průmyslové a obchodní. —r. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. — Feuilleton.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Několik črt z ústavních bojů.

Volby do říšského sněmu jsou vypsány. Zřízením páté kurie a rozšířením volebního práva v ní téměř na všechny plnoleté občany, rakouská ústavnost vstupuje do nové fáse. Rozšíření toto není úplně nové, nebo z velké části je jen vrácením volebního práva těm, kteří ho jako samostatní řemeslníci měli, ale pak jej pozbyli, když následkem úpadku živností ze samostatných druhdy mistrů stali se pouzí dělníci. Účinek plný nových volebních poměrů neukáže se hned, nýbrž později, až tyto se vžijí, až organizace nových voličů se dokončí. To se stane teprve během několika let. Jisto je, že zřízení páté kurie je krok ku všeobecnému hlasovacímu právu, krok k dokonání desorganizace zliberalisované společnosti. Bude zvýšen počet poslanců, četnější budou abstinance, bude zvětšena absolutistická moc většin, zmohutní hmotná moc hlasujících mas nad rozumem a rozvahou, bude snížena osvětová a mravní úroveň říšské rady. Prospěchy z nového zařízení tyto stinné stránky sotva vyváží. Snad se mýlíme. Tím líp. Dostane-li malý lid poctivé zástupce, budeme se jen radovati. Ale pochybujeme o tom. Jsme přesvědčeni, že nastoupená dráha rozšiřování volebního práva je dráha liberalismu a že půjde dál, až se stane nemožnou, a lid se vrátí k jedině přirozenému, mravnému a spravedlivému zastoupení zájmovému. Pak vezme liberalismus konec, bohuže! po neskonalých škodách a utrpeních lidu.

Nám dává tento nový krok v rakouské ústavnosti příležitost a podnět, abychom se trochu poohlédli v dějinách rakouské ústavnosti vůbec. O tom tedy několik článků dle toho, jak se udá příležitost.

Prohlášení ústavnosti stalo se 15. března 1848. Hrabě a purkrabí Stadion oznámil radostnou zprávu po celém městě, sám odebral se do divadla a osobně s obecnstvem ji sdělil; rozumí se, že bylo po divadle. S ní ihned spojeny mnohonásobné snahy za rovnoprávnost jazykovou. Zároveň ukázala se ovšem nutnost, uspořádati poměr české koruny k Vídni a Rakousku. Čechové neměli ústavnosti jinak rozuměti, nežli v duchu českého státního práva, ovšem v moderním demokratickém smyslu. Kabinetní list císařův ze dne 4. dubna 1848 k ministru Pillersdorfovi, kterým rovnoprávnost se slibuje

a ku svolání sněmů vybízí, byl dobrým a mnohoslibným začátkem. Ale nedošlo ani ku generalnímu sněmu ani ku sněmu zemskému. Vše zmařily nepokoje pražské a slabost nebo, jak někteří praví, neupřímnost vlády, ač volby byly vypsaný, ano i vykonány, ač vlastenci čeští několikrát za svolání sněmu žádali, na př. 26. června 1848 a hr. L. Thun měl nejlepší k tomu vůli; avšak byl brzy propuštěn. Sněm svolán nebyl. Patent z 8. dubna tak pochován, porušen i patent z 15. března, z něhož dosti zřejmě dá se souditi na budoucí svolání ústavodárných zemských sněmů. Za to přišla ústava ze dne 25. dubna, která sice zůstala na papíře, ale ukazovala, jakým směrem rakouská konstituce chce se bráti. O státním právu českém nebylo tu nic, byla to ústava cislajtauská. Vzbudila ovšem v Národním výboru odpor, ale lid a veřejné mínění zůstalo klidno. Měly plnou hlavu konstituce a jiných starostí. Ve Vídni bouře vůbec a proti Čechům a Slovanům zvláště rostla, spor s Moravou se šířil, bouře doma se připravovala a propukla. Volba do říšské rady byla vykonána a čeští poslanci skutečně odjeli do Vídně, kde na místě ministerstva Pillersdorfova nastoupilo nové, jež mělo v čele Wessenberga a Doblhoffa, za člena dra Alex. Bacha. Pro Čechy situace byla se přiostrčila, což v bezohledném odvolání hr. Thuna hned se ukázalo. Dobře psaly „Nár. Noviny“, že za takových poměrů nebude ve Vídni ani mnoho chuti pro práva provincií, ani mnoho lásky ku Slovanům. Dříve již byl Palacký povolán do Vídně, maje vstoupiti do ministerstva. Napsal své slavné „Promemoria“, v němž tak stkvěle osvědčil své vlastenectví, ale hlavní příčina, proč do ministerstva nevstoupil, byla žádost, aby ministerstvo dalo jasné a určité prohlášení ve věci sněmu frankfurtského. Slabý Pillersdorf se toho bál. Když nyní Čechové, Palacký a Rieger, přibyli do Vídně, byli vydáni potupám a hanám.

Dne 22. července zahájil arcikníže první sněm říšský, první nejen po prohlášení konstituce, ale vůbec první v Rakousku. Měl to býti sněm ústavodárný. Že to nebyla pravá cesta, rozumí se samo sebou; bylo to pokračování dřívějšího Rakouska, rozdíl byl jen ten, že na místo absolutismu pro říši vstupovala konstituce pro říši. Dle českého státního práva měli Čechové jen s králem vyjednávatí a se žádnými zástupci Cislajtanie. Pro ně byl ústavodárný sněm možný jen v Praze, který by dal koruně české ústavu, ustanovil poměr její ku králi a říši. Proč šli čeští vlastenci přece na říšský sněm? Snad byla jim říšská konstituce nade vše, snad mysli, že v smutné té době je vůbec nějaké vlády třeba, a že snad přece něčeho získají, snad z bázně a péče o Rakousko vůbec. Na každý způsob byla to veliká obět pro rakouskou říši a čin rakousko-vlastenecký, neznamenal-li slabost a neuvědomělost.

Na prvním tomto sněmu bojovaly dvoje snahy o vítězství, federalismus a německý centralismus; pak tu byla strana krajně velkoněmecká. Dle prvního mělo Rakousko rozděleno býti na kraje dle národností. Tyto měly míti svou samosprávu a odpovědného ministra, a ústředním sborem měl býti senát jakýs. Nebylo to stanovisko státoprávní, nýbrž bylo více provincionální. Centralisté chtěli národní ideu zatlačiti a zavéstí jakýsi demokratism tak, aby obyvatelé rakouští cítili se býti „svobodnými Rakušany,“ nikoliv Čechy, Poláky a j. Při tom měli na mysli Cislajtanie německou, ponechávající Maďarům panství za Litavou. Bylo tudíž patrné, že Slované byli federalisty, Němci a Maďaři centralisty. Jen Poláci hráli dvojakou úlohu. Pro vypracování federalistického plánu ústavy bylo zvoleno pět pánů, ale všecka práce konečně padá

na Palackého. I ve sněmu samém Čechové získali si obdiv, hlavně když na Štrobacha padlo vedení debaty. Plán ústavy, jak ji Palacký vypracoval, je znám; byl federalistický, státoprávní mysléncé dával ale dosti místa k vývinu. Zajímavé je, že Slované nikdy snad nepřilnuli na říšském sněmu tak pevně k sobě, jako právě tenkrát; Čechové tvořili hlavu slovanského sdružení. V Kroměříži pak slovanský klub, k němuž i klerus slovanský patřil, pevně se utvořil.

Bouřlivé výstupy opakovaly se mezi federalisty a centralisty často. Ústavodárné práce zmařeny vídeňským zbouráním říjnovým. Již tenkrát prvním štváčem a odpůrcem Slovanů byl žid Tausenau a ovšem i Maďari. Nejvíce vzkypěla zášť proti Čechům Ist kein Čeche da? S touto otázkou vymetala vídeňská luza kavárny a hostince. Císař přesídlil do Olomouce. Zajímavé je, že i tu čeští vlastenci báli se o svobodu vůbec, že hájili ústavodárný říšský sněm, jemuž přirklí právo, dávatí ústavu a všeobecně platné zákony. Tak snad vládu hájili více proti revolucionářství než státní právo české, bránili se více před reakcí, než aby příznivou situaci vykořistili pro sebe. Přece se jim ale toto stkvělé rakouské vlastenectví, z kteréhož i města Vídně vřele se ujímali, špatně vyplatilo Dne 22. října sněm odročen a svolán na 15. listopadu do Kroměříže. Říšský sněm byl už pozbyl veškeré váhy; vojenská moc Windischgrätzova opanovala vše. Nastoupila krutá despotie vítěze, při níž udavačství židů stavilo triumfy.

Dne 22. listopadu sešel se říšský sněm v Kroměříži. Nastoupilo nové ministerstvo, jehož hlavou byl kníže Felix Schwarzenberg, členy jeho Stadion, Bach, Kraus, Bruck, a j. V programě obhlásilo konstitučnost a rovnoprávnost. Program ten byl přijat s pochvalou, i Havlíček si ho liboval, ač nebyl prost obav. Ostatné dlužno vyznati, že idea federalistická skutečně vítězila. „Chceme konstituční monarchii se vši upřímností a bez obalu . . . chceme, aby se zakládala na oprávnění a nepřekáženém vyvinování se všech národností, jakž i na rovnosti všech občanů před zákonem — stálo v programě ministerstva Schwarzenbergova (viz Černý 465) — Slovanský klub čítal zde již 120 hlasů. Za hlavní účel měl rovnoprávnost národní a ústavní svobodu říše a jednotlivých zemí. Členem mohl býti jen slovanský poslanec nebo poslanec zastupující slovanský okres.

Později ale ukázalo se, že vzniká v ministerstvu snaha, která zájmy státu stavěla nad zájmy národa, tedy zásada více centralistická nežli federalistická a potaji připravoval se obrat zcela jiný. Čí vinou? —

Dne 2. prosince oznámil předseda sněmu, že císař Ferdinand vzdal se trůnu. Za císaře prohlášen František Josef, jelikož bezprostřední nástupce, arcikníže František Karel, práv svých ve prospěch svého syna se vzdal. Nový panovník ve svém manifestu z téhož dne prohlásil program podobný ministerskému programu svrchu uvedenému. Byl proto uvítán s velikými sympatiemi. Národní Noviny vítaly jej hlavně též proto tak radostně, že mu přisuzovali úplnou svobodu a všecku moc, aby rovnoprávnost a ústavnost dokonale provedl, zevázán jsa žádnými přísahami k Uhrům. Viděti tu opět naději na národní federaci všech zemí, i těch, které patřily k Uhersku, v jednom Rakousku, nikoliv určité a jasné učlenění říše na základě státoprávném. Byl to duch Palackého. I to bylo by ovšem velmi dobré, nebo se myslilo při tom na svéprávné sněmy zemské. — Ale průběh sněmu byl věru podivuhodný.

Sněm hádal se ani ne o ústavu, jako o základní práva, v jichž formulování je jasně viděti, jak snahy hyperdemokratické a svobodomyslné vše tlačily do pozadí. Nemohl z toho povstati než zmátek a rozbroj, na konec pak nic. Ony způsobily podivuhodné divadlo, že čeští bojovníci za práva koruny spojili se na konec s revolucionářskými demokraty vídeňskými pro theoretická hesla a dostali se do opposice. Získali si světovou slávu, ale přispěli k tomu, co následovalo, k nezdravé oktrojírce a pak k absolutismu. Poslanci, kteří od revolucionářů byli nejsurovějším způsobem tupeni, poslanci, kteří pro levici, odkryté a cynicky do Frankfurtu pošilávající, hájili v první řadě odpor proti Frankfurtu, posadili si na hlavu frygickou čapku a spojili se s levicí. Debata o ústavě zůstane zajisté navždy památnou i z té příčiny, že ukazuje, jak mladý liberalismus zatlačil vědomí státoprávní u poslanců lidových a jak zmařil poprvé uskutečnění státního práva nebo aspoň federalismu a rovnoprávnosti, jež do programu vzala si i vláda i mladý mocnář. Až do dnes právě liberalismus, který ve svém sobectví hlásal a hlásá dosud pěstní právo mocnějších — viz dualismus, levici, naše boje, Celj a j., — byl největším škůdcem českého národa. Tenkrát slavil své první smutné ústavní vítězství. Když ministerstvo vidělo ten boj proti auctoritě, proti církvi, není divu, že se leklo, makajíc v něm ideje republikánské, ba revoluční a že obrátilo. Vizme jen minoritní vota: šlechta se vůbec zrušuje, všecka moc pochází z lidu, úplné zrušení trestu smrti, církev je spolek jako každý jiný spolek, všecka vyznání jsou stejně oprávněna, řádové Jesuitů, Ligurianů jako státu nebezpeční v Rakousku se na vždy zrušují (tedy liberální despotismus první třídy), k zachování řeholních slibů nikdo nesmí býti nucen sňatek musí býti nejdříve civilně uzavřen před „civilním úřadem,“ kněží nesmějí míti žádného vlivu a působení na veřejné školní ústavy, kněz nesmí býti ředitelem školy, tisk je naprosto svoboden a j. Tedy až revolucionářský liberalismus a liberální despocie. Lid deputacemi a adresami se súčastňoval akce též. O církvi a náboženství je tu nejvíce minoritních vot, jakoby bylo bývalo uhnětení církve, která v Čechách národu takových dobrodiní prokázala, že dnes nemohou kněží oné doby proti nynějším klerikálním ani dost býti vynachváleni, nejdůležitější částí českého programu. Boj o právo ponechán hlavně šlechtě. Při paragrafu o volném stěhování v celé říši, který dotýkal se jednoho z nejdůležitějších privilegií státního práva českého, neučiněno nic. Všady jen liberalismus. Vnitřní samospráva vyhrazena sněmům, což ovšem znamenalo mnoho; jen že k tomu nedošlo. Na to přední mužové vynaložili nejstkvělejší své řeči, jako zpravodaj o § 1. „všecka moc pochází z lidu“, která v celé Evropě učinila sensaci. Palacký byl ovšem, jak už řečeno, vypracoval svůj návrh ústavy, ale když mu ho k nepoznání změnili, z výboru vystoupil. Což divu, že tedy ministerstvo obrátilo! „Ti,“ psal právem Stadion ve vídeňském Lloyd, „kteří jen na korunu českou myslí, stali se spojenci těch, jejichžto poslední myšlenka je zničení všech korun.“ Více ještě mohlo si naříkati české kněžstvo; jeho pokoření židovským liberalismem mělo býti odměnou za všecku práci národní. Sněmem vypracovaná ústava o dvou komorách pro země cislajtanské dávala vnitřní správu zemí ústavodárným sněmům zemským. Ale říšská ústava nedošla úplného vyřízení. Než sněm byl rozpuštěn a Schwarzenberg měl přichystánu už svou oktrojírku ze dne 4. března, která však nevešla úplně v život, protože se ani o ní

nezmíníme. Hověla celkem zásadě vypracované ústavy od sněmu, ale státoprávní poměr zemí k říši scházel v ní úplně. Bylo tu dle ní jen země, provincii s jistou ústavní samosprávou, ale zcentralisovanou. Stavovská zřízení jednotlivých zemí zrušena. Sněmům zemským vyměřena malá působnost a ty ani nesvolávány. Rovnoprávnost zaručovala. Despotický liberalismus by byl tak býval přece omezen. Český národ choval se k tomuto daru císařově, který ovšem naděje jeho zklamal, chladně, ač našli se i tací, kteří vyslovili se pro ni v petici k císaři. Ale protesty přece podlomily důvěru, zvláště že byly nejednou velmi ostré, že žádáno i postavení ministerstva před soud, že měly za následek i bouře. Havlíček volán před porotu pro svou kritiku ústavy, ale osvobozen jednohlasně. A tak reakci připravována půda, která brzy nastoupila. Různé ty bouře v době revolucionářsky pobouřené, kdy ideální snahy po konstituci a svobodě zvrhly se namnoze ve výstřelky tolik politování hodné, boje doma a výtržnosti Němců po odvolání poslanců frankfurtských k tomu přispívaly. Nebylo klidu, rozvahy a moudrého uvědomění politického. Stadion odstoupil a Bach stal se jeho nástupcem; tím padla i hlavní opora Slovanů. Tak zmařena nejen ústava sněmem vypracovaná, ale též i oktrojírka.

Přestáváme zatím na těchto několika črtách. Jak vidno, nebyl první ústavní krok pro Čechy příznivý. A byla to vlastní naše vina, že se tak stalo. Příčiny neúspěchů ležely jednak v nedokonalém státoprávním uvědomění, nebo aspoň v nepolitickém způsobu domáhání se propadlých práv. Tento pak zaviněn byl zajisté radikální vznětlivostí lidu a liberalistickým stanoviskem poslanců, kteří až přes příliš hověli tak zvané svobodě, nikoliv však pravé, nýbrž té, jež podobna byla prohlášení práv lidských z doby revoluce francouzské. Nemůže býti pochybností, že koruna i vlády myslely to upřímně, i oktrojována ústava o tom svědčí, ale vnitřní bouře, které vyžadovaly zakročení vojenského, a to tuhého, ovšem i přemrštěného a nespravedlivého, bázeň o celý stát, hyperliberalistické výstřelky, a konečně vítěznost zbraní císařských přímo vedly k reakci. A ta i přišla. Vláda ovšem mohla a měla činiti rozdíl mezi zjevy, jež se ukazovaly, a povážiti, že právě svoboda, ale pevná a určitá, výstřelkům položí nejpevnější mez, ale diviti se jí konečně nelze. Největší vina byla přece jen při národech, bohužel i při českém, který nedovedl provésti důsledně velikou oběť rakousko-vlasteneckou, když s obejitím ústavodárného sněmu zemského šel na sněm říšský. Liberalismus a svobodářství ho svedly.

—k.

Zemský úvěrní fond jubilejní pro maloživnostníky a malorolníky.

Nebude snad třeba čtenářům t. l. připomínati význam a důležitost roku 1898. Ať náležíme stavu tomu neb onomu, každému přinese rok 1898, rok jubilejní, něco na památku. Parlament ve Vídni si svůj úkol pro tento rok prozatím již odbyl a stále proskakují novinami zprávy, stavějící i s jiné strany čtenáři důležitost roku příštího před oči. Oprava berní, dílo více než 33 let připravované, jež zvláště uleviti má třídám chudším na účet ma-

jetnějších, počne příštího roku účinkovati. Prvního ledna 1898 má též začíti působnost nového řádu soudního, který též pro svoji socialněpolitickou tendenci ve prospěch tříd nemajetnějších (ku př. rozšíření a usnadnění provádění práva chudých v procesu) též zasluhuje všeobecného uznání. Dále všem státním úředníkům vůbec prý má rok 1898 přinést tak dlouho toužený okamžik úpravy platů jejich a sice působením zákona, který byl koncem minulého zasedání na říšské radě sice úplně vyhotoven, který však je zatím „mimo službu“.

V našem milém království má se však dostati ulehčení nebo, chcete-li. ulehčení i oněm nejširším vrstvám, které mimoděk každému okamžitě přijdou na mysl, vyslovíme-li jen nepatrné slovíčko „krise.“ Jako ku x patří y, jako po zmínce o „mladočeších“ následovati musí poznámka také o „staročeších“, tak s pozitivní jistotou po slově „krise“ čekati můžeme, jak ústa mluvícího vysloví buď „maloživnostenská“ nebo „zemědělská.“ Možná také, že oboje. Postavení obou je aspoň stejně zbědované vzdor vši pomoci státní a všech korporací autonomních. Co se země samé týče, má učiněn býti v akci podpůrné rokem příštím další krok zřízením „zemského jubilejního fondu úvěrního“ pro maloživnostníky a maloroľníky. Poněvadž v tomto zasedání soěmu českého mají býti učiněny veškery k uskutečnění nutné kroky, týkající se zejména podrobné organisace obou fondů, nebude snad od místa zmíniti se od počátku o celé této otázce.

Již koncem roku 1894 zabýval se zemský výbor otázkou oslavy panovníckého jubilea nynějšího mocnáře. Podle svého času výslovně projeveného přání vysokého jubilanta upustiti se mělo od okázalých a další ceny nemajících slavností a spíše měl býti obrácen zřetel ku zřizování institucí sloužících účelům humanitním a filantropickým. V únoru 1895 uložil sněm zemskému výboru, aby v nejbližším zasedání předložil mu zprávu v příčině zřízení instituce tohoto druhu. Skoro rok potom (počátkem ledna r. 1896) zpráva ta podána a v ní bylo se přimlouváno za to, aby zřízen byl ústav pro opuštěné a zanedbané dítky. Návrh tento není prozatím, aspoň pokud zprávy sahají, uskutečněn a dotyčná vyjednávání s vládou nejsou ještě skončena.

Ještě však před tím, než zmíněný návrh byl projednán, pospíšila si skutečně úkolů svých vědomá a dbalá obchodní komora pražská s peticí na zemský sněm, přimlouvajíc se za zřízení jubilejního fondu úvěrního, ale jen pro maloživnostníky. Pro zemědělce resp. pro maloroľníky podán byl krátce na to od poslanců roľnických a také již dne 26. února 1896 vstoupila otázka zřízení jmenovaných fondů do stadia činného, když téhož dne zemský sněm dal svoje svolení k tomu, aby věnovány byly fondům těm jistiny základní, po 500.000 zl.

Pražská živnostenská komora nepřestávajíc jen na petici, starala se o věc započatou i dále a vypracovala také potřebnou osnovu stanov pro fond maloživnostenský, kdežto o osnovu stanov fondu maloroľnického, která docela přirozeně je skoro tatáž jako předešlá, postaral se český odbor rady zemědělské. Z osnovy této pro porozumění nutno zmíniti se o ustanovení § 3., který stanoví působnost fondu, jež mají býti dle intencí obou zástupců účastněných korporací (Dra Čuhla za komoru a Dra Vískovského za zemědělskou radu) ústavy samostatnými. Mají to býti jaksi nové ústavy úvěrní vedle stávajících již dvou (hypoteční a zemské banky). Účelem fondu malo-

živnostenského jest tedy povolovati úvěr a udíleti půjčky společenstvům živnostenským, stávajícím dle řádu živnostenského z r. 1859, dále družstvům výrobním a hospodářským, zřízeným dle zákona z r. 1873, a konečně jednotám těchto společenstev. Podobný úkol má i fond malorolnický, ovšem jen s tím rozdílem, že zde není možno užiti tak pravidelného spolupůsobení oné pevné organizace třídní, jako u živností, kde jsou společenstva nucená, o nichž dosud u zemědělství řeči býti nemůže.

Zápůjčky a úvěr poskytují se zde svépomocným družstvům z r. 1873, dále záložnám (občanským a zvláště Raiffeisenovým) a eventuálně i jednotlivým rolníkům. Úvěru může býti použito různým způsobem: ku zřízení a provozování společenstevních závodů nákupních i prodejních, ku nakupování strojů atd. To jsou obchody aktivní. Rozumí se samo sebou, že k tomuto účelu nemůže býti použito oněch 500.000 zl., jež země každému z fondu věnovala, poněvadž obnosy tyto tvoří fondy základní, z jejichž výnosů mají se pouze krýti eventuální náklady správní, režijní. Kapitály, jichž fondy k plnění svých úkolů vlastně potřebují, mají býti zjednány přijímáním vkladů pod úrok, vydáváním súročitelných a slosovateľných dlužních úpisů (obligací), přijímáním výpůjček od jiných ústavů, koupí a prodejem cenných papírů koupí smének, zkrátka prováděním obchodů bankovních.*) Jak se s kompetentní strany tvrdilo, je celá tato instituce fondů podobná ústřední pokladně v Prusku zřízené. Návrhy podobné činěny byly i v r. 1895 na říšské radě naší, která konečně byla ochotna ku podpoře v tomto směru; určitý návrh pronesl zemědělský výbor poslanecké sněmovny počátkem roku minulého, navrhuje, aby vyhrazen byl obnos 10 mil. zl. z investičního fondu, jehož vytvoření finančním ministerstvem bylo zamýšleno, ku poskytování docela nezúročiteľných zápůjček k účelům zemědělským.

Z celé osnovy stanov viděti, že to má býti docela jiný způsob podpory maloživnostenské, než jak dosud byla prováděna. Známo, že dosavadní akce v tomto směru, a sice jak se strany země tak i státu, omezovala se na zápůjčování nebo usnadňování koupě strojů a motorů pro maloživnostníky. Státem povoleno v roce 1892 10.000 zlat., v 1893 20.000 zl., rovněž tolik i v roce 1894, v 1895 pak 55.000 a konečně v r. 1896 150.000 zl. Země k tomu přispívala menšími obnosy (pro r. 1896 ku př. 15.000 zl.).

S touto formou podpory nebyli však mnozí valně spokojeni, ba i sama společenstva živnostenská žádala, hlavně od země, podpory v jiném směru, snad prý ještě důležitějším: totiž opatření levného úvěru k nakupování surovin ve velkém a pak i ku zřízení společných skladů pro odbyt výrobků. Strojní akce ať prý se ponechá státu úplně. Při tom ukazovala společenstva k fondu podobnému, který stává již od r. 1874 ve Vídni. Jest to nadace císař. Frant. Josefa, z jejíž výnosu poskytují se půjčky na mírné úroky společenstvům a družstvům živnostenským. U nás snad bude fondem jubilejním aspoň do jisté míry v tomto směru vyhověno.

Zmíněným přípravným krokům ohledně obou fondů činěným nesměla ovšem chyběti obvyklá koruna — anketa. Nežli k té došlo, ohledávána zatím půda u ostatních komor obchodních a u obou úvěrních ústavů zemských.

*) Hypotekární dluhy obnášejí přes 1000 milionů, i je patrné, že i fond několikamilionový je pouhou kapkou. (Pozn. red.)

Pokud nám souditi možno pouze z uveřejněného dotazníku, jenž pak na základě došlých dobrozdání účastníkům ankety byl zaslán, točila se dobrozdání tato kolem tří kardinálních bodů: mají-li fondy zřízeny býti jako samostatné ústavy, jakého objemu a způsobu mají býti obchody fondů a kdo má býti dlužníkem jejich, zvláště mají-li býti mimo maloživnostníky — a ovšem při fondu druhém — mimo malorolníky i maloobchodníci připuštěni.

A o těchže zrovna otázkách jednalo se i na obou anketách pak svolaných. Dne 4. ledna t. r. konána anketa maloživnostníků v místnostech sněmovních za předsednictví přisedícího zem. výboru hr. Schönborna. Dne 8. došlo k anketě malorolníků, k níž pozváni po nejvíce členové zemědělské rady.

Co se otázky úplné samostatnosti týče, je nyní již jisto, že v tomto směru návrh obchodní komory pražské resp. zemědělské rady uskutečněn nebude. Jak většina účastníků obou anket tak i obchodní komora liberecká souhlasila, že by nejvýhodnějším bylo, připojiti oba fondy k zemské bance. O banku hypoteční, která zabývá se úvěrem nemovitým, se zde ovšem jednati nemůže. Tak veliký aparát kasovní a účetnický jako zemské banky může zvláště z počátku, než si celá instituce zjedná půdu, snadně a výhodně agendu obou fondů zastati nehledě ani k tomu, že by zemská banka eventuálně opatrovala i kapitál k účelům fondovým nutný, kdyby obchody pasivními fondů samých v dostatečné míře sehnány býti nemohly. Je to skutečně nabídka bratrská, jakou jen ústav tak vážný jako banka zemská učiniti dovede, jsa spíše, jak zástupce živnostenské banky řekl, obětí. S tím konečně souhlasil i zástupce obchodní komory dokládaje, že „aspoň pro počátek“ se s nabídkou zemské banky spokojuje, bude-li jen osobnost fondů, spravovaných vždy od zvláštního kuratoria, v ostatních směrech zachována.

O objemu a způsobu obchodů fondových se mínění již více rozcházela. Obchody aktivní zůstanou, aspoň zatím v rozsahu komorou navrženém, jak zde též shora uvedeny. Teprve budoucnost může rozhodnouti, co trvale má býti zachováno a od čeho upuštěno. Obchody pasivní však, jak se zdá, omezeny budou na výpůjčky od ústavu, o něž se fondy budou opírat (zemské banky). S návrhem tímto souhlasili jak prof. Bráf, tak i zástupcové prvních peněžních ústavů zdejších (živnostenské banky, české spořitelny), ba i sám zástupce komory proti svému původnímu návrhu, který kromě toho přimlouval se za to, že by nejlépe bylo spojití oba fondy v ústav jeden a založití pro účely tyto jednu banku.

Z důvodů praktických a také při ústavu, jehož působnost vztahovati se má na tak rozsáhlé území jako jsou Čechy, lehce pochopitelných přimlouváno se za to, aby jednotlivci z přímého styku úvěrního s fondem (živnostenským) byli vyloučeni. U malorolníků, jak s hora při osnově stanov byla zmínka učiněna, jest tomu ovšem jinak. Bude-li se moci i drobné obchodnictvo fondů účastniti, jest též velmi pochybno. Postavení jeho však není o nic lepší, a možnost, získati laciný a účelný úvěr, o nic větší než u řemeslníků. Zemská jednota obchodních gremií českých aspoň nehodlá tak lehce upustiti od tohoto požadavku.

Definitivní organisace provedena bude snad v tomto zasedání sněmu zemského. Hledě k důležitosti zachování středních vrstev stále víc a více mizících mělo by se to státi co nejdříve. Záložny Raiffeisenovy, které dosud mají mezi námi mnoho neoprávněných nepřátel, nestačí, ať již z důvodů

jakýchkoli, a nezbyvá než starati se o náhrady nebo podporu, pokud a kde možno. Povinností súčasťných jednotlivců a zvláště povolanych k tomu korporaci bude, dokud návrh zákonem se nestane, postarati se zavčas o to, aby fondy organizovány byly tak, aby poskytovaný jimi drobný úvěr byl opravdu laciný a účelu svému přiměřený, jinak bude spíše překážkou než dobrodiním, vykořisťovatelem a svědce, nežli pomahačem. Jisto je, že peníze nuceně dáti a pak, třeba levně, si je vypůjčovati, není nejlepší zásadou hospodářskou.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Také matematika souvisí s filosofií. Neboť učí filosofa abstrahovati a přísně šetřiti pravidel logických. A opět filosofie vykládá matematikovi, co předpokládá: veličinu, vztah, poměr, prostor, čas, nekonečnost. Nesmí však matematika svou metodu vnutiti filosofii; zabloudili velice Spinozza a Herbart užívajíce metody mathematické.

Poměr filosofie k bohovědě katolické záleží:

1. v tom, že se mezi sebou rozeznávají zřídlem, z něhož se pravdy čerpají, methodou čili návodem, kterým se pravdy čerpají, a pravdami samými, jež se čerpají. Zřídlem filosofie jest přirozené zjevení Boží, zřídlem bohovědy katolické nadpřirozené zjevení Boží. Methoda filosofie žádá, aby podle zákonů logických se činily zásadami samozřejmými úsudky ze zkušenosti o tvorech; methoda bohovědy katolické, aby učení Církve katolické o nadpřirozeném zjevení Božím bylo z podání Božího poznáno podle zásad hermeneutických. Obsahem filosofie jsou pravdy, jež rozum ze zřejmosti vniterné, ze které se věci samy těší, svým světlem přirozeným poznává; obsahem bohovědy katolické jsou hlavně a především pravdy, jež rozum ze zřejmosti zevnější, ze které se těší svědectví Boha mluvícího, věrou nadpřirozenou poznává. Z tohoto rozdílu trojho následuje, že se nikdy nepromění filosofie v bohovědu katolickou, aniž bohověda katolická ve filosofii.

2. Z tohoto rozdílu nenásleduje, že by filosofie a bohověda katolická jedna druhé odporovala; neboť zřídla obou pocházejí od téhož Boha, Jenž sám Sobě nemůže odporovati. Nemůže věru filosofie předem dokázati, že Bůh nemůže Se člověku zjeviti nadpřirozeně tak, aby Jemu člověk rozuměl; aniž bohověda katolická, že by člověk naprosto byl neschopen, přirozeným světlem svého rozumu řádně užitého zjevení Boží přirozené poznati. Jako pravá filosofie názory své odůvodňuje methodou sobě příslušnou, tak opět bohověda katolická dokazuje: 1. že nadpřirozené zjevení Boží je možné, přípěšné, nutné a poznatelné; 2. že se stalo skutkem; 3. že pravá tajemstva od Boha nadpřirozeně zjevená nejsou nerozumná. Pravdu tedy má filosofie, pravdu má bohověda katolická, ale ne tak, že by, co jest ve filosofii pravdivo anebo nepravdivo, v bohovědě katolické bylo nepravdivo anebo pravdivo, a co jest v bohovědě pravdivo anebo nepravdivo, že by bylo ve filosofii nepravdivo anebo pravdivo, jak se domníval Cartesius; neboť takový názor odporuje pojmu pravdy a Boha, Jenž jest původce vše-

iké pravdy, pravda sama. Aníž bylo Cartesiovi, jenž měl dobrý úmysl uhá-jiti pravdy jak filosofické, tak nadpřirozené zjevené, tak souditi o filosofii a bohovědě katolické; neboť pravda nadpřirozená předpokládá přirozenou a lze o ní dokázati, že přirozené neodporuje. Odpor mezi pravdou přirozenou a nadpřirozenou jenom tehdy může vzniknouti, když přirozené pravdivým se považuje, co pravdivým není. anebo když nějaká položka se považuje za článek víry nadpřirozené zjevené, která není od Církve katolické takovým článkem prohlášena. Darwinův názor o původu člověka z opice, který odporuje bohovědě katolické, jest usvědčen z nepravdy od přírodozpytců, antropologů a psychologů; geografická všeobecnost potopy Noemovy, která odporuje geologii, není článkem víry katolické.

3. Filosofie a bohověda katolická sebe vespołek podporují.

Neboť víra, kterou bohověda katolická vyšetřuje, rozum, jenž ve filosofii hledá důvody vnitřní, se zamlouvá. Uznává zajisté rozum, že vážnost svědků je také pramenem, z něhož čerpáme pravdu, že tedy záhodno jest věřiti svědkům víry hodným a že svědkem víry nejhodnějším jest Bůh. Jenž ani Sebe ani člověka klamati nemůže. Rozum uznává, že, nemohou-li lidé mezi sebou obcovati bez víry tím méně obcovati může člověk bez víry s Bohem. Rozum uznává, že, má-li člověk důkladněji poznati, jaký Bůh jest a co Bůh od člověka žádá, než poznati může přirozeně, bez víry se tak státi nemůže. Jako víra neruší práva rozumu příslušného, tak opět rozum ničeho nemůže namítati proti způsobu, jakým víra křesťanská vzniká podle učení Církve katolické. Rozum uznává že víra křesťanská není podle učení Církve katolické hrobem rozumu, ale šlechetným činem poslušnosti k Bohu a obětí Boha důstojnou, člověku prospěšnou.

B) Víra rozumu pomáhá. Ukazuje zajisté rozumu střední cestu, jedinou, která vede ku poznání pravdy těm, kteří platnost rozumu snižují, a těm, kteří ji přehánějí. Rozmnožuje obsah lidského poznání přirozeného. Zbavuje rozum bludův a pochybností. Podobna jsouc vůdci, řídí rozum náš zkoumající, aby rychleji, bezpečněji a vydatněji ku pravdě dospěl, a ukazuje k cíli jehož má rozum dosíci. Sproštuje člověka hřichu, jenž brání poznati pravdu, a zdobí jej ctností, která pomáhá rozumu, aby pravdy se dopátral. Rozněcuje touhu po pravdě a pohnutkami nás pobádá, abychom snažněji přirozené zjevení zkoumali, pravdy nadpřirozené podle obdoby přirozených, pokud možno, chápali a je spekulaci podrobovali, která od víry vychází, víru neopouští a k víře opět se vrací, abychom pravdy nadpřirozené zjevené proti námitkám hájili. Tímto způsobem činnost rozumu mocně se vzmahá a k výsledkům v oboru přirozeného vědění netušeným dospívá.

C) Rozum víře, od bohovědy katolické vyšetřované, pomáhá. Dokazuje zajisté základy víry, a sice: Bůh jest, může Se nadpřirozené zjeviti a má takové vlastnosti, že Jemu věřiti můžeme, ano i povinni jsme; člověk má duši nesmrtelnou a jest ve své přirozenosti tak porušen, že jest mu vztažnou nutností potřebí nadpřirozeného zjevení Božího. Filosofie učí bohovědce mysliti odtažitě, vyhledati z patřičných pramenů články víry, vyjádřiti je příslušnými pojmy a slovy, jakož i vyložiti články víry v jeden celek vědecky sestaviti, jejich věrojatnost čili pravděpodobnost rozumovou potvrditi důkazy analogickými a kongruenčními, ovšem tak, aby víře nebylo ublíženo, jich hájiti proti odpůrcům.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Staročesi a my. Kongrua. Teklý a rolnictvo. Dr. Vašatý a Sláma. Pálffy. Ukončení říšské rady. Nové volby a pastýřský list) — Tentokrát je řada událostí, již dlužno nám zaznamenati, tak dlouhá, že vybereme jen některé. Uvádíme níže vyňatky z řeči Riegrovy, v níž, jako nejstarší a nejzasloužilejší politik dával rozbité české veřejnosti radu, aby přestalo už výhradní sobectví liberalní strany, jež jedině sebe pokládá za národ a dána byla příležitost ku práci všem. Dne 17. ledna radoval se tajemník českého klubu JUC. Sedlák ve schůzi téhož klubu z uznání, jehož řeč všady došla. Všecky listy jmenoval, Národní, Čas, Česká Stráž a j. Kdo tyto listy četl, ví, že bohužel nebylo tomu tak. Naši mladí páni mají už dávno své rozumy. Zajímavé je ale, že o katolickém našem denníku, který odr. Riegru nejpoctivěji a nejzručněji referoval, neučiněna řečnická ani zmínka. A pak že není třeba samostatné strany, která by měla svou váhu a s níž bylo by nutno počítati. Otročení se nikdy nevyplácelo, tím méně se vyplácí v moderní sobecké době. Hlas Národa, kterémuž ovšem přejeme vše dobré ze srdce, se zvelebí od nového roku v ohledu národohospodářském. Proč právě v té době? Snad proto, že počal vycházeti nový český denník katolický? Meditaci další ponecháváme laskavým čtenářům, při níž nechť se laskavě rozpomenou též na prvé číslo „Katol. Listů.“ — Kongrua duchovenstva je upravena. Kněží mají dost i nepotřebují nic. Nikdo se jich neujal, ani ti ne, kteří mluví o „lidovosti a chudobě nižšího kleru.“ A poněvaď ani my sami sebe se neujímáme, zasluhujeme osud svůj plnou měrou. Opětně vybízíme k meditaci a k vyhledávání příčin socialního toho zjevu zajisté ojedinelého. V roce 1890 činily příjmy všech far a beneficí 9,898.000 zl. Z toho připadlo by na jednoho kněze ročně 667 zl, kdyby příjmy byly stejné rozděleny. Příjmy všech klášterů, jichž bylo 1012, obnášely 6 238.000 zl.; připadalo na jednoho řeholníka 293 zl. Skutečný příjem je ovšem o něco větší, ale i přes to lze říci, že katolický

český klerus ze všech stavů národních má nejmenší příjmy; za to má ale to dobré, že je lid taxiruje výše. Demokrat Kronawetter při debatě se prohlásil v ten smysl, aby každé vyznání platilo si své kněze samo. To se ovšem v Rakousku, kde je taková obrovská většina katolíků děje; klerus je placen z peněz katolických. Zmíněný demokrat mínil ale, že se to má díti soukromou cestou. Chytrákem je ten pán, to se musí říci. Nejdříve stát vzal církvi její jmění, zavázav se, že z úroků bude přispívati na živobytí kleru; nyní mělo by to přestatí. — Ústy poslance Teklého hájili čeští poslanci při rokování o rozpočtu orby bursu. Tato není prý žádným nepřítelem rolnictva, naopak bursám děkuje moderní doba mnoho dobrého, zvláště proto též, že je upravitелеm obchodu obilního. Kdyby byly u nás zdravé poměry, kdyby veřejnost jen trochu myslila o svých vlastních zájmech a mimo liberalistické žurnály četla i jiné listy, byl by musel z přímo drzého tohoto způsobu a nestydatého hájení největšího škůdce národního povstati poplach. Ale nestalo se nic. Je to užasná, je to buď slepota nebo šibeniční nonchalance. Pro smýšlení českých poslanců je to charakteristické. Jsou tedy liberály naprostými, i národohospodářskými, proti čemuž se vždy brání. Se Židy zajedno! Někdo pak koupiti se dá vždy. Teklý ovinil prostě klerus že se sčastňuje prý také na diferenčních obchodech. To je zajisté klasické tvrzení. Českému národu i taková chytrost stačí, jak se zdá, jen když je protiklerikální. — Zmirající říšská rada zažila zajímavou událost, která bodrým Videňanům dělala zajisté nemalou švandou. Aby čeští poslanci učinili dr. Vašatého, který jest jim nemilý svými otevřenými ústy, nemožným, volili k tomu sice prostředek, který někdy se osvědčuje, chtěli učiniti jej směšným, který ale tentokrát nejen směšným učinil celé naše poselstvo, ale ukázal ty naše rytíře bez hany a vady ve světle na výsost smutném a politováníhodném. Na vzájemné tupení a obviňování ze lži a jiných špatností je sněmovna sice již zvykla, ale podobné

afféry českých poslanců jsou pro naše nepřátele vždy zvláštním gaudiem. Tentokráte dostalo se jim divadla přímo božského. Poslanec dr. Sláma dostavil se do sněmovny podle některých zpráv s ukrytým karabáčem — zajisté poslední to argument, který zástupci lidu sluší — aby na dru Vašatém vykonal veřejší slib, že si zjedná zadostučinění, „jen jestli je dr. Vašatý vydrží“. O úmyslu Slámově, fysickou silou Vašatého ztrestati, byl tento zpraven soudruhem svým Purghartem. Dr. Sláma s poslancem Sehnalem nespustili s očí dra Vašatého, který již věděl, co se naň chystá. Dr. Vašatý pozdvihl se se svého sedadla ve sněmovně a volným krokem kráček mezi sedadly k východu, kterým možno dosíci buď poslanecké čítárny anebo oněch místností, jichž bližší určení na nich samých jest označeno. Mstítel své cti dr. Sláma se svým svědkem Sehnalem vynasnažili se, aby mu nadběhli, Poněvadž v čítárně Vašatého nebylo, musel nepochybně dlíti v oněch zmíněných místnostech. Oba rytíři jej tu očekávali a málem by se bylo stalo, že „zadostučinění“ dru Vašatému míněné bylo by připadlo jinému. Poslanec Sehnal zadržel mstící rámě dra Slámy sunoucí se k ráně na něčí tvář zcela nevinnou. Dr. Vašatý byl už zatím v prachu a bývalý jeho klub lámal si hlavu nad tím, kudy se dostal do šatny a kdy ze sněmovny prchl . . . Tak vypadá česká, státoprávní, svobodomyšlná opposice ve Vidni. Gratulujeme ti, národe! — Poslaneckou sněmovnu opustil hr. Hohenwart, který byl od roku 1873 vůdcem konservativní strany, k níž i Slované patřivali. K jménu jeho víže se kus české otázky, která při jeho ministerství r. 1871 po dlouhé době vstoupila proti centralistům a šmerlingovcům do stadia pro Čechy příznivého, stadia státoprávního. Tenkrát, zásluhou Hohenwartovou české naše sny již měly se uskutečniti. Bohužel netrvala dlouho. O významu oné doby ještě zvlášť jednou promluvíme. Zde jen poukazujeme na slova hr. Pálffyho, která promluvil při banketu na rozloučenou s hr. Hohenwartem. „Jsem hrdí na to — pravil, „že kráčeli jsme za vašim praporem, na němž napsáno heslo: „Všem stejné právo a spravedlnost!“ Nikdy nezapomeneme, co učinil jste pro

konservativní myšlénku rakouskou, jak podporoval jste prospěchy konservativní a katolické, jak statečně vystupoval jste vždy pro rovnoprávnost a rovnocennost všech národů. Jméno Hohenwart bylo nám ode dávna celým politickým programem, přímým a poctivým jako Vaše Excellence jste sám. A jako nezdolným byl představitel tohoto programu skoro po celé půl století, tak věrnými jsme byli my jeho stoupenci. Ve vašem politickém životě, Vaše Excellenci, jest jistá doba, která nerozlučně zůstane pro všechny věky spojena s dějinami království Českého a vaše památka, jakož i upomínka na onu dobu pro vždy bude žiti ve vděčných srdcích Českého národa. Naše srdce pocítuje toho potřebu, připamatovati vám v době loučení nejkrásnější stránku vašich vlastních dějin. Není mi známo, co budoucnost chová ve svém lůně; ale až se stane, že milostí Boží a milostí našeho cízaře uzraje sítě vámi zaseté, pak za nadšeného jáсотu českého lidu ozývati se bude vedle posvátného jména králova také vaše jméno. pronášené s úctou tisíci, ano miliony lidu!

Za tato slova, která „N. L.“ pravem nazvaly manifestací českého stát. práva, byl hr. Pálffy od židovského liberálního tisku německého hrozně tupen. Nár. Listy ku podivu všech lidí objevily, že šlechta je pro české stát. právo. Bože, jaká novina. Hned na to i ony ji tupily, aby ta novina neudělala snad povyk delší než na jeden den. Bravo, svobodomyšlníci! — Dne 22. ledna říšská rada uzavřena. Po ministerství Taaffeově, odstoupivším v listopadu 1896, následovalo min. koalici Windischgraetzovo, jež odstoupilo v červenci 1894. Po prozatímním ministerstvu Kielmanseggově následoval téhož roku kabinet hr. Badeniho. Za tu dobu měli jsme pád železného kruhu pravice, koalici konservativců s liberály, výmínečný stav v Praze a všecko možné: především státoprávní opposici českou, za Windischgraetze i obstrukci, na začátku; hrdinou byl dr. Vašatý. Na konec karabáč páně Slámův na téhož poslance, zpěvy Sybillininy v Litomyšli a jinde a na konec přátelství s vládou bez — státního práva a rovnoprávnosti. Uplynulé období má veliký význam hlavně operami Badeniovými, co se týče volebního

práva, berní soustavy, trestního práva, zvýšení platů úřednických a j. Nové volby jsou vypsaný na 12., 17., 19., 20. a 22. března, nejdříve pro pátu kurii, pak pro venkovské obce, města, komory, velkostatkáře. K těmto novým volbám vydali biskupové pastýřský list, jež by každý katolík měl nejen čísti ale i studovati. My nemůžeme si odřici uvéstí jeho obsah. Jest: Nastávající volby mají obzvláštní důležitost, ježto k volbám povolány býti mají také třídy podle ústavy dosud z práva volebního vyloučené. Povinností vrchních pastýřů jest věřící poučiti o volebním právu, ponuknouti k jeho vykonání. Následuje výklad účelu a zřízení říšské rady. V říšské radě vliv zástupců lidu neobjímá pouze obvod státního a občanského, ale i obvod náboženského, církevního života, vyučování a vychování, upravuje styky mezi církví a státem a zevní poměry církve. Pastýřům církevním nemůže býti lhostejno, zdali záležitosti tyto projednávány jsou s předsudkem, podceňováním aneb dokonce s nepřáelstvem a protož jest nad míru důležité, v jaké ruce odevzdány budou říšské mandáty. Pastýřský list v příčině zásad, kteréž ovládati mají činnost katolíků v zastupitelských sborech říše a zemí, odvolává se k všeobecnému sjezdu katolíků. Náboženství, tento základ štěstí všech národů, nesmí si církev dát zkracovati aneb obmezovati od žádné světské moci. V Rakousku však, dovozuje pastýřský list, netěší se církev úplné svobodě neboť státní zákonodárství učinilo hluboký zárez do obvodu církvi příslušícího a vzdor tomu, že v posledních letech parlamentární sbory stížnosti církve s nepopíratelně větší přízni projednávají, přece zmíněné zákony jsou v stálé platnosti. Protož ukládá se věřícím, aby do říšské rady nikoho nevolili, kdož by chtěli učiniti církev „děvečkou státu“. Nezkrácenému pěstování náboženství zvláště jest zabráněno v oboru školství, jehož zákonodárství nezajišťuje náboženské vychování mládeže, anof vyučování předmětům světským bourá, co vyučování náboženství vystavělo. Protož nuceni jsou biskupové opakovati své rčení z r. 1890: „Nynější obecní školství neposkytuje jistotu katolického vychování a vyučování, neboť obě nemá ráz katolické víry a života.“ Dnešní zřízení školy jest ná-

silím na svědomí. Požadavek, aby celkové vychování katolických dětí dalo se na pevném základě katolické víry, nečiní vrchní pastýři z panovačnosti nad školou a učitelstvem, nýbrž pro spásu dětí. protož vyzývají se katoličtí voličové, aby volili jen takové muže, kteří přesvědčeni jsou, že v oboru školství nastati musí obrat ve smyslu náboženském. Paměti hodný jest odstavec o národním a socialním míru: Každý národní kmen má přirozené a dějinné právo na práci o rozvoj národního svého života, nesmí však ve svých požadavcích tak daleko jíti, aby národnost vedle něho a s ním žijící ve svých právech byla ponižována, vedle práva jednotlivých národností stojí povinnost, říši mohutnou a jednotnou zachovati. Láska k vlastní národnosti musí býti spojena se spravedlností k jiným národním kmenům a nezměnitelnou věrností a láskou k milovanému mocnáři. Biskupové přejí si co nejsnažněji aby národnostní spor byl odklizen a protož doporučují volbu takových mužů, kteří vzdor národnostním rozdílům v nejvyšších otázkách za jedno jsou se spoluobčany ostatních národních kmenů. Avšak také v socialním oboru jest zapotřebí mužů hlubokého názoru a mužného smýšlení. Protivy mezi jednotlivými stavy jsou zostřeny, požadavky na stát, kterýž povolán jest práva a zájmy celku hájiti, vyvýšeny až do nemožnosti, počet nespokojenců vzrůstá a tím i živly, kteréž mír a klidný vývoj našich hospodářských poměrů maří. Proto jest zapotřebí, aby zvoleni byli takoví mužové, kteří mají vřelou účast pro zájmy všech stavů, ale zachovali si také zřetel k celku. Jak tu řemeslo, rolnictvo a maloživnostnictvo chráněno býti má, tak musí zvláště mírněny býti protivy mezi třídami majetnými a nemajetným dělnictvem, utvořené nepříznivými hospodářskými poměry a zostřené štváčskou činností živlů, ženoucích ku předu násilím. K rychlému vyřízení těchto otázek musí spolupracovati zástupci lidu katolického. Bida a nouze jest následkem hřichu a nedostatečného socialního zřízení; následky hřichu se světa odstraniti nelze, proto vždy budou nouze a bida hosty na světě, leč chudáků, kteří marně hledají práci a chleba, kteří hladoví a mrznou, kteří umírají, poně-

vadž se jich nikdo neujme, nesmí býti podle řádu křesťanského na světě. Proto musí stát býti pamětliv o moudrém svém postupu na cestě dalšího zákonodárství socialního křesťanského změru. Žádný člověk a křesťan nemůže však schvalovati prostředky k odstranění socialní bídý navrhované těmi, kdož vy- dávají se za jediné a výhradní zástupce pracujícího lidu. Na konec obrací se list duchovních pastýřů ku katolickému dělnictvu s napomenutím, aby se chránilo falešných proroků kteří nemají naprosto prostředků, aby sliby své splnili a stav dělnictva mohou jen zhoršiti, i aby volili jen muže věrného katolického smýšlení, kteří mají srdce pro bídu a nouzi lidu a ochotni jsou zákonodárcy cestami a všemi právními prostředky odstraniti tíseň dělnictva. Na to končí list všeobecným svoláním ku katolickým mužům všech stavů a vyzváním k jednotě. Volby postaveny pod všemocnou ochranu Boží a doporučeny mocné přímluvě nejblahoslavenější Panny Marie i nařizuje se, aby v neděli přede dnem volebním podle rozhodnutí duch. správců farních ve všech diecesích vystavena byla Nejsvětější svátost k veřejnému uctění a konány modlitby za dobrý výsledek voleb. Tím končíme zatím tento referát, zmiňující se jen ještě o tom, že nově zvolený purkmistr chce mimo jiné provésti sloučení předměstí s Prahou, že svolány jsou sněmy, že otevřena slavně kolej Arnošta z Pardubic, že volební ruch mezi katolíky utěšeně se rozmáhá. O tom a o ostatních událostech přistě.

Výňatky z řeči Dr. Riegra v Kolíně, 10. ledna pronesené. Dle „Hlasu Národa“. Podáváme jen výňatky, doslovné ovšem, ale charakteristické nebo poučné. Slovný vůdce národa n. p. pravil: „Viděti v politice věci tak, jak jsou vskutku a ne tak, jak si je přejeme, poznati své síly vlastní a síly nepřátel a dle toho rozměřiti své jednání, jest věc důležitá. Já již nejednou jsem vyslovil, že všecka záruka úspěchů v politice záleží v pravé míře troufalosti. Kdo si troufá příliš málo a nemá důvěry v síly své, nepokročí a nedosáhne svého cíle. Ten, kdo si troufá příliš mnoho, zase snadno uvede národ svůj v nebezpečí . . . V konstituívním životě rozhoduje majorita . . .

U nás stalo se takřka obyčejem, pokládati za hanbu, když některý Čech stane se hofrátem. Ale mají moc. Sto takových hofrátů mně znamená víc než všechny zákony a parlamenty. V koruně na ten čas nezasedá ani jediný Čech a již v záležitostech zahraničních naše slovo pranic neplatí — Slyšíme stížnosti a potupy na aristokracii. Ale vidíme-li u ní upřímnou snahu, jmenovitě zastávají-li se upřímně a horlivě státního práva našeho — o tom mám plně přesvědčení, zastávají-li se rovno právnosti a všech našich dalších požadavků, pak věru nemáme příčiny odstrkovati je od sebe. Jako hr Clam-Martinic, takové zásluhy o české státní právo si žádný občanský člověk nezískal. Útočí se i na naše kněžstvo. Vzpomínám probuzení národního. Teukrát byla doba, že polovice spisovatelů byli výhradně čeští kněží a když všecko opustilo národ náš a lid náš, oni věrně při něm stáli. A mnozí z těch, kteří nyní na kněze laji, mají jediné jim co děkovati, že se jim dostalo toho, že se mohli vzdělati. Pánové, když si vzpomínám mužů, kteří od počátku našeho znovuzrození při nás stáli a pro nás pracovali: Dobrovský, Kamarýt, Sláma, Vrána, oba Markové, Vinaříček a konečně Čermák, tak zasloužili o „Svato-bor“ a co jich více ještě, jak bychom to mohli ospravedlniti, abychom tak vážený a zasloužilý stav, stav, který posud v lidu našem má tak velký vliv, chtěli vylučovati z politické práce. To jest, pánové, nejenom nespravedlivé, ale také nemoudré. Neboť tento stav, který namnoze z lidu našeho, z jeho vrstev vyšel a při nichž věrně stojí, nemůžeme vylučovati z lidu a nemůžeme považovati za nepřitele jeho, nýbrž musíme v něm hledati podporu. Pánové! Zde platí: Spojme Češi všechny city k společnému velkému cíli! Vyčítati knězi katolickému, že jest katolik, že jest křesťan anebo žádati na něm přímo, aby byl nevěrcem, jest pravý nesmysl. Přední věci u takového kněze, který by byl nevěrcem, byla by ta, aby věrně řekl: Já nevěřím a nemohu zůstatí knězem; ale ten, který jest knězem a zůstává knězem, ten má svatou povinnost přiznávatí svou barvu a držeti se té věci, na kterou se zaslíbil. Jak pravím, žádati na něm faleš a pokrytectví,

jest nerozumno. Jest to povážlivá věc za naší doby. I lidé, kteří se jmenují svobodomyšlní, myslí, že nesmějí jiným dopřáti svobody mysliti a věřiti. Pravá svobodomyšlnost by byla, aby druhému přáli svobody mysliti a věřiti tak, jak mu káže rozum a jak mu káže srdce. Bohužel jsou mezi nimi svobodomyšlní i takoví, kteří přímo pronásledují každého, kdo něco věří. Jestliže jsou fanatikové víry sem tam, jsou zajisté také fanatikové nevěry a v tom ohledu bych od takových liberálů žádal aspoň to, aby jednali jako Bedřich Velký, pruský král, který, jak známo, byl voltairiánem a nevěřil nic, který ale praví: „V mém státě může každý býti šťasten, jak chce!“ Přejme i my jim to a hledme, jak pravím, spojití všechny síly k boji a zápasu. Jakým způsobem se to mělo dít, o tom se šířiti nebudu. Myslím, že věc jest jasná, a že ti, kterým národ na ten čas svěřil vedení svých osudů, mají povinnost o to se starati, jakým způsobem by se ta jednota docílila, a nesou za to zodpovědnost, nechají-li důležité sbory a voje, které by nám zajistily vítězství pro naši věc, neužity státi stranou. My jich musíme všech použiti! A, pánové, docílení této jednoty v našem národě jest předním úkolem našim. O Němcích pravil: S takovým vzdělaným kmenem jako jest německý, s tak mocným který má nad to ještě pozadí velkého a vzdělaného národa německého, tomu nemůžeme dělati křivdu v ničem; musíme uznávati v plné míře jeho práva a poněvadž jsme v této zemi dva a poněvadž jsme oba navzájem příliš silní, abychom se mohli jeden druhému podrobiti, nezbyvá, než abychom hleděli se spolu dohodnouti a smířiti. Jinak ovšem to nejde, než na základě rovného práva. Jak mnoho sil hýne bojem. To platí o vlasti naší, ale totéž platí o celé říši rakouské po 30 let. Jest to česká otázka na říšské radě, která se, abych tak řekl, plete do všech veřejných záležitostí a která všude jest na překážku a pro kterou tolik času bylo stráveno. Nesmíme zapominati toho, že tento spor mezi Čechy a Čechoněmci jest příčinou, že ani my ani oni nemáme vlivu na záležitosti veřejné tak velkého, jak by nám náleželo a že vládou nyní v Rakousku živlové, kteří nemají takovou po-

platnost, jakou se může vykáhati království České ani tu vzdělanost, jakou se vykáhati mohou oba kmenové této země.“ O punktacích pravil: „Zdali jsme v té věci chybili a zdali jsme z přílišné ochoty, abychom dohodnutí se svými německými krajany docílili, šli příliš daleko, budoucnost ukáže. Já pokládám punktace, jelikož nebyly přijaty od národa, na ten čas za věc odbytou. Ale tolik mohu říci, že my, kteří jsme při tom působili, jednali jsme s poctivým úmyslem a že věru není toho člověka, který by nám mohl právem vyčítati, že jsme věc národní zradili. Budoucnost o tom rozsoudí, ale já jenom znamenám, že jest velmi mnoho těch, kteří nejvíce lají na ty punktace a neznají jejich obsah. A tu ani si nedali práci, aby je pročtli. Tu, pánové, musíme říci, že člověk, který tak jedná, jedná — nevím parlamentární výraz, ale řekněme tedy neslušně. Kdo však věda, co v nich jest, přeče do nich vkládá to, co tam není a z toho podezření na nás uvrhuje — ten hraje falešnými kartami. (Dlouhotrvající potlesk.) Zajisté by to bylo mué a každému prozíravému vlastenci drahé a milé, aby se takové dohodnutí stalo. Pánové! Jest tu ještě náš císař a král, kterému by se dojistá, pánové, největší radost způsobila a jemuž by se nemohlo dáti krásnějšího daru v době jeho 50 letého panování, než abychom mohli před něj předstoupiti a říci: „My jsme se smířili . . .“

Ruský a po'ský jazyk v církví. Ruské Obozrjenje přináší v článku „dějiny rozpoloženijsa zap-ruského kostela“ přehled osob z katolíků ruských, které stály na straně projektu „zavést ruský jazyk v římsko-katol. bohoslužbu.“ Je jich málo, mezi nimi hlavně kanovníci a prelati, kteří se jimi stali ze štrebrovští. U katolíků byli v opovržení naprostém. O rektoru vilenského římsko-katolického semináře vypravuje spisovatel, že byl ubit svým sluhou, jež k tomu navedla fanatická Polka. Důkaz zůstal p. Vladimirov dlužen. Ta věc není vysvětlena. Možná je, že Poláci sáhli k tomu nedovolenému prostředku jako k sebeobraně, když už nůž dávau jim na hrdlo, možná ale, že popud vyšel ze strany buď osobní nebo do konce vládní, která

musela se přec báti, aby její jednání s Tupalským, tak se totiž prelát jmenoval, nevyšlo na jevo. Dále Vladimírov naléhá opět na to, aby v katolické bohoslužbě v Rusku zaveden byl ruský jazyk. Za příklad dává vládě ve své šlechtnosti — tyrana Bismarka a německou vládu. Výborný to zajisté Slovan ten pan Vladimírov. A oslazuje svůj návrh úsměvem, s jakým vítán byl asi Kristus Pán v zahradě Gethsemanské, že v Poznani německý jazyk je Polákům úplně cizí, v Rusku ruský je Polákům jazyk bratrský. Nechvěje se vám při takových vtipech duše hněvem? Já jsem se při čtení stati nemohl zdržeti rozčilení. V „Ruském Slově“ pak p. Rozanov mluví zřejmě o rusifikaci Polsky. A vede si takto: Pravi: „Není pravda, že Poláci příliš drží na katolickou víru, na sv. Otce a na Řím. Naopak je mezi nimi mnoho tendencí protikatolických. Co jediné je s katolicismem spojuje, je okolnost, že v něm vidí své já, svou národnost, svůj život. A zavírá takto: „Třeba tedy katolické církvi v Polsku odníti národní ráz. Třeba zavést i při vyučování náboženství ruský jazyk, třeba naříditi jeho užívání při kázání a v bohoslužbě, a církvi katolické v Polsku ráz národní bude vzat. Pak rusifikace a sjednocení s pravoslaviem bude otázkou jen času. To je cynism hrozný, jakému není pod sluncem rovného. Ale jsou to klamné názory. Národní význam církve katolické neleží jen v řeči, ale i v duchu místních, národních dějin, v životě lidu. A ten zjinačiti a zničiti lze jen u liberálů, kteří jako kosmopolité národního typu — leda až na tu čamaru tu a tam — jsou prosti, nebo u lokajů, kteří dají si vše naříditi. Ostatně povolání, aby latina měla býti nahrazena ruštinou, sv. Otec nikdy nedá. U nás pak nepřítel latinského jazyka v bohoslužbě mohou se z toho poučiti jak veliký je jeho význam právě v dobách

národního neštěstí. Je poslední hradbou odnárodnění a odcizení církvi, národu, dějinám.

Drobnosti.

Tři soudcové. Člověk je ustavičně pod očima tří soudců, kteří veškeré jeho konání posuzují. Je posuzován od světa, sebou samým a od Boha. Soud světa nebývá zřídka přísný; soud vlastní bývá zhusta velmi mírný, jenom soud Boží je vždy pravý a spravedlivý. V. D.

Jak je to v manželství. Jeden ostrovtipný theolog porovnal manželství se životem klášterem. Manželé v něm prodělají šest duchovních řádů, z nichž jeden je přísnější druhého. Nejdříve vstoupí do benediktinského řádu, ale ne do přísné observance, takhle v příjemnou prelaturu. Tu se zpívá, jásá, žádné obtíže tu není. Ale brzy odeběrou se k dominikánům. Jeden druhému dovede ledacos vyčísti a pokárati. Odbývají se ranní a večerní exhorty, ale zapominá se na požehnání. Odtud jdou k bosákům Stíznosti nářky, pláč, postění a jiné kříže zakoušejí. Jen krok a jsou u flagellantů, mrškačů. Na těle objevují se skvrny a rány. Načež u kartusianů panuje při stole ticho, každý z nich drží klausuru. Konečně z nich se stanou poustevníci. Muž jde tam, žena jinam. Ale také sotva se v nebi sejdou. +73.

Pravda a lež. Ludvík XIV. bavil se jednou ve společnosti dvořanů hrou míčem. A v té hře pustil se do hádky s jedním z nich. Všecko kolem mlčelo. V tom okamžiku vkročil mezi společnost hrabě z Grammoutu.

„Rozhodněte spor náš“ — oslovil ho král „Sire“ — odvrtěl hrabě — „jste v nepravu.“ „Jak to můžete říci, když ani spor tento neznáte?”

„Ó“ pravil hrabě „kdyby jen trochu byla záležitost tato pochybená, zajisté by se všichni páni šlechtici tuto pro vás rozhodli.“

Obsah „Obrany“ :

Několik črt z ústavních bojů. — k. — Zemský úvěrní fond jubilejní pro malozivnostníky a malorolníky. — jt. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: U fortny. Ant. Bulant. — Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. Studie Fr. Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10. srpna 1896. (Pokrač.) — Z ruských mravoučných povídek. (Milosrdná sestra.) Přeložila Julie Suková. — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokrač.) — Různé zprávy.

Literární příloha.

Číslo 2.

U FORTNY.

Zvon dozněl v chodbě. — Z různé města strany
sem chvatně vešli k řeholnímu prahu;
jich údy halí oděv rozedraný. —
všem jedna bída hledí z tváře tahů.

Směs podivná se kolem fortny kupí, —
tu mlčky stojí, oni v rozhovoru,
ten v prázdnou mísu vrhá pohled tupý,
v svém zraku onen jiskru tají vzdoru.

Tu stařec opřen mužů ve skupině
hůl klade vážně na dřevěnou nohu,
tam žena chorá s dítětem na svém klíně,
dál s malým vůdcem slepec used' v rohu.

Zde jakýs dělník čelo halí v chmury
a za ním jinoch vyžilý a bledý . . .
Cíl společný je sdružil u klausury, —
sem denně chodí sobě pro obědy.

Tu všichni rázem vzchopili se v chvatu,
— tvář fráterovu zřeli v okeníci —
a spěšně každý do záhybů šatu
— jak zbraň by tasil — sáhl po své lžici.

Mne pojal soucit hluboký a vřelý,
mé srdce chví se, krok se stává maně,
a mezi tím, co o pokrm se dělí,
zrak hořem zrosený já upřel na ně.

Ó bido lidská! Světa ve porobě
i když ji záští, zloby okov svírá,
vždy církev s láskou schyluje se k tobě,
vždy ruku štědrou tobě otevírá!

Když v chudý oděv skryli svoje lžíce,
já ustoupil, kde chodby kout se šelil.
Z nich jeden kolem vyšel do ulice
a mne svým zrakem — pohrdavě změnil . . .

V můj soucit padla trpká citů změna,
když s pozdravem kol spěli jeho druzi:
Snad zítra již ta ústa nasycená
lát budou církvi — na dělnické schůzi! . . .

Antonín Bulant.

Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.

Studie FR. ŽÁKA, přednesená na liter. sjezdu družstva „Vlast“ 10. srpna 1896.

(Pokračování.)

Škola Vrchlického.

Vrchlickému věnováno bylo i s naší strany tolik pozornosti, že bych nosil dříví do lesa, kdybych chtěl vypisovati jeho veliký význam v moderní české poesii, vypočítati jeho plodnost přímo úžasnou, která nám dala přes 50 svazků básní, na 20 dramát a překlady ze 400 set světových básníků, mezi nimi překlad Dantea, Tassa, Ariosta a j. Rovněž marně bych mluvil o jeho básnickém genu, jeho universalnosti, jeho úžasné pracovitosti, o virtuositě básnické a virtuositě řeči, o fantasií obdivuhodné. O tom všem ani mezi námi není sporu. Také náboženská a ethická, vlastně protináboženská a neethická stránka poesie Vrchlického od nás byla probrána a ovšem odsouzena, ano v poslední době na spisu, jehož censurování policejní pro nemravnost téměř jen nátlakem bylo lze zrušiti, na Twardovském, ohavném a hrozném ani vážní laikové nemohli neukázati, jak nezdravá a povážlivá to poesie. Na sjezdu brněnském literární referent přímo děl, že spisy Vrchlického ethické ceny nemají a že náboženství podřívají. V naší době, kdy socialní zlo učí opět vážit si těchto dvou nejvážnějších činitelů společenských, dvojnásob těžké to obvinění. To vše bylo řečeno a k čemu to opakovati. Spíše tedy několika slovy chci se pokusiti, naznačiti směr poesie Vrchlického a zodpověděti otázku, jak se nám jeví v nejposlednějších svých spisech.

Je ustálené mínění, a Vrchlický ve své sonátě sám to vyslovil, že první uměleckou zásadou jeho a jeho školy je známé: *l'art pour l'art*, umění pro umění, dle níž náboženství, mravnost, zřetele paedagogické jsou věci vedlejší. Jediným zřetelem je krása. Kdyby platilo za krásno jen to, co je zároveň pravda a dobro, i my bychom souhlasili. Když ale pojem umění a krásy je tak hrozně široký, když mnohý si libuje jako v krásnu, co druhý s hnusem zavrhuje, kterak pak obstojí tato theorie? Sám Vrchlický odporuje, že by umělecká forma byla všecko. Pěje v básni „tři králové“ (Než zmlknu docela)

Toť pravá síla

je umění, v kterém je duše, všecko ;
jeť forma háv jen mody, vkusu, doby,
ta kletbě archaismu propadává,
však nesmrtelná duše, v pravdě ryzí,
dál svítí v svoji neztencené kráse,
jeť právě duší, životem a pravdou.

Kdyby škola Vrchlického aspoň těchto zásad se držela! Ale kdo nazve Twardovského, tento nesmyslný a hrozný výplod nízkých vášní, krásným dílem, z něhož svítí ryzá duše? Kdo ohavnou eklogu andělskou, v níž prznění dcer Lotových anděli vypravuje se s podrobností promyšlené a v úkonech smyslných zkušené virtuosity podporované nejdívější fantasií, neodhodí s hnusem a hrůzou? Kdo z katolíků a kněží nebude v hloubi duše uražen básní „Otec a syn“ (otec farář před návštěvou biskupovou, syn syčák, jeho syn), patrně na nějaké pomluvě se zakládající, s hrozným a promyšleným cynismem psanou?

Než to jsou staré věci. Snad se zralostí věku přišlo polepšení? —
O tom níže. Prozatím jen ukázky k věci.

V básni „Hierodaly“ (Napadlo rosy 1895—96) líčí se nahé a luzné
kněžky Ašery, jež lodníky lákají. Pardalí kůže, neb jiné malé dary za slasti
okamžik d ě t e m l á s k y prý stačí. Líčí je ovšem jako vábné bytosti krásy
a radosti. Na konec dí:

Ó smavé Harpyje! Jen pějte dál a hrajte!
Po plavbě umdleným je sladko, dát se svěsti.
Ó větry, ztichněte! A krátké lidské štěstí
vy, tiché zátoky, ve modrých stínech ztajte.

To je snad krásné a vábně vylíčeno, ale představte si skutečnost, vzpo-
meňte si na ty padlé bytosti, jimž hřích vryl na čelo známku sprostáctví,
tělo zničil ohavnými nemocemi, duši zaplavil nejhroznějším blátem, vzpomeňte
si na brlohy hřichu — kde je tu pak krása, kde štěstí, kde ryzost? Je to
prostě zloplodné idealisování pohlavních neřestí. Totéž platí o „taneční zábavě
z pozdní renaissance“, jejíž volným názorům, či spíše svobodnému vyjadřo-
vání se o věcech sexualních dává neprávem smysl skutečné všeobecné ne-
mravnosti.

V téže sbírce je na konci báseň „to, prosím, nedovolí předpisy“. Líčí
se tu scéna před klášterem milosrdných sester pod Petřínem. Stařec, nemocí
a hladem zmořený, před branou prý klesl. Básník byl přítomen. Ale ani
fortník, ani žlučová a octová tvář představené nedovolila ani na zakročení
nějaké excellence, před níž se oba podlízavou zdvořilostí klaněli, kdežto starce
odkopli jako chána — aby stařec přijat byl do kláštera: nedovolují předpisy,
mužské osoby prý nesmějí do nemocnice. Není času, abych vylíčil hněv, jež
líčení zjevu v duši naivního čtenáře zanechá. Pouze dím. Že básník nerozumí
citům a ideálům milosrdných sester, je pro muže, který prý všecko zná
a všecky kulturní momenty, zvláště ty krásné, sbírá, smutné, ale to konečně
při básni naší je věci vedlejší. Ale je naprostá nepravda, že se v klášteře
milosrdných sester pod Petřínem nepřijímají i mužové; je naprosto nepravda,
že někoho, kdo se k nim uchýlí v kterékoliv době, odmítnou, dokonce jako
chána odkopnou — každý o opaku denně může se přesvědčiti; je naprostá
nepravda, že tam nějaký vrátný povoiuje vstup do vnitř, vždyť žádného tam
vůbec není a vstup je volný každému. Pravda jedině je tolik, že básník
mluvil zřejmou nepravdu, napsav, že tam při tom byl, pravda je jedině, že
s ošklivou tendenčností využítkoval nějaké pomluvy, nebo z vlastního fana-
tismu zvěčnil milosrdné sestry pod Petřínem veřejnou potupou.

Věru podivní to lidé, tito geniové. Ze sprostých nevěstek učiní vábné
kněžky lásky, jež unaveným poutníkům na cestu života sypou květy, mi-
losrdné sestry, jež z lásky k Bohu a bližnímu nemocné dobrovolně ošetřují,
vylíčí jako sežloutlé pergameny, namočené ve žluči a octu, jimž vymřel cit
a soucit v duši. Nemluví o nepochopitelné zaslepenosti, která v tomto na-
prostém nedostatku porozumění obyčejných zjevů církevních se jeví, ale táží
se, je krása, je umění, je ryzost duše programem poesie školy Vrchlického?
Ne, škola Vrchlického krásu v ušlechtilém smyslu slova za cíl nemá. Ona
nemá vůbec žádného programu. O ní platí: umění je virtuosita verše, rýmu,
líčení stavů duše po stránce rozumové a citové, líčení zcela osobní a naho-
dlle, leda snad tendenčností zednářského ducha řízené, je krátce virtuositou

a ne uměním, nic nehledě na předmět a obsah. Proto miluje extremy, čili tak zvané „kulturní zjevy“, choulostivé popisy, vášně, nebo v nich její virtuosita slaví triumfy a bývá odměněna zlatou měnou.

To je hlavní rys básnění Vrchlického.

Opat jistého kláštera mu pravil, že mu schází pevný názor. Básník odpovídá (Písně poutníka):

Pevný názor! Pěkná fráze, arci!
kdo jej může míti, dokud žije?
Zelota jen a snad mravokárci.
Ten však, do něž každá vlna bije,
jeuž se chví jak harfa každým dechem,
jemuž chůvou byla poesie,
kdo je pohnut každým lesa echem,
cítů každou vlnou, srdce tepem,
každou radostí a každým vzdechem,
kdo je pouze stíu mihavý na zdi,
tomu pevný názor zní jak fráze,
cihlou jest, již oko ducha zazdí.

Jinde dí (napadlo rosy, sloky „polemické“)

však co jsem cítil každý okamžik,
to vyslovil jsem vždycky.

Tak básní škola Vrchlického. Kdyby to, co pánové myslí a cítí, odpovídalo aspoň skutečnosti, bylo slušné a krásné; ale v jich mysli je zmatek nad zmatek, v srdci nezřídka kus prostibulu.

Škola Vrchlického ovšem si myslí (tamže 129):

Jen v duši vlastní vždy hledět
co roste tam plave a pučí,
je pravé, ať svět hlučí,
jak pavouk v síti své sedět.

Že to ale není vždy pravda, ani umění, ani krásno, ani dobro, co zavane duší lidskou z těch malých našich ukázek, bylo patrné, a my při vši úctě ku tak zvaným geniům nepřestaneme protestovati proti těmto zásadám, které nejsou než hrdou anarchií a libovůli velkých duchů, domnívajících se, že jim je vše dovoleno, nejen zastírat oči před velebnými zjevy kulturními, ale i podkopávat základy society a své rozhárané nitro na podívanou stavět a ku obdivování. Pomluva nekritická, jednostranná, neoprávněná zaujatost, nemravnost napsané v báni sebe virtuosnější, nestávají se tím ani krásnem, ani dobrem, ani ryzostí, ani uměním.

El. Krásnohorská nedávno charakterisovala Vrchlického jediným slovem „renaissance“. Dlužno tu zajisté mysliti na „moderní renaissanci.“ Tuto nepovažují za totožnou s renaissancí středověkou. Renaissance středověká zabývala se nejen studiem pohanských klasiků, ale též klasiků katolických, celkem vzato věřila, vždyť ani Pietro Pomponazzo (1462 1525), popírač nesmrtnosti duše, neosmělil se veřejně se svou nevěrou vystupovati. Vedle záliby v dokonalosti forem jen nezkrocená smyslnost obě pojí, ač nelze upříti, že moderní renaissance je vývinem oné renaissancie středověké, která duchem pohanským se brala.

Zásady moderní renaissancie krátce kotví dle Al. Weisse na poli literárním v pověstném slově c. k. vl. rady a presidenta vídeňské akademie, svob. pána Rokytanského, „Diis extinctis successit humanitas.“ Křesťanský názor

světový je jí naprosto cizí. Ba ona ani nedovede vmysliti se v porozumění toho, co jako ideály víří duši věřící, kající, obětující, katolickou. Náboženský názor její je buď ateismus nebo pantheismus, což je konečně jedno. Bůh zjevuje se hlavně v tak zvaných geniích, kteří povstali na zemi s Goethem a Byronem. Goethe pravil sice skromně v „Prometheu“, když jej ustavičně zvali „božské veličenství“, „nejsem Bůh, ale domýšlím se, jako bych jím byl“; mnozí jeho následovníci tak skromní nebyli. O životě jednotlivce jim platí: „život je rozkoš“, vzdělání pomůcka k raffinovanému užívání rozkoší; o životě vůbec planá, theoretická fráze, jejíž praktikování mimo to ponechávají a za povinnost ukládají jiným, ne sobě: čistá lidskost, altruismus, humanismus, pokrok a p. Míni tu život dle přírody, soucitem prohrátý. Dle něho je správně vyhovovati nezřízeným pudům přirozenosti lidské, nebo není než zušlechtěný kus velké přírody. Pessimismus a zevnitřní rozvrat je zakončení pravého moderního humanisty. Tak asi Weiss (apolg. humanismus). Je to obraz školy Vrchlického úplný? Nechci rozhodovati, když byl mistr sám prohlásil, že jen zčešťuje moderní ideje evropské, a pravil, že básní dle okamžitých nálad. Zvláště nechci proto aplikovati obraz ten na soukromý život moderních humanistů.

Že ale směr poesie Vrchlického je „moderní renaissanci“ blízký, je jistě pravda. Ale charakterisovati jej blíže nelze, nebo není jediné sbírky, kde by různé názory nestály vedle sebe. Je to ovšem přirozeno, když básník prohlásil, že píše, co právě duši jeho jde. Je v tom ale i jistá omluva pro Vrchlického, poněvadž jest ve styku hlavně s moderními humanisty, a nálady jimi v něm vyvolané jsou nejčastější. Ospravedlnění v tom není ovšem žádného.

Tolik všeobecně. Nyní několik podrobnějších črt z poslední doby tvoření Vrchlického. Básník je pořád týmž motýlem, který poletuje s květinou na květinu. Tu je to ten starý Vrchlický, filosof, milovník mrtvé antiky, pěvec lásky smyslné, pochybovač, nevěrec. Tu zase nadchne lyru svou k nejněžnější modlitbě, nejčistší lásce, k důvěře a oddanosti v Boha, že řeknete, to je jiný Vrchlický. Jednou volá po smíru všech, podruhé metá úšklebky a blesky kolem sebe. Tu věří, tu pochybuje, někdy oboje zároveň tu je chladný cynik, tu rozplývá se hloubkou citu. Vizme příklady z posledních čtyř jeho sbírek.

Jednou píše:

Víro sladká! — Snad jsi klam,
tichá touha pouze?
Nevím, sám však pohledám
v stejné k nebi touze.

Jindy upřímně volá k Bohu dobrému ve svých trýzních a hned zase pochybuje

LXIV. V míru sen o pokoji
pouze ten mi Bože dej
v citů bouři, vášní voji
ten mi schvěj.
Tento pouze Bože, jsi-li
v této noční chvíli
ten mi přej.

A upadá ve své pochybovačství při vzpomínce na smrt Verlaina:

Zříš do noci či v pravý soucit rána?
Kdo můž' zde pravým interpretem být?
zda myšlénka, zda cit.

Nemůže, nemůže pevně uvěřiti, ale oddává se resiguaci, mluvě takto k Bohu :

Snad jednou pozdě kdys a po letech,
až čekáním se duch a mysl znaví
se pochopíme. — Zatím ruku nech
dlít v ruce mé a hlavu vedle hlavy.

A resignace vybuchne nenadále neočekávaně v hrozný nedůstojný cynism nevěrce ve chvilkové črtě „pes“. (Nap. rosy 1893). Dí, patře na zdechlinu milého psa, že duše jeho dlí tam, kde i jeho vlastní duše bude jednou dlíti. Pak opět budí vánoční hosanna drahé upomínky z mládí v duši jeho a on dí :

To Hosanna tvé každý rok se vrací,
jenž v prvním sněhu nad zemí se třese,
a člověk, víru jenž i Boba ztrácí
v den, kdy zní ono, vždycky raduje se.

V překrásné básni „kohout“ píše:

Pryč! Daleko! (t. j. od zlého činu) Leč kohout zpívá (t. j. svědomí),
až ruka mdlá horoucí slzu setře!

však v tom již Bůh se v naše srdce dívá (těší a smilovává se).

A básník v těžkém zármutku dí odevzdaně k Bohu :

A moji duši projel mráz (slyšel z rána kosu brousiti)
já cítil, zpozděný jsem klas
na lánu Tvém, ó Pane!
Ať co se má, se stane.

A tak bych musel dlouho pokračovati. Co si z toho vybereme, jaký učiníme si pojem? Snad tolik smíme říci, že to ten starý Vrchlický přece není, ale že se zralostí věku i nálada duše se často mění k lepšímu, že s přiblížováním se hrobu přibližuje se i odlesk věčného světla k duši básníkově. Křesťanství po jeho vniterné kulturní stránce Vrchlický zcela jistě nerozumí. Patrně nikdy ani se nepokusil, aby do něho vnikl. Už dříve vrhl na sv. Václava v dramate „Bratří“, ostatně krásném, stín, který povaha světce v očích našich nesnese, byť byla i jen lichou domněnkou Boleslava, podezřívajícího svou ženu a sv. Václava. Ve „sv. Prokopu“ je jen samá legenda, čarovná, až urážlivě zázračná (snad zúmyně?), ale žádné prohloubení ideálu mnišského, „Hilarion“ připadá nám skoro jako karikatura mnišství. Z poslední doby i ta báseň Niobe, věnovaná paní ztrativší syna, ve kteréžto básni není ani zrnka křesťanské útěchy, ale zeje z ní chlad a prázdnota více než pohanská. Jednou byl v klášteře, kde mu ukazovali skvostná roucha, patrně od jeptišek pracovaná. Píše o tom:

Bohem být, za dar ten bych se styděl.
Hanba trásla mnou a marný hněv,
nádhera, jež tady plá a svítí.

Ovšem ale lze si z podobných názorů vysvětliti, že jeptišku dovede si představití jen sežloutlou s kyselou tváří. A o trapistech píše ve vtipné básničce:

U trapistů mají pěkný zvyk,
mlčet musí každý řeholník.
Mlčí ovšem, co však dum a snů
za to klíčí v duši řadem dnů.
A jsou všechny svaté jen?
Sebe vzdáti se — zcela marný sen.

Je patrné, že o ideálech klášterních ani o snahách po dokonalosti a kajicnosti u trapistů nemá ani tušení, ani tomu nerozumí. O tom, jak líčil

scenu před klášterem milosrdných sester pod Petřínem, už jsem se zmínil. Přestávám na těchto ukázkách.

O nepochopení významu vzkříšení Páně zdá se svědčiti závěrečná pointa v básni „Vzkříšení“, když klade sv. Tomáši do úst tuto úvahu:

Zda vstanu taky?
On ovšem přemoh' smrt, mé oko zřelo (Tomáš)
ten triumf, výsměch smrti dozajisté,
však pověz sám, jak bude ti, ó Kriste,
zas první mrtvé až v prach padne tělo?

Rovněž zaráží, když klade bardům galiským do úst slova, jakoby přijetím kříže otců čest ztratili a okovy přijali, aniž by falešný ten názor nějak oslabil.

O Kristu a thematech z písma má mnoho úchvatných básní. Cyklus „co není v evangeliích“ je jistě krásný, až na několik point, které s velebností předmětu nesouhlasí, jako na př. když z toho, že lid místo Krista osvobodil Barabáše, dí, že dav stále křížuje poesii. To je jistě málo. Ale ponětí Krista přece není hluboké, v básni „Magdalena“ skoro bychom byli těžce uraženi, kdyby myšlenka nebyla tak skryta a tajna. Myslíte více na člověka než na Syna Božího.

V básni „V chrámě“ jistě pěkně dí:

A matky kol i otce velká starost
v tom zmizely mu jako věci všední,
on velikou jen lidstva viděl radost:
z tmy potopy se dopracoval ke dni!
Zde seděli a zmlkli před dítětem,
je schvátíl des, jak v půlnoci jdem v lese.
Jak prostě všecko jest, co zveme světem
a žitím v jednom slově: Milujme se.

A v kázání na hoře dokládá:

A Zoroaster pravil k Sokratovi:
víc ani líp již lidstvu neřekne se!
A Budha pravil: zákon můj tu nový
všech láskou prozářen se z rumů nese.

To je trochu povážlivé srovnání. Zase však usmířuje, když Krista jdoucího vinicemi nechává mluvit, že na vykoupení promění révu v krev svou, nebo tu je opět více pozitivní víry, křesťanstější než sám Kristus jest básník v básni „dva lotři“, kterou na slova Kristova k lotru na pravici „ještě dnes budeš se mnou v ráji“ zakončuje „vím, oba budete v ráji“. V těchto několika básních, namnoze krásných a ušlechtilých je tolik poklesků proti evangeliím a tomu, co vypravují, že ledabylost básníkovy až zaráží. Patrně i tyto básně jsou dítky okamžité nálady, zbudované na vzpomínkách biblické dějepravy. Než i tak jsou to skvostné věci, za kteréž musíme býti básníku vděční.

Jako zajímavost dokládám, že v jedné básni vypravuje nám básník, proč má tolik pochybností. Dí:

Viděl: lotry smát se ctnosti, hříchy mnichů, krále ukrutnosti,
to vše zpilo duši mou zmatkem, že musím dál vždy se brát,
největším pro mne že bude svátkem jen spáti, s poklidem spát.

Zajisté naivní doznání. Trochu theologického studia a upřímného studia křesťanství by mu posloužilo. I kázání bychom mu v tom mohli doporučiti, jestliže nic jiného než tato naivnost příčinou je neladu v duši jeho. Snad by pak našel i jiná themata nežli hroznou balladu renaissanční, pašije Klementa V.

a pod. Je to věrně podivuhodné, jak duch tak obsáhlý nezahloubal se více a s větším porozuměním do ideálů, třeba jen kulturních, a ducha křesťanství, ale spokojuje se mělkým formalismem klamného zevnějšku.

Na konec ještě jen něco málo ze životní filosofie básníkovy. V jak nesčetných rytmech opěval básník lásku, rozkoš života, slávu, humanitu, pokrok, štěstí, je známo. Ani očím bych nevěřil, kdybych nevěděl, že posledním stupněm humanismu je pessimismus a zklamání, čta:

A já jsem poznal snivý:
— I žena sáhla tam (do srdce jeho),
já tušil lásky divy
a byly sladký klam.

Jinde XCI.:

Ó lásko, slávo, žití, jste jen dým;

nebo (Pláč Ixionův):

Život je boj a sten;

nebo v Suspicii výkřik trudné resignace:

Co více chceš, tys žil.

A pak zase LXXIX.:

Stojí za to cesta dlouhá,
kde se jeden modlí, druhý rouhá,
kde vzdech kletbu stihá a ples, touha
od kolébky ku hrobu — — —

Na štěstí zdá se, že básník v této smutné resignaci netone úplně, nebo píše:

Těcho, bílá holubice,
vrať se v moje srdce, vrať!
nechť tvá zpráva zmuží líce,
vodstva širá hlať.
nechť se mračí bouří stálou
až ku výši hvězd,
jedno! viď, že neseš malou
smíru ratolest.

Co musil zakusiti, že tak píše! Je to utrpení, sklamání nebo prázdnota duše bez upřímné víry, a různé stíny minulosti? nebo úsvit světla?

V jedné krásné básni „Cesta do Emaus“ píše:

A požehná-li nám též chleba skyvu,
pak blahoslavme ten svůj život celý!
Chceš odpykati největší z všech divů:
Bůh s námi šel — a my to nevěděli.

Kéž by Bůh zavítal i do duše básníkovy. Vyjma několik jen básní mají poslední sbírky básníkovy mnoho, co svědčí, že Bůh mu byl skutečně blízko a klepal na duši jeho. Cítíte to zrovna z některých básní, jak mluvil k duši jeho. Jeho sbírka „písně poutníka“ jsou tak dojemné, z nitra hluboce rozvířeného mluvící, že často ani Vrchlického nepoznáváme. Usmiřuje nás za mnohé. Dejte této veliké duši harmonii nitra křesťanského, a ona zazpívá vám hymnus, se kterým pokleknete jako v modlitbě. Dojde-li kdy k tomu?

Na strunu vlasteneckou uhodil tu několikráté úchvatnými tony. Tak o utrpení Krista a české vlasti píše jednou:

Noc on jednu ve svém Gethsemane
prožil v muce, Ty jich statisíce,
krev Tvá věčně po Tvé tváři kane,
a ten kalich plný víc a více.

Neméně dojemná je báseň na thema „nedej zahynouti nám i budoucím“, vhodně Jiráskovi věnovaná.

Měl bych ještě mnoho co povídati, mnoho co chváliti, mnoho vytýkati, nad mnohým se rmoutiti. Končím jen prosbou, abyste vzali jej pod moc svých modliteb. Kdyby Vrchlický Krista našel, přestala by jeho poesie býti namnoze sluncem, jež šířá, ale stala by se tím, jak v dobré chvíli krásně si zapěl „o měsíci“:

Slunce živé — mrtvým on (měsíc)
ono živí, on však léčí
šťastným byl bych v lidstva shon
takou hovořiti řečí.

Vliv Vrchlického na českou poesii byl nejmohutnější. Je málo básníků, v jichž dílech nenaleznete jeho vlivu. (Pokr.)

Z ruských mravoučných povídek.

Milosrdná sestra.

Přeložila Julie Suková.

V malém okresním městečku, skoro na jeho konci, žil chudý úředník Pavel Nikolajevič Krjučkov Již jest tomu osmý rok, co jest vdovcem. Žena jeho byla nemocná, nervosní ženská: celé dny trápila muže a děti, bručela, vzdorovala, stěžovala si na osud a otravovala tak život rodině. Poslední groš utrácel chudý úředník na choutky a léky své ženy, ač všem bylo zřejmo, že nebude více dlouho žiti na tomto světě. Nehledě na své těžké postavení a rodinné neštěstí, Krjučkov miloval ženu, litoval ji. Když zemřela, dlouho chodil jako ztracený, dlouho nemohl se vzpamatovati; avšak život jeho přece se stal klidnějším, a něžný otec mohl se nyní zcela oddati dětem, které zbožňoval. Nejstarší jeho dceři Anjutě bylo při smrti matčině čtrnácte let byla též tak rozmarná, umínivá a nervosní jako matka, milovala sebe samu nade všecko. a otcí dalo nemálo namahaní a starostí, aby zničil v ní špatné náklonnosti. Druhé dceři, Nadě, bylo dvanácte let; byla to dívka lhostejná, vždy rovná, klidná, a ke všemu bezúčastná. Poslední, devítiletá Ljuba, byla hrdostí otce, kterého zbožňovala. Celý život její byl pro jiné; zaslechne-li o hoři a nouzi, jest hotova první se ozvati a pomoci, čím může; sestřám ve všem ustoupí, po nich uklidí; otce opatruje, mazlí se s ním. A miloval ji také Pavel Nikolajevič, on se shlížel ve své Ljubě. Miloval ovšem i starší dívky a hleděl býti k nim stejný, ale velmi smutné a těžce bylo jeho mék kému, dobrému srdci, že nenalezal ohlasu ani u Anjuty, ani u Nady On doprovázel děvčátka přicházející do školy. Ráno, před službou, sám je tam vodil, a večer jim pomáhal při úlohách, zkoušel uložené a vykládal. O svátcích se zcela oddával dětem: četl jim nahlas, rozmlouval; ale ve skutečnosti měla z toho nejvíce užítka Ljuba: s hltavostí lovila každé slovo otcovo a nabývala velkou zásobu vědomostí. Pavel Nikolajevič nebyl hloupý, naopak byl muž pro svou třídu dosti vzdělaný. Vášnivě miloval čtení, a jak dalece mu dovolovaly prostředky, kupoval zajímavé knihy; při tom byl hluboce mravný a nábožný člověk, a tyto vlastnosti úplně předal Ljubě. Ale čas míjí; dívky vyrůstají: Anjutě minulo již osmnácte let a Nadě šestnáct. Jsou nevěsty hezké, štihlé dívky, ženichové se hlásí. Proč dlouho přemýšleti? Zasnoubil otec dvě starší dcery, a neminulo ani půl léta, byly obě zaopatřeny. Zůstal Pavel Nikolajevič sam s Ljubou, se svou milou dívkou; byla mu společníkem, přítelem, ošetřovatelkou; a život jejich plynul rovně a klidně, jako teče řeka

za jisté letní doby. Ljubě je šestnácte let; rozkvetla jako růže; oči tmavomodré, snivé a hluboké s dlouhými řasami; cop rusý, dlouhý; barva obličeje svěží, jako májová konvalinka; na tvářičkách slabý ruměnek, — kráska v plném slova smyslu. Ale Ljubu netěší její краса. Ženichů nelze se zbavit; žádají o ni s oro každý den, ale bez výsledku. Jest celá v Bobu a dobrých skutcích. Chudí, nemocní, všichni se utíkají k dobré dívce, a ona od lůžka k lůžku, od nešťastného k nešťastnému přechází, pomáhá, těší, jako anděl strážný.

Asi půl versty od města bylo velké sídlo hraběte R. Dům byl již dávno neobydlen, okna zavřena dvěře zatlučeny. Hrabě a hraběnka po léta cestovali přejížděli z místa na místo k vůli nemocné dceři, která potřebovala teplého podnebí a změny místa. Mimo to měli hrabě a hraběnka ještě syna, který ukončil nedávno vzdělání a také cestoval s rodiči. Tu pojednou se prosechlo, že mladý hrabě musí přijeti do svého sídla, aby ho přejal jako nejstarší v rodě. V domě nastal zmatek: okenice odtloukli, okna otevřeli, začaty přípravy, předělávání. Správce najal sluby a očekával mladého majitele. Konečně přijel hrabě, ale v domě je jako dříve mrtvo a ticho, není slyšeti ani hnutí, ani šramotu. Město se zarmoutilo. Očekávalo nádherného uvítání, večerů, hostin; ale ničeho toho nebylo, a dům jako dříve byl jako neobydlen. Mimo to proslýchalo se v městě, že mladý hrabě z cizích krajin přivezl s sebou hroznou nemoc: snad mor, snad černé neštovice a sám je stížen touto nemocí. Strach a chvění povstalo v celém městě. Jaká hrůza! Celá století podobného případu nepamatovaly.

„Odkud jenom takové neštěstí? zajisté Bůh se na nás rozhněval!“ je slyšeti odevšad. A skutečně, mladý hrabě leží v hrozně nemoci, má černé neštovice. Odkud je přinesl, Bůh ví! Leží ubohý jinoc — a v jakém postavení, jak žalostného vzezření! Sluhové všichni se ze strachu rozutíkali, sám správce sotva osměluje se přestoupiti práh domu, a hrabě má na ošetřování jenom jednoho městského lékaře, který sám ztrácí hlavu nevěda, co podniknouti. Zodpovědnost ohromná, rodiče daleko, a k tomu ještě kde? Pomoci není... Co dělati? Lékař žádá snažně správce, aby hledal někde pomoci; je třeba najíti ošetřovatelku, ošetřovatele, milosrdnou sestru, vůbec někoho, nebo sám nevydrží více unaveností a nepokojem. Běhají městem, hledají... každý se bojí, žádný nejde. Tu ale Bůh se slitoval nad ubohým trpítelem; milosrdná sestra se našla. Vy jste zajisté uhodli — kdo?

Dověděvši se hroznou zprávu a nutnost bezodkladné pomoci, Ljuba směle přistoupila k otci a oznámila, že jest hotova pomoci hraběti, a neztrácejíc času, jde jej ošetřovat. Ubohý otec sotva že nepřišel o rozum pro takové rozhodnutí dceřino, plakal, přemlouval ji a pravil, že se zničí, prosil snažně, aby zůstala. — „Ljubo, drahá moje Ljubo! Pomysli jenom: jestli ty zahyneš, já to nesnesu, nepřeziji!“

„Proč ale měla bych zahynouti, tatínku? Vždyť je Bůh milosrdný, a ty sám jsi pravil, že bez jeho vůle nic se nemůže státi.“

„Tak je tomu, dcero, ale nemoc je hrozná, a ty můžeš ji dostati.“

„Proč by Bůh dopustil, abych se nakazila? A kdyby i ano, znamená to, že tak jest třeba, že to jest Jeho svatá vůle!“ klidně odvětila Ljuba.

„Ljubo! Ljubo!“ zvolal nešťastný otec. „Ty chceš zahynouti v nejkrásnějších letech? ty, tak spanilá!“

„K čemu jest mi má краса? a co mám s ní dělati? Přináším ji v obět Tomu, kdo mi ji dal. nesmím jí vládnouti.“

„Ljubo, holubinko moje, ušetři se!“

„Šetřiti se máme pro dobré dílo a ne pro sebe. Jsem šťastna, že mám sílu a zdraví, abych vykonala to, co mi Bůh posílá.“

„Ljubočko, aspoň k vůli mně!...“

„Jestli Bůh Všemohoucí bude chtíti zachovati mne k vůli tobě a pro tebe,“ řekla Ljuba, „ten zbývající život zůstaneme nerozlučitelní; a nyní nezdržuj mne, tatínku, požehej mi a já půjdu — prodlévati nelze.“

Řeknuvši to, Ljuba poklekla a otec, tonuv v neutěšitelných slzách, požehnal své dítě.

Ticho je v ložnici hraběte. Slabé světlo osvětluje pokoj. Obličej nemocného není viděti, jest ještě zahalen obvazky. Lékař koná své dílo, Ljuba neustále ošetřuje nemocného a správně vykonává předpisy lékařovy. Hrabě ji nevidí, neví, kdo jej ošetřuje; oči jeho jsou ještě zaníceny a zavřeny. Konečně nastalo jitro, kdy lékař oznámil, že zabezpečuje úplné uzdravení nemocného. Radostně přijala Ljuba tuto zprávu; srdce její prudce zabušilo, a ona poděkovala Stvořiteli za zachránění hraběte.

„Hospodine!“ zvolala, „jak Jsi milosrdný! Nedal Jsi zahynouti mladé bytosti, plné síly a energie! On bude žíti; jak mnoho dobrých skutků bude s to vykonati, jak mnoho nešťastných potěšiti! I já jsem živa, jsem zachráněna . . . Můj tatínku drahý, jsem tvoje! opět budeme nerozlučitelní!“

Hrabě rychle se pozdravoval, mládí zvitěžilo. Když ponejprv otevřel oči, Ljuba zdála se mu divným viděním. Byl zaražen, zmaten, a dlouho se nemohl vzpamatovati. Ale Ljuba se nepozorovaně skryla; pochopovala že jí není potřeba, že svou úlohu vykonala. Veliké bylo nadšení otcovo, když spatřil svou dceru zdravou a nepoškozenou. Rozmlovám, vypravování, slzám, děkování Nejvyššímu nebylo konce. Dobře bylo Ljubě opět s otcem; jako dříve počal opět jich klidný, spokojený život, plný péče a starostí o bližní. Večer ku své každodenní modlitbě Ljuba přidala několik slov diků za zachránění hraběte a při tom srdce její radostně tlouklo.

Uplynulo šest týdnů, karanténa se skončila, hrabě se uzdravil úplně. Tvář dívky hluboce utkvěla v jeho duši; když se ale od lékaře dověděl, kdo byla Ljuba a jakým způsobem dostala se k němu za milosrdnou sestru, citu jeho vděčnosti a lásky k dívce nebylo konce. Neustále o ní mluvil, vypytl se lékaře, modlil se za ni, nazýval ji svým andělem strážným. Nejednou chtěl také běžeti k ní a padnouti před ní na kolena, ale lékař nedovolil mu ještě vyjiti. Proto hraběti byl čas jeho uzdravení nesnesitelnou mukou. Cítil, že nedostává se mu trpělivosti, že nemá síly zůstatí; milý obraz dívky tanul mu ve dne v noci na mysli. Jedinou zábavou byly mu dopisy k otci a matce. Vypravoval jim o svém citu, o své blaženosti. —

„Milí, drazí rodičové,“ psal. „Neznepokojujte se více o mne. Když jsem byl v nebezpečí, vy jste nemohli býti se mnou, neboť dopisy dlouho nedocházely k vám; a nyní, drazí, vám není třeba sem jeti. Já sám budu brzy u vašich nohou . . . Ano, jsem živ! mne vytrhli od smrti, zachránili — a komu díky? díky péči mého milého lékaře a starostem a ošetřování čarovné mladé dívky, mého anděla strážného. Ó! čím se jí odměním za to vše, co ona obětovala pro mne? Mladá kráska nebála se, nepomyslila na to, čemu se sama vydávala, ošetřujíc mne! Ach, kdyby tento čarovný anděl chtěl spojití svůj osud s mým! Kdybych mohl svůj život jí zasvětití, svému zachranci! A vy, milí, blízcí mému srdci, doufám, nebudete klásti překážek mému štěstí! — Tak nejednou psal hrabě, aniž byl ještě svou zachránitelku viděl. Konečně nastal den shledání. Neznaje se radostí, běžel hrabě R. k domu chudého úředníka. Pohnut až na dno duše, se vzlykotem vrhl se k nohám dívky, děkoval, plakal, líbal její šaty, objímal dojatého otce. A od tohoto dne hrabě se téměř nerozlučoval s Ljubou; nebylo dne, aby nepřišel. Ještě více naklonil se dívce a zamiloval ai ji velice. Ljuba nezůstávala lhostejnou; srdce její ponejprv počalo bítí prudčeji: milovala též hraběte. Jejich láska byla tak velká, tak plná, že všechno líčení bude jen slabým nástínem krásného obrazu štěstí. Hrabě žádal o její ruku, ale Ljuba se rozmyšlela, neodvažujíc se, přiznati se sobě samé, že jej miluje. Dosud první místo v jejím srdci zaujímal otec, a pojednou objevil se tento muž a postavil se mezi ně a zavládl jejím srdcem. Dlouho se Ljuba rozmyšlela dáti své svolení k sňatku.

„Nemohu opustiti otce.“ pravila, „celý svůj život věnovala jsem jemu.“

„Proč bychom se ale měli s ním rozloučiti, moje drahá Ljubo? Tvůj otec způsobí nám velké potěšení, jestli svolí žíti s námi. Bude nám přítelem, pomocníkem.“

„Ale pak nemohu patřiti více jemu,“ promluvila tiše.

„Budeš, má drahá! Dělej, co chceš, co ti tvé srdce poví, jenom svol! Budu se vším spokojen.“

Ljuba se dlouho nemohla odhodlati, ale, vidouc šťastný obličej otcův, pravila: „Tatínku, holoubku, co mám dělati? řekni! já jsem tvá, a na tobě jest rozhodnutí!“

Otec něžně obejmul dceru; slzy radosti leskly se v jeho očích, byl šťasten ve své Ljubě.

„Jdi s Bohem, moje holubičko. Já vím, že mne neopustíš, nezapomeneš na svého otce.“

„Ale, otče milý, tobě jsem zasvětila svůj život, a nyní...“

„Nyní my společně budem se o něho starati,“ pravil dojatý hrabě. — „Já budu ti ve všem pomahati! Mé jmění, vše přináším tobě: vládní i jim i mnou! Ty jsi mne zachránila, celý můj život patří tobě!“

Nebylo možno více ničeho namítati. Ljuba dala své svolení, a za několik dní šťastný hrabě jel k rodičům pro požehnání k sňatku.

Uplynulo pět let. Hrabě R. žije na svém sídle se svou mladou ženou. Mají tři děti: roztomilé děvčátko a dva hošíky. Jsou na starosti u dědečka, který celý svůj život věnuje jim. Mladá hraběnka něžně miluje chotě a děti, ale neopouští také svých nešťastných. Celý volný čas zasvěcuje jim: obléká, nasycuje, zakládá různé dobročinné ústavy. Manžel a otec pilně jí pomáhají, a celý kraj žehná své dobré milosrdna sestře. Rodiče hraběte s celé duše zamilovali si svou dceru a často ji navštěvují na jejím sídle.

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

„Nedávno jsem byl na poště a tak náhodou se dívám, co přišlo. Na Patera Chudého bylo tam několik čísel novin. Otevru jedny a čtu o samém hnutí, probuzení, o schůzích, katolických spolcích, táborech a sjezdech. Kdo to kdy slyšel? Místo zpráv o visitacích hostinách, jubilejích, takové věci. A pane Tausigu, poslouchejte, často tam bylo útočeno proti židům.“

„To já vím dobře,“ ušklibnul se obchodník. „Pater Chudý jest tajným antisemitou, odebírá, čeho potřebuje, jenom od Strnádky, třeba že tam jest z děkanství mnohem dále.“

Úředníci se usmáli a tajemník ještě sděloval, co četl v kaplanových novinách. Nečetl nic jiného než „Národní Listy“, které záložna odebírala a neměl také jiných náhledů o veřejnosti, než jaké zde byly. Proto se přímo zhrzil nad tím, co mu na poště přišlo do ruky. Z té totiž ještě s jinými prokukoval co den, aby zvěděl, co kdo dostal. Četli všechny korespondenční lístky, ohmatali balíčky vytahovali z pásek noviny a počítali, kolik kdo do roka dostal peněz. Která expeditorka to netrpěla, tu prostě vyštvali z Dřímalova.

„No, uvidíme, co Pater Chudý začne,“ zapřádal tajemník znovu řeč o nepřítomných.

„Obraťme list,“ velel Macháň, jemuž se takové pomlouvání zprotivovalo, neboť věděl, že Chmelíček jest duchovenstva malým přítelem a na chrám velice málo drží. Sám pak měl Chudého rád, poněvadž dobře učil ve škole, pěkně kázal a byl horlivým svých spolubratrů pomocníkem.

Besedníci rychle poslechli a rozmlouváno o jiných věcech. Potom se vrátil i kaplan, aby vypil sílu a zábava trvala až do večera. Řeč se vedla, pivo se pilo a slunce se klonilo k západu. Pan adjunkt pověděl nějakou

novou anekdotu, Fanta vybíral na Matici, kontroioir se ztratil dávno na dobro, staří páni pospíchali domů, dokud nepadne rosa, Tausig si dal naliti druhou sklenici, přitáčil se ku zbývajícímu a uzavíral obchody.

Hostinský osvětlil střelnici a hlavní světnici dvěma lampami, třetí odnesl strážník, aby posvítíl měšťanostovi na cestu.

V parku byla tma, stromy vrhaly dlouhé stíny, mládež odešla do města, kde na podloubí ukončí dnešní zábavu. Jenom na sedátku naproti rybníku seděl mladý perníkář s nějakým srdečním světobolem. Šeptal si verše, jaké doma u svého pána lepil na perníková srdce.

Tarokáři posud hráli, někdy se i při světle koulelo o krejčary.

V městě zavznějí mohutný hlas největšího zvonu a zvuk jeho se rozléhal daleko po okolí.

II. V klidu a miru.

Purkmistr Čížek a měšťané s Macháněm v čele měli pravdu, že posud panoval v Dřímaloové pokoj a mír, ovšem někdy až dusný a úmorný pro toho, kdo neviděl veškeré blaho pozemské v několika bálech, zábavách na střelnici, procházkách na podloubí, kusu chleba a co rok odbývaném svěcení praporu, hasičském cvičení na radnici a uměleckých výkonech městské kapely na sálech, kruchtě a při „kasacích“ před význačnějšími svátky vážených měšťanů.

Rozruchem událostí byly čtyři výroční trhy, občinky ve dvoře, průvody církevní, odvod rekrutů a jubileum některého spolku.

Spolků a společků, vinků a kroužků jednot a schůzí bylo v Dřímaloové dost a dost jako v každém venkovském městě.

Mimo střelce byli zde dvoje veteráni: městští a předměstští, ku kterým se připojovali i venkovští. Tyto dva spolky stále proti sobě útočily, a šel-li na průvod kostelní spolek jeden, druhý jistě zůstal doma. Také se stalo, že nevyrukoval ten ani onen, nebo se oba srazili.

Sokolský spolek byl jenom jeden. Čítal dvacet členů a pořádal jednou za dva roky bál. Přistupovali k němu svobodní synkové a byli mu věrni, pokud se neoženili. Pak měli jiné starosti a počali se za červenou košili a sokolské péro stydět.

Sokolové podnikali výlety denní i noční a průvodů církevních se neúčastňovali jako sokolové, ale jako hasiči.

Každý totiž v městě nalezl k několika spolkům. Tausig, aby měl pokoj a zjednal si dobré oko, byl u všech. Hasičů bylo hodně, měli dost práce, ale starou stříkačku. Na novou vybírali už sedm roků.

Zpěváci se sdružovali v „Lumíru“ a zpěvačky v „Lyře“; mimo to existovaly dvě besedy: měšťanská a řemeslnická, zábavný spolek pořádal věnečky, divadelní jménem Tyl vypravil na jeviště dva a v postě tři kusy (na více jim nechtěl hostinský zapůjčiti sál), učitelé zde měli spolek Komenského, při záložně se shromažďovali hospodáři, dělníci měli podpůrný spolek.

Úředníci chodili do jakéhosi kasina, mimo to zde byly spolky dobročinné, které vybíraly na chudé, strojily vánoční stromky a dětem opatrovaly šat a obuv.

Politický spolek tady neprorazil, třeba se dost namáhal tajemník Chmelíček a někteří řemeslníci.

Výsledek činnosti všech těch spolků byl nepatrný při vzájemné řevnosti, drobení sil a nepřizní, při nedostatku členů, peněz a životní síly ve spolicích žádoucí.

V ohledu národním že vykonali dosti, domnívali se měšťané, když co rok sehnali v Dřímaloové trojdenní slavnost, při které hodně utržili od venkovanů, město vybíralo pivní krejcar a v novinách byly otištěny sáhodlouhé referáty. Který list takového vypsání o všech řečech, věncích, připitcích, slavobranách a čepbitích nepřijal nebo jenom zkráceně uveřejnil, ten byl hned z města vymítnut a z hostinců vytlačen jako zpátečnický, nevlastenecký a darebný.

Taková slavnost vynesla hostinským, obchodníkům, kupcům a byla lepší než výroční trh o sv. Martině.

V ohledu náboženském dali si měšťané mnoho záležitosti na Božím Těle, kdy opravdu krásně ozdobili domy. vystavěli oltáře, pořídili střelbu, hudbu, řadu družiček a vynesli všechny cechovní prapory a lucerny, věnci vykrášené.

Nikdo si nemohl stěžovati, že by se v Dřímalově děly nějaké rouhavé kousky, nezbednosti a zjevně se vystupovalo proti víře a její hlasatelům; však přece nebylo město právě nejhodnější a nejpobožnější. Rýpalo se tu a tam dost, domácí chodili nejvíce na devátou, která byla bez kázání, velkou a ranní ponechávající pro venkovské a pan děkan nejednou se vyslovil před kaplany: „Za mých mladých let bylo zde mnohem lépe a lid více do chrámu chodil a četněji svátosti přijímal.“

Ale o birmování byl v Dřímalově biskup uvítán s větší slávou než kdekoliv jinde, třeba že tajemník Chmelíček měšťany srážel a navádel, aby se vítání zdrželi jako v tom neb onom „pokročilém místě.“

Jenom Sokolové jej poslechli. Tausig jako představený israelitské obce dostavil se na prvé místo.

Jinak byli katolíci v Dřímalově většinou vlažni a pohodlni. Městská rada do jednoho přišla do kostela o visitaci, kdy byla zvána na děkanství k obědu, a na Hromnice, kdy každý člen dostal svíci. Pro kočičky si tak horlivě nechodili. —

Než jádro lidu bylo posud zbožné a také všedního dne bývalo v kostele dost lidu. Dřímalověti tvořili jaksi svůj svět a o nikoho se nestarali. Kdo se sem přistěhoval, do druhého kolena zůstal to a ono vytýkati. Nedali si poroučeti, nechtěli, by je kdo poučoval, sami sobě dostačovali. Co podnikali, bylo dosti dobré a nepotřebovalo zlepšení.

Proto jim byl každý oprávec soli v očích. Buď se jim akkomodoval, nebo musil opustiti město. Každé opravování považovali za hanu toho, co až dosud stávalo a jim dostačovalo.

Také učitel Fanta a kaplan Chudý jim nepřicházeli svými opravami vhod. Zakřikli je hned na počátku a divili se, že neobrátili. Učitel v ohledu národním a kaplan v příčině náboženství počali to a ono vytýkati. To se jim přece nesmělo trpěti. Dřímalo jest v každém ohledu na výši dokonalosti, a pracuje dost pro národ i církev. V loni stavěli nový hřbitov a na přesrok budou „šicové“ slaviti asi dvacetileté jubileum.

V měšťanské besedě nad smělostí kaplanovou až trnuli. Jim, měšťanům „staroslavného Dřímalo“ budou předpisovati takovi mladíci, kteří sotva vstoupili do veřejného života?

V besedě by je přijali za členy, ale musili by býti hezky zticha. Učitel Fanta se přihlásil a když zaplatil dvacetník vstupu a druhý dvacetník na dva měsíce jako členský vklad, byl přijat na místo poslední.

O valné hromadě chtěl dáti návrh na změnu jednacního řádu, aby byly totiž z besedy karty vymýčeny a denně dvě hodiny se věnovaly čtení, přednáškám, politickým rozpravám, kritikám a neprobíjel se v besedě čas klepy a mnohdy nejapným povídáním. Ale se špatnou se potázal. Byl zakřiknut řezníkem Samkem, že jeho návrh ani k hlasování nepřišel, a kdyby nebylo karet, ani by do besedy nevkročil.

Chudý však ani se nedal zapsati. Pan děkan i starší kaplan členy besedy byli, platili, ale málo sem chodili. Tady měl hlavní slovo tajemník a pokladník záložny, s kterým sice byli za dobře, ale valného s ním přátelství nepěstovali.

Když byl do města dosazen Chudý, ani jej nevyzvali, by se stal členem besedy. Besedníci považovali nedovtipnost kaplanovu za urážku. Kclík bylo v Dřímalově kaplanů, všichni chodili do besedy; avšak nepovázili, že se nyní zde jiné odebírají knihy a noviny než dříve.

Děkan s kaplany spíše zašel časem do hostince, kde byla řemeslnická beseda a kde se také víno čepovalo. Sem chodili na sklenku a porozprávěli

si s měšťany. To se dělo pravidelně ve čtvrtek dopoledne, kdy se neučilo. Nemluvalo se o politice, ale uzavírány zde obchody, rozprávěno o životních potřebách, povětrnosti, úrodě, cizinci přinášeli noviny, které ještě neprošly černí tiskařskou a debatováno o věcech rozmanitých.

Zde seznal Chudý čelnější měšťany, kteří se k panu děkanovi třeba jako svému rodáku chovali dosti s respektem. Šámal se jenom v Dřímalově narodil a jinak byl všem jako cizí, poněvadž od mladosti mimo město žil a teprve po vysvěcení na žádost měšťanů sem byl dosazen, aby se jednou stal nástupcem děkanovým, když si nikoho v městě za pět a dvacet asi roků nerozkmotří.

Pan děkan činnosti Chudého nestál pranic v cestě. S ním četl noviny nové strany, všichni tři se často rozhovořili o proudech, v Čechách kolužických, a nemohli nepřisvědčiti, že taková zkouška přijde i do Dřímalova a že bude dobře připravit se, by všechno nepřikvačilo náhle a nenalezlo nehotových a nepřipravených, kteří měli povinnost státi na stráži a odrážeti útoky, na víru a národnost činěné.

Děkan slíbil podporovati spolubratra, ale radil k opatrnosti, aby se neukvapil a nenarazil na nepřekonatelné překážky. Při posavadních poměrech by se to mohlo státi dosti snadno.

Jednou se dostavila společnost ku „hvězdě,“ kde menší místnost byla nazvána vinárnou, snad pro ty malované hrozny na oknech. Také děkan s kaplany se dostavil a výminečně i Chmelíček sem odskočil z radnice. Hovořeno o tom a onom, až tajemník se obrátil k mladšímu kaplanovi s otázkou, jak jest daleko s těmi opravami katolického smýšlení a jednání.

„To nejde, milý pane, pojednou.“ odvětil klidně Chudý. „Není to nějaká okamžitá slavnost, která se dá pojednou sehnati, ale také hlubších výsledků neponechává. Zde se musí jinak pracovati.“

„Snad by to šlo rychleji a trvanlivěji ve Vinarticích, ve vesnici, z níž pocházíte,“ nadhodil Chmelíček, rodák dřímalovský.

Jak kaplan tak posluchači věděli, kolik uhodilo. Tajemník vyzvěděl, že opravovatel města Dřímalova, které jednou jakýsi řečník nazval staroslavným, pochází z nějaké zastrčené vesnice. Byli zvědaví, co Chudý odpoví. Ten se jenom zasmál:

„Pane Chmelíčku, chcete-li si mne dobíratí pro mé rodiště,“ smál se kaplan, „to jste velice na omylu. Jsem, pravda, z vesnice. Jmenuje se Vinartice, a měl jste se na poště podívati, jaká to vesnice jest.“

„Vesnice jako vesnice,“ odvětil tajemník.

„A kdyby poslední byla na obzoru, přece mně bude vždycky milou a drahou jako vám rodné město,“ dotvrzoval kaplan.

Ale vy jako vesničan nebudete snad opravovati zde nás — měšťany,“ zřejmě řekl mistr mydlářský, co tajemník jenom zavinoval.

„Zůstaňme u té vesnice, mého rodiště Vinartic,“ řekl kaplan, „a porovnejme ji třeba s některým okresním městem.“

„To není žádné porovnání —“

(Pokr.)

Různé zprávy.

Na okrajích kancionálu životá. Básně Fr. Leubnera 1897. Cena 50 kr. Objednati dlužno u spisovatele, Schwaderbach u Kraslic. Básník je znám velmi chvalně. Jeho ballady došly pochvaly všeobecně. Také nová tato

sbírka získá mu mnohonásobnou přízeň. Básník čítá v starém kancionálu a myšlénky, které jdou rozjímavou duší, vtěluje tu v pěknou umělou znělku, tu v báseň volnou. První část „ztracený ráj“ obsahuje třinácte znělek, vztahu

jících sekthematu. Forma obtížné a snadno k pouhému nucenému formalismu ve douci znělky je dokonalá. V rukou básníkůvých zůstává jeho znělce život a duch, jeho znělka zůstává, čím je u pravého umělce, uměním velikým. formou královskou. Přáli bychom si jen více hlubší meditace než básnického vypravování, více zajímavých point a ducha-plných aplikací Část druhá „na zlaté půdě“ obsahuje smés různou z utrpení Páně a jiných látek. Je nejobsáhlejší. V ní probleskuje tu a tam umění básnikovo plnou silou, cítil se patrně volnějším, duchaplná je na příklad báseň „Mundus“. Maria hledá marně přístřeší ve sv. městě. Básník dává hospodě, jež jí nechce přijmouti, název „mundus“ (svět). Zajisté překvapující pointa a pěkně pracovaná. Podobně i při mnohých jiných básních. Při mnohých čtenář se zastaví, aby prodlél v myšlénkách, jež básník v něm vzbudil. Cítíte moc a sílu jeho umění. Třetí část zove se „zahučely hory,“ čtvrté „Kristus a ženy.“ Básně tyto oslavují některé ženy biblické, každému známé, básně ony jsou samostatné meditace, jež nitro příroda, vzpomínky v duši básnikově vzbudily. Jsou důkazem, že básník není závislým na daných themeatech, ale že chová v nitru svém i bohatý život vlastní. Sbírkka stojí co do umění zevního na moderním stupni dokonalosti, jak je nyní tvorba žádá, ale neoslňuje zevním leskem a smělostí koncepce; také meditace je celkem prostřední Je příliš klidná, příliš vypravovací. Obsah její ovšem nedával dost příležitosti. Ale doporučujeme ji vřele. Nevzbouří čtenáře, nevžene mu horečně krev do hlavy nerozčlilí nadšením, ale přece s požitkem bude on v tiché, klidné chvíli převraceti její listy. Nejednou naplní ho útěchou, nejednou milý vzdech probudí v jeho ňa drech. Vzdělá ho jistě. A zase se k ní vrátí, jako k starému a milému svému kancionálu se k ní vrátí, jemuž rozumí, který mu radost a klid dává v nejedné chvíli žíznlivé a suchoparné.

Západ, pohorský obraz od K. Raisa. V minulé „Osvětě“ Vlčkové vyšla po-

vidka, která vzbudila pravou sensaci. Výtečný vypravovatel český, učitel K. Rais, líčí v ní život horského faráře, který skutečně žil. Při tom ovšem líčeno i celé okolí farářovo. Spisovateli povedlo se zachytiti charakter ideálního kněze, který celý život obětoval své osadě, a vylíčiti ho až do nejmenších podrobností. Vnaší době, kdy kněžstvo tolik trpí, zajisté vzácná věc. Obraz je tak dojemný, že bez vzrušení a slz přečísti ho nelze. Ušlechtilý svět, český svět, svět veskrz ryzí, ideální objevuje se tu před čtenářem v osobě farářově, jeho příteli učiteli, sestře farářově a jiných. Ušlechtilá tendence povídky vzbudí u mnohého mladého kněze touhu po ideálu, touhu obětovati se lidu, nejušlechtlejší snahy kulturní. poskytne i laikům okénko, aby mohli nahlédnouti, jak to v srdci dobrého kněze vypadá, jaké myšlénky, city a touhy vrou a víří. Tak zajisté sblíží povídka kněze s lidem a lid s knězem Spisovatel svou povídkou vykonal a vykonal mnoho dobrého, o kterém se ani nedoví. Jak vznešený to ideál spisovatelství. Ale i co do umění patří povídka k nejlepším. Psychologická bohatost a bohatá detailní provedená zápasí v ní o palmu vítězství s ušlechtilostí tendence. Nejkrásnější realismus a nejušlechtlejší poesie jsou tu spojeny v obdivuhodný celek. Odporučujeme co nejvřeleji

Jen žádný strach před smrtí.

Překlad rozprav jednoho z nejslavnějších lidových spisovatelů německých starší doby, světoznámého Albana Štolce. Brožurka má i trefné obrázky. Alban Štolc je spisovatel lidově náboženský, veskrz originelní, neobyčejně zajímavý. Z temat biblických kreslí obrazy společenské, tak překvapující a silné, že působí neodolatelně. Spisky jeho vyšly v nesčetných tisících exemplářích. Uvedený námi spisek vyšel v Jihlavě nákladem Alex. Jaroše překladem Václava Davídka, který velice obtížný úkol překladu provedl uspokojivě, postihnuv nejednou dosti trefně zvláštnosti slohu Albana Štolce Cena není udána Odporučujeme.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Hlasovací právo.

Že volby ve třetím sboru jsou u nás hotovým švindlem, je známo. Při nich kupují se hlasy tak otevřeně jako na trhu vejce. V které hospodě více dají, tam dostanou většinu. Viděli jsme to jednou na vlastní oči v Žižkově. Celé to volení zdálo se jakýmsi novým trhem, pramenem k příjmům. Ovšem, vždyť mají poslanci diety, které jdou z kapes poplatníků, proč by tedy nehleděli voličové hlas svůj, který je stojí peníze, využítkovati. O politiku a různé zájmy se vůbec nestarají, znají jen tak ty často opakované, populární fráze o klerikalismu, svobodomyšlnosti, demokratismu, Husovi, hierarchii a p. Ve sboru druhém taková ostentativní nemravnost volební neexistuje, ale kupování hlasů děje se rovněž. A tak celé to volební právo, tak vychvalované jako největší svoboda a moc, není nežli výsadou bohatých lidí a pak takových mužů, kteří chytati moderními, populárními frázemi, nepokládají za nic nečestného. Na venkově, jak jsme se rovněž přesvědčili, k volbě volitelů ze 100 voličů dlouhým namáháním sežene se jich tak 3—5 a ti zvolí starostu, aby volil koho chce. A ten volí toho, do jehož hospody náhodou se dostane. Uvědomělých obcí je málo, ještě pak méně těch, kteří by si byli vědomi, o jaké zájmy se tu jedná. Obrovská část voličů pak vůbec nevolí. Proto volby a výsledky voleb nemohou býti nazvány projevem přesvědčení lidového, leda v takovém případě, kdy jistá myšlénka všechny uchvátí jako v době punktací, nebo když konservativní členové národa, kteří z pravidla jsou v politických povinnostech liknaví, se vzmohou k důstojnému projevu vůle. Kdyby na př. dnes v některém okrese zvolen byl staročech nebo dokonce křesťanský sociál, bylo by to při agitaci, jež protivné strany provozují, projevem samostatného, velice pevného přesvědčení. Takové případy bývají však řídké. A i tu konečně rozhodují hlavně voličové k volbě se nedostavivší.

A nyní ještě uvažme mravní stránku volby. Větší města poskytovala dosud mnohý poučný příklad, jak působí volby, ale to, čeho jsme svědky při nynějších volbách v páté kurii, je přímo hrozné. Užaslý čtenář a divák s hrůzou pozoruje, jak v té naší hladké, společenským taktém affektované společnosti skrývá se surovost, o níž neměl, nebyl-li do života sociálního zasvěcen,

ani tušení. To tam jakoby bylo všechno lidské z voličů, patřících do hrdé, osvětou se honosící doby moderní; na sebe řvou tu dobytčata, jimž divá krev bouří žilami, spílají si tu nevzdělanci, tlukou se, perou, hádají, jakoby v hořeče nebo zlými duchy posedlí. A pak si představte, že bychom měli všeobecné rovné právo hlasovací, že třídní boj zatlačí ostatní ideální snahy, že liberalistický kapitalism působil by svými červenými najatci, že zmohlo by se nižší novinářstvo! Volby staly by se tím, co způsobovali v době feudalismu a v době středověku lopičští rytířové, volby staly by se pěstním právem křiklounů, mocných, bezohledných sobců, švindlérů první třídy, stálou domácí válkou. Jakými sbory by se naše parlamenty staly, dá se mysliti z toho jediného faktu, že už dnes našli se lidé, kteří hanou křesťanů vyvyšovali, omývali a hájili Adlery, Ingvery a celou židovsko-socialistickou klaku (v Hradci Král.) Sněmovna francouzská je ostatně důkazem, kam podobné poměry vedou. A ve Francii je veliká část lidu uvědomělá, klerikální, které dostalo se několikerymi revolucemi důkladné lekce na dlouhá leta. A přec i tam sněm je paskvilem na spravedlivé zastoupení všech tříd obyvatelstva. Nebýti senátu, který složen je z mužů vynikajících, drží sněmovnu lidu na uzdě, byli bychom dávno už byli svědky divadel podivuhodných, ač o lidu francouzském ne neprávem se tvrdí, že je povahy salonní, rytířské.

Katolické strany naše proto zavrhuji všeobecné právo hlasovací, zavrhuji vůbec liberalistický způsob volby, jak nyní je zvykem, který myslí si společnost jako hromadu jedinců bez organisace a dává proto právo volební každému jedinci zvlášť. Křesťanské naše strany jsou pro volební právo zájmové dle stavů. Tento způsob volby nehájí z ohledů sobeckých, vždyť chtí právo a spravedlnost pro všechny; vedou je k tomu důvody vážné, přirozené, vlastenecké, zájmové, kulturní. Veliký Ketteler ho doporučoval už před dlouhými lety. Jeho myšlenka dnes skutečností je dokázána jako blahodárná. My vyslovili jsme se pro zájmové hlasovací právo na sjezdu Litomyšlském, kde zástupcové všeho křesťanského lidu se byli sešli.

Společnost lidská skládá se zajisté z jistých menších a větších organisací. Je tu rodina, je tu obec, jsou tu různá řemesla, různé stavy. Společnost v celku může prospívati jen tehdy, prospívají-li společenské organisace. Sněm, který je reprezentací celé společnosti, který v rozumném souladu má se starati o blaho všech stavů a tříd společenských, má býti obrazem této společnosti pravdivým. Zde nesmí převládati jeden stav, jeden směr, jedna třída, jedna moc, zde mají býti všechny zastoupepy kvalifikovanými svými zástupci. Všeobecným hlasovacím právem, a vůbec hlasovacím právem absolutním každého jednotlivce, takové zastoupení není možné. Ve Francii tak důležitý stav jako stav kněžský není skoro vůbec zastoupen, rovněž některé vrstvy a stavy společenské nemají tu svých zástupců. Žádáme, aby národ český v ohledu národním byl zastoupen na sněmích v poměru k svému počtu a své poplatnické mohutnosti, a považujeme to za požadavek spravedlivý ale spravedlivé a poměrné zastoupení stavů, z nichž společnost se skládá, odmítáme. Jaká v tom nedůslednost! Je pravda, jsou voleni i řemeslníci i rolníci, tu a tam některý kněz nebo učitel, snad i dělník, ale ti jsou voleni jako příslušníci jisté politické strany a jsou často nuceni hlasovati proti vlastním zájmům a zásadám stavu pro zásady strany. Ostatně právě okolnost, že nutnost zastoupení jistých stavů se uznává, je důkazem, že nynější volební řád

není přirozeným, že, abychom tak řekli, musí se mu činiti násilí v zájmu přirozené organizace společnosti.

A i když zvolen je zástupce stavu rolnického nebo řemeslného, zdaliž je vždy kompetentním zástupcem tohoto stavu? Nikoliv. Jeho příslušnost některému stavu je vedlejší, jen tak proto, aby se neřeklo: rozhoduje na jeho zvolení politická strana a její zásady. Svého zástupce pravého jsou s to úspěšně zvoliti si jen stavovské organizace, které znají důkladně své vynikající členy, jich schopnost všeobecnou a znalost odbornickou, jich mravní charakter, energii a rozhled. Každý stav má takové zástupce osvícené, kteří se srdcem a porozuměním pro vlastní stav spojují i pochopením pro zájmy všeobecné. Kdyby tak voleni byli zástupcové dle řádu zájmového, dostali by se do sněmu ne prázdní křiklouni, ne agitatori cizích vlivů a mocí, ale mužové národa nejlepší. Tím pak na vždy podfát byl by kořen k nemravným agitacím, divokým volebním schůzím. Každá organizace stavovská provedla by si volbu doma, takřka při zavřených dveřích.

Důvod, který proti tomuto řádu, jehož prospěšnost bije do očí, se uvádí je, že je to „škatulkování.“ Je to důvod z nouze. Nebo pak i rodina byla by škatulkování, škatulkování stav rolnický, škatulkování organizace řemeslné; krátce škatulkování byla by přirozená organizace lidské společnosti. (Starý mládenec byl by škatulkou pro sebe. Pozn. sazeče). Právi-li někteří, že by to byl krok k třídnímu boji, je to nepravda. Právě tím třídnímu boji učinilo by se na vždy konec, poněvadž byl by obmezen na určité meze. Mimo to mnohé stavy lidové souvisí tak těsně mezi sebou, že poškození jednoho má za následek poškození ostatních. Vidíme právě dnes, kam vede okolnost, že stavy střední nemají ochránců, ale že jsou vydány všemoci kapitalistické. Při nynějším stavu věci marně se mluví o svépomoci stavů a tříd. Třídním zastoupením vzešla by sama sebou. Jediná obtíž by tu byla: vyměřiti váhu stavů a počet jich zástupců. Je jen zdánlivá. Ať by se tu třeba zavedla i nesprávná zásada dle počtu hlav, tak že by každý stav měl zástupců dle toho, jaké je jeho číselné množství příslušníků, ať by se provedlo úplně rovné všeobecné právo v každém stavu, ať by tedy v tomto zájmovém hlasovacím právu provedeny byly všechny moderní požadavky — třeba i liberalistické, neodpovídalo by to skutečnosti ani váze všech jednotlivých stavů, ale přece byl by výsledek přirozenější a přirozenému obrazu společnosti více by odpovídal, než jak je tomu dnes při našem volebním právu každého jednotlivce zvlášť a jak by tomu bylo při ještě rozšířenějším právu volebním, o něž se usiluje. Ani proti tomuto nejdemokratičtějšimu požadavku nebylo by valných nepřátel.

Poněvadž by takovým způsobem odborné organizace zmohutněly, byl by zmenšen nemravný vliv tak zvaného veřejného mínění, které pravidelně je umělé a týká se frází, všeobecných hesel, a zvýšilo by se vzdělání odborné, obrácena byla by pozornost k věcem důležitým. Byli jsme několikrátě svědky, že veřejnost naše zůstala úplně lhostejnou při projednávání zákonů, ktere dotýkaly se hluboce celých vrstev. Zhrozili jsme se nad touto apatií; ale je přirozená. Zřetel lidu je stále obrácen k malichernostem, k výlevům jen všeobecně vzdělaných žurnalistů. Zájmovou organizací musela by nastati změna, poněvadž starost o třídní zájmy byla by vracena tomu, komu patří, příslušným třídám samým. Veškerý život veřejný vešel by v hlubší a vážnější koleje.

U nás v Čechách máme pro toto zastoupení i důvod historický. Za doby platnosti českého státního práva měli jsme zastoupení dle stavů. Tenkrátě ovšem velká část národa nebyla zastoupena, vždyť i zástupcové měst byli na sněmích bez vlivu, majíce dohromady jen jeden hlas proti o sobě platnému hlasu každého rytíře a pána. To ovšem není více možno. Ale zásada má se podržeti. Chceme-li upřímně historické právo, hajme ho ve všech hlavních směrech, snažme se, abychom dostali ten starý český historický sněm, ovšem tak rozšířený, aby na něm všechny důležité stavy dle své váhy byly zastoupeny, ale tak, aby aspoň ráz starého sněmu byl zastoupen ve své nepřetržitosti, jsa moderně zveleben a rozšířen. Takové snahy slušely by hlavně našemu státoprávnímu poselstvu, které obnovení státoprávního vědomí českého přivlastňuje si za první zásluhu; pak tím spíše uvěříme nezištné opravdovosti jeho snah. Takto ale, horujíc pro všeobecné liberalistické právo volební, nemůžeme mu věnovati svou důvěru, nebo tím hájí jen výlučné panství strany liberálně buržoastické. Ono nemůže stavovskému starému sněmu ani na jméno přijíti, poněvadž tam jisté vrstvy osobovaly si všecku zákonodárnou moc; samo ale hlásá svým právem výlučnou moc liberalní plutokracie a buržoasie, tedy rovněž nespravedlivý sněm stavovský, či lépe řečeno, stranický, byť i moderní. Tatáž nespravedlnost na národě má se tu opakovati, pouze v jiné formě. Poslanectvo volené dle zájmu bylo by jiné, bylo by spravedlivé ke všem stranám, ke všem vrstvám národa.

Organisace společenská se mění. Povstávají nové třídy, nové stavy, nová řemesla. Chtíti udržovati vše při starém bylo by zpátečnictví, o tom není pochyby. Chtíti udržeti někdy střední stav, když pokrokem technickým podmínky jeho trvání přestaly, bylo by nemoudré. Avšak ponechávati tuto proměnu společenských poměrů, zanikání starých a povstávání nových útvarů a organisací úplně náhodě, přistupovati k organisaci, když už je pozdě, je rovněž nemoudré. mělo a má za následek bídu celých krajín, úpadek celých měst, dává úplnou volnost lupičství, nesvědomitě moci velkokapitalistické, je příčinou, že celá odvětví průmyslová přicházejí z rukou domácích do rukou cizineckých. I tu všady musí bdíti bedlivé oko, dobře informované, rozhled mající, převraty tušící. Této úlohy ale nemohou hráti poslanci, kteří dnes jsou voleni a zítra propadnou, kteří voleni jsou jako náhodou.

Při zájmovém zastoupení ukázala by se věc zcela jinak. Poslanec čistou organisací zájmovou volený má už předem rozhled po této organisaci, byť se osoba měnila, odbor její zůstává týž, tak že její poslanec znal by veškerý vývin doma a jinde, znal by podmínky trvání i úpadku, pokroku i stagnace. Zahyne-li odbor, vezme za své ovšem i jeho zástupce, povstane-li nový, nabude ho. Tento pak v čas bude moci pracovati k tomu, aby odbor byl zveleben, uhájen v rukách domácích. Tak společenská organisace národa nedojde do takových konců, jaké dnes se ukazují, hrozíce přiněsti bouře a převraty nikdy nevidané, úžasné, poněvadž nebude přenechána slepé náhodě, ale bude vedena rukou zkušenou a moudrou.

Co společenského zla napáše liknavost mnohých voličů, okolnost, že mnozí mužové, a jsou to pravidelné mužové nejlepší, z příčiny, že nechťí se vydati útokům stran a stranické žurnalistice, vyhýbají se veřejnému životu, zapomínají i na povinnost voličskou! Jaké živly nabývají tu vrchu! Co surovosti a stranictví se tím zplodí. Při zájmové organisaci právě ti nejlepší

mužové přišli by k platnosti, poněvadž tu práce jejich je známa a se cení. Zde by pak také neúčastnění se volby nepadlo tak na váhu, poněvadž by nezáviselo od počtu hlasů, kolik a jací mužové byli by zvoleni; organizace zájmová měla by svůj určitý počet poslanců. Nekonala-li by svou povinnost, byla by i sama vinna, když by nepřivedla se k náležité platnosti.

A mnohé a mnohé ještě důvody bylo by lze uvést; zvláště vlastenecké důvody jsou tu významné a pádné. Vidíme, jak naše nynější organizace zájmové jsou liknavé v tomto ohledu. Není divu. Jeť ta organizace neživá, mrtvá, nemajíc vyššího cíle, který správou volby sněmovní byl by jí dán. Takto bývá rozdělena, často i rozbita zevními proudy politickými, které na ni z cizích politických stran dorážejí. Ani se nedá přehlédnouti vše zlo, jež zájmovou organizací bylo by odstraněno a dobro které by se uskutečnilo. Český národ, nyní rozháraný, rozbitý, oslabený, vystoupil by v ní jako celek úžasné síly, jako těleso organické, živé, nepřemožitelné. Na místo hromady jedinců vystoupil by celek veliký, pevný. Tu už ani nepoukazujeme na to, že národní organizace, která nás dosud v jakýs ovšem jen zevní celek spojovala, slábně. Nové internacionální proudy se objevují nejen v dělnictvu, ale i mezi inteligencí hlásá se budoucnost třídního boje. Co z toho bude? Snad hromada kamení z rozbořené budovy. Ale co pak dále? Co z těmi troskami? Bude to druhá Bílá Hora, ale horší, protože všenárodní, společenská, a nikoliv jen porážka sešlých stavů. Strojme zavčas organizaci novou, na přirozených vlastnostech společnosti se zakládající.

Touto organizací může býti jen organizace zájmová.

—k.

Břímě, které se dá zmenšit.

Slovo k rolníkům a jejich přátelům.

Obecný jest náfek na vzrůstající se tíseň rolnictva. Nikdy nebylo u nás pořádáno tolik rolnických schůzí a sjezdů, nikdy nebylo tolik článků v listech denních, týdenních, měsíčních a pod, a tolik debat ve sborech zákonodárných a spolcích odborných o rostoucím úpadku zemědělství, jako v letech posledních.

Co však jest skoro obvyklým příznakem veškerých těchto projevů, jest dychtivé očekávání domněle velikých radikálních prostředků nápravy, výhradně spoléhání na pomoc veřejnou a hledání příčin úpadků vesměs jen v okolnostech vnějších, od vůle, spůsobilosti a jednání jednotlivce neodvislých.

Zejména rolnictvu namlouvá se od lidí, kteříž důvěry a přichylnosti jeho (obyčejně pro účely politické) potřebují, že rolnictvu pomoci může jedině stát, který má uzavřítí clem hranice proti dovozu cizího obilí, zakázati anebo zdravotními opatřeními znesnadňovati přívoz dobytka z ciziny, zavedením stříbrné anebo dvoukovové měny uměle stlačiti hodnotu peněz a tím pozvednouti ceny obilí, který by měl dále předsevzítí vyvazení hypotekárních dluhů na rolnických nemovitostech, zavéstí pojišťování proti stáří a invaliditě (ovšem bez povinných příspěvků pojištěnců samých) atd. atd., a při tom všem žádá se za další a další snižování daně gruntovní a břemeno

berní hledí se svaliti co nejvíce na spotřebu předmětů, třebaš k živobytí nevyhnutelně potřebných.

Netvrdíme, že by stát ve mnohém z naznačených směrů neměl rolnictvu a i jiným třídám pracovním přispěti svým zakročením. Jisto jest však že se toto spoléhání na pomoc veřejnou u nás nejen se strany rolnictva, ale i živnostnictva a obchodnictva již přehání, že se žádají na státu a zemi, obcích a pod. věci, které buď naprosto jsou nemožny, anebo alespoň se slušným zřetelem na ostatní veliké massy obyvatelstva státního neslučitelny, a že se stává bez mála kacířstvím, vysloviti požadavek, že i rolník, obchodník, průmyslník sám má přičiniti se ku svému povznesení a že v každém jednotlivci, v jeho rodině, dělnictvu, čeledi a celém hospodářství spočívá značný kus nápravy zbedovaných poměrů zemědělských, živnostnických a — jak se tvrdí — i obchodnických. A každý stav činí na veřejnou pomoc požadavky, jakoby jiných stavů a tříd ani nebylo, a vláda v této kollisi zájmů a tužeb dělá pak vůbec, co jí se líbí a dle toho jak který stav nebo třída by se jí dle okolností zástupci svými mohl státi nepřijemným.

Jsouť věru zájmy jednotlivých tříd obyvatelstva vzájemně tak spřaženy, že nelze snad prospěti stavu jednomu, aby se neublížilo druhému, že všechna opatření státu ve věcech hospodářských jsou do jisté míry mečem dvojsečným, zkrátka, že stát do jedné kapsy dáti může jen to, co byl před tím z druhé odebral. *)

Zvýšení cel na přívoz obilí a dobytka znamená zdražení obživy pro stoupající obyvatelstvo městské a pro veškeré lidi, kteří potraviny sami nevyrábějí, nýbrž od jiných kupují. Snížení hodnoty peněz znamená snížení platů a důchodů všech tříd odkázaných na určitý plat nebo důchod, tedy ku př. úřednictva, učitelstva, kněžstva (štola, platy katechetské, kongrua), ale i veškerého pomocnictva průmyslového a obchodního a jiných. Snížení to nenastává ovšem ciferně, nýbrž hmotně, jelikož za touž sumu peněz dostanu nyní mnohem méně chleba, masa, a následkem toho i jiných potřeb životních než dříve, a dovede-li jiný výrobce (řemeslník, továrník) nebo obchodník zvýšiti si cenu svého zboží poměrně ku kleslé hodnotě peněz, podaří se z druhé strany již mnohem řídkěji dosažení větší mzdy dělníkovi, učiteli, úředníkovi.

Pochopitelno tudiž, že k opatřením rázu hospodářského, jsou-li jen poněkud dalekosáhlejší, může stát odhodlati se toliko po bedlivém uvážení účinků jejich nejenom na stav, jemuž se tím prospěti má, nýbrž i na poměry veškerého ostatního občanstva státního.

Naproti tomu je mnoho rozličných menších prostředků, které mohou aspoň v některých kusech přiněsti úlevu a tak po částkách mnoho přispěti ku zmenšení tísně všeobecné.

Upozorniti na jeden z těchto menších, neprávem podceňovaných prostředků ku zmenšení tísně rolnické, jest účelem záslužného spisku universitního profesora Albína Bráfa, jehož název v čelo tohoto článku jsme postavili. **)

*) Je ovšem ještě mnoho kapes, obrovskými miliony naplněných, nezdaněných, nekontrolovaných. Pozn. red.

**) V Praze 1896. „Nákladem národní tiskárny a nakladatelstva“, v komisi knihkupectví Bursík a Kohout.

Hypoteční banka království Českého prohlásila nedávno, že bude menším rolníkům prováděti konversi (přeměnu) dluhů vysoko zúročitelných v dluhy níže zúročitelné sama, účtující toliko své vlastní nepatrné výlohy hotové. Hypoteční banka jest ochotna všemi prostředky statutárními podporovati přeměny tyto tím, že pohledávky dosud nepřiměřeně vysoko zúrokované a jiným věřitelům příslušející převede na sebe, požadující pak na dlužníkovi toliko nižší míru úrokovou, a poskytující mu možnost dluh po malých splátkách umořiti, pokud ovšem dluhy ty nalézají se v mezích jistoty knihovní ve stanovách bankovních požadované.

Banka půjde za tím účelem každému, kdož se o to zajímá, vždy ochotně na ruku vysvětlivkami a pokyny, a poskytne každému veškeren potřebný návod a poučení. Nezáměrným rolníkům banka provede, jak řečeno, dokonce sama svým úřednictvem veškerá právní jeduání, kterých ku převodu pohledávky, ku př. 7% ní od soukromého věřitele ve 3½—4% pohledávku banky s ½—1% amortisací jest potřebí, tak že rolnictvu méně zámožnému dlužno jest jen zaslati bance příslušné listiny a podepsati blankety bankou žádané. Ovšem jest závadou, že Hypoteční banka neposkytuje menší zápůjčky než pětistové; u koho ze středního rolnictva však nedělají dluhy hypotekární úhrnem více než 500 zl., aby výhody této nemohl užiti?

I při nových zápůjčkách dá banka svým úřednictvem obstarati všeliká úřední jednání ke knihovnímu vkladu nezbytná za náhradu výloh hotových.

Vyložiti význam této záslužné akce předsevzal si prof. Bráf. Dle vkladu jeho činil koncem 1893 celý stav knihovních dluhů v Čechách (vyjma železničné) bezmála 1257 mil. zl., tedy přes polovici valečné náhrady, kterou v r. 1871 Francie byla nucena zaplatiti Německu. Odpočteme-li od toho dluhy na majetku horním a městském, zbývá na vlastní majetek rolní a lesní při nejmenším přes polovice oněch 1257 mil. zl., asi ⅔ miliardy zl.). Kdyby se podařilo břímě úrokové těchto dluhů rolnických snížiti průměrem třebaš jen o ½% dalo by to roční úsporu, přesahující 3 mil. zl., tedy více než ¼ celé naší dosavadní roční náležitosti daně gruntovní.

Jinými slovy, průměrné snížení dluhů hypotekárních v Čechách o jediné ½% znamená pro rolnictvo tolik, jako sleva celé ¼ daně pozemkové, snížení dluhů hypotekárních o jediné procento znamená tolik, jako snížení gruntovní daně na polovičku.

Ríšská rada snížila v loni kontingent daně gruntovní pro celé Předlitavsko ve prospěch poplatníků 2½ mil. zl. (ze 37½ mil. zl. na 35 mil. zl.). Nebledíc k tomu, že ze slevy této největší prospěch mají velkostatky, kdežto malé rolnictvo bude míti prospěch jen pranepatrný, připadá z této slevy loňské na království České okrouhle asi 770.000 zl.

Snížení úroků z hypotekárních dluhů v Čechách o jediné půl procento, jest tedy pro české rolnictvo úhrnem výhodou čtyřikrát větší, než celá loni s takovým bombastem ohlašovaná sleva daňová. —

Spis prof. Bráfa obsahuje pro zemědělstvo i mnohé jiné vhodné poučení a povzbuzení. Zámyslně nepodáváme nic více z bohatého obsahu jeho než podnět, z něhož spis vyšel. Zasluhujeť spis prof. Bráfa toho, aby byl čten od každého rolníka a aby byl čten celý. —r.

Z V ý c h o d u.

V poslední době byla u nás mezi katolickými a liberalními novinami ventilována polská otázka, totiž ruskopolská. Zpravodaj liberalního našeho žurnalu zastupuje a propaguje stanovisko ruskoklerikální a vládní. Pravidelně jde ještě dále a schvaluje i takové kruté kroky ruské vlády proti katolickým Polákům, kteréž i v ruské veřejnosti budí pohoršení a odpor. Zavírání chrámů katolických, potlačování polského jazyka ve všech školách, i obecních, nucené smíšené sňatky jen před pravoslavným duchovním a násilné křestění dětí z nich vzešlých jen v pravoslavných chrámech, nelidské ukrutnosti kozácké proti polskému nebo lutišskému katolickému lidu (kročská řež), zapuzení řeholníků, vyhnání Poláků ze státních míst (na příklad na drahách), zákon, že na př. šlechtici smí půdu svou ruským odprodávati, ale nikoliv kupovati a p. tento „svobodomyslný a slovanský“ referent úplně schvaluje, nebo referuje o nich dle listů vládně klerikálních, uvádí nebo zamlčuje různé události úplně dle tohoto svého stanoviska, jiné dle toho překrucuje. Jen tato okolnost je příčinou, že opět a opět vracíme se k poměrům katolickým ruského Polska, Lutiška a ostatních katolických západních krajín ruských, míníce o nich a o katolických poměrech na Rusi vůbec napsati několik statí.

V poslední době je to, jak čtenářové naší vědí, opětně otázka „rozpoljačení kostela,“ jež dere se v popředí. Již několikráte jsme o tom psali; časem uvedeme některé podrobnosti. Zde zatím opět jen poukazujeme na známé úsilí některých kruhů o to, aby v katolické církvi na Rusi zaveden byl „nationalní“ jazyk. Který to má býti, lze uhodnouti. Soudě dle jazyka, který bezvýminečně panuje ve všech úřadech a veškerém školství, bude to ovšem jazyk ruský. Slibuje-li se jazyk národní, polský, litevský, lutišský, je to zajisté jen klam. V těchto druhých dvou není vůbec dovoleno na Rusi ani knihy tisknouti. Tyto tisknou se vesměs za hranicí, v německém Prusku (!) a jinde, a do země se pašují. A toto pašování se ovšem tresce. Ani nejoptimističtější člověk nevěří, že by u těchto národů měla jako církevní jazyk zavedena býti trvale a ve všem polština nebo jiný národní jazyk, leda snad pro krátkou dobu přechodní. Vždyť tímto jazykem má se provésti odpacionalisování polského kostela. Proto těch kněží, kteří s pokusy vlády a některých publicistů souhlasili a souhlasí, je málo, a jsou to jen tací, kteří by dovedli zapřítí každé zásady, a jakých konečně najde se všady a mezi všemi stavy. U národa platí dosud za odpadlíky a odrodilce.

Interesy neruských národností jsou úzce spojeny s církví. Je to přirozeno, nebo národní tradice téměř všech národů katolických mají své kořeny v církvi, v obřadnictví, zvycích, národních svátcích a p. Na Rusi to platí ještě více. Je-li klerus každého národa, zvláště katolického, prvním obráncem víry po otcích zděděné, a národnosti lidu, platí to o katolických Polácích tím více. Všecku velikost nešťastný tento národ děkuje Církvi katolické; dnes pak je mu jedinou těšitelkyní, poslední baštou. Proto jsme viděli, že kroky, jež proti národům nepravoslavným ruská vláda podnikala, namířeny byly v první řadě proti kleru katolickému.

Do nedávna jednala vláda tak, aby se zdálo, že nejde jí tak o národnost a víru polskou, nýbrž že kroky její mají za účel mařiti domnělý zhoubný

politický vliv katolických duchovních. Zároveň zdálo se, že násilí její je namířeno proti politické a národní organisaci zmíněných národů, mezi nimiž nejsilnějším je národ polský, tak že se mluví pravidelně jen o tomto. Jednalo se jí ale skoro vždy jak o poruštění tak i o popravoslavnění jejich. Pouze metoda nebyla vždy stejná.

Tolik ovšem vždy vláda věděla, že v první řadě musí býti zmařen vliv kleru na lid. Odtud to pronásledování jeho. Úplně zbaviti lid duchovních a katolických chrámů nemohla ovšem. Domnívala se, že zrušením všech řádů, církevních spolků, snížením vzdělání kněžského, na seminář obmezeného, obmezením jeho styku vzájemného, vzbuzováním odpadlického a odrodilského štrebrovství a jinými ještě cestami dospěje se k cíli, totiž i k odnárodnění i odkatoličení lidu. Ale přepočítala se. Národ a církve vzaly ovšem škodu nezměrnou, ale ti světští duchovní, již zbyli, ukázali se býti pastýři dobrými, kněžími každého mučeníctví pro vlast a církve schopnými. Národ, který celkem je zbožný a pevně drží při svých národně církevních tradicích, přilnul k církvi jen ještě pevněji, vida v ní i záštitu své národnosti.

I nastoupila vláda cestu jinou. Přišla k přesvědčení, že, má-li dojíti k splnutí národů katolických s národem ruským, že třeba církve katolickou na Rusi zbaviti národního charakteru. Spíše v ohledu národním necht se uvolní tlak; bude-li národ od církve odloučen nebo jí odcizen, bude to první jistý krok k cíli, byť i krok vzdálenější. Odtud vyšla myšlenka na „rozpoljácení kostela“. Latina má v církvi polské charakter národnostní. Je jedinou přehradou, proč do kostelů nemůže oficiální ruština, proč spojení katolíků ruských přes všechny zákony aspoň poněkud s ostatním světem katolickým trvá. Násilně to nejde snadno, nebo latina je oficiální jazyk církve katolické. Kdyby zaveden byl jazyk ruský v katolické bohoslužbě, odcizily by se církvi záhy kruhy liberálnější, jež s církví spojuje více moment národní, kruby církvi věrné zvykaly by si ruštině, odpadlo by časem samo sebou jako zbytečné vyučování náboženství na národních školách v jazyku lidovém, vsunovaly by se jisté novoty do obřadnictví a národ tak vůbec poznenáhlu by srůstal se státem ruským. Tak soudí aspoň vláda.

Proto asi od patnácti let, zvláště od doby vlády generála Gurko, který nejhluběji do celé záležitosti ruskopolské nahlédl, národní interesity ustupují jaksi v pozadí a otevřeně vyznávají se snahy, spojití katolické národy s Ruskem církevně, věrou. Proto mluví se tu a tam dokonce o zavedení „nationalní církve“ v Polsku. Jsou tací, kteří, jak už praveno, jdou lákadlu na lep. Domnívají se, že zradou víry získají na národnosti. Jsou ovšem od prozíravé většiny souzeni a odsouzeni, ale je skutečně nebezpečí, že proud stane se silnějším. Avšak je tu odpor Říma a pak prostoročnost některých listů, jako „Mosk. Vědomosti“, žurnálu liberálního a proto tím šovinističtějšího a krutějšího. V článku, jež loni ku konci roku jsme přinesli, bylo naznačeno, jakým způsobem tento čistý žurnál hledí uvésti katolický klerus u lidu v potupu a lid od něho odvrátiti. Praktiky tyto jsou známy ostatně i u nás; ani na Rusi nejsou mezi liberály jiné. Charakteristické zůstane zajisté, že lidé, kterým každá polská kniha je nebezpečím, dělají, jakoby proti katolické polské církvi chtěli hájiti polskou národnost a polský lid.

Dříve církevní tato politika zakrývána byla politikou a metoda byla více protinárodní. Kdo ale četl dějiny církve katolické na Rusi, vyzná, že

hrot násilí přece byl v první řadě namířen proti církvi. Když politicky byl národ umrtven, vystoupilo to tím jasněji na jevo. Ostatně postup nebyl vždy stejný, ba byly i doby příznivější. Ale v poslední době systém protikatolický, jako jediná cesta k splnutí všech národů ruské říše v jeden národ ruský a pravoslavný, zdá se býti tajným zákonem vlády a panující nyní myšlenky velkoruské, slavjanofilské.

Suížením vzdělání katolického kleru, ustavičnými pomluvami jeho života, nepřetržitým skandalisováním v liberalistických novinách, ochuzením církve, aby zevní lesk bohoslužby byl snížen vzhledem k nádhernému obřadnictví pravoslavnému, uzavíráním církve takovým, že mimo stěny chrámové nesmí téměř vystoupiti, stálými útoky a pomluvami klerikalismu, jesuitismu, neloyalnosti a p. podařilo se protikatolickým žvlům, mezi nimiž, aspoň na venek, však kruhy církevně-pravoslavné nehrají první úlohu, poškoditi ono kouzlo, které k církvi katolické vábí. Avšak více ještě je jí na škodu tak zvané „pasportové právo“, které každého faráře, jako druhdy u nás nevolného sedláka, váže na území jeho fary, již opustiti dovoluje mu jen pod těžkými podmínkami. Správcové království dobře postřehli, že knězi katolickému, nemajícímu rodiny, povinnému k obětím sociálním velmi těžkým, je v první řadě třeba duchovního styku se spolubratry, vzájemného povzbuzení, úzkého spojení s biskupem. Snížením vzdělání kat. kleru na Rusi tento styk stával se ještě nutnějším, jsa prostředkem, kterým ku dalšímu sebevzdělání upravovala se cesta. Právem pasovním tento styk zamezen, kat. kněz vydán nebezpečí osamělosti, zbahnění, sesedlačení, nebezpečí, že ztratí pramen poučení o věcech církevních a sociálních, o nichž většinou jen ústně správně a pevně poučiti se lze.

Uvedeme zde něco z tohoto pasovního práva dle pramenů, nepřipouštějících žádné pochybnosti, poněvadž vzdělány jsou na událostech a vládních výnosech.

Jaký význam má pas na Rusi, je všeobecně známo. Bez pasu nikdo nedostane se přes hranici. Člověka bez pasu nepřijme žádný hotel, žádná soukromá rodina, poněvadž každý příchozí do místa musí ihned pas odevzdati, aby byl ohlášen na policii. Člověk bez pasu platí za vagabunda, je podezřelý, podlehá několikaletému žaláři. Jíti někam bez pasu je provinění těžší než býti značným zlodějem. Vůbec je na Rusi spíše člověk bez hlavy možný, nežli řádný člověk bez pasu. Příčinu tohoto často směšného, vždy pak obtížného zařízení je těžko uhádnouti. Snad je to následek bojácného a věčně podezřívajícího absolutismu policejního, snad následek bývalého feudalismu, do nejpozdější doby panovavšího. Z toho je též patrné, jakým hrozným člověkem je ruský policajt, jakým je zvláště pro mužika neumějícího psáti a čísti. Nesčíslná jsou různá neštěstí, těžké nehody, a nesnáze vůbec, jež toto zařízení mělo už za následek. Stal se na př. případ, že pro chybu v křestním jménu držán byl kdysi 4 léta v Sibíři. Není zde místo, abychom vypisovali příhody, o nichž jsou celé kroniky. Rozumí se samo sebou, že za pas dlužno platiti, a že dlužno platiti pokaždé za vidimování jeho, kdykoliv majitel jeho na cestách v některém místě se zastaví. Dlužno však vyznati, že policie chová se celkem slušně. Pas dává právo cestovati do určitého místa, pravidelně na rok. Vedle pasu stává legitimační lístek, jež každý, od 14 roku počínaje, musí míti.

Do r. 1863 nebylo rozdílu v předpisech o pasu pro lajky a kněze. Ano příslušnou legitimaci pasovní dávala konsistoř sama, někdy též vikář. Policistovi ani ve snu nenapadlo, aby se tázal kněze na pas. Po povstání zaveden stav obležení v celém Polsku, Litevsku, Volynsku, Podolsku a tím dosavadní svoboda zrušena. Nadále směl vydávati pas k cestování z jednoho místa do druhého jen úřad policejní. Ve Varšavě musil kněz míti povolení k cestě od biskupa, kteréžto povolení musilo býti potvrzeno od komisaře, pak od vrchního polizeimejstra, což nebylo bez obtíží. Na nádraží musila legitimace býti ještě potvrzena od zvláštního komisaře nádražního; ovšem že před opuštěním nádraží bylo ji nutno předložiti opětně.

Dosud platilo nařízení pro všecky, r. 1864 ale zavedeno pro kněze něco zvláštního. Řiditel, kníže Čerkaskij, nařídil, že bez jeho speciálního povolení žádný kněz nesmí ani Varšavu opustiti ani do ni vstoupiti. V příčině trestu na menší delikty pasovní rozděleno bylo obecenstvo na tři třídy, první: dělníci, druhou: malořemeslníci, židé, duchovní a j., třetí: majitelé 2000 r. důchodu. Pro kněze pasovní delikty obnášely od 5—40 rublů.

Než byla doba povstání a obležení, tedy zvláštní předpisy a zvláštní obmezení jsou vysvětlitelna a na místě. Že byly hned na začátku povstání všecky kláštery zrušeny, je známo. Též je známo, že kněží, kteří aktivně v povstání se účastnili, nebo na nichž aspoň silné podezření lpělo, oběšeni, ostatní méně podezřelí zemřeli v žalářích nebo byli odvezeni na Sibír. Západní kraje byly náležitě očistěny ode všeho, co souviselo s revolucí. Ale předpisy pasovní zůstaly. Rokem 1866 nastaly pak poměry nové, nová zpráva království, nové řády. Pasovní předpisy na okamžik ulehčeny, ale jen na okamžik. A tu vlastně počíná naše historie.

Úkazem ze dne 31. prosince 1866 vyhrazeno je osobní vůli guvernerově, má-li a chce-li dáti pas kněžím a mnichům katolického vyznání. Kněží musí dříve předložiti povolení duchovních představených, mniši povolení ordinariátní, stvrzené od nejvyšší církevně-politické instance (pro cizí konfesse) zemské. Dostanou-li pak povolení od guvernera, mohou ze svého místa se vzdáliti, neboť k tomuto účelu pas se jim vlastně vydává. Kněz varšavský nad to musí dříve zjednati si od svého domácího pána vysvědčení, že proti odcestování není žádných překážek, kteréžto vysvědčení musí býti stvrzeno od policejního komisaře. Pak teprve dostane pas. Kněz venkovský musí s povolením úřadu duchovního jíti nebo jeti do vzdáleného — někdy několik dní — sídla šefa okresního. Cestu tam smí vykonati bez pasu. Kdežto pro lajky praxe je mírná, je pro kněze neúprosná. Dnes tato praxe je ještě přísnější nežli v létech minulých.

Jaké obtíže vymaháním pasu mohou býti spojeny, ukazuje následující případ z r. 1886. Kněz ze vzdáleného místa přišel ku krajskému šefu o pas. Předložil nejdříve biskupské povolení k odcestování. Šef ho nepřijal, že bylo v polském jazyku. Kněz se vrátil domů a na novou žádost obdržel během 2 neděl od konsistoře povolení v jazyku ruském. Nyní ale šef neuznal žádnou konsistoř, nýbrž chtěl potvrzení vikáře nebo biskupa. I to si zjednal, nebo děkan bydlél v místě. Ale ani nyní nedostal pasu, nebo šef okresu žádal písemnou žádost, ovšem kolkovanou. Kněz ji vyhotovil. Napsal v ní, že v „záležitostech rodinných“ je mu nutno cestovati do N. Šef vrátil knězi žádost, poněvadž v ní nebyla příčina určitě uvedena. (Tento důvod uvádí se od

laiků všeobecně a stačí vždy). Na základě nové kolkované žádosti konečně pas obdržel. Podobných případů vypravuje se mnoho, ač patří ovšem k výminkám. Ale zákon všecku podobnou šikanerii dovoluje. Někdy dávají šefové povolení na zvláštním papíře s červeným okrajem. jakého se užívá pro zloděje, veřejné dívky a podobné osoby. Naznačuje, že na majitele jeho má se dávatí dobrý pozor jako na osobu podezřelou. —

Zajisté zajímavé věci. Přijdou časem ještě zajímavější.

—s.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Odtud patrnó, že bohovědec katolický, má-li býti dokonalý, musí pravou filosofii znáti, musí mítí ducha filosoficky vytríbeného, ale tak, aby neproměňoval bohovědu katolickou ve filosofii a věrným trval víře, od Církve katolické hlásané. Aníž může býti jinak; neboť nadpřirozené zjevení Boží předpokládá přirozené a jest nad ním postaveno; ve svém obsahu drží pravdy přirozené, jež rozum z vnitřných důvodů chápati může, a nadpřirozené, právě tajemné, jež chápavost rozumu našeho přesahují, nejsouce nerozumy a jež přijati můžeme, leč věřice Bohu nadpřirozeně se zjevujícímu. A co Bůh nadpřirozeně zjevil, zaručuje nám katolická Církev učící, jejíž původ božský spočívá na jistotných důkazech historických.

4. Poněvadž nadpřirozené zjevení Boží stojí nad přirozeným, jest bohověda katolická, jež ono vykládá, nadřizena filosofii, jež toto vykládá. Tak rozuměti sluší větě: Filosofie, která vrcholí v bohovědě přirozené, jest podřizena bohovědě nadpřirozené, katolické. Nazývá se ona služkou této, ovšem ve smyslu křesťanském, ne pohanském; než poněvadž mnozí bez příčiny tímto názvem se pohoršují, porovnejme podle sv. Otců filosofii s křesťanskou nevěstou a bohovědu katolickou s křesťanským ženichem anebo onu s Církví katolickou a tuto s Kristem Pánem. Poměr podřizenosti není v oboru věd neobyčejný; neboť pořádek, který panovati musí mezi vědami mezi sebou souvislými, vyžaduje podřazenost jedněch a nadřazenost druhých; není tedy filosofii k potupě, aníž filosofii škodí; neboť bohověda katolická nezbavuje filosofii svobody patřičné, ale ji hájí a před nevázaností a zlým užíváním svobody chrání. A posléze přesvědčili jsme se, že bohověda katolická filosofii ve mnohých příčinách prospívá. Pročež podřazenost nemůže nebýti filosofii užitečnou.

Rozčástení filosofie.

Jelikož jest filosofie vědou ve smyslu výtečném, připadá na ni co nejpečlivěji a nejprísněji pořádati své předměty. Tyto předměty jsou dílem myslí lidskou tvořeny, dílem nejsou tvořeny. Předměty myslí lidskou tvořené jsou bytci v myslí lidské bytující a pojednávají se v logice dvojí, v logice formálné, která vyšetřuje jejich správnost, zdali jsou tvořeny podle zákonů logických, myslí lidské vstěpených, zdali jim přísluší pravda formálná, a v kritické, která vyšetřuje jejich platnost, zdali jim odpovídají předměty mimo

mysl lidskou, zdali jim přísluší pravda látková. Když filosofie dokázala, že bytčům, v myslí lidské bytujícími, podle zákonů logických utvořeným odpovídají předměty mimo mysl lidskou, zabývá se předměty mimo mysl lidskou bytujícími. Z těchto se poznávají jedny, aby toliko byly poznány; druhé, aby také podle nich se pořádali činové vůle naší; oněmi se zabývá metafysika, těmito morálka. Metafysika odmyšlejíc čili abstrahujíc od hmoty měrou nejvyšší zabývá se bytci nehmotnými, nad smysly povznesenými, pouze rozumu přístupnými. Nehmotnost však uvažovati se může buď obecně, pokud přísluší všem bytostem, anebo zvláště, pokud přísluší určitým. Proto činíme rozdíl mezi metafysikou obecnou, ve které se jedná o bytosti, bytnosti a jsoucnosti, o mohoucnosti a konu, dále o přívlastcích bytosti, jednotě, pravdě, dobru a kráse, dále o dokonalostech bytosti, po té o nejvyšších rodech bytosti, podstatě a případech, posléze o příčinách, a mezi metafysikou zvláštní. Metafysika zvláštní se dělí na teologii přirozenou, psychologii a filosofii přírodní čili kosmologii. Neboť určitá bytost nehmotná vylučuje naprosto ze své bytnosti hmotu, jakož i všelikou mohoucnost trpnou, anebo, ač hmotu vylučuje tak, že bez ní působí a od ní oddělena bytovati může, přece s hmotou se spojuje, aby s ní tvořila jednu přirozenost, anebo s hmotou jest spojena zcela a úplně. První bytost nehmotná jest Bůh; druhá duše lidská; třetí podstatná forma čili údoba bytosti přírodní, buď zvířete, anebo byliny, anebo nerostu. Morálka činy lidské svobodné pořádá, aby se shodovaly s cílem vytčeným a dělí se na etiku, která je rozebírá ve příčině formální a abstraktné, stanovíc podmínky, ze kterých jsou mravně dobré, a na právo přirozené, jež stojíc na hledišti látkovém a konkrétním podle zásad etiky zkoumá, které povinnosti má člověk plniti podle své přirozenosti a rozumu svého a z jakých práv se těší.

S filosofii úzce souvisí věda o krásném umění čili aesthetika, a věda o umění vychovatelském, paedagogika; obě spočívají na základech filosofických, ze kterých se jim dostává ceny. Chce-li kdo se zdarem ve filosofii prospívati, musí se zabývati dějinami filosofie, pravdivě vyličenými.

Tyto všecky části, nauky přivlastňuje kněz katolický filosofii a nezdráhá se jim všem věnovati péči náležitou.

O methodě filosofické.

Chce-li filosof k pravdě dospěti, musí se varovati paterých výstředností:

1. nepředpokladnosti (apriorismu) a nekritičnosti filosofického (dogmatismu),
2. pochybovačství (skepticismu) a rozumářství (rationalismu),
3. ontologismu a traditionalismu,
4. zkušenectví (empirismu) a vidinářství (idealismu),
5. nominalismu a přemrštěného realismu.

1. Nepředpokladnost záleží v tom, že filosof pravdu z ničeho tvoří nevšímaje si zkušenosti ani zevnější, která jest mimo mysl jeho, ani vnitřné, nedbaje ani zákonů ontologických, kterými řízeny jsou věci a děje zevnější, ani zákonů logických, oněm odpovídajících, kterými řízeno jest naše myšlení. Není však žádný člověk tvůrcem pravdy, jelikož ji nalézá, poznává a uznává; proto jenom zdánlivě stoupci nepředpokladnosti čili, jak říkají, nepředpojatosti ničeho nepředpokládají, ničím nejsou předpojati, v pravdě nepředpokládajíce, co jest, předpokládají, co není, t. j. vycházejí od položek, domněnek nepravdivých, nerozumných.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Volební provolání kat. lidové strany německé Prohlášení vládní. Přímé volby. Rozpočet. Dr. Podlipný. Koulův plán prokopání Letné. Zprávy o korunovaci a úřední české řeči. Katol. pol. jednota. Vlast. Katech. spolek. Volební ruch.) — Německá kat. lidová strana vydala volební prohlášení, které jistě je pamětihodné. Z německé strany, která dosud byla opanována liberalismem, je to poprvé, že lid vyslovuje se pro národní spravedlnost, ano i pro státoprávní naši myšlenku. V předešlém čísle ukázali jsme, jak hned na začátku ústavní éry liberalismus nás poškozoval (tenkrát i liberálismus český) národně a státoprávně. Tak se dělo, jak dále ukážeme, stále. Sotva že ve Vídni padl, hned roste i smysl pro spravedlnost u německého lidu i tam, kde bychom se toho nejméně nadáli. Až i v Čechách tento zhoubece národů padne bude smír na samém prahu. My vždy jsme hlásali, že křesťanský duch nás v Čechách smíří, provolání křesť. lidové strany je toho důkazem. Práví se v něm: „Ačkoli uznáváme a oceňujeme státní jednotu Rakousko-Uherska, přece můžeme souhlasit jen s takovým vyrovnáním s Uhry, kterým konečně budou zavedeny spravedlivé poměry mezi oběma polovicemi říše. Nelze nám trpěti, aby naše užší vlast ještě i na dále bradila útraty hospodářského rozvoje země uherské.“ O národnostních poměrech praví se v provolání: „Uznávajíc práva a svéráznost jednotlivých království a zemí spatřujeme lepší budoucnost Rakouska jedině v národnostním míru a proto vyjdeme vstříc všem národům naší vlasti s úplnou a stejnou spravedlností, což nebude nám překážeti, abychom se považovali za pravé zástupce německých zemí, jež vždy byly jádrem a střediskem naší katolické skupiny.“ — Druhé zasedání zemského sněmu přineslo neobvyklé poslušnosti vládní, které budilo zprvu jistou sensaci. Tolik je z něho patrné, že vláda „českou otázku jazykovou a státoprávní“ uznává. O státoprávní stránce děje se v prohlášení sice jen potud zmínka, že prohlášena nerozdílnost českého království, ale v otázce jazykové slibeno zřejmě, že česká otázka

bude rozluštěna dle zásady plné rovnoprávnosti a rovnocennosti obou národností. Jako podmínku ale položila vláda schválení předlohy o zavedení kurii pro volby do zemského výboru, ústavů zemských a komisi sněmovních. Smysl je patrný. Zrušením nadvlády německé nabude český živel veliké převahy. Kuriemi mají býti německému živlu zákonně pojištěn vliv a moc. Budoucnost ukáže, jak tomu vláda rozumí. Poněvadž my Čechové nikoho utiskovati nemíníme, budeme asi se vším souhlasiti, co nebude na úkor národnosti naší a jejímu vlivu, který co do počtu obyvatelstva a jeho platnosti mu přísluší. České strany uvítaly prohlášení celkem sympaticky, ač mnoho pozitivního mu nepřikládají; německé s jistým odporem. Židovsko-němečtí liberálové byli bez sebe hněvem a zlostí. Vederemo. My ovšem máme to přesvědčení, že k úplnému uplatnění českého živlu je ještě daleko, ale i každý malý krok je krokem k cíli; jedna vymoženost je podkladem k vymoženosti další. Těch romantických politiků, kteří druhdy divy očekávali, je dnes už málo. Ale cíle dojdeme, budeme-li moudří a vytrváme-li. — Na sněm přijat všemi hlasy návrh, aby zavedeno bylo přímé hlasovací právo a volby skrze volitele, aby byly zrušeny. Říšský sněm ponechal, jak známo, právo, ustanovit formu voleb, sněmům zemským. Je tedy oprávněná naděje, že co nejdříve k změně přijde. Jen aby také způsob byl rozumný a takový, aby volebním švindlům, jako všady bujají, byla učiněna co největší přítrž. Katolická lidová strana skládá na přímé volby veliké naděje. — Zemský rozpočet ukazuje obrovský schodek 17 078.806 zl. Bude nutno opatřiti zemskou výpůjčku. Veselé to poměry v zemi, z níž pro celá Rakousko plyne nejvíce milionů na uhrazení zájmů společných, ano i do jiných zemí. Pod nepřirozenou touto tíhou, která státnímu právu českému ve tvář bije, nejbohatší země doma chudne. Čechy sice i v době plné platnosti česk. stát. práva krvácely a platily vždy nejvíce pro zájmy všeobecné, proti Turkům pro zájmy panovníčí, ale způsob byl svézákonný, povolání k tomu vycházelo z domácího sněmu. Tato finan-

ění otázka která je jednou z nejdůležitějších otázek česk. stát. práva. musí brzy přijíti k platnosti. Bude to těžký oříšek. ale možná, že v tom Čechové s Němci českými spíše se dohodnou, nežli v otázce jazykové. Vždyť jde o život společné vlasti. — Dr. Jan Podlipný nastolen byl na primatorský stolec král. hlav. města Prahy 30. ledna. Není paměti, že by v minulých dobách nastoleni starostovo dělalo někdy takový rozruch jako nastolení dr. Podlipného. Ovšem, první mladočech nastoupil nejvyšší místo samosprávné v zemi. Mimo to je známo že nový starosta je muž stkvělé representace, i není divu. Obřad nastolení byl dle toho stkvělý. Šlechta, klerus, buržoasie liberalní a konservativní závodili v projevech zdvořilosti k novému purkmistru. Jediná lidová strana drží se stranou. Nový purkmistr prohlásil že „sám kdo svobody hoden, svobodu zná vážití každou.“ Chce hájiti svobodu každé konfesse. To má při obrovské kat. většině u nás smysl, že chce hájiti konfesse židovské, protestantské a různé ty nové sekty. Je to stanovisko víra jako víra. Dle našeho „omezeného“ soudu měl dáti výraz katolickým tradicím cyrilomethodějským a svatováclavským a pak, když už nechtěl všechny volati pod tento prapor, slibiti oprávněnou šetrnost k vyznáním jiným. Ale zdá se, že nový starosta bude zaujímati stanovisko otce, který stará se o celý dům a objímá ho affektovanou láskou, doma ale je zároveň nespravedlivým mrzoutem k vlastním. Však dlužno vyčkati, nová hodnost, nové mravy. Dále mluvil nový primator velmi otevřeně místodržitelovi do srdce, klada mu české požadavky na srdce; vymezil požadavky české otázky a slovan-ské Prahy jasně a slíbil je i hájiti Tu ovšem s otevřenými a jasnými těmito melodiemi souhlasíme. S dr. Podlipným vystěhuje se z radnice starý cop asi na vždy. Dále mluvil o hospodářských záležitostech Prahy. — kanalisaci, pitné vodě, splavnosti Vltavy, sloučení města — jež jsou známy. Vytrhne-li on Prahu ze zkázy, do níž spěje? Praha má tolik dluhů, že na každou hlavu připadá z toho několik set zlatých. Kdo tu odpomůže? Snad sloučení s předměstími? Ta vidouce nezbytí sloučení velemoudře rovněž po hlavu se zadlužila. Zde tedy je pro

genialní hlavu příležitost k nesmrtelnosti. Když to nepůjde, zbude na zakrytí přece jeden plášť. ten vyvinutý protiklerikální smysl, o němž byla v č. 2 Obrany řeč; ten se pak rozestře. — Při této příležitosti zmiňujeme se o plánu prof. Kouly na prokopání Letné a spojení Starého města se Stromovkou. Jedni praví, že je genialní druzí, že smělý. Moderní lidé s ním souhlasí, cititelé dějin a znalci staré pražské historie se jím urážejí. Zvítězí asi ti první. Moderní věk nemá smyslu než prospěchářského, pokrokového t. j. vždy po novém toužícího, a centralisticky nivelisujícího. Nad to pak projekt Koulův slibuje několik milionů čistého výtěžku, jež Praha potřebuje jako sůl. I dojde asi na něj. V místech od Lannovy továrny má vésti nádherný most přes Vltavu k Letné. která má býti prokopána tak že by Letná tvořila dva vrchy. Tyto nádherným mostem by se spojily. Aby z hlavní budoucí třídy Starého Města, která k mostu přes Vltavu a prokopávce bude vésti, nepřijemný dojem se zakryl, má před prokopávkou státi velkolepá vítězná brána. Vrchy letenské by se ovšem se všech stran upravily. Tím získalo by se krátké spojení se Stromovkou, (k dolní restauraci musilo by se však příkrým svahem dolů), nové pozemky a jiné výhody. Záležitost má prý býti rozhodnuta brzy. — Česká veřejnost očekává s napjetím nějaké kroky vlády ve prospěch spravedlnosti národní. Mluví se o korunovaci, též o české úřední řeči. Dosud nestalo se nic. Že nemáme české úřední řeči je v pravdě úžasné. Člověk na to nesmí vzpomenouti, neboť se v něm bouří všechna krev. Snad jubilejní rok něco přinese. — Valné hromady konaly jednota katol. politická a dražstvo Vlast. Na četně navštívené schůzi, dne 31. ledna odbyvané, mluvil o volební otázce kanovník Kuchynka s velikým úspěchem. Vyslovil se pro to, aby uvědoměli katolíci vystoupili při volbách samostatně. Požadavkům katolickým dal výmluvný, umírněný a přesvědčující výraz. Po řeči nastala debata, ač neobvyklá, vedli si řečníci dosti svobodně. Časem by se vycvičili takovým způsobem debataři směli a uvědoměli. Na valné hromadě „Vlasti“ panovala nejkrásnější shoda k níž ovšem přispěl i způsob řízení její; jeť

dr. Horský předseda vyškolený jako málo kdo. Daleko méně parlamentárně šlo to při ustavující hromadě spolku katechetského. Časem i to se napraví. Přejeme novému spolku mnoho zdaru. Má velký úkol duchovní, hmotný a literární. Nyní snad začne se u nás pracovati v paedagogice, historii paedagogické a p. Snad pozdají se mu, že bude s úspěchem pracovati na zlepšení hmotného stavu katechetů (jsou katecheti i se 600 zl. z nichž ovšem dlužno 100 zl. ještě odečísti na taxy). Je věru nebezpečí, že také před světem část stavu kněžského v ohledu socialním klesne na stupeň, kde pozbude veškerého, dnes tak už nepatrného vlivu, na obecnstvo. Ze 600 zl. k proletářům je už jen krok, neboť ku svatým jde to daleko hůře. Kdo při 600 zlatých dovede se udržeti na vznešeném stanovisku sv. víry a církve, je ovšem na cestě k nim. Ale my mluvíme o současných socialních poměrech, těch přirozených, lidských. — Křesť. lidová strana česká kandiduje v V. kurii, a to nikoliv na slepo, jak Pán Bůh dá, nybrž po dobré přípravě a s náležitou agitací. Významné jest, že proti ní spojili a spikli se nejen socialisté, ale čeští liberalové, židé, velkokapitalisté, a lid, pokud neuvědoměn a hlup, byl těmito živly zfanatisován. Vášně dostoupila takového stupně, že tekla i krev. A pak jsou lidé, kteří jsou proto, aby se mlčelo, čekalo, že se to s tím liberalismem tak zle nemyslí, pak jsou lidé, kteří berou za zlé knězi, když je bojovný nebo se obětuje. Víra je v nebezpečí, boj jde na život a na smrt. Velkolepě zatápějí socialní radikálové, kteří agitují jako zběsílí, liberalistickým mladočechům. Lekáme se příšery socialně-demokratické, ale nesvědomitým hazardérům, kteří z osobních a liberalistických vášní pohrávali si s nejsvětějšími statky národa a podkopávali základy společnosti, lázeň z toho srdce přejeme. Jsou

to jejich dítky, kteří matku požírají! To je jisto, že národní organizace už dnes na uhájení společenských řádů nestačí. Je charakteristické, že kněží jdou opět do boje vytaňovat kaštiny. Kdo má pak největší zásluhu o společnost? Ten, kdo ji ze sobectví rozbíjí nebo ten, kdo svá záda. své jméno a svou krev nasazuje, aby jí uhájil? Bude nutno, jednou aspoň napsati dějiny moderních sněmovních voleb, aby celý ten švindl, o němž každý potichu mluví, jednou byl zjeven. Tak snad padne i liberalistická zásada volební. Bude zajímavo zvědět, budou-li mladočeši ještě pro všeobecné rovné hlasovací právo.

Z talmudu. Při té volbě v páté kurii člověk si tak maně vzpomene na některé úryvky z talmudu. Nám napadají následující: Duše Židů mají přednost, že jsou částí Boha samého. Duše ostatních lidí pocházejí z ďábla a jsou podobné duším zvířat. — Panství nade všemi ostatními národy musí býti údělem Židů. — Očekávajíc příchod Mesiáše budou Židé v ustavičném boji s ostatními národy. Až nad nimi zvítězí, přijmou národové víru židovskou, jediné křesťanům této milosti se nedostane; ti budou úplně vyhubeni, poněvadž pocházejí z ďábla. Žid je z Boha a kdo Žida uhodí, nejza sám Židem, zasluhuje smrti. Jediné Židé jsou lidmi, ostatní lidé jsou odrůdami zvířat. Pes má více ceny nežli ne-Žid. Ne-Židé jsou nejen psové, ale oslové. Duše ne-Židů pocházejí z ducha nečistého, duše Židů z ducha božího. Žena, vyšeďší z lázně, musí se znova mýti, je li prvním předmětem, jež spatří. věc nečistá jako pes, ne-Žid, prase. Ne-Židé byli stvořeni toliko proto, aby sloužili Židům ve dne v noci a nepetržitě. Židu je zapověděno chváliti vzdělanost nebo ctnost ne-Žida. — Čtvero je nečistých zvířat, jež představují národy nežidovské. Prase představuje křesťany . . . .

Obsah „Obrany“ :

Hlasovací právo. — k. — Brímě, které se dá zmenšit. (Slovo k rolníkům a jejich přátelům). — r. — Z Východu. — s. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Z hloupých nejhlopější.

Že jimi myslíme internacionální sociální demokraty, ví každý napřed. Učiniti se za dosti skrovný groš nástrojem židovského velkokapitalismu, hájiti poctivost a počestnost židovstva a stavěti ho nad křesťanství, vlastní kněze tupiti z pouhého duchovního lokajství a nazývati je zloději, utlačovatelé, nepřátelé lidu, židovství považovati a rozhlašovati za přítele lidu a za naději jeho povznesení hmotného, to a podobné je tak hloupé, že člověk neví, má-li se diviti, smáti nebo se hroziti. Že by všichni nežidovští vůdcové sociálních demokratů byli Jidášové, kteří pouze a jedině za ten groš prodávali svůj lid židovskému velkokapitalismu, že by činili se jedině pro ten žaludek cynickými nástroji v ruku israelitské aliance k rozbití křesťanské společnosti, k zničení církve, aby stálým štváním mezi národy byli zrakové jejich odvráceni od vykořisťování lidu a opanovávání jeho, to přece nedá se věřiti. Je pravda, že materialism v naší době brozně se zmohl, ale vědomě a klidně zaprodávati svůj lid, své bratry židovské internacionální moci — ne, to je neuvěřitelné. Ne mezi lidmi tak špatné dlužno počítati sociální internacionální demokraty, ale mezi nejhlopější z hloupých, mezi ty, kteří jako nedospělé děti při loutkovém divadle vmýšlejí se v utopie a rozhňují se pro ně, kteří podléhají kouzlu lidového řečníka, moci vznětlivé, hrubší povahy, kteří uvěřili konečně, že jsou k tomu povoláni, aby ve společenské organizaci vyvolali nějaký světodějný obrat.

Že židovstvo nesmýšlí s lidem dobře — o jednotlivcích nemluví, — může poznati každý, kdo má otevřené oči. Každý zná jich milionové šmejdy, jimiž lid byl a jest ožebračován, každý zná vyssávání půdy pod rukama židovských správců takové že za několik let je úhorem, každý ví, že lichvářství, kterým celé dědiny, miliony rodin zničeny, zavedeny, nejvíce a nejbezohledněji prováděno od židovstva. Rovněž ví každý, kdo mívá v ruku prodávání dívek do harémů cizích, kdo mravně nejzhoubněji působí v celých krajích, kdo křesťany svádí z ctnostného, patriarchálního života do proudu hmotářství a zásad liberalismu. Každý slyšel aspoň o velmoci peněžní, jež určuje ceny obilí, přemnohých výrobků, jež skoupiivši veškeru surovinu některého odboru,

prodává ji pak, jak draho chce, a j. a j. toho druhu věci, které o všem možném svědčí, jen nikoliv o lásce k lidu. Jen z hloupých nejhoupější mohou židovsko-zednářskou moc považovati za něco, co lidu prospívá nebo vůbec prospěti může.

Než to jsou věci praktického života, o nichž v denních listech ustavičně se mluví, věci, jež praktických politiků především se týkají. My více theoreticky a zásadně vésti si musíme. V tom smyslu musíme říci, že židé, chtějí-li býti věrnými svým talmudským zákonům, nemohou a nesmějí vůbec býti přáteli nikoho mimo svůj národ, nejméně pak smějí býti přáteli křesťanů. Následuje důkaz.

V roce 1884 vydal dr. J. Ecker v Paderbornu knihu (der Judenspiegel im Lichte der Wahrheit), která obsahuje mnoho látky k našemu důkazu; my jen něco vyběfeme.

Pramenem židovského práva je tak zvaný „Šulchan Aruch“, jež r. 1540—1564 vydal rabín Josef Quaro (Karu) a 1573 doplnil a znovu vydal rabín Mojžíš Isserles. V této formě uznává se „šulchan aruch“ jako jediné pravý a závazný zákonník židovský mezi všemi pravověrnými židy světa. To potvrdil „svatý“ sjezd 94 rabínů v Uhrách na podzim r. 1866 odbývaný, jak Hirsch Eisenstadt v předmluvě komentáře ku zmíněnému zákonníku potvrzuje (1857). Že šulchan aruch se zakotvil (Wurzel gefasst) téměř ve všech zemích a že za jediné platný zákonník židovský je uznáván (als allein massgebendes Gesetzbuch anerkannt und gewürdigt wird), potvrzuje Jindřich Ellenberger v „Histor. Handbuch“ str. 47 (Pešť). Šulchan aruch rozpadá se na čtyři oddělení, z nichž poslední čtvrté obsahuje ve 29 kapitolách poučení o věcech civilních a trestních a vůbec společenských, jako o soudnictví, majetku, obchodě, půjčování peněz a p. Je to tedy tento čtvrtý díl, který určuje právní poměr židů k ne-židům.

Z citátů ve spise hojně uvedených a doslovnými výpisy ze šul. aruchu doložených je patrné, že židé považují se za plemeno vznešené. Kdo není příslušníkem jejich, je nazýván „akum“ (modlář), nebo „goj“ (pohansky sprostý lid). Mají ovšem židé jisté přednosti a schopnosti, jimiž nad jiné národy vynikají, ale nějaké přednosti má každé plemeno. Kniha Eckerova uvádí takové výpisky, které ukazují na pýchu a vysokomyslnost, které jsou nejen urážlivé, fanaticky nepřátelské, ale i směšné. (Viz poslední naše číslo, nebo v české řeči brožury dr. Justa). V „orach chajjim 55, 20 akum srovnán s blátem, tamže 576, 3 nazýván akum prasetem, tamže 225, 10 srovnán se zvířetem. Kdo s těmito výroky srovná způsob, s jakým dr. Adler v Arbeiterzeitungu a židé ve svých novinách vůbec píší o kněžích, klerikálech, křesťanských socialech a o církvi vůbec, musí doznati, že srovnává se vesměs s duchem, jak čtvrtý díl šulchan aruchu tomu učí.

V příčině katolické církve má tento zákonník veskrz „svobodomyslné“ zásady. Tu se čte na př. Orach chajjim 224, 4.: Každý žid je zavázán, jde-li kolem zbořeného katolického chrámu, říci: „Pochválen budiž, Pane, že jsi tento dům modloslužby zničil. Dle Jore de a' 143 má býti dům žida vzdálen od kostela křesťanského a místo má býti naplněno lidskou nečistotou a trním. Tamže 146, 14 čte se, že je to dobrým dílem, ničiti modly a jich sluhy (církvev a kněze).

Sociální demokraté, kteří dali se ve službu židovského velkokapitalismu, přijali tohoto ducha nepřátelského vůči křesťanské a katolické církvi. Aspoň veškerá činnost sociálně demokratická hlavně tímto směrem se nese. Společenské požadavky její jsou jen přívěskem. Těmito sliby byli sociální demokraté jen přilákáni, neboť pouze moment nenávisti ku křesťanství byl by k tomu nestačil. Zájmy dělnictva postaveny od židovského tisku a od agitatorů proti církvi, jakoby ona stála zájmům dělnickým v cestě. Ve Francii je celý parlament téměř sociálně demokratický, a přec z požadavků sociálně demokratických neuskutečněno nic. Ovšem ale naplněn je celý téměř parlament francouzský duchem zákonníka šulchan aruchu; u nás naplnění jsou jím sociální demokraté. Skutečně také nebránil jim velkokapitál, který je také v rukou Židů, aby s těmito při nynějších volbách se spojili.

Prátelštěji chová se tento zákonník k liberalům a nevěrcům. Dáti dar akumu zapovídá, ale dovoluje, nevěří-li akum v modly a neslouží-li jiní (Jore de a' 148, 5). Z těchto a z podobných výroků lze si snadno vysvětliti sympatie našich liberalů k židovstvu, literární a společenské, z nich lze si i vysvětliti boj obou proti konfesijsní škole, nebo i o této je v zákonníku v jistém smyslu řeč. Naše liberalistická společnost přijala tu nevědomky tu vědomě mnohé zásady šulchan aruchu. Odtud to přátelství, jež v poslední době se hatí, nikoliv však z ohledů náboženských nebo církevních, nýbrž z ohledů materiálních.

Jak z uvedeného citátu patrno, je dar liberalistickému akumu dovolen. Kdyby Židé chtěli se upřímněji dělití s liberaly o majetek církve a lidu, přátelství trvalo by snad dále, ale šulchan aruch i přes jakési sympatie k liberalům obsahuje poučení taková, z nichž patrno, že přátelství toto je sobecké, že Židé veškeren majetek považují za právo výhradně své. Čte se tu „chošen ha — mišpat“ 227, 1 a 26. „Je zakázáno ošiditi (übertortheilen) bližního při koupi a prodeji, ale u akuma není to ošizení — — Haga ch. ha-m. 156, 5. — peníze akumů jsou peníze bez pána a každý, kdo nejdříve přijde, vezme je ve svůj majetek. Nebo tamže 226, 1. Ztracenou věc akumovu možno podržeti; kdo ji navrátí, hřeší. Tamže 348, 2 je podvod proti akumu dovolen, ale nesmí býti spozorován. O křivé přísaze a přísaze z nouze zajímavá poučení obsahuje Haga k Jore de a' 329, 1. Ostatně rádi vyznáváme, že ne všichni Židé k těmto zásadám se přiznávají. Pokud však vedou sociální demokracii, přiznávají se k nim očividně.

K tomu ještě několik slov odjinud, nebo k předmětu právě projednanému ještě několikráte se nyní, kdy židovský socialismus i u nás ukázal se v takové síle, vrátíme.

Dne 30. dubna 1891 hájil liberal Rickert na něm. sněmu velmi vřele Židy a jich učení vzhledem ku křesťanům. Totéž učinil 17. listopadu. Hájil Židy hlavně proti obviněním lichvářství tvrdě, že talmud není zákonitou knihou židovskou a že talmud lichvu zapovídá. S ním v pěkném souhlasu psaly všechny sociálně demokratické listy. Na to odpověděl Liebermann ze Sonnenbergu dne 8. prosince 1891 v přednášce v Lipsku konané. (Kleine Aufklärungsschriften č. 1., Lipsko u Fritsche.) List reformovaného židovstva, Archives israelites 1865 str. 25. píše: „Co se týče talmudu, vyznáváme jeho bezpodmínečnou přednost před zákonem Mojžíšovým.“ R. 1888 vyznal soudní

znalec prof. Kohn pod přísahou při mariborském procesu, že talmud platí za pramen židovské morálky. Privil na otázku soudcovu „Pro věřícího Žida je vše, co talmud obsahuje, závazné jako učení, jež Mojžiš na Sinaji přijal. Všecka zařízení židovských obcí spočívají na talmudu, jež dlužno pokládati za základ a pramen židovské víry jako bibli. Pro nevěřící Židy nemá Starý zákon závaznosti, přece ale zůstávají ve svazku židovství, poněvadž obsah mravní židovstva plně a cele uznávají. V tomto ale stojí v hlavní věci s talmudem, který tento mravní zákon obsahuje, ve spojení.“ Citát tento je vzat z rabínského lisu „Jüdische Presse“ dra Hirsch-Hildesheimera (Berlín). Na rabínských seminářích je talmud hlavním učebním předmětem. Ve všech větších městech jsou talmudské společnosti, v nichž talmud se pod vůdcovstvím rabínů čte. Roku 1866 usnesla se židovská generální synoda, o níž už byla zmínka, „že před očima křesťanů veřejně má býti šulchan aruch popírán, že ale ve skutečnosti každý Žid v každé zemi jeho zákony vždy plniti má.“ (Rohling, Talmudjude 24.)

Mimochodem podotýkáme, že talmud skládá se ze dvou částí, z mišny (roku 218 po Kr. revidované) a z gemary asi roku 500 ukončené. Výtah z tohoto talmudu zove se šulchan aruch, jež jedině jsme citovali hlavně proto, že je běžným zákonníkem rabínského židovství. Že tomu tak, že talmud, hlavně výtah z něho, šulchan aruch, je platným zákonníkem židovským, je z uvedeného patrné. Nyní mohli bychom ještě citovati, jak si má židovský soudce při procesech počínati, a jiné, ale dost prozatím.

Kdo uváživ tyto výroky (viz též Rohling: der Talmudjude) bude věřiti, že židovství chce dobro lidu, mezi nímž a s nímž žije?

My nejsme antisemity v hrubém smyslu, jak antisemitismus tu a tam rádí, ale litujeme z hloubi srdce, že duch šulchan aruchu vnikl v celé vrstvy našeho lidu. Liberalismus k tomuto připravil půdu. Naši liberalové domnívají se namnoze, že volati Židy do národní práce, uznávati jich naprostou náboženskou a sociální rovnost je stanovisko humanity, snášlivosti a pokroku. Někteří to myslí upřímně, jiné k tomu vede bezohledné sobectví; chtějí též něco získati. Rabinism šulchan aruchu těmto posledním nevdá, ale ze strážáka klerikalismu dostávají husí kůži; onino první jsou nevědomí snilkové. Jsou tedy rabinisté při svých sympatiích aspoň chytří, totiž chytří dle chytrosti synů tohoto světa. Kam to při této jejich chytrosti s lidem přišlo, lze viděti. Je to chytrost málo vlastenecká a demokratická, která má své důvody buď v šulchan aruchu nebo v kapse. Tato chytrost obrací se zřejmě v hloupost, nebo pomału mimo Židy nebude bohatých lidí a velikých majetníků. Mnozí to poznávají. Kdyby nebyli tak přes příliš ssáli do sebe ducha protiklerikálního nebo nezdržovala je pruderie směšného „pokrokového stanoviska“, dávno vál by z liberalní buržoasie jiný vítr — vyjma snad několik málo sobců a najatců. Ale pravými, celými, rohatými hlupáky jsou naši internacionální sociální demokraté. Čistí jich sociální utopie, rovnost v práci a majetku a pod. a viděti v čele hnutí socialistického Adlery a Ingwery, to je k puknutí směšné a hloupé. Ale jak to skončí?

Německá odpověď na východní otázku. *)

Východní otázka je německou otázkou, pravil prý r. 1854 Bruno Bauer. Dvacet let později však řekl Bismark, že Východ nemá pro Německo ani tolik ceny, jako kosti pomoranského granátníka — a národ myslitelů mu přisvědčil. Ze všeho škodlivého, co Bismark Německu naložil, je tato politika to nejzlobnější. Německo samo — a z veliké části právě za Bismarka zaviniilo, že Rusko stalo se evropskou velmocí. Rusko. vzmohlo se více svou vyčkávací politikou, svou nepoctivou diplomacií a panovačností pruskou, která strhala všechny hráze proti ruské záplavě postavené. Svou silou tvořivou nebylo by Rusko nikdy tak daleko dospělo.

Divno, že moci suchozemské nacházejí to zcela přirozeným, když Rusko rozhoduje spolu s nimi o evropských záležitostech, ano shledávají to přirozenějším než vliv Anglie, protože je mocí námořskou a ne suchozemskou. Ze stávajících poměrů mohly by přece čerpati poučení, že Rusko je něco docela jiného než evropská moc.

Již Herder poukazoval na nebezpečí hrozící z Východu, a mužové jako Bedřich List, Constantin Frantz, V. A. Huber, Rodbertus, Lagarde, mimo to ukazovali pro Německo nutnou potřebu zemí kolonisování schopných. Frantzovým ceterum autem censeo bylo: vytlačiti Rusko z Polska i Litvy, na tom chtěl žíti a umříti.

Zatím Rusko se rozšiřuje, obyvatelstva přibývá a proti němu stojí předlidněné, uvnitř víc a více se kazící Německo. Že tak nemůže zůstat, cítí každý, ale jak pomoci, toho nepoznává téměř nikdo, ač svrchu zmínění mužové nakreslili dosti zřetelně plán politiky budoucnosti.

Rusko nemá nyní zájmu na podporování bouří východních proti Turecku, vždyť všechny moci pracují mu do rukou. Má sice jednoho sebevědomého odpůrce — Anglii. Je něco pravdy na tom, že Anglie se horečně namáhá rozproudit východ. Ale neměli bychom jí za to kaceřovati, jí pohrdati, nýbrž býti jí vděční a pomáhati jí. Je prý to nevlastenecké, ale to tvrdí jen průmyslníci, kteří vidí v Anglii nebezpečnou konkurentku na světovém trhu. Jejich pokladnice — toť jejich vlastenectví. Podporováním Ruska míní si svůj zisk ještě na několik desetiletí pojistit. Nevidí, anebo zatajují, že právě v tom je největší nebezpečí. Chtějí, aby Turecko liquidovalo, aby bylo rozděleno — ovšem bez Anglie. Ale patří k tomu dětinská víra, abychom mohli věřit, že je třeba jen rozkazu suchozemských mocí, aby světové moci Anglie více nebylo.

Je zbytečno dohadovati se, co by Anglie v tom případě učinila. Ale je jisto, že britský lev by vydal řev, až by naše výdělkářská společnost strachem zalezla nevím kam, vždyť by jí šlo nejdříve o krk. První obětí boje byl by německý vývozní obchod. — Tím ovšem nechceme říci, že by Anglie v tomto boji najisto zvítězila; ba je pravděpodobno, že by podlehla sjednoceným mocnostem suchozemským — ale pak?

Nejprve by se sesulo světové panství anglické. Jižní Asii, asijské Turecko a Cařihrad shráblo by Rusko; americké državy Spojené státy; africké

*) Deutsche Antwort auf die orientalische Frage. Ottomar Schuchardt „Die Zeit“ ze dne 9. ledna 1897.

Francie. Kdyby v boji — třeba jen blahovlnnou neutralitou pomáhalo Německo, dostalo by snad také část kolonií. Ale celkem dočkalo by se takových zkušeností, jako Bedřich Vilém III, když jej Alexander I. nechal naholičkách v míru Tylžském. Možná, že by Rusko nechalo Německo ještě jako říši vasalů — úplnému ujařmení by však neušlo nijak, neboť svrchu zmíněné dělení nebylo by konečné. Rusko stálo by blízko uskutečnění závěti Petra Velikého.

Ale doufáme, že k tomu nedojde; doufáme, že přirozené, silné hnutí lidu ukáže pánům, že zachování kulturních vymožeností, že štěstí a blahobyť všeobecný má přece jen více ceny, než hromadění statků hmotných v rukou několika málo jednotlivců.

Národu, jemuž hrozí udušení nadprodukcí intelligence, národu takovému měla by býti jeho politická dráha zřejmou, pokud v době „politiky realistické“ přikládá se jen nějaká cena faktům.

Na jihovýchodě, na Balkáně, v Malé Asii, Západním Rusku leží nesmírně mnoho země špatně obdělávané, nebo vůbec neobdělávané, protože není dosti vydatných a schopných pracovníků. Tam jest povolání našeho národa, má-li vůbec ještě jaké. Ale k tomu je třeba přátelského, těsného přimknutí se k Rakousku (Wiederanschluss).

Bruno Bauer hleděl jasněji než kníže Bismark: východní otázka je skutečně německou otázkou a cesta k jejímu rozřešení je odstrčení Ruska a založení Středoevropské federace. — Potud pan Schuchardt. Nuže pokusíme se mu dáti českou odpověď na východní otázku.

Víme, že nelze nám mluvit jménem celého českého národa. Ale tak, jak si to dovolil Schuchardt, můžeme si to snad také dovoliti my. Vezmeme si ovšem na pomoc také naše politiky — aspoň ty dva nejlepší — Palackého a Havlíčka.

Zatím odpovíme něco přímo na vývody p. Schuchardtovy. Celkem není daleko pokušení charakterisovat celý článek dvěma ne právě lichotivými větami. Strach má veliké oči a nenasytný hlad je zlá nemoc.

Strach má veliké oči. Rusko — nechají-li je velmoci suchozemské ještě růsti — pozře celou Evropu. Ale zapomněl p. Schuchardt, že je to nemožno? Rusko by si to jistě rozmyslilo utvořiti takový pestrý konglomerát. A bojí-li se pan Schuchardt, že jeho národ — národ v samé říši Německé padesátimilionový mohl by se státi rabem Ruska — pak má o národu myslitelů a o říši bázně a kázně příliš pessimistické názory. Tak veliký národ nepozře, nestráví ani nejmohutnější říše — ovšem při té kultuře, jakou nyní má. Rusko samo má uvnitř dosti potíží — dosti nespokojených poddaných, než aby ještě přibíralo jiné. A kdyby tak učinilo, byl by to počátek jeho konce. Nastalo by nové dělení — ale tu nepozřelo by Rusko Evropu — nýbrž Evropa rozervalo by je. K nespokojeným jeho národům přibyli by nespokojenci noví, daleko silnější a tedy také nebezpečnější.

Srážka Anglie s Ruskem na Východě je možná. Ale či je jediné řešení otázky válka, porobení Východu tou neb onou politickou mocí? Nemělo by se pomýšleti na lidštější, ať nedím křesťanštější řešení východní otázky? A pak ty německé kolonie — ale tu jsme zase u nového předmětu. —

Zdá se nám, a ne asi neprávem, že výlevy srdce Schuchardtova způsobeny a přivedeny na papír touhou po kolonisaci. — Tam na Východě, v Rusku,

na Balkáně, v Malé Asii, je mnoho půdy ladem, tam je životní úkol, tam povolání národa německého, ač má-li ještě jaké.

Tedy Němci mají kolonisovati Rusko a Balkán? Tyto země asi nepotřebují nyní kolonistů, vždyť obyvatelstvo domácí roste, jak i Schuchardt uznává, znamenitě. Kam by se potom podělo ono, až u něho nastane táž nadprodukce intelligence, jako u Němců a táž přelidněnost? Zdravá politika těchto států zase je, zachovati území nekolonizované pro potomstvo. Tak jako nepřinesla kolonizační politika Přemyslovská štěstí nám, tak by podobná politika nepřinesla štěstí Rusům.

Než dle článku Drážďanského autora má si asi Německo toto právo — kolonisovat — vynutiti. Vytlačit Rusko z Polska a Litvy — a kolonisovat je. Tedy vlastně politika „ušlechtilých dravců.“ Vímeť dobře, co znamená Němcům kolonisovat. Tak, co uvízlo už ve spárech orla ruského, má mu býti vyrváno jednohlavým pruským „bratrem“. — Kdyby se jednalo o vzkříšení staré Polsky na nových základech — ano; proti tomu bychom nic neměli — ač to považujeme nyní již za nemožno.

A kdo má vésti Němce k tomuto cíli? Nikdo jiný, než Středoevropská federace, a hlavně přimknutí — úzké, těsné přimknutí se Německa k Rakousku.*) Co tomu řeknou Slované rakouští, co by tomu řekli Maďari, na to se autor netáže; je cele zaujat jen prospěchem Německa. Ale zdaž najde v nás pomocníky k tomu, co sám by si přál? My máme podporovati kolonizaci německou na Balkáně v Rusku? Povídali — to by ještě tak ke všemu scházelo Aby se z Ruska nestala světová monarchie, za to by bojovali všichni, ale nebezpečí, jak jeden jedinký důvod, potíže Ruska uvnitř, ukazuje, není veliké. A jak dlouho dala by se ta monarchie udržeti? Ale tato snaha, předejiti monarchii ruské, nedá nám zajíti tak daleko, abychom proto podporovali monarchii anebo lépe řečeno, kolonizační politiku německou; abychom pomáhali Němcům pohliti Balkán a snad některé části Ruska a Malou Asii. Tak daleko nikdy nepůjdeme.

Podřízenější otázky jsou, je-li Rusko evropská moc či nic. Proč by nebylo? Že je jinak vyvinuto dosud než ostatní státy, přestává proto býti mocí evropskou? Zdá se vůbec, že autor hledí na Rusko ještě očima starých Němců, že vidí v něm jen barbara. A nic víc? Není Rusko nic víc?

Rusko prý zmohutnělo jen nepoctivou diplomacií, blahovůlí i panovačností Pruska víc než vlastní silou. Ano, snad právem se to vytýká. Ale čím zmohutnělo Prusko? Snad přílišnou věrností? Na to odpoví si každý bez potíží, kdo jen trochu stopoval politiku zahraniční od let padesátých, a začal-li rokem 66., viděl také dosti.

Mají-li Němci skutečně tak velikou potřebu vysílat kolonisty a cítí-li povolání národní jen v kolonisování, proč nekolonisují Afriku? Proč by rádi přišli k hotovému? V Africe, tam půdy dosti pro kolonisování a i jinde, ale ve státech evropských? Ať je to Rusko, ať Balkán, ty budou své země brzo potřebovat samy. Tak odpovídáme zatím na Východní otázku. Někdy příště sdělíme si, jak na ni odpovídali Palacký a Havlíček.

J. S.

*) Srovnej názory Leontjevovy z minulého ročníku „Obrany“.

Red.

Finance sborů samosprávných.

Od r. 1889. vykazují účetní uzávěrky státních příjmů a vydání rakouských neustálé a poměrně velmi značné přebytky. Kdežto v r. 1886. obnášel rozpočtový deficit státního hospodářství přes 34 mil. zl. a v r. 1878. dokonce bezmála 93 mil. zl., podařilo se vládě Taaffeově a zejména obratnému finančnímu ministru jejímu Dunajevskému, deficit úplně odstraniti a pokladnám státním zjednati dokonce přebytky, které v jednotlivých letech posledních převýšily značně sumu 20 mil. zl.

Ovšem vydání státní ku př. od počátku dualismu rakousko-uherského (1868) téměř se zdvojnásobila, stoupujíc z 325 mil. zl. v r. 1868 na 610 mil. zl. v r. 1892, a na 692.16 mil. zl. dle rozpočtu na rok 1897. Mnohem větší měrou byly však vyšroubovány příjmy státní tím, že úplně zregulovány daně přímé (gruntovní, domovní, a právě nyní výdělková a příjmová), a že na všechny skoro předměty denní spotřeby, kromě snad jediných sirek, uvaleny byly značné daně spotřební.

Přes to nelze mluvit ještě o stkvělém stavu financí státních. Vláda svolila sice k novému zákonu, jímž mají se zvýšiti platy státních úředníků, zřízenců a sluhů, avšak zákon nemá býti proveden dříve, dokud se vládě nepovolí zvýšené daně na líh, cukr, pivo a petrolej.

Není dále peněz na nutné stavby vodní, na splavnění řek větších a na oc ranu pozemků proti rozmnožení bystrin, brímě stavby lokálních drah uvaleno z největší části na místní činitele, zákony o nové organisaci soudů budou vyžadovati rovněž značných nákladů, také školství není opatřeno, zejména v oboru průmyslovém a obchodním, měrou vzhledem k hospodářské pokročilosti našich konkurentů na trhu světovém nezbytnou a pod.

A nezapomínejme: také páni důstojníci budou se domáhati zvýšení svých gáží, již nyní ostatně ze všech státních zřízenců poměrně nejvyšších, mluví se také o nových dělech, a nenasytý moloch ozbrojeného míru bude pohlcovati vždy více a více příjmů státních

Než mnohem horší jest zjev, že veřejné potřeby neuhrazují se toliko rozpočtem státním, nýbrž že mnohé a předůležité úkoly veřejné přikázány jsou svazkům samosprávným, zemím, okresům, obcím a jiným svazkům, dále že úkoly tyto neustále rostou a že je čím dále tím méně důchodů k úhradě jejich potřebných.

Zemím ku př. přísluší uhrazovati veliký náklad na obecné školství (v Čechách ku př. ročně nyní přes 9 mil. zl.), kromě toho mají země, okresy a obce pečovati ve vlastní působnosti o chudinství, školství obecné, zdravotní policii, o zemědělství, o zlepšování pozemků, o regulování menších řek, země, okresy a obce podporují anebo samy zakládají školy pokračovací, hospodářské i průmyslové zřizují ústavy polepšovací, káranecké, nemocnice, blázince, nalezince, podporují zakládání museí, pečují o zachování starobyklých památek, a jedná-li se o některé nákladnější investice, které by měl předsevzít stát sám, odhodlá se k nim vláda z pravidla teprv tehdy, když byla země, okresy a obce co k největším příspěvkům přiměla.

V roce 1891. činila dle účetních závěrek vydání zemská v Čechách 144 mil., na Moravě 5 a čtvrt mil., ve Slezsku 829.000 zl., v Dolních Rakousích

7·8 mil., ve Štýrsku 5·8 mil., v Haliči 5·18 mil. zl. Výdaje obcí v Čechách obnášely v roce 1889. (kromě Prahy a Liberce) 25,863.000 zl.

Připočtíme k tomu veškeré příspěvky, které kromě státu, zemi a obcím musí občané státní platiti k potřebám okresů, obcí náboženských a školních, k potřebám okresů chudinských, zdravotních, společenstvům a gremiím, ke komorám obchodním a živnostenským, ke družstvům melioračním a regulačním, můžeme odhadnouti bez rozpaků sumu příspěvků k veřejným účelům v Rakousku ročně poskytovaných na 900 mil. zl.

Hledíme zde prozatím jen k hospodářství zemi, okresů a obcí, jakožto svazků nikoli zájmových, nýbrž politických, jimž stát sám ukládá kromě dříve zmíněné vlastní přirozené působnosti jejich ještě veliké množství nákladných úkolů, které obce a okresy musí vykonávati na místě státu a pro stát. Sem spadá spolupůsobení obcí při sčítání obyvatelstva, při volbách do sborů zákonodárných, při provádění řádu živnostenského a pojišťování úrazového a nemocenského, při vyvlastňování pozemků pro stavbu železnic, při odklizení sněhu z ulic a sítí, při moru dobytčím a nákaze housenkové, při provádění zákona branného, při ubytování vojska a odvodu koní, při postrku atd., atd. Tu musí především naplňovati pozorovatele podivením, že stát, který tak značné rozmnožil obor drobné, ale nákladné působnosti okresů a obcí, s druhé strany tak málo péče dosud projevil o to, aby svazky samosprávné měly také dosti prostředků hmotných, jimiž by náklady těchto úkolů mohly uhrazovati.

Neběře-li se zřetel k nečetným již obcím, které náhodou zachovaly si značnější majetek soukromý, musí země, okresy i obce výdaje své hraditi přírážkami k daním státním, poněvadž vlastních příjmů nemají.

Daně přímé plynou pouze do pokladen státních, daně nepřímé (vyjímajíc daně z místní potřeby jako: pivní krejcar, dávky z masa, vína, lihovin) vyhradil si rovněž stát, a zemím, okresům a obcím nezbyly leč nepatrné dávky z pozůstalostí (pro fondy školní), z dobrovolných dražeb veřejných, z lístků rybářských, z honebního práva, z hudebného (v Čechách od r. 1708), z ekypáží, mužského služebnictva, klavírů, velocipedů, ze psů a pod. předmětů luxusních.

Nezbylo tedy svazkům samosprávným leč zvyšovati státní daně přímé tím způsobem, že na každou zlatku přímých daní přirážejí určitý počet krejcarů pro své vlastní účely. Poněvadž pak daně přímé u nás jsou zastaralé a rozměřeny zcela nesouměrné a nespravedlivé, patrné, že se nespravedlivosti jejich mechanickým vypisováním přírážek ještě stupňovaly, nerci-li aby se při stanovení přírážek bral zřetel k šetření poplatků slabších a k značnějšímu obtížení silnějších.

U zemí však stoupající potřeba již ani nemůže přírážkami býti ukryta. Již nyní obnáší zemská přírážka v Haliči 63 proc., v Bukovině 62 procent, v Korutanech 60 proc., v Salcburce 46 proc. atd., na Moravě 45 proc., v Čechách dosud 39 proc., musila by se v Čechách vybírati přírážka přes 55 proc., aby se výdaje zemské úplně mohly uhraditi, a v budoucnosti budou obory zemím k obstarávání přikázané se ještě rozšiřovati a mohutněti a tím vydání jejich stoupati.

Čisté vydání království Českého (po srážce úhrad) vykazuje obnos přes 47 mil. zl., z čehož zbývá při dosavadní 39procentní přírážce zemské ne-

uhrazený schodek $4\frac{3}{4}$ mil. zl., který bude se musit uhraditi částečně zvýšením přírážky, částečně — děláním dluhů.

Království České, které na daních státních odvádí k potřebám státního celku skoro dvakrát více, než co na správu státní v Čechách jest potřebí, musí k úhradě úroků, jemu samému přikázaných, dělati dluhy.

Jiné země, chudší, na dráze děláni dluhů již dávno značně pokročily. V r. 1893 měly dluhů Dolní Rakousy bez mála 13 a půl mil. zl., malé Horní Rakousy přes 8 mil., Štýrsko přes $5\frac{1}{2}$ mil., Krajina $3\frac{3}{4}$ mil., Terst $15\frac{1}{4}$ mil., Morava $8\frac{2}{3}$ mil., Halič dokonce přes 37 mil., malá Bukovina přes $6\frac{1}{4}$ mil. zl. Úhrnem obnášely v témž roce veřejné dluhy jednotlivých zemí rakouských bezmála 105 mil.

Reformou berní, která na přesrok do života vejde, poměry pro samosprávné finance se ještě zhorší. Výnos daní přímých, přírážkám podléhajících, změní se o více než 20 mil. zl. a na novou osobní daň důchodovou nebude možno ukládati přírážky ani zemské, aniž jiné samosprávné. Ovšem dostane se zemím také jistého podílu na výtěžku této osobní daně důchodové, ale podíl tento bude se vyměřovati (t. j. vraceti) ze zemí jednotlivých ne dle toho, co v které zemi právě tato daň vynesla, nýbrž — prazvláštním způsobem — co v které zemi vynesly daně reální (pozemková a domovní), t. j. země pokročilejší, Dolní Rakousy, Čechy, Morava a Slezsko, budou z výtěžku své daně důchodové dopláceti Haliči, Bukovině a vůbec zemím agrárním.

Nad to bude nově zvýšenými daněmi z piva, cukru, líhu, o které se jedná, obcím znesnadněno vybírání poplatků (pivního, kořalečního krejcaru a pod.), stát bude pro sebe konfiskovati důchod ze sirek a z dalších a dalších předmětů hromadnější spotřeby, bude zemím a obcím dále a dále „rozšiřovati autonomii“ ponechávaje jim placení a sobě nařizování nebo aspoň kontrolu a o zjednání příjmů ať si láme hlavu sněm, zastupitelstva okresní, městská výborové atd.

A přece má Rakousko, které tak rádo napodobí vzor pruský, dobrý příklad na pruské regulaci financí státních a samosprávných. V Prusku přikázány jsou daně reální (z pozemků a budov) zemím, jimž dle přirozené povahy své náležejí. Výnos daně pozemkové a domovní by v zemích našich prozatím úplně stačil k úhradě potřeb zemských a přírážky i jiné menší zdroje příjmů mohly by se ponechati obcím a okresům.

Jako takové menší zdroje objevují se dle zprávy zemského výboru vhodnými dávkami ze psů, dávkami za výslovné propůjčení práva domovského, dávkami ze stavební komise, dávkami z obecního úřadování (za povolování tanečních zábav, za prodloužení policejní hodiny, za legitimace cyklistů atd.), dávkami stočníc a vodníc a pod.

Úbytek daní reálních státu mohl by se uhraditi zvýšením osobní daně důchodové, která při vysokých důchodech osobních poměrně velmi nízko jest vyměřena, aby se velkým rentierům tak příliš neubližovalo. A vzrůstající bída financí zemských přiměje snad vládu dosti brzy k radikální nápravě po osvědčeném vzoru pruském!

Či má býti nezrušitelným pro nás pravidlem, následovati Pruska jenom ve věcech nechvalitebných?

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Tak vychází Fichte od věty: Není nic kromě naprosté a nekonečné úsoby (das Ich); Schelling klade naprostou totožnost úsoby s neúsobou, ducha se světem; Hegel praví: Myšlení a bytí jsou naprosto totožna; totožnost tato ve skutečnosti jest v pojmu a pojmem, který sám v sobě se rozvíjí kladem, protikladem a souborem, aniž přestává trvati ve své jednotě a obecnosti. Kněží, Augustin Smetana a František Klácel, oddáni této filosofii aprioristické, nepravdivé, od Církve katolické odpadli; pravá filosofie by je nebyla učinila odpadlíky. Kněz Günther jda za Hegelem spojití chtěl filosofii s theologií katolickou, než dodělal se závěrů, víře katolické odporných; odvolal své bludy a smířil se s Církví katolickou, začož úcty a chvály jest hoden; jeho stoupenci zarputilí odpadli od Církve. Tak vzdaluje nepravá filosofie od víry katolické, kdežto s protestantstvím uzavírá spolek. — Také Herbart aprioricky si veda a nelogicky přebíhaje z nezávislosti bytce (des Realen) na naši myšlenku k nezávislosti bytce objektivně, věčné, bytci přivlastňuje naprostý klad všelikých vztahů a záporů prostý, naprostou jednoduhost. Důsledný Herbartovec, an spojuje všebožectví a hmotařství, nemůže býti katolíkem uvědoměným a upřímným.

Proti nepředpokladnosti jest druhou krajností nekritičnost, která v tom záleží, že filosof bedlivě nezkoumá základů pravdy, zkušeností zevnějších a vnitřních, zákonů ontologických a logických. Nekritičnost čili dogmatismus vytýká se filosofu Wolffovi a jeho stoupencům.

Střední cestou se ubírá Aristoteles a filosofové směru aristotelicko-thomistického; těmto neprávem se vytýká nekritičnost. Kriticismus Kantův jest nepravdiv, poněvadž Kant platnost anebo neplatnost našeho poznání závislou činí na svém kriticismu, jenž předpokládá poznání naše a jenž zbudován jsa na našem poznání platnost poznání theoretického zavrhuje; proto se podobá Kant ve svých kritikách tomu, jenž sedě na větvi ji odsekává od pně, anebo tomu, jenž aby vyzkoumal svůj zrak vylupuje své oči a na ně se dívá. O platnosti našeho poznání jedná ve filosofii aristotelicko-thomistické logika kritická.

2. Pochybovačství záleží v tom, že filosof pochybuje, zdali jest pravda a zdali, je-li pravda, může býti poznána, anebo v tom, že naprosté pochybování má filosof počátkem a základem poznání filosofického. Směru skeptickému přejí Hume, Kant, Herbart. Než kterak možno na půdě skeptické zbudovati soustavu poznání lidského? Vždyt skeptik by měl také pochybovati, že shledává poznání lidské pochybným; než o tom nepochybuje; tedy aspoň toto shledání jest nepochybné, a toto shledání nepochybné musí míti také důvod nepochybný; tedy není veškeré poznání nepochybné; je tedy pochybovačství samo sebou poraženo. A pak, může-li na pochybném základě se postaviti nějaká budova poznání lidského, když logika praví, že je-li jenom jedna návěst úsudku pochybná, jest pochybný také závěr? Věru, chceme-li důsledně provésti skepticismus, musíme dospěti k nihilismu, musíme bez myšlének zírati do prázdna, musíme se ponořiti do buddhické nirvany.

Proti skepticizmu jest druhou krajností rozumářství filosofické, jež rozum lidský činí jediným zdrojem a nejvyšším měřítkem pravdy. Ale člověk pravdu nalézá, řídí své poznání podle něčeho daného, jak obecná zkušenost potvrzuje. Cartesius, jenž sebevědomí jediné pokládá za zřídlo poznání filosofického, zavedl do filosofie novověké, protikřesťanské filosofické rozumářství, jež z ní nevymizelo.

Pravá tedy filosofie nemůže se bráti ani směrem skeptickým ani rozumářským čili rationalistickým, hledá střední cestu a nalézá ji u Aristotela a sv. Tomáše Akv.

3. Ontologismus považuje za přirozené světlo rozumu, kterým a ve kterém všechno poznáváme, ideu Boží na bezprostředním nazírání Božím přímém spočívající. Avšak tento názor odporuje našemu sebevědomí, jež o takové ideji ničeho neví. Ontologismu přáli Maret, Gratry, Ubaghs.

Proti ontologismu jest druhou krajností traditionalismus, který dí: Má-li člověk pravdu jakoukoli poznati, jest mu naprosto nevyhnutelné potřebí nadpřirozeného zjevení Božího, a člověku jednotlivému schopnost upírá přirozeným světlem rozumu svého pravdu přirozenou, nadmyslnou poznati. Tento názor zastávali Bonald, Lamennais, Bautain. Ani tento názor s pravdou se neshoduje.

Proto musí pravá filosofie obou těchto krajností se štříci.

4. Empirismus uznává jediné, co jest předmětem naší zkušenosti, a zavrhuje, co přesahuje naše smysly. Avšak empirikové vykládajíce svůj názor, užívají pojmů jejichž předměty nejsou smyslům přístupny, tedy sobě odporují; v životě praktickém neřídí se svým názorem theoretickým; posléze odporují přesvědčení celého pokolení lidského, myslícího předměty, smyslům nepřístupné, názoru všeobecnému, s životem právě lidským úzce spojenému. Z empirismu nutně následuje sensualismus, který tvrdí, že člověk vede život pouze sensitivný, smyslný a že se liší od zvířete jediné stupněm, ne specificky. Je tedy empirismus hrobem důstojnosti lidské, aniž dalek jest názoru hmotářského, pouze hmotu uznávajícího. Do filosofie nového věku zavedl jej Locke.

Proti empirismu stojí druhá výstřednost, idealismus, jenž uznává toliko jsoucnost ideálnou, pomyslnou, kterou mají věci v mysli naší, jenž poznává věci jenom takovými, jakými jsou v mysli naší, podle něhož věděti nemůžeme, zdali jsou věci mimo mysl naši a jakými jsou samy o sobě. Že idealismus filosofický jest nepravdiv, dokáže příklad ze života filosofa idealisty: filosof idealista sedí u stolu a píše perem na papíře spis o filosofii idealistické. To všechno jest skutečno toliko v mysli a je takovým, jakým je to v mysli filosofa idealisty. Že by tento filosof skutečně měl tělo a že by skutečně bylo takovým a takovým, že by skutečně seděl u stolu, že by stál skutečně byl a že by byl skutečně takovým a takovým mimo mysl atd., není jisto; jistotná je toliko jsoucnost v mysli lidské. Zdali kuře, jehož tento filosof požívá, jest skutečné mimo mysl, zdali má samo v sobě takové vlastnosti, aby se mohlo jisti, nemůžeme věděti. Jest věru samozřejmo, že tento idealismus, jemuž oddáni byli Fichte, Schelling a Hegel s přívrženci četnými, odporuje zdravému rozumu.

Nemůže tedy pravá filosofie jíti ani směrem ryze empirickým, ani ryze idealistickým, ale musí si vytknouti směr střední, směr pravdivý. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. († Eim Gustav, V. Štulc a Bož. Němcová. Volby. Něco o škole. Kreta.) — Dne 7. února zemřel ve Florencii Gustav Eim, vídeňský redaktor „Nár. Listů“ V poslední době vyvolal jeho oportunistický směr, jež vůči vládě hájil, mnoho hluku. Byl pohřben 13. února na hřbitově Olšanském. Gustav Eim nebyl pouhý řemeslník novinářský. Byl muž širokého rozhledu, značného vzdělání, neúporné, plodné práce, měl výtečných známostí, jichž ve prospěch informací svého listu dovedl využítkovatí. Redakce Nár. Listů mnoho mu děkuje. O veliké paměti, rychlé koncepci a plodné meditaci svědčily zvláště jeho články rozhledné, situační a časové. Dovedl též napsati několik sloupců, jež obsahovaly nic o ničem. Práce jeho byla ovšem novinářská, rychlá, zběžná. Směrem svým byl mělký, nebo chcete-li, umírněný humanista, blízký tomu, čemu říkáme židovský liberalismus. V ovzduší německo-liberalní strany žil, proudy křesťansko-sociální byly mu cizí. — Poslední dny ohříván byl potupný nesmysl, jež napsal J. V. Frič ve svých Pamětech (II. 415 n.). V bídě své obracela se B. Němcová na přátely o podporu. V. Štulc ji prý navštívil a slíbil jí blahobyt, pod podmínkou, když zřekne se všeho spisování světského a bude psáti jen pobožné povídky, když v odkrytém voze pojedě s ním na zámek a tam před všemi lidmi se vyzpovídá a pokání podrobí. Zpráva je sama sebou pro toho, kdo jen poněkud v církevních kruzích obcoval, absurdní. Ale v liberalistické společnosti bývá věeno nejnesmyslnějším bajkám, zvláště zdají-li se pro kněze potupnými. Je každému dítěti známo, že veřejné zpovědi v katol. církvi více není, že veřejné pokání dává se jen na veřejné pohoršení, a to jmenuje se pouze proto veřejné, že obsahuje nějaký skutek zřejmý, nikoliv jen vnitřní, v srdci, na př. návštěvu cizího chrámu. Při tom živá duše neví, proč takový kajicník chrám navštíví, kdo ho k tomu přiměl; krátce pokání zůstává též tajným. Nejlepším důkazem, že ona smyšlenka je pomluvou, jsou Fričovy paměti samy, Není knihy hned tak odporné, o zlém,

pyšném a omezeném duchu svědčící, jako tyto dva díly Pamětí. I sprosté, hospodské povídačky o páteřích, neslušné útoky na dobré vlastence nalézají se v nich a jsou určitým osobám imputovány. Bude-li záležitost ještě dále rozšlapávána, přineseme věcné a kritické poznámky k nim. — Že před otázkou volební všecko ustupuje do pozadí, je známo. Co tyto řádky píšeme, konají se poslední volby volitelů V. kurie. O zkušenostech volby slíbil nám napsati, několik článků red. T. Škrdle, který celou věc pilně sledoval. Proto zdržujeme se širších referátů. Projde-li některý kat. kandidát, není jisto. Tolik lze říci, že pro křesť. sociální stranu je v národě velice mnoho materiálu. Jiná strana by už vykazovala se značnými úspěchy. U nás vše rozbíjí se na nedostatek kat. spolku, dobré organizace, vytrvalé organizační práce a kapitálu. Kdyby bylo aspoň deset lidí, kteří by volební a organizační činnosti molli se cele věnovati, měli bychom za několik let velikou stranu. O tom nemůže býti nejmenší pochyby. Postavení kandidáta při volbách skrze volitele a několik řečí k tomu nestačí. Ty jsou jen posledním kamenem k budově. Všady děly se dotazy o kat. volitelích, ale nebylo jich na mnoze. Jisto je, že v lidu katolická strana je, je třeba ji jen probuditi a organisovati. Stane-li se tak? Celé historie daly by se o poměrech naší strany psáti. Sociální demokracie je silná, snad získá též několik mandátů. Strana svobodomyšlná bojuje proti ní, méně ovšem ze zásad, ujišťujíc předáci svobodomyšlné strany, že mají program sociální, socialistům blízký a jim vyhovující, ale jde jí o čest strany a o osoby. Nacionální a státoprávní otázku postavila za první svůj bod a soc. demokraté ji zavrhuji. Jaká hanba pro ni, kdyby při všem tom horování, dupání, rozčilování se ukázalo, že to neúčinkuje na lid, ale že židovský kapitalismus je silnější. Jaká by to byla porážka pro liberalistické vlastenectví! Už to je nad míru charakteristické a dává síle svobodomyšlného vlastenectví pramizerné svědectví, když občan Jelínek v samé Praze na veřejné schůzi smí říci bez-

tretně a za potlesku sta mužů českých u přítomnosti poslanců, že nejprve se musí dostat Němcům plně uznalosti jejich práv, už proto, že strana socialně-demokratická je s nimi jako s bratřími úplně spokojena a vyrovnána. K tomuto výsledku svobodomyšlného vlastenectví můžeme jen gratulovati. Ale musilo tak přijíti. Nebo co je vlastenectví bez hlubšího, mravně náboženského podkladu? Trochu mody a sobectví. Strana liberální ve svém provolání útočila na národní stranu katolickou, ale soukromě doprošovala se jejího příspěví, socialistům vyčítala, ale jen jemně, spojení se židy, sama ale s nimi vyjednávala, bojíc se porážky, ale kompromis se staročechy zamítla. Inu, panstvíchtivosti, kterou jiným vyčítá, sama je plna a chce míti stavovský sněm s výhradní mocí liberalismu nad celým národem. Však se zklame. — V Itálii vzrostla návštěva školy, většinou bezkonfessišní, za 20 let skoro o půl milionu; zároveň vzrostla zločinnost dítek tak, že kdosi o laickém systému vychovavacím řekl, že dělá z dítek nepřátele lidské společnosti. Jedna pětina všech zločinců nedospěla 14 roků. Ve Francii vydal ministr vyučování zprávu národního školství za r. 1894—1895. (Resumé des états de situation . . .) Veřejné beznáboženské školy ztratily za poslední 3 léta 65.772 žáků, školy mateřské 4,887. Školy kongregací získaly více o 61.630 žáků, mateřské o 16.047 žáků. Přece však vláda na svých školách otevřela nových 1.691 tříd, systemisovala nových 2859 učitelských úředníků a 4614 učitelů a vydala více o 14 milionů franků. Nejvíce ubylo školám beznáboženským chlapců. Mimo to ale je přece ještě 922 obcí bez veřejných škol státních a 1360 obcí s více než 500 obyvateli bez škol dívčích. Za to nadmíru vzrostl počet kandidátů učitelství. Není divu, míti pěkný plat a žádných dětí ve škole! Laicisace pokračuje, ale jde nyní zvolna, budí odpor lidu vždy honěvnatější. Škol laicisováno bylo prý přece 2484, ale zdá se, že tomu není tak. Za to povstalo nových škol kongregací 890 a 213 mateřských; učitelů na těchto je 213, učitelů na oněch pak jest 2458. Počet žáků na státních školách v jednotlivých třídách se zmenšil. Roku 1886 bylo 7271 škol, v jichž třídách bylo

méně než 20 žáků. Roku 1895—1896 bylo takových 9954; mají průměrně 14 žáků. Tak v Morbihanu má 57 státních škol všeho vědu 507 žáků, tedy sotva 9 na jednu, v Maine-et-Loire pětitřídni škola měla 80 ž., a p. v. Z celé statistiky vyplývá: Státní školy ztratily 70.000 ž., katolické získaly 77.000 ž.; učitelstvo rozmnoženo o 4600 sil, vydání o 14 milionů, zatím co počet žactva se zmenšil. Laicisace škol chlapeckých pokročila ale školy pozbyly 15.000 chlapců. Na 156.000 dítek zbaveno je vyučování vůbec. Tak stát ničí zemi, aby hověl svému sektářskému fanatismu. Paříž, která své sektářské školy chce udržeti, učinila půjčku 60 milionů. Některé municipální rady vyprošují se ze zha vládního, došlo již k tomu, že podpory, vynucené ovšem i z kat. poplatnictva, směji dávány býti všem dítkám, i těm, které navštěvují kat. školy Bulletin de la Société d'éducation (1897, str. 129) nazývá to pokrok. Toto jediné slovo křičí. — Abychom též aspoň jedním slovem zmínili se o bojích na Kretě, jež chce svrhnouti turecké jho se sebe, díme, že křesťanské loďstvo bombardovalo — tureckou mešitu? — i ne, křesť. klášter. Evropské sobectví podalo si u Krety ruku. Inu, Bože dobrý, žijeme v době smyslu pro právo, svobodu, humanitu, křesť. renaissanci, socialního horování. Proto křesťané stříleli do křesťanů. Allah a jeho prorok mohou býti spokojeni.

Zprávy národohospodářské. —

Ve společnosti věd stat. a social. (dr. Körner) přednášel v minulých dnech o selském právu recte o ochranných prostředcích k zachování selského stavu pověstný Alf. Šťastný. Uvádíme obsah řeči jeho též proto, aby bylo patrné, jak národohosp. liberalism dohrál i u atheisty. Tak zajisté dohraje i v politice. V socialistice právě dohrává jako v internacionále. Po zajímavém úvodu, jak se v různých dobách a zemích stavu selskému dařilo, přešel přednášející k vlastnímu předmětu. Selské právo (ani název se docela nelíbil) definoval jako souhrn ustanovení k zachování selského stavu, (To je ovšem právo jen v objektivním smyslu), resp. k zachování selského statku. S tím pojmem „selský“ je to však šlakovitá věc. Až do kterých rozměrů je pozemek nějaký jen příslušen.

stvim baráku, chalupy? A od které míry zase velkostatkem, latifundiem? Dobře bylo podotknuto, že zákonné, nebo snad oficiální definice pojmu „selský statek“ nemáme. Ideálně prý by to byl statek, který dostačí k výživě rodiny normální (co do počtu i co do požadavků životních), aniž by musila mítí cizí síly ku pomoci. Vydatným ochranným prostředkem bylo by vydání zákona na omezení nedělitelnosti půdy. Známou, že říšskou radou schválen zákon v této otázce, je to zákon ze dne 1. dubna 1888, jenže zákon ten nabytí má platnosti jen v těch zemích, které se výslovně pro něj prohlásí. Zachování selského stavu v selských statcích jest důležité z ohledů socialních a hospodářských a pokud se zvláště nás, Čechů týče, též z ohledů národních a přecněm kde nic tu nic. Ku provedení zákona toho se svolením sněmu nedošlo. Je to, jak přednášející řekl, nepochopitelné, jak mohl povstati tak silný a trvalý odpor proti věci, která není ani nová ani u nás docela cizí. Již prý do roku 1848 stávala nařízení podobná. Od statků velkých nemohlo odtrženo býti menší quantum než 40 (?) měr. To bylo jakési existenční minimum, jaké mají též ostatní stavy. To by byla u stavu selského t. zv. domovina (Heimstätte). — Leč zůstaňme v přítomnosti. V sousední říši naší, která tak často sloužívá nám ve všem za vzor, existují vedle gruntovních knih tak zv. Höfe-rolen, kamž zapisují majitelé statky své chtějíce je uchovati nedělitelnými. Tedy z té strany odpor byl skoro nemístný. Snad proto tedy, že podobný zákon byl by zkrácením svobody a vlastnického práva majitele statku? Liberalismus hospodářský, který býval kdysi ideálem, ztratil valně na ceně a hází se jako staré haraburdí ke všem kozlům. (Liberalismus v politice je zrovna totéž.) Ostatně není rozhodnuto, byli by zákon donucovací nebo závislý pouze na vůli jednotlivce. Má to býti selský fideikomis, podobný šlechtickému. Jsou-li proti tomuto důvody, lze jich proti selskému fideikomisu sotva uvést z ohledů socialně-politických. — Jako druhý ochranný prostředek uváděl přednášející vybavení z dluhů a nezadlužitelnost. To měl by býti vlastně první krok. Vybavení z dluhů je těžká věc a možná

jen tehdáž, když výnos ze statků je větší nežli úroky z dluhů na statku vězicích. Zde ukazuje se důležitost některých hypotekárních ústavů s mírnými úroky. Řečník vykládá různé tu možnosti vybavení z dluhů. Hlavně ale kladl důraz na všeobecné nucené, laciné pojišťování. — Třetím ochranným prostředkem bylo by upravení práva dědického. Řečník postavil se úplně na naše křesťanské „zpátečnické, nesvobodomyšlné“ stanovisko. — Dále kritisoval pozemkové zdanění, jež spočívá jen na domnělých výpočtech a při němž na živelní pohromy a p. není zřetel brán, převodní taxy, jež jsou největší právě v nejkritičtější době pohřbu a p. Prostředky musí působiti souhrnně a soustavně, jinak mohlo by býti stavu spíše uškozeno. Přítomní až na zástupce social. demokratů souhlasili, že stav selský zachovati nutno a potřebno.

Řecko a Kreta. Řecko, nejslavnější a nejvzdělanější národ starověku, upadlo úplně, když Justinian r. 529 zavřel řečnickou a filosofickou školu athenskou. Mnohokrátě usadili se tu cizí národové, takže jen v míře nepatrné lze o nynějších Řecích říci, že jsou potomky slavných svých pohanských předků. Od 16. století podmaněno bylo Řecko Turky. Samostatným královstvím je od r. 1832. Boje za řeckou neodvislost patří k nejkrvavějším ale i nejslavnějším bojům nového věku. Prvním regentem byl princ Otto Bavorský. Klidný rozvoj rušily sobecké rejdy šlechty a stran; více pak ještě panovační a vykořisťovací snahy Anglie, Ruska a Francie, které měly v zemi své agitátory a strany. Když byl král dříve již odpřisáhl liberální ústavu, která bojům stran dávala přílišnou svobodu, když při krymské válce národ vyslovil se pro Rusko, pro kteroužto příčinu loďstvo anglicko-francouzské zmocnilo se nadvlády, byl r. 1862 panovník nucen vlády se zřici. Rok na to zvolen princ Vilém Dánský za panovníka jako Jirí I. Anglie musila se svého vlivu vzdáti, k Řecku připadly zároveň okolní ostrovy. Pokoje v zemi nebylo. Roku 1881. přiděleny k Řecku Thesalonie a jižní Epirus. V bojích za osvobození jižních Slovanů chtělo Řecko hráti úlohu dobyvatele, ale bylo pravidelně nuceno k neutralitě. Král zůstal protestantem, ale měl za choť Olgu, ne-

teř cara Alexandra III. Synové jsou pravoslavní. Obyvatelstva nemá Řecko ani 2½ milionu. Co do vyznání je většina, skoro 2 miliony, pravoslavná. Ústava je konstituční, král má více jen moc reprezentativní. Ústava nezná přednosti rodové. Království je dědičné a králové musí býti pravoslavní. Vládu vykonává král se sněmem, do něhož každý Řek, který svým majetkem vládne, volí přímo a může býti zvolen. Nemohou býti poslanci státní úředníci, starostové a aktivní důstojníci. Jak z aktivního tak i pasivního volebního práva vyňati jsou duchovní. Ministrů je pět. Pravoslaví je náboženstvím státním, ale ostatní vyznání jsou svobodná, i islam. Roku 1863. učinila se řecká církev z příčin politických od Cařihradu neodvislou. Svatý permanentní synod tvoří nejvyšší instanci církevní. Skládá se z 5 volených biskupů, kteří se mění a z královského prokuratora. Metropolita athenský je doživotním presidentem. Církev má 20 arcibiskupů a 20 biskupů, jež jmenuje král a asi 5000 světských duchovních. Klášterů je asi 150 asi s 2200 mnichy (jeptiškami) a 1200 bratřími. Cena klášterního majetku páčí se asi na 30—50 milionů drachem. Vzdělání kněží je nad míru zbledované, snad jediné na světě, hmotné postavení bídné. Nepřátelství pravoslavných (zvláště kleru a nižšího lidu) ku katolíkům je fanatické, větší než k Turkům. Národ byl do nedávné doby vůbec bez škol, proti školám, jež protestantské sekty četně v zemi zřizovaly, vznikl tak tuhý odpor, že musely býti obmezeny. Roku 1884. bylo národních škol, ovšem ubo- hých, asi pro 100.000 dítek, gymnasií 29 s 3500 žáky, 169 měšťanských škol s 8400 žáky, jedna universita a technika v Athenách a několik škol námoř- ních. Od této doby množí se školství ve všech odvětvích. Vojsko čítá asi 28.000 mužů v době míru, je špatně disciplinováno. Daleko značnější je řecká

moc námořní.— O Kretě čini se častěji zmínka v Písmě sv. Obyvatelé její vyznamenávali se vždy pověstí velmi špatnou. Příčiny mravní pokleslosti obyvatelstva záležely v úrodnosti země na víno, pak též v té okolnosti, že Kreta byla rodištěm mnohých pohanských bohů, jichž slavnosti konaly se způsobem velmi pevažlivým. Prvních 11 biskupství patilo k Římu, ale v 8. století byly přivtěleny k Byzancii; Arabové, kteří r. 822. ostrova dobyli křesťanských biskupů v zemi netrpěli. Teprve ku konci 200- letého jich panství objevuje se na Kretě opět křesť. hierarchie, řecká a latinská. R 1669. přišla Kreta pod panství tu- recké a latinská církev zanikla. Řeků je na ostrově asi 160.000, Turků asi 140.000. Dnes je tu katolíků asi 1000, správu vedou kapucini s biskupem v čele. Mají katedralu v Canei, mimo to jeden kostel a jednu kapli, klášter, 2 chla- pecké a dvě dívčí školy, jeden sirotči- nec. Jednu školu vedou sestry sv. Jo- sefa. Přivtělení ostrova k Řecku je pro katolickou církev tamže novým nebez- pečím.

Literatura.

„Slov pravdy“ vyšla čísla 1—5. roč- níku VII. Všem doporučujeme zvláště řeč říd. učitele V. Špačka (čís. 2. a 3.), pro niž tolik od liberálů trpěl. Otevrou se oči mnohému, který právě cile libe- rálů pozná právě z toho, že názorům vesměs správným a náboženským tak fanaticky stavějí se na odpor. V době voleb sluší též rozšiřovati pilně č. 5. „Katolíci, vzmužte se!“ Vznětlivý, nad- šený sloh prozrazuje jasně spisovatele redaktora. — „Malého kat. biblio- téka“ č. 2. v Brně obsahuje brožuru „Vůdkyně na cestě života“, pro žen- skou mládež určenou. Obsahuje výborné rady jak v ohledu tělesném a materi- elním, tak i duševním, duchovním. Od- porujeme.

Obsah „Obrany“:

Z hloupých nějhloupejší. —s. — Německá odpověď na východní otázku. J. S. — Finance sborů samosprávných. —ar. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. — Literární příloha: Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. Studie Františka Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10. srpna 1896. (Pokrač.) — Pavel I., car ruský. Napsal Leo Taxil. — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokrač.) — Různé zprávy.

Literární příloha.

Číslo 3.

Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.

Studie FR. ŽÁKA, přednesená na liter. sjezdu družstva „Vlast“ 10. srpna 1896.
(Pokračování.)

Heyduk, Sládek, Klášterský.

Jednám, tuším, logicky, když v dalším postupu své studie zmiňuji se nyní aspoň kratince o bohaté české lyrice. Uzavírám tím starší českou poesii, byť by poměr Macharův k Vrchlickému vyžadovali se zdál, abych jej uvedl v bezprostřední řadě po Vrchlickém. Pak bych ale neměl místa pro lyriku. Mluvíím tedy nyní o trojici „Heyduk, Sládek, Klášterský“, kteří dle obecného úsudku jí vévodí: první lyrik dle vlastního srdce, pěvec v nejvlastnějším smyslu slova, zpívající srdcem i veršem, myšlénkou i prázdným rýmem, druhý důstojný nástupce Čelakovského, mistr lyriky prstonárodní, mistrně vystihující povahu lidu v ryzí jeho národní čistotě, třetí elegický, něžný a duchaplný, meditator přírody, socialních zjevů denních, šťastný, citlivý, soucitný.

Kdo nezná „slavíka jihu“? Mám opakovati, co všichni víme, že Heyduk je pěvec, jemuž už do kolébky dal Bůh lyru a dar zpěvu, že zpívati musí jako skřivan, ježž paprsek sluneční k nebi nutí, prostý a srdečný, někdy sice prázdný akkordista, ale vždy takový, jenž co cítí, říci musí v písni tu veselé až do skoku, tu tklivé, tu vlastenecky bujaré ve smyslu starších buditelů, vždy ohlasem jsoucí vznětlivého nitra? Že tedy pěl písně lásky milostné, lásky k ženě, dětem, přátelům, trpícím, k dobrému lidu českému a slovan-skému, k rodné půdě, zvláště milené Šumavě a poetickému Slovácku, je přirozeno; musil tak činiti. Že pěl se vkusem, uměním? Vždyť s talentem umělce se narodil. Takovým Heyduk zůstal a zůstane. Že prý často „cinká, klinká“. Za doby heydukovské produkce bylo také uměním s českou řečí „cinkati a klinkati“ tak dovedně, jak on to činil.

Kéž bych mohl na tom přestatí a říci: Heyduk nikdy neposkvrnil péra svého nepravdou, potupou, fanatismem, vášní. Ale jak užasnete, když přivyknuvše nadšeným akkordům heydukovské lyriky, vezmete do ruky dílo „Za víru a volnost“. To že je ten vroucí podněcovatel mládeže, zvoláte? To že je pěvec přírody, který její krásy ve své duši nosil, ten otec, který tak tklivě plakal nad prázdnou kolébkou svých dvou dcerušek? — Tento hrozný pamflet, bijící lásce k vlasti a volnosti, spravedlnosti a pravdě ve tvář, tento pamflet, v němž takoví muži boží jako Adam Kravařský, jehož neskonalá láska k lidu nadlidská na sebe vzala utrpení, je przněn ohavnou řečí do úst mu kladenou, fanatismem, jehož byl prost, tento pamflet hnusný že napsal „slavík jihu“? A je to pravda, přítel! Nižemové, dobrodruzi,

predikanti německými knížaty na rozeštvání lidu proti císaři a dědictví svato-václavskému do Čech posilání, jsou tu zidealisováni, ovšem pod domácími jmény, na vlastence a trpitele za víru a volnost, fanatismus který tak hrozně řádl na nivách českých, vyličen tu jako čestná, vlastenecká statečnost nebo přímo svalen na bedra katolíků, kteří jen se bránili, žoldněří cizáctí jsou tu bojovníky božími, katolíci, životy přesvědčení své bránící jsou najatci ligy, zloději divčí cti všichni bídní a vlastizrádní. A tak to jde v nejčernějších, záštiplných slokách od začátku až do konce. Jak si máme tuto psychologickou hadánku vysvětliti? Nedovedu si ji vysvětliti. Leda že omluviti ji mohu oním historickým ignorantstvím a onou jednostrannou tendenčností pojmání dějin reformace, jež v letech tvůrčí síly Heydukovy vlády. Dnes by Heyduk asi něco podobného více nenapsal, mohu říci na jeho ospravedlnění. Tenkráté dějepisné bludy a veřejné smýšlení je provázající srdci vznětlivého lyrika, jemuž každá myšlenka vnucuje péro do ruky, který chce milovati lid a národ celou silou, staly se osudnými. Přes to ale nemohu si při básníku, který pessimismu je tak dalek a pro nějž vše má nějaké kouzlo utěšenosti, vysvětliti hrozný přímo a záštiplný onen fanatism. Jeho sbírka „Bohatýři“ budí sice také často podivný úsměv, ale je to aspoň lidské, což o prve uvedené jistě nikdo neřekne. Snad se mýlím. Tím líp, a budu se jen radovati, opraví-li mne někdo. Na každý způsob je svrchovaně třeba, aby studium našich básníků z naší strany zcela seriosně a vážně začalo se pěstovati.

Rychle ještě několik slov o Sládkovi. Jeho lyrika není ovšem tak veliká, aby do malého ranečku nedala se svázati, ale charakterisovati ji bez ukázek je ještě těžší než u Hejduka. Co tento píše, zvučí v duši každého idealisty, jenž tu s úsměvem, tu s pláčem, ale vždy s nadějí a nadšením dívá se na život a pro přírodu má srdce vnímavé, co ale Sládek v druhém období své básnické činnosti vytvořil, zní nám už jen jako líbezná ozvěna z mládí, kdy žili jsme pod doškovou střechou českého venkova, ba mnohým z nás jsou to věci už vůbec cizí. Sládek zachycuje s velikým uměním, ale zase tak prostě, lidově, co ozývá se nám v českých písních lidových, v těch pravých, nezkažených, skutečně prostonárodních, ale vkusných. To jakoby nebyl složil Sládek, ale nějaký moravský šohaj, švarná dívčice s tím okem plným diblíků, nebo potutelný mládek, ku všem vlídný tlapač, dobrá panimáma, když mezi mladou čeledí se rozehřeje, pyšný selský synek, potrestaný lakomý statkář, tvrdá macecha, osiřelé děvčátko. Však znáte tu poesii duši české tolik blízkou. Mám, pánové, k písničkám Sládkovým velikou úctu, větší než před mnohým celým eposem, mám úctu před jich čistotou, pravou lidovou prostotou, jich veskrz uměleckým provedením, jich duchaplnou veselostí. Musím se ovšem jen spokojiti, že k vám pravím: vezměte a čtete. Však se zasmějete v pravdě po staročesku, někde ovšem si i zavzdechnete. Vždy však se vám bude zdáti, jako byste si z toho našeho vumělkovaného života moderního zašli na prástky do ryzího českého kraje. Svědčí jen o opravdivosti, s jakou Sládek pojal sice méně vědnou, ale nad míru záslužnou a krásnou svou úlohu, že se v jeho rozkošných písních nenalézá ničeho protináboženského a proticírkevního, čehož náš ryzí český lid je prost lna upřímně k Bohu a církvi. Sládek složil též mnoho jiných pěkných věcí ale zmínil jsem se jen o těchto, poněvadž jsou typické a individualní, dnes snad vůbec ojedinělé. Byly Sládkovi činěny s naší strany i nemalé výtky; v lido-

vých jeho písních nenašel jsem k výtkám příčiny; a přechválil jsem? — Budiž! Lépe přechváliti než překritisovati. Ostatního literárního postavení Sládkova se nedotýkám.

Svého vrcholu dosahuje, tuším, česká lyrika v Klášterském. Nemohl jsem seznámiti se dosud se vším, co napsal, ale co jsem četl, vyvolalo v duši mé nejednou tklivou ozvěnu. To štěstí lásky, jež opěvá, je tak čisté, to rodinné blaho, jemuž mnoho věnoval ušlechtilých slok, tak hřeje, ty četné sociální momenty, jež v nejbližším okolí sbírá, bolné většinou a smutné ale pravdivé, tak elegicky ladí nitro čtenářovo, ta příroda v jeho písních a balládách k tak hlubokým ladí náladám, že často, často odložíš knihu a přemýšlíš zadumán, dál a dále rozpráváje to, co básník třeba jednou slokou v nitru ti vznítit, až oko se ti někdy zarosí. Jako večerní nebe, dumavé, nekonečné, hvězdy poseté je ušlechtilou poesie Klášterského. A přec není to žal a smutek, které na tebe padají. Básník sám má poklad blaha v srdci a štědře rozdává z něho.

Jako tvůj krůček drobný a němý
jaro jde potichu lesem,
my dva však nechcem' závidět zemi,
jaro v své duši si nesem,

pěje o svém vlastním štěstí v neobyčejně krásné písni. A jak by ho rád rozseval po vsi zemi, pěkně vyslovuje v básni vítr. Kdyby byl větrem

Z jara bych vroucně od jihu dých'
v severní mlhy, mrazy a stín,
Bože, co tepla se křidel svých
zemi své chtěl bych složit v klín
Za léta spěl bych přes širou pláň,
kde by se vlnil zrající klas,
rodné bych zemi ovíval skráň,
nežli by úpal schladl a zhas.

Snad žádný básník český neumí myšlenky své v tak něžné a jemné obláci roucho, jako Klášterský. To zajisté proto, že, co píše, je ohlasem vlastní ušlechtilosti. Houpával kdysi děvčátko v zahrádce. Končí o tom svou rozkošnou básničku takto:

A já tě houpal bláhový dále —
kdybich byl vědět' moh tentokráte,
že máš dvě bílé peruti malé
k většímu letu již rozepjaté! — —

Zahrada zpustla, list padá tiše,
houpačka prázdná visí tam,
Letélas někam výše a výše — —
Dívám se slzami ku hvězdám.

Tato něha zvláště tam je dojemná, kde líčí buď tiché štěstí nebo sklamaní a utrpení, srdcí nelásku a zradu. Do duše ryjí se tu jeho sloky, tak pravdivé, tak soucitné. — Svým zvláštním způsobem dovede též hráti, dojemně hráti na struně vlastenecké. Šel v době probuzení stařec zimní krajinou. kolportuje českou knihu.

A tmělo se, imělo, a večer už byl,
a sníh padal hustě a tiše,
on šeptal si: „Každý — co může — dle sil —
ten káže, ten učí, ten píše!

Ta prokletá zima, a kraj je tak tich,
však my jej přec vzbudíme ze sna!
Jak dlouho mám domů! . . . Hle pár našich knih,
a v kolika chatách dnes vesna!

Už nejde to, trvá ta cesta mi dnes,
už dávno mám okna zřít fary!
A sníh šlehal kolem, on do něho kles'
a zved' se zas chorý a starý.

Ach, jistě čtou všady — je český to hlas,
co hrdin se nových jím vzruší!
V tom hluboko v závěje zapadl zas — —
A s úsměvem vypustil duši. — —

Přestávám na těchto několika ukázkách. Snad zachytil jsem jimi aspoň stín „ušlechtilé“ lyriky Klášterského. Bohužel, že má též svou stránku méně ušlechtilou. Lituji toho tím více, že právě Klášterský dovede vládnouti svým perem tak sympaticky, se soucitem tolik vřelým, s láskou tolik teplou, psychologicky tak jemně a hluboce. Ale trochu blasfemie patří snad už k pojmu moderního básníka. Ostatně vyznávám, že jsem nemohl přecísti všechny jeho verše i nemohu tedy podati úsudek celý. Přál bych si jen, aby byl jednou příznivý celkem. O umělecké ceně básnickové veřejnost není shodná. Jedni počítají jej k „vyvoleným“, druzí upírají mu vše. Snad budoucí referent podá o Klášterském více než mohl jsem dnes učiniti já.

Tím dospěl jsem k nejmladší škole básnické, která seřaděna pode jménem „moderny“ a sprátelena s tím, co nazýváme „český realism“, tolik hluku nadělala. „Literární revoluce“ má název ukolébavka, již při jejím zrození pěla jí česká veřejnost.

M a c h a r.

Praví se, že naši českou společenskou a literární revoluci způsobil prof. Massaryk svými novými myšlenkami k nám zanesenými. Je-li tomu skutečně, řici neumím. Byla prudká ta revoluce, stála i mnohé existence, ale netrvala dlouho. Je též málo významná. Zůstalo po ní, pokud obmezovala se na literaturu, jen roztrpčení v duších, které hrubě byly uraženy. A byla to hrubá střelba. Za to ty nové myšlenky! Platí tu Goethovo, že co my myslíme, lidé už dávno stokráté též myslili. Jednalo se pouze o to, provětrati to naše básnictví, ve kterém prý bujelo staré šosáctví vlastenecké, a přiblížiti se k socialnímu charakteru doby. K tomu nebylo by bývalo ovšem třeba revoluce, vždyť vzdání se frází, v nichž do nedávna prý hlavně se vlastenčilo a prohloubení socialních proudů stalo se přirozeným způsobem látkou mladému pokolení blízkou, jako starším pánům kdysi přirozeně připadl úkol buditel-ský. Nikomu by bylo nenapadlo, ozvati se proti novým proudům. Proč tedy ta revoluce? Pomíjeje příčiny politické a ty, jež způsobily zájmy stran a frakcí, chytré vedení několika vůdců a jiné příčiny osobní, upozorňuji jen na jedau: mladé pokolení chtělo se stůj co stůj uplatniti. Mohlo tak ovšem nejlépe učiniti vynikajícími plody básnickými, ale na Parnasu vévodili božští geniové, před nimiž oslněný národ ležel v prachu. Slávychtivé moderně nikde ani zrnko kadidla nevěnovali; co zbývalo tedy jiného, než dáti smělý povel: dolů s modlami, dolů se zvětralými bohy! na jich piedestal čekají netrpělivě jiní, mladí, čerství; revoluce byla tu.

Co bylo její hlavním cílem, se zdařilo, moderna obrátila na sebe pozornost všech. Jak pro bizarnost, s jakou jedna její část se odívá a jako dandy s okázalou důstojností na mladém Parnasu si vykračuje, stala se pro českou veřejnost vždy divadelně naladěnou, interessantní. Druhá část moderny vzrušila pak troufalostí kritiky, budící vždy utajené očekávání něčeho velikého, neobyčejného a onou nonchalanci tu trpkou a šibeniční, tu rekovně opovrhující lidskou mizerií, jež modernímu člověku, kterému cynism porotních síní imponuje jako rekovnost a síla ducha, je tak vítána. Brzy rozpadla se moderna také v tyto dvě frakce. Tuto zastupuje jako nejznamenitější repraesentant Machar, zprvu vůdce veškeré revoluce literární, onu tvoří dekadentisté v užším smyslu slova. Souvislost obou s tak zvanou stranou realistů není vnitřní a věčná, aspoň ne pozitivně vnitřní, nýbrž je to jen seskupení osob, které dovedný vůdce svými hesly dovedl pod svůj prapor seřaditi. Realismus jest jen jeho jméno. Vyznáním a známkou jeho není jen onen realismus, který je a musí býti podkladem každého díla uměleckého i ideálního, má-li býti pravdivo dle skutečnosti nebo dle idey, nýbrž neuprosný kriticisťm společnosti, především ovšem nepřátelské strany: Dekadentisťm z moderny vznikší nemá realismu v sobě vůbec skoro žádného.

Ku jménu Macharovu, který zove se kat exochén realistou, pojí se ovšem volání po skutečnosti, po realismu v poesii, volání, které před několika lety tak mohutně a s výsledkem se ozvalo. Ale u většiny realistů není skutečnost jen podkladem k pravdivosti, na něž každé umění buduje silné vzněty k ideálům, nýbrž je naturalismem, prostou fotografií života v upřílišněných jeho extremech, je řemeslem, jež se dobře platí, poněvadž jediné ještě blaseované nervy moderního člověka jakž takž oživuje. Machar sám nepatří k těmto realistům. k těmto prostým malířům hnojišť a kalužin na těle matky přírody. Je spíše otrokářem, který se vztekem, s cynismem ve tváři mrská poklesky společnosti a když pak sám sobě si řekl, že není o nic lepší, se šibeničím humorem to vše odhazuje jako cetku a ve své skutečné nebo dělané rozervanosti lehne si na divan, aby zakouřil si cigaretu nebo se oddal lásce. Já bych nazval Machara vzteklým idealistou s Heineovským úšklebkem.

Zajímavé je, že tato revoluce trefila učitele a duševního otce nové školy. Ranila citlivé srdce básníka, zvyklé jen obdivu, že napsal i sloku, možná dost že proti nejlepšímu svému synu Macharovi namířenou (Nap. rosy):

To chápat nemohu, jedno pouze
jsem tvrdošijný pochopit,
jak můž' pak v otce sladké touze
své dítko v čilko políbit.

Machar je veliký umělec a neměl zapotřebí stavěti se v čelo celkem nedůstojné, nicotné a bezvýznamné dosud moderny, ale tato bojovnost, tento úřad otrokáře je právě jeho živlem, jeho individualitou. Mistrem stává se, kdo zasahuje do oblasti politické. Přičítají se mu „boží bojovníci“ z Rozhledů. V tomto bičování tůmovského vlastenečkování, kreonské nabubřelosti, v tom karikování lidových hrdinů a vůdců dostoupil, tuším, Machar vrcholu své básnické individuality. Podobné toho druhu rýmovačství nalézali jsme dosud jen v humoristických a satirických listech a povídkách; Machar první u nás pozvedl je k umění: Už před tím Magdalena, více do socialních poměrů zasahující, měla četně míst, jež národně politicky byli zbarveni. I v men-

ších básních proleskuje tato jeho individualita. Mimo to záleží jeho charakteristika ve vyhledávání hrozných, zajisté upřílišněných socialních zjevů, podaných jakoby s chechtotem Mefista, v onom cynismu, který Heineovi, byl tak vlastní, v oné hledanosti point, která někdy už ani nepřekvapuje jako plod hluboké meditace básníkovy, ale trká. U příklad uvedu pouze: Básník vidí antickou krásu ženy, již nadšeně líčí. Okamžitě ovšem chytil láskou. Tu viděl ji jdoucí do divadla shltnouti tři párky rychle za sebou. A bylo po lásce. — Tři uzenky, antická krása a láska. Zajisté výborný předmět pro báseň genia. Kdyby měla aspoň nějaký socialní ohlas, ale nemá. Podobně mnoho jiných.

Své zásady oznámil vlastně básník sám hned v první své sbírce „Confiteor“, jež tolik hluku nadělala. Hned v první básni ujišťuje občana-buržoa, že nebude psát o lásce k vlasti, o cudnosti a ideálech, o tom, co duši povznáší. Ne, ne, to by bylo dle básníka poesie nehodno. Nebo píše:

Tož poesie, zhyň, než býti děvkou robnou
za ten chléb hanebný ve službách kramáře

ne nikdy, občane, se nedočkáš té chvíle,
bys uzřel sniženou ji v mrzkých službách svých

však nikdy nebude tvých pákou nudných činů
a dmýchat v srdce troud a svítit v hlavy šer

a nikdy nebude tvých praeceptorem synů
a gouvornantkou tvojich dcer.

Jiné má úmysly, jiné názory o poesii, nebo píše:

— — — — Však poznáš k hrůze svoji,
že spoutat nedá se tím nízkým řádem tvým,
že velká, vznešená v té jasné výši svoji,
kam není přístupu tvým rukám kramářským.

že přísným zrcadlem své doby, nitra tvého,
že čisté lidskosti je schránkou jedinou,
že bude soudcem tvým a soudcem lidstva všeho
a její ortele že nikdy nezhynou.

Básník dělá svou poesii horší než ve skutečnosti je nebo má básně, jež dmýchají i žár i světlo, ale za to, co skutečně dle svého programu napsal, zle se mu dařilo. Ti kramářové nechtěli mu jednak rozuměti, jednak neuznávali to jeho právo, jež si osoboval. Jednou učil životní morálce na motýlu pje:

O přírodo, tys mudrc pravý
a moudře žils ten krátký věk, (totiž motýl)
co víc chtít, kdo už zrozen k žití,
než všude krásu, lásku píti —
pak umřít sám a tich jak rek!

Pak zase napsal o kulturním člověku v jarních sonetách, že ten praotec barbarský, který chodil po horách nahý, jedl syrové maso a spal ve skrýši, byl přece jen šťastnější. Tu ti kramáři mnuli si ruce a vrhli se na něho jako pessimistu.

Nebo jindy zase oslavoval ty masité podušky žen, jež se mu zdály tak rozkošny, pouze proto, že mu zahnalý trochu té těžkomyslnosti. Pje o padlém andělu:

Svět pokrytecký v rozhořčení
znak hanby snad nám přidělí,
já za ty chvíle zapomnění
mých hořkých strastí, trpkých snění,
za rozkoš tu, za rozechvění
ti vděčný budu, ančeli . . .

A tu těm kramářům nezdál se to dostatečný důvod, aby jich dcery měly se proto poddávatí vášním básníků, a vrhli se na něho zase. Když smál se v dětském divadle lásce snivé, čisté, že už i v komediích špatný konec mívá, (princ vzal si totiž na konec jinou) když v sterých variacích posmíval se motýlovému, mělkému, líčenému, veskrz ledabylému charakteru dívek, když sám napsal o své první lásce

však čas ten přešel — v bouři rejů
jsem vyšel s trpkým zoufáním,
dnes cítům těm se jenom směju
tím smíchem hořkým, profanním. —

vrhly se naň opět dcery kramářů, viníce ho, že vše to jen ve vlastním jeho zkaženém nitru hárá, ony ale že k pravé lásce se znají.

Když pány politiky od džbánů šlehal a maloval v nedbalkách a v domácím županu veliké vůdce lidu hodné naze, ale duchaplně do denníka jich ušlechtilých žen, když pánům buržoasům XIX. věku postavil i pomník s následujícím epitafem:

Moralist byl a decentního mravu,
než časem kluzký vtip a černou kávu
měl rád. Všech extrémů nepřítel lýtý
ctil staré pravdy, vážné auktority
a — ježž kdys papa zkrušil v boji mnohém —
vivendi modus zaved s pánem bohem.
Znal antiku a — parodista známý —
smál se jí parlamenty, ústavami,
ctil pořádek; nepřítel pamfletářů,
znal krotit jedovatost kalamářů,
své státy paragrafy chránil dosti,
by nestavil je nikdo do směšnosti.
Byl tolerantní: pláštik roztomilý
dát doved lžím, jež po otci mu zbyly,
a ty, jež viděl sám se naroditi
též nechal žiti — svatým právem žiti.

Když i toho se odvážil, což divno (sloky pol.), že vrhli se na něho opět tito. A ti kramáři s růženci teprve se na něho vrhli, když pěl:

O věčném žití není dáno
mé hrudi ani potuchy,
vím, až vše bude dokonáno,
že budu popel bezduchý.

A nemám žádných ideálů,
bych hnal se pro ně v boje jek,
mám srdce chladné jako skálu
a v srdci nenávisť a vztek.
a víra moje musí býti
jen nitra mého výkřikem;

nebo když vida pohozený kříž starý, který novým byl nahrazen, naivně zapěl:

Lid musí vždy a všude kohos míti,
jež plní vždy ho hrůzou posvátnou,
by moh' se modlit, vzývat ho a ctíti
a duši jemu otevírat svou.

Tys Kriste sestárl, a ruka umná
nového boha dala na chrám náš.
kol něho pocta teď se vznáší mírná
a ty v exilu smutném dokonáš . . . . .

Však jako ty, též sestárne bůh nový,
a jako tvůj, tak jeho přijde den —
jej jiným nahradí a mezi rovy
on tiše dotlí — lidstvem zavržen.

Když dokonce výkřik slova, v nichž vyjádřiti chtěl pravdu, jíž nepochopil, napsav:

ó bože, člověk obrazem-li tvojim —
jak nekonečně bídným musíš být.

A zvolal na flandáky: paraziti boha . . . co tu ještě chcete, což divu, že nechtěli výši jeho ducha rozuměti?

A tak když všichni jej „anathemisovali“, když po něm „jako hlemýžďové slintali, ztratili ženy, které jasnily smutný jeho hled — ty dobré ženy a padlí andělé!“ — ulevil si novým nářkem, novou obžalobou. Proč to ti tichošlápkové a fariseové a šosáci, a stydlavé panenky jen učinili?

a proč? že zjevil vlnobití
jsem citů, jež rvou hrudí mou,
jež na sta pokrytců zde cítí,
však rtové nikdy nevyřknou.

Že bouřně, jako při orgii
jsem vždy pil z žití kalichu —
však statisíce více piji,
než pro sebe a potichu;
já soudil lidstvo a jeho dobu
a obé v sobě odsoudil.

(Pokr.)

Pavel I., car ruský. *)

Napsal LEO TAXIL.

Aby se zbavili zednáři Filipa Égalité **) bylo, jim přece šetřiti jakési soudní procedury; ve Francii třeba je vždy aspoň zevnější formu zachovati. V Rusku však, kde se více hledí na skutek než na slovo, nebylo zednářům činiti tolik okolků se zavražděním Pavla I., dne 12. března 1801.

*) Z „Meuchelmord in der Freimaurerei von Leo Taxil.“ Salzburg 1891. str. 150. Viz překlad z téhož: Obrana Viry roč. 193. Č. 25 a 26.

**) Filip Égalité = vévoda chartreský, Ludvík Filip Orleanský, jenž se vzdal na návrh pařížské komuny rodinného jména a přijal ono; stal se velmistrem velké lože francouzské. Vzdav se však později velmistrovství, upadl v nemilost zednářů, jichž pletichami na oko postaven před soud, aby byl odsouzen k smrti; ač za nevinna prohlášen, přece byl podržen ve vazbě a znova souzen a nevinně zednáři odsouzen k smrti. Smířen s Bohem, v samém vězení zemřel statečně 6. listopadu 1793. Viz „Meuchelmord“ str. 122—150. Pozn. překladatelova.

Tento princ byl synem Kateřiny II., již nazývali francouzští filosofové s Voltairem v čele novou Semiramidou.

„Ze severu přichází k nám světlo,“ — bylo slyšeti tehdež.

Ve Francii chránila encyklopedisty prohnaná a známá Pompadourovna; neméně lehkovážně dostali se zednáři do Ruska za Kateřiny II. Když však viděla, co se ve Francii děje a jak prakticky se provádí nauka Voltairova: tu byla jiného náhledu a Sibiř byla zemí tém, o nichž se zdálo, že je carevna chrání.

Však stalo se tak teprve ku konci jejího života.

Když syn její, Pavel I., nastoupil, ukázal se býti rovněž tak rázným jako jeho matka.

S matčiným dovolením, mužně a statečně vstoupil ve svém mládí k zednářstvu, aby ukázal svou přízeň filosofům; jsa však bystrého ducha, poznal hned, oč jde v ložích a proto hleděl matku o jejich pletichách poučiti

Když nastoupil na trůn, měl býti oklamán; ale to se nezdařilo. Příliš dobře prohlédl plány bratří* **, kteří jen proto podkuřují monarchii, aby jí tím snáze zničili. Řídil se ustanoveními matky, zakázal lože a nejenom že se vztahoval přísný zákon na jeho poddané, kteří k sektě náleželi, ale i na podezřelé Francouze, již byli v jeho říši.

Po smrti krále francouzského r. 1793. dal těmto na vybranou, aby se buď vystěhovali, aneb následující přísahu učinili: „Já podepsaný, přísahám před všemohoucím Bohem, a na jeho svaté evangelium, že jsem nikdy — ani skutkem ani myšlenkou nesouhlasil s bohopustými i podvratnými zásadami, jaké jsou nyní ve Francii a dle toho mám tamější vládu nyníjší za usurpaci, za porušení zákonů, jakož i smrt křesťanského Ludvíka XVI. za hrozný zločin a proradu na legitimní dynastii.“

Tato přísaha dosti jasně nám ukazuje smýšlení Pavla I. Dle toho jednal a zařídil hon po bratřích* **, kteří připravovali pád všech království, kteří tolik přispěli k výsledkům revoluce svou mocí, přísahami, spisy a zradou.

S největší razností obnovil car dekrety proti ložím. Kdokoli by se opovažoval zaváděti je do Ruska, anebo by se zúčastnil jejich schůzek, bude na celý život poslán na Sibiř.

Na to dali sektáři znamení k úkladné vraždě.

Hned bylo tu spiknutí proti Pavlu I., v jehož čele byl carův miláček, generalní guvernér petrohradský, hrabě Pahlen potom hlavní účastníci: hrabě Panie, bratři Zubov a jenerálové Benningen a Uvarov.

Tohoto zločinného spiknutí súčastnili se též Francouzové. Jmenujeme z nich jakéhosi Bazaine, jenž byl zednářem; týž byl otcem onoho pověstného maršálka za druhého císařství, jehož žalostný pád zaviněn byl vzdáním se Met.

I slavný diplomat, hrabě Ludvík Filip Segur, zdá se býti valně podezřelým z tohoto činu; Segur, jak známo, byl jedním z předáků zednářských.

Zda se, že Pavel I. tušil nebezpečí, jež mu hrozilo; viděl se býti ode všech zrazeným. Špatní rádci ho přemluvili, že propustil úplně mu oddaného muže Rostopčina. Když car viděl, že jest oklamán a o spiknutí neměl více pochyby, psal Rostopčinovi: „Přiď rychle, jsem ztracen; jedině tobě jistě důvěřuji.“ —

Rostopčin vydal se okamžitě do Petrohradu, aby zachránil svého přítele a pána, ale přišel již pozdě.

Několik dní před svou smrtí byl Pavel samotn s Pahlenem; císař upíral naň ostře zraky a pravil:

— „Má býti revoluce r. 1762 nyní opět obnovena?“

— „Vím o tom,“ odvětl Pahlen, „znám spiknutí a účastním se ho.“ —

— „Jak! Tys při tom?“

— „Ano, Sire, ale jen proto, abych — jsa o všem zpraven — tím bezpečněji vás chránil.“

A Pahlen, odvrátil od sebe chladnokrevně všecko podezření, jež by mohl míti naň panovník.

Dne 12. března poslal Pavel depeši do Berlína, v níž pruského krále co nejostřeji vyzývá, aby se prohlásil stran Anglie.

Pahlen četl depeši a připojil slova: „Jeho Veličenstvu uení dnes dobře. Mohlo by to míti nepřijemné následky.“

Tato slova a smélost, že je připojil diplomatické depeši, dokazují zcela jasně, že zradiv vlast, byl ve srozumění s Pruskem, jež náleželo tehdáž nej-přednějším zednářským mocím.

Téhož večera ještě shromáždil Pahlen své spoluvinníky.

O půlnoci táhli ve dvou odděleních k michalskému paláci, který byl jako pevnost a v němž car sídlil.

Beningsenova tlupa vystoupila první a kráčela k císařské ložnici; Pahlen zůstal se svými v záloze, připraven jsa ku pomoci.

Pavel spal. Dva vojáci střežili u zevnějších dveří ložnice.

Spiklenci se tiše přiblíží, překvapí stráž; jednoho zabijí, druhého poraní, jenž uteče; nyní udeří na dveře a již se valí do carovy síně.

Hlukem jsa vyděšen vyskočí Pavel okamžitě na postel, uchopí kord, a stavi se vnikajícím zuřivým zednářům hrdinně k sebeobraně.

„Bidáci!“ křičí na ně, „vnikli jste sem, abyste mne úkladně zabili. Zbabělí vrahové! Snad se vám to zdaří, že mne usmrtíte, ale přijde vám to drabo!“

A jako lev který je přepaden tlupou tygrů, neohroženě žene se proti svým protivníkům. Tito jsouce překvapeni touto zmužilostí, ustupují. Než v tom vidíce svou převahu, zúžují své řady, tasí dlouhé dýky a vytvoří tak železný průchod, jimž obemknou císaře.

To děje se v úplné tichosti.

Pavel vyskočí, ale marně se snaží vrahy zasáhnouti. Stále užším a užším jest krub.

Má volati o pomoc? Nač? Vidí, že je zrazen. Vidí mezi ničemnými, kteří mu smrt přísahali i důstojníky a dvořany, na jichž věrnost se spoléhal.

Již jsou mu dýky na dva prsty u prsou, jako tehdá, když onoho osudného dne přistupoval k sektě. *)

„Zbaběci, vrahové!“ volá.

Dýka mu neprospívá: nemůže jí užiti, nemoha se volně pohybovati; vidí, že nemůže ničeho činiti! Bez odporu dorážejí naň vrahové; jsa proboden na všech stranách, konečně podléhá. Sotva, že padá na zeď, když se na jeho ještě živé tělo vrhají. Pavel I. jest mrtev: bojí se, že vstane. Jeden jej škrtí, druhý vráží dýku v srdec, třetí přeřezává mu žíly.

Druhého dne se rozšíří pověst že car byl raněn mrtvicí.

Dle tehdejšího mravu, bylo jeho tělo vystaveno, jsouc stejnkrojem oblečeno. Rukavičky zakrývaly zraněné ruce, a obličej byl skoro úplně zakryt velikým nakrčnickem, jenž šel až k ústům, a kloboukem, jenž mu byl hluboko do čela vtlačen.

Nikdo nebyl na rozpacích stran „tého mrtvice“ ani v Rusku ani v Evropě.

Dle tajného rozkazu, hleděli někteří zednářští spisovatelé o smrti Pavla I. vypravovati legendu; ruští dějepisci ji však náležitě vyvrátili.

Zvláště hrabě Segur smyslil pravdě nepodobnou historku, dle níž vrahové pouze proto k carovi vnikli, aby jej přinutili, by se poděkoval.

Než uvažme: O půlnoci a se zbraní! A když již je prolita krev u královské ložnice, tu Pavel, jak tvrdí dále, jsa ustrašen, uteče se prý do komína. Když jej naleznou, jest za nohy vytažen a žádáno na něm, by se poděkoval. Mezi tím spadne lampa na zemi, shasne, a v tomto zmatku padne car k zemi jsa raněn mrtvicí.

Tato legenda jest tak absurdní, že jí ani nejobmezenější hlava věřiti nemůže.

*) Obřad, jímž jest člen přijímán do lože. — Viz více. „Nástin svobodného zednářství“ od Sladomela. V. Kotrba. Pozn. překlad.

Literáti zednářstvu sloužící líčí Pavla I. jako neschopného a despotickeho panovníka.

Historická pravda však ukazuje stupeň jejich cynické prolhanosti.

Jest třeba jen historii otevřít, abychom viděli, jak Pavel I. ve vojenském ohledu za důležitých okamžiků osud Evropy měl ve svých rukou; ustanovil zákon o dědičnosti trůnu ruského; vydal veliký počet moudrých výnosů. V době, kdy byla celá Evropa pustošena válkou, měl čas k veřejným pracem j. k. př. k zakládání kanálů.

Konečně — a to jest hlavní, proč hledí sektáři, aby se smrtí jeho i památku naň vyhladili je to, že postaral se, aby zednářská bylina byla z Ruska úplně vykořeněna a její opětne rozšiřování překaženo, takže tato země byla od té doby zednářům nepřístupnou.

Kromě Francie, jest ještě dosti států, kde by muž pevné ruky, jako Pavel I. mohl obsáhlé a užitečné vyčištění učiniti.

Doufejme, že ten čas brzy nadejde.

Přeložil Jan Zitek.

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

„A přece mám zde šematismus,“ ukázal Chudý knihu. „Při posledním sčítání lidu měl Dřimalov 1472 obyvatele, Vinartice 1267. Dřimalov má jednou denně spojení poštou, Vinartice ves třikráte, Dřimalov jest vzdálen od dráhy čtyři hodiny a ty zapomenuté Vinartice mají svou stanici atd. Jaký jest tedy rozdíl mezi některým městem a mým rodištěm?“

Všichni mlčeli a Chmeliček se hrabal v novinách.

„Ale my máme minulost,“ zmohl se posléze na odpověď.

„Rád uznávám,“ přisvědčil Chudý; „ale na základě minulosti staví se i budoucnost.“

Děkan dal znamení kaplanovi, by o této věci dále se nerozpřádal a zvláště minulosti Dřimalova se nedotýkal. Ta byla všem měšťanům nedotknutelnou, třeba o ní mnoho nevěděli. Zvláště proto jim zůstávala drahým tajemstvím.

Chudý poslechl a rozmlouváno o jiné věci. Tajemník musil ještě do úřadu, hosté se rozešli a Šámal cestou řekl Chudému: „Ten dostal! alespoň dá zase pokoj.“

III. Nový příchozí.

Město Dřimalov mělo jednou denně spojení s ostatním světem. Když se stavěla hlavní trať na Prahu, měla se dráha také Dřimalova dotknouti, ale otcové města se bránili, jak říkáme, všemi deseti. Báli se o pozemky, nechtěli přidati ani krejcaru a hned předem vypovídali železnicí boj. Když nechtěli, nikdo jich nenutil a dráha vystavěna jiným směrem. Dřimalovští měli na ni hodný kus cesty. Teprve později litovali, že nebrali, když se jim takové výhody naskytovaly.

Co de vyjžděl z Dřimalova poštovní vůz, tažený párem hubených koní. Na dráze počkal na polední vlak a pak se pomalu vracel s pasažéry i poštovními zásilkami. V zimě vyměnil vůz za saně a cestující užili vyhlídky na posněžené planiny i ucítili ostře vanoucí severní větry.

Tak uprostřed léta hodný us za nádražím zakýval na poštovského kočího asi třicetiletý muž. To znamenalo, by poštovní kára zastavila, že se chce cestující svézti na slepo. Ve voze seděla jenom jedna žena.

„Kolik dáte?“ vyzvídál kočí v úřední čapce na hlavě a s trubkou při boku.

„Dvacet,“ odpovídal klusající muž.

„Málo,“ lakonicky pronesl kočí.

„Prrrr,“ zvolal „pošťák“ a zastavil koně. „Sem ke mně,“ velel a podal cizinci ruku. Nečekaje, až se usadí, spustil „plnou parou“ po kostrbaté silnici.

Cizinec uložil si malý váček pod nohy, ulebedil se na sedadle, pokrytém rozedřenou houní a počal se rozhlížeti krajem, nedbaje, že na něj kočí po očku pošilhává, by uhádl, s kým má čest.

Nový příchozí do této krajiny prozrazoval, že zde posud nikdy nebyl. Vypadal jako písař a šaty měl hodné chatrné. Tenký černý kabát, dlouhý šedivý svrchník, na vestě ocelový řetízek, na krku velikou mašli a na hlavě široký měkký klobouk. Nejslabší jeho stránkou byly asi boty, které uschoval do houně. Byl pak muž ten vytáhlý, slabý, v tváři ňubkovaný, s kozí bradou, šedýma očima a dlouhým černým vlasem.

Kočimu se zdálo, že to jest malíř, který chce v tomto kraji uloviti nějakou partii pro obrázkový pražský list.

Domnělý malíř se hned k němu obrátil a zabájl rozmluvu. Kočí si rád řečí dlouhou cestu ukračoval. Neměl-li s kým mluvit, pak spal a — pošta se toho dne zpozdíla.

„Jaké pak jest Dřímálov město?“ tázal se cizinec.

„Ó, to se podivíte!“ zvolal kočí, dřímálovský rodák. „S věže našeho chrámu jest daleko široko viděti. To by byl tak obrázek do Světozora? Pan důchodní jej odebírá. —

„Jaké pak to jest město, staročeské nebo mladočeské?“ tázal se příchozí, přetrhnuv vychvalování vyhlídky s kostelní věže.

Kočí nevěděl, co by řekl, aby cti města nezadal. Slyšel, že se Staročechům nadává a na Mladočechy že se hubuje. Kdo by měl vlastně v Dřímálově převahu, sám nevěděl. Ale nedal se chytiti a neměl daleko pro odpověď.

„U nás máme všechno,“ začal, „staré, mladé i prostřední, sokoly, hasiče, zpěváky, zpěvačky, střelce a jiné. Na střelnici se co neděli celé město schází. To by byl obrázek, vymalovati střelnici se všemi návštěvníky, s hosty kolem kulatého stolu, s bulkaři v zadu, se štíty na stěnách, s rybníkem . . .“

„Jak pak mnoho se u vás čte?“ znovu se ptal cizinec.

„Vezu novin dost a ty mnoho nevydají. Žena je roznáší za desetník měsíčně. Záložna odebírá „Národní listy“ a ty se na večer dodávají do měšťanské besedy. Napřed je čte tajemník a ten podškrtá, co by se hodilo pro purkmistra. Pan děkan čte „Čecha“ a některé týdeníky s panem starším kaplanem. Teď tam však přichází mnoho novin a rozličných listů. Za donášku dostáváme zlatku měsíčně. U „hvězdy“ odebírají „Hlas národa.“ Od posledních voleb k nám přicházejí „Šípy“, ale nikdo prý jich nepředplatil. Beseda odebírá nejvíce knih a časopisů. Na ty obrázkové musím dati pozor. Páni úředníci mají německé noviny, žena si to často poplete a ráno si páni noviny v kancelářích vymění. Moc hodní páni! Nejvíce k nám přichází „Denníčka“ a „Národní Politiky“. Tato se zde od té doby značně rozšířila, když si tam v „Malém oznamovateli“ odpovídali a dopisovali pan doktor Vendulák s jednou pacientkou. To bylo k popukání. Každý věděl, kdo jest ten „černý“ a „bílý“ závoj, jenom oni mysli, že jest to tajemství. Ale tyto oboje noviny žena neroznáší, prodává je pan poštovní a kupec Šafránek. Kdo se předplatí, jdou si pro ně sami.“

Kočí ještě dále rozmlouval o novinách, když vedle sedící „slepý“ pasažér ani neposlouchal, uvažuje o duševní papírové potravě, která se co den v zadu v „magacině“ do Dřímálova přiváží. Spokojen nebyl.

„Támhle to by byl pěkný obrázek,“ ukazoval kočí bičem do dálky na vesnici s baňatou věží uprostřed topolů.

„Co pak to jest za vesnici?“ zeptal se cizinec, upřev do dálky zrak.

„To jsou Hroučice,“ vysvětloval pošťák, „tam odtud žena moje pochází.“

Cestující se pohrdně usmál.

„Jaké jsou v Dřimalově úřady?“ ptal se za chvíli.

„Těch jest moc,“ na to rodák městský. Tedy nejdříve poštovní úřad, pak lesní, berní, děkanský, městský, soudní, listovní, četnický, záloženský, kotribučenský a jiné. Každý spolek má svůj úřad. —“

Nyní se vypytał cizinec, kdo v kterém úřadě sedí, jakou hodnost zastává a jakého jest smýšlení.

„Co pak chcete ty úřady malovati?“ skoro se utrhl kočí, byv tak podrobným dotazováním unaven.

„Vy nejspíše mne považujete za malíře?“ usmál se pasažér.

„Ovšem; vy tedy jím nejste?“ tázal se kočí.

„Ani ve snu mně nenapadlo.“

„Kdo tedy jsme?“ nakročil pošták přímo zhurta.

Cizinec chvíli váhal s odpovědí. Snad ani nevěděl, co by řekl.

„No třeba žurnalista,“ posléze prohodil nedbale.

Však tím si dal. Kočí ztratil k němu respekt a počal mu nedůvěřovati. Slychal, že si takto počínají tajemně pouze tajní a lidé, kteří nemají poctivých úmyslů. V Dřimalově každý poví sám, aniž by byl tázán, kým jest, a ještě se svým stavem chlubí.

„A co chceme v našem městě?“ tázal se nyní kočí cestujícího.

„Jdu se k vám pouze podívat,“ vyhýbavě odpovídal žurnalista. „Cestuji za zábavou a zkušeností.“

„A v tomhle parnu?“ usmál se kočí. „To bych raději zůstal doma. U nás také nic nevidíte, co by vás zajímalo. My držíme pospolu jako jeden muž a nikdo na nás ničeho nevytláká.“

Žurnalista neměl chuti nadále se sousedem hovořiti. Obrátil se do zadu a vida dosti slušnou ženu ve voze zapřádal s ní rozhovor.

„Kam jedete, mladá?“ otázal se.

Příslušnice jedné vesnice blíže Dřimalova podívala se na žuralistu a řekla:

„Já nejsem mladá a nemám s vámi co jednati. Vidíte, že se modlím růženec, aby se nám na cestě nic nepřihodilo.“

Cizinec ušklibnuv se dal nyní pokoj poštákovi i — mladé. Uvažoval o poměrech města Dřimalova dle slov sousedových. Úsudek jeho vyzněl v ten výsledek, že to bude copářské město, a hned přemýšlel, jak by se v tomto místě měl zachovati. Dalekosáhlé před ním ležely plány a Dřimalovští, klidně obědvající, neměli ani tušení, kdo se k nim na slepo běře. Snad by byli nevyšli v ústrety s korouhvemi, pochodněmi, družičkami, městskou stříkačkou, kdyby vědomost měli, kdo je poctiti míni návštěvou, ale přece by byli uvažovali o tomto novém příchozím a návštěvníku, který se mínil v Dřimalově usaditi.

„Ou!“ zvolal kočí a koně se zastavili. „Zaplaťte třicet krejcarů a vyskočte,“ řekl sousedovi.

Ten protestoval, ukazuje, že jest do města ještě hodně daleko, ale pošták odvětil. „Tamhle má můj pán pole, váže tam obilí a jistě učiní kontrolu na poště. Byli bychom oba trestáni.“

To pomohlo, žurnalista vyskočil a zaplativ, vzal si tlumok. Hned na to se kára kolébala po silnici v kotoučích prachu k okresnímu městu, které se v dálece objevovalo.

Vyklopený pasažér narovnav si prosedělé údy, pozoroval Dřimalov, o němž do nedávna ještě nevěděl, že takové město vůbec existuje v království Českém. Rozsáhlé bylo dost, poněvadž téměř u každého stavení byla zahrada, u zadnějších i kousek pole, u všech téměř stodoly a hospodářské budovy. O Dřimalově platilo pořekadlo jako o mnohém městě, že když vyjdou z něho všichni sedláci na pole, žádný měšťan nezůstane doma.

Řemesel se pěstovalo v Dřimalově jenom tolik, jak mnoho výrobků se v městě a v nejbližším okolí spotřebovalo. A řemeslníci měli také pole a pra-

covali v dílnách, jenom když nebylo co na poli roboti. I děkan, i učitel měli pole a také někteří úředníci si je najímali, by měli nejpotřebnější věci pro domácnost.

Nad městem se vypínal chrám sv. Vavřince, věž radnice, kde mimo záložnu, byt tajemníkův a zasedací síň byl „panský“ hostinec. Jiný kostel byl poněkud za městem na hřbitově a stranou se rozkládal hraběcí dvůr a podál dva mlýny hnala voda z rybníku.

Domy v městě byly kryty červenými taškami, někde se černal i šindel a stranou bylo viděti na starých budovách i došky, které zde byly do sejítí a znovu se nesměly klásti na střechy.

Cizinec potahav se za bradu, těkal zrakem po tomto městě, které mu bylo určeno za cíl působnosti a výživy. Opíraje se o deštník, klusal ve stínu rozložitých stromů, které stály po obou stranách silnice.

„Nějak bylo a nějak bude,“ opakoval si, neklada do své budoucnosti ve zdejší krajině mnoho růžových nadějí.

Cestu mu dobře v městě dláždil pošťák. Ani všechny noviny a psaní v magacině tolik nevážily jako zpráva, že se do Dřímálova blíží žurnalista. Hned svému pánu to zvěstoval; zatajiv ovšem, že jej vezl na slepo, na poště první řeč jeho byla o cizinci, který co nevidět sem zavítá.

Před poštou v tu dobu stáli nedočkavci. Dva pensisté trpělivě čekali na noviny třeba hodinu, uvažující už napřed o výsledku nějakého porotního zasedání, zde přecházel četník s podlouhlou úřední knihou pod pažďí, učeník od kupce Šafránka, vdova Strnadová, jíž posílal syn každý týden zlatku. Najednou to zaslati nemohl, neboť by byla Strnadová všechno také najednou propila. I jiní si sem doběhli, kteří nechtěli od dopisů zaplatiti 1½ kr. od donašky. Na ty měl pošťák zvláště zlost a nejraději by byl jejich psaní vyházel, kdyby nebyly zapečetěny v rezných pytlících.

Soudní sluha se bavil s policajtem o tom, kolik dní pan adjunkt „nasype“ známému pytláku, který více rozprodal zajců než lesní úřad, dva židi čekali na tržní ceny ve své „Bohoemii,“ učeň dopaloval ženy, které chtěly z „první ruky“ věděti jaká čísla vyjdou u Šafránka a vlastně už vyšla v Praze.

Tu přijela slavně pošta a kočí dal se po náměstí do klusu. Od „hvězdy“ se vyběhli podívat, nepřijel-li nějaký cestující, by ho nepřebrali v panském domě.

„Víte, kdo jde do našeho města?“ volal kočí s kozlíku na shromážděné lidi u zavřené posud pošty.

„Snad pan hrabě,“ hádal kdosi.

„Ten by přece nešel pěšky, ale přijel by v panském kočáře,“ utrl se jeden z pensistů, bývalý hajný v hraběcí službě.

„Snad se nevrací Trkálek?“ vzpomínal četník. „Ten by nám dal zase práce.“

„Ani pan hrabě ani Trkálek, ale nějaký žurnalista chce oblažiti svou přítomností naše město,“ oznamoval slavnostně pošťák.

„Jaký žurnalista? Od kterých novin? Staročeských, Mladočeských, radikálních vládních, klerikálních, humoristických, socialistických?“

Takové a podobné zněly otázky, ale pošťák nemohl dáti správnou odpověď.

„Nejspíše úředních,“ odsekl, „protože se na všechny zdejší úřady vypytał.“

Kočí už otevíral zadní schránku a vynášel slabě naplněné pytlíky do kanceláře poštovní. Na četné jiné otázky odpovídati nemohl, poněvadž už paní poštmistrové a slečně expeditorce oznamoval, kdo přichází do města.

Všech první otázka byla, co zde žurnalista chce a za jakým účelem sem nyní v době letní přijíždí. O volbách by se nedivil; také když jednou půl města vyhořelo a podrubé křtyž se zde stala trojnásobná vražda, takový muž tady byl, ale nyní se nic podobného neudálo.

Jiní uvažovali, jakého směru noviny žurnalista ten vede, proti komu píše a každý si přál, aby to byl novinář od listu, který sám čte. Zeptali by se ho na to a ono, by zvěděli, co v novinách není, ani mezi řádky vyčísti

se nemůže a vůbec tisknouti se nesmí. Proto byli zvědaví a zlobili se, že žurnalista nepřijel hned poštou, by nemusili čekatí.

Zpráva o příchozím rozléla se brzo celým městem a na náměstí se objevovali lidé, kteří tam jindy velice zřídka bývali viděni. Také okna byla brzo obsazena a od listovních, kde měli čtyři dcery na vdání, vzkázali na poštu, zda i ten pán jest svobodný a uvažovali má-li zajištěnou existenci. Kožešník pro něj chystal byt ve svém domě o dvou pokojích, kde nedávno dokašlal starý berní, bulkaři by byli rádi věděli, nemohl-li by jejich mnohdy nedostatečnou společnost doplniti. neboť se Chvalík mnohdy nedostavil, když mu totiž žena dala záповěd. V panském domě by jej přijali na stravu, neboť se jenom zde vařilo pro stravníky a jinde nebylo v hostincích nic k dostání, kdyby prosil, mimo vuřty a slané rohlíky.

Tajemník by byl připravil žurnalistovi malou ovaci, kdyby byl věděl, že patří k novinám, jimž on věřil jako evangeliu. Aspoň by mu vyšla naproti část městské rady a od záložny sluha, který byl veteránem a nosil stále stejnokroj, děláje tak lacino hospodářské založné uniformovaného služebníka.

Kupci se starali, od koho bude odebíratí a trafikantka si brala hned novou jupku, by si přitáhla nového zákazníka.

„Kdyby tady chtěl pořádati nějakou přednášku a pobuřovati proti Němcům.“ (v Dřímálově a kolik mil kolkolem ani jedináho pravého Němce nebylo), mínil četník, „však bychom mu zafali žílu.“

A tak se chystal každý dle svého a hasiči div že nevytáhli stříkačku proti zástupům, obklopujícím starou Kostelní a nyní Komenského ulici, nejparádnější to místo mimo náměstí.

A asi za půl hodiny dlouho čekáný skutečně přicházel. Ani když o Božím Těle vypověděly službu u třetího oltáře všechny hmoždíře, nebyli Dřímálovští tak překvapeni jako nyní.

A tohle že jest nájemník koželuhových pokojů s vyhlídkou na náměstí? Tohle že jest řečník, proti němuž se chystá celá žandarmerie o dvou mužích? Ten že se bude stravovati v panském domě a platiti 26 zl. měsíčně? Toho že by měla vítati městská rada s veteránem od záložny? S tím že by hrál pan adjunkt, tajemník a jiní bulku? K smíchu!“

Takový byl úsudek všeobecný.

„To bude staročeský novinář,“ pohodil hlavou Chmelíček na prahu radnice.

(Pokr.)

Různé zprávy.

František Palacký. Napsal Václav Rezníček. Modré knihovny čís. 30. Praha 1896. Cena 1 zl. Kniha má půl páta sta stran malého formátu. Uvedeme nejprve krátký obsah. Vypravuje nám dovedným a poutavým, prstonárodním slohem historickým, nejprve o mládi Fr. Palackého, o přísně náboženském smýšlení otcově který patřil k českým bratřím ale přihlásil se konečně, když v tolerančním patentu z roku 1781. nebylo pro jednotu bratrskou místa, k vyznání augsburskému, o rodišti v Hodslavicích na Moravě, o přísně náboženské, osvícené, avšak tvrdé a upjaté, láskání nepřístupné povaze otce

Palackého, o neskonale spanilé, čisté, tiché, trpělivé duši jeho. Doviáme se o něžném přátelství chlapce devítiletého s kat. knězem Turkem, o tom, jak byl veden na pole náboženské polemiky a p. V pokusech literárních počal brzy, brzy byl uveden ku studiu a oblíbě v češtině. Jako 16letý jinoch stál Palacký již v řadách prvních novinářů českých. Dále vypravuje spisovatel podrobně o Palackého studích jazykových, filosofických, o krocích životních, o neobyčejné energii vůle svědčících, o tom jak se měl státi pastorem jak ze skepticismu přišel k živé víře v Boha, kterou vždy hájil, jak na základě přilnutí k víře

vytvořil se jeho pevný ušlechtilý charakter. konečně o jeho příchodu do Prahy. A nyní začíná kniha nabývatí zajímavosti jako málo která. V životě Palackého vykreslena celá doba probuzení způsobem prohloubeným, šetrným, národních, literárních a politických proudů pilně si všímajícím, k nám katolíkům spravedlivým. Vyznáváme že málo která kniha nás tak poučila, pobavila a osvitila. Roku 1823. zaveden byl Palacký Dobrovským do domu šlechtetného hrab. Františka Šternberka, kterým uveden jest na pole historické. Většina osob, s nimiž Palacký se stýkal, je v knize krátce ale dobře charakterisována. Dosti dovidáme se z ní o hádkách jazykových, o šlechtě a proudech v ní, o pochybnostech, jež vynikající jinak mužové měli o vzkříšení národa českého k životu, jimž Palacký čelil slovy: „kdybych byl třeba cikánského rodu a již poslední jeho potomek, ještě za povinnost bych si ukládal, přičiniti se všemožně k tomu, aby aspoň čestná po mně zůstala památka v dějinách člověčenstva,“ o velikém vlivu, který právě svou věrou v budoucnost národa a svou energii Palacký brzy v české společnosti si získal. Do-vidáme se, jak povstalo Museum a jeho časopisy, o jeho literárním pevném, nezdolném stanovisku a tužbě i o úspěchu listu. Tutéž energii vidíme, když se do-vidáme, jak chudý mladík za rok v Praze stal se manželem bohaté dcerky, osvíceného buržoistického advokáta, při čemž naskytla se spisovateli příležitost promluvití o duchu vychování a názorech těchto kruhů a dále pak vůbec o politických sociálních a národních proudech českých a německých. Konečně vidíme Palackého nastupovati úkol životní, úkol historiografa českého, v první řadě ovšem stavovského, z kteréžto příčiny leccos v jeho dějinách dá se vysvětliti. Palacký pomalu ale jistě vstoupal na místo prvé v české literární a později i politické společnosti. Před zrakem čtenářovým stále intenzivněji a intenzivněji objevují se rysy velkolepého obrazu našeho probuzení, všechny ty boje stran domácích, i útoky cizí, v nichž všude je cítiti

pevnou, nezdolnou ruku osvíceného vůdce, Palackého Při tom krátké ale utěšené pohledy do rodinného života slavného muže, do intimních kroužků pražských, do skrytých ale vznešených a důležitých snah tak mnohých buditelů střídají se s velikými plány federalistickými a bohužel nejednou i liberalistickými oné doby. Důležitému roku 1848. věnováno mnoho stran, rovněž politickým dějinám doby, v nichž všude Palacký nejdrívě sám, pak s Riegrem stojí v čele. Slovanský sjezd, názory Palackého na otázku slovanskou, ruská cesta a jiné sem spadající otázky probrány rovněž s pék-nou důkladností. Zvláště politická část dějin z posledních století musí zajímat každého; vše je tak logické, jasné, pěkně uspořádané. Tomu nelze se ostatně diviti, kniha jedná o osobě, jež byla jakoby osou všeho toho, kolem níž vše se otáčelo. Vypravování ukazuje též, jak vědomí státoprávní jak v Palackém tak i v české veřejnosti politické rostlo a se tvořilo, jak Palacký i tu vynikal pevností a rozhledem Na konec přidány důležité zásady Palackého o různých jiných otázkách časových. Jeho názory náboženské znají čtenářové z části již z čís. 1. našeho listu. Spisovatel obsírněji o nich se šíří a na prameny k nim poukazuje. Také konec života Palackého a tehdejší poměry vyličený obsírně. Z těchto všeobecných řádků našich může každý poznati jak bohatý fond poučení spis Řezníčkův obsahuje. Kdo zabývá se otázkami politickými a sociálními, zvláště s rozkoší bude se v něm pohybovati. Názory spisovatelovy jsou celkem správné a zamlouvají se. K uvědomění lidu poslouží kniha nad jiné výborně. Máme za to, že každý měl by v ní pilně čítati. Neznáme lepšího díla o době probuzenské. Zde není zbytečných extravagancí spisovatelových, bludných nebo smělých teorií, zde mluví fakta, na jejichž podkladě kniha je zbudována, na podkladě sice neuvedeném, ale nad míru bohatém. Znalec probuzenské literatury ostatně prameny snadno uhádne. Odporujeme tedy vřele a s dobrým svědomím.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrdl.

I. Základy k naší katolické straně v Čechách.*)

Díky těm mužům, kteří kladli počátky ke straně katolické v Čechách. Dílo Kolpingovo zapustilo i u nás své kořeny, a v různých městech povstaly Jednoty katolických tovaryšů s ochranným družstvem katolických mistrů, zdělaných dle domácích potřeb našich. Zde sluší hledati kořeny křesťansko-sociální strany v Čechách, a kdo by zásluhy Jednot katolických tovaryšů podceňoval, nebyl by spravedliv.

V Jednotách katolických tovaryšů pokračují jinochové v rodinném životě, z něhož byli vytrženi, když přišli ve velkých městech do učení. Mají Jednoty katolických tovaryšů charakter rozšířenějšího domácího rodinného života: členové se vzdělávají všeobecně a odborně, jejich mysl se v náboženství prohlubuje, učí se společenskému křesťanskému a ušlechtilému životu, spřívosti a svépomoci, tříbí si vkus pro ušlechtilou zábavu a j.

V Praze ku př. několik bývalých členů Jednoty katolických tovaryšů vyšinulo se vlastní přičinlivostí a spořivostí tak daleko, že si zakoupili vlastní domy a že požívají vážnosti nejen v katolických, ale v občanských kruzích vůbec.

Jiným směrem ale za týmž účelem šla Katolicko-politická jednota pro království České. Konala časté schůze v Praze i venku a měla doby, že v ní vystupovali jako řečníci přední politikové čeští, jako Karel kníže Schwarzenberg st., nyuejší nejvyšší zemský maršálek Jiří kníže Lobkovic, hrabě Clam

*) Uveřejňující tento první článek, podotýkáme, že v dalším průběhu jeho bude o posledních volbách podrobná úvaha. Zmiňujeme se o tom proto, aby nám nebylo vytýkáno, že tak důležité a časové věci nevšimli jsme si důkladněji. K němu připojen bude též plán pro budoucí činnost naší, na základě posledních zkušeností zdělaný. Red.

Martinic a z kněžstva hlavně ohnivý řečník a vysoce vzdělaný prelát dr. Klement Borový.

Třetím směrem pracoval tisk politický, vzdělávací i belletristický; povstala různá dědictví, která si získala slušného jmění a která vydala mnoho cenných spisů; povstalo mnoho katolických kalendářů, a rozcházely se v lid a mezi ním dobře působily.

V Praze, v centru Čech, musím se zmíniti ještě o jedné osobě a o jednom podniku, z nichž katolická strana do dnes velice těži. Tou osobou jest kanovník dr. Mikuláš Karlach. Zřídil sv.-Václavskou záložnu, Cyrillo-Methodějskou tiskárnu a knihkupectví téhož jména a zřídil Křesťanskou akademii a tuším i družstvo sv. Václava k vydání „Čecha.“ Budiž mu za to vzdán dík a čest.

Když se sv.-Václavská záložna zmohla, vystavila si, skoupivší několik starých domů, nynější nádherný palác s jedním z nejkrásnějších sálů v Praze. Katolíci mají zde svůj domov, nebo sv.-Václavská záložna propůjčuje své sály všem katolickým spolkům ke schůzím s největší ochotou a úplně bezplatně.

Druhým žulovým kamenem pro katolickou stavbu v Praze jest Mariánská kongregace mužů u sv. Ignáce, jež pod vedením otců Jesuitů vchovala nám ve všech třídách naší společnosti, a hlavně v řemeslnictvu, pevné katolické muže, kteří veřejně dávají na jevo svoji přichylnost k všeobecné církvi. Kdo se účastnil Šimonových voličských schůzí, viděl tam mnohé šedivé muže, kteří jiskrným zrakem a s vnitřní radostí sledovali vývoje řečníkovy; to byli většinou pražští kongreganisté od sv. Ignáce. Jejich moc a silu jest viděti zvláště při pohřbu některého spolučlena. Před rakví kráčí na 300 seřaděných mužů, od dělníka až k profesoru a k pošt. radovi, na krku s modrou stuhou, a ti se ubírají ulicemi Prahy a pějí mohutným hlasem smutečný žalm: „Smiluj se nade mnou, o Pane!“ Když jsem tento průvod při pohřbu p. Šichy ponejprv viděl, byla moje duše uchváćena radostí nad touto manifestací katolické víry.

Vlastní dům katolických tovaryšů, vlastní dům katolické tiskárny a nádherná síň katolického knihkupectví — svědčí o silném vývoji katolicismu v Čechách.

Nesmím ovšem pominouti spolek sv. Vincence z Paula v Čechách s 50-odbory; byly tu ovšem ještě jiné různé katolické osoby, spolky a podniky, které kladly základy k nynější stavbě katolického života, ale zmiňuji se jen o tom hlavním, aby nebyl článek příliš dlouhý. Opomenul-li jsem však něco důležitého a závažného, prosím za prominutí: zlého úmyslu při tom naprosto nebylo.

Vím také, jak mnohý, který veřejně nevystupoval, tu hmotně, tu modlitbou a jinými dobrými skutky doprovázel každé dobré dílo, působnost to, kterou dovede ceniti ten, jenž ví, že k dílu dobrému je třeba vždy též pozhěnaní a milosti s hůry.

Než i ostatní český svět kráćel ku předu a předhonił nás; organizoval se na venku čileji než my, zakládal venkovské lokální listy, hleděl uchvátiti záložny, obce, okresní zastupitelstva a tak se těmito proudy a hlavně literaturou, belletristickou i vědeckou, vymykal pomalu z katolicismu vždy více a více. Tehdy, v letech šedesátých a sedmdesátých, když to katolíci spozorovali, měli ned položití základ k vlastní katolické straně. Kněžstvo mělo

v národě sílu a váhu, o čemž podalo příklad kněžstvo krajiny sušické, které proti vůli dr. Riegra zvolilo si poslancem vikáře Dubna. Kdyby byl tehdy povstal mezi námi vůdce a řekl: Katolíci, hrozí nám literární a sociální nebezpečí, spojme se, utvořme vlastní katolickou stranu, byli bychom dnes jinde. Svornost národní byla by se tím nikterak neporušila, neboť katolická národní strana byla by šla svorně s Palackým a Riegreem v otázkách národních a politických, ale s tím rozdílem, že by v ní a s ní nebyla utonula, ale že by vedle ní byla kráčela a své muže že by si byla vychovávala a svým ideám že by byla u Staročechů platnost zjednávala; ano snad by byla přešla nynější pohromě českého lidu.

Než, nestalo se a tu chybu budeme cítit ještě dlouho a dlouho. Tu chybu pociťují i Staročeši. Myslím si to tak: Kdyby byla tehdy povstala naše strana, byli by se uvarovali Staročeši vzhledem k ní mnohých chyb, pro něž nyní v našich řadách u mnohých pozbyli sympatií. Byli by snad — pravím snad — bývali přivedeni k tomu, aby zaujali v otázkách náboženských a historicko-náboženských určité a nám příznivé stanovisko a nebyli by bývali v tomto směru kolísali, což jest jednou a závažnou příčinou jejich pádu i na poli politickém.

Na omluvu může sloužiti našim bývalým katolickým předákům jediné ona nesmírná láska a úcta k Palackému a Riegrovi, která zaujala srdce většiny národa a skoro veškerého kněžstva. Kdo těch dob nezažil, nedovede si to ani představití.

Tato nesmírná láska a úcta k předním mužům národa držela kněžstvo v rezervě, ačkoliv se jim leccos u Staročechů nelíbilo; mlčeli a trpěli, aby neporušili svornosti.

Palacký súčastnil se s Riegreem o sv. Václavě 900leté památky založení pražského biskupství, s katolickými kněžími byl v důvěrném styku, Palacký vydal v „Pokroku“ článek na obranu náboženství, v němž katolíků spravedlivě se ujal — a proto kněžstvo mlčelo i k tomu, co se mu nelíbilo.

Idea národnostní a svornost v národě, kteréžto dvě ctnosti strana staročeská hlavně vypěstovala, byly tak mocné, že kněžstvo odebíralo i knihy a časopisy, které jeho náboženství byly nepříznivy a jeho stav snižovaly. Ozval-li se někdo, byl zakřiknut: Mlčte, Staročeši nejsou proti náboženství a národ potřebuje svornosti a míru. Tak se chovali Staročeši, tak my. A zatím sbíhaly se na poli literárním a politickém praménky odporu k církvi a k náboženství a k autoritě Staročechů v řeku, zaplavily naši vlast, smetly Staročechy s politického života a nás zastaly nepřipravené a zmalátnělé.

Neměli jsme mimo kousek literatury a kousek spolkového života nic svého vlastního, svérázného. Neměli jsme ranního denníku politického, ba naopak dva odpoledníky, „Čech“ a „Večerní Noviny“, rozdělovaly nás na dvě strany a seslabovaly nás v celém veřejném postupu. Idea národnostní, vlastně staročeská, byla v srdce některých kněží tak vryta, že v důvěře své ve stranu konservativní na katolické podniky zapomínali a své úspory toliko takovým národním podnikům odkazovali, které nám nijakou záruku neposkytovaly, aby z peněz takto uložených nedostaly osoby nebo knihy nám nepřátelské podporu nebo odměnu. Mám na mysli ku př. „Svatobor“.

Děkan Čermák odkázal mu na 18.000 zl., a nevím, vědě-li to čili nic, ale faktum je, že jest podpůrný řád z nadání Čermákova tak sdělán, že mohou dostati podporu všechny obory vědy až na theologii — ta je z pod-

pory vyloučena. A probošt Štulc, jehož si jinak vysoce vážím, stál v čele družstva pro vydávání „Čecha“ a „Čechu“ nic, „Svatoboru“ však 6000 zl. odkázal.

Takovým proudem jsme byli vedeni a vychováváni. Na některých farách neodebírali vůbec katolického politického listu, stačila jim „Politik“, „Pokrok“ nebo později „Hlas Národa“ nebo malá „Politika“. A laici, členové katolických spolků, dali-li i do katolických listů zprávy o své činnosti, žádali za dotyčné číslo, aby si mohli zprávu přečísti. Odebírali malou „Politiku“ nebo „Hlas Národa“ a mysleli, že tím plní povinnost ke katolickému tisku. Nebylo povzbuzení, nadšení, nebylo obětivosti a porozumění pro tisk katolický a zájmy katolické.

Byl jsem při pádu staročeské strany již s Družstvem Vlast v činnosti a agitoval jsem osm let na venku, i nasbíral jsem si tudíž v té věci dosti trpkých a bolných zkušeností.

II. Strana křesťansko-socialní.

Kde má tato strana kořeny, již jsem řekl — v Jednotách katolických tovaryšů.

V Čechách zvelebil Jednotu katol. tovaryšů v Praze biskup Ed. Jan Nep. Brynych. Členům vštípil ryze katolické smýšlení, tovaryšům koupil dům, a strádaje vše, co za knihy a hlavně za brožury „Slova pravdy“ utržil, pro své milé tovaryše, složil jim na dům 12.000 uspořených zlatých. R. 1891. svolal kanovník Brynych do Prahy sjezd delegátů Jednot katolických tovaryšů z Čech, z Moravy a ze Slezska, na němž se rokovalo o zvelebení Jednot a odstranění jejich chyb. Sjezd trval tři dny a byl hojně obeslán; konalif jsme tehdy zemskou jubilejní výstavu, a tak i pro tuto příčinu mnozí do Prahy zavítali. Byla to první veřejná manifestace katolických dělnických schůzí. V ten čas zasahovalo již dosti mocně i Družstvo Vlast v ruch socialní.

R. 1888. vrátil se z Moravy do Prahy p. Tom. Jiroušek a usadil se u rodičů v Žižkově. Začal psát do „Vlasti“ články socialní a osobním stykem seznamoval nás s obrovskou silou rodící se socialní internationaly, již znal do podrobností. Mne ta věc zvláště zajímala, neboť jsem se sám chudého lidu všemožně ujímal a v různých odborech spolku sv. Vincence pro chudinu pracoval. Ve „Vlasti“ jsme socialně začali pracovati takto: kupovali a rozšiřovali jsme brožury „Slova pravdy“, začali jsme vydávati vlastní brožury a pak jsem dal návrh ve výboru Družstva, aby nám majetník „Čecha“, † pan Václ. Kotrba, ponechával dvakráte za měsíc nedělní přílohu „Čecha“ k účelům socialním. Výbor si vyhradil, že si povede přílohu úplně sám, že bude sám platiti honorář za práce v ní uveřejněné a navrhl p. V. Kotrbovi za odstoupení ročně 50 zl. Určitý cíl byl ovšem jiný, totiž založiti samostatný dělnický list.

Nedělní dělnickou přílohu „Čecha“ řídil jsem tři roky a hlavním mým spolupracovníkem byl p. Tom. Jiroušek. Vedl si statečně, upozorňuje odhodlaně a prakticky na socialní nebezpečí u nás, mladočechy, realisty a socialními demokraty podněcované, a články svým plným jménem podpisoval.

Všecky socialní noviny rozdělili jsme si ve čtyři skupiny, pro čtyři osoby, z nichž každá dostala na koupi těchto novin a za práci s tím spojenou 25 zl.

Václ. Žižka, faráři Jos. Kousal a Fr. Vaněček a koop. Fr. Žák byli po Tom. Jirouškovi hlavní naši spolupracovníci.

Nedělní dělnická příloha „Čecha“ stala se průlomem k nynější socialní činnosti a cvičištěm mladých sil na tomto nezvyklém poli. Měl jsem stále na mysli, aby se práce účastnilo co nejvíce osob; měla se tvořiti literární armáda pro obor socialní, aby dovedla klásti odpor snahám podvrtné socialní demokracie. Nesmím zapomenouti, že nás k této akci popohnala hlavně pověstná „Zář“, kterou vydával Václ. Štunc, svými prudkými útoky proti náboženství a proti kněžstvu.

Téhož roku 1891., na sjezdu delegátů Jednot katolických tovaryšů v Praze, podal a odůvodnil pan Tomáš Jiroušek návrh, aby dělnictvo československé zaslalo svatému Oci Lvu XIII. za jeho dělnickou Encykliku adresu díků. V komisi pro tuto záležitost zasedali pp. V. Žižka, Tom. Jiroušek a podepsaný. Výlohy s tímto spojené převzalo Družstvo „Vlast“ a stkvostnou adresu opatřenou 12.000 podpisy dělníků a dělnic z Čech, z Moravy a Slezska odevzdal sv. Oci p. Karel Ulrich, místopředseda Družstva.

Dne 25. června r. 1891. povstal při Družstvu „Vlast“ socialní odbor a dne 4. dubna téhož roku položil Dominik Brázda, nyní farář v Draho-Újezdě, svými články v nedělní dělnické příloze „Čecha“ základ k socialnímu fondu.

Paralelně se sbírkami na socialní fond při Družstvu „Vlast“ vyvíjely se socialní přednášky na venku pořádané, jež konal nejprve pan Tom. Jiroušek sám.

A rovněž paralelně s touto činností začaly se ujímati v menších místech sv.-Josefské Jednoty kat. jinochů a mužů. První podobný spolek v Čechách založil zmíněný Dominik Brázda v Cerhovicích. (Pokr.)

Ze socialistické poesie.

Socialisté mají též svou „odbornou“ poesii, míním čeští socialisté. Jich básně, jež ve svých časopisech uveřejňují, jsou dost známy; přihodí se skoro každému, nahlédnouti do těchto jejich listů, které vnikají i do nejzastřečenější vesnice; vždyť všady najdete nějakého proletáře. Ale časopisy jsou věci, která bývá pohozena; uveřejňují též práce dle výběru málo přísnehé. Píšíce tyto řádky, máme na zřeteli sbírky samostatné, které v socialistických spolcích, ano i rodinách se zachovávají, ukládají, k nimž opět a opět se sahá u příležitosti nějaké zábavy, slavnosti nebo k probuzení a utužení se v duchu internationalního socialismu. Mají tedy tyto sbírky větší důležitost, poněvadž vyvinují trvalejší vliv. Proto věnujeme jim zvláštní článek.

Leží před námi několik sbírek, většinou malých, Krapkovy Chudobky, Doubravského Na postupu, Kouklovy Písně o mozolech, Liberté-ovy Verše o práci, různé sborníky deklamací, výstupů, písní a j.

Je to poesie? Není. Je to umění? Teprve ne. Jsou to špatné rýmováčky se špatnými rýmy, s pochybenými rytmy, s řečí téměř veskrz chybnou, plnou nečeských obrátů, hlavně germanismů, ukazujících patrně na pramen,

odkud pocházela inspirace, jsou to mimo několik náhodových věcí, které poesii se blíží, do špatně vázané řeči proměněné články socialistických listů, provolání, agitační proslovy, tendenční deklamovánky, veršované útoky a p. Ačkoliv umělecká forma a vytríbenost řeči tvoří důležitou součást poesie, bylo by lze dělníkům zajisté mnoho odpustiti. Hluboká, opravdová poesie může kvést i a květe i v duších, které nedovedou stejně dobře vyjádřiti co cítí; mnohé lidové plody básnické jsou toho důkazem. Přes všecku formální nedokonalost přičte jim každý znak poesie. Mají aspoň tuto vlastnost naše básně socialně-demokratické? Nikoliv. To nejsou tklivé žaloby o dělnických mozolech, dělnickém utrpení, to nejsou nadšené verše pro socialní dobro dělného lidu, to není horování pro bratrství a lásku, pro dobro a krásu, to není ani realismus socialní bída a společenských nepravd a nespravedlností, to nejsou ani výkřiky uhnětené, trpící, raněné duše, to jsou většinou stranické pamflety, neušlechtilé vzteky, výrony nenávisti a závisti, touha po rozkoších, mamonu a panství, rozdmýchování bojovného plamene třídního, zavržení hodné kratochvíle, surové, neestetické a nemravné. Jsou to ostrá slova, ale doklady ukáží, že pravdivá. Nebude snad nikdo zazlívati, že tyto doklady i uvedeme. Byly už tištěny, některé i vícekráte; nešíříme tím zlo, ale ukazujeme jen na zjev, kterého lhostejná naše veřejnost měla by si povšímnouti, aby zvláště naše inteligence si uvědoměla, že vůči takovým zjevům má jistou povinnost, povinnost totiž, působiti k tomu, aby svedený dělný lid byl povznesen z tohoto bahna, byl jinak vzděláván a veden. Socialistická poesie ukazuje jí, že statisíce členů naší společnosti smutně bloudí i rozumem i citem, směrem i formou, že třeba pro lid klásti solidnější základy osvěty, než jak patrně dosud se dělo.

Předem poukazujeme na jeden zjev, který musí zajímati. Socialistická poesie je, pokud jsme ji poznali, úplně prosta citu vlasteneckého. O náboženské stránce promluvíme zevrubněji, ale k té veřejnost chová se celkem lhostejně. Za to otázka národní jde jí nade vše. Nuže v socialistických básních nenašli jsme ani stínu, ani ozvěny té velké ideí národnosti, pro niž tolik století jsme bojovali. Že jsou socialisté internacionální, je ovšem všeobecné známo; je též známo ze socialních bojů, jakým směrem v té věci vůdcové socialističtí si vedou. Ale zde, ne-li omluvou tedy aspoň vysvětlením může sloužiti okolnost, že cíl socialních bojů socialistický je národohospodářský, hmotný. Otázka národní, ač neprávem, zůstává tu stranou, nejsouc bodem programu. Je jaksi otázkou soukromou, asi tak, jak socialisté, naučivše se tomu od liberalů, též přesvědčení náboženské prohlašují za věc soukromou. Ale v poesii mluví a odhaluje se nitro člověka, individuální snahy a sny jeho. V poesii vkládá básník ve verše vše, co zvučí duší jeho, nikoliv jen svůj politický neb socialní program. Nuže, v básních socialistických po ideí vlastenecké není památky. Jaký to zjev? Tedy nikdy, ani tehdy, když socialistický veršovec jde kolem velkolepých památek naší historie, jež hlásají slávu našich předků, kolem mužů, jež národ ctí, po lukách a hájích, jež krví českých předků byly zaroseny, nikdy ani soukromě nerozezvучí se v něm onen posvátný cit k zemi, řeči, české velikosti a slávě, cit přirozený, do duše od přírody člověku vložený? Jaký to zjev! Mohli bychom říci, to vy jste zavinili, kteří ideí vlastenecké podkopali jste půdu, vzavše jí základ posvěcení, základ náboženství, vy liberalové, ale před tímto zjevem

i výčitky zmirají na rtech. O Lassalovi, Marxovi a j. kteří hlásali nepravdy i každému dítěti jako nepravdivé dostupné, ku př. zásady v hodnotě díla a práce, kteří štilili se seděti vedle dělníka, že jim smrděl, kteří se jim smáli jako hlupcům a tvrdohlavcům, píše ku př. Krapka: (o Lassalovi)

tam klesl muž — jehož dnes lidstvo želí,
muž, kterým byla láska zvěstována
a jehož ctít, nám um i srdce velí.
V ten den si lidskost zastřela tvář bolem.
Vždyť skončil muž, jenž neznal jiných slasti
na té Své cestě pozemčanů žití,
než klást svůj život pro ty, kteří v strasti
jak otroci své vlekou živobytí.

A nadšeně mu věnoval sloky, žár srdce, ale velkým mužům vlasti — ?
ani řádky. A jestliže někdo je nehoden té oslavy jako člověk a lidumil, byl
to Lasalle.

Či mají býti počítány k slokám vlasteneckým takové jako Krapkova
„Vlastenecká“, ostatně ojedinělá, v níž sociální básník jde po Praze, vidí pře-
pach boháčů, žebrotu chudáka, zatýkání hladových atd. a táže se.

Kde je ta vlast opěvaná —
plná medu, strdí —
když lid bídou, hladem zmirá
a boháč se nudí ?

— — — — —
Kde že jsi, ty drahá vlasti,
k níž tak páni „pevně“ (?) lnou,
když je panstvu žírnou vlasti
a chudáku cizinou ?

Je to vlastenectví? Ne, je to stupňované ještě sobectví v pojmu o lásce
k vlasti, jak liberalismus ho vytvořil, změniv vznešený ten pojem lásky k zemi,
řeči, minulosti, zvykům a p. v pojem národního sobectví. V básni Exulant
(Liberté) ozývá se sice smutek z loučení s domovem, bratřími, rodiči, zemí
exulanta-dělníka, který prý je vyštván jako dravé zvíře lesní, od lidí, u nichž
není citu lásky i jde si tedy hledat domov nový. Ale výlev citový je patrně
vypočtený, aby vzbudil sympatie k exulantovi, patrně vypovězenému agitatoru
a dal básníkovi příležitost k oblíbeným výlevům o svobodě, chudobě a p.
Čte se tu

A za to mé jen šlechetné vždy chtění
mne uvrhli v žalář temný, děsný — — —
a vyštvali, co dravé zvíře lesní.
Tak pokleslo aj druhdy slavné plémě
Čechů, až na svobody syny zrádné,
že vyháni nejlepších bratrů z země,
že nemá k svobodě již lásky žádné.
Jsemť exulant! Nuž půjdu vám již z cesty,
v cizině budu hledat domov nový — — —
Snad v cizí zemi neodepřou chleba
chudému synu, jehož jméním práce
a nebudou jej mít za zeméžradce.

Následují dosti tklivá slova rozlučování a s Bohem dávání staré matce,
otci. To snad je upřímné, neboť slova svrchu uvedená více o hněvu než

o dobrém smýšlení svědčí. Jíti mezi cizí není socialistovi těžké, všichni jsou jeho bratry. Pěje o písni: kde domov můj:

Tam, kde cenna lidu práce,
kde potrestán bratry zrádce. — — —

Tam kde všichni národové
Čech, Němec i Francouzové
na vzájem se milují,

tam kde dítky v útlém mládí
pravou lidskost ctít se znají,
tam na místě sobectví
vládne volnost, bratrství,
tam je díl a domov náš.

Ba páni proletáři nemají vůbec na tom dost, že národně necítí, oni se své vlasti vysmívají. Nebo co jiného, než výsměch zní z písně: „Ta krásná, česká zem“, jež zpívá se dle německé „Dort, wo in Oberland“ (Sborník VII.)

— — Kde rolníci dluh
při stálé nouzi mají;
tam, kde je bídy dost
a všechna psota zla —
kde hlad, co stálý host —
dělníka zná

a kde sám „bratr“ Čech
zas Čecha odírá.
Tam, kde jen blahobyt
má znáti prospěchář
a stále živořit
má proletář

A kde lid chudobný
mu zdraví, život dal
za to, že v právech svých
byl stále okrádán

Má hájit svoji vlast,
to je ta krásná česká zem.

Ne, proletář zná se jen k té širé veliké vlasti, neboť pěje (Sborník VIII.) v písni „Vyznání“

k armádě světové
náležím i já — — —

a jinde (Sborník III.) „Socialní demokrat“ pěje:

Jsem člověkem,
toť chlouba má,
celý svět vlast je má jediná — —

A aby o tom nemohlo býti pochyby, jaký smysl mají tato slova proletářova, čteme v básni „Vlast“ (Májové písně I):

Vy věšíte se v malicherné mysli
na zem, kde vás náhoda zrodila,
a v úzkých mezích citíte se šťastni.

Zdaž lidskou kdys taká láska byla?

Oni však, již krev v srdcích mají, cítí,
že meze ty jen kletbou ustrojenou!

A ihned v následující básni „Otčina“, když byl opět mluvil o náhodě, která v zemi jej zrodila, končí proletář:

— — mužně volám: Jsem mluvčím volnosti
a rád svoji postrádám otčinu.

Jak vůbec o své vlasti asi smýšlí, lze čísti v básni „Kde domov můj“ (Májové písně, I.)

Kde domov můj?
Kde vlast je má?
Tam kde „flanda“ národ plaší,
peklem kde se lid ten straší,
lenoch kde na pána hrá,
„kapital“ mu kokrhá:
Tam kde dělnický lid vzdychá,
tam jest „krásný“ (?) domov můj.

Zákony kde píše vláda
holí národům na záda,
přirozené právo kde
četník explicíruje

A tak to jde dále. Myslím, že ošklivějších slok lze stěží napsati. V jediné básni ze všech, jež jsem seznal, (Vypovězen z vlasti, Májová poesie I.) je trochu rmutu při loučení se s otčinou vypovězeného proletáře, ale končí útěchou, že byla mu vlast macechou a v cizině že najde „lidi“. Název „vlastence,“ kdekoliv jsme se s ním setkali u proletářů, je předmětem jen výsměchu a úšklebku, znamená vždy darebáka, farizea, sobce, vydřiducha a p. Něco ovšem na tom pravdy bude, aspoň pokud se týče liberálů-vlastenců, neboť od nich si to proletáři vzali.

Kdybychom chtěli uváděti doklady odjinud, byly by ještě charakterističtější. Ale i z těchto je patrné, že sociální demokraté považují vlastenectví za věc soukromou v tom smyslu jako vyznání náboženské; prostě zapírají obé. V otázce národní jsou toliko opatrnější. Bojují proti ideji vlastenecké, toliko s rozdílem, že mírněji. V programu mají bod a jím řídí i básníci své city. Program hainfeldský je internacionální, za soudruha pak může býti považován jen ten, kdo se k němu zná. A když kdysi zástupci „Naší Obrany“ učinili návrh, aby národnost nebyla potlačována, byl návrh jejich zamítnut, „Naše Obrana“ vymýtěna z listů strany a program hainfeldský v otázce národnosti potvrzen (Soc. Demkr. 1891 č. 15.). Příslušné usnesení sjezdu Hainfeldského zní: „Socialně-demokratická strana dělnická v Rakousku jest stranou mezinárodní, odsuzuje přednosti národní jako přednosti rodové, majetkové atd. (Olomouc 890 str. 3.).

Tím přestáváme na charakteristice socialistické poesie po stránce národní, vlastně na charakteristice nedostatku stránky národní v ní a přecházíme k jiné, která, jak se zdá, zaujala místo vyhoštěné myšlenky národní. Je to volání po svobodě, volání do boje proti utlačovatelům, jsou to sociální utopie o úplné rovnosti. S nimi úzce jsou spojeny nářky o bídě, touhy po.

majetku. Tato druhá typická stránka socialistické poesie je více hmotná, je tedy společna s idealy socialistické svobody a svornosti, aby zastupovaly tak čestnějším způsobem na odpočinek danou ideu národnostní. —k.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘAVEK.

(Pokračování.)

5. Nominalismus přivlastňuje všeobecninám jsoucnost pouze slovní anebo pojmovou, pomyslnou, ne také věcnou; realismus přemrštěný totožní jsoucnost pomyslnou s věcnou a tvrdí, že všeobecniny bytují věčně jako všeobecniny. K nominalismu lne škola Kantova, také Herbart; k realismu přemrštěnému ontologové, realisté pantheističtí: Spinoza, Fichte, Schelling, Hegel. Mírný realismus filosofie aristotelicko-thomistické tvrdí obojí jsoucnost všeobecnin, ale pomyslnou v jiném smysle než věcnou; ve věci jest všeobecnina mohoucně a základné, v mysli skutečně a formálně čili údobně.

Mezi těmito paterými krajnostmi podvojnými střední cestou se ubíraje, pravý filosof vyšetřuje zkušenost zevnější a vnitřnou podle zákonů logických, vystupuje methodou rozbornou od bytostí smyslných k nadmyslným, od konečnosti k nekonečnosti a pak sestupuje methodou soubornou nazpět ke zkušenosti.

O p o v a z e p r a v é h o f i l o s o f a .

Kdo se filosofii oddal, má s upřímnou láskou pravdu hledati; neboť ona jediná touhu po pravdě nezištnou rozněcuje, nenávisť k nepravdě budí, sil k práci vytrvale udílí a překážky přemáhá. K lásce této přistoupení má mravnost a zbožnost, zvláště čistoty a skromnosti jest šetřiti; neboť moudrost nevstoupí do duše žádostmi nezřízenými zmítané, Boha neuznávající, smilstvím pokálené, pýchou Bohu a lidem odporující. Posléze ať Boha za moudrost prosí, původce jejího ten. jenž po ní baží.

O n u t n o s t i f i l o s o f i e .

Všecky vědy potřebují nezbytně filosofie, aniž bez ní se daří bohovědě katolické. Veškeren život lidský řízen jest filosofii. Proto se musí filosofie pěstovati, ale pravá, ne falesná, poněvadž falesná vědám přirozeným a bohovědě katolické, nadpřirozené škodí a život lidský kazí.

S j a k ý m i o s u d y s e t k a l a s e p r a v á f i l o s o f i e .

Kněz katolický nejen pravdivě smýšlí o podstatnosti pravé filosofie, ale také o její osudech.

F i l o s o f i e n a p o č á t k u p o k o l e n í l i d s k é h o .

První člověk povstal ne nenáhlým vývojem, ale rázem; povstal ne sám sebou, ale stvořitelskou mocí Boží; povstal ne dítětem, ale dospělým, a sice nejen na těle, nýbrž také na duši, poněvadž tělesné dospělosti odpovídá dospělost duševní. Avšak lidská společnost duševní záleží v myšlení a chtění;

myšlení pak lidské záleží v tom, že člověk hledá příčiny a sice tak dlouho, až by dospěl k příčině poslední, tedy v tom, že filosofuje. Z toho následuje že již první člověk filosofoval. Filosofování tedy začalo prvním člověkem. Toto první filosofování prvního člověka bylo pravdivé; neboť Bůh jemu udělil mohutnost rozumu, která zajisté nebyla pokažena, která tedy ku poznání pravdy směřovala; udělil ji ne ve stavu zárodečném, v jakém člověk, když se narodí, ji má, ale ve stavu činnosti skutečné, poněvadž byl na duši dospělý. poněvadž, jakmile vznikl, již myslil a sice myšlenkami od Boha vlitými, jež sloužily za základ myšlení samostatného.

Než první člověk byl oblažen od Boha dary nejen přirozenými, ale také nadpřirozenými, kterých si měl zasloužiti. Avšak zkoušen jsa objevil se první člověk nehodným darů nadpřirozených, jelikož darů přirozených, rozumu a vůle, zle užil, aby se protivil Bohu. Proto nejen se zbavil darů nadpřirozených, ale také rozum a vůli, jež mu byly dány dokonalé, zlým užitím porušil, tak že rozum se stal přístupným bludu a vůle se naklonila k zlému. A tak se stalo, že filosofování, na počátku pravdivé, škodu vzalo. Než rozum byl toliko porušen, ne zkažen; proto ani filosofování, ač bludu přístupno, nevzdánilo se úplně pravdy. A tak se nedivme, že brzy se objevila filosofie na cestách bludných, že však přece v ní se shledává mnohé zrako pravdy. Toto porušení filosofické mělo býti jedenkrát vyhojeno, když by člověku po jisté přípravě od Spasitele slíbeného, Ježíše Krista, opět vráceny byly dary nadpřirozené. Proto rozeznáváme v dějinách filosofii před Kristem a filosofii po Kristu. Jest věru Ježíš Kristus středem vzdělanosti nejen nadpřirozené, ale i přirozené.

Filosofie před Ježíšem Kristem.

Filosofické názory shledáváme v nejstarších dobách historických u všech národů vzdělaných, kteří vycházejíce od náboženských tradic z pradoby zděděných rozumem bádali o božství, člověku a světě. Ani národ židovský jich nepostrádal, jakkoli byl určen od Boha k tomu, aby v něm bylo připravováno náboženství křesťanské, jakkoli úloha jeho byla nadpřirozená; neboť úlohu nadpřirozenou nemohl konati bez základu přirozeného. Národ židovský nebyl povolán, aby filosofoval, jako vzdělaní národové ostatní; přece však těšil se z názorů filosofických, a sice pravdivých, jež byly v nadpřirozeném zjevení, od pravého Boha pocházející, obsaženy. Čím bylo národu židovskému nadpřirozené zjevení, tím byla ostatním národům filosofie, o zjevení Božím přirozeném jednající; národ židovský připravován byl zjevením nadpřirozeným kládně ku přijetí náboženství křesťanského, národové pohanští filosofii záporné jelikož z filosofie poznati měli, že potřebují moci Boží nadpřirozené, aby ze stavu nepravdivého, porušeného byli vysvobozeni. Ale i k tomu sloužila filosofie pohanská, aby mysl lidská nabyla vzdělanosti látkové a formální, aby ouy pravdy přirozené, o které se opírá zjevení Starého Zákona nadpřirozené, v Novém Zákone dovršené, poznala a pravou filosofii, filosofii křesťanskou zbudovala.

Je tedy pro pravou filosofii důležité znáti filosofii národa židovského a národů pohanských.

Filosofie národa židovského.

Písmo sv. Starého Zákona jedná sice hlavně a především o nadpřirozeném zjevení Božím; toto však jest postaveno nad přirozené zjevení Boží;

proto jest v Písmě svatém obsaženo zavinitě také přirozené zjevení Boží, jež záleží z oněch pravd, jež rozum lidský přirozeně poznati a odůvodniti může. Židé nedělili přísně pravdy nadpřirozené od přirozených; teprv křesťané, kteří poznali filosofii pohanskou, naučili se přísně rozeznávati tyto od oněch.

Pravdy přirozené, které znali Židé, ač je přísně nerozeznávali od nadpřirozených, jelikož úmyslně se nezabývali filosofií, jsou tyto:

1. Z bohovědy přirozené. Jest jeden Bůh osobní, sám od Sebe a o Sobě bytující, od světa rozdílný, pouhý duch, věčný, nesmrtelný, všudy přítomný, nezměnitelný, nejvýše dokonalý, nejmoudřejší, nejsvětější, nejmocnější, nejvýše spravedlivý, nejvýše milosrdný a laskavý, svrchovaný pán všeho, co jest, svobodný původce všeho dobrého a jenom dobrého, od Něhož zlé, vinou tvorů rozumných a svobodných vzniklé, jest dopouštěno a k dobrému posléze vedeno. Tento Bůh svobodně, moudře a mocně veškeré tvorstvo, jak jest potřeba, zachovává, tvorům, v pravdě činným, pomáhá a je podle Své prozřetelnosti řídí a spravuje. Jména Boží sama znamenají všemocného, svrchovaného pána, nekonečného, naprosto živého, Sobě samému dostačujícího, naprosto nezávislého, naprosto osobního. Hluboká filosofie odkrývá se nám ve jménu Božím: Jahve čili Jehova. Tento Bůh není Bohem toliko Židů, ale všech lidí.

2. Z filosofie přírodní. Svět od Boha stvořen jest z ničeho a svobodně; i látka jeho i údoba vznikly na rozkaz Boží podle myšlének Božích. Svět vydává svědectví o jsoucnosti a bytnosti Boží. Ač věci tohoto světa jsou na Bohu závislé i jsoucností i bytností i činností i trváním i dosažením cíle, přece od Boha jsou rozdílny. Jako Bůh jest první příčina všeho, tak jest i nejvyšším cílem všeho; od Něho svět pochází, k Němu opět směřuje. Ze světa může býti Bůh poznán.

3. Ze psychologie. Člověk je stvořen od Boha; není tedy ani vývojem přírody ani vývojem Boha. Je stvořen podle obrazu Božího, který záleží v rozumu a svobodné vůli. Záleží z těla a duše; tělem náleží k přírodě, duše jest mu od Boha udělena. Rozumem poznává člověk věci, které nejsou přístupny smyslům, vůlí svobodně volí mezi dvěma předměty, zvláště mezi dobrem a zlem. Činnost lidská veškerá jest jeho vlastní, ne Boží, ač závisí na zachování, pomáhání a řízení Božím. Duše lidská jest nesmrtelná; po smrti tělesné vede život osobní, který jest podle života pozemského buď blažený anebo nešťastný a který jest jí určen od Boha, soudce spravedlivého.

Časové zprávy.

Volby. V páté kurii zvítězili mladočeši, sociální demokraté dobyli dvou míst a to ve skupině smíchovské a plzeňské. Z katolických kandidátů ne zvítězil nikdo. Pro mladočechy je i toto vítězství porážkou, která je tím větší, že bylo jim nasaditi všechny síly, aby vítězství jejich nebylo ještě menší. Každý bývá trestán tím, čím hřešil. Česká sociální demokracie je dilem jich libe-

ralismu. Domnívali se, že jím opanují celý národ i dělníky, ale zmýlili se. Dělníci dali si na prapor heslo třídního boje a internacionalismu — a zvítězili ve dvou okresech, málem zvítězili i v Praze. Idea národnostní a státoprávní neutrpěla v české naší veřejnosti nikdy takové rány, jako tuto. Byly učiněny chyby v letech čtyřicátých, chybou bylo vstoupení do sněmu, chybou i punktace, ale

to byly chyby jen taktiky, zásada zůstala pevná. Vítězství socialistické proti straně svobodomyšlné je vítězství zásady, je negace největších našich dosa-
 vadních zásad národně politických, negace veřejná, s chloubou na odív stavěná. V Budějovicích dopomohli socialisté Němci k vítězství, v Praze řečnili, jsme s Němci vyrovnáni; ano hájili i jich nadprávi. Národní a statoprávní naši myšlénce svatováclavské zasazena rána, která českému národu stane se snad osudnou. Jedno je z porážky mladočeské patrné: český liberalismus na uhájení národní statoprávní organizace více nestačí. To je pravda, která musí otřásti všemi, kteří milují svou vlast. Pravda ta bude mít i své následky. Je to první krvavá rána strany svobodomyšlné; z ní i vykrvácí. Co se stalo v Německu a Vidni, stane se i u nás. Strana liberalistická padne jako strana zhoubná, nemravná, vlast poškozující. Ale odčinití následky její bude úlohou těžkou a dlouhou. Strana socialistická je vlastně pokračování strany mladočeské v jistém směru, je vývin zásad její protináboženských a sobeckých. Třídní boj socialistů je další vývin sobectví liberalistického, internacionalismus je plodem liberalistické idey národnosti, znemravnělé a prázdné, protiklerikalismus socialistický je též jako u liberálů, jenže ještě více požidovštělý a stupňovaný hrubostí nevzdělanců. Mladočeši zastírají hroznou porážku zásady národnostní a statoprávní tím, že s gusem barbarského vítěze se pasou na neúspěchu křesťansko-socialní strany. Je to důkaz buď hrubosti vítězných barbarů nebo zaslepenosti. Jestliže někdo potře socialismus, jest to strana křesťansko-socialní. Ta staví zásady proti zásadám. Mladočeši mají jen prázdné kompromitované pojmy. Kdyby byli stkvěle zvítězili a internacionalism cele potřeli, bylo by to ovšem něco jiného; ale vítězství jejich je nad míru smutné. Jich orgán má ještě tu smělost, že spojenství internacionály se židovstvem nahodilými okolnostmi zevními omlouvá (N. L. 12. března). Okolnost, že se slzami litosti a se špatně tajeným hněvem oznámili neúspěch židovsko-socialní internacionály vídeňské, vede k tomu závěru, že protikatolické tendence strany jsou stěžejnými zásadami jejími, že v Čechách vlastně lituje jen pádu několika

osob své strany, oslabení frakce, nikoli však proudů, jež v socialní demokracii zvítězily. Víť ona ovšem, že utopie socialistické jsou neuskutečnitelnými, že však protikatolické tendence zůstanou. Ano skutečnost poměrů francouzských a německých ukazuje, že celé to socialní hnutí skončí v trochu sobectví nových osob a v nepřátelství k církvi. Proto i porážku zásady národnostní a statoprávní lehce nese, o ni téměř ani nemluví, socialy české šetří a veškeren hněv svůj vylévá na klerus, který osmělil se jíti do boje za zájmy viry, a na šlechtu, která částečně stála na jeho straně. V tom okamžiku, kdy socialně židovský internacionalism a centralism vítězil, denuncovali české socialy křesťanské a šlechtu z internacionalismu cislajtanského a z centralismu. (N. L. 13. března.) Komické bylo, jak strana svobodomyšlná tancovala mezi stranami. Vypadala jako vyvolavač na rynku, z jarmarků dobře známý, který vše všem sliboval, na všechny strany se klonil, ruku líbal, se zapíral, dušoval. Někdy do očí se smála, ale tajně vrážela odpůrci nůž do srdce Obchodnice, řeknete, z ovocného trhu; pravda, ale židovská. Mladočeská strana vzdala se jednoho z hlavních bodů ze svého „svobodomyšlného“ programu, totiž požadavku všeobecného hlasovacího práva. Obchodnice, řeknete; pravda, ale židovská. Je to opět důkaz, že ve svém programě nepovažuje své zásady za absolutní. Jen protiklerikalismus, zdá se, je s ní srostlý; vlastně to není protiklerikalismus, nýbrž je to rabinismus a zednářství. Co se týče českého internacionalního socialismu, dlužno říci, že vítězstvím v Čechách — všady jinde zvítězili poslanci křesťanští — internacionalní socialismus vejde do parlamentu našeho. To znamená, duch šulchan aruchu, který ve straně německoliberalní byl poražen, nebyl přece z parlamentu vyhozen. Lid říká vyhoďte ž... jedněmi dveřmi, druhými se vrátí. Liberála vyhodili a socialista se vrátil, rovněž s kodexem šulchan aruchu. Dříve byli liberálové přátelé rabinismu a pomáhali Israeli ožebračovati lid a církve, nyní, když ztratili na kreditu, stali se jimi socialisté, žáci zcela oddaní, protože o notnou porci hloupější a hladovější. Odtud hněv — ale krotký, jen tak vyčítavý — liberálů na židy a odpor jich

k socialům, šťastným (!!)) nástupcům liberálů v předpokojích Israele. Vjezd socialů do sněmovny znamená ovšem též vítězství hrubé moci, třídního sobectví, ignorance, snížení mravní a osvětové úrovně sněmovní. Vždyť i „Čas“ vytkl liberální naši straně „mladočeská strana svým výběrem poslanců snižuje úroveň vzdělání, přijímá za politiky hotové analfabety, takže vrstvy inteligentní nemohou leč s posměchem a pohrdáním hledět na značnou část našich zákonodárců“ (13. března). Co teprve říci o mužích à la Steiner, Dědic, kteří vůbec nikdy se nevzdělávali v žádné vědě a žádném umění. Trochu žurnalistického řemesla není vzdělání. Za to tím ochotněji házejí frázemi a tím ochotněji budou lokaji svých obřezaných pánů. Přihloupější lokaj je vždy lepší, toť známo ze zkušenosti. Do proudů, jež veřejnosti zmitají a jdou, vrhá vítězství socialistické myšlenky světlo hrozné, hroznější u nás, kteří jsme prodělali ideální doby probuzení národního. Předcházela mu ovšem doba liberalismu, a tím vysvětluje se všecko. Pro nás katolíky je kormutlivé, že v moderních duchovních proudech nehrajeme skoro žádnou roli. Liberalismus vyhodil nás téměř ze všeho. Že internacionalism socialistický mohl nízkou úrovní svou osvětovou a mravní nabyti více vlivu než strana kleru a strana křesťanská, jež úrovní svou stojí zajisté velmi vysoko v národě. — o vítězství jeho nad liberály nemluví — je důkazem, kam liberalismus. naše domnělé sebevědomí o vlivu církve na lid, naše úžasná letargie, naše nevšímavost časových proudů nás zavedly. Myslili jsme, že něco jsme a že máme svou váhu. Zmýlili jsme se. Žili jsme jen z útrpnosti jiné strany. Volby nám ukázaly, že nejsme skoro nic a neznaménáme skoro nic. Laicismus ve veřejnosti pokračuje s úžasnou rychlostí. A přec musíme do boje, a musíme do něho osobně, poněvadž není vycvičených bojovníků laiků. Materiálu v lidu pro nás je dost, ale není zorganizován. Při posledních volbách přípravy naše budily zrovna úsměv. Než o tom promluví dp. red. Škrdle; pomlčím tedy. Že výsledek byl pro nás nad míru žalostivý, je pravda. V Praze, kde jsou přímé volby, kde slušně bylo agitováno, kde akci vedli zkušené lidi, sehnáno jen něco na 3000

hlasů. Na venkově neúspěch byl pochopitelný; scházelať organizace téměř všady. Ale jeden znamenitý výsledek máme: dostali jsme odhodlanost, nabyli zkušenost, poznali terrain. U nás znamená to nesmírné mnoho. Jako charakteristický zjev uvádím, že o našem dr. Horském mluveno v liberalistických listech velice s patra. Je to opět důkaz, že nejstkvělejší vlastnosti ducha a srdce: nejryzejší vlastenectví, upřímná láska k lidu nejsou u liberálů ničím, že jim leccaké individuum, které činí se jim nástrojem, jest milejší a úctyhodnější. Staročeši prý dra. Horského odmítli. Bylo by zajímavé zvědět, proč? Snad proto, že dr. Horský znamená nejen jednotlivce, ale celou moc; někteří mají za to, že to byla intrika, jejíž nitky jdou ještě dále — kam, lze prý říci jen šeptem. Hádej, čtenáři. Účastenství katolíků na volbách znamená, jak doufáme novou dobu, nový směr, znamená zárodky k novým stranám v národě. Jen na naši energii, práci a osvíceném vedení bude záviseti utváření se budoucnosti.

Ze sněmu. Z návrhů na sněm podaných zasluhuje zmínky návrh dra. Podlipného, kterým vláda se vyzývá, aby předložila osnovu zákona na sloučení předměstí s Prahou. Dr. Podlipný provádí tak jeden bod svého programu, jež při svém nastolení odhalil. Příslušný návrh zákona toho byl by asi přijat ale dobrovolně předměstí pražská by se asi sotva sloučila, ač vyjednávání v té věci se dělá a dějí. Pro federativní sloučení našlo by se spíše sluchu, ale pro centralismus? Na jedné straně se proti němu bojuje, na druhé se zavádí; podivná to logika. Centralismus vyhovuje ovšem pojmu liberalismu. Blaho obcí a lidu v něm jistě nezkvétá; ale zevní lesk zdá se dnes býti důležitějším činitelem než ohledy jiné. Vyznáváme, že nejsme přátely myšlenky, byť i halila se do šatu vlasteneckého. — Z ostatních návrhů, kterých byla hojnost, nejraději bychom se nezmiňovali o žádném. Ví se napřed, že se neprojednávají. Odůvodňování jejich je mlácení prázdné slámy, má leda zakryti nesvědomitost v konání poslaneckých povinností, která i na sněm zemsckém bují. Patří k nim na př. návrhy o rovném jazykovém právu u samostatných úřadů (dr. Pacák),

o upravení zákona chudinského, které ovšem vzhledem k novému upravení domovského práva ukazuje se býti nutným (p. Schwarz), o úlevě bídy v krajích pohromami postižených z prostředků zemských (posl. Formánek), o zrušení školního platu (Eppinger), o podpoře ku stavbě lokálních drah a j. Zajímavé bylo divadlo, když advokáti dr. Pacák, dr. Pippich a žid dr. Werunský hájili bezkonfessionelní školu. Sešli se jako ve známém Lessingově dramatu Šulchan aruch slavil vítězství. A pak že liberalism a rabbinism nejsou přátely. Ba jsou, byť se někdy z hmotných příčin nepohodly. Hlavní zásady jsou oběma společny: zabrániti emancipaci lidu. Zotročený, bezzásadní lid dá se snadno ovládati hesly. Bezkonfessionist a beznárodnost jsou pojmy, které spolu souvisí, jeden z druhého vyplývá. Vždyť skutečnost makavé o tom dává důkazy. Internacionalismus socialistické moderní společnosti nebyl by možný, kdyby byla nepředcházela více než 20letá působnost bezkonfessionality ve škole a veřejném životě. Nationalism bez náboženství nemá důvodu a smyslu. Když před tímto faktem, před hrozící a rostoucí mocí internacionalismu dva liberálové a jeden žid lámou kopí pro bezkonfessionist, má to svůj význam. Je to opět důkazem, že ne zásady nacionalismu, vlastenectví a p. jsou hlavními zásadami českých i německých liberálů, ale že jimi jsou zásady proticírkevní. — Sensaci budilo vystoupení posl. Heř. Jandy proti církvi a kleru i u laiků hroznou prázdnotou, mělkostí frází, nedostatkem osvětové úrovně, jimiž vystoupení jeho se vyznamenávalo. Viděli jsme vzor liberála nižšího druhu. Patří k poslancům, kteří stojí v popředí. Že si to dává česká veřejnost libiti, charakterisuje ji s důstatek. — Socialisté vytloukli okna dru Heroldu, dr. Podlipnému a redakci N. Listů. Policie je za to z trestala — dle „Nár. Listů. — Jak zajímavé. Mladočechům vede se při tom asi jako manžel, kterému jeho polovička byla právě natloukla, který ale, poněvadž přišli hosté, co nejsladčeji usmívati se musí na vše strany a mlčeti. O tempora — o mores —!

Katolickým dějepiscům. Již několikrát učinily „Hlasy ze Siona“ katolickým dějepiscům urážku, že piší

nepravdu a že ji piší proti svému svědomí pod nátlakem hierarchie a p. Jen něco z posledního čísla (č. 3, 1897, str. 24) pověstného orgánu vyjímám, by poznalo se, jak nízce a hanebně se o záslužné práci dějepisce věhlasného, jako Jansena, píše Jistý německý časopis, (piší „Hl. ze S.“, ale časopis necitují; hleďte si ho) zabývá se klerikálním dějepisectvím táže se: „Kterak možno pochopiti, že téhož muže, jež jiní vděčně na výsost velebi, klerikální dějepisci prohlašují za bídnou stvůru a jeho dilo praví býti původcem nesmírného neštěstí?“ Načež odpovídá v podstatě asi takto: Jsou mezi nimi mnozí, kteří nic lepšího nevědí. Jsou však mnozí, o nichž toho tvrditi nelze. Jansen ku př. znal zajisté důkladně všechny historické prameny, které se týkají doby o niž psal. Pilnost jeho a sečtenost jsou přímo neuvěřitelné a přece sepsal dilo, které, soudi-li se o něm nepředpojatě, není než velikou nepravdou. Že by byl dějiny reformace ze zášti proti protestantům úmyslně falšoval, má se v dotyčné stati za věc nemožnou, hledě k jeho osobním vlastnostem. On sám se proti tomu ohradil a časopis oneu praví, že by mu křivdil, kdo by nevěřil tomuto jeho ohrazení a dokládá: Jansen nejednal proti svému svědomí, když psal své dilo nepravdivé skrz na skrz. Avšak jak to možno? Nezbyvá, než uznati, že nerozuměl láskou ku pravdě totéž, co jí rozumíme my, že měl jinačí svědomí, že mravouka katolických historiků jiná jest, než protestanských. Jak pojímá se klerikály svědomitost a láska ku pravdě? Odpověď dává velice oblíbená mravouka jezovity Gurya. Tak Hl. ze S. nyní vytrhávají z Guryho citáty o svědomí, ale zase necitují ani stránky ani hlavy; tento překrucují, až přicházejí k závěrku: Jestliže tedy pozůstalé zprávy jedněch reformatory do nebe vynášejí a druhých do pekla proklínají, musí historik rozhodnouti, je-li mínění jedněch či druhých pravděpodobnější. A kdy jest mé mínění pravděpodobným? Tehdy ku př., když se zakládá na mínění znamenitých lidí. Ovšem, je-li jisto, že jejich mínění jest mylné, pak se j-m řídití nesmím, smím však směle, myslím-li si jen, že mínění jejich jest mylné, ale nevím-li to jistě. Dle jezovitské morálky ovšem, jak jsme slyšeli od Guryho.

a mnohých jiných, není povinen řídit se zprávami pramenů věrohodnějších. Pokud právě sám nemá úplné jistoty o nespolehlivosti svých pramenů, může vypravovati události dle méně spolehlivých — aniž by ublížil svému svědomí. — Tak Hl. ze S. Dle takovéhoto kroucenin přestával by dějepis býti dějepisem, a dějepisec katolický by neměl nikdy pravdu, protože má jiné svědomí, nežli evangelik. Ale víte proč toto Hl. ze Siona píše! Proto že nyní začíná svítati a poznenáhla odhaluje se nekalost protestantského zbarvení dějin, že velikán Jansen ukázal jasně na dějiny reformační, a že i u nás v Čechách v českém jazyku ukazuje se na rozličné doby v dějinách našich, na něž nyní jinak se pohlíží, nežli dříve. To ovšem není milé, protože musí konečně lid prohlédnouti, a aby evang. lid neprohlédl, proto v jeho listech musí se líčiti katol. dějepisci jako lháři, nesvědomití, jako „bez ducha a srdce“ (jak píše „Hl. ze S“ článek na str. 25 téhož č. 3.), ve kterém dostává p. Tomek i p. Winter, což vyňato z „Času“, a dostává v prvnějším článku i p. Dr. Th. Řehák, že také posvítíl na reformatory. Myslím, že katoličtí dějepiscové tyto urážky mlčky snášeti by neměli.

B. K.

Literatura.

Zákon přirozený základem zák. lid. ského. Napsal prof. dr. Eug. Kadeřávek. Praha. Strán 59. Jak známo, neznávají mnozí právníci zákona přirozeného. Nemýlíme-li se, nestává na naší universitě vůbec přednášek o tomto předmětu a o filosofii práva. A tak upadají moderní právníci do pantheismu nebo materialismu, aneb pojímají právnictví čistě jako řemeslo. při němž poslední důvod k právu je ministerský výnos. Stanovisko poslední je ostatně lepší prvního, neboť právníci, nepřidávající se k žádné zhoubné theorii, nechávají v platnosti aspoň přirozený, zdravý rozum. Tak v právnictví uskutečňuje se přece jen, byť i nevědomky, zákon přirozený, o němž

páni doktoři nechťi věděti a to z té příčiny, že ho nevidí a nehmatají. Že ale ho viděti ano i hmatati lze, ukazuje uvedeně pojednání dr. Kadeřávka, jednající filosoficky o zákonu mravním vůbec, o bytnosti jeho, o zákonu mravním, o zákonu přirozeném, o zákonu daném. Čtenář nabude z úvahy nejen jasný pojem o přirozeném zákoně nýbrž i o vztazích jeho k Bohu a zákonu božskému, k přirozenosti lidské a společnosti naší. Jak patrně, je to thema zajímavé a časové, kteréž naši veřejní činitelé měli by pilně studovati, aby věcně se nepotáceli a nekymáceli na vše strany v nejistotě a neurčitosti. Od téhož spisovatele vyšel objemný spis o „Jsoucnosti a Bytnosti Boží“ ve dvou dílech. Cena obou 1.80 zl. Nákladem Cyrillo-Meth. knihtiskárny. První jedná způsobem filosofickým o tom, možno-li Boha poznati a o důkazech, jimiž o jeho jsoucnosti přesvědčiti se lze. Spis psán je hlavně na základě sv. Tomáše, tedy na základě nejpevnějším, a je, ačkoliv přísně vědecký, velmi dostupný. Prakticky nejcennější je stať o neznabožství, posloužít řečníkům tak i spisovatelům; je psychologicky velmi promyšlena, podává hojně materiál, příčiny a postup nevěry jasně rozebírá. Část druhá jedná o Bohu, jaký jest, tedy o jeho bytnosti, dále pak též o poměru jeho k světu. Vlastnostem Božím věnováno skoro dvě třetiny knihy, 214 str. čítající. Zvláště tak zv. intelligence měla by si knihu tu přečísti; nemá pravidelně o Bohu představy ani čistě katolické, ani jasné, ani dostatečné. Podiví se, co tu látky, k rozjímání velevážné — Slovtuný spisovatel položil novým spisem opět nový list do památníku svého jména. Dnes nemá snad Kadeřávek soupeře mezi filosofy českými, který by plodností a ceností spisů ho předčil. Že je katolickým filosofem, svět vzpírá se ho dle zásluhy uznati; za to my musíme býti tím vděčnější. A máme k tomu příčinu. Ještě před několika lety byl by nikdo neuvěřil, že brzy budeme míti značnou a cenou filosofickou literaturu katolickou. —

OBSAH: Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Piše T. Škrdle. — Ze socialistické poesie. Fr. Žák. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokr.) — Časové zprávy. — Literatura.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádatkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škráde.

(Pokračování.)

Důležitým stalo se pro náš sociální život založení sociálního odboru ve družstvu „Vlast“.

Účelem sociálního odboru jest, řešiti sociální otázku na základě katolickém, ve schůzích a přednáškách, o ní rokovati, brániti církev a náboženství proti útokům časopisů a spolků sociálních, nám nepřátelských, a hájiti oprávněné zájmy dělnictva.

V čele odboru stojí předáci křesťansko-sociálního hnutí v Čechách.

Výborů jest celkem šest a mezi nimi dr. Horský, Jiroušek, Žizka, Vrba a j. Družstvo „Vlast“ zastupuje v odboru podepsaný. Také red. Fr. Žák a Fr. Vaněček byli z počátku v něm činní.

Nežli povstal „Politický klub kat. dělnictva pro království České“ konal odbor přednášky v Praze i na venkově; nyní působí hlavně na venkově. Ale budiž zde konstatováno, že první veřejné sociální přednášky v Praze byly pořádány právě naším odborem. Ale konal je skoro výhradně p. Tom. Jiroušek. Druhým naším řečníkem na veřejné spolkové schůzi v Katolické Besedě byl zám. kaplan Rud. Vrba; pojednával o theorii Karla Marxa. Obě přednášky byly hojně navštíveny a s intereselem sledovány; však bylo to pro katolíky v Praze něco nového a dosud nebývalého

Pan Tomáš Jiroušek konal přednášky také v odboru samém, seznamuje nás s nebezpečím sociální internationaly, již dobře znal; vykládal se znalostí dělníka otázku dělnickou, týkající se dělníka a prácedárce, rozmlouval i o otázce sociální jako otázce všespolečenské.

Hlavním oborem práce v sociálním odboru družstva „Vlast“ byla péče o nový orgán „Dělnické Noviny;“ nebyla to práce malá. Dne 10. srpna 1891. vyšlo konečně svolání, vydané starostou družstva „Vlast“, p. Dr. Rud. Horským, a novým red. „Dělnických Novin,“ p. Tom. Jirouškem, jež ohlašovalo

radostnou zprávu, že vyjde první číslo „Děl. Novin“ dne 1. září r. 1891, a vzletnými slovy žádalo katolické dělnictvo a jeho příznivce za pomoc a podporu. „Dělnické Noviny“ se v rychlosti velice rozšířily a do dnes zdárně působí, vyšínuvše se za první orgán křesťansko-socialní strany v Čechách, na Moravě i ve Slezsku.

Socialní odbor, „Dělnické Noviny“ a nedělní dělnická příloha „Čecha“ způsobily u nás takový rozruch, že při valné hromadě družstva „Vlast“, konané dne 7. ledna r. 1892., nastala ve shromáždění veliká debata o socialních věcech; četní řečníci hlásili se k slovu a podávali praktické návrhy. Zvláštní důkladností vynikala řeč p. Tom. Jirouška.

Téhož prvního roku vydal socialní odbor družstva první brožuru: „Kdy je člověk nejnešťastnějším“ od Petra Kopala v 10 000 ex.

Také sbírky na socialní fond utěšeně zkvétaly. Rev. Jos. Hessoun z Ameriky zaslal nám 200 zl., nejmenovaný církevní hodnostář daroval 75 zl., různé vikariáty zasilaly po 50 zl., takže socialní fond družstva vykazuje již v prvním roce příjmů 1.785 zl. 80 kr.

Nebude zajisté nezajímavo sdělit, kterak se dostal p. Dr. Rud. Horský do našeho socialního hnutí.

V době, když o socialní otázce v družstvu začalo se pracovati, zabýval se Dr. Rud. Horský ještě studii filosofie, z kteréhož oboru konal ve schůzích „Vlasti“ několik přednášek. Když jsme r. 1891. volili redakci, zvolen za redaktora p. Tom. Jiroušek a za jeho spolupracovníka p. Dr. Rud. Horský. Důvod byl jednoduchý a prostý. Dr. Horský mimo předsednictví neměl v družstvu vlastního oboru práce, jeho veliká sečtelost, řečnický talent a píle byly známy a ceněny. Že se na obor, takto mu vykázaný, vrhne s celou energií a celou svou bytostí, že v něm stane se první z prvních, o tom neměli jsme ovšem tenkrát ani tušení.

Ponejprv začal pracovati v socialním odboru, jehož schůzím předsedal, ale na venek jezdil ještě dlouho jediný pan Tom. Jiroušek.

První tři cesty konal p. Tom. Jiroušek na Moravu; býval tam týden, jednu docela asi 14 dní. V Čechách začal řečnit v Cerhovicích, kdež povstalo první nové křesťansko-socialní sdružení: svato-Josefská Jednota kat. jinochů a mužů. Celkem konal r. 1890—91 (od října r. 1890 do 30. září 1891) 19 přednášek.

Druhého roku (1891 až 92) konal 11 přednášek a zůstal ještě osamocen. Ale třetího roku (1892 až 93) přidružili se k němu již tři noví řečníci; Tom. Jiroušek mluvil na třinácti schůzích, Dr. Rud. Horský na čtyřech, Rud. Vrba na dvou a Vilém Koleč na dvou. Čtvrtého roku (1893 až 94) řečnili: Dr. Rudolf Horský jedenáctkrát v Čechách i na Moravě, Tom. Jiroušek osmkrát, Fr. Satorie jednou a Václ. Žižka jednou. Pátého roku (1894 až 95) řečnili: Dr. Rud. Horský čtrnáctkrát, Tom. Jiroušek dvanáctkrát, Fr. Satorie čtyřikrát, R. Vrba dvakrát a Václ. Žižka jednou. Šestého roku (1895 až 96) řečnili: Dr. Rud. Horský třináctkrát, Tom. Jiroušek sedmáctkrát, Rud. Vrba devětkrát, Fr. Satorie jednou a Emil Dlouhý-Pokorný jednou.

Řečníci jednali nejvíce o socialních demokratech, o potřebě a organizaci strany křesťansko-socialní, o Encyklice sv. Otce Lva XIII., o strojích, o zlepšení hmotných poměrů dělnictva, o anarchismu a atheismu v socialní demokracii, o náboženských a oekonomických zásadách socialní demokracie,

o křesťanském socialismu atd. atd. Rud. Vrba všímá si výhradně agrární otázky. Těmito schůzemi nabyli tisícové vědomí, co chceme a jaké jest naše křesťanské sociální stanovisko.

Schůze bývaly z pravidla četně navštíveny; i ženy a dívky se jich účastnily. V Náchodě sešlo se k veřejné schůzi křesťansko-sociální strany, na níž řečnili pp. Tom. Jiroušek a Dr. Rud. Horský, na 4.000 lidu. Naši řečníci utkali se nejednou v boji se sociálními demokraty: někdy byly schůze jejich rozbity, jindy vítězně přemohli nepřátely věci katolické. Zvláště Dr. Rud. Horský uchvacoval řečnickými svými výkony posluchače tak mocně, že si jej přály slyšeti téměř všechny křesťansko sociální spolky v Čechách i na Moravě.

Jako bylo družstvo „Vlast“ na sociální činnost bohato r. 1891., tak rovněž důležit jest v jiných směrech r. 1893. Hradecká diecése dostala nového biskupa, Ed. Jana Nep. Brynychy, a v Praze byl založen „Politický spolek katolického dělnictva pro království České.“

Jeho Milost biskup Ed. Jan Nep. Brynych pobádá kněze v pastýřských listech, při generalních visitacích, v soukromé rozmluvě, aby zakládali spolky křesťansko-sociální; on tyto spolky hmotně podporuje a všude, jakmile si spolek pořídí prapor, přijíždí, prapor posvěti a vzletnou řečí povzbudí členy spolku, aby pokračovali na dráze započaté. K slavnosti přijde celé okolí, četné prapory zavlaží a pod těmito korouhvemi kráčí sta a sta křesťanských sociálů k místu, kde světi Jeho Milost prapor. Pražští členové, kteří se takovýchto slavností účastňují, vracívají se domů plni nadšení.

Diecésním předsedou v diecési Hradecké byl jmenován p. prof. Dr. Vincenc Ruth. Tento jakož i ředitel bisk. Borromea, Fr. Reyl a Náchodský kaplan, Václ. Stejskal, získali si vedle Jeho bisk. Milosti o rozvoj křesťansko-sociálních Jednot v diecési největších zásluh. Diecésní praeses svolával delegáty jednot k poradám a když jich bylo 61, rozděleny byly v šest žup. Župy ty jsou: 1. Hradecká se 14 Jednotami; 2. Humpolecká se 7 Jednotami; 3. Chrudimská s 9 Jednotami; 4. Litomyšlská s 8 Jednotami; 5. Náchodská se 17 Jednotami; 6. Trutnovská se 6 Jednotami.

Účelem této krajské organisace bylo, buditi vědomí spolkové vzájemnosti, povzbuzovati ochablé k větší činnosti a přispívati ohroženým ku pomoci. Z té příčiny se Jednoty navštěvovaly, zřizovaly si řečnické odbory, filialky novin, konaly krajské sjezdy a pečovaly o to, aby v příhodných místech zakládány byly nové spolky.

Ale nedosti na tom. Dne 28. prosince r. 1896. sešli se v Hradci Králové delegáti 26 Jednot a zřídili si Ústřední spolkové sdružení diecése Králové-hradecké, čímž jest organisace křesťansko-sociálních spolků v diecési Hradecké dovršena.*).

Dosud jsme měli v Čechách: 1. Jednoty kat. tovaryšů; 2. svato-Josefské Jednoty katolických jinochů a mužů (oběma sdružením jmenuje předsedu biskup) a 3. samostatné křesťansko-sociální spolky, které si svobodně volily předsedu. Ale r. 1893. povstal v Praze mezi katolickým dělnictvem nový spolkový útvar: Politický klub kat. dělnictva. Nová doba vyžadovala také

*) Pozn. spis. Obširné pojednání o tomto sdružení přinesly „Děl. Noviny“ č. 13., roč. VI. ze dne 1. března r. 1897.

nové taktiky a taktika ta se osvědčila letos při volbách. „Radikální Listy“ se posmívaly Mladočechům, že nemají z dělnictva schopných lidí pro V. kurii a klerikálové ano. Tyto lidi nám vychoval Politický klub kat. dělnictva. Zde se učili řečnicku, veřejně vystupovati, odtud osmělili se někteří vyjeti ven, obyčejně schopnější řečník se slabším, a vycvičili se tak, že letos odvážili se prostí, ale vycvičení dělníci předstoupiti před voliče V. kurie.

Kurážnější a vycvičenější z nich začali choditi v Praze i na venkově do schůzí socialních demokratů, ba i Mladočechů a zde se s nimi srazili a náboženství statečně hájili.

Z prvu vedli klub red. Fr. Žák a Tomáš Jiroušek. R. 1896. zvolen byl do výboru tohoto spolku kaplan Emil Dlouhý-Pokorný, který dal klubu radikálnější ráz. Klub velice čilý a podnikavý především dobře agituje, jde jaksi svou cestou a svým směrem, ale je s p. Dr. Rud. Horským a Tom. Jirouškem v dobré shodě a při volbách do V. kurie podřídil se úplně usnesení strany, ač by si byli někteří jeho členové přáli, aby V. kurie ve straně křesťansko-socialní zastoupena byla pouze dělníky a ne jinými stavy.

Družstvo „Vlast“ v obvyklém socialním směru pracovalo i dále a pracuje podnes. Pro katolické dělníky vydalo „Píseň práce“ a různé brožury. Každého čísla „Slov pravdy“ kupuje 125 ex. a rozdává je socialním spolkům. Knihy pro bibliotéky dává výhradně jen křesťansko-socialním spolkům. Časopisům „Zájmy dělnictva“ v Mor. Ostravě a „Hornické Listy“ v Příbrami dalo po 100 zl. podpory. Lacinými inseráty v „Dělnických Novinách“ zprostředkuje mistrům dělníky a dělníkům mistry. Dopisy odborů se stranami střídají se celý rok; družstvo hraří vydání takto vzešlá. Při VI. ročníku „Děl. Novin“ zřízeny byly „Spolkové Listy“; je to orgán věnovaný výhradně vývoji spolků křesťansko-socialních.

Korunou našich snah byl socialní sjezd družstva „Vlast“, konaný dne 12. srpna r. 1896. s tímto programem: Agrární otázka (Rud. Vrba), Záložny Raiffeisenovy (Jan Holba), Otázka řemeslnická (Václ. Žižka) a Dělnické hnutí (Tom. Jiroušek).

Z prací na jiných stranách uvádím sjezd praesesů a členů Jednot kat. tovaryšův a Jednot sv. Josefa, který svolal do Prahy o Národopisné výstavě arcidiecéšní praeses, kanovník Dr. Josef Burian. Sjezd byl spojen s mimořádnou valnou hromadou družstva „Vlast.“ Slavnostní schůze v pondělí večer byla navštívena 400 účastníky. Přednášky konali: kanovník Dr. Jos. Burian, kons. rada Dr. Fr. Kolísek z Moravy a Dr. Rud. Horský. V úterý pojednal o Jednotách sv. Josefa Prokop Holý, kaplan v Příbrami. V úterý v 7 hodin ráno sloužil kanovník Dr. Jos. Burian ve chrámu Páně sv. Jiljí mši svatou, a v úterý k večeru jeli jsme v 60 kočárech neživějšími ulicemi Prahy na výstavu, kdež nás u výstavního paláce hrabě Lažanský srdečně vítal.

Netřeba mi podotýkati, že tímto sjezdem mysl jeho účastníků k další práci velmi byla posilněna.

I na jihu Čech nastalo živé hnutí křesťansko-socialní. Roku 1895. slavila Jednota kat. tovaryšů v Č. Budějovicích, která má vlastní dům, památku 40letého trvání a spojila s ní krajinský sjezd diecéšních jednot. Zřízena byla diecéšní župa, jejíž výbor sestává z delegátů diecéšních spolků. Župě předsedá diecéšní předseda. Župní sjezd (valná hromada) konati se bude každý

rok a vždy v jiném místě diecése Budějovické, aby tak katolický spolkový ruch a život vzpružoval se po celém kraji. *)

První župní sjezd sdružení spolků kat. tovaryšů a dělníků a jednot kat. jinochů a mužů diecése Budějovické konán byl r. 1896. od 27. do 29. června v Jindřichově Hradci. Byl spojen s oslavou 40letého trvání tamní Jednoty kat. tovaryšů. Sdružené Jednoty budou opatřovati členům svým práci. Všecka píle věnuje se zakládání křesťansko-socialních spolků a šíření našeho tisku. Zvolen byl výbor, jenž konal ihned schůzi. Tomuto sjezdu byl přítomen Dr. Rud. Horský. Duší celého sdružení jest Fr. Husar, ředitel ústavu hluchoněmých v Č. Budějovicích.

Zbývá mi promluvití o sjezdu Litomyšlském a Pražském, o čemž budoucně.
(Pokračování.)

Žádoucí a potřebná kniha.

Při všech kyselostech, kteréž za přítomných dnů jsou v lidu českém rozlity, tak že život jeho po většině jako nepřetržitý spor vypadá a neunavným drážděním, škádlením a kočkováním se vyznačuje, ozývá se ze všech stran přece jeden souhlasný tón, jedno stejně vyznívající toužení, vznikající ze stejného pocitu — — —

Náš český člověk — pán nepán — tapá totiž v jedné z nejdůležitějších osvětových otázek v nepopíratelné nejistotě, třebaš si namlouval, že ví, co vlastně věděti nemůže, protože se toho snadno a spolehlivě dověděti nemá kde. A nejistota ta ho stále pronásleduje při každém kroku, každý den, ponevadž u nás jeden každý pohlížíme na minulost své vlasti a svého národa skoro každý jinak. A to obyčejně tak a podle toho, jak pilně jsme kdo v mladosti četli a jaké knihy se nám do rukou dostaly.

O otázce jednotného názoru historického nelze dnes při českém člověku s uspokojením mluvití. Každý sice dějiny svého národa a své vlasti miluje, honosí se jimi, veškeré partie jejich má za nebetyčné, jiné opět za hrůzoplňné a to většinou dle toho, které — romány a povídky četl, neboť český člověk o české historii nepoučuje se ze knih — dějepisných. Proto podle toho také historický názor českého lidu vypadá a proto také historický názor celého národa jest strakatina, hotový harlekýn.

Náš český člověk má historické vědomosti kusé, romantikou zbarvené, nejdůležitější otázky českých dějin jsou mu nejasné, na nejpřednější osoby historické patří jako na figury z románů nebo z divadla a nikterak nechybíme, když řekneme, že znatel celého postupu české historie jest u nás vzácností i ve vrstvách vysoce vzdělaných.

To jest zcela přirozeno, neboť my máme dějin jenom polovici a sice tu starší a tu Palacký psal před půl stoletím a za poměrů docela ode dnešních rozdílných. Z bližší nám polovice své historie máme pouze úlomky, ač tato polovice je pro nás daleko důležitější, nežli polovice starší.

---

*) Podrobný referát o sjezdu přinesly „Dělnické Noviny,“ č. 22, roč. IV. ze dne 16. července r. 1895.

Proto také potom podle toho politické vědomosti a historický názor celého národa vyhlíží. Náš lid ví, co dělali předkové českého panstva, z něhož zůstalo jenom několik rodů, jež by dnes na prstech spočítal, ale on neví, co se dělo, když byli živi jeho nejbližší dědové a pradědové. Český lid se chlubí dávno zašlou slávou zašlých a vzdálených mu panských rodů, ale o zápasech, snahách, cílech, utrpeních a potřebách vlastních svých předků neví ničeho.

Celý svět, všichni moderní národové volají: „nám patří budoucnost“! a té dobytí si hledí a český lid pořád se honosí jenom chloubou: „nám náleží minulost.“ —

A podle toho ovšem že také všechno v Čechách postupuje! Místo aby se šlo ku předu, jde se zpět, zůstáváme se svou politikou za ostatním světem pozadu. A nejhlavnější příčinou toho jest především naše neznalost nejbližších nám dějin. Krátké vypočtení postupu vladařů, vyjmenování vedených od nich válek, chronologické odříkání dat důležitějších událostí, to není dávno ještě dějepisem. To jest jenom školským rámcem pro další jeho pěstování.

Dějepis zavádí člověka v zašlé doby jeho vlasti a jeho národa, aby z minulého jejich stavu seznal, jak vlast jeho v době přítomné pokročila anebo jak se národ zpozdil. Historie mu ukazuje a vysvětluje ty příčiny, které onen pokrok nebo ono zpozdění přivodily.

Studium dějepisu učí jakost přítomnosti pochopovati a posuzovati a její rozmanitým zjevům správně rozuměti. Dobrá a blahodárná zařízení časů zašlých ukazují nám přesvědčivě a určitě chyby a vady doby přítomné a chyby a vady časů minulých varují nás před dalším jejich prováděním ve formě jakékoliv. Dějepis horlivě učí, avšak musí to být dějepis, který obsahuje z minulosti země a národa vše, co zdravý rozum poučiti může a co člověk vědět především o svých předcích má.

Minulost má poučovati pro časy příští a sice tak, že nemá sváděti ani k marné domyšlivosti o slávě zašlých dob, ani nemá strhovati k chabé malomyslnosti z jejich neštěstí. Minulost má býti jaksi výslednicí, nabytou zkušenostmi života celého národa a výslednice ta má býti pak základní čarou pro cestu a postup národa v budoucnosti. A který národ výslednicí takovou si zjednal a opatřil, t. j. který národ má správný a podrobný dějepis své minulosti, ten se vždy všech starých chyb vystříhá nebo vystříhati hledí a jenom dobrou politiku následuje a hledá.

Dobrý a skutečně správný dějepis netrpí žádné romantiky, nesnese planého nadšení, nesnese marného nářku, nýbrž mužně bez nadsazování šťastným časům a bez omlouvání vad povídá, co se stalo, a povídá to hlavně proto, aby se to buď dále dělo nebo nedělo příště.

A nám schází takový dějepis, v němž by náš člověk duši svou potěšil ve slávy plných dobách své vlasti a v němž bychom mysl svou vzpružili při sledu událostí truchlivých, aby se více tyto neopakovaly.

My většinou jenom o minulosti své horujeme, jedni s druhými se přeme a to namnoze o to, co vlastně v našich zemích nikdy ani nebylo, neboť povšechný historický názor českého lidu je hotová klikatina a slátanina poesie, legend, nynějších citů a přítomné zloby. A proto to s námi tak daleko došlo, že pro spory, jak to v Čechách bývalo a co zde dělali před půl tisícem let,

dnes nepozorujeme, že právě přítomná doba jest vlastně nejmizernější partií české historie, že je to bloudění ve tmách, v nichž se vzájemně porážíme a potíráme a to jenom proto, poněvadž zavčas nebylo postaráno u nás o žádoucí a potřebnou kniku, která by všemu lidu vpravila správný jednotný názor o minulosti jeho vlasti a o životě a snahách jeho předků.

My dnes stojíme daleko od zdravého historického stanoviska, s něhož minulost svou máme pojímati, abychom ve přítomnosti a v budoucnosti nebloudili.

Dějiny žádného národa nedělají parlamenty a nedělají je osoby, ty od dávných a dávných věků vyvíraly z duší lidu, z jeho ctností nebo vad, z jeho příčinnosti nebo lenosti, z jeho požívavosti nebo spořivosti. Nízkost nebo povýšenost smýšlení lidu jsou pravidelně v každých dějinách rozhodujícím činitelem toho, byla-li vlast šťastnou, anebo byla-li slzavým údolím.

Dokladem pravdivosti tohoto našeho tvrzení jest pohled na dobu přítomnou u nás, dle níž lze posuzovati všechny její předchůdkyně. Naše nynější bědy nespočívají v žádné politické obratnosti jednotlivých osob, jako v ní nespočívají naše úspěchy, neboť pomoc národa i jeho úpadek vidíme vznikati vždycky jenom na poli národohospodářském, jež zase buď zanedbává anebo zvelebujíc ctnost či nectnost velkých davů, které nad zástupy vynikající své současníky nutí ke skutkům, jež jako st davů těch na nich bez nucení vynucuje.

A proto, jakým jest národ ve svých davech, takovou jest jeho politika a jeho historie. Mocní tohoto světa jsou mocnými a bohatými pouze a jedině na základě moci a bohatství těchto davů a vlast nezvelebují jednotlivci, nýbrž práce a přičinění těchto davů, jejichž duši musí vésti božské ctnosti, víra naděje a láska. A kdykolivěk tyto božské ctnosti byly z různých příčin dav y českého lidu zanedbány, vždycky dostavily se naň bída, útrapy, soužení í, a kdykoli ony, t. j. náboženský smysl, v Čechách kvetl, tak kvetl, bujel a rostl i národ, jehož víra, naděje a láska vlast ke slávě a moci zvelebovaly.

Jednotlivci jacíkolivěk byli vždy osoby pomíjející, nahraditelné, avšak davy jsou osobností trvalou, život jednotlivců jest jen episodou, ale historie náleží davům, v nichž jednotlivci se střídají, ale davy věky přetrvávají.

A proto také českému člověku potřebno ukázati všechny ony fáse, jež davy českého národa prožily, všechny zkušenosti, jimiž prošly, všechny bludy, jež přetrvaly.

Uvádíme zde nová tvrzení, jejichž správnost však každý pochopí ihned, když je doložíme příklady.

Po neblahém povstání českých stavů r. 1618 a po jeho neslavném konci r. 1620 vydána známá nařízení, následkem jejichž se na 35.000 českých rodin z vlasti vystěhovalo. Ač to byli zástupové obrovští, tak tím přece nebyl k o ř e n a k m e n národa podřát. Jednotlivci ti národ svým odchodem nezmařili, neboť to byli jenom jednotlivci a vlastní davy zůstaly v zemi třeba oslabené, ale přece ještě dosti silné, aby stále dále představovaly národ, který i bez nich stále rostl a mohutněl. A přišla doba, kdy nikdo oněch odešlých 35.000 rodin v zemi více nepostrádal, neboť ona opět jest tak zalidněnou, že na politiku si hrající nynější naše česká politika v posledním půlstoletí daleko krutěji na české davy dolehla, neboť počet nových českých emigrantů od r. 1848 lze docela dobře páčiti nejméně na 500.000 osob. A český národ,

d a v y žijí po těchto ztrátách vesele dále, tak že z toho patrně, že kořen a kmen života národa nebudí nikdež mimo jeho davy, ale že je utajen a roste z nich tak, že ho vytlačiti nelze.

A příklady tyto postačí, aby český člověk pochopil onen veliký pojem, dav totiž neumírající a stále se obrozující, tedy nepřetržitě mladý a plodný, který znamená národ.

Jednotlivci mohou sice spokojenost a klid davů zvětšiti anebo zmenšiti, avšak stále se obrozující národ tak snadno nezhubí, nedá-li se dobrovolně.

Tak staleté jeho turecké nevyhubilo slovanské národy na Balkáně a proto, jestli některý národ s povrchu světa zmizel, zmizel především vinou vlastní, neboť i politické korektury dějí se velmi rychle, pakli davy po nich touží.

V srpnu r. 1849 povalela byla u Vilagoše revoluce maďarská a za necelých 18 let potom objevila se na mapě Evropy Translajtanie, což svědčí, že politika spravuje se dle tluku srdce davů, pakli tyto jednoduše vědí, co chtějí.

Jinak jest ovšem ve případě, když to davy nevědí; tu žijí dále tak, jak zrovna den dá a jednotlivci o změny namáhají se marně, zbytečně, pakli není lid ve svých massách proniknut pocitem potřeby, aby bylo to či ono zřízeno jinak, nežli je.

A tyto pocity davů mohou vzrůst v jednotnou moc elementární jenom tehdy, když vypěstovány byly jednotným názorem a to především názorem historickým, který pak sám již přirozeně budoucnosti cesty nejen razí, ale přímo je diktuje.

Pakli že český národ po léta letoucí ve svých politických, národních a hospodářských tužbách bloudí, ve tmách tapá, toho hlavní příčinou jest jeho neznalost správné cesty ku předu v budoucnosti, již by mu naznačovalo správné poznání a pochopení minulosti, která by ho učila zkušenostmi svými špatného se varovati a dobrého následovati, čili moudrými a správnými cestami hledati lepší, nežli bylo.

A po příležitosti, která by českému lidu toto jednotné poznání minulosti, tento vše uchvacující názor historický čili jednotnou perspektivu do budoucnosti vštěpovala tak, aby se v lid vžila, jest dnes všeobecná shánka na všech stranách.

Každý cítí, že českému člověku něco schází, každý poznává, že má ještě něco znáti, každý uznává, že ještě něco věděti potřebuje, aby mohl jistě a sebevědomě ku předu. A tento všeobecný pocit jistého nedostatku vzniká z nezbytné potřeby správného a rozumného poučení o minulosti, které by naznačovalo cestu v další budoucnost.

Proto tedy česká duše dnes na všech stranách žízni, naléhá a volá po míze, v níž by našla to, co věděti bezděčně touží, aby nebloudila ve vidi-nách, romantismu a poesii, jež jí svádějí s cesty, kterou se davy českého lidu v budoucnost bráti mají.

Co by všecko kniha taková českému člověku pověděla, to ví každý, kdo se historickými pravdami o poměrech, snahách a tužbách českého lidu podrobněji obíral. Opatření její jest dnes nalahavou potřebou doby a kdyby se stalo třeba několik různých pokusů o její sepsání, nebylo by to žádnou škodou, neboť čas by ze všech bludy vymýtil a pravdu konečně v jedno spojil. Uvádíme to na denní pořádek. „Česká Matica“ a „Česká Aka-

demie“ mohly by v této záležitosti velmi vydatně své působení a svůj účel ve prosvěch osvětového vzdělání všeho českého lidu uplatniti, aby činnost většiny nynějších českých historiků nezůstávala pro nejširší vrstvy dále hlubokým tajemstvím, jako po většině zůstává nyní, kdy český lid o minulosti své vlasti a snahách a tužbách ani nejbližších svých předků správně poučen není, tak že dnešní jeho „historický názor“ je namnoze hříčkou a vadou cizí a neblahé propagandy. — *)

π.

Schvalovali jesuité vraždu nekatolických panovníků?

Panu Tomáši V. Bílkovi odpovídá Vojtěch Kameš.

Ve svých „Dějínách řádu Tovaryšstva Ježíšova“ (Praha 1896. Dr. F. Bačkovský. Cena 4 zl. 60 kr., stran 550) vytýká p. Tomáš V. Bílek, ředitel c. k. akademického gymnasia pražského ve výslužbě, jesuitům na str. 46., že schvalovali vraždu nekatolických panovníků. Každý této staré pomluvě hned neuvěří, a čtenář soudný bude se asi ptáti: co na tom pravdy? Pokusíme se odpověděti krátce.

Však výtku tuto činí mnozí dějepisci Církvi katolické vůbec a proto odpověděti třeba nejprve, zdaž Církev schvaluje kralovraždu a pakli, zdaž schvalovali ji jesuité.

Církev dovoluje prý věřícím zabiti panovníka nekatolíka i také panovníka, který povinností panovníka křesťanského zadost nečiní.

Nejlepší odpovědí bude, když vyložíme učení Církve katolické o této otázce, jak je podává jeden z nejpřednějších theologů nové doby, totiž kardinál Zigliara ve své Filosofii.

Lépe však jest mluvit o tyranovraždě než o kralovraždě, neboť tím jest otázka již blíže stanovena. Tyranem slove panovník (a může jím býti president republiky tak dobře, jako císař neb král), který moci své užívá ku potlačování národa, porušuje nejsvětější práva občanů. Rozeznávati sluší dva druhy tyranů: tyran vládnoucí a tyran uchvatitel. Tyran vládnoucí jest legitimní panovník, který zneužívá své autority k utiskování svého lidu; tyran uchvatitel jest panovník cizí neb nějaký soukromník, který beze všeho práva násilím vládne nad národem některým se zmocnil.

Jaký odpor tyranu uchvatiteli jest dovoleno klásti? Dvoji situaci dlužno tu uvážiti. V tom momentu, kdy uchvacuje moc, kdy bojuje proti legitimní, zřízené dosud vládě, jest tyran takový nespravedlivým útočníkem, tu ovšem k odražení jeho útoku dovoleno jest legitimní vládě užití násilí proti jeho násilí, tu dovoleno jest tyrana takového i zabiti. Když pak již se vlády zmocnil a panovníkovi neb vládě legitimní nemožno jest proti němu vystoupiti, tu i poddaní, kteří legitimnímu panovníku zůstali věrni a proti tyranu uchvatiteli bojují, měli by právo jej usmrtiti nikoliv ale ze své privátní autority, ale mocí alespoň mlčenné. předpokládané delegace od autority legitimní, veřejné. Ani tu však není dovoleno usmrtiti jej jedem neb zradou, ale jen v boji se zbraní v ruce.

*) Článek tento pochází z pára velice váženého. Pozn.

Když pak již uchvatitel jest v pokojném držení moci, které nespravedlivě dosáhl, tu ovšem absolutní právo dovoluje legitimnímu panovníku i národu potlačenému násilím zapuditi uchvatitele. Pravíme právo absolutní, neboť kdyby vykonávání tohoto práva větší škodu a větší útrapy působilo obecnému dobru než pokojná vláda uchvatitele, tu i legitimní panovník i národ nevzdávajíce se svých práv, mohou vymahání jich odložit.

Jaký odpor klásti jest dovoleno tyranu vládnoucímu? Sněm kostnický i konstituce Martina V. zavrhuje tuto větu: „Poddaným jest dovoleno, o své újmě trestati panovníky, kteří povinností svých neplní.“ A Pavel V. zavrhl učení, že „každý panovník smí a má býti zabit od svých poddaných, (že jest to skutek dovolený a záslužný), i s použitím úkladů, bez ohledu na přísahy a smlouvy, bez čekání na výrok neb delegaci soudce.“

Církev katolická tedy učí, že tyranovražda, provedená autoritou privátní, jest nedovolena a naprosto zavržení hodna.

Není tedy poddaným proti tyranu dovolen žádný odpor?

Není-li krutovláda přílišná, lépe jest, dle učení sv. Tomáše Aq. snášeti ji, poněvadž odporem mohlo by zlo jen zvětšiti se.

Ale když tyranie jest přílišná, tu jest odpor proti ní dovolen, ale jen do jisté míry. Odpor tento může býti dvojitý: odpor útočný a odpor obranný. Proti tyranu panujícímu odpor útočný nikdy není dovolen, poněvadž tím způsobem by moc vládní s panovníka přenášena byla na poddané, kdežto panovník legitimní, i když authority své zneužívá, zůstává panovníkem nad svými poddanými. Odpor obranný naproti tomu jest dovolen, když krutovláda jest přílišná, a dovoleno jest i násilím odrážeti násilí, ježto jinak stal by se veškeren odpor illusorním.

To jest dle kardinála Zigliary učení katolické Církvě.

Podobně otázky tyto vykládá i jiný katolický filosof nové doby Dr. Albert Stöckl (Lehrbuch der Philosophie II. s 656. sqq.).

Patrně, že Církev katolická neschvaluje kralovraždu, nedává práva poddaným zabiti panovníka a nečiní žádného rozdílu mezi panovníkem katolickým a nekatolickým. Toho popírati nelze.

Zbývá nám tedy ještě zkoumati, schvalují-li snad jesuité vraždu panovníků vůbec neb aspoň vraždu panovníků nekatolických?

Předem budiž podotknuto, že jesuité nejsou prvními vynálezci této otázky. Již dávno před nimi disputovali o tom theologové. A jako v jiných věcech tak i zde mínění byla různá. Theologové z Tovaryšstva Ježíšova o tomto předmětu stejně učí, jako theologové ostatní. Nejznamenitější kasuisté z jejich řádu Bellarmin a Suarez zřejmě kralovraždu odsuzují. Odkud tedy toto obviňování jesuitů, jakoby kralovraždu schvalovali?

R. 1598. vydal jesuita Mariana v Toledě knihu: „De rege et regis institutione“, která měla býti návodem při vychování korunního prince Filipa. V knize této odchytil se od souhlasného učení theologů dovoluje poddaným zabiti panovníka zákonitého, když stal se tyranem, když krutovláda jeho jest nesnesitelnou, když vůle národa veřejně byla prohlášena, když napomenutí mužů učených a vážných marným zůstalo.

Za jednoho však nesmí odpovědným činěn býti celý řád. Poukazuje se na to, že kniha vyšla s approbací visitatora řádového. To jest ovšem pravda. Ale aby celý řád mohl býti zodpovědným za knihu jednoho ze svých členů

bylo by třeba, aby kniha nesla schválení jenerála řádu, který přec jest nejvyšším představeným celého Tovaryšstva.

A tehdejší jenerál jesuitů Claudius Aquaviva již r. 1599. nařídil, aby kniha byla v tom směru opravena; a aby ani stínu podobného obvinění na řádu nezůstalo, vydal dekret, v němž výslovně praví: „Nařizujeme pod trestem exkommunikace, neschopnosti ku konání služeb Božích a úplné suspense a divinis, jakož i pod tresty jinými, jichž ustanovení sobě vyhrazujeme, aby žádný řeholník našeho Tovaryšstva, ani veřejně ani soukromě, ani při vyučování ani radou, tím méně v díle veřejné vydaném, neodvážil se učiti, že by dovoleno bylo komukoliv, pod záminkou tyranie, zabiti krále neb panovníka, aneb na jejich osoby útok činiti.“

Tak tedy Řád zavrhuje omyl jednoho ze svých nesčetných spisovatelů a nemůže nikterak odpověden býti za chybu jednoho ze svých členů.

Ani Církev katolická vůbec, ani řád jezuitský zvláště, jak z uvedeného nepopíratelně zřejmo, kralovraždy neschvaluje. (Wetzer und Welte: Kirchenlexikon, Zigliara: Philosophia, Crétineon-Joly Historie de la Compagnie de Jésus, t. II. ch. VII.)

Ku konci ještě skromný dotaz ku př. T. V. Bílkovi. T. Bílek dbal jen autorů jesuitům nepřátelských, poněvadž obhájcové jesuitů neštítí se užívati zbraní nekalých, slov ošálejících . . . „aby se jim odměnou dostalo výnosných míst a prebend“. Poněvadž osmělil jsem se napsati dvě, ač nepatrné, stati na obranu řádu jezuitského, byl jsem tak neskromným, že hned hledal jsem, kterou „praebendu“ bych si vybrati měl; ale jak jsem byl sklaman! Jiné řády obsazují značný počet praebend čili obročí farních i jiných. Ale řád jezuitský k mému nemalému žalu ve všech zemích celé koruny svatováclavské neobsazuje jako patron ani jediné farky. Kde tedy, p. Bílku, mám se o nějakou tu „prebendu výnosnou“ hlásit?

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

4. Z morálky filosofické. Rozumem poznává člověk přirozený poměr svůj k Bohu a povinnosti z poměru tohoto vyplývající; svobodnou vůlí má tyto povinnosti plniti. Ve kterémžto plnění záleží mravnost. Povinnosti tyto jsou od Boha zákonem stanoveny; Bůh jest nejvyšším zákonodárcem; člověk zákonodárce jest podřízen Bohu. Všeliká mravnost má pocházeti z nitra, má býti upřímná; zevnější toliko plnění povinností nemá ceny. Pohnutkou mravných činů nemá býti strach otrocký, ale bázeň synovská, úcta k Bohu a lidské auktoritě, na Božské auktoritě založené, láska k Bohu, která má býti na stupni nejvyšším, nadřízená lásce k sobě a bližnímu. Krátce a jadrně obsažena jest veškera mravověda v desateru Božích přikázání, jež vycházejí z nejvyšší zásady mravní: Čiň dobré a varuj se zlého a ze dvou zásad z této přímo vyplývajících: Cti Boha nade všecko a nečiň bližnímu, co sám nerad máš, aby tobě jiní činili. Výborně a přiměřeně byly uspořádány poměry

židů rodinné, soukromé a veřejné, a rozumu se zamlouvají. Manželka nebyla otrokyní, ale družkou: na chudé, nešťastné a mrtvé nebylo zapomináno, ani na otroky; k dobytku se chovati šetrně bylo přikázáno. Nepravosti pohlavní byly přísně trestány. Písmo sv. oplývá rozumnými pravidly moudrosti, jimiž má býti řízen život lidský.

Filosofie národů pohanských.

V lidské přirozenosti založeno jest náboženství. Neboť Bůh člověka svobodně a z lásky stvořil, jej zachovává, s ním spolu působí a jej zákonem řídí, aby cíle dosáhl, sobě od Něho vytčeného, který nejbližší záleží v jeho dokonalosti a blaženosti, kterým však posléze jest Bůh sám. Aby zákonem Božím řízen cíle tohoto přirozeného došel, má od Boha rozum, kterým by poměr svůj k Bohu a povinnosti z toho poměru vyplývající poznal, a svobodnou vůli, kterou by povinnosti tyto plnil; v tom právě záleží náboženství.

Avšak ze zkušenosti víme, že rozum lidský, jaký shledáme u lidí vůbec, pokud nežijí podle náboženství křesťanského, nestačí svým světlem přirozeným, aby lidé všichni jasně a dokonale poznali všechny pravdy náboženství přirozeného, jak theoretické, tak praktické. Neboť 1. rozum sám o sobě jest zeslaben, jelikož jest přístupen bludu; představami smyslnými jest maten, takže pokládá zjev za věc, srostité za odtážité, jedinečné za obecné; předsudky jest kažen, takže dříve o věci soudí, než ji byl patřičně uvážil. 2. Myslice starostmi o statky hmotné a pozemské jsme zdržováni, takže méně myslíme na statky nadmyslné, na věci náboženské. 3. Po dlouhém a namahavém badání poznávají málokterí pravdy náboženské přirozené, a sice ti, kteří si učinili toto poznání úlohou svého života zvláštní. 4. Bystrosti a vytrvalosti, k tomuto potřebné, mnozí postrádají, takže k poznání tomu nedocházejí. Dále nás učí zkušenost, že pozná-li člověk pravdy náboženství přirozeného světlem svého rozumu, přece jeho vůle svobodná sama sebou nestačí, aby povinnosti náboženství přirozeného všechny řádně plnil; neboť jeho vášně a nárůživosti odpírajíce rozumu a nešetříce vážnosti zákonu přirozenému od Boha udělené k hříchům jej svádějí přetěžkým a přečetným. I o učencích platí přísloví: *Aliter in theoria, aliter in praxi.*

Pročež lidé svých toliko sil přirozených užívající nikdy se nedomohli o Bohu a věcech Božských známosti zcela pravdivé, aniž odpovídal život jejich úplně pravdě poznané. Což platí také o pohanech nejšlechtetnějších, ku př. Sokratovi, Ciceronovi. Ze zkušenosti všech věků známo, že bohoslužba nepravidlivá a nemravná panovala u všech národů sobě samým zůstavených, i vzdělaných a že jejich mravy zákonu přirozenému v příčinách mnohých se přičily. Za doklad ať slouží ku př. mythologie řecká. oběť lidská, nepravosti proti šestému přikázání Božímu, otroctví.

Tento stav pokolení lidského náboženský a mravný není pravidelný, není přirozený, jelikož cíle přirozeného, jehož má člověk dosíci, vzdaluje a přirozenosti lidské odporuje. Aniž byl od pohanů samých pokládán za pravidelný, za přirozený, jelikož mužům šlechtetným se nelíbil a byl od nich odsuzován. Dále nemůže býti přirozeným přechodem ke stavu pravidelnému a přirozenému, poněvadž nepravidelnost není dostatečným důvodem pravidelnosti, poněvadž z nepravidelnosti samé nevyplyne pravidelnost, poněvadž nedostatek nepromění

se sám sebou v dostatek, majetek. Aníž pocházeti může od Boha, Jenž člověka stvořil podle Své moudrosti, svatosti, dobroty a všemohoucnosti; také nás učí tradice všech národů, že pokolení lidské se viny dopustilo a do toho stavu nepravidelného z té příčiny upadlo dopuštěním Boha trestajícího. A tomu ochotně rozum přisvědčuje, že vlastní vinou člověk přirozenost svou pokazil.

Avšak nepravidelné porušení přirozenosti lidské není takové, že by člověk nemohl nic pravdivého poznati, nic dobrého učiniti, že by nic pravdivého nepoznával, nic dobrého nečinil. Abych uvedl příklad, Řekové znali mnohé pravdy náboženské a mravní, přirozenému světlu rozumu lidského dostižitelné a pochopitelné: Bůh jest otec lidí, má býti ctěn, jest všemocný, vševědoucí, slyší prosby lidí, máme dobře činiti, zlého se varovati, máme rodiče ctíti, slovu danému dostáti atd. Aristides obec Athenskou spravedlivě a nezištně spravoval, mnozí za vlast obětovali svůj život, Sokrates za pravdu svůj život položil, Spartanští jinochové ctíli starce atd.

Aníž jest nepravidelné porušení přirozenosti lidské takové, že by nemohla býti přirozenost lidská vyhojena. To uznávali mnozí pohané a proto se snažili napravití pokolení lidské, a sice theoreticky badáním rozumovým, filosofováním. Než jejich pokusy filosofické se nezdařily; neboť filosofie pohanická sama příliš jest malomocna, než aby vyhojiti mohla pokolení lidské.

Hojiti neuměla filosofie pohanů, poněvadž všichni staří filosofové i ti, kteří se pokládali za nejvýtečnější, bloudili o Bohu, bohoslužbě a mravním životě. Filosofové, kteří nepravé názory lidu zavrhli, neměli, co by lepšího lidu podali; pravdy, na nichž spočívá mravnost, buď zamítli anebo s nepravdami smísili anebo bázlivě a toliko věrojatně přednášeli; konečně, ačkoli připouštěli hřích, přece nemohli pověděti, v čem záleží, ani jak povstal, ani jak jej odčiniti lze. Sami filosofové přiznávají, že o pravdách náboženských málo vědí, a že co vědí, jest nejisté.

1. Indická filosofie brahmanská hlásá mystické idealistické všebožectví: Co jest, jest bohem (brahmou); co není bohem, není nikterak; jediný brahma jest; stvoření světa jest proměnou brahmy, jenž jest proměňující a proměněný a v němž svět opět mizí, jako v propasti jednoty. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Říšský sněm. Socialisté a české státní právo. Liberalní antisemitism. Realisté.) Říšská rada zasedá od 27. března. Čechů je tu 65, mezi nimi 2 socialisté, Poláků 62, německých liberalů-pokrokářů 50, něm. lidovců 38, tak zv. klerikálů 41, antisemitů 28, velkostatkářů 52, mezi nimi 21 konserv., Slovinců 16, Chorvatů 11, 14 social. demokratů, Vlachů 19 a několik menších stran, celkem

425 poslancův. Trůnní řeč týkala se hlavně otázek společenských, vyhýbajíc se otázkám politickým a národním — které spíše, jak řečeno, věcné úkoly sněmovní ruší a zdržují. Nezapomenutelnou zůstane schůze druhá. Mladou češi podali statoprávní ohrazení, rovněž poslanci Stojan a Šrámek. Dává se jim od dáвна výraz největšímu a nejhlavnějšímu požadavku českému, požadavku českého státního práva, za něž v různé

formě sice ale vždy na stejném základě bojovali Čechové od prvního úsvitu ústavnosti, ano, lze říci od začátku tohoto století. Státoprávní vědomí probuzováno a udržováno v národě všemi prostředky, ve jménu jeho řada jednotlivců, často i nespravedlivě z pouhého podezření, ničena a utlačena, požadavek českého státního práva učiněn evangeliem národním, nad které nebylo a není jiného. Ani ve snu nemohlo do nedávna českému člověku napadnouti, že by mohl se zroditi syn národa, který by k tomuto praporu nepřisahal. — A co se stalo? Čeští sociální demokrati podali proti vyjádření Mladočechů a státopravních velkostatkářů následující vyjádření, jež i my musíme registrovat jako úkaz podivuhodný a památný: Jakožto povinnosti svých dbali zástupci českého lidu a jako soc. demokraté stojíme ve spolku s ostatními nár. soc. demokraty rak. na půdě rovnoprávnosti všech národností. Protestujeme proti vynášení zastaralých a zažloutlých výsad a dokumentů. My jsme syny naší doby a žádáme pro sebe a pro všechny národnosti rakouské moderní instituce. Žádáme také pro svůj lid odstranění všech rodových a majetkových výsad a protestujeme, aby náš lid předstíráním národnostních a hospodářských předností byl šálen. Protestujeme dále proti tomu, aby pozornost veškerých vrstev politicky, oekonomicky, národnostně i kulturně utiskovaného českého lidu odvracována byla od jeho materiální a duševní tísně a aby lid ten lákán byl na scesti fantasticko-státopravní. Osvědčujeme, že spojíme se se svými německými krajany, kteří jsou našimi bratry, ježto dnes panující měšťácké vrstvy a jich sobectví jsme prohlédli. — Aby něco podobného učinil klerikál! — Dokud liberalismus podkopával auktoritu církve, haněl kněze, ničil víru, bylo dobře. Nyní, když jediný základ ideálního smýšlení zničen a na místo jeho nutně vystoupila třídní sobeckost a jiné ještě nižší důvody, je zle. Ale nemohlo jinak přijíti. A česká sociální demokracie málem by byla zvítězila v samé Praze, kde jen ostentativní vystoupení židů a Němců pro ni dalo mladočeskému kandidátu dost nepatrnou většinu. Po venkově hlásí se k sociální demokracii členů statisíce. To by bylo divadlo pro bohy, kdyby

nebylo tak smutné. A k tomu volby na Budějovicku, kde zvítězil Němec jen pomocí socialistů. Ale náš liberalní organ neběře si z charakteristického tohoto zjevu poučení žádného, nýbrž domlouvá socialistům dojemně, co to jen učinili (31. března). Vždyť on má všechny sociální požadavky ve svém programu; jen tu „hanbu“ neměli svému hodnému otci, liberalismu, sociální demokraté činiti. Stalo se. Týž organ domnívá se, že poukazování na to, jak německým liberalům a židům socialistické prohlášení lahodí, socialy napravi. To už je poslední, nejchatrnější důvod, vštěpovati někomu vlastenectví a státopravní vědomí. Na socialisty působí směšně. — Dlužno jen trochu se poohlédnouti po jejich literatuře; každý pak pozná hned, že to, co socialisté chtí, je dávno jich programem, pod nimž bojovali. Vyjádření socialistické je porážka mladočeského liberalismu, proti níž volby jsou ničím. Jdeme patrně líbezne budoucnosti vstříc. Schází jen ještě všeobecné rovné hlasovací právo. — Do některých Mladočechů vjel prý antisemitism. Liberalní antisemitism, Mladočeši a Nár. Listy — můžete si tu nestvůru představit? Můžete si představit její důvody, nebo řekněme nohy, na nichž stojí? Ba byla v Praze už i schůze, na níž Černoorský, Baxa Pokorný a j. našli jakousi společnou libozvučnou harmonii! Inu svět se točí; jen aby se neobrátíl nazpět! Když křestanští socialové jsou antisemity, jest to pochopitelné; jsou jimi nejen proti židům z ohledu národního a hospodářského, ale jsou jimi i proti sežidovavším liberalům, kteří, ač neobřezáni, vyznávají svým způsobem morálku šulchan aruchu. Ale liberalové v táboře antisemitů! Patrně „lidská práva“ francouzské revoluce, tolik vychvalovaná, patrně zednářský humanism, liberalní to náboženství, a jiné kulturní vymoženosti osvícené doby jsou fráze na chytání hejlů, které končí — při nejmenším doteku liberalního sobectví. Kdyby si aspoň milý český liberalismus zachovával jistou důslednost, ale taková studentská bezzásadnost, taková rozjáření, takové přemety, taková krátkozraká nevyspělost. Věru k neuvěření, jak mělkým člověkem je liberal. Nebýti jeho náboženského liberalismu, byla by to bytost chaotická, bez zásad, bez

vyšších pohnutek, bez ustálených názorů, tu oheň, tu led, tu nadšení, tu vztek, tu láska, tu nenávisť — vždy ale: sobectví. Nyní zdá se vůbec ve bryndě, nebo neví kudy kam. Nelogičnost svého „liberalního“ antisemitismu nahlíží, který — což je též důležité, škodí jeho kapse, ale veřejnost je tak hrozně trkavá, zvláště ty volby a to socialistické vyjádření. Křesťanští socialisté s liberalními antisemity spojovají se nesmějí, důvod k tomu byl by nemravný a pro křesť. socialy ponižující. Jen ať pracují sami a střehou přede vším mravní základ své strany. Liberal a antisemita — toť vnitřní odpor, dvojnásobná nemravnost, sobectví nejneupřímnější, jež budí ošklivost — olet. — Jako další charakteristický zjev dlužno zaznamenati, že pokrokáři a hlavně realisté omývají socialisty. Jednají nesprávně, ale důsledně. Jsou to blouznivci, theoretikové, naivní optimisté, zajatci nejasných ideí humanistických, kteří patrně neznají skutečnosti, nebo nelze přece za to míti, že by negace katolicismu vedla je až do tábora soc utopií. Ostatně dlužno o nich ještě vyčkati, jak dále se zachovají. Jako strana přestali, jak z nářku „Času“ (čís. 13.) lze mezi řádky čísti, vůbec existovati. Něčím určitým nebyli, konajice práci více jen negativní; co vytvořili, přešlo v jiné tábory s určitějším programem. Zdálo se, že zlomí aspoň hrozný absolutism Národn. Listů, ale nestalo se. Silnější patrně zvítězí. Co bude s jich listem? Věru, trapné postavení! Snad přikloní se více ku straně socialní. — Co tyto řádky píšeme, očekává se slíbené nařízení jazykové. Mnoho nadějí do něho se neskládá. Drobeček!

Ukázka dějepisů církvi nepřátelských. Moravská „Hlídká“ začala uveřejňovati posudek Bílkových dějin (!) Tovaryšstva Ježíšova. Je výborný a zničující. Bílkův spis je patrně rafinovaný podvod, ze msty zosnovaný. Na falšování potravin a jiné podvody je kriminál, ale na falšování pramenů ne. Bylo by žádoucí, aby posudek vyšel zvláště jako brožurka. Tak před 20 lety kvetlo historické pamfletářství, dnes, myslili mnozí, že je překonáno; není. Spis Bílkův je mimo to nesmírně chatrná práce literárně-historického nádenníka, nikoliv historika. My užíváme příleži-

tosti poukázati, jak ve většině historických spisů německých se tak před dvěma desetiletími psávalo, hlavně ovšem se strany protestantské. U nás jsme to šmahem přijímali. Moderní česko-bratrské snahy některých pánů je buď vědomý nebo nevědomý odzev tohoto ducha německého. Teprve Janssen učinil tomu hráz, jenže Janssen a čtou jen opravdoví vzdělanci a těch je málo.

V první řadě uvádíme „Všeobecný dějepis v překladu od Dra Jířího Webra v Lipsku“. Tento v širokých kruzích známý dějepisec pravi sice v úvodu do svých dějin, že chce jenom ryzi kov v důstojné formě předložiti, zatím ale v zásadě své konsekventním není, ježto přemnohé věci a události líčí zcela jednostranně, subjektivně, ba tendenčně na úkor pravdy a zvláště pravdy katolické.

Jest sice sem tam viděti, že některé církevní osoby, zařízení, idey, nalezly milost před očima jeho, jako na př. hrdinnost mučeniců, pokání císaře Theodosia, korunovace Karla Velikého, křížácké výpravy a j. — avšak to jsou pouhé sporé oasy v neutěšené poušti převrácených a nepřátelských náhledů a posudků jeho. Co není dosti liberální, buď se prostě ignoruje aneb potupuje.

Než hlavní věci pro nás katolíky jest, jaké as stanovisko zaujímá k osobě J. K. a jeho zařízení, k církvi? Toť zajisté rozhodující otázka pro všechny další resultát! Žel, že na otázku tuto musíme odpověděti, že stanovisko jeho v příčině této jest velmi žalostné. Již to jest nápadno, že Konfuciovi, Zoroastrovi, Buddhovi, Solonovi, Lykurgovi atd. celé stati věnuje, kdežto Spasitele světa asi dvěma řádky odbyvá! Taktéž krátce a jako letem zmiňuje se o prvotní církvi; ale marně bychom hledali slovo o jejím založení, zřízení a rozšíření — teprve poněkud u Konstantina Velikého se zdržuje. Jakou má znalost o základních dogmatech křesťanských, vysvítá nejlépe z toho, co soudí o nejsv. Trojici — že prý se dogma toto teprv během času utvořilo a sice z náhledu athanasianského o osobě Syna Božího na sněmě Nicejském.

Nejněžněji a nejšetřněji ovšem dotýká se církve ve středověku. Boj proti obrazoborcům jest mu bojem nové mo-

dloslužby — křižácké výpravy jsou prý výtryskem fantasie — papeže Innocence III. považuje za zakladatele neodvislého státu církevního — papeže a kardinály v Avignoně líčí jako sobce a rozkošníky — Viklefa, Husa a Kalóma chválou obsypává — v Basilejském koncilu domohlo prý se papežství moci a vítězství ne však vnitřní pravdou jako necírkevními prostředky!

V reformaci pak ohřívá zastaralé a překonané lži o prodávání odpustků, o spustlosti katolického kléru, o zásadě prý jesuitské: účel posvěcuje prostředky atd. Hlavními osvěcenci a vzdělanci jsou tu protestanté a racionalisté.

Nejzajímavější jest ale poslední část jednající o novověku. Zde Dr. Weber zcela nepokrytě hlásá své ultraliberální náhledy, posmívá se všemu katolickému a konservativnímu. Palmerston jest prý velikým státníkem — Schulze-Delitzsch vzorem pravé lásky k bližnímu — Garibaldi patriotickým generálem a pod. Pomalu se tvořící nová liberální éra byla prý prvním zdravým vánkem zapuzující dosavadní hustou mlhu nevolnosti státního života. Vatikánský koncil jest mu velkolepou ironií, vyvolávající zdrcující humor světa — neboť v tomže čase, co koncil neomylnost prohlašuje, církevní stát přivtěluje se ke království italskému. O nesmrtelném papeži Piu IX. neostýchá se psáti, že prý tento hovorný, starý pán nepomenul při žádné příležitosti klnouti světu, aby prý jeho pracovitá milice dále šířila se v celý svět. Příště dále.

Svjaščeník Tolstoj mešká opět na Rusi. Je, jak známo, ze slavné rodiny, k níž patří i hrabě Lev Tolstoj. (Syn Otečest. r. 1896, č. 270). První stat jeho na obranu katolictví vyšla v listě zahraničním. Tolstoj seznal ka-

tolicism na svých dlouholetých cestách světem. Tím přišel před duchovní kon-sistoř. Vzniklo ovšem i podezření o čistotě jeho pravoslavi, „jeho carské víře.“ Vyzván, aby vyložil svou stať, odepřel. Za to vzata mu hodnost kněžská. Byl vězněn v Moskvě, a policejní assistenci odveden do Nižn. Novgorodu. Ujel za hranice tajně, ale vrátiv se, meškál nějaký čas v „posadu“ Trojické lávry jako suspendovaný kněz, ovšem v civilním oděvu, jemuž i oba hostince klášterní vně lávry odepřely byt, ježž si tudíž najal v privátním domě. Byl tam ovšem pod stálým dozorem policejním, ač návštěvy z Moskvy a odjinud přijímal (asi dvakrát navštívil ho též curé Vivienne) a také někteří mniši z lávry jevíli k němu sympathie, zejména jakýsi letitý jeromonach, jenž se modlí též za papeže a sejmuv kdysi svůj náprsní kříž, pověsil ho na šiji hr. Tolstoj, fka: „Tebe zbavili kříže co magistra bohosloví, ty neseš nyní jiný těžší kříž, příjmy i tento můj na znamení mého soucitu a lásky k tobě.“ Vlivem otce přibyl pak na několik dnů do Petrohradu, po té bydlel kdesi za črtou Moskvy a minulou neděli jsem slyšel, že snad přece obdrží pas k volnému odjezdu za hranice. Snad se vrátí do Paříže, kdež zřízena byla k jeho účelu kaple v klášteře „les péres de l'assomption,“ ale pařížský arcibiskup odložil tehdaž její konsekraci za příčinou příjezdu právě téhož času ruského cara — aby to nevypadalo jako demonstrace. — Žena je rozhodně proti němu, s ním nepojede a též děti mu jistě vzítí nedovolí. Jeho exkomunikace záleží mimo vyloučení z církve a odnětím kněžství v tom, že po 7 let nesmí se ukázati v hlavních městech, po 20 let nemůže postoupiti na carskou a veřejnou službu.

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdle. (Pokr.) — Žádoucí a potřebná kniha. — Schvalovali jesuité vraždu nekatolických panovníků? Panu T. V. Bílkovi odpovídá Vojt. Kameš. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Mučenka. Směry moderní poesie a hlavní její reprezentanti u nás. Studie Františka Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10. srpna 1896. (Pokračování.) — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

Literární příloha.

Číslo 4.

M U Č E N K A.

Velmi dlouho nemohl jsem se odloučiti od čarokrásného pohledu na moře. Jež se houvalo jak obrovská lilie na laguně a z jehož lůna se vypínal velebný chrám sv. Marka a Campanila. Snivým zrakem doprovázel jsem celou řadu lehkých gondolek, aniž bych byl však použil jediné; byl jsem ještě přiliš opojen narkotickou vůní a okouzlujícím dojmem tropických rostlin, jež jsem byl viděl v proslulé sbírce vzácných divů z říše botaniky, která náležela paní markýze z L. — Radostně dojat držel jsem ve svém náručí jeden exemplář květiny, kterou na památku obdržel jsem darem od vzácné hostitelky. Tu mne probudil z mého snění krásný a zvučný tenor mladého gondoliera. Zahlédnuv mne, přerušil náhle svou tklivou barkarolu vyzývaje mne horlivě, bych vstoupil do jeho gondolky. Při tom upřel na mne své velké melancholické černé oči tak prosebným, onomu lidu zvláštním výrazem, že jsem se octnul za malou chvíli skoro nevědomky v jeho gondole, opatruje při tom žárlivě a s velkou péčí svůj vzácný dárek. Teprve když jsem se usadil v gondole, zpozoroval jsem, že jsem zde nebyl sám; nedaleko ode mne seděl starý mnich z řádu kapucinského, modlíci se ve svém breviři v hrubé kůži vázaném. Pozdravil jsem uctivě modlíciho se starce, který mně vlídně odpovídal a odloživ po té na chvíli svůj breviř, pozoroval bedlivě květinu v mých rukou a pravil s překvapením: „Aj, jakou to máte vzácnost, signore! Vězte, že i já dovedu posouditi krásu rostliny, jsa zahradníkem našeho kláštera. Jako mnich,“ dodal s jemným úsměvem, „nad bylinami svými rád také rozjímám. Víte snad, jaká pověst se druzí k této vaší vzácné bylině?“

„Nevím, duchovní otče, ale i já miluji řeč bylin a jich symboliku; budu s povděkem poslouchati váš výklad.“

„Slyšte tedy, a necht' rozzníti v srdci vašem posvátný oheň víry a důvěry v Boha.“ pravil dobrý mnich. Též mladý gondolier, který znal, jak se podobalo, velmi dobře mnicha, přiblížil se k nám a řídil tak něžně a tiše svou loďku, aby ani jemu neušlo nic z vypravování starcova. — „V době, v níž Spasitel chystal se svou svatou krev vyliti za nás na zemi, radili se andělé v nebi, jak by mohli oslaviti i oni božskou obět krásnou památkou v přírodě. Každý z nich měl jiný nápad a každý věděl o jiné slávě, která by snad mohla býti hodna a důstojna, oslaviti tuto velevýznamnou a posvátnou událost na zemi. Jeden pravil: „Necht' hora Kalvarie vzroste v tak nedostižnou výši, aby nižádná lidská noha se nemohla povznésti k onomu posvátnému místu, na němž skončil Spasitel a necht' svítí s hory té věčné světlo, větší záře a mohutnější síly než samo slunce.“ Jiný opět pravil: „Necht' trnitá cesta, po níž kráčel Spasitel ve svém utrpení, se promění v rajskou cestu, obrostlou věčně kvetoucími růžemi, po nichž lidská ruka by marně sáhala, jejichž vůně ale vyhojí jako nebeský balsám choré duše a ztýraná těla lidská.“ A opět jiný anděl pravil: „Necht' skromné a chudinké rodiště Ježíše Krista se stane nádherným velechrámem z mramoru a ze zlata, jenž bude přechovávati veškeré upomínky na utrpení Páně, a k němuž budou putovati králové a velikáni lidského pokolení v hluboké pokoře, jehož brány ale zůstanou uzavřeny pro nehodné člověčenstvo, jež bude zmírati touhou po blahé útěše a posvátném

klidu těchto nebeských prostor. — Avšak to vše nebylo po vůli zářícího anděla Michaela, neboť nezdály se mu veškeré ty návrhy dosti stkvělé a zvedna svůj plamenný meč, pravil vítězně: „Ať pokolení lidské na památku posvátné té události je oslněno nádherou a slávou nebeskou, nechť obletí v posvátné té době celou zemi veškeré kůry andělské a nechť celý vesmír je naplněn vítěznými zpěvy, plnými nebeských harmonií.“

S velkou nevolí potřásl vážný Uriel hlavou. „Lépe by bylo,“ pravil zá-
dumčivě, „kdyby se zatměla nad hříšným světem v té době celá obloha a kdyby velký výstražný plamenný kříž pronikl děsivou temnotu a znamení to napl-
nilo celé lidstvo hrůzou, aby pak nastalo ihned všeobecné pokání.“

I nesouhlasil s tím jasný anděl Gabriel a pravil mírně: „Jak mnohem lépe by bylo, kdyby se seřadily v posvátné té době veškeré andělské kůry, aby nalytaly svatou krev Spasitelovu do stkvostných nádob, jež by se povznuly opět vzhůru k nebi, aby ani jedna krůpěje posvátné té krve nezarosila země tam dole.“

Tu ozval se jasný hlas Rafaela, jenž pravil vážně: „Veškeré tyto činy byly by proti mysli Kristově, jenž miloval chudobu a skromnost a jenž zavrhl, jsa člověkem, mezi lidmi veškerou oslavu svých činů na zemi. Dojemná a skromná musí býti památka, jež by připomínala celému lidstvu něžným způsobem utrpení Páně; tak bude zajisté více dle vůle Pána Krista, jehož sláva bude věčná od začátku až do konce světa.“

Hlasy utichly, všichni andělé se zamlčeli, zahalili své tváře a truchlili, neboť právě nastala doba vykoupení a právě dozněla poslední slova Pána Krista na zemi. —

Obloha se zatemnila, jak pravil anděl Uriel, a vykonáno bylo vše dle Písma svatého — krev Spasitele zarosila zemi, ale žádné jiné znamení se neobjevilo na světě. Z návrhů nepřišel k uskutečnění ani jediný, ježto bylo zapomenuto na všechny. Než hle, za nedlouhou dobu po mučnické smrti Ježíše Krista vykvetla cestou ku Kalvarii podivuhodná květina, která svou korunou upomíná na veškeré mučnické nástroje, jimiž bylo trýzněno tělo božského Spasitele. Když andělé ji viděli, hle „mučenka“ zvali s radostně bolným povzdechem. A tak lid, jako by to byl slyšel, říká jí do dnes „mučenka“.

Když ukončil důstojný kmet svou legendu, byl jsem dojat; bylť ji vypravoval slovy dojemnými. Vstal jsem rychle se svého sedátka, vložil jsem nádobu s mučenkou do rukou mnicha a pravil jsem nadšen: „Zde duchovní otče, vezměte mou vzácnou květinu; v opatrných rukou vašich bude lépe uschována než u mne, ošetřujte ji laskavou vzpomínkou na mne. Nechť prospívá a nechť símě její se ujme, jako zbožná vaše slova, jež utkví na vždy v duši mé. — Děkoval jsem vřele milému starci; v tom okamžiku přistala gondola ku břehu a já vrátil jsem se do svého příbytku o svůj dárek sice chudší, ale o krásný okamžik bohatší, který jsem zažil tak zvláštní náhodou za svého pobytu v Benátkách.“

Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.

Studie FR. ŽÁKA, přednesená na liter. sjezdu družstva „Vlast“ 10. srpna 1896.

(Pokračování.)

A v třetí knize lyriky píše: Domníval jsem se, že dám na mnoha místech látku k přemýšlení, ukázal jsem nejen sebe, ale i valnou část budoucího dorostu národního — bylo snad věcí povoláných pátrati po příčinách a hledati nápravy. Ale právě naše paedagogie od důstojného kněžstva až

k dobrým učitelům neměla než hrsti urážek a bláta pro knihy, a jak u nás ctihodným zvykem — i pro autora. Pessimismus byl mi vyčítán. Hleďte kolem sebe, za sebe . . . řekněte mi, kdy změníte pojem pessimisty s pojmem lidsky citícího člověka?

Chce tedy Machar, aby jeho poesie byla považována jako obraz věření, citění a jednání naší mladší společnosti. My nemáme příčiny, nevěřiti mu, ale jen dvě otázky činí nám pochybnosti. Je hrozný obraz básníkem kreslený pravdivý, je obrazem celé společnosti nebo aspoň její většiny? A za druhé, je způsob básníkův vhodnou cestou, jež by budila a vedla k nápravě?

Pochybujeme o tom. Vždyť básník nám pravil, že nechce svítiti v šero našich hlav ani býti guvernankou českých dcer. Či mohou hrozné *Sonety samotáře*, na př. děsný, sotva asi pravdivý „první akt dramatu“ líčící neuvěřitelný cynism svůdce dívky, rouhavé „Credo“, v němž Bůh nazván je původcem vášní a zla, nebo ten trpký list „mladému nadšenci“, spíše svádící hořkým výsměchem k falešnému idealismu než k opravdové práci vybízející, ta příšerná „Poslední cesta“, v níž nemocný prodává své tělo lékaři, aby koupil dítěti brambory, ty „memoary stříbrného zlatníku“, kde matka navádí bezpříkladným způsobem dceru k hříchu, mohou tyto a podobné věci nazvány býti projevem citů „čisté lidskosti“? Dejme upřímně tomu, že básník má ty nejšlechetnější úmysly, cesta vzteku, zloby, trpkosti, zoufání nápravy nepřivodí; scházejí jí pozitivní části. Není v ní ani trochu smíru, ani kapka soucitu, ani plámenek povzbuzení, ale vyznívá z nich spíše mefistofelský úšklebek nad bídou lidskou. Či chce zrovna touto hrůzou léčiti? Spíše vzbudí to, co sám napsal.

Nedoufám v nic už. Těch dnů bídy mojí,
vím, že se brzo skončí trapný řad.
rád zemi nechám larvu duše svojí,
vždyť nemám v světě čeho litovat.

Co u Machara někdy sympathicky a hluboce dojíhá, jsou jemná a hluboká ponětí ideálních žen jako v jisté originelní a pozoruhodné sbírce, „kde by měly kvést růže“. Jsou ovšem jen řídké, vždyť názory jeho o ženách jsou tak nevážné, že nechápu, jak o něm mohlo napsati péro damské, že z veršů jeho mluví hluboký soucit k ženě. (Osvěta.) I tou básní, již věnoval své vlastní ženě, porušil poněkud, jak se mi zdá, něžné tajemství manželství. Nejznamenitější stránkou jeho poesie je, jak jsem už pravil, moment politický, který zvláště v pozdějších jeho dílech vystupuje. Pravil, že nebude vlastenčit, a přece jeho *Tristium Vindobona* je dojemnou písní vlasteneckého citění. Je v těch verších týž kus macharovského realismu, jimiž bičuje naší nesvornost, frázovitost, zrádcovství, jsou tu i básně, nad nimiž více politický stranník než umělec bude se radovati, ale jsou tu i takové, při nichž je čtenáři teskno. Souhlasíme, když di

A balamucujeme se svou sympathií
z Východu v Západ, ze Západu v Východ,
s chybami obou, ne však jejich silou —
A to je konečně to nejsmutnější.

A což teprve „boží bojovníci.“ Některé scény jsou v pravdě zžíravé a jedovaté fotografie scén z politického našeho života. Sem patří na př. též

povedené básně „V parlamentě,“ „Hořký žal,“ báseň „* * *“ „Polsce.“ Jednou nařiká básník nad dějinami:

A marno, marno chtít mu lebky dáti (lidu)
vědomí síly význam hluboký —
ta vrchnost nechá popravíště státi,
a lidstvo vleče tam — své proroky!

Těch věstců ideje pak začne kouti
vždy svorně ruka kněze, knížete,
a zvrací, přeláme a posled zkroutí
a lidstvu nové pouto uplete!

Jestliže tomu skutečně tak. sami věstci jsou toho vinni, vždyť sami malátně a chabě zoufají nad dějinami lidstva. Píseť sám Machar:

Pohádka za námi,
pohádka před námi
a toť dva poly, mezi nimiž žije
se celé moře lidské tragédie.

Co může jiného tedy i dle Machara činiti národ, maje pohádku před a za sebou, než na pohádky si hráti. Ať pějí ti proroci jinak. ať trochu jinak hledí na život, pak bude i ta pohádková tragedie něčím opravdovým, velkým. Co je platno nařikati:

Její sklem (historii) svou velkost zříme,
až nám přecházejí oči —
ký pak div, když nevidíme,
že nám schází košile. —

když naši věstci tomu v první řadě nás učí.

Četné jsou u Machara momenty socialní, ale nejsou hlubší nad obvyklé „uhlazené ruky kněžen a mozoly dělnků“; jako Idylla z parku, „nebe první květen“ a j., ovšem ale jsou jedovaté a strannické.

Shrnu-li své črty v jedno, mohu s uznáním konstatovati, že Machar prvotních svých náběhů dekadentistických a onoho extrémního vrchlicianismu, který vzbudil takovou hrůzu, se ku svému prospěchu zbyl. Machar napiše jistě ještě znamenité věci. Litujeme jen, že nedovede svůj trpký sarkasm a svou jedovatou ironii prohráti větší láskou. V ohledu nábožensko-mravním musíme většinu dosavadních jeho děl odsuzovati. Je-li pravda, že co píše, píše dle skutečnosti, že ten svět, jež líčí, je skutečně takový, pak s Bohem národe, s Bohem vlasti, s Bohem vy ideály a čisté snahy! Ale my nevěříme, neboť máme pevnou víru v dobro, jehož květů Machar nezná, zabloudiv patrně hned záhy do krajín moderních suchoparů duší; ale my ty květy vidíme a zahříváme se na nich v nepřemožitelné víře, naději a lásce k Bohu a jeho milosti.

D e k a d e n t i s t é .

Nejmladší škola básnická, tvořící modernu v užším smyslu, jsou tak zvaní dekadentisté a symbolisté. Dítka není domácí, ale francouzské, k nám, našim, přišlo odněkud ze severu. Však je celé zmrzlé a zůstane asi nedochůdčetem až do smrti, která nedá na sebe zajisté dlouho čekati. Mluvit a zpívat neumí, jen kviká a nesrozumitelně blábolí. Jsouc od přirozenosti choré, miluje stíny, hnilyby, mrtvo, vidí ustavičně strašidla, samo dělajíc zjevem svým dobrým lidem husí kůži. Je přirozeno, že i na duchu není zdrávo,

nýbrž že dělá vše jinak, než obyčejní lidé, barvy cichá, vůni vidí, má umdlenou duši, zírá ustavičně do prázdnoty nekonečna. Je to vůbec tvor veskrz bizarní.

Mezi zástupci dekadentistů známi jsou Otakar Březina, St. K. Neumann, Arnošt Procházka, Ant. Sova, Bohuslav Košut, Jiří Karásek, žádný z nich ale nevynikl dosud nad prostřednost. Kupí se kolem „Moderní Revue“, prvního listu dekadentistického, který už svým bizarním zevnějškem charakterisuje své duševní obsluhovatele. Obsah je snůška grotesknosti a nemožnosti. Není snad vůbec možno, aby symbolism a dekadentism zplodil velikého umělce. Jednotvárnost a obmezenost dekadent. tvorby toho nepřipouští. Stane-li se některý z jmenovaných vynikajícím básníkem, stane se tak přirozeným nadáním a pílí. Pak ale opustí jistě pole dekadentistů, jež leda jen některým jeho plodům zanechá trošek ze symbolické charakteristiky.

Symbolisté ve svých výstřelcích jsou předmětem posměchu všady u rozumných lidí. Jimi, zdá se, to nehne. Celý svět je jim „šmafů“, nebo jsou o jeho neskonale mizernosti veskrz přesvědčeni a opovrhují jim dokonale. Dle dubnového čísla „Mod. R.“ je národ sebrankou tupců — ovšem nepočítaje dekadentistů —, politika sobectví, poesie hračkou dětí, Brožík, Ženíšek a ostatní jsou natěrači, lidovost nechutenství. A rytíř nového Grálu, dobrý kov, jenž ví co znamená, výtečný St. Neumann pje o societě:

Útroby tvoje jsem prolezl mlád, teď páchneš mi zdáli
prokletá, třikrát prokletá, na kultury trůně.
V klíně Evropy vyžilé tvé tělo liné se válí
s moru zárodky v těžkém šestinedělky lůně.

A poněvadž vše je tak mizerné, špatné a lidé mají veskrz připálené mozky, symbolism se realností ani mnoho nezabývá, nýbrž pohybuje se jen ve snech, viděních, v stínech, symbolech, v temnotách, suggesci. Kdyby tu čtenářové nedekadentističtí neměli zalepených mozků, kdo by těm plodům rozuměl? Kdo rozumí na př. řádkům skutečně nadaného a ušlechtilého Březiny, že líčí „povstání“ ze smyslnosti a mravní hniloby slokami, jež zní:

Je květen stínů. Poslední parna dávno už za sebou máme,
sen opilý krví umdlel a čistšími tony hraje.
Hořící trámovi vězení našeho s praskotem ohně se láme
a u cesty nezralé ovoce naše reflexem západu zraje.

Nebo co znamenají verše:

A v symfonii bratrských hlasů, jež vonným přívalem dýše,
od světa k světu, jak písně lodí, plujících vedle sebe,
v rozkoši puštěného světla, v dotycích neznámých slovu
pod stíny, jež na pozemskou myšlenku vrhl jsi tajemstvími:
jak v úzkosti dechnutý signál, rdoušený stěnami kovu
sen zemský k tvé slavnosti se rozleje vlnami jásavými.

Cituji ku charakteristice směru dekadentistického ještě kus básně Ant. Sovy, nazvanou „Minulost.“

Černé vody jsem viděl, skrz stromy k zemi useknuté
mrtvé duby tam hořely, věže v nich trčely nehnuté.

Nic tam již nežilo, nic tam nevzdychalo, nic tam nevykvétlo,
mlhy se válely sinavé, žlutavé teklo tam světlo.

Bublíny prýskaly z hnijící hloubky ponurým zášeřím,
v hladinách stínů se nořily rozvátým na míle pápěřím

---

shnilého ovoce sklizeň, listí spadalých a ryb leklých vál puch
obilí z tisíců žní tu morem plnilo vzduch — —

— — — — —
a všechno tam spalo tvrdě a nemožno, nemožno, nemožno
nikoho probudit.

Z reelních věcí pozemských libují si páni dekadentisté hlavně v sexualismu, ba i v homosexualismu. Ne ovšem všichni, někteří jsou čistí, jiní se vypracovali ze smyslnosti, ale orgán jejich podává věci obdivuhodné. O básních B. Knösle „Martyrium touhy“ napsal časopis dekadentismu tak blízky: „Modní už ne moderní. Nic nového. 24 stránek špatného papíru, dobrého tisku, prostředních veršů. Muka touhy! Jaké? Pohlavní! Celá kniha vidí svět jen in specie Veneris. Smírně ale končí.

O Hampejsu t. Procházky napsala osvěta:

Čtenář pochopí, prozradíme-li jen, že v ušlechtilé té poesii je slunce vředem, jenž dává zkaženou krev, obzor je sazový, hnus a špína valí se kol, duše v závratcích nečistých třese se jak alkoholik a rozumí se, Venuše vulgiva slaví orgie, ale ne laciněji než na oltáři Pamry. Jakž potom naprosto nesouhlasiti s básníkem, an volá: jest k dávení to hnus.

Pánové tito sice více jen anatomicky rozebírají venuši a mají pro neřest pohlavní jakés pohrdání, ale libují si v tematech o ní. Má to býti „umravňující tendence“, ale je to přece jen hnusné.

Tak zmíněný prvé výtečník básní:

A ty chceš mne lákati v svá osidla (t. j. nevěstka),
kde sedí pavouk zoufalství
jenž s chladem despoty
svým obětím a zajatcům
z cév život chvějící se lačně vysává?
Ty lákáš mě v své pavučiny,
v ty hnusné zbytky prohýřených orgií,
banalním úsměvem své nalíčené tváře?
Mě lákat chceš, jenž koupit nedám se
a s klidem proroka a hrdošti poety
zřím budoucnosti vstříc,
co v duši zní mi hlasy věčnosti
a v srdci zpívá úsměv Krista?

— — — — —
Ó klekni nevěstko, den vzešel poslední
a modli se — — vše do prázdna se sřítí,
ó modli se, jen to ti zbývá.

Ale to jen tak. Symbolism, jak víme z „prostibulu duše“ a odjinud miluje jen lepší a ušlechtilější zvěř, maso a údy panenské. Příklady o tom neosměluji se zde ani podati, vždyť i tak musili jsme se vydati na pole dost kluzké. Ovšem pochybuji tak, že symbolism a dekadentism je ozvěnou onoho morálního hnutí, o němž dí po svém zajisté čistě dek. způsobu, v „Mod. Revui“ p. Krejčí, tuším (I. 1895): „Morální hnutí je nyní v Evropě stejně jemné, pozdní, mnohonásobné, dráždivě rafinované.“ Ještě měl dodati „olověné, sentimentální, skořicové žluté“.

K bizarnosti slohu, temnotě výrazů, v čemž Neumann drží asi vrch, k zbrklosti obrazů a rčení, k oblibě v tematech sexualních možno jako známku symbolistického směru přičítati „dělání ve čtenářích husí kůže“ suggestivním líčením hrozných výjevův a mluvením jako náměsíčním, ze sna. K tomu mají

i své intimní jeviště na Vinohradech, které při všem symbolismu podává si ruku s nahým naturalismem.

Podivné je, že náhle ve spoustě symb. věcí najde se u některých na jednu téma náboženské jako u Březiny (Tajemné dálky), u Karáska (kniha aristokratická), žalmy, modlitby. U posledního je na př. i pěkný hymnus na sv. Otce Lva XIII. Co je to, tážeš se udiven? Obrat? či jen další stupeň bizarnosti? Napodobení či upřímný výron duše? „Nový Život“, zabývající se pilně dekadentismem, a spíše mu příznivý nežli nepřátelský, Březinu nadšeně velebí, o Karáskovi píše: „Pseudokatolická poesie je tu. To není poesie, to je virtuosita. Mystickou poesii katolickou nelze napodobiti, padělati, sice je to fíha bez vůně. Bez víry a beze víry intensivní nelze psáti žalmy Kristu a hymny Madoně . . . . . Mystická poesie není dekorační. Karásek chytil jen formu.“

(Pokr.)

Sedmero hlavních hříchů.

Studie bojův a vítězství Církve.

Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš.

Ú v o d.

V celé historii Církve, která není ničím jiným leč vypravováním jediného zápasu nesmrtelného, není doby, v níž by sedmero hlavních hříchů na jednu nebojovalo proti Církvi boj sedmeronásobně úskočný, sedmeronásobně nebezpečný. Těchto sedm nepřátelů Pravdy drží se vždy pohromadě a klesají pospolu, jako ti vojínové galští, kteří řetězy železnými k sobě vespolek se přivazovali, aby ani v boji ani ve smrti od sebe odloučení býti nemohli.

Přece při pozorném studiu dějin ukazuje se, že v jistých dobách některý hřích hlavní více ohrožoval osud Dobra a Pravdy zde na zemi. Můžeme však také doložit, že až na naše časy ze hříchů smrtelných jeden po druhém vzbuzoval mocnější odpor Církve, více než druhý ji ohrožuje, a že bylo tak v dějinách našich sedmero epoch, z nichž jedna každá jménem některé z nepravostí těchto může označena býti

Tak hned při počátku křesťanství postavil se proti Církvi veliký nepřítel, ozbrojený veškerou mocí věků pohanských; tím nepřítelem byla Nečistota, již možno nazvati trestí a výtahem pohanství. Nepřítele tohoto přemohla Církev křesťanským panenstvím. A tak přemohla zvláštní ctností všechny hříchy smrtelné, jež Démon proti ní do boje úskočné postavil.

Po pohanství musila přemoci dekadenci římskou, která se vyznačovala především tou nepravostí nízkou, která se nazývá Obžerství a záleží nejen v nesmírném požívání lahůdek stolních, ale i v hanebné zálibě ve všech požitcích hmotných. Tohoto nepřítel přemohla Církev křesťanským sebezáporem. Zatím padlo císařství římské. Všude barbari tlačili se na hranice seslého tohoto císařství. Přinášeli sem některé více divoké a nespořádané ctnosti, ale také nepravosti hanebné a pro celou společnost lidskou záhubné. Lenost nebyla nejmenší z nich, ona již uspávala srdce a ochromovala rámě Římanů za doby úpadku. Církev probouzí Římany i barbary; Církev učí je přemahati lenost a vítězí konečně nad nepřítelem tímto pomocí veliké instituce benediktinské, již dostalo se v pravdě vzdělání půdě i duším celého západního světa.

Vpády trvají dále až do devátého století, aneb aspoň nezastavují se. Z Germanie vycházejí bez přestání nové pluky barbarské, které děsí Církev neustále a maří její dílo. Hle Církev stojí sama oproti barbarství, jež není

ničím jiným než hněvem ve stavu sociálním. Církev přemáhá barbarství germánské svými missiemi. Hned zase hlásí se barbarství muslimské, a Církev bojuje proti němu po šest století, až je přemůže konečně svým rytířstvem a křížáckými výpravami. Barbarství třetí, ne méně nebezpečné než druhá dvě, vstává hned proti vítězitelce: jest to barbarství, jest to hněv císařů německých, kteří rádi popřávají sluchu smělým zákonníkům a chtějí vše podrobiti svému nenáviděnému císařismu, i biskupy, i papeže. Jsou to: Jindřich IV., Bedřich II., praví císařové pohanští, dychtící po panství nad celým světem. Církev vítězí nad nimi ve svých papežích, které možno vůbec považovati za vítěze nade všemi hlavními hříchy; vítězí nad nimi Řehořem VII. a jeho nástupci; a hněv, jako zjev sociální, to jest: barbarství přemoženo jest ve světě celém.

Sotva vítězství tohoto dosaženo, již hned Pýcha se zdvihá, aby pomstila porážku svých bratrů. Vzbudila již proti Církvi Aria, Entychete a mnoho jiných. Tentokráte spojila, sjednotila v jednom muži vše, co mohla utvořiti nejmocnějšího. Spojila pýchu tohoto muže s pýchou starých filosofů a starých heretiků a tak vyslala jej do světa. Jest to Luther. Ale Církev splodila Tovaryšstvo Ježíšovo a Luther jest přemožen.

„Nyní jest řada na mně,“ praví Závist. A již útočí na Církev. „Zkus, zdali mne přemůžeš. Jsem jedna a jsem trojí. Jsem závist, ale jsem také žádostivost panování, žádostivost bohatství, žádostivost rozkoší.“ — „I ty přemožena budeš,“ praví Církev, ty i trojí tvoje moc. „Zdaž nemám ve službách svých chudobu, utrpení a dobrovolné poslušensství?“ A závist jest a bude přemožena.

V té chvíli Lakota k poslednímu boji vyzývá Choť Ježíše Krista. Láska k penězům udusí všecku jinou lásku; žízeň tato vylučuje každou jinou žizeň. Církev nicméně přemohla i Lakomství: přemohla je tím apoštolátem laiků, který jest speciální ctností a zvláštní ozdobou našeho věku . . .

Toť sedmeronásobné vítězství Církve nad sedmi hlavními hříchy, tot i předmět následující studie, kterou chceme hluboko v duši našich čtenářů vrýti dějiny tohoto zápasu i důkaz vítězství.

1. Nečistota. (68. rok po Kristu).

I.

Když Maria Panna (jméno, při jehož vyslovení vřeleji bije srdce), když tato nejpřednější matka stála pod křížem svého Syna a spolu s ním přispěla ku spáse světa a k opětnému zalidnění nebes; když potom pocítila v hloubi duše své radost nevýslovnou nad jeho z mrtvých vstáním a když okem toužebným, však důvěry plným sprovodila Krista vstupujícího do slávy jeho Otce, žila prostě, pokorně, v obcování s anděly, kteří vypravovali jí o jejím Synu; žil ještě skoro dvacet let tento květ nebeských zahrad a vůni svou naplňoval naši zem. A naše země zachovala si vůni tuto: nalzáme ji dosud v srdci našich panen; tam ji bude možno vždy nalézti.

Ku konci svého života vrátila se do Jerusalema a ráda tu často navštěvovala místa utrpením a slávou jejího Syna proslavená. Plakala na Kalvarii, plakala na hoře olivetské, plakala do nebe hledíc; ale to byly slzy lásky. Nebyla to již matka bolestná, ale spíše jaksi netrpělivá, duše její den ode dne víc a více odlučovala se od země. Již jen slabá nitka, která již již chtěla se přetrhnout, poutala ji k zemi.

Jednoho večera (byl to poslední večer pozemského života svaté Panny) modlila se na Kalvarii. Sem přišla za ní žena, provázená třemi dětmi, malými, sličnými děvčátky, z nichž nejstaršímu sotva bylo deset let. Když Maria Panna dokončila svou modlitbu tisíc Andělů klonilo se před ní a sloužili jí. Matka i dcerušky, oslepeny tak velikým světlem, padly na kolena; ale Maria Panna je uzřela, opustila anděly, kteří neustále jsou blažení, k vůli této ženě kle-

čící na kolenou, která jak se zdálo pomoci její potřebovala. (Maria miluje nejvíce nešťastné), a otázala se jí hlasem milostným: „Co žádáš, sestro má?“

„Jsem, odpovídá žena, novou křesťankou; manžel můj jest velitelem jedné kohorty římské; vrací se do Říma a my s ním. Ale já nemohla jsem odejít, aniž bych tě požádala o tvé požehnání pro mé drahé dcery. Bůh sám dal mi ve snách tuto radu.“

Maria přivinula k srdci svému tři malé dívky, jež světlo již neoslepovalo, ani andělé neděsili, ale které láska přivábila. A pravila k nim:

„Vy zůstanete pannami, a až do Říma přijdete, za úkol zvláštní ukládám vám, abyste tam podvracely pohanství, jehož jest hlavním městem, a abyste tam k vítězství přivedly panenství, čistotu a nevinnost, kteréž tam váženy nejsou

„A chci vám dáti jména, která nebudou pouhým podobenstvím, ale neustálou upomínkou na poslání vaše.“

„Od té chvíle buďtež tam po všechny časy budoucí tři panny, které slouti budou: Víra, Naděje a Láska.“

„Od této chvíle, pravila svatá Panna dívence nejstarší, slouti budeš Panenství; ty pak,“ pravila druhé, „jmenovati se budeš Čistota; a ty milá maličká, Nevinnost,“ řekla ku třetí.

„Jděte, milé dívky, doložila; za dvanáct let uvidíme se v nebesích.“

„Andělé obklopili dívky a vzdávali jim čest. Matka klečíc na kolenou, kořila se úmyslům Božím.

II.

Dvanácte let později (bylo to r. 68. nové doby) panoval v Římě císař, který se jmenoval Nero. a který kromě jiných zábav velmi rád se bavival ve svých zahradách zapalováním jistých následovníků neznámého Boha, kteří se nazývali křesťané.

Které nespálil, dával z kůže stahovati, křížovati, věseti. Nero ostatně byl i také pobožným a horlivě pečoval, aby se slavily všechny slavnosti náboženství římského.

Mezi těmi slavnostmi jest jedna, kteréž nechci popisovati; byly to Afrodisie čili slavnosti Venušiny. Nečistota při nich převládala. Mladé dívky, ženy i matky po tři dny při nich závodily v nestydatosti. Měla-li řeč jejich jistá slova značící „čistotu, panenství, nevinnost“, slovům těmto nikdo nerozuměl. Nebylo snad v Římě celém, kromě u křesťanů, jediné mladé dívky, kterou by křesťan chtěl přijati za svou snoubenku, nebylo jedné ženy, kterou by chtěl vzíti si za choť, za matku.

A jako Řím takový byl celý svět. Nepravost veliká, která v mudrosloví jazyků nepravostí po přednosti nazývána bývá, slavila všude triumfy. Poskvřňujíc duše, ničila rodiny. S velikým namaháním v celé říši sotva by se byla našla jedna rodina jména toho v pravdě hodna. A právě tím i láska k vlasti ztrácela se z toho světa. Bylo potřeba více duchovního smýšlení, více života rodinného, více lásky k vlasti, více Boha.

A to vše mohlo by býti zachováno, kdyby ve světě zvítězila čistota. Avšak mohla-liž ona vzkřísiti ten svět, již tolik porušený, o němž mohlo se říci, podobně jako u hrobu Lazarova: Jam foetet?

Té doby, když r. 68. v Římě slaveny byly Afrodisie, nepatrná obec křesťanská lámáním chleba slavila den Páně. Kdo by byl šel kolem domu Flavia Nigra, tribuna šesté kohorty v legii Juliové, byl by uslyšel zpěv mladých dívek. Byly to hymny, které nedávno složil jeden z „bratří“, a které zpívaly křesťanské panny před obětí.

Panny tyto, již velmi mnohé, byly vedeny třemi dívkami takové krásy, že nikdy nezhlelo takových oko Rafaelovo ve svých snech, že jen Andělé Frá Angelica mohou o nich poskytnouti jakýs obraz. Měly zvláštní jména: první nazývala se Panenství; druhá Čistota; třetí ještě mladinká Nevinnost.

Učily své sestry římské ctnostem, jichž jména tak dobře nosily. Milosti veliké provázely jejich učení. Sotva že otevřely ústa svá, již dávaly se jimi

duše přesvědčiti. Jen se k nim přibližily, již stávaly se dívky všude skromnými, ženy cudnými. Duše se znovuzrozovaly, rodiny znovutvořily. Již měli lidé naději v pozemskou vlast i touhu po vlasti nebeské. Díky těmto třem dívkám, společnost nová se tvořila, jež měla býti spásou budoucnosti.

Démonové opouštěli chrámy falešných bohů i ty druhé chrámy, jimiž jsou duše lidské: „Jsme přemoženi Panenstvím, Čistotou a Nevinností,“ volali démonové prchajíce.

Pohanství, ta první velká překážka, která v cestu stavěla se výbojům Pravdy zde na zemi, pohanství, jež soustředěno jest v tom brozném slově: Nečistota, počalo doznávati se ku své první porážce: „Jsem přemoženo, pravilo, Čistotou, Panenstvím a Nevinností.“

Zatím pronásledování se zdvojnásobilo. Démon, rozružen vítězstvím Kristovým, jehož jest neunavným protivníkem, myslil, že zastaví tento triumf, když vydá katům hlavy těchto tří dívek, z nichž požeňnání svaté Panny učinilo nejnebezpečnější jeho nepřítelkyně.

Když oběť v domě Flavia Nigra byla dokonána, vylomili pohané, kteří již delší čas stopovali učeníky Ježíšovy, dvěře, a překvapili shromáždění na modlitbách. Zmocnili se křesťanů a s rafinovaností barbarskou, která v těch časech byla věcí obyčejnou, vedli křesťanky na místo, kde slavila se slavnost Venušina.

Zde naskytovalo se divadlo, od něhož třeba bylo, aby odvrátily se oči těchto dívek a žen, které vstupovaly sem v oděvu bílém s očima sklopenýma aneb k nebi obrácenýma, s výrazem obličeje, jakého nechápali aneb ještě dosud nepoznali lidé; vstupovaly do svatyně nejnečistší bohyně pohanské, právě když počínala se hanebná Pannychie čili večer Venušin.

Bylo tu několik tisíc dívek a žen, které potupou zahrnuly křesťanky: „Ať obětují Venuši, jako my; ať účastní se Pannychie!“

„Anebo ať zemrou!“ doložili vojáci.

„My zemřeme,“ za všechny ostatní odpověděly Panenství, Čistota a Nevinnost.

Bylo jim popřáno několik minut: přáli si promluvit k těmto neznámým svým sestřám římským, které také měly duši a nevěděly o tom.

Panenství ujalo se slova a pravilo dívkám: „Bůh, jenž jest jeden a nejvyšší dokonalý, Bůh, jenž jest Pravda. Dobro a Krása nejvyšší, tento Bůh sestoupil na zem. Od věčnosti vyvolil si matku, důstojnou sebe, a matka tato zůstala pannou. Které dívky chtějí Boha nejhodnějšími se státi, musí podobati se jeho matce. Panenství, jehož jméno nosím, nezná jiné lásky leč k duším a k Bohu, a jest v pravdě královnou tohoto světa.“

Čistota potom promluvila k ženám: „Jest také téměř druhé Panenství, jehož jméno já nosím: jest to Čistota. Duch svatý mi zjevil, že možno ji snadno i v manželství zachovávat, když totiž pamatujeme, že manželství přede vším k tomu jest ustanoveno, aby zalidňovalo nebe, to nebe krásné, kde spatříme Boha.“

Nevinnost hlasem tak sladkým pravila dětem: „Jmenuji se Nevinnost a neznám hříchu. Musíte se mně podobati, jest to tak krásné. Pojdte k Bohu, pojdte k Ježíši Kristu . . .“

Sotva že dokončila slova tato, katané zmocnili se tří sester a najednou pod mečem jejich padly tři hlavy. V tom náhle veliké světlo zazářilo; socha Venušina padla rozbita na tisíc kousků na dlažbu chrámovou; žena nevy-slovitelně krásy sestoupila s nebe k tělům Panenství, Čistoty a Nevinnosti. Opět přiložila jemně nebeské jejich hlavy k jejich neposkvřeným tělům. Tři dívky otevřely oči, a oči tyto zaplanuly láskou při pohledu na Marii Pannu, která všechny tři přikryla záhyby svého pláště a vstupovala s nimi k nebesům: „Pojdte, drahé dcery, pravila k nim; Syn můj vás očekává.“

Toho dne pět tisíc mladých dívek a žen římských obrátilo se k Bohu, který jim poslal svou Matku. Pannychie proměnila se potom ve slavnost křesťanskou. Pět tisíc rodin bylo v pravdě založeno. I jiných duší na tisíce obdařeno bylo milostí a poznaly Boha.

Toho dne první hlavní hřích byl přemožen Církví. I později vítězila, ale nikdy více nezvítězila tak dokonale. Nikdy již neklesla země tak hluboko. Od té doby nikdy nescházela hojný počet asylů, do nichž utíkaly se Panenství, Čistota a Nevinnost, a odkudž vycházely dobývat světa. Od té doby za všech časů byly panny, duše čisté a nevinné. Nikdy více již Nečistota nepoanovala svět: Ježíš Kristus a jeho Církev přemohli ji. (Pokr)

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

„Já bych myslil, že mladočeský,“ odpovídal mu před domem stojící Macháň.

„Nejspíše to bude socialistický agitator,“ mínil městský strážník a šel deset kroků za cizincem.

„Nebo jest agentem a obchoduje se špendlíky,“ zubil se lekárník v otevřeném okně.

Komu se však cizinec líbil, to byly svobodné dámy. Hned vystihly, že jest svobodný a nic se mu na ruce netřpytí. Také byl slušný v tváři, pěkně urostlý a má-li trvalou existenci nebo dobude-li si takové v městě, byl by pěknou partií pro mnohou třeba odkvétající nebo už odkvetlou krásku, která zrakem stopovala kráčejičího muže po chodníku. Ovšem, v šatě nadbytek nemá a také mu ten uzlíček v ruce nesluší, ale to se všechno časem poddá. Jenom zaměstnání kde kterou krasavici Dřimalovskou zarazilo.

Už se uchytil v městě holič, sklenář, učitel zpěvu zde vydržel dvě neděle, taneční mistr tady působí ob rok pět týdnů, usadil se tady perníkář, i jiní se ubytovali v městě a buď delší dobu setrvali nebo na vždy v městě zůstali; že by však v Dřimalově zaměstnání i chleba došel žurnalista, o tom pochybovaly všechny čtyři dcery listovního i každá jiná s nimi.

Zatím prošel čekáný, obdivovaný, posmíváný a okukovaný cizinec zástupy a rozhlédnuv se po městě, namířil do panského hostince na radnici. Diváci se rozcházel, ale okna byla posud obsazena. U listovních se dcery střídaly. Hovořeno o přichozím a všichni se hněvali na pošťáka. Myslili Bůh ví kdo přijde, a zatím se cítili sklamanými. V cizinci neznamenal nic neobyčejného.

IV. Dřimalovské listy.

Brzo se nikdo nestaral a nedbal, co cizinec v městě podniká. Rozhlásilo se, že to jest chudák, že nemá nábytku, ani kufru, že jest zcela bez existence, a tu i na čas u dam upadl v zapomenutí. Dřimalovští se nesníží, by se o takového chudáka starali. Jak přišel, tak odejde, a ani vrána po něm nezakváče.

Ale Hynek Sloupenský byl houževnatý a tak hned se nezastrašil. Prodělal mnoho a zde se chtěl najisto uchytili. Agitoval pro novou stranu, dostával peníze na cesty, prošel dost krajin českých, hlásaje a zasazuje sítě radikalismu, socialismu, anarchismu, teď mu bylo určeno, by v Dřimalově se nsadil, zde list založil a po celém kraji působil pro směr svých chlebedárců.

U vedení listu byl poněkud zasněven, neboť z nedostatku jiné výkonné práce na venku seděl v redakci a lepil pásy. Jindy se zmohl na článek, denní zprávu, feuilleton a proto se nazýval žurnalistou.

Dle řemesla byl papírníkem a takový závod i zde si mnil zaříditi, aby jej nemohla správa města vyobcovati. Také to bude vedlejší výdělek.

Hynek Sloupenský se vlastně jmenoval Ignac Škvor, ale přebarvil své jméno, poněvadž by se do literárního světa pranic nehodilo. Dělají to jiní básníci a spisovatelé, že si dávají „lepší“ jména, proč by to on neudělal?

Sloupenský narodil se v pražském předměstí a zde vychodil obecnou školu, z níž si však mnoho vědomostí neodnášel. Pravopisu se doučoval v redakci. Pak byl učeníkem asi v deseti závodech, až uvázl u papírníka a dostal za vyučenou. Od té doby však mnoho se v krámě nenastál ale chytil se jiných věcí. Cítil v sobě řečnickou žílu a vystupoval ve shromážděních. Zásobil se všechněmi frázemi a házel jimi kolem sebe, třeba že to vlastně nemělo všechno do hromady ani hlavy ani paty. Ale masám posluchačů při pivě se to líbilo. Aplaudovali mu více z legrace než z přesvědčení a Škvor byl ztracen — stal se slavným mužem.

Teď to šlo dál a dále. Mozoly dělníků měl v ústech, ale ruce mu měkly, dnes byl internacionálním socialistou, zistra vlastencem nejlepšího zrna, dal se najímati k agitacím, rozbíjel schůze, aby byly hodně radikální, pískal nepřívětivým řečnickům, vodil chlapce na Bílou Horu a Žižkov, obsazoval galerie ve sněmovně a na radnicích, svolával schůze, trpěl v žaláři pro národ, rozhazoval plakáty a doprovázel výtečníky při volbách. Hodil se ke všemu, jenom když to vynášelo a byl dobře živ.

Ale brzo se stával některým nebezpečným a nepohodlným, proto byl poslán na venek, aby i zde působil a vyvolena mu krajina, kde posud nebylo o podobných podvratných a bouřlivých živlech a zásadách ani slechu.

Sloupenský poslechl, vida, že mu v městě tolik už pšenice nekvete, a doufaje, že na venku bude mnohem lépe. Tak se ocitnul v Dřimalově.

Krámek s pokojíčkem převzal po hokynářce, kterou si vzal k sobě ženatý syn, a pomalu se zařizoval. Zatím byl jako beránek, každého uctivě pozdravoval, skrovně žil a do hostince chodil pouze na večere. Ostatní si obstaral doma.

Za nějaký čas dostal na úvěr z Prahy několik balíků papíru, obálek, násadek, notesů, lahviček inkoustů, barevných obrázků a jednoho rána přibyla nová firma v Komenského ulici. Teď teprve měšťané zvěděli, jak se nový příslušník jmenuje a s čím vlastně chce obchodovati. Vrtěli nad tím hlavami a nedůvěrovali, že by krejcarové obálky obchodníka vyživily. Pekař z housek, krupař z mouky a krupek, uzenář z vuřtů si postavili domy a zmohli se, ale nový papírník nebude tak šťastný, poněvadž se mnohem více vaří a jí než píše.

Však k novému rámu se přece hrnuli učenci, školní děti, chůvy a jiní, poněvadž pro lákadlo vyvěsil Sloupenský obrázky s nápisem a tyto denně střídal. Také ten či onen si doskočil za krejcar pro papír, péro nebo tužku.

Obchodníka v krámě shledávali, jak čte noviny nebo píše. Posílal mnoho dopisů a na poště nad adresami vrtěli hlavou. Tajemník se snažil proniknouti do vnitř, okukoval je vždycky, ale také před pažením opatroval své zásilky Sloupenský tak dlouho, až zapadly do pytlíku, a pošťák je odnesl do svého magacínu.

Mezi těmi, kteří na poštu denně čekali, byl i nový papírník. Zavřel krám, jakmile vůz hrčel kolem a šel pomalu k poště. Dostával často listy, balíky a mnohdy i peníze, což účastníky poštovních zásilek přivádělo do rozpaků. Pátrali po pramenu, odkud peníze přicházejí, ale nedomakali se zase ničeho. Zasilatelem byla zpravidla soukromá osoba zcela neznámého jména, že však peníze šly pravidelně a to ve stejném obnosu, hádalo se zcela správně, že zde má Sloupenský nějaký zvláštní účel nebo v Praze dobročinně mecenáše.

V besedě se o tom šeptalo, a už se ujímal náhled, že bude, jak pošťák udal, nový obyvatel také tajným a že se nutno míti před ním na pozoru.

To pozoroval také Sloupenský a uznal za nejlepší veřejně vystoupiti. Dopsal do Prahy a došel na hejtmanství o povolení ku spořádání veřejné schůze v Dřímálově.

Jednoho dne byli měšťané překvapeni velikými červenými plakáty na nárožích. Oznamovalo se, že bude nejbližší neděli dopoledne v panském hostinci veřejná přednáška dvou znamenitých řečníků, kteří pojednají o politickém a sociálním postavení národa českého.

Lidé se kupili k plakátům, četli slovo za slovem a tázali se, kdo to vlastně všechno pořádá.

„Nejsou to naši poslanci?“ tázali se ti, kteří ani jmen svých zástupců na sněmě a říšské radě neznali.

„Nejsou,“ odpovídal tajemník; „ty bych musil zavolatí já,“ ukazoval, že není jenom tajemníkem města, ale i tajemníkem poslanců.

„Kdo je sem volal?“ huboval Macháň. „My jejich poučení nepotřebujeme a sami si dostačujeme.“

„Snad to budou kočující řečníci a jdou od města k městu,“ hádal jiný.

„Nebo je snad zavolal mladší kaplan Chudý, když chce s učitelem Fantou město probuzovati,“ povídal Chmelíček.

„I ne,“ ozval se ten, o němž byla řeč a Chmelíček rychle uskočil, „s těmito nemáme my pranic co dělati,“ ukazoval na plakát deštníkem. „Tenhle jest radikál a tuhle ten socialista. Znam jména ta z novin.“

Do všech jakoby uhodilo, jak se lekli. Pak ani hned nevěřili, že by tomu tak bylo a do jejich pokojného města že by se takoví řečníci drali, zvláště když jich nikdo nevolá a nezve.

„To jest první jejich náběh,“ oznamoval ještě Chudý, „a pozval je Sloupenský, který jest s nimi spolčen a také tyto plakáty nalepil.“

Kaplan krácel do školy a měšťané rozumovali dále. Za chvíli strážník „cedule“ strhoval se zdí šavli, poněvadž prý nikdo nedal k vyvěšování povolení. Tím se však nepomohlo a běh událostí se nezastavil. Do rána nalepil Sloupenský plakáty nové.

Městská rada se radila, jak se má k řečníkům zachovati. Tausig, který byl náhradníkem ve výboru, mínil, aby se Dřímálov nestavěl naproti a tím spolu se nevystavil za terč novin, které by jistě zurily, kdyby se volnost slova řečníkům nepopřála. Nikdo jim nemusí věřiti a je poslouchati.

Macháň radil, aby se jim sálu nepopřálo a proti schůzi všemi způsoby bojovalo.

Tajemník byl pro připuštění schůze, by se poznalo mínění protivné strany a aby se, jak našeptával, „tam ti na děkanství zarazili, až uvidí, jaké zbraně proti nim se užiti může.“

Některým to bylo všechno jedno; přikyvovali vždycky ke všem možným náhledům.

Nedělalo se tedy naproti zcela nic a Sloupenský zatím si připravoval pevnou půdu. Hostinský byl rád, že něco utrží, kupci a obchodníci čekali hosty z venkova a jenom Chudý upozorňoval na hrozící nebezpečí, na zásady, které se budou hlásati a na možné následky této první schůze v městě.

Ale nikdo ho neslyšel a varování jeho si nevšímal. Pro jednu prý nebude tak zle. Moudří a rozvážní sousedé budou řeči považovati za pouhou zábavu a brzo všechno zapomenou. Ať zvědí páni radikálové a červení občané, že v Dřímálově pro ně půdy není.

Chudý chtěl zavolatí naproti jiné řečníky, kteří by odporovali socialistům, ale jednak bylo pozdě, jednak mu bylo raděno, by všeho nechal, že odejdou s nepořízenou a schůzí udělají ohromné fiasko.

Takovými nadějemi se všichni kojili a na to spoléhali. Chudý se chystal sám odpověděti a s řečníky se pustiti do zápasu, ale spolubratří mu radili, by se nevydával v nebezpečí posměchu a aby také schůzi prostě ignoroval.

Ohlášení řečníci se dostavili a Sloupenský vystrčiv rudý prapor na hostinec, zval z kostela se ubírající sousedy do sálu. Strhané plakáty opět

a opět nahradil novými ještě většími a rozsáhlejšími. Tyto poslední měly chytati na lep venkovany, v neděli do města přicházející. Však se také zastavovali u nich a četli cizí jména a provolání.

„Jenom kdyby nám poradili, jak by lépe obilí rostlo,“ uvažovali sousedé.

„Nebo aby nám na daních slevili,“ dokládal jiný.

„A na žně pustili nám synky z vojny —“

„Všeho se vám dostane,“ ozval se za nimi náhle neznámý hlas. Ohlédli se a spatřili papírníka. Pobíhal od skupiny ke skupině, vysvětloval, sváděl, nadháněl a ničím se nenrazil. Macháň jej odbyl, jak se patří, a řekl mu, že ho nikdo do Drímalova nevolal, aby se pakoval, ale Sloupenský nic si z toho nedělal.

„Vy že nám to vymůžete?“ obrátili se venkované na mluvčího. „Naši poslanci nám toho také dost naslibovali a nesplnili a nevymohli nám nic jiného než tu levnou sůl pro dobytek.“

„Já té moci nemám, ale strana, která se bude zde zakládati,“ řekl Sloupenský.

„Což pak těch stran jest ještě málo!“ nadhodili venkované posměšně.

„Tyto za nic nestojí,“ tvrdil papírník, „my však zakládáme a vlastně už jsme založili stranu, která se nedá, ale směle kráčetí bude ku předu.“

„Máte-li pravdu, pak bychom s vámi šli jednou cestou a táhli za jeden provaz,“ připovídali venkované.

Sloupenský na to odskočil rychle k jiné skupině a mluvil nejinak. Někde byli ochotni a přisvědčili mu, jinde ho odmítli.

V kostele se po hostech z města ohlíželi nadarmo a Šafránek v poslední stolici řekl sám u sebe: „Dle všeho pobožní nejsou.“

Ten den měl kázati pan děkan, ale jsa poněkud churav, přenechal ranní kaplanu Chudému. Sám pak měl devátou, která byla bez kázání. Chudý toho dne kázal o falešných prorocích, jichž úskočky už Spasitel předpověděl, a kteří i dnešního dne přicházejí do tichých dědin a měst, aby rozrušili v nich pokoj, zničili vespolečnou lásku, naplnili mysl lidskou nesplnitelnými požadavky a zasedli símě domácích svárů a nepřátelství.

Jenom někteří hned seznali, kam kazatel míří; však za krátko vyzkoumali to všichni.

Po službách Božích hrnuli se lidé k panskému hostinci, kde v měšťanské besedě Sloupenský své přátely informoval. Poukázal, jaké náhledy v městě panují, kde jsou bolavé stránky, čeho nelze se dotknouti, by se přítomní nerozplašili, kdo jest jejich nepřítelem a podobně. Také upozornil na kaplana, Chudého a učitele Fantu, jak v městě působí a že se jistě s některými měšťany hned na počátku postaví v bojovnou posici.

„S těmi budeme brzo hotovi,“ usmál se pan doktor, vlastně teprve právník Studený, vysoký, hubený muž, který zevnějškem nasvědčoval, že jest žid. „Kaplana pošleme kázat do kostela a Fantu chytíme na nějakou národní fángličku.“

Naproti sedící muž však rychle mávnul rukou.

„Dejte mně pokoj s národností, vlastí, jazykem a podobnými trety! Na to my nedržíme. Nejmilejší jest nám jazyk vlastní v ústech a na ten chceme něco dobrého. A vlastí jest nám země, kde se nám znamenitě vede.“

Ani Sloupenský ani právník nezakřikl sociálního demokrata Chvastálka, který ani klobouk nesundal a v ruce si pohrával dlouhou rudou mašlí. Byli oba příbuzní náhledům jeho.

Sloupenský upozornil, zde že se nesmí hned s řehtačkou na ptáky, to že by se nikdo nechytíl mimo několik kořalů a vagabundů, jimž jest také žaludek a „ten vlastní jazyk“ v ústech bohem, jemuž slouží.

„Já bych myslil, tady že by bylo nejlepší založiti krajinský radikálně sociální list,“ minil papírník.

Řečníci pohledše na sebe, usmáli se.

„Tisk jest velmocí,“ deklamoval Sloupenský.

„A také něco vynáší,“ nadhodil právník.

„Založí se při něm fondy, na které se pak vybírá po krejcarech mezi lidem,“ narážel Chvastálek.

„Pánové, neuráždějte,“ bránil se Sloupenský, „já mám svůj závod, jsem dopisovatelem do četných listů naší strany, mám, od čeho bych byl živ.“

„Ale Škvore, se se, známe se,“ smál se Chvastálek.

„My víme, proč jsi nás sem volal. Máme pomáhati zakládat nějaké „Dřímálovské listy“, jichž budeš redaktorem, administrátorem a vydavatelem.“

Socialista viděl Škvorovi až do duše. Ale právník nechtěl k těmto nízkým chlebařským zásadám přistoupiti. Byl sem vypraven studentským spolkem, který koketoval sice se socialisty, ale nesrovnával se s nimi v náhledech internacionalismu. Emancipoval ženy, zabýval se vysokou politikou, řešil záhadné otázky světové, ale málo se účastňoval promoci svých členů, poněvadž studenti, kteří měli v hlavách takové věci, nemohli se snížiti k přednáškám svých profesorů, jimž dávno přerostli přes hlavu. Proto řečník Studený nevyšiml si těchto rozhovorů svých kolegů, ale otevřev lejstra, připravoval se na přednášku. On, který sám přednášel, měl by poslouchati přednášky profesorů — překonaných veličin!

Chvastálek se zatím shodnul se Škvorem, jak mnoho bude jako nový redaktor odváděti z fondů, a čeho se mu za to pro list dostane. Také podal socialista kolegovi některé pokyny, jak lze obejítí zákon, aby na oko nevinnější list mohl šířiti beztrestně nejjedovatější duševní stravu. (Pokr.)

Různé zprávy.

Meditace. Básně Xavera Dvořáka. Sbíрка 31 drobných básní, věnovaných Jaroslavu Vrchlickému slovy: „Vzpomínám těch vroucích nadšení, jaká v nás rozněcovaly první poesie Vaše. Blažené chvíle, kdy jsme se pod zámek skrývali s nimi — ovocem zapovězeným! Budí to ve mně zvláštní city dnes — po letech. Jak je vyjádřiti? Chtěl bych Vám podati hrst těchto květů. Jen jsou-li to květy! A přijmete-li je!“ Básně jsou z většího dílu náboženské meditace, z několika mluví ku čtenáři nitro básníkovy. Spojuje-li je něco v celek, je to jakýs chmurný pessimismus. I to nadšení, i ta duchovní radost a odevzdanost, jež z některých vane, jakoby vycházely z duše těžce oddychující. Poslední pak jako „Martyrium“, „Nikdy,“ „Měsíční květ“, „Čekám“ a následující přímo zarážejí svou pochmurností. Jsou-li to oddechy skutečného duševního stavu básníkovy, nebo jen chvilkové nálady? U kněze neobvyklá to poesie. Co do formy jsou to verše ovšem bezvadné. Obrazná rčení jsou tak hojná, že často dlužno až i smysl hledati; ale jsou to meditace. Radost nebudí v čtenáři ani obsah, ani umělecká stránka ho neroz-

čaruje — tak zřídka vzbudí sloky básníkovy ohlas v duši jeho.

L'israélite Édouard Drumont, napsal Ch. Renaut. Paris. Uvedená kniha je zajisté jedna z nejzajímavějších, snad i z nejbizarnějších, jaké v posledních měsících v Paříži, kde na literárním tržišti objevuje se denně na 60 publikací, vyšly. Ličit pověstného antisemitu francouzského Ed. Drumonta jako israélite. Poněvadž Drumont patří k nejpulárnějším osobnostem nejen ve Francii, ale v literatuře vůbec. zmiňujeme se o ní. Ličiti pak všady známého autora „Židovské Francie“ jako israélite, to už věru je fin de siècle. Autor činí totiž rozdíl mezi židem a israélitou. Israélitou nazývá každého, kdo chce uchvátiti majetek a všecku moc, ať je žid nebo křesťan; jsou to především zednáři. Takový ať křesťan, ať žid, je nepřitelem židů, kteří bohatství a moc mají ve svých rukou. Dle našeho pojmu řekli bychom, israélita dle našeho autora znamená: emancipovaný žid nebo zednářský křesťan. Není ostatně dost jasno, co podivný náš autor svým slovem míní. Dokazuje, že Ed. Drumont je proti-

židovský, ale nikoliv protisemitský protikřesťanský a nikoliv syn církvi podřízený. protifrancouzský a nikoliv dobrý syn Francie. Dokazuje, že původem je israelitou, israelitou tedy jménem a smýšlením, emeritní zednář, ano socialista a anarchista, věrný obraz a pokračovatel díla fanatického zednáře, israelity anglického Carlyla, ano že prý zakládá novou nějakou říši mesiášovu. že je vykonavatelem israelitských zednářů londýnských. Práví li Drumont o sobě. že jest dobrým křesťanem má znamenati, že je dohrým zednářským israelitou. Náš autor to skutečně dokazuje, způsobem ovšem podivným, ale velice zajímavým. Vypravuje, když byl vypočetl celou genealogii Drumontovu, charakteristické črty ze života Carlyle, asi tak, že vidíme před sebou hodného blázna-učence a fanatika zvláštního druhu, snaže se na to dokázati, že Drumont Carlyle kopiruje. Erudice a sečtelost spisovatelova ve spisech obou je obdivuhodná, za to zdají se nám méně zamlouvati autorova logika a zdravý rozum. Následuje Drumont-antisemita, bizarní to kapitola. Tu se dovidáme, že israelité mimo jiné vynašli protestantism, který prý není nežli nový talmud, který pracuje rovněž k tomu, aby Israel vše opanoval. Luther byl prý „Israélite Rose-Croix“, zednářem. Židé vloudili se mezi zednáře-israelity — a odtud boj těchto proti židům. Následuje kapitola antisemitská, velice instruktivní sebranými dáty. V další stati líčen je Drumont jako nepřítel papežův; vesměs dle citátů z jeho spisů a článků. Kapitola ta pošramotí Drumonta u katolíků zle. Nelze ovšem nevyznati, že Drumont mnoho úcty k hierarchii nemá, že, jestliže opravdu je katolíkem, za kterého ostentativně se vydává, jeho kritiky a reformní snahy života katolického, jsou hodné revoluční a svobodomyslné. Katolíci přestanou asi nyní tolik sympatizovati s Drumontem, ač nelze ovšem ani v této kapitole, jinak rozumné a logické, neviděti jakousi bizarnost. Následuje kapitola „Drumont antifrancouz“. Drumont prý neuznává křesťanský pojem

majetkový, není přítelem země. je sobec, všechno kritisuje a odsuzuje. K tomu řadí spisovatel podrobný životopis Drumontův, tak podrobný, že nám vypisuje i, co jí a pije, myslí a mluví. Vidíme tu Drumonta pokřtěného, který chodí na mši, ale zachovává sobotu, který je israelitou — kapitola to, za níž u nás dostal by se autor před porotu. Je nejbizarnější ze všech. A poněvadž Drumont je israelitou — ne židem, — je zednářem. Následují podrobné dějiny zednářství a charakteristika jeho na všechny strany. Vpleten důkaz ze spisů Drumontových, že týž je zednářem a jedná jako jeden z nich, je křesťanem slovy, skutky zednářem; ano Drumont je předchůdcem nového Mesiáše atd. — Kniha má přes 600 stránek. Že je přemrštěnou, je patrné z toho, co jsme uvedli, čte se jako kniha symbolistů, ale je poučná. Materialu sebráno v ní o různých věcech jako málo kde, hlavně o židovstvu a zednářství. Tolik snad lze přece s určitostí říci, že Drumont dobrým katolíkem není. Koho zajímají tyto otázky, najde v knize mnoho nového. Je v ní též obsaženo kus kulturní historie moderního života. Také to snad bude patrné, že mimo hierarchii katolickou není katolicismu. Drumont představuje dle autora jakýsi katolicism neodvislý, demokratický, revolucionářský, ač není-li skutečně zednářem nebo vědomým či nevědomým jich nástrojem. Jak spletený musí býti život křesťanský v jistých kruzích francouzských, kteří církev mají jen za zevní formu, k níž se hlásí formálně, někdy i zevními úkony, ale duchem jsou křesťanskými anarchisty a socialisty! Drumont k nim jistě patří. Bez přilnutí k hierarchickému zřízení církevnímu nemůže ani jinak býti. Z naší knihy dala by se tato sociální revoluce v církvi mezi jistými kruhy katolíků à la Drumont dost podrobně vypsati, byť i dojem z knihy je bizarní. Doporučujeme ji ke studiu našim předákům a vůdcům nových hnutí, neboť není daleko jen polemikou s Drumontem. Přes všechnu neurovnanost a podivnost obsahuje mnoho poučného.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrdla.

(Pokračování.)

Všeobecný sjezd dělnictva z Čech, Moravy a ze Slezska byl konán dne 8. a 9. září r. 1894. v Litomyšli. Pořadatelé sjezdu byli pp. Dr. Rud. Horský a Tom Jiroušek. Sjezd byl obelán 113 delegáty katolického dělnictva zemí koruny české a z Dolních Rakous, a mimo ně účastnilo se sjezdu na 200 hostů z kruhů dělnických, řemeslnických a živnostenských. V předsednictvo byli voleni výhradně členové stavu dělnického a řemeslnického. Program probírá následující: Kterak smýšlí křesťanský dělník o národnosti. Křesťanský dělník a společnost Dělnictvo a náboženství. Pracovní doba. Mzda. Pojišťování dělnictva. Politická práva dělnictva a naše organisace.

Sjezd určil, aby se zřídil sedmičlenný sbor důvěrníků, a to pro Čechy jeden, pro Moravu jeden a pro Slezsko jeden. Resoluce sjezdu vyšly ve zvláštním otisku, a r. 1895. vydán podrobný „Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva českoslovanského, jemuž předeslal p. Tom. Jiroušek kratičký přehled křesťanskýho socialního hnutí v zemích českoslovanských.

Na sjezdě Litomyšlském žádali přítomní horníci, aby i jejich zájmy byly hájeny. Následkem toho povstaly při dělnických listech hornické přílohy. a to při „Zájmech dělnictva“ v Moravské Ostravě „Horník“ a při „Dělnických Novinách“ „Hornické Listy“.

Josef Tomšů na Kladně a Prokop Holý v Příbrami založili křesťansko-socialní spolky, v nichž bylo nejvíce horníků zastoupeno.

Za příčinou zřízení samostatného hornického listu svolali, vykonávajíc usnesení sboru důvěrníků zemské organisace pro Čechy ze dne 19. května. horníci pp. Leopold Havelka a Jos. Dušek z Příbrami a Jos. Brož z Kladna „konferenci katolických horníků a hutníků z Čech“ na den 29. a 30. června roku 1895. do král. horního města Příbrami s tímto programem: Stanovisko kat. hornictva a hutnictva k národnosti, náboženství a ostatním třídám spo-

lečnosti. Pracovní doba. Nedělní a sváteční klid. Mzda. Akkordní práce. Bratrské pokladny. Nemocenské pokladny. Úrazové pojišťování. Bezpečnostní a ochranná opatření. Tisk a organizace. Na konferenci bylo osm hornických delegátů: z Kladna, z Litic u Plzně, z Příbrami. Dušník, Unhoště, Kublova a čtyři hutničtí delegáti: z Unhoště, Nēm. Lhoty. Trh. Dušník a Příbrami, Dr. Rud. Horský zastupoval při sjezdě zemský sedmičlenný sbor a horníci z Nēm. Lhoty delegovali pro konferenci kaplana Prokopa Holého, jenž byl vlastně duší a řiditelem celého podniku.

Na této schůzi položili delegáti základy k organizaci katolického hornictva a hutnictva v Čechách, jakož i k určitému a jasnému programu jeho. Tento program jest prvním soustavným a podrobněji vypracovaným programem hornictva a hutnictva evropského vůbec. *)

Ale energický, čilý a podnikavý kaplan Prokop Holý pokračoval dále a v r. 1896—97 začal vydávati samostatný list: „Hornické Listy,“ k čemuž mu družstvo „Vlast“ 100 zl. do základu vypomohlo. Tento horlivý kněz nasekol Příbrami řadu spolků a v Příbrami samé chystal se stavěti katolický dům, ale „Hornické Listy“ a volby z r. 1897. připravily mu itelné rány, o nichž v našich kruzích bylo s bolestí vypravováno.

Ze všeho toho vidíme, kterak strana křesťansko-socialní sílila a mohutněla. Mimo celou řadu kněží v Praze i venku objevila se nám řada dělníků, řemeslníků a horníků nadšených pro idee křesťansko-socialní; jmenuji zde ku př. pp. Koleč, Myslivce, Hovádka, Satorieho, Bystřického, Havelku, Duška, Brože a jiné a jiné, kteří pílí a studiem a návštěvami čelných schůzí nabyli ve všeobecných neb odborných otázkách socialních dovednosti a někteří z nich i veliké řečnické dokonalosti. I mohl tedy bez obavy sbor zemské organizace pro Čechy svolati na dny 27. a 28. září r. 1896. do Prahy zemský sjezd delegátů katolického dělnictva v Čechách, na kterémž byl doplněn program sjezdu Litomyšlského a na kterém stala se dvě zvláštní pozoruhodná usnesení. Koop. Fr. Žák vyložil, co je to české státní právo a jaký má pro nás význam, načež přijal sjezd navrženou resoluci, v níž se plným vědomím a s celým srdcem pro české státní právo prohlásil. A mimo to sjezd usnesl se, že se účastní voleb do V. kurie.

Tím se blíží již dosti k samým volbám, ale nemohu k nim dříve přistoupiti, dokud nepromluví aspoň krátce ještě o tisku naší socialní strany a o jiných prouděch, kterými jsme se připravovali k veřejné katolické akci vůbec a k volbám zvláště; mám totiž na mysli družinu pro katolickou organizaci v království Českém, Politické tiskové Družstvo sv. Jana Nep. v Hradci Králové, Katolický lidový spolek v Praze a Družstvo sv. Vojtěcha v Praze.

Prvním naším literárně socialním pracovníkem byl p. Václ. Žižka, kterýž od r. 1869. psával do různých časopisů a konečně řídil „Děl. Noviny“, které však r. 1875. zašly. Od r. 1875—85. neměli jsme žádného katolického dělnického listu a nechali jsme úplně volné ruce socialním demokratům. První nový list „Dělník“ založil r. 1885. na Moravě † výtečný muž P. Placidus Mathon, do jehož redakce vstoupil p. Tom. Jiroušek. Na severu Moravy v Prostějově začal vydávati katecheta a prof. Fr. Koželuha socialní časopis

---

*) Podrobný referát přinesly „Hornické Listy“ čís. 10. roku 1895 ze dne 1. července.

„Vzájemnost“, ale list vycházel pouze rok a splynul s „Dělníkem“. Že naše „Dělnické Noviny“ začaly vycházeti r. 1891., řekl jsem již v 7. čísle „Obrany“. R. 1893. založil v Brně farář Fr. Hošek „Obranu práce, v Mor. Ostravě koop. Tom. Kubíček „Zájmy dělnictva“ a r. 1896—97. kaplan Prokop Holý v Příbrami „Hornické Listy“. I budiž zde konstatováno, že všechny katolické dělnické časopisy až na onen zaniklý Žižkův založili katoličtí kněží, a ti že je z většiny také udržují.

Katolické duchovenstvo založilo ohromnou většinu křesťansko-spolků a ne jeden z nich přinesl a přináší pro ně velikých hmotných i jiných obětí. Ve spolcích katolických tovaryšů a jinochů a mužů jmenuje předsedu biskup a předseda jest vždy katolický kněz; ale jak to má býti při křesťansko-socialních spolcích, kteří jsou pouze vládou stvrzeny, nebo při zemském vedení, kdyby se na půdu stanov postavilo? Jedni praví, aby se kněžstvo do popředí nestavělo a v zemských poradách a na valných sjezdech aby ho bylo co nejméně. Divím se tomu! Může li míti socialní demokracie v čele plno židů, kteří nejsou z lidu, proč by neměli býti v našich schůzích vedle dělníků i kněží, z nichž většina vyšla z rolnictva, z řemeslnictva, ano i dělnictva Nemluvím za sebe, ale za svůj stav. Ke komu má členstvo důvěru a koho si zvolí a kdo pro stranu přináší značné oběti, ten ať se přijme a veřejně vystupuje, ať je to laik nebo kněz. Nemusí se dávat knězi přednost, ale nesmí se také stavět za posledního úda členstva. Kdyby se takto poměry vyvíjely, mohly by jednou míti neblahé následky.

Jak mnoho národních spolků kněžstvo založilo a v nich s dobrými křesťany působilo, pro ně se mnoho napracovalo, pro ně se obětovalo, knih pro ně získalo a darovalo, — a hle, když později z různých příčin kněží v nich více nebylo, když zavanul jiný vítr, zahynuly nebo se zvrátily. Proto by bylo záhodno, ať už založí spolek kněz nebo laik, ať jej vede kněz nebo laik, aby každé takové stanovy byly potvrzeny konsistoří a aby předseda spolku k návrhu faráře nebo okresního vikáře byl ve svém úřadě stvrzován biskupem. Jednáť se nám o katolicismus, jenž musí býti ve spolcích, ponejvíce kněžstvem založených, zachován.

(Pokr.)

Pojišťování pro případ stáří a neschopnosti ku práci (invalidity).

Stále doléhavěji a úsilovněji buší sociální otázka, t. j. celý ten spletitý a zadrhnutý souhrn sporů sociálních na brány lidstva, žádajíc brzkého a vhodného upravení. Státové, vlády a povolání činitelé vůbec nuceni jsou o prostředcích přiměřených přemýšlet i hledati cesty, jak by možno bylo nenasytného rušitele klidu utišiti.

Na poli sociální politiky patří k takovým vhodným prostředkům v tomto směru pojišťování a zvláště pojišťování pro případ stáří a invalidity. Pravdou jest, že kulturní vývin tříd hospodářsky slabších nepokračuje, na mnoze aspoň tak, jak by s ohledem ku vzrůstajícímu blahobytu ostatních tříd společnosti lidské, ano i celých národů žádoucí a spravedlivě bylo. Či vinou tak se děje, těžko rozhodnouti, ač se z pravidla, právem či neprávem, dává vina

oběma stranám. Pouze tolik je jisto, že z povolanych stran ku řešení otázek společenských nedělo se vždycky to, co se diti mělo, ba ani tolik, co se snadno diti mohlo. Nebude se tedy snad nikdo diviti, že pak třídy společensky slabší domáhají se ovšem zatím jen zlepšení hmotných svých poměrů moci.

Leč, přiměřená nebo obstojná mzda není ještě, zvláště u toho, jehož jediným statkem vezdejším jest pár práce schopných rukou, všim. To ovšem neplatí jen o dělníku. Malý rolník, chalupník, baráčník a množství živnostníků nejen u nás, nýbrž s jistými variacemi i ve státech jiných, nejsou na tom na mnoze lépe, ba mnohdy i hůře, poněvadž pro ně ony ochranné prostředky, jež jiným nejmenší mzdu a nejdelší dobu pracovní zaručují, neplatí.

Dokud tedy dělník, chalupník, malý živnostník a celá hejna t. zv. soukromých úředníků jsou při síle a schopnosti řádné mzdy si dobytí, ještě by to ušlo. Hůře ovšem v případě opačném. Nad hlavou všech těch vznášejí se však stále mnohá nebezpečí. že může přijíti doba, kdy budou potřebovati mnohem více než normální mzdy, že však zrovna v tom čase nebudou míti ničeho. Je to zvláště nemoc, úraz, nezaměstnanost, stáří a smrt. A všechno to pak hrozí nadělati po případě z lidí dosud řádných proletáře, z těch pak, kteří byli na tyto odkázáni, chudáky a eventuelně i — zločince. Ejhle, vážnost a důležitost snah, které čelí k zamezení snah, majících odvrátiti zhoubné následky uvedených nebezpečí.

Ze snah těch uvésti nutno, jak řečeno, pojišťování, zejména v těch případech, kdy iniciativa jednotlivce jest nedostatečnou, slabou a kde ani, jako zvláště u dělníka, třídy hospodářsky silnější a přímo účastněné, nejsou nijak ochotny dobrovolně pomoci svou přispěti. Ovšem, jsou zde četné spolky a fondy soukromé, které zvláště pro případ nemoci zabezpečují svým členům jistých výhod, některé pojišťují i proti stáří, jsou zde i pojišťovací společnosti jedině za tím kterým účelem zřízené, které s větší nebo menší humanitou (zvláště některé cizí ústavy!) starají se předem o svůj zisk, nehledě ani k tomu, že se právě o příslušníky těch tříd, které nejsnáze do nouze upadají, ani nestarají a s případy takovými ani nepočítají. Ostatně společnosti takové ne vždycky valně dostávají úkolům svým i naproti těm pojištěncům, kteří perně ale poctivě vydělaný groš s klidnou tváří jim svěřují, očekávajíce s bezpečností, že v případě potřeby budou věděti, kam by se obrátili. Každý ví, co myslíme. Nedávná defraudace, ostatně ne jediná, vídeňské pojišťovací společnosti „Austria“ obrátila na sebe pozornost celé veřejnosti, tak že i stát sám uznal, že takhle se ve společnostech takových hospodařiti nemůže a nesmí a vydal resp. obnovil regulativ pro pojišťovací ústavy nařízením ministerstev vnitř, spravedlnosti, obchodu a financí ze dne 5. března 1896, č. 31. ř. z.

To je činnost státu se strany jedné. Stát však, vida důležitost tohoto úkolu sociální politiky, zvláště v oněch případech, kde iniciativa jednotlivce nestačí, zasahuje, nebo nucen účastniti se přímo v provádění pojišťování. Bohužel, že byl začátek v tomto směru pozdě učiněn a že skoro dosud jsme se, aspoň u nás v Rakousku, ze začátků nedostali, pokulhávajíce stále za Německem, odkud byla vlastně celá myšlénka k nám převedena. Tam totiž již v minulém desetiletí na pokyn knížete Bismarka zavedeno pojišťování proti nemoci v r. 1883, proti úrazům r. 1886 a proti stáří a invaliditě r. 1889,

při kterémžto posledním platí podnikatel polovici a dělník též, stát pak podává oběma ruku a zavazuje se platiti 50 marek pro každého pensistu.

Pojištění životní mohlo ovšem zavedeno býti od té doby, kdy matematika a zvláště statistika byla s to, aby poskytla dostatečný substrát, aby nebyla smlouva za tou příčinou uzavřená, pouhou sázkou. Čím více se statistika zdokonaluje a zpodrobňuje, tím více stává se pojišťování toto reelnějším, přesnějším. Odtud ten pozdní začátek pojišťování na život a ten rozvoj teprve za našich dnů.

Ze států evropských, který mimo Německo pojišťování proti stáří zavedl, je Belgie, kde je dobrovolná státní pojišťovna starobní, založena od r. 1853. Ve Francii podán byl návrh podobný v r. 1895. V Anglii uvéstí sluší návrh Chamberlainův „o starobních důchodech“ z r. 1894, dle něhož jedná se o podporu starobního pojišťování státními příplatky v ten způsob, že by každý člen výpomocných pokladen platil na své pojištění starobní od svého 18. roku jistou sumu a stát by připlácel. Švédsko předložilo osnovu pojišťování proti stáří a invaliditě r. 1895. Návrh zajímavý je tím, že zde různé typy pojištění životního shrnuty v jedno, t. j. že tato osnova zahrnuje souborné pojištění pro předčasnou invaliditu (vzniklou z úrazu nebo živnostenské nemoci), pro normální invaliditu (stáří) a pro případ úmrtí (ve prospěch sirotků do dokonání 15. roku). Pojištění to je zde povinné a vztahuje se i k ženám. Roku 1891 zaveden zvláštní druh pojišťování proti stáří, či spíše chudinské podpory, i v Dánsku, dle něhož každý nemajetný, 60 roků starý občan má za jistých podmínek právo na nutnou podporu k výživě, kterou nese na polovic obec jeho bydliště a na polovic stát. Rovněž i v Rusku jedná se o pojišťování životní, které bude snad zahrnovati do sebe jakýsi druh pojištění proti stáří.

Ačkoli nelze pochybovati o upřímnosti a vážné snaze všech těch uvedených států a zvláště Německa, aby uleveno a přispěno bylo třídám hospodářsky slabším, přece není zde úkol jejich na tomto poli vyčerpan a všeobecně se uznává, že dosud praktikovaná soustava pojišťovací jest jen velikou splátkou na společenský dluh našich časů, ať již ve směru tom, že pojištěný z příspěvků pojišťovacích ukojiti by mohl jiné svoje potřeby, ať hmotné, kulturní atd., již proto, že pojišťování to není ještě úplné. Tak teprve budoucnost povolána, aby i na tomto poli dílo dovršila.

Přicházíme k Rakousku.

V Rakousku vzdor tomu, že vážně počalo se mluvíti o pojištění pro případ stáří a invalidity již asi před 15 lety, jsme, jak se podle všeho podobá, posud jen v začátcích.

Jak jsme již uvedli, postaraly se mnohé státy evropské zavéstí toto pojištění všeobecné a — někde s větší, někde s menší ostrovní — nucené, leč přece posud většina států trvá na stanovisku vyčkavacím, spoléhajíc po většině na svépomoc svých příslušníků, po případě na prohlédavost a spekulaci podnikatelů. U nás také dosud nejrozšířenější je tento druhý systém, tak že si zajisté na nedostatek ústavů (ať už domácích, ať cizích) které „důchody a kapitály pojišťují,“ a sice vzájemné nebo na pevně stanovenou prémii, naříkati nemůžeme. Všelijaké ty spolky, fondy a jednoty, bez ohledu na velikost území své působnosti právě proto, že jsou sdruženími svépomocnými, živoří a nepomáhají. Není tomu tak dávno, co si sama zemská

jednota řemeslnických a živnostenských společenstev, tedy oboru výrobního, kde je organizace již samým zákonem dosti tuze provedena, naříkala do neúčinnosti společenstev resp. členů jejich vzdor tomu, že výhody touto korporací poskytované (mezi jiným i zaopatření pro případ stáří a neschopnosti ku práci) jsou zajisté cenné. Tolik je zatím dosavadní zkušeností dokázáno, že takového významu jako mají t. zv. trades unions v Anglii (velká odborná sdružení dělníků) naše svépomocná sdružení sotva dosáhnou, poněvadž v povaze lidu — nejen u nás nýbrž i v jiných státech — nebylo a není dosud oněch silných osobních vlastností, jež zmíněným jednotám anglickým zjednaly jich dnešní význam a váhu.

A ten všemohoucí stát, od něhož dosud pomoc a spásu v každém směru hledáme a očekáváme? Ten dosud — nic, aspoň nic takového, co by se rovnati mohlo pozitivnímu zásahnutí v rozřešení tohoto úkolu na poli učetné socialní politiky. Vydání regulativů snažících se, zabezpečiti „spořádané“ hospodářství pojišťovacích podniků soukromých nebo snad nějaká málo vydatná péče o uvedené svépomocné korporace, majících pravidelně ve svých stanovách na starosti zaopatření aspoň ve stáří, je velmi málo.

Psalo se sice již zrovna před 10 lety, když nyní platný zákon o pojišťování starobním v Německu již na říšském sněmě projednáván byl, že i u nás po provedeném pojišťování proti úrazům (zák. z r. 1887) a nemoci (zák. z r. 1888) přijíti musí brzy k pojištění pro případ neschopnosti ku práci.

Pokud známo, zanašeli se již tehda odborníci v ministerstvu vnitra a obchodu vážně touto otázkou. A již tenkrát se uvádělo, že má býti platno nejen pro průmyslové dělnictvo, nýbrž pro lid pracovní (snad nemajetný nebo méně majetný!) vůbec. Probírána statistika, hledány zkušenosti států cizích a pak celá akce usnula. Z uplynulého právě období říšské rady zmíniti se nutno o iniciativním návrhu posl. Alfreda Ebenhocha, člena strany konservativní, podaném r. 1895. Návrh týkal se tenkrát jenom industrialního dělnictva požaduje, aby pojištěnými byli všichni, jichž dotýká se zákon o pojišťování dělnictva proti úrazům. V něm rozřešena způsobem pro dělnictvo zajisté stkvělým otázka placení premií (příspěvků), tak že podnikatelé platiti mají 70%, pojištěnci 10% a zbývajících 20% stát. V Německu přispívá stát určitým obnosem (50 m. ročně) ku každému důchodu, ostatek zapravuje podnikatel a pojištěnec na polovici. Zároveň zakázáno v návrhu přesunutí placení příspěvků s podnikatele na dělníka. Návrh tvoří nyní po zahájení nové říšské rady zajímavý historický doklad k tomu, jak se stát o třídy hospodářsky slabé starati má a troufáme si říci, že zajisté k nemalé radosti podnikatelů, kteří již nyní prý valně jsou přetíženi příspěvkem k pojištění úrazovému a nemocenskému. Že i dělnictvo samo nepřestalo se domáhati přímého zasažení státu v této otázce, souditi možno i z toho, že když loňského roku chystala se vláda po provedené anketě úrazové k anketě nemocenské a pozvala k ní dělnictvo, uložilo toto na sjezdě delegátů zástupcům svým, domáhati se při této příležitosti osobního pojištění obecného a zvláště pojišťování starobního a invalidního. Zajímavo je, že bylo se dožadováno pojištění všech osob při výrobě zaměstnaných, tedy nejen při průmyslu (i domácím!), nýbrž i při zemědělství. Byl-li to povoláný hlas dělnictva, je těžko říci, aspoň hlas socialně demokratického dělnictva toho původního rázu aspoň tu nebyl, po-

něvadž toto v protokole sjezdu Hainfeldského z r. 1889 prohlašuje, že „pojišťování dělnictva, jádra socialního problému se nedotýká a že zařízení, které v nejpříznivějším případě k práci neschopnému poskytuje skrovnou, jím samým draze zaplacenou almužnu, nezasluhuje jména socialní reformy.“

Leč i stát resp. vláda sama projevila během posledních let určité známky života v této otázce a tentokráte zdá se, že se nejspíše dostaneme k začátku. Je to zavedení starobního a invalidního pojištění soukromého úřednictva, mužského i ženského, s nároky pensijními i bez nich. Kdo je takovým soukromým úředníkem, vypočteno v dotyčném nařízení prováděcím. Vyjmuty jsou železné dráhy (soukromé) a podniky plavební. — Sčítací archy doručeny úřednictvu prostřednictvím majitelů podniků, vráceny však měly býti přímo živnostenským úřadům. Prozatím však jest i tato akce pouhým, jinak velké chvály hodným, úmyslem.

To by bylo dělnictvo (ať již jen průmyslové nebo též zemědělské) a soukromé úřednictvo, které za dnešních poměrů jest naproti uvědomělému a zorganizovanému dělnictvu zvláště ve velkých průmyslových střediskách mnohem hůře postaveno. A stranou od těchto čekají zatím jiní, na něž dosud rozhodující činitelé ani si nevzpomněli. Jsou to především samostatní malozivnostníci a maloročníci, z jejichž řad slyšíme stále otázku: a kdo se má postarati o nás v případě stáří a neschopnosti ku práci, o nás, kterým osud ani v případě úrazu, ani v nemoci, od nikoho pomoc slíbena není? O kapitálu, majetku a o nějakých větších úsporách pravidelně mluvit nelze. A pojištění u soukromých společností? Čtete někdy upřímné slovo o této otázce z řad lidu nemajetného a uvidíte, že u těch, jimž na dobré vůli, postarati se v případě nouze o pomoc, nechybí, že u nich tříští se snaha ta o přílišnou drahotu, nehledě ani k tomu, že v případě nouze před určeným pevným termínem nebo ne docela přesného dodržení platebních podmínek mnohdy pojištěnému značné ztráty vzrůstají. Ostatně je nehybnost a též i neochota mnohých pojišťovacích ústavů proti pojištěným z chudších tříd známa.

A přece není třeba, aspoň u nás, choditi do daleka a stěžovati si do nekulantnosti ústavů soukromých, když máme již ústav jen z čistě a pouhé humanitní snahy zřízený, jehož záslužné snahy a působnosti dosud proto nikdo z povolaných si nevšímá, že ústav ten tak blízko a že není praeparatora, jenž by jej na ústav upozornil.

Je to „Zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I.“ v Praze. Několik slov o vzniku. U příležitosti jubilea 40letého panování nynějšího monarchy usnesl se zemský sněm v lednu 1888, že zřízen bude zemský fond, při němž dělníci a čeledě budou se moci pro případ stáří, předčasné invalidity nebo smrti buď sami pojistiti nebo zaměstnavatelé svými pojištění býti. Jako základní kapitál věnováno z prostředků zemských půl mil. zlatých splatných v pěti po sobě jdoucích ročních lhůtách po 100.000 zlatých. Fond tento vzrostl před tím, než ústav činnost svoji zahájil (t. j. počátkem dubna 1895) muničností města Prahy, některých okresů a i soukromníků na 558.108 zlatých. Mimo to stává ještě jiný fond t. zv. bonifikační o obnosu dosud 30 000 zlatých.

Po některých změnách a doplňcích původního návrhu stanov zařízení fond tento za tím účelem, aby osoby nemajetné nebo méně majetné mohly si pro případ stáří pojistiti důchody docela bezpečně a řekněme hned — lacině. Poněvadž pak 1. lednem t. r. mohou býti pojištění příslušníci

čeští v obvodu rakousko-uherského mocnářství usedlí a pak všichni státní občané rakouští vůbec, mají-li v Čechách aspoň po 3 léta své řádné bydliště, učiněn byl fond tento přístupným každému, kdo pojištění tohoto druhu dosíci chce. Osoby zmíněné mohou též od jiných pojištění býti a je zajisté pravdou, že zejména majitelé velkostatků, kteří na rostoucí nedostatek sil pracovních na venkově si nařikají, zabezpečí si mohou lidumilnou a jistě i účelnou péčí o budoucnost svých zřízenců, kmen oddaných a vyhlídkou na bezpečnou podporu ve stáří poutaných služebníků. To ovšem platí ohledně zaměstnavatelů vůbec. Podle nedávno uveřejněné noticky fondu pojišťovacího se tento druh pojištění v poslední době vzrývá.

Pojistiti možno důchody nejméně po dokonaném 55. roce pojištěného. Nesmí však předem ani rok určen býti. Vkladů možno učiniti více, nesmí však celkem důchod pojištěný obsahovati více než 360 zl. Je to ústav chudých, ustanovení tedy rozumné. Leč není vázán pojištěný na důchod a vidí-li, že by se mu kapitál lépe hodil, může místo důchodu onen určitý kapitál žádati. Volnost pojištěného a hybnost ústavu, jeví se mimo jiné zvláště v tom, že každý může libovolně a kdy chce a může vklady pojistné činiti. Když se mu dobře daří, uloží více, když se mu zle vede, může vůbec přestat ukládati. V případě takové nouze může naopak pojištěný polovici svých vkladů vypověděti a tyto vrátí se za podmínek ve stanovách ustanovených i s mírným úrokem. Nebo, což jest vlastně totéž, může si pojištěný až do polovice vkladů vyžádati výpůjčku. Když pak by se stal pojištěný trvale z jakékoli příčiny úplně výdělkem neschopným, nedoživ se ani 56 roků, může mu býti poukázán doživotní důchod pravidelně ovšem vypočtený na základě dosavadních vkladů i hned. Mělo-li by se však pojištěnému tímto způsobem dostati důchodu velmi malého, může mu ze zmíněného fondu bonifikačního (30.000 zl.) poskytnut býti se svolením zemského výboru důchod vyšší, zlepšený. Ostatních výhod (zvl. vyloučení exekuce na pojistné) pomíjíme.

Uvážíme-li dále, že náklady správní (režijní) z fondu základního se zapravují a tak tedy, že t. zv. režijní příplatky ústavů soukromých zde odpadají a že mnohé samosprávné sbory (okresní výbory a představenstva obcí), ano i spolky a záložny a spořitelny k bezplatným službám jednatelským se nabízejí, nahlédne každý, že pojištění to mu sí býti poměrně laciné. Že provise agentů u soukromých ústavů pojišťovacích nejsou položkou nikterak nepatrnou, dokázal nedávno kdosi vypočítav, že jen v Čechách takové provise činí ročně daleko více než 1,200.000 zl.

Ať již nová říšská rada do kyselého jablíčka z této větve kousne jakkoli, tolik je jisto, že to bez vůdčí zásady donucení nepůjde. Důkazem uplatnění této zásady při tomto pojišťování v Německu a dosavadní malý úspěch pojišťovacího fondu českého. Dobře praví v časopise „Gegenwart“ neznámý pisatel: Veškery pojišťovací ústavy státní ukazují, pokud nejsou obligatorními a nucenost řádně se neprovádí, pozoruhodnou nechuť a bezúčastnost publika, zajisté k velké radosti a prospěchu soukromých ústavů pojišťovacích.

jt.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Duše lidská vychází z brahmy, jako jiskra ohně sálajícího, proto jest nekonečná, jako brahma; ona sama jest bez vůle a činu, brahma působí v ní; zlo, kterým duše lidská strádá, záleží v tom, že spojena jsouc s tělem se vyskytuje ve stavu své přirozenosti odporném, podléhá působnosti a trpnosti světa klamného a postrádá klidu a blaženosti brahmovy, která její přirozenosti přísluší; proto směřuje všeliká snaha k tomu, aby se zbavila těla nerozumné skutky kajcnosti a obětavosti konajíc, světa klamného se vzdalujíc, do svého nitra se uchylujíc, brahmovi sebe celou zůstavujíc, brahmu nazírajíc, s ním se slučujíc, jím se stávajíc; kdo se takto vysvobodil, jest všelikého hříchu prost aniž podléhá zákonu mravnímu a jako nemůže ani hřešiti, tak nemůže prokazovati činnost ctnostnou, požívajíc klidu nečinného; tohoto stavu dochází duše lidská, když stěhujíc se prošla mnohými těly.

Zdaž umí indická filosofie brahmanská vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

2. Názory, které se mohou nazývati filosofickými, podal Čiňanům jediný Laotse v 7. stol. Tao (rozum, cesta) jest první prvot, bytost nepochopitelná, dokonalá, která dříve bytovala, než vzniklo nebe a země: je to bytost netělesná, neviditelná, všude přítomná, prvot všech věcí, základ všeliké mravnosti, ochránce dobrých a útočiště hříšníkův; z ní vycházejí všechny věci a do ní opět se vracejí; všecko jest zbožněno. Je tedy tato soustava taoismus, modlářský pantheismus. Mravouka této soustavy jest spíše negativná, jako Tao sám; ctnost záleží v nečinnosti; cílem snahy lidské jest vláda duchová, býti prostým náruživostí, bez překážky uvažovati věčný rozum, zbaviti se všelikého nepokoje a tělesného pohybu a posléze se spojit s věčným rozumem.

Zdaž umí čínský taoismus theoreticky a prakticky všebožecky vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

3. Také buddhismus chce býti učením filosofickým. Než co předkládá svým přátelům? Nicota, nirvana, jest pravá podstata všech věcí; vše, co pokládáme za skutečné, jest bez obsahu, bez podstaty; zlo a bol vzniká tím, že lpíme na jedinečné jsoucnosti. Proto uloženo jest člověku sebe osvoboditi od zdánlivé jsoucnosti, vrátiti se k původní nicotě, zhasiti v sobě osohni a jedinečnou bytost a jsoucnost, ponořiti se do nirvany. K tomu cíli dospěje člověk asketikou a mystikou, podnikne-li nejhorší pokání, děsná muka. Zničí-li takto své sebevědomí jedinečné a zmizí-li v nirvaně, stává se bohem, buddhou, a jest pánem nade všemi věcmi; nepodléhá zákonu, nemůže hřešiti; zbavil se pout, jež na člověka vrhá příroda, stal se spasitelem a dobrodincem pokolení lidského.

Zdaž umí učení buddhistické vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

4. Podle filosofie Peršanů jsou dvě prvotě nejvyšší mezi sebou protivné, Ormuzd, světlo nejčistší, nekonečné, bytost nejmoudřejší a nejdokonalejší, stvořitel všeho dobra, a Ahriman, nečistá, temná bytost, původce temnoty a všeho zlého; tvorové dobří bojují s tvory zlými. Duše lidské pocházejí od Ormuzda a bydlely kdysi v nebesích; spojeny jsouce s těly účastnými se staly obecného světového boje dobrých tvorů se zlými, ve kterém mají

Ormuzdovi sloužiti a odporovati Ahrimanovi. Boj člověka proti zlému netýká se nitra jeho, je toliko zevnější; odporovati má zlému, jež jest ve světě a jeho vlastním těle; cílem boje není zdokonalovati sebe mravně ve svém nitru.

Zdaž umí filosofie perská vyhojiti porušenou přirozenost lidskou?

5. V Asii východní a Egyptě setkáváme se s naturalistickým dualismem. Od dvou božstev, jednoho plodícího a druhého rodícího původ svůj má vše. Že taková spekulace neumí hojiti porušenou přirozenost lidskou, jest patrné.

6. Starší přírodní filosofové řečtí: Thales Miletský, Anaximander, Anaximenes, Diogenes z Apollonie a Heraklit Efeský všímali si výhradně zevnějšíku přírody, hledali látkovou prvot věcí a vyšetřovali způsob, jakým věci z prvotě látkové vznikají, totožnice ji s příčinou účinnivou a vysvětlující z ní vznik věci dynamicky; zove se tedy jejich směr hylozoismus (hyle látka, hmota, zoe život) čili dynamismus. Pozorujme z nich Heraklita, jenž žil v 6. stol. př. Kr. Heraklit nazývá prapůvodem všech věcí aetherský oheň, jenž jest zároveň božským duchem vše vědoucím a řídícím, z něhož věci vycházejí cestou dolejší, zhušťováním, silou nepřátelskou, a k němuž se vracejí cestou hořejší, rozředováním, silou přátelskou. Na cestě dolejší jest zlo, na hořejší dobro. Obě síly jsou mocnosti kosmické praohni vtomné. Svět tedy jest božstvím rozděleným. Utváří se svět v ustavičném kruhu vycházejí z ohně a opět do něho se vraceje; tedy co jest ve světě, jest v ustavičném toku vzniku a zániku; jedenkrát síla přátelská nabude převahy a svět se rozplyne v praohň; po té však nabude převahy síla nepřátelská, nový svět vznikne. Tedy dvojí běh trvati bude bez konce. Duše lidská jest částí praohně, z něhož vyšla, částí obecného rozumu nebesa obsahujícího a vše řídícího; že se spojila s tělem, slouží jí ke zlu; až se vrátí do praohně, život povede pravý.

Zda uměla starší filosofie Řeků přírodní hojiti porušenou přirozenost lidskou?

7. Pythagorovci od 6. stol. přihlížejíce ne ke vzniku z pralátky, ale k bytnosti věcí, hledali prvot formálnou a totožnili ji s číslem. Kladli dvě příčiny všech věcí skutečných: nekonečné čili neurčité, prvot trpnou a konečné čili určité, prvot činnou; nekonečné jest konečným omezeno, určeno; výsledkem tohoto poměru obou prvotí jest věc skutečná, kterou sluší pokládati za veličinu buď arithmetickou nebo geometrickou. Věci skutečné mají se k sobě vespolek poměry určitými; proto pojmy veličiny a poměru jsou ve věcech skutečných hlavní a základní. Avšak číslo v sobě chová i veličinu i poměr; proto jest číslo nejen arithmetickým, ale i metafysickým a fysickým základem všech věcí. Všecky věci skutečné tvoří spořádaný, harmonický, hudební celek, svět, jenž má podobu koule a v jehož středu jest oheň, prvot vše oduševňující a oživující. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Nařízení ministrů: vnitra, spravedlnosti, financí, obchodu a zemědělství ze dne 5. dubna r. 1897 ohledně užívání zemských jazyků při úřadech v království Českém.

§ 1. Úřadové soudní a státní zastupitelstva, jakož i úřadové podřízení ministerstvům vnitra, financí, obchodu a zemědělství v království Českém, jsou povinni vydávati stranám na ústní i na

pisemná podání vyřízení a rozhodnutí v onom z obou zemských jazyků, v jakém podání bylo sepsáno nebo ústně učiněno.

§ 2. Protokol o prohlášení stran má býti sepsán v onom z obou zemských jazyků, v němž prohlášení bylo se stalo.

§ 3. Dokumenty a jiné listiny, jež sepsány jsou v jednom z obou zemských jazyků a jež dodány byly úřadům jako přílohy a pomůcky k úřednímu použití netreba vůbec předkládati.

§ 4. Ona úřední vyřízení, jež nebyla vydána na zakročení stran, mají býti sepsána oním jazykem zemským, kterým mluví osoba, pro niž vyřízení jest určeno. Není-li známo kterého jazyka užívá, anebo není-li to některý z obou jazyků zemských, má býti užito onoho zemského jazyka, o němž lze podle podstaty věci a místa, na kterém se strana zdržuje, předpokládati, že mu porozumí.

§ 5. Ustanovení § 1.—4. platí též, pokud se týče obcí a samosprávných orgánů v království českém v oněch případech, kde tyto orgány za strany pokládají sluší.

§ 6. Výpovědi svědků mají býti pojaty do spisů v jednom z obou jazyků zemských, v jakém byly učiněny.

§ 7. Úřadové v § 1. tohoto nařízení naznačení jsou povinni při veškerém úředním jednání, jež děje se za tím účelem, aby vyřízena byla určitá věc a o ní rozhodnuto, užívati onoho zemského jazyka, v němž podání buď ústně či písemně bylo učiněno. Zejména mají býti v tomto jazyku podávány návrhy a mají se dítí v jazyku tom poradý v senátech.

V úředním jednání, jež nestalo se na zakročení strany, má býti užito buď obou zemských jazyků, nebo jednoho z nich. Třeba-li k vyřízení některých záležitostí naznačených v § 1. a 2. tohoto nařízení písemných styků s jinými zeměpanskými a ne vojenskými úřady v zemi, platí také v tomto případě druhém. Pokud se týče styků s úřady mimo zemi a s úřady ústředními, má zůstatí při dosud platných předpisech.

§ 8. Veškeré úřední vyhlášky, jež určeny jsou pro celou zemi, mají býti vydávány v obou jazycích zemských.

Úřední vyhlášky, určené toliko pro jednotlivé okresy a obce mají se dítí

v onom zemském jazyku, který v té které obci nebo v tom kterém okrese jest obvyklý.

§ 9. Súčastněno-li v některé věci několik stran a užívají-li různých řečí zemských, mají úřadové naznačení v § 1., neshodnou-li se strany, aby vyřízení stalo se v jednom z obou jazyků, vydati rozhodnutí v obou jazycích zemských.

V úředním jednání, jež slouží k vyřízení nebo k rozhodnutí ve věci, v níž súčastněno několik stran, má býti užito, pokud v tomto nařízení není obsaženo ustanovení jiné, jazyka v jakém bylo učiněno původní podání.

V případě, že by se strany neshodly, má býti užito též druhého jazyka zemského.

§ 10. Ve věcech trestních má spis obžalovací, jakož vůbec návrhy, usnesení a rozsudky a vůbec vše, co se týká obžalovaného, sepsáno býti v onom zemském jazyku, kterého užívá obžalovaný.

V tomto jazyku má býti též provedeno závěrečné přeličení, v tomto jazyku mají býti sepisovány protokoly jednací a v něm konány mají býti řeči státního zástupce a obhájce, porady soudu, jakož i prohlásování rozhodnutí a usnesení soudních.

Od tohoto ustanovení má býti upuštěno jen tehdy, když z ohledů na mimořádné poměry, zejména se zřetelem na sestavení porotní lavice provésti by se nedalo, anebo kdyby obžalovaný sám toho žádal, aby užito se druhého jazyka zemského. Při závěrečných přeličeních s několika obžalovanými, již ne užívají jedné a téže zemské řeči, má se konati závěrečné přeličení v onom jazyku zemském, jež soud uzná za vhodný.

Ve všech případech mají býti výpovědi obviněných a svědků sepsány oním zemským jazykem, v jakém byly učiněny.

Obžalovanému má pak býti prohlášení i rozsudek vydán ua žádost v jazyku kterého užívá

§ 11. Ve sporech civilních má býti protokol sepsán jazykem, v němž se jedná. Nemluví-li ale strany jedním a týmž jazykem zemským, v jazyku zemském, v jakém sepsána je obžaloba. Výpovědi svědků, znalců i stran, jež vyslechnuty byly za tím účelem, aby podaly svědectví, mají býti v každém

případě protokolovány jazykem, v jakém byly činěny.

Totéž ustanovení platí ohledně projevů stran při soudu a ohledně prohlášení, jež při ústním jednání byla učiněna, pokud neobsahuje protokol výhradně jen úhrnné líčení toho, co ústně byly strany prohlásily. Soud má při ústním řízení jednati oním zemským jazykem, v němž strany jednají.

Súčastní-li se několik stran, jež při ústním jednání různých užívají jazyků zemských, má soud jednati jazykem v němž učiněno bylo původní podání, po případě má jednati v obou jazycích zemských. Jinak ale má soud dotazovati se stran, jakož i všech ostatních v jednání účastněných osob, v jejich jazyku, rozhodnutí a usnesení soudní však vydati v obou jazycích zemských.

Veškerá soudní prohlášení musí býti protokolována jazykem, jakým byla soudcem publikována.

Stala-li se publikace v obou jazycích zemských, má býti na žádost strany také v obou jazycích zemských do protokolu zanesena.

§ 12. Zápisy do veřejných knih, do desk zemských, do knih horních, do knih pozemkových, do knih vodních a do knih depositních, pak do rejstříku protokolovaných firem obchodních a jiných seznamů veřejných mají se státi jazykem, v jakém byla podána žádost za jich provedení, po případě jazykem, jakým sepsáno bylo rozhodnutí, na základě kteréhož zanáška státi se má. V témž jazyku mají býti také sepsány intabulační klausule na listinách.

Výpisy z těchto knih a rejstříků diti se mají jazykem, v jakém jsou zaneseny.

§ 13. Při všech zeměpanských pokladnách a úřadech v království českém, jež s peněží manipulují, má ohledně kasovních žurnálů a výkazů pokladních a ostatních pomůcek kasovních, jichž třeba orgánům ústředním k vykonávání kontroly a k sestavení občasných výkazů, zůstati při dosavadních jazykových předpisech.

Totéž platí ohledně vnitřní služby a manipulační při poště a telegrafů a při oněch průmyslových podnikcích, jež bezprostředně jsou podřízeny eráru, jakož i pro vnitřní službu a manipulaci při poštovních spojitelnách. Konečně i

ve vzájemném styku těchto úřadů a orgánů.

Také ohledně větších neerárních ústavů poštovních má býti pokud možno, užito ustanovení tohoto nařízení.

§ 14. Ve styku zeměpanských úřadů naznačených v § 1. s orgány samosprávnými jednati se má úředním jazykem těchto orgánů.

§ 15. Platnost jazyka služebního vojenských úřadů a četnictva tímto nařízením nijak není dotknuta, pokud se týče styků těchto úřadů a potřeby vnitřní jejich služby.

§ 16. Nařízení to nabude platnosti v den jeho prohlášení a tím dnem pozbudou zároveň platnosti všechna ostatní nařízení, pokud v nich obsaženo, co přičí se předpisům obsaženým v nařízení tomto.

* * *

Nařízení ze dne 5. dubna 1897 ve příčině jazykové způsobilosti úředníkův, ustanovených při úřadech v království českém.

§ 1. Úředníci při soudech a státních zastupitelstvech, jakož i při oněch úřadech v království českém, jež jsou podřízeny ministerstvům vnitra, financí, obchodu a zemědělství, a kteří ustanoveni budou po 1. červenci roku 1901, musí vykázáti se znalostí obou jazyků zemských ve slově i písmě.

§ 2. Průkaz o této způsobilosti buď podán buď při praktické zkoušce, která pro obor, v němž úředník jest zaměstnán, je předepsána anebo zkouškou zvláštní, které podrobí se musí každý úředník nejdéle tři léta po tom, když byl do služby státní vstoupil. Tato zkouška může býti manipulačním úředníkům prominuta, když průběhem působnosti své na zkoušku znalost jazykovou prokáží.

Poddůstojníkům, kteří mají certifikát a do Čech jsou příslušní, může odborný ministr ve zvláštních případech průkaz jazykové způsobilosti prominouti.

Bližší ustanovení o zkouškách budou vydána zvláštním nařízením.

§ 3. Nehledě k tomuto ustanovení, má býti již nyní o to postaráno, aby v každém odvětví správy státní, pro kteréž nařízení tato platí, obsazena byla místa úřednická, hledě ke skutečné potřebě, úředníky obou zemských jazyků znalými.

Z poslední doby. (Ministerská krise. Jazykové nařízení. Liberální antisemitismus. O říšské radě. Socialisté a pokrokáři. Vyšší studium žen. Bratří křesť. škol) Že jsme měli ministerskou krizi, už je snad zapomenuto, trvalat jen přes noc a bylo po ní Ministerstvo zůstalo jak bylo. Ale objevila zajímavou věc: říšská rada má autonomistickou většinu. Nová idea rakouská, idea proticentralistická, jak ji bylo nynější století v době absolutismu vypracovalo, a jak ji ještě v horší formě prováděla německo-centralistická většina, nová idea autonomistická, Rakousku jediné přirozená, razí si vítěznou cestu. Nebude-li násilně zadržena, bude pokračovati dále, až dospěje k nějakému modernímu federalismu a k platnosti práv jednotlivých státoprávních skupin. Malinkým krůčkem, který zajisté učiněn též pod vlivem říšské rady a jejího složení, ne-li k vyplnění práv státoprávních, ale aspoň k rovnoprávnosti jazykové, stalo se jazykové nařízení 5. dubna, jež pro jeho důležitost uvádíme svrchu celé. Mnoho toho není, ale aspoň napraveno částečně ponížení, v němž český národ se nalézal. Němečtí liberálové a nacionalové zuří proti němu, křesťané nikoliv. Je tu zase viděti, jakou ohyzdou je ta „liberální“ svobodomyslnost, že je vlastně právním pláštikem pro sobectví, náboženskou porušenost a pro šovinistické násilnictví. Ale jazykové nařízení zůstane v platnosti přece. Pro nejbližší okamžik nebude jeho účinky příliš znamenati, ale časem přijde k platnosti a poznán bude jeho význam. My Čechové jsme ještě tak málo národně sebevědomí, aspoň pokud se administrace týče, že si musíme na ně takřka teprve zvykatí. Leckde skoro se budou báti uváděti je v platnost. Ale až několik let přejde a ono se vžije, ukáže se, že krůček stane se hodným krokem. Naše děti budou se jednou tomu nesmyslu diviti, jak vůbec mohlo býti v Čechách německé úřadování. Už jednou jsme pravili, že právě na jazykové otázce lze viděti, jak se vracíme opět ku svým právům. Časem vyličíme podrobněji osudy české řeči za posledních padesát let. Ministerský předseda usiloval o to, aby ve většině zastoupen byl živel ústavověrný; stál na svém požadavku velice pevně. Mohlo by se tedy zdáti nemíst-

ným, uváděti jazykové nařízení v souvislost s převahou autonomistických živlů na říšské radě, ale souvislost je tu, byť i proti vůli vysokých kruhů, nebo centralismus nikdy by ho byl nedal. Národní poměry říše pak přinesou to samy sebou, že jazykovým nařízením sesili skupiny národní, administrativně se sází a ohraničí, což konečně není už malý krůček, ale basis pro myšlenku státoprávní historických skupin. Odtud lze si vysvětliti to německé vzbouření. Nebo je jeho příčinou jediné „svobodomyslné“ němčourství? Bylo by to velmi zlou známkou z mravu, ale možné je i to. Liberalism všady působí ohyzdně, ať v náboženství, ať ve vlasenectví, ať v národohospodářství. V poslední době začíná být antisemitickým. Už předešle jsme pravili, že jedná nelogicky a nemravně vždyť liberalismus jest pokřtěný „šulchan aruch“. je emancipovaný rabinism. Antisemitismu chytá se patrně ze sobectví na oko, aby uhájil svou moc, nebo dnes skutečně moc pochází z lidu. Ale dostane li se liberalismus do antisemitismu, bude v něm působiti brutální mocí, tak že brzy lepší živlové, kteří jako křesťanství socialové myslí především jen na spravedlivou emancipaci křesťanského lidu z moci vykořisťujícího a znemravňujícího kapitalismu, od antisemitismu by se odvrátili a lid z jednoho zla upadl by do druhého; zpomoženo by mu nebylo. Bez křesťanského momentu stal by se antisemitism násilím, sobectvím, my ale chceme, aby idea vyanění z podruží kapitálu měla i křesťansko-mravní stránku, aby hojila společenské rány, které liberalismus lidu zasazoval. A proto dlužno liberály od řad křesťansko-socialních udržovati ve vzdálenosti. To by tak byl pěkný pořádek, aby za všecku práci, za všecky potupy, za všecky oběti, které ve prospěch křesťanského lidu bodí socialové naši přinesli, páni liberálové, dlouholetí otroci a lokajové z předsíní židovsko-liberálních, olízali smetanu, která již již se tvoří. — Říšský sněm poskytoval v prvních svých schůzích obraz putyky. Tu se křičelo, řvalo, pěstmi tlouklo, nadávalo, až hrůza bylo. Výkvět národa! Slušnost vzdělaných lidí zachovávali jen konservativci. Zprvu byly to haličské volby, pak jazykové nařízení, jež čeřily krev. Až nastane vážná

práce, zůstane většina poslanců doma a parlamentarismus bude v úpadku; tak totiž bude se pak psáti. Že na tomto snižování úrovně společenské vzdělanosti měli účastenství i socialisté rozumí se samo sebou, ale bylo i patrné, že jsou zdární synové liberalismu; pokrokoví, liberální a nacionalní Němci v ničem s nimi si nezdali. Steiner pravil na př. na Kladně, že v boji o zásady nelze se ohlížeti na „čestnost zbraně“ (N. L. 12. dubna), t. j. účely socialistické; cíle Adlerovy et cons. posvěcují každý prostředek. Tuto mravní úroveň liberálové dříve tajili; jich synové ji veřejně prohlašují. Nyní s nimi dostala se až do parlamentu. Mimochodem zde podotýkáme, že na Kladně red. Haju prohlásil se proti socialistům pro státní právo české z té příčiny (dle N. L.), poněvadž strana pokroková nechce, aby šlechta, klerikálové a zpátečnické živly nám ho dobyly. Může-li být zajímavějšího doznání? Celé to vlastenecké státoprávnictví nejmladších liberálů tedy není než faleš a farisejství, předstírané nadšení jen proto, aby katolici neměli vlivu v národě. Snad jinak páni pokrokáři hodili by státní právo také mezi staré haraburdí, vždyť jsou především proti náboženství. Vůdce pokrokářů stal se antisemitou. Patrně ne proto, aby lidu českému pomohl, ale aby zamezil, aby mu nepomohli křesťanští sociálové. Velmi výborné. A tito zaslepení, fanaticem zotročení živlové nadávají jiným zpátečnickům! Což je většího zpátečnictví nad duševní otroctví a zaslepenost? Na říšské radě konservativci ukázali se býtí jedině živlem spravedlivým a společensky slušným. Jich prohlášení pro jazykové nařízení ústy Pálffyho a Dipauliho má věru nejen politický, ale i kulturní význam jako čin spravedlnosti, slušnosti, důslednosti, vzdělanosti. — V Rakousku povoleno do jisté míry vyšší ženské studium. Je to otázka, o níž lze mnoho psáti pro i proti. Když už se vyšší studium ženské, proti němuž v zásadě lze sotva staviti se na stanovisko příkře odmítavé, povoluje, má se tak organizovati, samostatně organizovati, aby tím netrpěla povaha světa dámského; k tomu patrně se příkročí, až dostaví se zlé následky. My zatím uvádíme zde jen malý přehled o vyšším studiu žen, jak jinde se jeví. Německo bylo vedle Ra-

kouska jedinou kulturní zemí, kde studium žen není rovnoprávným se studiem mužů. V Severní Americe připustilo „Oberlin College“ ženy již roku 1833. V r. 1886 stávalo 266 ženských kolegií a 263 smíšených. Ve Francii dosáhla žena poprvé v r. 1861 na universitě v Lyonu hodnosti doktorské, pak r. 1860 a od r. 1860 jest počet žen studujících ve Francii dosti stálý. V Anglii byly již r. 1878 veškery ženy připuštěny ke všem zkouškám a ke všem akademickým hodnostem. Zcela přístupny jsou ženám university ve Švýcařích již skoro 100 let, ve Švédsku od r. 1870, v Dánsku, Finsku, Holandsku a Indii od r. 1875, v Belgii a Itálii od r. 1876, v Australii od r. 1878, v Norvéžsku od r. 1884, v Islandě od r. 1886, v Uhrách od r. 1895. V zimním semestru 1895-96 hospitovalo na universitách 153 žen. Hodnosti doktora veškerého lékařství dosáhlo loni ve Švýcařích 201 žen. V Rusku vyvinuly se v letech 80tých z kursů babských kursy lékařské, na nichž zapsáno 1091 studentek, ze kterých hodnosti doktorské dosáhlo 700. Roku 1882 byly tyto kursy z politických příčin uzavřeny. Car Mikuláš II. však otevřel je opět po svém nastolení a propůjčil lékařkám právo, že nejen smějí hospitovati ve státních nemocnicích, ale i v hodnosti své stoupati až na čefa oddělení, a že mohou také zastávati úřad obecních a městských lékařů. V Anglii odbylo v letech 1877—95 ze studentek ústavů „London School of Medicine for Women“ a „Royal Free Hospital“ 183 lékařskou státní zkoušku a v celé Anglii bylo jich 260. V Americe podstoupila r. 1849 první studentka zkoušku. Počet žen studovaných obnáší tam na 60.000, studujících 65.000. Jest skoro jisto, že letos usadí se čeští bratři křesť škol v Praze, což přemnozí rodičové uslyší s radostí. V jich internátech a veřejných školách najde tak mnohý jejich synáček nejpečlivějšího ošetření. Bratři mají členy skoro ze všech rakouských slovanských národností, mají školy polské, slovanskou školu na Balkáně, nedávno otevřeli školu slovinskou v Gorici, brzy přijde na řadu škola česká. Myšlénka bratrských škol je na výsost časová, i dlužno ji podporovati ze všech sil, majt jich školy veliký sociální význam. Jsou to

školy lidové, národní, měšťanské, pokračovací, řemeslné a vůbec odborné; zřizují i svá paedagogia. Ve Francii bratrská škola obchodní, námořní a řemeslnická patří k nejlepším vůbec. Poněvadž u nás odborné školy jsou téměř všechny bezkonfessijsní. budou mít bratrské školy toho druhu nejen výtečné pole působnosti, ale dodělají se zajisté i výborného úspěchu. Lid naše bezkonfessijsní akademie a pokračovací školy, které namnoze ničí trochu toho semene křesťanského, které doma a v obecné škole bylo zaseto, nenávidí, ale při úplném nedostatku energie a všeobecně zavladnuvší metodě, ponechávají vše vládnoucím v národě živlům, neví si pomoci; jen tiše hubuje a nařiká nad zkaženou mládeží Nuže, podporujme bratry, brzy list se obrátí.

Zpráva národohospodářské (Česká společnost národohospodářská. Hypoteční banka a pozemkové zadlužení. Návrh chekového zákona.) R. 1895 pořádán jak známo sjezd národohospodářský. Velikými slovy, mocnými gesty a slavnostní tvář provázenými, odůvodňovali všichni naši Bohem nadaní řečníci (jmen netřeba uváděti) neodkladnou a velikou důležitost založení národohospodářské společnosti, jejíž hlavními úkoly má být poznání sebe sama po stránce hospodářské, tedy sdělení přesného hospodářského katastru, a pak, povšechně řečeno, činnost paedagogická, vychovávací. Ku provedení zvláště posledně zmíněného úkolu měl být založen stálý orgán společnosti, list Zadány stanovy společnosti, které již pouhým svým titulem uvedly policii na myšlenku, že zde snad vzniká zase jeden činitel tehdy následkem bezohledné opo-pice zvláště bujného radikalismu protidy-nastického, že to jedna z podpěr, které mají toho známého českého lva ještě více k nezřízeným skokům podporovat. Společnost se loni ustavila a po uplynutí prvního správního roku letošim březnem podala důkaz, že se vláda s téhle strany nemusila strachovati o život moc-nářství, poněvadž nejen že nic velezrád-ného nebo veřejný pořádek porušujícího nevykonala, nýbrž že takorča nic — nedořekneme. Pravil li Dr. Václav Šilený z Moravy, „že u nás se jen hodně politisuje na schůzích a Němci za nás pracují a dobývají,“ může za minulý

rok každý z nás beze všeho rozmyšlení ohledně o bo u národů pravdu tuto znova podepsati. Řekne se ovšem: začátek bývá zlý. Zajisté, že nelze jedním úsekem vymýtiti to, co během věků v naši povahu bylo vryto a co nyní celou naši společnost sevřenu drží. Přece však mohlo být více vykonáno podle řeči a naději od takových lidí ve společnost kladených, kteří sedí v různých našich samosprávných korporacích jako směrodatní a mocní zástupcové výrobních tříd. Vydání letáku „naše národohospodářská“, otázka, pro který nikdo z velmocných pánů jinak ani rukou nehnul, nežli cenu na leták povolil, pak podání stanov „průmyslové banky“ v Čechách a „českého obchodního družstva“ na Moravě daleko neuspokojí nikoho a podivením naplní každého, který čekal něco jiného než — malou myšku. Právili výbor, že se aspoň potřeba hospodářského vzdělání a hmotného povznesení našich širokých vrstev čím dále tím více pocituje a že zřízení okresních odborů české společnosti národohospodářské v Pardubicích co nejdříve se uskuteční a jiné na př. v Čáslavi a Chrudimi budou následovati, pak je těch výsledků summa summarum šlakovitě málo. Nadšení z r. 1895 minulo a společnost stojí tu „jako znamení usvědčující nejen zástupy nadšenců, ale zahanbující svou bezvýznamnosti, svou nemohoucností i její zakladatele, řiditele a udržovatele.“ Výbor svaiuje vinu na veřejnost. Ovšem 21 členů výboru s nepatrným počtem členstva nemůže činiti divy, ale 21 mužů cíle svého znalých, energických a obětavých může činiti více, než se dosud stalo. To je první rok, obyčejně rok krise, která snad v roce druhém zmizí. „Obzor národohospodářský“ svého času řekl o společnosti národohospodářské: „pro pány parádní řečníky z národohospodářského sjezdu máme jen zdvořilé pozvání, aby dokázali, dovedou li také něco lepšího než z tribun třímati prapor hospodářského zvelebení národa. „Hic Rhodus, hic salta!“ — Jednou zajisté z odůvodněných příčin smutného stavu zemědělství našeho je přílišná zadluženost, přivozená snad v posledních asi 15 letech klesáním cen plodinových. Příčiny dřívějšího již obrovského zadlužení pozemkového jsou různé a jejich původ pro zemědělce ne příliš pochvalný.

A tak naděláno dřive (dnes bohudík je již jinak) mnohdy snad s jistou lehkomyšlností dluhů, které za dnešních zlých dob zemědělství tvoří těžké, ba nesnesitelné břemeno. Namnoze jen pod tímto břemenem hyne český rolník, mizí celý stav a s ním důležitý článek v řetězu hospodářského našeho života. A přece je to „břímě, které dá se zmenšit“ pomocí ústavu, který nefidí se zásadami zisku, výdělků, jako činitelé, kteří našeho zemědělce do poměrů tak smutných přivedly. Od r 1865, kdy hypoteční banka česká založena, měněny stanovy její, snižována míra úroková a činěna vůbec opatření, která by ústav požadavkům skutečných potřeb přizpůsobila. Není pochyby, že se to nepodařilo vždycky plnou měrou. Následkem toho zvláště v posledních několika letech působnost hypot. banky klesala zajisté k velké škodě jak stavu, jemuž má prospívati, tak i ústavu samého. Návrhy mající tomu odpomoci byly různé a nelze popřít, že nešťastnějším byl onen, v němž bylo se přimlouváno za to, aby hypot. banka hleděla si pilněji konverse (přeměny) cizích pohledávek hypotekárních, ovšem zvláště takových, které jsou výše zúčtovatelné, než by u banky byly. Vzhledem k tomu, že hypot. banka poskytuje zápůjčky na 4% úrok a že stačí i ½% splátka umořovací, žasnouti musí každý, jak je pak možno, že ještě před šesti roky největší množství dluhů v knihách pozemkových zapsaných pohybovalo se mezi 5—7% (viz důkladné pojednání prof. dr. Alb. Bráfa v „Obzoru národohospodářském“). Leč, snad se poměry od té doby změnily? Mnoho ne, aspoň ne valně. Dokazuje to stále a stále upozorňování na výhody ochotou hypoteční banky poskytované, která jde ku př. tak daleko,

že stačí docela prostá, jednoduchá žádost na hypot. banku o konversi a banka sama veškerou práci právnícké, s výmazem, převodem a vkladem spojené, obstará při útratách, které jsou, když je přirovnáme k útratám, jež jinde každý platiti by musil, směšně malé. Blankety a potřebné instrukce dostane každý na požádání. Bohužel, že se vzdor tomu poměry hypot. zadlužení ani v roce 1895 mnoho k lepšímu nezměnily, jak vykazuje statistika o tom právě vydaná. Stůjž zde jen: za rok 1895 konvertováno v Čechách pohledávek obnosem přes 11 a ½ mill. zl., na Moravě přes 4 a ¼ mill. zl., v Dol. Rakousích však přes 22 mill. zl., ač hypot. dluhy v Čechách činí 32% všech dluhů předlitavských a Dol. Rakousy pouze přes 19%. Škoda těch millionů, které každoročně tak zbůhdarma se vyhazují! — Ještě několik slov o vysoce zajímavé a důležité předloze zákona, která hned po velikonocích dostati se má na denní pořádek nové poslanecké sněmovny, která meritorního dosud nic nevykonala, nejsou ani s pilnými návrhy hotova. Je to předloha zákona chekového, k němuž ději se přípravy již desíletí. Chek, t. j. poukázka na kasíra nebo bankéře, na něhož uloženo jisté depot (kapitál), je znám každému, kdo se ve světě, zvláště v Anglii a Americe pohlédl. U nás je to jakási exotická květina, která zatím daří se jakž takž při poštovní spořitelně, kde užívání cheku a zařízení clearingového (t. j. odúčtovacího), ač není pro pošt. spořitelnu název správný, stále stoupá. Snad někdy o tom více; zatím stůjž zde, že bude-li zavedena u nás zlatá měna, bude mít chek, jako náhrada a úspora skutečného placení, i u nás význam veliký.

* * *

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdlé. (Pokr.) — Pojišťování pro případ stáří a neschopnosti ku práci (invalidity). jt. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrdle

(Pokračování.)

III. Jiné proudy katolického života.

R. 1895. položil kanovník Dr. Mikuláš Karlach základ k družině pro kat. organizaci v král. Českém. Řád družiny potvrdil Jeho Eminenci a údy její jmenuje také Jeho Eminenci a vláda a policie byly o tom uvědoměny. Družina pracuje tiše s vyloučením veřejnosti a proto nebudu se o ní rozepisovati; řeknu jen tolik, že katolický arcidiecéšní sjezd v Příbrami vyšel z této družiny a že katolický diecéšní sjezd v Táboře byl nejvíce podporován touto družinou a že částečný popud, abychom se voleb účastnili, děkujeme také některým členům družiny. Ovšem že sestoupilo se vždy několik pánů v komité, aby mohli veřejně jeduati a působiti.

V čele družiny stojí Vojtěch hrabě Schönborn, který ponejprv veřejně vystoupil na kat. sjezdě v Brně, který zahájil sjezd v Příbrami a jenž předsedal sjezdu v Táboře.

V Hradci Králové povstalo r. 1894. zmíněné tiskové družstvo. Koupilo tiskárnu, staví dům, má svůj list a letos chystá se slaviti velikolepý diecéšní sjezd. Toto družstvo, s nímž jsme v důvěrném spojení, má pro katolicismus v Čechách velkou důležitost a čeká ho stkvělá budoucnost. V čele stojí Msgr. Dr. Al. Frýdek, kapitulní děkan a generální vikář. Podobné družstvo má býti ještě letos založeno v Litoměřicku a mělo by založeno býti i v Budějovicku.

R. 1896. založil kanovník Dr. Josef Burian „Katolický lidový spolek pro Prahu a okolí“. Jeho účelem bylo získati pro katolické idee řemeslníky, živnostníky a vůbec malovýrobné kruhy. Spolek získal si v krátké době veliké populárnosti v kruzích pražských, hlavně ovšem mezi katolíky, a utkal se již nejednou velice prudce s pokrokaři, socialisty a zuřivými Mladočechy. Spolek začal pěstovati heslo: „Svůj k svému“ a obrátil ostrou frontu proti židům, a právě tímto spolkem slavil antisemitismus svůj první a slavný vjezd do

Prahy. Spolek má 220 členů, ale na jeho schůzích bývá mimo to přítomno na sta hostů, ba do schůze v Konviktě loni pořádané dostavilo se přes 800 účastníků. S úspěchem řečnická tu P. Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra v Praze. Ve výboru zasedají advokát a majetník tiskárny, dělníci, řemeslníci, soukromí úředníci a kaplani.

Katolická organisace zaelila se již na různých místech a v různých směrech, ale scházel nám dosud společný, veliký politický orgán — „Katolické Listy“. Nyní máme i ty. Plán k nim vyšel opět z družiny pro katolickou organisaci. Byl to perný kus práce.

Po těchto přípravách měli jsme se pustiti ve volební boj do říšské rady. Máme či nemáme se účastniti, to byla otázka, o níž mnoho uvažováno. Zvítězil náhled, že začátek jednou učiněn býti musí. Doufalo se, že snad aspoň dr. Horský zvítězí. Nestalo se, ale bylo přece dobře, že se vystoupilo. Poznali jsme své postavení, a to znamená mnoho.

Za předsedu zemského volebního výboru katolické národní strany zvolili jsme si p. hraběte Vojt. Schönborna, za zapisovatele P. Jos. Šimona. Pracovalo komité širší a užší. Kurie V. byla ponechána zvláštnímu odboru, v němž zasedali přední osoby křesťansko-socialního hnutí z Prahy v čele s Dr. Rud. Horským.

Provolání národní strany katolické v Čechách vypracoval kan. J. Kuchynka. Za kandidáty bylo nám navrženo hojně osob, ale jednak novota naší věci, snad i neznalost našich zásad, jednak strach před klerikalismem a bázeň před národním pranýřem držela mnohé zpět, že kandidatury nepřijali, nebo již přijaté se zřekli.

S Mladočechy jsme zásadně v kompromis vejíti nechtěli, a oni by ho nebyli zajisté vůbec ani přijali, nebo zamítli kompromis se Staročechy, nás mnohem silnějšími, za to se Staročechy vázala nás společná minulost a s nimi máme mnohé společné zásady i v přítomnosti.

Říkali ovšem někteří, že Staročeši přijali kompromis s Mladočechy při volbách obecních v Praze a že by byli padli do náručí Mladočechům i nyní při volbách do říšské rady, a kdyby Mladočeši jejich nabídku byli přijali, že by nyní stáli proti nám v protivném táboře jako Mladočeši, ale při volbách rozhodují čísla a ne sentimentální, byť i dosti oprávněné názory, a proto byly vyhledávány styky s vůdci staročeskými, aby podporovali naše kandidáty a my že budeme zase podporovati kandidáty jejich. U některých Staročechů bylo znáti dosti neochoty vejíti s námi v kompromis, ale konečně strana jejich učinila to přece s výhradou, že vylučují z volební listiny pp.: Dr. Rud. Horského a Rud. Vrbu. *)

Ve skupině venkovských obcí samostatně jsme kandidovali: p. Antonína Peyra, rolníka a starostu ve Svěmyslicích, pro okres Karlín atd.; p. Vojtěcha Mertla, rolníka ve Vranovicích, pro okres Příbram atd.; p. Václava Strouhala, nájemce dvora na Opálce u Klatov, pro okres Plzeň atd.; a společně se Staro-

*) Je to asi nejcharakterističtější událostí posledních voleb, o níž nechť všichni pilně přemýšlejí. Dva, na něž nejvíce počítáno, zamítnuti. Tak dána rána práci celé strany. Tato věc měla by býti vyšetřena a objasněna. Staročeši ukázali se tak většími našimi politickými odpůrci než mladočeši. Křesťanství socialové, nenechte tu věc nepovšimnutu. Ať je jasno!

čechy p. Fr. Šabatu ml., rolníka ve Vrbici, pro okres Rychnov nad Kněžnou atd. — Ve skupině měst měli jsme společného kandidáta se Staročechy pana JUDr. Jana Rybu, advokáta v Hradci Králové.

Agitace našich kandidátů pro mandát, aspoň pokud z novin souditi mohu, byla nepatrná, a agitace naše pro ně mimo „Katolické Listy“ a volební plakáty, jež jim byly rozeslány, byla rovněž téměř skrovná. Neuměli jsme v tom jaksi dobře chodit a oni, aspoň někteří z nich, asi taky ne, a s celou akcí začali jsme vůbec velice pozdě.

Mnohem čilejší život panoval v naší straně pro volby v V. kurii. Jmenovati kandidáta poslanectví pro Prahu, Karlín a Smíchov vyhradil si Katolický lidový spolek, pro ostatní v V. kurii volil kandidáty odbor a schvaloval je volební výbor.

Odbor si vypracoval situační mapu, v níž vyznačil, kolik máme ve kterém volebním okrese V. kurie katolických spolků a kde jest tedy naše strana zorganizována a kde nikoliv. Zajímavou tuto statistiku zde uvedu do slova, aby se vědělo, kde se pracovalo a kde nikoliv. Píši to, ne abych káral, ale abych na mezery upozornil a čtenáře povzbudil, aby je vyplnili.

I. okres. Prahu pomínu, tu je katolický spolkový život všeobecně znám. Vadil nám Smíchov a Karlín, kde katolických spolků (Vincenciánské nebo Cyrillské jednoty pomíjím, anýť veřejně nevystupují) naprosto nebylo.*)

II. okres má kat. spolky: na Zbraslavi, v Libšicích, na Kladně, v Unhošti, v Mýtě u Zbirova, v Berouně a v Lounech. Oproti tomu: Slané, Nové Strašecí, Rakovník, Křivoklát a Hořovice nemají katolických spolků.

III., IV., V. a VI. okresy jsou německé.

VII. okres má naše spolky: v Turnově, na Mělnice, v Roudnici, v Černoušku, v Dolních Beřkovicích a v Brandýse nad Labem. Nemáme jich: v Mladé Boleslavi, v Nových Benátkách, v Českém Dubě, v Mnichově Hradišti, v Bělé pod Bezdězem a ve Velvarech.

VIII. a IX. okresy jsou německé.

X. okres má kat. spolek jedině v Heřmanově Městci a v Jilemnici. Kat. spolků nemají: Jičín, Nová Paka, Hořice, Nový Bydžov, Chlumeč, Poděbrady, Nymburk, Libáň, Sobotka, Železný Brod, Lomnice a Semily.***) Zde, jak viděti, pro katolickou věc úžasně málo bylo pracováno.

XI. okres má katolické spolky: v Hradci Králové, Novém Městě nad Metují, v Dobrušce, v Náchodě, Hronově, Zbečniku, Velké Dřevíči, Rokytníku, Velké Poříčí, České Čermné, Červeném Kostelci, ve Žďárkách, v Třebechovicích, na Slezském Předměstí u Hradce Králové, v Bohuslavicích, v České Skalici, v Úpici, v Suchovršicích, v Polici, Rovni, v Sezemicích, v Chrudimi a v Chrastí. Nemají katolických spolků: Holice, Nechanice, Jaroměř a Opočno.

XII. okres má katolické spolky: v Litomyšli, v Poličce, Hlinsku, Kostelci nad Orlicí, Ústí nad Orlicí, v Horním Jelení, v Proseči, Řepníkách, v Luži, v Rychmburku, ve Vamberku, v Chlenech, v Hnátnici a Dolní Dobrouči. Nemají kat. spolků: Vys. Mýto, Skuteč, Rychnov n. Kn. a Žamberk.

*) Pozn. red. V Karlíně a na Smíchově se právě nyní spolek kat. jinochů a mužů zakládá.

**) Pozn. red. Právě volby daly počátek k novému křesť. socialnímu spolku v Semilech a Katolické národní Jednoty v Novém Bydžově.

XIII. okres má katolické spolky: v Čáslavi, v Krucemburku, v Modletíně, v Příbyslavi, Humpolci, Kežlicích, v Polné, v Přelouči. Nemáme kat. spolků: v Habrech, v Ném. Brodě, ve Štokách, Ledči, v Dolních Královicích, v Kutné Hoře a Uhlířských Janovicích.

XIV. okres má kat. spolky: v Červ. Pečkách, v Písnici u Březan a v Neveklově. Nemají kat. spolků: Kouržim, Český Brod, Černý Kostelec, Říčany, Kr. Vinohrady, *) Žižkov, Jílové, Benešov, Vlašim.

XV. okres má kat. spolky: v Pelhřimově, v Sedlčanech, ve Vltavotýně, v Kardašově Řečici a ve Pleších. Nemají kat. spolků: Tábor, Mladá Vožice, Soběslav, Počátky, Kamenice n. Lipou, Sedlec, Votice, Milevsko, Bechyně, Hluboká, Lišov, Veselí n. L., Lomnice n. Luž.

XVI. okres má katol. spolky: v Č. Budějovicích, v Jindř. Hradci a v Třeboni. Okres jest z většiny německý a proto nevíme, kde všude kat. spolky jsou a kde nikoliv.

Již tento obrazec ukazuje, že byla volební situace pro nás v V. kurii vůbec velice těžká a v některých okresích zcela beznadějná. A tuto situaci nám ještě více stěžovalo nepřímé volení pro V. kurii; býti volení přímé, byli by kněží, kat. spolky a vůbec katolíci prorazili v četných obcích a byly by vyšly z osudí volebního mnohem větší menšiny, než se nám ve skutečnosti objevily. I pomýšlel volební výbor na to, aby aspoň tři naši socialní předáci kandidovali v nejlepších okresích, aby aspoň ti dosáhli buď vítězství nebo čestné menšiny. Z té příčiny byl určen pro pana P. Rud. Horského: okres Hradec-Náchod, pro p. Tom. Jirouška: Litomyšl, a pro p. P. Rud. Vrba: Tábor, okres hlavně rolnický. Ale pan Dr. Rud. Horský uposlechnuv blasů z okresu Příbram-Písek, obral si za své působitě, hledíc ke katolickým spolkům, mnohem zanedbanější okres než byl Náchodský, i byl tedy p. R. Vrbovi svěřen okres tento a do ostatních okresů byli dáni sčítací kandidáti: pánové Ed. Bystřický, Fr. Satorie, Václ. Stupka, Václ. Wainar, Václ. Vácha a Václ. Žižka, samí to buď dělníci, buď řemeslníci.

Provolání křesťansko-socialní strany v Čechách bylo velice vzletné a podepsali je pp.: Dr. Rud. Horský, Václ. Žižka, Tom. Jos. Jiroušek, Leop. Havelka a Jos. Brož. Na zvláštní výtisky tohoto svolání a plakáty připojeny byly podpisy dělníků, řemeslníků a rolníků ze všech míst křesťansko-socialní organizace v království Českém. Mimo to bylo do jejich okresů rozesláno množství volebních letáků.

V Praze navrhl Kat. lidový spolek za kandidáta V. kurie P. Jos. Šimona, jehož kandidaturu zemský volební výbor národní strany katolické schválil.

Zápas začal. První na agitace vyjel Dr. Rud. Horský a podnikal ve svém volebním okresu s nepřátely tuhý zápas. Za ním vyjeli do svých okresů pp. Rud. Vrba, Tom. Jiroušek a z ostatních nejvíce se přičiňovali pp. Fr. Satorie a Ed. Bystřický. V Praze pak samé p. Václ. Kotrba se svými katolickými lidovci jeví s naší strany nejčilejší život. Schůze střídali se na Letné, v Karlíně, na Smíchově, na Malé Straně a několikrát ve sv.-Václ. záložně, v nichž kandidát poslanectví, p. P. Jos. Šimon, hlásal nadšenými slovy svůj program. Vyškolení řečníci, hlavně z Lidového spolku, statečně mu pomáhali.

---

*) Pozn. red. Právě mezi volbami povstal křesť. socialní spolek na Král. Vinohradech a bude prý založen i v Benešově a v Uhlířských Janovicích.

Ale to vše bylo kapkou vody proti agitaci sociální demokracie, která opatřena hojným kapitálem, vedena četnými lidmi zaplavovala Čechy již celý rok napřed. Každou neděli rozjíždělo se po Čechách na 20 řečníků, kteří si lid svůj na volby připravovali, venkov organizovali a četným a divokým tiskem svým mysl lidu podpalovali. Kněze před lidem hanobili, maloživnostníky strašili bojkotem, nebudou-li s nimi voliti, židy velebili, a v otázkách národních a někde i náboženských chovali se velice zdržlivě, ale z opatrnosti a ne z přesvědčení. Nejsou prý nenárodní, ale mezinárodní. Lidu se chytli fantas a hnal se houfaě za nimi, někde je volili i rolníci i měšťané a chudý lid skoro vesměs. Nastane prý dělení pozemků mezi chudé a tu ovšem každý se snažil něco uloviti. Napřed ovšem musil voliti se sociálními demokraty, neboť to mu dodalo teprve práva na dělení.

Druhým naším nepřitelem byli Mladočeši. Hanobili nás v „Šípech“ a v samých „Národních Listech“ až hanba, jen aby nás u lidu zošklivili a o všecku přízeň připravili, ale nastojte, v četných obcích a městech při volbě volitelů do V. kurie nás najednou potřebovali. Nastala užší volba mezi Mladočechy a sociálními demokraty a jednalo se někde jen o několik hlasů a tu Mladočeši prosili našince — a tito všude pomohli, volíce ze dvou zel to menší. Bez pomoci katolíků a Staročechů byli by Mladočeši ztratili hojně hlasů a nebyli by tak silni vtáhli do říšské rady. Někde získali Mladočeši pomocí našincův celou farnost. V „Kat. Listech“ ze dne 19. března četl jsem o této pomoci velice instruktivní lokálku, i neváham ji zde podati:

„Počet hlasů mladočeských a židovsko-sociálních proti hlasům křesťanských sociálů překvapí zvláště cizinu, kteráž nezná našich poměrů. „Nár. Listy“ samy jásají nad vítězstvím, jakoby v opojení neviděly skutečnosti pro ně velice smutné. Mladočešství při volbách v V. kurii hrálo úlohu churavce, kteréhož podporovali, pod rameny drželi a vedli Staročesi a „klerikálové“. Na mnoha a mnoha místech byl by tento churavec rázem padl a nevstal, kdyby jeho podpěrači jen trochu od něho se odchýlili. Důkazů jest až přes příliš. Nejen v Semělech, ale i na jihu. Ku př. na Tábořsku v našem městě volili jsme 8 volitelů kompromisních. Mladočeši dali si za kandidáty lidi své, úplně spolehlivé, kteří jsou na hranicích radikalismu. Židů a židovských socialistů jest zde mnoho, a abychom těmto nepomohli k vítězství, nevydali jsme zvláštní kandidátní listiny. Výsledek! Přicházeli našinci s dotazem, koho mají voliti? Kompromisní, řekli jsme. Ne, takových neznabohů my voliti nebudeme. A světe, slyš! My, my klerikálové, my jsme jim musili domlouvati, je nutiti, a dalo to práce, než uposlechl. Příště prý toho už neudělají! Jednání naše zdánlivě bylo správné. Židovsko-sociální strana jen nepatrným počtem propadla. Našinc podrželi toho churavce „N. L.“ z V. kurie. A ještě okázalejší je to na venkově. Byl jsem také volebním gratis komisařem, slyšel jsem lid náš. Jen na naší osadě bylo zvoleno asi 7 volitelů, rozhodných katolíků.

Zprvu byli rozhodnuti voliti křesťanského sociala. Než — vyskytli se 4 kandidáti poslanectví. Lid se bál, že „prorazí“ žid. soc. Smetana. Proto při schůzi volitelů, svolané Holanským a Bašteckým, povstal jeden rolník a za souhlasu přítomných prosil, pravím, prosil, aby si páni ruce podali, se smířili, a jeden odstoupil, aby neprošel soc. demokrat. Kdež by patentování vlastenci ustoupili ku blahu vlasti! Bojovali. Ubozí volitelé, mezi nimi asi 4 duchovní, dali hlasy své raději těmto dvěma, a křesťanský social ne-

obdržel z celého hejtmanství hlasu žádného. Cizina neví, že naši drželi toho churavce! A odměna za to? Viz salonní výrazy „N. L.“, proti nimž volební výbor národní strany katolické podal ohrazení. Totéž očekáváme od „N. L.“ po volbě Břežnovského, ne od Mladočechů, jen od „N. L.“ Nievzácného. Postavte upadšího opilce, a on vás potřísni. Poďte vzteklému mrzákovi vypadlou berlu, a on vás berlou udeří.“

Vizme ještě, jak šeredně se nám Mladočeši odměňovali! V Studenci ku př. pomocí Mladočechů a židů prošel při volbě volitelův socialista proti katolíkovi, v Polné, Poličce a Červeném Kostelci pobrali Mladočeši našincům lístky od 80 do 150. V Písku by se byli Mladočeši bývali nejraději spojili se židy proti katolíkům, ale židé je zamítli a tak zvítězili Mladočeši jen pomocí katolíků.

Na jihu Čech stloukli Mladočeši kostelníka, že agitoval pro klerikála. Mladočechům pomáhali i protestanté a v Pojizeří mediani, četný jejich tisk, dobrá jejich organisace, a hlavně liberální učitelstvo, kteréž jest jejich nejsilnější a zároveň nejvěrnější baštou v Praze i na venkově. Obdivuhodnou sílu ukázali Mladočeši hlavně na Král. Vinohradech a v Žižkově, kdež majíce správu obce v rukou, porazili sociální demokracii.

Ačkoliv se všeobecně vědělo, jak čestně, šlechetně a obětavě chovali se katolíci při užších volbách mezi Mladočechy a sociálními demokraty, orgán Mladočechů, „Národní Listy“, bušil do klerikalů stále a tak surově a potupně, že musil volební výbor národní strany katolické dáti proti tomu štvání veřejné ohrazení. „Černá internacionála usiluje prý o zničení ústrojí českého, o zlehčení pojmu vlast, jest prosta českého rozumu a českého citu a národ a vlast nemá pro ni prázdné ceny.“

(Dokonč.)

K svato-Vojtěšským slavnostem.

»Máme jakousi nehodu s patrony zemskými: jeden nežil, jiný má dvě těla . . . .«
»Čas« č. 17. r. 1897.

Nebude od nás zajisté nikdo očekávati, abychom vypisovali život svatého Vojtěcha, nebo dokonce průběh třídních slavností, za příčinou 900leté památky jeho úmrtí na Hradčanech pořádaných. Ba ani dějinný význam jeho biskupování nechceme vyličovati. Chceme zachytiti spíše několik kulturních momentů z velkolepé této slavnosti.

Slavnosti byly velkolepé. Že se jich účastnilo sta kněží, je ovšem přirozené. Že ale nedělního průvodu účastnilo se na 20.000 mužů různých spolků a lidu na 100.000, je důkazem, že liberalismus, radikalismus a socialismus nedovedly dosud vymýtiti z lidu vlastenecké a národní tradice dějinné, jež druhdy byly jeho svatým štítem. Vzpomeňme si jen, jakého úsilí vyžadují všelijaké ty slavnosti sokolské, politické, a podobné jiné. Po celé měsíce konají se tu přípravy, denně agituje se v novinách a láká se lid líčením těch věcí, které přijíti mají. Nad to pak zábavy, velkolepá podívaná a jiné atrakce působí ra ty, kteří neuvědomělými jsouce, slavností by se stranili. Při svato-Vojtěšské slavnosti všeho toho nebylo. Laické žurnály spokojily se malými

oznámeními v rubrikách referentských, liberální listy pak trhaly svatozář s hlavy sv. patrona a tendenčním líčením života a působení jeho hleděly učiniti jej u lidu mužem nesympatickým, ano nepřátelským. Katolické listy pak mají na veřejné mínění vliv jen nepatrný. I přípravy byly nehlučné, kratinké. A přec takový velkolepý výsledek! A bylo to jádro lidu, který se slavností účastnil, ne ti, kteří své denní rozumy a náhledy mají z ranního žurnálu, nýbrž byly to ty davy, které tvořily a tvoří národ a jeho dějiny, jak nedávno vyličoval znamenitý spisovatel v historickém článku našeho listu.

Vězí tedy v lidu našem mimo ten liberální, moderní sobecký národní šovinism, který v beznárodním socialismu tak smutně je trestán metlou vlastních hříchů, ještě jiné vědomí, národní, to vědomí, které ne v sobectví, ale v mravní a historické ideji má své jádro. Slavnosti měly v prvé řadě ráz náboženský, ale právě toto velkolepé účastenství lidu dalo mu ráz národně-historický, ba vzpomeneme-li, že i německý kat. lid se jich účastnil, ráz historicko-právní ve smyslu státoprávním. Tu vystoupila na venek ta idea česká a národní, jejichž středem jsou sv. Cyrill a Methoděj jako křesťitelé národa československého, sv. Ludmila a sv. Václav jako největší národa dobrodinci, kteří přivedením k platnosti křesťanské vzdělanosti zachránili ho dle Palackého a jednomyslného úsudku všech před osudem zhynuvších Slovanů polabských, sv. Vojtěch a ostatní prvokřesťanští patronové a posvětitelé národní, k jichž praporu národ po staletí se přiznával, pod nímž upravoval svůj národní byt, dospíval k nejvyššímu rozkvětu vzdělanosti, jakéž do dnes nedostihl, upravoval své království a hájil jeho hranice proti nepřátelům. Tato národní a vlastenecká idea sv. Václavská a sv. Vojtěšská, kterou za doby husitské a česko-bratrské byl národ ku své osudné škodě na čas zradil, postaviv na její místo jednu tendenci revoluční, pak pansofistický humanism a úzkoprsý fanatism frakcí, propukla opět novou silou při slavnostech sv. Vojtěšských. Touto ideou byl národ český před stoletím zachráněn znovu, a ze spánku vyburcován, na Moravě veškeren kat. lid ještě z ní žije a probouzí se i k politickému vědomí katolickému, i ukazuje tudíž také nám, kde jest ta cesta, po níž i český lid z království dlužno vésti k šťastné budoucnosti. Antisemitism, křesťanský socialism, státoprávnictví a jiné a jiné proudy moderní jsou hesla sice dobrá, časová, mají i moc, ale jsou to přece jen proudy moderní, časové, které nepostrádají sice ani mravního podkladu, ale nemají síly a posvěcení věkovitého. Jedna jest idea československá věkovitá, mravní, náboženská, národní, vlastenecká, životní i ideální, svatá a osvědčená. a to jest idea, jež pojí se k jmenům sv. patronů našich. Jestliže někdo může nám pomoci, pravil při vážné příležitosti muž-stařec, výborný znatel dějin i znatel socialně rozbouřené přítomnosti. muž, který půl věku na veřejném životě, byť i jaksi v ústraní jako pozorovatel, spisovatel a kazatel, bral nejživějšího podílu, pomoci dnes ze všech těch béd našich při hledání nových cest obrodních, jsou to jedině naši sv. patronové. Myslí patrně nejen na jich přímluvu, úctou k nim stupňovanou, ale měl na mysli i obrodní význam této ideji. A idea ta v lidu je; ani moderní husitství a česko-bratrství, ani zednářské revolucionářství, ani smutně pověstný liberalismus, ani nový pokrokářský, zbédovaný humanism nedovedly ji zničiti. Hle, co děkujeme svým patronům, neboť je to i jejich dílo. Lid patrně cítí ještě česky, cítí namnoze ještě v duchu našich slavných předků, cítí ještě v duchu svých dějin. Zde tedy jistě dalo by se ještě mnoho docílit; zde náš program vše obsahující.

Druhým charakteristickým momentem je způsob, jak chovaly se při slavnostech sv. Vojtěšských všesky ty žurnály, které zovou se svobodomyšlnými. Jedny chovaly se negativně, druhé pod rouškou vědecké kritiky, založené na povídačkách a překrouceninách, tupily sv. Vojtěcha sarkasmem a pomluvami. Citát z „Času“ svrchu uvedený může sloužiti asi za charakteristiku těchto. Při tom dlužno podotknouti, že tyto žurnály odbývaly věc na druhém místě, bez obvyklých boucharonských rozčilování, to patrně proto, aby bylo zřejmo, jak malicherná to pro ně záležitost.

Jaký výklad dáme tomuto chování? Má za příčinu jen náboženskou skepci, onen liberalismus, který neuznává konfessijnosti? Jsou zajisté hlavními příčinami, ale ne jedinými. Osoba sv. Vojtěcha má zajisté i význam eminentně národní. Zde nepadá na váhu, jakého smýšlení byl sám sv. Vojtěch, zde jedná se o to, jaký význam dával mu český národ. A český národ po staletí sblížel k němu jako ku světci národnímu, se sv. Václavem nerozlučně spojenému, na úctě k němu zahríval i svou lásku k vlasti, oddaností a láskou k němu přiváděl se v dobách zlých k nejtěžším obětem. Patře k církvi katolické, která objímá a obsahuje v lůně svém všesky národy, ve sv. Vojtěchu a ostatních patronech viděl něco výhradně svého, abychom tak řekli, československou, národní konfessi. Tato národní idea katolická má nad to tu přednost, že panovala v národě téměř po celou tu dobu, co národ přišel ke kulturnímu sebevědomí, že tedy veškerý devítistiletý život národa byl v ní vtělen. Dalo by se tedy očekávati, že v době naší, kdy národní sebevědomí opět tak velice se pěstuje jako idea národa českého nejprvnější, že v době, kdy mezinárodní židovská internacionála proti ní povstává nebezpečněji, nežli tomu bylo i v době českého protestantismu, kdy spojenci odpadlých Čechů byli aspoň křesťané, byť i Švédové nebo Němci, že v této době i liberální listy uchopí se vzácného jubilea, aby, když už nechťi myšlenku národní posvěcovati a upevňovati myšlenkou náboženskou, aspoň přivedly národ v nadšený souhlas s národními a vlasteneckými tradicemi, které po staletí slučovaly český lid. Ale co jme viděli?

„Máme jakousi nehodu se svými zemskými patrony“ . . . .! zněla ta věta. Je tomu tak. Nikoliv ovšem ve smyslu uvedeného citátu. Máme s nimi tu nehodu charakteristickou, že na zničení a ztupení jednoho z nich, sv. Jana, naši liberálové pro důvody a pro zbraň uchýlili se do Němec, k docentu Abelu, bídně zhynulému neznámému pamfletáři, a na zostuzení druhého zašli si — opět do Němec, k historiku Gfrörerovi. Ten to byl totiž, který vyslovil domněnku, že sv. Vojtěch učinil se nástrojem římsko-německého císaře, ačkoliv i od Němců byl se svou domněnkou naprosto poražen. Tato domněnka, vyslovená ve formě nejmodernější, asi 40 let staré theorii o světě katolicko-německém a ortodoxně východním, ohřívána byla právě proti sv. Vojtěchu. Že takových proudů západních a východních v době sv. Vojtěcha nebylo, poněvadž východ řecký už dávno spal spánek smrti a slovanského východu vůbec ještě nebylo, ví každý školák. Tyto theorie datují se teprve od Danilevského a Leontjeva a jsou násilné a nepravdivé. Proti dvěma světcům, kteří patřili a patří k nejnárodnějším, musí zbraň poskytovat Němci pochybně jakosti! Nemáme-li v pravdě jistou nehodu se svými zemskými patrony?

Naši historikové zcela jiný podávají obraz o sv. Vojtěchu. Jak pěkně i Palacký ho vylíčil, jak energicky protestoval Kalousek proti tomu, aby

obraz jeho znešvařován byl domněnkami odněkud z Němec přinesenými. Ba Palacký ani nepraví, že by byl svatý Vojtěch, ač byl latinským biskupem proti slovanské bohoslužbě; že by byl v zemích polských proti ní býval, uvádí jen jako domněnku slovem „prý“, tedy jako domněnku, pravdě nepodobnou. Ekert, který je v těchto věcech autoritou, dí, že sv. Vojtěch byl přítelem slovanské liturgie.

Ale o to ani zde neběží. Zde jedná se o to, že naši liberálové vystoupili s potupami proti světcí, kterému národ dává národní význam, a že proti němu vystoupili se zbraněmi z Němec vypůjčenými. Kdo bude tu věřiti, že jen nedostatek víry a náboženského nadšení diktovaly tato slova? Zde mluvilo a psalo buď nepřátelství k církvi, které větší jest než všechny staleté tradice národní, větší než zájmy vlastenecké, anebo ještě jiné důvody, které jsou mimo národ, které vycházejí z cizí konfesse, nebo z tribunálu mezinárodního zednářství. Ať je tomu jakkoliv, tolik ukázaly sv. Vojtěšské slavnosti, že mezi námi jsou lidé a strany, jichž vlastenecká horování dlužno přijímati s největší opatrností, poněvadž i to, co jako výhradní staletá myšlénka národní a státoprávní s národem českým je spojeno, odbyvají cynickým pohrdáním a potupou. Kdo těchto svatých statkův a tradic si neváží, ten vůbec neváží si statkův ideálních, nesmýšlí poctivě s národem. K tomuto jednání dávají charakteristické pozadí židovsko-německé inserty.

Jako kulturní charakteristický moment možno též poznamenati naprosté neporozumění toho, co činilo sv. Vojtěcha v zemi nespokojeným a nešťastným. Katolíku nemůže to býti divno. Neboť ví, jaký dojem na sv. Vojtěcha učinila smrt Dětmarova, při níž tento si vytýkal, že nepřivedl jistě všechny Čechy k upřímnému křesťanství. Dále ví, že sv. Vojtěch žil život přísného askety. Katolíku a vůbec muži na vyšším stupni ušlechtilé vzdělanosti stojícímu je tedy zcela pochopitelno, když čte, že svatý Vojtěch byl v duši nad nekázní svého stádce znepokojován, že považoval se za nedostatečného pastýře, že bál se zodpovědnosti před Bohem. Proto ušel do kláštera a tam se kál, za sebe a svůj národ. Takové smýšlení a jednání je ovšem nesmírně vznešené, neobyčejné, ale že by bylo nepochopitelné, že by nervosností a vrtkavostí musilo býti vykládáno, něčeho podobného ani u liberála nikdo by nečekával. Smýšlení tak obmezené, pro vznešenost smýšlení nepřístupné a nezaujaté — toť věru zničující charakteristika našeho českého liberalismu. My věru výše jsme jej kladli, a on zatím nepřevyšuje úrovně ulic.

A tak ještě mnoho jiných charakteristických známek měly ty naše slavnosti sv.-Vojtěšské. Mnohé z nich zajisté ani našim čtenářům nezůstaly tajny. My aspoň tyto jsme zachytili, abychom nenechali bez zmínky velkolepou slavnost, o níž při mnohonásobné literární produkci příležitostně nechtěli jsme již psáti úvahy jen historické.

—k.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Tělesa světová, v harmonických, hudebních poměrech sestavená, účelně sama ze sebe se pohybující, jsou bytosti rozumem opatřené, bohové. Nad tímto světem jest duch boží, intelligence věčná, sama sobě rovná, ode

všeho rozdílná, jež ony dvě prvotě, nekonečné a konečné, podle matematických zákonů a poměrů řídí, jež sídlí v ohni středovém. bohu samému nejvíce podobném; jako tento duch boží, tak i svět jest věčný. Pythagorovci totožní těleso skutečné s matematickým, jehož podstatu tvoří body matematické. Vysvětlují však tělesa skutečná nejen těmito body jednoduchými, ale také mezerou, prázdňem, ve kterém body jsou, jež jest podkladem bodů; a tak sestavují tělesa z prvotě nekonečné, prázdna, a z prvotě omezující, bodů. Duše lidská jest číslo samo sebe pohybující, výron ohně středového, na božské; přirozenosti účastenství mající. Za trest spojena je s tělem; jest nesmrtelná duše očištěné v životě záhrobním odplatu berou; duše neočištěné, jež očistiti se mohou, stěhují se do těl lidských a zvířecích; duše, jež se nemohou očistiti, jsou do podsvětí vrhány. Ctnost pokládá se za harmonii života duchového; i život pospolitý zakládá se na harmonii. A tak veškerou filosofií vládla matematika.

Zda uměla filosofie Pythagorická hojiti porušenou přirozenost lidskou?

8 Eleaté, jejichž hlavou jest Xenofanes v 6. stol., chtějíce prozkoumati bytost věcí hledali formálnou prvot bytnosti, ale užili spekulace metafysické. ve které kladli toliko jsoucnost trvalou a neměnlivou a zamítali vznikání věcí na prasto. Jejich soustavu nazvati lze tuhým, abstraktným monismem (monos jediný), který jest vyznačen těmito větami Xenofanovými: vše jest jedno a jedno jest vše. toto všejedno jest samo o sobě nerozděleno a nerozdělitelné, věčno a neměnlivo, jest rozumno, jest bohem. Ovšem z hlediště fysikálního předpokládali Eleaté vznik věcí z jistých pralátek, řkouce, že vznik ten jest lichý, zdánlivý; odpor tento mezi hledištěm metafysickým a fysikálním neodklidili. Parmenides dokazoval, že býti a mysliti je totéž, že smyslové nám nedávají svědectví o pravdě, že klamou. Zeno eleatský dokazoval, že není ani množství ani změny ani pohybu ani prostoru, že z hlediště fysikálního jest duše lidská smíšeninou čtyř živlů, tepla, studena, sucha, mokra, že podle čistého živlu převládajícího se řídí čistota a božství její.

Zda uměla filosofie eleatská hojiti porušenou přirozenost lidskou, vésti pokolení lidské k pravdě a mravnosti, k Bohu?

9. Mladší filosofové přírodní zaměnili v 5. stol. za dynamismus starších filosofů přírodních mechanismus: Empedokles, Anaxagoras, Leukippos a Demokritos Abderský.

Empedokles vykládá vznik a zánik všech věcí přirozených odměšováním a směřováním čtyř živlů: země, vody, vzduchu, ohně, příčin látkových, ku kterým se druží dvě příčiny ideální, mythické, síly pohybující, mythickou nutností řízené. láska a nenávisť, prvot pojící a dělicí. Zprvu byly mezi sebou čtyři živly smíšeny tvoříce kouli všecko v sobě chovající, ve které láska jediná vládla, jednotu nesmrtelnou, dokonalou, blaženou, boha nejblaženějšího. Než do této koule vnikla z povrchu nenávisť a nabyvši vrchu nad láskou odmísila živly, které se oddělily; načež se vzmohla opět láska, která nenávisťi odporující živly spojila, čímž povstal svět se svými tělesy. Nad vznikem světa vládne nutnost, od Empedokla za bohyni považovaná, která ve středu všehomíra sídlí, odtud svou působnost rozvinující. Svět, ve kterém živly spojovány jsou láskou a nenávisťí, mezi sebou bojujícími, jest v ustavičném toku a pohybu, tak že tělesa stále vznikají a zanikají, kdežto v oné prvotní kouli božské byl věčný a blažený klid; dobro a zlo, krása a ohyzdnost, pořádek

a nepořádek jsou vedle sebe, ba zlého a ošklivého jest více, než dobrého a krásného. Boj lásky a nenávisti ukončí se posléze vítězstvím lásky, jednotlivé věci tohoto světa zaniknou a všecko se vrátí k prvotní jednotě, božské kouli. Pak opět zvítězí nenávist a utvoří se svět; a tato střída trvati bude věčné. — — Také duše lidská jest smíšenina čtyř živlů, pohybována láskou a nenávistí; představy poznávací dějí se dvojm výronem živlů od věci poznanych a od duše poznávající. Božstvím jest duch blažený, sám sobě stačící, jenž se má k světu, jako jednota k množství, jako láska k rozdvojenosti; Bůh a světová síla lásky vše spojující zdá se býti totéž. Ethické názory o dobrém a zlém zakládají se na protivě sil světových, lásky a nenávisti.

Jako Empedokles, mluví také Anaxagoras o odměšování a směšování, má však nekonečné množství pralátek dílem stejnorodých, dílem nestejnorodých, a bytost božská, pouhý duch jest mu příčinou účelného pohybu, kterým pralátky se odměšují a směšují; než prvotě této účelnosti neužívá v jednotlivých případech vykládaje zjevy toliko příčinami přírodními a utíkaje se k duchu onomu, jako by tento byl deus ex machina, když zjevy nemůže vyložiti příčinami přírodními. Největší blaženost záleží v pomyslném poznání všeho míra. Všecko dobré pochází od ducha, všecko zlé od hmoty.

Pravými materialisty jsou Leukippos a Demokritos, atomisté, kteří vykládají vznik věcí prázdňem, t. j. nekonečným prostorem, a plností, t. j. nesčíslným počtem atomů stejnorodých, zevnější podobou a váhou rozdílných, od věčnosti nutné, bez příčiny, bez účelu, bez zákona se spojujících a odlučujících a nahodile věci skutečné tvořících.

Zda uměli mladší filosofové přírodní, zvláště oba poslední hojiti porušenou přirozenost lidskou?

10. Tyto směry řecké filosofie jsouce jednostrannými a proto chybnými nemohli uspokojiti ducha lidského po pravdě bažícího a způsobily, že Řekové pochybovali, zdali by pravdy bylo a zdali by se mohla poznati. Takový skepticismus byl počátkem sofistiky v 5. stol., která nejprve o pravdě pochybovala, potom ji na prasto zapřela. Není pravdy, není dobra, není božství, není náboženství; tak vykopali sofisté celé filosofii, jakož i veškerému životu právě lidskému, hrob. Protagoras se domníval, že pravdivým a dobrým jest co každý člověk jednotlivý v každé době jednotlivé pravdivým a dobrým považuje, a poněvadž považuje, byť i lidé mezi sebou si odporovali a jeden každý sám sobě v různých dobách, že člověk jednotlivý jest měřítkem pravdy a dobra, že pravda a dobro toliko v subjektivním představování člověka jednotlivého spočívá. Gorgias učil toto: Není nic; a kdyby něco bylo, nemohlo by se poznati; a kdyby se to poznati mohlo, nemohl by se tento poznatek s jiným sděliti.

Zda uměla sofistika hojiti porušenou přirozenost lidskou?

11. Filosofii od sofistů pohrbenou vzkřísil Sokrates v 5. stol., po něm ji dále vzdělal a zdokonalil Plato a po Platonovi Aristoteles. Toť jsou tři hvězdy první velikosti na obzoru pohanské filosofie řecké, jejichž památku slaviti bude veškeré pokolení lidské po všechny časy s vděčností, poněvadž položili základ jediné pravé filosofie křesťanské, jak později uslyšíme. Než zda tito tři filosofové uměli hojiti porušenou přirozenost lidskou?

Sokrates učí: Vědění dobrého a konání dobrého je totéž, proto nerozdílné; nikdo nemůže vědom chybiti anebo činiti příkoří, poněvadž ví-li někdo, že něco

jest dobré, také to zvolí nutně svou vůli poznáním určenou; kdo činí zlé, činí to ne úmyslně, ale nevěda, poněvadž dobré poznává nedokonale; nechť jest zlý zlým; kdyby někdo vědom lhal anebo křivdu činil, byl by lepším než ten, který nevěda lže anebo křivdu činí.

Plato mluví o bohu nejvyšším a o bozích podřízených, z nichž nejvyšší jsou duše hvězd, nižší daemonové aetherští, z aetheru utvoření, ještě nižší daemonové vzdušní a nejnižší vodní, jejichž těla jsou buď ze vzduchu anebo z vody. Svět vznikl třemi příčinami samostatnými: Bohem, hmotou a ideami; hmotu, příčinu látkovou, která věčně sama od sebe chaoticky, bez určité jakosti, slepou nutností bytuje, upravil Bůh, příčina účinnivá, podle idejí věčných a nezměnitelných. o sobě bytujících, jež nazvati lze příčinou vzornou, a ve svět ustrojil, jenž záleží z duše světové a těla světového; je tedy Bůh toliko strůjcem světa.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. »Velikonoce a vyhnání ďáblové. Socialisté. Ďáblové v redakci N. L. — Jazykové nařízení pro Moravu. Dědictví Komenského.«

Když na bilou sobotu zpívá se alleluja, vstalť jest, připomíná Bůh člověku největší div, nejdůležitější pravdu, nejpochoptitelnější výklad k lidskému životu největší vítězství nad světem a vším, co slovem tělo vrozumíváme. Hřichem kdys to lidské v člověku, to hmotné a nízké zvířetilo nad duchem božím, který člověku dán, aby panoval nad sebou a lidskou přirozeností svou. Z mrtvých vstáním Kristovým vítězství hmoty zničeno a překonáno. Velikonoce mají toto vítězství i v člověku uskutečňovati. Děje se to skutečně u mnohých, kteří vyhánějí ďábla z duší svých. V Písmě čte se, že ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by pohltil. Když o letošních svátcích velikonočních zpívali jsme své alleluja, kolem chrámů našich rozléhal se v dáli řev hrozný, neutuchající. To ti allelujem vyhnání ďáblové patrně jako řvoucí lvové z Písma lítali zběsile kolem a pohlcovali lidi, nestojící pod obrozujícím vlivem velikonočního alleluja; vlastně dávali se pohlcovati od lidí, aby v nitru jich upravili si své království. Tu opět přirozenost lidská u těchto lidí sklonila svou šíji do pout vášní, aby pak se ukázala ve své nízkosti, v celé své ohyzdnosti. Jestliže snad někomu je toto naše ďábelské pojmání věci proti myslí, nevnucujeme se mu; nám je jedno, ať hledá výklad

třeba u Zolova „Ête humaine“, člověka bestie. O letošních velikonočních musilo od neobyčejně mnoho lidí dáno býti ďáblům kvinde a výpověď z duší jejich. Vzpomeneme-li několikanasobných missií, za příčinou sv. vojtěšských slavností odbývaných, konečně i rádi přisvědčíme. My ale důvod, že hrozně mnoho ďáblů musilo býti na dovolené, vidíme v tom, že právě o svátcích panoval v Pražských hospodách a na ulicích řev, hluk a boj, jako málo kdy. Bylo patrné, že la bête humaine, ta lidská bestie, odtrhla se se řetězu. Socialisté internacionální a nacionální, pokrokáři a jiní zástupcové moderní vzdělanosti odbývali schůze, při nichž lítaly facky, tekla krev, hřměly nadávky, vedvody zlost, rozlicnost, fanaticism a p. Všichni tito zástupcové nejmodernější vzdělanosti vynadali si navzájem dle toho, k jaké patřili frakci, ničemů, zrádců a j. Pokud měli pravdu, nelze ovšem tak snadno říci. Podnět k tomu dalo prohlášení socialistické o českém stát. právu. Co jsme předešle řekli, potvrdilo se. Majitelé vlastnictví domnívali se, že státním právem socialisty zabijí. Ani pomyslení. Pravda je, že jistý počet hlasů socialisté by dnes po svém prohlášení neměli, ale to jsou hlasy, které pro stranu nemají významu. Jádro socialistické organizace vydrželo i tento ohnivý křest. Prohlásiti se proti nacionalismu a česk. státnímu právu znamená: úplně zlomit a přetrhnutí svazky s národem — nikoli jen s mlado-

čechy, nýbrž s národem. Ku kroku takovému, který ještě před několika lety byl nemyslitelný a znamenal by nejosudnější sebevraždu každé strany, odhodlali se socialisté patrně jen u vědomí své síly. A veškeré organizace socialistické stojí při nich. Proti nim vystoupili dělníci, kteří stojí mimo socialistickou organizaci. A tito dělníci a spojení s nimi vlastenečtí liberálové musili své schůze konati při zavřených dveřích, na vstupenky! A i tu, jako na Vinohradech, jednomu z předních vůdců dostalo se nejhrubších titulů. Národní a státoprávní myšlenka — a legitimace a vstupenky! Jaký pokrok. Že se socialisté učili u liberálů, vysvítá i z toho, jak socialisté krok svůj odůvodňovali. Hybeš v Brně a po něm i jiní pravili, že prý mladočeši státním právem jen klamou a svádějí lid (N. L. 16. dubna), a mluvili o našich liberálech vůbec jako o podvodnících, kteří národními fangličkami zastírají své sobectví a své cíle. Dle socialistů jsou tedy mladočeši „arcijezovity“ dle liberalistické fotografie. Můžeme jen gratulovati. Na odstranění konfessionality pracovali ještě svorně, když jedná se nyní o odstranění nationalnosti, brání se, ale co to platno? Zajímavé je, že odpor proti konfessionality a nepřátelství k církvi tvoří i na dále pouto, jež socialisty a liberály sblízuje a spřáteluje, ač prohloubiti mezi socialisty a ostatní organizací národní propast co největší, prohlásil Hybeš právě za cíl známého ohrazení. Už tedy staví se socialismus i proti základní organizaci dosavadní. — Že o velikonocích ďábel byl i v redakci liberální strany, rozumí se samo sebou; vždyť je tam jako doma. Má ale trochu nepřijemné postavení, nebo musí dělati zdvořilého a na všechny strany ohledy majícího dvořenina. Musí nositi cylindr, mluvíti cislajtánsky, tvářiti se po šlechticku, kopytko zakrývati vlastenectvím, státoprávníctvím a svůj čertovský jazyk držeti za zuby, aby se neprořekl. Kdyby on mohl jen přemoci svou náturu; někdy se mu to povede, někdy ale to nejde. Tak při Svatovojtěšských slavnostech celý svět nebyl by ho udržel, aby neprozradil svou židovsko-liberalistickou povahu, tu přes všecku opatrnost odhozeny vlastenectví, státoprávníctví, národní tradice, a objevila se pravá povaha. Než o tom mluvime

jinde. Však bedlivý čtenář liberálního žurnálu přes tu chvíli ucítí zápach, který neklame o duchu, z něhož vyšel. Tu jsou to vzdechy po vídeňském liberalismu, jež ho prozrazují, tu radostné zprávy, že křesťanští sociálové někde se potloukli a seprali, tu opět něco jiného. O velikonocích, kdy, jak jsme pravili, tolik čertů dostalo kvinde, slavná redakce byla jimi ovšem pilně navštěvována. O tom svědčí na př. článek ze dne 18. dubna. Všude, hořekoval spisovatel, reakce černá a jezovitská razi si dráhu. Vídeňští Němci už jí podlehl. Běda Rakousku, židů a liberálové, pokrokáři a osvětáři musí dělati místo křesťanskému socialismu! Jediná okolnost chrání ho před tmou středověku, česko-židovský, radikální — ovšem trochu ochočený — pokrokářský, národně vlastenecký liberalismus. Nedíme-li pravdu, řkouce, že o velikonocích Praha hemžila se ďábly vymetenými? — Jazykové nařízení vydáno též pro Moravu; že vydáno bylo zvlášť pro Čechy, obzvlášť pro Moravu, soudí se, že tak učiněno bylo pro to, aby na venek nemělo charakter státoprávní. Němci bouří proti němu dále, ovšem marně. Pokusili se o obstrukci, ale tato dělá více dojem směšnosti. Také smutně skončila demonstrační výprava rak. Němců do Němec. Vylili jim boty. — Dědictví Komenského mělo opět své valnou hromadu, na níž byla řeč též o literární organizaci; to, co jsme slyšeli z úst pana Beneše a jiných pánů, dokazuje, že učitelstvo chce si jak produkci literární, tak i konsumpci literátů od učitelstva nezávislých, v literárních poměrech osvojiti absolutní vliv a třídní panovačství.

Zprávy národo-hospodářské.
(Nedělní klid na drahách. Poštovní kongres světový dne 5. května 1897. Vyrovnání.) Zajímavý pokus rozšíření klidu nedělního též na dopravu železniční podniknout býti má v Rakousku, které v tomto směru ze všech sousedních států (vyjma snad jedině Švýcarsky) chce býti prvním. Ovšem, přijde-li vůbec ke skutečnému zavedení, poněvadž, jak se aspoň dosud říkalo, úspěšné kroky ku provedení této myšlenky provedeny by býti mohly jedině úmluvami mezinárodními anebo aspoň za soublasu států hraničících. Rozhodně však jest termin 1. ledna 1898, kdy se má počítati

s prováděním „klidu nedělního“, resp. omezením v dopravě nákladů, předčasný. Otázku tuto uvedl do proudu ministr železniční, pozvav správy všech drah soukromých v Rakousku ku poradě výnosem, v němž zároveň udány jsou hlavní body, jež dojeti mají uskutečnění. Klid nedělní má se týkati pouze nákladů, při čemž zase vyloučeny jsou náklady zkáze podléhající, dobytek a rychlozboží. Platiti má jen v neděli a pak v udaných 8 svátcích a sice od 4 hod ráno do 8 večer. Klidu užívati mají zřízeníci pokud možno doma, v rodině. Při každém bodu přidáno nějaké omezení a výjimka, ovšem odůvodněná při pokusných krocích zavésti tuto tak důležitou socialně-politickou reformu. Pokud z porad koncem dubna konaných zřejmo, nestaví se zástupci drah soukromých jaksi předem odmítavě proti zavedení klidu. Těžko jest ovšem říci, že by tak činili z ohledů humanních, že by jim bylo lito těch rodin a těch duší, pro které význam neděle neexistuje; spíše by se mysliti dalo, že jen obava před dobře a tuze provedenou organisací zřízeníci železničních, vzdor tomu, že táž před nedávnem výnosem vlády omezena, a pak naděje, že to snad nebude při tolika omezeních, ve výnosu vládním se nacházejících, tak zlé, pohnuly dráhy soukromé, že zadost učiniti chtějí socialně-politickému proudu doby. Silnou překážkou jest ovšem otázka hospodářská zde — spočívajíc v tom, že by dráhy nuceny byly ku rozmnožení jak personálu tak i vozů, kolejí a t. d. Důvody zajisté před kterými se bořiti budou ty nejkrásnější intence. Že by i v ohledu náboženském byla zamýšlená reforma důležitou, netřeba ani zvláště uváděti. Stůjž zde jenom povoláný hlas o potřebě zavedení či spíše zachování, obvyklého již klidu nedělního při zemědělství. Bývalý říditel hospodářské školy, Uhlíř, praví: „Musí se uznati, že pro čeládku a zemědělské dělnictvo a pro jeho mravní povznesení se u nás v nynější době mnoho neděje; třída ta jest sama sobě ponechána. A když se mimo to ještě ta troška zbožné myslí v ní potlačuje, když se jí ani v neděli příležitost neposkytuje, aby služby Boží navštěvovala, kde pak se mají její mysl a srdce povznést a k dobrému pozbu-

dití. Každý chlebodárce bere na sebe povinnost, starati se nejen o hmotné, nýbrž i o duševní a mravní blaho své čeládky.“ — Když se již mluví o dopravě, budiž zde uvedeno něco z jiného odvětví dopravního — se železničtím úzce spojeného, z poštovníctví. Jak známo, zahájen bude dne 5. května t. r. kongres světového spolku poštovního v hlavním městě Spojených států severoamerických, ve Washingtoně. Je to sjezd již pátý, ale první mimo Evropu, jaksi uzuáním za to, že mimo Egypt byly Spojené státy Americké jediným státem mimoevropským, jenž zastoupen byl na prvním kongresu světovém roku 1874, kdež vlastně „světový spolek poštovní“ založen. Že se tak vůbec stalo, jest největší, ba skoro jedinou zásluhou muže, který provedení této myšlenky věnoval svůj život. Věřte pisateli těchto řádků, že zavedení jediné světové řeči, nebo snad i jediného světového náboženství není myšlenkou o mnoho utopičtější, než jakou bylo před 30 lety založení světového spolku poštovního. A přece, v co ani fantasie Jindřicha Stephana, generálního poštmistra německého, jenž počátkem minul. měsíce zemřel, snad ani nevěřila, stalo se skutkem a dnes celá zeměkoule, kromě Číny (kde jsou však na pobřeží poštovní úřady států evropských) a svobodného státu Oranžského (v jižní Africe) bude spojena a řízena, aspoň co se zásilek listovních týče, jediným předpisem a jedinou vůlí. Není úkolem těchto řádků obšírně vypisovati první záblesk této myšlenky, zmíněným J. Stephanem propagované, ani další její postup a její uskutečnění. Budiž jen podotknuto, že se založení světové unie poštovní uznává jednohlasně za jedno z největších děl kulturních našeho století, o jehož důležitosti a účincích si přítomná generace, jako o mnohých jiných zjevch kolosální převraty způsobujících, ani ponětí učiniti nemůže. Před zavedením unie stál ku př. dopis od nás do jižní Ameriky asi 1 zlatý 50 kr.; aby poplatek řádně byl vyměřen, musil se zřízeníci pošt. z konce let šedesátých „prokousati“ tarifem (jen dopisů se týkajícím), jenž obsahoval 332 tiskových stran. Dnes stojí týž dopis do jižní Ameriky 10 kr. po případě 20 kr. a tarif pošty listovní

secvrkl se na dva řádky. Jaký obrovský účinek mělo zase toto zlacnění a usnadnění dopravy, dokazují následující čísla: Roku 1873 dopravováno ve státech k nynější unii náležejících ročně 33 mill. zásilek poštovních. Dnes dopravuje se jen v Evropě (počítaje v to i Turecko asijské) jedenačt miliard (!) kusů poštovn. zásilek čili asi průměrem 30 mill. denně! Ještě ohromnější jsou ovšem čísla ta, když se počítá s ostatními díly světa k unii patřícími. Jsou to skutečné ohromná čísla, dokazující zářící vítězství myšlenky kdysi snad utopistické. Třebas kongres ve Washingtoně nic podstatně nového nepřinesl, přece zajisté i tam učiněn bude další krok ku připojení zmíněný h dvou států, k spolku dosud nepatřících, a k úplné stejnosti tarifů poštovních na celé zeměkouli! — — O rakousko-uherském vyrovnání nemůžeme říci vzdor tomu, že se jím zejména celý minulý měsíc obě ministerstva a obě nově zvolené deputace kvotové horlivě zaměstnávaly, nic nového. Těžký příznak jeho dusí obě vlády, které by rády zbavily panovníka nutnosti, aby musil, třebas jen zatím na rok, otázku svým slovem rozhodnouti. Vyjednávání trvá nyní již půl druhého roku a teprve nyní sejítí se mají obě deputace do Budapešti (!), aby zjednána byla shoda o zásadních výpočtech, týkajících se hospodářské mohutnosti obou státních polovic. Uherští členové jsou prý nyní ke shodě ochotnější. Proto, Rakousko, pozor!

Ukázka dějepisů církvi nepřátelských. (Pokrač.)

2. Podobným směrem psán jest „Nástin všeobecných dějin od Th. Dielitze.“ Probíraje Písmo svaté starého zákona, praví, že vyličení biblické o stvoření světa jest ze všech různých pověstí (báji) nejdůležitější. O Babylonu se nezmiňuje — různost náboženství, mravů, způsobu živobyti vytvořila prý jediné povaha té které země. Co do chronologie uvádí prazvláštní data; tak na př. Abraham přestěhoval se do Kanaanu okolo r. 1659 před Kr. Mojžíš osvobodil lid svůj r. 1320, Saul pomazán byl za krále 1050, David vládl od r. 1025—993 a to dle způsobu orientálských despotů, a přece, ač tolik skvrn má charakter jeho, klade se za

vzor panovníka zbožného.“ Že David pokání činil a že byl též prorokem Bohem nadšeným — o tom ovšem se tu zmínky nečiní. V pojednání o křesťanství ignoruje se úplně Božská osoba Kristova i dílo spásy, takže tu ani slovem dotknuto není Jeho narození, život, působení a smrt. Toliko dočítáme se, že u prvních křesťanů bylo uctívání Boha velice jednoduché, ano záleželo ze čtení písma, kázání, modliteb, hořů lásky a večere Páně — teprv ve století pátém byla prý bohoslužba slavnější, kde oltář, zápal kadidla a různý přepych přijat byl z „pohanství“; o zřízení starozákonné, předobrazné synagogy neví tedy spisovatel ničeho. Julian Apostata byl prý moudrým a statečným vládcem, jenž opět pohanské kněze povolal. Křesťanství z počátku málo prý zlepšilo smutný obraz mravního stavu lidstva — ale po staletích podařilo se to přece — zvláště v dobách reformace, kde v německém světě křesťanský princip zvitězil a zákony duchem křesťanským spořádány byly. Modlářská úcta obrazů s mnohými jinými pověřenými zvyky vloudily prý se do církve. Za doby křížáckých válek přiučili se hrubí vojínové jemnějším mravům od Muhamedánů, kteří vynikali větším vzděláním vědeckým a tak úctu před Evropany si vydobyli, takto vyvinula se tolerance k jinověrcům, jež nejpředněji vírou v neomylnost papežů otřásla.

Papežové 11. století počali prý bludařství k smrti ohněm odsuzovati a zároveň pronásledování kacířstva za záslužné dílo vyhlašovati, čemž následovalo zavedení inkvisice. Taktéž vedli prý nestoudný obchod s církevními obrocími a s odpustky; za peníze odpouštěny byly hříchy ba i zemřelí z očiště vykupováni. Tetzel líbí se tu co nejhrzněji. Protestantská víra měla blahý vliv na rozvoj umění a vědy, čehož důkazem jsou katolíci Kopernik, Pirkheimer a Dürer; naproti tomu Jesuité všude proti osvětě působili. Ve Španělsku zavládl mrav, každý veliký svátek s autodafé oslavovati, při čemž nezřídka celé rodiny v ohni zmirali.

V nejnovějším věku mluví se o politické a náboženské reakci, jesuitismu, potlačování svobodomyšlnosti a p. Karbonáři jsou společností toužící pouze po scelistvení Itálie. Jaksi slavně prohlá-

šoje, že r. 1870 přestalo konečně svět-
ské panství papežovo. Pius IX. ve vleku
Jesuitů tvářil se jako zajatec Vatikán-
ský — avšak hned na to započal boj
proti Německu, jehož koncem však bylo
přijetí zákona proti Jesuitům!

3. „Vypravování ze středních, no-
vých a nejnovějších dějin od Dra L.
Stacke.“

Čteme tu mezi jiným o Lutherovi,
že témuž papežskými vyslanci byly pe-
nize nabízeny, že na život jeho útoky
činěny byly, ba že by byl týž sotva
smrti ušel, kdyby byl v r. 1518 do
Říma šel. O Alžbětě anglické praví se,
že táž uchopila se pouze nutných pro-
středků, aby protestantismu platnosti
zjedнала; v příčině nešťastné Marie
Stuartky dovidáme se, že svou spolu-
vinou na smrti Darnleye a spiknutím
proti životu Alžběty osud svůj zavinila.
Naproti tomu co nenejšetrněji mluví se
tu o osobách katolických. Papežové byli
prý nezřídká nejneucenějšími lidmi, klá-
šterníci vběhli v nemravnost a bezbož-
nost, marnotratný papež Lev X. sbíral
peníze sice na stavbu chrámu Petrského,
vlastně ale na výbavu své sestry, Ka-
rel V. oděkl se vlády a vedl posléze
život asketický pro výčitky svědomí,
Jesuité ve 14. století chtěli prý v Pa-
raquayi tajně kněžský stát založiti a
podobně.

Ku konci knihy dotýká se některých
historických osob a pronáší o nich
zvláštní chvály. Tak Voltaire-a jme-
nuje věhlasným básníkem — Bedřicha II.
staví za vzor piety k otci a velice po-
chvalně zmiňuje se o jeho znamenitých
prosloveh při hostinách, Kateřinu II.
má za nejvýtečnější zjev svého poko-
lení atd.

Literatura.

„Nový život“ páně Dostálův
začal v posledním čísle uveřejňovati
práci z pera Zeyerova, jednající o blsl.
Panně Marii. Dýše neskonanou poetič-

nosti a vroucností. To jakoby psal ne-
moderní básník, ale nějaký katolický
humanista věku Bohuslava z Lobkovic.
Šťastný list, který něco podobného po-
skytnouti může svým čtenářům. Jich
nedočkavost, ale též jich vděčnost bu-
dou veliky. I my toužebně čekáme na
pokračování a po ukončení práce se
o ní zmíníme.

Havránkovy Moravské bi-
bliotéky rodinné, Velké Meziříčí,
došly nás tři sešitky, jeden po 20 kr.
Nadějeme se, že bude přinášeti práce
dobré a ušlechtilé a proto ji doporučíme.

Svatý Vojtěch. Nákladem Cyr.-
Methodějského knihkupectví G. Francla.
Dvoukrejcarová brožurka od Fr. Žáka.
Odporučujeme k hojnému rozšíření mezi
lidem a mládeží.

Slova pravdy, č. 8. a 9. „Pa-
mátce sv. Vojtěcha“, „Kdo ohlupuje lid?“
Odporučujeme rovněž k hojnému roz-
šíření.

Devítidenní pobožnost k Du-
chu sv. od Kr. K. Vondrušky. Je to
praktický návod k vykonávání této
pobožnosti, který přijde mnohým vhod,
zvláště tam, kde i mezi týdnem konají
se pravidelné pobožnosti.

Nový pláček koruny české od
red. T. Jirouška je velice časová poli-
tická brožura, která vykoná mnoho
dobrého. Křesťanství socialové, čtete a
rozšiřujte!

Volnost, rovnost, bratrství
od P. J. Freunda. Velmi zajímavě a
brillatně psáno. Poslouží výborně k před-
nášce, ovšem i k poučení.

Kázání na nejznámější menší
svátky. Sepsal Kl. Markrab Olomouc
u Promberga. Cena zl. 1:80. Knihou
slovného homiletiky poslouženo citelné
potřebě. Zvláště poutnickým kazatelům
přijde publikace vhod. O důkladnosti
spisovatelově, který v oboru homiletiky
patří k nejlepším u nás, zbytečně by-
chom se šířili. Stačí toto upozornění.

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Piše T. Škrdle. (Pokr.) —
K svato-Vojtěšským slavnostem. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie.
Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. —
Literární příloha: Směry moderní poesie a hlavní její reprezentanti
u nás. Studie Františka Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“
dne 10. srpna 1896. (Pokračování.) — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův
a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. — Sborné
a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) —

Různé zprávy.

Literární příloha.

Číslo 5.

Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.

Studie FR. ŽÁKA, přednesená na liter. sjezdu družstva „Vlast“ 10. srpna 1896.

(Dokončení.)

Ať je tomu jakkoliv, my i v dekadentismu vítáme dobré plody, které vynikají aspoň jistou uměleckou virtuositou formy. Mají-li trochu pravdy v sobě, nejsou více ani symbolismem ani dekadentismem. Co z toho bude, ukáže budoucnost.

Máte li, pánové, z těchto několika řádků, které ovšem co nejvíce jsem zkrátil, pojem o dekadentismu? Nuže chci pro zábavu vám podati několik parodií o něm, v nichž ovšem tepe se hlavně směšná a bizarní jeho stránka, tepe se upřílišněně a jednostranně, ale výtečně. Pro charakteristický směr, pokud se týče básní, jsou výborné. Básnictví dekadentistické je ovšem slabší. Dekadentisté vynikají daleko více v prose, ovšem poetické prose, kterou však jsem pominouti musil, poněvadž nespadá v můj referát. Cituji z nesčetných parodií jen dvě, první ze „Švandy Dudáka,“ druhou ze „Šipů.“ Zní:

Jitrnice:

To střevo bledé!
To střevo bledé, šedivé, modravé!
Ach střevo!
V něm, ach, ve střevě tom,
svíjejí se nádory bolů životních
čackých kdysi útroh veleprasat nic netušivších.
Teď svíjejí se ve střevě umrtvélém,
špejly zardoušeném!
A nos můj čichá
její vůni bledou, fialovou, slabě zelenou!
A tělo toto jitrnice modravé
jitrnicovaté
leží tu jak chřestýš přeražený
vejpůlky,
jenž na vždy dochřestil v tom bujném údolu
tropickém,
šťavnatě zeleném,
ohnivě červeném,
modrém,
žlutém,
hnědém,
oranžovém —
zatraceném — — !

Jak chřestýš vejpůlky přeražený,
jemuž utrhli hlavu
a ocas.
Jak se ti podobám, střevo!
Duše má, bezhlavá,
jak prejt se valí sem a tam,
jako prejt rozsekaný,
v hrozných tuchách nekonečnosti jitrnice,
jak známo.
Tak trup tvůj leží přede mnou
ó jitrnice!
Jaký tě zplodil zázrak!
Než jsi se zrodila v té formě ladné,
byla si rozsekána:
fidli midli, fidli midli, fidlimidli.
V zárodě hynouc nabývala si formy
ach kulaté,
a dlouhé,
v pravo, v levo
jako střevo!
Dva špejlíci dřevění vyhřeznuvše z těla tvého
zatarasily tok tvých rozsekaných pocitů
a česnek a citronová kůra
snoubí se v lůně tvém.
A duše má se modlí v hrozných pochybách:
Jsi ty to střevo?
jsem já to střevo?
A zub můj bolem času sténaje
se pokouší, jak vnik' by v taje
panenství tvého
jitrnicovatého,
nedotknutého.
Však nos můj čichaje do nekonečna
vzpírá se porušiti cudnost obalu tvého
a prst se brání vytáhnouti jej,
ten špejl — — —
Ty smrdíš, jitrnice — — !
Ó — nešťastná.

Z přečetných parodií, jež přinesly „Šípy,“ cituji jen jedno místo:

Povodeň.

Zas povodeň! Juž otřepaný, hnusný zjevomet,
příšerný, kdy z mraků cinkových
řve do němoty tak jasně jako
pražský mlýn, s nímž marně
rejnok elektrický slávu sdíleti by chtěl — — —
Zřím „Střelák“, na něm duchy socialistů pře —
červené, kde máje mízu s opojením lizali,
tam velryba kolébá se nerudně, kafové,
šedinami křižovnických sklepů spítá
jak vix, jehož dráždí plovající polena
vyňatá z tajemné abecedy všehomíra,
kde průvan myšlének se žene jak
vodní komise, bdělá tak, ach, bíle,
jako kominíka nalomené kalhoty — — —
Což stavidla? Ach prchla jako ten, jenž
Odkolkův komín převyšiv, v Neznámo

uchýlil se uštván smečkou Omladiny zašlé; —
praskly — zakašlali žízni, jako
smeták v budoiru lenochoda,
jenž v Illiadé, daktylu tom pustém
co Sahara, zurčí uprostřed oasy přešřavnaté,
jako vepřovinka vanilkou zušlechtěná smavou
jenž spurně tančí v Platonské nahotě vody
jako po talíři prima-balerina
— již stotisíc je troškou žebráčkou,
Žluté všecko — rakouské nebe, klenutí,
plasticky uplakané do dluhů dál prchá
mraků kobylek se spodobajíc, jež usušené
moravským vínem Beduini zapíjejí — — —
V ně policajta fedrpuš se zalesk
bez kobyly, jež zubů nemá žádných, —
ba ani čabraky — — —
A topol teď mu myslí střelčí,
ocásku slanečka v míse liptavského sýra ne —
— nepodobný tak.
To dílo povodně — boží instí se nad mrtvými,
a střikačky tu dosud není žádné!
Automat mlčí, žár mokrý plane,
syčí tryská, ječí — v něm
černožlutý jak orel nad trafikou.
Podskalák se vzpouzí s bidlem v ruce
jak piják v kádi láku dni z piva
a rdí se jako grandiosné kaktusový nos — —

S o c i a l i s t i c k á .

Jen k vůli úplnosti zmiňuji se nyní ještě o poesii, jež vychází z červených redakcí.

Poesii socialistickou nelze ovšem nazývat uměním. Nechce jí zajisté ani sama slouti, jsouc si dobře vědoma, že obstarává jen úkol služky, která v poetickém rouše dámy marně zakrývá svůj nízký původ. Tak se stává, že v okovech strany i skutečný talent hyne a převrací se v prostého agitatora.

Řeč socialistické poesie je chatrná. Než to bychom jí ještě odpustili, kdyby jen ušlechtilým způsobem chtěla opěvat strasti a žaly, radosti a idealy, kdyby upřímně chtěla, v srdcích šťastných soustrast, v srdcích zámožných účinnou lásku, před zákonem spravedlnost, ve společnosti účinné sympatie buditi pro dělný lid. Ale poesie ta zná jen vztek k pánům, závist k bohatým, nenávist ku křesťanství, touhu po rozkošnictví. Dlužno toho v zájmu nejen umění, ale i stavu dělného litovati. Co snad jediné lze schvalovati, je, že pracuje proti zaprodávání dělnických dívek. Ale způsob, jakým to činí, nezdá se svědčiti, jakoby ctnost, úcta a hrdost vyvolávaly toto hnutí, nýbrž spíše úmysl, roznécovati nepřátelství a přání, aby také malým pánům něco zbylo. Opěvování známých vůdců socialistických, pochybných mučeníků a různých krvavých událostí je sice pochopitelné, ale budí jen zármutek upřímných přátel lidu.

Nechtěje při věci déle prodlévati, uvedu jediný příklad, co do věci jistě oprávněný, co do způsobu jistě zavržení hodný. Má název: Pense proletáře.

V podkrovní komůrce, tam v páté pražské čtvrti,
dlí stařec šedý zadumán
a přemýšlí, jak v těžkém poctivém svém žití
pány byl mrzce oklamán.

(Zpomenuv na zemřelou ženu a syna, jehož ve válce zabili) dí dále:

Ztraceno vše, teď z práce k stáru vyhnán,
světem se ploužím v žebrotě,
na své žebrácké pouti, hladem jsa štván,
zmírám já v bédné nuzotě.

— — — — —

Luny světlo bledé se dnem se již mísí,
v jizbu starcovou vrhá zář,
na okně — na klice — oběšen visí
ubohý stařec — proletář.

Za práci v mládí, poctivou a věrnou
dožil se jenom strasti,
sklízelt klamání — a zradu pánů černou —
toť byla odměna v té jeho rodné vlasti,

Odhozen! Vyvrhnut! Jak nepotřebný stroj
s nímž pracovati nelze,
ukončil dílo katanů a muk svých zdroj,
toť byla v stáří jeho pense.

To je příklad nejmírnější. Jak potom vypadá poesie, která hlavně proti kleru je namířena? — Že to jsou dělníci, lid svedený. v jádru dobrý, o tom pomlčím. Tolik mohu říci, že daleko nedosahuje onoho cynismu, s kterým naše tak zvaná intelligence tupí katolický klerus a jedině jej.

Skoro se bojím uvést o tom příklady, které v žurnalech zasvěcených knězce poesii jsem našel. Ale jsou čteny do tisíců. Uvedu jeden, aby bylo zřejmo, co beztravně smí se proti nám psáti na zhanobení naše a podrytí nejen úcty k stavu kněžskému ale s ním zajisté i náboženství, a aby bylo patrné, jak veliká je ta síla božská, jež k idealům našeho povolání nás váže, když ani takový pamflet nemůže v nás ji podlomiti a vzítí nám lásku ku všem. Zní:

Pane páter, pane páter!
to jste církve ženichem
když tak vroucně objímáte
kypré děvče se smíchem?

Pane páter, pane páter!
co as církev propoví,
když tak často zulíbáte
dívčí ret ten růžový?

Pane páter, pane páter!
tvrdý je vám růženec
a pro tělo bujné, mladé
celibat je těžká věc.

Přeji jako dobrý křesťan
také vám tu hubičku
jenom ať ta vaše noha
nevkročí v mou uličku.

Neboť potom, věřte tomu,
ruka má je z ocele,
tonzuru i posvěcení
odnes byste necelé.

Divíte se této ničemnosti? Často snad jste se i divili té společenské mizerii. Nedivte se jí, vypadá podle své duchovní stravy. Cynism může buditi zase jen cynism.

Poesie katolická.

Sem počítám básníky kněze a ony laiky, kteří stojí úplně na půdě katolické. Není to ovšem zcela případné, poněvadž ne všichni kněží píší jen o věcech katolických, a mezi plody laiků, které sem nepočítám, jsou mnohé směru opravdově náboženského.

Směr tohoto básnictví je různý. Tu čistě duchovní, oslavující sv. osoby boží, kříž, P. Marii. biblické, tu historicko-církevní, beroucí předměty své z onoho působení božího, které ve svatých povzneslo slabého člověka až na nejvyšší stupeň dokonalosti, již přirozenost lidská je schopna. Pak opět bývá to někdy pohádkový, někdy historický, vždy ale neskonale milý svět legend, ode všech katol. básníků s oblibou pěstovaný. Na toto pole, zvláště pokud se týká historických osob, zkazek, pověstí i světských i církevních zabíhají ostatně rádi i laikové, ale nelze neuznati, že katol. básníci drží tu vrch i co do mnohosti látek i co do vnitřního prohloubení, formou uměleckou nestojíce za oněmi. Ne méně pilně vzděláváno bývá po'e národní a lidové. Přehlížím-li ty spousty děl básnických a jich obsah v ohledu národně-lidovém, s podivením přicházíme k přesvědčení, že tam je sice dost horování vlasteneckého, ale na pocitově lidového, národně-historického, z ducha lidu vycházejícího a k němu se vracejícího, tradicím zomským odpovídajícího básnictví nejpůsobivějším obrazem je poesie tak zv. katolická.

Je snad prostší, ale je pravou českou domácností, kam kosmopolitická moda, francouzská kuchyně, německá filosofie a starořímské bohy nevnikly. Je tam duch čistě český, lidový, náš, jsou tam naše obavy, naše stesky, naše idealy, naše boje.

Moment církevní svazuje tento svět úzký pak se světem velikým katolickým, náboženským, aniž by tím sáhal na ducha lidu, jež spíše utvrzuje obrazy odjinud. Neméně bohatá je kat. poesie na ono zachycování momentů z vlastní duše, které dnes je téměř výhradním polem pěstovaným laiky.

Ty idealy, radosti a strasti kněží, ty zápasy srdcí katolických, úsměv matky, poctivé čelo muže, ten lesk oka, z nějž čistá duše dívky září, ty zápaly lásky ušlechtilé, opravdové, ty boje duchovní i hmotné, vše to vděčným je předmětem kat. poesie. Za čest a slávu při tom největší si klade, že ač líčí též skutečnost, ač ukazuje duši s vášněmi a hříchem sice, ale též s idealy a tužbami vznešenými, nikdy však jako svini v blátě a neřesti si libující, duši myslící o nejvyšších záhadách lidské epopie, ale uklidněnou, na pevném podstavci božské víry zakotvenou, duši těžce bojující a často znavenou a po posile prahnoucí, ale nikdy zoufající, zženštile nyjící, nedostatkem milostí boží v mrtvý suchopar obracenou, duši nikoliv mezi pohádkami, mezi neznámem v předu a v zadu bez cíle, bez významu se potácející jako motýl, jenž více neumí a nezná, nežli píti z každé květiny, nýbrž vědoma si vznešeného významu lidskosti a znající cenu života časnou i věčnou, seriosně, jak na vážné muže se sluší, upravující si metodu života, s bojem sice a zapíráním, jež sice směšny a nepochopeny jsou mělkým a povrchním duším, ale do opravdy, s vahou víry a naděje v celou věčnost. A kdyby pravdou bylo, že kat. poesie nedostihuje po stránce umělecké a mnohostrannosti předmětové poesie světské, jeho opravdovost životní jim ji nahradila. Ale ani není pravda, že by konfesionalita obmezovala mnohostrannost a velikost básnické tvorby. Já aspoň tu věčnou píseň bezzásadního, neurčitého a theoretického humanismu, ty neko-

nečné hymny lásky, kterou pravidelně jen krásné oči, bujná ňadra, uměrné tělo a vzbuzena jimi fantasie tělesnosti tvoří, ale vždy končí s hnusem v duši, to směšné potýkání se s Bohem, s hmotou, se světem nadpřirozeným, gigant-skými skoky do nebe a do pekel geniů, kteří nevzali si tolik práce, aby o tom učinili opravdová studia, to a podobné věci jsou tak jednotvárné a prázdné, že jim docela nepřísluší zasedati si na soudnou stolicí. Tolik ovšem dlužno připustiti, že katol. poesii je třeba mistrů, ano jich zrovna jí je třeba více než poesii světské, poněvadž požadavky umělecké jsou těžké, věcné ještě těžší. Bez nich stává se katol. poesie ovšem jen onou pravdivou sice, ale neuměleckou, všední didaktikou, na kterou výše moderního umění pohlíží s úšklebkem opovržení a politování. Pozvednouti didaktiku, předmět básnictví katolického oblíbený, poněvadž povolání kněžskému velmi blízký, až k umění, duchaplnému umění, vyžaduje ovšem mistra dokonalého.

A různá jiná jsou pole, kam zablouditi může noha katol. pěvce, tak že výtky jednostrannosti kat. poesii činěná je neoprávněna. Jen mistrů je třeba a toho, aby byli čtení.

Diagram, který na národopisné výstavě znázorňoval plodnost českého básnictví, překvapoval neobyčejným počtem plodů básnictví duchovního, hlavně ovšem katolického. Žasl jsem, vida jak sloupec jeho nejednou rovnal se v prvních letech našeho probuzení poesii laické. V poslední době bylo znamenati jakousi stagnaci. Avšak v posledních letech stal se opět mnohoslibný obrat k lepšímu. Katolický parnas oživil tolika mladými básníky a mezi nimi ukazují se talenty tak znamenité, že téměř s jistotou lze očekávati dobu, kdy budoucí můj nástupce — referent bude s to, jmenovati mezi básníky první třídy i kněze a rozhodné katolické laiky. Já prozatím se spokojuji touto všeobecnou zmínkou. Nemohu však aspoň kratince nepoukázati na některé starší vzdělavatele katolického parnasu.

S uznáním a s vděčností vzpomínám na vdp. M. Kuldu, kanovníka Vyšehradského. Je jeden z těch řídkých už mužů, kteří stáli u kolébky našeho literárního a národního probuzení. Zsvětiv v dobách těžkých své pero literaturě, je hoden již za to vděčnosti a uznání národa. Byť snad sám nečinil nároků uměleckých, které za tím česká poesie klade na českého poetu, byl přece jeden z těch, který k vysokému stupni našeho umění razil cestu. A učinil tím velice mnoho. Jeho literární zásluhy uznávají se všeobecně. Až skloní hlavu svou k poslednímu spánku, to aspoň bude moci si říci, že při velikých pozitivních zásluhách nikoho nepokazil ani nepohoršil, ale nejednou poskytl svým čtenářům okamžik milý, povznášející, zušlechťující. Kéž bych to mohl říci i o těch, kteří českému parnasu kralovali a kralují. Jestliže tedy i národ uznal literární zásluhy Kuldovy, budete zajisté i vy, pánové, souhlasiti, když slovnítnému veteranu literatu věnoval jsem tuto prostinkou vzpomínku, ač působení jeho nevpadá více do současného ruchu literárního.

Do tohoto ruchu ještě zasahuje básnická činnost výborného našeho Vl. Štastného. Velečtení pánové, jak milé překvapení přinesla mi dnešní má úloha, těžká a namnoze nepříjemná. Poznal jsem Štastného! I kdybych si práci svou nezískal uznání, nic bych si z toho nedělal pro radost, že jsem poznal pěvce Moravy. Jeho starších sbírek jsem neznal, nýbrž spokojoval se s tím, co četl jsem od něho v „Obzoru.“ Jaké bylo mé podivení, když nucen

sáhnouti k nim poznal jsem v Štastném básníka velikého, umělce dokonalého, mistra neobyčejného. Při zvuku jeho jména myslíval jsem na rýmovačky známých „otcovských moudrostí,“ všady chválených, ale málo čtených, tu ale setkal jsem se s mistrem formy, hlubokým myslitelem, horoucím vlastencem, duchaplným mystikem katolickým. Pánové, čtete jeho cyklus velehradský, jeho poklad černomořský k sv. Klementu se vztahující, jeho legendy a pověsti, jeho ctnosti klášternice, jeho cyklus o dvanácti měsíčkách, jeho „bouři,“ a vám stane se, co stalo se mně, že vzrušení budete v hloubi duše své onou radostí, která naplňuje nitro plesáním. Totéž pocítíte při „ozvěnách z dávných dob,“ při „drobných květech.“ A jestliže nastoupil nyní více cestu didaktické poesie, opovrhované, poněvadž jen praví mistři dovedou v ní vytvořiti díla dokonalé umělecké krásy, neodvracujte se a vezměte jeho „osmero blahoslavenství,“ a vy se podivíte, co dovede ruka pravého umělce. A jestliže dříve procházeli jste se divokou a ohnivou barevností osliujícími lučinami moderní poesie, jako mně se dělo, pak v rozervanou hladinu duše poesie Štastného zasvítí vám do nitra klidným, lahodným a snivým leskem měsíce a hvězd a ukonejší nitro vaše vlnami smírné lásky, něhou, vroucností, lahodou večerního nebe. Ujišťuji vás, pánové, že neříkám frase, ale matně a nedokonale jen vyjadřuji, co jsem pocítil. Tu jsem byl zase doma, v té teplé jizbě české domácnosti, v té vlasti milé a drahé, jejíž legendy historické i bájně mne s ní na věky svázaly, v tom ovzduší, jež uklidňuje vášně, hřeje, povznáší, zušlechťuje. Jsem šťasten, že pozdě sice, ale přece ještě v čas poznal jsem velikého, českého a katolického poetu, a že v kruhu přátel katolické literatury mohl jsem své radosti výraz dáti.

Už jen krátkou zmínku činím o Ad. Chlumeckém, individualitě méně sice umělecké, ale zajisté pozoruhodné a zvláštní. K jeho jménu pojí se vzpomínka na dvě velká díla: „Padlí anděle“ a „Evangelium svobody“. Nebýti známou je smutný úděl nejednoho znamenitého básníka katolického. V dvojnásobné a dvojnásob nespravedlivé míře platí to o Chlumeckém. Doufám, že naši literární referenti opraví své opomenutí, nebo poslední dílo je socialně tak časové, byť i formou nezvyklé a obsahem trochu výstřední na kněze, že najde náležitého ocenění.

Nebude se mi snad vykládati ve zlé, jakobych konal službu příteli, když na konec vzpomenu i básnické činnosti dr. Kováře, třeba byl předsedou našeho přípravného komitétu. Řekl bych rád více, ale on už dostal za své nezištné kat. působení tolik ran, že mu nechci způsobiti nových. Nad to by rmoutilo jeho brátrskou ke mně lásku, kdybych pod hůl liberalů dostal se s nim i já. Kdybych cítil nějakého rychlonohého pegasa pod sebou, nic bych si z toho nedělal, ale jsa jen prostým pěším vojínem v poli literárním, musím se míti na pozoru. Budu rád, jestliže mi stačí dech, když nyní konče budu nucen utíkat před milosrdnou, jak doufám, vaší kritikou.

Sedmero hlavních hříchů.

Studie bojův a vítězství Církve.

Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš.

(Pokračování.)

2. Obžerství. (R. 70. po Kristu).

I. Atrium domu boháčova v Římě.

Proba. „Ty's celý ustarán, otče můj?“

Probus. „Nikoliv bez příčiny, dcero milá. Kdybys řekla, že jsem smuten, že jsem zoufalý, že jsem ztracen, přísám Pollux i Castor, neřekla bys příliš mnoho.“

Proba: „A možno poznati příčinu tak velké sklíčenosti tvé?“

Probus: „Ty to nepochopíš.“

Proba: „Ó, jest mi patnáct let, drahý otče.“

Probus: „To jest pravda, a dodám ještě, že máš rozum nad svůj věk. V tvém krátkém rouchu bílém a s tvým tak malým a zdravým obličejem by tě každý považoval za dítě a zatím máš často rozum filosofa.“

Proba: „Ach, jak mně lichotíš.“

Probus: „Však, co se týká předmětu mé zarmoucenosti, pochopíš jej tím méně, že jsi právě rozumnou, poněvadž se jedná o hloupost.“

Proba: „Budu shovívavou, drahý tatíčku.“

Probus: „Ó, když mne tak láskáš, nemohu ti ničeho odepřítí. Věz tedy, milé dítě, že zítra přijde ke mně Augustus Vitellius na oběd.“

Proba: „Jakže! Ten hrubý, žravý člověk . . .“

Probus: „Ticho! milé dítě. Vitellius jest již měsíc naším božským císařem.“

Proba: „A život božství má přijít tak draho?“

Probus: „Zajisté. Jest to velmi nesnadné. Člověk upadne snadno v nemilost, když nehoví dosti příjemně jeho císařskému apetitu. Na zítřejší hostinu vydal jsem již pět tisíc dukátů.“

Proba: „Pět tisíc zlatých, velký Bože! Z toho by se uživili všichni chudí jáhna Testa!“

Probus: „Co to pravíš o jáhnovi a o chudých? Po nějaký čas již nerozumím řeči tvé . . . Konec konců, ještě nejsem se svým jídelním lístkem spokojen. Jsem dvanáctý senator, který hosti našeho nového císaře, a tu se právem obávám, aby se to mým kollegům lépe nezdařilo než mně. Ostatně mám jistou paštiku, kterou kuchař můj Kallist připravil pro mého hosta, do níž přišlo, tuším, tisíce jazyčků různých ptáků. Budu mít tři sta mis ryb . . .“

Proba: „A ty byly nachytány ve tvých rybnících, otče můj?“

Probus: „Zajisté dcero má; aspoň z většího dílu.“

Proba: „Ale tedy krmeny byly ryby ty masem těch nešťastných otroků, které jim správce tvůj házival?“

Probus: „Zdá se mi, že ano. To se týká mého správce.“

Proba: „Ale ti lidé měli duše, otče můj.“

Probus: „Já ti nerozumím již. Všickni to dělají tak.“

Proba: „A všichni také vydávají na oběd jediný pět tisíc dukátů?“

Probus: „Polovina celého jmění, milé dítě, padne dnes na kuchyni. Kuchaři nejsou ani k zaplacení. Najítí dobrého kuchaře dá nám více starostí, než otcům našim najítí dobrého konsula. Co se týká druhé polovice našeho jmění, ta jest pohlcena nádherou našich domů, oděvů a koňmi. Naši mladí patriciové mají dluhů, že jich otcové jejich ani nemohou zaplatiti, poněvadž jsou sami zadluženi ještě víc. Stejně horším se na toto bláznovství, jako když mi bylo dvacet let a když zápal pro starou republiku plnil mne svým ohněm. Později poddal jsem se proudu času. Přece však nikoliv bez ošklivosti

pohlížím na naši dobu. Tato sprostá vášeň, kterou naši básníci pode jménem gula tak trefně bičovali, spíše než vtípkování vzbuzovati má v nás bázeň. Sama o sobě nebyla nepravost tato ničím; ale působí všude bídnou zmalátnělost, která zachvacuje člověka celého. Nemá pak zalíbení leč ve věcech materiálních. Říman, jenž zblbělý vychází ze svého triclinium, není Římanem: jest otrokem, jest ženou. Není síly v rukou, není pevnosti v charakteru. Předvídám jeom pád této říše. A nedají-li bohové, nějakým neočekávaným zázrakem, vyrůstí z naší půdy generaci lidí nových, lidí střídmych, zdrženlivých a statečných, jest Řím ztracen, a s Římem celý svět, který žije jen naší silou a který nalezne smrt v slabosti naší.“

Proba: „Dobře! drahý otče, děkuj bohům . . . . Nikoliv, děkuj Bohu, jednomu všemohoucímu a věčnému, že již napřed vyslyšel tvé nejvroucnější přání. Tato generace lidí nových, lidí střídmych, zdrženlivých a statečných již pučí ze země; již žije, nikoliv daleko od tebe, otče můj, ne daleko od paláce, kde obžerství s Vitelliem vládne nad říší římskou a nad celým světem.“

Probus: „Neznám lidí těchto. Kde jsou?“

Proba: „Doufám, že ti je brzo ukáží.“

Probus: „Zítř?“

Proba: „Zítř, chceš-li.“

Probus: „Ty's malá kouzelnice, a zajisté nechceš otce svého klamati. Třebas tedy zítř. A nyní mne nech mysliti na mou hostinu.“

II. Na zítř. — Katakomy.

Probus: „Kam mne vedeš, dítě mé? Jaká to tma. Jaké jsou to výklenky ve zdích? a ty obrazy rukou neumělou vyryté v těch cihlách? A ta slova: AURELIA DEPOSITA IN PACE? Co znamená ten pastýř, obklopený ovečkami? A jak se jmenuje tato žena, jejíž hlava tak milá mi připomíná tvou matku?“

Proba: „Výklenky tyto, otče můj, jsou hroby, kde odpočívají naši mučenici; to jsou ti, kdož nechtěli obětovati bohům Vitelliovým a proto umřeli, aby nezradili víry matky mé i mé víry.“

Probus: „Proč jsi se mi nespovědila dříve s obrácením tvým i matčíným?“

Proba: „Ach, otče milý, hála jsem se tolik . . .“

Probus: „A co tě pohnulo, abys mi tedy vyložila víru svou, s takovou výmluvností, jaké bych marně hledal u dívek našich?“

Proba: „Nejvíce odvahy dodala mi ta tvoje slova, jimiž jsi včera bičoval tu nízkou nepravost, která hanobí naše časy a zneuctívá věčné poslání Říma.“

Probus: „Srdce mé tuší neznámé mi blaho. Nechybí mnoho, že bys mne přemluvila, abych stal se křesťanem.“

Proba: „Já, ubohá, nevzdělaná dívka; já, tvoje malá Proba, nevědomá, slabá a hříšná, doufám, že se mi podaří tě přemluvit. Což jest tak nesnadno věřiti v jednoho Boha, který tak miloval člověka, že se sám člověkem stal, aby za člověka umřel? Ach, když vyslovím to jméno Ježíš, mocně bije srdce v prsou mých. A tvé srdce necítí ničeho, to srdce, jež přirozeností svou jest křesťanským?“

Probus: „Já jsem vždy věřil v jednoho Boha nejvyššího; ale ta myšlénka zdrcuje mne, že by mne byl tolik miloval.“

Proba: „Láska jeho, otče milý, nedrtí ale povznáší. On ku znovuzrození přivede tvůj Řím a obdaří jej znovu novou slávou věčnou.“

Probus: „Ach! učiní-li tento div, stanu se křesťanem.“

Proba: „To pokolení lidí nových, po němž toužíš, jakož jsem slíbila, ti ukáží. Ono jest ustanoveno k tomu, aby opět utužilo naše rámě, aby znovu zacelilo náš charakter, aby zachránilo naše duše. Výstřednostem nádhery a nestřídmosti, jež oslabují starý Řím, lidé tito naproti staví výstřednosti postu a sebezáporu. Jsme učeníky Boha, který nikdy neměl jistého chleba na druhý den, a který, když zasedal ke stolu s lidmi, nečinil tak proto, aby

sílil své tělo, ale spíše proto, by mohl nám zanechat tělo své za pokrm a krev svou za nápoj.“

Probus: „Ale kde jsou ti polobohové, o nichž mi vypravuješ?“

Proba: „Slyším jejich hlasy. Zde je viz!“

(Přicházejí do prostory v katakombách, v níž jsou postaveny stoly. Stolující jedí tiše. Jáhen čte o umučení páně.)

Stařec jeden přerušuje četbu: „Bratři milí, raduj se srdce vaše. Od poslední agapy naší, padesát bratří a sester našich z Říma odebralo se do vlasti nebeské. Mnozí z nás budou brzo povoláni, aby šli za nimi. Prosme Boha, aby jim dal tutéž statečnost, a korunoval je touž blažeností. Potom pomodlíme se i za naše pronásledovníky.“

Probus ku své dceři: „Kdo jest, Probo, stařec ten?“

Proba: „To jest otec náš, papež. Ale co říkáš naší hostině?“

Probus: „Moji otroci nechtěli by tak skrovný stůl. A já, já nejsem hoden se ho účastniti.“

Proba: „Při budoucím našem sbromáždění na sto bratří našich nebude bezpochyby při našich hodech lásky: budou mrtvi. Viz, jsou-li smutni.“

Probus: „Hostina tato podoba se hostině svatební“

Proba: „A také jí skutečně jest, jejich duše zasnubují se Ježíši Kristu.“

Probus: „Ach, přestávám zoufati nad budoucností Říma a světa.“

III. Tataž místnost v katakombách. — Za čtrnáct dní.

Jáhen čte při agapě Martyrologium. — V Římě, za panování Vitellia, senator Probus a jeho dcera Proba umřeli pro Krista, podstoupivše mučení skřípцем, železnými kleštěmi a vrácím olejem.“

Verici všichni: „O. svatí mučeníci, orodujte za nás!“

3. Lenost. (VI. století po Kristu.)

I.

„Ne,“ pravil Georgius Florentius, obhlížeje očima nesmírný ten amphiteatr. jež kolem něho při samém moři tvořily břehy gallské, pokryté svěží dubnovou zelení, zbilené kvetoucími jabloněmi. „Ne, nic tak velikého nepovstane na zemi, jako říše římská a nic nepotěší mne, želícího jejího pádu.“

Druh Georgiův byl mladší než on a usmíval se slyše mluvití jej o jeho Římě: „Znám něco většího než říše římská,“ pravil si v duchu. „Můj Řím mně nepozná pádu.“

Georgius pokračoval: „Hle, Lucie, viz tuto zemi. Když jsem ji opustil byla vzdělávána byla bohatou. Co tu bylo osad, rolníků! Jak mnoho dobře vzdělané půdy. A ve žních, jak krásné to bylo podívání! Jaké obilí, přáteli můj! Obchodníci římské raději je kupovali než z Egypta. A nyní . . .“

„Ach! nyní,“ doložil smutně mladý Gallo-Říman, „není orby, není žně, není osadníků! Barbaři přišli: B a r b a r u s h a s s e g e t e s! Řím jest v zříceninách, role nevzešla. Není tu více rolníků: uprcbli všichni anebo se utekli do měst. A vítězové? v jejich očích jest hanbou vzdělávati půdu. Živí se loupeží a ovoce jejich vraždění nezdá se jim býti hořkým. Ach! Řím takovým způsobem nedobýval zemi.“

„A role duchovní, to jest tak nevzdělána, jako tato vypráhlá role, po níž jdeme. Co se stalo s našimi školami v Antunu a Lyoně? Zdaž v celé Gallii jest jen jedna škola rhétorická neb grammatická? Posledně hledal jsem v Toursu Virgila: nikdo mi nemohl pověděti o knihkupci. „Byl tu starý Zeno,“ povídali mi, ale poněvadž se mu jeho obchod nedařil, stal se ševcem a používá při svém řemesle pergamenu ze svých knih.“ Barbaři ani neráčí mluvit naší řeči a to jest pro nás urážkou nemalou. Vědou pohrdají jako plynem, a bohatá žeň literatury našich otců stejně nevábí je, jako žeň zlatých klasů, kterou často spasou svým hrubým koňstvem ještě zelenou. B a r b a r u s h a s s e g e t e s!“

Georgius nemohl zadržeti svých slzí; neboť, ačkoliv pohan, vážil si více práce duševní než tělesné, a úpadek studii ještě bolestněji se ho dotýkal než opuštěná pole.

Lucius odpověděl klidným hlasem: „Máš pravdu, milý příteli. Zdá se mi, že lenost s násilím panují na zemi a že Bůh krutě trestá tuto říši. Barbari jsou v rukou jeho hrozným bičem, kterým šlehá naši zženštilost a naše nepravosti.“

„Ale,“ doložil, pozdvihuje velké, modré oko své k nebesům, „Bůh bude odzbrojen prosbami světců. Jsou v Římě svatí, jejichž krev volá k Bohu, by se dal uprositi. A krev tato vždy byla vyslyšena. Jest v Římě stařec jeden, jenž jest náměstkem Boha, zástupcem jeho zde na zemi, jeho hlas uprosí nebesa, by osvobodila naši vlast od vítězné lenosti této, by opět vrátila jí práci, která dnes jest v potupě a pohrdání. Bůh nikdy není hluchým ku hlasu tohoto starce. Bůh již se chystá, budiž o tom přesvědčen, povznésti ve světě opět i vznešenou práci rukou, i vznešenou práci ducha. Oči tvé spatří divadlo toto.“

„Pole dnes opuštěná,“ zvolal Lucius uchvácen nadšením, „chvalte Boha, jenž vás stvořil a jenž vás zúrodní opět.“

„Duše, které dnes jste rovněž tak nevzdělány jako pole tato. Bůh, který vás k obrazu svému stvořil, opět obnoví vás, tak že blahem chvítí se budete v jeho přítomnosti; chvalte Boha!“

Dokonávajícího slova tato sbor hlasů přerušil. Na vrcholu nejbližšího pahorku, v azuru, krásným západem slunce zružovělém, rozvíjel se dlouhý průvod mužů, kteří pěli způsobem neznámým, slova, v dalných těchto krajích ještě méně známá, nad nimiž nemálo užasl Georgius:

„Levate capita vestra; ecce appropinquat redemptio vestra.“

„In illa die stillabunt colles dulcedinem et montes fluent lac et mel. Alieluja“

„Benedicat terra dominum; benedicite, universa germinantio in terra Deum.“

Lucius a jeho druh přiblížili se ku zpívajícím. Byli to muži opálení. oděni drsným rouchem a jak se podobalo cizinci v Gallii. Jeden z nich, který napřed kráčel, nesl železný kříž; někteří z nich ztěžili kráčeli za ním, jsouce staří aneb shrbeni tíží svého břemene. Georgius cítil, jak mu bije srdce, když zpozoroval mezi zavazadly malého zástupu tohoto více rukopisů a závitků, na nichž, jak se domníval, napsány byly i verše jeho drahého Virgila.

Lucius přiblížil se ještě více a vida starce, který pro zemdenost zůstal několik kroků za druhy svými:

„Kdo jste, otče můj,“ otázal se ho, „a kam jdete?“

„Došli jsme k cíli své cesty,“ odpověděl stařec. „Jsme synové svatého Benedikta a přišli jsme založit v těchto končinách nový klášter.“

„Co jest to klášter?“

„Klášter, synu můj, jest předně útulek, kde se konají modlitby za hříchy světa. Jest to svatyně, kde modlitbou, postem a almužnou odzbrojen bývá Bůh, Bůh, jenž vyvrací říše, Bůh, jenž je opět vyzdvihuje.“

„Ale my se jenom nemodlíme: my také pracujeme. Duše i role země vaší zdají se nám býti nevzdělanými; my přicházíme jich zúrodnit. Snad ještě dříve než za měsíc otevřeme naše školy a děti vaše poznají Boha; v několika dnech naše pluky brázditi budou tuto půdu, z jejížto žně radovati se budou chudí. Sláva Pánu Ježíši, jenž jest pánem země i pánem duší!“

„Chcete mne přijati mezi sebe?“ pravil Lucius.

„Máš li víru, naději a lásku. chceme.“

„Georgie,“ zvolal Lucius, „Georgie, můžeš beze mne vrátiti se do města: já zůstanu zde.“

II.

Srpnové slunce silně pálí, bohatá žeň klasů zlatých padá pod kosami ženců. Zenci, všickni stejně odění pracují s vážnou veselostí; pot hojně řine se po čele, radost září jim z očí. Chvíli co chvíli se zastaví a recitují část žalmu. Ale niva jest rozsáhlá, bude potřebí více dní, aby ji odňat byl její plášť z klasů. Velké vozy, do nichž volové zapraženi jsou, stojí tu na cestě čekají na snopy, aby převezli je do stodoly.

Rolníci pozorují žence, jakoby se opět naučiti chtěli tomuto jejich zaměstnání, jež po mnohá léta zanedbávali; na pravo i na levo viděti postavené příbytky, z nichž vycházejí čtveračivé dívky, pracovitě ženy, skromné dívky. V pozadí kraje rozsáhlý dům aneb spíše skupina domů, nad nimiž vztýčen kříž, jež přemohl svět. Chrám nedaleko. Jest to basilika, vnitř celá mosaikami pokrytá, s okny, která tabulkami úbělovými a skleněnými propouští jen ku zbožnosti povzbuzující polosvětlo.

V absidě nalezá se mosaika mnohem větší než ostatní, představuje sv. patriarchu Benedikta u nohou Kristových. Jsme v klášteře benediktinském.

Zenci, toť bratři, kteří zúrodnili tento kraj. Před dvěma roky ještě byl nevzdělaný, jak by vám říci mohl ten mladý řeholník, který tam z klášteřa právě vychází.

Jaký to kolem něho ruch. Na sto dětí hemží se kolem něho, pak se rozchází po okolí. Vyšly právě ze školy a zde bratr Lucius jest jejich učitelem.

Tu zavzněl zvon. Jdou do chrámu; opat mluví k bratřím i ke shromážděným venkovanům: „Toto obilí“ praví, „jež právě shromáždili jsme do obilnic svých, jest pokladem, ježž poslal nám Bůh, a ve smyslu duchovním nejedno skytá poučení, kteréž nemá býti neznámo vám. Zrno obilné, které do země byvši vloženo, a které tam zetlí, aby nám dáti mohlo potom novou žeň obilí, jest obrazem našeho těla, které taktéž do země vloženo bude a tam také zetlí, ale vstane ze země zase oslavené a proměněné. Však, bratři milí, nedá zrno obilné bez práce novou žeň, a také vy bez práce nemůžete dosáhnouti slávy.“

Posluchači pozdravivše Nejsvětější Svátost, v holubici nad oltářem zavěšené, uschovanou, rozcházejí se.

U dveří basiliky potkal bratr Lucius Georgia Florentia: „Dočetl jsem vašeho Virgila, praví podáváje rukopis mladému řeholníku. Mohli byste mi půjčiti jiný svazek?“

„Rádi,“ odpovídá bratr Lucius; „ale který?“

„Dejte mi evangelium sv. Jana.“

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

V tom se ozval venku šum a ruch. Besedníci vyhlédli oknem. „Lid vychází z kostela,“ poučoval Škvor své soudruhy. „Dle všeho bude hojně účastenství.“

Než tu někdo mával nahoře v sále rudým praporem.

„Co to?“ zvolal Chvastálek. „Sundávají nám prapor.“

Vyběhli na sál a dověděli se, že okresní hejtmanství vyslalo do Dřímova četnictvo, by veřejnou schůzi zakázalo. Městský policajt svinuv prapor, odnášel jej na střelnici, kde byly všechny prapory od slavností uloženy v depositáři.

„Vy jste Ignác Škvor?“ tázal se četník papírníka.

„Ano, protokolovanou firmu mám na Hynka Sloupenského, své spisovatelské jméno,“ odvětil tázaný.

„Tedy zde máte přípis od c. k. hejtmanství,“ řekl četník a podal Škvorovi půlarch papíru. „Zde jest lístek podávací. Pište však své pravé jméno.“

Škvor podepsal a četníci se rozložili na sále, by dle nařízení a potřeby zakročili. Dali si přinést pivo a bavili se mezi sebou.

„Takhle jsme pronásledováni!“ řekl Sloupenský s hlubokým povzdechem.

„Ale to nám pranic nevadí,“ vykládal Chvastálek, který tomu ostatně rád. Od agitačního komitétu dostaneme svou dietu a o nic více se nestará. „Tam ti nahoře ať si sedí, my dole budeme působiti v soukromých rozmluvách, které jsou lepší než dvouhodinová přednáška.“

Sloupenský byl poněkud upokojen.

„Ale tam ten,“ ukázal na právníka Studeného, „bude nemile překvapen.“

„Pouhý náš figurant,“ usmál se socialista. „Až jich nebudeme potřebovati, odhodíme je i s jejich vlastní a jazykem.“

Studený byl skutečně překvapen, ale nemoha přednáseti, pustil se do města za zábavou. Padly mu do oka listovního čtyři dcery a pak ještě několik tuctů slečinek, procházejících se po náměstí před službami Božími, by je viděli také ti, kteří nepůjdou do kostela za nimi.

Chvastálek se Škvozem zatím účinkovali v panském hostinci. Bylo zde namačkáno, zákaz politického úřadu působil opačně. Ze schůze by snad bylo úplné fiasko, nyní však zvědavost všech byla podrážděna a mnozí shledávali v tom jakési zkrácení. Šli se aspoň podívat do místnosti a Chvastálek v důvěrných rozhovorech vykládal oč běží. Rozvíjel program socialních demokratů, huboval na vládu, na daně, sliboval lepší budoucnost, vybízel k následování a na konec se vytasil s návrhem, že bude založen v Dřímalově nový levný list, který by tiskem hlásal a rozšiřoval, co se ani nedá tak slovy povídati.

Velmi mnozí souhlasili, hlásíce se, že budou list ten odebíratí a podporovati.

Na sále zatím hlídali dva četníci s nasazenými bodáky, by se veřejná schůze neodbývala.

V. Pranýř.

„Četl jste už?“ volal řezník Samek na protějšího krupaře přes ulici „Ten dostává.“

„Já včera mlel,“ odpovídal rozespalý krupař „a nevím, co se děje.“

„Inu vyšlo první číslo „Dřímalovských listů; jistě máte doma exemplář. Sloupenský je sám roznášel a vybíral hned předplatné.“

„To bude nějaká blbovina,“ usmál se krupař.

„Není,“ na to rychle řezník. „Pikantní list! Ale dostává tam co proto. Proč se do všeho plete.“

„Ale kdo tam co dostává?“ tázal se rozmrzlý krupař.

„Mladší kaplan Chudý. Celé nedělní jeho kázání tam jest. To si musíte přečísti. Vrátila-li vaše paní to číslo, sám vám je zapůjčím,“ nabízel Samek.

„Jak chcete; víte, že takové osobní boje a skandální historky čtu nerad. Dost jsme se toho načetli o volbách a co z toho máme? Tím se člověk nepoučí.“

Krupař odskočil obsloužit zákazníka a Samek šel pro první číslo „Dřímalovských Listů,“ které spatřily světlo světa ve pěti stech exempláři, tiskly se v krajském městě, kde byla tiskárna, slibovaly vycnázeti třikrát měsíčně a nesly hrdé heslo „Pro právo, pravdu, volnost, vědu a ušlechtilou zábavu.“ Byly na hrubém papíře tištěny, měli osm stránek. na poslení inseráty, to jest vlastně jeden papírnický závod v Komenského ulici. Stály osm zl. ročně, přijímaly bezplatně příspěvky, rukopisů nevracely a vydavatelem, redaktorem, administrátorem to jest factotum byl Hynek Sloupenský.

Byla to snůška toho, co přinesly v týdnou noviny pražské, které Sloupenský pročítal v besedě opisoval a ostříhoval, feuilleton zrobil sam, do denních

zpráv dal nějaký klep místní, do směsi uvedl jmění arcibiskupa Olomouckého a ku konci připojil tržní ceny sousedního města.

Nejpikantnější byl dopis z Drímalova, který ovšem také pan redaktor psal a na něj hejly chytati mínil. Jednal o kaplanu Chudém. Na děkana a Šámala jako rodáky se posud neodvážil, věda, že by si tím uškodil. Ale Chudý se tu a tam dotknul „cti města,“ někteří jej měli v žaludku, proto na něj pustil první šíp.

Ve feuilletonu líčil svou cestu do Drímalova, uváděje, jak byl považován za malíře, že měl malovati ves Hrotice pro jednoho občana, který jest svazky přátelství s dědinou spojen. Každý hned uhádl, že to jest pošták a kočí se nemálo rozhněval.

„Darebák,“ huhoval, „byl rád, že jsem jej na slepo svezl a takhle se mně odpláci! Jenom až pojedje podrubé! Kolena mu lezla a boty měl, až hanba povídat. Sotva se trochu ohřál a už vystrkuje rohy. To bude ježek v našem městě,“ prorokoval na poště.

Kontrolor Karásek oběhl s „Drímalovskými Listy,“ všechny kanceláře. Nejdříve s berním četli pamflet o kaplanu Chudém hlasitě, pak zaběhl do místností soudních č. I a II. a posléze se zastavil u listovního.

„Pěkné to není,“ řekl tento „a kdo ten dopis zaslal, něco by zasluhoval.“

„A vy myslíte, že to prošlo naší poštou? I kdepak! To všechno zrobil redaktor sám, aby jeho list táhl,“ upozorňoval kontrolor. „Co myslíte, budeme jeden exemplář odebírat? Jenom tak pro všechny kanceláře, bychom zvěděli, nepíše-li se tam něco proti nám.“

„Pro mne a za mne si to berte, já nemohu,“ vymlouval se listovní. „Mám jiné vydání v domácnosti. Ale můžeme býti bezpečni, že si ná nás Sloupenský nevytroufá. Úřednictvo, vojsko a židé jsou garantováni. —

Také prodavačka zeleniny a ovoce na náměstí dostala „Drímalovské Listy“ a nasadivši si v kosti zasazené brejle, četla na hlas slovo za slovem. Úvodní článek, politiku, denní zprávy hned každý vypustil a začal onen pověstný dopis.

Prodavačka přečetla do polovice, zrudla v obličeji a vrhnuvši opovržlivý pohled směrem ke Komenského ulici, zvolala: „I ten ludrák! Kdyby tady byl, vytála bych mu právě takovou, jako tomu Trkálkovi, když mně ovoce kradl! Opozvází se zostuditi tak hodného člověka! Dětem ve škole i peníze dává, by si kupovaly ode mne hrušky a švestky. Jenom až půjde ten papírák kolem. však já mu něco povím.“

V jinaké byl náladě nedaleko na radnici tajemník Chmeliček. Snál se až se za boky popadal.

„I to mu patří! To jest dobré! Však nyní hodně skrotne —“

Tak a podobně mluvil sám pro sebe i před panem měšťanostou. Čížek byl jiného náhledu. Obával se, že to uškodí pověsti města, v němž byl kaplan Chudý znectěn.

„Neračte se pranic obávati,“ mínil tajemník. „Chudý teď dá buď vůbec pokoj, nebo se co nevidět vystěhuje z města.“

Notář Houzvička si mnul radostí ruce, že nyní bude lepší výdělek. Přijdou žaloby, notářské opravy, soudy pro urážku na cti, bude tu neb onu stranu hájiti, zastupovati, ať jest to ten neb onen, v kanceláři bude více práce a výdělku.

Stáří, vážní měšťané se velice zlobili. Takové pohany se ještě žádnému knězi v Drímalově nedostalo. Pravda, mluvilo a klepalo se časem to a ono, ale takový pranýř posud v počestném městě pro kněze nestál. Brali urážku tu na sebe a zlobili se na radu, že dovolila Stoupenskému v městě se usaditi.

„Páter Chudý toho nezasluhoval. Chce-li probouzeti katolického ducha u nás, nebylo to nic zlého a nezasluhovalo to pohanu, jež tuto veřejně hlásá, do světa a dostane se snad i do rukou biskupových a nejdůstojnější konsistoře.“

Opatrní otcové města měli starost, aby snad zpráva z „Drímalovských Listů“ kaplanovi neškodila v kariéře a navždy pak v městě neuvázla. Měli

asi nového rodáka na studiích, který se bude věnovati theologii a mohl by pak místo městského kaplana ve svém rodišti na přímluvu měšťanů obdržeti.

O Chudém se četlo všudy; v krámech, ve škole, v hostincích, ve spolcích, v soukromých domech, na ulicích, po městě, ve vesnicích, až kam zalétly „Dřímalo vské Listy“ a jak veliký okrsek si Hynek Sloupenský za místo působnosti vyvolil. Zasáhl hodně daleko, aby mu sem někdo jiný nevlezl. a v čele listu dal vytisnouti, kterých okresů jsou jeho noviny orgánem.

Velmi mnozí se kaplana zastávali, na dopisovatele hubovali, ale zprávu tu byli dychtívi přečítati si všichni. „Jak mu asi chudáčkovi jest!“ litovala Chudého paní měšťanostová, télnatá osoba, která už zevnějškem dávala na jevo, že bývala pekařkou.

„Mrzí ho to asi hodně,“ mínila Venduláková, doktorová, která k sousedce přišla na návštěvu. „Můj muž povídal, že by toho dopisovatele žaloval.“

„Jenom kdyby se vědělo, kdo to jest. Jistě že se neprozradí. Nejspíše má na kaplana zlost a takhle se vymstil.“

„Teď aby ani na lidi nešel —.“

„Však také kaplan Chudý v neděli nebude kázati,“ vzpomněla si Čížková. „Tak ráda jej poslouchám.“ „V lékárně povídali, že kázati bude a nepříteli svému notné vycinká. Tam přece má příležitost, aby se očistil. Toble přece na sobě nechati nesmí. Ztratil by všecku vážnost a ani děti ve škole by ho neposlouchaly.“

„Nejlépe by udělal, kdyby na nějaký čas odjel,“ mínila měšťanostová, „zatím by se na všechno zapomnělo. Sama bych mu na tu cestu něco zapůjčila.“

Tak se soudilo i jinde a všudy se domnívali, jak se kaplan trápí, jak ho to asi mrzí a že teď dlouho asi nevyjde z děkanství.

Než jaké bylo podivení všech, když ten pošpiněný a očerněný kněz hned příštího dne jako schválně ráno vyšel si na procházku, po celém městě chodil s hlavou vzpřímenou, všechno ulice prošel a naproti kramu Hynka Sloupenského s měšťanem Macháněm se zastavil, s ním mluvil, žertoval, se smál a vůbec na sobě znáti dával, že se nebojí, že se nebude skrývati a z pamfletu si nic nedělá. Učil ve škole, s panem děkanem šel do vinárny, podával všem ruce a rozmlouval jako jindy. (Pokr.)

Různé zprávy.

Humanismus a humanisté v Čechách za krále Ladislava II. Vypsal Josef Truhlář. Nákładem Akademie 1894.

O humanismu jsou náhledy různé. V tom souhlasí všichni, že humanism znamenal ve středověku nový velkolepý obrod duchovní a literární pokrok, před nímž nemohl a nesměl se uzavřítí žádný národ, nechtěl-li býti zpátečnickým, nechtěl-li zůstatí za pokrokiem vzdělanosti vůbec. U nás v Čechách ujal se humanismus záhy a to na půdě katolické. Utravisté před ním se uzavírali a upadali, jak di Palacký, proto v barbarství. Český humanism tvoří nad to vůbec znamenitou epochu v kultuře náboženských dějinách, bralí se čeští humanisté, hlavně ovšem pod vlivem slavného svého vůdce, cestou víry katolické a upřímné zbožnosti. — Humanisty zovou se literáti pozdějšího středověku, kteří

vzdělání své čerpali z klasiků starověkých. Latinští spisovatelé starověcí bývali sice vždy čítáni a studováni, ale klasikové řečtí byli málo známi jako řecká řeč vůbec. Humanisté přivedli tu obrat, klasikové latinští a řečtí učiněni jsou od nich pramenem nejobsáhlejších studií. Hnutí to vzalo vznik ve století čtrnáctém; jest to část velikého hnutí renaissančního (obrodního), jež vztahovalo se nejen na studium starých klasických děl, ale i na veškeré umění a na proudy duchovní. Vznik vzalo hnutí v Itálii asi v polovici 14. století; k rozkvětu přišlo asi v polovici 16. století; výsledky jeho staly se majetkem vzdělaných tříd vůbec. Mezi první a to nejlepší z nich patří Petrarka, korunvaný básník italský a Boccaccio, v jehož pověstném „Decameronu“ řeč tehdejší dostoupila vrcholu umělecké formy. Ne-

obyčejný vliv vykonával v tomto směru Chrysoloras. Počet humanistů jest ovšem velice veliký. Papežové byli velice při znivými podporovateli ušlechtilého směru humanistického. Hlavně starali se o založení velkolepých biblioték. Mnozí z papežů byli nejen podporovateli ušlechtilého humanismu, ale byli sami vynikajícími humanisty. Humanismus měl ale též velice nebezpečné a zlé výstrelky na poli mravním a kulturním. Nejedni ze studia klasiků vdechli do sebe i pohanské názory mravní a filosofické, pohrdli k národnímu jazyku a prostému lidu. Ale vykládali hnutí renaissanční jako emancipaci z církevních názorů, ze tmy středověku vůbec, je nepravdivé a nehistorické a jednostranné. Již ty neustálé a ohnivě boje, s nimiž všady v době humanismu se setkáváme, boje mezi křesťansko-humanistickými a pak více pohanskými názory ukazují, že humanism nebyl jen hnutím cirk. názorům se pičící. U nás pak, kam nové hnutí rovněž brzy našlo si cestu, měl humanism charakter převahou katolický, charakter víry a zbožnosti. Zvláště největší a nejslavnější jeho reprezentant a do té doby nejslavnější český básník všech století vůbec, Bohuslav z Lobkovic, byl muž smýšlení eminentně katolického a zbožného, okrasa církve. Je ostatně dobře znám z prací Cornovových a Vinařického. Že muž ten není populární a ceněn, jak zasluhuje jako jeden z nejslavnějších spisovatelů a Čechů doma i za hranicemi, toho příčinou jest snad právě tato okolnost, jeho směr veskrz věřící. Pracemi podobnými práci Truhlářově ovšem uznání a poznání jeho nevzrostou. „Naše doba“ nazvala svého času knihu Truhlářovu „moderně psanou“; tím dala celou její charakteristiku. My bychom ji nazvali, byť i uznáváme její erudici, perfdní. Zacházeti takto s nejslavnější dobou literární a jejími muži je mimo to svrchovaně strannické a nevlastenecké. Čteme-li fráze jako „čirá tma středověkých názorů,“ musíme se spisovatelovou ignorancí, již má patrně za osvícenost míti jen útrpnost. Podobně vede se čtenáři, čte-li vývody

spisovatelovy o obrodném vlivu hnutí kacířských, o výkladu, který dáván je projevům katol. humanistů hájících a obraňujících své přesvědčení a j. Spis Truhlářův věnován je hlavně Bohuslavovi. Ačkoliv ani spisovatel nemůže neuznati veškeren význam velikého muže, lépe by bylo, kdyby nebyl napsán; je psán se stanoviska protikatolického, strannického, i mohl by spíše nazván býti „pokusem, jak by lze bylo Bohuslava, jeho význam literární i význam jako člověka a čistého, panického křesťana, strhnouti. I moderní fráze o kosmopolitismu katolické internacionály, i soukromý život básníkův musil k tomu posloužiti. Ale vlastenectví Bohuslavovo vysvítá z jeho satirických a káravých veršů, z jeho studií dějepisných a z jiných ještě okolností (str 95.), jak musí i náš spisovatel tu a tam uznávati, útoky na soukromý život nejsou pak doloženy (p 81.). — Škarohlidnou úzkoprsou konfessijnost mu vyčítati může právě jen strannické stanovisko — co pak bylo by nutno říci o husitech, utrakvistech a bratřích! Ostatně odpor vysvítá i z knihy, na př. str. 64 a j. Mnohé věci, které spisovatel snaží se vykládati v neprospěch Bohuslavův, svědčí právě o opaku (98, 157). Jistě není to hanbou, jak myslí asi spisovatel, že u Bohuslava byla jen slupka humanistická, jádro cele křesťansko-scholastické. Bohuslav jako humanista psal z velké většiny latinsky, ale česky uměl krásně a ctil jazyk svůj. Bohuslav byl znám a oslavován celou vzdělanou Evropou. Byl básník své doby a katolik. Posuzovati ho perspektivou běžných názorů ano i liberalistických tendencí časových je nesprávné a strannické. Velikost Bohuslavovu vycíti i z knihy Truhlářovy vzdělaný čtenář, a knihu s nechutí odloží. Tak o velkých našich mužích, řekne si, psáti se nesmí. Kniha Truhlářova je celkem vzato pokus, znešvařiti i slavnou dobu českého humanismu katolického stanoviskem hrubého moderního liberalismu; tím pak řečeno je vše. Snad ujme se ho proti ní nějaký Němec nebo jiný cizinec.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel **Václava Kotrby vdova**, odpov. redaktor **František Žák**.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrdle.

(Dokončení.)

Pomníme-li, co zla proti naší straně před volbami nasil pokrokářský tisk, hlavně „Ruch“ a „Lid“, a máme-li na mysli celý aparát socialní demokracie, Mladočechů proti našim kandidátům namířený, není divu, že jsme tak chudě s volbami dopadli. Dr. Rud. Horského a R. Vrba ke všemu tomu ještě, jak jsem již pravil, Staročeši ignorovali a proti kandidatuře Dr. Rud. Horského vystoupil zjevně i baron Hilprandt v Blatné, čímž se situace jejich ještě zhoršila. Kdo ho k tomu přiměl? —

Výsledek voleb vypadl pro naši stranu takto:

A) V. k u r i e.

1. Praha: P. Jos. Šimon 3 132 hl. (Mladočech 16.127, soc. d. 15.149.)
2. Okres Smíchovský: nikdo z našich nebyl kandidován, a to proto, aby roztržštěním hlasů neprošel soc. demokrat; ale prošel přece.
3. Okres Mladoboleslavský: (Fr. Satorie) 6 hl. (Ml. 332, s. d. 319.)
4. Okres Jičinský: (Václ. Stupka) 12 hl. (Ml. 451, s. d. 191.)
5. Okres Kralové-hradecký: (Rud. Vrba) 20 hl. (Ml. 536, s. d. 120.)
6. Okres Litomyšlský: (Tom. Jiroušek) 42 hl. (Ml. 301, s. d. 147.)
7. Okres Čáslavský: (Prokop Jindra ustoupil kand. Václ. Váchy) 59 hl. (Ml. 490, s. d. 48.)
8. Okres Kolínský: (Eduard Bystřický) 18 hl. (Ml. 559, s. d. 106.)
9. Okres Tábořský: (Václ. Žižka) 37 hl. (Ml. 254, s. d. 88.)
10. Okres Písecký: (Dr. Horský) 30 hl. (Ml. 188, s. d. 244; při užší volbě prošel Mladočech.)
11. Okres Plzeňský: (Václ. Wainar) 7 hl. (Ml. 196, s. d. 436.)
12. Okres Českobudějovický (český kandidát 196, s. d. 196.). Při užších volbách spojili se „čeští socialní demokraté“ s Němci a dopomohli jim k vítězství. Katolíci zásadně kandidáta nestavěli, aby neprošel Němec, a „česká“ socialní demokracie Němci k vítězství dopomohla.

Podobně čestně zachovali se katolíci v Praze. Po všech urážkách v „Šípech“, „Nár. Listech“ a při volbách venkovských volitelů ve tvář jim vmetaných volili v užší volbě Mladočecha V. Březnovského proti soc. dem. Dědicovi. Kat. lidový spolek svolal na den 28. března do sv. Václ. záložny schůzi, kdež u přítomnosti 400 osob chování „Národních Listů“ řízně bylo odbyto.

Co se český tisk se socialní demokracií namazil a jak nás se při tom naodstrkoval, a jak se mu za to odměnila!

B) Volby v obcích venkovských.

1. Karlín (Ant. Peyr) 21 (Ml. kandidáti: hr. Kounic 498, Fr. Bláha 96.)
2. Příbram (Vojtěch Mertl) 26 hl. (Ml. 315.)
3. Rychnov (Fr. Šabata ml.) 55 hl. (Ml. 322.)

Při venkovských volbách prorazil Staročech Fr. Šrámek v užší volbě a samostatný mladočeský kandidát Dr. Jan Vašatý; jinak získali všechny mandáty Mladočeši.

C) Volby v městech.

Společný kandidát katolíků a Staročechů Dr. Jan Ryba propadl (Kat. Listy nemají udáno, kolik dostal hlasů), také všickni Staročestí kandidáti propadli a všechny mandáty získali Mladočeši.

IV. Co jest nám činiti?

Když jsme při volbách do říšské rady na celé čáře propadli, ozývaly se mezi námi hlasy: vzhůru, připravujme se k budoucím volbám! I já se kloním celým srdcem k tomuto názoru, ale že bychom za šest let zvítězili, toho sotva lze doufati. Morava jest mnohem zachovalejší a upravenější nežli my Češi, hledíc ke katolickému náboženství a k politické organisaci, Morava jest poseta katolicko-politickými Jednotami, konala časté a živé schůze v různých místech a městech, při nichž mluvili advokáti, učitelové a četní muži z moravské intelligence a při nichž bylo přítomno na sta rolníků a měšťanů; moravský časopis „Hlas“ vniká hlouběji v lid, nežli naše „Kat. Listy,“ Morava má tři křesťansko-socialní časopisy a přece i přesto prorazila Morava jenom jednoho katolického poslance, a to ještě až v užší volbě. Pochybují, že budeme za šest let tam, kde jsou nyní Moravané, a proto pochybují, že nám bude možno, za šest let někoho do říšské rady vyslati nebo při budoucí volbě do zemského sněmu zvoliti. Kéž bych byl špatným prorokem!

Ale máme tedy složití ruce v klín a dívatí se nečinně na vývoj našich volebních záležitostí? Ó nikoliv, naprosto nikoliv! Jsem proto, abychom se hned k volbám připravovali a úsilovně a vytrvale v tomto oboru pracovali, nebo jednou zvítěziti musíme, a kdybychom i několikrát ještě byli poraženi, ponese naše práce na jiných stranách hojného užitku: zušlechtí mnohá srdce, zachová mnoho lidí církvi a mnoho duší nebi a přinese požehnání vlasti, neboť pokojní, nadšení, obětiví katolíci jsou nejlepší ozdobou země, v níž bydlí.

1. Krajské časopisy, knihovny a vůbec tisk katolický.

Ze všech stran v Čechách jsme na krajský tisk nejchudší a to naši posici velice stěžuje. R. 1883. vypravoval mi jistý šlechtic z Německa, že Porýnsko, země asi tak veliká jako Čechy, má šest velikých katolických denníků.

a každý kraj, jako jsou asi naše hejtmanství, že má svůj místní katolický list, jenž vniká do každé chaty. Jak chudí jsme my v Čechách! V Praze máme katolický denník a týdeník, v Hradci Králové týdeník „Obnovu,“ v Chrudimi: „Český Východ“ a jsme hotovi. A jak pozdě povstaly tyto časopisy, „Český Východ“ vyjímaje?

V Českých Budějovicích založil sice nezapomenutelný biskup Jan Václ. Jirsík časopis „Budivoj“, ale ten jest nyní v rukou konsorcia a nemůže býti považován za list čistě katolický.

Své věci jsme zanedbávali a staročeský tisk podporovali. Na subvence staročeského tisku vydalo kněžstvo mnoho peněz, ale peníze ty jakoby s rozplynuly a nám katolíkům užítku nepřinesly. Za tuto podporu měl staročeský tisk konati tolik straně katolické, co činily „Národní Listy“ pro stranu protestantskou, ale nechtěly, ba nabyl jsem té smutné zkušenosti, že staročeský redaktor na venkově dostal důtku, že uveřejnil obsah katolického časopisu.

Na Staročechy jsme se spoléhali, Staročeši nám nesloužili a sebe samy jsme úplně zanedbali.

Pole krajinského tisku katolického jest věru pusté a prázdné! A jak lehko a snadno mohlo míti každé biskupské město v Čechách svoji tiskárnu a svůj časopis? Procenta, kterých by konsistoře byly ušetřily na svých publikacích, kdyby je byly tiskly ve svých tiskárnách, mohly obrátiti na svůj list krajinský. Tiskárna by i jinak získala užítku na cizích tiskopisech, a to mohlo všecko býti obráceno na list krajinský!

I jinde jsme mohli získati a podnes udržeti ve směru katolickém listy krajinské! Mám na mysli ku př. „Ohlas od Nežárky“ v Jindř. Hradci. List ten žil z počátku z toho, co mu kdo dal, a kdo by byl do něho psal, ten ho mohl opanovati. Kdyby se bylo kněžstvo skupilo a list ten bylo právně pro sebe získalo, mohli jsme míti v Jindř. Hradci časopis katolický.

Před 20 roky mohli jsme takovýchto venkovských listů získati pro sebe hojnost, ale nikdo si toho nevšímal, všecko se nechalo běžet, a nyní se divíme, že celý venkov opanovali Mladočeši, pokrokáři nebo socialisté. Teprve když dostalo kněžstvo hojně ran a když vidělo, jak se pustoší vinice Páuné, počalo se lekati a kolem sebe rozhlížeti, ale vliv jeho a moc jeho jsou ty tam a co mohl dříve udělati jednotlivec (ku př. probošt z Jindř. Hradce) nebo vikariat, k tomu se nyní musí spojovati celá diecése.

Vizme energického ndp. biskupa Ed. Jana Nep. Brynycha, vizme praktické, nadané muže, kteří s ním pracují. Jak pracně bylo jim založiti a udržovati týdeník „Obnovu“? A jak pracně to půjde v diecési Litoměřické? Kaplan Fr. Žundálek zakládá tam katolický týdeník a k tomu se musí spojovati všechny české vikariaty diecése! A co jim to dá práce a soužení, než týdeník vyjde, a co střádání, až vyjde.

Ale nic naplat; železnou rukou a tvrdou hlavou musíme ku předu a stále ku předu i na této cestě věru neschůdné. Po Litoměřicku ať následuje katolický krajinský list v Budějovicích, a kdyby se tiskové družstvo sv. Vojtěcha v Praze vzniohlo, může časem některý venkovský list zakoupiti nebo subvencovati; podobně mohou působiti i ostatní diecésní družstva v Čechách, která jsou a budou, a tak dá Bůh, že i tady po delší době a vytrvalé práci dosáhneme toho, po čem toužíme a čeho je nám potřebí.

Nyní zatím rozšiřujeme hojně ty časopisy, které máme: „Katolické Listy“, týdeník „Kat. Listů“, „Obnovu“. Český východ“, „Obranu“ a j., aby vnikaly v široké kruhy a přinášely hojného užitku.

Bedlivě a přičinlivě zakládejme farní nebo spolkové knihovny. Každý katolický spolek měžž o to péči, aby měl bohatou knihovnu, a kde není spolku. ať tuto mezeru nahrazuje farní knihovna. Ten zvítězí, kdo se více přičiní. A vůbec rozšiřujeme dle sil svých katolický tisk, hlavně naše brožury. Obmezme své soukromé vydání, obmezme hmotnou pomoc pokrevním přátelům, bratřím a sestřám, a věnujme co nejvíce na katolický tisk. Četní nepřátelé ničí nám květy křesťanské kultury, i povstaniž mezi námi řada nadšených katolíků, kteří by spustošené role znovu vzdělávali, zařizovali a ošetřovali k oslavě Boží a k blahu své vlasti.

V tomto oboru mám dosti osobní zkušenosti, i musím vzdáti zvláštní chválu hlavně kuratnímu kleru, který přináší pro katolický tisk hojných obětí. Za nimi kráčí v obětivosti katolické dělnictvo, a mezi nimi v první řadě katoličtí tovaryši.

2. Katolické spolky.

V tom poměru, ve kterém rozmnožují se katolické spolky, rozšiřuje se i katolický tisk. Každý nový spolek předplácí si časopisy, kupuje knihy a brožury (tyto často v hojném počtu) a stává se střediskem katolického ruchu pro celé místo nebo město a okolí. Členové utužují se v křesťanském životě, zvykají si křesťanské statečnosti a stávají se tak říkajíc misionáři v dílnách, ve kterých pracují, a v domech, kde přebývají. Ušlechtilé mravy a spořivost bývají znamením zdárného vývoje spolků katolických. Divadlo, hudba a zpěv a konečně i řečníště — toť postupný vývoj u našich jinochů ve spolkách katolických. Hovádek, Koleč, Myslivec a jiní jen takto došli k místům, jež zaujímají v dělnickém hnutí.

Když byly volby v V. kurii do říšské rady, chtěl intellig. katolík vydati kandidátní listinu pro volby volitelů v V. kurii v Žižkově. Jářku: konal jste s někým poradu, máte po ruce seznam volitelů, víte, kde všude jsou v Žižkově naši stoupenci? Nevím. Tak nechte všeho býti. V Žižkově není vhodného katolického spolku, katolíci se neznají, sejítí se nemohli a nemohli tudíž do volby zasáhnouti. Podobně tomu bylo na Kr. Vinohradech. Býti v obou místech spolky kat. jinochů a mužů, bylo by se z nich utvořilo volební komité, a katolíci by se byli stali rozhodujícím jazýčkem při volbě mezi Mladočechem a socialním demokratem. Byli by ukázali, že tu jsme a že něco platíme, což se vztahuje ovšem i k různým jiným českým městům.

Než jakkoliv si spolků katolických tovaryšů pro větší města a jinochů a mužů pro menší místa velice vážím a oprávněnost jejich vždy hájím, vysloviv se již několikráte, aby k nim přistoupily i spolky mistrů a učňů, přece ukázala právě při volbách zkušenost, že musí každý větší okres míti spolky katolicko-politické. Tento úsudek jsem slyšel v Hradci Hrálové, kdež se prý bude v celé diecési tato mezera doplňovati, podobnou resoluci přijalo duchovenstvo vikariatu Turnovského na schůzi 4. dubna konané a podobně se mluví i v našich kruzích, a doufám, že to bude také postupem času provedeno.

3. Katoličtí řečníci a agitatoři a katolické sjezdy.

Vznikem nových kat. spolků rozšiřuje se i katolický tisk a vůbec katolický ruch. K tomu je třeba připojiti živé slovo. V jednotách tovaryšů, jinochů a mužů podávají náboženské vzdělání a konají socialní a podobné přednášky předsedové a místopředsedové a časem, hlavně při založení spolku nebo svěcení praporu, volají si řečníky z Prahy.

Jsme šťastni, že máme výborné a vyškolené řečníky, jako jsou: Dr. R. Horský, Tom. Jiroušek, Emil Dlouhý-Pokorný, P. Jos. Šimon, Fr. Žák, Václ. Myslivec a jiní, ale je jich málo. Socialní demokrati vysílali celý rok před volbami každou neděli na 20 řečníků na venek a ti prošli nejen města, ale i odlehlé vesnice, od nás však vycházel v neděli na venek řečník jeden, dva, tři, někdy žádný. Jsme ve všem chudí, i zde jsme nedostateční. Nejvíce si přejí venku Dr. Rud. Horského a právě ten jest od práce znaven a má nejméně volného času.

Měla-li by se rozpoutati na venku (v Praze si to všecko spraví čilý katolický lidový spolek a Politický klub kat. dělnictva) úspěšná agitace, musil by se učiniti soupis všech výborných řečníků-agitatorů ze všech křesťansko socialních spolků v Čechách a ti by musili do okolních spolků vyjžděti, důvěrníky k poradám svolávat, nové spolky zakládati a vůbec katolický lid poučovati a katolický ruch šířiti.

Permanentní volební výbor, jenž bude co nejdříve zvolen, musil by dávat z Prahy povely na venkovská diecéšní sdružení, a to buď přímo, nebo pomocí katolického tisku, z venku by důvěrníci sdělovali své potřeby do Prahy a tak by proudil čilý život mezi námi

Pro přednášky nepolitické poskytl by cestovné do určité míry družstvo „Vlast“, pro politické Politický klub katolického dělnictva v Praze a pak ty spolky nebo osoby, které politické nebo pouze vzdělávací přednášky aranžují.

Největší agitace tiskem, zakládáním nových spolků, vysíláním řečníků a agitatorů musila by se přirozeně rozvinouti tam, kde bychom chtěli kandidovati své předáky, o čemž si více povíme ústně.

Naši řečníci si všímají z většiny otázky dělnické nebo socialní, ale měla-li by naše organisace promyšleně vedena býti, musili by v to pojeti stejnou měrou otázku agrární, v kterémžto oboru dosud skoro jediný pracuje, píše a přednáší, zám. kaplan Rud. Vrba a hledíc k Raiffeisenovkám, farář Tomáš Blahovec v Čachrově u Klatov.

Jakousi výslednicí práce a zároveň její kontrolou, jakýmsi měřítkem síly a mohutnosti každé strany jsou její sjezdy. V Německu je konají každý rok, na Moravě konali jeden a my pět. První katolický sjezd měl býti konán v Praze již roku 1891. v čas zemské jubilejní výstavy; přípravné práce byly hotovy, ale rozhodující kruhy domnívaly se, že by se potkal s fiaskem, a proto bylo od něho upuštěno.

S dosti velikým napjetím byl očekáván arcidiecéšní sjezd v Příbrami, ale zdařil se; zdařil se diecéšní sjezd i v Táboře, zdařil se literární sjezd družstva „Vlast“, a oba sjezdy katolického dělnictva, a tak plní touhy a důvěry čekáme na letošní diecéšní sjezd v Hradci Králové, za rok na katolický sjezd celých Čech, Moravy a Slezska v Praze, a za dva roky na sjezd v Litoměřicku. Seskupení kolem Jeho Osv. pana hraběte Vojtěcha

Schönborna, jež jaksi za svého vůdce a náčelníka považujeme, budeme v tomto oboru i na dále pracovati a k tomu působiti, aby vůbec myšlénka sjezdů z našeho programu nikdy nevytizela. Na sjezdech se poznáme, sblížíme, seznáme nové řečníky naší strany, nové pracovníky katolické, a zde v mohutném sboru, slavnostně a vážně proklamujeme své názory a zásady. Na naše sjezdy přijdou osoby místní intelligence, které nikdy před tím něco podobného neviděly a neslyšely, tady se očišťuje hana se jména katolíků, tady nabývá katolické přesvědčení svého výrazu a svého posílení. Sjezdy katolické mají vůbec pro nás nesmírnou důležitost.

Různé jiné věci.

Velikou váhu dlužno klásti při organizaci na katolické dobročinné spolky. Revoluce francouzská rozbíjela všecko katolické, jediné dílo sv. Vincence uchránila, což je důkazem, jak vysoko se cení dílo křesťanského milosrdenství.

Proto spolky sv. Vincence, bl. Marie Anežky, sv. Notburgy, různé asyly (Vincentinum, Růžencová výroba, Johanneum), dětské zahrádky, chudé kuchyně atd. atd. jsou velikou ozdobou církve a naší posilou ve veřejném životě.

První místo v dobročinnosti zaujímá v Čechách česká šlechta. Česká šlechta rozdává chudým veliké sumy peněz a podporuje a zakládá dobročinné ústavy s chvalyhodnou obětivostí i vytrvalostí. Stejným příkladným způsobem předcházejí nám nejd. naši biskupové, i následujmež jich, kněží i laikové, aby lid viděl, kterak se naše víra dobrými skutky oživuje a osvědčuje.

Jakkoli tedy šlechta v tomto ohledu jest pravou okrasou katolické strany v Čechách, v ostatním ve všem, o čem jsem v tom článku psal, velice málo nám vypomáhá, ba již několik let katolického života v Čechách ve své většině nápadně se straní. Je to škodlivé pro ni i pro nás, a více ještě pro ni než pro nás. Škoda jejího vlivu, který by mohla vykonávati. Výminku tvoří hrabata Karel a Vojtěch Schönborn a hrabě Karel Ervín Nostic. Jiní ovšem v užším kruhu svým postavením a svou ušlechtilostí působí velmi mnoho.

K naší organizaci a nepřímě i k volební akci patří bez odporu katolické ženy a dívky. I tady se činí v Praze počátek. Stanovy ženského křesťanského sociálního spolku jsou již zadány, a jak slyším, bude nový spolek čítati asi 800 členů.

Tím končím své úvahy. Nemám ve zvyku kopírovati strany v jiných zemích a z jejich programů a usnesení uzavírati na naše povinnosti, čili jinými slovy: nemám ve zvyku pracovati dle šablony a šimlů. Řeknu otevřeně všecko tak, jak mi to naše poměry na srdce kladou; tím ovšem upadám zase v nebezpečí, že mohu lehce něco zapomenouti, co jinde mají a co by i u nás býti mohlo; ví-li tedy ještě někdo něco jiného a lepšího, pan redaktor t. l. mu zajisté otevře k tomu sloupcí „Obrany“, aby se věc zacementila a doplnila. Vždyť je to zájem nás všech: co jednoho bolí, dotýká se nelibě i druhého a z čeho se raduje ten, může se radovati i onen.

* * *

Pozn. redakce. Prosim ctěné a důstojné pány čtenáře „Obrany“ z Moravy, aby nám některý z nich, který sledoval veřejný život své korunní země, vypsal katolické hnutí moravské, ideje, které v něm panují a kterými vítězí, způsob nepřátelské taktiky moravské, rozvoj jeho za posledních let,

a vůbec různé jeho kulturní známky. O osoby nám nejde, ale o věcnou a kulturní stránku. Jak z výborné stati dp. Škrdleho viděti, není naše české hnutí jednotné vně i vnitř. Je to posud jen drobná práce. Jsou tu osoby a spolky, ale kde je kulturní jednotné pozadí pro všechny? Katolicism? Arci. Ale jak! Byli bychom za práci velmi vděčni. Poučila by nás. Máme tytéž programy a cíle? O mnohém snad zvěděli bychom ku svému prospěchu.

„Monita privata“ Tovaryšstva Ježíšova.

Panu Tomáši V. Bílkovi věnuje Vojtěch Kameš.

Hned jak počal výtečný p. Dr. Bačkovský inseráty v „Nár. Politice“ oznamovati, že počne vydávati Dějiny „zloprověstného“ řádu jesuitského od p. Tomáše V. Bílka, věděli jsme již předem, jakým asi duchem provanuty budou. Když p. Tomáš V. Bílek ve svých historických spisech ukázal se býti nepřitelem katolické církve vůbec, jak pak by nebyl protivníkem Tovaryšstva Ježíšova. Historik má býti ovšem soudcem nestranným, ale p. Bílek hned z počátku strannickou svou nejen předpojatost, ale dokonce zášť prozrazuje; neboť prohlašuje, že jiného účelu není, „než přispěti k poučení lidu českého, aby poznal hlavní původce duševní a hmotné zkázy a záhuby národů.“ Při tom ještě nestyděl se v čelo své knihy napsati heslo: „Sine ira et studio“ Že psal tyto dějiny „sine studio“ t. j. beze studia děl, Tovaryšstvo Ježíšovo obhajujících a jemu příznivých, rádi věříme. vždyť i nejpřednější dílo: Dějiny Tov. J. od Crétineon-Joly 8 svazků, jež i do němčiny přeloženo, jest mu zcela neznámo. Ovšem „nestranný“ p. Bílek zavrhuje již předem každé dílo řádu jesuitskému příznivé! Ale rozhodně tvrdíme, že psal „cum ira“. Tak se stalo, že p. Bílek chtěje napsati dílo historické, napsal vlastně pamflet! Vždyť pojal do svého spisu doslovný překlad hanopisu „Monita secreta“, jež za dílo pravé, za dílo předního člena Tovaryšstva Ježíšova vyhlášeje.

Myslil asi pan Bílek, jako všickni nepřátelé slavného tohoto řádu, že proti Jesuitům jest dobrou každá zbraň. U vážných historiků jest však dávno věci dokázanou, že Monita privata sepsána byla od člověka, který z řádu propuštěn takto se mu pomstil. Ale p. Bílek toho věděti nechce, jemu se Monita náramně líbí, takového něco může „nestranný historik“ upotřebit. Pojednáme proto krátce o pověstné knížce této.

„Monita secreta“ objevila se r. 1612. v Krakově, nejprve jev v rukopise tajně cirkulovala. Brzo však beze jména nakladatele vyšla tiskem pod titulem: „Monita privata Societatis Jesu“. Biskup krakovský r. 1615. zavrhl knížku tuto jako pomluvačnou, jejíž spisovatel zasloužil by nejpřísnějších trestů. Spolu s papežským nunciem zřídil biskup zvláštní komissi, aby původce hanopisu vypátrala. Komisse tato neměla výsledku. Veřejné mínění však souhlasně autorem knížky označovalo kněze Jeronýma Zaorowskiho, který byl r. 1611. z Tovaryšstva Ježíšova propuštěn. Ostatně ze spisku toho zášť apostaty zřejmě mluví.

R. 1616. dne 10. května zavrhl kongregace Indexu „Monita privata“ jako „Tovaryšstvu Ježíšovu klamně prisuzovaná, plna pomluvačných a utrhačných obvinění.“ V březnu r. 1621. zanesena do katalogu knih zapovězených.

Jenerál řádu P. Mutio Vitelleschi, pamětliv cti svého řádu, nařídil učenímu jesuitovi Gretserovi, aby důkladně potupný spis vyvrátil, což tento učinil spisem: „Jacobi Gretseri S. J. theologi contra famosum libellum, cuius inscriptio est: *Monita privata S. J. etc libri tres apologetici*“ 1617.

K tomu neměl anonymní trpitel odpovědi. Hanopis jeho upadl v zapomenutí, až opět po půl století objevil se r. 1662. a zase r. 1669. a 1702. V té době Frà Paolo Sarpi, známý odpadlík a vášnivý nepřítel jesuitů doznává, že knížka „obsahuje věci tak přehnané, že jim nemůže věřit.“ — „Jisto jest, psal svým přátelům ve Francii, že v Italii takových lidí (jak totiž *Monita jesuity* líčí) nemáme.“

Pascal, jenž v uvádění svědectví proti jesuitům není právě příliš úzkostlivě vybíravý, neuznal za dobré „*Monita*“ ani připomenouti.

Smělejší byl jiný jansenista na počátku století XVIII., Jindřich od Sv. Ignace, flamský karmelitán, horlivý nepřítel jesuitů a vrělý stoupenec Arnauda a Quesnela. Pojal „*Monita secreta*“ do svého pamfletu (zrovna jako p. Bílek), který proti Tovaryšstvu Ježíšovu vydal pod žalostným titulem: „*Tuba magna mirum clangens sonum*“. Chtěje čtenáře své poučiti o původu spisku vypravuje historku, dle níž *Monita* nalezena byla v tajných papírech řádových při vyplnění kolleje Paderbenské r. 1622. Ku podivu, že již o 10 let napřed mohl zahrnouti je biskup krakovský a i kongregace Indexu zavrhl je tedy dříve, než byla nalezena. Také udává výž autor, že byla *Monita* nalezena v koleji pražské a luttíšské, ale nepraví kdy a jak. Tato bajka přešla odtud do všech vydání pozdějších.

Proti autorovi „*Trouby veliké*“ však povstal Jesuita Alfons Huylenbroucque, který vydal „*Vindicationes alterae adversus famosos libellos etc.*“ Gaud. 1713. Odpověď tato byla tak důkladná a přesvědčivá, že Jindřich od sv. Ignáce sám uznal její pádnost a své tvrzení odvolal a *Monita* v novém vydání své knihy vynechal. (To by as p. Bílek neučinil).

R. 1719. objevil se francouzský překlad „*Tajných naučení*“; ač patrně pocházel se strany jansenistů, přece redaktor jansenistického listu „*Nouvelles catholiques*“, jakkoliv bojoval i sám proti jesuitům, upozornil na odvolání Jindřicha od sv. Ignáce a poukázal na obranná díla Gretsera a Forera. „To postačí, tak končil, aby *Monita* nebyla jesuitům přičítána a kdyby ti, kdož je znovu právě uveřejnili, byli se o těchto faktech poučili, byli by toho jistě zanechali.“

Jak rozhodné a pádné byly obrany ty, když takovéto doznání vynutily! Když pak po čtyřiceti letech filosofové, jansenisté i parlament zase proti jesuitům bouřili, opět ohříván starý pamflet. Vyšel r. 1761. v Paříži překlad *Tajných naučení* spolu s textem latinským. A hle, místo vydání klamně udáno Paderborn a k tomu r. 1661! Kde tedy účel „posvěcuje“ prostředky?

Konečně byli jesuité z domů svých i z vlastí svých vypuzeni, jejich bibliothéky, jejich archivy byly skonfiskovány a všecky jejich „tajnosti“ vyšly na jevo. A hle, mezi tolika knihami a spisy, které znenadání jim vzaty byly a bedlivě prošťourány, nenašlo se nic, co by se podobalo „*Tajným naučením*“. Nic, a zhora nic. Není potřebí jíti dále. Za našich duů neuznávají *Monita* za authentické ani spisovatelé jesuitům notoricky nepřátelští, jako protestant Dr. Paulus, J. Huber a j. Končíme s J. Mavelem, že *Monita secreta* jsou spiskem podvrženým a utrhačným, že jsou dílem zbabělého a nestydatého pomlouváče.“

Lidem dobré vůle řádky tyto dostačí, nedostačí-li p. Bilkovi, odkazujeme jej na pojednání J. Mavela, *Monita secreta des jésuites*, v publikaci: *Questions controversées de l'histoire et de la science*, 1.re serie Paris, librairie de la Société bibliographique a na publikace Akademie krakovské z r. 1889., kde nezvratně dokázáno, že spisovatelem Tajných naučení jest Jeroným Zaorowski, z řádu propuštěný jesuita, jenž se takto chtěl řádu pomstiti.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Svět jest druhým, učiněným bohem. Duši slouží tělo za prostředek, jímž duše na venek působí, tak že člověk nesestává z těla a duše, ale jest duší. Kromě duše rozumné je také ve člověku duše zmužilá a duše žádostivá. Duši lidskou rozumnou učinil Bůh tak, jako duši světovou, smíšením dvou sobě odporných živlů, jednoho neměnlivého a nedělitelného, druhého měnlivého a dělitelného, kteréžto živly jsou též v řiši idejí; druhé duše učinili bohové podřízení a spojili s duší rozumnou, nesmrtelnou. Duše s tělem spojená byla pro vinu, které se byla dopustila; duše lidské se stěhují z těla do těla. Poměr vědění ke ctnosti sdílí Plato se Sokratem. Plato odporučuje státu společný majetek, společné manželství, společné vychování dítek a dovoluje vyháněti plod a odklizeti dítky.

Aristoteles učí věčnosti světa a věčnosti pohybu. Bůh postrádá činnosti vůle, jest jenom rozum a vede život toliko kontemplativný věda pouze o sobě, ne také o tom, co jest mimo něj. Bůh jest příčinou světa toliko pohybuující jsa jeho cílem nejvyšším, a sice příčinou nutnou a věčnou. Zda-li jest duše lidská nesmrtelná, a jaký jest její stav po smrti, nevykládá Aristoteles určitě a jistotně. Ethika jeho jest jenom částí politiky; blaženosti, po které člověk nutně baží, může a má toliko ve státě dosíci; jest dovoleno vyháněti plod a odklizeti dítky; dovoleno jest i otroctví.

Uvážíme-li toto, řekneme, že Sokrates, Plato a Aristoteles neuměli hojiti porušenou přirozenost lidskou.

12. Řecká filosofie stoická učinila od 4. stol. toto: Jsou dvě prvoté: činná (síla) a trpná (hmota), od sebe neoddělitelné; činná prvot, která hmoté udílí tvaru, je totéž co rozum a božství; krása a úprava světa, pohěvadž nemohou nepocházeti od myslícího ducha a poněvadž svět má částky sebevědomé, nemůže celek, jenž dokonalejší jest než částka, býti bez vědomí; tímto sebevědomím celku jest bůh; božství proniká světem jako jemný dech, jako výtvarný oheň, jako rozum a duše, obsahujíc v sobě jednotlivé tvary semenné; božský požár vytvářeje svět mění se ve dva živly a tyto dva živly mění se opět ve dva, tak že ze čtyř živlů se skládají všecky věci; po jisté době vezme božství opět všecky věci v sebe zpět; všeobecným žárem vzplane celý svět; z ohně toho rodí se opět nový svět, a tak se střídá zánik a vznik pravidelně a nutně; tato pravidelnost a nutnost jest osud a prozřetelnost, veškerenstvem vládnoucí; duše lidská, vroucí dech, jest část čili výtrysk

božství a trvá s ním v stále vzájemnosti, přetrvává tělo, ale není přece nezničitelná; ač není svobodná, jest buď ctnostná buď nešlechtná; nejpřednější cíl života lidského čili svrchované dobro jest ctnost čili souhlas chování lidského se zákonem přírodním; ctnost dostačuje k blaženosti a jest blaženost sama; čin, který jest přirozenosti bytosti přiměřen a ze smýšlení vychází, jest náležitý; ctnostný nemůže hřešiti, tak že cokoli činí, jest dobré a chvalitebné právě proto, že to činí, byť i odporovalo obecnému náhledu o mravnosti; pouze ctnost jest dobrem; co není ani ctností ani neřestí, jest lhostejno; k věcem lhostejným náleží život. proto samovražda jest dovolena.

Zda umí filosofie stoická hojiti porušenou přirozenost lidskou?

13. Epikur učil v 3. stol. toto: Svět vznikl a trvá příčinami toliko fyzickými, pohybem nahodilým, ne účelným; bohové z nejjemnějších atomů utvoření, nestarají se o svět; duše lidská jest tělesná, nutnosti a náhodě podrobená, smrtelná; mravnost lidská záleží v rozkošnictví.

Zda filosofie epikurejská umí hojiti porušenou přirozenost lidskou?

14. Pyrrhonovo pochybovačství (skepticismus) učí ve 4. stol. toto: „Všeliké myšlení spekulativné jest ničemno; nic není v pravdě krásno nebo ohyzdno, spravedливо nebo nespravedливо; všechno spočívá na lidském mínění a zvyku; nic nemůžeme v pravdě poznati, proto vzdejme se všelikého soudu, a tak dojdeme blaženosti.

Zda umí pochybovačství hojiti porušenou přirozenost lidskou?

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Školský návrh. Říšská rada. Z hloupých nehloupější. Kříž a jeho nevěrná žena. Velký odkaz vlastenecký B. Schnella. Pařížská katastrofa.

Poměr katolicismu a liberalismu podobá se poměru země, již obléhá nepřítel. Kdyby Řecko mělo právo na své straně a bylo v obraně, jsouc napadeno, mohli bychom hned užití konkrétního přirovnání. Liberalismus jsou Turci. Skutečně jsou liberalové namnoze civilisovaní pohané východního plemene, ve svém liberalistickém fanatismu Turkům ne nepodobní. Krok za krokem ničí křesťanskou osvětu, krok za krokem uchvacují půdu veřejného života, již odkřesťanují; obrana proti nim je slabá. Tisícileté statky národní a katolické osvěty přecházejí do rukou jejich, jež je zniivelusují, dávajíce jim baseovanou tvářnost nejmělejšího francouzského svobodomyšlnictví. Stane-li se tu a tam malý výpad nebo jadrnější obrana, tu

povstává z toho takový křik, jakoby se nejednalo o hájení práv obležených, ale o zkracování a poškozování obléhacích. Návrh školský, jež podali konservativci, je toho důkazem. To bylo křiku v táboře liberalním, jakoby návrhem obecné školy stávaly se klerikálně-konfessionálními semináři. A přec je návrh tak svobodomyšlný že ten, který nám kdysi liberalové násilím vnutili, nemůže se mu zdaleka rovnati. Zvláště jsou to práva, jež dává zemím, stanově pro celou říši jen hlavní zásady a trošek jednotné administrace, jsou takové, po jakých již dávno jsme toužili. Paragrafy 3, 4 5, 8, 21, 35 jsou takové, že dávají zemím obsáhlý vliv na obsazování školy ano i na ducha, neboť dávají jim do rukou nejen učitelské síly ale i učebnice. Výborné a veskrz časové jest ustanovení odborných školách, jakožto doplňku aspoň šestileté návštěvy obecné školy. I tu všechna moc dána zemím. Přijetí této nebo po-

dobné myšlenky vykonalo by pronikavou a blahodárnou reformu, která zvláště na venkově, kde dosud panovaly poměry v pravdě křiklavé způsobila by mnoho dobrého. Šestiletá nucená obecná škola a pak — snad jen zimní — více odborné, tu zemědělské, tu průmyslové, tu řemeslné kursy, spojené ovšem opět s vyučováním všeobecným, jak výborná to zásada pro náš venkov. Ve městech, kde jsou měšťanské a odborné školy, lze bez toho mluvit jen o pětileté obecné škole; ba některé ditky opouštějí ji už po čtyřech letech. Zmenšený náklad na obecné školství přispěje pak ku rozkvětu škol více odborných. Že na venkově ve skutečnosti není 8leté návštěvy, ví každý, kdo na venkově pobyl. V létě z 80 žáků navštěvují vyšší třídy asi 10 20. Je-li v místě škola jen 3- nebo 4 třídní, povstávají z toho poměry přímo hrozné, které spíše kladou překážky prospěchu školního vzdělání, než aby ho podporovaly. Novou myšlenkou tyto nepřirozené poměry by se urovnaly, aniž by při tom úroveň vzdělání byla stlačena níže. Spíše opak lze doufat. Ostatně není tato myšlenka novou. Ve městech a u dítek, které nastupují vyšší učitelské, praktikuje se sama sebou: zřizování škol více odborných děje se také už dávno. Ale nebyly tu osnovy, ani pevného řádu. Ten by nyní byl dán. Proti tomu by konečně liberalové nebyli. Ale návrh žádá trochu více náboženské intenzivity. Nechce snad klerikalismu, ale více náboženství. Církvi dává ve škole, ač jí škola právem patří, neboť ona je vychovatelkou národu, tudíž i maličkých, jen jen něco málo a to nikoliv přímého vlivu, ponejvíce jen na věci náboženské. Návrh chce, aby školy byly zřizovány, pokud možná, pro každou konfessi zvlášť. Je to přirozeno. Vždyť skutečnost ukázala, že to jinak ani nejde, již k vůli tomu smíru náboženskému. Nepřirozenou svobodomyšlnost (!), že směl i žid býti učitelem křesť. dětí, musili i arciliberalové ve skutečnosti na naléhání a pro nespokojenost lidu brzy odstraniti. I kdyby škola byla úplně beznáboženskou, lid by takových poměrů netrpěl. Tento paragraf není vlastně ani tak na prospěch katolíků, jichž je většina, jako pro nekatolíky, kteří nezřídka byli nuceni posílat ditky

do katolické školy. Tolik je jisto, že budou-li liberalové, myslíme nežidovští liberalové, i proti tomuto návrhu, tak svobodomyšlnému a praktickému, bude patrné, že jich strašák klerikalismu je lež, a že jsou proti náboženství vůbec. Návrh nekřivdí žádné konfessi, hájí zemskou samosprávu ve věcech školských, odpovídá touženým poměrům moderním, klade důraz na nábožensko-mravní zvedenost. Kdo bude proti návrhu, podá důkaz, že dobro národní, zemské, dobro národa a rodin je mu ničím, nemůže-li hovětii při tom liberalistickému, beznáboženskému fanatismu. Řeč liberalního našeho žurnálu byla až na některé výbuchy tohoto fanatismu tu a tam kompromissní; menší křiklouni klamali své čtenáře podkládáním návrhu věci, kterých v nich není. Vederemo — Říšská rada začíná teprve pracovati, ač už dlouho zasedá, ač i tu jde to zvolna; Němci vedou svou obstrukci dále. Noviny šly zase jednou z ruky do ruky. Je to ostatně v pořádku, že páni poslanci poskytují tu a tam národu, který je plati, nějaký teatr. Jsme na teatry tolik posedli a rádi tu desítku denně dáme. Tentokráte se jim věc jak náleží povedla. Dávala se pořad ještě, stále za sebou, veselá smutnohra: jazykové nařízení. Účelem bry bylo, aby objevila se v celé záti vzdělávatelská úroveň říšské rady a její herců. Podali v ní kulturní obrázek, který jich vospělosti v moderní vzdělanosti dával nejstkvělejší svědectví. Jsou ovšem v socialistickém ovzduší, jež Hybeš a soudruzi tam zanesli, a to patrně na ně působí Páni se titulovali samými tituly excellenci, dvorních radů a p: jako „sprostý chlap, ničema, lhář, nestoudnost“, libali se pěstmi, konečně i duellovali. Aby to přece byli Turci, o nichž jsme na začátku mluvili? Nebylo by ani to divu, nebo čteme denně o turecké válce. Hlavní roli hráli nevyšpělí studenti, taktó žurnalisté povoláním, nyní dopuštěním Božím poslanci. Škoda, že nelze nám podati některé črty. Podobné věci vlastně měly by se zaznamenávati, vydávati a p. v brožurkách; bylo by jich často lze užiti, a na prodej by šly také. Kdyby křesť. socialové chtěli býti hodně účinnými a čilými, neměli by si té příležitosti dáti ujiti. V okamžitém rozčilení při

čtení novin národ ani necítí to poučení své, jež takovými scenami mu jeho výkvět připravuje, ale tak později dáti mu ho jako zrcadélko před oči — to by bylo gustičko! My jen na dvě věci z těchto pustých hádek poukážeme. Magr. Scheicher šel s Němci. To je hanba! Tak málo statečnosti a takový ústup před veřejným míněním, židovskými, maďarskými a velkoněmeckými liberaly vzbouřeným, toť málo charakternosti. Nemůžeme si totiž představit, že by co do věci s nimi souhlasil. Spravedlnost je přec první známkou a první povinností kněze i toho, který zove se křesťanským socialem. Takové kašulirování nespravedlnosti, aby snad mezi uměle zbouřeným lidem, vlastně jen jeho částí, nepošramocena byla jeho přátel populárnost, toť snad politicky chytré, ale žalostné. Je to postavení na nakloněné ploše; kam až povede? Lépe ztratiti něco na populárnosti, nežli na čestnosti a mužnosti. Dále pak musila zarážeti přímo kolosální pýcha a nadutost některých německých řečníků. Proti Wolfovi et cons. nejvyšší římský občan vzhledem k poslednímu barbaru byl by hadr. Prostá myšlénka, že by Němci měli se učiti druhému jazyku, byla mu úrážkou, každý jiný tenor řeči, který by nerespektoval Němců eo ipso jako bohů, byl mu urážkou. Neurázejte mne, volal každou chvíli, kdykoliv se vyslovil náhled, že v Rakousku jsou ještě jiní platní národové, kteří zasluhují spravedlnosti a rovnosti. Kdo četl německého cestopisce Maye, ví, že je to stanovisko nevzdělaných Arabů a Turků. Jak patrné, jsme zase u těch Turků. Aby to nebyla náhoda? Jisto se zdá, že němectví jde v Rakousku svému úpadku vstříc. To, co poskytoval parlament, je věru fin de siècle, mravní úpadek. Pro Slovany byly by to dobré vyhlídky, byť i vyplývající z pozadí, z jakého i Turci ve své válce na jihu těží, tedy málo ušlechtilého. Ale to je konečně věcí Němců. Musí se ovšem dříve ukázat, stojíme-li my dosti vysoko. Že i národní myšlénka moderní dostává takovými šovinistickými, z nezměrné pýchy a pathologického až sobectví vyplývajícími scenami, světlo prabídné, netřeba ani podotýkati; je to věru skoro už turecký nationalism. — Čtenářové naši

pamatují se snad dosud na náš článek „z hloupých nejhlonpější“. Zde obrázek, který sice čtenářům i z denních listů je znám, ale zasluhuje, aby byl zachován, jako jeden z nejkřiklavějších.

Po poslední velké a nešťastné stávce v dolech ostravských a karvinských roku 1896 vydal p. Rudolf Lukaščík, strojník ve Lhotce, pozoruhodný spisek „Stávka ostravsko-karvinská, čili komu měly prospěti týdenní výplaty“. Ve spisku tom pojednává p. Lukaščík, sám bývalý dlouholetý stoupenec strany sociálně demokratické, o různých šmejdch a podvodech, jichž se všichni předáci soc. demokratičti na důvěřivém lidu v tamějším kraji dopouštějí. Pisatel nazývá jednání strany sociálně demokratické darebáctvím zlodějstvím, ničemností, klukovstvím, kejklířstvím, bojem o koryta, vyděračstvím, šejdiřstvím a jinými roztomilými jmény, — brožurka způsobila ovšem nemalý rozruch. I vsrčili tamější hlavní tři soc. demokratičti předáci Cingr, Berner a Reger hlavy do hromady, a ačkoli ve spisku tom nebyli jmenováni, ihned poznali, že „je to jako na né“ — jiní to arciť poznali též; proto však přece pánům ani ve snu nepřipadlo aby „žalovali“, — dobře věděli, proč. Konečně však byli k žalobě přinuceni tím, že soudruzi jejich nepřestávali na ně ualéhati, aby žalovali. Pánové tedy — žalovali. Přeličení konáno pak těchto dní, a trvalo dva dny, — p. Lukaščík byl postaven před porotu. Po oba dny byla soudní síň nabitá. Obžalovaný p. Lukaščík přiznal ihned, že spisek nepsal jen sám, nýbrž i s jinými spolupracovníky, ale poněvadž jest vše pravda, co tam psáno, přejímá zodpovědnost za celý spisek sám, načež na pobídku předsedy soudu vypráví, že dlouho byl stoupenecm a všestranným podporovatelem soc. demokracie, a že pro svou agitaci v zájmu této strany pozbyl práce. Jsa v největší bídě stěžoval si Cingrovi, který vládl značnými obnosy od dělníků pro nezaměstnané členy sebranými. Místo podpory dostalo se mu rady; aby — trpěl. Když za nějakou dobu, jsa dohrán nejkrajnější bídou, dovolával se opět nějaké spolkové podpory, dal mu Cingr sběrací arch pro časopis „Rovnost“ a poradil, aby mezi dělníky žádal o příspěvky pro zmíněný list, příspěvky dal podpisovati jen slabou

tužkou, sebrané peníze aby si nechal, a podpisy tužkou číněné aby vymazal; toho však obžalovaný neučinil. Když pak vystihl i jiné šmejdy při Cingrovi, začal obžalovaný přemýšlet i o výsledku toho byl, že se od soc. demokratů odtrhl, a po krátké úvaze, poznáv veliký rozdíl obou směrů, přestoupil ku straně křesťansko-sociální. Rozumí se, že soc. demokraté s Cingrem v čele uspořádali nyní na p. Lukaščíka vysokou štvanici. Když pak loňská stávka byla zahájena a dělnictvo bylo do ní nesvědomitými vůdci hnáno proto, že vůdci tito ze stávky té hojně kořistili pro sebe a když pan Lukaščík pak viděl a slyšel nářky propuštěných a ožebračených dělníkův a jejich rodiu, když poslouchal řeči Cingra, Bernera a Regra na schůzích a prohlédl ošemetnou komedii s horníky prováděnou tu se v něm vzpěnila krev, a aby se jeho síly stačí, otevřel lidu oči, napsal zmíněnou brožurku. Při přelíčení pak vyšlo na jevo i to, že ve spolku „Prokop“, jenž měl na 7000 členův a jehož předsedou byl Cingr, daly se největší nepořádky a šmejdy: přispěvky přijímal kdo chtěl, nikdo jich však nepotvrzoval; listy z pokladních knih byly vytrhovány a ničeny, — Cingr hýřil, platil po hospodách útraty i za své „soudruhy“, a sám, co učinil pro spolek a „soudruhy“, dal si taktéž zaplatit. Velmi zajímavý a pozoruhodný byl výslech svědka Martina Vagnera, také dříve soc. demokr. předáka tamtéž. Ten, potvrdiv šmejdy uvedené, prozradil nyní před soudem i to, že jej Cingr jako řečníka a agitátora soc. demokratického vyzýval, aby lidu nemluvil pravdu, neboť „zdejší lid je hloupý a nerozumí tomu; ty, Martine, musíš hledět napřed sebe.“ Zároveň zjištěno, že Cingr, jenž byl dříve „apoštolem soc. demokratismu“ v Mostě, musil odtamtud odejít taktéž pro veliké nepořádky. Ano, kterýsi svědek líčil i tučné hody, jež si soc. demokratičtí vůdci za peníze na schůzích dělnických pro různé fondy vybrané, dopřávali, jiný pak svědek udal, jak různí náhonci Cingrovi, když seděl ve vyšetřovací vazbě, po bytech dělnických chodili a vynucovali stvrzenky na podpory, jichž nikdo nedostal atd. Výrok poroty, již bylo dáno 84 otázek, byl očekáván ovšem s napjetím na obou stranách; po celohodinné

pak poradě vynesla porota výrok jimž všemi hlasy uznává obžalovaného pana Lukaščíka za nevinna. Výrok tento přijat byl dělnictvem křesťanským s nelíčenou radostí.

Neméně hnusná je událost, která poji se ku jménu Kříž. Co hluku natropeno s touto existencí úplně sešlou. Pro ženu jeho konány sbírky. Vynesly už na dva tisíce a pokračuje se v nich. Právě uvězněný Kříž žaloval čistou svou společníci pro cizoložství. Jak nízká musí býti úroveň listů, které těmto sbírkám otevřely své sloupce! Mezi přispivateli nalézal se také p. N., bohatý měšťan pražský. Jeho blízká příbuzná, pani velmi hodná, veskrz čestná, která následkem nemoce muže a nezaviněné osudné ztráty celého majetku svého, dosti značného, přišla do nesmírné bídě, a kterou pisatel těchto řádků jako vincencián, když jí je k zoufání, podporuje, několikrát obrátila se se srdcevrvoci prosbami k strýčkovi, ten ale nedal jí ničeho, ten, který jako jeden z předních liberalů stkvěl se několika desítkami ve sloupcích „N. L.“ „na Křížovou“, nedal jí ani zlatky. S pláčem nám to vypravovala. Mé ubohé dívky, volala! Jak hrozná to zaslepenost lidí! — My přičiňujeme jen otázku: Kdo je více k politování; ti hloupi z nejhlupejších nebo takový liberalní, domněle vzdělaný otrok, který ve své hlavě místo zdravého rozumu má pár cárů z liberalistických plátků a v srdci studentskou nevypěstlost? Takové duševní otroctví je větší než to, do kterého upadnou poražení Řekové. Ti mohou zachovati aspoň svou lidskou a křesťanskou důstojnost, naši liberalističtí otroci nikoliv. — Odkaz 200.000 zl. B. Schnella Ústí. Matici zaznamenáváme. Velkolepý tento čin vlastenecký brání nám, abychom o ostatních jeho odkazech se svého stanoviska se zmínili. Bůh dej duši jeho pokoj věčný! To není po turecku, to je křesťanský čin! — Pařížská katastrofa nepatří sice do našeho referátu, ale zmiňujeme se o ní přec. Zdá se nám, jako by měla býti výkupnou obětí za hrozné znesvěcování svátků velikonočních, jehož oficiální Francie je původkyní a zosobněním. Máme to z ruských listů, které s hrůzou vypravovaly, jak liberalistická Paříž i o sv. týdnu se bavila v divadlech, kavárnách, chantanech a p. Velký

pátek vypadal tu jako kterýkoliv jiný den zábavní. Co je platno pak trochu toho tělesného milosrdenství, když duše se zabijí? Mezi oběťmi byly i duše nejšlechternější, zbožné svaté, mnohé misionářky sv. Antonína, jehož nová pobožnost „chléb sv. Antonína“ četně je budí. Ale vždyť to byl i nejlepší ze synů lidských a jeho převaťatí máti. jeť přinesli oběť za hřišníci! Pohne li aspoň tento děj, který mnohým obětem přinesl zajisté nejen trest, ale i velikou oslavu, dušemi sešlé Paříže?

Zprávy národohospodářské — Oslava prvního května. Ženský ruch. Smlouva s Bulharskem.

Nebýti Střeleckého ostrova, kam se ty historické batailloný dělníků v maskách dostavovali, nebylo by bývalo věru nijak možno, učiniti letos rozdíl mezi prvním květnem a jiným dnem „nesvěceným“. Ano, na ostrově samém, vzdor vašnivým řečem, hřimaným proti všem buržoastickým třídám, a vzdor tomu, že účastníků tábora dělnického sotva bylo méně než minulá léta, vládl po většině dobrý rozmar a normální ruch velkého davu. Ostatně se jistě nemýlíme, řkouce, že těch několik výkřiků na zpáteční cestě, písní atd., jichž přece jednotlivci ujiti si nedali, bylo zaviněno docela něčím jiným, než „znamenitými“ řečmi. Tak slaven tentokráte první květen v Praze Plzni, v severních průmyslových městech. Nejinak bylo i ve Vídni atd. Odbýváno všude několik nebo mnoho schůzí, pojednáváních o významu prvního května (několik schůzí pro nedostatek posluchačů vůbec se neudbývalo), promluveno několik více nebo méně hřimavých, každému hrd od prvního svěcení 1. května v r. 1890 známých řečí, povoláno více méně nesčíslněkrát „pereat“ celé společnosti lidské (pokud není socialně-demokratickou), schváleny „jednohlasně“ všechny navržené resoluce — a ostatek dne stráven při obligátním pivě. To byl tak normální průběh všech těch manifestací. Zřejmo z toho, jak veškery ty oslavy rok od roku pozbývají mnoho z toho svého původního nimbů, jak — není jiné pomoci — sevedňují. To bylo všeobecně konstatováno. My neváháme k tomu dodati ještě něco. Není nijaké pochyby, že počet stoupců socialní demokracie dosud stále roste (důvody

ponechány buďtež stranou), ale není také nijaké pochyby, že se mnoho u strany této změnilo a můžeme to říci směle, že soc. demokracie je ve stadiu očisty a sebezpoznaní. Mnohé z thesů Marxem postavených zvráceny životem a časem, jejich nemožnost do kázána. Tak klesá význam internacionalismu a nejenom francouzšti a holandsšti, nýbrž i sami němečtí přivrženci soc. demokracie setrvávají především každý při svém patriotismu. I v Čechách vyšlo 1. května první číslo „Českého dělníka“ jako orgánu národního dělnictva českého. Padla již (zatím?) nutnost násilného převratu společnosti lidské a poněvadž opravdu nynější společenský řád není bez nedostatků a chyb, šíří se i v řadách soc. demokracie uvědomění snah socialně reformních. Ano i učení o proletarisaci mass zdá se, že se nevyplnilo a nevyplňuje tak, jak je postavil erfutský program. Statistickými daty dokázal to aspoň nedávno soc. demokratický předák dr. Schönlank proti samotnému Liebknechtovi dokládaje že „zvláště německá statistika daně důchodové nedovoluje pochybovati o tom“. A tak není pochyby, že nynější soc. demokracie postupem času i samu sebe opravuje a uznává, že nikoli revoluce, nýbrž spíše reforma (evoluce) a ne krajní odpor za každou cenu, nýbrž spíše praktická součinnost na těchto reformách společnosti lidské je kratší cestou k cíli. — Také mezi ženami našimi bylo možno pozorovati za posledních dnů nebývalý ruch. Mezi ženami z lidu, jak se říká i ze salonu. Téhož dne (9. t. m.) odbývány dvě schůze najednou a sice veřejná schůze služebných děvčat a pak schůze katolického lidového spolku. Pamatujeme se, jak v loni na sjezdu družstva „Vlasti“ appelloval dr. Horský na katolické ženy, aby stojíce vytrvale po boku svých mužů katolíků pomáhaly jim bojovati za věc dobrou a cíle vznešené. Zdá se, že ženy nyní rozpomenuvše se, vyhověly přání a dostavily se. Probírána důležitost žen ve straně křesťanskosocialní a markantními tahy nastiňován úkol a ideální postavení ženy v křesťanské rodině a společnosti a o postavení žen dle programu soc. demokracie, které prý byla zde za při-

klad uváděna Vídeň Londýn ano i sám Berlin dosud s poměrně dosti malými úspěchy u žen honositi se může. V této věci nebyla snad řečena plná pravda. Vidíme to, a ne ode dneška, jak se ženy horlivě účastní schůzí a manifestačních shromáždění soc. demokracie. Některé získaly si mezi řečníky této strany již renomé. Bylo to viděti i letos na táboru na Štfeleckém ostrově, a pak již na třech schůzích služebných děvčat. Co agitace a vytrubování do světa zmůže. pozorovati bylo na těchto schůzích, kde jisti agitatoři a agitatorky (většinou ne dělnice) strhly za sebou na konec řečnice, které prohlásily, že, kdyby nebylo služebných, by se „kapitalistická společnost utopiti musila ve špině, a že by ji červi sežrali“. Že na schůzi této všechny služebné dívky přisahal na evangelium soc. demokracie, rozumí se samo sebou. Je to smutná pravda, zaviněná po našem zdání ještě dostatečnou agilitostí strany katolické, která by pomýšletí měla, že postavení žen ve společnosti lidské je mnohem a mnohem vážnější než muže a dostane-li se žena do područí soc. demokracie, že budou tam i všechny rodiny t. j. celá společnost. Na sjezdu žen českoslovanských, jenž právě se koná, dobře si bylo všimnuto tohoto nebezpečnosti, a několikráte ozvaly se hlasy varovné. Mezi jiným uváděla Jehličková z Tábora: Povinnosti našich žen je, postaviti se co nejrozhodněji proti zhoubným proudům kosmopolitickým, zavladnuvším nyní v dělnictvu, a zachrániti tisíce českých dělnic. A pravila-li Procházková z Olomouce, že na celém světě není vlivu, jenž by na muže tak působil, jako jeho žena, pak netřeba již důrazně připomenouti stranám konservativním, aby nedaly ženě padnouti za kořist frasím soc. demokratickým.

Před několika dny, brzy po sobě, schválily obě sněmovny říšské rady obchodní smlouvu, která stála mnoho vyjednávání. Je to smlouva s Bulharskem, pro export náš orientální velice důležitá. Smlouvy obchodní do jejichž souboru smlouva tato padá, uzavřeny již dávno, před 6 roky (s Německem, Belgií, Švýcarsy, Itálií), ba i se Srbskem a s Rumunskem uzavřeny smlouvy vzdor neustálým potyčkám celním v r. 1892

a 1893, jen Bulharsko nijak prospěchu nemělo, využitkujíc zatím neustálených poměrů ve svůj prospěch tím způsobem, že na předměty exportu hlavně rakouského ukládalo různé dávky obecní ba i státní. Konečně přece skončeno bylo vyjednávání mezi delegáty loni koncem prosince, ač provisorní smlouva již 13. lednem 1897 skončila. V zasedání lednovém staré říšské rady smlouva projednána nebyla a tak dojde k sankci její teprve po 13. květnu r. l., kdy končí již i prodloužené provisorium. Jak se praví, počne působnost její zcela posledními dny května. Smlouva končí jako všechny jiné s okolními státy koncem r. 1903. Pozoruhodný je při ní vliv Uherska na úkor naší polovice a kdo prohlédne celní tarif její, dá nám za pravdu. Aspoň všude, kde se jedná o výrobky, jež my do Bulharska vyvážíme, stanoveno clo větší než 14⁰/₀ (dle hodnoty) jako při cukru, konfekčním zboží, lihovinách, kdežto při výrobcích, jež k nám z Bulharska jdou, clo méně než 14⁰/₀ ba někdy i 8⁰/₀. A pak se máme diviti hlasům, kteří rozhodně žádají aby byla kvota stanovena poměrem 50 : 50. Podle věci zahraničních jest jistě poměr ten odůvodněn.

Kdo odnárodňuje církve? Ve článku o sv. Vojtěchu poukázali jsme na charakteristický zjev, že pro potupy sv. Vojtěcha čeští liberalové zašli si do Němce, čerpavše z historika, který i od Němců důkladně byl vyvrácen. Pro zbraň proti Karlu, otci vlasti, zakladateli českého státu po stránce státoprávní, největšímu dobrodinci vlasti a největší slávě národa, zašli si k ruskému arciklerikálu Palmovovi, proti sv. Václavu opět do Němce. Nejokatěji vedli si proti sv. Janu. Hanopisec jeho, ubohý protestantský docent Abel, který o českých věcech měl vědomosti asi jako o měsíci, sám vyznal ve svém pamfletu, že ho napsal na podnět českého liberála. Český svobodomyšlník, který doma zajisté nemálo vlastenčil, vydal se snad sám do Berlína, aby si tam vyhledal nějakého spisovatele proti sv. Janu. Na základě jeho pamfletu povstalo pak vše ostatní. A přec k jménu a slavnostem sv. Jana pojily se vlastenecké, ba i státoprávní myšlénky a tradice v době, kdy byly ještě vzácností. Lid, který ze všech zemí koruny české se sbíhal k ná-

rovní, v pravdě národopisné slavnosti do středu koruny, do Prahy. aby tu uctival jednoho z nejslavnějších českých rodáků. skýtal tu pohled jednoty, síly, nadšení náboženského a národního ve smyslu našich dobrých staročeských katolických tradic. jaký uměle zjednatí výstavami, sjezdy a slavnostmi svět-skými dosud nikdy se nepodařilo. To, co přece provedeno, bylo uměle neobyčejným úsilím sestaveno, přešlo jako lehký mráček, nezanechalo v duši lidu žádné ucelené velké národní ideje. Slavnosti sv. Janské, z duše lidu vytrysknuvší, masami lidu udržované, měly životní síly velikolepé. živé vírou posvěcené myšlenky. Na zničení slavnosti a osoby, k níž se vztahovaly, musil český vlastenec do Berlína k protestantskému docentu pro pamflet. Kdo není zaslepený, komu aspoň moderní internacionální socialismus pokrokové inteligence (?) otevřel oči, ví, co souditi má o těchto zjevech. Jeť k nim jen jeden výklad — nevěrecký nebo liberalistický fanatismus. Nedá se upřítí, že osoba sv. Jana hraje v českých dějinách úlohu převelikou, že to osoba prozřetelností Boží českému národu danou na záchranu jeho životní i duchovní. Vždyť po celá století otázka náboženská měla zvláštní moc a působnost v dějinách našich. V době, kdy, jak dí Palacký, jméno české vzato v ohavnost, světlá památka sv. Jana září, a dává národu zpět jeho dobré jméno. Sv. Jana děkujeme zajisté krvi prvních mučieníků, zbožnosti předků; pro zásluhy a na přímluvu jejich smiloval se Bůh nad národem, který zapletl se v hrozně bludy a v nich hloub a hloub duchovně, kulturně i hmotně klesal. Sv. Jan byl tudíž českému lidu zárukou, že nezahyne, že Bůh na něj nezapomněl úplně. Jeho divy, které konal na prosby lidu, milosti, již skýtal prosícím, byly tak veliky, že i cizina

tomu se obdivovala, jeho slávu do všech končin světa roznesla. a tak i české jméno, husity poškozené, opět ku cti přivedla. Je pochopitelno, že tato úcta sv.-Janská nesmírně se proto v českém lidu zakotvila, z vděčnosti za jednotlivcům udělené milosti, a vůbec z ohledu náboženského ale pak i z ohledu národního. S úctou sv. Jana stoupal i lid. On to cítil, že sv. Jan jest prstem Božím, rukou k záchraně podanou a držel se jí křečovitě, úsilovně. Odtud ta msta českých liberalů a nevěroů proti sv. Janu. Oni znají jeho nábožensko-národní význam a vliv, a proto má býti zničen. Oni vědí, že po našich zemských patronech byl to sv. Jan a úcta lidu k němu, jeho slavnosti a význam jim připisovaný, který byl a jest dalším uhelným kamenem tradic staročeských, tradic katolických, z nichž ani husitism ani protestantism nemohl český národ trvale odvésti a v něm je zničití, a proto ten hněv „vlastenecký“, že protest. docent z Berlína musil přijíti na pomoc. Přes osobu sv. Jana nelze vyhubiti ani kat. víry, ani církve římsko-katolické, proto má býti zničena. Podaří se to? Slavnosti sv.-Janské sice se zmenšily, ale sv. Jan trvá a trvati bude. Ne, k tomu nějaký Abel z Berlína nestačí. Národní význam slavnosti ovšem stálým podrýváním liberalů utrpěl, čímž stali jsme se o kus tvrdého, posvěceného národního života chudší. Sv. Jan tím neztratil, tím více vystoupí v ohledu čistě náboženském. Ale národ tím ztrácí zdroje nadšení, uvědomění, bratrského sblížení, pomoci Boží, slučování v jeden celek lidu ze všech korrupčních zemí, vzdělání. Co na tom, jen když kus veřejného náboženského života vyplněn! Fanatism nevěry je spokojen. Je nám toho lito jako vlastencům, ale jako katolíkům nám konečně sv. Jan jen jako světec Boží postačí rovněž

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdle. (Dok.) — „Monita privata“ Tovaryšstva Ježíšova. Panu Tomáši V. Bilkovi věnuje Vojtěch Kameš. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Nedostatek dělnictva zemědělského.

Žádný stav společnosti státní nebyl za dosavadního krátkého trvání nového parlamentu obřstastněn tolika návrhy, k jeho podpoře směřujícími, jako stav rolnický.

Vláda podala opětně předlohu o zřízení stavovských společenstev rolnických, jimiž má se rolnictvo po příkladě živnostnictva (ale ovšem se značně lepšími vyhlídkami na úspěšné působení) organisovati ve stavovské korporace ke „zlepšení mravních a hmotných poměrů rolnictva pěstěním ducha pospolitosti, vzájemným poučováním a podporou, zachováváním a povznášením stavovského vědomí, hájením stavovských zájmů a pěstěním hospodářských interesů společníků.“ Společenstvům těmto vyměřen pak dalekosáhlý okruh působnosti, z něhož jednotlivá korporace bude moci vybrati úkoly poměrům svým nejpříhodnější. Provedení, byť i jen části těchto úkolů, znamenalo by, třebaš ne úplnou a bezpečnou záchrana, tož přece znamenité hmotné i morální posílení menšího rolnictva — předpokládá však též s druhé strany nemalou inteligenci, přičinlivost a mravní způsobilost účastníků, kteří úkoly ty mají prováděti.

Jmenujeme jen prodávání plodin, členy společenstvu odvedených, na účet společníků (zejm. k dodávkám vojenským!) zakupování potřeb hospodářských pro společníky a opatrování strojů ke společnému užívání, zakládání společenstevních skladů a sýpek, zřizování družstev na stavbu společných pekáren jatek a j. podniků k zužitkování hospodářských plodin určených, zakládání záložen zejm. Raiffeisenských, prostředkování při konversi dluhů hypotekárních, při organisaci a správě burs a trhů plodinových při provádění pojištění všech možných odstínů, podporování školství hospodářského, prostředkování práce atd.

Neméně čilými v podávání návrhů byly též skoro všechny strany parlamentární. Se tří stran podán byl návrh na záповěď neb aspoň obmezení lhůtových obchodů bursovních s obilím, opakovány rovněž četně návrhy na nové, spravedlivější vypočtení výnosů katastrálních, na postátnění dluhů hypotekárních, na úpravu kartelů, zejména cukrovarnických, na zvelebení lnářství a pod.

Všimneme si dnes blíže návrhu, s české strany podaného, na opatření k úpravě rolnické otázky dělnické.

„Nedostatek pracovních sil v rolnictví je dnes ne pouze dočasný a místní, jak tomu bylo v letech 70tých, nýbrž stal se trvalým a dle většího či menšího rozsahu průmyslových podniků více méně všeobecným“ — počíná úvod návrhu posl. Dr. Dvořáka, Königa, Pospíšila a soudr.

Vždy obtížnější výrobní a odbytové poměry v zemědělství nutí rolníka k intensivnějšímu hospodaření, vyžadujícímu rozmnožení sil pracovních, jimž však rolník nemůže absolutně poskytnouti mzdu v téže výši, jako průmysl. Odtud pramení úbytek pracovních sil v zemědělství, které tím v rozvoji i vůbec trvání svém povážlivě je ohroženo.

Bez předchozí úpravy výrobních i odbytových poměrů nelze však na přiměřenou úpravu dělnické mzdy v rolnictví mysliti. Upravení dělnické otázky v zemědělství není tedy dosažitelné opatřením jediným nebo prostředky jenom v zájmu dělnictva užívanými, nýbrž může býti rozřešeno toliko v souvislosti s celou řadou konkrétních otázek, jichž souhrn označujeme jako otázku agrární vůbec.

Navrhovatelé tudíž důsledně také žádají nejen časovou reformu (t. j. zveřejnění a pozemštění) pojišťování úrazového a nemocenského, zavedení obligatorního pojištění starobního a invalidního, úlevy obranné povinnosti, zákonné úlevy i účinnou podporu stavby dělnických bytů, úpravu čelednictví, nýbrž péči o rolnické vzdělávání, povznášení obecného blahobytu rolnictva podporou meliorací, chovu dobytka, hospodářského průmyslu, levnou dopravou atd.

Oprava čelednictví náleží dnes k největším potřebám našeho zemědělství. Mzdy a jiné požadavky čeledi v posledních 20 letech se při nejmenším zdvojnásobily, přes to však počet čeledi mužské i ženské stále víc a více klesá, ubývá též poslušnosti, píle, spolehlivosti a věrnosti její a čeledi, která by delší řadu let vydržela na statku středního rolníka, jak tomu bylo dříve, je dnes bilou vranou.

Ovšem nedostatek čeledi neprojevuje se všude, ve všech krajinách a u všech kategorií rolnictva stejnou měrou. V krajích méně úrodných a u rolníků méně zámožných cizí, najaté čeledi vůbec bylo a jest málo, protože na ni hospodářství by nevynášelo. Hospodář obdělává skrovné políčko sám za pomoci své, zpravidla četné rodiny; v potřebě vypomohou si pak příbuzní nebo sousedé. Tam také děti zůstávají v rodině do vojny nebo do provdání; jen některý z hochů jde na řemeslo a děvčata přivydělávají po případě šitím, pletením a pod.

Hůře je v rolnictvu středním, jako vůbec v krajích nejúrodnějších a drubdy nejbohatších, kde otázka dělnická, právě jako zadlužení a exekuce atd. jsou nejcitelnější, nejpalcivější a nejčastější. V těchto krajích a vrstvách neubýlo však jen najatého dělnictva, v první řadě vymizeli tu pracovníci z vlastní rodiny hospodářovy.

Synkové zámožných rolníků jdou na studia, a jen zjevná absolutní nezpůsobilost nebo pozdější neúspěch přinutí rodiče spráteliti se s myšlénkou, že syn nebude „pánem“. I hospodářské školy vychovávají více hospodářských a lesních adjunktů a pauských písařů, než samostatných rolníků a služba ve vojště, která se doplňuje mnohem větším procentem ze synků a dělníků rol-

nických než poměrně z obyvatelstva městského, spráteluje rovněž rolnický původem dorost s příjemnějším a zdánlivě lepším a lehčím životem městským, a odvyká jej klopotnějšímu a zdánlivě nevděčnějšímu povolání a zaměstnání rolnickému.

Rovněž dcerka zámožného rolníka, vychovaná v městském či docela zabraněním pensionátě, znala piana, moderních jazyků, zeměpisu, historie, fyziky, ale neznající kromě snad moderní francouzské literatury nic důkladněji, nepůjde od Chopinových nokturn a naturalistických laxivostí románových na pole, do chléva, ba ani přes dvůr, a tím více pokládá se za vzdělanější, čím méně zná z toho, čeho k spokojenému životu rodinnému a budoucímu povolání rolnickému by bylo potřeba. Rozumí se, že ideálem jejím není ani sebe zámožnější sedlák, nýbrž důstojník, pokud možná od kavalerie, úředník, lékař, advokát. Věno, vtělené na statek, se utratí, nebo při nejlepším na 4% uloží, v knihách pozemkových přibýlo několik tisíc hypotekárních dluhů a peníze uložené ve spořitelně slouží prostřednictvím bank k oplodňování německého průmyslu.

I méně zámožná děvčata chodí na cvičenou do města a venkov uvidí je pouze tehdy, když se jim nepodařila partie v městě.

Hospodyně, z tohoto dorostu vyšlé, nedovedou ovšem hospodářovi těžký úkol jeho usnadnit, na čeleď dohlédnouti, v potřebách svých dle majetku mužova se uskrovniti, domácnost s co nejmenším nákladem vésti. A hospodář leckde, co dříve říkával „pojďte“, nařizuje pouze „jděte“, poněvadž jeho očekává sezení v záložně, klubu, spolku nebo výboru nebo jen u partie karet v hostinci.

Oddálením se vlastní rodiny hospodářovy od účasti v pracích na statku změnil se též v základech poměr čeledi k pánům. Dřív byla čeleď hospodářovým spolupracovníkem, soustolovníkem, členem rodiny; dnes hospodář bývá pouhým „pánem“, není spolupráce a tedy ani ne spoluzítí, páni i čeleď — obojí mají rozdílnou stravu u rozdílných stolů v různých místnostech. Jsou tu dvě sociální třídy, vázané k sobě ne tak morálními, jaksi rodinnými vztahy, nýbrž pouhou smlouvou pracovní, vzájemnou potřebou tu práce, tam mzdy, jedna jsouc druhé nutným zlem.

Vezměte k tomu v úvahu vyšší mzdu, kratší dobu pracovní, osobní volnost po vykonané denní práci, i lepší druhy zacházení, pojištění na případ úrazu a nemoci v průmyslu — a valné stěhování se mužských sil pracovních z venkova do měst objeví se jako zjev zcela vysvětlitelný a omluvitelný.

U děvčat je to opět služba v městských domácnostech nejen učitelů, úředníků, obchodníků, nýbrž i lépe postavených dělníků, dílovedoucích a j. zřízenců v soukromých podnicích výrobních nebo obchodních, která vyšší mzdou, pohodlnějším a všestranně — i morálně — volnějším životem, možností většího luxusu v šatech a zábavách jako kouzelný magnet přitahuje právě bystřejší a schopnější pracovní dorost venkovský na úkor zaměstnání zemědělského.

V čem hledati nápravu a jak k ní pracovati? Není pochyby, že opatření zákonná a právní, za která návrh české delegace ve prospěch dělnictva žádá, velice by prospěla. Pojímáme-li však nedostatek dělnictva zemědělského jakožto jeden z příznaků otázky agrární vůbec, nemůžeme nežádati, aby k odstranění jeho jako vůbec k řešení celé otázky rolnické nepřiložilo ruky

také rolnictvo samo. Co posiluje hospodářské postavení rolníkovo, přispívá rovněž ke zmírnění kalamity dělnické; stát i rolník musí tu spolupůsobiti.

Jednak rolnictvo musí samo u sebe a rodin svých povznášeti čest práce zemědělské a osobní účastí buditi chuť ku práci, příchýlnost k půdě a k rodině zaměstnatele. S druhé strany nemůže rolnictvo brániti se snaze po zvýšení životní míry dělnictva svého, jelikož by tím právě do městských služeb a podniků vhnělo, nýbrž musí jednak zabezpečovati dělnictvu životní podmínky co možná nejslušnější, jednak rozšířeným užíváním strojů a pod. snažiti se, aby potřeba lidských sil pracovních obmezena byla na míru co nejmenší. Tane nám tedy jako zatímný ideál na mysli co největší počet samostatných majitelů půdy, k výživě rodiny dostatečné, se (společenstevní) výrobou strojní a s co nejmenším počtem dobře placeného dělnictva cizího.

—r.

Papež Jan VIII. a slovanská liturgie.

K 1012 ročníci úmrtí sv. Methoděje podal FR. SNOPEK.

Zaplesal Schlözer, když se mu roku 1759. podařilo objeviti v Moskvě rukopisný život ruský svatých bratrův Cyrilla a Methoděje. Zcela chladně, ba zrovna odmitavě zachoval se k jeho objevu mistr kritiky náš Josef Dobrovský, neboť neznaje pramenův jeho nepřisuzoval jemu ceny větší, než nezaručeným výkladům Středovského.

Teprve roku 1843. prameny tyto, vůbec nyní pannonskými legendami zvané, v širší známost uvedl tehdejší rektor duchovní akademie moskevské A. V. Gorskij, uveřejniv z nich výtah s kritickými poznámkami. Měl za to, že psal je některý učeník světcův v Pannonii, odtud jejich jméno. Domněnku Gorského přijal za svou Pavel Josef Šafařík, jehož autorita dopomohla legendám k vážnosti takové, že nebylo pochybováno ani o jediném jejich výroku ještě za posledních let.

Jináč o nich smýšlel a soudil důmyslný neméně než učený professor A. D. Voronov: kladl totiž jejich původ v dobu ne dřívější druhé čtvrti desátého věku, zároveň otevřeně vyznává, že některé jejich zprávy jsou tendenční.

Mnoho světla vzešlo dějinám našich svatých apoštolův z listin sborníku britského musea, o nichž roku 1880. prvou zprávu podal Pavel Ewald, a které, pokud se týkají dějin slovanských, rok na to v záhřebských Starinách vydali praelat Fr. Rački a professor Fr. Miklošič.

Počet pramenův se rozmnožil roku 1892. uveřejněným z pozůstalosti Döllingerovy listem Anastasia bibliothekáře biskupu Gauderichovi, ale — nerozmnožil se počet badatelův. A proto nikomu nebudiž divno, že pisatel těchto rádkův otázkám cyrilomethodějským od roku 1880. věnoval prázdné svoje chvíle. Není v těch věcech ani soudcem povoláným, tím méně vyvoleným, ale uznal za nejvš potřebné, by i s naší strany o tom předměť se pracovalo. Přihlíží nejenom k tomu, aby zjistil pravdu, ale také by přispěl k obraně naší svaté církve a zejména apoštolské stolice.

Budiž mu dovoleno, podati v „Obraně“ vhodný úryvek delší práce, jež vyjde letos ve Sborníku velehradském. List papeže Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. *Industriae tuae*.

Probíraje tam oba listy řečené dle pravidel zdravé kritiky, dospěl pisatel k závěru, že list Jana VIII. Svatoplukovi z roku 880. nezbytně předpokládá dřívější povolení slovanské bohoslužby, jež mohlo pojíti jenom od jeho předchůdce Hadriana II.

Toto povolení slovanské liturgie Hadrianem II. bylo integrující částkou privilegia arcibiskupství Methodějova (eius — Methodii — archiepiscopatus privilegium), jež Jan VIII. mocí své apoštolské autority potvrdil, ustanoviv nad to, by s pomocí boží navždy zůstalo v platnosti právě tak, jako slovem papežův římských práva a výsady všech církví jsou potvrzeny. Ale papež ještě dále pokročil, neboť, jak roku 1880. v jedné přednášce se vyjádřil římský abate Pietro Pressuti, nejenom schválil, ale i nařídil, by se slovanského jazyka užívalo ve službách božích.¹⁾

Jsou to slova zajisté vší úvahy hodná, která nás naplniti mohou jenom vděčností k apoštolské stolici. Nebo dostalo se našemu jazyku od samého náměstka Kristova na zemi přednosti, jakou se nemůže honositi jiný národ, neboť konají někteří sice národové bohoslužbu jazykem svých předkův, ale žádnému nebylo uděleno schválení papežem již v prvých počátcích, neřku-li, aby bohoslužba jazykem tím byla nařízena.

A ejhle! právě onen věčně památný list papežův *Industriae tuae* zavdává mnohým příčinu k nespokojenosti, ba k reptání proti svaté stolici. Horší se totiž nad rozkazem Jana VIII., „by ve všech kostelích državy Svatoplukovy pro větší poctivost bylo zpíváno ve mši svaté evangelium napřed latinsky a potom teprve slovansky lidu (latině) nerozumějícímu.“

Tak zejména Rusové uznávají sice zásluhu papežovu, že povolil slovanskou liturgii, ale přece pochybují o jeho upřímnosti, zvláště poněvadž posvětil Methoději *suffragana* Vichinga Němce.

Ale v listinách nenalézáme o neupřímnosti Janově v záležitosti Methodějově ani sledu. Právě naopak svědčí list jeho z roku 880. o tom, jak velice si vážil slovanského apoštola. Vždyť jeho vlastní důvody pro slovanskou bohoslužbu přijav za své uvedl tam některé. Světcovým věrojatno vplyvem byla slovanská liturgie nejenom znova povolena a schválena, ale i rozšířena na všechny téhož jazyka krajiny, ba čeho by nikdo nebyl očekával, i nařízena slovem papežovým.

Vydavatelé pramenův dějin českých upozorňují na neobvyklou formu v listě „*litteras sclaviniscas*“ opsání to slovanského „knigy slověnsky.“ A mnichovský professor Dr. Jan Friedrich důvody, jež v listě se uvádějí pro zákonitost slovanského bohoslužení, uznává nedostatečnými (však nebyl papež povinen všechny Svatopluku uvésti) a nazývá je slovansky zbarvenou obranou (*die slavisch gefärbte Vertheidigung* Johannis VIII im Jahre 880).²⁾

Zpytujemež, jaké asi byly příčiny, pro které Jan VIII. poručil, by se o mši svaté evangelium zpívalo napřed latinsky a potom slovansky?

Bezejmenec *salcpurský* roku 873. pomlouvá Methoděje, že slovanským obřadováním v lehkost uvádí latinu. Zpívající tedy evangelium napřed latinsky a pak slovansky, Slované měli osvědčovati, že si vysoce váží obřadného jazyka církve římské.

Poněvadž vlastně na Moravě měla se konati veřejná bohoslužba jazykem latinským, bylo jim to stálou upomínkou, že zvláštní výsadou církev jim povolila konati ji jazykem národním, a za to jí vděční jsouce, s ní vezdy měli trvati ve spojení.

Dale byli tím vybízeni, nezanedbávati studia, nikdy nepřestati se vzdělávati na vzorech spisův klasických, zvláště pak svatých otcův a učitelův církevních.

Konečně jest latina úřední řečí církve římské; s ní a se sousedními biskupy jednati se mohlo pouze latině. Beze známosti latiny ne bylo se lze obejít ani na Moravě.

¹⁾ La santa sede e gli Slavi. Discorsi letti all' Accademia di religione cattolica. Roma 1881 pag. 23.

²⁾ Ein Brief des Anastasius bibliothecarius an den Bischof-Gauderius von Velletri über die Abfassung der Vita cum translatione s. Clementis Papae. Eine neue Quelle zur Cyrillus und Methodius-Frage. (Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Classe der k. k. Akademie der Wissenschaften zu München). München S. 433. N. 1.

Vždyť i římská církev o slavnostní bohoslužbě papežově zpívala a dosud ještě zpívá lekci a evangelium napřed řecky a potom latinsky; i církev caríhradská o slavných průvodech veřejných diebus stationum tytéž částky bohoslužby dle výslovného svědectví papeže Mikoláše z roku 865. konala napřed latinsky a potom teprve řecky. Tím se v liturgii udržovala vzájemnost obou církví. Táž vzájemnost měla se udržovati i mezi církví slovanskou a římskou. Kdož to může kárati?

Papeži se vytyká dále, že knížeti a jeho županům dovolil a přikázal sloužiti mši svatou jazykem latinským, pokud by si přáli. Svatopluk tomu chtěl. Byl na latinskou mši uvyklý. Snad v tom také vyhledával jakési přednosti před prostým lidem, nebo se chtěl zavděčiti papeži. Jistě zavděčil se tím Němcům. Nebylo věru proč odepřiti jemu jeho žádost. Mezi ním a Methodějem nebylo sice úplné a dokonalé důvěry nikdy a to pro hanebnou zradu, jaké se dopustil na svém ujci Rostislavovi. Poněkud více se zakalil jeho poměr k světcovi stížností u papeže roku 879. Ale v našem listě není ani nejmenší stopy nějakého nedorozumění mezi knížetem světským a duchovním. Podle všeho papež očekával a nadál se i Methoděj arcibiskup, že nyní, když tento slavně uznán byl pravověrným, zavládne mezi oběma shoda; ba i to bylo nadějí nejenom světcovou, nýbrž i papežovou, že se slovanská bohoslužba přec ujme svým časem i na dvoře knížecím; proto až na konec listu jest postavena podmínka. „et si tibi et iudicibus tuis placet“, „jestli se líbí tobě a tvým úředníkům“, poroučíme, by se mše svatá konala vám latinsky.

Papež schválil a nařídil slovanskou bohoslužbu pro země slovanské; zde pak poroučí, by se knížeti a jeho dvořanům sloužila mše svatá latinsky, pokud by si přáli. Na místě prvním čteme silnější „iubemus“, na druhém „praecipimus“. Z toho soudíme, že tak byla slovanská liturgie pro země slovanské nařízena, že bylo třeba nového rozkazu, by se Svatoplukovi a některým jeho županům sloužiti mohla latinsky. Tento rozkaz není absolutný, nýbrž fakultativní, podmínečný, proto zcela oprávněn jest náš výklad.

Náředbu slovanské liturgie beze vsí pochybnosti vymohl arcibiskup Methoděj, předvídaje ony kruté boje proti novému jazyku liturgickému po své smrti. Však se jich dočkal ještě sám. A kdo byl jejich původem? Vlastní jeho suffragan.

Však proč takového podbiskupího dal světeci Jan VIII.? To mu nelze odpustiti, že cizince Vichinga povýšil na biskupskou stolicí v Nitře.

Ale pohleďme do listin. Kdo určil Vichinga pro biskupský stolec? Kdo jej papežem navrhl? Odpověď zní: Kníže Svatopluk. Tak píše papež: Vichinum, quem nobis direxistis electum, Vichinga, jehož jste nám poslali elektem. Electus nazývá se kdo určen, zvolen jest pro biskupský stolec. V češtině nemáme slova odpovídajícího docela latinskému. Zdaž o tom nevěděl Methoděj? Věděl-li a znal-li kněze Vichinga, proč nezabránil jeho volby u knížete? Jestli pak toho nemohl provésti, proč nezabránil potvrzení samým papežem?

Vizmež slova listiny: „Také jsme kněze jménem Vichinga, jehož jste nám poslali elektem, posvětili na biskupa svatého kostela nitranského. I prikazujeme jemu, by svého arcibiskupa ve všem byl poslušen, jak to vymáhají svate zákony církve. Také jest naší vůlí, bys taktéž za souhlasu samého arcibiskupa a dohodnuv se s ním, v příhodné chvíli poslal nám jiného schopného kněze nebo jahna, jehož bychom podobně posvětili na biskupství pro jiný kostel, kde bys biskupskou stolicí za potřebnou uznal.“³⁾

³⁾ Ant. Boček, Codex diplomaticus Moraviae t. I. pag. 43. správněji dle opisu ve vatikánském archivě Fr. Rački, Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda. U Zagrebu 1857 sv. II. str. 338: Ipsum quoque presbyterum nomine Vichinum, quem nobis direxistis electum, episcopum consecravimus sancte ecclesiae nitriensis,

V těchto větech se dosvědčuje a zjišťuje, že Vichinga sice k biskupské důstojnosti určil kníže sám, ale nikoli snad proti vůli arcibiskupově, nebo to zapovéděl již prvý obecný sněm nikejský roku 325.: jestli by se kdo stal biskupem mimo vůli metropolit, ustanovuje velika synoda, že takový nesmí býti biskupem (kan. 6.)

Volba Vichingova se stala se svolením čili za souhlasu a v dorozumění s Methodějem (cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia), neboť dle výslovné vůle papežovy volbu druhého biskupa suffragana měl vykonati kníže taktéž za souhlasu s Methodějem a v dorozumění s ním (pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia). Consensus (souhlas) ne-li více, zahrnuje aspoň negativné účastenství arcibiskupovo při volbě; providentia (vlastně prozřetelnost, péče) i činnou jemu účast zabezpečuje. Poněvadž se pak dle svědectví naší listiny (slovce pariter (taktéž) toho důkazem) světec v obojím směru tomto přiúčastnil, smíme souditi, že Viching nejenom bezúhonně se choval prve, ale i vlastnosti na sobě ukazoval, které jej doporučovaly k vysokému úřadu církevnímu. Nejevil se tedy ošemetník nijak protivníkem světcovým, nebyl ani odpůrcem slovanské liturgie; Methoděj o něm a o jeho dosavadní činnosti i o jeho chování nepochybně v Římě svědčil, ale nemohl o něm říci nic špatného. Však Viching byl cizinec, jenž jeho důvěry nepožíval a ani nezasluhoval. Světec ho prohlédl docela, poznával, co se v něm skrývá; nemohl jednati proti vůli knížete Svatopluka, ale upozornil papeže na mnohou věc nemálo důležitou, a sice:

1. že by jemu ve Vichingu povstati mohl nejnebezpečnější odpůrce zvláště co do bohoslužby slovanské. Proto ji papež nařizuje (iubemus) nejenom pro země Svatoplukovy, ale i pro ostatní krajiny jazyka slovanského, jenom s tím rozdílem, že se evangelium zpívati mělo ve všech zemích Svatoplukových (in omnibus ecclesiis terrae vestrae) pro větší počestnost napřed latinsky a potom teprve slovansky;

2. že by se mohl státi sokem samému arcibiskupovi. Proto papež poroučí (iubemus) Vichingovi, by ve všem byl poslušen svého arcibiskupa vedle svatých kanonův;

3. že by dále nový biskup suffragan našemu světci mohl býti na závadu při stanovení kandidáta druhého stolce biskupského. Proto papež projevil svou vůli (volumus), by dle dotčeného výše kanonu nikejského k téže důstojnosti nebyl obrán, určen a zvolen, kdo by Methoději nebyl vhod a s kým by nemohl souhlasiti;

4. že by konečně nový suffragan mohl dělati pohoršení mezi duchovenstvem a rozkol i strany v lidu naproti svému arcibiskupovi. Proto papež nařizuje (praecipimus), aby knězi, jahni a klerici jakéhokoliv řádu, a to nejenom snad Slované, nýbrž kterékoliv národnosti ve všem jsouce poslušni svého arcibiskupa, nic bez jeho vědomí nepodnikali; pakli by někteří, vzpurni jsouce a neposlušni, dělali pohoršení nebo způsobili rozkol, po dvojím napomenutí z vůle papežovy (nostra auctoritate) a z jeho rozkazu (praecipimus) od svých kostelův mají býti odstraněni a za hranice vyvedeni podle stanov, kteréž byly doručeny Methodějovi a zaslány Svatoplukovi

Nemůžeme dáti za pravdu V. A. Bilbasovu, že v Pannonii byly církevní záležitosti dosti v nepořádku a že německé duchovenstvo neuznávalo Methoděje svým arcibiskupem.⁴⁾ Neboť máme za to, že světec pevnou rukou a celou energií, jakou osvědčil proti německým praelátům roku 869. až 873., snažil se udržeti kázeň, na jakou byl zvyklý ve svém klášteře. Toho nemohl

quem suo archiepiscopo in omnibus obedientem, sicut sancti canones docent, esse iubemus, et volumus, ut pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia et alterum nobis apto tempore utilem presbyterum vel diaconum dirigas, quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem curam noveris esse necessariam, ordinemus episcopum.

4) Kirill i Metodij po dokumentalnym istočnikam. C. Peterburg 1868 str. 94.

ovšem zameziti, by německá strana jeho duchovenstva, majíc volný vždycky přístup ke knížeti, potajmu za jeho zády nekula pletich. O budoucnost bylo se světci starati pro ten případ, kdyby se zvrhl Viching. Než v té věci byl papež celý Methodějův. Bylť zajisté přesvědčen o jeho po-
žehnané působnosti ve prospěch církve římské a pro blaho národa slovanského. K tomu si vzpomněl všeho, co vytrpěl Methoděj, háje práv apoštolské stolice proti přehmatům německé hierarchie, a tudíž byl odhodlán podle možnosti zabezpečiti Methoději jeho arcibiskupství zároveň s dílem, na němž byl pracoval společně se svým zesnulým bratrem Konstantinem Cyrillem, se slovanskou totiž liturgií. Mohloť se Hadrianovo privilegium zdati sousedům našich předkův pouze zatímným, jakkoli rozhodnutí svaté stolice v takových věcech jest platno pro vsi budoucnost, jestliže nebylo řečeno, že výsada platí pouze pro jistou dobu (privilegium temporale); dalo se očekávati, že při nejbližší příležitosti německí hierarchové budou proti němu pracovati silou, mocí. Z té příčiny rozhodl Jan VIII., seč byl, otázku slovanské bohoslužby definitivně pro všechny časy a pro všechny země slovanské: on ji nejenom znovu povolil, ale i právem schválil (iure laudamus) a nařídil (iubemus) privilegiem platným jak řečeno pro všechny doby a pro všechny země slovanské.

Toho se domohl u Jana VIII. svatý náš arcibiskup. Tolik platilo u něho slovo Methodějovo. Nenačal se však a nadíti se nemohl ani on ani Jan VIII., že již po krátkých pěti letech nepřítel člověk nejšlechtetnější jejich obou úmysl. snahu a úsilí v niiveč uvede ďábelskou zlobou a podlým klarem a podvodem.

Soudí-li ruský učenec dále, že na prosbu Methodějovu, možná za jeho redakce (pod jeho dikt.) Jan VIII. sestavil zvláštní stanovy, jimiž uspořádal poměr duchovních k jejich arcibiskupovi: tu my plným právem usouditi můžeme, že i náš list *Industriae tuae* i ztracený statut moravského arcibiskupstva patrně jsou aspoň inspirovány Methodějem.

Však naše listina také dostatečným jest důkazem, že jak tomu chtěla spravedlnost, Jan VIII. byl celý na straně Methodějově. Nedovedl to zabrániti ani přítomný v Římě právě tehda arcibiskup salcurský Ditmar.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

A že filosofie pohanská jest neumělá bojiti porušenou přirozenost lidskou, přiznává Cicero, an dí: Nic nemůže býti tak pošetile řečeno, aby to nebylo řečeno od nějakého filosofa. lib. 2. de divin. n. 58. Příroda náu udělila malinké ohníčky, které špatnými mravy a náhledy dusíme tak rychle, že nikde se nejví světlo přírody. — Zdali filosof právě nejlepší a nejvážnější nepřiznává, že jest se mu mnohým věcem opět a opět učiti? Tuscul. Quaest. lib. 3.

Hojiti nemohla, byť i uměla, filosofie pohanská porušenou přirozenost lidskou.

Neboť 1. filosofové se mezi sebou neshodovali. Tak shledáváme vedle lidového polytheismu a modloslužby v čínské kuize proměn, Y-King, kterou prý napsal Fo-hi, naturalismus, hylozoickou spekulaci, u Konfucia morálku.

bez Boha, ve které jest rozum lidský nejvyšší prvotí našeho poznání a jednání, a u Laotse - a všebožectví, ve kterém jest rozum božský původem světa a rozumu lidského.

Indická filosofie sestoupila s nejvyššího idealismu, který světu tělesnému popírá jsoucnosti, k dualismu, který klade dvě prvotě: přírodu a ducha, aby končila materialismem a nihilismem.

U Řeků sbledáváme před Sokratem starší filosofii přírodní, pythagorickou, eklektickou, mladší přírodní, sofistickou; nedokonalí Sokratikové založili tři školy, mezi sebou protivné: megarickou, kynickou a hedonickou! stoupenci Platonovi, Akademikové, různili se od stoupenců Aristotelových, Peripatetiků; směr Platonův byl různě pěstován v Akademii starší, prostřední dvojí a novější; Peripatetiky rozeznáváme starší a novější; po Aristotelovi setkáváme se u Řeků se stoicismem, epikureismem, skepticizmem, eklekticismem; posléze se sloučily různé směry řecké filosofie s různými náboženskými názory národů orientálských v různých školách filosofických.

Koho tedy měl lid z filosofů mezi sebou protivných následovati, aby vyhojil svou přirozenost porušenou?

2. Filozofové pohanští nebyli sami sebou důsledni vykládající názory, jež mezi sebou si odporovaly.

Thales učí: Pralátkou všech věcí a zároveň silou působivou jest voda. Vše jest plno bohů. Tedy látka, ze které něco vzniká, jest spolu silou, kterou něco vzniká; tato pralátka jest spolu bohem a těchto bohů jest všecko plno.

Podle Pythagorovců jest monotheismus pravý názor náboženský. Ve středu všehomíra nalézá se světový oheň centralní, z něhož na všechny strany vycházejí oživující paprsky, je to dům Zeva a ohniště světové, luno, z něhož se i bohové rodí. Duše lidská je harmonie těla, číslo, jež samo se hýbe. Skládá se z více částí, jež roztrženy jsou v různých částech těla lidského — jest nesmrtelná. Prášek v paprscích slunečních jsou myriády démonův a duší lidí zemřelých.

Eleaté zamítají z hlediště metafysického všeliké vznikání a zanikání věcí naprosto, avšak z hlediště fysikálního předpokládají vznik věcí z jistých pralátek, říkouce že vznik ten jest lichý, zdánlivý; odpor tento mezi hledištěm metafysickým a fysikálním neodklidili.

Anaxogoras učí, že jest příčina nad hmotou bytující a na hmotu účelně působící, duch, rozum, ale vykládá zjevy skoro vždy z příčin fysických nemaje zřetele k duchu účelně působícímu, božskému, který jest deus ex machina. nemůže-li zjev vyložiti z příčin fysických.

Sokrates učí jednomu Bohu, než přijímá také bohy. Učí, že rozum nutně určuje vůli, a mluví o mravnosti, která jest podmíněna svobodou vůli.

Platonovo učení o ideách, jež jest základem jeho soustavy filosofické, není prázdno vnitřních odporů. Jednou jest u Platona duše žádostivá a duše zmužilá téhož trvání předtělesného, jakého duše rozumná, jindy jsou obě vázány k tělu a smrtelné. Odplatu záhrobní odůvodňuje Plato různými mythy, jež mezi sebou tak jsou nesrovnalé, že jest nesnadno odpory jejich odkliditi.

Stoikové svobodu vůle lidské zamítají a přece o mravnosti mluví. Statky pozemské má prý člověk od Zeva, ctnost sám od sebe. Seneka jakkoli mudrce

stoického klade nad Boha, přece si stěžuje do zkaženosti a bídy života lidského, nemá naděje, že by bylo někdy lépe, a mnohé věci dovoluje slabosti lidské, jež mravnosti odporují.

Epikurova nauka o ethice rozkošnické jest plna odporů. Cicero se posmívá Epikurovi, že psal o svatosti.

3. Filosofové s pochybností a bázní vykládali náboženské základy theoretické a praktické. Cicero píše: „Velmi nesnadno a velmi tajemno jest zkoumati přirozenost bohů.“ (De nat. deor. lib. 1.) „Z těchto názorů, který jest pravdiv, Bůh sám asi ví; který jest ku pravdě nejpodobnější, nesnadno jest rozhodnouti.“ (Tus. Quaest. lib. 1.) „Žijeme lehkomyšlně; cokoli se nám zdá býti ku pravdě podobno, to říkáme.“ (Ibid. lib. 5.) Ano mnozí hlásali nevědomost jako by byla výsledkem badání, jak píše Seneka: „Akademikové nový názor zavedli, že nic nevíme.“ (Epist. 88)

4. Filosofové svým životem učení svému odjímali síly a působnosti. Cicero napsal (Tus. Quaest. lib. 2.): „O kterém filosofu možno říci, že je tak mravný, takové má smýšlení a takový vede život, jak rozum vyžaduje? Že svou nauku nepokládá za chlubný projev své učenosti, ale za pravidlo života, že je poslušen sám sebe a svých předpisů? Viděti můžeme, ani jedni dychtí po penězích, druzí se shánějí po slávě, mnozí svým náruživostem otročí, tak že jejich životu velice se protíví jejich řeč. A to zdá se mi býti nejhanebnějším.“ Lactantius (div. inst. lib. 3. cap. 15): „Poněvadž mezi filozofy velmi zřídka nalezněš, kdo by ve svém životě učinil něco chvalitebného, kdo by se nedomníval, že takoví lidé neučí ctnosti, které sami postrádají? Neboť zkoumá-li kdo pilně jejich mravy, shledá je býti zlostnými, žádostivými, nevázanými, osobivými, drzími, pokryteckými, jelikož pod rouškou moudrosti skrývají nepravosti.“

5. Filosofové nepožívali té vážnosti, aby lidu mohli ukládati, co by věřiti a konati měl. Lactantius (div. inst. lib. 3. cap. 27.) píše: „K pravdě se často blíží filosofové; ale žádné váhy nemají jejich předpisy, poněvadž jsou lidské a poněvadž vyšší vážnosti, t. j. božské, postrádají; nikdo tedy nevěří, poněvadž se každý domnívá, že právě tak jest člověkem, kdo poslouchá, jako ten, kdo rozkazuje.“

6. Filosofové těm, kteří je poslouchali, neposkytovali pohnutek a pomůcek takových, aby jejich učení mohli jiní následovati.

7. Lid jim nerozuměl.

Hojiti upřímně pohanští filosofové nechtěli; lid jejich filosofií pohrdal. Cicero píše (Tus. Quaest. lib. 2.): „Filosofie přestává na několika pouze ctitelích, úmyslně se vyhýbajíce lidu, jenž jí nedůvěruje a jí má v nenávisti, tak že kdyby jí veškerou někdo chtěl tupiti, lid by jej za to chválil. Ačkoli věděli o nepravdě názorů svých krajanů, přece neměli té odvahy, aby odporovali těm pověrám, jenž dlouhým trváním se zakořenily a jež se státem takořka srostly; ano tak byli toho daleci, že zapotřebí uznávali ve věcech náboženských klamati. Víme to o Ciceronovi. Také Varro praví, jednaje o náboženstvích, že mnohé jsou pravdy, jež není radno, aby lid znal. Také pohrdali mnozí lidem sprostým, k němuž se snížiti pokládali za nehodné. Napsal zajisté Horác v jedné odě také za jiné: „Nenávídím sprostého lidu a jej od sebe vzdalují. Odi profanum vulgus et arceo.“

A že filosofie pohanská nevyhojila lidskou přirozenost porušenou, víme z dějin.

Filosofie křesťanská.

Čím přispěla filosofie pohanská filosofii křesťanské?

Ačkoli filosofie pohanská nevyhověla úkolu svému, vyhojiti porušenou přirozenost lidskou, přece nelze neuznati důležitost filosofie pohanské, zvláště řecké. Neboť filosofové řečtí učí nás mysliti, zvláště Sokrates, Plato, Aristoteles, filosofové první velikosti na obzoru filosofie řecké sestavili logiku zvláště Aristoteles, otec logiky, a vyšetřili metody, kterými se pátrati má po pravdě; všechny nauky filosofické pěstovali: metafysiku obecnou, tři části metafysiky zvláštní: bohovědu přirozenou, psychologii a kosmologii, a posléze ethiku, nezapomínajíce na noetiku, a mnohé pravdy vynesli a dokazovali. S vědčností slyšíme Heraklita, an učí: Rozum Boží jest zákonem všeobecným a neměnitelným, nejen ve světě fysickém, ale i v morálce, a všechny zákony živeny jsou tímto zákonem Božím. Pythagorovce, ani učí: Monotheismus jest pravý názor náboženský; duše lidská jest nesmrtelná a po smrti vede život blažený ve společnosti božstva a duchů blažených; nejvyšší ctností a spolu povinností jest následovati božstvo, jemuž se má státi člověk podobným; hnusnou protivou ctnosti jest nepravost, kterou má člověk vši silou přemáhati; potřebí jest nejprve úcty k božství, pak úcty k rodičům, věrnosti k přátelům a spravedlnosti a laskavosti ke každému; posléze pečovati jest o mírnost, přemáhání sebe samého, rozvážlivost, čistotu života, pravidelné zpytování sebe samého, modlitbu. Anaxagoru, an učí: Jest příčina nad hmotou povznesená, která na hmotu působí, aby hmota se odměšovala a směšovala, která všechno ve světě účelně tvoří a pořádá, duch, od hmoty se různící jednoduchostí, samostatností, věděním, nad hmotu mocností svou vynikající čistý, s ničím nesmíšený. Zvláště však tři muže vzbudila prozřetelnost Boží, Sokrata, Platona, Aristotela, kteří daleko pokročili nalézajíce pravdy theologické, psychologické, kosmologické a ethické, ač nepoznali veškeré pravdy, a ty pravdy, jež našli, s nepravdami smísili. Než na této výši pravdy se neudržel pohanský duch řecký; po smrti Aristotela klesla filosofie řecká do bludů a tonula v pantheismu, materialismu, atheismu, skepticismu. Teprv učenci křesťanští ocenili Sokrata, Platona, Aristotela, osvojili si, co pravidelného u nich našli, odloučili nepravdu od pravdy ne však po způsobu eklektickém, a ozáření jsoouce světlem pravdy přirozené a nadpřirozené, ve zjevení Božím obsažené, vzdělání jsoouce formálně filosofii řeckou, sami jsoouce duševně nadáni, užívajíce zkušenosti vlastní, prosíce Boha za osvětlení, Jemuž ke cti bádali, zbudovali samostatnou soustavu filosofickou, křesťanskou. Službu tedy prokázala filosofii křesťanské pohanská filosofie řecká, která sama sebou nemohla vyhojiti porušenou přirozenost lidskou, předložiti rozumu přirozenou pravdu celou a čistou, pobádati vůli k mravnosti přirozené. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. *Obstrukce. Konfessijní škola. Federalismus. Naši poslanci. Diety. Adresa. Ženský sjezd. Kat. ženy. Česká bestie lidská. Nové pohanství v skandálech mravních.*

Na říšské radě pokračuje se v obstrukci. Je tak sprostá, že člověku i méně vzdělanému musí se hnusiti. Podáváme tuto úsudek Nár. Listů z č. 148, tedy listu, který německým liberálům je blízký a zajisté je šetří, věda, že ve věcech liberalistických bude mít v nich jediného stoupence a přívržence. Týž list popisuje jeden výjev, také s menší nebo větší vehemencí denně se opakující takto: Nastala vůbec vzrušující scéna. Uprostřed Schönerer napolo opilý, kolem něho řvoucí c. k. profesoři Pommer, ospalý Röhling, Hofmann z Wellenhofu a potom učitel ze Slezska Kaiser. Tito vzorní vychovatelé mládeže počínali si tak, že kdyby nejspustlejší kluk z jejich tříd byl se tak choval, byli by ho okamžitě ze třídy vyhodili.

Jakmile zazněl zvonek presidentův, ozvalo se hlučné řvání a bušení prkénky na stoly a bouchání do lavic. Poslanec Iro oháněl se pravítkem ve vzduchu jako šavlí a křičel neustále: „Abcük Badeni!“ Pommer zase na to: „Zrušte „Sprachenverordnung“, pak budeme tiši!“ Kittel, Funke a Moosdorfer zasedli k zelenému stolu před lavicemi, a bušili do něho pěstmi. Sociální demokraté, zejména Berner, Němce v provádění skandálu co nejstatečněji podporovali. Když hrabě Badeni odcházel, provázel ho divý ryk a nové volání: „Abcük, Abcük!“ Pan řečník dr. Schücker zatím bavil se jako by nic a ne učinil ni nejmenšího pokou, aby promluvil, ačkoli ho rušil v některých momentech pouze Türk, který nepřestával zběsile mlátiti do stolu. „Bravo Türk!“ volá Breznovský Jediný Pessler cosi deklamuje. Nowak, rudý v obličejí, mává svazkem petic, podaných proti jazykovým nařizením. Pravice sedí klidně a směje se rozvztekleným Germánům. Iro — k vůli střídání — volá: „Abcük Gleispach! Abcük němečtí ministři!“ Abrahamowicz za demonstrativního potlesku levice odchází a praesidia ujímá se druhý místopředseda dr. Kramář.

Prohlašuje, že když řečník u svých vlastních stoupenců nemůže si zjednat ticho, dává tím na jevo, že vůbec mluviti nechce. Sotva pronesl tato slova, propukla nová vřava k nepopsání. Předseda vyzývá dra Schückra, aby mluvil a když se k tomu nemá, za ohlušujícího povyku slovo mu odnímá a udílí je posl. dru. Pacákovi. Nastal řev, v němž nejnižší nízkost a surovost obstrukčních šílenců vyvřela na povrch. To nebyli již lidé, kteří tu zuřili, to byla následkem vzniklého požáru na ulici vyštvaná společnost zběsilců. Ozývala se již slova „Lumpové!“ „Darebáci!“ „Padouši!“ „Všiváci!“ a t. d. Posl. Prade, který ukázal se tentokráte v pravé své podobě, vrhl se se vztaženou pěstí na dra. Dyka jedině proto, že týž snažil se zjednat stenografu přístup k dru. Pacákov. Při tom mu assistovali poslanci Peschka a Glöckner. Levice zuřila. S poslance Türka jen se lilo, jak divoce mlátil do stolu, Iro řval: „Dolů s presidentem“ a za ním ostatní v divoké zuřivosti: „Dolů s nim!“ Dr. Pacák však mluvil dále. Poslanec dr. Ebenhoch volá na Němce mocným hlasem: „Zřekněte se diét, když tak bídně čas maríte!“ Poslanec Hohenburger, Kaiser, Pergelt a jiní dorážejí na předsedu, týž však zůstává klidným. Zářící „kultura“ německá kope do lavic, Schönerer v pravém slova smyslu bučí. Dr. Pacák mluví klidně dále. Pessler, Nowak a Glöckner skřípají zuby. Peschka, jehož rudá tvář svítila jako karneol v bengálu, sype z nevymáchaných úst nejhorší nadávky na poslance české

Vzdělanost člověka jeví se zajisté i v tom, aby dovedl panovati svým vášním a „bestií“ v sobě udržoval na uzdě. Ku vzdělanosti patří jistá ušlechtilost, která i při největším rozčilení, nejsilnějším hněvu a při nastoupení nejostřejších cest odporu přece úplně nemizí z jednáni člověka. Nemůže býti pochyby, že strůjce těchto skandálů patří k nevzdělaným, k lidem z hospod a ulic, vychovaným moderní společenskou školou veřejnosti. Celé vlastenectví těchto lidí není než pýcha hloupých a nadutých baronů vůči plebejcům, pohanský šovinism a tělesná podrážděnost vždy podrážděna na způsob à la ho-

vado. Pánové tito jsou odchovcanci moderní školy nebo hlavní její sloupy. Oni dali nám, čeho národové nechtěli a proti čemuž tolik se vzpírali, liberalistickou školu. Ve Francii, kde konfessionalita a bezkonfessijnost jsou přesně rozděleny, výsledek beznáboženské školy lze i statisticky sledovati. U nás, kde jen jedné školy, v níž konfessionalnost a liberalismus se stykají v obdivuhodném, vzácném dualismu, tak že tu převládá jednou ona jednou tento, takového přesného pozorování o výsledcích školy jako ve Francii, kde z té lidské bestie, ať už jeví se v kterémkoli způsobu, připadá na školy státní 89 procent zločinů státem stíhaných, nemluvě o mělčích a rozkošnických názorech životních, jež se netrestají, nelze u nás dáti. Ale není-li německá obstrukce také důkazem, že to se vzdělaností v německém Rakousku, nejvíce liberalním, stojí prabídně? Zdali není tedy školy více náboženské potřeby jako soli? Půjde-li to takto dále, bude rakouský parlament a zastoupení v něm národové považováni za národy cikánské, které na uhájení práva a vykonávání jeho mají už jen poslední zbraň, totiž šavle, řev, pěstě a násilí. To česká obstrukce měla ráz jiný. Má se všeobecně za to, že hospodský debut liberálů je labutí písní rakouského centralismu a ústředního vídeňského parlamentarismu. Nepovolí-li totiž Němci a neuznají-li rovnoprávné spravedlnosti mezi národy, tak že by jazykové nařízení, takto už oslabené, musilo býti odstraněno, budou dělati obstrukci nebo vůbec vzdáli se parlamentu opětně Češi. Není-li pro nás v Rakousku spravedlivého parlamentu a vlády, která by spravedlnost stůj co stůj hájila, co je nám pak vůbec do parlamentu! Nemožnost centralistické ústředně parlamentární vlády bude tedy patrna. Zbude jen buď federalismus nebo absolutismus. I absolutismus byl by konečně lepší než tento náš tupý, mrtvý a zpátečnický centralismus. Je ale v tuhé formě vůbec nemožný. Pak spony, které ničí říši, budou omezeny na užší území, budou lokalizovány jen na některé země, které pak své čisté moderní zástupce budou lépe stopovati a udržovati je v rozumné kázní. Naše poselstvo říšské má dnes za úlohu hájiti vládu, s kterou padla by i jazyková nařízení. Tu je třeba nej-

větší svědomitosti v návštěvě schůzí. I „Nár. Listy“ nedávno si stěžovaly, že řady české vykazují často značné mezery. Zdá se, že bude-li usouzeno aby náš parlament potrval, bude nutno zrušiti diety, už z toho důvodu, aby nonchalance mnohých pánů nebudila takovou pozornost a neuváděla národ do špatné pověsti. Ale myšlenka federalismu už i mezi Němci rázi si cestu, i možná dost že Palacký opět ještě jednou vstane z hrobu, aby na základě jeho návrhu před 50 lety vypracovaného po nešťastných válkách, po hrůzách a spoustách liberalismu, po nekonečných parlamentárních bojích, po nestěsti dualismu přikročilo se k myšlénce, kterou on ve svých státech „Idea státu rakouského“ tak stkvěle obhajoval a ve svém návrhu na ústavu vypracoval. Tím by musil vzít za své i dualismus, který ničí hospodářsky Předlitavsko a který, což pro nás ještě osudnější je, ničí mravně hmotně a národně, a to jako pravý liberalismus úmyslně, methodicky, uberské i slovanské národy. —

Adresa k panovníku obsahuje četné autonomistické náběhy, jako:

„Jen vzájemným uznáním dějinných a přirozených práv národův rakouských ve všech královstvích a zemích dá se přivoditi národnostní mír. Spravedlivé provedení zákonem zaručené rovnoprávnosti všech národností rakouských ve veškerém životě veřejném, v úřadě i ve škole, jakož i šetření historické svéprávnosti a integrity království a zemí při reálném svazku, který je v jedno poji, jsou záruky, že vznešený cíl ten bude dosažen.“

... Četné a důležité úkoly jen tehdy zdárně a v čas budou moci být provedeny, když uvolněno bude přetížené radě říšské a když uněmům království a zemí, dle starých zděděných tradic vymezen bude širší obor působnosti, neboť při různostech poměrů v různých zemích nemohou býti ani ustanovení všude stejná a totožná zárukami dobrého úspěchu.“

„U vědomí veliké důležitosti, jakou má samospráva království a zemí, uchopí se sněmovna poslanců radostně příležitosti, poskytnouti sněmům měrou vydatnější hmotných prostředků k plnění úkolů, jež jim nastanou a sice tím způsobem, že jim buď některé z nynějších daní

příkázány budou, aneb že jim poskytnut bude přiměřený podíl na berním výnosu státním.“

„Rozkvět monarchie bez zdárného vývoje království a zemí mysliti se nedá.“

Zajímavé je, že výboru klade se na to od některých důraz, že adresa není nijak proti ústavě namířena. Němci přicházejí na novou myšlenku. Někteří jsou také pro trochu decentralisace, ale tak, aby se provedla zřizováním německých uzavřených území. Tu by byli i pro federalismus. Toho ovšem nikdy se nedočkají. Raději tisíc centralismů než zřeknutí se staletých práv českého stát. práva. Dojde-li aspoň k rokování o ni v plném sněmu? Je to více politická otázka, ale zase je to národní moment, který nejvíce ji stěžuje. Quid de sic dicto nationalismo? bývá otázka z morálky. Odpověď mohla by dnes býti ještě odmítavější. —

V Praze měli jsme sjezd žen československých. Přineseme o věci zvláštní studii. Zasluhuje ji jako prvý sjezd toho druhu. Poznamenáváme zatím jen, že, ač celkem vyhýbal se otázce náboženské, nestál nikterak na půdě moderní bezkonněsijní ženské emancipace. Zvláštní je, že sjezd nezabýval se nejpečlivější otázkou ženskou, prostitucí, a nevystoupil proti ní. Snad ze studu a ženského útlocitu? Zde nebyly by na místě, zde je nuten protest, výkřik pošlapávané lidské důstojnosti slabších proti moderní ničemnosti. Zároveň pokračuje organizace křesťanských sociálek, které vezmou si do programu zajistě veškerý souhrn moderní ženské otázky a pracovatí budou k tomu, aby křesťanské zásady přišly opět ku cti a opanovaly duše. Zajímavé je, že naši „ruchaři“, „lidovci“, „neodvisláři“ etc. formální uznávání zásad křesťanských považují za ne-svobodu. U nich tedy harmonie je ne-svoboda, a jedinou svobodou je jim chaos. Proč asi? Protože mají chaos v hlavě, v srdci a v kapse. Chaos, naprostý nedostatek logiky a zmatené smysly jsou ostatně známkou „moderní“ literatury a všeho co s ní souvisí. — Tento chaos úžasný ukázali mimo jiné na schůzi v Novém Bydžově a v Polské Ostravě. Ona měla býti prý radikálně vlastenecká, ale byla radikálně sprostou. Myslíme, že každá schůze, na níž před-

sedají pánové jako Jedlička, musí se pohybovati na úrovni vzdělanosti à la: držte hubu, což jste ožrali, co řvete, vyhoďte je, pošlu pro stráž, ty kluku, atd. Bylo jen třeba, aby tu bestii českou jen trochu polehtali socialisté a byla tu, řvala, až jí sliny tekly od úst. To byla česká bestie. Omluvou a výkladem je okolnost, že rádí v okrese nejradikálnějším, nejvlastenečtějším, nejuvědomělejší, nejvíce pokrokářským — a nejvíce židovským. O Ostravské schůzi sdělujeme dle Národních: Ve třech odstavcích žádali poslanci Gruda, Hrubý a Mlčoch:

1. Aby vydáním jazykového nařízení úplná rovnoprávnost českého a polského jazyka před soudy a úřady ve Slezsku provedena byla.

2. Aby české Matičné gymnasium opavské ve státní správu převzato bylo.

3. Aby výnos c. k. zemské školní rady slezské ze dne 16. ledna 1873. číslo 3502 byl zrušen a aby na českých a polských obecných školách ve Slezsku přirozený způsob vyučování na základě jazyka mateřského ve všech třídách zaveden byl a aby zřízen byl český a polský učitelský ústav.

V tutěz chvíli v „německém domě“ konána byla protestní schůze proti jazykovým nařením, kde poslanec Menger mezi jiným dokazoval, že jazyková nařízení jsou dělnictvu (!) přímo záhubná! Když s českým dělníkem úraduje se po česku, je to podle logiky německých politiků zhoubné . . .

Avšak charakteristické je to, že socialně-demokratické dělnictvo, vychované podařenými vůdci, Cingrem a Bernerem, této schůze také proti jeho zájmům pořádané nechalo a v ohromné masse dostavilo se do schůze, kde jednalo se o manifestaci ve prospěch spravedlnosti a ve prospěch kulturních potřeb všeho českého lidu, tedy i dělného, aby tropilo hřmot a řev (k nepopsání, jak čteme v „Nov. Těšínských“), aby roz-bilo schůzi, jež i jeho zájmy měla poctivě na zřeteli . . .

Arciť i německé listy proti svému zvyku nápadně upozorňovaly, že bude konána česká schůze a tu socialní demokraté se svými vůdci ihned spěchali židovsko-německému pokynu vyhovět . . .

Jaká to zaslepenost! volají „N. L.“ My díme: vaše vina.

Z ostatních událostí registrujeme už jen škandální aféru liberalistické Maďarie, kde dámy dvorních divadel byly nuceny propůjčovati se hrozným hanebností mravním a zprávu, že v nalezcinci neapolském a snad i jinde téměř všecky ditky „umírají“ t. j. jsou nějakým způsobem zbavovány života aby nebyly na obtíž matkám, snad i k lepším kruhům patřícím, a více ještě otcům, mezi nimiž jsou ovšem i otcové rodin, poslanci a „vysoce vynikající vlastenci“. Co se týče prvé události, nelze se jí diviti. Nevěrecký liberalismus přináší podobné plody všady. Jsou i jinde, daleko blíže. Vypravuji se o tom potaji romány. Ale při tom netřeba hned souditi na úplnou sputlost rozumovou a vlastní, na úplnou nevěru a bezkřesťanství. Druhá událost je už cele polanská. Tenkrát bylo právo, zabijeti své ditky, dokonce mravnější, zakládajíc se na veřejné otcovské moci. Moderní zabijeni dítek v porodnicích z ohledů „humanitních“ má charakter zjevné zločinnosti. Nyní trvá zabijeni dítek (potopování dcer) snad už jen v Číně. „E'tudes“ uveřejnily v květnovém č. 1897 proklamaci prefekta Nau-tsch'aug-ského Kianga, v níž výmluvným způsobem vystupuje oficiálně proti této neřesti, zákonem ostatně už zapovězeným a uvádí proti ní mimo ekonomické důvody a mimo vyvrácení námitek také důvody společenské, mravní, ideální, přirozené. Tak vystupuje pohan v Číně — a moderní porodnice? Jsou ústavy na zabijeni křesť. dítek křesťanských rodičů. A nyní se žádá na kněžstvu, aby mravně přes noc obrodilo společnost, a kladou se mu mimo to překážky, je tupeno, podezříváno! Jen dále! snad sem budou jednou choditi čínští misionáři hlásati osvětu a křesťanství.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Výroční zpráva živnostenských inspektorů za rok 1896. — První leták české společnosti národohospodářské. — „Svůj k svému!“, epistol pro lid čís. 6.)*

Třináctá zpráva živnost. inspektorů čítá na 500 str. plných statistických údajů, tabulek a výpočtů. Na první pohled tlustá a hrozně fádni kniha. Ale jen na první pohled, a kdo se nedá

hned z předu jejím nevlídným zevnějškem zastrašiti, odnese si poučení, a sice o b e j e k t i v n í poučení, o celém našem výrobním a obchodním životě, jakého nenabude jinde tak snadno. Bylo odbornými časopisy všeobecně konstatováno, že zavedením důležitě instituce živnost. inspektorů v r. 1883 učiněn byl důležitý a také šťastný krok ku předu pro rozvoj socialního a hospodářského života našeho a kdo přehlédne dosavadní jejich působnost, bezděky přisvědčí. Jak primitivním zrakem hleděla vláda na tuto instituci před jejím zavedením a jak teprve během doby, řekli bychom sama ze sebe, instituce tato mohutužela, dokazují následující údaje: v r. 1884 bylo všech inspektorů živ. 10, za 6 let potom (1890) 25 a opět po 6 let 46 *) při tom ovšem stoupl též počet inspektorských obvodů z 9 na 19. Počet závodů navštívených páchil se v r. 1884 na 2564 po 6 letech 5892 a opět v r. 1896 na 10 911 (tedy skoro čtver násobný počet původního). Také zprávy samy vyslovují se všeobecně o pokroku k lepšímu v socialních poměrech živnostenských (podobně jako ve zprávě z r. 1895) a dokládají, že jest to příznivým výsledkem vzťahujícího se přesvědčení podnikatelů, že zařízení, která jsou dělníkům na prospěch, prospívají zpravidla i jim. Jeden pouze stesk, obvyklý (aspoň ve zprávě z r. 1895 také výslovně uváděn jako „starý“) uveden znova ve zprávě z 1896. Týká se maloživnostenských podniků. Nikde prý tak málo nevyhověno ochranným a zdravotním předpisům jako u mistrů při některých řemeslech, z nichž prý mnozí myslí, že pro učeníka každý ten nejvlhčí kout dosti dobrý a že přežili učeník noc na neckách, kufru atd., že se také musí vyspat. A v této příčině obě poslední zprávy (z r. 1895 a 1896) přibíjejí na pranýř lidskosti poměry při živnostech pekařských. Že nešvarem u maloživnostníků konstatovaným není vinna nepříznivá situace hospodářská, dokazuje nejlépe právě poslední uvedená živnost, která (aspoň po většině) na protí jiným živnostem poměrně větším výtěžkem honositi se může. Pomíjme zajímavé údaje, týkají se konstatování

*) Od 1. července t. r. přibude k tomu ještě 5 nových assistentů.

toho, které závody vykazující nejvíce nemocí, které nejvíce úrazů, jaké jsou obyčejně příčiny těchto, že zaměstnány jsou i děti při některých živnostech, jak se zachází s dělníky pod 16 let a se ženami a všimneme si ještě jednoho z kardinalních požadavků našeho dělnictva, totiž pracovní doby. Již zpráva z r. 1895 konstatovala, že myšlenka, aby zkrácena byla doba pracovní pod zákonnou míru (11 hodin) stále většího uskutečnění nabývá. Tím spíše jest tomu v r. 1896. Toliko 10 hodin pracuje se v továrnách na kovové zboží, v železářských a strojnických. V obvodu pražském zavedena v dílnách truhlářských v továrnách na nábytek a knihtiskárnách 9hodinná doba pracovní. Podobně při stavbách. Za to se pracuje při živnostech pekařských průměrně 12 hodin a při výčepnictví 15 hod. denně. Celkem jest stinných stránek přece jenom méně a pokud jsou, spadají na vrub maloživnostnictva, které především samo sebou přijíti musí k poznání, že boj o jejich existenci může míti jen tenkrát příznivý výsledek, když si proti velkopřůmyslu a velkému kapitálu vůbec budou hledět ziskati jak odbornou znalost technickou tak i všeobecnou působilost a podnikavost v ohledu obchodním. — V 8. čísle letošního „Obrany“ podána byla kritika prvního roku české společnosti národohospodářské, jejíž valná hromada po jakémsi otálení konána 29. m. m. Jako viditelný památník prvního promarněného roku jeví se založení okresního odboru Č. S. N. v Pardubicích a pak leták T. Dofka, rolníka. Nenapadá nám nijak citovati zde z obsahu této zajímavé publikace tak mnohou nám do očí pověděnou pravdu o „příčinách našich hospodářských neúspěchů“, o nichž leták pojednává; poněvadž nebude a nemá býti aspoň nikoho, kdo by ony 2 kr. s radostí nedal za spisek, jehož obsah vejíti by měl do krvo a všech

žil celého národa našeho. K vůli informaci jen uvádíme, že spisek pojednává:

1. o příčinách, proč český národ při své uvědomělosti a inteligenci tak jest malomocný a

2. proč nemůžeme „býti svoji“. Pak

3. nastíněny cesty, jimiž bychom příčiny zla odstranili. Zvláště zajímavo jest zde, že T. Dofek nevyčítá nám, jak je to obyčejem, nepodnikavost: vyčítati lidu našemu nedostatečnou podnikavost jest prý frází a klamem. „Ukažte nám jediný národ světa, kde by rolnický lid tolik smyslu a podnikavosti projevil pro průmysl, jako rolnictvo české. — A kdo vinen dosavadním neúspěchem? Dejte jen lidu odborného vzdělání, vedte jej pravým a poctivým směrem, ukažte mu dobrou cestu a představte mu dobré a svědomité vůdce a užasnete nad jeho podnikavostí!“ Nejsme škarohlidy, ale přece výslovně upozorňujeme naše rolníky a lid vůbec, aby, třebaš jedině příznivé místo toto, nebrali tak do slova od rolníka svůj stav a vlast, od níž jest vzdálen tak milujícího. — Podobným směrem nese se spisek vydaný pod titulem „Svůj k svému!“ vydaný národní jednotou severočeskou. Jest to vlastně přednáška Josefa Jettmara, majitele chem. a bakter. laboratoře v Hradci Králové. Chceš li kdo slyšeti upřímný a kárající hlas o tom jak se národ náš vzdor jeho velkému pokroku na poli kulturním od let 60tých přece jednostranně vyvíjel zanedbávaje zvláště důležitý obor národohospodářský, sáhni po brožurce této. 5 kr. za tak poučný spisek, v němž obšírně, odvětví za odvětvím, jest dokázáno, jak Němci a zejména židé za nás pracují a my jen — politisujeme, neměl by nikdo litovati. Idea národnostní nestačí, nýbrž třeba i hmotných zájmů svého národa si hleděti. „Ožebračený národ dobnude si jen vždy žebrácká práva!“

Obsah „Obrany“:

Nedostatek dělnictva zemědělského. — r. — Papež Jan VIII. a slovanská liturgie. (K 1012 ročníci úmrtí svatého Methoděje.) Podal Fr. Snopek. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. Fr. Žák. — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítězství Cirkve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

Literární příloha.

Číslo 6.

Divadelní listy.

Že divadlo tvoří dnes důležitou část společenského života moderního, netřeba dokazovati: význam a vliv jeho vidí každý. Jako noviny jsou pro mnohé, zvláště pro širší vrstvy intelligence, hlavním zřídlem poučení, pod jehož vlivem stojí z velké části i v ohledu duchovním a mravním, kterým dávají se vésti nejen v nahodilých otázkách veřejnosti, ale z něhož čerpají namože i důležité zásady vědecké, kulturní, mravní; jako novinami podávána je přemnohým dnes valná část jich duševní zábavy: tak divadlo, prohlášeno nad to za ústav umělecký prvního řádu, jest nejprvnější moderní školou vzdělavatelskou dospívající a dospělé veřejnosti, opět hlavně širších intelligentních její vrstev, z níž čerpá tato svou zábavu i své životní zásady. Pravíme-li „školou vzdělavatelskou“, míníme právě jen ten značný vliv, který divadlo na celé vrstvy národu vykonává, nečiníce rozdílu mezi dobrou a špatnou jeho stránkou. „Školou vzdělanosti“ lze ovšem nazývati jen ústav, který působí „dobré“, ale v moderní době pojem dobra s pojmem vzdělanosti dávno už se nekryjí, ba nejsou ani v souvislosti. Vzdělaností uvykli jsme si nazývati jistou skromnou míru vědění, spojenou s jistou mírou estetických mravů, které opět moderní doba sama na základě svých zásad prohlašuje za estetické, které tedy mohou býti třeba jen čistě zevnější přivlastky společenského jednání. Tato moderní vzdělanost má ovšem též svou stránku mravní, ale na tu neklade se váha než právě dle měřítka zevnějšku, a odpovídá nahodilým zásadám současných proudů; i tato mravnost je moderní obsahem i formou.

Takovou „školou vzdělanosti“ nazve tudíž křesťan a katolík někdy školou nepravostí, ale na tuto stránku její nemyslíme tuto, obmezující se konstatováním fakta, že divadlo podobně jako denní tisk tvoří duševní obzor a životní názory statisíců. Tím klademe důraz jen na nesmírnou váhu a obrovský vliv divadla jako ústavu a školy, v nichž moderní společnost se vzdělává, t. j. v nichž čerpá důležitou část svých životních zásad.

Proto chceme tomuto předmětu věnovati větší počet statí. Po stránce theoretické bylo o divadle vůbec a moderním divadle zvláště psáno často. Ze spisovatelů těchto bylo by lze sebrati náhledy o divadle nejrozmanitější, tu takové, které v divadelním a dramatickém umění vidí vůbec vrchol moderního umění, v divadlech chrámy náboženství budoucnosti, v jevišti první kazatelnu světa; tu opět takové, které v divadle, zvláště v moderním divadle, vidí zdroj vši špatnosti a všeho zla, stánek nejraffinovanější zábavy, v divadelním umění špatně pověstné řemeslo s temným pozadím.

Také my mohli bychom se k jedné z těchto stran přidati, důvody jejich dle svého způsobu spracovati, po případě dáti se na cestu střední, cestu

kompromissů mezi oběma. Byla by to vyšlapaná a tudíž snadnější cesta. Myvolili jsme jinou. Za předmět své studie bereme určité divadlo, určité kusy dramatické, určitou dobu let působení, jež rozebrati a po různých stránkách posouditi míníme na základě provedených her. Bude to nevděčná a pracná procházka, ale bude míti do sebe to dobré, že výsledky její nebudou domněnky theoreticky vyvozené, že budou co nejméně míti ráz nazírání čistě individuálního, jsouce založeny na pevném podkladě, na skutečně provozovaných kusech a jich mnohostranných tendencích.

Chceme totiž podati ve své studii obraz dramatické činnosti našeho Národního divadla za prvých asi desíti nebo více let jeho působení na základě všech divadelních her, které tu dávány byly. Chceme ovšem přihlížeti svědomitě i ku stránce umělecké, vlastenecké, vzdělavatelské v užším smyslu slova a j., avšak vyznáváme, že stránka náboženská a mravní, která vykonává zajiště největší vliv společenský, budou zajímati naši pozornost v řadě prvé. Při tom bude naše stanovisko totéž, jako při naší studii o směrech moderní poesie, totiž stanovisko co možná svobodomyšlné, přátelské.

Poněvadž mluvíme o divadle, nebude snad nemístno, uvedeme-li zde několik poznámek a zpráv, ovšem známých, o divadle vůbec, a o českém divadle zvlášť.

Vlastním domovem divadla je, jak známo: Řecko. Jako původ jeho bývá udávána bohoslužebná slavnost na počest Dionysa, slavnost Bacchusova. Jeden herec přednášel, chor vedle prováděl zpěvy. Pořadatelem této slavnosti byl Thespis, současník Solonův, proto je i nazýván zakladatelem divadla. Vypravuje se, že prý také cestoval po Attice a dával svá představení. Byla by to tedy bývala první kočující divadelní společnost, ač zakládá-li se pověst na pravdě. Jisto jest, že Řekům toto divadlo se líbilo, nebo brzy nebylo většího chrámu, aby nemělo svého pevného, často nádherného divadla. Bývalo proto při chrámu, poněvadž mělo charakter náboženský. První divadlo měly Atheny; stálo na patě Akropole. Mělo podobu podkovy. Divadlem nazývalo se místo diváků, jeviště slulo scena. Byl to ústav státní, hrálo se jen příležitostně, a hráli jen mužové. Hlavní tři hráči sluli protagonisté a byli státem vydržováni. Vstupné bylo nepatrné, za Perikla platil ho za nemajetné stát.

V Římě povstalo divadlo pozdě. Bývalo malé, dřevěné, v němž diváci stáli kolem jeviště. Teprve okolo r. 145 před Kr. povstala větší dřevěná divadla s jevištěm a hledištěm, nádherná a kamenná divadla stavěna pak teprve asi v době Narození Páně. Za doby císařů však přesahovala nádhera divadel veškeré pomyšlení lidské. Herci však nebyli ctěni, byliť to pravidelně propuštění otroci, avšak za pěknou hru bývali i stkvěle odměňováni.

Také moderní naše divadlo, které ovšem také vyrostlo z divadla starořeckého, sloužilo prvotně, jako v prvních dobách divadlo řecké, výhradně bohoslužbě. Představovány hlavně výjevy biblické, zvlášť velikonoční, jsouce konány z prvu téměř jen v kostele. Církev katolická patřila, ja známo, vždy mezi největší přátele umění, k němuž ostatně veškerá bohoslužba ji vedla. Bohu to nejlepší, nejdokonalejší, nejvyšší: bylo vždy jejím heslem ve stavitelství, malířství, zpěvu, obřadnictví, literatuře.

Když při těchto hrách nad čistými idealy ušlechtilé náboženství zvitězily špekulace, zábava a jiné vášně lidu, jimž církev nebyla s to více se ubrániti, hry takto zkažené musily kostely opustiti. Jak v Itálii, ve Francii.

a Nizozemsku povstávala divadla domácí, rodinná, školní. Moderní naše divadlo vzalo vznik svůj asi v 17 století. Stavěny budovy, v nichž mohlo se hráti i v zimě, hry začaly se odbývat na večer, jeviště poznenáhlu uspůsobováno tak, aby na něm bylo lze prováděti i různé proměny, jichž kus žádal, zaváděny různé světelné a strojnické efekty, budova pak zařizována se vším možným pohodlím. Divadlo stávalo se místem zábavy, v každém ohledu vyhovujícím.

Divadlo římské bylo tak sešlé, že křesťané z hnusem od něho se odvraceli. Proto vítězství křesťanství pominulo a trvalo celé tisíciletí, než zárodky jeho ve zmíněných svrchu mysteriích opět se objevily! Příčina toho leží zajisté v tom, že církev vyčerpávána byla bojem se sektami, s pokřesťanováním národů, osudy stěhování se národů a neutuchajících válek a p. Jakmile povstaly klidnější doby, vznikají hned divadla církevní a lidové satirické hry. Nebude nezajímavo, že i největší učitel církevní, Tomáš Akvinský, ve své *Summa Theologica* hájí zábavu a tudíž i divadlo jako dovolené, ano nutné (II. 2. qu. 168) hlavně v artic. druhém a třetím. (N. p. et ideo oportet remedium contra fatigationem animale adhiberi per aliquam delectationem, nebo ludus est necessarius ad conversationem humanae vitae . . .) Je i tak liberální, že není proti povolání hereckému, netrpí-li jím křesťanské povinnosti. Tenkráte divadlo bylo nad to jen zábavou a vyražením. Moderní divadlo vzalo ovšem největšího poučení z divadel starých, ačkoliv vyvíjelo se samostatně a nedvisle. Náboženskou vznešeností a čistotou vyznamenávalo se divadelní umění španělské, druhdy nejstkvělejší vůbec; této výše dostihl mimo ně jediný Shakespeare, předčiv je nad to původností, samostatností a bohatostí. Moderní divadlo, opustivši základy křesťanské esthetiky a velkolepých pravd nábožensko - mravních, nedostihlo více vznešenosti ani starých ani křesťansko-španělských dramát. Poklad jeho filosofický tvoří mělké výklady časové o životě, láska v nejširším slova smyslu, trochu romantiky, realismus života, trochu dějiny a denní zábava. Však o tom v podrobnostech více (částečně dle *Staatslexikonu*)

Mezi Slovany povstalo divadlo nejprve u Čechů, ačkoliv rozkvět jeho daleko byl menší nežli v republice dubrovnické mezi Jihoslovany, která ve století XVI. a XVII. měla bohatou literaturu dramatickou (Gundelić a Palmotić). Mysterií máme my Čechevé veliké množství na př. z doby jezuitské, které čekají ale ještě na své uveřejnění. Stálé divadlo povstalo u nás nejprve v polovici XVIII. století, avšak česky hráno v něm teprve později. Úspěch českých her v divadle, v Thunovém paláci na Malé Straně 1779 zřízeném, vedl k zařizení dřevěného stálého divadla na Václavském náměstí, zvaného „Bouda“ pak „c. k. vlastenecké divadlo.“ Od r. 1802—1862 hráno odpoledne v době zimní česky nejdříve v bývalém klášteře hybernském, pak v domě Raymanském na Malé Straně, konečně ve stavovském divadle.

Národní divadlo otevřeno 18. listopadu 1883. Pokusy k založení samostatného českého divadla datují se od r. 1845, hlavně pak od r. 1850, kdy ustanoveno založiti zvláštní sbor pro zřízení českého národ. divadla z dobrovolných příspěvků. Předsedou byl Palacký. Toto a jiné ještě jednání se zemským výborem vedlo jen k vystavění prozatímného divadla r. 1862. K velkému národnímu divadlu mohl položen býti po nových agitacích základní kámen teprve r. 1868. Rozpočet obnášel asi 500.000 zl. Po dalším velikém úsilí

dostoupila stavba konečně tak daleko, že r. 1881 mohlo býti za příčinou sňatku korunního prince Rudolfa v novém divadle několikrátě hráno, načež opět zavřeno. Dne 12. srpna 1881 vyhořelo. Veliké neštěstí vzpružilo nevidaným způsobem obětavost národní, za čtyři neděle sebráno přes milion zl., takže nová stavba divadla byla zabezpečena. Stavitelem prvního byl architekt Zíték. Vytýkáno mu mnoho nedostatků. Nový plán vypracován od prof. J. Schulze. Roku 1883 jest definitivně otevřeno, a to dne 18. listopadu. Prvá stavba stála 1.824.805 zl., nová 1,385.911 zl. mimo menší vedlejší vydání. Stojí tudíž Národní divadlo více než 3 miliony zl.

Popis, jakož i podrobnou historii divadla přináší Ottův slovník; my uvedli jsme jen to nejnnutnější, abychom aspoň poněkud zmínili se o divadle, s nímž po delší dobu bude nám se zabývatí. Divadlo toto jest majetkem země království českého a jmenuje se vlastně: „Královské české zemské divadlo.“ Jméno „národní divadlo“ dal mu vznik jeho a veřejné moderní mínění. Zem zastupuje zemský výbor, representovaný v divadle intendantem, který je buď přísedícím nebo náhradníkem v zemském výboru. Správu divadla vede nyní „Družstvo Nár. divadla“, kteréž r. 1880 k vedení divadla se sestoupilo. Roční výdej divadla páčí se asi na půl milionů zlatých; od r. 1892 má divadlo svou dramatickou školu.

Sedmero hlavních hříchů.

Studie bojův a vítězství Církvě.

Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš.

(Pokračování.)

4. Hněv. (VII. století.)

Chloderik byl silný i krásný. Pocházel z čistého plemene Franků. z rodiny trochu nevzdělané ještě, která uprostřed Římanů žijíc ještě se nesmísila.

Chloderik sám byl plachý. Nevyhledával, jako druzi jeho stavu a jeho věku těch vybraných rozkoší, jež staré přemožené císařství naučilo hledati své vítěze.

Chloderik miloval samotu, a Austrasie, pokrytá pustými ještě lesy, byla pro něho jako stvořena. Zatoulal se do starých lesů a přemýšlel.

„Nač myslíš, Chloderiku? Snad na výsledek té války, kterou král Austrasie podniká právě proti zbabělým Neustrijským? Myslíš na podíl svůj v nastávající loupení? Či na krev, kterou prolíješ? Aneb snad nějaká tajná láska tě trápí?“

„Ano, uhodli jste,“ odpověděl Chloderik; „láska veliká mne uchvacuje. Nechte mne v mých milých lesích.“

„Jsem křesťanem, miluji Pána Ježíše, a hořím nezmírnou touhou rozšířiti jeho království zde na zemi, abych dosáhl pro sebe a pro bratry své malého počtu v jeho království nebeském.“

„Tot' jedinou mojí myšlénkou, toť mojí touhou, mojí láskou. Vy, vy nevíte, co to jest milovati. Nechte mne v mých drahých lesích.“

Chloderik zvláště si oblíbil les, který pokrýval řetěz hor nedaleko Rýna. Rád vystupoval na nejvyšší jejich vrcholy a prodléval tam celé hodiny kochaje se velkolepým divadlem, jež se tu jevilo jeho očím.

Bylo viděti odtud velikou část Germanie. Často také spozoroval na těch širých pláních některý barbarský kmen, který se stěhoval a mířil do Gallie.

Neboť vpády ještě nepřestaly a brozný ten pochod Barbarstva k západu ještě dlouho trvati měl. Austrasie pokrývala se bez přestání novými kmeny a Barbarství slavilo zde obrození mladosti své.

Všickni barbari byli pohany, a Chloderik, ač pln důvěry v budoucnost svatě Církve, přece někdy děsil se myšlénkou že křesťanská Neustrasie ve své slabosti jest jedinou hradbou Pravdy proti přivalům bludu

„Pokud Germanie bude pohanskou,“ pravil, „stále budu se báti, aby Barbarství nestalo se jednoho dne páнем Církve i světa.“

Jednoho jitra, po těchto slovech, odešel směrem k Rýnu dále než měl v obyčejí, přešel řeku a již neukázal se více mezi svými.

V horoucí síle svých dvaceti let, s tváří usměvavou, duší radostnou, zpívaje žalmy latinsky a i písne starodávné, probíhal Chloderik pouštěmi Německa.

Jednoho večera, na konci lesa, potkal chudé dítě, jež byla rodina jeho opustila. Pokřtil je hned a dal mu jméno Marie: „Chceš jiti se mnou?“ ptal se jinoch této desítileté neophytky. — „Kam jdeš ty?“ řeklo dítě. — „Jdu dobývat celé Germánie, jdu jí dobýt Bohu.“

Poněvadž Chloderik dobře znal tu krajinu, zastavil se se svou malou průvodkyní u kmene nejdivočejšího: „Chceš mne a tuto dívku za otroky?“ tázal se náčelníka válečného této hordy. Náčelník viděl, že jsou silni, a přijal je oba.

Potom nastalo Chloderikovi i jeho katechumence třicetileté mučeníctví. Ano, po třicet let byli otroky pánů hněvivých, svěhlových a krutých; po třicet let byli otroky pánů, jimž se sami odevzdali a u nichž zůstali dobrovolně, aby je vysvobodili z otroctví hříchů a učinili je hodnými svobody Kristovy.

Chloderik jsa z rodu vznešeného, těžko odkládal svou bývalou hrdost. Přece však úsilím své křesťanské vůle udusil všecken odpor své tak pokorené pýchy.

Nikdy nebylo od něho slyšeti nářku. V tichosti své měl tajemný prostředek, kterým vždy opanoval hněv svých pánů.

Každého dne byl kruté bit, každého dne zahrnován urážkami, každého dne pokryt pohrdáním. Ale jeho nepřemožitelná naděje vždy vítězila: „Učiním z nich křesťany“, říkal si, pohlížeje k nebesům.

S Marií bylo neméně kruté nakládáno, ale stejnou útěchou těšila se v stejných bolestech, „Učiním z nich křesťanky, říkala si, pohlížejíc na svou paní i na ostatní ženy. Poznají Ježíše i matku Ježíšovu, jejíž jméno nosím.

A dítě toto, dříve než Chloderik sám, počalo dílo obrácení u tohoto barbarského národu.

Jednoho dne byla sbita až do krve; a téměř bezduchou, skoro mrtvou, vyhodili ji ze stanu ven.

Bylo zima; přšelo. Ubohá poprvé vzbudila soustrast. Jedna z dcer jejího pána, jmenem Mathilda, přišla, zdvihla ji a přikryla svým šatem. Ó jak ji Bůh za to odměnil!

Rozmlouvala s Marií, poznala světlo a zamilovala si je, a spěchala ku sv. křtu.

Ona pak obrátila matku svou. Brzo byl potom vyzván Chloderik, aby ve shromáždění lidu vyložil víru svou. Učinil to s výmluvností, kterou milost Boží vždy uděluje následníkům Pavla před Areopagem.

„Nevěřím ti,“ pravil mu jeho pán, „nevzkříš-li přede mnou mrtvého.“

„My ti také nevěříme,“ pravili náčelníci ostatní.

„Veďte mne k mrtvému,“ odpověděl Chloderik.

Šel s očima k nebi pozdviženýma: „Ježíši, ukaž svou moc. Vstaň,“ zvolal na mrtvolu; „vstaň, aby i všecken tento lid vstal a poznal Život.“ Mrtvý vstal a lid uvěřil.

A někteří z nich pravili Chloderikovi a Marii: „Neobrátilo nás vzkříšení mrtvého, ale vaše nepřemožitelná tichost uprostřed urážek a utrpení.

„Rcete, že učinil to Bůh.“ doložil Chloderik. „Ale potřebí pomýšletí na bratry naše z jiných kmenů. Nedostává se dělníkům ke žni, ač nivy jsou již bílé. Kéž ta žeň bude krásná!“

Odešel potom do Francie, přešel Rýn a nepomyšleje na svou rodinu, obíral se jen péčí o duše; obešel několik klášterů, dal se posvětit na kněze a odvedl s sebou na sto řeholníků ku hlášení Evangelia v Germanii.

Marie a Mathilda také shromáždily několik panen, které spolu s nimi věnovaly se skutkům milosrdenství a oslavování Boha.

Missionáři přišli, a rozptýlili se po dvou po celé zemi. Cest hlavních všech dotýkaly se tehdy po prvé nohy těchto hlasatelů Evangelia: „Quam pulchri sunt pedes evangelisantium pacem!“

Velký počet z nich byl pobit: ostatní zvítězili nad modlami a založili chrámy. Avšak, ačkoliv tak velký byl počet mučovníků, přece mohlo se říci, že barbarství bylo přemoženo: neboť krev missionářů jest semenem missionářů nových, a sv. Bonifác musil se již objeviti, ten sv. Bonifác, jenž jest vítězem nad modloslužbou germánskou a zachovatelem Západu.

Chloderik dospěl, stížen břemenem let i břemenem dobrých skutků, k té hodině požehnané, kdy křesťan s radostí skládá břímě své do rukou božích.

A hle, co o jeho posledních chvílích vypravuje legenda, již nakloněn jsem věřiti:

Pán Ježíš sám chtěl státi u jeho smrtelného lože. Bylo to ve Francii, v opatství Montierender, kam přišel blahoslavenec hledat nových missionářů. Pán sestoupil s anděli svými do malé celly tohoto dobyvatele duší a potěšil jej.

Chloderik jej spatřil a cítil, že by nebylo třeba vstoupiti do nebe, když nebe sestoupilo k němu.

Ačkoliv již napřed požíval blaženosti nebeské, plynoucí z přítomnosti svého Boha, byl přece Chloderik smuten:

„Milý služebniku Otce mého,“ pravil mu Ježíš, „raduj se, že vejdeš do jeho slávy“

„Ó můj Bože.“ pravil Chloderik. „radoval bych se rád, kdybys mne ujistil o osudu mých bratrů. Bojím se, aby barbarství nezvítězilo znova, když ne zbraněmi, aspoň v mravech. Nevidíš-li, že jejich staré nepravosti nejsou ještě vyhlazeny? Vim, že jsou ukrutní, přehlíví, otroci nejhrubších vášní.“

„Upokoj se synu můj,“ řekl mu Bůh. „Moji papežové a mé koncily zvítězily nad tím barbarstvím v mravech, jako misie zvítězily nad barbarstvím u víře. A chystám ještě proti němu knížete velikého a instituci velikou. Chci ti jmenovati tohoto knížete velikého, jako Isaiáš prorok můj jmenoval Cyra o šest století napřed: bude slouti Karel Veliký. Co se pak oné instituce týká, bude to barbarství samo ale barbarství přetvořené a ozbrojené ku prospěchu Pravdy a Dobra; bude to Rytířstvo.“

„Ale,“ pravil Chloderik, „děsím se ještě druhého barbarství. Nebudou-li muslimani ohrožovati Gally.“

„Neboj se: pozdvihnu proti nim výpravy, v nichž i sami porážky křesťanů v pravdě vítěznými budou. Výpravy tyto budou se nazývati křížovými, podle kříže mého, na němž krev svou jsem vyžil pro spásu všech lidí. Tam na nebesích ti tajemství toto zjevím.“

„Konečně,“ pravil starý missionář, „bojím se třetího a posledního barbarství: na trůnu. Mám předtuchu, že císařství veliké povstane v té Germanii, v níž jsem rozžehl trochu světla tvého. Ale bojím se také, že toto císařství příliš mocné pozdvihne se jednoho dne proti Církvi tvé, a že naši císařové, pokažení zákonníky, budou chtít nad ní obnovit panství pohanských císařů. Barbarství toto bude ještě zhoubnější než ta druhá: neboť vim, že ničeho tak nemiluješ, jako svobodu své Církve.“

„Ty v skutku předvídáš, co jednoho dne zarmoutí křesťanský svět; ale nehroz se těchto bouří. Budou-li tvoji císařové osobiti si panování nad Církvi, Církev moje dosáhne panství nad nimi. Mohl bych ti již nyní v Německu ukázati rodinu, z nížto vyjde jednoho dne mstitel můj, jenž bude světcem na stolci Petrově a slouti bude Řehoř. Rodina tato jest právě rodina tvého bývalého pána, která první obrátila se na víru mou.“

„Ach! když tomu tak jest, Pane, tu již nebojím se ničeho.“
„Andělové Boží, vezměte mne do nebe.“

5. Pýcha. (XVI století.)

I. Refektář augustinianů ve Wittenberku.

Jeden mnich čte, ostatní večeří. — Kapitola VII: O pýše.

„V tom všichni téměř bohoslovci se shodují, že pýcha jest pramenem všech ostatních nepravostí. Pýcha skutečně jest prvním hříchem, který se objevil již ve sborech andělských; jest prvním hříchem, pro který trest Boží přišel na trest náš. Lucifer i Adam klesli jenom pýchou; chtěli oba býti bohy: Eritis sicut dii. Ale člověk kleslý nevzal umíraje nepravost tuto do svého hrobu: on nám zanechal, ó běda! v krvi porušené ohavný jed pýchy. Anděl padlý nedobývá na zemi krásnějších pro něho vítězství, jako když obnovuje u každého z nás staré svůdnictví z Edenu, a my stále slyšíme v uchu našem ten hrozný sykot eritis sicut dii...“

Martin Luther, polohlasitě. — „Znám sykot tento.“

Čtenář pokračuje. — Z pýchy plynou všechna ta zla, jimiž z dopuštění Božího démon zde na zemi maří dílo svaté Církve, která jen pokračuje v díle samého Ježíše Krista po všecky věky. Z pýchy povstávají bludy a rozkoly, které v základě svém nejsou nic jiného, než pyšnou a nesmyslnou vzpourou člověka proti Bohu...“

Luther. „Jest v pravdě něco krásného v takové vzpouře.“

Čtenář. „Otevřete dějiny. Všecky bludaře líčí nám, jak je pýcha uchvátila veliká a hnala je vždy výše, až brzo s vrcholu slávy nastal hanebný pád. Takovým byl Arius; taci byli Nestorius, Eutyches, a za těchto posledních dnů Wiclef a Jan Hus; takovým bude, snad již za několik dnů, nebude-li prospěšného léku hledati v ochotném a upřímném podrobení se, . . . takovým bude...“

(Zde čtenář v rozpacích se zastavil.)

Opat. „Pokračujte v četbě.“

Čtenář. „Ctihodný otče, tato kniha byla vytisknuta před třiceti léty, a přece čtu v ní zřetelné jméno nám známé, jméno jednoho z řeholníků našeho kláštera. Jest to v skutku zázrak, a já neosměluji se pokračovati. . . .“

Opat. „Nařizují vám to; čtěte.“

Čtenář, pobouřen. „Takovým bude Martin Luther.“

(Všeobecný úžas mezi řeholníky. Podávají si knihu z ruky do ruky.)

Luther. „Toť dábel, bratři moji, zase mne pronásleduje a vás klame. Podejte mi knihu.“ (Podají mu ji.) Jest to pravda. Skutečně to tu stojí: „Takovým bude Martin Luther.“ (Vypuknuv v smích.) „Nuže dobře! ano, takovým chci býti: Dábel řekl pravdu. Ode dneška prohlašuji boj vašemu zlořečenému papeži, vašim svatým, vašim scholastikům, vašemu očištcí, vaší mši, i vaší Církvi, již nenávidím. Ne, ne, já se nepodrobím...“

Nikoliv Otče můj; nikoliv, bratři moji; ne, tisíckrát ne! Cítím se býti povolán k obrodu Evangelia, k obrodu světa. Ach! vy brzo naučíte se znáti Martina Luthera. Jest tomu pět let, co uvažuji o svém záměru.“

Jeden řeholník ku svému sousedu. „Jde z něho srach; jak jest hrozný.“

Mladý cizinec, sedící u stolu pro hostě. „Zdálo se mi, že vidím Satana padajícího s nebe.“

Luther. „To bude krásné. Za několik let, Německo, celý svět zvláštní skytati bude divadlo: kláštery vaše budou zničeny, vaši mniši pověšeni, vaše chrámy zbořeny a opuštěny, vaši kněží zardoušeni, a vaše řeholnice provdány. Malí chopí se zbraně proti mocným a všichni proti Církvi; krev poteče až na oltář, krev zaplaví všechnu půdu křesťanskou; a to vše bude dílem . . . koho? . . . prostého mnicha, jímžto nyní pohrdáte, který se jmenuje Martin Luther, který chopí vaše papežství do mohutných rukou svých, a roztrhne je o zem tak snadno jako sklenici tuto.“

(I vezme svou sklenici, mrští jí prudce o zem; potom odejde bouchnuv silně dveřmi.)

Opat. „Bratři moji, pojďte pomodlit se zaň: on se zbláznil.“

Cizinec. „Nezbláznil se, Otče můj, ale bojím se, že velikou škodu způsobí Církvi. Mělo by se o tom psáti papeži.“

Opat. „Papež má mnoho jiných starostí, pane Hartmanne.“

Karel Hartmann. „Toto zde jest důležitější, než všecko ostatní. Zázrak, jehož svdky jsme se právě stali, jest výstrahou Prozřetelnosti. Mám všecky důvody věřit, že Martin Luther v skutku upadne brzo v kacířství a že strhne do něho na tisíce duší. Zápas nesmírají právě počíná, jest dobře připravit se naň.“

Opat. „Ale jak?“

Karel. „Nevím, zdali se neklamu; ale když se jedná o válku, bylo by dobře, kdybychom měli pravé vojsko mezi sebou, ozbrojené nikoliv mečem hmotným, ale mečem slova, štítem vědy a především nevyrovnatelnou zbrojí poslušnosti . . .“

Opat. „Nemáme-liž vše to v našich řeholních rádech?“

Karel. „Jednoho rádu se nám nedostává, o němž sním. Ano, když pýcha se v skutku chystá zahubit světa, přál bych si společnost podstatně poslušnou. Když má býti zápas, přeji si společnost výhradně bojující . . .“

Opat usmívá se. „Potřebí, abyste ji založili, pane Hartmanne.“

Karel. „Já! myslíte? Jest mi teprve dvacet let. Ale někdo jiný přijde a vykoná dílo Boží. Zatím čekajíc, modleme se!“

II. Letní večer.

Karel Hartmann, vycházející samotou z kláštera augustiniánů. — „Večer jest velebný. Nebe plao jest hvězd a vzduch vůně. Ptáci zpívají skryti ve křoví a malé zvonky vesnické radostně zvoní: Anděi Páně; vše chválí Boha. Ano, úmysl tento mne více neopustí. Potřebí jej uskutečniti, jest toho potřeba. Pýcha opanovala svět: potřebí opanovati pýchu. To jenom pokora dokázati může; ale pokora v klášteře, pokora řeholní. Stanu se knězem, stanu se řeholníkem.“

„A Marta, nevěsta moje drahá, již mám právě spatřit? Ó, Marta jest křesťankou, Marta mne pochopí. Byl to sladký sen jenom, že s ní spojen budu. Ó můj Bože posiluj mne!“

III. V domě Martině.

Karel. „Mám vám říci něco velmi vážného, Marto, a proto vyžádal jsem si na vaší matce, by mne nechala na chvíli samotného s vámi v poslední večer tento, kdy jako snoubenci pospolu dlíme.“

Marta. „Zdá se mi, že jste smuten Karle. Neskrýváte přede mnou ničeho?“

Karel. „Ach! Marto, skrývám před vámi vskutku veliké tajemství. Ale byl bych hotov neskrývati tajemství toho déle před vámi, kdybych věděl, že jste dosti silna, abyste snesla jeho tíži.“

Marta. „Nevíte, že jsem křesťankou?“

Karel. „Vím to a právě to mne tak mocně vábilo k vám. Doufal jsem, že s vámi založím rodinu křesťanskou. A to by jistě znamenalo mnoho za těchto neblahých časů, kdy mladá generace katolická má zmizeti, aby učinila místo, předvídám to zcela dobře, generaci heretické a bezbožné.“

Marta. „Rodina křesťanská působí tolik dobrého!“

Karel. „Zajisté. Ale zdaž nechce Bůh, abychom jeho službě věnovali se s úplnou oddaností v těchto těžkých dobách? A není-liž právě čas, proti vypukující heresi postaviti nejen dobré příklady křesťanské rodiny, ale vojsko poslušné, kteréž jedině bude moci zachovati Církev a v jejím zápase proti naší odbojné pýše?“

Marta. „Kde jest vojsko toto?“

Karel. „Právě má povstati. Nevím ještě, která část země křesťanské bude na věky se honositi že v ní se zrodilo; ale ono konečně se zrodí, a tu právě, chcete-li, přicházím ku svému hroznému tajemství. Proste Boha, Marto, by vám dal silu, abyste mne pochopila.“

Marta. „Ach! myslím že je tuším.“

Karel. „Ušetřete mi tedy té bolesti, abych vám je musil říci.“

Marta. „Vy tedy chcete . . .“

Karel. Nuže?

Marta. „Vy chcete věnovati službě Boží život svůj v této společnosti, o níž sníte?“

Karel. „Ach! Marto, nemyslete, že jsem přestal proto vás milovat.“

Marta. „Nikoliv, Karle! nikoliv. Marta tak nemyslí: z milosti Boží a na přímluvu svaté Panny jest Marta křesťankou. Ničeho zde na zemi tak nemiluje jako Boha a jeho Církev, a jestliže Marta vám slíbila věrnost, stalo se to tak proto, že viděla ve vás neobroženého obhájce toho, co milovala nejvíce.“

Karel. „Jest to tak veliké štěstí, jako to, jež by mne čekalo po boku vašem.“

Marta. „Jest ještě větší, Karle: jest to to, které vás čeká u Boha.“

Karel. „Jak žel! vy byste souhlasila . . .“

Marta. „Ano, já bych hotova byla postoupiti své místo v srdci vašem nevěstě tisíckrátě krásnější, bohatší a vznešenější, než jest ubohá Marta, nevěstě duší, sv. Církví katolické, apoštolské, římské. Nejen že bych souhlasila, ale já skutečně souhlasím.“

Karel. „A netrpíte při tom?“

Marta. „Ach! jsem slabá, a ubohé srdce mé kruté krvácí.“

Karel. „I srdce mé zraněno jest, jako srdce vaše.“

Marta. „A přece, Karle, nesmíme poblížeti nazpět. Splňme oba úmysl svůj.“

Karel. „Vy máte též nějaký záměr?“

Marta. „Byla bych vám jej navždy zamlčela, kdybyste byl dnes tak nepromluvil se mnou.“

Karel. „Ó Marto! mohu tedy také já odevzdati vás jinému ženichu, tisíckrátě vznešenějšímu a bohatšímu, než byl jsem já, ženichu duší, Ježíši Kristu.“

Marta. „Nevěsta vaše v skutku jiněmu se nezasnoubí, leč ženichu tomuto, a poněvadž svět hyne pýchou, zvolí si rád nejpokornější a nejvíce tupený ze všech.“

Karel. „Ženich váš bude v ústraní připravovati se na sladké a spásitelné obtíže života kněžského. Až bude knězem, bude již také založen řád po němž touží, a on pak vstoupí k tomu vojsku, poslušnému a pokornému.“

Marta. „S Bohem, drahý Karle: Kristus nechť vede nás rukou svou!“

Karel. „S Bohem, drahá Marto: svatá Panna budiž s vámi!“

Marta. „Doufám, že v nebesích uźríme se zase“

Karel. „Ano, v nebesích, tam, kde zasnoubení věčné; tam také věčně potrvá zasnoubení naše.“

IV. Po čtyřiceti letech.

List ctihodného Otce B. . . . z Továřystva Ježíšova, sestře Martě, Klarisce.

Drahá sestro v Ježíši Kristu, ústav náš utrpěl žalostnou ztrátu úmrtím P. Karla Hartmanna, jednoho z prvních druhů našeho ctihodného Otce Igaáce, s nímž spojen jest již opět v nebesích. P. Hartmann byl nám dokonalým vzorem všech ctností; ale především byl nám vzorem takové pokory, jakou dle mého mínění málo svatých vynikalo. Po patnácte let kázal Evagelium v krajích Německa heresí lutherskou nejvíce zpustošených, jako neunavný apoštol, jehož výmluvnost stejná byla jako skromnost. Zemřel jako obět své horlivosti, byv

s mnohými našimi druhy zavražděn od bludařů kteří se tak na něm pomstili za úspěchy Pravdy. Před svou smrtí zavolal mne k sobě, a hlasem zmirajícím pravil ke mně: „Pište sestře Martě Klarisce v Insprucku, a povězte jí, jak jsem zemřel. Rcete jí, že náš řád jest právě tím poslušným vojskem ku potírání zločinného úsilí pýchy, o němž jsem saival; rcete že jsem šťasten umíraje v rouchu mého řádu. Jír jest přemožena pýcha. Po tři století ještě zápasiti bude, a povstanou jiní Lutherové, kteří popíráti budou nejenom Církev, ale i Ježíše Krista a samého Boha. Přemožení pak budou pokorou, již řád náš k vítězství dopomůže ve světě. S Bohem, Marto,“ doložil s očima k nebesům pozdviženýma; „s Bohem, brzo shledáme se zase.“

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

„Což jediné on nečetl „Dřimalovské Listy?““ tázal se Šafránek pana děkana.

„I četl; Sloupenský byl ještě tak drzý, že nám všem své noviny zaslal a ku předplacení nás vybízel,“ odpovídal děkan. „Ale náš velebný pán se hned nezalekne, ale řádně odpovi.“

„To bude v neděli s kazatelnou,“ hádali všichni. Děkan jenom pokrčil ramenem.

Měšťané si kaplana se všech stran okukovali a tajemník, který sem přišel na zvědy, potutelně se usmíval. Nikdo nic nezačínal, mluvilo se o počasí, až posléze přistoupil ke kaplanovi soused Struádek, který konkuroval se židem Tausigem a vyvěsil štít, že jest „křesťanským obchodníkem“.

„No, ztepali vás tam, důstojný pane, notně,“ řekl. „Ani vlasu vám nechalí nezkriveného.“

„Z toho si mnoho nedělám,“ odpověděl Chudý. „Jsem první, který mám „Dřimalovským Listům“ dělati reklamu a sháněti abonenty. Zcela jistě nezůstanu sám a ostatní budou následovati.“

„Není možno,“ zaznělo v řadách měšťanů.

„Co by na mně přece Sloupenský stále viděl?“ usmál se Chudý, „Já a pošťák jsem si to odbyl a vy budete následovati za námi.“

„Jenom by se mohl opovážiti!“ zahrozil Struádek.

„A jakou budete žádati satisfakci?“ tázal se Chmelíček kaplana.

„Na souboj jej nevyzvu,“ odvětil tento. „za to by mué nestal, užiji jenom toho, co zákony každému občanu dovolují, ačkoliv to jest mnohdy málo k uchránění osobní cti.“

„Což vy máte příležitost pomstiti se,“ nadhodil tajemník.

„Nevěděl bych,“ řekl kaplan, stav náš není nijak chráněn, ano stal se poslední dobu přímo terčem nárážek a urážek a mnohý list se domnívá, že v tom právě vězí svobodomyslnost, když co nejvíce hany na duchovenstvo kydá. „Dřimalovské Listy“ vešly do těch kolejí, jak jste se přesvědčili.“

Měšťané stichli a byli rádi, že jsou posud kryti.

„Nevěřili jste mně, útočili jste proti mně,“ pokračoval Chudý, „říkali jste, že Dřimalov jest tak pokojné a konservativní město, že se zde ani nemůže nic výstředního usaditi; teď však vidíte a brzo také ještě uhlídáte, že nebezpečí vždycky dost blízko, abychom mu kladli meze a připravovali se na ně.“

„No, no, pro jeden dopis nebude zle,“ ozval se řezník Samek.

„Kéž by to byl první a poslední,“ řekl kaplan. „Ze srdce bych vám to přál. ale nemyslím, že by se to mé přání splnilo. Sloupenský chce jako každý člověk jísti a vydělává si chléb napadáním a skandalisováním osob.“

„Doma kaplan uvažoval o všech těch událostech. Pojímal je i lítost, ale poznal ve zkoušce té své přátele. Mohl si je na prstech spočítati. Viděl také budoucí novou radikálně sociální stranu v Dřímalově. Samek bude její vůdcem, Chmelníček a Tausig ji budou tajně ale vydatně podporovati. Nalezne stoupence v řadách řemeslníků, dělníků a nespořádaných lidech. Staří usedlíci se k ní nepřidají. ale také málo učiní na svou a jiných obranu.

Před kaplanem leželo na stole prvé číslo „Dřímalovských novin“ a zraku se právě jevil onen článek který takový rozruch způsobil. Vynikal více drzostí než chytrostí a ukazoval, že původce jeho zápasí se slohem.

Zněl pak následovně:

„Dopisy (Tato rubrika se otevírá spravedlivým steskům a přáním obecnstva. Redakce však za ni neodpovídá).

Z Dřímalova (Pověstný velebnoušek).

Nedávno byl do města našeho na tučné beneficium dosazen nejvelebnější konsistoří mladý ještě človíček, který si však chce hráti na velikého pána. Jmenuje se Karel Chudý. Myslí si, že jest první osobou v městě a všechno se bude dle jeho hudby otáčeti. Ve škole si hraje na despota a mnoho se povídá o jeho nejapném vyučování. v kostele káže, že až studem zahoří mnohým tváře, po městském kursu prochází se jako nějaký abbé a dává si od hezkých dívek libati ruce. Ve vinárně chce míti hlavní slovo a všudy trousí svým rozumem. Nedovoleným způsobem rozprodává a půjčuje nějaké klerikální plátky a vtírá se i do soukromých domů. Na několika místech jeho propagandě ukázány dvěře. Dle všeho není poustevníkem, nepije pouze vodu a neživí se kořínky. Jeho panovačnosti a vládychtivosti se musí jednou udělati konec a takovému panáčkovi bude nutno strhnouti tipec. aby si hleděl svého a dal pokoj. My o jeho zpátečnické a ultramontánní náhledy a škváry nestojíme. Ať si poučuje svítkové báby a kostelníky a mezi těmi budí toho nového ducha. Příště podáme z našeho města ještě jiné obrázky a prozatím mlčíme. Teď budou naším orgánem „Dřímalovské Listy.“ které nesmějí v žádné domácnosti scházeti. Proto každý svobodomyšlný občan si je předplati v Komenského ulici na rok . . .“

„Tato blbovina podráždila celé město“ usmál se útrpně Chudý. „A teď se domnívají, že zneužijí kazatelny k nějaké odpovědi.“

Kaplan mávnul rukou.

„Ani za odpověď to nestojí, ale domnívali by se, že se bojím a že přečtu a tam jest něco pravdy.

Pošlu zákonitou opravu.“

Vzav péro podškrtnal si, co musí redakce odvolati. Při tom však hned objednal několik listů, které by čelily „Dřímalovským Listům“ a odpovídaly na urážky. Zdarma je rozdá po hostincích a náklad uhradí společně se svými spolubratry. Něco se musí dělati, by Sloupenský zcela neopanoval pole v městě a nestrhnul za sebou mnohé do svého pokrokařsky sociálního a chlebařského proudu.

VI. Odveta.

V Dřímalově byly od pradávna troje služby Boží a vedle děkana dva kaplani duchovní správu zastávali. Jeden by byl zcela dobře vystačil, konsistoř také mladšího kaplana často odvolala, ale měšťané stáli na tom, aby v jejich městě byli duchovní tři k vůli asistencím a aby město vynikalo nad sousední obec Hrotice, kde byli kněží dva.

Kázání bylo při ranních službách Božích, o deváté byla mše sv. s evangeliem. Domáci navštěvovali kostel ráno, velkou mši sv. ponechávajíce velikomyšlně vesničanům, kteří sem byli přifařeni nebo jenom do města docházeli, by příležitostně něco koupili pro svou domácnost.

Měšťané horlivě prodávali a Tausig by byl hned podepsal žádost za čtvrtého duchovního, jenom aby bylo hodně mši sv., hodně se sešlo lidí do města a on se svými souvěrci hodně také odprodal zboží.

MLádež chodila na devátou a v tu dobu se také dávala v kostele ob čas viděti elita městská. Po mši sv. byla obligátní procházka bývalou Kostelní nyní Komenského ulicí. Lid proudil, venkované se dostavili, slečinky nad svými družkami krčily nosičky, ale mladým pánům se venkovské dívky líbily a také si mnohou braly za manželku, zatím co domácí seděly.

V pomlouvání a posuzování vyznamenaly se zvláště čtyři dcery listovního od 18 do 32 roků, které kontrolor Karásek nazýval „čtyři gracie.“ Suly Laura, Amálka, Tekla a Leontina. Provdati se nemohla žádná, poněvadž se jich každý bál. Sítě rozpínaly na všechny strany, ale nebylo jim nic platno. Teď měly v prádle „papíraka,“ jak měšťané přezdívali Sloupenskému. Dobře se uchytil, už si koupil nové šaty, chodí i na oběd do hostince a má talent k vyhledávání výživy. Také lahodilo graciím, že by sluly „paní redaktorová,“ a hned se pokoušely ve spisovatelství.

Laura psala básně na vlasti — masti — klásti, Amálka popisovala svůj výlet na trh do krajského města. Tekla sbáněla památnosti staroslavného města Dřímalo a nejmladší osmnáctiletá Leontina líčila dojmy člověka, když se mu zdá o strašidlech.

Dříve nebo později pošlou něco do „Dřímalo vských Listů“ Město bude uchváčeno, pozornost redaktorova obrácena ku spisovatelkám, zapřede se známost a bude svatba.

Sloupenský také se časem ukázal na náměstí a to zpravidla v podvečer. Sekal na všechny strany poklony, někdy pročítal ještě noviny, tčkal očima, vytahoval si manžety a stavěl se velice vážným. Z děkanství nepozdravoval nikoho.

Proto jej překvapilo a také smích vzbudilo, když jej kaplan Chudý na náměstí sám a to velice uctivě pozdravil, řka: „Má úcta, pane redaktore Škvore!“

Sloupenský sebou trhl a sotva se klobouku dotknul. Byl nerad, že jeho pravé jméno veřejně vyslovuje a divil se, že je kaplan zná. To jistě čte listy, v nichž jeho činnost byla pocuchána.

Na procházkách vynikala mimo dcery listovního purkmistrova Klára, řezníka Samka nejstarší dcera Kateřina čili zvaná Kati, Macháňova Marie, dívka velice skromná a pro značné věno hledaná, Šafránková Alžběta dosti sličná brunetka a jiné vdavky chtějí a schopné, k nimž se družily menší vytáhlé žabky, slibná naděje města a vlasti.

Úředníků bylo pro ně málo, kontrolor Karásek už se ženil mnoho let, vyštudovani domácí synkové uvázli jinde, učitelé se oženili a slečny si braly řemeslníky a dělníky, s nimiž byly šťastny, když co nejdříve odložily panské choutky, klobouky, památníky s „vlastnoručními“ básněmi, slunečníky, závoje a staly se řádnými ženami, hledícími si pořádku a čistoty v domácnosti.

Jenom dcery úřednické pohrdaly ženichy, kteří si řemeslem nebo polní prací vydobývaly chleba vezdejšího. Proto také dcery listovního zůstaly seděti. K řemeslníkům a rolníkům se nesnížily a tito také po nich netoužili, předvidajice, jaké by bylo s nimi hospodářství a živobytí.

V jedné skupině dam byla Čížkova Klára, která vynikala ostrým jazykem a ráda klepala. Ta vidouc před sebou dcery listovního, hned k nim obrátila pozornost a začala družkám o nich vypravovati. „To vám máte ku podivu, co ty gracie nyní spotřebují papíru. Dříve jim jej nosil otec z kanceláře, a teď každou chvíli jsou u papírnička. Komu asi píší?“

„Papírničkovi,“ poznamenala jiná.

Slečny se daly do smíchu.

„Takhle vydělává sám na sobě,“ řekla Klára.

„Zdali pak jej některá uloví?“ tázala se Šafránková Alžběta.

„Záviděti jim takovou partii nebudeme. Paní redaktorová bude pak roznášeti „Dřímalské Listy“ po domech jako poštáková noviny za desetník měsíčně.“

V tom se listovního slečny ohlédly a vidouce kamarádky, zastavily se. Když k sobě přišly, podaly si ruce, rozplývaly se radostí, mluvily sladká slova a líbaly se. Nejspíše to byly hubičky štípané.

Právě byly v nejlepším, když Leontina zvolala: „Pan redaktor Sloupenský!“ Odskočily od sebe a zaujaly vážné posice, jak se na vzdělané slečny patří.

Redaktor dnes doplnil svou toaletu pěknými rukavicemi a na nose měl skřípec, třeba nebylo známo, že by byl kdy málo viděl.

Pozdraviv, vážně kráče směrem ke kostelu, otáčeje tenkou hůlkou v povětří.

„Kam pak asi jde?“ tázala se šeptem Samkova Kati.

„Do kostela,“ odpověděla Tekla, budoucí spisovatelka památností staroslavného města.

„Ten na kostel mnoho nedrží,“ odvětila Macháňova Marie. „Snad ještě ani jednou tam nebyl.“

„A přece jde na velkou,“ ukazovala Laura básnířka. „Hleďte, že stoupá po schodech!“

A bylo tomu zkuťečně tak, Sloupenský se bral po schodech ke starobylému chrámu.

„Chce slyšeti kaplana Chudého,“ hádala spisovatelka cestopisů, listovních Amálka. „Jinak by do kostela nešel.“

„Ačkoliv jsme byly na deváté, půjdeme ještě jednou,“ navrhovala nejmladší ze sester, spisovatelka o strašidlech, slečna Leontina. „Ať také něco uslyšíme!“

Některé šly za redaktorem, jiné se vrátily na náměstí. Mezi těmi byla i Čížkova Klára. Musila domů, by vystrídala matku, která chodívala na velkou a jistě už čeká v hedvábných šatech ustrojená ve světnici.

„Viděly jste,“ usmála se Klára, „jak za ním ty čtyři běžely? Jenom aby se oněj nepopraly!“

„Vždyť ještě není žádná z nich papírákovou,“ předpovídala jiná slečna. „Takový větroplach dnes jest zde a zítra jinde.“

Sloupenský potkal u kostela Tausiga.

„Kam pak, kam?“ rychle se tázal obchodníka, který jako jeho souvěrci v městě a okolí předplatili „Dřímalské Listy“ ve dvou nebo v jednom exempláři. Proto se Sloupenský na Tausiga, staršího israelitské obce a koše-ráka, sladce usmíval.

„Bude prý tady dnes kanonáda,“ ukázal Tausig na kostel dlouhým svým ukazováčkem.

„Proto jsem také jdu,“ potvrzoval Sloupenský.

„Těž míním vklouznouti někam za dvěře,“ řekl Tausig, sraziv hlavu mezi ramena.

„Nechcete-li se do katolického kostela vtírat,“ mínil Sloupenský. „pře-čtete si příští číslo mých novin; tam bude všechno do slova černé na bílém.“

„Já vim, že vám nic neujde; ale přece se někam vtláčím,“ vece Tausig, který ani ženě své neřku-li Sloupenskému nevěřil.

Té neděle bylo v kostele plno a dostavili se i ti, kteří byly ráno v kostele nebo vůbec nechodili. Venkované neznajíce příčiny tak četné návštěvy, domnívali se, že některý spolek slaví jubileum nebo jinou památku a dostaví se korporativně do chrámu.

Ale čekali marně.

Do kostela přišel i tajemník Chmelíček a postavil se za měchy na kruchtě, celá rada zaujala místa v prvních stolicích jako o jmeninách císařových, i notář Houzvička rychle odbyl poslední strany a vdova Strnadová vyminečně strážlivá, usedla na stupínek u postranního oltáře. Kožešník Macháň, kupec Strnádek, poštmistřová, lesník, doktor Vendulak a jiní se dostavili, by poslechli, co bude Chudý kázati.

Přítomnost redaktorova způsobila nemalý rozruch. Sloupenský se postavil na místo, kde by jej hodně lidí vidělo. Tak chtěl ukázati, že se nebojí.

Listovního dcery se protlačily až pod kazatelnu a čtyři jejich péra na kloboucích zde vlála jako čtyři šípy.

V kostele panoval slabý ruch a neobvyklý jindy šepot. Všichni napjatě čekali kázání.

Hodiny na věži udeřily deset a kaplan Chudý vystoupil na kazatelnu.

Sloupenský v duchu osnoval článek, kterým obrátí pozornost na svůj list. Nadepíše jej „Kazatelnice-mstiteľnice.“ Zde posvítí klerikálům a katolickým kněžím. Podobný článek měl doma vystřižený a dávno uschovaný.

Chudý přečetl evangelium, rozhlédl se kostelem a počal: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, z celé duše své, ze vši mysli své, ze vši síly své a bližního jako sebe samého.“

Macháň jakmile zaslechl tato slova, pomyslně si, jak pak asi přejde na nepřátely?

Kaplan kázal čtvrt hodiny, vyličoval, jak máme Boha milovati, kdy tak činíme, povzbuzoval k lásce té, pak přešel v druhém díle na bližní a zase ani slova o nepřátelích, ani jediné narážky, ani slova na svou obranu.

Sloupenský netrpělivě přešlapoval. Měl uchystaný notes a tužku, by si nejhlavnější zaznamenal, ale posud neudělal ani čárky. Kaplan se držel přesně evangelia, probíral udané thema a nezavdal slovem příčiny k bojům.

Tajemník u varhan bručel, Tausig u dveří sebou vrtěl, Macháň se usmíval a městská rada vážně klopila hlavu.

Purkmistr Čížek si myslil: „Ten má rozum! A my jsme si myslili, jaká tady bude dnes bouře.“

„A když budeme milovati Boha nade všechno a bližní své jako sebe samé,“ končil kazatel, zachováme zákon Páně a budeme věrnými následníky svého Spasitele. Amen.“

„Dejž to nebeský Pán Bůh!“ zvolal lid.

Sloupenský se začervenal a zdálo se mu, že tady stojí pro posměch. I ta čtyři péra pod kazatelnou několikráte se po něm obrátily. Okolo stojící se pošťuchovali, na redaktora ukazovali a také na něm kazatel na konec okem utkvěl.

Redaktor se otočil a tlačil se z kostela. I jiní, kteří sem šli pouze na zvědy, tlačili se ven.

„Ten nám vytřel zrak,“ kýval hlavou Tausig.

„Bojí se mne,“ odpověděl Sloupenský. „Však mu dám přece —“

„Jenom aby nám odtud neodešel,“ lekal se obchodník. „Pak bychom nedostali do příštího svěcení kaplana, a v městě by byly jenom dvoje služby Boží.“

Redaktor se podíval na Tausiga s opovržením. Každé slovo jeho jest křešť a každý skutek zisk.

I jiní byli nespokojeni. Chudý se měl aspoň slovem zmíniti a upokojil by zvědavost a nedočkavost mnohých. Ale to se nedotkne větou toho, co všem bylo předmětem touhy. Tak je sklame. —

A druhý kaplan Šámal jako schválně tak zdlouhavě zpívá a pomalu se modlí. Mše sv. připadala dlouze všem a zvláště těm, kteří už ráno v kostele byli.

Konečně zaznělo poslední amen, a nejdříve se protlačil řezník Samek. Venkované se u něho zastavovali na párky. Musí je rychle noditi do horké vody.

„Ten nás potrápí!“ stěžoval si Šafránek.

„Myslím, že má rozum a jednal zcela správně,“ pochvaloval Čížek. „Taková věc nepatří na kazatelnu.“

„A kde se bude brániti?“

„Tam, kde byl uražen, v novinách.“

„K tomu se neodvází,“ pochyboval kupec. „Přece víte, jak byl tepán děkan v „Národních,“ když nechtěl k vůli rozvinutí sokolského praporu odložit služby Boží a na věži počali zvoniti všemi zvony právě při řeči velitelově. Ani neodpověděl.“

„Našemu panu děkanovi všechna čest, ale byla to chyba,“ řekl Čížek. „V tom dopise byla lež na lež a nikdo ji neodvolal. My jsme věděli, jak se to stalo, ale jinde, kde zprávu tu četli, se domnívali, že pan děkan chybil. Každý se má bránit a kaplan Chudý to učiní zcela jistě. Že se dnes na kazatelně ani nezmínil o své pohaně, to mu chválím.“

V kostele byl také pošťák. Byl by měl radost, kdyby byl Chudý redaktora sesekal, už k vůli němu, že o něm feuilleton spáchal. (Pokr.)

Různé zprávy.

Z oboru sexuálního. Je to sice choulostivá kniha, ale vyšla v krátké době v druhém vydání: je tedy velmi čtena. Nad to vyšla jako osmé číslo knihovny Rozhledů, kteréžto jméno má silně moderní zvuk, tedy opět důvod proti, ale přece nemůžeme se nezmínit o ní. Jedná o sexuální zdravotvědě. Obsahuje tři přednášky prof. dr. Seveda Ribbinga. Nemáme ve zvyku podobné knihy čísti, a nebyli bychom ani této vzali do rukou, kdybychom k tomu z jistých důvodů nebyli přímo nuceni. Vedení jaksi z povinnosti čísti ji, připravovali jsme se na obsah, který mnoho hněvu a zármutku nám přinese, ale vyznáváme, že se tak nestalo. Tendence knihy je rozhodně dobrá. Kdybychom žili v jiné době, v době veřejné mravní bezúhonnosti, nebo aspoň v době, která v ohledu sexualním drží se křesťanských a církevních zásad, odsoudili bychom knihu jako dílo pro širší kruhy zbytečnou, šířící zbytečné vědomosti o věcech, jichž lépe nevěděti, jako knihu vypočítanou na zvědavost lidskou. Jež v jistých věcech snadno bývá hříšnou nebo nebezpečnou. Ale v době moderní, kdy náboženský moment pro statisíce není žádným důvodem, kdy velkolepé zásady katolické mravovědy považovány jsou jen za vědecké theorie jisté filosoficko-náboženské školy a nikoliv za výsledky veškeré přirozenosti lidské, jediné správně pochopené a vykládané, a za výsledky nejpraktičtější filosofie životní, staletými pod vůdcovstvím neomylného světla zjevených pravd vytvořené, v moderní době, prosáklé materialismem a sobectvím, v níž na statisíce vědecký výklad lékaře a profesora zdravotvědy má větší vliv než učení církve, pro téměř naprostou nevědomost církevních dějin vzdělanosti málo vážené, v takové době je nejen omluvi-

telno ale i pochopitelné, že přikládáme i podobným knihám jako této jistou důležitost a dobrý vliv. Máme zajisté o požadavku a nutnosti naprosté čistoty mravní u lidí svobodných zcela určité názory, příkázání biblická i učení církve, máme pro ně i důvody, důvody vznešené; ale snad právě proto, že čerpány jsou z pojmu nejideálnější lidskosti, z pohnutek nadpřirozených a j., nemají na hmotářskou a požívavou naši dobu dostatečného vlivu a porozumění; máme ve svých apologiích i důvody jiné, z přirozenosti lidské čerpané, ale bývají podezřívány, že vycházejí z pojmu přirozenosti lidské církevně vypracované; máme i důvody auktorit laických, ale jsou lehce váženy jako sneseny za určitým cílem. Když tedy kniha čistě lékařská s anatomickou vědeckostí vykládá a odůvodňuje naše názory křesťanské, snad nevolky a ani nevědouc, že její výsledky kryjí se celkem se zásadami křesťanskými, nemůžeme ji zamítati, ač anatomický rozbor podobných věcí, byť i s nejjemnějším taktem prováděný zdá se nám, jakmile vykročí z lékařských laboratoří, vlastně suižováním mravní výše člověka, když tatáž kniha v mravním ohledu staví pro manžely z důvodů zdravotních a lékařských tytéž zásady, které my ze vznešeného pojmu manželství a křesťanské důstojnosti považujeme za zřejmé pro katolické manžely v ohledu užívání práv manželských, můžeme důvody knihy takové uznávati sice jen za poslední, za ty nejméně důstojné, ale nemůžeme zapřít, že právě dnes, kdy materialistický a liberalistický názor světový rozšířil tolik bludů v tomto ohledu, vyhlásiv jisté hříchy přímo za zdravé a jaksi nutné, podobná kniha jest s to, aby přemnohé zbavila bludných předpoklů, hříšných názorů, zdravotnictvím ospra-

vedlňovaných, aby zasáhla platně do jedné ze stránek moderní společenské otázky, do stránky její snad nejpálčivější. Veskrz seriosní, nikde studu neurážející způsob, kterým dr Ribbing své tři přednášky napsal, dávají nám právo, že s dobrým svědomím můžeme knihu doporučit zralým vzdělančům, kteří v ohledu mravním působiti jsouce povoláni, přejí si míti zbraně a poučení velmi vydatných. První přednáška přináší snad příliš zbytečných podrobností o věcech, jež jen lékaři nutno věděti, za to druhá a třetí obsahují věci, které pro naše moderní požitkáře, nerozumné rodiče, špatné vychovatele, moderní apoštolů různých emancipací, pro přátely lidu, zvedenost a zdatnost národa, proti společenským hříchům a nemocím obsahují zdrcující pravdy, jež nitrem otřesou. Proto zmiňujeme se o knize, která, ač neobsahuje snad ničeho, jak z ohledu literárního tak i mravního, co bychom musili kárati, ovšem sama sebou jeví se býti charakteristickým zjevem moderní doby, poněvaž zdá se býti nutnou na vyvedení z bludů a hříchů celých vrstev, kterým příkázání Boží mělo by stačiti. Proto, že nestačí, jak se zdá, že nutno na ně přijíti s pohlavní zdravotvėdou, s vědeckým vylíčením všeho zla, jež to, co my hříchem jmenujeme, má za následek, že vědecky dlužno dokazovati, že čistota je přirozená a jedině zdraví, štěstí, krásu, čest a dobré svědomí dává, proto, že takových prostředků a léků užívati třeba proti moderním neduhům ducha, srdce a těla, kniha dr. Ribbinga je vlastně důkazem smutného společenského stavu lidstva, byť sama o sobě je dobrou a bezúhonnou. Poznáváme ještě, že knihu dali jsme několika přátelům, jichž útlost v ohledu mravním byla nám známa, přečísti; pravili nám, že ji považují za dobrou pro vzdělance, že jeho ruka může jí užití v rozmanitých případech pro mravní záchranu a rozumné poučení mnohých. Pro nevinného a nevidomého platí ovšem zásada, že jest jistá nevědomost, která dražší jest než všecko lidské vědění, nebo o ní

platí, že bude Boha viděti, že ho má v srdci svém. Té ji neodporučujeme. Blažená taková nevědomost! Ale kde ji naleznete? Zdá se květinou skoro vzácnou.

Poupátka. Básně Prokopa Zaletěla. Cena 40 kr. Nákl. vlastním. — Jsou to skutečně poupátka básničky pro mládež, plné dětské něhy a živosti, lehkého rýmu a rytmu. Mnohé byly, nemýlíme-li se, uveřejněny v „Rajské Zahradce“, které spisovatel je velmi cenným spolupracovníkem. Prvé jsou obsahu náboženského, dětsky bibliického, druhé různé. Tu opěvují přírodu, která dává básniku podnět k mnohým pěkným motivům, tu poučné nebo mravoučné, ale vždy lehynké a milé, tu zase vlastenecké nebo žertovné nebo příležitostné. K přednášení jsou mnohé jako stvořeny, jiné pěkně by se hodily k písním, zvláště druhá koleda svou prostotou, srdečností a živostí se nám líbila. Písně o lásce dojmají skutečně. Volné motivy se básniku, tušíme, lépe daří. Básně Zaletělovy jsou prostinné písně, jež z duše mu vyzvučely, skromné a prosté, jež nečiní nároky na lesk a slávu nádherné poesie, ale jsou přece milé, jsou jako malé krupěje tiché rosy, jež nikdo neznamená, ale které přec občerstvují květinu. I nám při čtení nejedna básnička zdála se kapkou rosy, jež do duše nám padla. A byť nevyvolala v ni rozehvění, jež nádherná poesie hloubkou meditace, stkvělosti formy a poetičnosti obrazů budívá, byli jsme nejednou potěšeni libostí verše, vroucností citu, milou srdečností myšlénky i zajímavostí point. Naším, malým i větším způsobí nejednu radost, na niž i velcí pak budou míti podíl. Není-li i na tom dosti, aby básník se zálibou patřil na svůj skromný plod, který nikoho nezarmotí, nikoho nepohorší, ale u rodinného krbu pomůže platně přikládati polínko k rozmnožení tepla rodinné lásky? Pěkné malé obrázky na konci básni svým potutelným čtveráctvím vyzvědavost malých ještě zvýší. Můžem ji tedy s dobrým svědomím doporučit všem. Dětská duše spisovatelova bude zajisté i dále pěti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRAÑA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

České státní právo.

Že základ historického českého státního práva tvořila nerozdílnost a celistvost zemí koruny české, již jsme pravili.*) Tato celistvost, která zemím dávala charakter samostatného, organického celku, činila z nich jednu říši, jeden politický — a můžeme říci že též i národní — útvar. V minulosti měla tato celistvost české koruny hlavně proto svůj význam, že jako u jiných vzrůstajících nebo zmenšujících se říší nové země k hlavnímu kmenu koruněmu přibývaly nebo byly mu odňaty. Při tom jen zřídka některé části měly postavení k celku volnější, jakoby neorganické. Záležel tedy význam celistvosti více v pojmu teritoriálního rozsahu: jinak celistvost rozuměla se sama sebou. Dnes přenesením vrchní správy zemí mimo hranice celku více než o zachování teritoria jedná se o navrácení a uhájení vnitřního pojmu, který v celistvosti jako jednotného útvaru leží a s kterou logicky je spojen. pojmu, aby celistvost koruny objevila se opět na venek samosprávou těchto zemí, samosprávou, která nezávisla jsou od ingerence každé cizí země, ohraničovala se právě jen na českou korunu. Dnes tedy více o svéprávnosti a samostatnosti je řeč, ale základ k nim leží přece jen v pojmu celistvosti koruny. Proto nejdříve o tom jsme mluvili.

Kterak by tato „svéprávnost“ koruny měla dnes býti v život uvedena, je právě předmětem ze všech nejtěžším. Jako ideál tane každému českému člověku na mysli historická, bývalá svéprávnost české koruny, ale utvořivší se zatím Rakousko jako jednotný stát. v němž nad to centralismus dlouho panoval a vytvořil ideu státu Rakouského jako státu jednotného, zcentralizovaného, v němž pak ústřední parlament svou zevní známkou ústavnosti, pro niž i Čechové, hlavně ti radikálnější, tolik nerozumně se bili, pokazily tento pojem svéprávnosti země, smíchavše ji se všeobecnou rakouskou ústavností, do níž nám vlastně nikdy nemělo nic býti, a učinily boj za české státní právo mnohem těžším. Kdežto dříve hájila česká koruna svou svéprávnost jen proti cizím nepřátelům a proti vlastnímu králi a císaři, dnes vlastně musí nejprve

*) Viz články loňského ročníku „Obrany“.

vytvořiti pojem moderní české svéprávnosti a vybojovati ho pak ne na nepříteli, ale realizovati ho v rámci rakouského státu. A obraz svéprávnosti, jaký by dnes měl býti, nebyl vlastně ještě podán. Máme jen Palackého federaci a fundamentálky, a ani v těch není u nás jednoty a úplného souhlasu. Historickým obrazem bývalé svéprávnosti jsou jen z části.

Vizme tedy opět „historickou“ svéprávnost české koruny. V českých zemích nikdy nerozhodoval platně cizí panovník nebo cizí národ. Česká země nikdy nebyla cizím lénem, ani částí nějakého jiného celku. Byla úplně svéprávná. Nikdy nedával koruně české zákonů někdo cizí, nikdy cizí panovník nebo národ, a ani král nedával jich než na základě práva, kterého nad zemí řádně nabyt, a i tu za souhlasu země. Dnes máme zákony říšské, které jsou dílem zástupců všech zemí Předlitavska. Je tedy svéprávnost naše nejen nepatrná vzhledem ku moci krále, nad to ještě nekorunovaného, ale má i to do sebe, že na země české koruny vykonávají vliv svůj hlasy svých zástupců i jiné země prostřednictvím říšské rady. Toho dříve proto už nemohlo býti, že česká koruna byla samostatný celek pro sebe uzavřený. Nad to pak vykonává rakouský panovník svou moc prostřednictvím vlády, a ta opět není jen česká, jen pro země koruny české, a není vzata jen z ní. Při absolutismu, když by panovník dával zákony jako korunovaný český král, byť je i jako císař dával celé zemi, pojem svéprávnosti věru nebyl tolik porušen. Bylo by se tu domáhati zpět jen oněch práv, které dříve panovník musil sdíleti se zemí. Mezi stavy jako representanty svéprávnosti koruny a mezi panovníkem byly vždy takové boje, neboť poměr nebyl vždy stejný a nerušený. Dnes tu máme míchanici práv země, říšské rady, vlády a panovníka. Východ je tudíž daleko těžší. Také důvody pro domáhání se práv země byly by daleko jasnější a jistější. Celistvost koruny je porušena, odtud ta míchanice.

Je zcela patrné, že koruna česká nebyla nikdy majetkem panovníka. Poměr a svazek krále a země záležel vždy ve skutečné oboplné smlouvě, která při každém novém osazení trůnu byla obnovována. Tato smlouva dávala každé straně jistá svatá práva, ale i povinnosti. Českou zemi zastupovaly ovšem stavy, sněm nedemokratický, jednostranný, ale nejen počet zástupců, ale i počet stran se měnil. Vývin sněmu v duchu demokratickém naší doby se svéprávností koruny, s touto smlouvou mezi korunou a králem, byl možný, byl jen otázkou okolností.

V době Přemyslovců nebylo psaných smluv, v nichž práva, která země králi dává, a povinnosti, které on za to na sebe bere, byly by vytčeny. Rozuměly se samy sebou a byly známy. Když nastupoval cizí panovník, bylo ovšem nutno poměr ten přesně stanovit. Tak stalo se na př. hned za Jana Lucemburského. Je to první smlouva toho druhu. Byla učiněna v Praze r. 1310 před korunováním. Král Jan slibuje v ní, že biskupa pražského, všecko kněžstvo, pány a obyvatele i veškeren lid království českého, i statky jejich zachová při všech jejich právech, svobodách, zvyklostech a privilegiích, jak soudně tak i mimo soud, že jich nebude měniti ani zmenšovati, nýbrž že je bude držeti a hájiti i proti jiným beze změny, že nikomu nebude udělovati výsad, které by odporovaly oněm obecným právům, zvyklostem, svobodám nebo privilegiím.

Tato práva jsou pak i vytčena. Král uznal, že obyvatelé království českého měli od starodávna, a od něho a jeho nástupců mají míti práva:

1. Panstvo a obyvatelé nejsou povinni k válečné výpravě ven z hranic země, ovšem ale, nutno-li brániti Čechy a Moravu. 2. Berně obecné (bez svolení sněmu) nemá král ukládati mimo dva případy: při korunovaci a při vyvdávání dcery. Bylo ustanoveno, mnoho-li a od koho. 3. Dědičné právo, že jen v nedostatku příbuzných čtvrtého stupně obojího pohlaví mají statky připadnouti králi, schváleno. 4. Že cizinci nemohou býti připuštěni k úřadům a držení statků, co platilo hlavně o Čechách a Moravě. Později přišly k tomu i jiné ještě podrobnější věci.

Ladislav dal skoro týž závazek. Při Jiřím Poděbradském smlouva vykonána jen ústně. Osoba jeho zdála se sama býti dostatečnou zárukou. Když ale se ukázalo, že Jiří, povaha velmi silná, měl nadání k panovačnosti — rozhodnosti bylo ostatně tehdáž třeba — byl konečně přece donucen, že roku 1461. písemně ujistil, že zachová práva, svobody a privilegia království českého a zemí k němu příslušících, hlavně též že zachová kompaktata, která počítali též k svobodám a privilegiím zemským. Již z toho je patrné, že předmět těchto práv, svobod a privilegií nebyl vždy stejný.

Nejdůležitější je, tušíme, smlouva uzavřená s králem Vladislavem Jagelonským r. 1471. na sněmě v Kutné Hoře. Zůstala totiž po půl druhého století v platnosti, skoro i co do formy. Měla 19 článků. Zaručovaly celou ústavu, práva zemská, stavovská a soukromá, ustanovovaly, že král má býti volen v Praze na staroměstské radnici, že zachová kompaktata, že zjedná arcibiskupa, který by světil kněze pod jednou a pod obojí a j. (Kalousek 258). Zvyklost, aby král zavázal se k zachování ústavy celé, prohlášena mimo to po vyhnutí krále z rodu jagelonského v Čechách za stálý, pozitivní zákon, což stvrzeno i Ferdinandem I.

Rod habsbursko-lotrinský dostal se na trůn český touž smlouvou, kterou sněm diktoval Vladislavovi v Kutné Hoře. Ano země vymohla si i některé změny. Tak za Maximiliana, kdy z utrakvistů dávno byli protestanté, pro něž kompaktata byla obtíží, aby stavové nemusili se jimi spravovati (1567), rozšířena jest ještě moc stavů, ovšem že k neblahu země, dány mnohé výhody protestantům a j. Za Rudolfa vymožen Majestát (1609), Ferdinand II. se zavázal, že, jakmile se ve vládu uváže, všecka práva, svobody a privilegia a zvyklosti království českého a ve všech funkcích a klausulích, nic nevyjímajíc, ztvdí. Toho ovšem úplně nesplnil. Vůbec pak každá strana porušovala práva, stavy ve své panstvíctivosti a svém sobectví neznaly mezí. Odtud pak vzájemný boj a pohroma českých práv a celého národa. Protestantismus byl u nás hrozným stavovským sobectvím, jež národ zaplatil.

Toť jen v několika rysech svéprávnost země. Jedná se v ní jen o poměr ku králi. Kdo jen historicky smýšlí o českém stát. právu, jak chtěl by si je představití nyní skutečněno? Vzpomeňme na př. na ony čtyři body, diktované Janu Lucemburskému, kterak si je upraví? Kterak si to vše srovná s ideou státu rakouského? Není tedy divu, že právě, co se týče svéprávnosti české koruny, je nejasno všady. Zde vůbec snad jen poznenáhly vývin dle poměrů přivede jasno. Ale aspoň základní pravidla a zásady jako nejbližší cíl měly by v podrobnosti našimi politiky býti stanoveny. Máme jen trochu více jasnoty v požadavku školském a budeme míti snad výhodu, platiti si je při nezměněném bernictví sami.

Než bez obětí ovšem k svéprávnosti nedojde.

Svéprávnost české země bývala druhdy zle hájena. Když na př. Rudolf otálel na Moravě učiniti svou povinnost a vypsál na sněmu berně, stavové moravští ohradili se proti tomu a berně nepovolili. Za důvod uváděli, že podobný příklad nikdy se ještě nestal. Tomu se ovšem netřeba diviti, stavové hájili jen svou moc a své důchody. Ano už i za Karla, když týž spojil jako císař římský země koruny české svazky manskými, což učinil zajisté v nejlepší úmyslu, aby celistvost zemí byla tím pevnější a světější, vytčeno mu, že k tomu jeho titul jako krále českého úplně by byl stačil. Země věděly, že jsou samostatné a svéprávné samy o sobě.

Svéprávnost koruny nevymizela nikdy, ani ne za absolutismu, jak jindy ukážeme. Teprve v říšské radě, v rakouské ústavnosti úplně se ztratila. I trochu té samosprávy si vymáháme na říšské radě, zcela proti duchu historickému, kdežto vlastně měli bychom jednati jen s králem. Odtud ty obtíže. Proto ale vzpomínky na historickou svéprávnost jsou neskonale cenné a důležité, jelikož probouzejí uvědomění o právech koruny a ukazují aspoň cestu, kde leží cíl toho, co jednou dosáhnouti chceme. Jaké návrhy v té věci se činí, uvedeme svého času též.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

Národ náš, resp. větší jeho polovička, nesměl již déle váhati a musil konečně přece kousnouti do toho dosti kyselého jablíčka emancipačního hnutí, které v zemích západních již dávno úkol svůj plní, resp. vyplnilo, a ve kterém nás již i sami Rusové předstihli. Zvláštní je, že ruch ženský v nejširším smyslu u nás (a my v této příčině reprezentujeme celé Rakousko) stejně se omeškal jako v Německu, kde snad teprve po loňském sjezdu zavládne čilejší život.

Je to po našem soudě chybou celého společenského vývoje, že žena, ať již jako pomocnice mužova nebo žena samostatná, tak pozdě povstává, aby vyšetřila svoje slabé stránky, aby sebe samu poznala, a o prostředcích, které by byly schopny postavení její zlepšiti, přemýšlela. V našem věku jest organisace heslem čarovným, jest tím kouzelným lékem rány a bolesti neuvěřitelně bezpečně hojícím. A toho léku neměly by užiti i ty, které vzdor všem konvencionálně sladkým slovům, která jim do uší šeptáme, vzdor všem našim poklonám, úsměvům a těm našim zdvořilostem jsou nespokojeny? Či není zajímavo, uslyšeti také jednou náhledy a stesky žen, kterým jen vinou nás mužů nevede se tak, jak by toho zasluhovaly? Cítíme všichni to blahodárné působení našich matek, sester, žen atd., a přece, jedná-li se o odstranění jejich bolestí, odbýváme je frází, úsměškem.

Ovšem že otázka ženská, t. j. plná rovnoprávnost obou pohlaví v životě veřejném i soukromém, prodělávala podobná stadia, jako u nás i jinde. Pokud se jedním směrem otázka ta vyznačuje v touze žen po dosažení vyššího studia, udávají zprávy, že v Americe již v r. 1833 připuštěny ženy ke studiu

universitnímu. Politických práv dosáhly ženy v jednotlivých státech nyníjší Unie severoamerické v letech šedesátých a počátkem sedmdesátých v tomto století. Zejména v politickém ohledu byly anglické ženy ode dávna činnými, a tato jejich politická způsobilost jest příčinou, že tam i vládu mohou zastupovati ženy.¹⁾ Studium universitní oblíbily si Angličanky poněkud později, přece však již před roky sedmdesátými bylo v Anglii již několik set lékařek. R. 1878 byly již veškery ženy připuštěny ke všem zkouškám a všem akademickým hodnostem. Ve Francii od let šedesátých promovány jsou lékařky, později i doktorky práv. Dnes je Francie známa velikým počtem úřednictva ženského. Většinou v letech sedmdesátých učiněny přístupny ženám university ve Švábsku, Dánsku,²⁾ Hollandsku,³⁾ Belgii, Itálii,⁴⁾ Finsku. Ve Švýcarsku prý skoro před sto lety byly ženy připouštěny ke studiu vyššímu. V Rusku z t. zv. babských kursů (v letech osmdesátých) vyvinuly se munificencí cara Mikuláše II. zvláštní kursy lékařské pro ženy. V Německu připuštěny byly v r. 1896 ženy pouze jako hospitantky k universitnímu studiu, ačkoli jest tam dosti velký počet ženských gymnasií, na nichž se zdarem se maturuje. V Uhrách připuštěny ženy v r. 1896 jako posluchačky řádné na universitu, prokáží-li se maturitním vysvědčením. Dokud tak se nestane, zůstanou posluchačkami mimořádnými.

Rakousko lékařky, které v cizině vystupovaly, uznává jen pod tou podmínkou, když se na rak. universitě podrobí předepsaným zkouškám. Ohledně studia filosofického vydáno nařízení, dle něhož mohou ženy býti zapsány jako řádné i jako mimořádné posluchačky, ovšem vždy pod jistými výminkami. Mohou pak býti připuštěny ke zkouškám na vyšších dívčích školách, po případě na dívčích školách středních. Bohužel, že není možno dosud přiměti vládu, aby sama také střední školy (gymn. a reálky) zřizovala. Snad během času cestou sestátňování.

A když tak ženy naše u všech národů ten ruch a život mezi ženami pozorují, prospěchy a výhody postavení jejich s porobou svojí srovnávají, ký div, že se ozývají hlasy: a kdy my? Pozoruhodné jest, že jak u nás tak i v „kulturním“ Německu rozhodující činitelé, recte silné pchlaví, otázce ženské nepřejí. A zvláště mužská intelligence jí nepřejí! Hlavní příčinou tvrdošíjného tohoto odporu jest zakořeněný, staletí trvající názor, že žena jen tenkrát vyplnila úkol svůj na zemi, když se provdá a jest matkou. Tu ovšem bude první podmínkou pokroku, názor ten v jeho všeobecnosti vyvrátiti. Proč by nemohla býti žena, jež v sobě cítí nadání a chce obětovati pili svou ku provedení zamýšleného úkolu, připuštěna k veškerému vyššímu studiu? Nemají-li ženy právo na samostatnou existenci jako mužové, když se ani nemohou všechny provdati?

¹⁾ Již roku 1851 předložena byla parlamentu angl. žádost žen, v Sheffieldu shromážděných, za rozšíření práva volebního na pohlaví ženské.

²⁾ V Dánsku vzalo hnutí ženské původ svůj s povšechným národním a revolucionářským hnutím v r. 1848.

³⁾ V Hollandsku panuje spor ohledně ženského hnutí: jedna komora tvrdí, že ženy musí se domáhati práva volebního, aby se domohly přímého vlivu na státní a obecní řízení, činuž jim teprve bude pomůženo. Druhá komora se však volebního práva žen děsí, že prý ženy nejsou pro ně ještě dosti připraveny.

⁴⁾ Zde jsou vedle lékařek i advokátky činný.

V Německu, kdež, jak již shora řečeno, hnutí ženské nemělo dosud valného úspěchu, pořádan sjezd žen vloni v Berlíně za příležitosti průmyslové výstavy. Byl to sjezd mezinárodní, ku kterému Němky dosavadními neúspěchy zastrašeny stěží se odhodlaly. Ani na velké účastenství se nepočítalo a zatím přišlo žen dvakrátě tolik, než se jich čekalo, až z Egypta, Kavkazu ba i Austrálie. Osm dní po sobě se mluvilo vždy mnoho hodin denně a po celých těch osm dní všechen veřejný tisk vážně se zabýval debatami na sjezdu vedenými, věc, která ještě před desíti lety byla by bývala pokládána za čirou utopii a odbývána (jako dosud leckde jinde) úštěpky a satirami. Sociální demokracie se vlastně sjezdu ani nesúčastnila. Jen jakási Braunerová, rozená Gizická, se dostavila, aby vyřídila ženám, jak soudí o nich t. zv. proletářstvo. Charakteristiku její řeči posouditi možno z kardinální věty: T. zv. ženská otázka není než částí velké sociální otázky a nelze ji samu o sobě řešiti. Vaše hádky o doktorský diplom nebo o volební lístek jsou malicherné hříčky, celá vaše ženská otázka není vlastně než otázka „dámská“ a proto nezaslужuje vážnější pozornosti. O řeči této zmiňujeme se proto, poněvadž Gizická stala se jí pověstnou, zvláště když celá řeč nesla se podobným ironickým tonem. Pokud stanovisko její správné a pokud ne, nebudiž zde rozbiráno. Kritisovali důkladně při té příležitosti ruch ženský i konservativci i liberálové němečtí. Sjezd byl zvláště velmi instruktivním a celkem s ním mohou býti Němky spokojeny.

A snad byl právě úspěch ten jedním z mnohých popudů, který přiměl ženy československé, že se vzbopily k činu svépomoci. Česká žena, která již od let 30tých u nás pilně kulturní práce se súčastnila, která v nejkrásnější kvítek Boženou Němcovou vykvetla, musila promluvit. Vzdor čím dále hojnější činnosti žen pozdějších na poli literárním a v posledních asi 15 letech vychovatelském a na poli dobročinnosti, přece jen ohromná většina žen žije po většině dále, jak tomu bylo před sto lety, snad před 1000 lety a kdo ví jak dlouho, v područí, v poddanství hmotném i duševním. A nemyslíme, že by právě tato poslední stránka duševní byla pro ženu méně důležitou než pro muže. Hráti stále jen na jednu strunu a stotožňovati otázku ženskou jediné s otázkou existence je naprosto málo. To není všecko, to nestačí! Přirozené poslání žen záleží v jich materství, ale co pak dále? Vždyť naše ženy vychovávají svoje děti, naše potomstvo, a na těch nám nemá záležeti? Zrovna taková žena má míti a musí míti větší vzdělání než žena svobodna. Není třeba, aby žena se vzdělávala za tím účelem, aby vedla učené disputace s odborníky; vzdělanosti, probudilosti, ušlechtilosti je jí třeba. Že tři čtvrtiny ženské otázky rozřešiti se musí ve výrobních síních, závodech a kancelářích, nevadí, i tento směr je nutný. A cíl tento před očima měl i letošní první sjezd žen československých. (Pokrač.)

Ruský duchovní o domácích poměrech.

Jistý ruský duchovní z Haliče zasílá nám časem dopisy do našeho listu. Loni některé jsme uveřejnili. I letos dáváme některým místa, ne proto, že by názory jeho, který ostatně je upřímný uniat, s našimi se shodovaly, ale že jsou nadmíru poučny. Je-li smýšlení jeho u sjednocených Rusů všeobecné,

jest to faktum politování hodné. Pak ovšem nelze se diviti, že v Americe šmahem 40.000 vystěhovalců rusínských, jak s gustem ruské církevní listy sdělovaly, přešlo k rozkolu. Nejsou to poměry zdravé. Z dopisů, v nichž mimo to bylo nám učiniti i značné korektury, je sice patrné, že jakýsi protilatinský fanatism a nezdravý nationalism zachvacuje spisovatele a tudíž i kruhy, jichž názory tlumočí, že tento duch stává se i proti biskupům, ale právě okolnost ta svědčí o nezdravých poměrech, které mají zajisté i své hlubší příčiny. Domníváme se, že nejsou náboženské, aspoň v Haliči mezi ruskými duchovními nenalezli jsme tohoto přesvědčení, nýbrž že jsou politické a národní. Vidíme tu, jak všady nezdravé moderní ideje, liberalismus, u Poláků sobectvím a národně politickým egoismem, u Rusů falešným škarohlidstvím a zúmyslně živenou nedůvěrou zplozené, rozkladně působí i na poli církevním. Ponechávajíc volné slovo spisovateli i v mnohých kritických náhledech, činíme tak proto, že jsme přesvědčeni, že vzdělání naši čtenářové sami stranický jeho osten vycítí. Nechtěli jsme úplně smazati s dopisů dojem, jak na poměry své vlasti osvícený duchovní, byť i očividný stranník, pohlíží.

Jako smutný důkaz panujícího vzájemného poměru může sloužiti následující. Ve Lvově povstalo před 4 lety zvláštní sdružení duchovenstva pod názvem „spolek sv. apoštola Pavla“. Zprvu vykazovalo znamenitou činnost. Pořádalo na př. missie, vydávalo duchovní list pro klerus „Dušpastyr“ a p. Proto na jeho schůze přicházelo mnoho kněžstva. Takového jednoho sjezdu chtěla využitkovati loni strana, stojící pod vůdcovstvím Barvinského a Vachňanina, které i kardinál přeje, kterou však jako stranu polskou považuje národ za škodlivou. Nemajíc mnoho příznivců v národě, chtěla tato strana získati pro sebe všecken klerus na sjezdu shromážděný. Ustrojila věc tak, že ráno měla se odbývati schůze „spolku sv. Pavla“, odpoledne pak schůze politická, svolaná Barvinským a Vachňaninem, pod heslem „rusko-katolické sjednocení“. — Dříve trávávala schůze „spolku sv. Pavla“ po dva dny, toho roku odbyta za dopoledne, neučinivši nic, než že zvolila nový výbor. Avšak schůze nevypadla zrovna dle přání pořadatelů. Lepší část duchovenstva nechválila toto jednání hned při počátku jednání ozval se jistý Taňáčkěvič, velmi vzdělaný to duchovní, a otázal se, pravda-li, že kardinál chce kněžstvo přivésti pode jeho nového politického spolku? „Máme už, chvála Bohu, pravil, dvě strany, či nutno nám ještě třetí, abychom své slabé síly zcela vyčerpali? Toť krajní nesvědomitost! A k tomu ještě vystrčiti štít „katolicismu“! U nás všechny spolky vedou po většině kněží — má to býti snad podezřívání ruského duchovenstva, že provádí nekatolickou propagandu? Na konec vyzval kardinála, aby upustil od své dosavadní mylné politické cesty a šel ruku v ruce s národem. Kardinál s nelibostí vyslechl tato slova a odpověděl pak Taňáčkěvičovi, ale mimo to, že řeč byla místy přerývána i pláčem, neučinila dobrého dojmu na přítomné, tak že všickni rozhodli se, že nového spolku budou se straniti. Na konec ale našli se přece někteří „štrebři“ a mladí duchovní, celkem asi 50, kteří zůstali a účastnili se jednání.

Tak píše nám duchovní. Zajisté zajímavý a politování hodný to obrázek. — —

Za příčinou neúrody posledních let, z příčiny chudoby, též i z politických ohledů, hleděli v Haliči sedláci prodati svou půdu a v cizině hledati lepší budoucnost. Nejdříve obrátí své zraky k nejbližšímu sousedstvu, k Rusku,

kam nejednou chodívali na výdělek, s kterým udržovali styky ustavičné. Už zemřelý Naumovič předvídal svým duchem nešťastnou dobu, která donutí obyvatele Haliče, aby se slzami v očích opustili svou drahou zemi a u vlády ruské hledali kus země, v níž by mohli se usaditi. Vláda ruská chovala se dosud velice blahosklonně. Zmíněný Ivan Naumovič vyhlédl dokonce už i kraj k tomu se hodící, Kavkaz a břehy Černého moře, jež chtěl prohlédnouti vlastníma očima, už vybrány k tomu i některé rodiny, jež tam se usadily, když roznesla se zpráva, že protoprej Naumovič, který celou duší sloužil národu, zemřel. Nyní nebylo muže, který by dílo kolonisace dále vedl, takže usnulo. Když před dvěma lety postavení sedláků stalo se nesnesitelným, rozhodli se, že vydají se v celých tlupách na Rus, aby zachránili se od polské nadvlády a smrti hladem. Domnívali se, že na Rusi najdou dostatečného výdělku, že lacino zakoupí si zemi. Vyprodávali šmahem své vlastnictví, ale vládnoucí polská strana dostala z toho strach. Vědomá si svých hříchů na ruských sedlácích páchaných, soudila, že vystěhovalci budou tam o smutných poměrech haličských vypravovati, čím uvedou na rodnou zemi mnoho hanby. Za druhé pak lekla se polská šlechta, že ruská vláda a veřejné mínění ruské, slyšíc, jak polská správa jedná v Haliči s Rusy, budou na ruských Polácích se mstítí. Všecka polská šlechta, tisk, školy, ba i chrámy jakoby považovaly za hlavní svůj úkol v Haliči, aby pěstovaly krajní nenávisť k Rusku. Kdyby nyní rusínští sedláci odebrali se na Rus a na své oči se přesvědčili, že vše, co doma slyšeli, byly jen pomluvy a lži, vypravovali by to svým druhům z Haliče. Konečně byla tu ještě jedna vážná příčina proti emigraci na Rus, totiž ta, že v ruském lidu polští páni měli dobré a laciné dělníky. Také nelze nevyznati, že polská vláda snaží se prostřednictvím katolicismu ruský lid v Haliči polatinití a popolštítí a tak počet polského národa zvětšiti, jak dějiny dostatečně svědčí. Z těchto a jiných příčin celý polský národ byl vzhůru, užívaje všech možných prostředků, zákonných i nezákonných, aby vystěhovalectví na Rus zamezil. Polská oligarchie vyznala: Ať jde ruský lid třeba k čertu do pekla, nebo ať zhyne smrtí hladem, ale do Ruska puštěn býti nesmí. Co tedy učinila? Prostředek se našel. Prostřednictvím diplomatickým dosáhla toho, že Rusko odepřelo přijetí vystěhovalců. Byli tedy již od hranic vráceni. Rozhodli se, že odejdou do Brasilie. Zvláštní spolek měl pečovati tu o vystěhovalce. Péče záležela v tom, že, když utvořila se nějaká strana vystěhovalců, dání jí jen latinští duchovní, kteří kázali jim polsky, dávali jim polské obrazy, odevzdávali jich do polských far, aby se zdálo, jako by to byli katoličtí Poláci. Ruský duchovní o ně ani nezavadil, leda náhodou, když o emigraci se dověděl. Dojívalo bolestné, jak tyto chudé rodiny se svými dětmi opouštěly zem, tlačily se ve vagonech plačícce, odjíždějícce do cizích zámořských krajů, zatím co cesta na Rus byla by je málo stála, tak že by nebyly bývaly nuceny prodati i nejposlednější. Polské listy hlásaly, že nepustily vystěhovalců proto na Rus, aby se z nich nestali rozkolníci. Ale ukázalo se, že zmíněný spolek měl vlastně z emigrace výborný zisk, tak že celá věc stala se až i předmětem vyšetřování. Vystěhovalci stali se obětí židovské vyděračnosti. Mimo to pokoutní agenti vystěhovalce odírali a šidili docela.

V minulé zimě ruch vystěhovalcecký nabyl hrozných rozměrů, tak že se zdálo, že polovina obyvatelstva se odstěhuje za moře. Tajní agenti malovali mu o Brasilii obrazy nejsvůdnější, ovšem lživé. Mimo o materiálních výhodách

mluvili k němu o tom, že v Brasílii žije znamenitý ruský biskup, který s otevřenou náručí je přijme. To ruský lid svádělo nejvíce. Ruské duchovenstvo, zpozorovavši toto hnutí, kázalo proti němu v kostelích, ale marně. horečka byla tak veliká, a vystěhovalců tolik, že nebylo v Janově dosti lodí pro ně. Dva měsíce musili tam na břehu moře žít v nejhroznější bídě, byvše nad to agenty vyssáti do naha. V Brasílii také už nebylo dostatek místa, tak že konečně i vláda haličská vložila se do věci, přemlouvajíc lid, aby neprodával své země, že v Brasílii ničeho nezíská. Ale ubozí sedláci odpovídali jí: „Může-li někde býti hůře než u nás v Haliči? A byť bylo i hůře, aspoň bude jinak.“ A nelze zapřít, že ve slovech těch je mnoho pravdy, pravdy, kterou zodpovídati si musí svědomí vlády haličské. Statek prodáván ovšem za směšnou cenu. Přišel do rukou židů, nebo jiných kupců nebylo. Vláda trpěla, že židé prováděli nejhroznější smlouvy kupní. Pasů nemohli vystěhovalci, kteří už vše byli prodali, dostati, leč za těžké peníze. Někteří musili pak vůbec zůstatí doma jako žebráci. Poláci chtěli užiti emigrace k tomu, aby na prázdná místa usadili své a tak svůj národní, polsko-latinský živel v zemi sesílili i v krajích ruských.

V Brasílii nechťeli je rovněž ponechatí „z lásky k nim“ osudu, i jali se vysílati k nim latinských duchovních, a to pravých polských šovinistů, aby ruská emigrace i tam byla popoštěna.

Skutečně také založeny v Brasílii pro ruské vystěhovalce polské listy a latinské chrámy. Takových polských missonářů je nyní v Brasílii deset. Mnozí vystěhovalci psali ruské konsistoři o ruské kněze, ale věc bylo lze těžce za příčinou materiálních prostředků uskutečniti. Když ale přicházely zprávy zlé, rozhodl se kardinál, že vyšle dva kněze do Brasílie, ruského a polského, aby vše shlédli. Ruský duchovní slul Voljanský a byl kdysi už v Americe, kde byl první ruskou kolonii zřídil. Když tomuto zemřela žena, poslal mu kardinál ještě jednoho mladého kněze ruského. Zároveň odebral se tam o své újmě, ovšem s dovolením biskupa kněz jeden, Michalevič, s tlupou asi 2000 duší. V Americe zprvu dělili se o správu duchovní, ale tento brzy prohlédl poměry, poznal nebezpečí polského nepřátelství, hlavně nebezpečí popoštění a polatinění. Agitací duchovních a laiků polských podařilo se přivésti je tak daleko, že měli se za katolické Poláky a nabývali vědomí, že v Brasílii ruské víry vůbec nemůže býti. Michalevič otevřel všem oči. Poláci, kteří pravili, že Brasílie jim dá, co Rusko jim bere, zažalovali Michaleviče u biskupa, který odňal mu jurisdikci. Zemřelé Rusy uniaty není dovoleno tam pochovávatí na katolickém hřbitově. —

Při loňském 300letém jubileu bretske unie projevovali Poláci malé účastenství, zvláště vyšší jich vrstvy. Jedině nižší klerus polský sůčastnil se ho s celou upřimností, navštěvuje pilně ruské slavné bohoslužby. Školní rada usnesla se, aby dítkám bylo dáno prázdno. Ale někomu to usnesení se nelíbilo a on zkonfiskoval v tiskárně nějakým způsobem skoro celý náklad onoho nařízení, tak že, když věc se prozradila, musil posel jíti od školy ke škole a usnesení oznamovati. Poláci vydali brožuru, ve které ličili blaho unie dle svého nationalního strannického stanoviska, kterému ovšem dnes už nikdo nevěří. Tak spíše věci uškodili. Ani haličtí Rusové neslavili proto slavnost tak, jak by toho byla památka zasloužila. Vedou tak hrozný boj za své bytí, že těžko jim konati slavnosti. Dosud šel národ vždy s Církví. Ale tehďáz bisku-

pové a pastýři šli s národem a bojovali za něj v první řadě. Nyní Církev je servilní k nepřátelům, jimž slouží, a proto národ od ní se odvrací. Z venkovského kněžstva hlavní slavnosti účastnilo se jen 40 osob! Na hostině, při níž počítáno na 200—300 osob, přišlo sotva 60 duchovních, většinou lvovských. —

Jak hrozné to poměry! Jaká nebezpečná propast mezi duchovenstvem, církevní vrchností a národem. Ač z řádků lze tak mnoho vyčísti, co zdá se strannickým, svědčí přece o tom, že v uniatské církvi není vše vedeno, jak by tomu mělo býti.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Ježíš Kristus původcem filosofie pravé, křesťanské.

Mnozí filosofové pohanští pokládali filosofii za dar nebeský, který očekávali od Boha. Mezi nimi nalézáme Sokrata a Platona. Neboť Plato nám líčí Sokrata, an praví, že, má-li nynější stav se zlepšiti, potřebí jest působení Boha samého, Jenž by nám objevil zřídlo a vzor spravedlnosti. (Apolog. Socr. p. 117. 118. a De Republ. p. 361. 362.) Tuto bytost božskou nazývá Slovem Božím, lodí pevnou, na které možno bezpečně se bráti vlnami tohoto života. (Phaed. p. 85.) Plato a Sokrates domnívají se, že ctnosti nelze se naučiti, nedostává-li se jí člověku účinem Božím, darem Božím. (Meno p. 40.) Jim neodporovali jiní filosofové; ano, jelikož oba požívali veliké vážnosti, lze souditi, že mínění jejich sdíleli mnozí jiní před narozením Kr. P. Také po narození Kr. P. uznávali mnozí filosofové, kteří křesťanstvím buď pohrdali anebo jemu odporovali, že pravdu filosofickou člověk sám nemůže poznati, že jest mu potřebí zjevení Božího: Jamblichus, Porphyrius, Plutarchus, Proklus, Simplicius. Jamblichus (de vita Pythag. c. 28.): Co se Bohu líbí, nesnadno jest věděti, leč by kdo slyšel buď toho, jenž Boha slyšel, anebo Boha sama.

A tohoto zjevení Božího se dostalo člověku od Boha skutečně, jak nás učí náboženství křesťanské. Neboť Bůh jest náplň moudrosti svrchované, jest moudrost svrchovaná sama. Sebe, bytost nejdokonalejší, svrchovanou a naprostou, myslí nejdokonaleji, svrchovaně a naprosto, od věčnosti, a spolu vše, co jest možno, co Jeho bytost nějak napodobiti může. Svě myšlenky o tom, co Jeho bytost napodobiti může, z částky uskutečnil ve tvorech tak, že tvorové o těch myšlenkách svědectví dávají, že myšlenky Boží mohou ze tvorů býti poznány. Aby skutečně byly poznány, udělil Bůh člověku rozum, rozumu Božímu podobný. Pročež myšlenky, rozumem lidským utvořené, ze tvorů jaksí vyčerpané, jsou opětováním a napodobením idejí Božích. Tak Sebe zjevuje Bůh člověku ve tvorech a ve člověku samém, jehož také podle Svých myšlének a podle Svého rozumu stvořil, a sice přirozeně.

Tvory stvořil Bůh dokonale, jak vyžaduje jejich přirozenost, a člověku dal takový rozum, aby pravdu ze tvorů poznal dokonale, jak stvořené bytosti rozumné jest možno. Avšak shledáváme, že člověk pátraje po pravdě bloudí.

Tato náchylnost k bludu není od Boha samého, ale jest zaviněna od člověka samého. Má-li tedy člověk cíle svého přirozeného dokonale dosíci poznáním pravdy, jest mu potřebí opětného zjevení Božího, jež nemůže nebýti nadpřirozeným, jelikož přirozené ustavičně se děje a člověku jeho vinou nestačí.

Toto nadpřirozené zjevení Boží bylo již v samém počátku pokolení lidského slíbeno od Boha a sice hlavně a především svobodně proto, aby člověk se vrátil do stavu nadpřirozeného, do kterého byl od Boha uveden již při svém vzniku svobodně a z pouhé lásky a z něhož svou vlastní vinou vypadl. Přidruženě a nutně proto, aby člověk svého cíle přirozeného, v přirozeném poznání pravdy záležejícího, jehož dosažením jest podmíněno dosažení cíle nadpřirozeného, dosáhl. Zde se nezmiňuji o mravném jednání, poněvadž nám jde nyní o poznání pravdy.

Nebyl však rozum lidský tak pokažen, aby nemohl nikterak pravdy poznati. Jeho činnost dostačovala k tomu, aby člověk poznati mohl, že Bůh jest, aby aspoň nějaký pojem si mohl utvořiti o bytosti Boží, a tak aby přijati mohl nadpřirozené zjevení Boží, jež by přijato jsouc mohlo přirozenost lidskou vyhojiti.

Toto nadpřirozené zjevení Boží bylo připraveno v národu židovském Starého Zákona kladně tak, aby z něho podle přirozenosti lidské vyšel prostředník mezi pokolením lidským, jež pomoci potřebovalo, a Bohem. Jenž pomoci mohl; spolu připravena byla filosofie, která jedná o přirozeném zjevení Božím, podkladu nadpřirozeného. Příprava zjevení nadpřirozeného byla u národa židovského rozvinutá, příprava filosofie zavinitá, jelikož oně si byl národ židovský vědom, kdežto pravdy filosofické byly v přípravném zjevení nadpřirozeném zavinity, tak že si jich nebyl národ židovský úplně vědom, jako přirozených.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Hus. Videaňský social. sjezd. Učitel'ský sjezd. Samospráva cirkve. Politická situace.*)

Z „Národ. Listů“ vyšel povel, aby byla letos oslavena slavnostním způsobem památka Husova po vlasti české. Nařízení vyhovuje se prý všady s velkou poslušností. Tomu ovšem není se co diviti. Náš národní život není už než samá slavnost. Brzy bude jich tolik, že bude nutno zaraziti zvláštní časopis nebo spolek, který by se o vymýšlení nových slavností a zábav staral. Divadla, „národní“ domy, sporty, sokolovny, výstavy, sjezdy, dětské slavnosti a stero jiných věcí je již tak opotřebenno, že kdo vymyslí nějakou novou „atrakci“ nebo nový poduět k nim, bude považován za genialní hlavu jako kterýkoliv jiný vynálezce na poli technickém, lékařském neb jiném. Národní život u nás — toť pomalu život výbo-

rový, spolkářský, slavnostní. Není tedy divu, že i přísný Hus bude sloužiti za atrakci k rozproudění blaseované naší krve české. Ale jediným důvodem tato vášeň, tento bacillus „slavnostenský“ pro intensivnější oslavování Husa zajisté není. Povel vyšel zajisté i z důvodů jiných, hlubších. Které jsou to? Snad mají vášnivé výbuchy husitské, bez nichž takové oslavy se neobejdou, sloužiti k tomu, aby byly oči s díla našeho poselstva trochu odvráceny? Či k tomu, aby vyhověno bylo těm fanaticům, kteří křičí po protiklerikálních demonstracích, jimž naši poslanci v poslední době se jaksi vyhýbají? Nebo mají býti nepřímou zbraní proti vzrůstajícímu se hnutí křesťanskému, snad přímo proti královéhradeckému sjezdu katolíků, který hrozí býti velkolepým, poněvadž svolání k němu podepsáno muži tolik vážnými a tak četnými, a proti kat. učitel'skému

spolku, jehož úspěch zarazil, dle vlastního doznání i majitelku svobodomyšlnosti z Mariánské ulice? Kdo nezavěšený může to vědět? Přece ale se nám zdá, že hlavním důvodem k povelu je něco jiného. Hnutí „národního“ dělnictva, s takovou slavnou námahou v život uvedení, zdá se, že brzy zamrzne. Což nepomohl by Hus? Ti socialisté jsou našim liberálům tolik drazí. Statisíce dělníků vymknulo se z jich vedení. Na národní a státoprávní heslo neslyší více, v organizaci své a v poslancích mají pevný bod a jednotné vedení, v kapsách židovských hojně peněz. Jen kus toho revolučního a protiklerikálního liberalismu je ještě spojuje. A Hus je osobou, aspoň jak je dnes zpopularisován, revoluční, protiklerikální. Socialisté mají ho, ač jsou proti vši „pověře“. společně s liberály za svého svatého. Má být snad volavkou, na kterou socialisté mají dáti se chytiti.

Že by takové intensivní oslavování Husa, které národ spíše rozdvoují nežli k síle sjednotí, mělo co činiti s politickou situací, s jazykovým nařízením a p., ani dítě nebude věřiti. Hlavním důvodem budou tedy asi socialisté. Pořádali se aspoň to slavnostní „národní sbratření“ ve velké ideji Husové? Němečtí socialisté jsou též proti jazykovým nařízením. Rozbouřila prý německý lid, což socialisty jako „holubice pokoje“ ovšem náramně bolestně dojmá. A čeští socialisté jdou s nimi. Jaká to hrozná hanba, jaké obvinění českého liberalismu! Huse, Huse, pospěš, tobě snad se podaří nešťastníky vytrhnouti z tábora toho! Jsme věru dychtívi, jak to dopadne. Na každý způsob mají liberálové Husova pomníku, k němuž návrh bude co nevidět prý obnoven ve prospěch Staroměstského náměstí nanejvýš zapotřebí, hlavně k vůli těm socialistům. Tam u pomníku se, jak lze očekávati, bratři z liberálního kapitálu a bratři socinové sejdou. Huse, Huse, neotájej, což neslyšíš ty stesky svých věrných? Slyš, jak úpí po vídeňském socialistickém sjezdu. Citujeme výslovně „Nár. Listy“ :

Socialisté prohlásili se býti mezinárodními, potupou zahrnovali ze svých druhů ty, o nichž věděli, neb se domnívali věděti, že nepovrhují dosud národností svou a přece nebyl letošní jejich

sjezd ničím jiným, než strašným namáháním, jak oděnití hloupé kousky mimočeských pánův soudruhův, kteří demonstracemi svými proti českému státnímu právu a proti jazykovým nařízením rozvoj sociální demokracie v zemích českých velice poškodili. Řeči českých sociálních demokratů na letošním vídeňském sjezdu byly vesměs žaloby na pochybenou a zvrácenou taktiku pánův vůdcův, kteří o poměrech v Čechách, jak výslovně jeden z řečníkův pravil, nemají ani potuchy. Ostouzet státní právo, chodit do německých schůzí a tam prohlašovat, že sociální demokraté nedopustí, aby Čechové Němce utlačovali, pomáhat Němcům v obstrukci proti jazykovým nařízením a vzpirat se rovnoprávnosti v Čechách — tím špatně posloužíte sociální demokracii v Čechách! To byl tenor všech projevů se strany české tam učiněných. Třeba že v podstatě pravdu jste měli, když pustým smíchem a perfidními poznámkami provázeli jste zápas poslanců českých za rovné právo, ale zjevně říci se to nesmí, to ani český sociální demokrat nesnese.“ — Pravda! Společenská doba dovede sice poněkud národní cit oslabiti, ale udusiti ho nedovede. To by si měl pan Daszynski, který je ostatně sociální demokrat zcela jiného zrna, nežli ostatní, zapamatovali. Jak má býti sociální demokracie organizována? To byla nejdůležitější otázka sjezdová. A ku podivu! Ony dva velké principy, jež zápasí o převahu v této říši vůbec, utkaly se také na sociálně-demokratickém sjezdu. Páni Němci totiž jsou jen pro „internacionalismus“ těch druhých, sami, jak jsme se již zmínili, národností své se nechtějí nejen zřící, nýbrž snaží se zrovnat jako činí rozhodující kruhové „šlechtíci a měšťáci“ v tomto státě, vtisknouci ruchu sociálně-demokratickému svůj ráz německý.

A poněvadž dobře vědí, že centralism s germanisací jsou pojmy, jež nelze od sebe odkrojití, aniž by navzájem škody trpěly, proto propaguje dr. Adler a jeho věrní nobsledové organizaci centralistickou, jinými slovy německou. A k té jim poslanci sociálně-demokratičtí, pánové Steiner, Cingr Hybeš, Vrátný, Berner, kteří na sjezdu o otázce této ani slovem se nezminili, statečně

pomáhají. Se strany českých sociálních demokratů našich stále a stále poukázováno na nezbytnou potřebu federalistické organizace, ba proneseno tam trpké slovo, že vídeňský sjezd sociálně demokratický je vlastně sjezd německý, však což necítí mudrcové sociálně demokratičtí, jaký byl by vůbec osud menších národů, kdyby zásady Marxovy se svým humanistickým nátěrem, pokud se týče hmotných poměrů dělnictva a se svou brutální bezohledností, pokud jde o mravní podstatu člověka, staly se vítěznými? Což nepozorují, že ve společnosti, která různost národní a jazykovou pokládá za překážku v postupu svém za heslem sjednocení proletářů celého světa, neměli bychom my Čechové vůbec místa? Ostatně to zvláštní zjev, s nímž setkáváme se všude, kde sociální demokracie nabyta půdy že proniká přes všechny nivellující snahy nenárodní myšlenka nenárodnostní na venek a že ve všech zemích sociálním demokratiem naších dere se otázka, jak srovnati sociální demokracii s nacionalismem.

Inu, snad Hus k tomu dopomůže u nás. Možná dost, že naši liberálové, aspoň ti hlavní, spokojili by se, kdyby socialisté chtěli být aspoň vlastenečtí v protiklerikalismu. To se konečně možná i stane.

Bylo by zajímavé zkusiti na Husově otázce sílu křesťanského našeho probuzení. Dnes není snad ještě na čase, ale přijde zajisté brzy doba, kdy proti husitským štvanicím povstane legie katol. spolků a jich přátel. Jednou to zkusíme. A stane se tak asi dosti záhy. Jen tedy rychle ten pomník, aby snad nebylo pozdě!

V Budějovicích konal se sjezd českého učitelstva. Jakým duchem si vedl, každý uhadne, věda, že učitelstvo, jež tvoří v kastě učitelské veřejné mínění, je hlavním sloupem mladočeského liberalismu. Proto tenor sjezdu byl namířen proti Ebenhochovu návrhu, o němž jsme byli se už zmínili. Otázka žaludková nescházela ani tu, jako na žádném sjezdě učitelském. Učitel Sokol tklivě zpíval, aby školy nebylo zneužito k cílům zpátečnickým, i projevil naději, že na to sjezd i přes bolesti žaludkové nezapomeně. Skutečně přijata resoluce, aby návrh Ebenhochův byl zamítnut. Zaji-

mau je důvod. Zni: učitelstvo české, sbromážděné v Českých Budějovicích, uváživši, že přiměřený návrh na reformu školského zákona ve směru samosprávném a pokrokovém vyjítí může pro království české jenom z řad našich poslanců národních, — uváživši, že pokud nenastanou změny v politické soustavě naší pro náš národ příznivé, potud žádná změna školských zákonů nemůže z naší školy učiniti to, čím tato býtí má. spíše ji pak může poškoditi — žádá poselstvo české na radě říšské, aby návrh Ebenhochův, na změnu školských zákonů podaný, zamítlo.

Má patrně za účel, aby touto sofistikou a žádostí nemožných věcí ukryty byly nevlastenectví a protiklerikalismus, které raději se zřikají mnohých vymožeností Ebenhochova návrhu pod touto rouškou, jen aby trošek té konfessionality nepřišel zároveň k platnosti. Jen čeští svobodomyšlní poslanci mají právo ku školskému návrhu, nebo návrh jich bude bez toho trošku jistě. Tu lze právem říci že vašeň oslepuje. Učitelky proti sjezdu se ohradily. Bylo na něm přespřilíš sobeckého žaludku. Je tedy i tu jistý rozklad. Snad i tu Hus pomůže a přikryje pláštěm vznešených ideí nečistý ten kus žaludkové historie, dá příležitost k osvědčení nejidealnějšího smýšlení vlasteneckého a národního. Věru, že Hus je pro všechny „vlastimily“ pravým dobrodiním. A ti klerikálové jsou proti němu. Ti zpátečníci a sobci! Není divu, že tedy návrh znova podán, ač prozatím šetřeno i sochy mariánské. Zde páni liberálové chtějí aspoň kousek, rovněž jako v parlamentě spokojují se pošramoceným jazykovým nařizením; v Budějovicích zase paedagogové nechtěli ani hodný kus. — Maďari pracují o pomadaření celé země. Jsou liberály a mají tudíž pojem o vlastenectví více pohanský, jež realisují pěstním právem, mocí. Ctíti práva národnostní a ponechávati vývin národnostních poměrů přirozeným základům a pojům — toho při liberalistickém pojmu o vlastenectví nelze očekávati; tu převládá v něm sobectví. Sloužití má k tomu i církev. „Národní Listy“ o tom psaly: Maďari dokázali to (t. j. opanovati národně-politicky církev celé země, maďarskou i slovan-skou) při provedení m e z i n á b o ŷ e n-

s k ý c h z á k o n ů v poslední době a postarali se o to, aby svolán byl kongres k opravě samosprávy církve katolické, kterážto samospráva zajisté nebude na újmu národnosti maďarské, nýbrž spíše čeliti bude k umožení živlů nemaďarských, pokud jsou příslušníky církve katolické. Maďarům při tom záleží, stotožniti i církev katolickou s maďarským státem; toto stotožnění již se jim poněkud podařilo v oboru církve evangelické, jmenovitě u Slováků, kde ani násilí nešetřili, aby ducha národního, jevícího se ve správě a ústrojí církve té podlomili. Nyní přistupují i k okleštění a vyosobení národní církve srbské, jejížto ústrojí chtějí také měniti a to takovým způsobem, že dosavadní vliv neknežův na správu a zevnější život církve té má býti co možná zeslaben, aby duchovenstvo tím, n e m o h o u c e s e o p i r a t i o věřící lid, vládě maďarské stalo se povolným a na ni závislým jak při obsazování výnosných důstojenství, tak udělováním státních vyznamenání a rozličných hmotných výhod. Maďaři doufají, že se jim pokus ten podaří, neboť se za dualismu, kterým dostali všechny národy nemaďarské v uherských zemích do své moci, o to přičinili, aby chabé a sobecké povahy si podrobili a služebníky učinili. V prostředcích vedoucích k znemrazení a korrumpování nebyli ani u Srbů vybíraví a mají jmenovitě část srbského vyššího duchovenstva nalaďenu a ustrojenu k zámerům svým.

Návrhu „Nár. Listů“, aby se program náš politický prohloubil a rozšířil vzhledem na zevnější ústrojí církve, třeba rozuměti tak, že má sloužiti obraně naší ohrožené národnosti a že nemá nikterak ohrožovati národnost druhou, jak se toho dopouštějí Maďaři.

Zajisté zajímavé důvody. Když bylo lidovství v módě, vytýkal nám liberalismus, že nejsme lidoví, že Církev nejde s lidem. V Uhřích patrně šli kněží s lidem, je to opět chyba, budou reformováni, aby šli s vládou, sloužili jí za nástroj k špatnosti. Jinde jiti s vládou je ovšem zase hřích na národu. Aby tak někdo církve chtěl stotožniti s Cislahtanií, nevíme, jak by marianská houfnice střílela. Uvedená zpráva, kterou „N. L.“ zaujaly stanovisko k maďarisaci pomoci církve, je, jak patrně, galimatiaš,

jemuž není rovno. Co u jednoho národa je ideál, u druhého hřích, jednou s lidem, jednou s vládou, jednou politicky, jednou jen nábožensky — ale vždy sloužiti liberalismu. Zajímavé je doznání, že evangelické církevní ústrojí a — jak jindy ukázáno — celá pravoslavná církev uherská církevní maďarisaci přijaly; pravoslavná církev přijala ji i do bohoslužby, jedině při sjednocení překáží papež, háje zásadu církevní i spolu právo národní. A to má býti chvályhodno, to i následování hodno? To právě ukazuje, že jedině církve katolická je štitem svobody národů, že ona jediná staví překážku barbarskému znationalisování a přenationalisování církve dle právě panující fačony vládní. Ona i v Uhrách opře se a bude hájiti svobodu svou, svobodu vůbec a též nepřimo i národnost. Uhry jen podryjí poslední zbytek právního přesvědčení národního a poslední ochranu veřejné mravnosti. Nebude v celé zemi nic přirozeně a božsky právního, zbude trochu židovské legality. Jak veliká je církev ve své organisaci, jak neskonale vznešené, v pravdě prozřetelné, je její sociální postavení mezi národy.

O naší politické situaci lze málo říci. Říšská rada na začátku tohoto měsíce uzavřena, naši vrátili se klidně, tiše, bez hluku, němečtí rytíři jako „opojení“ (snad vzdělanosti) vítězové. Dávají se také oslavovati. Boj proti Badenimu a jazykovým nařizením má býti veden až na nůž. Všecky kraje německé se účastňují. České strany se ozývají chabě, což je pochopitelné: jsou v obraně. Mluveno o nových pokusech vyrovnání, ale není ani pomyšlení, že by k nim došlo. Nebude se přece český národ vyrovnávati s Irem, Wolfem, Schönererem atd. Němci chci hegemonii své národnosti a rovnoprávnost považují za zkrácení svých národních a politických práv. Vyrovnání není tedy možno. Není vůbec žádný smír možný. Schází naprosto podklad křesťanské smířlivosti. Zde jen boj rozhodnouti může. Zavede-li vláda pevnou rukou rovnoprávnost, nastane snad jednou smír; jinak ne, leda až snad socialistický internationalismus opanuje pole. Nebylo by se tomu při hanebných výstřelcích nationalního barbarismu konečně co diviti. Bude mítí vláda sílu, podporu a vytrvalost, aby zůstala na

cestě rovnoprávnosti k jazykovému smíru? Federace, autonomismus je také cestou, tím pak by se boj ohraničil na užší území. Ale i zde může rozhodnouti jen boj, vítězství jedné strany, porážka druhé. Že vítězi budeme my, je jisto, budeme-li moudří. Jednou Hus tím, co zplodil, zlomil národní sílu naši, zplodil Lipany a Bilou Horu, dal vítězství cizincům. Má býti intenzivněji oslavován. Mohl by opět národ fanaticky rozeštvati, a pánové Iro, Wolf, Schönerer by dosáhli, o čemž sotva nyní sní. Poslanci podávají zprávu o říšské radě. O situaci nepraví nic určitého. Jeden říká, že hrabě vytrvá, druhý o tom pochybuje; jeden vidí úspěchy, druhý první začáteček pozitivní práce po bývalé negaci a j. Stesk na prováděcí předpisy o jazykovém nařízení je všeobecný u všech poslanců před svými voliči mluvivšími. Dr. Fořt nazval situaci „kritickou“, to je asi to pravé slovo. Vše závisí nyní od toho, zůstane-li vláda a zůstane-li na nastoupené cestě k národní rovnoprávnosti. Z ostatních referátů bylo těžko něco určitého vybrati.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Stávka, která skončila pro zaměstnané s rozhodným úspěchem. — Osnova zákona o upravení poplatků soudních. — Netečnost obecnstva ku otázkám hospodářským.)*

Ačkoli letos sezona stávková otevřajícím se jarem dávno již měla nastati, přece bylo dosud poměrně ticho. Mnoho prachu nerozvířily ještě v letošní zimě zahájené stávky některých zdejších závodů a také jiné stávky minuly pravidelně po několika málo dnech s výsledkem tu více tu méně příznivým (stávka obuvnická ve vých. Čechách, ve zbrojovce ve Štýru). Je to po našem soudě do jisté míry přirozená reakce po celé éře stávkové, která v letech 1895 a 1896 representovala skoro sama celé hnutí sociálně politické u nás i jinde. *) Bohužel, že je to reakce vykoupená draze zaplacenou zkušeností, že není vždycky dobře pouze na základě libovolného dohodnutí se soudruhy práci zastaviti a — stávkovati. A takových

přímo nerozvážných stávek, proti nimž na konec nejen samy vážnější listy dělnické, nýbrž i sjezdy řemeslnické se obracely, bylo v loni několik. Největší z nich: stávka hornická v Mor. Ostravě a pak v dolech uhelných v sev. Čechách. Že mohou býti řádně připravené stávky v některých oborech zbraní velice pádnou a účinnou, dokazují dva případy z našeho dopravnictví. Je to vlastně jen ukončená právě stávka tramwaye ve Vídni, poněvadž v případě druhém jednalo se „prý“ teprve o zahájení stávky až někdy v budoucnosti. Je to případ známé snad interpellace na nové říšské radě, ohledně rozpuštění „prvního rakouského odborného spolku železničního dělnictva“. Pouhá — kdož ví zda a do jaké míry odůvodněná — obava, že by snad doprava naše železniční měla se dožiti tak kritických okamžiků, jako letos počátkem roku při stávce zřízenců železnic ve Švýcarsku, přiměla vládu k tomu, že spolek ten rozpustila. Ovšem, že ji tato, nepochybně dobře myšlená, ochrana celého hospodářského života, který by byl býval stávkou, zrovna jak tomu bylo ve Švýcarsku, přiveden z rovnováhy, nebyla odměněna. Ze může býti vážná a také morálně odůvodněná stávka provázena žádoucím výsledkem, dokazuje nejlépe stávka tramwaye vídeňské ve dnech svatodušních. V neděli ráno stávka ohlášena. Na 1300 konduktérů a kočí a mimo to hlídači ve stájích přestali pracovati. Pak úplně v tichu minuly tři dni a dnes dopravováno jest vídeňské obecnstvo od samých vítězů. Požadavky zřízenců, a sice jak si je tito diktovali: 12hodinná doba pracovní (bez přestávky), zlepšení mzdy, definitivita po 12 služebních letech atd. byly přijaty. Ovšem, že stalo se tak jenom na základě sympatií, jež si stávkující oprávněností svých požadavků jak u obecnstva, tak u tisku a hlavně u rozhodujících činitelů získali. Purkmistr vídeňský a odborný přednosta ministerstva železničního ujali se dobré věci a hlavně jejich zakročením se stalo, že právo a humanita zvítězila u lidí, kteří řídívají se jinak jen principy zlatého telete! Netteba ujišťovati, že při těchto řádcích máme stále na mysli nedokončenou dosud otázku tohoto druhu u nás, stávku kartounky smichovské. Trvá od poslední

*) V Německu ku př. veliká stávka ve přístavě v Hamburku a pak hromadný a veliký projev požadavků textilního dělnictva v Petrohradě.

soboty květnové a týká se 700 dělníků. Všechny 5 plně odůvodněných požadavků (10% zvýšení mzdy, 10hod. doba prac., odstranění všech pokut a pak dva obvyklé požadavky, týkající se propuštění dělníků vzájemnost porušivších a přijetí důvěrníků stávkářů za dělníky), všude přísně zachovávaný klid a vážná slova dělníků Čuby, Noska a delegáta, který jménem dělnictva ve Vídni se správní radou vyjednával, Malého, získávají stávkujícím čím dále tím více sympatie tisku a obecnstva. Ředitelství továrny až na dva požadavky (ovšem hlavní: zvýšení mzdy a zavedení 10 hod. doby pracovní) hodlá prý dělnictvu vyhovět. Bylo by si přáti v zájmu stran obou, aby také zde otázka ta co nejdříve a ovšem uspokojivě pro obě strany byla vyřízena. — Mezi mnohými předlohami, jimiž zabývají se měla vlastně nová říšská rada, zmíniti se dlužno o osnově zákona, týkajícího se upravení poplatků soudních. Podle úmyslu vlády počne se vykonávat spravedlnost od 1. ledna 1898 podle nového soudního řádu (z 1. srpna 1895), kdež zdoluhavé řízení písemné ustoupiti má přímému ústnímu projednávání. A pouze přirozeným důsledkem této zásadní změny má býti zase levnost celého procesování. Proto také příkládám reformě této dosti značný význam sociálně politický. Leč, jak se zdá, nebude to s touto levností tak hrozné, bude-li též projednána a zároveň s řádem soudním zavedena výše zmíněna předloha, ba skoro nechybíme, když řekneme, že nebude, zvláště při sporech, při nichž se jedná o větší hodnoty, o nic levnější — nebude-li dražší. Co na jedné straně tím, že bude méně spisů soudních stranami podáváno a protokolů soudních sepisováno, ubude, má býti nahrazeno nejen zvýšením poplatků nynějších, nýbrž i stanovením nových předmětů poplatkových. Hodnota předmětu sporu rozdělena pravidelně

v 7 (někdy v 8) tříd, podle nichž pak jsou poplatky ustanoveny. Tak tomu bude při podání, kde místo 36 resp. 12 kr. za arch platiti se bude poplatek vzestupný (progresní) od 25 hal. až do 6 kor. Mimo to nastupuje při některých sporech zdvojnásobení tohoto poplatku při prvním archu. Poplatky progresní dle škál placeny budou při přílohách, rozsudcích, protokolech. Při exekucích a konkursích prý bude zvýšení nepatrné. Nejzajímavější však je, že i v řízení trestním podání, rozsudky a protokoly budou podrobeny poplatkům podle zmíněných 7 tříd hodnoty předmětu sporu. Ze změny soudního řádu měli dva skoro hlavní činitelé veliký strach: advokáti, že jim ubude těch tučných, protože dlouhých sporů, a stát, že s reformou soudnictví bude míti veliká vydání, která bude těžko jinak hraditi. Bude-li přijata osnova, pak si nebude moci žádný z obou náříkati. — Když jsme v čís. 8. t. l. posuzovali první rok společnosti národohospodářské, omlouvali jsme neúspěch její mimo jiné též netečností našeho obecnstva k otázkám hospodářským vůbec. Zpráva jednatelská, mezitím uveřejněná, toto smutné faktum vystavuje na pranýř. Ku konci prvního roku čítá korporace, jejíž účelem jest zabývatí se u nás tak zanedbávanými otázkami hospodářskými, 120 členů vzdor tomu, že členem státi se možno každému za příspěvek jediné koruny ročně. Ostatně netečnost konstatována i na valné hromadě spolku „Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách“; netečnost tato je vinou, že jediný časopis v Čechách, povšechnými otázkami hospodářskými se obírající, „Obzor národohospodářský“, čítal ku konci minulého roku 114 odběratelů a netečností tou zaviněna nová porážka naše při volbách do úrazovny. Je to — ať odpustí ten, koho se to netýče — národní skandál...

Obsah „Obrany“ :

České státní právo. — k. — Hnutí ženské a ženský sjezd Praze dne 15. a 16. května 1897. — r. — Ruský duchovní o domácích poměrech. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II. Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

České státní právo.

Jest jeden akt, ve kterém české státní právo vystupovalo co nejjasněji, nejplněji a nejobsáhleji na venek: byla to volba krále nebo korunování krále. Při volbě nebo korunovací sjednotily se všechny země v jeden celek, ukázala se tu tedy organická celistvost koruny jako říše. A nestala-li se volba svorné, ale byly-li země z různých příčin tu a tam rozdvojeny, že volily snad i každá jiného panovníka, nebo že nevolily současně a společně, věděl každý, že je to zlo, jež odstraniti po dobrém nebo po zlém bylo první povinností. Ve volbě ukazovala se svéprávnost koruny v plném světle, nebo ona to byla, která buď úplně libovolně při nové volbě, nebo při právu dědičném aspoň formelně a právně odevzdávala jistou část panovníčí moci svému králi. Ukazovala se i úplná samostatnost koruny, poněvadž nikdo, žádná říše ani žádný jiný panovník nemohl jí krále oktrojovati, nýbrž ona sama neodvisle, někdy i proti vůli mocných tohoto světa, jako papeže, římského císaře nebo krále uherského, volila si svého panovníka, šetříc jen práv dědičných od ní uznaných.

Království české bylo říší jednak volební, jednak dědičnou. Zprvu moment volebnosti byl jasnější a bylo ho i více užíváno, jak při střídání se panovníků z různých rodů je pochopitelno. Později, když nastoupil rod s hojnými členy rodinnými, dědičnost vzala převahu. V tomto případě pak uznání krále, jeho korunovace a přísaha na práva a privilegie země byly událostí, v níž volební svéprávnost a samostatnost koruny se projevovaly. Bez tohoto aktu neměl panovník po dlouhá století v zemích koruny moci. Je tedy pochopitelno, proč korunovace tolik se domáháme. Tímto aktem nenabyl bychom ovšem ani dnes českého státního práva ve skutečnosti. Ale byl by formelním uznáním, že tu české státní právo aspoň v theorii je a že se uznává, čím nabýváme zřejmého a uznaného práva k jeho zpět dobývání. Státoprávní ucelení země koruny bylo by daleko reálnějším krokem k realizaci jeho. Ale korunovace je právním jeho uznáním, jest důležitým praktickým důvodem k jeho vymáhání.

Než vizme osudy a význam této volitelnosti. Za Přemyslovců byl český trůn potud dědičný, že rod ten měl na něj výhradní právní nárok. Ale

svéprávnost země i vůči rodu Přemyslovců se projevovala v tom, že to byl sněm, který určoval, kdo ze žijících členů toho rodu měl být držitelem trůnu. Právo svobodné volby nastoupilo a také se ukázalo po vymření rodu Přemyslovců. Všichni tři králové, kteří rychle za sebou následovali, byli voleni. Příbuzenské svazky, které tu byly, pomáhaly jim sice též, ale nerozhodovaly; volba vycházela svobodně a nezávisle ze sněmu. Zde už vidíme v zárodku celý charakter nástupnického způsobu, který pak uzákoněn a který byl jednak dědičný, jednak volební.

Nástupnický tento způsob uzákoněn byl za Karla, o jehož zvolení otec Jan žádal, uznáv tak volitelné právo u větším ještě rozsahu, než bylo třeba; měl zajisté Karel i právo dědičnosti trůnu na své straně. Byl ovšem ochotně přijat. On pak dal zákon o nástupnictví, který je tolik důležitým, poněvadž vždy tvořil základ českého státního práva, pokud nástupnictví se týká, a poněvadž, ovšem v rozšířené míře dědičnosti, trvá právně stále, tvoře jeden z hlavních bodů státoprávních práv zemí koruny české. Vizme jeho obsah. Karel jednak potvrdil na věčné časy právo volební, zabezpečiv tak svéprávnost národa a země na věčné časy, jednak ho moudře omezil, aby nestalo se podnětem k vnitřním bojům. Ustanovil, že právo voliti krále přináležejí „prelátům, vojvodům, knížatům, pánům, rytířům a veškeré obci království českého a příslušnosti jeho, avšak toliko v tom případě, když by nebylo manželského potomka ani mužského ani ženského z královského rodu, kmene, semene aneb příbuzenstva, aneb kdyžby království jakýmkoliv způsobem se uprázdnilo.“

Tímto nástupnickým zákonem dědičnost stala se pravidlem, totiž když rod trval, svobodná volba výjimkou, totiž když dědičných nároků více nebylo. Mimo to praxe, že král i dědic byl před nastoupením „uznán“ za panovníka i při dědičném nastupování, ukazovala zřejmě na svéprávnost země i tu. Karel sám žádal, aby stavové jeho syny zvolili, což se i stalo. Neměla tedy být koruna majetkem rodu, ale každý panující rod měl si být vědom, že mu vladařská moc byla právem dědičnosti a vůlí národa odevzdána. Podivuhodný je zajisté i odstavec „veškeré obci království a příslušnosti jeho.“ V tom zjevuje se nejen celistvost zemí ku koruně patřících, ale objevuje se i požadavek, aby veškerý národ v tomto nejvyšším právu země měl účastenství. Karel jako by byl předvídal, že sněmové budou mít jednou jinou širší a lidovější tvářnost, zabezpečil i lidu účastenství ve vykonávání největšího práva. Celý národ je v jeho slovech obsažen a zahrnut. Avšak je tu řeč jen o dvou činitelích, o národě a panovníku; cizí zem neb cizí národ neměl do té věci žádné právní ingerence. Česká koruna byla tu úplně samostatná; byla říší pro sebe.

Svéprávnost země oproti rodu, majícímu na korunu i právní dědičné nároky, objevovala se i při tomto uznávaném právu dědičnosti hlavně v tom, že země přijímala dědice a jej korunovala. Činila to pod podmínkou, když dědic stvrdil práva a privilegia zemská, čímž zůstala země jistá moc oproti panevničímu absolutismu pojištěna. Byla to jakási konstituce minulých dob, nalézající se tenkrát ovšem v rukou jen privilegovaných stavů. Ale vývoj sněmu byl dle znění nástupnického základního zákona Karlova k rozšíření práv lidu možný. Veliká část moci zůstala vždy sněmu. Že tato podmínka nebyla jen theoretickým uznáváním zásady, ukazuje okolnost, že všichni pa-

novníci uznali tato privilegia, jakož i příklad, že sněm nepřijal ani oprávněného dědice, nedal-li potvrzení těchto privilegií. Tak stalo se na př. hned druhému dědici Karlovu, Sigismundu, který roku 1421. usnesením sněmu proto trůnu byl zbaven. Království české vůli svou i provedlo. Teprve r. 1436 byl přijat, když privilegia země byl potvrdil. Proto královská přísaha a korunovace byla vždy skutečným uznáním a potvrzením práv české koruny. Sem padá i ta významná okolnost, že země spravovala se sama svými úředníky i tehdy, když o dědičném nástupnictví nebylo ani pochyby. Spravovala se tak až do volby, takže uedic teprve přijetím koruny nabýval oné části panovnické moci, která mu jako českému králi příslušela. To bylo pak snad jen více theoretické uznávání svéprávnosti země, poněvadž o následnictví nebylo pochyby a sporu, ale bylo velice významné. Bylo stálým důkazem, že česká koruna není jen dědičná, ale že k právu dědičnosti vždy je třeba ještě formelního doplňku, korunovace. Lze snad říci, že dědičnost byla materiálním právem, korunovace formelním uznáním tohoto práva v jednotlivém případě. Poněvadž stavové nevedli si libovolně, revolucionářsky, ale konservativně, šetříce práva velmi pečlivě a svědomitě, při tom pak, co uznali, věrně trvajíce, nabyt tento praktický základ českého státního práva, totiž dědičnost a volitelnost jako její doplněk, neobyčejné státoprávní váhy a velikého významu. Bez tohoto přísného šetření právního stanoviska, které nejednou žádalo velikého sebezapření a velikých obětí, nemělo by české státní právo tak pevný historický základ, staletými stvrzený. Pro vybudování pevného právního základu konservativnost stavů zaslouhuje nejvyššího uznání.

Neomezovaná volitelnost nastoupila tehdy, když tu nebylo opravdivých dědičných nároků. Tímto způsobem volen byl na př. Ladislav r. 1452, jehož dědičné nároky sněmem neuznány, nebo Jiří r. 1458, po něm pak Vladislav.

Důležité je pro naši dobu hlavně to, jak nastoupil na český trůn rod habsburský. První smlouva toho druhu uzavřena mezi českou korunou a vojvody rakouskými v Brně r. 1364. Po vymření všeho mužského a ženského potomstva Karla a jeho bratra Jana měly země koruny české připadnouti vojvodám rakouským a naopak. Každá strana se zavázala, že zachová všecky svobody a všechna privilegia země, které by jí připadly. Obnovena byla tato smlouva r. 1466. v Praze. To mělo ten smysl, že česká koruna volila nebo aspoň ustanovovala pro případ vyhynutí dědičných práv své dynastie už na před svého krále, vlastně svou dynastii. Právní tato smlouva týkala se ovšem jen rodu, jen osoby panovníkovy, při níž země jeho zůstaly si cizími. Tato smlouva byla ostatně dvakrát zrušena a vyzdvižena. Závisela patrně úplně od stavů.

Nejdůležitější je tu volba Ferdinandova, kterým jeho rod definitivně dosedl na trůn český. Měl dceru Vladislavovu, i odvolával se na právo dědičné. Ale to platilo jen o neprovdaných dcerách, takže dědičné právo neprovdané dcery českého krále připadlo by tomu, koho by pojala za chotě. Dcera Vladislavova jsouc za živobytí otcova provdána za Ferdinanda, nedávala mu taktó více dědičného práva na korunu. Když tedy jednalo se o volbu krále, dědičné právo Ferdinandovo skutečně nebylo uznáno. Volitelové, od sněmu zvolení, musili se totiž přísahou zavázati, že ze tří kandidátů budou voliti jen toho, jehož zvolení by bylo k chvále boží a k obecnému dobru koruny české. Zvolení Ferdinandovo stalo se tedy úplně jedině na základě práva volebního

a nikoliv dědičného. Celé to dlouhé jednání je ostatně z historie dosti známo. Rovněž je známo, že volba Ferdinandova nebyla tak snadna. Ale podařila se se mu. Ferdinand to také uznal, vydav deputaci, která zvolení mu oznámila, list, ve kterém uznal, že ho „páni, rytíři a města i všecka obec království českého zvolili za krále nikoliv z nějaké povinnosti, nýbrž z dobré a svobodné vůle své vedle svobod království českého.“

Rod habsbursko-rakouský nabyt tedy trůnu českého jedině svobodnou volbou stavů českých. (Dodatečně volili jej i stavové slezští; Morava dědičná práva Anny byla uznala.) Řízení koruny bylo české a úplně samostatné a neodvislé. Takováto svobodná, svéprávná, neodvislá a česká koruna povolala Ferdinanda na svůj trůn, aby zrovna jako bývali čeští králové vykonával on a jeho nástupci nad ní část moci zemí mu volbou odevzdané. Ferdinand vydal stavům dva reversy, ve kterých to vše uznal. Co se týče nástupnictví jeho potomků, nebylo nic nového ustanoveno, ale zůstalo v platnosti to, co platilo o Přemyslovcích, Lucemburských a Jagelloncích. Ferdinand sám to věděl a uznával. Poslal totiž na sněm žádost, aby přijal syna jeho za nástupce. „Tohož že stavů českých milostivě žádati ráčí, aby arciknížete Maximiliana podle svobod svých za krále českého drželi.“ Stavové tak učinili a oznámili Maximilianovi do Španěl, že ho „dobrovolně“ za krále přijali. Totéž učinili stavové moravští. Podobně dělo se při Rudolfovi a Matyášovi. Všude toto právo volební bylo i uznáváno; nebylo o tom vůbec pochybnosti.

Dnes klade se na tuto okolnost veliká váha. V této svéprávné volbě nebo aspoň svobodném uznání na krále vidí mnozí to naše české státní právo. Znamená ovšem stvrzení svobod a práv koruny vůči panovníku, ale to mělo hlavní význam přece jen v době absolutismu, kdy práva a privilegia zemské znamenaly tolik jako konstituci. V konstituční naší době moc panovníčí je sama sebou rozdělena mezi panovníkem a národem, a větší část její spočívá více v konstitučním zastoupení národa nežli v panovníku. Aby si země zachovala jistou míru svéprávnosti oproti absolutnímu panovníku, v tom druhdy spočívala hlavní váha českého státního práva. Dnes v době konstituční o tuto okolnost nemůže se tedy tolik jednat. Konstituce je sama sebou moderní přetvoření toho, co dříve se nazývalo „práva, svobody a privilegia koruny.“ Hájení českého státního práva v tomto smyslu mělo hlavně důležitost v době Ferdinanda II. a době následující, kdy vzmáhal se panovníčí absolutismus a koruna byla považována za majetek panovníčího rodu. Jestliže dědičnost oproti volitelnosti vzala převahu a úplně se utvrdila, neodporuje českému státnímu právu, ano zemi je jen na prospěch. dodávajíc jí pevnosti a stálosti.

Nebezpečí a pohroma státního práva přišly odjinud. Přišly odtud, že česká koruna byla spojována a slučována s jinými zeměmi, nad kterými rovněž panoval zvolený panovník český. V tomto spojení ztratil se český stát jako samostatná říše, podmínka to, bez které o státním právu českém ve smyslu historickém nelze vůbec mluvit — pravíme ve smyslu historickém. I při absolutismu panovníčím, dokud země česká spravována byla samostatně, byl státoprávní charakter koruny více zachován, byť i scházely, nebo byly silně umenšeny — aspoň v praxi — práva, svobody a privilegia její, bývalá to konstituce, než dnes, kdy při všerakouské konstituci koruna splynula s jinými zeměmi rakouskými v jedno. Z toho je, tušíme, patrné, že ne volitelnost jest základem českého státního práva, ale to, aby země koruny české tvořily jeden

celek státoprávní, ucelený. Co druhdy stavové hájili proti absolutismu panovníčímu, dnes hájiti dlužno více proti splynutí v společné konstituční správě. Spojení s ostatními zeměmi rakouskými je v českém státním právé moment úplně nový, kterýžto poměr teprve musí býti ustálen a právně vytvořen. Palacký učinil tak ve své federaci, kterou bude nám podrobiti kritice, abychom v ní vynašli státoprávní její stránku. Ta svéprávnost koruny, kterou stavové hájili proti panovníkovi, v konstituci je dána, ale je zničena v společné říšské radě. Proto federace, v níž koruna tvořila by státoprávní celek, je novým a to nejnaléhavějším požadavkem pro moderní české státní právo. Volitelnost a korunovace krále má tu pak více jenom význam jako potvrzení nynější konstituce, čili přiznání samosprávy národů, která nyní trvá.

O tomto splývání české koruny s ostatními zeměmi rakouskými přistě.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

(Pokračování.)

Ne méně než sjezd sám zajímavý jsou jeho přípravy a vůbec vznik myšlenky sjezdu. Podnět ku sjezdu dán byl v létě minulého roku ústředním výborem pražským Národní Jednoty Pošumavské, a sice původně na den sv. Václava ještě téhož roku. Zároveň výtčen hlavní úkol jeho: aby pečoval o zvýšení vědomí národního a rozšíření vlastenecké působnosti našich českých žen. Ve vlastní práci přípravnou uvázaly se zároveň dámy odboru pražského jmenované jednoty.

Než, ku sjezdu na sv. Václava r. 1896 nedošlo. Jednak byla určena velmi krátká doba k přípravám, jednak naskytly se při tom práce a obtíže většího rozměru, než jak se původně očekávalo. Řečeného dne, zvláště když přijelo do Prahy mnoho účastnic z venkova, konána pouze důvěrná schůze na radnici staroměstské, kdež mimo jiné usneseno, aby program sjezdu byl rozšířen a do něho pojaty i jiné naléhavé otázky českých žen se týkající, pak stanoven ve všeobecných rysech program vlastního sjezdu a zvolen zvláštní výbor žen pražských a z venkova, které by se dále o sjezd staraly.

Pak konány byly pravidelné schůze, k nimž účastnice z venkova dojížděly a při nichž zdělán program sjezdu, jenž pak rozesílán spolkům ženským a jednotlivým osobnostem, které by se o sjezd zajímaly a pomocí svou přispěti by mohly. Připojeno bylo vyzvání, aby o programu tom bylo pojednáno, návrhy ohledně doplnění nebo změn podány, způsobilé referentky jmenovány a vůbec přání sem spadající vyslovena. Odpověď měla býti zaslána do vánoc anebo nejdéle do Nového roku. (Viděti, jak účelně výbor práce se chopil a s jakou péčí na přípravách sjezdu bylo pracováno. Uvésti dlužno hned zde, že ani obětí hmotných nelitováno a příspěvky k účelům sjezdu skládány.)

Odpovědi tyto byly do ustanovené lhůty zaslány a „diviti se jest“, jak se v „Ženském světě“, odkud zprávu tuto běfeme, praví, „neobyčejné účasti,

kteřou spolky sjezdu tomu projevíly.“ Toto pochopení oprávněných snah zračilo se mimo jiné ve značném počtu přípisů se všech stran, i z Moravy, Slovenska (odkud dopsal Svetozar Hurban Vajanský) a z Vídně, odboru zaslaných. Přípisy tyto byly v dalších schůzích přípravného výboru předčítány a hned k tomu navazovány rozhovory, dle jichž výsledku pak program měněn a referentky v jednotlivých otázkách ustanovovány.

Nechceme býti obšírnými, ale přece dovolíme si na dotvrzení slov svých, jak horlivě sjezd připravován a jak přípravný výbor pevnou měl vůli s vážnými záležitostmi a po zralém jich uvážení na veřejnost vystoupiti, uvésti pouze některé body z rokování ze dne 7. a 14. ledna b. r. Tak předsevzaty mnohé změny a připojeny doplňky zatímného programu sjezdového, jednáno o ochraně pomocnic-konfekcionářek, při tom probírána otázka maloživnostnická, hovořeno dále o dalším doplnění škol měšťanských a ujednána v této příčině petice ke sborům zákonodárným, promluveno o organizaci žen (ústředním spolku, knihovně, čítárně), o právu volebním, o změnách stávajících zákonů ve věcech manželských a poručnických, o otázce stejné odměny za stejnou práci atd. Takových schůzí konáno celé množství.

Než, i v ostatních směrech spravoval se přípravný výbor ve své snaze, aby první sjezd žen českoslovanských representoval též skutečně celý národ, vůli nejlepší. Proto přibrány do výboru a zvány do schůzí zástupkyně všech vrstev společenských bez rozdílů strau a směrů politických. A když mluviti měly na sjezdu zástupkyně učitelek a obchodnic, když předstoupiti měly před veřejnost se svými stesky a přáními průmyslnice, maloživnostnice a rolnice. tím spíše nutno bylo, aby na sjezdě zastoupeny byly ony důležité a nejčetnější vrstvy žen, které vyvolaly vlastně celou otázku ženskou a které zvláště v národě našem i v ohledě socialním i národním jsou činiteli nad jiné důležitými. Míníme dělnice a služebné.

Bohužel, že není vždycky dobrá vůle na všech stranách stejně pochopeňa a podporována.

Tak se stalo i v případě tomto.

S několika stran vytýkáno bylo celému sjezdu, že na něm nebylo snad ani jediné pravé zástupkyně nejširší vrstvy lidové, žen dělnických, a připojována někde ušlechtilé tendenční poznámka, že ony dvě řečnice, jež sjezd veřejnosti v tomto směru předvedl (Karolína Sladká a Aloisie Jiroušková) prý byly pouhými figurantkami klerikálními. Tyto nastrčené osoby neměly prý býti na sjezdě žen národa svobodomyšlného, demokratického a od staletí s klerikalismem zápasivšího.

Nechceme užiti případnějšího slova, když nazveme výtku tuto tendenční — pomluvou, kterou odsouditi musí každý, kdo o pravém stavu věci chce se informovati a pak také pravdu vyznati. My, na základě vysvětlení a poznámek, jež se nám dostalo o této věci se strany nekompetentnější, tak že o plné pravdivosti ani na okamžik pochybovati nemůžeme, uvádíme následující: Do schůzí přípravného výboru hned od počátku zimy min. roku docházely některé zástupkyně dělnic, zvláště Máchová. Že tato jako známá stoupenka zásad socialně demokratických převzítí měla referát za dělnice, nezdálo se výboru nijak divným, poněvadž dle posouzení jeho velice mnoho dělnic klonilo se tehdy, kdy nebylo ani strany národně socialní ani pevněji organizované strany křesťanských socialek, s jistými ovšem nuancemi přece jen po vět-

šině k sociální demokracii a zástupkyně této nejširší třídy na sjezdě zastoupeny býti musily. Zmíněná Máchová, která mimochodem řečeno počátkem května t. r. na schůzi služebných děvčat promlouvajíc o „poměrech a požadavcích služebných děvčat v národě“, tvrdila, že prý si autoři v belletrii tvoří ze služby jen posměch (!) a nazvala za „o všecken tisk vůbec „špinavým“, referát převzítí slíbila. Tak uplynulo několik schůzí. Na jedné z nich začalo se mluvit o tom, že potřebí bude jednotlivé referáty předčítati, aby jednak mohly býti stejnoměrnější a účelnější upraveny nebo snad i rozděleny, jednak aby zamezilo se eventuelním opakováním těchže věcí nebo docela i tomu, aby jednotlivé řečnice vyslovující se o jedné a téže otázce vzájemně si neodporovaly. Každý nazvati musí opatření toto, zvláště vzhledem k těm účastnicím, které měly mluvit na sjezdu representačním poprvé, velice moudrým. To byla zmínka a účinek její byl ten, že Máchová příští schůze již se nesúčastnila. Na otázku jedné účastnice výboru „a proč nám nechcete referát předložití nebo předčítati?“ odpověděla: „Poněvadž se nechci podrobiti takové cenzuře!“ — „A policii byste ho předložila?“ — „Policii, ano!“ — Po tomto odbytí obrátil se výbor na Steinerovou (choť nynějšího soc. dem. poslance), která již dříve několikrát s Máchovou schůzi seúčastnila. I tato slíbila a také na schůzi dne 7. února b. r. jménem dělnic promluvila, slíbivši, že sjezdu seúčastní a za své vrstevnice promluví.

Zatím byly referentky na schůzi výboru požádány, aby referáty svoje do konce března nebo počátku dubna dokončily, a hned potom počato s předčítáním. Tak předčítala dne 6. března učít. Štorchová práci svoji o nutném rozšíření ženského vzdělání kursy pokračovacími, večerními, po případě i nedělními. Téhož dne nastínila i učít. Schmidtová z Mělníka, jak si představuje ustavení a působnost Ústředního spolku žen. Dne 9. března přednášela svoji práci učitelka zemědělské rady Berta Pichová-Poláková o tužbách žen rolnic kladouc zvláštní důraz na nutnost odborného vzdělání. Dále probírány některé drobnosti referátu odb. učitelky Pölzelbauerové a zmíněné již učít. Štorchové, poněvadž referáty jejich dotýkaly se téhož předmětu (dívčích škol měšťanských). Dne 13. března nastínila Hoblová z Ml. Boleslavi (paní profesora) pochod své rozpravy o povznesení mravnosti. Na téže schůzi přečetla referát svůj, týkající se průmyslnic, Paula Wagnerová. Na konci vysloveno upřímné politování nad tím, že nedostavila se do schůze přes úsilovné pozvání delegátka dělnic Steinerová a požádána proto Wagnerová, aby delegátku jménem výboru ještě ústně k účastenství pozvala. V příští schůzi předčítány referáty Hemerové, Danešové, Tůmové a j.

Než ani do jiné z příštích schůzí žádána delegátka dělnic se nedostavila, a tak, zvláště když krátce na to již sjezd měl býti konán, nezbyvalo, než ohlednouti se jinam, aby referáty vůbec nemusily se vynechati a celá vrstva žen ze sjezdu nebyla vyloučena. Získány tedy konečně intervencí P. Dlouhého a P. Šimona Karolina Sladká a Aloisie Jiroušková (sestra redaktora T. J. Jirouška), a budiž předem podotčeno, že zvláště tato poslední mluvila pouze k věci všeobecné a teprve na konci své řeči připojila poznámku: tím jsem mluvila v duchu zásad křesťansko-socialních.

Laskaví čtenářové odpustí, že jsme se tak dlouho zdrželi při této věci, ale potřebí bylo uvéstí důkaz, že požadavek výkonného odboru, aby i zástupkyně dělnic referát svůj předložila nebo přečetla, nebyl snad zkracováním nebo omezováním volného slova, nebo dokonce nějakým — policajstvím.

O sjezdu samém budiž vzhledem k tomu, že protokoly jeho dosud úplně vydány nebyly a zprávy denních listů jednak krátce, jednak strannicky psány jsou, promluveno příště. Ostatně konala se posledního června t. r. veřejná schůze žen, která porokovala o budoucí činnosti výboru výkonného, kde ještě jednou průběh sjezdu resp. námítky, s několika stran proti němu činěné, na přetřes přišly. (Pokračování) —jt.

Moderní lichotníci.

Motto: Lid má dnes své pochlebnihy a lichotiči mu zbožňovatele jako králové, protože začíná být tak trochu také králem.

Zeyer, Karolinská Epopeja 3.

Lichotníci bývalých tyranů jsou vesměs ve špatné pověsti u nás. Říká se o nich, že byli podlízaví k svému pánu až k patolízaiství, pyšní k pouřizeným sobě až k surovosti; že rozněcovali vášně jeho a lichotili jim, aby těmito vášněmi, jimiž každý člověk stává se otrokem, udrželi si nad ním svou vládu, nebo zachovávali si jeho přízeň; že činili se povolnými nástroji ukrutnosti a panovníčích choutek jeho, k jeho úsměvu se směříce, k jeho hněvu hněvem soptíce, z lokajství náladu svého panovníka ještě vždy stupňující; že přitom všem nehodným a nedůstojným řemesle vedla je chtivost po trochu té moci, po penězích, sobectví a p.

Dnes toho druhu lidé celkem vymizeli, poněvadž tu není u nás více vševládnoucího a všemocného absolutismu. Poměry se změnily. Dnes má největší moc v rukou lid, široké jeho vrstvy. A podivné údivadlo! Dnes potkáváme se všady zase s takovými lidmi, kteří na vás podobají se oněm lichotníkům tyranů, pouze s tím rozdílem, že oán se změnil a trochu i metoda. Tyranem stal se lid, mocí jeho stalo se veřejné mínění, přízní, kterou rozdává, popularita a spojené s ní výhody hmotné. Vidíme, že tito moderní lichotníci jsou stejně podlízaví k svému pánu jako onino. Kde se trochu k němu mohou dotřítí, tam to činí. Národe národe! lide, lide! volají k němu tu v slzách, tu v nadšení, tys naše modla, tys vším, nad tebe a mimo tebe není ničeho, tys jako pohanský satrap svým poddaným naše veličenství božské. Získat přízeň národa! Bože, co vše nečiní. Dostati se k popularitě! Co vše k tomu sloužití musí. Pohanský tyran byl by si mohl k takovým lichotníkům gratulovati. Co energie, talentu, pile vynakládají, aby dotřeli se aspoň úsměvu moderního pána. Zároveň při nízkém tomto patolízalství národu, jehož ošklivost ovšem dnes ne každému je patrna, poněvadž polovzdělané široké vrstvy národní mají kolem sebe světlozář nejinak nežli pohanští tyranové, jsou tito lichotníci až k surovosti pyšní ku každému, kdo je buď podřízený nebo více ještě stojí mimo armádu těch, kteří leží na břiše před modlou nationalismu. Jsou poctivci, kteří prohlédají tuto švindléřskou hru, ti musí býti z veřejného života, to jest od trůnu tyranova vzdáleni. Jest tu na př. církev, která o sobě praví, že její duchovní moc není z lidu, která neuznává nad sebou neobmezeného panství polovzdělaného a jako dítko nestálého a choutkového lidu a jeho lichotníků, obklopujících v čamarách a národních úborech jeho trůn; proto jest tupena, prohlašována za nepřítelkyni lidu.

opovržením pohazována. Jest jediným vážným bytí i více negativním nepřítelem oněch lichotníků, jest hlasem jejich svědomí. Pyšný ten hlas těchto otroků lidu známe z mnohých radnic, z parlamentů, z některých národních slavností, hlavně ovšem ale z liberalistických, méně vzdělaných redakcí. Moderní tito licholníci rovně lichotí lidu a jeho vášním hovoří, zrovna jako lichotníci tyranů. Tím nad lidem panují. Namlouvají mu, že on jest svrchovaným pánem, že vše co on činí, je právo, je hlas boží, je spravedlnost, že jest vzdělaným, uvědomělým, a vyzývají ho, aby to také ukázal, totiž poslušestvím k tomu, co mu našeptávají. Hesla, jež vrhají do lidu, slouží jim k lapení jeho asi tak, jako když patolízalové tyranští nastrojili nějakou oddanou sobě krásnou nevěstku, aby panovníka lapila do svých tenat a ho vyssávala nebo opanovala. Tak na př. vlastenectví slouží moderním těmto chytrákům za heslo k opakování, k dotření se k moci, k slávě a penězům, a k udržení se na této výši. Nebo heslo demokratismus, toto je právě významné. Demokrat má znamenati přítele lidu, člověka, který chce, aby jen široké vrstvy lidu o všem rozhodovaly a p. Je to ovšem švindl a nesmysl, je to nejhrubší zpátečnictví a násilnictví. Demokrat vlastně chce, aby ušlechtilost ducha, v některých rodech od nepaměti pěstěná, božský vliv církve, vliv intelligence, zkušenosti stáří a chladné rozvahy ustoupily polovzdělanosti širokých mas, jich zkalenému úsudku, jich materiální moci. Demokrat lichotí tak lidu, jakoby lid, ty široké vrstvy lidu, byly jediné národem, vše ostatní pak cizopasníci na něm. Obecné školství prohlašuje za bůh ví jaký stupeň vzdělanosti a učenosti, aby lid o své intelligenci nebyl v pochybnosti a j. On ovšem provozuje jen klam, nebo pomocí těchto chce sám se povznést. Ale charakteristické je slovo: demokrat. Toť pravá fotografie takového lichotníka a patolízala tyranova, jeho přítele a milce, pouze s tím rozdílem, že tady, na trůně, před nímž se lízá sedí masy vrtkavého, nedovzdělaného a vášněmi zmítaného lidu. Když lidu lichotil protiklerikalismus, byli nejzuřivějšími nepřáteli kněží, když mu antisemitismus přicházel k chuti, dali se na antitemitismus, když socialistická internacionala vstřípena byla v dělnictvo, nastrčen program sociální atd. Národní slavnosti, z nichž jedna stihá druhou, oslavování pochybných veličin minulých a současných, stupňovaný zájem pro rozkošnictví, divadla a j. jsou rovněž prostředky, kterými národu se lichotí a zakrývají oči. Pro samé schůze, slavnosti, oslavy, demokratismus a lidovství, politiku a j. nemůže ubožák prohlédnouti ani, že mravně a hmotně klesá, že pro vznešené ideály lidskosti a křesťanské velikosti nečiní nic, zrovna tak, jak i vládcové lichotníky v pasti držení byli jako slepí, vše viděli růžové a tak, jak jim to vyličila ta smečka kolem nich, která suggerovala jim uznání, vyznamenání, milost, hněv, trest a j.

Toto hovění vášním lidu a jich vzbuzování je jeden z největších a nejohavnějších hříchů moderních. Druhdy zničil jen jednotlivé rody, nyní ničí národy. Štěstí, že i tu jsou konkurenti. Dokud se přátelsky dělí, je vlastně ještě hůře, ale přátelství zla nemívá trvání. A tak ty hříchy přicházejí přece ven. Tak přece stane se, že lid prohlédne aspoň na okamžik. Tak v panamských skandálech, abychom nebrali příklad z bízka, ač i tu demokratům a vlastencům hlavní obraz svého švindlu s národem podařilo se ukryti, konečně pravda částečně se objevila, tak i Crispi poražen byl jiným demokratem, který bohatého koryta nemohl se dočkat; tak i jude.

Rozumí se samo sebou, že tito přátelé lidu a demokrati nenávidí každého, kdo jim kouká do karet. Jsou to obyčejně kněží katoličtí, ovšem též mnozí laici. Bývají ubiti. Za prostředek slouží k tomu to, co právě je nepopulární. Dnes na příklad, že jsou nepřáteli osvěty lidu — i v tom je kus patolizalství — že jsou nevlastenci, že chtějí panovati nad lidem a j. Poslední tento důvod má ovšem též zakrývatí, aby národ nepoznal, že otročí svým lichotníkům. Panovník, to jest národ má si mysliti nepřítelství a tupení a pronásledování nevychází odtud, aby ta smečka švindlérů nebyla odhalena, ale z vlastního vědomí národa pro své dobré, pro pokrok a pro blaho veřejnosti.

Upřímný přítel lidu neuzívá těchto prostředků. Upřímný přítel lidu řekne mu do očí jeho chyby, vytkne jeho vady. Upřímný přítel lidu nebude roznécovati lid vášní a nadšením k vykonání nějakého skutku, ale nejdříve ho poučí a přiméje, aby chladným rozumem uvažoval o něm. Upřímný přítel lidu ví, že od těch širokých vrstev lidu závisí dějiny a osudy lidu, že ony je tvoří, že na nich závisí mravní a hmotná síla národa, a proto spíše bude pracovati, aby úroveň národa byla v každém oboru co možná nejvyšší, aby stále v něm žila ušlechtilá snaha výše, po dobru všeobecném, aby nejlepší síly a vrstvy národa přišly k platnosti a k spolupůsobení v národě. On nejedná jako demagog, který uchvacuje každý okamžik, každý prostředek, aby vlny veřejného mínění vynesly jej navrch. Ano, lichotník minulých dob a demagog moderní, to jsou pojmy velice blízké.

Od let čtyřicátých měl i český národ hojně takových demagogů, ale ať natropili mnoho zla, národní neporušenost a výteční vůdcové národa udrželi lid na svobodě od okovů těchto otrokářů. Není ovšem každý, kdo přízeň veřejnosti získati si snaží, než demagogem. Ale moderní doba, která lid učinila pánem osudu vlasti, napomíná výstražně všechny, aby pilně dbali, kdo do přízně národa se vtírá, aby jeho činnost a povahu pilně sledovali. Panovník tyran mohl mrknutím oka sraziti celý roj lichotníků, ale z demagogické činnosti novin nebo tak zvaných vůdců také povaha lidu a jeho duševní a hmotné blaho běře zkázu, trpí jeho energie a důvěra v sebe. Vidíme to na socialistech, u nichž tito moderní upírové našli tak úrodnou půdu. —s.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Ale v národech pohanských bylo nadpřirozené zjevení Boží připraveno záporně tak, aby poznali bídu, do které se vrhá ten, kdo svou vlastní vinou odpadl od Boha, a jí také pocítili, aby po pomoci Boží zatoužili. Rozumem badali po pravdě ve filosofii, která jim zbyla, když původního zjevení nadpřirozeného kromě několika zbytků zkomolených, v mythologii obsažených pozbyli. Tak ustoupilo u pohanů zjevení nadpřirozené přirozenému, jež pojeďnávala filosofie; tato však nedodělala se úpěchů kladných, ale spíše zápor-

ných, jelikož filosofickým badáním stali se vědomými své bídý a touhu pojali po pomoci Boží.

A tato pomoc přišla v Ježíši Kristu, Jenž se narodil z národa židovského a v Jehož jedné osobě Božské byla pravá přirozenost lidská spojena s pravou přirozeností Božskou. Skrze Něho a v Něm dostalo se pokolení lidskému nadpřirozeného zjevení Božího, jež spočívá na přirozeném. Poněvadž toto zjevení nadpřirozené jest pravdivé a dokonalé. jest pravdivým a dokonalým přirozené, poklad nadpřirozeného.

Než náboženství křesťanské, ze zjevení nadpřirozeného vyplývající, bylo sice již na počátku úplné a dokonalé, ale nebylo ihned rozvinuté; rozvinouti se mělo během časů. Podobně i filosofie křesťanská, podklad náboženství křesťanského, byla podrobena rozvoji. Jako k rozvoji náboženství křesťanského přispěla kacířstva, tak i rozvoj filosofie křesťanské byl podporován překonáváním názorů bludných. Také se vespolek podporovaly rozvoj onoho a rozvoj této. Při obou rozvojech se přesný činil rozdíl mezi náboženstvím křesťanským a filosofií křesťanskou od těch, kteří pravé zjevení nadpřirozené hájili; také byla od nich, jak jest po právu, bohověda křesťanská, na víře nadpřirozené spočívající, kladena nad filosofií, na vniterné zřejmosti spočívající, jelikož ona kraluje, tato slouží.

Rozvoj filosofie křesťanské se dělí na tři věky: 1. od počátku křesťanství až po Karla Velikého, 2. od Karla Velikého až po Luthera, 3. od Luthera až po Lva XIII.

Kterak se filosofie křesťanská vyvinula?

Ze zárodků svrchu vytčených vyvinula se filosofie křesťanská těmito příčinami:

1. Učení křesťané, znamenitými vlohami opatření, cítili v sobě touhu přirozeně sobě vštěpenou poznati příčiny tvorstva; touhu tuto ukojiti pokládali za svou povinnost a poněvadž věděli, že všeliká moudrost pochází od Boha, proto se vroucně modlili, aby jejich námaha duševní byla korunována zdárným výsledkem.

2. Této práce filosofické se podjali znajíce výsledky dřívějších filosofů a jsouce znalými metody filosofické. Ve filosofických výzkumech dřívějších rozeznávali pravdu od nepravdy, soudíce ne podle choutky subjektivné, ale podle objektivné pravdy od Boha nadpřirozené zjevené a úplně zaručené. Tak jsouce připraveni všímali si zkušenosti, o které věděli, že musí na ní spočívatí badání filosofické. Proto si všímají posud filosofové křesťanští věd o přírodě a člověku zkušebných a vykládají shodu mezi nimi a filosofií.

3. Znali přirozené pravdy, z přirozeného zjevení Božího vyplývající, na kterých jako na nějakém podkladu zbudováno jest nadpřirozené zjevení Boží a které v tomto zjevení jsou zárodečně, zavinitě obsaženy. Rozeznávali přísně vědu o pravdách přirozených od vědy o pravdách nadpřirozených, ačkoli oboje často spojovali v jeden celek; teprv později pojednávali filosofií a bohovědu křesťanskou každou pro sebe netrhajíce jejich svazky vespolečné.

4. Filosofie jest jim netoliko vědou, která sama o sobě zasluhuje, aby byla pěstována, ale také přípravou nevěřících ke přijetí učení Kristova a poskytuje prostředků k spekulativnému prohloubení pravd nadpřirozených ta-

jemných, podrobenému víře nadpřirozené, která spekulaci nesmí bráti škody. Jelikož theolog spekulující musí od viry vycházeti a k víře opět se vraceti. Opakem slouží jim bohověda křesťanská za opravu výzkumů filosofických, poněvadž věty filosofické, jež odporují pravdám nadpřirozeným, úplně zajištěným, nemohou býti pravdivými; proto je opravují podle oné bohovědy, podrobují je opětnému badání filosofickému, aby jejich pravdu poznali z důvodů vnitřních, a docházejí se zdarem tohoto cíle.

5. Souvislost mezi zjevením přirozeným, o němž ve filosofii se jedná, a mezi zjevením nadpřirozeným, jež obsaženo jest v křesťanské vědě theologické, je tak úzká, že porušení jedné pravdy, buď přirozené nebo nadpřirozené, provázáno jest porušením druhé buď nadpřirozené nebo přirozené. Že neznalost nebo pohrdání nebo nepřátelství k jednomu oboru pravd škodí oboru druhému, že chybný názor o poměru oboru jednoho ke druhému působí bludy v obojím oboru. Toto porušení, tato neznalost, toto pohrdání, toto nepřátelství se stávalo a stává; proto shledáváme v dějinách filosofie vedle pravého směru filosofického mnoho směrů nepravdivých. Ovšem mezi pravým směrem, jenž jest jeden, a mezi směry nepravdivými, jichž jest mnoho, není míru, jelikož pravda se nesrovnává s nepravdou; proto byly a jsou boje, které směru pravdivému slouží ku prospěchu.

6. Co bylo na počátku ve filosofii křesťanské zavinuto, přičiněním veleduchů se rozvíjelo; proto nebyl vývoj filosofie křesťanské náhlý, nýbrž pokračoval a pokračuje po stupních; proto není divu, že některé názory některých filosofů křesťanských nebyly vždy zcela správné, zcela jasné. Čím dále se ve filosofii křesťanské badá, tím se stává pravda filosofická jasnější a úplnější, tím více na jevo vychází shoda mezi vědami zkušebními, poctivě a upřímně zkoumajícími, a filosofii, jakož i mezi zjevením přirozeným a nadpřirozeným.

Veškerá doba dějin filosofie křesťanské dělí se na tři věky: 1. od počátku křesťanství až po Karla Velikého, 2. od Karla Velikého až po Luthera, 3. od Luthera až po Lva XIII. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Hus. Spolek kat. učitelů. Klid v trafikách. Politická situace. Radikální listy. Křesť. Akademie.*)

Letos budeme tedy přece míti živější oslavu Husa. Různé ty kluby z Vršovic, Žižkova a odjinud oznamují, že oslaví „sv. mučeníka pro pravdu“. Někde dokonce budou mluvit o významu válek husitských; patrně tedy přičítají je Husovi a budou je chváliti. V naší době je konečně všecko možné, i bratrský humanism (!) i hymny husitských válek. Vždyť je to všecko švindl. Národ si jiného nepřeje, než zářavý a lživý podkuřování své historii.

„Obrana zemědělců“ bude ho též oslavovati. Zdá se to přímo slepotou, ale my se ani tomu nedivíme. Za válek husitských opouštěli sedláci svá pole, utíkali ze svých statků, prodávali je šlechtě. Je tu tedy jistě souvislost. Moderní hospodářská bída, úpadek řemesel, nedostatek a porušenost zemědělských pracovních sil nebrání nám nazývat se hrdě příslušníky doby pokroku. Liberalismus zničil blahobyt země, ale stkví se přece jako čestný štít na čele té naší uvědomělé a vzdělané buržoasie. Husitism, hlavně husitské války zničily české rolnictvo, pohrbily něco později, v době utrakvistické, demokratism český,

přece ale jsou vynášeny. Doplně. volby do představenstva úrazové pojišťovny vypadly pro nás Čechy smutně. Vlastně bychom zasloužili řádný výprask za tuto v pravdě hanebnou porážku. Ale co na tom; oslavíme Husa a husitské války; mariánská houfnice všecko rozseká. A zůstaneme vlastenci přece; vždyť budeme pálití vlastenecké hranice. Naši vůdcové budou nadšeně mluvití o české „slávě“, budou biti do klerikálů, a národ bude u vytržení. Rolník prodá rychle obilí židovi. řemeslník rychle dodá něco do židovského skladu za pakatel, a tak groš na vlasteneckou sbírku a vlastenecké pivo přece zbudé. Není to vlastenecké nadšení, jež se oslavou vzbudí? Ó, národu bude blaze, on ucítí v pažích silu palcátů a zapije své nadšení. Tedy oslavujme jen svou haubu. abychom ji neviděli ani v minulosti ani v přítomnosti. — Čas vypravoval v čísle 25., že při odhalení pomníku Husova ve Vojicích u Hořic dokázalo se, že lid věří o Husovi ty největší nesmysly, že má o něm a jeho době ty nejnesmyslnější představy. To je charakteristické, neboť ilustruje to celý ten husitský švindl. Je to důkazem, že lidu o Husovi nepodává se ani trochu historie, nýbrž že je krmen liberalními moderními frázemi o něm. Však by lid, kdyby tu dobu dobře znal na základě historie Tomkovy a Palackého, si to s oslavou rozmyslil aspoň potud, pokud není otrokem liberalistických a protestantských agitátorů. Znáť on daleko stkvělejší příklady mužné a křesťanské ctnosti. Naše kat. spolky mají již jistou moc a váhu. Dlužno se o to postarati, aby do programu přednášek byla vzata doba husitská. Palacký a Tomek k tomu stačí úplně. Ostatně bylo by lze vypracovati několik přednášek o tomto předměť a na žádost spolků je zapůjčovati. Stane se tak zajisté co nejdříve. Dlužno poučení lidu o té věci vzíti seriozně do rukou. Abychom aspoň věci se dotkli, tážeme se: Byl Hus reformátorem? umřel za pravdu? měl vlastenecké zásluhy? byl tak přísného a svatého života? Ani to ani ono. Není zajisté světcem, o němž Tomek napsal (III, 435) že do té chvíle, jak se zdá, neměl vyššího snažení, „že liboval si v pěkném oděvu, nezavrhoval stkvostných hodů v a byl náruživým hráčem v šachy“. Z pří-

sných a asketických snah Miličových a j. neměl, jak di Tomek jinde, na sobě nic, za to ale velikou pýchu a opovržení k jiným. Mravním horlitem byl z návodu a s uznáním arcibiskupa. To byla ale jen theorie, kárání, aby jini se napravili. Kdyby bylo u Husa vycházelo z apoštolského ducha a ne z jakéhosi pyšného a sektářského fanatismu, byl by auktoritě cirkve později se podrobil. Proto také nebyl oprávcem, reformátorem. Nikoho nenapravit, ale vše rozešťval. Reformace jinak se provádí. Hlavně žádal chudobu duchovenstva. Ta byla pak provedena. Ale co měla za následek? Čtete Wintrovy obrázky z doby pozděhusitské a utrakvistické, kdy každý občan rozhodoval nad farářem, kdy klerus býi žebrácký a zcela odvislý. Tak bídných poměrů, tolik bezcharakternosti, tolik přetvářky pro kousek toho chleba nikdy nebylo, jako tehdáž. Každá strana Wintrova cirkve. života obviňuje Husa, že byl původcem nejhroznějšího rozvratu života cirkevního a tím i společenského. Za pravdu Hus také neumřel. To máme zcela jiné druhy mučeníků, kterým Hus není hoden ani rozvázati řemenky u nohou. Smrt Husova není nikterakž tak slavná, cirkve kat. neměla na ní ostatně žádného podílu. Hus umřel za své bludy theologické, věroučné a vlastně byl pro ně jen řádným soudem prohlášen za kacíře; ty bludy ještě dnes za bludy jsou považovány a všeobecně za ně platí. Hus předváděl tu ostatně cizí zboží, takže ani zásluha (!) původnosti není u něho. Byl zvláštním vlastencem? Ve smyslu moderního liberalismu ne, neboť jemu byla víra nad národnost a dobrý Němec milejší než zlý bratr. (Tomek III. 441.) Pravda je ovšem, že národní otázka byla od něho a jeho druhů vtažena i do kostelů. Je li to zásluha? Národní charakter mělo Husovo snažení hlavně proto, že se ho Němci nesúčastňovali, jak di Tomek, takže vynikala působnost jen strany české. Ostatně měl Hus zajisté velikou lásku k vlasti, jen že jeho pýcha byla větší, takže vlast z něho měla nesmírné škody. Máme větší vlastence. Byl vynikajících vlastností, ale jini vynikali ještě více. To jen tak letem. Jisto je, že život, práce a hlavně výsledek prací Husových není dostatečným důvodem k zvláštnímu nějakému jeho

oslavování. Důvod leží zcela jinde. Někde ho farizejsky zakrývají, jinde zřejmě prohlašují. Je to důvod nevěry, nepřátelství k církvi, důvod agitační a p. Nejsmutnější úlohu při tom hraji noví „vlastenečtí dělníci“. Ta komedie a ten švindl je věru dle toho, že se člověku dělá špatně. Snad i oni mají Husa za hradeckého biskupa, nebo za Luthera, nebo Kalvína nebo něco podobného jako Vojičtí, kteří mu vystavěli pomník. Jak ta věc olet!

Spolek kat. učitelů rozvířil jak náleží vlny veřejného života. Kdyby někdo vzal si nevděčnou práci a sebral všechny ty potupy a hany, jakých zmíněným učitelům od jich liberalních kolegů a liberalních novin se dostalo a stále dostává byla by z toho nejen kniha, ale kniha ta svou špatností, prohaným obsahem, fanatismem vzteku svými pomluvkami byla by obrazem vzdělanosti, ušlechtilosti a svobodomyšlnosti jistých kruhů tak hrozným, že by i ministr z toho dostal strach. Pak se mnozí diví, že moderní mládež je čím dál horší! Uvedeme aspoň jediný příklad. „N. L.“ psaly do slova:

„Mezi učiteli, již se dali do nového spolku zapsati, shledáváme jednak pronocované klerikály Špačka, Jelínka, Nágla a p., jednak osoby málo známé, které patrně náhodou klerikální proud mezi ně zavál. Založením „katolického“ spolku učitelského počínají se od ostatního učitelstva separovati živlové zpátečníčtí, kteří až dosud buď nesúčastnili se spolkového života učitelského, nebo jen překáželi ostatnímu učitelstvu v domáhání se práv jeho, a práv školy moderní. Učitelstvo, ve veliké spolkové organizaci své zastoupené, nemusí tudíž litovati, že oddělili se od něho živlové nespolehliví, a může nyní s důrazem ještě větším hájiti své zájmy a zájmy školy proti nástrahám zpátečnickým, neohlížejíc se na některé ramenáře, jimž každý ráznější projev vlasý ježí. Nevidíme tudíž v nově utvořeném spolku „katolických“ učitelů žádné neštěstí, jako spíše jistou očistu stavu učitelského. Každý stav má v středu svém pochybné jednotlivce. Nelze se tudíž diviti, že jsou i ve stavu učitelském, o jehož porobu a desorganizaci jistí činitelé již mnoho ukládali. Opouštějí-li nyní tito

spolku, kam náleží. Necht' jen seskupí kolem sebe P. Střebský z Mikulovic tyto charaktery učitelské, ostatní učitelstvo nebude mu v tom překážeti a dovede již účtovat s příslušníky svého stavu, kteří dali se do služeb klerikálních, jako učinili členové „Budče“ chrudimské. Jako učinila tato jednota učitelská, měly by ostatní učitelské spolky oproti těm, již řady pokročilého učitelstva opustili, provésti všechny důsledky. Stav učitelský má ještě mnoho neukojených a naléhavých potřeb, o něž jest mu především se starati, než aby dávalo se do služeb cizích a pášlo si prsty pro cizí zájmy.“

Ptáme se, může-li býti většího utrahačství, větší denunciacce, většího fanatismu? Věru, musí to býti znamenití charakterové, kteří takovému sprostému zabijáctví vzdorují. To musí býti síla přesvědčení, která musí buditi úctu. A stále hlásí se členové noví. Skoro bychom soudili, že i u nás začíná svitati a že lámou se okovy toho židovsko liberalistického otroctví, v němž naše veřejnost tak dlouho úpěla. Jedno je divné! Strana která má svobodomyšlnost ustavičně v ústech, která nemá nic proti protestantskému a židovskému spolku učitelskému, která prohlašuje svobodu svědomí za nedotknutelnou posvátnost, tak brutálně tupí a ubíjeji muže, kteří jen svému náboženskému přesvědčení dávají výraz. Výklad dává snad onen protest učitelstva hejtmanství zábřezského proti lonskému nařízení c. k. zemské školní rady, dle něhož mají žáci škol obecných a měšťanských účastňovati se služeb Božích a jiných úkonů náboženských. Byl ovšem zamítnut, ale je charakteristický. A pak že není kat. spolků potřebí. „Neodvislé Listy“ — neodvislí patrně od lidskosti, svobodomyšlnosti a poctivosti — vyzývaly v čís. 23. přímo obce, aby odstranily učitele z obcí, kteří se podepsali na povolání ku spolku. Snad by se odporučovalo přímo je postříleti, jak to „neodvislí“ výtečníci dělali v komuně. O paedagogické výbornosti moderní paedagogiky a o tom, jak by škola bez církve brzy vypadala, dobře svědčí, že při dětské národní slavnosti ve prospěch ferialních osad, která byla v rukou moderních paedagogů, dávana Nerudova „Prodaná láska“, duchem sice

chudá, ale bohatá sprostotou. V ní představuje se na př. „Egyptský archeolog“, který zpívá kuplet o vzácných starožitnostech s příslušnými ukázkami. Archeolog ukazuje staré koště a zpívá: „To je ten ohnivý meč, kterým archanděl Gabriel vyháňel první rodiče z ráje.“ To jste měli viděti, jak ta mládež se smála a tleskala. Archanděl Gabriel nesl „expres psaní“ do Betléma, chudák prý pelichal a ztratil z křídla péro a „tu je“ (ukazuje husí brk). „Tady vidíte ten dlouhý nos, za který vodil Mojžíš židy po poušti.“ Pak ukazuje pár rozbitých perek: „To jsou perka krále Salomouna, která prošoupal, když tancoval před archou úmluvy.“ Scházel ještě Renan nebo Vereščagin. To bude škola, až bude církevní vliv odstraněn, v níž Neruda bude prvním paedagogem!

Od 15. červc. bude zaveden i v trafikách nedělní klid. Tim padá opět kus liberalismu. Za to snaží se vši moci, aby samými slavnostmi a schůzemi, divadly nedopřál lidu ani trochu oddechu a klidu, aby ho aspoň tímto způsobem udržoval ve svých zásadách životních. A daří se mu to, ač lid chudne a je téměř chorobně zpožívaný.

Politická situace je stále kritická. Němci vedou zblbsilý svůj boj proti nám a vládě dál. Jak to skončí, nikdo neví. My klesáme ve svých druhdy pevných nadějích. Katoličti Němci jsou smířlivější. Nedávno kanovník dr. Kalner v Solnohradě bránil jazyková nařízení, ukázav, že neohrožují německví v Čechách, a hájil potřebu znalosti obou zemských jazyků. Dr. Ebenhoch, vynikající vůdce kat. lidové strany, zase hájil český národ vřele a přál mu spravedlnosti národní a to ve shromáždění velmi četném. Ba i Opitz se obrátil. Jen liberálové řadí dále. Na nich je viděti, k jakému rozumovému a mravnímu barbarství liberalismus vede. Jedno je zajímavé. Schönerer a jeho zuřivá strana vydala heslo: Co Němec to protestant. Vytýkají německým katolikům nevlastenectví a vyzývají je k odpadlictví. Naši čeští liberálové zase vidí v protestantismu pravé češství. Jsou to poctivci na obou stranách! Nemalý význam má v přítomné situaci i vlastenecký čin naši šlechty z Kat. polit. jednoty. Uvádíme příslušná slova hr. Karla Schönborna do

slova: „Co se týče nyní panujících politických otázek, stojíme též na půdě našeho historického státního práva a úplné rovnoprávnosti obou národností a proto v tomto ohledu můžeme s každou českou stranou, která na těchto základech stojí, svorně spolupracovati. S tohoto stanoviska vítám s velikou radostí nyní mezi českými stranami panující svornost a utvoření nynější většiny na říšské radě, která proti všem útokům tak pevnou se ukázala a která své společné názory v adresním návrhu, přijatém všemi skupinami, jasně projevila. Aby tato sjednocenost většiny a zvláště svornost mezi českými stranami ještě dlouho potrvála ku blahu rakouské říše a naší drahé vlasti, tomu volám: Zdař Bůh!“

Kdo je tak zaslepený, aby neviděl, že nejen Rakousko, ale společnosti vůbec je třeba trochu křesťanství, úcty k spravedlnosti a právu, pravé svobodomyšlnosti, jež vanou z uvedených slov. Jaký to klid a jaká opravdovost v nich! Jak je ten lid slepý, že toho nevidí. Poctivost českých liberálů lze i z toho poznati, že o tomto prohlášení, které v jistých kruzích má přece velkou váhu, skoro se ani nezminili. Je to přece jen sežidovštělá cháska, která Schönererů není o mnoho lepší. Ale právě proto musí padnouti; zahyne svou vnitřní nízkou úrovní. Na Moravě alespoň, jak se zdá, brzy doklepeá. Tam mezi katolíky je neúmorná činnost na všech stranách.

Při letošních slavnostech Božího Těla bylo několik židů a socialistů udáno pro výtržnosti. „Radikální Listy“ — mohlo by se lépe říci neomalené listy — proto žádají, aby průvody byly zakázány. Pro tři nebo čtyři židy a několik jich otroků mají ustoupiti ty tisíce a tisíce, které se průvodů účastňují. „Radikální Listy“ přetrumfily i tu pověstnou židovskou drzost. Gratulujeme této radikální intelligenci. Prozradila zřejmě vůni svého ducha.

Křesť akademie měla svou výroční valnou hromadu. Bylo projeveno přání, aby akademie stala se skutečnou akademií umění, vědy a literatury. Rylo by to snadno. Jen ať jaou ustaveny odbory filosofický, literární, vědecký, ať jsou do nich jmenováni vynikající literáti řádnými, mladší, trochu slabší, mimořádnými členy, tak aby jich byla hodná řada, ať

se práce dávají a žádají, ať se zavedou pravidelné přednášky a rozhovory každého odboru, ať se tu sjednotí všecken vědecký, literární, umělecký život zemi koruny české, a povstane ruch, který stane se živým proudem. Ať je všady svoboda, svobodná volba, živá iniciativa, bratrství — půda je tak připravena dnes, že by to bylo divadlo až radost. Jméni je tu. Bibliotheka by se jinak umístila a rozšířila na všechny odbory, katol. čítárna byla by hotova. Co velkolepé práce by se vykonalo, co talentů probudilo, co pracovníků přivedeno by bylo k plodné práci, co dobrého by z toho vzešlo církvi a národu!

* * *

Missionář malomocných v Praze.

V Praze u sv. Ignáce dle missionář malomocných v Birmě, P. Jan Wehinger, Rakušan z rodiny německofrancouzské. Je to mladý kněz, tak něco přes 30 let starý, menší ale silný, krásný muž, jemuž zbožnost též z očí hledí. V Birmě, kde je 30.000 malomocných, založil pro ubohé ty opuštěnce ústav, který je ošetřuje. To budilo ovšem sensaci, neboť divoši birmští nemají o křesť. lásce k bližnímu ni potuchy. Malomocný je u nich vyvrhelem takovým, že i mezi otcem a dítkami přestávají v případě této nemoci všechny svazky. P. Wehinger patří ku kongregaci pařížské pro externí missie, mezi malomocnými byl tři léta a nyní opět s několika pomocníky a pomocnicemi tam se vrací. Ovšem že pracuje též na obrácení pohanů birmských ku křesťanství. Dělá to jako Kristus Pán, který nejdříve malomocné uzdravoval, a ti pak uvěřili. To se děje i v Birmě. Kdo chce si o celé věci učiniti pěkný pojem, kup si knížku téhož, opatřenou četnými vyobrazeními. Má název: Tři léta mezi malomocnými. Pošli almužnu k otcům jesuitům u sv.

Ignáce a oni ti ji pošlou. Dočteš se znamenitých věcí a u jiných způsobíš úctu a lásku k církvi, v níž takový duch apoštolský vane. Mně při čtení jejím napadlo, že snad mnozí z těchto pohanů jsou lepší než naši moderní křtění a nekřtění židopohané. Onen Saya-Mia, o němž tu vypravováno, vzbuzuje skutečně úctu. Pochybují že by nejheroičtější skutek lásky dovedl něco jen podobného, jen spravedlivé uznání vzbuditi u mnohých mezi námi. Příteli, pošli almužnu pro malomocné, ta radost, kterou ti knížečka způsobí, stojí za to.

Drobnosti.

Matka bolestná krotí bolesti.

Vznešenější lidé, kteří nejsou živě náboženstvím a věrou proniknutí a celé srdce své na věci pozemské obrací, stávají se často, potká-li je nějaká, velká, časná ztráta, ve svém bolu nevázanými, ano šilenými. Tak bylo i jedné paní, která ztratila smrti své jediné dítě. — Nic nemohlo na světě srdce její utišiti. Bolest její v šilenost propukla. Jako pomatená běhala po komnatách svého zámku, aniž by s někým mluvila. Tu ji napadla myšlenka, aby si dala malovat obraz svého dítěte. Myslelo se, že snad se tím její bolest umění, ač jiní namítali, že se může ještě zvětšiti. — A co učinil malíř? Sleduje hnutí svého srdce zhotovil dva obrazy stejné velikosti, jeden představoval syna od matky bolestně oplakávaného a druhý bolestnou Matku Boží. Pod tím obrazem byla slova: Ona více ztratila, než ty! — Při pohledu na obraz svého syna padla matka do mdlob; když z nich se probírala, pohlédla na obraz Matky Boží. Dlouho ho pozorovala, potom povstala — plakala, modlila se — a od té chvíle našla útěchu.

V. D.

Obsah „Obrany“ :

České státní právo. — k. (Pokračování) — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897. — jt. (Pokračování) — Moderní lichotníci. — s. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. Fr. Žák. — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kámeš. — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) Různé zprávy.

Předplatné budíž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 7.

I M O R T E L K Y.

(Za listem knihy.)

Čtu o jaru, jak blíží už se svěží
s fialky vůní, zvučnou drozda písni
jak paprskem už teplým zemi něží,
že prohřívá i to, co v srdci tisní;
čtu z chaloupek jak běží houfek děti
na smaragdové zav nutou stráň —
jak pupenců už na každé je sněti . . .
A slasti touhou nemohu dál číst. —
Kéž jaro už tu! Jak se těším naň!
Obrátím list:

Hle! Imortelek mám tu kvítky prosté
tak uloženy od lonského roku; —
co vzpomínek mi s nimi v duši roste!
Zřím zahrádku při stoky mírném toku,
kde imortelek plno na záhoně
tam rozkvétalo bílých červených —
jak každým dnem, když slunko bylo v skloně
zem sledním něhy třpytem libajíc
mně prostota těch kvítků půvabných
poutala víc.

A když pak země slunka nad západem
jak nad zaniklou láskou rosou lkala,
když luh zavanul večerním už chladem —
mně v duši věštba imortelek plála:
že znova zítra slunko v září vstane
a znova něhou lásky bude hřát! . . .
že slza, která dnes nám v rmutu kare,
se z Boží moci změní v štěstí svit . . .
Ó imortelky! květ váš tolikrát
mi téchu skyt!

Já věřím ráda! Věřím v příchod Vesny
a v kouzlo věřím, jímž je — „Vzkříšení.“
já věřím v čisté lásky úsměv plesný,
jenž chmůru každou v radost promění.
Já věřím v pravou, nesmrtelnou duši — —
proč věřit nemám v slast tu největší?
vždyť z přírody to rozum náš už tuší,
a vše nás tady o tom přesvědčí! —
Ó nesmrtelnost! Nový zaplá vznět . . .
a s novým jarem nové blaho v svět!

— — — — —
Jak ráda mám těch imortelek květ!

K. VESELÁ.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Řekněme několik slov o účelu divadla. Mohl by býti ten nejvznešenější. Když starořecké divadlo hlásalo nejvznešenější pravdy náboženské, jež důmyslných řeckých filosofů vyhloubal, když tyto pravdy nejlepších svých mužů umělým slovem vštěpovalo všemu lidu, když před zraky diváků předvádělo dávné báje vlasti, činy a osudy znamenitých reků, když do žil svého národa lilo oheň nadšení pro dobro, ctnost a krásu, když učilo bázni a úctě k bohům, spravedlnosti, lásce k vlasti, když těšilo, síliilo, bavilo, když výtvořily dokonalé estetické krásy vzdělávalo srdce a cit: bylo starořecké divadlo ústavem vznešeným, krásným, veskrze chvályhodným. V síních jeho vzděláván byl národ v nejlepším smyslu slova. Když pak v pozdní době římské divadlo stalo se cirkem, v němž diváci krví a boji se rozčilovali až k zběsilosti, když stalo se místem, v němž smyslnost drážděna až k omdlení a křečím, fantasmie napínána až k chorobě, v němž báje o bozích, druhdy svaté, staly se zamílovaným předmětem skeptických komedií, domácí skandály nejvítanější pikanterií, skleslo divadlo nejen na stupeň ústavu zábavního, ale bylo obrazem nejhlubšího poklesnutí veškeré společnosti, spolupůsobující co nejvydatněji k úplnému jejímu pádu a rozvratu.

A tak divadlo bývá skutečně obrazem společnosti, obrazem jejích snah, proudů, které jí vládou, názorů, jimž hovoří. Při tom buď může veřejným a modním míněním hovět, nebo na základě modernosti snažiti se ustavičně výše a výše. Divadlo sloužící křesťanům, mělo by ovšem sledovati i vznešené cíle křesťanství, vedouc k nim lid. Ale mimo některé zásady, jež veškerá vzdělaná společnost z křesťanství přijala za svůj majetek, aspoň theoreticky se k nim přiznávají. jako na př. některé humanitní jeho stránky, jest moderní divadlo bezkonfessijní, řídící se, či vlastně neřídící, nýbrž jen pěstující vše, co moderním světem hýbe. Nemá tedy onoho vznešeného cíle, jaký mělo na př. divadlo starořecké. Ale nazýváme moderní divadlo už dobrým nebo aspoň ne špatným, kdy v ohledě náboženském křesťanství jako nauce hrubě neodporuje a neuráží křesťanských zásad mravních. Pěstující některé dobré ideje, jako lásku k vlasti, trestnost zlých činů, řešící nutné otázky společenské ve smyslu pokroku, ochotně bývá od nás vřadováno mezi ústavy, které snaží se výše a výše, které, ač obrazem jsouce doby, přece mají nebo míti chtějí cílem a účelem pokrok k lepšímu.

Jaké stanovisko zaujímá naše Národní divadlo, ukáže teprve průběh a výsledek našich procházek. Poněvadž ale jest podnikem národním, ne nahodile, ne jako soukromý podnik výdělkový k životu povstalým, nýbrž za určitých cílů a snah postaveným, poněvadž v tom smyslu klade národu, jemuž považuje se býti zodpovědným, ročně své účty, není zajisté zbytečnou a předčasnou otázkou, jaký účel vytklo si Národní divadlo samo hned předem. Dostalo-li mu, ukáže ovšem opět teprve výsledek přítomné studie. O účelu Národního divadla mluví roční jeho zprávy, podávající zároveň krátce osudy ústavu. Z nich chceme tedy nejprve účel, jež tu Národnímu divadlu vytčen, a pak i osudy jeho krátce vylíčiti. Zabýváme se ovšem jen dramaturgií.

Národní divadlo vytklo si svůj cíl.

Tak v prvé řadě chce pěstovati domácí produkci dramatickou. Dostálo-li tu úkolu, můžeme zodpověděti hned na základě výročních zpráv prvních třinácti let 1884—1896. Skutečně dlužno vyznati, že počet původních her českých jest větší nežli počet her přeložených z kteréhokoli jiného jazyka. Vizme přehled, který sestavujeme dle let, aby i jiné momenty byly z něho patrný.

Rok 1884:

1.	Spisovatel: K. Adámek.	Kus: Salomena.	Počet představení 7.
2.	" Em. Bozděch.	" Z doby kotillonů.	" 2.
"	" "	" Světa pán v županu.	" 3.
"	" "	" Zkouška státníkova.	" 9.
3.	" Fr. V. Jeřábek.	" Syn člověka.	" 4.
"	" "	" Závist.	" 4.
4.	" V. Klicpera.	" Rohovín čtverrohý.	" 4.
"	" "	" Veselohra na mostě.	" 2.
5.	" J. J. Kolár.	" Magelona.	" 1.
"	" "	" Královna Barbora.	" 9.
"	" "	" Pražský žid.	" 2.
"	" "	" Umrličí hlava.	" 4.
6.	" Kukla	" Anatomové.	" 2.
7.	" G. Pflieger Moravský.	" Telegram.	" 3.
8.	" K. Pippich.	" Z české domácnosti.	" 1.
"	" "	" Ve veřejném životě.	" 7.
9.	" A. H. Sokol.	" Starý vlastenec.	" 1.
10.	" L. Stroupežnický.	" Zvíkovský rarášek.	" 10.
"	" "	" Triumfy vědy.	" 1.
11.	" F. F. Šamberk.	" Jos. Kaj. Tyl.	" 1.
"	" "	" Jedenácté přikázání.	" 1.
12.	" F. A. Šubrt	" Probuzenci.	" 12.
13.	" J. K. Tyl.	" Paličova dcera.	" 6.
14.	" V. Vlček.	" Eliška Přemyslovna.	" 1.
"	" "	" Lipany.	" 1.
15.	" Jar. Vrchlický	" Smrt Odyssea.	" 1.
"	" "	" V sudě Diogena.	" 5.
"	" "	" Noc na Karlštejně	" 10.
16.	" Jul. Žeyer	" Sulamit.	" 2.
17.	" "	" O kupci a nevěrné jeho ženě	" 2.

Od 17 českých spisovatelů dáváno r. 1884 celkem 31 původních her 118krát. Ze všech ostatních literatur hráno cizích her 21 a to 120krát. Repertoir domácí měl značnou převahu. Bozděch (14), Kolár (16), Stroupežnický (11), Šubrt (12), Vrchlický (16) dávání nejvíce. Nejčastěji: Probuzenci (12), Zvík. rarášek (10), Noc na Karlštejně (10), Zkouška státníkova (9), Královna Barbora (9).

Roku 1885:

1.	Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Z doby kotillonů.	Počet předst. 3.
"	" "	" Světa pán v županu.	" 2.
"	" "	" Zkouška státníkova.	" 2.
2. (18.)	" J. Durdík	" Karthaginka.	" 2.
3. (19.)	" Vítězslav Hálek.	" Závist z Falkenštejna.	" 4 (n.)
4.	" Fr. Jeřábek.	" Služebník svého pána.	" 4.
5.	" N. K. Klicpera.	" Rohovín čtverrohý.	" 2.
6.	" J. J. Kolár.	" Královna Barbora.	" 1.
"	" "	" Pražský žid.	" 4.

7.	Spisovatel: K. Pippich.	Kus: Ve veřejném životě.	Počet předst. 4.
8. (20.)	" Fr. Ruth.	" Sestřenka.	" 5 (n.)
9.	" Lad Stroupežnický.	" Velký sen.	" 6 (n.)
	" "	" Paní mincmistrová.	" 11 (n.)
	" "	" Zvíkovský rarášek.	" 4.
	" "	" Pan Měsíček, obchodník.	" 2 (n.)
10.	" J K Tyl.	" Strakonický Dudák.	" 21 (n.)
	" "	" Paličova dcera.	" 2.
11.	" Jar. Vrchlický	" Julian Apostata.	" 3 (n.)
	" "	" Noc na Karlštejně.	" 2.

Od jedenácti domácích spisovatelů hráno 19 českých kusů 84krát. Z cizích literatur dáváno 38 her 136krát. Porovnání je vzhledem k roku minulému méně příznivé. Vysvětluje se snad úbytkem prvního ideálně-vlasteneckého nadšení. Nových českých kusů přibýlo 7 a dávány 52krát, nejčastěji Strakonický dudák (21), Paní mincmistrová (11). Nových spisovatelů 3., nebylo zastoupeno z roku minulého 6 spisovatelů. Nejvíce večerů měl Bozděch (7), Stroupežnický (23), Tyl (23). Nejčastěji dávané hry byly dosud vůbec: Strakonický dudák (21), Zvíkovský rarášek (14), Probuzenci (12), Noc na Karlštejně (12). Ve veřejném životě (11). Za důvod menší produkce české udává ředitel (II. rok 9) menší literární produkci českou, materiální ohledy — t. j. menší přízeň obecnstva k českým hrám. Za obě léta dáváno od 20 českých spisovatelů 50 kusů 202krát.

Rok 1886:

1.	Spisovatel: B. Adámek.	Kus: Salomena.	Počet představení 1.
2.	" E. Bozděch.	" Zkouška státníková.	" 1.
	" "	" Z doby kotillonů.	" 1.
	" "	" Světa pán v županu.	" 1.
3.	" Fr. V. Jeřábek.	" Cesty veřejného mínění.	" 4. (n.)
4.	" V. K. Klicpera.	" Rohovin čtverrohý.	" 2.
	" "	" Divotvorný klobouk.	" 2. (n.)
5.	" J. J. Kolár.	" Královna Barbora	" 1.
	" "	" Magelona.	" 2.
	" "	" Smiřičti.	" 2. (n.)
	" "	" Primator.	" 5. (n.)
6.	" O. Pinkas (21.).	" Nerovné manželství.	" 2.
7.	" Fr. Ruth.	" Sestřenka.	" 1.
	" "	" Bouře v zátíší.	" 2. (n.)
8.	" L. Stroupežnický.	" Zvíkovský rarášek.	" 4.
	" "	" Paní mincmistrová.	" 3.
	" "	" Krištof Kolumbus.	" 15. (n.)
	" "	" Velký sen.	" 2. (n.)
8.	" J. Šamberk.	" J. K. Tyl.	" 2.
	" "	" Era Kubánkova	" 6. (n.)
10.	" F. A. Šubert.	" Probuzenci.	" 1.
11.	" J. K. Tyl.	" Strakon. dudák.	" 8.
12.	" J. Vrchlický.	" Noc na Karlštejně.	" 5.
	" "	" K životu.	" 6. (n.)
	" "	" Rabínská moudrost.	" 7. (n.)
	" "	" Exulanti.	" 7. (n.)
13.	" Jul. Zeyer.	" Legenda z Erinu.	" 4. (n.)

Celkem hráno od 13 českých spisovatelů 27 kusů 95krát. Mezi spisovatele přibyl toliko jeden nový, nově dáváno 12 kusů 62krát; měly tedy novinky značnou převahu, aspoň novinky, pokud se týče Nár. Divadla. Z cizí literatury dáváno 34 kusů od 23 spisovatelů 113krát. Lze tedy říci, že co

se týče „nové“ produkce, byl rok 1886 příznivý, vzhledem k cizojazyčné produkci měla cizina převahu; francouzské večery stály s českými skoro na rovní, totiž 91 franc. proti 95 českým. Nově přibyly kusy z německé literatury, dosud neprávem a malicherně vyloučené. Ze spisovatelů nejvíce večerů měl Vrchlický (25), pak Lad. Stroupežnický (24), Kolár (10). Nejčastěji hraným kusem byl letos Krištof Kolumbus (15, výpravný kus), Exulanti (7) a Rabínská moudrost (7). (Zde viděti vliv časových proudů.) Nejvíce večerů měli dosud za tři léta Stroupežnický (58) Vrchlický (46), Kolár (31), Bozděch (24). Nejvíce hranými kusy byly dosud Strakonický dudák (29), Zvík. rarášek (18), Noc na Karlštejně (17).

Rok 1887.

1. Spisovatel:	B. Adámek.	Kus:	Hralt.	Počet předst.	3 (n.)
2.	"	Em. Bozděch.	"	Zkouška státníkova.	" 1.
"	"	"	"	Z doby kotillonů.	" 1.
3.	"	Fr. V. Jeřábek.	"	Závisť.	" 2.
4.	"	V. K. Klicpera.	"	Rohovin čtverrohý	" 2.
"	"	"	"	Divotvorný klobouk.	" 1.
5.	"	J. J. Kolár.	"	Pražský žid.	" 2.
6.	"	Fr. Ruth.	"	Šlechetníci.	" 5 (n.)
7. (22.)	"	J. Souček.	"	Kterak sláva omrzí.	" 2.
8.	"	Lad. Stroupežnický.	"	V panském čeledníku.	" 5 (n.)
"	"	"	"	Zvíkovský rarášek.	" 1.
"	"	"	"	Paní mincmistrová.	" 1.
"	"	"	"	Naši furianti.	" 6 (n.)
"	"	"	"	Krištof Kolumbus.	" 2.
"	"	"	"	Sírotčí peníze.	" 2 (n.)
9.	"	Fr. F. Šamberk.	"	Jos. K. Tyl.	" 1.
"	"	"	"	Jedenácté přikázání.	" 3.
10. (23.)	"	Jos. Štolba.	"	Vodní družstvo.	" 14 (n.)
"	"	"	"	All right.	" 6 (n.)
11.	"	F. A. Schubert.	"	Jan Výrava.	" 12 (n.)
"	"	"	"	Probuzení.	" 3.
12.	"	J. K. Tyl.	"	Strakonický dudák.	" 4.
"	"	"	"	Jirákovo vidění.	" 19 (n.)
13.	"	Jar. Vrchlický.	"	Exulanti.	" 1.
"	"	"	"	V sudě Diogena.	" 2 (n.)
"	"	"	"	Pomsta Kattulova.	" 5 (n.)
"	"	"	"	Soud lásky.	" 5 (n.)
"	"	"	"	K životu.	" 1.
"	"	"	"	Nad propastí.	" 3 (n.)
14.	"	Jul. Zeyer.	"	Libušin hněv.	" 3 (n.)

Od 14 česk. spisovatelů hráno r. 1896—7 celkem 30 kusů 118krát. Z cizích literatur dáváno 32 her 102krát od 25 spisovatelů. Počet českých večerů byl větší cizích, počet kusů skoro stejný. Stálé stesky, tenkrát ve veřejnosti tvrdošijně panující na zanedbávání české tvorby nebyly tudíž v tomto roce více oprávněny. Že by ideálem Nár. Divadla bylo, jak tu a tam se pravilo, pěstovati jen domácí tvorbu dramatickou při nedostatku druhého velkého divadla, sotva lze přisvědčiti. Tento požadavek bude lze uskutečniti, až bude Velká Praha míti druhého velkého divadla, pak bude oprávněný a na výsost potřebný a spravedlivý. Dokud stává jen jedno divadlo, musí na něm býti hraný i vynikající kusy cizí.

K dramatickým spisovatelům přibyli toho roku dva noví. Celkem dosud dávány práce od 23 spisovatelův. Toho roku dominoval Nár. Divadlu Lad.

Stroupežnický se 6 kusy a 17 večery, Jar. Vrchlický se 6 kusy a 17 večery. Novinek bylo 14 a měly 90 večerů, což znamená velkolepý úspěch českých novinek, tenkrát skoro vesměs původních nových prací. Nejvíce večerů měly toho roku kusy Jiříkovo vidění (19), Vodní družstvo (14), Jan Výrava (12). Po první čtyři léta měli nejvíce večerů Stroupežnický (75), Vrchlický (63), Tyl (60), Kolár (33), Šubert (28). Nejčastěji dávanými hrami byly dosud Strakonický dudák (33), Zvíkovský rarášek (19), Jiříkovo vidění (19), Vodní družstvo (14). Tolik novinek přivedlo jistou nepravidelnost a ovšem též zanedbání starších kusů. Veselohry lehčího druhu a frašky slavily téhož roku (částečně už minulý rok) slavný svůj vjezd. Zde té věci neprobíráme, spokojíme se více jen statistikou divadelní.

Sedmero hlavních hříchů.

Studie bojů a vítězství Církve.

Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš.

(Pokračování.)

6. Závist. (1793.)

Byl večer 21. ledna 1793. Něco velikého dělo se právě v nebesích, něco hrozného stalo se na zemi.

V nebesích duši mučenika přiváděli andělé ku Králi mučovníků, a Ježíš vítěznou pravici svou třímaje obraz kříže toho, jímž vykoupil svět, připojil ku sv. Jindřichovi, sv. Ferdinandovi a sv. Ludvíkovi krále Ludvíka, toho jména šestnáctého, na němž právě na zemi spáchána byla právní vražda.

Tento večer v Paříži byl mrazivě černý a smutný. Několik chodců kmitlo se ulicemi jako stíny. Náměstí Revoluce bylo pusté; popraviště, na něž padla velebnost hlavy královské, bylo odstraněno a až do zítřka skryto těm divným zrakům, kteréž o něco později měly těšiti se stálému divadlu tohoto potupného stroje.

Místo, na němž stálo popraviště, zdálo se již býti zcela rudým, rudým krví královskou, krví šlechtickou, krví kněžskou, co jí zde již prolito a ještě mělo prolito býti.

Tři mladíci sešli se na tomto místě, jehož skvrny nikdy nemohou smyty býti ani největšími proudy vody. Mluvili spolu potichu, ač byli zde sami; ale za této doby obecného udavačství báli se lidé, jako za časů Neronových, aby i bytosti neživé nepočaly mluvit a nestaly se udavači.

Tito tři jinochové ostatně mluvili, co přísně bylo jedinou a nerozdílnou republikou francouzskou zakázáno: oni se modlili. Zločin, hoden trestu, kterým ráno „národ“ potrestal svého krále, který se modlil!

Když dokončili poslední veršik žalmu De profundis a pronesli přání, aby světlo věčné v nebesích svítilo královské oběti, zaslechli pojednou hovor více hlasů.

Bylo to několik mužů z lidu, vzhledu divokého a vražednického, kteří se strany k nim se blížili. Lidé tito zastavili se nedaleko tří křesťanů na samém místě guillotiny. A hle, co mluvil:

„Bratři a přátelé,“ pravil první, „chtěje mluvit k vám, nemohu si přátí vznešenějšího řečníště, než jest tato dlažba, červenající se právě krví posledního tyрана. Dospěl jsem, anebo spíše dospěli jsme, k cíli svých tužeb. Hle, již brzo bude tomu třicet let, co hryzl jsem svou uzdu; třicet let žíznil jsem po panování: budu již panovati, panuji. Jsem synem rolníka; otec můj roz-

„Chodil se míti ze mne právníka, advokáta. Sotva že jsem do města vstoupil, již zakoušel jsem muka nevyhladitelné žárlivosti oproti mocným tohoto světa. Pohled na privileje nedal mi spáti, a privilegovaní byli všude. Kněžstvo mělo své výsady: vyhlásil jsem válku kněžím; šlechta měla své výsady: smrt šlechtě; král měl své výsady: a proto nenáviděl králi. Sotva jsem spatřil někoho z těch nestydatých privilegovaných jíti kolem sebe, již jsem v té chvíli zbledl a se třásl; závist sídlila v srdci mém jako červ v ovoci. Chtěl jsem je znivelovati, srovnati všechny stavy sociální, srovnal jsem je. Není více privilegovaných, již vládnouti bude rovnost.“

„Jaká rovnost?“ ptal se druhý.

„Rovnost před zákonem. Není více kněžstva, není více šlechty, není krále. Jsou jen občané, všickni svobodní, všickni bratři, všickni si rovni. Nejsem více závistivým.“

„Jsi hodně šťasten,“ odvětil druhý. „Krásná věc v pravdě ta tvá závist a panského dostalo se jí zadostučinění! Já raději něco jiného. Já také jsem bryzen rakovinou nevléčitelné závisti; ale já aspoň nejsem závistivým pro nic za nic. Já blednu při pohledu na peníze; já se třesu nenávistí při pohledu na boháče, ať jest šlechtic, ať jest kněz anebo měšťák. Bohatství zaviňuje zločin mé závisti: bohatství jest pánem světa. Vysměju se tvé rovnosti před zákonem: já pracuji o něco jiného, mým přáním jest rovnost statků, aby žádný nebyl lépe oblečen, ani lépe nejedl, ani lépe nebydlil než já. Tvůj úkol jest dokonán. ubohý závistníku; tvoje nivelování jest skončeno: moje nastává. Ale přísahám při krvi, která zde vytekla, poteče hodně mnoho proudů krve na tomto náměstí i jinde, než já dílo své dokonám.“

„A až ty je dokonáš,“ pravil třetí, „pak začnu já.“

„Čeho pak můžeš ještě dobytí po dosažení rovnosti?“

„A po bohatství?“

„Co zbývá? Všecko. Tvoje rovnost statků mně nepostačuje: chci rovnost štěstí, rovnost požitků. Nuže, rovnosti této překáží něco, o čem nemluvíš, že bys to potlačiti chtěl: a to jest rodina. V rodině býváš postižen a trápen smrtí anebo vzdáleností těch, které nejvíce miluješ. Nepotlačíš-li manželství, tu i žárlivost může nás stihnouti, proti ní tvoje rovnost jest příliš slabou zbraní. Krása, duch, to jsou jiné nerovnosti kterých nepotlačuješ a které dávají jistým privilegovaným jistá práva na lásku jejich sester aneb na úctu jejich bratří, jichž ohyzdní nikdy nedosáhnou. Potřebí vše nivelovati také s této stránky: a to srovnám já.“

„Ale jak?“

„Potlačím rodinu, která jest pravým zřídlem všeho zla a všech nerovností. Státem dám vychovávat všechny děti; ode dne jejich narození, vzdáleny jsouce od svých matek, nikdy jich nepoznají. Každý bude potom ustanoven k tomu zaměstnání, které nejlépe bude odpovídati jeho vlohám: některý bude ševcem, jiný krejčím, jiný kuchařem, a výrobky všechny náležitosti budou státu, který je rozdělovati bude s přísnou stejnoměrností. Každý dostane v stejnou hodinu stejný díl z kuchyně, z literatury, z hudby, stejnou porci blaha . . . Zkrátka, nebude zármutku, smrti, ani odloučení bolestného, poněvadž nebude žádného spojení; nebude žádného spojení; nebude privilegovaných ani krásou ani duchem; rovnost dokonalá ve všech požitcích. A potom, ale jen potom nebudu více závistivým.“

„Kéž bohové tě vyslyší, bratře,“ pravil ten, jenž mluvil první.

„Není více žádných bohů,“ podotknul druhý.

„Každým způsobem,“ odvětil třetí, „z tohoto popravistiště, z tohoto místa, na němž stojíme, vzejde veliký pokrok, o němž sníme. Popravistiště Ludvíka Capeta jest kolébkou budoucí rovnosti; ono bude hrobem závisti.“

Potom naši tři křesťané rozpředli tento rozhovor:

„Vidíte to,“ pravil jeden z nich. „Tu jsou tři žádostivosti, které připravují světu blízkou pohromu: žádost panování, žádost bohatství, žádost požitku.“

„Nepostačí omeziti se,“ pravil druhý, „na pouhé toho konstatování, potřebí proti nim bojovati. A když místo toto má býti východiskem, z něhož rozletí se Zlo k dobytí světa, učiníme je východiskem. z něhož vyjde Dobro k opětnému dobytí světa, aneb ku zabrání, aby zlem dobyt nebyl.“

„Ale jak zvítězíme?“ pravil třetí.

„My všechny tyto hanebné žádosti přemůžeme jejich protivami,“ odvětil první. „Žádost panování přemůžeme dobrovolným otroctvím, učiníme se služebníky, otroky chudých, slabých, maličkých. Ode dneška zasvěcují se této rozkošné a spasitelné službě, a sním o řádu laickém, který by se jí jako já věnoval.“

„Co se týká žádosti bohatství, již dávno Pán náš naučil nás znáti prostředek, jak její úsilí zmařit; postačí, abychom se učinili právě tak chudými, jak zlí snaží se bohatými se státi, a abychom milovali svatou chudobu jako boháči milují své zlato, jako závistníci po něm touží.“

„Já se nabízím,“ pravil druhý, „učiniti pokus o přemožení démona bohatství. Zítra rozdám chudým všechno jmění své; odejdu do Italie a tam vstoupím do nejhudšího řádu, který tam naleznu. Budu tak ujištěn, že miluji aspoň trochu „svou paní Chudobu“, jak říkával sv. František z Assisi.“

„Ale zbývá přemoci,“ pravil první, „žádost požitků. Není to nepřítel méně nebezpečný.“

„Aspoň,“ zvolal třetí, „bojovati chci proti ní, a znám tajemství, jak ji přemoci.“

„A to jest?“

„To jest kříž. Kdo chce sám sebe ukřižovati, po příkladu Spasitele Ježíše Krista, tomu vyhrazeno jest vítězství nad krutou žízni po rozkoši. V tomto velkém boji, jež podnikáme, dobrovolné utrpení dechem svým shasí žádost rozkoši, tak jako dobrovolná chudoba překoná žádost bohatství, a dobrovolná služebnost zmaří žádost panování. Ja zítra vstoupím k Trapistům a sestra má též chvilu vstoupí ku Karmelitkám.“

Rozešli se. Od té doby uplynulo sedmdesáté let: zvítězili naši tři hrdinové? Nevím; ale bojovali boj veliký, a má-li Závist v těchto svých třech fásích, v nichž vystupuje jako žádost panování, bohatství a rozkoš, býti přemožena, stane se tak jistě skrze ty, kdož zvolili dobrovolnou službu bédám lidským, dobrovolnou chudobu a těmi, kdož na Kalvarii, kterou sami si zvolili, nesou ověnceni korunu trnovou, dobrovolně těžký kříž, skropený jejich vlastní krví . . .

(Pokr.)

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

„A já to musím voziti o sobě do světa,“ naříkal. „Kdybych se nechtěl připraviti o službu, rozsekal bych ty jeho „Dřímaloovské Listy“, které nikdo nechce a co den jich přijde batík zpět.“

Toho dne nepřišel redaktor ani na střelnici a o ničem se zde nepovídalo než o zklamání, jaké všem Chudý způsobil.

„Já to věděl, že se ani slovem nezmíní,“ řekl starší kaplan Šámal.

„A ani by se to nehodilo,“ dotvrzoval děkan. „Nezmínil jsem se mu o tom, však páter Chudý má při svém mládí rozum a zkušenost.“

„Sloupenský by byl snadno vyplnil druhé číslo svých novin,“ mínil kdosi.

„No, mnoho exemplářů tisknouti nemusí,“ usmál se pošt mistr, „Mnoho se toho se všech stran vrací a v městě také nepochodí.“

„Budé uživati ráznějších prostředků k rozšíření listu a vymáhání peněz,“ poznamenal kaplan.

„Snad nepůjde s revolverem proti našim životům?“ namítal Houžvička.

„Proti životům snad ne, ale proti cti.“

VII. Notářská oprava.

Notář Houžvička seděl ve své kanceláři a tři péra pronikavě skřípala. Bylo mnoho práce. Co den se dostavila svatba, asi dva židi prováděli v okolí parcelaci, lidé se navzájem žalovali a Houžvička co den byl u stání.

„Dále!“ zvolal notář, když bylo po druhé na dveře zaklepáno. „A to jsou k nám hosté!“ vesele vyskočil, spatřiv na prahu kaplana Chudého.

„Přicházím požádat pana notáře —“

„Není libo do mého buroa?“ ukázal Houžvička na dveře, vedoucí do sousedního pokoje.

„Nerad bych pana notáře vytrhoval z práce,“ řekl kaplan. „Chci poslati „Dřímalo vským Listům“ opravu a žádám vás, abyste to udělal cestou úřední. Jinak by ji pan Sloupenský neuvěřejnil.“

„Milerád, velebníčku,“ vece notář. „Máte dobře, že se bráníte. Jinak to nejde. Snad jste si už označil body, které chcete odvolat?“

Kaplan vyndal výstřížek z novin a dle něho vyhotovenou opravu.

Notář si nasadil cvikr a pozorně četl. Chudý zatím vyměnil pološeptem několik slov s členy kanceláře, které dobře znal.

„Výborně! Jinak to nemůžeme podati,“ mluvil sám pro sebe notář; není pravda, není pravda. Tak, tak. Velebný pán se už v takových paragrafech zná?“ obrátil se posléze Houžvička ke kaplanovi.

„Posud jsem se s nikým nepotýkal v novinách,“ odpověděl Chudý; „jsem jenom theoreticky v tom ohledu vzdělán a zde, jak se mně zdá, bude výborná škola praktická. Ale od svých zásad neustoupim, ani kdyby mne sebe více pronásledovali. Nelekám se boje a nedám se snad na útěk před takovými papírovými bouchačkami.“

„Máte pravdu, velebný pane,“ přisvědčoval notář. „Svou čest jest povinen každý chrániti zákonitými prostředky. Já jsem vám vždycky k službám.“

Hovořili o tom a onom, kaplan zaplatil a poroučel se.

„Ale takhle jsme ještě nedoučtovali,“ řekl sám pro sebe na ulici. Musil jíti kolem papírníkova krámu. Pozornost jeho vzbudil dav dětí, stojících u skleněných dveří a hlasitě se smějících. Co pak se to tam ukazuje? Pustil se v tu stranu. Děti se rozprášily a u dveří zůstali jenom dva učenící, kteří se už nemusili báti a byli samotni. Pozdravili a četli dále.

Sloupenský za příkladem jiných papírníků vyvěšoval za sklem jako lákadlo pestré obrázky s textem, pravidelně žertovným a až hrůza nesprávným, nemotorně z němčiny přeloženým.

Tentokrát zde byl obraz zcela neslušný a text frivolní.

„Tedy tak!“ řekl u sebe kaplan. „To se postaráme, aby odtud mládež nákazů nebrala.“

Rovnou šel na radnici, vyhledal pana purkmistra a sdělil mu, co viděl.

„To se musí přetrhnutí,“ řekl měšťanosta a za chvíli šel policajt k papírníkovi.

Zde se odehrál malý výstup a strážník bez ohledu obraz skonfiskoval.

Sloupenský v tom okamžiku vyvěsil nový, ale marně čekal, že si přijdou žáci koupit papíru nebo tužek. Poznal, že mají ze školy zákaz, a aby si nekazil obchod, necudné obrazy odstranil.

Druhé číslo „Dřímalo vských Listů“ nedalo na sebe dlouho čekati. Všichni se na ně vrhli, čekajíce, jak v něm zase kaplan Chudý dostává, ale podivili se.

Macháš si vyndal jedno číslo z pásky na poště. Bylo určeno pro učitel vský sbor ve Lhotě, kam docházel posel dvakráte za týden. Técht o vzdálených.

vesnic všechny noviny se pročitaly v městě, zatím co posel přišel, a mnohdy ani do pravých pásek nepřišli. Tak se stalo, že farní úřad dostal „Školský obzor“ nebo „Učitelské Noviny“, do školy dodán „Čech“ nebo „Večerní Noviny“, starostovi zaslány „Červánky“ a spolek socialistů obdržel „Úřední věstník“.

Macháň hned hledal dopisy. Zase zde byl jeden „Z Dřimalova“, ale zněl s malými změnami jako ten první.

„Na základě státního zákona § 19 jsme nuceni uveřejnit na témže místě a tímže písmem tuto úřední opravu:

„Není pravda, že byl dosazen na tučné beneficium v Dřimalově Karel Chudý. Ten jest pouze kaplanem a má 350 zl. ročně.“

„Není pravda, že si hraje na velikého pána a není pravda, že si myslí, jakoby byl první osobou v městě a všechno se musí v místě dle jeho hudby otáčeti. Kaplan Chudý musil voliti ve třetím sboru a nehraje na žádný hudební nástroj.“

„Není pravda, že si hraje ve škole na despotu.“

„Není pravda, že při jeho kázání v kostele mnohým studem zahoří tváře. Minulou neděli někteří při kázání velice horlivě dávali pozor.“

„Není pravda, že se po městském kursu prochází jako nějaký abbé . . . .“

„Není pravda, že nedovoleným způsobem rozprodává a půjčuje klerikální plátky. Má k tomu povolení c. k. okres. hejtmanství ze dne . . . .“

„Není pravda, že se i do soukromých domů vtírá. Jest volán za svými povinnostmi.“

„Není pravda . . . .“

„Není pravda . . . .“

„No tohle jest pěkný dopis! Všechno odvoláno slovo za slovem. A redaktor musil napsati, že vlastně mluvil nepravdu čili správně řečeno, že lhal.“

Macháň prohlížel dále číslo, až zrak jeho padl na denní zprávy. Byla zde nová rubrika.

„Z našeho města. Dlažba venkovských měst jest vůbec známa, v Dřimalově jest přímo pověstna. Kameny vysoko vynikají, dolíků nikdo nezavází a chodníky si upravuje, jak kdo chce. Nemohla by se v tom ohledu státi náprava? Budeme hledati, kde to vážne a neopomeneme p. t. čtenářstvu i jiné nedostatky povědět, by se samo věci chopilo a žádalo, by se něco za jejich peníze k jejich prospěchu vykonalo.“

Následovaly některé dopisy z venkova, jednotlivců a hlavně obecních úřadů se týkající. Nejvýznamnější byla redaktorova odpověď v listárně.

Odpovídal zde několika dopisovatelům jak z Dřimalova tak z okolí. Bylo zde na př.: „Do Medákova: Srdečný pozdrav! Díky! O Vašem starostovi přineseme dopis v nejbližších dnech. — Do Lhoty: Pro nával látky zatím odloženo. Přejde však brzo na řadu. Na zdar! — Do Vítkova: Přijem 10 zl. s díkem kvitujeme p. Abr. Jajtelesovi. — Do Komárovic: Na Vaše sousedy si posvítíme co nejdříve. — Do Dřimalova: Přineseme příště. Bude velice zajímavé a mnohého spráží. Musíme se tím oštěpem notně ohánět. — Spanilomyslné sl. L. : Ačkoliv výhradně básní nepěstujeme, bude nám větší výběr vítán. Uctivě libáme ruku.“

Kdo se chce ohánět oštěpem v městě? Kdo zaslal do redakce? Proti komu ten neb onen šíp namířen?

Takové a podobné otázky poletovaly městem a okolím. Hádáno tak a onak, nikdo však pravdy se nedomakal.

Ve vinárně přistrčil doktor Vendulák ústa k uchu souseda a radního Chvalíka a ukazuje na tajemnou listárnu, zašeptal: „To jsou namířené revolvery. Ale můžete se vykoupiti. Vy jste řezník, pošlete panu redaktorovi tak prostřední šunku, předplaťte se na celý rok a máte pokoj. Kdyby na př. Samek proti vám z konkurence něco napsal a do redakce poslal, do tisku to nikdy nepřejde. Všechno přijde do redakčního koše.“

„Když tomu tak a ten Škvor tady zavádí takovou revolverovou politiku, chtěl bych mít vaše zaměstnání a dle toho bych se raději vykoupil,“ řekl Chvalík.

„A čím?“ tázal se lékař.

„Pustil bych mu žilou nebo bych mu za každé napadení pokojných lidí vytrhl zub. Beze smíchu tohle jest darebáctví,“ rozhorlil se pan mistr.

„Takových listů jest více,“ sděloval doktor. „Mají několik set odběratelů, kteří nesprávně platí, a přece redaktoři novin těch žijí stkvěle. To se ani nedá jinak vysvětliti, než že mají vedlejší výdělek. Jsou agitátory stran, mají bohaté a pěkné platící patrony, vymamují peníze na rozličné fondy nebo provozují takovou revolverovou praxi jako bude Škvor v našem kraji prováděti. Aspoň tohle číslo na to ukazuje a kdo se nechce dát skandalisovati, musí se vykoupiti jako ze zajetí.“

„Ale kaplan Chudý se nevykoupil,“ poznamenal řezník.

„Ten se bude asi potýkati dále. Navlékl to chytře a ukázal cestu jiným.“

„Já bych mu dal notářskou opravu jinak,“ mávnul výbojně rukou řezník.

„Však by mu zašla brzo chuť.“

Ještě se v Dřimalově nevzpamatovali z druhého čísla krajského orgánu, když tu v četných hostincích, úřadech ano soukromých domech v městě a okolí dostali zdarma na ukázkou list, zvaný „Volné slovo“.

První otevřel list pošták a sotva několik řádek přečetl, vyskočil radostí.

„To má také za mne,“ volal před poštou, ukazuje do listu. „Ano. přijel na slepo. Pravda to jest.“

Hned se kolem něho nakupilo několik lidí a pošták jim předčítal na ulici.

„Z Dřimalova. (Pověstný redaktor.)

Nedávno byl do města našeho za redaktora dodán radikální a socialistickou stranou mladý ještě človíček, který přijel do Dřimalova poštou na slepo bez haléře a chce si zde na velkého pána hráti. Jmenuje se Ignác Škvor a než se stal redaktorem, byl holičem, učněm u materialisty, mládcem u několika kupců, papírníkem atd. Myslí si nyní, že jest mravokárcem a nejvyšším tribunálem v městě a že všechno se bude dle jeho plátku, který jest snůškou klepů a výstřížků z novin, otáčeti. Jeho výkladní dvěře jsou zdobeny nemravnými obrázky a mnoho se povídá o jeho stycích s kupujícími lidmi, zvláště s hezkými děvčaty. Po hospodách poroucí si na dluh a všude trousí svým pokrokařským rozumem. Sam roznáší, vnučuje a i na adresy mrtvých posílá svůj plátek, který zneuctuje jméno našeho počestného města. V mnohých místech ukázali jeho propagandě dvěře. Nemíní zůstati poustevníkem, hází osidla hned na několik stran, dobře pije a jí na dluh. Jeho šálení a podvádění se musí udělati jednou konec a tupení měšťanů mu brzo strhnou típec. Ukáží mu cestu ze Dřimalova, by zase na slepo odjel, odkud přišel. My jeho anarchistických, socialistických a jiných ických náhledů nechceme a o jeho škvár nestojíme. Ať si jde mezi své druhy, to jest petrolejníky a dynamitníky. Příště podáme další rozvoj tohoto Škvora v Dřimalově a okolí. Běda tomu, kdo si vychovává a hřeje hada na svých řadrech! Proto měšťané v Dřimalově a sousedé kolem pozor! Odebírejte slušné a řádné listy a jedovaté stvůry odhazujte na smetiště!“

Jeden nestranný pozorovatel.“

„Ha, ha, ha!“ smál se pošták. „Ten mu pověděl! Zlatý človíček! Hned bych jej zlíbal.“

„Což víte, kdo ten dopis psal?“ divila se vdova.

„Jak bych nevěděl! Vlastními jeho slovy mu odpověděl za sebe i za mne. Ano na slepo sem přijel a chce zde všechny lidi zaslepiti,“ ujišťoval kočí.

Kde kdo četl „Volné Slovo“ a velmi mnozí měli radost, že byl Sloupenský tak odmítnut. Dopisy se formou sobě podobaly, než jaký byl přece mezi nimi rozdíl! Tamo byla lež, zde pravda. Sousedé srovnávali oba dopisy a uvažovali o nich.

„Ten náš kaplan přece jest chlapík!“ řekl Macháň před ženou a dcerou Marií. Tato si dlouho lámala hlavu, kdo jest ona spanilomyslná básnířka v Dřimalové, až posléze připadla na Lauru. Řekla to matce a obě se tomu zasmály. Také jiné slečny hádaly na Lauru nebo Leontinu.

Nejlepší bylo to, že, když celé město si vypravovalo o životopise redaktora, tento nevěděl ani slova o dopise. Dívali se na něj podivně, smáli se mu. To a ono nadhodili a Sloupenský se domníval, to že jest následek „Dřimalovských Listů“, čísla 2. a především té významné listárny.

Stejně se procházel městem, manžety natahoval, poklony slečnám sekal, stejně stál před krámem, kupce vítal a šarantně se k nim choval, a jenom to mu bylo nápadné, že si žádná ze slečen listovního nepřišla pro papír s holubičkou.

Také se divil, že jej nikdo nenazývá Sloupenským, ale pravým jménem — Škvorem, a když se dva školáci u jeho dveří zastavili, rychle je matka odvolala: „Budete se na takové ošklivé věci koukat!“ volala na ně.

Kdosi se také před ním zmínil, jak se to jezdí na slepo poštou a že v tom feuilletoně „Dřimalovských Listů“ tato okolnost byla vynechána.

Také v „panském“ hostinci se nejak na něj dívali a hostinský mu předložil účet, třeba že bylo teprve 17.ého. Kdosi se ho ptal, komu se říká „petrolejník“, a Samek se ho tázal na zásady anarchistů.

Sloupenský nevěděl nic, v hostinci před ním „Volné Slovo“ nezůstalo a nikdo se mu přímo nevyslovil. Domnívali se, že vlastně všechno ví a že také exemplář dostal do redakce.

Nejvíce si ho dobíral kupec Šafránek. Najímal jej za mládence do krámu, ale na zkoušku se ptal, dle čeho se rozezuá kornout pepře a šafránu.

Nikdo nevěděl a redaktor považoval řeč onu za žert.

„Inu rozezuá se to dle placení,“ řekl kupec se smíchem.

Jindy jej chtěl lékárník pozlobiti a tázal se na to a ono. „Vždyť to přece musíte vědět jako bývalý materialista,“ řekl lékárník a Sloupenský udiveně koukal kolem sebe. Co pak má napsáno na čele, co všechno podnikal a jaká zaměstnání v mládí proběhl?

„A já bych myslil,“ ozval se Šafránek, „že byste si měl místo papírnictví otevřít holírnu. Vycvičen v holeni jste, umíte stříhati, brousiti britvy —“

To bylo přece jenom mnoho. Redaktor vyskočiv zvolal: „Odkud to, pane, víte, že jsem se učil holičství?“ „Odkud?“ usmál se Šafránek. „Každé dítě to ví. Vždyť to bylo v novinách.“

„V jakých novinách?“ křičel Sloupenský.

„A to jest novinář“ smáli se kupec, „ani neví, co se tiskne. Co pak nedostáváte do redakce „Volné Slovo?““

„„Volné Slovo?““ divil se Sloupenský. „Co to jest za list?“

„Není ani socialistický ani pokrokařský. Zde máte jedno číslo a čtete na třetí straně.“

Šafránek podal redaktorovi noviny. Ten zapomenuv si nasaditi cvikr, četl zcela dobře pouhým okem. Přímo hlal řádky a při čtení rudnul v oblčejí, na čele mu naskakovaly žilky a celý se trásl.

„Tohle jest impertinence!“ zvolal posléze, uhodiv listem o stůl.

„No, jak chutnalo, jak?“ ušklíboval se Chvalík.

„Darebáctví, hidáctví!“ křičel Škvor.

„Nepošlete „Volnému Slovu“ notářskou opravu, jako musil učiniti proti vám kaplan Chudý?“ ptal se jizlivě kdosi od druhého stolu.

„Vidíte, jak jest těm, které tupíte v „Dřimalovských Listech“,“ vysvětloval Šafránek. „Jak bylo Chudému, když jste jej pro nic a za nic postavil na pranýř? Zde platí: Co nechceš, aby ti jiní činili, nečini jim.“

Sloupenský byl jako politý vařenou vodou. Viděl, že se mu ke všemu smějí a že mu to přejí. Soucitu nedocházel v tomto případě ani od těch, kteří přáli kaplanovi výtopek.

„Já bojuji za jiné zásady“, utekl se za všeobecnou frází.

„Za jaké zásady?“ tázal se Chvalík.

„Za zásady pokroku, svobody —“

„Já myslím, tohle že jest dle zásady svobody. Váš list si podává nás a „Volné Slovo“ posvítilo na vás. V tom jest přece rovnost, volnost i bratrství.“

Hosté v panském domě, kde se tohle všechno událo, se smáli a Sloupenský zuřil. Z děkanství zde nebylo nikoho a duchovní nějak i na vinárnu zapomínali. Škvorovi se pojednou mnoho vysvětilo.

„Na tyto urážky odpovím ve svém listě“, vyhržoval.

„Uvidíte, že „Dřímaloenské Listy“ se stanou „Hřímaloenskými.““

„Pane, neurázejte jméno našeho města!“ povstal a rázně řekl purkmistr a ostatní mu přizvukovali. Sloupenský vida, že příliš daleko pokročil, skrotnul a omluvil se. Byl prý jenom rozčilen a jména Dřímaloena města si váží, když jim i svůj list ozdobil.

Všichni se poněkud uchlácholili a redaktor se už dlouho nezdržel.

„To jest ten had, kterého živíte a ohříváte na řadrech“, poznamenal Chvalík vážně, ale Samek už z konkurence v řemeslu mu odporoval, zastav se redaktora, který právě se obul na Chudého a teď nevděně trpí.

„Mlč; mluví z tebe zášť, že nedodáváš maso na děkanství,“ řekl Chvalík. Mistři se do sebe pustili a v městě Dřímaloeně byly dvě strany; pro Sloupenského a proti němu.

VIII. Básniřky, povídkářky, cestovatelky atd.

„Dřímaloenské Listy“ nezahynuly, jak někteří měšťané předpovídali, a také „Volné slovo“ do města nepřišlo poprvé a naposledy. Jenom že se nyní na list ten mnozí předpláceli a že místo kaplana Chudého zde se bránili jiní.

Sloupenský neposlal na prvý dopis o sobě ve „Volném Slově“ opravu a vůbec dával Chudému pokoj. Báł se ho. Zatím si podával jiné, narážel na církevní obřady, tepal městskou radu, přinášel všechny zastaralé historiky o nepříznivých osobách, podněcoval k zášti a bušil na všechny strany.

Šafránek měl filiálku nejenom „Národní Politiky“ ale i „Volného Slova,“ však počet „Denníčka“ sklesl na dva exempláry pro dva pensisty, kteří se s ním nemohli rozloučiti.

Také proti „velikým“ listům vznikla nechuť, poněvadž nechtěly jinak přijímati obrany než jako placené inseráty. Tak to udělala na podnět Chmelíčkův „Hospodářská záložna“, však nikdo se už u „Národních Listů“ o uveřejnění obrany nehlásil.

Jinde přišla oprava levněji a sám pan notář Houzvička, třeba mladočech duší i tělem, říkal, že to udělá o polovici levněji a jest přece od toho živ. „Volné Slovo“ uveřejňovalo opravy zdarma. Také mnoho jich musil přijati Škvor na základě § 19, a tento § se mnohokrát v listě pyšnil.

Nejlevnější dostiučinění měl pošťák. Zase přišel do novin a redaktor si na prostém muži tom své vtipy broustil.

Kočí chtěl dopsati do novin, pan notář jej čekal, ale pošťák nešel. Rozhodl se jinak.

Za několik dní se rozneslo městem, že byl redaktor „Dřímaloenských Listů“ v noci, když se vracel z hospody, na ulici spráskán bičem.

V Komenského ulici se všechno odehrálo, redaktor křičel na ponocného, lidé otevírali okna, však všechno se odbylo v několika minutách. Sloupenský utržil několik šlehův i na obličej i ráno si poslal pro doktora. Těžce raněn nebyl, ale myslil si, že to násilník i s bolestným zaplatí. Však třeba měl podezření na pošťáka, přece mu to nikdo nemohl dokázati a Sloupenský nenašel svědků. Všichni všude spali, nikdo se nedíval oknem, nikdo o ničem nevěděl.

Následující číslo přineslo zprávu o přepadení svobodomyšlného redaktora v šosáckém městě Dřímaloeně o pěti sloupcích, z biče se stala dýka a revolver, z kočího asi dva tucty měšťanů a vážených osob, že šlehů vykouzleny rány, zlámaniny, boule a jiné trofeje z pouliční bitvy o půl noci.

Zajisté by byl nastal veliký poplach v městě nad touto zprávou, kdyby byla pozornost čtenářů nebyla obrácena v listě k jiným věcem.

Ve feuilletoně totiž byly dlouho čekané příspěvky domácích sil a to z „nejmladší školy básnické“. Drobným písmem byla zde otištěna báseň z velikého výběru, který prý spatří světlo světa pod názvem „Českými sady“.

(Pokrač.)

Různé zprávy.

Antonín Marek. Jeho život a působení i význam v literatuře české. Napsal dr. Jan Jakubec. Praha. Cena zl. 1.50.

Ant. Marek patřil k prvním buditelům českým; narodil se r. 1785, tedy ještě v minulém století. Uvedená kniha líčí více než na 200 stránkách jeho život a působení s podrobností co největší. Spisovatel rozdělil si látku na dva díly. Prvý jedná o životě a působení Markově, druhý větší o významu jeho v literatuře. V prvé části líčeno Markovo mládí, vzdělání, studie, přátelství s Jungmannem působení kněžské, literární kroužek Markův, návštěvy u Marka, podpora literatury, působení Markovo jako školozorce, jeho účastenství v ruchu 1848 a poslední útrapy a oslavy jeho. Druhá část líčí Markovu činnost básnickou, jeho účastenství při slovníku Jungmannově, při jazykových opravách, jeho filosofii, smýšlení náboženské, cenu a význam Markův. Spis je pracován s velikou pilí, kéž by byl pracován i s opravdivou pietou, kterou spisovatel několikrát se chlubí. Spisovatel ovšem hodně chválí, mnoho uznání dává, ale obraz, který o Markovi podal, přece neslouží, jak za to máme, jeho památce ku cti. Buď vedl si spisovatel strannicky, anebo, jak se skoro zdá, hlásí se ku škole Masarykově, takže nebylo lze jinak celkový obraz Markův podati. Tolik je jisto, že často chválí to, co Markovi jako knězi ku chvále neslouží, že jaksi okázale vystrkuje jisté mylné theorie, že zamlčuje sice jisté ovšem velmi povážlivé vady, ale jen na polo asi tak, jak to činí někteří malíři dívek, kteří právě tím, že zakrývají, vzbuzují v diváku chtivý úsměv smyslnosti a vir fantasie. Snad se klameme, ale zdálo se nám, že ta okázalá pieta spisovatelova je přece trochu farizejská, nebo aspoň moderně liberální. Aspoň v Času

musilo býti uveřejněno, co do knihy nesmělo Možná, že spisovatel je zastancem liberálních názorů, pak ovšem vše by se vysvětlovalo.

Než uveďme některé podrobnosti. Obraz staré školy, který slovy Markovými spisovatel dává, jistě v tom všeobecně není pravdivý. Tak zbídačelý nebyl ani český národ ani jeho učitelé. Aspoň výsledky školy, která nám dala buditele a zrodila novou literaturu, zplodila velkolepé charaktery z doby probuzení, byly patrně dobré, daleko lepší nežli do nebes vynášená škola moderní, na jejíž neblahé výsledky dnes už i sami učitelové nařikají. Chvála náboženského indiferentismu a liberálního názoru náboženského je chvála velice pochybená. Spisovatel spletl si je, jak se zdá, s náboženskou snášlivostí. Názor o Hurdálkovi je nepravdivý a nehistorický. Zajímavé jsou zprávy o vlasteneckém, hlavně slovan-ském ruchu té doby a účastenství Markově v něm. Ten ruský šovinism zní nám dnes jako báje, která v nás budí úsměv. Tenkrát byla doba romantismu a ideálního probuzení, čímž mnohé se vysvětluje. Mecenášství Markovo pro literaturu bylo stkvělé. Známo, jak se nám kněžím vyplatilo. Zásluhy Markovy o školství jsou sice líčeny romanticky, ale slouží mu ke cti, též i duchovenstvu vůbec. Zásady jeho byly chvály hodné a pokročilé. Této stati dlužno nezapominati.

Názory Markovy o jesuitech byly ovšem mylné, ale byly tehdy snad v Čechách všeobecné. Diviti se tomu dlužno přece. Jeho vzdělání bylo patrně přece jen kusé, vzdělání doby. Za to obdivem naplní čtenáře vytříbenost a formální dokonalost řeči v básních Markových, hlavně v překladech se jeví. U nás panoval v té věci mylný názor, jako by česká řeč byla bývala chudá a nedokonalá. Ostatně dnes už

publikace o škole Puchmajerové tento klamný názor zvrátila. U Marka vidíme tutéž dokonalost a hbitost jazykovou. Marek byl též první překladatel Shakespeara. To jsou pěkné stránky. Vůbec možno říci, že tam, kde spisovatel vede si prostě, věcně, kde nepřidává svého filosofického a církevního výkladu, zasluhuje všeho uznání. Jistě měl Marek velké chyby, ty měly ale také tak být podány a nebyty vystrkovány k tendenčnímu ospravedlňování falešných, byť běžných teorií. Tak jsou urážkou kleru a Markovi slouží k necti. Neméně zajímavé jsou zprávy spisovatelovy, jež týkají se jazyka. To si moderní Čech s gustem přečte. Zásluhy Markovy při slovníku byly neobyčejny. Tak zajisté i práce mnohých jiných vlastenců, hlavně kněží, byly veliké, ač jsou neznámy nebo skryty v pracích jiných. Na tom ostatně nezáleží, dost, měl-li národ z toho prospěch. Marek také první kladl základ k názvosloví filosofickému ač jeho filosofická činnost musí dnes u filosoficky vzdělaného k'era buditi úsměv.

Že byl Marek konservativním josefinistou, je snad pravda, ano zdá se býti z jeho života a jeho oslavných básní pravděpodobno, ale mýlka je, považovati takový josefinism za něco dobrého. Spisovatel je patrně zastancem toho názoru, před nedávnem ještě hlásaného, že josefinistou byl i Sušil, že josefinism znamenal náboženskou unášelivost — spisovatel spletl si ho s liberalismem —, vlastenectví, jakousi neodvislost. Josefinismus jest byrokratismus, je smýšlení — národ to jsme my, ostatní je misera plebs, znamená církevnost dle policie a vládních radů, považuje úřad kněze za úřad duchovní státní policie, „nahoru devotní, dolů despotické, znamená většinou germanisaci. Josefinismus byl ovšem spojen s jistou svobodomyšlností v církevních názorech, ale ten byl zřídka kdy chvály hoděn. Duch Sušilův a Procházkův byl pravým opakem josefinismu, byl duchem hlubokého vědění, ideálního vlastenectví a nejkrásnější neodvislosti ducha v duchu Kristově a nejvyššího snažení mravního. Rovněž mylné jsou výklady spisovatelovy o duchu českobratrském. Tu je spisovatel opět stoupcem jistých efemerních, protože nehistorických proudů

jisté moderní školy. Názory Markovy jsou konečně vysvětlitelné, podobny v nejedné věci pozdějším bratřím. Názory jeho o církevních vrchnostech a výklady páně spisovatelovy k tomu jsou holý liberalism. Tím lze i jeho Markovo smýšlení ruskopolské poněkud si vyloužiti; bylo kus josefinismu v něm.

Naše řádky jsou ovšem jen referátem a ne kritikou. Jako množství cenné, s velkou pílí sebrané látky, jako ocenění působení Markova národního, školského, literárního a společenského, je spis velmi cenný a my musíme ovšem spisovateli býti zaň vděční. Ale pokud se týče jistých názorů církevních a kulturních, nemůžeme práci chváliti. Markovi nemůže u kněžstva a všech těch, kteří jsou názorů jiných než běžné — a dlužno říci i mylné — liberálních, spis sloužiti ku cti osobní a kněžské, ba ani ne ku cti jeho vzdělanosti, leda že bychom jej v té věci omluvili dobou, jejíž dítkem byl. Škoda, že právě na tomto poli, v biografii našich mužů, jinde všady od kněžstva tolik pětovaném, český klerus je tak málo činným. Jak vděčné bylo by to pole. Tak ponecháno je jiným, kteří nerozumějí a nemohou rozuměti našim ideálům a našim snahám. — Ostatně spis doporučujeme kleru českému i jako poučení o působení kněží buditelů, i jako povzbuzení k práci pro národ, i jako výstrahu uvarovati se chyb, které na nás zle se vymstily.

* * *

Alétheja (Pravda). Nový časopis, vycházející 25. každého měsíce. Tiskem „J. Vilímka“. Vydává vědecká jednota Arnošta z Pardubic. Časopis vědecký, hlavně intelligentní mládeži a pak vzdělaným kruhům vůbec věnovaný. Vedle vědeckých článků všech odborů, i medicinských, pěstuje též hlídku denní, literární, politickou a smés. Směr je ovšem katolický. Mezi spolupracovníky jsou mimo professory theologické fakulty a vynikající kněze i četní laici, na př. dr. Bráf. Jako časopis členů Arnošta z Pardubic byl by nám vítanější a vyplňoval by i znamenité místo v naší kat. literatuře. Jako časopis všeobecně-vědecký a literární má jen tu přednost, že patří straně budoucí inteligence, která na něm musí mítí přirozeně svůj zájem, i bude tedy v ní pů-

sobiti. Podrobnější úvahu přineseme na konec ročníku, zde konáme jen redakční kourtoisii zaslanému nám listu. Vyznáváme rádi, že vědecké práce jsou velmi cenné; rozhledy při menším objemu listu mohou všimati si ovšem jen zjevů významných v našem životě. V té příčině žádali bychom ovšem dokonale vědecké rozhledy a hluboké oceňování toho nejdůležitějšího z našeho vědeckého života, poněvadž jinak byly by rozhledy jen nahodilou směsí, jak se všude pěstuje.

Křesťanská sociologie. Zaslány nám první dva sešity, jež zatím jen oznamujeme. Spisovatel díla je dr. R. Neuschl, známý výtečnými svými řečmi i pracemi v „Hlidce“, jako o maltusianismu, tedy o látce z oboru sociologie. Očekáváme ovšem něco znamenitého, a zdá se, že nebudeme zklamáni. Budeme mítí zajisté vícekrát příležitost k spisu, který bude prvním toho druhu v naší literatuře, se vrátiti. Odporučujeme co nejvřeleji. Ničeho netřeba nám v přítomné době tolik, jako právě dobrého vzdělání v oboru křesť. vědecké sociologie.

Hlidka vyniká i letos obsahem jak vědeckým, tak i neobyčejně bohatou směsí literární a časovou, nejbohatší zajisté mezi všemi časopisy vyjma snad „Vlast“. Tato všimá si ovšem více domácích a čistě katolických věcí, je tedy zajímavější, ale hlídka má zase znamenité rozhledy slovanské a světové. My dnes zvláště se o ní zmiňujeme, aby-
chom poukázali na Janáčkův rozbor Dvořákovy Polednice. Není to sice z oboru filosofie ani apologetiky, ale hudebníci, kteří ovšem k Dvořákovi vzhlíží jako k osobě, řekli bychom báječné, budou u vytržení. Zajímavé jsou tu i dopisy z Prahy, tak že i širší intelligence nalézá v „Hlidce“ mnoho zajímavosti.

Knihovna sv. Vojtěcha. Sešit 7 a 8. Hradec Králové. Sešit sedmý má přílohu, almanach sv.-Vojtěšský. Obsahuje legendu o sv. Vojtěchu. Už dávno měli jsme mítí z básněnu a souborně vydánu celou naši posvátnou historii. Škoda, že není u nás v Praze onoho ducha který nyní v Hradci vane, že není všestranné organizace básnické, literární, vědecké a umělecké. Schází

nám veleduch, auktoritou obdařený, který by vše sjednocoval, třídil, rozněcoval. Pracovníků by bylo a nadšenců rovněž. Ale u nás místo k práci mnozí spíše ku klidu se berou. To je ta naše velká sociální vada. Křesťanská akademie, kde jsi se svými velikými cíli a nadějemi, které jsi druhdy s takovými nadějemi a takovým nadšením budila? —
— Knihovna obsahuje opět výborné práce homiletické.

Úvahy o umučení Páně. Z vlastiny přeložil Fr Blažek Praha. Cyrillo-Method. knihkupectví. Cena 50 kr. Jsou to úvahy velikého učitele Cirkve sv. Alfonsa z Liguori. Utrpení Páně musí býti předmětem rozjímání každého, kdo chce nabyti pravého názoru o významu života. Úvahy učitele tak vynikajícího vyznamenávají se nad to bohosloveckou hloubkou jako málo které. Kněží budou ovšem knihu pilně čísti, ale bylo by si přátí, aby ji četli i laikové. Není tu jen popis umučení a meditace jen k tomuto předmětu se odnášející, ale jsou tu i výborné aplikace pro život. Odporučujeme co nejvřeleji. Co jiného může přemoci záplavu ducha světského, vše uchvacujícího, nežli tato látka a takové hluboké rozjímání o ní? Šířiti podobné knihy a naváděti ku čtení jich, toť pravý apoštolát v moderní době. Ale věc je těžká, předsudky a nechuť veliká. Kdo ale okusil, nalezne líbeznost v předmětu se skrývajícím. Nabízej v čas i v nečas . . .

Dvě časové řeči. Napsal Jan Podlaha. Praha. Cena 26 kr. Obsahuje jedno primiční kázání a řeč „Sedm slov Panny Marie“. Spisovatel je znám jako jeden z nejpłodnějších homiletů, i netřeba žádné chvály. Že tyto řeči vydal spisovatel zvlášť, je důkazem, že je považuje za zvlášť podařené. Je tomu tak.

Kazatele vyšel ročník IV. č. 3. s bohatým a cenným obsahem homiletickým, literárním, příkladovým.

Upřímné slovo křesť. dívkám. Napsal R. Vrátný. Cena 3 kr. Obsahuje časová a vhodná napomenutí náboženská, zvláště dnes důležitá. Ale kdo jich dbá? Snad se najdou přece i takové! Budou šťastny, řídíce se jimi.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

Husíada roku 1897.

Husíada je ukončena. Vypadla dost bleaě. Vzdělanější a vážnější občanstvo účastnilo se oslavy „národního mučeníka“ dosti poskrovnu. Hlavní slovo měli živlové pochybní, socialisté, pokrokáři, z buržoasie ti, kteří jako slepá a neuvědomělá štafáz jistých frankcí dává se najímati pro každý tak zvaný moderní nebo svobodomylně populární proud. Zdá se býti patrno, že mělké liberální křiklounství minulých dob upadá. Mívalo jen theoretický, mohlo by se říci „ideální“ charakter. Naše doba, klonící se více k materialismu a praktičnosti, nemá už pro tyto věci takového smyslu. Nebýti našeho fanatismu po slavnostech a okázalostech, oslava byla by dopadla ještě hůře. Materiální otázka doléhá na nás také se všech stran, jsme trestáni na všech stranách, i je vlastně s podivením, že oslava Husova dopadla tak. Celkem uchýlila se mezi protestanty, kteří každé moderní protikatolické kosti se chápou, aby tímto prostředkem posvěcovali své účely, a mezi pokrokáře. Onino oslavou Husovou hledí svou germanskou konfessi, ač ostatně s Husem nemá nic společného, učiniti populární a dáti jí trochu národního nátěru. Hus sám odsoudil by je všecky i věroučně i mravoučně jako sektáře a budaře, kteří nemají p.aveho evangelia Kristova, ale drží se lidských výmyslů stále se měnících. Svátek Husův slaví protestanté skutečně jen „tak na venek“, jako soukromé osoby, nikoliv církevně. Vědí, že Hus protestantem nebyl a že jim nepatří. Dále užívají populárního jména jeho ku štvání proti katolické Církvi. Dobře jim slouží, neboť hlavním článkem víry a mravu je u nich nepřátelství k nám katolíkům, které zasívají hned ve školách do útlých srdcí dítek. Pastoři byli při oslavování Husové hlavními řečníky — i mezi katolíky. Něco více odpornějšího a bezcharakternějšího nelze si ani mysliti. Se strany protestantské proto, že oslavovali tu muže, kterého církevně jako svého neuznávají a jehož učení co nejrozhodněji je odsuzuje — je to tedy podařený obrázek farisejství; se strany katolíků pak proto, že povolání pastorů ku štvání proti vlastní církvi vypadá asi tak, jako kdyby dítky pozvaly si cizince, aby tupil jich rodiče, nebo jako kdyby Čechové pozvali si Němce, aby jich vlasti nadával. Příklad socialních demokratů, kteří zvou židy, aby se dali od nich

štvátí proti svému národu, nalezl tu politování hodného a ošklivého následování. — Také s pokrokaři nemá Hus mnoho společného, ale když ti ho oslavují a užívají ho za prostředek ku štvanicím, není to aspoň divadlo tolik odporné a má to jistý smysl. Hus by i je ovšem odsoudil i věroučně i mravoučně, ale něco je přece poji. Naši pokrokaři, pokud nejsou bezkonfessišní, jsou katolíky, kterým byl i Hus, ač je tu mezi oběma obrovská propast. Hus měl pozitivní víru, bloudě jen v některých, ovšem vážných věcech, o jiných drže se pevně víry celým svým životem; naši pokrokaři nemají praktického křesťanství, co by za nehet se vešlo. Při tom hrají si, jak známo, na reformatory církve a kněží. V tom mají větší podobnost s Husem. Ano lze snad říci, že reformatorská činnost Husova, když nestála více na půdě církve, podobá se „reformatorské“ činnosti našich pokrokářů. Záleží v soustavném štvání, ostouzení, pomlouvání, v podrývání vlivu a auktority kněžské, ve falešném a vyhaném osočování, a ve fanatismu, který nezná mezí. Nelze se tedy příliš diviti, že pokrokaři oslavovali Husa, že celá oslava z r. 1897 ležela v jich rukou. Také berou věc do opravy. Rozdíl je tu snad jen ten, že Husovi dávali ve svých oslavách revoluční náět. Ale i Husova reformace měla v následcích ráz revoluční, ač Hus sám revolucionářem býti nechtěl; u pokrokářů je vedle náboženské, či vlastně protináboženské stránky též socialně-revoluční. Hus ovšem chtěl skutečně opravu Církve, již bylo tehdy třeba; dnes byl by zajisté spokojen, ano byl by „fanatickým klerikálem.“ dle terminu liberálního, pokrokaři chtějí zničení Církve, nikoliv opravu, a přetvoření křesťanství na nějakou libovolnou ethickou společnost, ovšem dle ethiky pokrokařské, tedy málo křesťanské.

Kdyby byl Hus věděl, čím světcem a oslavencem se stane, byl by si své kroky asi důkladně rozmyslil. Ale stalo se mu po zásluze. Litujeme ho, ale zasloužil si, aby byl heslem proticírkevní revoluce. Že právě Hus se jím stal, je snad nahodilé. U jiných národů hrají podobnou úlohu osobnosti charakterem zcela jiní, a dlužno říci, Husa nikterakž důstojné. Nebýti Husa, našli by si živly, nyní pokrokařské zvané, někoho jiného, třeba nějakého „národního“ žida jako socialisté. Jméno a osoba je tu jen štítem, cíle a úmysly jsou to hlavní. Vždyť Hus je tak dalek všeho toho, k čemu musí sloužiti! Podobně i mnohé jiné osobnosti u jiných národů.

Strana konservativní a částečně i liberální, pokud není revoluční nebo hloupá, chovala se k oslavě Husově více negativně. Přece ale spolupůsobila. Že by chtěla sloužiti tím štvářskému řemeslu protestantskému, nedá se ovšem mysliti, a také nesdílí tendenci pokrokařských a revolučních. Snad jí to potají činí také radost, když Církev dostává, ale pak je to nebezpečná a vážných mužů nedůstojná hra s ohněm, nebo směšné chlapectví. Že by tak činila z ohledu národního? Národního Husa více není. Náš oslavenec je dnes veskrz socialní a revoluční. Oslavovati církevní reformaci Husovu je nesmysl. Hus místo opravy církevních řádů přivedl na naši vlast nejhroznější rozvrat církevního života, jak dnes historicky každý uznává. Oslavovati pak vůbec jen reformatorský úmysl jako příklad a povzbuzení pro nynější dobu, je převráceností. Není toho vůbec třeba, klerus nynější má spíše nadbytek Husovy horlivosti nežli nedostatek. Mimo to byla by to metoda, kterou s takovým opovržením — ovšem neprávem — naši výteční moderní paedagogové a methodisté vytýkají bývalé škole; byla by to metoda těch, kteří bitím, nadávkami

a štvaním chtí polepšovati a povzbuzovati. Zbývá tedy jen Hus jako historická osobnost a oprávec jazyka. K tomu tabulka na museu svrchovaně stačí.

Naši konservativci a nerevoluční liberálové nemají tedy k oslavě Husově příčiny. Jsou-li jí přece vinni, je to důkazem, že i oni jsou otroky a nemužnými poklonkáři veřejného násilnictví, jež radikalismus provádí. Moderní Hus je veskrze jen socialně-revoluční; pášou tedy z nemužnosti na svých zásadách hřích, který se na nich může zle vymstiti.

Naše pražská radnice byla odstrašujícím příkladem. Už to, že na radnici nalézá se Brožíkův Hus, je charakteristické. V nějaké galerii měl by snad své místo, ač zůstane vždy důkazem poblouzení, ale v radnici má význam revoluční, nikoliv historický. Na každý způsob znamená tam demonstraci a to směšnou demonstraci. Vždyť tam nezasedá ani jeden husita, nýbrž katolíci. Historický Hus chtěl míti veskrz církevní nátěr, Hus církevně působil, v tomto směru byl činným tak také byl prodchnut. Vše ostatní bylo na něm nahodilé. Proto Hus na radnici jest nesmysl. Husa moderního, Husa socialně-revolučního tam snad dosud nechtěli míti. Po událostech minulých dob ovšem bude tomu jinak. Ve jménu Husově zpívána tu revoluční píseň „Rudý prapor“. Hus socialně-revoluční tu přiznán a vyznán. Bude zajímavou vyčkati, jak konservativci a nerevoluční liberálové se zachovají, když z toho „ideálního“ Husa, toho „vlastence“ a „reformatora“ nezbylo už nic. Hus dostal rudou mašli.

Vlastně už z té okolnosti, že Hus není osobností známou, téměř nikomu známou, že z jeho života velká většina ví jen to, co představuje Brožíkův Hus a ani to ne úplně, ovšem též že byl upálen, již z té osobnosti, že moderní Hus není ani osobou historickou, ani veliký charakter do podrobnosti nebo aspoň velikými rysy vytesaný, že k jeho jménu nepojí se ani žádná událost toho druhu, je důkazem, že je fantomem, heslem, národní modou, liberální „Mädchen für alles“. Jen jeho vzpoura proti auktoritě a pevnost, s kterou při ní trval, s kterou i umřel, jsou dnes jedinými význačnými rysy moderní představy o Husovi. Je to Hus revoluční, jak si jej vindikují socialisté, pokrokaři a liberálové nižšího zrna. Tito mimo to vtiskují mu známku vlastenectví v duchu nationalně-liberalistického šovinismu. A jiné strany opět s jinými nuancemi si ho reklamují pro sebe. Je patrné, že vše to je švindl, že Hus je jen jméno, ovšem populární jméno, že toto jméno mohl by po případě zastupovati kdokoliv, který by vzat byl za heslo. Ano i proticírkevnost moderního liberalismu a jeho odnoží je falešná a nemá s Husem mnoho společného. Hus trval v církvi, v jednotě církevní, z celého srdce v ní trval, konal povinnosti své. Neposlušnost jeho k biskupovi byla jen neposlušnost pýchy a domýšlivosti, která o sobě smýšlí, že na ni nřramně záleží, že jen ona je povolána a vyvolena k obrácení světa. Byl to šovinistický ultraklerikalismus, podobný tomu, jež vytýkal kdosi jednomu poslanci, říka o něm, že chce býti klerikálnější než generalní vikář N. V tomto Husově fanatismu reformačním je jakási zarytost, zarputilost a nekřesťanskost, z které moderní liberálové s potupou obviňují i moderní klerikály — zajisté neprávem. Neukojená ctižádostivost a cherobná touha po popularitě, opravdivou modlitbou a pokorou nezmešovaná, toť historický rys z reformačního působení Husova. Kdo zná životy velikých reformátorů, ví, jak charakter Husův stojí tu proti oněm nízko a jak vůbec postrádá všeho, co činí kněze úspěšným a blaho-

dárným reformatorem. Hus nechtěl být revolucionářem. Také by se jím byl nestal, kdyby byl zůstal v poslušnosti arcibiskupově. Tu kruté jeho vystupování mělo by charakter více brutální, nemilosrdné a methodicky nemoudré přisnosti. Začav reformovati o své újmě, proti biskupské auktoritě, bez poslání k tomu božského a lidského, byl revolucionářem. Tímto skutkem se jím stal a zůstal by jím, byť by byl i nešťval lid a neučil socialně-náboženským bludům. To je jediný moment, který z Husa zůstal. Moderní pojmy o něm jsou ale tak široké, že politikové užívají ho proti vládě, pokrokaři proti církvi, liberálové za populární, lichotivé a dráždivé heslo, socialisté proti společnosti ve prospěch židů anarchisté k oslavení revoluce. Moderní Hus je krátce prázdny pojem, jemuž dá smysl každý dle svého smyslu. je prázdna nádoba, kterou jeden naplňuje mladým vínem, druhý židovskou drzostí, třetí protiklerikalismem, čtvrtý všemi nedozralými hloupostmi své nevyspěle lebky.

Na radnici kolem Husa kupí se ještě historické osoby. Je tam i císař i zástupcové sněmu, je tam tedy zastoupena auktorita. Práví modernisté mají Husa raději samotného, bez historického pozadí. Proč, je samozřejmo. Historické pozadí překáží jich libovůli, dělají si z Husa své heslo. Svým historickým pozadím stává se Brožíkův Hus na radnici tím větší anomálií a pitvorností. Obrazu nedává nikdo dnes jen význam znázornění historického okamžiku, jež představuje. Už okolnost, že dán s velkou slávou na radnici, o tom svědčí. Také tam nepřišel z úcty k spravedlnosti světské a duchovní, která řádným a nejkompetentnějším a nejvyšším soudem ho odsoudila, vždyť to by bylo odsouzením Husa. Obraz patrně oslavuje dle moderního mínění, do něho vkládaného, urputný a zarytý odpor Husův proti auktoritě. Na radnici tedy historické pozadí Husova obrazu slouží tudíž za stálý těrč výsměchu obojí této auktoritě. To je zajisté velmi pěkné divadlo v místě, které vindikuje si právo první a největší auktority v zemi. Má tedy Hus na radnici dvojnásobný revoluční charakter, a to náramně hloupý. Snad chce naše břichatá buržoasie tím ukázati, že uznává nad společností už jen auktoritu svou, buržoastickou, všecku ostatní že s Husem zavrhuje. Ale téměř rytířům nevádí horovati o českém státním právu, které obě auktority, v Husově obraze karikované, uznává a za svůj nejpevnější základ má, které konservatismem bylo se vyvinulo a jehož vůbec jen na základě auktority práva lze se dnes dovolávati.

Hus na radnici skutečně působí i revolučně. Z mnohých uvedeme příklad jeden, který v naší veřejnosti byl předmětem diskusse všady. Při osazování far prohlásil jeden ze zástupců města, že mají právo voliti za faráře, koho chtějí, že mají k tomu patronátní právo. Revoluční libovůle byla tu tedy zřejmá prohlášena a nikdo jí neodporoval. Ne spravedlnost ne uznání zásluh, ne stáří, nic z toho, co dlužno u kněží ceniti a ctiti, ale prostá libovůle má rozhodovati. Aby tak někdo ve školní radě prohlásil podobné „právo“! V české historii, která je vlastně ustavičným bojem za práva a privileje země, nastal úpadek českého státního práva a povstaly zárodky revoluce, když každá strana, stavy a král, svá práva jali se vyměňovati za libovůli. U oněch povstala revoluce, u tohoto snaha absolutistická. Revoluce byl konec. Na radnici úcta k právu a právo spravedlnosti prohlášeny za libovůli. Hus může míti radost. V tom ohledu na radnici patří. Že libovůle je vždy kruté absolutistická, vyplývá z věci; šlape vždy zásluhu a právní nároky jedněch nohama.

Tento socialně revoluční charakter bude mítí oslava Husova stále víc a více. Ona Husovi dá i smrtelnou ránu. Už to okolí, které ho oslavovalo, zle ho porouchalo. Půjde-li to tak dále, brzy slušný člověk s oslavou si to rozmyslí. Nejvíce byl, tuším, Hus eslavován v kraji Hradeckém, Novobydžovském a Jičínském, kde židé a pokrokaři mají největší vliv. Z té krajiny rekrutují se i nejvíce čeští pověstní muzikanti. Ubohý Hus.

Ale právě proto, že Hus pozbyl už úplně ideálního a romantického kouzla, kterým druhy byla osoba jeho ozařována, že pozbyl imputovaného mu, ovšem neprávem, stupňovaného a horečného vlastenectví, a že se stal heslem socialně-revolučním, dlužno z naší strany, kteří proti připravující se socialní revoluci všemi silami bojujeme, vzítí otázku Husovu do stálého programu. Hus zpopularisovaný socialně-revolučně byl by nebezpečným heslem, poněvadž byl by programem, čehož dříve při romantismu husitském nebylo. Tenkrátě odnášeli jsme to jen my kněží, nyní byl by Hus mocným heslem společenským. Tato moderní husitská revoluce byla by daleko hroznější oné historické, která základy společnosti přece uznávala. V jistém smyslu jsme tím i získali. V Husu moderně socialně-revolučním ustupuje v pozadí onen národní moment, který vázal nám ruce, rovněž budeme zbaveni nepřijemných exkursí do církevních stinných stránek doby předhusitské. Budeme mítí před sebou jen českého Lassalla s trochu nationálním kejklířstvím, jehož lživé sítě nebude těžko roztrhati. Zároveň bude nám lze vyburcovati z nemůžnosti ony kruhy, které z vlasteneckého romantismu a z bázně před veřejným míněním báli se říci rozhodné slovo.

Když tedy všecko uvážíme a podané tuto myšlenky rozvedeme, stupňovaná letošní oslava Husova znamená zisk pro nás, začátky a konce národnímu švindlu husitskému. Ty ohně, které tu a tam na oslavu jeho zaplály, příliš zřejmě pamatují na ty požáry, které v době husitské revoluce plály po všech zemích československých, ničíce tisícero měst a vesnic, hradů a kulturních středisek, životů a české vzdělanosti. Ony příliš zřejmě ukazují, že ty ohně, které zapálí jednou socialní revoluce, dojde-li k ní, ta krev, která pak poteče, to zničení vši vzdělanosti, které pak nastane, budou jen slabým odleskem minulých století. Dnes ale je mnoho prozíravých a vzdělaných mužů, kteří k tomuto dílu ruky své nepodají. Ty probuditi musí býti naším úkolem křesťansko socialním. Nešťastnému mistru prokážeme tím dobrodiní křesťanské, podaří-li se nám zabrániti, aby mohl jednou zase klidně odpočívati v hrobě minulosti a zapomenutí a jeho jinak čestným jménem nebylo smýkáno jako heslem socialně-revolučním od lidí, pro které nějaký Lassalle, nebo Marx, nebo Nietzsche, nebo Jaures, nebo podobné veličiny jsou dávno dosti dobré. Ujměme se my katolíci Husa a chraňme v tomto ohledu jeho cti; on aspoň dobře to myslil a nebyl židovsko-liberálním šejdiřem a kejklířem jako mnozí z těch, kteří jeho jména darebně zneužívali, jako na pražské radnici nebo v Litomyšli a jinde.

Husiada z roku 1897 málo nás polekala. Zklamání přinesla asi spíše straně druhé.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

(Pokračování.)

Bylo konstatováno všemi účastnicemi a účastníky sjezdu a také veškerým tiskem, že ve dnech svatojanských slavily české ženy svůj svátek a že ani letošní tyto dny, které obyčejně přinášívají národu našemu nějaký ten „dá-reček“, nezůstanou za lety jinými, ani za rokem 1891 a 1896.

Sjezd zahájen „obvyklým nyní“ způsobem vlastně večer přede dnem, kdy rokování počítí mělo. „Zlatá“ naše kaplička dávala za tou příčinou Smetanovu „Hubičku“, při čemž nechyběl ani obligatní proslov a pak živý obraz.

Manifestační schůze konána pak druhého dne v sobotu dne 15. května na radnici staroměstské. Účastnic sešlo se hojně; zvláště četně zastoupen byl venkov, který s příslovečným nadšením, napjatou pozorností a vážností sledoval celé rokování. Nebude nikdo se diviti, že panovala nálada skutečně slavnostní a že po oba dva dny sjezdu bylo pozorovati na všech účastnících, kteří jak v zasedací síni tak i na galerii se tísnili, výraz uspokojení. Dílo, skoro rok s nadšením a nejlepší vůli připravované, se vydařilo.

To byl zevnější dojem. Podle programu pravidelně prý na první pohled posouditi možno jakost díla, jako podle etikety láhve souditi možno na obsah. Zajisté; aspoň v tomto případě i program důstojným byl díla tak pečlivě připravovaného. Prodělal ovšem různé změny. Z jednoducheého hesla, za kterým svolána býti měla schůze na sv. Václava roku loňského a podle něhož měly české ženy na paměť si přivést, že také jich je třeba v boji národním na té „národa roli dědičné,“ rozvíjel se až k definitivní své široké formě.

Zmíněný již berlínský sjezd ze září minulého roku, vzdor tomu, že rozpočten byl na osm dní, neměl těch čísel specificky národních ani toho rázu intimního, domácího, čemuž ovšem diviti se nelze, poněvadž byl sjezdem mezinárodním, na kterém zvláště cizí zástupcové skoro hlavní slovo vedli. Ani belgický sjezd letošní není prý takovým. Podobně ani co do rozsahu nebyl program náš pozadu za jinými.

Dle slov předsedkyně Lužické-Srbové svolán sjezd za tím účelem, aby ženy československé obcovaly úradám čelícím ku povznesení ženy v životě národním a k rozšíření její činnosti, povinnosti i práva v rodině lidstva. Hověl-li program účelu tomuto čili nic, posoudiž každý z jeho plného znění.

I. Stručný nástin působení česko-slovenských žen od doby probuzení. (Johanna Danešová z Prahy.)

II. a) b) Působení ženino v rodině. (Miloslava Procházková, spisovatelka z Olomouce, a Marie Součková, choť prof. z Chrudimi.)

K tomu přednesla Aloisie Langová, učitelka z Českého Brodu, za spisovatelku Eleon. Šoltészovou referát o „pohostinstvu prostém“.

III. Povinnosti ženy k národu a rozšíření její působnosti vlastenecké.

a) Zvýšení uvědomění národního. (Anna Jedličková, choť lékaře z Tábora.)

b) Organisaace práce národní, zvláště národohospodářské (říšský poslanec dr. Kurz).

c) Všímání si české literatury a českého umění. (Pavla Maternová, spisovatelka v Praze)

d) Podpora českého průmyslu. (Pavla Wagnerová, majitelka závodu pro umělé vyšívání a kresbu.)

e) O ženě obchodnici v uzavřeném území. (Karolina Samková, choť obchodníka z Třebivlic.)

IV. Povinnosti ženy k společnosti čili lidumilství. Ochrana nalezců. (Kamila Hrušková, choť soudního adjunkta.)

V. Povznesení mravnosti. (B. Hoblová, choť prof. z Ml. Boleslavi.)

VI. Ženina práva.

a) Pokračování ve vzdělání dívek po povinné návštěvě školní. (Učitelka z Berouna Marie Štorchová.)

b) O právu ženině na svobodnou volbu povolání dle nadání a způsobilosti a na volný přístup ku vzdělání všeho druhu (redakt. „Ženského Světa“ Tereza Nováková).

c) Volební právo žen (Žofie Tůmová, choť redaktora).

d) Zdravotnictví a emancipace (Amalie J. Čadová, redaktorka časopisu „Zdraví“).

VII. Tužby a cíle jednotlivých stavů žen mimo rodinu působících.

a) Učitelky (Leopoldina Pölzelbauerová, učit. v Praze).

b) Úřednice (Herma Hemerová, majitelka pošty v Kovačově).

c) Obchodnice a průmyslnice (zminěná již v oddílu III. d) Pavla Wagnerová).

d) Maloživnostnice (Božena Karešová, choť krejčího v Praze).

e) Rolnice (Berta Pichová-Poláková, jež však na sjezd nepřišla, jejíž referát však otištěn ve „zprávě o prvním sjezdu ženském“ na str. 82. a u.).

f) Babičky porodní a ošetřovatelky (Marie Veselá).

g) Služebné dívky (Karolina Sladká).

h) Dělnice tovární (Aloisie Jiroušková, sestra redaktora Jirouška).

VIII. Prostředky k dosažení cílů sjezdem vytknutých (Viktorie Schmidová, učit. na Mělnice).

Jak viděti, vychází program po historickém úvodu z přirozeného stanoviska ženy, z přirozeného působíště jejího, od rodinného krbu, ku směrům, které jí označila potřeba a všeobecný pokrok kulturní. Národ jest jedna rodina a rodinou jest a na ní spočívá i celá lidská společnost, řekla Procházková. Při všech jiných cílech a tužbách pohlaví ženského za našich dob nesmí žena zapomínati, že je ženou, a proto tedy položeno působení ženy hned na místo první.

Také referentka, která thematem tímto výhradně se zabývala, vzdor tomu, že mluvila o věci každé ženě tak známé a všední, jen tím, že prodehnuta byla touhou důležitost a vážnost tohoto předního úkolu ženina objasniti, docílila toho, že slova její nevyzněla v šablonovitost. Je to zvláště v první části referátu kus pěkné práce. Počala definicí rodiny, vylíčením jejího významu a pojednala o povinnosti ženy jako manželky, hospodyně a matky. Ku charakteristice referátu jejího stůjtez zde: Žádný národ, třeba sebe vzdělanější a mocnější, neuvolnil ještě bez trestu posvátných svazků rodiny. — M a n ž e l s t v í jest nejen svazek dvou fysických bytostí, nýbrž zároveň i svazkem dvou duší, které si též navzájem musí vyhovovati. — Nic nemůže utišiti bouřlivé povahy mužovy snáze a lépe než svazek s ušlechtilou ženou. — Žena teprve j a k o m a t k a dostupuje vrcholu svého přirozeného,

občanského a mravního významu, a tím arci zároveň též vrcholu své z o d p o v ě d n o s t i atd.*)

Působením ženy v rodině, resp. jejími povinnostmi zabývala se též hned následující řečnice. Tato všímala si více stránky praktické, těžíc ze svého vlastního života. I ona promlouvá nejprve o ženě jako manželce a hospodyně, a pak jako matce. „Cíl, za kterým se žena béře, neméně jest ušlechtilý než kterékoliv jiné povolání. Jest to blaho rodinné a štěstí domácí!“ (Str. 21) — „Žena pracovitá a vzdělaná v kruhu domácím jest vskutku lepou květinou v zahradě společenstva.“ — Žena, která chce místo svoje v rodině zastávat, potřebuje jistých vlastností, o nichž přednášející obsírněji se zmiňuje. (Str. 21—27.) — „Myslím, že ani jedna dívka, která u oltáře osudné „ano!“ často s úsměvem na rtech pronáší, není si dosti vědoma těžké zodpovědnosti, kterou slovem tím na sebe béře. (Str. 21.)

O důležitosti řádné rodiny a o rodinném životě za dřívějších časů u nás zmiňuje se též Danešová ve svém historickém přehledu. V dobách našeho probuzení „hospodařily ženy české ve svých domácnostech a dobyly si nejprve zvučného jména jako výtečné kuchařky, řádné hospodyně a vytrvalé dělnice. (Str. 9. „Zprávy“.) — O působení ženy v rodině vyslovila se i předsedkyně sjezdu ve své zahajovací řeči, vybízejíc ženy české, aby „přinesly do moderních domácností ryze vlastenecký ráz a život českých starosvětských rodin, který tak utěšeně a blahodárně se rozvíjel v oněch doškových chaloupkách. kolébkách našich buditelů“ (str. 7.). — Za našich dob, kdy rodinný život, ať vinou muže nebo ženy nebo obou, čím dále tím více upadá, promluveno v této otázce řádné slovo v čas. Vraťte ženu především tam, kam patří do rodiny, a máte veliký kus otázky ženské rozřešen.

Zmíněné oba referáty, které se otázkou důležitosti ženy v rodině zabývaly a navzájem se doplňovaly, nemůžeme ani dosti doporučiti všem ženám k bedlivému častému pročitání. Bohužel, že jich vzdor všemu dosud mnoho takových, na něž by ani tyto tak pádné a přesvědčivé vývody nijakého účinku neměly.

(Pokrač.)

N ě c o z A n g l i e .

Anglie slavila letos 21. června 60leté jubileum panování své královny Viktorie. Sedmnáctiletá nastoupila na trůn, o páté hodině ranní; v pantoflích s bosýma nohama a vlasy rozpuštěnými, v bílém dlouhém domácím šatě přijímala první holdování. Dnes je stařenou skoro osmdesátiletou. Dne 28. června 1838 byla korunována, pozdravována po úmrtí krále málo populárního radostnými hlasy všeho lidu. Tato radost byla šťastnou předzvěstí nové přeúspěšné doby. Dnes královská koruna není nikde na celém světě tak populární jako u Angli-

---

*) Referát Miloslavy Procházkové podán jest na str. 11. až 20. ve „Zprávě o prvním sjezdu žen českoslovanských“, která vydána byla nákladem výkonného výboru sjezdu. Vydáno bylo 700 výtisků, z nich (jak na dodatečné schůzi dne 30. června t. r. oznámeno) zasláno 200 do Ameriky. Ostatní jsou zde na prodej. Brožura má zrovna 100 stran a obsahuje plně z ně ní všech řečí; stojí jednu korunu. Objednávky nejlépe adressovati na „Ženský svět“, časopis v Praze.

čanů. Mají k tomu také dosti příčin. V tomto hluku oslav a nadšení vzdechů Ířanů z nichž v době jejího panování devět milionů zemřelo hladem, vězením, zabráním majetků, šibenicí, nebude ani slyšeti, rovněž zapomenuty zůstanou krvavé dni a vyhlazení celých kmenů v Afganistanu a Australii. Ani ti tisícové, kteří ročně v ulicích Londýnských zmirají hladem, nebudou se zdátí ničím proti obrovskému rozkvětu moci celého království. Vizme o tom několik zpráv, ovšem jen tak letem zachycených.

Obyvatelstvo vzrostlo za panování královny z 27 milionů na 40 milionů, ač Irsko bylo téměř vylidněno, obrat obchodní vstoupil z tří miliard na 18 miliard franků, průmysl se skoro zdesateronásobil. Dopravovaly-li dráhy na začátku asi 18 milionů osob, reprezentují dnes cenu 27 miliard. dopravují ročně přes 900 mil. osob, zaměstnávají 400 000 úředníků a zřizenců. Telegraf expeduje na 70 mil. depeší, pošta 3 miliardy dopisů. Loďstvo čítá 21.000 lodí, více snad než celá ostatní Evropa. Panství anglické je rozšířeno nad šestinou veškeré obydlené země. V Indii má královna 202 mil. poddaných, 52 milionů pod svým protektorátem, jinde mimo to 12 mil. Jediné Rusko je tak rozsáhlé jako Anglie, a jediné Čína čítá tolik obyvatelstva. Provincie její jsou ze všech nejúrodnější a nejobydlitelnější. Na moři má v moci nejdůležitější posice strategické, celní a dopravní.

Podobné říše v dějinách světa nikdy nebylo. I římské císařství bylo co do rozsahu skoro pětikrát menší. Osady anglické v letech panování královny třikrát i pětkrát hustěji se zalidnily. Výbojné a šťastné války v koloniích vedli všickni ministři, konservativci jak liberálové a radikálové, ani Gladstona nevyjímaje. Triumf slavila tato koloniální politika v letech 1874—1880 za vlády konservativců; samé boje krvavé, výbojné a šťastné vyplňují tuto dobu. Jakousi demokratickou vládou udržuje si Anglie všechny tyto osady, spokojena jsouc zatím jen tím, že z nich výborně těží. Nyní pak účelné školství anglické má tisícerým těm národům dávat i ducha anglického.

Spisovatel Demoullins hleděl vyzkoumatí příčinu těchto neslýchaných úspěchů. Jednu vidí ve výchově Angličanů, kteří připravují dítky hned z mládí k boji života k samočinnosti a ku vědomí, že jednou budou jen na své síly, schopnosti, podnikavost a energii odkázány. Ostatní národové hledí především své děti sami zaopatřovati, čímž svobodný vývin sil u nich zamezují. Dále vidí příčinu v osobních výborných vlastnostech Angličanů. Zatím co ostatní Evropané ubíjeli se divokými literárními boji o theorie, o humanitu, o práva lidská a p., Angličané šikovně lovili na poli praktických výhod. Jest ovšem otázka, zdali jich brutální výboje, zneužívání vlastní převahy proti slabším, opovržení k slabším, naprosté šlapání po spravedlnosti a humanitě, bezohledné vyhledávání vlastních zájmů byly čestnější, nežli ideální, byť často i zhoubné naše boje humanitní. Proto snad neměla Anglie ale žádnou z našich krutých revolucí v celém XIX. věku. Zachovala si formu království a dědičné lordství. Ale pod tímto stejným zevnějškem mnoho se změnilo. Volební právo stalo se zákony z let 1852—1884 skoro všeobecné, z aristokratické sněmovny stala se sněmovna národní, před níž moc královská a lordská téměř zmizely. Ministerstvo, které dříve bylo jen poradním sborem králové, stalo se vládou i nad ní. Tak vláda královská změnila se ve vládu parlamentární, země téměř v republiku demokraticky volenou sněmovnou řízenou. Demokracie začala v Anglii dříve než kdekoliv jinde. Nikde nebylo snad také takových grandí-

osních lidových hnutí a demonstrací (na př. O'Connell') jako v Anglii. Přece ale nesáhl lid proti houževnatému odporu aristokracie k moci jež násilně láme a boří.

Zvolna, krok za krokem, s častými přestávkami kráčela anglická demokracie v před. Často užito i metody, že místo zásadního odporu a bojů frakcí nastupována cesta kompromistů. Tak Irové i radikálové nejednou vplížili se cestou aliancí mezi liberály a přemluvili je ku svým reformám. To byla zvolná cesta k níž bylo houževnatosti a vytrvalosti v pravdě anglické zapotřebí, ale vedla k cíli bez násilné revoluce. Jiade jako ve Francii, při každé tak zvané reformě dříve všechno staré rozbili a zničili, stínali hlavy korunované, místo demokracie zaváděli brutální fanatism lidu. Dnes Anglie také je jedinou zemí skutečně demokratickou, v níž pod rouškou demokratických hesel neskrývá se absolutism nízkých davů.

Tento anglický demokratism ukazuje se hlavně v socialních opravách. Nejnaléhavěji bylo třeba oprav práce. V nejindustrielnější zemi byly dělnické poměry nejhroznější, neuvěřitelné, děsné. Jsou i širěji známy z dvou románů, Dickensova a Disraeliho. Děsný absolutism prácedárců a pánů zlomen nej-dříve, nejprve vůbec, a práva a zájmy dělnické vzaty pod ochranu zákona. Svobodných sdružení dělnických bylo tu (asi 1500) již dříve, k tomu vláda svým vlivem nastoupila cestu ve prospěch spravedlnosti a humanity. Zakázala úplně dětskou práci noční a v dolech, ustanovila určité stáří pro připuštění k tovární práci vůbec, rovněž i maximum pracovní doby. Rovněž dány zákony o práci žen, zavedla inspekci továren a j. Ženu připustila Anglie k studiu, dává jí v případě manželské rozluky nebo vdovství značná práva nad dětmi, vdané dává různá práva nad jejím majetkem. Velkou péči věnovala vláda i bytům dělného lidu, donucena hlavně stálou morovou nákazou, již bídná ta nelidská hnízda byla stálým semenišťem. Starost její o ústavy humanitní všeho druhu, při čemž veřejnost dobrovolně přicházela jí vstříc s opravdu nevidanou liberálností, zasluhuje úcty každého.

Jisto je, že pauperism anglický, z r. 1842 tolik smutně pověstný, stále se zmenšuje, brlohy bídy jako močály mění se v krásnou zem.

V ohledu kulturním doba panování královny Viktorie patří k nejlepším. Wordsworth, Southey, Arnold, Tennyson, Dickens, Thackeray, Bulwer, Lytton, George Eliot, Broute, Macaulay, Grote, Freemann, Lecky, Gardiner, Stuart Mill, Baine, Spencer, Tyndall, Maxwell, Huxley jsou jména, která i širším kruhům jsou známa jako jména výtečníků první třídy. Ústavy jako Eton, Harrow, Oxford, Cambridge jsou rovněž známy a chváleny pro praktičnost, kterou stávají se pravými průpravkami pro život.

Národní školství dlouho bylo bídné, jsouc úplně vydáno rukám soukromým. Většina dítek nechodila vůbec do škol. Roku 1839 jal se stát soukromé společnosti podporovati subvencemi. Rok 1870 přinesl návrhem Fortevým zásadu nucenosti návštěvy školní. Bezplatnost uzákoněna r. 1891. Dnes obušáí rozpočet národních škol 6 mil. liber št. Stát dává soukromým ústavům, jež přijaly jeho program, inspekci a náboženskou neutralitu, 10 šilingů na každé dítě. Náboženskou neutralitou nerozumí stát bezkonfessijnost. Všady výklad bible, která zastupuje katechism, je obligátní a obstarává ho církev. Nad to čistě konfessijní školy jsou svobodny a každé vyznání může si je zřizovati. Katolické školy navštěvuje dnes čtvrt milionů dítek.

Ze školy do kostela je krok. Co se týče anglikánské církve, padá nejprve do oči úžasná rozmnožení sekt, uvolnění poměru mezi státem a ostatní církví, snížení a ochuzení anglické církve irské, pokus o reformaci církve státní a j. Co se týče katolické církve, je vzrůst její znám. Byl zvláště v letech 1840—70 obrovský. Jména jako Manning, Newmann, Faber, Ward, Wilberforce, Oakley, Allies budou vždy okrasou XIX. století a krásnou stránkou v dějinách církve. Věda, ctnost a všechna kulturní sláva církve katolické a lidstva vůbec jako by byly zosobněny v konvertitech anglických. Vliv jejich byl úžasný. Dnes čítá Anglie 16 biskupství, vážených a ceněných, ta Anglie, v níž objevení se biskupa platilo druhdy za zemězradu a končilo šibenicí. V celém panství Anglie je dnes 166 katolických biskupů na místo 48 z r. 1857. Mohli by sami tvořiti znamenitý církevní sněm. Počet kněžstva katolického ve Velké Británii vzrostl z 567 roku 1837 na číslo 3115. Při nastoupení královny nebylo jediného kláštera. Vše bylo vybito a zkonfiskováno. Dnes je tu řeholních domů 777. Mnišský oblek neplatí a netrestá se více jako velezrada. To vše učinilo hnutí oněch velikých mužů, jež Duch sv. církvi anglické, zajisté pro zásluhy její mučovníků vzbudil. Po roce 1870 toto hnutí valně ochablo, ale postavení katolíků je už zabezpečeno. Zdá se, že přijde jednou doba, kdy Velká Británie bude většinou katolická, neboť pravoslavnou stane se sotva, byť v tom ohledu pracovalo se dnes potají velmi horlivě; zde nenavádí k tomu Duch sv., hloubka vnitřního přesvědčení, askese, ale více vnější vlivy a živý odpor jistých kruhů k Římu. Tak ale konvertité se nedělají, leda jen odpadlíci. Věci manželské patří v Anglii jen před forum církevní.

Než dále. Je otázka, měli-li národové, Anglii poddaní, z poddanství svého nějaký prospěch, nebo byli-li vůbec jen předmětem zisku a moci. Dlužno říci, že měli. Tak obrovská Indie, která bývala ustavičným krvavým jevištěm domácích bojů a neméně hrozných vpádů Mongolských a j., žije v nerušeném klidu. Krvavé obřady modlářské odstraněny, rovněž lidské oběti, vražda dítek se tresce, missonáři požívají ochrany, jistá spravedlnost je zavedena, vzdělání poznenáhlu rází si do země cestu, rovněž jistá rozumná správa obecní a státní. To jsou zajisté přece zase veliká dobrodinií.

Jak už praveno, spočívá v Anglii všechna moc v lidu. Oslavuje svou královnu, oslavuje národ vlastně sebe, svůj národ, jež vidí jaksi v moci královské zosobněna. Moc královská je více jen symbol, je jakýsi střed všeho tobo, co v národě žije. Avšak královna nebyla bez vlivu na záležitosti země. Uveřejnila po smrti prince Alberta paměti jeho života, postavivši mu v nich stkvělý pomník — příklad to v dějinách zajisté vzácný, neboť publikace obsahovala věci velice intimní. Z ní je patrno, že na vývoj politických událostí země značně působila. Když královna nastoupila, byl způsob vlády konstituční, při níž sněm byl více jen sborem poradním, a při němž král libovolně jmenoval ministry, řešil politické problémy, a bojoval o vítězství s vládou parlamentární, při níž všechna moc měla býti při sněmu, král pak měl mítí více jen moc mravní. Královna volila tento. Tak na místo mezi tři moci, královskou, lordskou a obecní, přenesena politika na strany dvě, liberální a konservativní, které za 60 let stále se střídaly. Ve jmenování ministrů zasáhla královna několikrát samovolně. Vždy ovšem měly osobní její sympatie nebo antipatie svůj vliv, ne-li na věci politické, alespoň na osoby. I tu však bylo jí podnikati pravé boje, jako s Palmestronem a j.

Rodinný život královny byl velmi šťastný. Choť její, který je vlastně prvním jejím poddaným, obracel svou činnost k věcem charitativním a kulturním a mnoho vykonal znamenitého. Královna musila při korunovaci přísahati věrnost anglikanismu, zůstala pak vždy věrnou protektorkou státní církve. K Irům chovala se nadmíru chladně, ale nikoliv prý z ohledu náboženského. Osobně prý chtěla býti ku všem spravedlivou. Její matka ostatně zemřela jako katolička, mluvilo se kdysi, že i její dcera Helena stala se katoličkou. Sama je velmi zbožná a srdečná, jsouc při tom veskrz Angličankou i chováním i smýšlením. Právě proto, že je tak velice čestnou dámou, že dovedla povinnosti veřejné spojovati s takovým teplým kouzlem veskrze počestného života rodinného, že s důstojností a chladem královského vystupování nestavěla se proti svéprávnosti národní, že vyzdobena mnohými přednostmi jako dáma, jako matka i jako královna byla prosta obvyklých panovnickích vad. zamiloval si ji národ a velebil ji právě v posledních dnech ne dělanou loyálností, ale láskou skutečně z duše a z přesvědčení jdoucí.

Vzácný to příklad. Porovnávali ji s Alžbětou, ale porovnání to naprosto se nehodí ani co do vlastností osobních ani panovnickích; jen shoda rozkvětu národní moci je tu; více nic.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Politická situace. Kniže B. Švarcenberk. Husiada. Křesť. sociální hnutí ženské. Všeobecná irredentu.*)

Veškerý německý život opanovali Schönerer, Wolf, Iro. Poslanci němečtí nesou tuto nadvládu těžce, ale jdou raději s nimi. Bylo by zajisté zajímavě zvěděti, kde obstrukční hnutí německé, které nabylo tak kolosálních rozměrů, má své kořeny. Nedá se přece mysliti, že by je vyvolala jen jazyková nařízení, dokonce pak ne, že by bylo výsledkem genialnosti zmíněných pánů. Jedni udávají politickou příčinu. Všecky ty skandály jsou prý posledním trumfem židovsko-liberální strany. Možná dost, že něco na tom pravdy. Ale všeobecné rozjaření německé, které nabylo v revoluci chebské svého vrcholu, má zřejmý natér irredentistický a velkoněmecký. Kdo má příležitost býti přítomen některé schůzi nebo zábavě německé intimnějšího druhu, zkusí vždy, že nálada stává se poznenáhlu veskrz nerakouskou a divokou. Chebské události odkryly roušku, kterou tyto rejdy byly přikrývány; odkryly ji vašeň, která je slepá. Poněvadž židovsko-liberální strana rakouská se k nim hlásí, je patrno, jaké nebezpečí od ní naší říši hrozí. A tato

nerakouská strana po dlouhá, dlouhá léta v říši vládla. Jsouc při vesle dělala se loyální; to bylo snadné, nebo měla z toho prospěch. Nyní ukázala barvu. Jaké štěstí, že byla svržena. Při moci byl tento její vlastní charakter ještě nebezpečnější, neboť mohl přivést národy a říši na pokraj záhuby. To ostatně i činil. Zbavena moci, odhaluje své zrádné nitro, jež dříve ukryvala. Byl to zajisté dobrý genius Rakouska, který ji povallil. Nebezpečná zůstává hlavně nationalni stránkou, kterou vystrukuje a kterou bohužel oklamává mnohé. Její nationalni šovinismus strhl mnohé, ale doufejme, že otevřel vysokým kruhům oči a ukázal jim, že těmto žvlům, kterým zájmy říše a spravedlnost k národům nejsou před nízkým jich egoismem ničím, nikdy více nesmí svěřena býti moc rozhodující. Před touto významnou pravdou význam jazykových nařízení mizí. Bude-li jednou vládou uznáno, že systém židovsko-liberální je zhoubný, přijde rovnoprávnost sama ať v té či oné formě. A to se snad stane. Před hrozným návaem německých bouří Badeni musí se otfásti, tak zdálo se nám do nedávna. Nyní jsme klidni. Ať padne Badeni, systém židovsko-liberální nemůže zvítěziti, ač

nemá-li vziti říše zkázu. To je nyní zřejmé. České strany zachovávají jistý moudrý klid. Tato umírněnost není zajiště slabostí, ani zaleknutím před hroznými výbuchy nepřátelství a velikosti jeho, ale moudrá politika. Zde jen vyčkávací vytrvalost a pevná sjednocenost jsou na místě. Čas musí uklidnit bouři, čas je třeba, aby prohlédli němečtí vlastenci, že dávají se strhnouti irredentistickou vášní, že nutno jim se vzmužiti proti zrevolucionování vlastní strany. Vědí zajisté, že upřílišněný šovinism, revoluce a podvrtné proudy nikdy nepřinesly úspěchu. Toto hnutí sjednotilo, jak se zdá, Němce v celek. Ale jen na okamžik. Takové rozbourání nemůže míti trvání a strůjcové jeho, které nahodilá vlna nezasloužené přivedla na povrch, budou smeteni. Pessimisticky hleděli jsme do nedávna na situaci jako na kritickou pro nás, po událostech chebských ale jsme dobré myslí. Trvalého úspěchu toto německé hnutí nemůže míti. Už okolnost, že od smířovacích konferencí upuštěno, je důkazem, jak i příslušné kruhy poznaly, že nejde tu jen o otázku národnosti, ale o věci zcela jiné. Důkazem je i chování se liberálně-židovského a zajisté nerakouského vládního tisku uherského. Kéz by to bylo posledním velkým vzplanutím oné myšlénky, která od několika desetiletí ničila národy, podkopávala říši. Bylo tu a tam vysloveno i mínění, že jako v letech čtyřicátých mají v hnutí svou ruku i vlivy cizí, zahraničné. Tím lépe; znamenalo by to tím jistější pád systému. Autonomistická většina říšské rady, která prý má být rozpuštěna, čehož ovšem v nynějším okamžiku bylo by nutno litovati, povstala přirozeně sama; zůstane, dá Bůh začátkem nové budoucnosti. Litovati dlužno jen, že německá křesťansko-socialní a antisemitská strana, která dala systému vlastně smrtící ránu, nevydržela zkoušku. Snad i pro ni budou poslední události očištnou. Na každý způsob hledíme na situaci nyní příznivějším okem. Brzká budoucnost nás ostatně poučí. — Projevy konservativní šlechty utvrzují nás v tomto mínění. Hlas vážného šlechtice, jemuž dán výraz v jednotě katolicko-politické, jsme uvedli. Ještě vřelejší, byť snad méně ceněný u vlády, ale tím radostněji vítaný od Čechů, byl projev

knížete Bedřicha Švarcenberka v Budějovicích Jeho vlastenecké projevy, kterými tento znamenitý šlechtic už několikrát se proslavil, jsou útechou a radostí pro nás, pro vládu pokynem, že dues tím více musí počítati s okolností, že celý národ žádá rovnoprávnosti. — Projevy takové mají veliký význam. V nich národ český objevuje se jako veliký celek, v němž všechny stavy, i konservativní šlechta, je pevným a nerozlučným článkem. Jeho vývody politické jsou pro vládu přímo výstrahou. Tu je jasno, že česká šlechta od státního práva a rovnoprávnosti neustoupí nikdy, že konservativní autonomistickou většinu říšské rady považuje za jediné správné rozřešení politické situace. Za takové otevřené a mužné slovo v choulostivé a kritické době zavázán je český národ šlechtě opravdovým díkem. To není okamžité vzplanutí, to je program v době, kdy jen pevní charakterové jsou schopni k otevřenému slovu.

Tím smutnější jeví se z politického ohledu letošní oslavování Husa. Na štěstí vypadlo dost chabě. Dobrý smysl národa vycítil snad nebezpečí, které nový rozbroj by způsobil. Vůči irredentě německé a vzhledem k vlasteneckým a státoprávním projevům katolíků i ta malá oslava byla vlastně chybou a neomaleností. Byla by mohla snadno být u vlády důvodem proti nám. Proti revolucionářství německému stavětí revolucionářství české je zajisté věc nejméně příhodná a moudrá. Na štěstí účastnila se oslavy jen vrstva národu pochybená, jen ty živly vždy k rozvratu náchylné. Celek národa zůstal klidným. Národ někdy je moudřejším než jeho vůdcové, kteří snad Husem chtěli provéstí politickónárodní demonstraci. Byla by vypadla revolučně, a tak je dobře, že přešla jako by nepozorovaně. Cesta k cíli našich státoprávních a národních požadavků byla by to také ta nejnerozumnější. Dnes po událostech chebských byl by povel asi vůbec ani k oslavě nevyšel, leda že by snad ve straně živel radikálně-revoluční měl převahu. Ale tomu poslední události nenasvědčují.

Propůjčování se protestantů k oslavě ukazuje, že tito pánové směřují, ovšem jinou cestou, tam, kam míří i německónárodní strana rakouská, k připojení

k protestantskému Německu Národní moment je proti momentu revolučnímu tak slabý, nebo byl aspoň slabý, že úsudek ten přichází samovolně. Jednou protestanté dali nám německého Bedřicha, zapřevše v sobě k vůli confessijnímu fanatismu svůj národní cit; totéž opakuje se zase. Ubohý Hus, který vlast jistě velice miloval, k tomu má sloužiti za zástěru krátkozrakému lidu. Že ta naše historie, tolik poučná, neotevřívá upřímným vlastencům oči! Či jsou tak ve falešném jejím protestantském výkladu zaujati? Snad není irredenta německo-nationalní a nebezpečí irredenty českohusitské otevře jim oči. Kéž by se tak stalo!

Na začátku července měli jsme v Praze znamenitou schůzi křesťanských žen a dívek, které postavily se rozhodně na stanovisko katolické, pokrokové a svépomocné. Poněvadž i tomuto hnutí po ukončení stati o ženském hnutí českém věnujeme více místa, upouštíme prozatím od referátu, spokojující se zatím pouhou touto zmínkou. Rozumí se samo sebou, že je vítáme a přejeme novému spolku rozkvětu a zdaru. Nejen chvilkové občasné manifestace je tu třeba, ale pilné práce, aby hnutí přineslo užitek, který, soudě dle počátku, přinéstí jest schopno. V naší kat. organizaci bylo ještě právě tohoto spolku zapotřebí. Nyní už bude pomalu jen třeba, aby zárodky klíčily, rostly a mohutněly, vykonávaly platný a blahodárný vliv v naší společnosti. Až bude příležitost k nějaké akci, k nějakému protestu nebo k nějaké manifestaci, a až pak všechna tato organizace vystoupí a promluví jedním hlasem, bude to slovo, které otřese Prahou. Příležitost najde se k tomu asi brzy. Ukáže se, že my katolíci tu jsme, a že nás je mnoho, velmi mnoho, mužů a žen uvědomělých, odhodlaných, vzdělaných, charakterů, pevných v cíli a požadavcích. Bude to radost na niž se těšíme. Jen aby tu bylo společného bodu, vedení, velkých idejí, stálého nadšení a povzbuzování. Škoda, že nemáme akademie v tom smyslu, jak jsme posledně o ní se zmínili. Veškeré kat. hnutí je konečně hlavně hnutím kulturním, vychází ne z osob a stran, ale z nábožensko-mravního, kulturně-socialního vzdělání, z historického a národního probuzení — a

kulturní ústav byl by trvalým jeho středem, pramenem a oživujícím zdrojem. Bez něho leccos časem a vzhledem k měnicím se poměrům zmizí; v tomto středu aspoň udržovány by byly síly a ideje a vymoženosti dosavadní.

Že nepanuje jen u nás duch revoluční, projevený v socialistických rejdech, v husitských štvanicích a německé irredentě velkonationalní, ale že duch ten jde celou Evropou toho důkazem je všeobecné zbrojení. Francie je dnes tak vojenská jako žádná země na světě. Militarismus německý není proti militarismu francouzskému ničím. Tento pak provádí mimo to i v ohledu náboženském či vlastně bezbožeckém kruté násilí, čehož u Němců není. Německo namáhá se vši mocí, aby zvýšilo svou moc námořní a pozemskou. Poněvadž vládní moc je tu v rukou konservativního panovníka, kladou se mu od socialistů a liberálů překážky co největší, kdežto ve Francii, kde z militarismu učinily židovsko-zednářské listy věc národní, vše se schvaluje. Je to v Německu boj oněch tajných revolučních mocností proti císaři, které ve Francii nabyly vlády a velkou část millionů z militarismu jakož i z ostatního rozpočtu uvádějí do svých vlasteneckých kapes. Tatáž židovsko-radikální irredenta, jejímž nástrojem jsou hlavně socialisté, chtěla by žráti i v Německu ze žlabu národního a obohacovati se. Dosud šlo jí to jen nepřímou. Tento boj vedou onino živlové pod heslem tu humanismu (protimilitarism), tu socialního pokroku, tu práv lidu a p. Zrovna jako u nás. Také Rusko zbrojí, ovšem tiše a mlčelivě, jsouc v tom pravým obrazem tajněnkářského, ale obavy vzbuzujícího státu feudálně-klerikálního minulých dob. Toto zbrojení má smysl dvojitý: doma má potírati revoluční prvky duchem loyality, vlastenectví a přísne subordínace, auktority, který všade v armádě velice se pěstuje, na venek má chrániti před nepřátely. Je tedy všem státům jasno, že spravedlnost a konservativní úcta k právům nemají žádné moci více nad lidmi a národy, že jak nitro jednotlivce, tak i celku je revolučně zbouráno, že libovůle a moderní školou vypestovaný individualismus tak zvaný svobody, neodvislosti, pýchy a vrtkavosti, mravní mělkost jsou větší než vědomí

práva a všeliké legality boží a lidské. Jediné pušky, kanony a šavle policajtské brání roznuachu této moderní irredenté ducha lidského. Je to ovšem nesmysl. Železo, olovo a prach, třeba bezdýmny, — ten bezdýmny prach je charakteristický, je jaksi zákeřnický; smrtící kule letí a vojín neví odkud. Tak i moderní irredentistické smýšlení je zákeřnické. I je zajímavé, že proti pokroku moderního duchovního zákeřnictví vynalezl bezdýmny prach — že by ale olovo a železo jako hmota zmohly něco proti zákeřnickému duchu? Jedna ze základních pravd filosofie je přece ta, že každá věc může býti dosažena jen prostředky odpovídajícími její přirozenosti. Proti tomuto hnutí opět jen duchovní zbraň má moc; a poněvadž je materialistické, musí zbraň býti nadpřirozená, poněvadž je revoluční, musí zbraň míti tím větší auktoritu — auktoritu Boží. Práva Pána Boha na svět a uznání tohoto práva lidmi schází, zde kořen zla. Kdyby to uznávali aspoň ti, kteří auktoritu mají zastupovati! Je zajisté charakteristické, že revoluce náboženská vždy předchází revoluci sociální nebo vlasteneckou. Socialisté dříve přilnuli k náboženské revoluci, oddali se materialismu, než stali se nástroji židů a zrekli se vlasteneckých a národních našich ideálů, zaměnivše je za žaludkové ideály stavů.

Obce, v nichž každý projev irredentistický nalézá úrodnou půdu, jsou vždy obce buď bez kostela neb obce nábožensko-mravně zašlé! A co se činí naproti tomu? Že je zle, se vidí, ale jako prostředek udává se užší organizace, jakýsi pokrok, o němž nikdo neví kam a jak, ethické prohloubení, které je ovšem nesmysl, neboť právě ono duchovní revolucionářství bývá odůvodněno humanitou a ethikou, ovšem moderní. Zbývá jen katolická svépomoc, iniciativa církve a boj katolíků. Proto boj moderní irredenty, která zná velmi dobře svého nepřítele většího nežli je železo a olovo, poněvadž duchovního, zásadního, s nímž není kompromisu, vede se hlavně proti kat. církvi. I tu protestantismus všady skýtá irredentě pomoc, zapomínaje, že sám žije jen z pozitivní věroučné síly katolicismu. Ovšem je to více liberalistický protestantismus, kterému symbolum a Písmo dávno jsou překonaným stanoviskem, a jehož kon-

fessijnost je vlastně farizejství, důvod k fanatismu, jak toho obrazem je tak zvaný „evangelický Bund“. Pokrok stal se u nás ale přec. Lze znamenati už částečné osvobození některých intelligentů jakož i celých vrstev ze jha jak protestantského nepřátelství a štvání, tak z liberalisticko-židovské irredenty. Taková ohavnost, jaká stala se s Chelčickým — viz v posledním čísle „Vlasti“ výtečnou kritiku Lenzovu, už je více jen kuriosita a nanejvýše důkazem polovzdělanosti. Husiada odstěhovala se také už do nízkých vrstev, do krčem a hospod.

Zprávy národohospodářské. — *(Malá živnostenská novela. Usnesení poštovního kongresu světového. Zavedení nedělního klidu v trafikách.)*

Náš živnostenský řád z doby, kdy hospodářský liberalismus byl v nejkrásnějším rozkvětu (1859), zregulován již dvěma novelami (z roku 1883 a 1885), k nimž přibyla roku letošního třetí tak zvaná malá novela ze dne 10. února 1897. Působiti počala dnem 10. min. měsíce Ustanovení její vyhověti hleděla požadavkům doby v řádné regule stavu o svoje bytí zápasícího kladeným. Všeobecně se uznává, že zvláště ten drobnější živnostník (proti továrnickému velkopřemyslu) nutně za dnešních zlých dob opatřiti se musí mezi jiným i odborným vzděláním a důvěrou v sama sebe, ve svépomoc. A tyto proudy tvoří obsah novelky. Jsou to tedy předně ustanovení týkající se povznesení návštěvy škol pokračovacích. Úřad živnostenský (okr. hejt.) jest totiž oprávněno učňům, kteří školu nedbale navštěvují, dobu učení prodloužiti a to, je-li třeba, i o celý rok. Rozumí se, že nezapomenuto ani na mistra takového, který by se nestaral o to, aby návštěva zmíněných škol učňům byla umožněna, resp. který by učně od návštěvy té zdržoval nebo vědomě nedbalou návštěvu škol jim trpěl. Mistr takový bude nejdříve na svoje povinnosti v této příčině upomenut, a když by to nepomohlo, bude mu zakázáno učně si držeti a to buď jen na čas, nebo, když by ani potom povinností svých ohledně učňů nedbal, na vždy. Trestem zvýšení doby učební o rok stížen jest i onen učň, který průkaz spůsobilosti zkouškou podal u jiného společenstva, než kde byl zapsán.

Povinnost přistoupiti ke společenstvu zosřena tím, že každý živnostník již tím, že živnost v obvodu jistého společenstva provozovati počal stává se členem tohoto společenstva a povinen jest živnosten. úřadu, u něhož živnost svoji ohlašuje nebo o koncesi se uchází, prokázati, že příslušné příspěvky společenstevní zapravil. Nedojde-li koncese, vrátí se mu příspěvky. Za účelem provádění svépomoci rozšířen i účel společenstva. Tato totiž oprávněna jsou za účelem podpory společných zájmů humanitních zakládati pro své členy nemocenské a podpůrné pokladny nebo vůbec fundy. Usnese-li se platně valná hromada společenstva na tom, že jest nutno takovou pokladnu založiti, pak musí býti ústav takový zřízen. Škoda, že nedošlo k zreformování celého řádu živnostenského v duchu tomto, zajisté ušlechtilou a účelnou tendenci se nesoucím.

Zmínili jsme se svého času (v 9. čís. t. l.), že konati se bude světový kongres poštovní ve Washingtoně dne 5. května 1897. Sjezd skončen a zástupcové celého světa, prohlédnuvše si na své okružní cestě po Unii severo-amer. různé pamětihodnosti, jsou na zpáteční cestě. — Zasluhou sjezdu zůstane, že na něm vlastně stal se světový spolek poštovní skutečně světovým pouěvadž tím, že přistoupila Čína (s 405 miliony oby.), Korea známý poloostrov z války čínsko-japonské s 11 miliony oby.) a Oranžský svobodný stát v jižní Africe, ovládná celá zeměkoule v jistých směrech docela stejnými předpisy. — Než i ostatní předpisy mají velkou důležitost pro vývozce, obchodníky, živnostníky a vůbec každého, kdo s obyvateli cizích států pěstuje jakékoli styky. Tak zvýšena váha vzorků zboží z 250 gramů na 350. Obnos, na nějž možno vystaviti poukázku do cizích zemí, zvýšen z 500 na 1000 franků při čemž poplatky sníženy při obnosech přes 100 fr. na více než polovici. Rovněž i obnos dobírky při rekomandovaných psaních

zvýšen na 1000 franků. Přijata zásada, že váha balíčků poštovních zvýšena býti má všude tam, kam jsou přípustny, na 5 kg. Které důležité návrhy byly zamítnuty, o tom zmiňovati se nebudeme. Jen ještě musíme vysloviti horlivým filatelistům svoji hlubokou soustrast. Účastníci světového kongresu poštovního zachváceni nepochybně nějakými chorobnými ideami, usnesli se na tom, že na příště nemá býti vydávání příležitostných známek poštovních (známé jubilejní, výstavní a j. známky poštovní) dovoleno a od zavedení známky vše-světové (která aspoň pro začátek měla býti jakousi náhradou zakázaných známek příležitostných) zatím že má býti upuštěno. Ubozí takovými ranami egyptskými postižení filatelisté. Útěchou může jim býti, že usnesení kongresu nabudou platnosti teprve dnem 1. ledna 1899. Do té doby je ještě dlouho! Příště se zmíníme ještě o důležitějších novotách telegrafního řádu tyto dny platnosti nabývšího.

Nedělní klid, který při živnostech a obchodech zaveden již dávno, začíná znenáhla zasahovati i v ony obory hospodářského života našeho, kde zavedení jeho až do nedávna považováno bylo za povážlivo. Nedávno jsme zde učinili zmínku, že zaveden byl na drahách ve dnech svátečních. Nařizením ministeria financí ze dne 18. června 1897 zaveden bude částečný klid nedělní i v tražkách, které ve dny nedělní otevřeny budou jen šest hodin (z nich dvě odpoledne). Aby v jistém obvodu v neděli odpoledne vždy alespoň jedna tražka byla otevřena, budou se tražky ohledně oněch dvou hodin střídati. Pro města přes 50.000 obyvat. jsou jiná ustanovení. Někde snad mine se zavedení tohoto částečného klidu s účinkem, přece však v celku povděčný býti musí prodavačky i za to, co se jim tímto podává, ač požadavky jejich, v této příčině v nesčíslných peticích formulované, zcela vyplněny nejsou. Nařizení platí od 15. července t. r.

Obsah „Obrany“ :

Husíada roku 1897. — k. — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897. —jt. (Pokračování.) — Něco z Anglie. — k. — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pěšossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Husova reforma.

Jakási nelitostná krutost vyznívá z reformačního snažení Husova, krutost, která šla tak daleko, že žádala i tresty světské na těžké hříchy. Když pak tento fanatism nabyl charakteru revolučního, nejdříve namířeného proti církevní auktoritě, pak proti společnosti vůbec, když lid vssál ho do sebe tak, že jednotlivci domnívali se býti povolányi soudci každého svého spolubližního, pěstní právo nabylo všady vrch, pěstní právo ducha. Druhdy v dobách veřejného loupežnictví vztahovalo se jen na věci hmotné a mělo na své straně jen právo odvozené z důvodu „větší moci“, v rozvití a rozvětvení Husovy reformy v lidový fanatism zvrátila se tato „reforma“ v násilí proti duchu a užívala pro sebe důvod božský. V husitství panovalo násilí ducha nemění než jaké dnes vykonávají moderní rytíři ducha z různých radikálních redakcí. Tehdáž nosila i meč. Zprvu měla ovšem tato reforma jistý asketický ráz, konány modlitby, rozdělován statek, vystříháno se pití, tanců a j. Ale to nebyl onen katolický asketismus, který naplňuje ducha veselím a duchovní radostí, nýbrž jakési škarohlídné, fanatické poblouzení ducha, sektářská upjatost. Vidíme to z následků, které nedaly na sebe dlouho čekati. Brzy kázali husitští kněží, že čas pomsty a odplaty, čas, aby zahynuli nepřátelé pravdy, přišel. Psali a kázali, že „Bůh chce“, aby z křesťanstva všecky hříchy byly vypuzeny; každý byl proklet, kdo zadržuje meč od vylévání krve nepřátel božích. Na doklad přibírána i místa z Písma. Hilferding, Palmon, protestanté; ano i katolíci dávali a dávají se klamati dopisy Husovými z Kostnice, pravíce o nich, že jsou v pravdě křesťanské. To je snad pravda, ostatně pochopitelná v okamžiku, kdy hranice hrozila, ale pravý duch Husovy reformy dlužno hledati v následcích, v rozvití onoho hnutí, jemuž dal podnět. A toto hnutí káže násilnou smrt všem nepřátelům pravdy, smrt ne soudní auktoritou pronesenou, jako se stalo v Kostnici nad Husem, ale lidovým vztekem, okamžitou náladou, návaem hněvu, ze msty, pravá to zásada lynčování. Pojem „nepřítelé pravdy“ byl náramně široký a mohlo ho býti užito proti každému. Tábořili rok měnili svou věrouku. Abychom uvedli jeden příklad. Nejdříve ctili svátost Oltární, potom nazývali ji modlou. Roku 1422 měli o ní už učení

nevěrecké. O svém učení sami nebyli ani dne svorni, vždyť i Prokop Holý páčil, ač nebyl žádným Koniášem, velmi pilně husitské traktáty. K svému mínění své spoluvěrce násilím, bitím a podobně nutili. Konec konců byl, že s fanatismem jali se ničiti vše, co vztahovalo se k svátosti oltární, jako oltáře, kalichy, monstrance a p. Zde tedy dlužno hledati „reformatorského ducha Husova“. Divno jen, že naši Husité hranici kostnickou shledávají tak krutou, kdežto o pěstním právu ducha při Husitech mlčí.

K tomu následovala další reforma. Neboť, byl-li základ porušen a zviklán, co mohlo obstáti? Modlitby za mrtvé, které už citu lidskému jsou vrozeny, potupovány tak, že je patrné, jak domnělý asketismus změnil se v surovost. Poněvadž mnišství neuznávali, kláštery bořili. Vždyť byl by proklet, kdo by proti „nepřátelům pravdy“ neužil moci. Rozdílu mezi stavy nemělo dle nich býti, rovněž ne králč, ani práv zemských a městských. Proto hlásali, že všichni lidé v důstojenstvích vyvýšení mají „podřezání“ býti. Výtečná to reforma socialní. Školy vyšší zavrhovali, knihy do ciziny za kus chleba prodávali, žáky brali raději na vojnu. Měli vojáků zapotřebí, neboť jako druhdy Mohamed rozšiřovali „svou pravdu boží“ mečem. I bratři nazývali Tábor „krvavými“. Podle toho byl i mravní život. Zprvu byl sice bezúhonný, ale i tu měl charakter ne ctnosti, ale sektářského fanatismu a zarytosti, které nemilosrdně obracely se i proti vlastním menšinám jiného mínění jsoucím. Zde ovšem Husité pokročili daleko za svého mistra, ale jeho duch v nich žil, jej ctili za svatého, on dal hnutí podnět a směr. Konečný výsledek byl — vlast v ssutinách a lid duchovně zrevolucionovaný, který byl kořistí každého vzplanutí časového, nestálý, vrtkavý, svěhlový, nepokojný, hněvivý, stále k fanatismu nakloněný.

Největší škodu mělo z „reformy“ náboženství vůbec. Stalo se v rukou chytrých a nesvědomitých lidí prostředkem k moci a penězům. Ve městech na př. utrakvismus brán za záminku, aby katolíci byli vylučováni z měšťanství, z cechů, vůbec ze všech čelných míst. To bylo ovšem už v době, kdy „podřezávání“ už nešlo. Jaké hrozné socialní poměry musila taková zásada míti v zápětí, lze snadno si domysleti z moderních bojů národnostních, tisícovými okolnostmi ještě zmírňovaných. Znamenala zničení společenských svazků. A páni mysleli to do opravdy, jak ukazují příklady mnohé. Uvádíme jen. Hynek Boček z Kunštátu dal katolickým kněžím, že nechtěli kališnického rychtáře na hřbitově pochovati, což přece je zcela správné, uvařenou a rozsekanou mrtvolu jeho snísti, aby pochován byl v „jejich břiších“. Když se to prozradilo, nezbudil ohavný čin hnus, ale utrakvisté polibovali si na něm ještě dlouho v potupné písni. Zastavte se u této události a rozmyšlejte o ni. Napadne vám myšlenka, jak úžasně pokleslá, ba zvířecí, musila býti úroveň vzdělanosti a mravu. Při tom ožralci v putykách hádali se o víru, o sv. Písmo, o svátost oltární, havíři o smrt Paně, baby rouhaly se sv. Otcí. Kdo by se divil, že konec byl lhostejnost, mínění, že každá víra je dobrá. Víra byla jen zástěrou politických a socialních frakcí, prostředkem k denunciacím, k olupování o majetek a čest a p. Co bylo lidí, kteří vůbec neměli náboženství žádného. Jak hrozný musil býti stav lidu, když klerus v ohavnosti předcházel. Stůž zde zatím jen několik příkladů.

Při panujícím stavu věci je pochopitelné, že vůbec jen nejhorší věci kněží přicházely k soudu. Jinak ovšem u katolíků, kteří před válkami měl,

pevně zorganizovanou správu. Kněžstvo utrakvistické musilo býti velmi špatné a pokleslé. Je to při násilnickém a zvráceném duchu reformy Husovy pochopitelné a bylo by vůbec divu, kdyby tomu bylo jinak. Borový vydal Jednání a dopisy konsistoře utrakvistické. Zde ukázky z neúplného tohoto jednání, než přijdeme na podrobnější vyličení těchto. (Díl I., 1868.)

P. 66 č. 81. Kněz Václav Belda obžalován u konsistoře, že se sedláky do půlnoci v krčmě sedal, opíjel se a s sedláky se tepe, nešporů v neděli neslouží a někdy v neděli ani ráno mši neslouží; renovací v půl létě nedělá. Anno 1532.

P. 67 č. 83. 4. října 1532 kněz Duchek, farář na Horkách, puštěn byv z vězení rathouzského v Praze, šel na víno, užral se, penězi házel a nepořádně sobě činil; proto zase byl uvězněn.

P. 68 č. 86. Kněz Petr nekněžsky si vedl dává se v krčmářování, v opilství sobě se sedláky sekerkami házejí, a strach, aby někdy k mordu nepřišlo, jako prve se jemu přihodilo, byv prve v Nymburce šenkýřem. 1532.

P. 77 č. 102. Kněz Jan Škola jsa farářem v Modřanech, circa sacramentum in pixide velmi nekněžský skutek se našel circa fragmenta. 1533. R. 1534 jmenuje se „scandalosus maxime“.

P. 84 č. 114. Kněz Řehoř dán od konsistoře do vězení, že velké pohoršení učinil a ženu nějakého sedláka k sobě vzal. 1533.

P. 86 č. 116. Kněz Jíra propuštěn jest za kaplana do Berouna a poručeno mu, aby zůstavil žen, frejů a lání zlého. 1533.

P. 87 č. 122. Kněz Václav Kaka v Kuřím měl u sebe cizí ženu a s ní měl děti. 1533.

P. 90 č. 127. Kněz Vilím Čenčický bez příčiny rozvedl sedláka s manželkou jeho, sám ji k sobě vzal, a sedlákovi dal svobodu, aby pojal jinou. 1534.

P. 119 č. 199. Kněz Vojtěch v pondělí velikonoční o regina coeli kantora v kostele sbil, dva pohlavky jemu dal a hanebně lál nectným jazykem. 1537.

P. 130 č. 226. Tři kaplani Pražští byli uvězněni, poněvadž se rouhali, v nepoctivá místa chodili a se ožírali. 1539.

P. 137. č. 229. Pět neomystů vrátilo se ze Vlach, dva z nich dáni do vězení, neboť na cestě poctivě se nechovali a v rozličné věci se vydávali, jak o nich široká zpráva podána. 1559.

P. 151 č. 264. Roku 1540 kněz Jan Hrnčíř, kaplan v Berouně, virginem in ecclesia defloravit.

P. 177 č. 309. R. 1541 kněz Jan Škola, farář u sv. Michala, maje odbyti své kuchařky, s ní se sepral; ona konví naň mrštila, on jí zas dal tři pohlavky, až ji polila krev. (Týž „maxime scandalosus“, o němž byla řeč výše.)

Kdo by čísti chtěl o knězi Janu Lahvičkovi, který chovaje cizí ženu u sebe, nikde na faře dlouho neobstál, o knězi Janu Machkovi a j., najde toho dost. A přece jsou ta akta velice kusá a neúplná, kdežto liber visitationum z let 1379—80 jest úplný, a protokoly jsou poctivě vedeny. Kněží podobojí při výslechu obyčejně zapírali, katoličtí kněží ale svému arcijáhnu pod přísahou vyznávali na sebe upřímně.

Tolik jen tak mimochodem. Proto také nebylo úcty ku kněžím.

Kněží byli pohlavkováni, týráni, jako předmět pro kratochvíli všelijak smýkáni, karrikováni, vysmíváni, vše pro zákon boží, že nebyli snad s osadou za jedno, nebo kolik far, tolik bylo vyznání. Tím hůře, dostal li se do takové osady kněz katolický. Že konečně i katolíci byli nuceni brániti se stejnými

zbraněmi, kdo by se divil; nebylo jiné pomoci. A tak rozvrat náboženský, zvláště hrozný rozvrat mezi osadníky a pastýři, pak ničení viry vůbec a následovně i mravů křesťanských i společenských byl konečným výsledkem celé té reformy Husovy. Byly zajisté nepořádky, Církev sama to věděla a cítila. Svato-kupectví, zvláště pak způsob, že majitelé prebend užívali jich jen jako zdrojů příjmů k pohodlnému životu, ponechávající práci placeným zástupcům, byl zhoubný a pohoršlivý. Ale reforma se děla a byla jen otázkou času. Přece nemohla Církev dle metody táboritské všecky „podřezati“, kteří byli vinni. Reforma musila vycházeti od ducha, od výchovy dorostu, pozvolna. Tak se vždy dělo a s výsledkem. Fanatismus husitský rozbil sice hodně lebek, spálil hodně biblioték, rozmetal hodně kulturních středisek, ale co byl konec? Prvním trvalým a jaksí kulturním výsledkem byli oni táboři a utrakvisté, kteří zavrhlí vzdělanost, obraceli se k barbarství — dle Palackého —, zavedli tisícero věroučných bludů, mravně klesli až k uvedenému příkladu o rozsekaném a uvařeném rychtáři, socialně až k násilnému vymytí jiných vyznání ze všech společenských práv, k zacházení s kněžími jako podomky, k lhostejnosti ve vyznání, ale při tom přece k setrvání ve fanatismu. Patrně, že i v ohledu nábožensko-mravním reformační popud Husův byl neskonale neblahý, i tehdy ještě, když první krvelačné a bojovné vzplanutí změnilo se v pokračování tiché reformy. O kulturním a vlasteneckém významu této doby viz článek z letošní „Vlasti“, týkající se slavnosti Poděbradských.

Rozvrat církevního života — a Hus chtěl reformovati hlavně život církevní — jeví se hlavně v sektářství. Byly i v Čechách sekty, ale vždy něčím pokoutním, majícím zřejmý znak sektářství na sobě, ale v době husitské sektářství slavilo do Čech svůj slavný vjezd. Steré sekty se vyvinuly a vyvíjely dál a dále, až teprve protireformací katolickou učiněna jim přítrž. Sektářství je také jedna z hlavních známek husitské reformy. Vlastně už mezi husity bylo několik sekt, hlavně dvě, tvrdých a mírných husitů, v utrakvistické nebylo vůbec náboženské soustavy, nýbrž bylo tu moře názorů stále se měnících a přetvařujících. Ale sekta českých bratří stala se nejznámější a nejvýznamější, ač i ta nebyla jediná, ale rozpadávala se v přemnohá odvětví. Auktorita církevní a boží byla povelena již Husem, který ani sněmu církevního, po všecka staletí za nejvyšší tribunál uznávaného, neuznal, auktorita jednotlivců byla tedy jen následkem. Proti českým bratřím bylo od Čechů vůbec zprvu přísně vystupováno jako proti lidem bezbožným a nebezpečným, jak vypravuje Tomek. Začátky jejich mají skutečně do sebe všecky známky pokoutní sekty a jen rozhárané poměry učinily z nich znamenitou společnost a války Jiřího zachovaly jí život. Kolébka to málo zavidění hodná. Předešlé krvavé boje přivedly ji k zavrhování války vůbec, rozvrat náboženský k jisté mravní výši. Za to byli mistry v boji slovném, ač zprvu vyšší vzdělání zavrhovali jako obyčejně sekty činí. V pomlouvání a nadávání jiným nikdo do té doby se jim nevyrovnal. Ale bratrská mravnost a láska netrvaly mezi nimi více než 30 let. To je zcela pochopitelné. Jednota byla dílem lidí a základ její záležel v Husově potření auktority. Brzy změněno učení o moci světské a příznány různé auktority světské, povolena přísaha, kněžím nebráněno se ženiti, konfesse rovněž měněna. Roku 1490 už byly jednoty dvě, mezi nimiž nebylo více o křesťanské lásce ani potuchy. Hromadění peněz, svádění žen a jiné ctnosti vytýkali si už bratři navzájem, o bojích věroučných ani nemluvě.

U Čechů jmíni byli horší Turkův, což ovšem dlužno bráti s měrou. Co se bojovnosti pérem týče, žádná strana v Čechách nebyla tak čilá jako jednota, což zajisté o velké křesťanské pokoře nesvědčí, uvážíme-li zvláště ton bratrských apologií, veskrz hrubý a pomluvačný. Později přiklonili se bratři k protestantismu německému. Tím bratří přestali čerpati z husitské, aspoň částečně české minulosti a přijímali ducha z Němec, který projevoval se brzy ve stupňované útočnosti, smělosti a to nejen proti katolíkům a kališníkům, ale proti české vlasti vůbec. Husa tu zastoupil nový reformator. Tím vnesen do reformace české, která, poněvadž z dálné Anglie vzala svůj vznik, nemohla míti cizáckého národního charakteru, moment nový, tím nebezpečnější, že Němci, od nichž vzešel, byli blízkými sousedy českých sekt, které s nimi trvaly v ustavičném duchovním i osobním styku. Tam dospělo Husovo vzepření se auktoritě církevní. Ještě měli bychom se tu zmíniti o tom, jaké následky měla jeho reformace, žádající naprosté chudoby kleru; ale o tom později.

Mnozí hájí Husa tím, že tvrdí, jako by Hus byl býval jen mravním horlivcem, který nechtěl rušiti základů víry křesťanské. Tvrdí tak, ač z jeho spisu zcela určité věroučné bludy jsou dokázány, a ač potírání jeho i sněmu, který vždy za nejvyšší stolicí pravomocnou byl uznáván, je zřejmý věroučný blud. Ale kdyby i z jeho učení nedaly se vytknouti zřejmé bludy, rozvrat náboženský, který jeho vystoupení mělo za následek, označuje jej jasně jako biudáře a původce bludů náboženských. A kdo jen poněkud nahlédl do náboženského smyslu pozdějších bojů, do hrozné krutosti sekt, do jich množství, do stále měněného učení, do fanatismu mravních oprav, s opravdivou nábožností a ctností nemajícího nic společného, do mravní zkázy a společenského nepořádku, ten musí uznati, že Hus nebyl ani mravním reformarorem. Snad chtěl jím býti, ale byl by jím byl jen tehdáž, kdyby byl setrval v poslušství církevním. Tu by i přes některé své bludy byl osobností krásnou, snad tragickou, k níž pozdější bludy nebylo by lze navázati. Ale takto stalo se i jeho mravní horlení jen zhoubným příkladem k mravnímu fanatismu sekt, jež spíše zarputilostí nebo poblouzením dlužno nazvati nežli prvokřesťanskými tendencemi a evangelickou spravedlností, za něž často bývají vyhlašovány. Ani národního momentu nezachovalo hnutí Husem vyvolané, jak z článku „Vlasti“, na něž jsme poukázali, vysvitá a jak se ještě ukáže v důsledcích, když Jednota zvrhla se v protestantism z Němec k nám zanesený. I moderní revolucionářství, jež se jménem Husovým bývá spojováno, ukazuje, že to nebylo zdravé hnutí ani náboženské ani mravní. Hus nic nereformoval, ale způsobil nejhroznější rozvrat. Církev zreformovala se mimo něj sama, jak už mnohokrát před ním. Historie tábority a kališníky mravně už odsoudila, ač i tu budoucnost mnoho ještě přinese na světlo a názory očistí. Zbývá ještě Jednota bratrská a domnělý bratrský humanism, jehož vlivy dnes někteří spisovatelé hledí odkrýti v každém křesťanu s trochu lidským srdcem, v každém odpadlém nebo vyloučeném knězi a p. Ale i Jednota už má své rány a vystřízlivění z horečky bratrské ukáže je všem. Co zbude pak z té husitské slavné historie? Už dnes zbývá z ní jen trochu theoretického humanismu, a to jen tím, že tisícové věci zakrývají se k vůli některým teoriím pláštěm přátelského zapominání. Tak zbude jen ten fanatism, kterým napojen byl celý národ, jen ta surová sláva Žižkových vozů, dým z vypálených měst,

biblioték, památek stavitelských, tisícere sekty, trochu poblouzení a zarputilosti jako domnělá mravní výše, z humanismu brutální apologie — pravé to vzory nekřesťanské lásky k přátelům a nepřátelům.

Jak je to dávno, kdy Táborité a po nich utraktivisté byli romantickými našimi modlami? A dnes? Pro toho, kdo sleduje historické badání, není více pochybnosti, že ani Jednota nebyla zbudována na skále. Husovi zůstane místo slavného jména historického jen jméno „pověstné“. Ve svých dítkách, v hnutí, jež vzbudil, vzrostl a ještě vyroste mu historický mstitel, který učiní, že jeho jméno bude se stkvíti časem jen na štítech věčně se rodících a přerozmanitou časovou tvářnost majících nespokojencův a agitatorův. Dnes, jak známo, je heslem pokrokářství a socialismu.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

(Dokončení.)

Prvním z úkolů, jež plniti jest ženě mimo povinnosti její rodinné, jest úkol dobročinnosti a lásky k bližnímu. Na tomto poli také organisace žen nejdříve provedena. Otázkou touto zabývala se k odstavci IV. paní Kamila Hrušková. Podán přehled lidumilství českého (fondy Marie Riegrové Palacké a „Záštitá“), načrtnuty zásady, dle nichž nutno se při dobročinnosti řídit. (Zajímavým bylo zvláště desatero příkázání lidumilství.) Způsoby lidumilství jsou též různé, a v této příčině zavděčila se přednášející velmi přehledným diagramem v sále vyvěšeným. Přimlouvá se za ústřední spolek lidumilný. (Str. 39—43.) O lidumilných povinnostech žen zmiňovala se dále předsedkyně sjezdu. (Str. 7.) „Dobročinnost že je svatou povinností, jež měla by každé ženě ležeti na srdci, jedna největší a nejsvětější.“ I Danešová uznává důležitost dobročinnosti žen, „která přešla nyní z rukou mužů do rukou žen.“ (Str. 16.) Proto také klub žen českoslovanských, jenž založen býti má ku provádění úkolů na sjezde vytknutých, vytknul sobě na předním místě účel humaní, hodlaje působiti pro různé ústavy lidumilné. (Str. 92.)

Poučný obraz velmi rozvětvené dobročinnosti polské podávala při diskusi ku konci sjezdu zahájené spisovatelka z Varšavy, Pelda-Smíšková; ve „zprávě“ uveden aspoň seznam ústavů. (Str. 98.)

Sem patří i II. oddíl přednášky Kamily Hruškové o ochraně nalezenců. Referentka zabývá se touto otázkou delší dobu, mnoho o ní přemýšlela, mnoho agitovala. Líčila celý život nalezenců, „těchto nejzuboženějších a nejopuštěnějších bytostí“, přimlouvala se zvláště za podání petice na zemský sněm ve prospěch jejich a vybízela k přímému účastnění se na zachraňovací akci. Co uváděla o veliké úmrtnosti a bídných mzdách pěstounek, účinkovalo jako novinka (str. 44.). — Zmíniti se dlužno, že přednáška ta (str. 43—48) působila skutečně mocným dojmem na posluchače, tak že jedna z účastnic (prý Klenková z Vlastimilu) darovala k účelům těmto 1000 zl.

Jiným oborem činnosti, která nejbližší je přirozené povaze ženské, a v němž v poslední době jsou prý ženy na svém místě, jest vychovávání

a vyučování mládeže. O tom, že ženy tímto způsobem zdatně přispívají k rozvoji kulturnímu, zmiňovala se předsedkyně v zahajovací řeči (str. 6). Klub žen československých též účel kulturní si vytkl a uznáváje zásluhy, součinnost a účastenství žen na tomto poli, bude pobádati ženy k úsilovné činnosti v tomto směru. (Str. 92.) Že ostatně české ženy otázkou touto čile a již dávno se zabývají, dokazuje veliké množství soukromých učilišť a ústavů, které ženy řídí a kde ženy vyučují; zřizovány byly již v letech šedesátých.

Častá činí se českým ženám výtky, že národ v nich málo má podpory, a že zvláště u srovnání se ženami cizích národů naše ženy jsou národně neuvědomělé. A zdá se také, že jednotlivé referentky, resp. celý sjezd byl si této výtky dobře vědom. Nejen že celý III. oddíl (s 6 řečnicemi) věnován byl upozorňování a kárání žen českých vzhledem k jejich povinnostem národním, skoro ve všech ostatních řečech poukazováno k této otázce. Zmíněný oddíl III. byl skutečně, jak všeobecně konstatováno bylo, „rázovitým číslem“ programu.

Nutnost zvýšiti uvědomění národní u žen a vyzvání, aby ženy, zvláště ženy le p š í c h kruhů, více si všímaly české literatury (str. 29—34 a 35—38) jsou body pro nás charakteristickými. Ve stati první podána nejprve definice národního uvědomění, načež naznačováno, jakým způsobem k tomuto „ovšem ve své úplnosti ještě vzdálenému cíli možno se nám přiblížiti“ (str. 29), při čemž mnoho stížností proneseno na dosavav. školu, na německé pensionáty, na naši žurnalistiku, zapírání mateřského jazyka vůbec a navrhováno pěstování historie, pořádání přednášek (str. 30), ano i rozhovorů politických (str. 31). „Chcete mít národně hrdé ženy? Ukažte nám předem hrdé, národně nezlomné a celé muže!“ (str. 34.). — Stať druhá, rázu více národopisného, obsahovala několik „makavých“ ukázek o stanovisku našich t. zv. „dobrých rodin“ (str. 36) k literatuře české. Referentka bývala dříve učitelkou a věříme, že mluvila plně pravdu. Ne lépe jest tomu vzhledem k českému umění a národní písni. „Kdyby ženy vždy byly si toho vědomy, že jimi hlavně přenášejí se schopnosti a vlastnosti intelektuelní, že, co přinesou v duchu svém a srdci, vstupující v sňatek, stane se darem a odkazem příští rodině, ba dědictvím celému rodu: ony by nebyly tak l e h k o m y s l n y v příčinách svého vzdělání a zušlechťování“ (str. 38).

O nedostatečnosti zájmu pro stav našeho národního hospodářství promluveno v odd. III. b), e). Jak prof. Kurz uváděl, prochází rukama žen našich 400 mill. zl. ročně. Zůstanou tyto milliony zase českým výrobcům a živnostníkům? Ale ani po stránce výrobní není lépe (str. 35.). Národohospodářskou neuvědomelostí zabýval se odd. III. e) (str. 49. a 50.) se stránky obchodní a odd. III. d) se stránky průmyslové (str. 38. a 39.). „Mužové naši za doby všeobecného pokroku potřebují žen silných, statečných, národně uvědomělých!“ (Strana 49.)

Národní uvědomění žen bylo obsáhlým polem, na němž téměř veškery řečnice sjezdu se sešly poukazující na účel sjezdu (str. 6), na dobu našeho probuzení (str. 40) a vůbec na nutnost uvědomění tohoto (str. 12 a n. a str. 21). Také budoucí klub žen českoslov. zvláště má hleděti k tomu, aby budil a uchovával národní uvědomění (str. 92). Bismark řekl kdysi o ženách německých: Jest již znamenitým účinkem vlivu vzdělanců, že naše paní jsou dnes již celkem pro národní náš vývoj získány!

Celý oddíl V. věnován byl povznesení mravnosti českých žen. Je to otázka nad jiné důležitá, s kterou se obyčejně málo chodívá na veřejnost. V referátě svém (str. 62—70) pronesla Hoblová mnohou výčitku svým družkám. V rodinách našich nebývá vždy o mravní výchovu dívek (zase příštích zakladatelek rodin) řádně postaráno (str. 63), způsob dosavadní výchovy dívčí vůbec jest nedostatečný (str. 64), manželství proto ubývá (str. 66), a zakládají se manželství divoká (str. 68). A na tom všem je mezi jinými vinna naše literatura, denní listy ano i — národní divadlo (str. 69 a 70). Náprava je možna vzděláním, poučením. „Mravní opravdovost žen jest lepší zárukou trvání národa nežli moc; jen ona dovede udržeti národ i proti přetlaku a násilí, jen ona jest pevným základem pokroku a zdaru národních prací v budoucnosti“ (str. 63 a j.). Také připomenula Procházková ženám slova Lindnerova: Matka vkládá v útlém věku dítěti první základ k tomu, co jest ustanovením člověka a tudíž i posledním (!) účelem vši výchovy — k m r a v n í m u c h a r a k t e r u člověka (str. 16). Potěšitelnou v této otázce byla řeč k odst. VII. odd. f), v níž zástupkyně babiček porodních dožaduje se především zvýšení vědecké kvalifikace a povznesení stránky mravní. Dí mezi jiným: Ačkoli povolání (naše) je zdrojem živobytí, chceme přece, aby p o v z n e s e n o b y l o s v o j í m h u m a n n í m ú č e l e m nad pouhý zdroj výdělků, neboť bez tohoto mravního základu nedovedly bychom udržeti svůj stav na vyšší, důstojnosti ženy přiměřené (str. 85). Při témže odst. odd. g) zmiňovala se referentka o mravnosti služek vytýkajíc jim návštěvy tančírů a místností nedobré pověsti. Připomenula jim důležitost spolku „Zaštitka“ a vybízela k opatrnosti naproti některým „chleboďárcům“, kteří osobují si právo i na čest a dobré jméno dívky služebné (str. 87). I dělnice tovární (VII. odd. h) mají dosti příčin v této příčině si postěžovati. Jsou to jinak věci dosti známé. A přece zřídka pomocné se jí dostane ruky, která by ji varovala, ochránila (str. 80).

Radikální stanovisko zaujal sjezd k řešení otázky ženské resp. emancipační. Vizme z přednášky redaktorky Ter. Novákové, která klavně k tomuto (VI.) odstavci mluvila, pak z doslovných ukázek, pokud a jak otázka tato byla projednávána. Nadšenou apologií za úplně rovné právo ženy s mužem ve všech oborech lidské činnosti a zvláště právo ženy k volbě povolání byla přednáška právě zmíněné referentky. Na pomoc si zavolala zvláště J. S. Milla a A. Bebela, mimo některé domácí autory. Dokazováno, že žena v duševním a intelektuelním životě učinila značný pokrok, který se stále stupňuje a bojuje-li dosud proti nepochopení svých snah, přece nadejde doba, kdy dojíti musí rovného postavení s mužem. Rozdíl ve schopnosti a způsobilosti muže a ženy, zejména k získávání si vyššího vzdělání, je prý, jak dokazuje, nepřehledná řada vynikajících žen, nesmyslem. Vše to dokazuje, že „duch nemá pohlaví“ (str. 53). Theorie, dle níž považována jest žena jen a jen za bytost pohlavní prý dle vůle Tvůrcovy a zákona přírodního. kulhá na obou nohách (str. 53)!! Jakmile uznáváme ženu jako muže nejprve člověkem, vyplývá z toho, že náležejí jí nezkráceně všechna lidská práva — ač požadavek tento ještě dnes leckomu bude se zdáti přemrštěným (str. 54). Věda, prostý rozum i spravedlnost učí, že žena je úplně rovnocenná s mužem (str. 54). Fakt, že jest dosti žen, které zabývají se nesnadnými odbory vědy, jimž z tisíce mužů věnuje se sotva jediný, jest tedy zajisté důkazem úplně rovnocennosti ducha

ženského i mužského (str. 55). To je několik doslovných výňatků z řeči, která otázkou touto po výtce se zabývala.

Ostatně i jiné referentky rády o tematě tomto se zmiňovaly. Tak v zahajovací řeči: Nynějšímu hnutí a rozvoji ženských snah, které kotví v dosažení práv ženy, jejího nadání a síly pracovní, nekladou se dnešního dne již nepřekonatelné překážky v cestu (str. 6). A dále: Neodbývejte žen pohrdlivým úsměškem, ukazující jim k povolání přirozenému, jehož skyt-nouti nemůžete (str. 7) atd. O otázce ženské vyslovila se i spisov. Hoblová při odst. V.: Ženy neprovdané až na řídké výjimky nemají ani zaměstnání ani výživu v rodinách, povinnost však mají pracovat a samy sobě chleba dobývati právě tak, jako každý jiný člen společnosti lidské (str. 64). Názor docela opačný hlásán ve stati „o volebuím právu žen“ (odst. VI c): Přejíc sobě, aby i dámy účastny byly duševní práce svého národa, nechci ovšem býti obhájcem emancipace dam, jak se jí u nás namnoze rozumí. Emancipace ženy nemá za úkol, aby vřadila ženu ve společnost na roveň s mužem (str. 71). Při odst. VI. d) shledáváme se zase s jinou definicí otázky ženské: Ženská otázka není jen otázkou výdělku, otázkou chleba, není jen otázkou žen neprovdaných, otázkou starých panen, ženská emanc. otázka je otázka lidského pokroku, kultur. pokroku celé poloviny lidstva (str. 59). Podobných se různících úsudků, co by vlastně ženská otázka býti měla, jest více.

To by byly hlavní otázky, jichž řešením se sjezd zabýval. Mezi otázkami těmito neuacházíme však momentu pro ženy naše nad jiné důležitého.

Jest to moment náboženský. Ačkoli hned v zahajovací řeči apostrofovány ženy vyzváním — modli se a pracuj, toto staré heslo buď i nynějším ženám vůdčí hvězdou (str. 7.) — ačkoli v odst. II. b) uvedeno — na prvním místě dím, že manželka má býti zbožná — přece nebylo na sjezdě souborného referátu o otázce této a pouze jaksi v závorce důležitost náboženství a zbožnosti ženám na pamět uvedena. Tak na str. 24. zásadami zbožnosti zmohutní útlé símě lásky k Bohu v dětské srdce vstípené ve zralejším věku v mohutný strom. Účinky a výsledky bezbožství uvedeny na str. 68. Děti svoje vésti chtějí k Bohu maloživnostnice (str. 82), služebné dívky zase dožadují se dopolední prázdně k návštěvě chrámu Páně (str. 86), uznávajíce dobro, jež křesťanská láska již na světě způsobila (str. 87). Leč, jak řečeno, všechno tohle je málo. Nevím, jak bychom mlčení sjezdu v této otázce omluvili a nemůžeme se skoro ubrániti domněnce, že snad úmyslně thema toto opomenuto. „Náboženství jest věci soukromou,“ říkají strany t. zv. svobodomyšlné těm, kteří náboženství považují za základ mravního charakteru. Faktum je, že sjezd, nechtěje patrně někde příliš naraziti, o náboženství jaksi oficiálně pomlčel, ba mlčení úmyslně si ukládal. Zástupkyně učitelek aspoň schválně barvy nepřiznala (str. 76).

O průběhu jednotlivých referátů se zmiňovati, nebylo naší úlohou. Ostatně, pokud by zde podány býti mohly, byly svého času již ve všech denních listech.

Že došel sjezd hojně kritiky, rozumí se samo sebou. Kritisovali všechny strany, všechny směry a přirozeno, že se náhledy jejich velice rozchazely. Co se zdálo jednomu zvláště důležité, bylo druhému přímo hloupostí a zase naopak.

Tak hned ten titul „dámy“ nebo docela i „spanilomyslné dámy“, jímž prý se referentky a účastnice sjezdu vzájemně oslovovaly. Ženy české a užívají prý titulu tak nedemokratického a nečeského! Že však přece vzdor tomuto titulu všechny ženy cítily se na sjezdu družkami socialně sobě rovnými, pozorovati mohl každý při řeči zástupkyně maloživnostnic, když tato uváděla, že považuje se za rovnocennou se ženami jiných společenských stavů (str. 82). Všechny přítomné ženy přisvědčovaly. Dále vytýkáno, že prý se referáty pouze četly! Můj Bože, což pak nebyl dotyčný karatel na sjezdě mužů, aby se poučil, jak tam se „řeční“? Anebo naši poslanci ve sněmovnách!

Podobně neoprávněna je po našem soudu výtka sjezdu činěná, že sjezd na žádnou z nynějších stran zřejmě se nepřiklonil. Nemohl, nesměl! Chtěl-li býti sjezd věrným representantem celého národa po stránce ženské a zástupcem všech stavů a tříd, pak měl hovořiti sice o všech otázkách důležitých (viz zmíněnou výtku o náboženství), ale měl o nich pojednávat také skutečně akademicky. Byla-li by strana jediná ku př. svobodomyšlná strana nebo některá strana pokroková s to, aby byla ženám spasitelem, nechceme rozhodovati. Jedna z posledně uvedených stran aspoň stále přichází „na námluvy“ a vychvaluje se a slibuje, co ještě vše pro ženy české podnikne. A jak je tomu v životě, tak i zde. Pomluvami doufá záletník, že se nejspíše zavděčí. „Která česká žena může ještě nacházeti v klerikalismu zalíbení, nemůže míti za mák hrdoosti v těle!“

Že všechny referáty nestály na výši takové, aby ženy vážně reprezentovati mohly, nemůže nikdo se diviti. Nestejnost ta zvláště zřejmou byla v řečech jednotlivých zástupkyň různých stavů ku konci sjezdu pronesených, které souměrným upravením ku př. stesků, příčin a prostředků snad by byly méně získaly pestrosti, tím více však na přehlednosti a zajímavosti. Co se jednotlivých otázek týče, tu se nám zdá, že ku př. otázka národnostní až přes příliš byla projednávána. Česká žena přece nemůže býti jinou než českou; je tedy dosud třeba ženám tuto samozřejmou a základní pravdu výchovy stále a stále připomínati?

O vlastní otázce ženské jsou ovšem názory různých stran nestejný. Nepopíratelným je, že by ženské otázky, aspoň jak se jí po většině rozumí, nebylo, kdyby žena čím dále tím více nebyla vyháněna odtud, kam — a v tom panuje vzdor všem diskusím a sporům zvláštní stejnomyslnost — přece jen o m vlastně patří. Žena, ať již svobodná nebo vdaná, která má tak zvané samostatné postavení, stěžuje muži boj o život, tlačuje mzdu. Místo jedné bídné existence jsou zde dvě bídnější, slabší, politování hodnější. My o rovnocennosti a snad i způsobilosti obou pohlaví nepochybuje. Také nezamítáme snahy žen po vzdělání. Nutnost jeho u veliké většiny žen cítí všichni muži nejlépe a docela dobře bylo na ni několikráte a s důrazem na sjezdě poukazováno. Ale vzdělání dožadovati se má žena za tím účelem, aby mohla býti podporou muži a strážkyní řádného rodinného života. Netřeba stále jen zapomínati, že úloha ženy jako manželky a matky je tak veliká a vznešená, že se úplně vyrovná jakémukoli povolání mužů. —

Sjezd se skončil a dodatečná schůze výkonného výboru, na níž projednán program příští činnosti žen, minula. Učiněn první krok k povšechné organizaci činnosti žen, k němuž každý příští socialní a kulturní historik vrátiti se musí. Zdali též všechny ty krásné myšlenky, jichž na sjezdě mnoho proneseno bylo, se uskuteční, ukáže buď ku cti nebo hanbě žen budoucnost. —jt.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Filosofie křesťanské doba první čili patristická: od počátku křesťanství až po Karla Velikého. *)

V této době jevil se filosofický směr nepravidlý, jenž odporuje netoliko víře křesťanské, ale i zdravému rozumu lidskému, pomineme-li mlčením pohanský novoplatonismus, jenž trval v prvních dobách křesťanských, v gnosticismu, manichaeismu, monarchianismu, arianismu a apollinarismu.

Proti filosofům pohanským a polopohanským, proti kacířům, filosofii polopohanskou pěstujícím, bojovati bylo filosofům a spolu theologům právě křesťanským, aby uhájili učení křesťanského. Obrana jejich způsobila, že ho nejen uhájili, ale také do něho hlouběji vnikali a je vyvíjeli, věrou právě křesťanskou vedeni jsouce, jakož i ve filosofii pokračovali a se vzdělávali. Je tedy filosofie pravá mnohým díkem zavázána zastancům učení křesťanského, kteří nemohli nefilosofovati, kteří s pravou a pravdivou věrou a učeností theologickou spojovali vzdělanost filosofickou. A zajisté k velikému prospěchu slouží filosofii důkladná známost theologie právě křesťanské, Církví Kristovou střežené, jejížto pravdy nadpřirozené spočívají na pravdách přirozených; filosofie, od této theologie odtržená, klesá do bludů; záhubu však si strojí filosofie, staví-li se nepřátelsky proti theologii katolické. Ač tedy filosofie souvisí s theologii katolickou, přece jest možno a záhodno o filosofii pojednávat i o sobě, což se od nějaké doby stává.

Tato doba, podle církevních Otců, obhaječů, patristickou zvaná, dělí se na tři části, a sice na dobu, kdy se filosofie patristická vyvíjela, až po sněm nicejský, na dobu 4. a 5. století, kdy kvetla, a na dobu až po Karla Velikého výlučně, kdy pro bouře a nepokoje klesala.

Filosofie křesťanská patristická počíná v 2. století apologety křesťanskými, kteří následující po apoštolských Otcích, prvních spisovatelích křesťanských neinspirovaných, také filosofii proti pohanům, židům a kacířům bojovali. V 3. století přistupují k apologetické činnosti spisovatelů křesťanských první začátky křesťanské spekulace samostatné, ku které mocně přispívá filosofie. K oněm a těmto spisovatelům náležejí Justinus Martyr, Tatianus, Athenagoras, Theophilus, Irenaeus, Hippolytus.

V 2. polovici 2. století byla založena v Alexandrii škola katechetická, později v Caesareji a Antiochii; v nich pěstovala se filosofie a theologie, a sice filosofie jako úvod ku theologii, která se zkoumala v mezích víry vědecky a spekulativně jako pravá gnosis (moudrost). Vyskytovaly se někdy v těchto školách také omyly filosofické, jež vedly ke sporům a ke tříbení mysli; upřímná snaha domáhala se pravdy a přemáhala bludy, majíc učení křesťanské bezpečným vodítkem a zavrhuje pýchu a sobectví. Mezi učenci těchto škol vynikají Klement Alexandrinský a Origenes.

*) Viz můj článek: Dějiny křesťanské filosofie patristické v Časopise katolického duchovenstva r. 1895. III. IV. V.

Ve třetím století přidružili se důstojně k řeckým spisovatelům křesťanským spisovatelé latinští, kteří nepřáli filosofii novoplatonské tak, jako řečtí. Také oni vedli si apologeticky a spekulativně. Mezi nimi prosluli Tertullianus, Minutius Felix, Arnobius, Lactantius.

Jestliže ten neb onen učenec křesťanský, buď řecký nebo latinský, v oboru buď theologickém nebo filosofickém pobloudil, nezakořenil se jeho blud v Církvi Kristové, ale byl brzy sblhán a zavržen. Tak stojí Církev nad jednotlivci a bdí nad pravdou jak přirozenou, tak nadpřirozenou.

Druhou dobu filosofie patristické lze takto označiti: Když na počátku 4. století duch křesťanský zvítězil nad hrubým násilím pohanův a nepravda jejich ustoupila před pravdou křesťanskou, počal se život Církve Kristovy vyvíjeti volně jak v oborech výkonných, tak i v oboru vědeckém. Avšak nepřátelství pohanů nahrazeno bylo nepřátelstvím, kterým kacíři od 4. století mnohem více útočili na Církev Kristovu, pýchou a sobectvím vedeni jsouce. Než odpor tento sloužil k většímu rozvoji víry a k důkladnějšímu filosofickému zkoumání otázek, jež se týkají noetiky, ontologie, theologie přirozené, psychologie, kosmologie a etiky. Mezi řeckými Otcí církevními vynikají Athanáš Veliký, Basil Veliký, Řehoř Nazianský, Řehoř Nyssenský; mezi latinskými Hilarius, Ambrož, Jeronym, Augustin.

Třetí dobu filosofie patristické lze označiti takto: Když nevzdělaní národové plným proudem hrnuli se do říše římské, aby na její troskách postavili nové říše a posavadní poměry společenské, státní a kulturní přetvořili, přestala filosofie křesťanská v druhé polovici pátého století dále se vyvíjeti; proto mužům, kteří byli duchem křesťanským provanuti a vzdělanosti filosofické byli milovní, záleželo na tom, aby vše, co bylo v staré době pohanské vědou a uměním utvořeno a co výtečného zůstavili církevní spisovatelé a učitelé, sbírali, před ztrátou zachránili, svým majetkem učinili a s jinými se o to sdíleli, aby na tom základě, až by nastaly časy pokojnější, dále se vyvíjeti mohla vzdělanost křesťanská. V té příčině nelze klášterům odepřiti zásluh. Mezi muži, kteří bouřemi nedali se odvrátiti od snah filosofických, jmenovati sluší na východě Aeneáše z Gazy, Zachariáše Mitylenského, Dionysia Areopagitu, sv. Jana Damascenského; na západě Claudiana Mamerta, Boethia, Cassiodora, sv. Řehoře Velikého, sv. Isidora Sevillského, Bedu Ctihodného.

Z filosofii nepravdivých budiž zde pojednán manicheismus, z filosofii křesťanských seznejme bližše sv. Augustina. Tak vynikne protiva mezi filosofii pohansko-kacířskou nepravdivou a křesťanskou pravdivou. Tak poznáme, jakou filosofii opustil sv. Augustin, jenž před svým obrácením náležel k manicheovcům, a jakou nalezl v křesťanství. Zároveň poznáme největšího filosofa doby křesťanské patristické, jenž jest jedním z hlavních sloupů, na kterých spočívá filosofie křesťanská.

Manichaeismus

Dualismus kacířských gnostiků, názory křesťanské s pohanskými mísících, bujně fantasií uzdy pouštějících, dospěl svého vrcholu ve třetím a čtvrtém století v manicheismu čili pohanském parsismu, do křesťanských forem vtěsnaném. S gnosticismem má manicheismus společnou obrazivost, nevědeckost, nepřátelství k učení Církve Kristovy a učení esoterické, které prý Kristus apoštolům zjevil, čisté, tajemné, pravdivé, gnostikům zůstavené, kdežto prý

učení Církve jest exoterické, ve kterém prý se Kristus přispůsobil náhledům lidu, tedy bludné, nedokonalé. Hlavním rysem manicheismu jest boj dvou věčných prvotí ethicky sobě protivných, prvotí dobré a zlé, boha světla s ne-sčíslnými duchy světla a ducha temnosti s podobnými duchy. Bůh světla aby se uhájil před duchem temnosti a v boji měl pomocníka, stvořil pračlověka, jenž jest zřídlem všeho života. Pračlověk ten bojuje s duchem temnosti, pozbyl mnoho světla; i poslal bůh světla ducha živého, jenž části světla, od pračlověka ztracené, s hmotou smísil a svět učinil. Duch lidský pochází z říše světla, tělo jest dílem knížete temnosti. Aby člověk byl spasen, přišel Kristus, syn pračlověka, maje tělo zdánlivé, a učil, jak by člověk přemáhaje žádosti duši svou očišťoval; očista tato zdaří se úplně teprve smrtí, a sice když duše prošla několika těly. Starý Zákon jest dílem zlého ducha, Nový z velké části také. Manicheovci se dělili na dokonalé a ty, kteří dlouho po stupních k dokonalosti se připravovali, aby jim svěřena byla tajemná služba boží. Jejich krutá mravověda vedla k nemravnosti.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Německá obstrukce. Povodeň. Protest proti pronásledování Čechů. Čeští muzikanti*)

Divné řádění Němců v Čechách po všecken čas trvalo. Nejen odvážáni byli od řetězů nejhrušši hafani, aby štěkotem naplnili celou vesnici, ale k nim přidalo se téměř vše, co má nějaký hlas, i mužové vážni, byt drželi se více zpátky. Jedině katolíci a konservativci němečtí u nás a katolíci v Německu uznali neohroženě naše právo. uznali, že nařizeními jazykovými nikdo není z Němců zkrácen. Strana antisemitská i s Luegrem a knězem Scheichrem je v táboře obetrukčníků. Je vidět z toho, že pouhý antisemitism, vystavující na venek plášť křesťanství, ovšem nikoliv jako viry a zušlechťujícího prostředku mravního ale pouze jako slučujícího a organisujícího prostředku proti židovství, nestačí daleko, aby učnil z mužů křesťany, charaktery a spravedlivé občany. Tato zkušenost jest dost nepřijemna. Křesť. socialové měli před konservativci naše sympatie. Zdáli se nám zdravou lidovou stranou, plnou bujarého života, nadějí na zreorganisaci křesťanského živlu v demokratičtějším duchu moderním, kdežto konservativci přiváděli nás netrpělivé syny modernosti svou věčnou chladností, svým zvolným klidem a svou tuhou zásadností do rozčilení, zdáli se nám býti repraesentanty aristokratismu rodu, stáří a vzdělání, na nějž moderní

člověk, jak známo, ohrnuje opovržlivě svůj sebevědomý nos. Nyni přichází vystřizlivění. Jedině katolíci a konservativci němečtí ukázali se charaktery a křesťany. Všichni ostatní postavili se na půdu pohanského nacionalismu. Liberální a národní Němci stojí na stanovisku: my jsme páni, národ, vzdělanost, peníze, vy Čechové jste zbeř. Pro Němce je Čech v uzavřeném území urážkou, rozčilením, pohanou. Pohanské stanovisko Římanů bylo druhdy ušlechtlejší. Řádění dostoupilo takové výše, že nabylo charakteru brutálního pronásledování. Násilným vypuzováním Čechů z uzavřeného území má tomuto býti dán zevnějšek skutečně německý. Ale ne tyto násilnosti jsou tím ponižujícím momentem, vždyť vášeň zmůže někdy i vzdělance, ale ono národnostní stanovisko jest jejich největší ostudou. Podobné zásady jsou skvrnou vzdělanosti, jsou mravní a osvětovou nízkostí, jsou materialismem nejnedůstojnějším člověka. Je vidět na těchto zjevech, jak kvalita moderního vzdělání poklesla. — Úpěnlivé volání pronásledovaných Čechů — byl i příklad vraždy — vyháněných z bytů, pronásledovaných na ulici, tupených ve shromáždění, bojkotovaných v chrámech změnilo se v jediný okamžik. Snad zrevolucionování moderního ducha, které jde po celém světě, uchvátilo i končiny nadzemské. Nebylo by ostatně při našich stále častějších výpravách do

vzduchových sfér nic divného. Nebo sám Bůh zasáhl proti zpupnosti svých dětí? Je zajímavé, že předčtení i nekatolické časopisy nebyly s to, aby nedotkly se uvedeného názoru. Tlačil se patrně všem do péra. A věru, že úpěnlivé volání Čechů dostalo přes noc německý hlas. Spousty vod ušlily ze zpupných utiskovatelů o pomoc volající ubožáky a z pronásledovaných nejednou rekovně ochránce. Také volání po smíru jakoby bylo s nebe na zem napršelo — kde z kterých novin slušných zaznívalo na vše strany; i ono jakoby bylo mané vtlačeno pisatelům do péra. Tato povodeň je skutečně protestem proti rozkáceným žvlům na dně lidských bestii držmajícím. Člověk by tu skoro citoval kus Schillerovy písně o zvonu Samo nebe přišlo na pomoc Čechům. My chovali jsme se jak známo, skoro jako bez života, zmalátněle, chabě; aspoň mnohým se tak zdálo. Ti přáli si politiku odvety, oko za oko, zub za zub. Byla-li to zmalátnělost byla by jen důkazem, že jsme tak daleko postoupili v egoismu a materialismu, že čerta se staráme o to, co se zrovna netýče naší kůže. Ať se menšíny brání samy. Ale my nejsme toho náhledu. Chladnokrevnost a klid proti rozkáceným žvlům brutálních vášní jsou nejlepší zbraní a odvetou. Ostatně podán protest, který ostrostí slov je velmi břitký, skoro upřilíšněný. Uvěřejňujeme ho do slova. Vede nás pohnutka ani ne tak národnostní, ale kulturní. Protest vychází z výkonného výboru národní strany svobodomyšlné a charakterisuje činnost liberálních Němců po stránce kulturní. Právě k vůli kulturní této stránce, v níž liberalismus od liberálů dochází nejpěknějšího odsouzení, jej uvádíme. Dle něho liberalismus je skvrnou humanity, vede k vášnivosti vzdělaného národa nedůstojné, k vlastizradě, neuvěřitelnému štvání a j. Tuto kulturní stránku protestu doporučujeme všude meditacím svých čtenářů. Ač souhlasíme ovšem s protestem, byl by důstojnější a klidnější ton nám býval miljší. Protest zní:

Boj zahájený Němci proti jazykovým nařízením, vydaným pro království české a pro markrabství moravské, není více bojem opoziční strany německé proti opatřením vládním. nýbrž stává se již nepopiratelným útokem na státoprávní

jednotu království českého, na zákony uznanou rovnost českého jazyka s německým v zemích koruny české, ano zvrhl se ve svých důslednostech na neslýchané porušování nejpřirozenějších práv každého člověka, na zachování své národnosti a užívání svého mateřského jazyka i v životě soukromém.

S prudkostí nevidanou a s vášnivostí, národa vzdělaného nedůstojnou. sahá se na četných místech vlasti naší na čest, existenci a osobní svobodu jednotlivců, kteří věrní jsou svému českému původu a jimž osud určil míti své bydliště v obcích většinou německých.

Jest to pravou skvrnou humanity, že ve středu Evropy, v zemích kulturně tak vyvinutých, jako jsou země české, jest možno a připouští se, aby národnost a jazyk většiny v zemi se tupil. Čechové z úřadů služeb a bytů se vypovidali, pro českou mluvu a smýšlení veřejné byli tupeni trýznění, ano i zatýkáni a vězněni, aby jim bráněno bylo v chrámech česky se modlit, česky památku svých mrtvých uctít a aby Čechové, shromáždění v soukromé zábavě, násilím byli ohrožováni.

Jest přímo neuvěřitelné, že jest možno, aby ve státě právním, v němž jsou platnými svobodomyšlné zákony státní, před tváří orgánů vládních, systematicky a otevřeně pracovalo se k tomu, aby příslušníci země, členové historického národa českého, z části království českého byli vyštváni a vytisknuti.

Podivením naplniti musí každého, že orgánové veřejní, povolání k ochraně svobod občanských, buď nedovedou anebo ani nechtějí učiniti přítrž útokům těm proti národu českému ku kterým svolává se i pomoc mimo hranice říše, že nedovedou zadržeti vlastizrádné konání, které v samém zárodku ničí každou možnost smírného spolužití a dohody obou národů, od nás vždy toužených.

Nelze se tudíž diviti, že rozčilení, které následkem toho zmocnilo se národa českého, není možno více zadržeti.

Poslancové národa českého doufajíce, že tu jde jen o výbuchy momentanní vášně, rozpakovali se učiniti kroky, které by mohly vésti k tomu, aby myšlénka odvety v národě českém nabyla vrchu. Avšak další mlčení mohlo by vy-

kládáno býti za slabost, kdežto troufalost odpůrců našich by jen vzrůstala.

Ve chvíli tak vážné a pro mir v zemi rozhodné vidíme se nuceni prohlásiti, že trvající na jednotě této země a rovném právu obou národů, jsme odhodláni všemi prostředky obhájití čest a dobré jméno naší vlasti, čest a občanská práva příslušníků českého národa a jazyka jeho ve všech zemích koruny české, bez jakékoli výminky a výhrady, proti nesvědomitým štváčům, namnoze mimo hranice země působícím.

Protestujeme co nejdůrazněji proti těmto brutálnostem na národních našich menšinách páchaným, veřejně káráme, že orgánové povolání k ochraně občanské k této agitaci proti národu českému a jeho jazyku chovají se passivně a tím ji podporují a vyzýváme co nejdůrazněji vládu, aby zjednajíc právu i zákonům platnost, učinila takto přítrž stavu, který národ náš ponižuje a jméno české potupuje a k jehož odstranění odhodláni jsme užití prostředků nejkrajnějších, kdyby vláda nekonala to, co jest její povinností a co zajisté by se bylo dávno již stalo, kdyby jen část příkoří těch způsobena byla příslušníkům národa německého.

V Praze, dne 29. července 1897.

Výkonný výbor

národní strany svobodomyšlné.

V poslední době dotknuto se ve veřejnosti otázky českých harmonikářů a harfenistek v cizině ostudu tropících.

Dne 21. a 22. června vypravila moskevská policie 300 malých českých muzikantů za hranice. Nesvívá se vám srdce bolem a nerozčilujete se vztekem? A tito muzikanté nejsou z ubohých a chudých krajin jižních, ale z Polabí a Pojizeří, z nejprobudilejších končin, ovšem silně pokrokářských, židovských, protestantských a husitských. Z těchto muzikantů málo který byl nad 20 let. Hoši a děvčata šli seřadění postrkem, hoši s houslemi nebo s harmonikami, dívky s harfami, dvě oddělení, každé o 150 dětech. Potupný postrk je nezahaboval. Bože můj, hanba, stud — —? Jak hrozné! Jestliže až tam končí pionérství svobody a liberálnosti? Kdybychom mimo pro divadla, slavnosti a osobní, protiklerikální a národnostní boje měli také živý smysl pro vyšší kulturní zájmy, této hanby by se če-

skému jménu po celém světě diti nesmělo. Je patrné, že zde musí býti při těchto výpravách tajní pořadatelé, agitátoři, celá společnost hanebníků podobná té, jež obstarává prodej dívek. A jsou při tom patrně i lidé vlivuplní. Uvážíme-li, jaký duch musí panovati v krajinách, kde přes hrozné následky, veřejná varování, zakročování orgánů stále nalézají se sta rodin prodávající dítky své hanbě a otupělosti, jež pak ovšem vrací se domů, mráz jde nám po těle. Celé rodiny, celé vesnice, celé kraje provanuty tímto nízkým materialismem, který za kus bídného chleba nejvyšší statky ducha a těla svých dítek prodává, toť hrozné. Kde je vliv našich škol? Chrámy jsou, jak známo, poloprázdné, neboť tu není nucené návštěvy. Ó, i na nás musí přijíti ještě mnohá hrozná povodeň na statky i na ducha.

Zprávy národohospodářské. —
(*Naučení z hospodářské pohromy letošní. — Vzestupný kurs obilních trhů. — Kurs mistrovský pro truhláře*).

Kdo pročítá podrobné zprávy ze všech míst vodní pohromou stížených, nevěří ani svým zrakům, že by všechna ta zkáza mohla býti dílem několika dnů. Do poslední chvíle těšilo se rolnictvo u nás že snad vyššími cenami, které docela výjimečně letos po žních nejen neklesly, nýbrž naopak stouply, uhradí to, co na množství a špatnější úrodě by se nedostávalo. Je tomu zvláště u pšenice a u plodiny, která ponejvíce u nás je vývozní, u ječmene. Nyní je ovšem i u nás jinak. Jaké následky celá ta pohroma mítí bude, nelze ani říci, poněvadž namnoze není možno je dosud ani přehlédnouti. Všude v Pojizeří a Podkrkonoší i na jihu udávány škody do sta tisíců. V samotné Trutnově prý škody více než celý million zlatých. Pak není ovšem divu, že je nářek všeobecný a že se obracejí zraky všech předně ku státu a podporám veřejným. To je tak cesta obyčejná, naše celé hospodářství charakterisující. Žádáme za slevu event. odepsání daní a za přímou peněžitou podporu státu a země. A není známo, jak stát podporuje? Uvedeny byly případy, že živelní škody celého okresu částkou 300.000 zl. vzniklé nahrazeny 3000 zl. ano i méně. A pak, jak dlouho to trvalo a mnoho-li teprve

přišlo na jednotlivce? Pochybujeme, že se poměr v této příčině změni berní reformou na přesrok, vzdor tomu, že v zákoně o přímých daních osobních v čl. VI. až X důkladně je vypočítáno, pokud přebytků těchto daní použito bude na slevu daně pozemkové a domovní. A přece tato podpora je do jisté míry nutným zlem, zaviněným nedostatkem podpory k docílení řádného hospodářství vodního. Pracivě ovšem: do jisté míry. Ohtivali bychom ostatně staré náky na nedostatečnost ochrany břehů řek, hrazení bystřin, zřizování odtoků a nádržek a vůbec zařízení ochranných, což vše vyžaduje pak tím větších obnosů ke zmírnění škod již nastalých, která ke všemu snad co nejdříve opakovati se mohou. Ovšem se zase v této příčině svaluje vina na liknavost státu a pak — zemědělské rady (technické kanceláře). Z chyby, neštěstí se člověk nejvíce učí. Jsme zvědaví, jakého plodného poučení a jakých podnětů odnese si veřejnost naše z pohromy nynější. Máme na přesrok výstavu české práce technické a doufáme že se zájem pro práce sem spadající zajistí zvýší.

Učiněna zmínka o stoupajících cenách obilnin. Je to také jeden z účinků letošního pro zemědělce nepříznivého roku. Ceny stoupají zvláště znatelně u pšenice. Neúroda v zemích podunajsko-balkánských, zmenšená produkce ve Francii a Rusku a zvláště slabý výtěžek pšenice lehké malozrnné v Uhrách zvedá kurs pšenice citelně již od 1. července. Tak stoupily již do 1. srpna ceny její na trhu vídeňském o celé 2 zl. 37 kr. a v Praze o 2 zl. 25 kr. žilí naproti loňsku o 3 zl. 55 kr. Ostatně my spotřebitelé cítíme již toto zvýšení, a bohužel cítiti budeme ještě více, až zásoby levnějšími koupěmi ziskované vyčerpány budou, nejlépe na mouce. Jak se píše zvýšily již uherské i české mlýny svoje výrobky a nezbude i našim obchodníkům nic jiného než také přiraziti. Bohužel, že celé toto zvyšování

vání kursů neomezuje se jen na pšenici. I ceny žita a ovsa stoupily na př. na trhu vídeňském od 1. července do 1. srpna o 1 zl. 77 kr. resp. 51 kr., na pražském o 1 zl. 10 kr. resp. asi o 20 kr. Mimo to je sotva naděje, že stoupání kursů se zastaví. Je tedy obilní bursa resp. termínové obchody na ní předním škůdcem a zhubcem stavu rolnického, jása i mohou židovští bursiáni, strouhající škodolibě mrkvičku rolníkům, kteří letos sotva pro sebe budou míti dosti, neřku-li, aby prodávali.

Pokládáme za svoji povinnost, upozorniti na tomto místě naše živnostníky na instituci nad jiné důležitou a prospěšnou. Jsou to mistrovské kursy. Živnostnictvo resp. maloživnostnictvo nařiká stále do špatného odbytu málo práce a — nedostatku. Podpora peněžní je pomocným prostředkem málo doporučení hodným, ba, jedná-li se o celý stav, často i škodlivým. Lepší medicinou má býti vzdělání a to předně vzdělání odborné. Za tou příčinou zařídilo ministerstvo obchodu již v r 1895 při c. k. technologickém museu ve Vídni kursy mistrovské pro různá řemesla. Pokud víme, konány byly dosud kursy pro obuvníky a stavební truhláře. Nyní chystá se podobný kurs i pro mužské krejčí. Odbýván bude ve Vídni a potrvá šest neděl počínaje 15. srpna t. r. Přijímání budou mistři i pomocníci od 24. 45 let. Těm, kdož jsou nemajetní, poskytnuto bude cestovné a mimo to stipendium 70 – 90 zl. Bližších zpráv dověděti se možno u obch. a živn. komory v Praze. Návštěvu kursů těchto není ani možno dosti doporučiti. Zde koná stát dílo skutečně chvály hodné, a záleží jen na živnostnících samých, aby pomocné ruky této se uchopili. Poslanec Krejčík na zahájení právě (25. července t. r.) kursu obuvnickém v Praze řekl: Jest již na čase, aby se v Čechách přikročilo k opravdové práci, velké i drobné, má-li se menší živnostnictvo zachovati!

Obsah „Obrany“ :

Husova reforma. — k. — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze. (Dokoučení.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadefávek. (Pokrač.) Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. Fr. Žák. — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přelčil Vojtěch Kameš. (Pokrač.) — Svorné a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 8.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Rok 1888:

1.	Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Zkouška státníková.	Počet předst. 2.
"	"	" Z doby kotillonů.	" 2.
"	"	" Světa pán v županu.	" 1.
2.	V. Hálek.	" Zaviš z Falkenštejna.	" 1.
3.	Fr. V. Jeřábek.	" Veselohra.	" 4. (n.)
4.	V. Klicpera.	" Veselohra na mostě.	" 7.
"	"	" Rohovín čtverrohý.	" 2.
5.	J. J. Kolár.	" Pražský žid.	" 1.
"	"	" Mravenci.	" 4. (n.)
6.	Ot. Pinkas.	" Fotografie.	" 1.
7.	K. Pippich.	" Svět zásad.	" 4. (n.)
"	"	" Ve veřejném životě.	" 1.
8.	L. Stroupežnický.	" Paní mincmistrová.	" 1.
"	"	" Sirotčí peníze.	" 2.
"	"	" Zvíkovský rarášek.	" 3.
"	"	" Václav Hrobčický z Hrobčic.	" 2. (n.)
9.	F. F. Šamberk.	" Jedenácté přikázání.	" 5.
"	"	" Rodinná vojna.	" 3. (n.)
10. (24)	V. Štech.	" Maloměstské tradice.	" 4. (n.)
11. (25)	J. N. Štěpánek.	" Čech a Němec.	" 9. (n.)
12.	J. Štolba.	" Maloměstští diplomati.	" 6. (n.)
"	"	" Vodní družstvo.	" 1.
13.	F. A. Šubert.	" Láaska Rafaelova.	" 5. (n.)
"	"	" Jan Výrava.	" 3.
"	"	" Praktikus.	" 5. (n.)
14.	J. K. Tyl.	" Jiříkovo vidění.	" 8.
"	"	" Strakonický dudák.	" 6.
"	"	" Lesní panna.	" 5. (n.)
15.	V. Vlček.	" Milada.	" 2. (n.)
16.	J. Vrchlický.	" Drahomira.	" 3. (n.)
"	"	" Nad propastí.	" 2.
"	"	" Noc na Karlštejně.	" 3.
"	"	" Exulanti.	" 2.

Od 16 českých spisovatelů dáváno roku 1888 celkem 33 her 109krát. Z cizích literatur dáváno 32 kusů od 24 spisovatelů 106krát, mezi nimi od 5 německých spisovatelů dáváno 5 her 26 krát. Počet českých her a večerů byl skoro stejný s cizími, mezi kterými bylo francouzských při 64 večerech, německých při 26 večerech, takže německá literatura byla toho roku dosti značně zastoupena. Mimo to od 6 slovanských spisovatelů dáváno 6 her 18krát, takže domácích českých večerů bylo přece o něco méně než vůbec večerů nečeských, totiž 109 českých proti 124 nečeským. K dramatickým

spisovatelům přibyli toho roku dva noví, tak že dosud hrány v Nár. divadle kusy 25 českých spisovatelů. Nejvíce večerů měli Tyl (19), Šubert (13), Vrchlický (10), Stroupežnický a Šamberk po 8, Štěpánek (9). Novinek bylo 13 a dávány o 42 večerech. Nejvíce večerů měly Čech a Němec (9), Jiříkovo vidění (8), Veselohra na mostě (7), Strakonický dudák (6). Nejvíce kusů dáváno od Stroupežnického a Vrchlického, od každého 4. Nejčastěji dávanými hrami byly od otevření Nár. divadla do toho roku Strakonický dudák (39), Jiříkovo vidění (27), Zvíkovský rarášek (22), Noc na Karlštejně (20). Celkem byl tento rok českému umění méně příznivý než loňský, také kusy byly menší kvality.

Rok 1889:

1.	Spisovatel: E. Bozděch.	Kus: Baron Goertz.	Počet předst. 1. (n.)
	"	Generál bez vojska.	" 5. (n.)
2.	" Fr. V. Jeřábek.	" Služebník svého pána.	" 3.
3.	" V. Klicpera.	" Rohovin čtverrohý.	" 1.
4.	" K. Kukla.	" Svatební noc.	" 4. (n.)
5.	" O. Pinkas.	" Fotografie.	" 1.
6.	" K. Pippich.	" Ve veřejném životě.	" 2.
7. (26)	" G. Preissová.	" Gazdina roba.	" 3. (n.)
8.	" Lad. Stroupežnický.	" Václav Hrobčický z Hrobčic.	" 4.
	" "	" Naši furianti.	" 4.
9.	" F. F. Šamberk.	" Ravnggiolo.	" 10 (n.)
	" "	" J. K. Tyl.	" 1.
	" "	" Jedenácté přikázání.	" 1.
	" "	" Palackého třída č. 27.	" 3. (n.)
10.	" F. A. Šubert.	" Jan Výrava.	" 2.
11.	" J. Štolba.	" Závět.	" 5. (n.)
12.	" J. K. Tyl.	" Strakonický dudák.	" 2.
	" "	" Jiříkovo vidění.	" 1.
13.	" Jar. Vrchlický.	" Pomsta Katulova.	" 2.
	" "	" Noc na Karlštejně.	" 3.
	" "	" Bratří.	" 5 (n.)
14.	" Jul. Žeyer.	" Sulamit.	" 2.

Od 14 českých spisovatelů dáváno r. 1889 jen 22 her 69krát. Slovan-
ských ode 2 spisovatelů dvě hry 9krát. Cizích od 21 spisovatelů 27 her
143krát, mezi nimi od 6 něm. spisovatelů 44 večerů. Domácí produkce
a domácí večery české byly tedy ve značné menšině. Německé hry tvořily
skoro třetinu všech dramatických večerů. Z nových spisovatelů přibyl jen
jeden, G. Preissová (26), novinek bylo jen 8. Žádný český spisovatel neměl
mnoho večerů, nejvíce Šamberk (!) (15), Stroupežnický (12), Vrchlický (10).
Nejvíce hraným kusem byl Šamberkův Ravnggiolo (!) 10krát, Naši furianti (8),
Generál bez vojska, Závět a Bratří každý 5krát. Za to „Cesta kolem světa“
měla 32 večerů. Vidíme tedy, že r. 1889 znamenal značný úpadek divadla,
který v první řadě dlužno přičísti obecenstvu, jak z počtu některých her
patrnó. Nad to německé večery povážlivě se zmohly. Tento úpadek ještě více
se ukáže později při kvalifikaci kusů. Šamberk z českých spisovatelů domi-
noval. Nejčastěji dosud dávanými kusy byly skoro jako loni: Strakonický
dudák (41), Jiříkovo vidění (28), Zvíkovský rarášek (22), Noc na Karlštejně
(23), Naši furianti (14), Jan Výrava (17), Zkouška státníkova (15), Rohovin
čtverrohý (13).

Rok 1890:

1.	Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Baron Goertz.	Počet předst. 2.
	" "	Generál bez vojska.	" 1.
	" "	Náramek.	" 7 (n.)
2. (27)	Fr. Herites.	Těžké stíny.	" 1 (n.)
3. (28)	Alois Jirásek.	Vojnarka.	" 7 (n.)
4.	V. Klicpera.	Rohovín čtverrohý.	" 2.
5.	J. J. Kolár.	Magelona.	" 1.
6.	O. Pinkas.	Fotografie.	" 1.
7.	K. Pippich.	Slavomam.	" 4 (n.)
	" "	Ve veřejném životě.	" 1.
	" "	Z české domácnosti.	" 3.
8.	G. Preissová.	Gazdina roba.	" 5.
	" "	Její pastorkyňa.	" 3 (n.)
9.	Lad Stroupežnický.	Naši furianti.	" 1.
	" "	Zvíkovský rarášek.	" 3.
10.	F. F. Šamberk.	Jedenácté přikázání.	" 2.
	" "	Palackého třída č. 27.	" 3.
11.	J. N. Štěpánek.	Čech a Němec.	" 3.
12.	J. Štolba.	Vodní družstvo.	" 2.
	" "	Závět.	" 1.
13.	Fr. A. Šubert.	Jan Výrava.	" 1.
	" "	Probuzenci.	" 1.
14.	J. K. Tyl.	Jiříkovo vidění.	" 1.
	" "	Strakonický dudák.	" 3.
15.	V. Vlček.	Milada.	" 2.
16.	Jar. Vrchlický.	Midasovy uši.	" 4 (n.)
	" "	Noc na Karlštejně.	" 3.
	" "	Pomsta Katulova.	" 2.

Od 16 českých spisovatelů dáváno 29 českých her 72kráté, mezi těmi 6 novinek 26 kráté. Noví spisovatelé přibyli dva, dosud celkem hráno od 28 česk. dram. spisovatelů. Nejvíce večerů měly hry: Vojnarka (7) a Náramek (7), Gazdina roba (5). Nejvíce večerů měli Bozděch (10), Vrchlický (9), Preissová (8), Pippich (8). Vesměs tedy málo. Za to slovanských večerů bylo 13 ode 3 spisovatelů 3 hry, cizích večerů bylo 171 od 25 spisovatelů 35 kusů, mezi nimi 46 německých večerů, jedna hra „Sedm havranů“ dávána 24kráté. Českých večerů bylo něco přes třetinu. Poměr tohoto roku je tedy ještě nepříznivější než loňský; je vůbec, co se týče domácí produkce, nejnepříznivější ze všech dosavadních let. Německé hry měly více než polovinu nad českými hrami. Rovněž novinek bylo u porovnání s jinými lety málo. Nejvíce dávanými českými kusy byly dosud: Strakonický dudák (44), Jiříkovo vidění (29), Zvíkovský rarášek (25) Noc na Karlštejně (25), Naši furianti (15), Jan Výrava (18), Vodní družstvo (17), Rohovín čtverrohý (15), Zkouška státníkova (15).

Rok 1891:

1.	Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Spoutaní.	Počet předst. 2 (n)
	" "	Zkouška státníkova.	" 2.
2.	Fr. V. Jeřábek.	Služebník svého pána.	" 2.
3.	A. Jirásek.	Vojnarka.	" 1.
4.	V. K. Klicpera.	Rohovín čtverrohý.	" 1.
5.	J. J. Kolár.	Ďáblova legenda.	" 2 (n.)
	" "	Žižkova smrt.	" 8.
6.	K. Ľ. Kukla.	Svatební noc.	" 2.
7. (29)	S. K. Macháček.	Ženichové.	" 1 (n.)

	Spisov.:	Kus:	Počet př. 4 (n.)
8. (30)	Fr. Mikovec.	Záhuba rodu Přemysl.	" 4 (n.)
9.	K. Pippich.	Ve veřejném životě.	" 1.
10.	G. Preissová.	Gazdina roba.	" 4.
"	"	Její pastorkyňa.	" 2.
11.	L. Stroupežnický.	Paní mincmistrová.	" 4.
"	"	Zvíkovský rarášek.	" 6.
12.	F. F. Šamberk.	Jedenácté přikázání.	" 2.
"	"	Jos. Kajetán Tyl.	" 1.
13.	M. A. Šimáček. (31)	Svět malých lidí.	" 5 (n.)
14.	J. Štolba.	Křivé cesty.	" 8.
15.	Fr. Šubert.	Jan Výrava.	" 3.
"	"	Velkostatkář.	" 7 (n)
16.	J. K. Tyl.	Měšťané a studenti.	" 5. (4)
"	"	Strakonický dudák.	" 12.
17.	V. Vlček.	Milada.	" 1.
18.	Jar. Vrchlický.	Drahomíra.	" 2.
"	"	Noc na Karlštejně.	" 2.
19.	Neznámý.	Kom. o kupci a j. nevěrné ženě	" 1.

Od 19 českých spisovatelů dáváno 27 prací 90krát. Novinek bylo 6. Noví spisovatelé přibyli 3, hráno tedy dosud v Nár. divadle od 31 českých autorů. Nejvíce večerů měl Strakonický dudák (12), Velkostatkář (7), Svět malých lidí (5), Měšťané a studenti (5). Od osmi spisovatelů dávány dva kusy, od ostatních jen po jednom. Tyl měl 17 večerů, Šubert 10, též Stroupežnický a Kolár po 10, Preissová 6. Jak patrně, chudý byl ten český repertoar, tak skoro jako z nouze. Z cizích her bylo slovanských: od 7 spisovatelů 7 prací 18krát, ostatních od 17 spisovatelů 24 kusů 84krát. Domácích večerů bylo tedy 90 proti 102 cizím, 19 českých spisovatelů proti 24 cizím (7 slov.) Domácí produkce a večery neměly polovinu všech, ale ovšem více než kterýkoliv jiný národ. Zároveň je patrně, že dramatika ustupuje v Nár. divadle opeře. Nejvíce dávanými kusy byly toho roku: Zkouška státníkova (17), Rohovín čtverrohý (16), Noc na Karlštejně (28), Paní mincmistrová (20), Zvíkovský rarášek (31), Jedenácté přikázání (14), Vodní družstvo (18), Jan Výrava (21), Strakonický dudák (56), Jiříkovo vidění (29).

Rok 1892:

	Spisovatel:	Kus:	Počet předst.
1.	Em. Bozděch.	Zkouška státníkova.	1.
2.	F. V. Jeřábek.	Cesty veřejného mínění.	" 2.
"	"	Služebník svého pána.	" 3.
3.	Al. Jirásek.	Kolébka.	" 4 (n)
4.	V. Kl. Klicpera.	Rohovín čtverrohý.	" 1.
5.	Josef J. Kolár.	Pražský žid.	" 2.
"	"	Primátor.	" 2.
"	"	Smírčtí.	" 1.
6.	S. K. Macháček.	Ženichové.	" 6.
7. (32)	J. Pelíšek	Věštba Komenského.	" 3 (n.)
8.	Fr. Ruth.	Jindřich Urban.	" 4.
9.	L. Stroupežnický.	Paní mincmistrová.	" 4.
"	"	Zvíkovský rarášek.	" 2.
10. (33)	Fr. X. Svoboda.	Směry života.	" 4 (n.)
11.	J. Štolba.	Vodní družstvo.	" 1.
12.	Fr. Ad. Šubert.	Jan Výrava.	" 3.
13.	Josef K. Tyl.	Strakonický dudák.	" 2.
14.	V. Vlček.	Povodeň.	" 2 (n.)

15. Spisovatel: Jar. Vrchlický.	Kus: Noc na Karlštejně.	Počet předst. 3.
" " "	" Pietro Aretino.	" 5 (n.)
" " "	" Pomsta Katulova.	" 1.
" " "	" Trojí políbení.	" 3 (n.)

Od 15 českých spisovatelů hráno 22 kusů 59krát. Noví spisovatelé přibyli dva, novinek 6. Nejvíce večerů měl Vrchlický (12), z nich připadlo 8 na 2 novinky a 4 na dva starší jeho kusy, Macháčkovi Ženichové (6), Stroupežnický 6 večerů, Jeřábek a Kolár po pěti. Ze slovanských her dávány 3 práce od 3 spisovatelů 9krát. Jiných od 25 spisovatelů 31 kusů 131krát. Bylo tedy českých večerů 59 proti 140 cizím, tedy jen asi třetina. Výroční zpráva omlouvá to tím, že v době zemské výstavy české hry byly velmi hojně dávány a že tudíž nebylo lze domácí produkci přes příliš opotřebovati. Mimo to v červnu bylo divadlo po 8 dní na vídeňské mezinárodní výstavě, kde, jak známo, svými českými hrami slavilo triumfy. Dávány tu z činoher Jeřábkův: Služebník svého pána. Šubertův Jan Výrava jednou. Jako charakteristickou událost tohoto roku dlužno zaznamenati, že pověstná „Tragedie člověka“ od maďara Em. Madácha měla do úřední zápovědi tohoto kusu 31 představení. Význam ukáže pozdější rozbor práce. Ač uvedená omluva malého počtu domácí produkce je oprávněna, jest nepoměr přece jen značný. Vinu ovšem nemá ani tak správa divadla, jako „vlastenecké“ obecenstvo. Nejvíce dávanými hrami byly tohoto roku: Strakonický dudák (58), Zvíkovský rarášek (33), Jiříkovo vidění (29), Noc na Karlštejně (31), Paní mincmistrová (24), Zkouška statníkova (18), Jan Výrava (25).

Rok 1893:

1. Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Zkouška statníkova.	Počet předst. 3.
2. " Fr. Jeřábek.	" Služebník svého pána.	" 1.
" " "	" Zde se zapovídá žebrot.	" 2 (n.)
3. " Al. Jirásek.	" Vojnarka.	" 1.
4. " V. K. Klicpera.	" Hadrian z Římsu.	" 6 (n.)
5. " J. J. Kolár.	" Pražský žid.	" 1.
6. (34) " K. Leger.	" Slepý.	" 3 (n.)
7. " S. K. Macháček.	" Ženichové.	" 3.
8. (35) " Xav. Menhard.	" Ve stínu guillotiny.	" 4 (n.)
9. " K. Pippich.	" Ve veřejném životě.	" 2.
10. " G. Preissova.	" Gazdina roba.	" 2.
" " "	" Ve stínu závodisté.	" 1 (n.)
11. " Fr. Ruth.	" Pismákova dcera.	" 5 (n.)
12. " Lad. Stroupežnický.	" Na Valdštejnské šachtě.	" 4 (n.)
" " "	" Paní mincmistrová.	" 2.
" " "	" Václav Hrobčický z Hrobčic.	" 3.
" " "	" Zvíkovský rarášek	" 4.
13. " Fr. X. Švoboda.	" Rozklad.	" 5 (n.)
" " "	" Útok zisku.	" 2 (n.)
14. " F. F. Šamberk.	" Jedenácté přikázání.	" 6.
15. " F. Ad. Šubert.	" Jan Výrava.	" 2.
16. " J. K. Tyl.	" Jiříkovo vidění.	" 6.
" " "	" Strakonický dudák.	" 7.
17. (36) " J. Wenzig.	" Suidání a oběd.	" 4 (n.)
18. " J. Vrchlický.	" K životu.	" 1.
" " "	" Nad propastí.	" 2.
" " "	" Noc na Karlštejně.	" 2.
" " "	" Pomsta Katulova.	" 2.
" " "	" Soud lásky.	" 2 (n.)
19. " Julius Zeyer.	" Sulamit.	" 3.

Od 19 českých spisovatelů dáváno 30 her 91krát. Noví autoři přibyli tři (30 celkem), novinek dáváno 11. Nejvíce her dáváno od Vrchlického (5) a od Stroupežnického (4). Dominovali Stroupežnický s 13 večery, Vrchlický s 12, Tyl s 13, Preissová s 8, Svoboda se 7. Nejčastěji dávanými hrami byly Strakonický dudák (7), Jiříkovo vidění a Hadrian z Římsu po 6krát každá, Rozklad a Písmákova dcera (5.). Dosud nejvíce byly hrány kusy: Strakonický dudák (65), Zvíkovský rarášek (37), Jiříkovo vidění (35), Noc na Karlštejně (33), Paní mincmistrová (26), Jan Výrava (27), Zkouška státníkova (21), Jedenácté přikázání (20), Ve veřejném životě (18), Rohovín čtverrohý (17), Pražský žid (12). Proti tomu bylo cizích prací: slovanské od 2 spisovatelů tři práce 8krát. Dále z jiných literatur od 21 spisovatelů 26 her 110krát, 28krát německé, 19krát anglické (Shakespeare), francouzské 39krát. Stojí tudíž proti 91 českým večerům 118 nečeských. Poměr je opět daleko příznivější než několik minulých let. (Pokrač.)

Sedmero hlavních hříchů.

Studie bojův a vítězství Církve.

Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš.

(Pokračování.)

7. Lakomství (1860.)

Otec Pavlův byl obchodním agentem; jeho dva strýcové byli bankéři; jeho starší bratr bohatým sňatkem dostal se v čelo rozsáhlého průmyslového závodu v Mühlhúsech; jeho sestra, ač křesťanka, měla se vdáti za millionáře israelitu.

Pavlovi bylo právě dvacet let. Možno bez přehánění říci, že byl vychován při cinkotu pytlů peněz.

Nicméně nemiloval Pavel ani zvuku peněz ani peněz samých. Palčivá žízeň po penězích, která horečně rozechvívala celou jeho rodinu, jej nikdy netrápila.

Pavel byl malý, slabý, chorobný; ale duše veliká sídlila v tomto ubohém těle. V osmnácti letech byl úplným nevědomcem ve věcech náboženských, tak jako mnozí za našich časů; tu náhodou vešel do chrámu a byl překvapen vznešenou řečí, která přednášena byla na kazatelně, poslouchal a ještě večer počal se pěkně učit katechismu.

Četba tato stala se mu zřídlem netušených překvapení. Byla to jako cesta do Damašku, na níž slavný patron Pavlův k zemi poražen byl ne tak bleskem jako hrozným slovem svého Spasitele.

Pavel byl oslepen, ale brzo uvyknul si na toto světlo, jež nejprve prudce šlehlo v jeho oči, pak ale je jemně zaplavovalo. Zvolal nejprve: „Věřím, vím, vidím, jsem z bludu vyléčen;“ a potom první nadšení u něho ustoupilo klidné a nepřemožitelné pevnosti. Pavel nesnížil se k žádnému zakrývání své víry; otevřeně stal se katolíkem, a upřímná jeho víra neustoupila úžasu jeho rodiny.

V tomto domě, kde bursovní kursy byly skoro jediným předmětem všech hovorů, otvírali oči, slyšíce jinocha mluvit o Bohu, o Ježíši Kristu, o Církvi. Ale toto překvapení změnilo se v nespokojenost téměř hněvivou, když jeho mladší sestra, na jeho ponuknutí, odepřela vdáti se za žida.

Nic nevyrovňalo se rázné energii Pavlově, kterou jevil v obraně své víry. Mohlo se o něm říci, co říkalo se, tuším, o Bohumilovi z Bouillonu: „Nikdy

neviděl jsem na svou víru tak hrdého křesťana.“ Když se počalo mluvit o Církví, jakmile slovo to dotknulo se jeho ucha, vzdychal. Jednalo-li se o útok na Církev, zbledl, ruce se mu třásly, oheň vzplanul náhle v jeho očích, a s vyzývavostí ušlechtilou pevně zrakem měřil nestoudného útočníka na svou Církev, na svého papeže.

Neboť Církev v jeho očích soustředila se v papeži. Zachvácen nevýslovnou láskou ku stolici sv. Petra, vše ve filosofii i v dějinách k ní obracel. Papež byl mu neporušitelným strážcem a neomylným svědkem všech pravd, které udržují svět, všeho nadpřirozeného zjevení, ano i všech principů rozumu; papež byl mu viditelnou a skutečnou neomylností; papež byl mu velkým civilisátorem celého světa po osmnácte století; papež byl mu sluncem, které jej osvětluje i hřeje, bez něhož by nazpět padl do tmy mrazivé a brozné.

„Nedotýkejte se mého papeže,“ říkal Pavel, „nebo stanu se hrozným jako matka, již chtějí vzít dítě, jako vojín, jemuž chtějí zlomit meč. Nedo-
týkejte se mého papeže.“

Zatím viděl Pavel kolem sebe, jak náklaza lakoty zřídá víc a více duše všech jeho milých. Otec jeho stal se jedním z největších spekulantů své doby; strýcové jeho byli již trojnásobnými millionáři. Pravda, že veřejné mínění obviňovalo jednoho z nich z podvodných operací, které hraničily s darebáctvím. Ale srdce Pavlovo krvácelo, když tento ohlas ulice zalétl až k němu; ještě bolestněji byl však dojat, když pozoroval, jaké spousty nepravost tato působila v srdcích, v duších. Všude, ve své rodině, ve svém městě, ve své vlasti cele viděl Pavel zhmotaraení duší, viděl, jak obraz Boží zahaluje se závojem stále hustším, který skrýval jej zrakům všech. Pryč s filosofií, pryč s uměním, pryč s učeností: zlato bylo bohem, zlato bylo vším. Dělník s rouháním četl zprávy z bursy; měšťák po příkladě velkých finančníků vrhal se do malých, nečestných spekulací; ani šlechta sama nepohrdala špinavými bursovními obchody, zavlékajíc do bláta šat i kord svých předků.

Tak celý svět vrhal se do otroctví zlata. Pavel, zpozorovav chorobu, pomýšlel na její vyléčení, a po zralé úvaze, dvěma slovy naznačil jediný lék, který zdál se mu vhodný k zachování světa. A tato dvě slova byla: Apo-
stolát laiků.

„Ano,“ pravil, „tím zvítězíme. Nemyslíme stavěti se na místo kněze: chceme jen jemu připravovati cestu a konati proň poněkud to, co Předchůdce vykonal pro Messiasě.“

„Židé neměli hned od počátku žádného odporu proti Janu Křtiteli a tak syn Alžbětín otevřel cestu, po níž tím lehčeji ku předu kráčel Syn Panny. Čiňte totéž. Ku předu, přátelé; ku předu na všech cestách! Rozmnožme činnost svou u chudých, u dělníků, u dítek, u všech, kteří trpí. Láska, a zvláště láska laiků přemůže tento hmotářský a lakotný svět.“

„Nezapomínejme na vzdělání, pravil k jiným. Rychle, rychle péro do ruky, s ohněm v srdci. Tisk jest nám otevřen: chopme se novin, nezanedbávejme knih. Pišme: novinářství, jež působilo a ještě stále tak mnoho působí k ponížení důstojnosti lidské, novinářství námi bude proměněno, a kdož by to byl pomyslíl, promění se v dílo lásky. Pišme, ale solidně; pišme, ale jenom Pravdu; pišme, ale raději musili bychom si dát obě ruce useknout, než abychom jimi napsali jedině slovo, jehož neschválil by Řím, neboť jako v každém apoštolátu jiném, tak i v Apoštolátu laiků středem musí býti Řím.“

Pavel nemluvil nadarmo; na tisíc jinochů dalo se těmi cestami, jež otevřelo jeho plamenné slovo, tisíc jinochů, kteří neskrblili ani svým zlatem, ani svým časem, ani svou horlivostí, tisíc mladých duší, které obětovavše všecko, obětovaly i samy sebe.

Na sta podniků laických bylo založeno. Navštěvovatelé chudých jeden za druhým procházeli ulicemi opuštěných čtvrtí městských, a setkávali se často v jedné podkrovní světničce.

Byly otevřeny rozsáhlé domy, v nichž dítky dílen shromažďovaly se v neděli; jiné, v nichž byly vyučovány každodenně s oddaností neúpornou a nezištnou; jiné domy, v nichž starci nacházeli útěchy, že blíže kaple a ve stínu kříže ukončeny jsou bouře a bída jejich života.

Povstaly nemocnice, chudobince, sirotčince, asyly, jesličky, školy; a z tolika ústavů lásky prospěch nemenší měli jak nešťastní, kteří přímo požívali ovoce lásky, tak i jejich zakladatelé sami a jejich pomocníci. Kolik šlechetných sluhů těchto skutků lásky, tolik duší vyrvaných démonu lakomství.

Ale démon tento nebyl ještě zcela přemožen. Peněžní spekulace nevládla tak všeobecně jako dříve, ale vítězila ještě. Pavel porozuměl, že proti této přílišné oddanosti ku všem hmotným, dlužno postaviti oddanost ještě větší tomu, co na tomto světě nejvíce jest nehmotným, totiž oddanost Pravdě. Pavel toužil po příležitosti, aby za Církev prolil svou krev, kterou by, jak doufal, přemožen byl poslední odpor tohoto věku. Tato příležitost brzo se mu naskytla.

Bylo to r. 1860. Papež viděl, jak soustřeďuje se proti němu úsilí bezbožecké Evropy. Ale stál hrdě: toť přirozená posice papežů, když se na ně útočí; oni nesklánějí se leč před Bohem.

Pavel počal umrtvovati v srdci svém všecky city, které nebyly výhradně náboženské: „Daleko ode mne,“ volal, „budiž marnost agitací politických. Buďme jedině katolíky.“

Když viděl, že Stát Církevní jest napaden, když viděl papeže v slzách a s jeho neodvislostí tak bolestně ohroženou neodvislost své Círky, tu Pavel vyskočil, zbledl a třásl se; jeho krásné oči vzplanuly: „Do Říma! do Říma!“ zvolal; „tam potřebí přemoci tento věk.“

Nemusím vypravovati, co následovalo. Pavel byl u Castelfidardo. Kdož by neznal průběh slavné porážky této? „Poutníče, zvěstuj Římu, že jsme umřeli za obranu jeho.“

Po událostech u Castelfidardo uplynul jeden měsíc, dva měsíce a rodina Pavlova neměla od něho ještě žádných zpráv. Tu probudil se cit otcovský v srdci jeho otce. Psal list za listem: zůstávaly bez odpovědi; pouze dalo se zjistiti, že Pavel nebyl v Ankoně.

Tu odhodlal se otec, zanechávaje všech svých záležitostí a proniknut mimovolně skutečným obdivem pro toto své, tak dlouho neuznané dítě, jíti do Italie. „Půjdu s vámi,“ pravila dcera, která byla pomocnicí Pavlovou ve všech dílech jeho lásky. Byla by zůstala asi osamělou.

Vydali se spolu na cestu a nezastavili se až v Římě. Odtud navštívili Lorettu, zde účtu vzdali malému domku Marie Panny a jali se pátrati v okolí, vptávající se po všech vesnicích, po všech příbytcích, zdaž nějaký vojín papežský se tam neutekl po slavné porážce katolického vojska.

Všude byli přijati s truchlivou sympatií a soustrastí s jejich zármutkem. Několikrát již myslili, že jsou na stopě drahého dítěte; ale, běda! byli vždy příliš brzo zklamáni. Sestra Pavlova tolik a tak vroucně zatím modlila se ve svatyni Loretské, že svatá Panna nemohla nepřispěti jí ku pomoci. Vzala ubohou za ruku a vedla ji sama.

Jednoho večera zašli cestovatelé naši dále než obyčejně. Přišli k malé vesničce, která mile byla rozložena na úpatí pahorku, a rozhodli se zůstatí tam přes noc.

Asi ke čtvrté hodině ráno povstal pod jejich okny jakýsi hluk; sestra Pavlova naslouchala: „Jest potřeba dojíti pro lékaře a pro faráře,“ pravil jeden hlas. — Ne,“ odpovídal druhý, „jest to marné. Nalezli jej na cestě bez ducha: uvidíte, že jest mrtev.“

„O kom mluvíte?“ zvolala dívka. — „O jednom Francouzovi, jehož nesou do mého domu.“ — „Veďte mne k němu: mám předtuchu, že jest to Pavel.“ Sotva že cizince spatřila, vrhla se mu na prsa: „Můj Pavle, můj Pavle,“ volala. „Ó, jak bude šťasten otec tvůj!“

Byl to skutečně Pavel, který po tři měsíce bloudil v krajině této, jehož síly ještě více vyčerpány byly útrapami potulného tohoto života, než pěti ranami, jež slavně obdržel u Castelfidardo. Byl to Pavel již umírající, jemůž objetí otce a sestry aspoň o několik hodin prodloužilo život.

„Veďte mne na pahorek,“ pravil jinoch. „Potřebuji vzduchu.“ Sotva jej přenesli, zdálo se, že vypustí duši na cestě. Na jasném nebi vycházelo slunce; s pahorku viděti bylo široko daleko.

Pavel se zdvihl a stanul přímo. držen otcem svým a sestrou svou, kteří tiše vzlykali: „Umírám,“ pravil povýšeným hlasem, a umírám trojnásob šťasten.

Šťasten jsem, poněvadž cítím, že ruce, které mne drží, jsou ruce křesťana . . . není-liž pravda, otče můj?

Šťasten jsem dále, že krev má a krev bratří mých, jak dobře tuším, ano, jistotu toho mám, přemohla nepravost tohoto věku. Ano, láska laiků. jejíž posledním vítězstvím jest prolítí krve naší, počíná vítězit nad tou žízni zlata a nad tím sobectvím, jež hanobily náš věk. Umírám jako křesťan, umírám jako vítěz.

Umírám opojen nevýslovným blahem, když sobě pomyslím, za koho umírám . . .“

Tu oči jinochovy naplnily se slzami a zářily nadpozemským ohněm; hlas jeho zněl silněji:

„Umírám,“ zvolal, „za Církev a za papeže.“

Až mne budete pochovávat, naleznete na ubohém tomto těle rubáš, po němž toužím: jiného nehleďte.

Rubášem tímto jest prapor, jež mi uloženo hájit u Castelfidarda. Přejí si, abyste mne pohřbili s ním.

Až posledního dne vstanu z mrtvých, budu oprávněn tak objeviti se před Soudcem Nejvyšším, zahalen praporem jeho Církve.

Cítím, že mne síly mé opouštějí. Vám esy šťastnější předpovídám . . . Světlo veliké ozáří celé nebe . . . vy je spatříte . . . l u m e n i n c o e l o . . . Ale mně se zdá, že já je již vidím . . . ano, já . . . je vidím . . . Spásu, světlo.“

Zemřel.

(Dokonč.)

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Báseň zněla takto:

Za okénkem.

Za okénkem mezi kvítím
bílá růže rozkvétá,
hlavinku svou nachyluje,
aby dosáhla světla.

A když slunce zas na večer
ponoří se v nebesku,
i ta růže, bílá růže
prodlévá tam ve stesku.

Zamúcenó nebné dítko,
hlavu v zem' smutné skloní,
kdyby žilo, pomyslíl bych,
slzičky že snad roní;

neboť zrána uszlzena
rosou jesti nebeskou,
byť i s venkem oddělena
v noci skleněnou deskou.

A když slunko vynoří se,
po denní běží dráze,
i růžička za okénkem
vůni dýše zas snáze.

Laura Dřimalovská.

Než v témže čísle následoval příspěvek domácí spisovatelky jiné a to vylíčení výletu na trh do krajského města, kde byla hlavní scena chytání zlodějky, která kradla šátky a mrkev a ku konci byla poznámka, že pokračování toho jarmarku bude následovati. Podepsána byla Amálie Dřimalovská.

Za tímto cestopisem na druhé straně zase jakási Tekla Dřimalovská vyličovala památky staroslavného města Dřimalova, mezi nimiž na prvním místě byla opravdu starobylá stříkačka, pak vyhozený mezník z panského pole s číslem řadovým 420, které spisovatelka považovala za letopočet a dušovala se, že pochází z dob pohanských a nejspíše jej zde zasadili Římané na označení, kam až jejich říše sahala.

Tekla Dřimalovská připovídala pokračovati o kostelních zvonech, popelnicích, vykopaných na zahradě mistra hrncířského, věznicích hodinách a jiných věcech.

Na poslední straně bylo ponecháno místo pro Leontinu Dřimalovskou, která se rozepsala o bezhlavém muži, který každý sedmý (dříve třetí) rok obchází město s hlavou pod paždí. poněvadž nemá za zdi břbitovní pokoje. Každou minutu kýchne a kdo mu řekne „Má úcta“ (spisovatelka však napsala „Pozdrav Pán Bůh“), vysvobodí jej o jeden rok z muk očišťevých.

Bylo viděti, že Leontinu Dřimalovskou redaktor nemilosrdně seškrtal, buď aby se čtenáři příliš nelekali nebo že nechtěl přidati k číslu pro domácí spisovatelky a ostatní strašidla žádné mimořádné přílohy.

Tyto čtyři přispívatelky do „Dřimalovských Listů“ způsobily v městě ohromnou legraci. Jedna nevěděla o druhé, každá poslala svůj příspěvek zvlášť, pan redaktor také nepoznal, jakým svazkem jsou ty spisovatelky spojeny, ale v městě to poznal každý, jakmile vzal číslo do ruky. Noviny kolovaly od stavení ke stavení a více se o ně zajímala slabší polovice než muži.

„Laura. Amálie, Tekla a Leontina! To jsou listovního gracie! Čtyři spisovatelky v jedné rodině!“

Čížková Klára přiběhla s novinami k Macháňovům, neboť sem „Dřimalovské Listy“ nesměly ani přes práh. Marie se totiž přiznala rodičům, že se o ni Sloupenský mnoho zajímá a že jí ke všem svátkům Marianským v roce posílá gratulace.

„Jenom jej přenech listovním,“ řekl Macháň. „S takovým větroplachem ať si nezačínáš! Hleďme, jak by se chtěl tady usaditi a snad mu padl do oka můj majetek.“

Marie ujistila rodiče, že s redaktorem ničeho neměla, že se jí nelíbí, poněvadž jest zrovna takový jako kontrolor Karásek — pan strýček Tuhý — od jedné k druhé.“

Klára věděla, že se u Macháňů zdejší listy neodebírají, proto je sem za tepla přinesla.

„Jenom se podívejte,“ volala „na ty listovního fifleny! Spisují básně, cestopisy, památnosti a strašidelné historie. A jak se sešly v jednom čísle!“

Obě dívky předčítaly kostrbaté verše, nazmály se jarmarečným výjevům a trnuly hrůzou, čtouce o bezhlavém.

„No, tohle bude smích v městě! Tolik zde máme pojednou spisovatelek. A za těmito snad přijdou jiné,“ bádala Marie.

„Až to bude čisti učitel Fanta v besedě! Věru, chtěla bych při té lekraci býti. Jistě, že dá listovní dcerám honorář na — záda,“ smála se Klára.

„To si daly a teď si ještě dále posedí,“ prorokovala Macháňova dcera.

„Teď, když se dostaly na Parnass a jezdití budou na Pegasech, ani netouží po sňatku. Žádný muž se jim nevyrovná. A brzo-li asi vyjde svazek těch básní?“

„Ty budou rozebrány za týden,“ poznamenala Marie. „Leda od Šafránka na cukr, od Strnádky na pepř a od Tausiga na cibuli.“

A jako zde tak i v jiných domech způsobily čtyři spisovatelky Dřimalovské velikou lekraci, jako vůbec se celý list měnil v plátek humoristický, jemuž nikdo nepřikládal váhy mimo redaktora, neboť od hlouposti ku směšnosti jest jediný krok a ten Škvor dovršil příspěvky domácích spisovatelek, „nejmladší to školy básnické.“

Jako v celém městě posměch, tak u listovních bylo veliké překvapení. Vážný úředník byl všecek usouzený svými dcerami, které se chtěly jenom strojit, na piano bříkatí, romány čísti, proto se žádný ženich neblásil. Při tom se doma mezi sebou vadily, nesnášely, jedna na druhou sočily a navzájem si nepřály ženicha.

Promluvil-li některý na ně, hned byl pro Lauru příliš mladý, pro Leontinu starý, pro Amálku příliš blond a pro Teklu, která měla nejostřejší jazyk, tuze prchlivý.

Ani Sloupenského si nedopřály a každá pracovala na svůj vrub a jedna před druhou neprozradila, jakým způsobem chce redaktora uloviti.

Když došlo číslo „Dřimalovských Listů“, nejdříve se ho chopila Laura. Zaradovala se, že tam našla svou báseň, ale nadála se, že si pan redaktor vybere nějakou delší. Než byla spokojena i s touto. To se a-i redaktor divil kdo má v městě takovou básnickou žílu? Jistě bude po básničce pátrati. Laura mu hledání hodně usnadní.

Od nejstarší putovaly noviny k druhorozené Amálce. Tato vidouc napřed báseň, ani se nepodívala na podpis a její oko padlo na následující prosu, její jarmarečnický, krámy, četnické bodáky, hrnce, rozložené kolem pumpy.

I Amálka byla potěšena, třeba že čekala v tomto čísle větší část svého příspěvku. Nereflektovala na honorář, spíše toužila po ruce a srdci Sloupenského, který toto dílo četl, korigoval a jistě už ví, kdo jest ona spisovatelka, která co den kolem jeho krámu chodí k Šafránkovi pro koloniální zboží.

Tekla našla své památky na straně třetí. Hitavě četla řádky a měla sto chuti pochlubiti se sestřím a pozvati je ku prozkoumání zvonoviny na věži, ale zdržela se. Spíše poprosí samého pana redaktora, by spolu prozkoumal latinské nápisy a tak mezi nebem a zemí vyzval lásku milovníci všech starožitností, vyjma vlastní její osobu. Tam také bude mít příležitost porovnatí své srdce k srdci velikého Lukáše, který o Božích hodech vyzváněl ve spolku svých menších soudruhů.

Leontina spatřivši svůj výrobek tak zkomolený a znetvořený, mrštila listem, ale hned jej zase zvedla, by si přečetla, co se redaktorovi přece na bezhlavém muži libilo. Nebylo toho mnoho, ale i nejmladší člen vdavek-čtivého čtverlístku měl naději. Leontině se zdálo, že redaktor ponechal věci nejdůležitější a k slovu — láska přidal — horoucí.

Tak tu seděly všechny čtyři s punčochami, rámem, šátečkem a jehlou v ruce, v blažených nadějích a tužbách do budoucna. V duchu se také jedna druhé vysmívala a každá si myslila, že všechny tři sestry přeskočí a do přístavu manželského popluje jako paní Sloupenská, redaktorová a spolu spisovatelka.

Všechny čtyři dcery snily o svých duševních výplodech, uvažující, jak budou pokračovati nejenom ve „Dřimalovských Listech“ ale i ve známosti s redaktorem, když do pokoje vrazil listovní. Byl všecek rozezlen a rozmrzen. Také přišel o mnoho dříve z besedy než obyčejně.

„Celé město se nám směje,“ začal, „a kde kdo na náš dům ukazuje. Vy jste tomu daly! Pravda, matka vás k ničemu nikdy nevedla a z lenosti napadly vás myšlenky ostouzeti mne i sebe. Ale já vás naučím.“

„Ale, oťče!“ ozvaly se udivené čtyři hlasy.

„Laura bude ode dneška vařit,“ přikazoval listovní, „a od prvního se propustí děvečka. Leontina zastane její místo. Mlčte a neodmlouvejte! Amálka půjde do moučného skladu za prodavačku a Tekla pojedje do Volšic k tetě, která potřebuje v nemoci její obsluhy. Tak, ať mate zaměstnání a necháte takových darebností . . .“

„Tatínku, my ti nerozumíme,“ řekly slečny.

„Nerozumíte?“ divoce propověděl listovní. „Kde pak mam ty darebácké noviny. Aha, zde. Byl jsem v besedě a smáli se mně do očí. Strkali mně toto číslo pod nos a já ještě nic nevěděl. Posléze mně všechno pan kontrolor vysvětlil. Tedy, kdo pak je tuhle to?“ ukazoval listovní na první straně.

„Laura Drímalovská,“ četla nejstarší. „To jsem, abych pravdu řekla, já. Ale nikdo netuší, kdo se pod tím pseudonymem skrývá.“

„Netuší, ovšem že netuší,“ posmíval se ve zlosti otec. „A kdo pak jest tahle ta?“ ukazoval na stranu druhou.

„Amálie Drímalovská,“ četla druhorozená blondýnka. „Ale jak tam přišla Laura?“ —

„A tahle.“ podával třetí stranu přímo pod oči Tekle.

„Tekla Drímalovská! Co to znamená? To snad není ani možno,“ pochybovala třetirozená.

Leontina Drímalovská padala do mdlob dříve, než jí otec článek o bezhlavém muži ukázal.

„Tak vidíte! Že tedy nikdo vaše pseudonymy neprohlédl?“ křičel otec.

„Není to nad světlo jasnější, že to jste vy? Kde mají Lauru, Amálii, Teklu a Leontinu? Zbláznily jste se a jste pro posměch lidem i se mnou. A ten redaktor schvalně dal vaše blboviny do jednoho čísla a to za sebou, by vás vystavil na pranýř. Tak se vám odměnil! To máte honorář. Ale jak jsem řekl, teď otočíme jinak, a já vám všechny básně a články, romány a bezhlavé muže vyženu z hlavy.“

Listovní bouchl dveřmi a odcházel do své ložnice.

Do čtyř slečen od 34 do 17 roků jakoby blesk udeřil. Podívaly se na sebe, v očích se jim zablesklo a porozuměly si.

„Zrada!“ zvolala Laura a to slovo nalezlo ohlasu.

„Ten Škvor nás zradil“ dotvrzovala Tekla. „Udělal si z nás blázna. Proto naše příspěvky dal do jednoho čísla po pořádku dle našeho stáří, by nás každý poznal a dostalo se nám posměchu.“

„A můj příspěvek ještě seškrtal, aby se mu to všechno do toho čísla vešlo,“ potvrzovala Leontina.

„Ale počkej, ty redachtorku!“ vyhrožovala Tekla. „To jsi přišel na pravé. Nejenom že nebudu pokračovati v popisování památek, ještě ti uškodím. Sestry, dáme se do spolku, který zakládá kaplan Chudý. Na vzdor tomu Škvorovi —“

„A kdyby nás pozdravil, ani mu neodpovíme. Ať pozná, že se hněváme. Kdyby si s některou začínal jako s Macháňovou Marií, hned mu to zkážeme. Neožení se v Drímalové jako ten kontrolor.“

„Však mu brzy v městě odzpívají,“ přisvědčovala Amálka. „Myslí, že všichni půjdou za ním, ale všechno se mu bortí pod nohama. Kdyby si hleděl krámu a místo obálek prodával cibuli nebo uhlí, mohl si u nás pomoci.“

Tak a podobně mluvily slečny o svém nedávném ideálu, nemohouce mu nyní ani na jméno přijíti. Chystaly se na něj zle, vědouce, že nebudou už pokračovati ve svých spisovatelských výplodech jimiž si uhonily kus ostudy.

Kaplan Chudý nevěděl, jaké bude mítí spojení. Do spolku je vzítí nemohl, poněvadž ten byl jenom pro muže. ale přece událost s výplody nejmladší školy básnické mu byla nápomocnou. Měl sice pokoj, Sloupenský vida

jeho odmítnutí, ve svém listě se ho nedotýkal, ale kaplan neustával. Neběželo mu o jeho osobu ale o zásady, které domácí list šířil městem a okolím.

Sloupenský se také jednou ve vinárně do něj dal, řka: „Když vám, velebný pane, dávám pokoj a zcela vás ignoruji, proč píšete proti mně ve „Volném Slově“ a brojíte osobně proti mému listu?“

„Poněvadž list váš,“ odpověděl Chudý, „zneužívá tisku k rozsévání záhubných zásad, ku zlehčování Církve, tupení rádných lidí k rozvášnění lidu a k podobným nepěkným věcem.“

„A chcete mně to dokázati?“

„Proč ne?“ odvětil kaplan.

„Tedy dokazujte!“ křičel redaktor.

„Vám by to neprospělo, vás by to nepoučilo, ale rozviňme programy své ve veřejné schůzi před lidem, který rozsoudí, na které straně jest pravda. Souhlasíte?“

„Souhlasím,“ řekl Sloupenský, maje za to, že k takové schůzi vůbec nikdy nedojde.

IX. Soud lidu.

Sloupenský prováděl „revolverovou politiku v Drímalově s plným záplem. Hned napadl městskou radu, hned obecní výbor v některé okolní vesnici, tu přinášel škandální historky o jednotlivcích, onde se pouštěl do šlechty, vynášel na veřejnost klepy a především stíhal duchovenstvo a ty, kteří se na „Drímalovské Listy“ nepředpláceli a jejich, vlastní redaktorových fondů na vězně, agitace, nemocné členy atd. nepodporovali.

Bylo také známo, že někteří skandalisováni v novinách od sebe odvraceli tím, že odebírali několik exemplářů, platili dvojnásobné předplatné a také dary posílali redaktorovi. Bylo to jednání ponižující, nemravné, ale ti, kteří si tak počínali, měli v úmyslu zachovati sebe a především své rodiny a obchody v dobré pověsti. Neboť se našli vždycky lidé, kteří tomu uvěřili, co bylo v novinách tištěno.

Notář Houžvička měl dost práce s opravami a nyní muochem častěji putoval k soudu, by zastupoval jednou žalobníka a podruhé obžalovaného. Bylo mu to stejné, jenom když vydělal. Sloupenský se pravidelně hájil sám a ukázal i v tom ohledě zběhlost paragrafů.

V Drímalově seděl dobře. Nevolał na pomoc ani sociálních demokratů ani pokrokařů, ani radikalistů, nehostil už nikdy u sebe Chvastálka, nezval Studeného nebo kohokoliv jiného; všechno se soustřeďovalo v jeho osobě. Řečnil, pořádal schůze, roznášel a kolportoval noviny, zakládal spolky, sháněl členy i abonenty, vyhrožoval svým pranýřem a rozséval zlobu na všech stranách.

(Pokrač.)

Různé zprávy.

Radosti života. John Lubbock je znamenitý muž. Po svém otci zdědil vedle bankovního závodu značné jmění a titul baronský, znamenité nadání a neunavnou lásku k přírodním vědám. Narodil se r. 1834. Otec byl výborným bankéřem a astronomem zároveň; syn jeho jako bankéř nad otce vynikl, zavedl v anglickém bankovníctví mnohé opravy. Je presidentem londýnské obchodní ko-

mory a předsedou County-Councilu. Roku 1870 stal se členem (liberálním) parlamentu, r. 1880 tamže zástupcem londýnské university, místokancelérem, členem různých vědeckých společností jako entomologické, ethnologické, anthropologické, British Association a j. Vedle bankéře a politika je znamenitým zoologem, biologem, geologem, anthropologem, kulturním historikem a botanikem.

Ve vše h těchto odvětvích vědy vydal menší neb větší práce; většina jeho prací dodělala se mnohých vydání a je přeložena do všech čelných jazyků. Jeho dílo (1883) o „mrvencích, včelách a vosách“ dočkalo se r. 1890 v Anglii 10. vydání. Je to jeho zamilované studium. Zároveň je filantropem, theoretickým a praktickým, konal velké cesty, vyzná se v krásné literatuře, hudbě a umění. Největší slávy došel ale přece jinde. Jako mladík trpěl častou duchovní kleslostí. U znamenitých spisovatelů a v jich myšlenkách hledával a nalézal povzbuzení. Tyto myšlenky sebral a přednášoval o nich mladým lidem. Roku 1887 tyto své příležitostné přednášky vydal. Jsou to i u nás nyní velebná a vele-reklamační: „Radosti života“. V červnu byly dotištěny, ku konci téhož roku bylo 6. vydání jejich už rozebráno. Roku 1889 přeloženy do němčiny; v r. 1890 bylo už 21. jich vydání rozebráno. Tento úspěch přiměl Lubbocka, že přidal ještě druhý díl r. 1889. V listopadu r. 1890 bylo 8. vydání (34.000 expl.) rozebráno. Kniha poskytuje útěchy! Tak žízni moderní svět po útěše, a tak jí má zapotřebí! Tedy moderní kniha útěchy, jaké co do úspěchu není podobné. Spisovatel její spojuje vše, co muž ve vědě, vzdělanosti a znalosti světa je s to obsáhnouti. Je gentlemanem a vším, co na člověku chváli se jako dobré, krásné a ušlechtilé, ukazuje se býti ozdobeným — jedině proti každému náboženskému vyznání se okázale vzpírá, nechťéje býti osobnímu Bohu nikterakž podroben. Je tedy ideálem, apoštolem moderní humanity, který dosáhl nejvyššího stupně lidskosti, pokud věda a vzdělanost bez Boha jsou ji schopny smrtelníku dáti. Musí býti tedy velezájmovo, jaké útěchy poskytuje ubohým svým smrtelným spolu-bratřím moderní tento všegenius.

Apoštol pravil kdysi (Řím 8, 22), že všecko stvoření lká a jako ku porodu pracuje až posavad. Jinak sir John Lubbock. Ten vidí svět v nejrůzovějším světle, život nadmíru radostným, naplněným rozkošemi. Jen třeba rozuměti, užiti jich. Kdo ve světě je nešťasten, je sám tím vinen. Chceš-li tedy míti veselé stáří a konečně vesele vejíti buď ve věčné nic, nebo snad v blaženost věčného poznání — přírody, třeba ti jen, abys dovedl „ruce své zahřívati si na ohni

života“ Podivno! Lidstvo tak cítí se ubohým, že knižička z citátů pestře složená jediné proto, že slibuje útěchu, dospívá v několika letech k rozšíření ve více než 100.000 exemplářích; a v zemi, ve městě, kde bída nejvíce bije do očí, kde ročně přes 1000 lidí zmirá hladem, kde ulice naplněny jsou osobami nej-hroznější bídou, v době, kdy filosofie zoufalství slavi triumfy: předkládá se lidstvu „pravda“, že vlastně žádné bídou není, že třeba jen života rozumně se chopiti a znáti ho užiti! John Lubbock nekáže nikterakž nemravnosti. Naopak! Varuje před zločinem a vášní, před opilstvím a leností; káže sebezapření. Líčí vznešenost vědomí muže, který sebe přemohl, přirovnáváje ho k jezdcovi, který divěno, silného oře s jistotou řídí, kam chce. Bez vážného a mnohonásobného sebezapření není dle Lubbocka „radostí života“.

Abychom sami sobě byli dobrou společností, je třeba, abychom ducha svého dobře vyzbrojili čistými a mírumilovnými myšlenkami, příjemnými vzpomínkami na minulost a rozumnými nadějami do budoucnosti. Musíme co nejvíce se chrániti vlastních výčitek, starostí a obav. Život svůj učiníme čistým a klidným, odporujíc zlému, kladouce uzdu smyslů, více pak ještě silice a rozvíjeje své nadání k dobrému. Třeba tudíž toho dobře dbáti, při čem náš duch se zdržuje. Duše dostává barvu od myšlenek jejich, nemůžeme udržeti duše své čisté, připustíme-li, aby byla pošpiněna představami o hříchu a zločinech. Klid duše musí přijíti sám, jako voda sama stává se čistou a přichází ku klidu. Nemůžeš náhle vnutiti svého ducha v čistotu, ani násilím přivésti ho ku klidu; chceš-li, aby byl čist, musíš čistým jej udržovati; chceš-li, aby měl klid, nesmíš házeti do něho kamení.

Ideál Lubbockův na zemi záleží v tom, aby co možná největší počet lidí došel co možná největšího pocitu libé spokojenosti. Každý může k tomuto cíli přispívati, stará-li se především o to, aby sám byl hodně šťastným a spokojeným (tedy nikoliv altruismus, který dosud platil za nejhlavnější požadavek moderní humanity). Nemohu zbyti se myšlenky, že by svět byl lepším a šťastnějším, kdyby naši učitelové tutéž váhu kladli na povinnost, býti šťastným, jako

na štěstí, z konání povinností plynoucí. Neboť všichni máme býti šťastni, jak jen možno, byť i jen z toho důvodu, že naše vlastní štěstí jest velevůčinným příspěvkem ku štěstí druhého. Každý zajisté zkusil, že veselý přítel je jako sluneční den, který kolem sebe šíří veselí, a většina z nás může dle libosti učiniti z tohoto světa buď palác nebo vězení.“

Příležitosti býti šťasten nedostává se prý nikterakž. Štěstí z vykonané povinnosti, z přemožení sebe může způsobiti sobě každý — a to je podmínka všeliké radosti. K radostem čítá Lubbock požitky z dobré četby, dnes i nejchudšímu přístupné, útěchu dobrých přátel, zázračný svět vědy, silné zdraví a co k jeho zachování patří (častý pohyb venku a silící zákusek po práci), příjemnost cestování s jeho plností nových dojmův a vzrušení, hýření v krásách přírody, konečně útěchu milého domácího krbu. Jedině stále měnící se nebe, myslí Lubbock, jest s to, aby oko, mající smysl pro směs barev, udrželo po celý den v rozkoši, ba i sprostý kal uliční může vědecky vzdělaného ducha zabývatí nejpříjemnějšími kombinacemi: „Kde nevzdělané oko nevidí než bláto a kal, odhalí věda často nejkrásnější možnosti. Bláto, jež nohama šlapeme, je směsí blíny, písku, vody a sazí. Vezmi písek, rovnej jeho atomy, jak jich přirozenosti to odpovídá, a dostaneš nejkrásnější opál. Vezmi hlinu, ona stane se bílou zemí, užitečnou jako nejčistší porcelán; neb pokračuj dále v procesu očišťování její a máš safír. Vezmi saze, — a dobře-li s nimi zacházíš, — dostaneš diamant, kdežto voda, očištěna a proměněna v páru, stává se kapkou rosy nebo lesknoucím se krystalem.“ V pravdě sladká útěcha pro ubohé žebráky, kteří hladoví a zimou se třesoucí tapají blátem ulic londýnských! Jinak ovšem pro majitele bankovního závodu sira Johna Lubbocka.

Radost života pro mládež leží ve výchově. Mládež nemá býti mučena zdoluhavou školní učeností, důkladným učením se jednomu odboru, což jen nechť a dlouhou chvíli působí, vůbec nemá býti na ni žádáno, aby učila se mnoho, ale mají býti u ní buzeny jen láska a zájem pro vědu, žádost, všemu se učiti. Zvláště má jí býti řečeno, čeho svět dosud ještě neví; pak vznikne v ní touha, vědu přivéstí dále, sama. — Ach,

jaký výborný paedagog je sir John Lubbock. Moderní paedagogika se svou zásadou „jen libezně, jen jako hračkou —“ je dosud zpátečnická.

Spisovatel nemíni o všech radostech života zevrubně pojednati, také nepřeje všem stejně. Zná rozkoš milé komnaty, plápolajícího ohně šumícího samovaru a zvonku k obědu zvoucího „sladšího nad hudbu“. Kouření za to se mu nelíbí. Snad uklidňuje nervosní lidi, ale celkem radost života poškozuj, poněvadž zmenšuje jemnost vnímavosti chuti a čichu. Také na honbu nehledí zrovna příznivým okem.

Naši rodáci děkují zviřené mnoho radostí, jež honba, stělbá a rybolov jim působí. Tím způsobují si živý pohyb, čerstvý vzduch, různost krásných obrazů přírodních. A přece brzy stane se snad všeobecným přesvědčením, že zabíjení zvířat není největší rozkoší, ani z ohledu sobeckého ne. Jak příjemnější byla by procházka poli, kdyby člověk s ostatními živočichy zacházel s láskou tak, že by bez bázně k nám se přibližovali, a my stále požívali rozkoše, pozorovati jich veselý život! Jich vznik (dle Darwinu), jich dějiny, jich postavy a způsoby, jich smysly a uzpůsobenost k zdokonalování skytají neohraňčené pole zajímavosti a podivu. Studium přírodní vědy zdá se určeno k tomu, aby nahrazovalo zkázu, již sportem nazýváme. Naši předhistoričtí předkové honili mamuta, rhinocera a soba. My máme už jen bažanty, koroptve, lišky a zajíce. Ale i ti stávají se řídkými a musí býti dříve chráněni, aby pak mohli býti honěni. Již nyní uspokojují mnozí — a jich počet bezpochyby vzroste — tyto přirozené pudy (totiž honbu) studiem ptáků, mravenců, a jiných tvorů, kteří různotvorností doplňují, co jim schází na velikosti.

Za to tím více si váží Lubbock humoru a vtípu. Smysl pro vtip je dle něho hlavní předností lidskou, snad jedinou, která od zvířete ho liší. „Pokročilejší zvířata dávají nám důkazy zřejmé, byť nepřilíh pokročilé schopnosti usuzovací; ale je velmi pochybno, jsou-li s to, vážit si náležitě vtípu.“ Spisovatel poukazuje na to, že nejedna obtíž a hádka odstraněny vtípem, že Jakub I. při volbě biskupů a ostatních úřů váhu kladl na to, aby se vyznali ve vtipných hrách slovních. „Ztraceným dnem v nejhorsím

smyslu slova je ten, v který jsme se nesmáli.“ — Každý směje se ovšem něčemu jinému, ale smáti se je vždy dobrá věc, byť to bylo i lehtání slámy, co tě přivádí k smichu; je pro tebe nástrojem k pocitu blaha a — zdraví. — — —

Později přidaná část díla od první části valně se liší. Prvá obsahuje vedle bludu mnohé zlaté zrnko pravdy. Mohli bychom ovšem litovati, že Lubbock u básníků jako Heine, Goethe, u staro- a novopohanských filosofů pracně sbíral hadříčky myšlenek, které u sv. Augustinů, Tomášů Akvinských byl by našel v nekonané hlubší síle a kráse. Mimo to bije do očí, že jsou-li vedle Spinozzy, Luthera, Paskala a j. uvedeni též Tomáš Kempenský, sv. Bernard a j., jich výroky značí něco jiného, než jak jsou uvedeny. Ze sv. Chrysostoma uvedeno ostré místo o druhém pohlaví, ale je tak špatně a mylně přeloženo a ze souvislosti vytrženo, že ovšem zní málo libezně. Lubbock ani nepozoroval, že se ani k místu, při kterém ho uvádí, nehodí, poněvadž Zlatouštec netepal svými slovy nectnosti žen, ale nectnosti mužů. Filozoické bludy Lubbockovy opakují se i v tomto díle, které není, než zdlouhavějším opakováním prvního. Zkouší, pokud v tížádosti jest něco lidského štěstí. Káže starost o zachování zdraví, mluví o štěstí lásky — také ku zvířatům —, kteroužto lásku klade s dojemným citem ještě nad lásku k nevěstě! Jak byste nebyli plni radosti s divochem, který myslí na nesmrtelnost zvířete a je přesvědčen, že po smrti:

až v nebes sídlech bude opojen radostí
mnohou,

též věrný pes pak dlíti u jeho nohou.

Pak jest řeč o umění, poesii, hudbě, několik frází o „nekonečném“, což má býti něco z náboženství, pak o přírodě, práci a odpočinku; zvláště tohoto nesmí se člověk žádným způsobem zřici, o vědě, kultuře, industrii a j.

O utrpeních nebylo ovšem lze neřici ničeho. Ale spisovatel vede si s nimi rázně. Některá jsou zlem, ale to existuje jen v myslí člověka: jiná existují skutečně, ale nejsou zla.“ To věděli stoikové pohanští, to učil Epiklet a Lubbock nemá než jich moudrosti, jež nám prodává. Také prý náboženství může

přispěti ku štěstí člověka, ale dlužno se jen vystříhati každé určité konfesse. Pochybování musí i v náboženství míti svou oprávněnost; musí nám býti dovoleno, přidati se ku kterýmkoliv názorům o našem vzniku a posledním cíli.“ Pochybnosti nevycházejí z pýchy, ale z pokory, ne z nevážnosti k božské pravdě, ale naopak z nejistoty, že snad si ji nevážíme dokonale.“ Od náboženství nesmí žádáno býti rozhodnutí o otázce života a jeho hádanek. Toho ani všechny vědy nedovedou, jak mohlo by to dovésti jediné zjevení?

Zbývalo už jen dokázati, že ani stáří a smrt neobsahují nic bolestného. O stáří mají stačiti výroky Ciceronovy de senectute; co se smrti týče, není teprve zle. V nejhorším případě vše smrti končí a člověk po boji a nepokoji života nabývá klidu. V příznivějším pádu je snad nebe, ale pro všechny a stejné; tam budou radosti života ovšem teprve veliké. Jediná obtíž tu vzniká, jak tu totiž bude klid bez dlouhé chvíle, činnost bez námahy. Tu pak pomáhá věda přírodní. Rozebírání a poznávání otázek, které zde na světě zůstávají tajemstvím, řešení milionů tajemství tisícových a tisícových světů, mezi nimi naše země je malinkon částí, bude velkolepě zajímavou činností. Jak rozkošné bude toto cestování po nekonečných světech! Stačí na celou věčnost!

Lubbock sebral v knize své to nejlepší, co u myslitelů všech národů sebral, sám pak patří k nejvíce váženým spisovatelům své doby. Křesťan, který o katolických pravdách něco více ví a trochu hlouběji přemýšlel, musí užasnouti nad mělkostí a chudobou toho, co tuto podáno. Mnohého zmate snad první dojem tolika auktorit, libost optimismu životního, kouzlo celku. Pro křesťanského vzdělance je kniha nejlepší apologii křesťanských názorů v životě. Podává mu přímo před oči důkaz, jak bez stanoviska božského zjevení názory nejlepšíh světových myslitelů jsou plannými, mělkými, neodůvodněnými a chudíčkými frázemi. Politování hoden je každý, který pro útěchu života nemá než Lubbockových „Radosti života“, ač jinak vzdáti dlužno v plné míře uznání slovtnému spisovateli, jeho pili a formelní duchaplnosti.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Čechové, katolíci!

Jak známo, pořádán bude ve dnech 22., 23. a 24. srpna v Hradci Králové

sjezd katolíků diecése Královéhradecké,

na němž projednávány budou otázky nejen časové, ale i nad míru důležité.

Již z té příčiny nemůže významný a bratry našimi pečlivě chystaný sjezd tento zůstatí bez povšimnutí též i od nás českých katolíků v arcidiecési pražské, ježto my všichni v tomto staroslavném království hlásíme se pod jeden prapor — korouhev svatováclavskou. Na této stkví se znamení kříže a proto ona jest a zůstane nám všem na věčné časy symbolem společných snah našich i lásky, a to nejen k drahému národu, milované vlasti, ale i k svaté Církvi a víře Kristové.

A proto, bratři, jestli vnější tato jednota našich myšlének a tužeb nás pojí, osvědčme tuto jednotu i zevně horlivým a četným účastenstvím na sjezdě královéhradeckém, jemuž Bůh dej zdar a požehnání, jak si toho vroucně přejeme!

Kdo jsi Čech a katolík upřímný, pracuj o to, aby diecesální sjezd tento hojně byl obelán od všech vrstev českého lidu arcidiecése naší a byl tak důstojným předchůdcem onoho velikého sjezdu katolíků z celého českého národa, na němž, Bůh dá, brzy se shledáme v královské naší Praze.

Jeden-li jest cíl náš, budiž i jedna snaha naše! Proto, kdo můžeš se súčastniti, neváhej! Zvláště však v památných dnech srpnových budiž společným heslem naším:

Vzhůru do Hradce Králové!

V PRAZE, na den sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje, roku 1897.

Komité arcidiecése pražské pro obelání katolického sjezdu v Hradci Králové.

Nové přímé daně v Rakousku.

Zákonem ze dne 25. října 1896 ř. z. č. 220 zrušeny jsou od 1. ledna 1898 dosavadní daně z výdělku a příjmu a na jejich místo vstoupí nové daně přímé, s nimiž poplatnictvo naše ve vlastním prospěchu co nejdříve a nejlépe se musí obeznámiti.

Dosavadní daně přímé u nás jsou: Daň pozemková (gruntovní), která činí asi pětinu čistého katastrálního výnosu půdy, se skutečným výnosem půdy ovšem daleko se nesrovnávajícího; daň domovní a sice buď činžovní (z přiznané hrubé činže) anebo třídní (v menších místech dle počtu obydlených místností); daň výdělková, placená z podniků živnostenských a pod., a konečně daň z příjmu.

Všechny tyto daně dávno již přímo volaly po opravě. Daň pozemková spočívá dosud na základech, císařem Josefem II. položených, daň výdělková má původ v patentech z r. 1812 a 1821; daň důchodová zavedena r. 1849 „prozatímě“ na dobu nejvyšší tísne finanční, ale ve skutečnosti zůstala bez opravy až podnes a byla jen mechanicky o 70—100% zvyšována.

Daň pozemková opravuje se slevami s kontingentu, jež dle zákona ročně vynéstí má činžovní daň domovní zmírněna aspoň tím, že ve větších městech bývají nové domy na řadu let od ní osvobozeny a podrobeny toliko pěti-procentní dani z čistého příjmu (z nájemného po odřáze nákladů udržovacích a úroků). Jinak daně tyto novou reformou nebyly dotčeny.

Reforma týká se pouze dosavadní daně výdělkové a příjmové. Doposud vyměřována byla daň výdělková pevnými obnosy od 2·10 zl. dle určité stupnice (3·15 zl., 5·25 zl., 8·40 zl., 15·75 zl., 26·25 zl. atd.) až do nejvyšší číslce 1575 zl. na základě příblášky, zkoušené úřadem po vyslyšení obce nebo zvláštních důvěrníků; zřejmo, že maximální sazba této daně (1575 zl.) byla pro novodobé velkopodniky (továrny, železnice, banky, pojišťovny atd.) až směšně nepatrná, kdežto pro leckterého obuvníka, hokynáře, kramáře byly i nejnížší sazby příliš vysoké. Jakousi nápravu měla přinéstí daň z příjmu: Každý podnikatel musil přiznati čistý výnos své živnosti a na základě tohoto přiznání, které úřad po vyslyšení důvěrníků zvláště ještě upraví, byla poplatniku vyměřena daň s pěti-procentním obnosem z tříletého průměrného čistého příjmu, k čemuž ovšem přistoupilo zmíněné již zvýšení o 70—100% (tak zvaná státní „vojenská přírážka“) a dalších asi 80—100% a více přírážek zemských, okresních, školních, obecních, komorních, společenstevních atd. Tím vším daň ovšem nepoměrně se zvyšovala a protože při vyměřování čistého příjmu neodpočítávaly se úroky z dluhů, amortisace strojův a budov atd., je pochopitelné, že poplatnictvo, nechtělo-li býti berním inspektorem ruineváno, nesmělo ani správně udati svůj příjem — nepravdivost fassí stala se pravidlem a Steinbach sám doznal, že se nevybere ani třetina toho, co by se dle doslovu zákona vybrati mělo. Berní inspektor dle své vůle daně zvyšoval nebo snižoval — rekursy byly vesměs odmítány. A konečně: největší boháči, majitelé cenných papírů, akcií, bursovní spekulanti atd. byli úplně daně prosti.

Reforma daní stala se tudíž neodkladnou v těchto směrech:

1. všeobecnější a spravedlivější rozdělení daňového břemene,
2. úleva menším poplatníkům.

Pokusy o nápravu činěny od let sedmdesátých do loňska bez úspěchu. Teprv zákon z 25. října 1896 zavádí na místo dosavadních daní výdělkové a příjmové:

1. všeobecnou daň výdělkovou,
2. zvláštní daň z výděлку pro podniky povinné vydávati veřejné účty, jako jsou akciové společnosti, pojišťovny, spořitelny, společenstva (družstva) hospodářská a výdělková (záložny, tržnice atd.),
3. daň z rent,
4. osobní daň důchodovou,
5. dodatečnou daň ze služného, které přesahuje obnos 3200 zl.

Rozumí se, že nelze v krátkém úvodníku podati dostatečného poučení pro poplatnictvo jednotlivých těchto daní — tvořit jedině zákon s prováděcími nařízeními celou knihu a o jednotlivých daních vyšly rovněž celé brožurky, z nichž ještě četné nevyčerpávají předmět úplně a správně. Může nám zde tudíž jíti pouze o stručnou charakteristiku jednotlivých daní.

Na místo dosavadní daně výdělkové a příjmové budou nyní živnostníci platiti novou, t. zv. všeobecnou daň výdělkovou, a sice živnostníci v širším smyslu, tedy všichni, kdož provozují u nás podniky výdělečné nebo konají zaměstnání na zisk směřující, ku př. nejen továrny, obchody, řemesla, nýbrž i spisovatelé, umělci výtvarní, lékaři, porodní báby, loterní sběratelé trafikanti, nesrární poštmistři, nehledíc k tomu, jakého výděлку se dodělávají.

Osvobozeny jsou nebo vůbec dani této nepodléhají osoby v cizích službách se nalézající, hospodářství polní, lesní, zahradní, honba a rybolov (nájemce však osvobozen jest, jen pokud vzdělává pozemky sám s rodinou), dále vedlejší podniky polního a lesního hospodářství, pokud zpracovávají výhradně vlastní produkty (živnostenský prodej těchto výrobků mimo sídlo hospodářství ve zvláštních skladech ovšem dani podléhá), dále podniky veřejně účtující (podléhají větší zvláštní dani výdělkové), ruční pracovnice bez odborného vzdělání, pracující v domácnosti zákazníka anebo i ve vlastní, ale bez jiných sil pomocných (ku př. švadleny, pradelny; ale ovšem dani podléhají krejčovské, modistky), osvobozeny býti mohou ministerstvem obecní kuchyně, veřejné lázně a pod. podniky ryze dobročinné nebo vůbec nepatrný výtěžek poskytující.

Aby stát nevybral méně než dosud, vzat za základ dosavadní výtěžek daně výdělkové (asi 22 mil. zl.) a od něho odpočten pravděpodobný výtěžek (asi 4 mil. zl.) druhé nové daně — osobní důchodové — která stihne všechny občany bez rozdílu, jakou jinou daň platí. Ustanoven tedy kontingent pro první dvě léta obnosem 17.732.000 zl., který se vybrati musí a který se pro každé další období ukládací (dvě léta) má zvýšiti vždy o 2·4%.

Tento kontingent rozvrhuje se na poplatníky takto: Všichni poplatníci rozdělí se do 4 tříd dle toho, platili-li dosud na dani z výděлку a příjmu více než 1000 zl., nebo více než 150 do 1000 zl., nebo více než 30 až do 150 zl. či méně než 30 zl. Pro každou třídu utvoří se t. zv. okresy ukládací, kterými jsou pro nejvyšší poplatníky (I. a II. třída) obvody obchodních a živn. komor, pro III. a IV. třídu pak města s více než 20.000 obyv. a politické okresy. Úřad berní zařadí pak každého jednotlivého poplatníka dle obnosu dosavadní jeho daně z výděлку a příjmu do příslušné třídy a souhrn poplatníků každé jednotlivé třídy v okresu ukládacím tvoří t. zv. společnost berní. Pro každou společnost vypočte berní úřad kontingent daně na ni připadající

tím, že sečte daně od jejich příslušníků dosud placené. Z tohoto součtu pak učiní se v II. třídě sleva 14%ní, v III. 21%ní a ve IV. 28%ní; první třída neobdrží slev žádných.

Kontingentní komise ve Vídni má právo jednotlivé kontingenty okresní do řádného vespolek poměru upravit.

Každá třída poplatníků pak bude ve svém okrese repartovati pro sebe kontingent na ni připadající skrze zvláštní komisi, do níž polovici členů volí sami poplatníci, dle poměru výnosnosti jednotlivých závodů a dle pevných sazeb, které stoupají od 1·50 zl. do 3 zl. po 50 kr., dále pak činí 4 zl., 5 zl., 6 zl., 8 zl., 10 zl., 12 zl., 15 zl., 18 zl., 21 zl., 24 zl., 28 zl. atd.; 60 zl., 70 zl., 80 zl. 90 zl., 100 zl., 120 zl. atd.; 1000 zl., 1100 zl., 1200 zl., 1300 zl., 1500 zl. atd., vždy o 200 zl. více.

Členové komise musí zachovávatí tajemství o jednáních komise i o poměrech poplatníků. Na komisi jest, aby kontingent daňový v okrese na jednotlivce správně byl rozvržen; státu připadne vždy jen určený kontingent, snížení nebo zvýšení daně jednomu poplatníku má v zápětí jen zvýšení nebo snížení poplatnosti ostatních. Na správném výběru členů komise tedy mnoho záleží.

Úřad spočítá pak obnosy od komise vyšetřené dohromady a činí-li součet více či méně než předepsaný kontingent, tedy jednotlivé sazby poměrně sníží nebo zvýší.

Rejstřík sazeb pro jednotlivé poplatníky stanovených se po 14 dní veřejně u berního úřadu vyloží k nahlédnutí každého poplatníka.

Pro vyměření daně musí každý poplatník podati pro každé ukládací období zvláštní prohlášení, jež letos mělo se státi již do 1. srpna 1897 a v němž vědomě nesprávné údaje stíhají se tresty.

Ze všeho lze celkem odvoditi tři vůdčí principy, za nichž reforma této daně byla uskutečněna:

1. stát nedostane méně než dosud,
2. velcí poplatníci nebudou platiti více než dosud,
3. malé poplatnictvo nebude míti vlivu na zdanění poplatníků vyšších.

Úplně novou je osobní daň důchodová, kterou bude platiti každý, jehož důchody přesahují ročně obnos 600 zl., bez ohledu na to, jakou jinou daň (gruntovní, domovní, výdělkovou) ještě platí. Při tom sečtou se dohromady veškeré důchody všech členů rodiny ve společné domácnosti žijících, ať důchody pocházejí z pramene jakéhokoliv. Ale při důchodu ze mzdy za práci smí se sčítati jen to, co u každého člena rodiny přesahuje obnos 250 zl. Pracují-li tedy za mzdu na př. muž, žena a syn, platí se daň jen, přesahuje-li celý jejich mzdový obnos 1350 zl.

Daní touto mají býti vyrovnány křiklavosti, že dosud nejzámožnější lidé, z výnosu domův, akcií, státních papírův a t. d. žijící, daně vůbec ve skutečnosti neplatili.

Každý musí učiniti o důchodu svém v ustanovené době přiznání, které se úřadem zkoumá; načež ustanoví se každému poplatníku sazba daně dle tarifu

při důchodu 600—625 zl.	daň 3·60 zl.
„ „ 625—650 zl.	„ 4·— zl.
„ „ 650—675 zl.	„ 4·40 zl.

při důchodu 675—700. zl. daň 4·80 zl.

„ „ 700—750 zl. „ 5·40 zl. atd.

Čím vyšší důchod, tím větší procento zabírá z něho daň. Při důchodu nejnižším (600 zl.) činí daň 0·6%, při důchodu 1000 zl. už 1%, při důchodu 4000 zl. 2% atd. Důchod do 600 zl. je daně této prost (tak zvané existenční minimum).

Důchodem jsou veškeré řádné příjmy rodiny, tedy i cena obilí atd. na vlastním poli vytěženého a doma spotřebovaného, cena vlastního bytu i čistý výnos bytů pronajatých atd., ale po odečtení všech výdajů správních a udržovacích, úroků ze soukromých dluhů, pojišťovacích premií, daní a přirážek a pod. Ovšem se však nesmějí odpočítati výdaje domácnosti (byt, strava, oděv atd.) a j.

I zde poplatníci spolupůsobí při správě daně ve zvláštní komisi, do níž poplatnictvo volí ve třech sborech volebních.

Rovněž i zde budou daňové sazby jednotlivých poplatníků po 14 dní úřadu k veřejnému nahlédnutí vyloženy.

Převyšuje-li služné poplatníka obnos 3200 zl., platí ještě dodatečnou daň ze služného.

O dalších dvou druhích nových daní zmiňovati se nebudeme. Mají důležitost jen pro podniky a osobnosti určitého druhu.

Mohli jsme vůbec podati jen nástin nedokonalý. Bližší poučení o dani, každého jednotlivce speciálně zajímající, bude zajisté každý hledati v podrobné monografii o dotyčné dani, jakých i u nás již několik bylo vydáno.

Celkem jest nový zákon berní nemalým pokrokem našeho zákonodárství o daních přímých; dostane-li se však poplatnictvu skutečně všech výhod zákonodárcem zamýšlených, ukáže teprv praktické provádění zákona, při němž nemálo bude záviseti na vhodném a rozumném spolupůsobení občanstva samého.

—r.

Křesťansko-socialní hnutí žen.

Ničeho není v dnešní vážné a pohnuté době více třeba nad to, aby všichni upřímně katolicky smýšlející lidé sdružili se v pevný kruh, aby se organizovali. Pokud se stavů týče, učinilo katolické dělnictvo notný krok ku předu, tak že jeho organizace utěšeně vzrostla a dá Bůh, že ještě vzroste.

Rovněž i katolické učitelstvo vzdor všem těm surovým útokům proti němu podnikaným učitelstvem liberálním a vzdor terrorismu liberálních listů nedá se zdržeti od založení vlastní organizace.

Kéž by i řemeslnictvo a rolnictvo katolicky smýšlející poznalo důležitost vlastní organizace a doplnilo zející mezeru organizace naší.

Nejnověji přibyl organizaci naší nový sbor bojovníků, který ačkoliv mladý, značně již silný činí oprávněné naděje do slibné budoucnosti. Jest to křesťansko-socialní organizace žen a dívek.

Ačkoliv již dříve jevila se toho nutná potřeba, aby i ženy katolicky smýšlející sdružovaly se na zásadách křesťansko-socialních, nepodniknuto v tomto oboru, až na několik ženských odborů při spolcích mnžů jako na př. v Mýtě, Lounech a t. d, nic, neb aspoň pramálo.

První hlas volající po samostatné organisaci žen a dívek všech stavů vyzněl na literárním sjezdu „Družstva Vlasti“ kde na důležitost a potřebu takového sdružení poukázala slč. Aug. Rozsypalová, liter. učitelka y Blovicích u Plzně. Také ihned na sjezdu učiněny přípravné práce ku založení spolku „katolických dcer, pod ochranou P. Marie“, ano, probleskla novinami zpráva a založení samostatného katolického ženského listu.

Zůstalo však pouze na tom a záležitost tato, jak se zdálo, usnula na dobro. Snad nesly toho vinu poslední volby do říšské rady, zvláště do V. kurie, na něž veškeren skorem zřetel se obrátil.

Jakmile utuchl tudíž volební rej, znovu uvedena otázka ženské organisace na přetřes. Tentokráte ujal se akce horlivý organisator křesťansko-socialní, P. E. Dlouhý-Pokorný, a jak již nyní výsledky ukazují, šťastně. Dorozuměv se se slč. Aug. Rozsypalovou a několika uvědomělými, katolickými paními a dívkami v Praze, z nichž zde zvláště uvádíme pí. Schwarzovou, již dříve na poli křesťanské dobročinnosti horlivě činnou, pozval tyto ku vzájemné poradě, která konala se 31. března t. r. Schůze této byly přítomny: pí. Schwarzová, Beránková, Růžičková, Antošová, Černá, Šmídová, slč. Jiroušková, pp. Dvorský, Hovádek a P. Dlouhý-Pokorný. Usneseno spolek založiti a počato ihned se sestavováním stanov. Tyto důvěrné porady konány na to každý týden a jednáno na nich o všech dalších přípravných pracích, jež bylo třeba učiniti. Když bylo vše již připraveno, svolána přípravným komitétem dam první veřejná schůze v neděli dne 11. dubna, kterou zahájil dp. P. Šimon vhodným prolovem a na níž promluvil P. Hoffmann, kaplan na Kr. Vinohradech. Schůze vydařila se nad očekávání stkvěle. Přes 600 účastníků přijalo jednomyslně vypracované stanovy, které ihned na to podány ku kníž. arcib. konsistoři ku schválení, když pak se tak s malými změnami stalo, zadány tyto k c. k. místodržitelství. Nejd. arcipastýř udělil spolku vrchnopastýřské požeňání. Přípravný výbor pracoval zatím dále.

Dříve ještě, než spolek zákonitě se ustavil, naskytla se spolku příležitost (resp. přípravnému komité) předstoupiti před širší veřejnost.

Výbor k uspořádání sjezdu českých žen obrátil se na P. Dlouhého-Pokorného s prosbou, aby tento opatřil sjezdu dvě dívky, jež by na sjezdu o sv. Janě Nep. v Praze pořádaném o otázce služek a o otázce dělnic továrních důkladně pojednaly.

Této práce podjaly se s ochotou slečna K. Sladká za služky, a slečna A. Jiroušková za dělnice tovární.

Úloze své dostály nad všeobecné očekávání. To však sluší zde vytknouti, že přípravné komité sjezdu nevyšlo jim s náležitou seriosností vstříc. V poslední chvíli škrtlo těmto v jich řeči místa, kde tyto prohlásily, že stojí na půdě křesťansko-socialní, an prý by přítomné protestantky nebo židovky mohly tím býti uraženy. (!) Rovněž rozpředl se v sjezdovém výboru spor, má-li se jim dáti titul slečny neb ne. Zůstalo při posledním a na slavnostním listě nazvány dívky prostě referentky, an prý ty ostatní městské (měšťanské) dcerky byly by tím uraženy, kdyby se jim stejného titulu dostalo, jako služce a dělnici.

Přípravné komité spolku křesťansko-socialního zastoupeno bylo na sjezdě paní Schwarzovou.

Vraťme se ku spolku křesť.-soc. Přípravný výbor konal na to dne 30. května veřejnou schůzi, na níž promluvil pan c. a k. prof. J. Havránek a některé paní a dívky.

Na začátku měsíce června došlo potvrzení stanov c. k. místopředsednictvím, načež konány důkladné přípravy ku první valné hromadě. Tato konána na den sv. apoštolů Petra a Pavla dne 29. června. Účastenství bylo ohromné. Slavnostní sál sv. Václavské záložny byl do posledního koutku přeplněn. Po úvodním slovu pana Dvorského přijaty stanovy a vykonány volby do výboru i zvoleny jsou: za předsedkyni pí. M. Schwarzová, za místopředsedkyni pí. Anna Schmiedová, jednatelkou slč. Al. Jiroušková, pokladnicí Ant. Beránková. Za členky výboru slečny Alžb. Macáková, K. Sladká, A. Krejčová, A. Vo-
lešenská, pí. M. Černá, P. Klomínková. Náhradnice: pí. Šnoblová, Růžičková a Stupková. Přehl. účtů: slč. M. Klomínková a M. Misterková.

Péči dp. Dlouhého-Pokorného složen jest výbor spolku na základě zastoupení zájmového; jsouť tam zastoupeny sužky, dělnice, řemeslnice i dámy z jiných stavů.

Duchovním rádcem jest veldp. c. a k. prof. J. Havránek.

Zvolený výbor oslovil případnou řečí pan c. k. prof. Havránek.

Na to promluvila slč. Aug. Rozsypalová „o důležitosti katol. organisace žen“^{*)} a dr. Rud. Horský o tom: „co učinilo z ženy pohanství, křesťanství a moderní pohanství.“

Dr. R. Horský uvitán hromovým potleskem rozvinul v řeči své nedůstojné postavení ženy u všech národů pohanských, načež poukázal, jak vlivem a zásluhou křesťanství ženě vrácena důstojnost lidská a žena jako rovná družka postavena po bok mužovi, jemuž křesťanství vždycky na srdce kladlo povinnost s manželkou laskavě zacházeti.

Proto ženy zvláště ku křesťanství přilnuly a s nadšeným jásotem vítaly vznešené zásady jeho, když je svatí apoštolé hlásali, a ženy samy o šíření vznešených těchto zásad se vynasnažovaly.

Proto také křesťanský středověk neznal ženské otázky v dnešní formě, která vlivem moderního pohanství byla vyvolána.

Liberalismus zlehčil ženu občanským sňatkem a židé stojící na špici sociální demokracie zavedením „volné lásky“ chtějí z žen křesťanských učiniti jeden veliký harém. — Staří pohané zapřáhali ženu do nejtěžších prací a prodávali ženy na trzích a moderní pohané liberálové zapřáhají ženu do práce tovární, znemožňujíce jí, aby konati mohla povinnosti své jako matka; v novinách děje se dnes v „nabídnutích sňatkových“ podobný prodej dívek, jako tomu bylo u pohanů. Proto tak jako jásaly ženy, když křesťanství na jich osvobození z otroctví pohanského pracovalo, tak jásají i dnes ženy a dívky naše a statečně hlásí se ku praporu socialistů křesťanských kteří za důstojnost žen a dívek, o kterou moderní pohané, liberálové a sociální demokraté ženy naše připraviti chtějí, bojují.

Řečník apeluje na přítomné paní a služky, aby prováděly při nakupování a přijímání služek heslo: „Svůj k svému!“ „Kdyby heslo toto dnes se provádělo,“ pravil, „nemusilo by tisíce českých dívek hledati sobě chleba v cizině

---

*) Řeč tato vyšla tiskem a jest k dostání 1 ex. za 2 kr. 10 kusů 15 kr. poštou 20 kr. u V. Myslivece, Praha 222-III. Nerudova ul.

a nemusilo by jich tisíce plnit vykřičené místnosti u nás a v cizině.“ Dále ukázal slovný pan řečník na jeden židovský spis, v němž nazván jest antisemitismus hřichem; každý, kdo je antisemitou, je prý společníkem zlodějů, vražedníků a lumpů. Kdyby ke mně přišla nějaká paní se zpovídat, že má jeden hřich, že je totiž antisemitou, pak jí uložím přísné pokání, aby totiž antisemitismus prováděla jen dál. Heslem: „Nebojme se, nedejme se a jděme statně v před,“ slovný řečník ukončil.

Předsedkyně pí. Schwarzová poděkovala následovně: „Důstojný pane! Pravda, ať je pronesena slovy jakýmikoliv, vždycky krásně zní, ale pravda hlásaná a hájená ústy tak výmluvnými, jak jsme je právě slyšely, unáší. Přivítaly jsme vás s radostí, poslouchaly jsme vás s nadšením, a dříve než vás propustíme, přijměte od nás díky tisícové a ujištění, že my všechny zde přítomné staneme se hlasatelkami a hajitelkami těch zásad křesťansko-socialních, jež jsme dnes z úst vašich slyšely.

Připomínáme ještě, že dostalo se slečně Rozsypalové stkvostné kytice se stuhami a nápisem a dru. R. Horskému podána nádherná adresa oddanosti a díkův.

Zároveň došly dopisy a telegramy od žen a dívek z Plzně (100 podp.), Náchoda a okolí (413), z Ústí n. Orli. (50), Červ. Kostece (100) Polné (75), ze Sušice, Strenice a Litomyšle (40), z Mělníka a Hronova n. Met. (656) a z mnoha jiných míst. Telegramy od panen. Jednoty z Vítkovic (Mor.), od „statečných českých Slezanek“ z Opavy, od polských sester z Těšína, ženy a dívky Jednoty sv. Methoděje z Vídně, ze sesterské Polsky: „Sodalicyi Mariánskej“; „Robotnice katolicky“; Dzieci Maryi“ a zvláště vřelý dopis od zorganizovaných katolických „žen a panen“ v Lublani, kteréž projevíly zároveň přání po vzájemném užším spojení. Tak slavně skončila první valná hromada a doufáme, že v brzku následovati budou naše statečné ženy a dívky pražské i ženy a dívky venkovské.

V neděli dne 8. srpna konána přípravná veřejná schůze žen v Příbrami a přihlásilo se ihned 300 žen a dívek. Z Prahy mluvily tam slč. Jiroušková, pí. Schwarzová a slč. Klomínková, kteréžto dvě poslední jsou již vycvičené řečnice. Rovněž zadány budou v nejbližší době stanovy ženského spolku na Mělníku a 12. září koná se ustavující valná hromada ženského spolku v Mýtě u Zbirova a v mnoha jiných městech konají se právě přípravy k založení těchto. — Spolek pražský má již přes tisíc členek a stále nové se přihlašují. Zásluhou dp. Dlouhého-Pokorného, p. Dvorského a výše jmenovaných dam, zaseto jest seménko, které s pomocí Boží vzroste brzy v mohutnou organizaci křesťansko-socialních žen, které z té duše voláme: Zdař Bůh!

V. Myslivec.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Filosofie sv. Augustina.

V dějinách filosofie patristické nejvíce vynikl sv. Augustin hloubkou myšlének, jemným a bystrým rozeznáváním, patřičným spojením směru ideálního s reálným, hojnými důkazy formálně správnými a věcně pravdivými.

U něho shledáváme filosofii úplnou, ač ne podle jednotlivých nauk sestavenou, ač ne zevně oddělenou od theologie věrecké, filosofii, která vzdělala mnohé filosofy křesťanské, která mocně působila na další vývoj filosofie křesťanské. Filosofů pohanských dovedl patričně užiti; k Platonovi přilnul, ale tak, že se uvaroval jeho chyb a bludů. Než jakkoli jest jeho filosofie výborná, přece na ní nepřestaneme, nýbrž dále stopovati musíme vývoj filosofie křesťanské.

Tento jest krátký obsah jeho filosofie:

1. Prameny poznání lidského jsou dva: víra a věda. Poznání, jež se děje vědou a podmíněno jest předmětem poznatelným a podmětem poznávajícím, čerpá ze zkušenosti předcházející a rozumovým zkoumáním následující, a poskytuje jistotu. Zkušenosti nabýváme o předmětech smyslům přístupných a o svém nitru; od ní přicházíme skrze rozum ku poznání toho, co jest nadmyslné a čím jest podmíněna naše zkušenost, ku poznání pravdy. Podmínkou tohoto poznání jest čisté svědomí, posledním pak důvodem jest Bůh.

2. Že Bůh jest, vysvítá z lidského poznání pravdy a ze snažení po dobru s jistotou. Bytnost Boží jest člověku sama o sobě nepochopitelná a nevýslovná; bytnost svrchovanou a nejdokonalejší musí člověk, pozoruje bytnost věcí přírodních a svou, Bohu přivlastniti. A tak jest Bůh naprosto jednoduchý, nezměnitelný, nepomíjitelný; jest věčný, nesmírný a všude přítomný; jest naprostý pomysl a naprostá vůle, tedy naprostý duch, jest jeden ve třech osobách; jest vševědoucí, naprosto svobodný; jest všemocný, naprosto svatý, dobrotivý, spravedlivý. Vedle Boha není hmoty věčné; světa nespodil Bůh ze své bytnosti, ale stvořil jej z ničeho podle svých idejí, čímž projevil svou dobrotivost; tato však nepřinutila ho ke stvoření; stvořením Bohu nepřibýlo dokonalosti ani blaženosti. Svět jest časem a prostorem omezen. Bůh stvořil všecko pojednou; hexahemeron Mojžíšovo znamená, že jest svět rozdělen pořádkem stupňovým. Bůh všecko zachovává a k cíli vede. Bůh zlo dopouští tak, že slouží k dobrému. Všichni tvorové velebí Boha vybízejíce člověka k těmž; člověk jest korunou světa viditelného a spojuje svět hmotný s duchovým.

3. Duše lidská jest podstata od těla bytně rozdílná, nehmotná, jednoduchá, duchová. Duši má každý člověk svou vlastní, jedinečnou, která stěhovati se nemůže z jednoho těla do druhého, která je téhož druhu, jakého pouhý duch, anděl. Nevyronila se duše prvního člověka z Boha, nýbrž od Boha jest stvořena z ničeho; později spojena byla s tělem, ale ne proto, že se provinila, nýbrž proto, že přirozenost její toho žádá. Duše jednotlivé vznikají po prvním člověku zároveň s tělem; předtělesnost duší (praeexistencia) není pravdivá. Jak vznikají duše jednotlivé, nevysvětlí ani generace ani kreace; jest se úsudku zdržeti. Duši má každý jenom jednu, která silami vegetativními a sensitivními k tělu se odnáší a nazývá se duši t. j. prvotí života vegetativního a sensitivního, rozumem však a vůlí nad tělo jest povznesena a nazývá se duchem, t. j. prvotí života nadsmyslného. Duše určuje přirozenost těla; člověk jest jedna bytnost, složená z těla a duše. Tělo nepůsobí na duši tak, jako duše na tělo; duše působí v životě vegetativním a sensitivním v těle a skrze tělo, jež od ní jest oživováno, na sebe. Mezi tělo a duše klade sv. Augustin něco, co by je spojovalo, co se podobá vzduchu nebo světlu; přece však nemůže vyšetřiti, jak se spojují. Duše, pokud jest sensitivnou, má mohutnosti, kterými by smyslně poznávala

smyslně bažila; pokud jest duchem, má pomyslnou pamět, rozum a vůli. Kdežto ostatní tvorové prokazují stopy Trojice Boží, prokazuje duše lidská, jako duch, obraz. Duše lidská že jest nesmrtelná, dokazuje sv. Augustin podobně jako Plato.

4. Život mravný spočívá subjektivně na svobodné vůli; svoboda, kterou člověk může voliti, přísluší nezbytně vůli lidské; svoboda, kterou jest člověk zlého prost a dobra nadpřirozeného miloven a účasten, jest darem milosti Boží, kterého pozbyti může vinou vlastní. Svobody prvé Bůh ani neruší ani nezkracuje, jelikož předvídá činy jeho svobodné. Objektivně spočívá život mravný na dobru nejvyšším. Toto není dobrem, jehož by užíval, nýbrž dobrem, jehož by požíval, dobrem, jehož by nepozbyl, jež důvodem jest i největší blaženosti i největší dokonalosti. Takovým dobrem není ani rozkoš smyslná ani ctnost, nýbrž Bůh sám, věčné nazírání a milování Boha; všecka dobra ostatní jsou prostředky. Tohoto dobra dosíci lze dokonale toliko v životě záhrobním, ku kterému se má člověk připravovati na tomto světě. Cestu k životu záhrobnímu nám stanoví zákon Boží, podle kterého žijíce jednáme mravně; abychom ho šetřili vždycky, snadno a dokonale, potřebujeme ctnosti, která se zove *ars bene recteque vivendi*, která nevylučuje smyslných dojmů, zákonem mravním řízených. Zákon Boží žádá hlavně a především lásky k Bohu, přidruženě lásky k sobě a k bližnímu a povinností, z této trojí lásky vycházejících. Na lásce, ctnosti základní, spočívá čtvero ctností stezejných. Zlo není samo o sobě, jest na dobru nedostatkem a záleží v pokažené přirozenosti. Vzdáleným důvodem zla jest konečnost a proměnlivost bytostí stvořených, nejbližším svobodná vůle. Rozeznává se zlo viuy čili zlo mravní od zla trestu, následku zla mravního.

Filosofie křesťanské doba druhá: od Karla Velikého až po Luthera.

Stěhováním národů, kteří na začátku středního věku zaujali sídla v západních a východních krajinách říše byzantské, utrpěla filosofie křesťanská, jelikož nepokoje válečné překážejí snahám vědeckým. Tato však škoda hojně nahrazena byla kvasem, kterým svěží národové, podrobivše se Božské moci, od Církve Kristovy prokazované, moci lahodné, konejšivé a veškerý život lidský blaze přetvořující, obrodili ochablý život obyvatelů říše byzantské. Tak se stalo, že filosofie křesťanská opět se vzpružila a dostoupila výše, one ochablosti nepřístupné.

Středověký vývoj filosofie křesťanské podmíněn byl hlavně předchozí filosofií patristickou, na které byla zbudována, jako na nějakém základě, filosofie středověká, scholastická. Než touto nebyla ona pouze obnovena; velcí myslitelé středního věku pracovali samostatně na základě sv. Otců, upotřebující toho, co našli u sv. Otců pravdivého, vyvinující tyto zárodky, zdokonalující vědění lidské do hloubky a šířky na základě, od sv. Otců položeném, podle zkušenosti a zákonů logických. Jako sv. Otcové, tak i velcí myslitelé středního věku neodvraceli zřetele svého od náboženství křesťanského dobře znající poměr, jakým se má přirozené zjevení Boží, ve filosofii pojednávané, k nadpřirozenému, v bohovědě katolické obsaženému; každá odchylka od tohoto poměru byla zpozorována, pokárána, zavržena. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Moderní protináboženská metoda. Jazyková nařízení škraboškou jiných cílů. Moderní život společenský a uvedená metoda. Pomocná akce povodní stíženým, katol. poslanci čeští.*)

Moderní historická věda nevidí, jak známo, v mnohých válkách minulých století, které byly považovány dlouho za války náboženské, nic než válku sobectví. Špatní lidé, kteří, poněvadž byla doba všeobecného poklesnutí duševního a kulturního stavu lidstva, jako dobrodruzi, nemající co ztratiti, svou smělostí nabývali vlády a vrchu, předstírali náboženství, ale měli plány zcela jiné. Všeobecný fanatism sekt dával jim příhodný důvod k napadání a olupování zemi katolických. Dnes zdá se, jakoby děl se pravý opak oné metody. Dnes veden je na všech stranách úsilovný boj proti církvi katolické, bez kteréž, jak všichni vědí a cítí, nebylo by křesťanské viry vůbec poněvadž z jejího pokladu všecka ostatní vyznání čerpají, ale na venek se to tají, na venek uvádějí se důvody vlastenecké, sociální, svobodomyšlné a jiné. Někdy je k tomu třeba znamenitého bystrozraku a jisté zasvěcenosti v taje události, aby se objevila pravda, že za vším tím nevinným zevnějškem skrývá se moment protináboženský. Abychom uvedli jasný příklad: proti Ebenhochovu školnímu návrhu vystupují učitelské spolky jeden za druhým, mnohé patrně teprve z donucení a nevědouce ani proč. Patrně je tu kommando, kterémuž vlastenecké a náboženské svědomí podřízených musí se podrobiti — nechtějí li býti ničení. Za důvod uvádí se: že školství musí býti čisté zemské. To je ovšem pravda, ale každé dítě ví a vidí, že Ebenhochův návrh k tomu směřuje, jsa proti stávajícím poměrům znamenitým pokrokem a že hned a rázem úplné autonomie žádná vláda nedá. Zároveň každý znalec ví, že vlastně drobet té konfessionality v Ebenhochově návrhu obsažené je příčinou všech těch protestů. Tedy farizejství. Rozdíl mezi metodou minulých a nynějších dob leží v poměrech lidových. Dnes fanatismus rychleji se šíří a nivelisující moderní

doba se svými s úžasnou rychlostí střídajícími se dojmy nemá charakterů; má snad zarytce a vášnivce pro jisté ideje, ale ne ušlechtilé, pevné a spravedlivé mužnosti. Někdy nám tak připadá, že i proti tisku, který tu nese hlavní vinu, povstane jednou nějaká škola, a proti čtení vůbec. Zdá se to absurdní, ale proti čemu nepovstaly už opposiční proudy? Ale to jen tak mimochodem. Uvedená metoda, že tendence protináboženské, protikonservativní a revoluční, kterým kdys jako nyní ve Francii a jinde židovstvu penězům a lehkým žvlům má býti zjednána cesta ku žlabu moci a zemského jmění, zakrývány bývají předstíráním jiných důvodů, ukazuje se v politické naší situaci i ve společenském životě.

Do politické situace uvedlo se trochu jasnějšího světla článkem v „Linzer Volksbattu“, prý dr. Ebenhochem psaným. Píše, že pravá příčina obstrukce je okolnost, že němečtí klerikálové utvořili s Čechy a Poláky většinu. K tomu přispěla polemika mezi něm. katolíky a liberály. Štyrští konservativci Kaltenegger a Hagendorfer, kteří o sv. Anně na shromáždění v Ligistu strhli škrabošku s německé komedie s jazykovými nařízeními prováděné, zvitězili v polemice v té příčině svedené. — Hagendorfer uvádí dru Schmidererovi na paměť vlastní jeho slova 20. července pronesená. Schmiderer vytykal konservativcům, že se nespojili s ostatními Němci, načež Hagendorfer: „Naše chování bylo zcela správné, nás se také nikdo ani neptal, když jazyková nařízení byla pro Čechy a Moravu uveřejňována. Důvěrníci německých nacionalů však o nich věděli, ničeho proti nim nenamítali a odpovíděli: „Jen ven s nimi, nic na nich není!“ Na to odpověděl dr. Schmiderer: „Ovšem, to jest i mně známo a na důvěrnících těch jest větší vina než na hraběti Badenioví.“ —

V dalším rozhovoru bylo úplně potvrzeno, že němečtí důvěrníci věděli o jazykových nařízeních Dr. Schmiderer ohrazuje se jen proti tomu, že rozmluva jeho uvedena byla na veřejnost, načež Hagendorfer odpovídá, že německý muž

nepotřebuje se stydět za to — co soukromě prohlásil.

A přece vede se proti jazyk. nařízením boj, který je tak barbarský, že se podobá komuně z revoluce francouzské. Tam ale hýřila ve vzteku, fanatismu a krvi lidská bestie, která se utrhlá od řetězu zákona Božího, zde intelligence a vůdcovství strany štvou proti českému národu, tak že se zdá, jakoby jen o ně se jednalo. Zajímavou myšlenku pronesl jakýsi Cellar při nedávné Holešovické schůzi, praviv, že krvavý onen boj proti mírumilovnému obyvatelstvu v uzavřeném území nevedou lidové vrstvy — pravda ovšem je, že mimo prostý lid, který leda je najatým nástrojem, téměř všecca něm. intelligence liberální má v boji účastenství, ale že ho vedou Schönererové a socialní demokraté. Schönerer prohlásil katolicismus za věc, která s charakterem němečtví naprosto se neshoduje; naši placení carofilové zase naopak prohlašují katolicismus za věc typu germánského (Je to jedna čeládka! Pozn. saz.) — socialní demokraté jsou pouhými nástroji židů, od kterých proti jazykovému nařízení otevřeně jsou voděni do boje. — Přímou hnus budí, že pověstný „vůdce“ socialních demokratů na M. Ostravsku, soc. demokrat Cinger, jehož nehezské manipulace byly objeveny při známém procesu v Moravské Ostravě, měl těchto dnů ve schůzi svých voličů v Bilsku řeč, ve kteréž hlavní důraz na to kladl, že soc demokracie musí proti Ebenhochovu návrhu a proti Badenihu jazykovému nařízení jíti ruku v ruce s Němci (a židy). Takový člověk a smí veřejně mluvit! — Po celé století dělají to již židé: štvou národy, aby nad nimi panovali. Již tímto rozeštváním mnoho získávají, poněvadž vášně oslepují lid, tak že nevidí pravdy, nevidí, že je vysáván, ba své úhlavní nepřátely má třeba za své spojence. Že pak i proti říšské radě je tato vojna namířena, lze snadno věřit, většina říšské rady jest autonomistická. t. j. většina práva, má aspoň konservativní nátěr a nechce anebo nesmí býti protináboženskou. — Proti zrevolucionování mas, proti potlačení pojmů božského a přirozeného práva, proti konservatismu a panství židů stojí tu jen katol. církev, proto vlastně proti ní je namířen ten boj.

Ale v době, kdy hlásá se ještě svoboda svědomí, dlužno tento charakter moderních bojů zakrývatí důvody jinými. — Heslem „svoboda svědomí“ chtěli totiž živlové vlastně jen porušiti svědomí katolíků, otevřiti fanatismu sekt. volnou cestu k agitacím a veřejnou získávají mu ochranu. Heslo to nevedlo úplně k cíli, bralíť je naivnější liberálové jako Havlíček a pod. přespříliš ideálně a do opravdy, proto bývá zaměňována ve smyslu tak, že má znamenati vůbec nezávislost a svobodu od Boha, spravedlivého a právního řádu a p. Dokud totiž katolíci nebyli zorganizováni. mohlo hesla býti užíváno je dině proti nim ve prospěch nevěry a sekt. Nyni kdy katolíci reklamují toto heslo i pro sebe, nevyhovuje více, neboť svobodu svědomí katolíků nemělo nikdy za účel, ba šeredně je zklamalo. Kdo by byl také uvěřil, že katolíci se zorganizují. A tak co nevidět otevřené bude zaměněno za protestantské heslo dob třicetileté války, či kraj, toho víra, kterým násilně nucen lid ku protestantismu. Dnes ovšem nikdo nebude nucen k protestantismu, leda snad proto, že přece je to krok od víry a ponechává „slabým“ duchům trochu útěchy. Dnes bude násilí prováděno od stran revolučních. nevěreckých, socialistických, které, jak známo, jsou tu placeny, hloupými loutkami vrchního židovskozednářského štábu. Nyni bylo by lze ještě ukázati jak této metody užívá se v Uhrách, jak ty živly z Rakouska a Uher pracují společně; ale už dříve jsme se o tom zmínili

Moderní metoda zastírání důvodu jeví se i ve společenském životě, prozradí se někdy očividně. Nezřídka i laičtí a málo křesťanští mužové povážlivě vrtí hlavou nad přímo fanatickým cslavováním jistých lidí zemřelých a živých, kvalifikace kulturní a mravní nadmíru pochybené a pošramocené, pořádním jistých slavností, přímo zoufalým vnučováním jistých spolků do přízně veřejnosti a pod. To má účel a je v tom, ne-li metoda, tedy aspoň jisté zásada. Lze tak souditi z oněch úkazů, ve kterých tato zásada maně se ukazuje. Jak byl na př. Stojalowski do nebe vynášen. Tu a tam bylo z toho židovského a liberálního kadidla cítiti zápach a z toho dýmu.

šklebiti se známou tvář, ale Stojalowski byl rek veliký a lidumil vzácný. Proč ta chvála? Je patrna z následujícího zakončení celé té věci. „N. L.“ psaly dne 13. t. m.

K a j í c í . . . P. Stojalowski píše nyní sám listu svému „Wienci Lourdes“, že odeběte se do Říma, aby se zprostil klatby, na něm spočívající. A tak snad brzy již uvidíme na pouti do Cannossy muže, jehož nejméně kdo minil tam viděti a jenž byl podporován v boji svém s Římem jako sotva kdo. Otázkou jest, nebude-li tato pouť znamenati i konec parlamentní frakce Stojalowského, neboť nemůžeme si představit stranu demokratickou, kteráž by přijímala pokyny z — Vatikánu.

Chvály hodným byl, dokud ničil organizaci církevní a bouřil à la Hus. Ať se usmířen roztrhá a rozkráji láskou a prací pro lid, amen. Nebo jiný příklad. Nedávno psal „Lidový List“: „V Curyšském kantoně ve Švýcarech přijat byl ku konci června zákon, jimž odstraňují se vykřičené místnosti. Hlasování bylo všeobecné, lidové. Pro vydání zákona hlasovalo 40.564, proti 14.697 mužů. Dnem 1. července t. r. byly místnosti ty policejné zavřeny. — Sociální demokraté zahájili však proti tomuto zákonu zuřivou agitaci. Pravi to apoštolé „volné lásky“, kteří chtějí ze světa udělati jeden veliký bordel. Vydali také brožuru v 80 000 výtiscích a rozhodli ji mezi lid, aby tak vydání zákona zmařili. Opět nový doklad, že jsou židovským vojskem. Obchod s děvčaty jest totiž hlavně v rukou židovských. Tito lidokupci dodávají ubohé dívky do bordelů všech zemí, až i do Turecka a Indie. Pášou tak beztretně děsnou duševní i tělesnou vraždu před tváří celého světa. Když nyní jejich haubné řemeslo mělo býti ve Švýcarsku obmezeno, honem pospíšili si sociální demokraté, nechťe, aby židé ve svém obchodě byli zkráceni. Kdo jest zde větším zlosynem, ti lidokupci nebo jich zastanci?

„Kat. Listy“ vidí důvod jen v haubné lakotě židů. My dále jdeme, upomínající na slova nejslavnějšího liberála-žida, který pravil: „Chcete-li lid odvrátiti od víry a církve, musíte ho učiniti nemravným a otrokem vášní!“ Přímo neuvěřitelné je, co přinesly Kat.

Listy dne 5. srpna z Klatov. — Zde ukázky z dopisu: V „Sokole“ klatovském začínají se vzrůhati proudy svobodomyslnosti a bratrství tak, že je třeba s nimi seznámiti i naši českou veřejnost. Za zkušební kámen svých blahodárných bratrských zásad vybrali si někteří „bujari sokolici“ katolickou jednotu, která trvá v Klatovech něco přes rok a těší se příznivě části obyvatelstva. První, koho si vzali na mušku, jest nynější jednatel katolické jednoty. Když se totiž úplně ze svého vlastního popudu všemožně přičiňoval o založení spolku, byl stíhán rozmanitým způsobem, až konečně mu bylo vytýkáno, že prý tím „dělá „Sokolu“ ostudu“, a tak mu naznačeno, aby ze „Sokola“ vystoupil, což on také učinil. Ve zvláštním světle ukázal se duch klatovského „Sokola“ letos po slavnosti Božího Těla. V průvodu o Božím Těle vystoupila s jinými spolky také poprvé katolická jednota veřejné s odznaky. To bylo vykládáno za veliký zločin oněm členům, kteří dosud zůstávali členy „Sokola“. Při nejbližším cvičení zavolali si br. Jelínek a bratr Kusý ml. dva z nich a „otevřeně“ jim oznámili, že prý dvěma páňům nemohou sloužiti, chtějí-li vystupovati jako katolíci, že nemohou býti „Sokolky“ a naopak. Což jim zbývalo, než rozhodnouti se pro pána jednoho? Zůstali tedy v katolické jednotě. — Dne 19. července t. r. byly od družstva pro vystavení Sokolny pozvány všechny spolky klatovské až na socialistickou „Svornost“, která již předem účastenství odepřela, do společné schůze, ve kteréž se mělo jednati o pořádání národní slavnosti na den 4. a 5. září t. r. „Katolická jednota“ vyslala do schůze této dva delegáty, chtějíce činně ke zdaru slavnosti spolupůsobiti. Ale na konci schůze přivčoval horkokrevný br. Kusý ml. a litoval veřejně, že také klerikální spolek byl pozván. Nesrovnává se to prý se „vznešenou myšlenkou Sokola“. Dostal sice od některých rozváznějších členů dobrou lekci, ale v nejbližší schůzi ukázal svoji chabrost znova Delegátu katolické jednoty, váženému knihařskému mistru p. V. Langovi, kterýž je starším v letech i mnohem starším členem „Sokola“ než bratr Kusý, vmetl do tváře urážku, že

prý jest to „špatné a bezcharakterní, když katolická jednota se chce účastnit národní slavnosti“. — Dne 25. července pořádána na ostrově v Janovicích ve prospěch „Národní Jednoty Pošumavské“ veliká národní slavnost. Slavnosti té účastnila se v hojném počtu také Katol. jednota, nevšímajíc si urážlivých nájezdů, kterými již napřed někteří mladší členové „Sokola“ ji chtěli přinutit, aby zůstala doma. Katolická jednota se na náměstí Janovického svorně s jinými spolky postavila v slavnostní průvod — ale to nemohlo snést bratrské srdce „Sokolikův“: byl jim dán povel k rozchodu — a průvod šel v nejlepším náladě a v nejhorlivějším nadšení i bez „bratří Sokolů“. — Všichni Sokolové nesouhlasí s tímto hanebným jednáním a fanatismem, který i Turkům sloužil by ku cti. (Vychází, jak se zdá a je rozněcován od protestantů a židů!) To je dost smutné. I trochu počestný a spravedlivý člověk musil by tu veřejně vystoupiti. A naše veřejnost? Mlčela, Mlčela snad, že celou tu věc považovala za záležitost osobní a místní? Ba nikoliv. Dne 8. t. m. psaly „Nár. Listy“, referující „O odhalení praporu „Sokola“ cejlského“:

Odhalení odbylo se po „slavnostní mši“, která u improvisovaného oltáře byla sloužena, obvyklým způsobem. Církevní obřad při slavnosti sokolské působí sice podivně, však bylo mi řečeno, že u Slovinců nejde to jinak. — Odpovídalo patrně klatovské jednání duchu sokolskému — či ne? Při tom ochotně propůjčuje „Sokol“ své místnosti rejdním socialistickým a židovským jako v Pisku učinil Adlerovi a Ellbogenovi. — Nebo jiný příklad. Proti „Jednotě katolického učitelstva“ vystupováno s hurovským fanatismem. Slídivé oči svobodomyšlných kolegů vnikaly až do lůna rodin, aby vynášením nejintimnějších záležitostí rodinných a rozbitím tak rodinného krbu pomstili se za to, že ten který přistoupil ku katolickému sjezdu. Protikatolický duch neuváděn za důvod nikde, ano dušováno se, že to není důvodem. A nyní přišla oslava Lindnerova. Z řeči p. Kliky, kterou „N. L.“ očividně zmírnili, uvádíme, že líčil ho jako ctitele Rousseauova, hlasatele moderního pokroku a

svobody, jako muže ideí a hnutí roku 1848, jako duchovního bojovníka ve smyslu encyklopedistů a p. — Zde tedy jeví se duch zcela jasně. —

Poslanci, zemský výbor, krátce kde kdo volá o pomoc povodní postiženým. Jedni chtějí pomoc státu, druzí soukromou dobročinnost. Rámusu a slov je dost, skutků dosud málo. Že jedinou pomoci bylo by upravení řek, každý uznává, ale k činu se nepřikročí. Kdyby z vlády roční podpory na živelni pohromy okresy jen nepatrnou částku ze škod, jež stále trpí, věnovaly upravení řek, dávno bylo by neštěstím konec. Ale k tomu nemáme smyslu. Máme jiné věci na starosti, národnostní hádky, protiklerikální agitace a p.

Moravští liber. poslanci užívají Mladé Moravy k podkopání víry a tudíž i vlivu kat. morav. poslanců. K Mladé Moravě hlásí se, jak se zdá, všichni moravští pepíci a lidé à la čeští pokrokáři nižšího druhu. Říšští poslanci v Přerově shromáždění volali je do práce. Nepozvaní kat. poslanci sešli se na Velehradě a promlouvali o nynějších poměrech na Moravě. V celém jednání jevila se jednomyslnost názorů a výsledkem jeho bylo jednohlasné přijetí *resoluce*, v níž se vyzývá ku pořádání sbírek pro poškozené živelními pohromami a požaduje pomoc státní a zemská. Žádá se rychlé svolání sněmu, jež má se usnísti o pomoci zemské, a vyzvatí vládu k vydatné pomoci státní a k urychlení prací, směřujících k upravení řek. Ve směru národním a politickém prohlašuje strana v resoluci, že trvá na zásadách, jež vytknuty byly v programovém svolání. Spor národnostní, k jehož rozdmýchání naši národní odpůrcové zneužili jazykových nařízení, a kterýž vedou způsobem neslýchané násilnickým — jakož i všechny neblahé následky jeho revoluce odsuzujeme. Má-li narovnání a smír býti trvalým, musí obě založeno býti na právu a spravedlnosti křesťanské, jakož i na rovnocennosti národů ve všech zemích koruny české, tedy i na Moravě a ve Slezsku. Dále požadují se jazyková nařízení i pro enklavy moravské a pro vévodství Slezské. Na konec se vyslovuje politování, že útočí se na viru, církev a její obhájce a že poslanci národní katolické strany se vylučují z veškeré národní spo-

lečnosti, ačkoliv strana tato národní prapor vždy neporušený třímala. Události posledních dnů jsou novým toho dokladem, že heslo svornosti opět sloužilo zájmům toliko stranickým, bez ohledu na prospěch národa celého. Podepsáni jsou: říš. posl. dr. Ant. S. Stojan a zemští poslanci: farář Fr. Weber, Fr. Dúbrava, farář Vinc. Ševčík a Jos. Sýkora. — Výkonný výbor strany vydal zvláštní provolání ku sbírkám pro poškozené povodní. Podepsáni: dr. Mořic Hruban a dr. Jan Schneider.

O starších typech marianských.

(Dle Alex. Golubce v čas. „Bohoslovskij Věstník“.) — Nejstarší obrazy mariánské nepodávají nám skutečné, osobní podoby Panny Marie. Svědčí proto: nedostatek znalosti umění malířského u prvňích křesťanů, mrav východní, jenž nedovoloval ženám objeviti se jinak, leč se závojem, a pak zvláštní skromnost blahosl. Panny, prostá vši okázalosti. (Luk. 2, 19. 15.) Jsou obrazy ty spíše ideálními typy, t. j. výrazem oněch představ a citů, jež o ni a k ní křesťané té doby chovali. Základními taby pak těchto obrazů jest: fysická krása žen křesťanských sloučená s mravní, duševní spanilostí nejblahosl. Panny. K těmto rysům přistoupil v krátce i rys přirozené podobnosti s tváří Krista Syna.

To vše možno spatřiti již na prvňím typu mariánském: „Maria orans“. Orantes jsou známé, většinou ženské postavy v katakombách zobrazené, s rukama k modlitbě rozpjatýma, jak to dosud vidáme na knězi při oltáři.*) Z žen těchto oděných v dlouhé tuniky pásem spjaté, anebo v širokorukávé dalmatiky se závojem na hlavě, představují jedny nějakou svatou: Pudentianu, Peregrinu . . ., druhé jsou pouze obrazy žen křesťanských v těch místech pohřbených, jiné však hlásají nadpisem svým Mara, Maria atd. . ., že představují blahosl. Pannu. Je to typ: „Prostřednice lidské“, anebo kde objevuje se mezi dvěma stromy, ráj značícími, tvoří „Bránu nebeskou“.

Zcela jiný typ vyskytuje se na oněch obrazech, které z III. anebo již z konce

II. st. pocházejí a představují klanění mudrců. Bohorodička sedí tu obyčejně na křesle podobném kathedře biskupské z katakomb; Ježíšek sedí matce na klíně, oděn dlouhou splývající tunikou s jinobarevnými pruhy; podobný řasnatý šat má i blahosl. Panna, již kromě toho splývá vzad delší ači kratší závojs hlavy. Na těchto obrazech Bohorodičky možno již spatřovati začáteční typy onoho typu, který se později rozšířil pode jménem Μητήρ Θεοῦ .

Na stěnách arkosolia v katakombě sv. Priscilly našel se obraz velice analogický s jedním pozdnějším vyobrazením Panny Marie, kteréž známo jest pode jménem Madonny Mlekopitatělnici (kojící).

Obraz ten představuje mladou, krásnou ženu s širokým, na ramena i vzad v hojných řasách spadajícím závojem. Na poloobnaženém lokti sedí obnažený Ježíšek; hlavu trochu nazad odkloněnu, tiskne se dychtivě na hrud matčinu, patrně žízniv. Po levé straně od diváka stojí tváří k ženě obrácen mladý muž s přehozeným přes levé ramě pláštěm (pallium), v levé ruce drží závitku pergamentu a pravíci ukazuje na hvězdu zářící nad hlavou nmluvňátka. — Malba dýše volnosti, nenucenosti a prozrazuje velkou znalost lidského těla i techniku datující z lepších dob klasického umění — což vše svědčí, že obraz spadá v dobu před Markem Aureliem. Že ovšem žena ona jest Panna Maria, jde nade vši pochybnost — než kdo jest onen muž jí po bok stojící? Někteří vidí v něm sv. Josefa, jiní jednoho z mudrců, jiní konečně proroka Isaiáše, zvěstujícího „světlo velké vzešlé lidu kterýž chodí ve tmě a bydlícimu v krajině stínu smrti“ (Is. 9, 2—3.), což se zdá nejpravděpodobnějším.

Podobně i v arkosoliu katakomby sv. Anežky nalezen obraz zvláštní. Bohorodička s Ježíškem u prsou obrácena jest tváří k diváku, má ruce jako k modlitbě rozpjaté, na hlavě závoj, hrdlo ozdobeno šperkem z drahokamů. Dva monogrammy symmetricky po obou stranách rozložené, zvláštnost slohu a jiné znaky svědčí s dostatek, že obraz patří věku Konstatina Velikého. Mimo- volně vnucuje se nám srovnání tohoto obrazu s obrazem Madonny z katakomby sv. Priscilly. Náleží-li tato po-

*) Viz více o tom: de Richemont: Die neuesten Studien über die Katakomben pag. 300—sequ., též Stimmen aus Maria-Laach XLIV.

stránce technické i svým provedením škole antické, nenesouc na sobě ještě vlivu křesťanství, tož upomíná nás Madonna z katakomby sv. Anežky na klasicism zase smělosti a jistotou štěte umělcova, plným oválem tváře i harmonií tvarů. V Madonně z katakomby sv. Priscillské nese zřítí Římanku v obvyklém úboru, v živé, naturální pose; Madonna z katakomby sv. Anežky nese však již ráz jakési suché uklidněnosti a tím i posvátné vážnosti. Vše na obraze tom věští již blízký vznik umění východního, jež spojívísi klassickou formu s křesťanskými pojmy a představami vytvořilo tak zvaný typ byzantský.

Byzantský typ nelišil se zprvu také ostře od typu západního: měl jako on téhož otce: vzor klassický směru realistického. Jedině v oděvu řídili se umělci byzantští mravem východním; též malovali Matku Boží mnohem starší, s výrazem přisnosti na veličensky krásném lici. Byl to zkrátka ideál byzantské ženy, matky něžného citu, avšak prosté všech vášní. — Na další vytvoření tohoto typu měly veliký vliv pověsti a legendy o životě a smrti Panny Marie, jež horlivě sbírány (proslul v té příčině zejména Epiphan, mnich a spisovatel II st.) a umělcům ruským pak vodítkem byly.

Pověsti ty přidaly k ostré, energické fysiognomii byzantské ženy konejšivé, tlumící tahy mravního charakteru, a tak vytvořena postava Bohorodičky velice jemné, měkce.

Prvním malířem mariánských obrazů jmenuje tradice všeobecně i na východě rozšířená sv. Lukáše. Tradici tu znamená celá řada svědků: Theodor (přijímám Ctěc) historik věku Justinova a Justinianova. Vypravuje, že císařovna Eudoxie podnikla pouť do Svaté země a z Jerusalema sestře své Pul-

chérii obraz Panny Marie sv. Lukášem malovaný poslala, kterýž pak v klášteře Odygtriévském uložen. Pravda, z dvou následujících století nemáme o tom žádných zpráv, avšak z 8. i následujících století lze uvéstí četnou řadu svědků o obraze sv. Lukášem malovaném. Sv. Ondřej Kretský († 761), neznámý autor „Slova o ikonách ku Konst. Koprnymovi“, Poslání k cis. Theofilovi o sv. ikonách (845—846), Simeon Metaphrastes a j.

Historik církevní Nicefor Kallistes poukazuje rovněž tak jako svrchu zmíněný Theodor na určitý obraz — chovaný v monastýru Odygtriévském — jakožto na dílo sv. Lukáše. Přes to vše upírají mnozí, že by byl sv. Lukáš nějaký obraz mariánský maloval, a to hlavně z toho důvodu, že ani Sozomen ani Sokrates, ani sněm efezský II. (787) o tom se nezmiňují. Dle nich spoívá tradice o obraze sv. Lukášem malovaném na omylu a záměně totožného jména, a obrazy ty pode jménem sv. Lukáše přicházející jsou díla florentského malíře XI. století: Luca Santo. Avšak tvrzení toto jest liché, neboť tradice ta vyskytuje se již před XI. stoletím, před tím, nežli Luca Santo žil. Tedy sv. Lukáš skutečně obraz Panny Marie maloval; avšak obraz ten zůstal širším kruhům neznám a neměl vlivu na vytvoření postavy Bohorodičky. S jménem sv. Lukáše spojuje se pouze typ byzantský, jenž v dobách ikonoklasmu a válek křížových zanesen do Italie, zpracován školou řecko-italskou, a s některými změnami rozšířil se pak po celém katolickém světě: v Římě v chrámě S. Maria Maggiore, Madonna u sv. Dominika atd. v Polsku, Matka Boží Čenstochovská, ve Španělsku i jinde. Zdali však práve tím neprávem se typ tento se jménem sv. Lukáše spojuje, nelze rozhodnouti.

A. M.

Obsah „Obrany“ :

Provolání ku sjezdu katolíků diecése Královéhradecké. — Nové přímé daně v Rakousku. — r. — Křesťansko-socialní hnutí žen. Píše V. Myslivec. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasílán: přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.
Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

Církev je vůz, v němž jsou s obou konců koně zapřaženi; lidé sedíce na něm, rádi by táhli k nebeskému království, ale nemohou; kněží každý ze svého konce k svému voji táhnou, až lidé na voze se vadí, tepou, sužují jako blázni. Vaněk Valečovský v hádce s Rokycanou (Winter I. 27.).

To je trefný obraz náboženských poměrů v době husitské reformace. Vytýkati mu lze leda, že je slabý. Mělo by se říci že koně jsou zapřaženi se všech stran a tahají vůz, poháněni kněžími sterých sekt a stran, na vše strany. Vůz je víra. Ten stál, jen se otrásal a hynul, zatím co rozeštvány na něm lid — národ — jeden druhého obviňuje, pere se a ničí. To je také nejpatnější důvod na stále činěnou výtku, proč Rokycana, ač blížil se katolické církvi a chtěl s ní býti v jednotě, nebyl nikdy Římem uznán a potvrzen. Řím měl ovšem své dogmatické a disciplinární důvody, důvody z jednoty církve plynoucí a j. O těch tuto se nezmiňujeme. Onen důvod omlouvá Řím dostatečně. ano z tohoto důvodu měl by vlastně národ český býti Římu vděčen. Tehdáž byly v Čechách poměry, že ve věcech víry nebylo lze v zájmu nejen církve ale i v zájmu národa vcházeti v nižádné kompromisy. Jen naprostá pevnost k určitým zásadám byla s to učiniti konec zmatkům. Pravi kališníci, jichž Rokycana byl hlavou, nikdy by nebyli přinesli klidu a pokoje do země. Vždyť ani sami nebyli jednotni a sjednoceni. Ostatní strany válčily s nimi zrovna tak krutě jako s katolíky. Boj byl by býval ještě větší, a kališníci byli by vcházeli v kompromisy o víře, a to znamenalo by konec víry, anebo by byli musili všechny ostatní strany vyhubiti. Katolická církev, v zemi původní, a jedna, pevná, jako skála v učení svém ucelená, uznáním Rokycany byla by zapřela své zásady, zničila poslední pevnou kotvu auktority v zemi, odevzdala strany české samým sobě k vzájemnému požírání. Neučinila toho. Za to zasluhuje dík národa a dík všech, kteří vědí, co je víra, co církev Kristova.

Rokycany to nemohlo ani býti tajno. Jeho mládí padá do krvavých poličních bojů pro — zákon boží, do doby, kdy platilo ještě husitské „podře-

závání“. Sám byl v nebezpečí, že s nejjedněššími následovníky mistra Jana Husi, a to s nejučenějšími a nejhorlivějšími z nich, octne se jako obžalovaný před soudem nevzdělané chátry husitské (Tomek IV. 242). Jeden z největších krvežiznivců táboritských — pro zákon boží — byl Jan Želivský, husitský kněz, nejvěrnější přítel Žižky, který od našich moderních husitů nebyl, tušíme, dosud oslavován. A poněvadž v něm husitství dostupovalo největšího stupně, poněvadž v něm duch celé té revoluce byl jaksi zosobněn, měli by vlastně ti, kteří oslavují tendence a smysl hnutí husitského, oslavovati v první řadě jej. Socialisté by tak jistě činili, kdyby z historie něco věděli. Když tedy oslavují místo Jana Želivského, který se jeví jako nejsilnější husitský charakter, mistra Rokycanu, který ve smyslu husitském musil a musí platiti za husitu bezcharakterního, kompromisního, váhavého, jednají moderní husité nelogicky a falešně. Což oni by i Jana Želivského oslavovali, kdyby ten muž nebyl tak hrozně krvavý. Tento anarchista patnáctého století byl popraven. Smrt zasluhoval už tisíckrát, ale moudří konšelé popravili ho lživě, neočekávaně. To bylo nemoudré. Nesprávné to tehdyž nebylo, neboť tak to dělaly všecky strany — pro zákon boží — a konšelé, kteří dali Jana Želivského odpravit, brzy byli bez dlouhých cavyků o hlavu kratší. Sběhla se cháttra, kterou Želivský jako revolucionář měl na své straně, a byla brzy hotova. Rokycana tehdyž šťastně ušel — prchl. Co škody cháttra nadělala, co domů vybila, knih zničila. mezi nimiž i vlastnoruční traktát Husův z Kostnice, co uloupila, vypravuje Tomek tamže i Palacký (III. 312.). Tu se mohl přesvědčiti, že v Čechách je třeba ku blahu a utišení národa větší auktority, než jakou mohl míti nějaký utrakvistický sněm, který po dlouhých hádkách se usnesl: budeme věřiti o svátosti Oltářní tak a tak.

Vedle sterých malých stran byli v Čechách po roce 1420, kdy Rokycana již nabýval vlivu, Pražané čili kališníci, ale dělali se na více stran, hlavně na kališníky mírné, střední a výstřední. Mírní stáli církvi nejbliž, spokojující se hlavně jen přijímáním pod obojí. Střední čili praví (!) kališníci — ti ostatní byli tedy nepraví kališníci, stáli na půdě kompakťát. Vůdcem jejich byl Jakoubek ze Stříbra a později Rokycana. Výstřední Inuli k Táborům. Vůdcem jejich byl onen Jan Želivský. (Pal. III, 251.) Smír nebyl mezi nimi možný. Známo, že mimo jiné dělo se smíření r. 1423 na Konopišti mezi Táborý a Pražany. Ale marně. Táboři se nesmířili. A když tu a tam něco podepsali společně, jakou mohlo to míti auktoritu? Bylo to leda časové usnesení sněmovní, více nic. To ale není žádná auktorita božská. Proto na takové věci ani Žižka nic nedal a táhl statně na Prahu. Tu Jan z Rokycan výmluvností svou, svými tklivými důvody vlasteneckými přispěl sice k tomu, že Žižka Prahy nerozbil, ač snad více k tomu přispívaly nepokoje na Moravě (Pal. 341, Tom. 310), ale z toho povstává pro moderní husity fatalní kollise, aspoň pro ty, kteří to myslí s husitstvím do opravdy, který z obou činů je vlastně slavný: tažení Žižkovo na Prahu nebo odvrácení jeho od dobývání Rokycanou. Oba činy, poněvadž si odporují, nemohou býti slavné a husitské. Oni ovšem nejsou na rozpacích. Při Žižkovi oslavují rozhodnost, s kterou pro — zákon boží a vlastenectví — bojoval pro přísný kalich, při Rokycanovi, že — pro zákon boží a vlastenectví — zachránil Prahu a mírný kalich. A tak vyhovují na obě strany. Jak si pak při brzké smrti Žižkově jeho Sirotci u Přibislavi počínali — pro zákon boží —, je známo, ale dokazuje, že ne-

auktorita a duch, ale „podřezávání“ rozhodovalo. Rokycana to vše věděl. Přece však zůstal jedním z těch, kteří zmatky jen šířili.

Mezi kališníky, kteří viděli, že ustavičné ty hádky jen ke zlému vedou, byli přemnozí, kteří upřímně přáli návratu k církvi a pokoji v zemi. Z husitství poznenáhlu zůstávala jen úcta k jeho osobě. On sám uznáván již správně i od kališníků za kacíře a tím více i učitel jeho a svědce, anglický Viklif. Odsuzováno boření klášterů, loupení církevních statků, šíření kacířských knih, pohoršlivé a nedůstojné živobyty husitských kněží. Šťastný tento obrat, ukrutnou zkouškou minulých let, ničením vlasti a osvěty, decimováním národa vyvolaný, byl by snad vedl ku jednotě a pokoji. Tento duch a směr objevoval se později vícekrát. Ale tu vidíme, že blahodárnému tomuto proudu staví se v cestu muž, který pak jako zlý démon národa kazí jej ustavičně a vytrvale — mistr Rokycana. V roce 1426 při hádce o vánocích na universitě Pražské vidíme jej tu, tušíme, poprvé veřejně hájiti kacířství Viklefovo. Všecky vynikající dary ducha svého, jichž jistě nebyl prost, užíval k tomu, aby hrozný onen stav duchovního rozbroje trval v českých vlastech dále. Ač sám zkusil za Jana Želivského, jak zkázonosné je, buditi revolucionářského ducha lidu, tehdáž pořád ještě tolik vznětlivého, nerozpakoval se, nesa velebnou Svátost na rynek před Týnem, volati a štváti lid proti šlechtynům a zajisté vlasteneckým úmyslům Korybutovým, nerozpakoval se sáhnouti na posvátnou osobu knížecí. Ovšem vyhověl tak své bezměrné ctižádosti: jeho strana nabyla vrchu. Pokoj, který na čas jakž takž zjednán, učiněn násilím a povalením právní auktority. Mohl vésti k něčemu dobrému? Však brzy, když pádu strany pořádku, strany Korybutovy v Praze želeno, mohl poznati, že hanebně jedná, kdo lid bouří. Tehdáž ovšem zasadil se s nebezpečím o klid, ale ta krev, která lpěla na jeho ornátě, když sta lidí smrtí padlo, lpěla i na jeho svědomí, neboť druhá událost byla jen následkem první. (Srovn. Pal. 373 a 388 n., Tom. 368.) V té době ustanoveni pak čtyři článkové Pražští, kteří měli dáti kališnictví první podklad jako církvi zvláštní. Ono bylo ovšem na vrchu ve své straně, ale k rozbrojům sekt přidán tu jen zásadní podklad, věc to ještě mnohem horší ve svých následcích, neboť boj kališníků nabyl tím rozhodného charakteru bojů táboritských, propast mezi církvi upevněna a ustálena Rokycana měl v tom zajisté svůj podíl. Všecka pozdější hádání nebyla pak než nesmyslem, neboť s jakou auktoritou mohl tu kdo vystoupiti nežli svou vlastní? Nevedla také nikdy k cíli. A po každé skoro hádce učené následovala válka sekt mečem. Ba sotva že strana „pravých“ kališníků přišla k nadvládě, již se rozbíjela. Dlouho nebyl Rokycana pánem strany. Již roku 1428 byla jednota zrušena a Staré a Nové město mělo každé „svého“ staršího kněze. Kdyby tito byli aspoň bývali za jedno. Ale tomu nebylo tak. S různicemi mezi vůdci šly ruku v ruce různice měst. Krev, loupež, zabavování statků, hanlivá a štvácká kázání byla na denním pořádku. Rokycana klonil se k smíru s králem Sigmundem; vůdce druhý, Jakub, řečený Vlk, byl prototyp Želivského. Jako výsměch následovala pak mnohonásobná smířování, ovšem vždy bez výsledku, vždyť rozhodovaly ve stranách jen zaujatost, nepřátelství, osobní domýšlivost. Rokycana má na tom všem velkou vinu.

Vypsati celou tuto historii bojů a hádek zaujalo by mnoho místa. Je to zbytečno. Strany smířiti se nemohly, poněvadž nechtěly, scházel k tomu nutný podklad. Jinak věci se měly na sněmě Basilejském, kde stály proti

sobě strany zcela jiné: katolická, smíme-li tak říci, a strana českých sekt vůbec. Zde byla na jedné straně církev staletá s učením pevným a s domnělou aspoň auktoritou, na druhé straně anarchie. Jedním z hlavních činitelů byl tu Rokycana. Výteční vlastencové táboritští, Sirotci, kázali tu mimochodem řečeno, v jazyku německém, od čehož ani na zákaz nechtěli upustiti; česky kázati lidu jejich jim ovšem nebráněno. Vedli si vůbec výbojně. Ale nás zajímá hlavně Rokycana. O tom jindy. —k.

Z V e l e h r a d u.

Letošní Velehradské slavnosti vydařily se opětně velmi dobře. Přes 100 kněží sešlo se k slavnosti eucharistické, mnoho set laiků, hlavně z intelligence, k apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje, akademie bohoslovců byla rovněž četně zastoupena. A přece bylo počasí v pondělí tak špatné, že zvláště z Prahy velká část přihlášených poutníků se zalekla a zůstala doma. Ostatně pouze v den příjezdu bylo zle; pak se nebe vyjasnilo a usmívalo se na nás po celý čas slavností.

Jakým způsobem se slavnosti Velehradské konají, je pro ty, kteří se jich dosud nikdy nesúčastnili, zajímavo zvědět. Zmíním se jen o apoštolátě, který je středem všeho. Všecko kněžstvo a četní laici spí v obrovských prostorách pohostinného kláštera; spolek apoštolátu zakoupil proto několik set postelí se vším, čeho k tomu třeba. Dámy a ostatní poutníci najímají si buď celé pokojíčky nebo jen postele ve vesničce asi 6 minut od kláštera vzdálené. Večer asi v 6 hodin zavzní před hlavním hostincem, kde v prázdných chvílích poutníci pravidelně se zdržují a soustřeďují, hudba na plechové nástroje, která všechny účastníky brzy svolá a v pěkném průvodu vede do kostela Velehradského, zajisté nejrozsáhlejší svatyně všech zemí koruny svatováclavské. A ta bohatost vnitřní úpravy! Ze všech poutních míst, co jich země české chovají, ani jeden poutnický chrám nevyrovná se mu velikostí, bohatostí renaissance, krásou přečetných obrazů, nádherou a čistotou celého vnitřku. Nechci zde popisovati chrám, jehož nemělo by nevidět nížádné oko české a neprohlídlo si ho podle krátkého popisu, ježž dp. J. Vychodil vydal a který na Velehradě levně se prodává. V chrámě bývá krátká uvítací řeč některého člena z řádu Tovaryšstva Ježíšova, načež jednatel spolku po krátkém a srdečném úvodu oznamuje pořádek, který má být zachováván. Pouť Velehradská při apoštolátě je jako lidové exercitie, vše děje se podle nejurčitějšího pořádku. Následuje pak nyní, kdy pouť apoštolátu je spojena s eucharistickým sjezdem, hodinová adorace výstavu nejsv. Svátosti. Kdo hodinovou adoraci prodělal, ví, že k tomu je zapotřebí veliké síly duševní a tělesné. Rozjímání předčítá se s klekátkem před presbytářem umístěného. Ač jsou rozměry kostela obrovské, je stavba kostela tak obdivuhodná, že na sto kroků je slyšeti každé slovo jen poněkud hlasitě pronesené. Nikde vlny zvukové se netřísťí, nikde nepřecházejí v dunění, ať hlas je vysoký nebo nízký. Je to zvláštnost zajisté vzácná a řídká. Chování se poutníků bylo velmi dobré. Po celou hodinu nikdo se země ani nepovstal mimo ty, kteří se šli zpovídat. Zpovídá tu veliké množství kněží přes 8. hodinu. Obsah rozjímání byl roz-

dělen na 4 díly, každý byv vypočten na čtvrt hodiny, obsahoval přípravu, úkon klanění s cvičbou a modlitbou jednoho desátku, jež předcházelo velmi ná- zorné upoutání mysli posluchačů na předmět desátku, pak povzdech a předse- vzetí. Druhý díl obsahoval podobným způsobem vykonaný úkon díkyčinění, třetí úkon smíření, čtvrtý úkon prosby. Nepůsobí každá čtvrt hodinka stejně na všecky. Pozorujete-li poněkud účastníky, shledáte, že jeden bývá uchvácen vnitřním plamenem zbožnosti při prvé, jiný při poslední. Koho toto pohnutí uchvátilo, ten zvítězil; jeho pouť stane se mu nejen drahou, ale i spasitelnou. Zůstávají-li někteří bez tohoto vzrušení? Snad, ale nebude jich mnoho, vše jde tak klidně a zbožně v před, že se to může státi jen duchu veskrze ne- sebranému, nebo takovému, který přišel s cizími úmysly. Krátká píseň a po- žehnutí zakončí večerní pobožnost. Je 8 hodin nebo něco více. Před chrá- mem zavzní hudba. Vše se zvedne a zvolna opětně v dlouhé řadě, volně a nenuceně, s hudbou v čele, jde se k vesničce, k hlavnímu hostinci, kde je společná večeře. Mužové zvláště na verandě, ženy dole. Nikdo ostatně není na tento hostinec vázán. Večeře začne společnou modlitbou, skládá se z polévky a masa s příkrmem. Každý si vezme, mnoho-li chce. Večeře stojí asi 40 kr. Chvilě zde strávená věnována je srdečné zábavě. Poznávají se a seznamují lidé z různých končin světa českého, ba celého světa slovans- kého, často mužové a ženy vynikající, utvářejí se malé kroužky, živé zná- nosti a p. Při všem panuje ale jakýs klid, jenž způsobil a zanechal dojem z právě odbyvané večerní přípravné pobožnosti. Po večeři je ještě kratičká večerní pobožnost a pak hudba odvede účastníky ku spánku. Ráno o 5. ho- dině budíček vyvolává každého z měkkého lůžka, jež rád opouštíme, věduce, že nastane hlavní slavnost. Od 5—8 konají se u všech oltářů mše svaté, zpovídá se ve všech zpovědnicích. O 7. je promluva vynikajícího řečníka, promluva eucharistická, při mši společně přijímání, v krásném pořádku uspo- řádané. Příprava před přijímáním a díkyvzdání činí pravidelně slovný jednatel sám, prostě ale dojemně předřikáváje příslušné modlitby. Tento způsob zůstává každému v milé paměti, nebo dojem jeho v duších bývá hlu- boký. Že při všem tom jednání středem jsou též osoby svatých věrozvěstů slovanských, rozumí se samo sebou, vždyť jich duch vane celým Velehradem. Venku zatím čeká už hudba a odvede účastníky o 8. hodině k snídání. Roz- jařené a šťastné duše pookřejí po napjetí opětně v milém rozhovoru, vedeném ve vždy nových a nových skupinách. Před 9. hodinou odvádí nás hudba k hlavní slavnosti apoštolátu. Zatím začalo už shromáždění eucharistické kněží, aby i tito na hlavní jednání přišli ještě v čas. Obrovský dvůr, na jehož užší straně nalézá se ve chvoji zahalené široké podium s řečnickou tribunou, ozdobenou květinami, snadno pojme tisíce účastníků, kteří zasedají na přípra- vené lavice. Na straně stojí naše malá venkovská kapela, vyplňujíc mezery svou hudbou. Slavnostní schůze začne. Letos byl protektorem rusínský poslanec Barviňský, předsedou starosta blízké obce, kteří pozdravují shromáždění, onen rusínsky, ale tak jasně, že mu skoro každý rozumí, druhý česky, oba pěkně, s rutinou, vlastní zkušeným mužům. Vzácní hosté usedají na podium, jiní sedí po pravé straně v lavicích. První vystupuje jako řečník český akademik z Vídně s pěknou chvalořečí na slovanské apoštoly. Pak přišla hlavní řeč. Tenkrátě i při eucharistickém shromáždění i při apoštolátě hlavními řečníky byli dva kněží z království. Při prvním obvyklé už vavřiny klidil dr. Horský,

předseda družstva „Vlast“, při druhém s úspěchem mluvil jednatel družstva Fr. Žak. V řeči dobře půl druhé hodiny trvající líčil zla z rozdvojení Slovanů pocházející, dokládaje se při vyličování církevních poměrů ruských, srbských a bulharských prameny veskrz pravoslavnými, pak dobra ze sjednocení, při čemž encykliky sv. Otce sloužily za základ, a vytkl na konec úkol Čechů v díle sjednocení, zakončiv řeč citátem krásné básně Lutinovy o sv. Methoději. Pak přišly pozdravy v různých řečech slovanských, tu vážné, tu dojemné, tu žertovné, vždy ale pěkné. Pak čteny příписy a telegramy, které scházívaly se ze všech končin slovanských. Slovnutý jednatel dr. Stojan korunuje slavnost vždy proslovem, jemuž nebývá hned rovno. K jedenácté hodině bývá slavnost skončena a nasleduje pontifikální mše. Na přes rok bude prý rusinská, i se sborem pěvců. Pak se jde obvyklým způsobem k společnému obědu, jež zpěvy, připitky a animovanou zábavou činí dvojnásobně příjemným. Líbání ostatků sv. Cyrilla v překrásné Cyrillece tvoří pak konec slavnosti. Kdo poprvé navštívil Velehrad, bývá přímo unesen a nemůže se s ním ani rozloučiti. Takového pořádku, takových řečí, takového nadšení nikde jinde nenalezl. To je pochvalování a uznání!

Zvelebovati Velehrad má býti svatým úkolem všech. Stalo se zajisté řízením Božím, že právě zde rozbili svatí věrozvěstcové svůj stan, a že zde Methoděj složil kosti své. V tom spočívá zajisté hlavní význam Velehradu — katolický, slovanský a český.

Svatí bratři procestovali celý slovanský svět. A přece zařídil to Bůh tak, že jeden z nich odpočívá v Římě, ve středu křesťanství, druhý na Velehradě, ve středu slovanství. Jak neskonale významné. Že sv. Cyrill odpočívá v městě sv. Petra je nejen důkazem, že Slované a jich věrozvěstcové byli katolíci uznávající papeže za svou hlavu, a čemž též Methoděj podal důkazy, ale že Slované mají katolíky býti a zůstati. Sv. Methoděj zůstal Slovanům, aby byl strážcem této věrnosti Slovanů k Římu a k této ustavičné věrnosti je pobádal. Jeho ostatky, jeho hrob nejsou známy. To jakoby byl prst Boží, že na věci katolicko-slovanské ještě leží stín, stín, který padá na jeho hrob z rozkolů slovanských bratří a zastíňuje jim ho. Vzpomínáme tu krásné básně moravského mladého a nadaného pěvce, který duchem hledí do budoucnosti a rolníku na Velehradě orajícímu klade do úst tato slova, jakoby vytryskla z touhy po objevení — vyorání — ostatků sv. Methoděje:

Až je vyoráte:

Od Visly a od Dunaje
přijdou bratři v naše kraje
a Rus bílá a Rus stará
pošle knížata a cara.

Bože můj.

Z blízka z dále přijdou králi,
biskupi a kardináli,
patriarši — bílou bradu —
připutují k Velehradu
eja huj.

Když se potom v našem kraji
bratři smíří, rozjásají,
a vy (koné) jásot uslyšíte,
ať se mi pak nesplašíte.

Bože můj.

Koníčky mé koně zlaté,
potom na vždy dooráte.
Budem bloudit v jednom létě
po slovanském šťastném světě,
eja huj! — atd.

V poslední encyklice papežově o sjednocení (Praeclara) volá Řím po sjednocení celého světa, z Velehradu památka sv. Methoděje volá po sjednocení Slovanů. V chrámě na straně epištolní stojí sousoší sv. Cyrilla a Methoděje, na druhé straně sousoší sv. Petra a Pavla. Rusové nazývají Moskvu třetím Římem. Nikdy jím nebyla. Nemá ničeho, proč by tak nazývati se směla. V době, kdy sídlil tam patriarcha celé Rusi, byla tu jakási podobnost, ale tento patriarcha dlouho byl odvislý a poplatný od Cařihradu, druhého Říma. Že Cařihrad nikdy neměl a ani si neosoboval tohoto titulu, je známo. To spíše Moskva byla druhdy po několik století středem pravoslavného světa, Cařihrad náboženským středem nikdy nebyl, tam sídlil leda vysoký církevní hodnostář, odvislý nejen od Říma, ale více ještě od vlastních panovníků. Dnes Moskva dávno už není středem církevního života na Rusi; jest jím Petrohrad, město nové, moderní, město bez církevní hlavy, bez slavných památek církevní historie, město carů, které obrovskou svou mocí utvořili, téměř násilně utvořili. Stejně násilně Petr Veliký zrušil církevní jednotu, odstraniv patriarchát s jeho právní mocí, a zřídil sbor, stále se měnící a nestejnorodý, sv. synod, jako část své vlády, kulturní její část, v němž dříve rozhodoval skrze laiky, dnes rozhoduje, aspoň na venek, skrze biskupy. Tito ale jsou jako pod policejní dohlídkou. V sále, kde konají se nejvyšší porady o církvi ruské, vypadá to jako v úřadovně. Na nejvynikavějším místě naléza se ustanovující dekret Petra Velikého, kterým zřídil synod. Připomíná jaksi a ustavičně staví před oči biskupům, že politická moc laika ustavila něco, co přičí se kanonům i oněch církevních sněmů, které Rusové uznávají, totiž kanonům o disciplíně, a že tato moc je první a svrchovanou v zemi. V Římě, hrob sv. Petra, knížete apoštolského, zde stolek se skleněnou, průhlednou a stále viditelnou schránkou, obklopující dobře uzavřený památný reskript! Pamatujeme se živě, jaké pocity loudily se nám do duše, když ty věci jsme prohlíželi. Aj, já s vámi jsem po všecy dny až do skonání světa, pravil Kristus k apoštolům; zde totéž lze říci o násilném pergameně Petrově, druhdy i na Rusi tolik nenáviděném a k odporu nutícím. Ústava církve kat. je zajisté dílo Boží. Zde zevní ústrojí ponecháno sice, ale základ zcela zvrácen a ustanoven laikem. Smutný to nový, snad čtvrtý Řím. Dále nalézá se v místnosti zelený stůl pro osoby duchovní, kde dějí se nejvyšší úrady, stůl tolik úřednický, že, ač je to snad jen fantasie, návštěvník jiného světa neubrání se pocitu sklíčenosti. Vedle zvláštní stůl oberprokurátora nejsv. synodu. Výklad je tu ovšem dvojitý. Jeden: prokurátor je poddaný, kterému nelze přáti místa u stolu církve řídící, je služebníkem, pokorným synem církve, který v uctivé pokoře opodál sedí. Nebo výklad druhý: Oberprokurátor je vrchním inspektorem sv. synodu, skrze kterého mluví k pokorným otcům duchovním hlas cara samoděržca, je policejní dohlídkou, slyšící každé slovo, každý vzdech, vidící každý pohled očí. Nevíme, který výklad je pravý. Rusové dí: ten první. Ale ta skříňka s pergamenem! Venku ovšem v předsíni stojí řady kleru a laiků, kteří se hluboce klaní vycházejícím a vcházejícím duchovním hodno-

stářům. ale více ještě oberprokurátoru, neboť má moc praktickou, kdežto oni jen to kouzlo posvátné důstojnosti. A vedle nepřehledné úřadovny synodální, naplněné úředníky, mezi kterými skoro marně hledáš šat duchovní. To že by měl být nový Řím? Moskva má aspoň svou historii, ale co je historie mrtvého člověka? A mezi těmi památnými hroby patriarchů je jeden hrob, chovající ostatky kanonicky za svatého pravoslavného uznaného — a ten byl, soudíme-li dogmaticky i pravoslavně správně — bludařem. Mrtvý Řím není Římem. Hle náš Velehrad posvátný. Tam ostatky světcovy, který je apoštolem celého slovanského světa, jehož život hlásá, že v ohledě duchovním a disciplinárním jen jednu moc uznává nad sebou — sv. Otce Římského, u něhož věrný jeho druh spí věčný spánek jako v objetí, vřelém, teplém, oživujícím objetí apoštolském. Chtějí-li Slované míti už svůj Řím, je jím jen Velehrad, kde rozbilo ono slunce, jež přijímajíc světlo své od věčné sv. stolice, Říma, rozlévá je po celém světě slovanském, svůj věčný stan. Přes Velehrad zaznívají tudíž slova sv. Otce ze zmíněné encykliky: „Vzpomínáme tu především Vás všech národů slovanských, jejichž slávu hlásají mnohé pomníky dějinné. Víte, jak velikých zásluh dobyli si o Slované svatí ve víře otcové Cyrill a Methoděj, jejichžto památku zvýšiti sami snažili jsme se před lety přísouzením jí patřících poct. Jejich přičiněním dostalo se většině národa Vašeho kmene vzdělanosti a spásy. A tím se stalo, že mezi zeměmi slovanskými a římskými dlouho trvala vzájemnost nejkrásnější . . . Církev volá Vás ustavičně do svého náručí zpět.“ Tak mluví Velehrad jako slovanský Řím. Jak mluvil by k nám onen sv. synod skrze svého oberprokurátora a svého cara? Byl by to Řím, byl by to hlas Kristův?

U příležitosti zmíněné encykliky psal ruský list, udávající ton, že sv. Petřský chrám se kclíbá, že jeho kopule je nakloněna, a že stařec, který tam sedí, již již padá i s ní, aby v jejích ssutinách byl pohřben. Proto volá, volá o pomoc na východ. Pravda jest, že v něm je trhлина, bolestná trhлина, kterou způsobil jí rozkol. Proto i na Velehradě stín zakrývá hrob sv. Methoděje, smíme-li se tak vyjádřiti. Ale i hrob sv. Petra zůstal by, kdyby sesul se chrám Petřský, a rovněž i hrob sv. Methoděje by zůstal, kdyby sklesla v rummy svatyně Velehradská. Ale kdo to stojí na posvátném Kremlu v Moskvě, který mohl být naším spásou? Nikdo. Tam je mrtvo, děsné mrtvo. Jen zpěvy mnichů táhle se tam vinou, jako žalostný hlas, volající: kde je nějaký pastýř stáda? A z Petrohradu od sv. synodu kyne nám leda šavle generála Pobědonoščeva, oberprokurátora. Může meč dáti spásu? Snad na Rusi, ale i tam duch kráčí vpřed a bouří se proti moci meče, proti hmotě. Kdo zůstane, až zrezaví ten meč, kdo by vedl vládu ducha, řídil království Kristovo? Pak k Velehradu jediné bude lze upřítí zraky jako k zdroji duchovní síly Slovanstva, pak zraky toužebně hledati budou tu jámu se sv. ostatky, která nutně bude mostem ku zdroji ústřednímu. Sv. Velehrad bude slovanským Římem, kterým dávno už měl být, a bude Římem katolickým. (Pokr.)

Nynější společenská bída a vůle Boží.

Podává J. SVOZIL.

Bůh sesílá na nás utrpení jednak za naše hříchy, jednak, aby zkoušel, abychom bojem získali si tím větších zásluh u Něho. Tak asi vysvětluje si věřící křesťan své utrpení. Ale jděme o krok dále. Platí také v celku o společnosti lidské to, co platí o jednotlivci? Je i naše sociální bída z vůle Boží? Můžeme říci: Bůh tomu chce? Není nyní společenský řád i mravně špatný? A může Bůh chtít něco mravně zlého? Proč tedy neodstraní bídu? otáče se asi mnohý? — Bůh postavil nás na svět mravně neporušené, ale nikoli neporušitelné. Dal nám na vůli vybrati si dobro či zlo, dal nám schopnosti a sílu zlu odolati; dal nám schopnosti upravovati život také společensky dle potřeb času. — Vůbec stvořil nás jako bytosti svobodné a ne jako otroky.

Nuže a k čemu jsme došli? Co je výsledkem práce tolika století? Mravní a materiální bída většiny lidstva. Odkud to? Vždyť aspoň tam, kde přijato křesťanství, mělo by být jinak? Kde je vinník, který je toho příčinou?

Sociální, hmotnou bídu svádějí mnozí na křesťanství. Hledí prý stále jenom do nebe a nevíšmá si života na zemi. Vůbec není v něm žádná síla obrodit společnost lidskou.

Tyto a podobné myšlenky napadly mně, když jsem četl čtvrtý a pátý verš dvanácté hlavy v Epištole sv. Pavla k Římanům . . . jako v jednom těle mnohé údy máme, ale nemají všichni údové jednotejného díla: tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu a každý zvláště jeden druhého údem.“

Zůstaňme při tomto podobenství. Je tu ovšem řeč o duchovém, náboženském údství těla Kristova mystického. Je tu jaksi nastíněna i organisace církevní, v níž různé údové mají různé funkce, různé úlohy, ale tvoří právě tak ladný celek jako údové těla lidského.

Ale jsme-li každý zvláště jeden druhého údem v životě duchovním, nemůže tomu být ani jinak v životě ostatním. Údství duchovní, náboženské nemůže přece být bez vlivu na život „mimonáboženský“. Úd nedovolí si nikdy svého spoluúdu utlačovati, utiskovati — vždyť trpí tím i on, i on cítí bolest, kterou by působil svému spoluúdu, právě proto že spolu s ním tvoří celek, tělo. A nyní — vezměme přirozený poměr údů těla lidského k sobě. — Jaký je jejich hlavní úděl v životě přirozeném, mimonáboženském? Zdaž ne zachování života — života celého? A první podmínkou toho je zase zachování života tělesného. Pro koho tedy pracují všechny údy těla?

Neodpověděl-li na tuto otázku již Menenius Agrippa svojí bajkou o žaludku a údech? Údy tedy pracují pro žaludek, ale žaludek vrací jim, co přijal — ovšem v jiné formě. Nepřijímá nic, aby měl, nýbrž aby přijaté zpracoval a ve formě životních sil všem údům vrátil. Tak je v těle zdravém. Jinak je v těle chorém. Je-li žaludek nemocen, buďto není schopen přijímat potravu, podržet ji — anebo, může-li toto obojí, nemá síly, aby přijaté dobře zpracoval a ostatním údům vrátil, co byl přijal. Tělo pak hyne — a není-li brzké a vydatné pomoci — zhyne.

I lidská společnost je tělo, vlastně je rozdělena na více těl, která se mají spravovati, živiti jako celek — tato těla jsou národy — nebo, poněvadž netvoří obyčejně jediný národ stát — státy. Společnost naše má údy, má

ruce, nohy, zuby, hlavy — atd., které pracují na její zachování. Ruce dobývají z lůna země čeho k životu třeba, zuby upravují to k potřebě naší, nohy dopravují vše z místa na místo — a hlavy upravují a zdokonalují veškerý tyto práce. A všechny pracují pro žaludek — jímž je na společnosti u státu jeho politické i sociální zřízení, jeho celý útvar. Ten má zpracovati co přijal, a vracetí všem údům, čeho dle svých vlastností potřebují v míře dostatečné. — Má vracetí — ale zdaž vrací?

Jak pak vypadá ten náš společenský žaludek? Byrokratismus a kapitalismus jest tuším jeho jméno. Co n m vrací tento žaludek? To nejsou naše daně, které mu platíme, změněny v udržující a zdokonalující sílu celé společnosti, to jsou vlastně odpadky či snad strusky, jichž je příliš mnoho k umění, ale příliš málo k živobytí — stačí tak právě k živoření většiny. Nejhorší vadou je, že náš žaludek nepracuje pro údy dle jejich potřeby — pro jedny zpracovává příliš mnoho, pro jiné málo. Tak tvoří se na jedněch nádory, kdežto druzí údové při tom schnou.

Jsme tedy nemocni. — A je tato naše společenská žaludková nemoc — jejíž kořeny jsou ovšem hluboké a ne všechny stejné — je z vůle Boží? Může se říci, Bůh tomu chce?

Může Bůh chtít, aby většina lidstva se plahočila v potu tváře, co zatím vrchních deset tisíc se obléčí v kment a šarlat a hoduje na každý den stkvostně? Je to vůle Boží, aby jedni hromadili miliony a dělníkům svým platili ledva tolik, co stačí na bídné živobytí, na zachování kostry potažené nanejvýše koží? Je to vůle Boží, aby se kupovali koně za sto tisíc, aby se jim dávala čtyřnásobná obsluha, aby se jim stavěly paláce, aby vzešené dámy stlaly psíkům na hedvábných prachových poduškách, když ubohá „pracovní síla“ stvořenci k obrazu Božímu kupuje se za bídný groš, když zatím jako vymačkaný citron zmořenci „pracovní síla“ zmírá v tmavém smrdutém brlohu na tvrdém baráku?

Bylo by zajisté velmi těžko, ba vůbec nemožno věřiti v takového Boha Ne, takového Boha nechceme, takový Bůh je nemožný, je absurdní.

Nuže ještě slovo: Je to pravda, že boháči své jmění mrhají? — Ne-křesťan není majetníkem svého jmění, je jen správcem toho, co mu Bůh svěřil. Pro každého přijde doba, kdy Pán požádá účet z vladařství jeho. Slova „vydej počet z vladařství svého“ doléhají ovšem tím tíže, čím větší je vladařství. Vladaření toto, se stálým pohledem, se stálým vědomím odpovědnosti, je svatou povinností všech, i když naše lidské, společenské zákony k tomu nezavazují. „Mé jest nebe a má jest země i veškeren okrsek její“, dí Hospodin. My jsme tudíž jen správci, vladaři toho, což Boží jest. Toť není jen rada evangelická, toť rozkaz — jak ukazují slova našeho Mistra jež určil zatracencům k soudu poslednímu: Odejďte ode mne zlořečení do ohně věčného, který připraven je ďáblům a andělům jeho; neboť jsem lačněl a nedali jste mně jísti, žíznil jsem a nedali jste mi pít, cizincem jsem byl a nepohostili jste mne, nah jsem byl a neoděli jste mne — „Pane, kdy jsme Tě viděli lačného a nenasýtili . . .“ „V pravdě, v pravdě pravím Vám, co jste neučinili jednomu z bratří mých nejmenších, ani mně jste neučinili.“

Nuže, je snad také toto učení z křesťanství vzaté dokladem „pravdy“, že náboženství se nestará o pozemský život, nebo že mu po pozemském životě nic není?

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Ve středověké filosofii křesťanské nelze neznámenati vlivů, jež prokazovala filosofie starořecká, křesťansko-řecká, arabská a židovská, vlivů, jež působily na vývoj filosofie křesťanské ve středním věku. Neboť filosofové středověcí všímali si úspěchů, jež jinde shledávali a jimiž pobádáni byli, aby rozeznávajíce podle náboženství křesťanského pravdu od nepravdy uchránili se nepravdy a ku pravdě přišli. Budiž tedy dříve o těchto směrech filosofických pojednáno.

Z filosofů starořeckých všímali si filosofové křesťané nejvíce Aristotela a novoplatoniků.

Když Řekové křesťané odloučili se od viditelné hlavy Církve Kristovy, nevyvíjeli dále ani bohovědu křesťanskou ani filosofii křesťanskou, nýbrž přestali na tom, co sv. Otcové vyzkoumali; jejich učenost jak bohovědecká tak filosofická stala se povrchní. Starořeckou filosofii, zvláště Aristotelovu, blíže ve školách a spisech vykládali a kriticky vyšetřovali. Jejich rozbory některé staly se majetkem učenců Církve západní. Také Syrové kacíři, Nestoriani a Monofysité obírali se filosofií Aristotelovou a sdělili se s Araby o spisy Aristotelovy, jež jim v řeči arabské podali. Nebyla však pěstována filosofie Aristotelova čistá, nýbrž smíšená s novoplatonismem, názorem všebožeckým.

Tak se stalo, že arabští aristotelikové nejprve Aristotelovi rozuměli způsobem novoplatonickým; teprv později se zřekli tohoto směru a správněji pochopili učení Aristotelovo. Než učení Aristotelovo se přičilo v mnohých věcech koranu; proto tvrdili arabští aristotelikové, nejen že koran zahluje pravdu v obrazech pro lid, jež jinak pravdu nemůže chápati, kdežto filosofie tutéž pravdu předkládá nezahalenou mužům vzdělaným, dbajíc toliko hlasu rozumu, ale také že co jest ve filosofii pravdivo, nemusí býti pravdivo podle koranu a také opakem. K těmto aristotelikům náleží Avicenna a Averroes. Motekallemové. učitelé víry zjevené, kterým se zdálo býti učení aristotelické kacířstvím, chtějí uhajiti hlavní články koranu: stvoření, počátek světa, jednotu a netělesnost Boží, množství přivlastků Božích, prozřetelnost Boží bez podmínky osudnou, vzdělali jakousi filosofii náboženskou. Jim, bez podmínky koranu věřícím, odporovali Motazalové, kteří vykládajíce koran si vedli jako rozumáři. Mezi Motekallemy zvláštní pozornosti zasluhuje Algazel, jež filosofii aristotelickou vyvrací a nepravdivé mystice učí, přímému nazírání pravdy, ve kterém jest duch lidský od Boha bezprostředně osvícen. Nebylo tedy u Arabů mezi náboženstvím a filosofií smíru, jaký teprv od filosofů křesťanských byl zjednan.

Filosofie židovská brala se směrem kabbalickým, novoplatonským a aristotelickým. Kabbalah jest tajemnůstkářství, spočívající na domnělých tradicích, vykládající hlubší tajemný smysl písma sv. a hledající tajemný smysl čísel. Směrem novoplatonským bral se Avicbron, jež náboženství židovské spojuje s emanací novoplatonskou. Směr aristotelický zavedl aristoteliky židovské, ku

př. Mojžíše Maimonida k rozumářskému výkladu náboženství židovského. Proti filosofům těmto postavili se Židé pravověřící.

Z těchto vlivů jest nejmocnější onen, kterým působil na křesťanské filosofy středního věku, scholastiky, Aristoteles. Až po XII. století znali učení theologové a filosofové křesťanští toliko logické spisy jeho, kterých pilně užívali v bohovědě a filosofii. Než ve XII. století seznali Aristotela celého a sice nejprve skrze Araby a Židy; toto prostřednictví mělo z počátku následky neblahé, než brzy dopracovali se filosofové křesťanští pravé metody, která filosofii křesťanské přinesla z filosofie Aristotelovy hojných prospěchů, nejsouce nevšímavi bludův Aristotelových a rozvádějice dále a důkladněji jeho věty pravdivé.

A tak se stalo, že scholastikové zbudovali zvolna na základě filosofie patristické, užívající pomůcek shora naznačených a svým důvtipem uvažující, samostatnou a velkolepou soustavu filosofickou, od bohovědy křesťanské věčně sice, ale ne ještě formálně oddělenou, k ní svorně se mající, jí ve mnohých příčinách sloužící.

Filosofie scholastická, ve středním věku se vyvíjejíc, rozdělila se s velkým prospěchem na filosofii v užším smyslu scholastickou a na mystickou. Ona hledala a dokazovala pravdu rozumovou spekulací tato pravdu nalezenou rozjímalá pro vůli lidskou. Oba směry nezapomínajíce na jednotu života křesťanského doplňovaly se vespolek, jeden druhému bránil, aby nevybočil výstředně. Tato svornost porušena byla teprv na konci středního věku.

Filosofie scholastická prošla třemi dobami: 1. počátkem a vývojem, 2. výkvětem, 3. zastavením činnosti plodné. Vývoj nebyl prost názorů bludných, výstředních; překonání jejich vedlo k vyhledání názorů středních, pravdivých.

Počátek a nenáhly vývoj filosofie scholastické.

1. Karel Veliký maje péči o vzdělání své říše, povolal muže toho času nejučenější, duchem katolickým provanuté, a zřizoval školy. Mezi nimi byl nejznamenitější Angličan Alkuin, jehož učinil Karel Veliký představeným své školy dvorní (schola palatina). Ve svých spisech filosofických lne Alkuin ke psychologii a ethice sv. Augustina. V Turonech (Tours) založil Alkuin jsa opatem školu, jež brzy v celé Evropě proslula a z níž vyšli četní mužové učení. Mezi nimi shledáváme Rhabana Maura, opata, později arcibiskupa, jenž ve Fuldě založil znamenitou školu a mezi jinými spisy veliké dílo napsal ve 22 knihách, De universo, encyklopedii všech tehdy známých věd.

2. Jan Skotus Erigena, jehož Karel Lysý povolal do Pařížské školy dvorní asi r. 843, objevil se theologem a filosofem ne dosti vzdělaným, jelikož spisům Dionysia Areopagity, ve středním věku veliké vážnosti u theologů a filosofů výtečných požívajícím, pantheisticky rozuměl a hlavně podle nich soustavu vytvořil pantheistickou, realismem přemrštěným prosáklou, úzce spojenou s učením křesťanským, jež násilně přizpůsobil k ideám všebožeckým, soustavu sice důsledně a důvtipně provedenou, ale zcela nepravdivou. Soustava jeho jest idealistická, jelikož jsou mu všechny zjevy těles čiře ideální, toliko v myslí bytující, jelikož tělesnost považuje za pouhé zdání; jest emanční, jelikož z první přirozenosti, která není tvořena, ale tvoří, Boha, emanací čili výronem vychází přirozenost druhá, která je tvořena a tvoří, jednota

idejí ve slovu Božím, jednota mocností tvůrčích, z přirozenosti pak druhé přirozenost třetí, která je tvořena a netvoří, smyslně poznatelný svět se svými jedinci, kterážto přirozenost třetí se opět vrací do druhé a skrze druhou do první, kterážto první se stává skrze tento návrat přirozeností čtvrtou, tvořenou a netvořící. Skotus pokládá víru křesťanskou za počátek, základ a podmínku všelikého vědění lidského, jež vycházeti musí od výroků Božích, v písmě svatém obsažených; než zároveň musí rozum lidský tajemný, skrytý smysl těchto výroků Božích odhaliti; badáním rozumovým musí pravdy v písmě sv. obsažené býti vyloženy. Skotus nerozeznává pravdy rozumové od tajemstev, jelikož všechny pravdy zjevené stejným badáním rozumovým chce dokazovati; obsah filosofie jest mu totožný s obsahem zjevení Božího nadpřirozeného. Skotus má sice ve vážnosti sv. Otce, ale vybírá z nich, co se jeho rozumu zdá více se srovnávati s výroky Božími; je tedy nad sv. Otcí jeho rozum, jenž, dospěje-li správně k nějakému závěru, sv. Otcům odporujícímu, na svém závěru setrvati má; podobně jest jeho rozum také nad písmem sv.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. *Hradecký sjezd. Referentství „Nár. Listů.“ Reformace. K politické situaci. Sjezd Nov. Života. Z Uher. Rusko-francouzská aliance.*

Loni v létě ještě každý liberál považoval kat. sjezd v Hradci Králové za nemožnost. V Hradci zahnízdilo se vše, co vynikalo nedověčeností, protiklerikalismem liberální polovičitostí. V té době psal vinohradský „Čas“, který zajisté z kruhů evangelických na Hradecku byl o tom, co se připravuje, dobře zpraven, že to bude divný sjezd, neboť se už dějí přípravy, aby vyzněl zcela jinak než jako sjezd katolický. Skutečně musilo se tajně mnoho díti. Rozhazovány pamflety mezi lid, uzavírány aliance se socialisty, vydávány noviny „Osvěta lidu“ na potupování kněžstva, hlavně Jeho biskupské Milosti, a na zfanatisování lidu. Všecky řídicí kruhy k tomu mlčely. Významné to mlčení, ač zajisté věděly, odkud to vše pochází. Vrcholem těchto tajných zakuklených proudů, kompromisů tvořila známá událost: osvobození redaktora evangelika porotou, když státní nadvládnictvo proti štvání plátku konečně jednou na obranu cti Jeho Milosti vystoupilo. Do poroty vhodně přišli sami židé a protestanté, kteří „bojovníka za osvětu lidu propustili“. Z toho v Hradci škandály veřejné. Nyní domnívali se

tajní spiklenci, že vyhráli že mají národ za sebou. V pravdě ukázalo se, že mají za sebou jen fanatiky a lidovou luzu. Škandály byly poslední kapkou, které bylo třeba, aby veřejné mínění se obrátilo. Mínění povíového, nezfanatisovaného lidu bylo vždy pro pana biskupa. Podivnou úlohu hráli někteří vůdci liberálové Hradečtí. Je to jen důkazem, jaké smetf může se dnes do dělati i vlivu a moci. Ty pan biskup k pokoření se donutil. A sjezd se stal, byl velkolepý — ze všech těch dlouhoretých rejdů, tajných intrik i veřejných agitací zůstal — protestní průvod sebraný a sestavený ze všech možných živlů místních a okolních. S radostí četl každý zajisté i list dra. Riegra: Vele důstojný Pane! K pozvání na sjezd katolíků naší diecése nemohl jsem posud odpověděti ani kladně, ani záporně, poněvadž jsem nevěděl, bude-li mi možno ctěnému pozvání vyhověti. Nyní pak vidím, že mi nebude lze; neboť mám právě, jak se říká, plný dům hostů a celou rodinu zde, tak že mi — při zachování slušnosti — nelze opustiti dům. Prosím tedy, aby mne slavný komitét ráčil míti omluvena a přijal ujištění mé zvláštní úcty se přáním zdaru. Jeť zajisté na čase, aby bezbožství, a to slepé popírání víry, již jsme zavázáni za vzrůst té civilisace, jež nyní vládne

celému světu došlo rozhodného odporu ano se nyní tak povážlivě šíří a brozí otřásti samy základy společenstva. S úctou a oddaností Fr. L. ad. Rieger. V Malči, 18. srpna 1897.

Pan biskup opanoval a zvítězil, dnes jeho osobnost na celém Hradecku je osobností první, nade vše ostatní daleko vynikající. A toto postavení dobyl si ne svou hodností, která je jen duchovní, ale svým duchem, svou činností, svým vystoupením za svou církev a svůj lid, vystoupením, pro které léta tolik trpěl, obětováním na čas své oblíbenosti. Všecko to vložil do úvodní řeči při svěcení Adalbertina, nejkrásnější řeči sjezdové. My se nedivíme, že tato řeč šla mu z hloubi srdce: světil budovu, která je obrazem prvních úspěchů. Jako Adalbertinum bude základem, tak vítězství obrat ve veřejnosti, sjezdem ukončený a utvrzený, znamená první pevný krok k obnově hradecké diecése, dávno tolik žádoucí. Pan biskup Brynych nemluví dle knih, ale dle srdce, o čem, pozoruje přítomnost, uvažoval. Co do popularity, jasnoty, otevřené energičnosti a zase klidu a váhy, co do trefného posouzení poměrů mohl by býti nazván katolickým Havlíčkem. Rozdíl je tu, že Havlíček trpěl nejen od vlády a radikálů a všech těch kruhů, které dnes tvoří řady pokrokářů a radikálů, pan biskup trpí hlavně od těchto. Řeči pohybovaly se v povšečnosti, jak obyčejně bývá. Předměty byly jako jinde. Jen do školské otázky zasaženo nřp. biskupem hluboko. O politice nebylo třeba takto mluvit, tu právě akademičnost by se doporučovala. Řeč historická byla dobrá. Udávati hodně často směr v pojmání dějin českých je nezbytno. U tisku dlužno přec už jednou jednati prakticky a ne pouze akademicky. Vůbec bychom volali: Katolíci, hodně praktického života. Pořád se nám zdá, že jsme s katolicismem ještě tam, kde, abychom užili porovnání byli jsme v literatuře za doby Tylovy, po němž pak přišel Havlíček. Sjezd ostatně dopadl velkolepě. Přítomno bylo řečem na 700 kněží a 10 000 laiků. Sjezd byl nadšený a klidný. Liberálové a radikálové se mastili tím, že napadali hosty v hostincích a na ulicích. Ani tací mužové, jako dr. Pospíšil, nebyli hrubého napadení nočního

ušetření. Fanatism nesnášlivosti dostoupil vrcholu v tom, když někteří svobodomyšlníci, kteří však opatrně svá jména nepodepsali, v „Národních Listech“ uveřejnili Zasláno tohoto znění: Jeho Excellenci panu místodržícímu král. českého hr. Coudenhovovi. Na povolání ke klerikálnímu sjezdu v Hradci Králové které prosyceno jest (!!!) nejvýstřednějším fanatismem klerikálním, jest též podepsán c. k. okr. hejtman v Německém Brodě B. Frenzl, který tím skutkem vstoupil v řadu politických agitátorů strany klerikální. Dovolujeme si za tou příčinou k Vaší Excellenci následující slušný dotaz: „Srovnává se to s postavením politického úředníka, aby vystupoval v popředí jako politický agitátor vůbec a zejména jako agitátor strany, proti níž stojí ohromná většina okresů tímto pánem spravovaných?“ Důvěrníci národní strany svobodomyšlné v dotyčném okresu. — Pro žurnalistu nejzajímavější byly referáty „Nár. Listů.“ Ne pravda, ale stanovisko rozhoduje. Když výtky činěny osobně panu referentovi v Hradci, náhodou při čtení svého referátu kdesi přítomnému, ohradil se — svým stanoviskem. Pak byl pokoj. Konečně — aby blamáž „N. L.“ nebyla tak patrna, utekly se k historii. Zde protikatolických pamfletů je tolik, že netřeba samostatně lháti, což vždy zůstane lži, ale že stačí lži jiných citovati. A to u liberálů není více lži, nýbrž praktikou náramně oblíbenou. Přitáhli tedy historii. Místo řeči sjezdových nakupili známé, protestanty vypracované potupy na kat. církev. Výtečně odpověděly „Kat. Listy“ ze dne 27. a 29. srpna. My z této polemiky a z článku „Nár. Listů“ ze dne 1. září jen jedno si vybereme. Reformaci německé se lid všude vzpíral. Jen zhýralá šlechta, zkažené obyvatelstvo měst a vůbec všichni „pocivci“ přidávali se k reformaci. A nikoliv z ideálu nebo touhy po dokonalosti a opravě života, ale z touhy po statecích bohaté cirkve a z touhy, aby padla ze svědomí tíha božích příkázání. Uvolnění „mrvnosti“ byl ten ideální popud největšího počtu odpadlíků. Život Lutherův je v tomto ohledu znám. Lid, jeho jádro, nechtěl o reformaci nic slyšeti, musil násilně k ní býti veden, chtěl se zpovidati, ale potupou zpovědi a násilím musil býti

zdržen. Protestantští mocnáři to udělali prostě. Řekli: naše je zem, náš je celý lid, i jeho duše (tak liberální katolíci (!) nikdy nebyli), proto musí přijati naše vyznání. Tisíce příkladů o tom podává Jansen, dokladů historických, pečlivě citovaných. Žádný jich dosud nezvrátil. Násilí na lidu katolickém páchané bylo tak všeobecné, že to nebyl jen fanatismus jednotlivce, ale všeobecná zásada. Aby se tato pravda zastřela, jali se protestanté, kteří ve vydávání pamfletů byli báječně čilí, zrovna jako naši čeští bratři a moderní naši pokrokoví osvícenci, šířiti lži o násilí katolíků na protestantech. Jednotlivé příklady byly ovšem i tu; ty zveličovány a zgeneralisovány. Milionkrát vyvráceny jsou a opakovány stále zase. Protestantismus musí tak činiti. Spočívá na nepravdě Lutherově, nepravdou byl šířen. Tím nechceme se dotýkati těch poctivých charakterů, kteří mezi protestanty žijí a jsou. Ti jsou poctivými křesťany a charaktery ne z protestantismu — ale z toho, co v něm je katolického. Nějakého „protestantského“ duchovního vzaly si „Nár. Listy“ na pomoc. Byl vyzván, aby ne pouze tvrdil, ale také dokazal, že protestanté byli psy hnáni do kostelů, že jim cpány hostie do úst a p.

Pisatel „Nár. Listů“ zle se obořl na „Katol. Listy“, že to nevědí. A hned tedy s velkým bubnem citují Tomka VII., str. 268. a 288. Vyzýváme všechny čtenáře, aby se přesvědčili, najdou-li tam i slůvka jen o tom, co cituje pisatel Nár. Listů. Vše s drzostí neuvěřitelnou vyhláno, patrně citováno z nějakého pamfletu à la Bilek. To tak malý obrázek, ale hrozný. Mimo to sebraly kde kterou potupu. Vyvráťe je! Dokažte, že 1. srpna 1620 netekla z oblak krev, že se nerozstoupila země někde v Americe, že nehofelo tam a tam.

Zlý duch českého národa, plané boucharonství, které nešťastný svůj kofen má snad ve velikém přebytku vzdělaného proletariátu, propadlých anebo relegovaných studentů, pozdějších redaktorů plátek, opět slaví triumfy. Ale neuvěřitelně, že i vážnější listy psaly o zbabělosti českého lidu, který proti surovostem německým ničeho nečiní. Místo, aby kde kdo rozumný nabádal

český lid ku klidu, rozvaze a důstojné sebeobraně, on hnán přímo k provokacím. Dlužno říci, že lid sám cítil, že by neslušná demonstrace anebo i sebe menší ukřivdění Němcům českou věc, která nalézá se dnes v tak kritickém okamžiku jako roku 1848 anebo za Hohenwarta, nesmírně poškodila. Němcům český klid byl tak nesnesitelný a naháněl jim už tolik strachu, že „usili najímati zvláštní provokátory — aby se něco stalo. Plzeňští dali se svést i mají za to. České věci ovšem velice uškodili, Němci jásalí, naši poslanci budou míti vázané ruce, politické rozhodnutí záviselo na nitce. Ale větší vinu má to štvání listů, beztoho sobecké. Za krejcar, za jednoho předplatitele těchto žebravých a revolverových plátek, kterého troufalosti hloupého Honzy, který byl doma pln kuráže, někdy lapí, poškozují věc národa. Upozorňujeme tu na svůj referát o Řezničkově Havlíčku v liter. příloze. Štěstí konečně přálo, jak se zdá, spravedlivé věci. Vyvolaný furor zamítl a limine jazykové konference a tím asi přispěl k vyjasnění situace v neprospěch Němců. Badeni prý sedí pevně a postaví se bezohledně na stranu autonomistické většiny v říšské radě. — Polská „Gazeta Narodowa“ psala:

„Jsme přesvědčeni, že také vláda hr. Badeniho věděla velmi dobře, kterak dopadne odpověď Němců z Čech. Svolala li konferenci také přes to, učinila to beze vši pochybnosti proto, aby podán byl také poslední důkaz — že dnešní němečtí liberálové zcela postavili se pod komando Schönererovo a úplně ztratili charakter strany státní, takže s nimi se stanoviska rakouských zájmů není již prazádné řeči. Důkaz tento musil býti proveden a byt třeba jen jak pravi právníci, pro věčnou paměť Bezmezná osobivost Němců velice usnadnila hr. Badenimu, aby se zprostil dosud jej vižících prohlášení, že nechce vládnouti „proti Němcům“. Dnes, kdy Němci sami spálili všechny mosty a stezky, pomocí jichž chtěla jim vláda usnadniti návrat k účastenství ve vládě, přestává pro hr. Badeniho veškerá povinnost, aby počítal s nimi.“

I tyto konference nazývany z naší strany také tu a tam „punktacemi“.

věc to tak podivná, že člověk dostane divné myšlenky. A ty tábory lidu! A nejsou ani jednotné. Perou se tu naše politické sekty jako zběsilé. Při tom se planě bouří, pije, tančí, utrácí, vlastenčí — po českém způsobu.

Dne 25. srpna pořádal v Praze literární sjezd: „Nový Život“. Nejzajímavější byla přednáška S. Boušky „O mysticích a Arn Hellovi. Probíral básnickou činnost světců katolických, jako svatě Teresie, Angely de Foligno (n. 1248), Mechtildy, Gertrudy, sv. Jana z Kříže, z něhož i ukázkou předčítal. Nejvíce se obíral mystikem doby nové, Arnoštem Hellem, jež jako genia katolického odporučoval ku studiu i překladu. Podal též několik zajímavých ukázek z jeho života. Ctihodný sluha Boží Jan B. Vianey, farář v Arsu, byl prvním předplatitelem listu, který začal Arn. Helle s přítelem svým vydávati. Vianey sliboval jim, že mnoho dokáže — když budou vedeni svorně jedním duchem. Bohužel nestalo se, co činil Vianey podmínkou zdaru, a podnik zanikl.

Bylo vše pěkné, ale my pohlížíme na tu věc daleko skeptičtěji. Bouškovi ovšem náleží zásluha, že mystiku přivádí k větší platnosti a známosti u nás. Dobře pojednáno též Frant. Holečkem o thematě „Katolické divadlo a drama.“ Odsoudil moderní divadlo. Církev, která vždy s největší rezervou k divadlu se chovala, i teď se nemůže pro ně rozehrát. Nejen divadlo samo, zde i vše, co s ním souvisí, neodpovídá křesťanské mravnosti. Založení však katolické divadlo, se nedoporučuje, neboť nemáme ani katolických kusů, ani herců a hereček, ani obecnstva, kteréž se žene jen po zábavě bez ohledu na jakost. Na ten čas nemůžeme býti ani pro zřízení katolického divadla velikého

(kteréž nyní Paříž již má), ani pro zřízení interního divadla. Reformu může provésti obecnstvo samo, kdyby do divadla nešlo, nebo když již jde tam, protestovalo proti urážkám církve a mravnosti.

Z Uher množí se škandální historky o kněžích. Dnes jsou s gusem a s romantismem vypravovány, zítra v koutě žurnálů vyvraceny. A to jen ještě v těch lepších. Něco zůstane viseti přeče. Před odvoláním odnášíme to pohrdáním na ulici a potupami v hostinci, po odvolání, všimne-li si ho kdo, zlostí, že to není pravda, nebo že jsme to my nějak podplatili. Je vidět, že židovský liberalismus nalézá se v Uhrách na vrcholu své moci. Vždy bývá tu hlavní jeho zbraň: vymyšlení škandálů na kněží. To chlácholí svědomí a dává moc nad fanatismem lidu. Zároveň jsou kněží zavírání, kteří nejsou z židovskou vládou. Jindy hrdinný čin pro pravdu a lid a proti vládě přináší u veřejnosti zaslouženou čest, v požidovštěl uherské veřejnosti klerus ani toho povzbuzení a té útěchy nemá. Tam na něj všechny židovky z redakcí tím více prskají. — Francie a Rusko uzavřely alianci. Francie je bez sebe radosti. Všichni Francouzi dali by si nyní třeba knutou vysázeti pět a dvacet, tak nedůstojně se chovají. Ale národ francouzský je fánglička, třtina, dnes tak, zítra jinak. Zoufalost nad bezmocností a vnitřní slabostí a pýcha ze staré slávy škrtí tu duši francouzskou až hrůza. Car to ví. Zajímavo je následující: Francie po uzavření alliance tančila celé noci na ulici, byla v divadlech, hýřila dle svého pověstného způsobu, zběsile fángličkovala. — Rusko pomodlilo se klidně a vážně k Bohu. Co my bychom dělali? Hroznými rusofily jsouce, dělali bychom to jako Francouzi.

Obsah „Obrany“ :

K zamýšlené oslavě Rokycanové —k. — Z Velehradu. —s. — Nynější společenská bída a vůle Boží. Podává J Svozil. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literární příloha: V boji za svobodu! J. Kř. Vělinský. — Divadelní listy. Frant. Žák. (Pokračování) — Sedmero hlavních hříchů (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přelocil Vojtěch Kameš. (Dokončení.) — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) —
Různé zprávy.

Předplatné budiž zasílan přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 9.

V boji za svobodu!

Jest úděl lidstva boj a klání
a úděl světa věčné kolísání!

Ten divý boj za život, svobodu,
kdy roznitit to lidské srdce štvané
a zostřit zbraně sterých národů?
V tom boji o život, dech smrti vane,
v té svobodě jen otročení dech;
na malém člunku lidstvo mořem pluje,
kol zuří vír a víchr prudce duje
a lidstvo neví, neví, kde je břeh

Jak sněžná lavina kdy v důl se řítí,
tak národové kdysi spěli,
z těch krajin tam, kde slunce vzchází, svítí
a na západ puď poháněl je vřelý:
Po nové vlasti srdce touhu cítí
po novém domově se touha vznítí. —
I našli novou vlast však nové boje
se započaly, tekly krve zdroje.
A v srdci Europy tu národ malý
z nesčetné rány prolévá svou krev
těž jemu boj ten pobyt zemský kalí,
však přece dál se bije český lev
necht nepřátel se velký počet valí,
necht jemu často v mrak se slunce halí,
on bojuje, on potírá ty zmije,
a po nesčetných strastech posud žije
V tom boji povstal Záboj! V struny vjel,
válečnou písní srdce rozpaloval
a píseň hrdinům on k srdci pěl
a vrahům záhubu on krutou snoval,
uhájil vlasti silou, rukou, hněvem
cizince vyhnal, své pak nadchl zpěvem,
a v národě ta síla posud žije!
necht mladé síly opět hájí vlasti —
kde srdce mladé horoucností bije,
tu nelze nepřátelům léčky klásti.
Ó veď nás Záboji! v tvé svaté práci
ať kouzlo zpěvu tvého zas se vrací
a předků památka v nás stále tkví,
ta ať nás vede bojem k vítězství.

J. Kř. Vělinický.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Rok 1894:

1.	Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Světa pán v županu. Počet předst	3.
	"	Zkouška statníkova.	" 2.
2.	" V. Hálek.	Záviš z Falkenštejna.	" 1.
3.	" F. V. Jeřábek.	Cesty veřejného mínění.	" 3.
	"	Služebník svého pána.	" 3.
	"	Syn člověka.	" 4.
	"	Veselohra.	" 3.
	"	Zde se zapovídá žebrot.	" 2.
4.	" Al. Jirásek.	Vojnarka.	" 1.
5.	" V. K. Klicpera.	Divotvorný klobouk	" 1.
	"	Hadrian z Římsu.	" 5.
	"	Rohovín čtverrohý.	" 3.
	"	Veselohra na mostě.	" 2.
6.	" J. J. Kolár.	Pražský žid.	" 2.
	"	Primátor.	" 2.
7.	" S. K. Macháček.	Ženichové.	" 1.
8.	" (39) Al. a V. Mrštík.	Maryša.	" 5. (n.)
9.	" G. Pfleger-Moravský.	Telegram.	" 1.
10.	" K. Pippich.	Ve veřejném životě.	" 1.
	"	Z české domácnosti.	" 1.
11.	" (40.) E. J. Pražský.	Soirée pana Záhorského.	" 1. (n.)
12.	" G. Preissová.	Gazdina roba.	" 2.
13.	" F. Ruth.	První klient.	" 4. (n.)
14.	" A. H. Sokol	Starý vlastenec.	" 1.
15.	" L. Stroupežnický.	Naši furianti.	" 2.
	"	Pan Měsíček obchodník.	" 3.
	"	Paní mincmistrová.	" 2.
	"	Siroťčí peníze.	" 2.
	"	Václav Hrobčický z Hrobčic.	" 3.
	"	Zkažená krev.	" 3. (n.)
	"	Zvíkovský rarášek	" 1.
16.	" Fr. X. Svoboda.	Útok zisku.	" 2.
17.	" F. F. Šamberk.	Jedenácté přikázání.	" 5.
	"	Palackého tř. 27.	" 1.
	"	Rodinná vojna.	" 3.
18.	" M. A. Šimáček.	Jiný vzduch.	" 3. (n.)
19.	" J. N. Štěpánek.	Čech a Němec.	" 3.
20.	" J. Štolba.	Vodní družstvo.	" 2.
21.	" F. Ad. Šubert.	Jan Výrava.	" 4.
22.	" Jos. K. Tyl.	Bankrotář a kramářka.	" 2. (n.)
	"	Jiříkovo vidění.	" 1.
	"	Paličova dcera.	" 3.
	"	Strakonický dudák.	" 3.
23.	" V. Vlček.	Milada.	" 1.
24.	" Jar. Vrchlický.	Noc na Karlštejn.	" 5.
	"	Pomsta Katulova.	" 1.
	"	Rabínská moudrost.	" 4.
	"	V sudé Diogena.	" 5.

V roce 1894 dáváno od 24 českých spisovatelů 48 prací 118krát, mezi nimi 6 novinek. Za to byl poprvé celý cyklus nedávno zemřelého Fr. Jeřábka a L. Stroupežnického. Noví spisovatelé přibyli dva, celkem 40. Nejčastěji

branými kusy byly: Hadrian z Římsu, Maryša, Jedenácté přikázání, Jiný vzduch, Noc na Karlštejně a V sudě Diogena, každý 5 večerů. Nejvíce dominovali L. Stroupežnický s cyklem 7 her a 17 večery, Jeřábek s cyklem 5 her a 14 večery. Klicpera měl 4 kusy o 11 večerech, Tyl 4 kusy o 9 večerech, Vrchlický 4 kusy o 15 večerech. Tento velký počet domácích her vysvětluje se úspěchem odpoledních představení, před rokem zavedených. Nejvíce do r. 1894 dávanými brami byly: Strakonický dudák (68), Jiříkovo vidění (36). Tyl měl vůbec dosud na divadle 127 večerů. Zvíkovský rarášek (38), Paní mincmistrová (28). L. Stroupežnický měl dosud vůbec 143 večerů. Vodní družstvo (20). Štolba měl vůbec dosud večerů 48. Jan Výrava (30). Šubert měl dosud 55 večerů. Jedenácté přikázání (24); Šamberk měl dosud 59 večerů. Noc na Karlštejně (38). Vrchlický měl dosud 133 večerů. Zkouška státníkova (23). Bozděch měl dosud 62 večerů. Služebník svého pána (16). Jeřábek měl dosud 48 večerů. Rohovín čtverrohý (20). Klicpera měl dosud 47 večerů. Pražský žid (14). Kolár měl dosud 59 večerů. Z cizích prací dáváno toho roku: slovanská jedna 3kráté. Ostatní od 28 spisovatelů 33 kusů 134kráté. Bylo tedy 118 českých večerů proti 137, poměr poněkud lepší.

Rok 1895:

	Spisovatel:	Kus:	Počet předst.
1.	B. Adámek.	Salomena.	2.
2.	Em. Bozděch.	Zkouška státníkova.	4.
3.	Vítězslav Hálek.	Záviš z Falkenštejna	1.
4.	Fr. V. Jeřábek.	Služebník svého pána.	2.
5.	Al. Jirásek.	Otec.	5. (n.)
	"	Vojnarka.	2.
6.	V. K. Klicpera.	Rohovín čtverrohý.	2.
	"	Žižkův meč.	6 (n.)
7.	J. J. Kolár.	Královna Barbora.	2.
	"	Magelona.	2.
	"	Monika.	2. (n.)
	"	Mravenci.	3.
	"	Pražský žid.	2.
	"	Primátor.	2.
	"	Žižkova smrt.	4.
8.	K. L. Kukla.	Svatební noc.	2.
9.	S. K. Macháček.	Ženichové.	1.
10.	F. B. Mikovec.	Záhuba rodu Přemyslovců.	3.
11.	Al. a V. Mrštík.	Maryša.	3.
12.	G. Pflieger-Moravský.	Telegram.	1.
13.	K. Pippich.	Ve veřejném životě.	3.
	"	Z české domácnosti.	1.
14.	G. Preissová.	Gazdina roba.	4.
15. (41.)	Fr. Raymann.	Selské námluvy.	5. (n.)
16.	Fr. Ruth.	Syčáci.	2. (n.)
17.	Lad Stroupežnický.	Naši furianti.	7.
	"	Pan Měsíček obchodník.	1.
	"	Václav Hrobčický z Hrobčic.	1.
	"	Zkažená krev.	1.
18.	Fr. X. Svoboda.	Směry života.	1.
19.	F. F. Šamberk.	Jedenácté přikázání.	1.
20.	M. A. Šimáček.	Jiný vzduch.	3.
21.	V. Štech.	Maloměstské tradice.	3.
22.	J. N. Štěpánek.	Čech a Němec.	2.

23.	Spisovatel: Jos. Štolba.	Kus: Peníze.	Počet předst. 5. (n.)
"	"	" Vodní družstvo.	" 1.
"	"	" Závět.	" 4.
24	Fr. A. Šubert.	" Jan Výrava.	" 2
25	J. K. Tyl.	" Paličova dcera	" 2.
"	"	" Strakonický dudák.	" 3.
26	V. Vlček.	" Milada.	" 2.
27.	J. Vrchlický.	" Drahomíra.	" 1.
"	"	" Nad propastí.	" 1.
"	"	" Noc na Karlštejně.	" 4.
"	"	" Pomsta Katulova.	" 1.
"	"	" Svědek.	" 4. (n)
"	"	" V sudě Diogena	" 1.
"	"	" Závět Lukavického pána.	" 5. (n.)
28.	Jul. Zey r.	" Libušíň hněv.	" 2.

Roku 1895 dáváno od 28 českých spisovatelů 49 prací 124krát. Novinek bylo 8. Nový spisovatel jeden. Nejvíce představení měl Žižkův meč (6) a Naši furianti (7). Po pěti večerech měly: Závět Lukavického pána, Peníze, Selské námluvy, Otec. Nejvíce večerů měl Vrchlický (19) z osmi kusů, Kolár (17) ze 7 kusů, Stroupežnický (10) ze 4 kusů, Štolba (10) ze tří kusů. Tehož roku byly u příležitosti Národopisné výstavy pořádány dva cykly původní dramatické práce, a to cyklus dramát ze života českého, cyklus historický. Dáváno od 28 spisovatelů 34 prací 61krát. Mimo to dáván v divadle cyklus prací Kolárových. Cizích her bylo: dvě slovanské 5krát. Ostatních od 19 spisovatelů 27 prací 107krát. Roku 1895 původní produkce měla tedy zase jednou vrch. Nejčastější hry byly dosud: Strak. dudák (71), Jiříkovo vidění (36). Tyl měl dosud 132 večerů. Noc na Karlštejně (42). Vrchlický měl dosud 152 večerů. Zvíkov. rarášek (38), Paní mincmistrová (28), Naši furianti (24). Stroupežnický měl dosud 153 večerů. Vodní družstvo (21). Štolba měl dosud 57 večerů. Jan Výrava (32). Šubert měl dosud 57 večerů. Jedenácté přikázání (25). Šamberk 60 večerů. Zkouška státníkova (27). Bozděch měl dosud 66 večerů. Služebník svého pána (18). Jeřábek 50 večerů. Rohovín čtverrohý (22). Klicpera 55 večerů. Pražský žid (16). Kolár měl 76 večerů.

Rok 1896:

1.	Spisovatel: Em. Bozděch.	Kus: Z doby kotillonů.	Počet předst. 2.
"	"	" Zkouška státníkova.	" 2.
2. (42.)	Jar. Hilbert.	" Vína.	" 8. (n.)
3.	Fr. V. Jeřábek.	" Služebník svého pána.	" 1.
"	"	" Veselohra.	" 1.
4.	Al. Jirásek.	" Kolébka.	" 4.
"	"	" Vojnarka.	" 1.
5.	V. Kl. Klicpera.	" Hadrian z Římsu.	" 2.
"	"	" Ptáčník.	" 4. (n.)
"	"	" Rohovín čtverrohý.	" 1.
"	"	" Žižkův meč.	" 1.
6.	Josef J. Kolár.	" Magelona	" 2.
"	"	" Primátor.	" 1.
7.	K. L. Kukla.	" Svatební noc.	" 1.
8. (43.)	Jar. Kvapil.	" Bludička.	" 6. (n.)
9.	S. K. Macháček.	" Ženichové.	" 1.
10.	F. B. Mikovec.	" Zahuba rodu Přemyslovců.	" 2.
11.	Al. a V. Mrštík.	" Maryša.	" 2.
12. (44.)	Lad. Novák.	" Hana.	" 4. (n.)

	Spisov.:	G.	Pfleger-Moravský.	Kus:	Telegram	Počet předst.	1.
13.	"	K.	Pippich.	"	Z české domácnosti.	"	2.
15.	"	G.	Preissová.	"	Gazdina roba.	"	3.
16.	"	Fr.	Ruth.	"	Ideál.	"	6. (n.)
17.	"	L.	Stroupežnický.	"	Naši furianti.	"	2.
	"	"	"	"	Paní mincmistrová.	"	3.
	"	"	"	"	Zkažená krev.	"	2.
	"	"	"	"	Zvíkovský rarášek.	"	4.
18.	"	F. F.	Šamberk.	"	Jedenácté přikázání.	"	4.
	"	"	"	"	Jos. Kajetán Tyl.	"	3.
19.	"	J. N.	Štěpánek.	"	Čech a Němec.	"	2.
20.	"	J.	Štolba.	"	Mezi umělci.	"	4. (n.)
	"	"	"	"	Vodní družstvo.	"	1.
	"	"	"	"	Zloděj.	"	2.
21.	"	Fr. A.	Šubert.	"	Jan Výrava.	"	4.
22.	"	J. K.	Tyl.	"	Paličova dcera	"	2.
	"	"	"	"	Strakonický dudák.	"	2.
23.	"	V.	Vlček.	"	Milada.	"	1.
24.	"	J.	Vrchlický.	"	Epponia.	"	3. (n.)
	"	"	"	"	Noc na Karlštejně.	"	5.
25.	"	Jul.	Zeyer.	"	Neklan.	"	7. (n.)
	"	"	"	"	Z dob růžového jitra.	"	4. (n.)

Roku 1896 dáváno od 25 českých spisovatelů 41 prací 112kráté. Noví spisovatelé přibyli 3. Celkem dávány hry dosud od 44 českých spisovatelů. Novinek bylo 9. Nejvíce večerů měly: Vlna (8), Neklan (7), pak Bludička (6), Ideál (6), Noc na Karlštejně (5). Nejvíce her měl Klicpera (4), Stroupežnický (4), Štolba (3); nejvíce večerů Stroupežnický (11), Zeyer (11), Klicpera (8), Hilbert (8), Štolba (7), Kvapil (6). Cizích her dáváno: slovanských 6 od 5 spisovatelů 18kráté. Ostatních od 19 spisovatelů 26 her 98kráté. Česká dramaturgie měla tedy 112 večerů proti 116 nečeským; poměr tedy příznivý. Celkový přehled čelnějších spisovatelů za všechna ta léta byl by asi následující: Bozděch 7 her a 69 večerů. Jeřábek 6 her a 52 večerů. Jirásek 3 hry a 26 večerů. Klicpera 6 her a 63 večerů. Kolár 10 her a 79 večerů. Pippich 4 hry a 38 večerů. Preissová 3 hry a 26 večerů. Ruth 8 her a 34 večery. Stroupežnický 12 her a 164 večerů. Šamberk 6 her a 67 večerů. Štolba 8 her a 60 večerů. Šubert 5 her a 61 večerů. Tyl 6 her a 136 večerů. Vrchlický 19 her a 160 večerů. Zeyer 4 hry a 23 večerů. Nejvíce dávanými kusy byly dosud: Jiríkovo vidění (36), Strakonický dudák (73), Zvíkovský rarášek (42), Jan Výrava (36). Ostatní viz rok 1895. Všechných českých her za léta 1884—1896 bylo 378 a dávány 1168kráté. Cizích vpočítaje slovanské bylo 366 a dávány 1538. Nejméně českých večerů 69. bylo r. 1889, nejvíce 124 pak r. 1895. Cizích nejméně 102 r. 1887 a 1891, nejvíce 184 r. 1890.

Sedmero hlavních hříchů.

Studie bojův a vítězství Církve.

Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. (Dokončení.)

Epilog (1875).

Démon pýchy. „Přesvědčíme se, Církvi, kteráž honosíš se, že panuješ nad světem a kteréž zatím svět uniká, přesvědčíme se, nejsi-li konečně umdlena marným proti nám odporem. Smluvily jsme se, že tě necháme žítí,

chceš-li jedné každé z nás učiniti ústupky, o něž marně po dva tisíce let tě žádáme. Neučiniš-li jich, umřeš.“

Církev. „Nevím, co to jest ustoupiti, nevím, co to jest umříti.“

Pýcha. „Měj se na pozor. Až dosud neútočily jsme na tebe najednou, ani s veškerou svou mocí. Bojovaly jsme proti tobě jedna po druhé, a doznávám, že boj nebyl vždy šťastný pro tvé protivnice. Ale dnes spojíme proti tobě všecko nejvyšší své úsili. Ještě jeden útok, a ty zemřeš.“

Církev. „Myslíte-li, že znáte tajemství, jak mne přemoci, znám já tajemství, jak vám odpírati.“

Pýcha. „Nemáme žádného tajemství a chceme ti ukázati své síly pomocné. Pak, chceš-li, můžeš nám naznačiti voje své.“

Církev. „Souhlasím.“

Pýcha. „Já, nejprvé, dokonám proti tobě dílo, jež tak dovedně Luther, Voltaire a Hegel osnovali. Půjdu od ucha k uchu, a všude zasyčím ta slova čarovná: Právo a neodvislost, tak že zapomeně se na slovo tvé, jež zní: Povinnost. Luther, zapřisáhlý nepřítel Církve, prohlásil proti tobě právo svobodného zkoumání; Voltaire, zapřisáhlý nepřítel Ježíše Krista, zvolal proti tobě: „Můj rozum a mé právo;“ Hegel konečně, zapřisáhlý nepřítel Boha, reklamoval proti tobě práva kritiky. Jsou i jiná ještě práva, jež si vyhrazuji ještě na tobě žádati, mimo těch práv, jež dobyt rok 1789., mimo práv politických. Jest ještě jedno právo, jímž ozbrojím lidi: jest to právo učiniti sebe samého bohem a potlačiti Boha tvého. Pracovala jsem již dosti šťastně mezi duchy lidskými: moje drabě Německo zakrylo svými filosofickými mraky Evropě celé nebe, tak že nevidí téměř vyhaslého světla tvého, ani žádného světla jiného. Již volá člověk v těchto tmách: „Já jsem bůh,“ a já ti předpovídám, že první čin jeho božství proti tobě bude obrácen. Otráví, vyžene, pobije přívržence tvé: ty jsi ztracena.“

Církev. Nevěřim tomu nikterak. Což nevidíš ten kousek nebe modrého, odkud ještě světlo v proudech sestupuje v jeden koutek země: viz ty muže vážné, kteří pracují a kteří se modlí: jest to věda poslušná, věda pokorná, jest to věda katolická. Z této dílny vznešené brzo vyjdou knihy, které zachovají svět, a myslím, že zřím tam mezi těmi pracovníky nového Tomáše Akvinského. Ale vidím také tisíce boháčův a mocných, kteří stávají se chudými a nepatrnými. Moji milí kapucíni, moji milí jesuiti, moji milí dominikáni brázdí tento svět: jejich pokora konečně nalezně následovníků. Konečně obrátí se lidé k Bohu, podrobujíce se jemu a ponechávajíce Povinnosti, jak také patří, převahu nad Právem.“

Lenost. „Já vpravím do srdce i do rukou člověka nesmírnou a nezhojitelnou zmalátnělost. Lhostejnost jest dcerou mou, a myslím, že mnohem tíže budeš moci odolati lhostejnosti a vlažnosti, nežli všem bouřím pýchy. Od té doby, kdy lidé nebudou již více ani mysliti na to, aby bojovali proti obě, zahyneš hněvem v bídné opuštěnosti.“

Církev. „Proti tobě, nepravosti, kterou jsem přemohla již tolikrát, proti tobě mám své drahé syny misionáře, kteří jsou neunavnými dělníky žně duchovní ve všech pásmech opojího světa, proti tobě mám dílo Rozšiřování mé Víry, mám dvě stě tisíc kněží, mám sto tisíc řeholníků, kteří před barbarstvím druhým, jímžto mi hroziš, vypěstují ještě z půdy klasy a z duší květ vědy a ctnosti.“

Hněv. „Ano, ale těch řádů řeholních, jimiž se tak chlubiš, zítra nebude více. Já povzbudím proti nim čtyři sta tisíc srdcí, rozpálím čtyři sta tisíc hlav, já mohu ozbrojiti čtyři sta tisíc paží, a já je ozbrojím. My se vrhneme na tvé kláštery a vyloupíme je; my rozeženeme misionáře tvé; my se vrhneme na tvé řeholníky a my je pobijeme. Žádného smilování nebude: ani jeden neunikne.“

Církev: „Ty naprosto neznáš přirozenosti půdy křesťanské. Přemohu-li tvou sestru Pýchu svojí dcerou Pokorou, nebojím-li se tvé druhé sestry Lenosti, majíc syny své misionáře a řády řeholní, jsem jista, že zvítězím

i nad tebou martyriem samým a nevýslovnou tichostí těch, které bítí budeš. Půda křesťanská jenom krví se zúrodňuje. Od té doby, co Abel a sv. Štěpán, tito dva první mučeniči dvou Zákonů, zkropili krví svou toto v pravdě podivuhodné pole, žeň jedna následovala za druhou. Pravím ti, že synové tvých katů stanou se řeholníky a dcery jejich vstoupí do klášterů. Vidím tu, pravda, pronásledování, které ty předpovídáš; ale vidím také, jak po pěti letech dvacet tisíc klášterů se otevírá pro celý národ mnichův a panen. Bij, Hněve, chceš-li: po každé ráně tvé, kterou ty za smrtelnou považuješ, cítím, jak znovu obživuji. Jestě několik ran, ó Huěve, a já zvítězím!“

Nečistota. „Ty nebudeš míti tolik panen: ty nebudeš míti více žádných panen. Vím, jak učiniti možno budoucně panenství nemožným, vnuknu totiž duším učenou a hroznou zkaženost. Můj syn Balzac pokračoval ve svých knihách v díle mého vřele milovaného Voltaira. Panny budou příště směšnými, a nad zříceninami každého tvého kláštera vypínati se budou chrámy lásky, k jejimuž zkrocení nebudeš míti moci.“

Církev. „Odpovím ti jedním slovem: prohlásím Neposkvrněné Početí Marie Panny. To pro tebe znamená, že ty budeš míti vždy méně zhýralců v řadách svých, nežli já panen ve stínu svého praporu. A praporem tímto jest kříž.“

Lakota. „Viz ten kousek zlata a ten papírový cár: ty tě přemohou. Pravím, že na troskách tvých chrámů zřídím dílny a dráha železná půjde přes ně . . .“

Obžerství. „A já tam postavím rozsáhlé kuchyně, které ničiti budou zdraví celého světa, ale přede vším zdraví duší!“

Církev. „Pošetilí, mám ještě dvacet millionů synů, kteří se postí a nadšeni jsou pro chudobu.“

Závist. „Já, já jsem Závist; já popuzuji bohatého proti chudému, slabého proti mocnému, toho, který má méně proti tomu, který má více. Vzbudím boje, které nebudou míti konce. Toto skřípění zubů nepřestane nikdy, až se v pekle promění ve skřípění zubů věčné.“

Církev. „Pojď, Lásko, pojď, dcero má, pojď krvi má: proti tomuto závistnému skřípění zubů stavím úsměv tvůj. Pověj mi syny sv. Vincence z Pauly: řekni jim, aby se rozšířili po celém oboru země s váčkem v ruce, s rameny rozpjatými, se srdcem otevřeným . . . Tak jest to dobře, dcero má, tak jest to dobře: Závist bude, závist jest přemožena.“

Pýcha. „Ano; ale my spojíme-li se ještě posledně proti tobě, proti tolika nepřátelům, co ti zbude?“

Církev. Bůh na nebi a na zemi: duch nepřemožitelný papeže velikého, jenž slove Lev XIII.

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Sousedé to pozorovali a spolu shledávali, že lid nebyl připraven a v dobrém utvrzen. Nerozeznával zrna od plevy a chápal se toho, co se mu naskytovalo. Považovali všechno tištěné za pravdu. Mnohý z vážných pozorovatelů vzpomínal na slova kaplana Cbudého, který předvídal blížící se nebezpečí, chtěl a snažil se probouzeti mezi lidem ducha, ale nebylo mu porozuměno, nebyl pochopen, a za dobrou snahu se mu dostávalo ještě posměchu, pohrdání a pronásledování.

Nejdříve to uznal a řekl starousedlý měšťan Macháň. Škvora nikdy neměl v lásce, vyhýbal se mu a když si redaktor začínal známost s jeho dcerou, dal mu na jevo svou nelibost a nenávisť.

Macháň mezi staršími sousedy často se o té věci rozhovořil. Věděli, že má pravdu, ale neradi se k tomu přiznávali. Někteří ještě posud neznamenalí záhubnost působení Škvorova. Byli k tomu příliš pohodlní a nevšímaví. Macháň jim otevřel oči.

„Ale vždyť ty jeho noviny nikdo nepovažuje za něco vážného,“ mínil Chvalík. „Čtete je jako nějakou humoresku —“

„Vliv jejich však jest veliký,“ dokládal Macháň; „vidíme to den co den. I humor působí. Na předměstí se zakládá spolek „Svornost“, který nám a městu našemu velice uškodí, pokoj rozruší a zdivočilost přivodí. Už jim jsou i „Dřímálovské Listy“ málo a vedle nich ty nejostřejší odebíratí miní. Posud stanovy spolku toho nejsou potvrzeny. Až se tak stane, máme hada, kterého jsme hráli a vychovali na řadrech svých.“

„A jaký to zakládá spolek Chudý?“ tázal se kdosi. „Což nemáme v městě dost spolků?“

„Máme, ale ospalých a nečinných, které se domnívají, že dosti vykonaly, když pořádají do roka jeden ples, jeden výlet a koupí pět svazků novel. Nový spolek však má paralyzovati činnost „Svornosti,““ odpovídal Macháň.

„A proč jej zakládá „u hvězdy,“ kde jest Řemeslnická beseda? Spíše by slušel do panského domu, na radnici,“ namítal Šafránek.

„Má asi Chudý k tomu závažné důvody,“ řekl kožešník. „Předvídá, že my starousedlíci a úředníci, kteří panský dům navštěvujeme, ke straně Škvorově se nepřidáme. Jsme tedy jaksi jisti a zabezpečeni. Ale jinak jest mezi řemeslníky a dělníky, kteří docházejí ke „hvězdě“; tam se už ledaco kutí a povídá, odebírá a čte.“

A Macháň měl částečně pravdu. Chudý se však proto-obrátíl k řemeslníkům a dělníkům, protože u nich pozoroval větší činnost, větší chuť k práci, vyšší čilost. V panském domě by byl spolek zakopán pohodlím členů a zahrabán kulečnickem, taroky a planým vtipkovaním; u „hvězdy“ pak sliboval větší budoucnost.

Chudý se stavěl všude, kde bylo možno, Sloupenskému do cesty. Byly to dva poly, které se navzájem vylučovaly a naproti sobě stály; byli to lidé zcela opačných zásad a protiv, a jednou musilo mezi nimi dojíti ku zjevnému boji. —

Sloupenský se domníval, dá-li kaplanovi, jeho osobě pokoj, že Chudý mu zcela ustoupí s cesty, ale zmýlil se. Kaplan stál pevně a šel za svým cílem. Oba spolubratři a někteří měšťané mu byli nápomocní. „Volné Slovo“ ostře kritisovalo Škvora, jeho jednání i noviny.

Však Sloupenského nebylo možno udolati. Měl i svou stranu lidí, kteří se radovali z toho, když někoho napadl, pohaněl a skandalisoval. Ano, někteří mu donášeli takové zprávy. Řezník Samek posílal „zasláno“ na vrub řezníka Chvalíka, kupec Strnádek psal v novinách proti kupci Šafránkovi, obec Lhota v „Dřímálovských Listech“ napadala obec Vítkov atd.

Sloupenský všechno přijímal, uveřejňoval a poznámkami opatřoval. Přišla-li notářská oprava, uveřejnil ji, bránil-li se kdo sám, ani mu neodpověděl a dopisy jeho odhazoval.

„A proč nežalujete?“ tázal se napadaného Chudý. „Kdyby se to mne týkalo, neodpustil bych mu. Jak dlouho si dáte tohle všechno líbiti?“

„Velebný pane, soud by přišel draho —“

„Když jest právo na vaší straně, nebude vás to téměř nic státi,“ odpovídal Chudý. „Sloupenský si troufá, poněvadž jest přesvědčen, že mu všechno projde. Jenom jednou když dostal nějaký měsíc žaláře, zarazil by. Takový soud by byl dobrý pro příklad!“

Ale na redaktora se neodvažoval nikdo. S kaplanem se také neměřil ve veřejné schůzi, neboť couvl před bojem a odjel na tu neděli z města. Byl

kus cesty ušel, a když se blížila pošta, kýval, že by se svezl na slepo, ale pošťák ujížděl, jakoby neviděl.

Tohle mu vyvedl už mnohokrát a někdy schválně balík „Dřimalovských Listů“ na nádraží zapomněl, až byl proto kárán a pokutován.

Bylo před volbami a Sloupenský nadháněl v okrese radikálnímu poslanci. Socialisté se rozhodli, že dají rovněž své hlasy. Tehdy „Dřimalovské Listy“ přinášely přílohy a bylo zde vypíráno mnoho špíny jako vůbec před volbami.

Škvor dostával mnoho listů, oprav, žalob a stesků. Seděl u svého stolku, přebíral se v denní poště. Domníval se, že řídí v celém kraji veřejné mínění a že volby dopadne dle jeho návodu. Proti dvěma jiným kandidátům a jejich straně bylo zde mnoho urážlivých dopisů.

Od nějaké doby dostával časté dopisy z Dřimalova. Rukopis se mu zdál známý, ale pisatele vyzkoumat nemohl. Jakoby je psaly ruce ženské. Uvěřil je šmahem, a tak se dostal do listu jeho opět po čase dopis, jednající o kaplanu Chudém. Už si opět na něj vytroufal a zpráva se mu zdála zcela pravdivou. Takových nalézal ostatně v socialistických a radikálních listech dost a dost a pisatelům se přece nic nestalo.

V besedě se mu beztoho dávno smáli, že se kaplana bojí a proto o něm se nezmínuje, třeba Chudý neustává v boji, ale kazí všemožné dílo Škvorovo. Teď uvidí, že se nestrachuje, že už stojí pevně a nedá si svoje místo podlomiti takovým třístovým kaplanem.

Kaplan Chudý byl velice smířlivý a mírný člověk, ale když přečetl nový dopis „Z Dřimalova“, hned prohlásil, že redaktora a tiskaře zažaluje.

V dopise byla vedena stížnost, že Chudý nechtěl jakousi osobu z městské nemocnice zadarmo pochovati, ačkoliv táž byla jenom žebračkou, že byla tato bez církevních obřadů pohřbena. A tak prý si vede Chudý stále oproti vůli děkanové, ovečky své oškubává, zdarma ani nemocné navštěvovati nechce a vůbec osadníky šidí, okrádá a pronásleduje.

List obsahoval ještě jiné zcela vyhané zprávy a podrobnosti, které velice urážely kaplana a stav kněžský vůbec.

Chudý ohlásil panu děkanovi, že bude žalovati. Ohledal svou hotovost peněžitou, nebylo toho však mnoho. Ihned počal jednat a vyhledal si obhájce. „Dřimalovské Listy“, jimiž se cítil uraženým, poslal státnímu návladnictví, které skutečně shledalo v dopise naznačené přetčinu a zahájilo vyšetřování.

Škvor uslyšel už ve vinárně, co se podniká, ale nevěřil tomu. Pro možný případ hned v následujícím čísle odpovídal neznámému dopisovateli, že byl špatně informován a že zprávy „Z Dřimalova“ spočívaly na omylu.

Domníval se, že tím všechno napraveno a že už jako odvolal, ale kaplan si toho ani nevšiml.

„Teče mu do bot,“ poznamenal Chvalík, když tu redakční zprávu přečetl. „Však to byl list! Z takových jej viní skutků! Přímou zlodějem jej nazval —“

„Někdo redaktora tak napálil. Sám prý se zhrzil, když ten dopis vytištěný četl. Dal jej do tisku, aniž by zkoumal, co na něm pravdy. Jenom kdo ho tak podvedl? Škvor ho hledá, by ho postavil za svědka, ale list prý se v tiskárně ztratil —“

„Snad mu to páter Chudý odpustí,“ hádal kdosi.

„Nevím, nevím,“ pochyboval Chvalík. „Nač by si hledal právního zastupce a svědky, kteří mají dokázati, co „Dřimalovské Listy“ a jejich redaktor vyvádí.“

Jakmile měšťané slyše i o svědectví, hned se drželi stranou, aby neměli se soudy opletání. Jako se báli žalovati, tak nyní pouhé svědectví je uvádělo ve strach a do rozpaků.

Když ani odvolání v novinách nepomohlo, odhodlal se Sloupenský, který předvídal, co jej čeká, prositi kaplana za odpuštění. S těžkým srdcem se vypravil na děkanství. Za záminku si vzal, že dá na mši sv. za zemřelé rodiče. Na děkanství všechny velice překvapil. Tázał se po kaplanu Chudém a žádal

s ním o samotě mluvíti. Ten však právě byl v kanceláři, kde i druhý kaplan psal v matrikách.

„Milý pane,“ řekl kněz, „nemám žádných tajností a zde můžete směle mluvíti před mým spolubratrem.“

Redaktor vyslovil své přání.

„Tento týden vám posloužit nemohu, neboť zbývající tři dni jsou zadány,“ odpověděl Chudý, nahlédnuv do knihy, kde všichni tři intence zapisovali. „Jen pan děkan by vám mohl v sobotu posloužit. Račte se na něj v sousedním pokoji obrátiti.“

Chudý se obrátil ke stolu, domnívaje se, že rozmluva skončila.

„Velebný pane,“ ozval se redaktor. „v mém listě vám bylo ukrivděno.“

„Nejenom snad mne, ale i jiným lidem“ poznamenal kaplan.

„Byl jsem špatně zpraven, přímo podveden —“

„Jste redaktorem a vydavatelem, tedy za list zodpovědným“ pokrčil ramenem kněz.

„Nabízím se všechno odvolati.“

„Vůbec, co jste za půl druhého roku v „Dřímalo vských Listech“ psal a uveřejnil?“ usmál se kaplan.

Redaktor jakoby každou poznámku přeslyšchal, dodal: „Chci odvolati to, co jsem o vaší velebnosti posledně uveřejnil. Vlastně se to už stalo —“

„Milý pane, já vám nabízel soud lidu já jsem vás zval do veřejné schůze, ale nepřišel jste,“ řekl vážně kaplan. „Nechte nyní průchod zákonu a před porotou ukážeme zásady, za které bojujeme jakož i zbraně, jichž užíváme. Já couvnouti nesmím. Zastavíte li hned vydávání svého listu, který tak záhubně působí, snad by se dalo něco dělati. Přidržujte se toho, čemu jste vyučen a nechte své politiky, o niž nikdo zde nestojí, a která teprve před soudem se ukáže v pravé podobě. Redaktor „Volného Slova“ už jest objednán, aby všechno, co se bude vyjednávati, vydal na veřejnost.“

„Vy mne chcete zničiti!“ zvolal Sloupenský.

„Vás jako osobu, jako Ignáce Škvora, obchodníka a poctivě se živícího muže ne, ale jako Hynka Sloupenského, redaktora a šířitele radikalismu a socialismu, tupitele pokojných lidí.“

„Tedy nezastavíte porotní soud?“

„Nemohu.“

„Pak vězte, že i já si povolám referenta Chvastálka, který vás vylíčí v našich listech, že budete později litovati,“ vyhrožoval redaktor.

„Také já mám proti vám zbraně.“

„Užijte jich dle libosti,“ odvětil Chudý.

„A povedu proti vám svědky —“

„Kolik chcete.“

„No dobře,“ zvolal redaktor a zraky mu zasálal oheň hněvu. Mrzel se, že se pokořil nadarmo.

Beze slova opustil kancelář. bouchnuv dveřmi. V sousedním pokoji už se nezastavil, aby dal na mši sv. za zemřelé rodiče —

V městě neměli tušení, co se na děkanství stalo. Redaktor však myslii, že celé město ví o jeho pokoření a prosbě. Sam o tom začal v panském domě, ale teprv pozdě poznal, že chybil a na sebe své ponížení žaloval. Kasal se zle a tvrdil, že musí vyhráti. Porotci nepřisvědčí na jeho vinu. Co také způsobil? Nikoho neokradl, nezabil. A pro těch několik slov že by měl přijíti do žaláře? Nemožno.

„Kdo čest ubíjí, stejně se provinuje,“ odpovídali mu měšťané. „Někoho takové urážky více bolí, než jakékoliv zranění na těle.“

Redaktor doufal, že v poslední okamžik kaplan žalobu odvolá, že ze strachu, by se o něm ještě více nepsalo. dá se smířiti. Tak nad mnohými vítězil a mnohé tím způsobem oklamal. Jeho hrůzovláda ovládala město s okolím dlouhou dobu.

Chudý zatím sbíral pro svého obhájce materiál aby byl Škvor vylíčen v pravém světle. Svědci musili s pravdou ven. Také se vytasil s celou haldou „Dřímalo­vských Listů“, kde byly všechny urážky náboženství, Církve, obřadů a duchovních červeně zaškrtnuty. Sbíral a připravoval všechno dá­vo.

Při tom neustával rozšiřovati dobré knihy a noviny, zakládati spolky, kteréž by byly jako bašty proti všelikým nájezdům. Budil ducha vlasteneckého a katolického, a bylo by se mu s pomocí učitele Fanty a jiných mnohem více dařilo kdyby mu ne­vadil S.oupenský s „Dřímalo­vskými Listy“ a všim tím jednáním, z něhož chtěl míti levně vydělaný chléb.

Všechno se připravovalo k soudu.

Pražské noviny přinesly pořad prototních líčení a spor Karla Chudého s Ignácem Škvorem ustanoven na dva dni: pátek a sobotu. I ti, kteří nebyli voláni za svědky, chystali se do Prahy k přelíčení. Zajímalo je to, neboť žalující a obžalovaný byli muži opačných zásad a boj mezi nimi na druhý rok veden v Dřímalo­vě a okolí. Soud lidu má rozhodnouti. Neběželo zde jenom o dvě osoby, ale o dva systémy, dvě strany, o budoucnost celého kraje. Kdo zvítězí, ten se postaví na vrchol a potře protivníka se všemi zásadami, ten poboří dílo druhého a postaví jenom práci svou.

Ale kaplan ani v případě, že by nepokořil redaktora, nemínil odstoupiti. Snad by byl nucen změnití své místo, a e náhledů, cílů, zásad a prací by nikdy nezměnil.

X. Rozhodnuto.

V Dřímalo­vě bylo jako po bouři. Kde iaký byl šíp, všechno vystříleno; kde jaký blesk, všechno vypuštěno. Napjatost dostoupila nejvyššího stupně, tetiva trpělivosti praskla a následovalo veliké ochabnutí aspoň na nějakou dobu. —

Měšťané potkávajíce se na ulici, dívali se na sebe, jako by se ani dlouhou dobu neviděli. Kupec Šafránek zase rozmlouval stoje na prahu svého krámu se řezníkem Samkem; mládež se procházela po deváté po náměstí a nikdo ani neznamenal, že se tam někoho nedostává; ve vinárně zasedali měšťané, by porokovali o denních záležitostech. Všechno vcházelo do obvyklých mezi s menšími většími změnami.

Kontrolor se posléze rozhodl pro jednu listovního „gracii“ a stál o tu, která popisovala „Dřímalo­vské památky“, mladý perníkár si zamiloval Leon­tinu, která už nepokračovala u vylíčování strašidelných historií, ale připravovala se pro domácnost a pečení perníkových panáků, srdcí a koláčků. Otec si oddechl a Dřímalo­vské korso ztratilo pilného navštěvovatele.

Pošťák nevozil do města balíky domácích novin, však přece se mu neulehčilo. „Volné Slovo“ a jiné listy se mnohem více rozšířily.

Notář Houzvička by byl dostal konkurenta. Nic nepomáhalo hanění, nový doktor se zde chtěl usaditi, když tolik pšenice kvetla. Ale jakmile nastalo ticho, hned upustil od najatého bytu a otevřel kancelář jinde, kde se hodně parcelovalo, po volbách se sousedé žalovali a bylo jiné práce.

I tajemník Chmelíček se nápadně přebarvil, poněvadž jeho strannické počínání a společenství se Škvorem škodilo hospodářské záložně.

Městská rada s Čížkem v čele se zarazila, když nájemce panského hostince dával výpověď. Všechno se hrnulo ke „hvězdě“ a radnice pozbývala za neustálého hašterení a štvání návštěvníků. Musili hodně nájemci sleviti, aby zůstal a hostinec, zdroj příjmů města, neopouštěl.

Jenom na střelnici všechno zůstávalo při starém. Zde nikdo „Dřímalo­vských Listů“ ani jakýchkoliv noviu nečetl, ale každý si chtěl po týdenním zaměstnání odpočinouti a se poveseliti. Tady se nadále konaly procházky po úzkých chodnicích, pilo se pivo, přikusovaly se paprikové suchary a preclíky, hrála se bulka i kulečník, vzdychalo se u rybníka, stříleli do terče, naslou­chali místní hudbě a rozmanitě se vyraželi.

V neděli odpoledne na střelnici zasedli staří známí kolem kulatého stolu, zatím co paničky hovořily pod jasaný na lavičkách a mládež promenovala.

A bylo toho dne na střelnici plno. Hudba nehrála, desetníky se nevybíraly, příjemná panovala pohoda a právě bylo znamenité pivo. Tausig vypil dvě celé a jednu třetinku.

V čele stolu seděl jak obyčejně měšťanosta Čížek, pan děkan, doktor Vendulák, dále notář Houzvička, soused Macháň, učitel Fanta, tajemník Chmelíček, kupec Šafránek, adjunkt od soudu, řezník Chvalík a jiní. Pan sudí a berní se nedostavili. Také oba kaplani scházeli. Šámal se ucházel o faru na náboženské matici a měšťané mu nemohli odpustiti, že nečeká na děkanství v Dřímalově. Chudý byl u nemocného.

Někteří jenom tam přelétali nebo se chodili pouze napít jako kontrolor Karásek, který se vodil se slečnami listovního. Amálka byla posud prodavačkou v moučném skladě parního mlýna a líbil se jí činný ten život více než doma hádky se sestrami. Tekla se dávno vrátila z Volšic od tety, která se brzo uzdravila a nejmladší konala doma všechny i všední práce.

Nikdo nevěděl, že právě ony posílaly listy do „Dřímalovských Listů“ a redaktora tak skoupaly. Chtěly se mu pomstiti a nenadály se, že to tak dopadne. A pomstily se hrozně za sebe, za Čížkovu Kláru, Macháňovu Marii, Samkovu Kateřinu, Šafránkovu Alžbětu a jiné, neboť Sloupenský téměř všem slušným a zvláště bohatým dívkám v městě úklady stojil, psaní posílal, k dostaveníčkům vybízel a některou partii uloviti se snažil. Ale uměl to tak zaříditi, že jedna nevěděla o druhé a mnohá mu uvěřila. Náhoda nebo zvláštní úmysl nejdříve uvědomil o této praktice slečny listovního a ty se mu mstily, jak mohly a věděly.

Laura poslala onen dopis o kaplanu Chudém. Myslíla si, že to bude jenom žert, že Škvor bude nucen všechno slovo za slovem odvolati a způsobí to mnoho lekrace. Ale stalo se jinak. Trápilo ji to, však nemohla si pomoci. Za pisatelku listu se nepřihlásila. —

Ve střelnici nad stolem visel nový štít. Trefnou ránu toho roku učinil kaplan Chudý a byl králem. Teprve nedávno si tam dal nový štít s letopočtem. Sousedé a hosté si jej právě prohlíželi.

„Ten si tam měl dát vymalovat byret,“ mínil Samek, „nebo knihu šípem proraženou. To by bylo přece efektní.“

„A co vlastně tohle znamená?“ tázal se notář, nasazuje si cvikr.

„Dvě spjaté ruce vyznamenávají svornost, meč odvahu, hvězda cíl,“ vrtěl hlavou Chmelíček. „Nápis nám vysvětluje obraz. „Svorné“, to jsou ruce, „a mužně“, to jest nahý meč, „za dobrým cílem!“ Věru významné a na kaplana Chudého se velice dobře hodí.“

(Dokonč.)

Různé zprávy.

Paedagogika. Sepsal Josef Šauer z Augenburgu. — Vydáno „Děd. sv. Prokopa“. Cyrillo Meth. knihtiskárna. — Cena 2 zl. 30 kr. Strany 493. — V Praze 1897.

Rádná výchova je všecko. Což je platno veškeré horování pro zdárné žití, všecken ten boj literární a veškerá činnost dobrých spolků — nebude-li dobré výchovy. Je-li pravdou, že na dítě působí domov 80% a škola jen 20%, jak jsme se někde dočetli, bylo by vskutku

nejžádoucnějším, abychom v rodině začali konečně s opravou výchovy. Zajímavým byl výrok starého jednoho profesora na gymnasiu, jenž pravil ku starostlivé matce: „Jestli jste mu doma viru náležitě nevštípili, tady mu ji nedáme!“ Měl pravdu. Pěstuje-li se v rodině život nábožensky spořádaný, aby víra byla nejen v duši a srdci, ale pronikala takofka i kostmi a masem, nejsou jinoch i dívka rikdy v nebezpečí, že ji později ztratí

Vychovávání jest uměním, jež se nabývá jednak rodem, jednak zkušeností, učbou i cvičbou. Matky naše nečetly paedagogik a dobře nás vychovaly. Ale ne každá matka má tolik přirozeného nadání, aby řádně dítě vychovala. Mnozí hodní, zbožní a vzdělaní rodičové měli při své nejlepší vůli děti nezdárné. Nedostávalo se jim talentu vychovavacího. Člověk mnohý nedovede nic nakreslit, ale cvikem a ustavičným vtlokáním ve škole malířských praktik konečně nabude dosti slušné způsobilosti dělati si náčrtky. Tak je i s vychováváním. Sebranými zkušenostmi jiných učíme se a pronikáme konečně k onomu kouzlu, jež nám zabezpečuje zdárný dorost.

Takovou blahodějnou knihou je právě páně Šauerova „Paedagogika“. V ni na příkladech pečlivě vybraných nalezne každý, komu o výchovu běží — a to jsme všichni — vysvětlení toho, o čem poučuje nás sečtělý, zkušený a živou věrou prochnutý učitel a vůdce budoucích pěstitelek naší mládeže.

Kdo knihu tu přečte a dle ní se říditi bude ve výchově, jsme jisti, že vychová děti všestranně, souměrně, že udělá z nich lidi celé — užitečné sobě i jiným. Jest ovšem od vědění ku provádění daleko a člověk — slabý. Než nebeský Hospodář zajisté nahradí nedostatky naše, dađa dobrému semenu do srdcí malých zasetému vláhy i slunka zářevného, aby vzrostlo a vydalo ovoce, když často k Němu zraků svých zvedneme.

Povinnosti naší je knih dobrých si všimati; jsou to poklady. jsou to veliké, pracně nastřádané kapitály lidstva. Kniha o výchově však by měla u nás zaujmouti místo hned vedle bible a modlicí knihy. A kniha páně Šaurova toho místa zasluhuje. přístupna jsouc i méně sečtělým a neučeným, ale snaživým vychovatelům, jimž blaho svěřenců leží na srdci. Postarejme se o to, aby kniha ta do našich rodin se dostala.

Bude pak zajisté mnohým velikým a jimi i malým ku prospěchu trvalému, zajišťujíc blaho časné i věčné oběma.

—k.

* * *
Sacerdotium. * Básně Fr. B. Vaňka, ilustroval Antonín Runié. Básnických Obzorů kat. číslo V. Nový Jičín na Moravě 1897, cena 80 kr. Literární

podnik „Básnické Obzory kat“ začal s velkým hlukem, který pravidelně končívá u nás bezvýznamně. Zde však tomu není tak. Vyšlo číslo páté a hle, ono nestojí nikterak za dosud vyslyšmi. Zajímavo je, že všechny dosud vyšlé knihy obsahují prvotiny, kterými veskrz mladí a noví básníci ohlásili svůj vstup do literární veřejnosti ucelenými sbírkami. To je zajisté okolnost znamenitá. Mimo to dlužno i z toho se těšiti, že naše kat. básně, roztroušené po časopisech, neupadnou v zapomnutí. Škoda, že není podobného podniků i pro výborné články a stati rozmanitých našich časopisů. Jaký znamenitý arsenál apologetický a poučný měli bychom v periodických publikacích, v nichž by v celek sebrány a vydány byly tu rozmanité práce historické, tu zase sociální, tu jiné. Takto upadají v zapomnutí a nekonají ani desetinu toho dobra, jež by konaly sebrány v knize. Po dlouhá desetiletí byly by hledány, tvořice nejvydatnější oddíl našich, stále množících se knihoven kat. spolků. Ani o hmotném úspěchu nebylo by lze pochybovati, vždyť byly by to publikace přemnohým, kteří nemohou sledovati bohatou nynější kat. literaturu, úplně novými, všem pak vítanými. Jako časová bibliotéka některého časopisu mohla by myšlénka snadno býti uskutečněna. Vždyť nemáme ani roční bibliografie, kterou bylo by snadno vésti a která po několika letech byla by bohatým zdrojem a podnětem k pracím přehojným a důkladným. — Než vraťme se k uvedenému knize. Nejmladší naše spisovatelstvo, sdružené kolem Nového Života, dostalo jméno kat. Moderny. Bylo tím charakterisováno jako onen moderní směr literární, který kloní se co do formy a způsobu tvorby ku škole symbolistů a dekadentistů.

„Nový Život“ pěstuje tento směr vytrvale. „Básnické Obzory“ v prvních čtyřech číslech nenesly se touto cestou přísné školy. Číslo první nepadá tu na váhu; byloť jen snůškou básní od přemnohých spisovatelů. Číslo druhé, třetí a čtvrté byly plody veskrz individuální, neberoucí se žádnou nucenou školskou manýrou, nýbrž podávající typy jednotlivých básníků poesie, abychom tak řekli, všeobecné. Kniha Vaňkova za to má ráz moderní školy symbolistické,

kteří ilustrace nad to ještě zvyšují. Ličí myšlenky a city novosvěcence, nejprve v době přípravy, pak vyplnění. Ve formě veskrz brilantní, v nádherné formě umělecké, někde až na úkor jasné srozumitelnosti hledané, ale vždy stkvostné. v pointách překvapujících, v sálavých slokách lásky a mystického nadšení mluví básník o svých pochybách, bojích, úzkostech, sladkostech duše až omdlévající, tužbách, ideálech. Vše je tu řečeno jako v extasi, tak jak tomu u novosvěcence skutečně je. Veškerá horoucnost roznicené duše poprvé k oltáři vstupující zachycena je tu v úchvatných slokách. Palma pak patří bez odporu té volné básnické prose. Podobně modlivali se asi proroci a všichni oni, skrze něž mluvil Duch sv., všecky ty mystické duše, kterým dáno více světla než nám ostatním. Jsou to meditace nejkrásnějších obrazů básnických, jaké vymyslet může skutečně jen posvátné vzplanutí okamžiku, písně nejhlubšího citu, tajemné, mystické. Z ostatních básní dvě přinesla Naše Obrana. V knize k velikému prospěchu jsou malounko pozměněny. — Za to s ilustracemi nemůžeme se smířiti. Ať kdo soudí o „malování ne obrazů ale myšlének“ jak chce, technická a estetická dokonalost musí býti podkladem každého „malování“. Chorá fantastičnost nejsou myšlenky nebo jsou myšlenky blouznivce nikoliv umělce, karikatury svého druhu. Spojeny s výkladem působí snad mysticky, ale taková mystika byla by blouznivou chorobností a zavržení hodna. Katolická mystika je nejvznešenější harmonie duše a nikoliv fantasma flagellantů a jiných blouznivců. Každý sebe mystičtější, nebo spíše broznější a neforemnější obraz Kristův má býti uměleckou ukázkou Jeho božství, třeba budil krvavé slzy v duši. Obraz, který o Ném tanul v mysli mystiků, pohrouživších se do nejhroznější hloubky Jeho utrpení, byl zajisté vždy vznešený a božský, ladný a krásný. Jinak přes vší mystiku dostaneme hrubost naturalismu. Ilustrace Runiéovy jsou libůstkou, pro mnohé snad duchaplou, ale umění to není. My je považujeme za mystické karikatury, vznešených věcí náboženských nedůstojné. Viděli jsme jich tisíce v moskevském archeologickém museu, ostatně věhlasném, v církevním

oddělení ruských sekt, těch mužiků, kteří třeba ještě dnes za živa dávají se zahrabávati. Ten rozséváč Runiéův jako by z nich byl kopirováu. Ostatně pronášíme jen osobní své neodborné mínění, kterým schopnosti umělcové nikterak nemíníme krivditi. Od lidí své školy je zajisté velmi vážen. — Knihu vřele doporučujeme. Vždyť jest v ní lyra, která zvučela svými písněmi v duši každého z nás, která v ní nejjednou s touhou se ozve, snad i s bolem často. Blah ten, komu nebude zničti už cize!

* * *

Karel Havlíček. Napsal dr. Václav Řezníček, Modré knihovny č. 35 a 36. Cena 80 kr. Loni připadla stoletá památka tragické smrti Karla Havlíčka, kterážto příležitost dala podnět k jeho oslavě, jak ústní tak i literární. Skutečně cenného přinesla však málo. Řečníci spokojovali se tím, že užívali oslavy k agitaci, spisovatelé sledovali rovněž cíle jen necelé a strannické. Nejlepší při tom bylo, že nejvíce křiku dělali radikálové, které Havlíček tolik nenáviděl, kteří dle jeho přesvědčení českou věc nejvíce a nejčastěji poškodili, kteří stíhali slavného vlastence nejhoršími potupami a způsobili vlastně jeho utrpení. Knižka Řezníčkova ličí Havlíčka celého, tak jak byl a žil. Ličí jej podrobně, jak smýšlel a jednal jako mladík v kruhu rodinném, hlavně pak, jak si vedl v rozmanitých těch bězích politického a literárního našeho života. Toto pozadí, s kterým spisovatel odjinud dopodrobna je obeznámen a které ostatně obsaženo je v publicistické činnosti Havlíčkově, dává osobě jeho tolik plastičnosti, že čtenář vidi ji jako vytesánu, jako tragického hrdinu znamenitého románu, jakým vlastně Havlíček byl. Odtud také ten interes, s kterým čtenář sleduje vypravování spisovatelovo; začav nepřestane, až je u konce. A bolné rozechvění její tragický konec velikého muže v duši čtenářově vyvolá, dlouho ještě vířiti bude v mysli jeho. Ta smrt musí s nim usmířovati kde koho; jen hněv a vztek proti bídnému radikalismu českému zůstanou v prsou čtenářových. — Jako hlavní charakteristiku knihy, která zajímá především nás, lze nazvati následující. Dle Řezníčka je Havlíček věřící křesťan, který zvláště theoreticky

měl zásady náboženství hluboce vštípeny v duši, byl přítelem katolické církve a hlavně nižšího duchovenstva. Je to proto důležité, že bývá Havlíček užíván proti církvi Dovidáme se, kterak veškeré své mládí prožil Havlíček na borovské faře, nalézáje se pod vedením a péčí výborného duchovního, k němuž měl nejen neobmezenou důvěru, jak zvláště při jeho onemocnění bylo patrné (str. 8), ale kterému vždy zachoval nejněžnější vzpomínku. Dále přesvědčujeme se, že do semináře vstoupil spíše proti vůli nežli po přání rodičů, z přesvědčení a nejkrásnějšími ideály veden a že proti své vůli a nerad musil ho opustiti — vinou tehdejších seminářských poměrů josefinistických, pod nimiž i církev trpěla, a vinou známé vášně Havlíčkovy po štiplavých epigramech. Po celý život byl Havlíček ve spojení s duchovními, od nichž dokonce dostával i látku ku svým polemikám. Že vyloučení ze semináře zanechalo v něm trochu kyselosti a ochoty ku kritice, spisovatel přiznává. Havlíček čítal pilně v bibli, chtěl míti církev katolickou za hlavní zemskou (str. 175), kněze pak za vychovatele národa úplným sloučením stavu duchovního s učitelským, dále víme, že se modlil (na př. před první porotou) a zemřel jako křesťan. Jeho boj proti hierarchii a hradeckému biskupu vysvětluje spisovatel tehdejšími poměry, které však nelze klásti na vrub církvi nebo českému duchovenstvu vůbec, ale spíše vládnímu regimu. Zde Havlíček bez viny asi není, ovšem ale dlužno též uvážiti, že byl, byť zralým a neobyčejně vyspělým, přece jen mladým mužem a laikem, který nemůže míti v těchto otázkách zcela jasno. Mnoho též zavinilo utrpení Havlíčkovo a doba. Ale také sám velice si tím ubližoval a zbytečně. Přes to ctilo duchovenstvo Havlíčka velice. Zkušenost a věk byly by ho časem s církví velice sblížily, neboť celkový dojem, který o Havlíčkovi z knihy Řezníčkovy nabýváme, je dojem muže opravdivého, spravedlivého, takového, jaký zřídka kdy stojí v táboře protiklerikálním. — Co do politického smýšlení nebyl Havlíček ani liberál ani radikál dle moderního smyslu slova, naopak obé měl v ohavnosti, zvláště když stav se krutým osudem osobou politicky poznamenanou, zkusil, kterak největší liberálové a ra-

dikálové přechali před ním, aby se nekompromitovali. Jsi příliš liberální — bojím se, abys mi něco neukradl, to bylo smýšlení jeho o liberálovi. Havlíček sám byl ovšem radikál veliký, to jest muž, který své zralé a opravdivé přesvědčení nebál se říci. Takových radikálů jest si ale jen práti, neboť znamenají charakter. Havlíček byl charakter pevný, veliký, čistý, tak vzácný, že doba probuzení, pro vývin charakterů tak příznivá, má podobných málo. V moderní liberalismem změřené době nejsou snad ani možné. Dnes slovo radikál znamená planého boucharona, který v nezralém mozku vymýšlí přemrštěnosti, aby hráti si mohl na hypervlastence (str. 132.) To bylo Havlíčkovi ohavností. Vždyť i ton jeho článků byl tak klidný a věcný, že z každého poznáváme ihned zralého politika. Byl proti zneužití tisku a bouření skrze něj (str. 168.) Ale od přesvědčení jeho a vědomí práva nejhroznější pronásledování nedovedlo ho odvrátiti. Jak vážně a výstražně zněla jeho slova v době bouří. Spisovatel často zabíhá tu do poměrů všeobecných a ukazuje, jak málo učíme se z velkolepých svých dějin od mužů, kteří v pravdě jsou zrcadlem i pro dobu naši. Ó, jen čtěte a rozšiřujte podobné knihy. Znamenají více než tisíce našich zbědovaných národních slavností, umělých rozčarování vlasteneckých, než folianty řečí našich nynějších mužů veřejnosti. Knihy stkvostných meditací daly by se napsati při čtení krásné knihy Řezníčkovy.

Na uvedeném straně uvádí spisovatel slova H. o radikalismu, kterých nemůžeme necitovati. „Tak jako někteří spekulují o reakci, tak jsou také zrovna zas spekulanti na radikalism, kterým na ničem jiném nezáleží, než aby oni sami měli pověst nejradikálnějších lidí a kteří také raději svůj národ v šanc dají, než pověst svého radikalismu. Pravý vlastenec a přítel svobody směřuje ovšem vždy k jednomu cíli, stále a nezvratně setrvává při svém národě a při svobodě, ale poněvadž mu skutečně na svobodě a na prospěchu všeobecném více záleží, než na vlastní jalové slávě, vyhledává také vždy především jen prospěch všeobecný bez ohledu na to, jestli jej tak mnohý krátkozraký časem svým potupí.“ Řezníček k tomu dodává (134): „Kdo zná

a sleduje radikalism dnešních dnů u nás, ten každý seznává, že se naši nynější dočasní páni radikálové od radikálů r. 1848 vlastně ničím neliší, leda že jsou falešnější, nestydatější a osobně zisti a prospěcháři a větší ignoranti —“ Bravo! Jedno ve spise zaráží, poměr šlechty totiž, jak jej líčí Řezníček vzhledem k českému národu. To snad je přiosťeno. Vždyť šlechta byla tak státoprávní, Helfert líčí mnohé osoby z ní tak pěkně, mnozí ze šlechty měli veliké a významné účastenství na našem obrození. Že tak snadno nemohla se zřici poměrů, v kterých jako právních a stavovských vyrostla, ač dnes tyto sociální poměry kde kdo považuje za zbloudění rozumové a mravní, je přece tak pochopitelno. Tu tedy spisovatel asi stránil ze zájmu pro utrpení Havlíčkovo. Ústavu v roce 1848 pohřbil radikalismus občanský a přílišný liberalismus kroměřížských poslanců. Následky pro Havlíčka a českou věc vplynuly pak samy. — Že byl Havlíček státoprávní a nedal se tehdejší časovým proudem pouze jazykovým, žádajícím jen jazykovou rovuoprávnost a tudíž jisté rozdělení koruny na území české a německé, unést, každý rád uvěří, poznáv klidnou rozšafnost a bystrý hled prvního slavného publicisty českého. A nebylo to tehdaž tak snadné, neboť jazyková rovnoprávnost byla veliká věc (str. 174).

Havlíček byl též něžným manželem, který ale při lásce k rodině více cenil blaho národa, byl dobrým společníkem, nesmírně mnoho studoval a pracoval a dlouho na svou dráhu se připravoval, měl vždy pevnou naději ve šťastnou budoucnost národa českého, o němž byl přesvědčen, že má v sobě všechny podmínky rozkvětu a sily a že netřeba mu než uvědomění a práce, byl nepřekonatelné energie, muž veskrz čestný, dobrosrdečný, ideální. — Za vyličení jeho života a působení jsme dru. Řezníčkovi velice vděční, a to proto hlavně, že i my, které osud jeho rovněž jímá jako každého Čecha, nemusíme odsuzovati jej se stanoviska náboženského, ale že můžeme mu věnovati a chovati k němu vřelé sympatie, upřímné uznání a nadšenou chválu. Spis Řezníčkův sluší velice rozšiřovati jako spis

zvláště v naší době málkého radikalismu velice dobrý a účinný.

Museum. Časopis bohoslovců českoslov. R. XXXI, č. 5. Vedle četných básní je tu velká řada prací poučných. Přehlédneme-li celý ročník, podíváme se časovosti jeho obsahu. Je to zajisté stránka velice chvalitebná, neboť je důkazem, že se tu nepracuje nabo-dile dle toho, co kdo právě čte, že se tu studuje systematicky a s rozhledem. Mnohé články, jako o Zikmundovi a Husovi, sv. Vojtěchu, o škole o moderní vědě přírodní, o Velehradu a j., dotýkají se věci přímo aktualních. Ať je cena prací větší nebo menší, „Museum“ dělá bohoslovcům čest, ukazujíc, že pracují a že pracují s porozuměním a rozhledem. Toho nelze říci o každé jiné fakultě, daleko svobodnější v nakládání s časem, bohatší pomůckami a příznivěji postavené v každém ohledu. Zajímavé jsou též zprávy a rozhledy. Přejeme jim vždy dost nadšení a chuti. Je to simě dobré a zasluhuje podpory.

Návrat. Činohra ve třech jednáních. Napsal J. Flekáček. Je určena pro spolky křesťansko-socialní. Je obsahu socialního. Je pěkná, s ušlechtilou tendencí časovou. Vadou jsou, tušíme, dlouhé dialogy. Více úsečnosti bylo by tu třeba. Zvláště patetické a mravokárné tendence dlužno krátiti, mají býti více výsledkem. Pro ochotníky jsou obtíží těžce překonatelnou. Ale věříme, že kus dodělá se pěkného výsledku na jevišti.

Feuilletony. Napsal Žalomír Zpěvák. Spisovatel je znám z „Vychovatele“. Dávají nahlédnouti do vnitřnosti naší moderní školy, neboť píše je odborník dlouholetou zkušeností poučený. Experto credo Ruperto. Je v nich trochu žihadla, ale ovšem výborného. Doporučujeme. Na otevření očí je to dobrá masť a stojí jen 25 kr.

Pařížská kommuna od J. J. Holého (cena 30 kr) nesmí scházeti v žádném křesťansko-socialním spolku. Podobných brožur je třeba jako soli. Konají lepší práci než nevím co. Po ovocích poznáte ty ptáčky. Doporučujeme vřele.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

(Pokračování.)

V Basileji přijati byli Čechové stkvěle. Nejupřímnější srdečnost přinesena jim vstříc od legáta Juliana, který ani později, když demonstrativní a agitační vystupování českého poselstva vzbudilo mnoho hluku, nepřestal zahrnovati ho svou přízní. Čechové přibyli do Basileje v lednu 1433 zcela neočekávaně, tak že chystané jim stkvělé uvítání bylo zmařeno. Přes to byl příchod jejich sensační. Zvláště kališnický kněz Prokop byl předmětem zvědavosti, neboť i do Basileje došla o něm zpráva jak vodival stkvěle vojska, jak četná vypálil města, kolik tisíc lidí do záhuby přivedl, až pak svými řečmi, které tolik smíchu budily, hodně si škodil. Také legát projevil jim lítost, že pro neočekávaný příchod nemohl je uvítati, a nabízel jim nejsrdečnější a nejstkvělejší pohostinství. Krátce stkvěleji nemohli Čechové přijati býti. Je to zajisté zřejmý důkaz, že v církvi ještě nevyhynula paměť na slávu, velikost a pravověrnost Čech z doby Karlovy, že na Čechy pohlíženo jako na zbloudilé, že pořád doufáno, že budou i kající, že nebylo proti nim nijakého osobního nebo plemenného nepřátelství, že církev nechtěla žádných prospěchů hmotných aniž sledovala cíle nějak světské, ale že chtěla jedno jediné: „návrat zbloudilých dítek k otci“. Proto byla to i otcovská láska, jež je v Basileji do náručí přijímala. Kardinálové, biskupové, preláti, zvláště frančtí, předstihovali se přímo v projevech přízně a úcty k nim. Jak stkvělé bylo na př. hned další oslovení Čechů se strany arcib. Lyonského a zástupů stkvělých hodnostářů církevních. A přece Čechové nedovedli chovati se dle vzácného taktu hostitelů, ale po hospodách a jinde jali se konati bohoslužby, kázati, německou řečí sváděti lid, krátce jednali ne jako veliké a vážné poselstvo, ale jako pravá sekta, či lépe řečeno pravé sekty, neboť i v poselství bylo kališnických sekt velice mnoho. Snad sám vlastenecký Prokop tak činil. A na svém jednání setrvali s urputností v pravdě sektářskou. Je to směšné a charakteristické pro onu dobu a pro okolnost, jak u mnohých Čechů, nyní ovšem osvětově dávno už klesajících, husitism se zažral. Nedomnívali se jinak, než že oni jsou církvi boží a jich úkol „obrátití sněm a všecky ná-

rody“ na kališnictví. Na prosby a naléhání, aby upustili od takového jednání, které jen bouře, rozpory a štvání vzbudí, odpověděli odmítavě; vlastenečtí sirotci ani od německého kázání upustiti nechtěli. Na štěstí nimbus netrval dlouho. Husitské bohoslužby svou chladnou surovostí brzy přestaly lid vábiti. Ač takto schlazení, nepřestávali činiti největších pretensí.

Rokycana jako duchovní vůdce a neuvzdělanější a nejobratnější člen poselstva, který často sršel vtípem a pádnými a sarkastickými poznámkami, vedl hlavní slovo. On to byl, který na líbeznou a stkvělou uvítací řeč Juliana poprvé odpověděl. Už tu bylo viděti rozdíl řečí, způsobů a jednání. Tu mluvil oprávec, karatel církve, agitátor, horlitel, při tom však opatrný, hbitý, kluzký. Zdá se, jakoby všecka ta přízeň Rokycanu a jeho poselstvo spíše utvrzovala ve smělosti a odhodlanosti. Dne 16. ledna mluvil na konec Rokycana o nutnosti přijímání pod obojí. Ač vedl si slovně klidně, užíval sektářské metody, která nadsazuje, aby zavřela ústa protivníkům. Tak vyzval všecky, aby jmenovali jen jediného otce, který před sněmem konstantským byl nazval přijímání pod obojí kacírstvím. Zde je ta finessa neupřímnosti a nepravdy. Vždyť ani dnes přijímání pod obojí nenazývá nikdo heretickým. Pouze víra, že obojího přijímání k pravému svátostnému přijímání je třeba, je bludná. Vždyť i dnes přijímají kněží pod obojí. Způsob přijímání pod obojí nebo pod jednou bylo — když víra zůstala netknuta — věcí pouze církevní discipliny. Ale o rozražení jednoty církevní se tu jednalo a o tom, má-li několika údům býti dáno právo, aby terrorisovali hlavu, vládli celé církvi. Církev kázala z důležitých příčin přijímat pod jednou, členům církve bylo tedy poslechnouti. Neposlechli-li, sami vylučovali se, pokud od příslušné církevní auktority nedostali schválení své odchýlné discipliny, z jednoty církevní, ani ne tak rozdílností obřadu při přijímání, ale revolucionářskou neposlušností k řádné auktoritě.

Rokycana nevedl si tedy otevřeně a upřímně. O to tu nešlo, jak on thesei položil. Každý z účastníků věděl z církevních dějin, že byly doby, kdy přijímání pod obojí sv. Stolicí vůbec bylo nařízeno, doby, kdy zase nařízeno přijímání pod jednou. Přes to Rokycana pozorně byl slyšen, kdežto Prokop Veliký utřil si trochu smíchu. Když pak Mikuláš z Pelhřimova mluvil slovem neurvalým, urážejícím a sprostým, vytýkal mu to Rokycana. Svoboda slova byla tak veliká, že i Mikuláš z Pelhřimova mohl domluvit. Ale krutá slova již již bouřila krev, u katolíků budíce nelibost a pohrdání, u husitů rozpružující vášně. Vidno to z toho, že přicházely na sněm ustavičné stížnosti na české poselstvo. Ať byly pravdivy čili nic, zdá se býti jistým, že husité zanesli svůj hrubý radikalism i do Basileje. Sněm a Julian vše to snášeli, jen prosili, aby se podobné skutky nedovolovaly. Rokycana hájil poselstvo, ztracoval ony skutky a prokazoval ochotu trestati je. Tu mluvil zchytralý diplomat. Ani jinak nemohl, vždyť přívětivostí byl zahrnut. To vyznal též opět veřejně 28. ledna, v níž opět ona chytrácká sofistika zřejmě vystoupila. Privil, že prý si přeje jednoty, že chce opravit, je-li v člancích něco proti víře — ovšem když jim to dokázáno bude. To jsou ta zadní dvířka všech sektářů.

Že nejednal Rokycana upřímně, vidno jasně z následujícího. Julian se jich ptal, drží-li také ještě jiné články rozdílné mimo čtyři Pražské. Otcové viděli na své oči a slyšeli na své uši, že tu byl odsouzený bludař Wíklef nazýván evangelickým učitelem, že tu byl chválen Hus a jiní. Tato otázka.

byla nejen oprávněna, ale i nutna, byla dána okolnostmi. A byla nad míru pravdiva. jak vidno z toho, co následovalo: nedali po delší poradě odpovědi žádné. Proč?

Palacký nevěděl si rady, jak to vysvětliti a obhájeti, napsal tedy, že to byl od sněmu pokus rozdvojití Čechy. Ne rozdvojití, vždyť tím sněm od cíle svého by se byl jen vzdálil, ale chtěl míti pravdu, jasno a upřímnost. Rokycana hájil a žádal čtyři pražské články tak, jakoby v nich bylo obsaženo vše, čeho poselstvo si žádá, co Čechové věří, co vyžadují za podmínku přivtělení se k církvi obecné. A na otázku, je-li to skutečně vše — neměl odpovědi, mlčel, vymlouval se, žádal otázky písemně a j. Cítil, že nemluví celou pravdu. Viděl, že nejen v Čechách, ale i v samém poselstvu jsou členové, kteří stokrátě šli dále než ony artikule. Byl v pasti své a svého poselstva neupřímnosti — i mlčel, neboť lháti zajisté nechtěl a nemohl, ježto by se byl našel protest ve vlastním jeho táboře. Potom ovšem rozčilenost se stupňovala. Někteří z poselstva zaujímali při tom následující stanovisko, pro husitism v Čechách velmi charakteristické: Když poslové nepřislušně si vedli, měl to sněm snášeti, neboť měli prý zaručenou svobodu slova; když podobnou měrou bylo jim odpláceno, bylo to porušení dané jim svobody; to znamená, že právo svobody žádali jen pro sebe. Tak ovšem nedělá se smíření. Nedůtklivost jejich byla veliká, pochopitelná z části jich míněním, že vlastně přišli na sněm „k pravé církvi všecky přivéstí“ a zaujímali vůči sněmu stanovisko jakési povýšenosti nad ním. Dne 28. února bylo na Rokycanu doléháno, aby byl upřímným a odpověděl konečně, jak smýšlejí Čechové o ostatních člancích mimo ony čtyři artikule pražské. Tu pak, když takto zřejmě vyzván, nucen byl k nějaké odpovědi, řekl za souhlasu poselstva svého, že oni nemohou nic jiného činiti, k ničemu jinému nemajíce práva, nežli srovnati, t. j. vymoci ony artikule. O dalším bude lze teprve jednati, až dosáhnou čtyř artikulů. Toto vyznání bylo důležitější, nežli všecky hádky, neboť ukazovalo, na čí straně je úskok a neupřímnost. Stále se dokládal, že Čechové jsou členy církve obecné, a poselstvo rozhořčovalo se každou narážkou, která by o tom pochybovala, ale za člena sněmu, který přec celou církev representoval, on a jeho soudruzi žádným způsobem považován býti nechtěl. Je tu zřejmý odpor. Buď považovali se poslové skutečně za údy církve obecné, pak měli se sněmem tvořiti věcnou jednotu anebo měli otevřeně říci, že mluví a jednají jako zvláštní církev s Církví. že se považují za stranu mimo obecnou církev. Ani pod podmínkou, že bude jim dáno právoplatné a zaručené povolení k přijímání pod obojí, za členy sněmu, v němž Církev byla representována, vstoupiti nechtěli a nevstoupili.

Poselstvo bývá omlouváno, že vtělivši se ve sněm, bylo by nuceno přijati usnesení většiny sněmovní. To není omluva, to je spíše přiznání, jaká neupřímnost byla na jeho straně. Je přece očividno, že horování jejich o tom, že jsou a chtí býti údy obecné církve, nebylo pravdivo, neboť úd církve musí přece podrobiti se sněmu a jeho usnesení. Tak se děje na každém sněmě. Svými řečmi mohli působiti na všechny přítomné a silou svých důvodů přiváděti je ku svému mínění, aby dle jich vůle hlasovali, ale hlasoval-li jednou platně sněm, bylo se menšinám vždy podrobiti. Nepodrobením vylučoval se každý člen pak sám z jednoty. Poselstvo to vědělo a uznávalo, přece však k sněmu jako representantu církve přistoupiti nechtělo. To byla falešná, ne-

důsledná hra. Kdyby i poselstvo bylo přišlo jen za účelem, aby vymohlo si privileje, mohlo si je právem vymáhati jen jako člen sněmu a ne jinak. Všecky jiné kroky byly nesmyslné prostě dle zákona logiky a dle pojmu o obecné církvi. Proto ukázalo se brzy, že jednání bude marné. Všechnu vinu nelze ovšem klásti jen na vrub poselstvu; mělo určené meze jednání od sněmu a bylo mu za správnost svého jednání ve vykázaných mu mezích zodpovědno.

Jako Rokycana řeči zahájil, nejpilněji do nich zasahoval, tak je také 13. dubna ukončil. Řeč jeho byla plná zdvořilosti a omluv, ale zároveň plna narážek na zkaženost církve, narážela na prvotní církev a p. Mluvil tu přes všechnu zdvořilost chytrák, který mentoroval, aby měl zdání pravdy. O artikulích mimo ony čtyři žádal za odložení jich, až tyto budou smlouveny. Prokop ještě jednou si omočil a důkladně otcům vycinkal, veda si jako nějaký od Boha poslaný prorok. Přítomní mlčeli, ale Prokop potom sám se omluvil, patrně donucen posly, že mluvil jen jménem svým a žádal za prominutí drsnosti své. Přes to bylo rozloučení nad míru srdečné díky otcovské lásce sněmovníků a srdečné výmluvnosti Rokycanově. S toužou okázalostí, s kterou poselstvo přišlo, se i navrátilo.

V červnu pak násiedovalo další smlouvání Čechů v Praze se zvláštním poselstvím sněmu. Požadavek poselstva, aby Čechovéúčastnili se sněmu basilejského jako veškeré křesťanstvo, odmítnut opět, ač tento požadavek byl spravedlivý a jediné správný. Že zde mluvil opět Rokycana, rozumí se samo sebou, ale i Prokop byl při kuráži, neboť zde nemusil se báti tolik smíchu ani činiti si násilí zdvořilosti. Brzy pozorovali poslové, jak bylo od sněmu moudré, že tázali se mimo čtyři artikule i na jiné články, jichž bylo 28; viděli jasně, že ani o oněch čtyřech nesmyslejí všichni stejně. Žádali tedy formulí psanou a věcný k ní výklad. Tím rozklad byl hotov. Sirotcí a Táboři bouřili hrozně proti té, kterou dali mistři pražští, nazývajíce ji zradou. Když Rokycana 21. června dával smysl jejich, zdál se poselstvu sněmovnímu přijatelný, ale napsán, nebyl to už více týž. Nemohlo ani jinak býti. vždyť každý smýšlel jinak. V řeči dalo se to zahaliti, dala se nastrčiti jakás takás jednota, ale formulemi napsanými nebylo lze klamati. Rokycana musil se státi obětí této neupřímnosti a tohoto zastírání pravé statečnosti. Hraje na obě strany, minil to snad dobře, ale to je osud všech nemožných kompromisů, že nevedou k cíli. Měl se přidati rozhodně na stranu, která by byla vedla k sloučení. Jestliže někdo, jen on byl by býval s to, sjednocení přivésti k cíli bez oněch hrozných bojů, jež následovaly. Vždyť valnou část šlechty měl na své straně, která s ním uznávala nesmírná dobrodiní, jež ze smíru s církví by vzešla. Pevné vystupování bylo by zničilo ono otroctví, o němž referoval Palomar, a dle něhož panovalo několik vojenských vůdců, kteří míru nechtějí. Jeden z nich byl Prokop, který v Basileji dovolával se s Rokycanou prvotních dob křesťanstva, nyní, když poslanci se jich dovolávali, činil si z nich sprosté žerty. Úsilím šlechticů a Rokycany konečně čtyři články přivedeny k cíli. Ale co z toho povstalo? Fanatikové husitští je nepřijali, katolíky k nim nutili, přišly vzpoury, ač věc skončila krvavým bojem Čechů proti Čechům u Lipan. Než o dalších osudech jindy.

Pozorujeme li činnost a povahu Rokycanovu z této doby, nemůžeme mu ovšem nevzdati chválu jisté umírněnosti a jisté snahy po sjednocení

v rámci uznání článků mírných či pravých kališníků. Poněvadž musil hájiti jednak své články, což byla úloha těžká, neboť neměl pod sebou půdy téměř žádné, musil simulovati vůči basilejskému sněmu nejochotnější smířlivost, co se týče jeho osoby snad pravdivou, ale co se týče husitů a kališníků falešnou. Vůči těmto musil zase povolovati a vésti si více po husitsku, v duchu zvláštní české sekty a méně v duchu obecné církve. Tak byl roz-poltěn, pořáde v nesnážích musil utíkat se k úskokům, nemožným kompromisům a p. To není ale jednání velikého muže s rozhodným a dalekým roz-hledem, neboť ten by nemožnost postavení svého a církve své musil poznati, ani to není jednání pevného, otevřeného charakteru, který pro pravdu a dobro vzdá se třeba popularity a ctižádosti, ani konečně ideál vlastence, který ne-hoví falešným a směšným bůžkům prchavého národního šovinismu. To je jednání nadaného a znamenilými dary obdařeného snaživce. —k.

Z V e l e h r a d u.

(Pokračování.)

Katolická církev a národní církev. Dva pojmy, které přemnozí nijak nedovedou si sloučiti, hlavně ovšem proto, že ku svým cílům mají rozporu mezi oběma pojmy zapotřebí. Zámyslně dávají každému jiný smysl, pojem katolicismu tak rozšiřující, aby pojem národnostní neměl v něm místa, pojem národní církve opět tak súzující a tendenčně zbarvující, že se vyjímá jako ideál a zosobnění idee národnostní. Jsou však i tací, kteří, ač není jim neznám pravdivý pojem církve, přece mluví o znárodnění církve ve smyslu, který sotva dá se srovnati se skutečností, jsa více jen jakýmsi ideálním romantismem. Je nebezpečný a škodlivý z mnohých příčin. Přivádí k nerozhodnosti a nejasnosti v době, kdy právě myšlenka tak zvaného znárodnění církve jest otázkou dne, budí rozpor, odvrací od hlavního cíle, sesiluje národnostní sektářství.

Mluvíce právě o Velehradě, který v sobě obsahuje pojem nejen úzké církve národní, ale i širší pojem, máme-li se tak vyjádřiti, celého kmenu, totiž slovanského, a ještě širší pojem církve katolické, máme příležitost, o otázce tak zvaných národních církví slovo promluvíti.

Jsou tací, kteří prostě užiti chtějí církve jako jednoho z činitelů nationalismu. O těch totiž, kteří vůbec vyhledávají rozporů jen proto, aby měli důvod k agitacím proti víře a církvi, nemluvíme. Ale zdá se skoro, že valná část liberálů tak činí. V boji proti víře a církvi je jim každý důvod dobrý, kterého mohou užiti; o církev, totiž o prospěch její jim běží asi tak málo, jako o blaho národnostní. Jich dílo je prostě destruktivní, ničící. Ovšem, ale je to fariseism, poněvadž horují o nationalní církvi nebo bojují proti domnělé nationalnosti církve, ač spíše jde jim o zničení její než o její znationalisování. Nezvratný důkaz podávají o tom liberálové oněch zemí, o nichž se nám stále tvrdí, že nationalní církve mají. Nejsou ani se svou církvi nationalní spokojeni a bojují proti ní skoro tak jako u nás, ba opovrhují jí více, nežli liberálové katoličtí. Děje se tak i na Rusi, kde církev, díky jen politickým pomě-

rům země, nalézají se v nimbu velikosti, slávy a mocného lesku, více pak v Bulharsku a Srbsku, nejvíce pak v Rumunsku. Třeba jen trochu čisti církevní časopisy oněch zemí, abychom se o tom přesvědčili. Jestliže boj není vždy tak důsledný a silný. leží důvody jinde, leží v okolnosti, že vnitřní síla a tudíž i odpor oněch církví není veliký, že dávají se využítkovati pro zájmy stran, že politická moc nebo zevní nationalnost neb jiné poměry staví je v příznivější postavení.

Důvod znationalisování církve, který uvádějí přemnozí z našich liberálů, není tedy než neupřímnou zbraní, která proto jedině je vítána, poněvadž v době sektářství nationalního zdá se míti ostří velmi zraňující. Jim jde o církev jen potud, že si přejí jí ublížiti. Důslednější liberálové, hlavně z tábora protestantského, kteří protestantismus ztrativši se v úplném filosofování a v destruktivním individualismu považují za daleko bezpečnější a jistější potření pozitivní víry a úplnější zničení církve jediné a katolické, proti znationalisování církve vystupují zcela otevřeně. Obávají se, že by církev katolická, učinivši nationalismu jisté ústupky v obřadnictví, v lidu ještě více se snad zakořenila a že by jim tak odňat byl mocný důvod proti ní. Tito liberálové jsou zajisté důslednější a možná i prozíravější, ač i oni neupřímně zatajují zpravidla své poslední cíle.

O těchto liberálech nechceme se šířiti. Jich řemeslo prohlédá snad dnes už kde kdo, zrovna tak, jak patrný jest jejich švindl s Husem a českobratřstvem, jež obě vynášejí, učením obou ani dost málo se neřídíce. Vybírají z nich jen hněv proti církvi, běhou z nich jediné důvod ke štvanicím. Nás více musí zajímati ti, kteří, ač snad i jim blaho víry a církve je lhostejno, ve znationalisování církve katolické vidí platné sesílení národnosti. Jim běží v první řadě o národnost, kterou sesílití by chtěli znationalisováním církve.

Proti takovému jednání a smýšlení musíme ovšem protestovati. Musíme protestovati proti němu z ohledu náboženského, ba nemůžeme ho schvalovati ani z příčiny národní.

Co se týče důvodu náboženského, musíme těmto pánům vůbec upírati právo, aby podobné požadavky činili. Církev jako zřízení Boží na zemi má zcela určitý cíl — spásu člověka. Kdo toho neuznává, nemá práva něco jiného na ní žádati. On může na členech, na jednotlivcích žádati, aby konali své národní povinnosti jako jiní vlastenečtí údové národa, ale více nic. Církev jako společnost vymyká se úplně jich kritice, neboť má cíl čistě duchovní. Tento svůj cíl musí církev sledovati u každého, nechť je národnosti jakékoliv. Tento její cíl zakládá se na poslání božském, nejvyšším Kdo v ni nevěří, pro toho prostě neexistuje, pro toho existují leda jen její členové jako údové té národnosti, k níž i on patří. Dle cíle svého je církev jediné duchovním sdružením, které s národností nemá nic společného, a to je nevěrci zcela cizí, lhostejné, čistě soukromé. V tomto smyslu je církev ústavem pro spasení duše každého jednotlivce, ať je národnosti jakékoliv. To platí nejen o církvi katolické, ale o každé církvi, která je si vědoma svého nadpřirozeného poslání. Takový liberál nás poučuje, že církev nemá býti a není královstvím z tohoto světa. Tím samým pozbývá práva, žádati na ní něčeho, co je z tohoto světa. Církev pak nemá ani jediného důvodu, který by ji donucoval, aby jeho nationalním útokům a přáním hověla. Jsme vyrovnáni, může mu říci. Neexistuj pro tebe, nemáš tedy práva, něčeho na mně požadovati. Když tedy

Liberálové činí církvi výtky jako na př. ve Francii, kde církev považována je za věc čistě soukromou, kladou jí nationalní a jiné veřejné povinnosti, jednají bezprávně, ovšem i nespravedlivě. Přímou hrozbou je když němečtí starokatolíci, kteří ve Vídni právě konali svůj sjezd, chtějí poslati Čechům provolání ke zřízení nationalně české církve. Kdo má břicho, musí se tu věru za ně popadat. Ale pro nás okolnost ta je důkazem, že starokatolíčtí liberálové i svého vlastního vyznání užívají — ovšem k vlastní potupě a hanbě — za prostředek proti katolické církvi. Je tu opět patrné, že liberál a nevěrec, ať je na světě čímkoli, vždy je hlavně proti kat. církvi. Všecka vyznání jsou mu, jak ukazuje farizejsky a lživě, sympatičtější než ona. Výklad je patrný. Jen církev kat. má vniternou sílu, jen ona má své bytí sama ze sebe, jsouc úplně samostatnou, neodvislou, se životem svým, zcela zvláštním a přičítá si a má skutečně zaslíbení, že brány pekelné jí nepřemohou. Všecka ostatní vyznání jsou nesamostatna, opírajíce se o frakce domácí, které v nich vládou, nebo o vládní většinu, nemají samostatného vnitřního života samy ze sebe, proto nic neznamenají. Jsou třtinou, která potácí se s proudy časovými. Protestantismus dokonce kapituluje před tak zvanou vědou kritickou — opouští Písmo, které za jediný zdroj své víry vyhlášoval a k němuž nevážnost vytýkal kdysi nám katolíkům! Jak podivně tu hraje osud!

„Národní Listy“ slibovaly, s jakýmsi gustem, který budil zvědavost, referáty o starokatolickém sjezdu vídeňském. Konaly ovšem jen svou lokalskou službu nemocnému despotu východu. Pak ale referáty vypadly bledě. Bože můj, němečtí nationalové radí Čechům, aby si založili národní Církev! Není to k zbláznění? Rusové, jak známo z našich dřívějších článků, hrají dost podivnou úlohu se starokatolicismem. S německými starokatolíky byli by už dávno pevněji navázali, ale nemohli. Bojí se o své (bývalé?) sympatie Čechů, že severočeské starokatolictví je protirakouské, vyvolané mimo odpadlíky kněžími, kteří sloužili více za nemotorný nástroj, liberály, fabrikanty etc. z říše německé, že je to sektářství nízko stojící, které pošpiňuje a snižuje toho, kdo se s ním zabývá. Kdyby se tak chtěla utvořit česká starokatolická družina, hej, to by byl na Rusi vítězný pokřik, to by bylo objímání, to by bylo prohlášení, že to je církev pravá, národní, slovanská. Se špatně pověstnými starokatolíky ze severních německých Čech to nejde. Tedy aspoň provolání k Čechům prostřednictvím prof. Bendla. Bravo vdp. Janyševě, bravo Kirjejevě! To se povedlo. Ale aby tak kat. kněží a hodnostáři církevní zajeli si na Rus, nedíme agitovat proti pravoslavné církvi, ale dejme tomu jen na nějaký sjezd katolíkův. Za den byli by všichni na Sibíři. Není to ostatně ani možné, poněvadž nějaký sjezd — nedíme protipravoslavný — ale jen katolický byl by na Rusi vlastizradou a je prostě nemožný, cizí kat. kněz přes hranice nesmí. Naše kat. církev ale agitace cizí, ano agitace té nejnesnášlivější sekty a církve trpí a snáší. Kde je nesnášlivost, kde až upřílišněná snášlivost, opovrhování světskými prostředky k moci a spoléhání se jedině na Boha? Tak se kat. církev nikdy nesnížila, aby zahazovala svou víru a církev za nationalní štvánice.

Porovnejte to vídeňské shromáždění starokatolické, nedím se sněmem církevním, ale třeba se shromážděním apoštolátu na Velehradě. Tam sešli se zástupcové sekty z různých zemí; přítomností zástupců veliké církve ruské a řecké, s níž starokatolíci se sjednocují, mělo shromáždění na venek a z da-

leka jakoby ráz jednoty národů v jednom ovčinci. Ve skutečnosti nebylo tu jednoty žádné. Nebylo hlavy. Ano, nebylo ani zástupce nějaké hlavy. Hromada lidí a ještě větší hromada nohsledů. Jednoty v ničem. Hromada pisku není ani ovčinec ani budova. Snad by nám někdo řekl že tu byl hlavou Kristus! Což může být Kristus rozdělen, tázal se až s udivením apoštol. Kde je Kristus, tam je i láska, víra a zbožnost. Na Vídeňském sjezdě spojoval účastníky jedině a hlavně odpor proti církvi kat. Co by je spojovalo, kdyby církev nebylo? Rozpadli by se. O víře umlouvají, smlouvají a hádají se účastníci starokatolických sjezdů jako židé o sukno. Sledují, nadsazují a p. Kdo rozhoduje o poslední instanci? Nikdo. Není tu auktority. A takový konglomerát mínění, frakcí, národů má být církev, která chce být všeobecnou a zároveň nationalní? Směšné! Pro bláznů. Kde nespojuje ani vnitřní duch, ani stejnost vyznání, ani zevní forma, kde sjednocuje zevní odpor k druhé nějaké věci, tam není pojmu jedné kat. církve. Z Ruska tam nebyla vůbec církev jako církev zastoupena, neboť takové na Rusi není, nýbrž zastupovali ji jacísi polo-vládní orgánové.

I prosté velehradské shromáždění musí činiti lepší dojem. Každému trůní jaksi hlava církve sv. Otec, jeden duch víry, jedno učení, jedny ideály, jedno nebe veliké a slavné spojuje tu členy všech národů a církví. Jen laici a prostí kněží bez auktority, a přece jeden duch, úchvatná sjednocenost, nevyslovitelně dojemné bratrství, žádné hádání, žádná pochybnost o víře. Jakoby Kristus nebo apoštol mluvil z každého. Kde kdo musil říci, to je církev. Musil říci: Vidím zde různé kroje, různé národy, různé obřady a zvyky, slyším desatery řeči a zpěvy, ale vše je tu provanuto něčím, co je jedno jedině, pevné, nezvratné, báječně silné. To je církev obecná, jediná.

Proti všem těm, kteří neuznávajíce pravého pojmu církve jako jedné všeobecné církve Kristovy, která v lásce a jednotě má slučovati národy všecky, nastrkují domnělou nationalnost svých společností církevních za agitační prostředek a důvod proti nám, musíme tedy co nejrozhodněji protestovati. Neuznáváte církev v pravém smyslu, nemáte práva ku kritice její: Nestojíte na půdě pozitivní víry, vaše církve jsou libovolné společnosti jako jiné spolky časové, nemůžete je porovnávat s církví katolickou. Liberálům pak díme: Užívati výtky nenationalismu církvi, která nemá nationalism za účel, je klam a faleš.

Mluvíli jsme dosud se stanoviska více duchovního. Nyní pohleďme na věc též se stránky národní. Církev skládá se přece z lidí; ač má účely duchovní, působí v lidech, patřících k jisté společnosti, národnosti určitého jazyka. Je patrné, že v zevním svém ústrojí nemůže ani církev nemíti jistých znaků nationalních. Výtky v té věci jsme nuceni slyšeti a respektovati. Kdo uznává správný pojem církve, jak ji Kristus založil, jako Božské zřízení ku spáse duší, a při tom shledává, že onen moment duchovní a všeobecné nationalní je na úkor té stránky druhé, zdravé nationalnosti jednotlivců a národů, kdo, stoje na půdě pozitivní víry ku prospěchu svého národa přál by si, aby ono působení v lidech, patřících k jisté národnosti, mělo zevní, prohloubený a všemožný charakter nationalní, s tím možno mluvit. Náhledy a výtky takové uznáváme, jeho poučení rádi přijímáme. A tu jsme vlastně teprve u toho, co i katolíci nazývají „nationalní církví“.

Tedy „nacionalní, národní církev“. Uvažujme trochu o tomto pojmu. Nemluví se tu o „vlastenecké“ církvi, nýbrž o církvi „národní“. Smýšletí vlastenecky a vlastenecky jednatí jest něco jiného, než nacionalně jednatí. Obé nemusí ani spojeno býti. Lid, který žije celým oním životem národním, který mu je vlastní, je nacionalní. Tento způsob života, zvláštní dialekt jazykový, kroje, svátky, zvyky a vůbec charakteristické známky lidu tvoří nacionalní jeho život. My, kteří z tohoto národního života jsme se emancipovali, přestali jsme býti nacionalní, jsme pouze vlastenečtí. Onen lid může jednatí proti prospěchu vlasti a vlastního kmene, ale zůstává přece nacionalním; my přes všechno vlastnění a hraní si na přásky, chodské svatby a p. nejsme nacionalni.

Navykli jsme si dávno onen způsob kosmopolitického a všady stejného života, který liberalismus u nás zavedl. Ani nejvlastenečtější naše rodiny nežijí jinak, nežli kterakoliv buržoastická rodina na světě. Tu a tam některý šlechtic pěstuje svůj nationalism jako dávné tradice rodinné. To platí prý dosud ještě o Polácích. Národnost našich liberálů a buržoasů, ano městského obyvatelstva vůbec poznává se už jen řečí, která také, pokud není lidovým dialektem, přijímá do sebe prvky ze všeobecné vzdělanosti evropské. U lidu, který žije svým nacionalním životem, i kdyby byl němý, poznává se jeho nacionalita právě ze způsobu jeho života. Celý jeho rodinný život, jeho domy, zvyky, vše je zvláštní, určité, charakteristické. Emancipovaný člověk, jeho dům, život, krátce vše jde jednou a touže cestou u nás jako jinde. Hlavně to platí o kosmopolitismu liberálních.

Jaká tedy má býti církev? Nacionalní nebo vlastenecká? Nacionalnost odnáší se především k věci, vlastenectví k osobám. Mluví-li se o národní církvi, myslí se na nacionalnost. Vlasteneckými mohou přec býti jen osoby, k církvi patřící. Dlužno říci, že o vlastenectví kleru, o něž tu hlavně běží, není pochybnosti. Je ostatně záležitostí čistě osobní. Církev jako společnost účastněna je tu jen potud, pokud k vlasteneckému působení svého kleru a svých členů chová se buď lhostejně, nebo přátelsky, nebo nepřátelsky. Církev zavrhuje ono vlastenectví barbarské, které přičí se pojmu spravedlnosti, bratrské lásky a vůbec ušlechtilému křesťanskému humanismu. Veškerou činnost svých údů, směřující ku blahu národa, schvaluje a jí přeje. Jednají-li některé osoby proti vlastenectví, nemá na tom podílu. Vinu mají tu buď politické okolnosti, kterých sama neřídí, nýbrž naopak pod kterými trpí, nebo osobní přesvědčení jednotlivců, na které nevykonává vlivu, nebo jiné zevní, místní a časové poměry. Sama svým učením káže větší lásku ku svým, chce blaho zemí a národů, učí lásce k rodné půdě — a to i na základě Písma, pěstuje národní jazyk, kterým kázala a modlila se a p. s lidem, když už veškerý život v Čechách byl německý, v národě vidí širší rodinu a vstěpuje mu vše, co pojí i rodinu. O vlastenectví církve se tedy vlastně nejedná při požadavku „národní církve“, nýbrž jedná se tu o pojem nationalismu. Může býti církev kat. nacionalní, a jak? Jsou nacionalními církve ruská, bulharská, řecká a vůbec všechny ty, které osvojily si, a kterým též se uděluje titul nacionalních církví?

Slyšme nejprve některé náhledy, jaké jsou prý ty církve národní. Nedávno psaly „N. L.“, které s národním církevnictvím programově horují, takto o církvi srbské.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Posléze jeví se v jeho soustavě nepravdivý mysticismus; neboť rozum lidský jest sám sebou temný, nemoha vniknouti do tajemstev Božích, není-li sluncem slova Božího ozářen; pakli však jest ozářen, překoná všecku temnotu a patří přímo ve tvář pravdy nejvyšší, kterážto pravda pak sebe sama ve člověku nazírá, tak že nenalézá člověk Boha, ale Bůh nalézá sebe ve člověku. Z toho patrnó, že soustava Skota Erigena netoliko jest nepravdiva, ale také samými protiklady, kontradikcemi bubří. K jeho soustavě pantheistické odvolávaly se pantheistické sekty středního věku. Vším tedy právem byla jeho soustava od Církve katolické v XI. a XIII. století zavržena.

Chvály však zasluhují Heiricus, Remigius a Jepa theologové a filosofové IX. století, kteří směru Skota Erigena byli prosti, stáli při Aristotelovi a Boethiovi a křesťansky smýšleli.

3. V X. a XI. století pěstovali křesťanští theologové a filosofové podle Aristotela, Boethia a Porfyria dialektiku, kterou pokládali za nezbytnou podmínku studií theologických. Než mnozí, ku př. Berengar jí přeceňovali domnívajíce se, že mohou jí odpověděti na nejdůležitější otázky theologie křesťanské, jí tajemstva křesťanská vykládati a srozumitelnými učiniti; učení Církve katolické nemělo u nich té váhy, jaké filosofická dialektika. Proti nim se postavili jiní, ku př. Fulbert, Petrus Damiani, Othlo, Lanfrank, opát Vilém, kteří dialektiku nepokládali za vladařku, ale za služebnici pravdy křesťanské. Také mnich Gerbert, později papež Silvestr, neobyčejný znatel theologie, filosofie, matematiky a astronomie, divem učenosti nazývaný, chvalitebně spojoval theologii s filosofií.

4. Rozpravy dialektické nutily jednati o obecních (universalia). Tu se utvořily dva názory protivné: nominalismus a přemrštěný realismus. Hlavní té doby zástupcem nominalismu jest Roscellinus, kanovník Kompediinský, jenž pokládal obecné pojmy za pouhá jména obecná, kterými se vyjadřují jisté tlumy věcí, jsa celý pohřízen do smyslného a do obrazů obrazivosti, tak že nerozeznával od představy smyslné to, co jest od ní odtaženo a umem uvažováno. Nominalismus svedl Roscellina k bludnému názoru o trojbožství, který byl od sněmu církevního zavržen a od Roscellina odvolán. Vedle tohoto nominalismu vznikl nominalismus mírnější, conceptualismus, jenž sice také odmítal objektivnou věcnost obecnin, jako nominalismus, avšak obecnost přisuzoval pojmům (conceptus), kterými pojímáme jisté tlumy věcí pro jejich podobnost a které pak vyjadřujeme obecnými jmény. Konceptualismus připisuje se buď Abaelardovi anebo Roscellinovi Suessionskému. Proti nominalismu hájil Vilém Kampellenský realismu přemrštěného, an učil: Každý pojem obecný jest v každém z jedinců, kteří pojmem jsou zahrnuti, celou jeho podstatou, tak že podstatou neliší se mezi sebou jedinci téhož druhu, ale toliko svými případy; obecninám přísluší věcnost objektivná jako obecným, každý pojem trvá jako obecný jak subjektivně, tak objektivně; rozdily druhové, jimiž rod se stává druhem, jsou případy rodu a tvoří druh podstatně.

Nominalismus s konceptualismem a realismus přemrštěný našly odpůrce zvláště sv. Tomáše Akv., jenž hájil realismu mírného.

5. Sv. Anselmus Kantuarský, otec scholastiky,razil v 11. stol. cestu samostatné spekulaci, a stanovil zásady, podle kterých se mají články víry spekulativně pojednávat, aby spekulace se nestala rozumářskou: 1. Od víry vychází a k víře opět se vrací všeliké badání a spekulování theologické. 2. Mezi filosofií a theologií není sporu, ona jest této podřízena. Sám také podle těchto zásad ve filosofii a theologii bádá. Ve filosofii se řídí platonismem a lne k sv. Augustinovi. Se zdarem bojoval proti nominalismu, ale neznaje Aristotelova názoru o všeobecninách neubráníl se úplně realismu přemrštěného, jehož důsledkem jest ontologický důkaz jsoucnosti Boží, od učenců souvěkých a potomních, též od sv. Tomáše Akv. neplatným pro nás prohlášený.

Než svatý Anselm podává též důkazy ze zkušenosti o jsoucnosti Boží. O bytnosti Boží filosojuje správně; na tom základě badali scholastikové dále. Také o tajemstvích křesťanských, skoro o všech, ale ne soustavně, spekuloval chvalitebně; jeho spekulace zaujala téměř všechny články víry a pobádala jiné učence k další práci. Sláva tedy sv. Anselma jest trvalá i při ne zcela pravdivém názoru o realismu.

6. Petr Abaelard, učenec XII. století, nadaný, ale pyšný, dialektik hašteřivý, odporoval realismu přemrštěnému, ale neprojevil určité, jakého jest mínění o obecninách, tak že jej někteří pokládají za konceptualistu, jakéhosi nominalistu, jiní za umírněného realistu. Vzdáliv se od směru sv. Anselma, stal se v bohovědě rozumářem, zkoumaje obsah zjevení Božího proto, aby mohl uvěřiti, nečině přesného rozdílu mezi pravdami přirozenými a nadpřirozenými, stíraje s tajemstev ráz tajemnosti, nadpřirozenosti. Tvrdil, že svět od Boha nutně stvořený jest naprosto nejlepší. Křesťanská morálka jest modifikací přirozené; smýšlení jednajícího u Abaelarda tak jest upřílišeno, že objektivnost zákona mravního hyne. Zlo tak jest nutno, že Bůh jemu nemůže brániti, že je musí připustiti. Jeho názory bludné zavrženy byly na sněmě Suessionském a Senonském.

7. Gilbert Porretanský, filosof a theolog XII století, správně soudil, že zákony o poznání přirozeném platné neplatí přímo o poznání theologickém nadpřirozeném, že o člancích víry nadpřirozených v theologii pojednaných, chápavost rozumu přesahujících, platí jiné zákony, o přirozených rozdílné, ač jim ne odporují. Jakého byl mínění o obecninách, nelze s jistotou říci, poněvadž se vyjadřuje kolísavě a nedůsledně; uvážíme-li však jeho bludy theologické, byl nakloněn přemrštěnému realismu. Nemýšlel správně o bytnosti, podstatě, ostavku (subsistence), údobě (forma) podstatné a jedinci. Rozdíl mezi Bohem a Božstvím, jenž jest čistě logický, pokládal, byť i ne za věčný, tož přece za objektivný, jaký jest mezi věcí a její údobou, tak že říci nemohl: Bůh jest Svě vlastní Božství. Trojice Boží se Gilbertovi proměnila ve čtveřici poněvadž činil věčný rozdíl mezi bytností Boží a třemi osobami Božími. Jeho bludy zavrženy byly na sněmě Remežském.

8. Ještě více zbloudil Amalricus de Bena (Chartres). Přílnuv k pantheismu Skota Erigeny učil: Skrze ideje, jež jsou tvořeny a tvoří, vycházejí věci z Boha jsouce mnohými a různými; Bůh je také cílem všech věcí, proto všechny věci

se opět vrací v Boha a tvoří v Něm jednu bytost nerozdělenou, jakou byly, dříve, než z Boha vyšly; všecko jest jedno a toto jedno jest Bůh, Jenž jest bytnost všech věcí; v lásce přestává člověk býti tvorem, spojuje se s Bohem v jedno, a od Boha jest pohlcen v Jeho bytnosti. Ještě dále pokročil David z Dinantu, jeho žák, jenž klade tři prvoté: pro tělesa hmotu prvou, pro duše ducha, pro podstaty od hmoty oddělené Boha, kteréžto prvoté nejsou mezi sebou rozdílny; Bůh jest prý hmotou prvou, jednotným podkladem všech věcí, tělesných i duchových. K těmto bludům je svedla filosofie arabská, jež v druhé polovici XII. století v Evropě západní se počala šířiti. Bludy obou, učitele a žáka, byly na sněmech zavrženy a jejich spisy čísti bylo zakázáno.

9. Sv. Bernard, opat v Clairveaux ve XII. století byl bedlivý strážce pravé filosofie a theologie a jejich shody a spolu zakladatel křesťanské mystiky středověké, jež vědecky zkoumala asketický a kontemplativný život, tajemné nazírání věci Božských, za zvláštní a neobyčejnou milost Boží považované, a jež nezanedbávala pravé spekulace mystického nádechu jí udílející. Tuto mystiku pravou, v duchu Církve katolické pěstovanou, dále vzdělali Hugo od sv. Viktora, jenž kromě toho napsal první soustavu spekulativné dogmatiky, a Richard od sv. Viktora.

10. Ve XII. století vyskytují se theologické sbírky, Libri sententiarum, ve kterých dogmatika soustavně a vědecky se pojednává. Zvláštní pozornosti zasluhují tři filosofové a theologové, kteří důstojný přechod činí k rozkvětu scholastiky, druhé době: Petrus Lombardus, Alanus ab Insulis, Joannes Saresberiensis; Petrus články víry a jejich důsledky, vědecky sestavené, dotvrzuje Písmem sv., vážností sv. Otců a důkazy z rozumu víry náležitě šetřícími; důvody proti článkům víry uváděné vyvrací a výroky sv. Otců, jež se zdají odporovati článkům víry, vykládá, aby dokázal, že není sporu. Alanus hájí víru proti Mohamedánům, Židům a kacířům důvody rozumovými, jež víru nepodvracejí, jimž člověk rozumný sotva může odporovati; napsal tedy spíše apologii než dogmatiku. Joannes kárá ony theology, kteří dialektikou pravdy tajemné chtějí dokázati nehledíce k vážnosti sv. Otců a k názorům opovržlivým dospívající; zavrhuje marné hašteření školské a žádá, aby filosofie vycházela z lásky ku pravdě, k Bohu a opět k lásce vedia, k životu ctnostnému, bohabojnému.

Na základě těchto soustavných sbírek theologických (Libri sententiarum), ve kterých se patřičně theologie spojovala s filosofií, dále bádali theologové a filosofové doby následující, když pozvali celou filosofii Aristotelovu.

Druhá doba křesťanské filosofie středověké:

Její výkvět.

Výkvět křesťanské filosofie středověké způsoben byl nejen universitami, ale také známostí veškerých spisů Aristotelových.

Nejprve poznali scholastikové Aristotela skrze Araby a Židy; brzy však potom přišel řecký text do západní Evropy, který byl jazykem latinským přeložen. Tak byla veškerá filosofie Aristotelova do škol křesťanských přijata na počátku XIII. století. Jako podkladem učení theologického bylo dílo Petra Lombarda, tak opět byly spisy Aristotelovy podkladem učení filosofického; z té příčiny vznikly jak výklady (commentarii) díla Lombardova, tak výklady spisů Aristotelových.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Politická situace. Úpadek vzdělanosti. Pouť. † Borový. Mělnická záložna. Centralismus ve škole.*)

Protesty, tábory lidu, resoluce, sjezdy a p. utuchají, ale vzbouřený terrorismus německý trvá dále. Přece však nastalo jakési utišení. Ku konci měsíce sejde se opět říšská rada, kam boj bude přenesen. Jaké nastanou poměry, není jisto. Vyjednávání vlády se stranami pravice není úplně známo, snad není ani jasné a upřímné. Polovičitost na všechny strany byla vždy charakteristickou známkou vládního konservatismu. To liberalové jednali a jednají zcela jinak. Možná že budeme míti pevnou vládní stranu, možná, že se to vše rozbije a říšská rada stane se ve svém nynějším postavení nemožnou. Badení má prý úplnou důvěru panovníkovu. Vydržel-li by ještě jeden podobný rámus, jaký následoval po jazykových nařízeních, jest ovšem otázka. Neprátele říše, peněžní baroni mají ohromný vliv, a ti jdou s destruktivním živlem německým. Národní otázka, která by vládě a nejvyšším místům měla při vlastizrádných agitacích valné části německého národa otvírati oči před hrozcím nebezpečím, spíše, jak se zdá, pro dlouholeté sny o rakouském státě jako německé a byrokratické říši, přivádí je k tomu, aby oči přimhuřovaly. Jisto je, že se něco státi musí, poněvadž přítomný stav je neudržitelný. Bud autonomistická většina, která federalistickou ideu Rakouska, národní rovnoprávnost, uznání státoprávních práv vezme za svůj cíl, k němuž otevřeně se přihlásí a za kterým půjde, anebo většina se rozbije a s ní i parlament. Pro nás Čechy tento poslední radikální konec byl by vlastně to nejlepší, vedl by nás nejdříve k cíli. Němci chtějí prý pokračovati v obstrukci. Pravice chystá se s vládou ostříhati pro tento případ parlamentární svobody a práva. To bývá vždy ten následek, jenže pak bývá těžko, ztracené svobody dobytí zpět. Kdo pohlédl se v dějinách, poučil se, že doba poddanství, absolutismu, přísných zákonů censurních a pod. následovala vždy po dobách zneužívání svobody a práv, po

revolucích, po upřílišněných snahách proti auktoritě. Následek je, že revoluce a zneužívání práv přestanou, ale zákony zůstávají. A vyžadovalo to vždy veliké práce, aby konečně byly odstraněny. Mnohé zostřené disciplinární zákony církve vyšly ze zavládnuvších nepořádků a zůstaly. Feudalismus český byl uvalen na svobodný druhdy národ pro zla, která zavinily husitské války, zničivší všechny pořádky lidu. Zákon byl snad na okamžik lékem dobrým, ale zůstal a stal se zbrání a prostředkem egoismu bohatších. Vina klade se feudalům, ale vlastními vinníky byli původci a vůdci válek. Absolutismus po velké revoluci byl nutný na zavedení lidských pořádků, aby lidé jako divá zvíř přestali se požíratí. Pořádky zavedeny, ale absolutism zůstal. Vinu nemá Napoleon, on v tom národu prospěl, ale ti jsou viní, kdo hanebným zneužíváním svobody a práv lidu ničili všecken řád. U nás po roce 1848 zplodil absolutism ne Schwarzenberg, Windischgrätz, Bach a ostatní, ale radikalistické zneužití svobody a porušení socialního pořádku přivodilo jej. Přišlo-li i nyní ostříhání práv ústavních, vinu ponese radikální obstrukčníci. Celé toto poslední huťi barbarských vášní, zvíření nízkého nacionalismu, ta smutná pravda, že národové, samostatné korporace a ústavy, ano i jednotlivci nedovedou si vážiti práv druhých, ale že mezi námi vzmohl se jakýsi boj o život silnějších proti slabším, pyšný egoism nationalní, šovinistická přepjatost a domýšlivost jsou důkazem, že pokleslo nejen křesťanské vědomí, ale snížena je ve společnosti i úroveň vzdělanosti. Také moderní škola je tím vinna, neboť vede dítky hned z mládí k přečeňování sebe nationalní šovinism pěstuje jako nejvyšší ideál životní, staví na slabých základech. Nedávno četli jsme o velikém úbytku studujících na gymnasiích. To není zjev jen nahodilý, nýbrž má svůj socialní důvod. Gymnasium jest dnes téměř jediným humanitním našim ústavem. Gymnasium jediné nepřipravuje přímo a bezprostředně pro praktický život, ale pěstuje idealism života, všeobecné vzdělání, humanitní stránku člověka.

Vše hrne se na reálky a měšťanské školy, které jsou v první řadě praktickými průpravkami pro odborné školy, ty akademie a jiné ústavy, které nejsou než theoretickými řemeslnými dílnami. Dnes už jsou dost zle pověstny v ohledě mravním, humanitním a ideálním. Ač nestojí daleko na úrovni vyššího gymnasia, dávají si přec titul akademii a naplňují vědomím vyššího ústavu. Odtud tolik pyšné polovzdělanosti, odtud nedostatek humanismu a idealismu. Vše chce rychle dospěti k zaopatření a k praktickému životu. Reálky výborně k tomu připravují. Právě vzdělání, hluboké vzdělání a výchova srdci musí zplakati. Oceňujeme ovšem cele důležitost praktického vzdělávání pro život, pro úspěšný boj za národní povznesení blahobytu tolik důležitou, ale přes to nemůžeme nelitovati, kterak zájem pro všeobecné, humanitní a ideální vzdělání hyne. Kulturní stránka národa vezme z toho jistě škodu, neboť tento proud je materialistický a sobecký. Naše národnostní, sociální a parlamentární poměry jsou zrcadlem a snad i následkem celého tohoto proudu, který vzniká do všech proudů lidových. Klasickým způsobem dal mu v ohledu politickém výraz dr. Hallwich, zamítaje nabízený mu mandát. Právil prý, „že nabídnutí přijati nemůže vzhledem k tomu, že nyní poslanecký mandát česko-německý nevyžaduje ovládnutí duševních zbraní na potírání jazykových nařízení všemi zákonnými prostředky, nýbrž hlavně velké tělesné síly a fyzických výkonů, ku kterýmž se dr. Hallwich cítí příliš slabým.“ Tím jest míněna obstrukce Němců na říšské radě, kteráž je opět programem našich Němců, ale charakterisuje stav naší společnosti. Vždyť N. L. dodaly k tomu: „V našem veřejném životě dospěly věci skutečně již tak daleko, že se hledají poslanci-siláci. Tělesnou silu, vyšší miru vydatnosti plic a vytrvalosti svalů musí mít muž, kterýž odvážit se chce, věnovati se veřejným zájmům“

A jiné listy dodaly: „Věc má pro budoucnost stránku nebezpečnou. Do nedávna vyhledávali se pro říšské a zemské mandáty mužové velkého vzdělání, ideálního snažení a uhlazených obcovacích forem, ale mužové takovéto kvalifikace začínají se mandátům vyhýbat a voličstvo samo dává namnoze

přednost lidem, kteří dovedou silně řvát a pěstmi se ohánět. Avšak, aby se nám rozumělo: nebezpečí, že poklesne kulturní úroveň zástupců lidu hrozí všem stranám, ježto hrozí nebezpečí obecného zvlčení parlamentarismu.“ . . .

Toto klesnutí vzdělanosti jeví se v nadprodukcii polovzdělaného proletariátu a jeho boje proti křesťanské osvětě. To, co tito lidé provádějí, není než holý barbarism. Tu není veden boj už jen proti církvi jako věroučné instituci, takých bojů bylo vždy, ale proti zásadám křesťanského humanismu, proti kulturní a mravní stránce křesťanského učení. Druhdy žili lidé téměř bez zákonů, dnes bez policie lidé by se sežrali navzájem. Mimo moc policie a kriminálu nemá už nad nimi téměř už nic nějaké moci. Holá legalita, bodáky chráněná, jest jediným zřídlem práva. To znamená veliké poklesnutí kulturní stránky ve společnosti přes všecku formelní virtuositu, které umění a vědy dostoupily. Když nedávno navštívili jsme s několika sty účastníků posvátný Tetín a opravovaný Karlštejn, kterážto obě místa, surovou rukou kdysi ničená, opět ku cti povstávají, cítili jsme silu oné veliké mravní a náboženské moci, která na jednom místě dala nám mučenicí a svěťici, na druhém panovníka, který při vši své moci v bázni boží a pobožnosti nalézal onen oživující pramen života, který káže spravedlnost, lásku k pravdě a ctnosti, oddanost k vlasti, touhu po konání dobra a nejvyšším snažení ideálním. Jak veliké musily býti tyto doby v ohledě osvětovém a kulturním přes všecku primitivnost vzdělanosti a formelní nedostatečnost umění. Co tu vykonáno jediné velikostí ducha, rozpjetím sil mravních a kulturních.

Dne 31. srpna zemřel dr. Borový, kanovník u sv. Víta, jeden z nejvynikajících mužů národa. V našem životě národním, církevním a vědeckém znamenal velmi mnoho. Kdyby jiné práce nebyly ho odloudily od znamenitých prací literárních, dnes byl by jedním z těch málo vyvolených, kteří patří k malounkému kroužku nejlepších. Ale i tak vykonal práci tolik, že vždy bude patřiti k okrasám církve a národa. — Na Mělnice padla záložna. Povídá se, že pasiva půjdou do milionu. To už je kolikátá. Náboženství patří i do záložny,

napsaly „K. Listy“ při této příležitosti velmi trefně. Ale úpadky ty jsou i charakteristickou známkou našeho života veřejného, který je prohnitý na všech stranách. Rozmáhající se polovzdělanost a plané boucharonství zaslepují nás tak, že i hmotně hyneme. Pomalu důvěra v poctivost, nezištnost a opravdivou práci vystěhuji se z nás, jako šmahem se stěhují z mariánského království! — Nedávno zaznamenaly „Kat. Listy“: Sotva se začalo e rozesiláním návrhu stanov katol. spolku českého učitelstva, již vytykalo se katol. učitelům, že chtějí zavádět do školství centralisaci, ač pouhé spojení učitelů katolických z více zemí by ještě žádnou centralisaci nebylo. V resoluci katol. učitelstva v Hradci Králové prohlášeno: „My nejsme fedrovateli centralismu.“ Za to ale v Kutné Hoře mohli liberální pánové, kteří podobné podezření vyslovili o učitelích katolických, slyšeti volání: „Jsme centralisté!“ z vlastních řad od učitelů pokrokářů. Opětný to doklad, že „kdo v té peci sedá, jiného tam hledá.“ Snad listy liberální věc tu umlčují, ale „Český List“ v čís. 32. píše, že věc ta „neměla být nejširší veřejnosti zatajena!“ Věc ta sběhla se dle zmíněného časopisu v neděli při řeči dra. Pacáka o banketě, když prohlásil, že česká delegace nebudě pro to „aby škola dána byla v područí klerikalismu“, ale že chce „v svobodném království Českém — svobodnou školu!“ V upřímná tato slova vpadlo hulákání pokrokářů: „To by byla pěkná autonomie! My chceme upravení školy v celé říši. Jsme centralisté!“ Výslovně uvádějí se jménem jako centralisté pokrokáři Černý z Nového Bydžova a Šustr. To jest „útok pokrokářských učitelů na starý program národa českého.“ „V svéprávnosti vidí národ český svou spásu.“ „A dnes pokrokoví učitelé odmítají toto heslo, volají po centralisaci.“ Zaznamenáváme prostě. Také charakteristická známka moderní vzdělanosti.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Mezinárodní kongres na ochranu dělnictva v Curychu. — Co mají pěstovati dnes rolníci na místě cukrovky. — Zahájení říšské rady.)*

Sílu a moc organizace naučili jsme se znáti zvláště v dobách našich. Hesla

tohoto chopily se zvláště různé strany socialní a užívají ho jako účinného prostředku k dosažení toužených cílů. Čím jest organizace, viděti bylo také na mezinárodním sjezdě na ochranu dělnictva v Curychu. Dr. Decurtius (předák švýcarských katolických sociologů) uváděl že mezinárodní zákonodárství není nic nového (patrně měl zde řečník na mysli právo mezinárodní v technickém smyslu slova s jeho „papírovými“ artikulemi) a že všude a ve všem, kde společnost to d o o p r a v d y c h t ě l a, ku provedení mezinárodního zákonodárství v tom neb onom oboru prostředky nalezla. Ano, to je právě ten háček! Kde tomu společnosti do opravdy chtěla! Mezi jednotlivými požadavky na kongresu projednávanými patřily mnohé k odvěkým již požadavkům a právům lidstva (ku př. zákaz nedělní práce a práce dětí, omezení práce žen a nedospělých, péče o dělníka v době, kdy jest ku práci neschopen atd) a přece jest daleká dosud cesta, než společnost pozná, že by ve vlastním zájmu ochraně dělnictva a pracujících vůbec chtiti měla. Pro dělné třídy a tím celé národy jest životní otázkou, aby dalšímu marnění dělnické a lidové síly bylo zabráněno, řekl president hned v zahajovací řeči. V té příčině je postavení společnosti dosud neustálené. Ku konci let osmdesátých zdálo se, že strach před pověstnými bataillony dělnickými pohne společnost resp. vlády, aby nejbolestnější pocíťované vady společenského pořádku odstranily. Leč náběh ten přestal brzy a strach před dělnickou otázkou dosud nepřiměl ku př. parlament náš, aby zavedl klid nedělní tak, jak je jinde i v oborech, ve kterých by se to u nás zdálo nemožným, nebo aby zavedl pojišťování invalidní a p. Ať bylo hovořeno na kongresu o klidu nedělním nebo zákazu práce dětí, omezení práce nedospělých a žen, pak práce noční a v závodech zdraví škodných, vždy bylo viděti, jak vzdor vši různosti národní, politické a náboženské zástupci všech zemí byli srozuměni v principech, ale jak toto vespolečné srozumění rozbíjí se o netečnost společnosti a tříd „vládnoucích“. Zdali prostředky a cesty, pomoci jichž ochranné zákonodárství má se prováděti, jako agitace, stálý a čilý vzájemný

styk a zvláště mezinárodní úřad na ochranu dělnictva (v Bruselu nebo Curychu), tedy vůbec organisace, stačí, jsme zvědaví, že však touto cestou beze všech revolucí a velkých převratných skoků mnoho z nynějšího společenského řádu změněno bude, toho dostatečnou zárukou je podivuhodná třídni jednomyšlnost účastníků kongresu, kde katolíci a křesťanští socialisté rozuměli si dobře se sociálními demokraty a anti-semity. Cukrovarnictví se u nás, v Německu a Francii právě daří velmi špatně. Krise cukerní, již několika lety se vlekoucí, zanechává za sebou zlověstné stopy, z nichž úpadky cukrovarů, kdysi našich zlatých dolů, patří ještě k menším, poněvadž cukrovary vystřídány jsou zase v poslední době moderními měšťanskými pivovary. Horší jsou rozpaky rolníků, čím teď oset plochu kdysi cukrovce určenou a čím ztrátu vzniklou zase nahraditi. Že by se pro řepaře vrátily ty krásné doby minulého rozkvětu a výnosnosti cukrovky, nelze vzdor tomu, že letos tušíme, v červenci u nás uzavřen byl kartel rakousko-uherských surovarů a raffinerií, doufati a nutno přemýšleti při rozmáhající se mimo to spotřebě sacharinu, cukerinu a jiných náhražek cukru na trvající náhradu cukrovky. Domlouvá se našim rolníkům, aby se oddali soustavnějšímu odchovávání dobytka. Než, ani tomu nedaří se tak valně, jako bývalo kdysi, a kdo v té věci pravdu zajištěnou seznati chceš, přečti si příslušnou stať ve vydané zprávě obchodní a živnostenské komory v Praze za rok 1896. V poslední době navrhuji rolníkům s několika stran jako medicínu povznesení ovocnářství. Nedá se popřítí, že jsou dnes podmínky soustavného pěstování ovoce o mnoho příznivější než dříve, když ceny všech plodin stále klesají (letošní zvýšené ceny obilí nemohou se přece dosud bráti za měřítko), kdežto cena ovoce je zvláště v posledních několika letech stále vyšší a vyšší. Bylo to letos v zimě málo

křiku, když se k nám a snad do Evropy vůbec dovážela v ohromných množstvích jablka až z Ameriky? Tu se mnohý chytil za hlavu, jak to možno, aby k nám, do Čech, do země, z níž se dováželo ještě před nedávnem mnoho pověstného, výtečného ovoce (třeba ne tak po většině pro oko krásných jablek jako tyrolských) do Saska, Berlína a Hamburku, ba až do Ruska, Švédska i Egypta. To je ovoce in natura. Co máme dále říci o průmyslu ovocném, jenž se v cizině kol do kola, kde jsou poněkud vhodné podmínky k tomu, vzrůstá a jehož různé výrobky v podobě zavařenin, marmelád, likérů a vinného octa u nás nacházejí hojně odbytu. Budiž zde poctivě uznáno, že země i stát v poslední době snaží se, aby v tomto směru aspoň dobrou vůli prokázaly, poněvadž v obojím rozpočtu každoročně povolená částka jest jen almužnou. Opravdové a účinné povznesení ovocnářství u nás proto očekávati možno jen od nás samých, od vlastní naší pile a potu. Nejde to již jinak; dnes musí umět každý počítati a kalkulovati. U nás jsme však na to, bohužel, v mnohých ještě směrech nezralí, zvykli jsouce ještě snad z dob úplné politické poroby a roboty čekati na obvyklý pokyn a pomoc s hůry . . .

Videňáci prý se už těší na „hec“, jehož se jim dostane počínaje dnem 23. t. m. To prý bude ve Vidni posvěcení, při němž se o kratochvilnou zábavu postarají světoznámí političtí „panáčové“ pan rytíř Schönerer, principál různých komedií již v dobách dávno minulých, pak veliký politik a dovedný cukrář Iro, a konečně třetí z kolegia, pan také redaktor a Bohem nadaný řečník ze soudních síní, Wolf. Pokud se Videňákům jedná o zábavu, přejeme jim jí. My zase dychtívi jsme zvědětí, jak skončí v tomto zasedání tahačka o procenta rakousko-uherského vyrovnání a co asi pp. Videňáci a Němci vůbec této „zábavě“ řeknou. Situace se přiostruje.

Obsah „Obrany“ :

K zamýšlené oslavě Rokycanově. — k. (Pokračování.) — Z Velehradu. — s. (Pokračování.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugene Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy.

Předplatné budí zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

Badeniův duell.

Ministerský předseda vyzval poslance Wolfa na souboj, v němž byl dosti vážně raněn na ruce. Poslanec Wolf zvolal prý na něho „ty polský lumpe“. Sněmovna pak nedala hraběti Badeniovi nijakého zadostučinění. Věc stala se při divoké vřavě, i není divu, že ušla pozornosti sněmovny, která ostatně dle našich zvyků nemá práva vyloučiti poslance ze sněmovny. Urážky z úst německých výtržníků jen jen se sypaly, kdo by tedy byl mohl všecku tu moderní parlamentární vzdělanost sledovati. Badeni se domníval patrně, že své cti je dlužen, vyzvati Wolfa na souboj. V tomto souboji dostal pak vedle oné urážky ještě kouli do ruky. Duellanti podali si ruce a vše vyřízeno. Badeni zvítězil prý aspoň mravně, jen že jeho přátelé musí mu vyslovovati vedle svého uznání i svou soustrast, kdežto přátelé Wolfovi tomuto gratulují.

Nikdy neukázala se nesmyslnost souboje v jasnějším světle jako tuto. K drzé urážce dostati ještě kuli! A čest zachráněna! Jaká to ironie, jaký nesmysl! Však než o věci promluvíme, poohlédněme se trochu po dějinách souboje, abychom, nemohouce pominouti mlčením událost u nás dosud neslýchanou, neopakovali pouze, o čem všady tyto dny nadbytečně psáno.

Ze starověku máme četné příklady soubojů. Nezřídka se stávalo, že nepřátelská vojska před bitvou vyvolila každá muže, kteří podstoupili sami jediní boj, a sice s tou úmluvou, že porážka jednoho bude považována za porážku vojska. I z Písma máme podobné případy, jako boj mezi Davidem a Goliášem. Příčiny k takovému boji byly různé, někdy takové, které olužno ctíti. Tak pocházely někdy z víry nebo snad z pověry, že Bůh nebo bohové dají vítězství pravdě a spravedlnosti. Nebo to byl cit lidskosti, který vděčně přijal boj a snad i smrt jednoho za krev mnohých, zjev to, který při barbarických pojmech lidskosti je zajisté ctihodný. Jindy ovšem rozhodovaly více jen libůstka, touha po rytířské slávě, vypočítavost a p. Ujednané smlouvy nebyly zhusta dodržovány, takže uvedený souboj, proti kterémuž v zásadě nelze ničeho namítati, přece býval jen krvavou přehrou a hračkou. Ale jako menší zlo vzhledem k prolévání krve tisíců, zvláště pak při pevném úmyslu dodržeti

úmluvu, je pěkným zjevem z dob starověku. Také proto, že dodržením podmínek strana poražená dávala důkaz v pravdě rytířské a úctyhodné spravedlnosti.

Mnohem méně čestné, ač tolik neskonale slávy získávaly, byly souboje řecké při známých hrách olympických. Ale hrubé vraždění to přece jen nebylo ani ledabylé vydávání se do nebezpečí smrti. Ač byly to sice jen hry, slavnosti, zábavy, které ne jeden zaplatil životem, měly více vlastnost závodů, při nichž tělesná síla a obratnost, touha po slávě nejen osobní, ale rodu a země, napínání sil v zájmu vlasteneckém, pěstění hmotných sil lidu měly býti živeny a korunovány. Byla to dobra v oné době nejvyšší, i nelze tedy tyto souboje, závody a hry prostě odsuzovati. Byla v nich jistá ušlechtilost, ač více materialistická; ale nebyla bez vlivu také na mravní stránku lidu. Se stanoviska doby pohanské byly téměř nejvyšším napjetím tělesných a duševních sil lidu. Víme, že dlouho měly do sebe něco v pravdě rytířsky vznešeného. Hnusný prototyp k nim tvoří gladiatorské souboje římské z doby císařství. V nich projevoval se nejvyšší stupeň kleslosti doby pohanské. V nich zjevuje se nám barbar pohanský v celé surovosti doby a přirozenosti. Účel jejich byl nejsprostší a nejsurovější. Měl císaři a lidu poskytovat divadla k podráždění vyžilých nervů. Pro zábavu bylo se tu gladiatorům potýkati, a nikoliv jen proto, aby dovednost, sílu a chrabrost svou ukázali, nýbrž aby bylo viděti jich krev. Souboj ukončil se odzbrojením nebo vítězstvím jednoho, ale musil končiti smrtí. Později sváděny v cirku římském celé boje, při nichž pobíjely se celé zástupy gladiatorů pro zábavu diváků. V tehdejší době společenský život římský spravoval se na venek vybraným vkusem, salonními způsoby, abychom to řekli moderním slovem. Ale tato zevní ušlechtilost společenských forem, tento kult krásy, dobrého tónu, vzdělanosti, rafinovaná etiketa, nejjemnější přepych a nejsladší labužnictví všeho druhu, hovění všem vynálezům pohodlí a rozkošnictví nevadily Římanu choditi s rozkoší a vášní do divadel na zabijení lidí jehož žádal si s nejkrutější nelítostí a s bezohlednou krutostí. Tyto souboje ukazují zřejmě, že všechna ona kulturnost společenského života byl lesklý povrch, pod nímž skrýval se hrozný barbarický duch. V této kulturní stránce římského života je mnoho rysů, které i v naší nekřesťanské veřejnosti zhusta se projevují. Byla to nejhlubší pokleslost doby římské. U nás některé zjevy, mezi nimiž duell není neposlední, ukazují rovněž hnilobu ducha a srdce moderní naší společnosti. Souboje římské postrádaly naprosto každé vyšší myšlénky. Kdyby i byla bludna jako u soubojů prve vzpomenutých, byla by tu přece aspoň vzhledem k době omluva; ale takto není jí vůbec. Nic, než hrozné barbarství.

Také ve středověku byly souboje, ano byly čtenější než kdykoliv jindy. Tu vyvinula se celá theorie soubojové cti a spravedlnosti, ale měla své posvěcení, vznešenou myšlénku. U rytířských soubojů, těchto velkolepých slavností středověku, v nesčíslných spisech všeho druhu, od romantismu, z duše lidské nikdy nemizícího, opěvaných, cílem a účelem bylo, získati čest, slavné jméno u lidu a králů, dobytí srdce paní. Poraniti nebo zabiti některého z bojujících tyto souboje za účel neměly, ač nezřídka se přihodilo. Že vedle toho byly souboje nepřátel, kteří napadše se někde, utkali se v boji, rozumí se samo sebou. Ale ty měly cele charakter války, krvavé rvačky, pomsty. Jak dlužno se stanoviska křesťanské osvěty na ně pohlížeti? Ve středověku církev

slavností se účastňovala, sama klerikům činné účastenství v rytířských hrách zapovídajíc. Když si charakter jejich docela uvědomila a s kulturním posláním svým porovnála, postavila se proti nim. Toto shovívavé a přece zase zásadně správné stanovisko chválíme i dnes, kdy církev vlivem světového pokroku vytříbila také své pojmy dokonale.

Rytířstvo je první křesťanský společenský plod nové obnovy lidstva po stěhování se národů. V době římské křesťanství ujímalo se v národě degenerovaném, ale rafinovaně kulturním. Křesťanství ukazovalo svůj vliv více po stránce mravní a rozumové. Léčilo z ateismu a pantheistické pověry, učíc víře v Boha osobního, hlásalo nové názory mravní: čistotu, bratrství, spravedlnost a j. Plod učení tohoto jevil se tedy v mučnictví za víru v Boha, velkolepých vzorech ctností, v onom dobrovolném komunismu lásky a p. Při druhé obnově lidstva křesťanstvím, totiž ve středověku po stěhování se národů barbarských — skrze toto stěhování se národů západní Evropa byla se stala po druhé pohanskou — křesťanství působilo na lid silný, bujný, přírodou odkojený, nezkracený, nedegerovaný. Barbarská tato surovost a hrubší síly byly církví jakoby očkované šťavou učení Kristova. Co mohlo jiného vzniknouti nežli „rytířství“, jakýsi zušlechtěný výkvět oné nezdolné síly národní. Nutnost bojů za ochranu křesťanství a jeho svatých konečně donucovaly i církev, aby nekladla odporu přespřílišného, ale spokojovala se pěstováním v duších rytířů zbožnost, čest ušlechtilost smýšlení, obětivost a vůbec onen velkolepý svět středověkých ctností. Proto nelze rytířstvo odsuzovati. Rytířské ony hry jsou pak pouze důsledek onoho. Bylo-li ono schváleno, nebylo lze důsledně ani tyto přísně zavrhovati. Když toto uvážíme, když cíl rytířských soubojů nepustíme se zřetele, cíl byť ne v první řadě kulturní, ale přece ideální, pak způsob jejich nekrvavý a ušlechtilý, řekneme, že se sice tyto souboje nesrovnávaly úplně s mravním zákonem církve aniž s moderními názory kulturními, ale že odsuzovati jich nelze, aspoň potud ne, pokud se nezvrhly.

Horší byl středověký zjev soubojů soudních. Souboj sioužil tu za důkaz viny nebo nevin. Nebylo-li lze sehnati při nějaké při tolik důkazů, aby vina nebo nevin byly jasny, přikročeno k souboji. Kdo podlehl platil za vinníka. Výsledek souboje považován nikoliv za následek síly, umění a různých okolností bojujících, ale za jakýsi soud boží. Kde nelze dopátrati se pravdy, tam Bůh sám ji zjeví. Odkud se vzalo toto veliké poblouzení? Jedni praví, že to byl následek pohanského germanství, jiní, že vypučel z čerstvé a mohutné síly křesťanské víry, mnohými nahodilými případy šťastných a spravedlivých výsledků těchto bojů v krátkozrakém lidu utvrzované; nebo zase z víry, od lidu vztahované i na pověry. Ať tomu jakkoliv, jisto je, že takové souboje soudní byly hříšným pokoušením Boha, odporovaly víře a mravům. Obě zle poškozovalo a podkopávalo. Církev katolická brzy toho postřehla a proto bojovala proti nim s vytrvalostí a rozhodností, kterou každý musí uznávati. Nesmyslnost oněch bojů je dnes patrna každému i sebe prostšímu člověku. V jistých socialních názorech pokračuje lidstvo přece jen ustavičně v před, vedeno prohlubováním socialní stránky křesťanství a vedeno výsledky nauk.

Konečně máme soukromé souboje jako onen Badeniův a Wolfův.

Jaký mají smysl souboje tyto, které vycházejí z pohnutek čisté individualních, ovšem ale i z názorů moderní společnosti a pod vlivem jejím? Tak

leccos z historie vytýká se církvi, že neodstranila to neb ono a pod. Souboje soudní, pálení, čarodějnice, soudy boží a j., ano jsou spisovatelové, kteří ve své nezkracené žádosti pohaněti církev, viní ji, její osoby i jejího ducha ze spoluviny na oněch společenských bludech středověku. Takový souboj Badeniův ukazuje zřejmě, že za to církev nemůže. Dnes není přece pochybnosti, že církev souboj odsuzuje. Máme tu encykliku papeže Lva XIII., mimo mnohé jiné — (září r. 1891), známo, že církev nejen duellanty, ale i svědky stihá vyloučením z církve ipso facto, že odpírá padlému v duellu křesťanský pohřeb a pod. A přece podstoupí souboj předseda ministerstva jediného katol. státu s katolickým panovníkem — šlechtic snad i klerikální, první auktorita a strážce zákonů duell zakazujících a trestajících, a dále německý national, který hlásí se ostentativně k zásadám nejpokrokovějším. A nevedlo k němu jen chvilkové rozhořčení, které u prostých lidí projevuje se v pračce a ve vzájemném se pohlavkování, ale jisté přesvědčení, jisté názory osobní a společenské. Církev není na nich vinna zrovna tak, jako nebyla vinna ve středověku. Ano, má tu těžké postavení. Kladouc váhu na zásady své proti duellu, ztrácí sympatie přátel souboje a odsuzujíc Badeniho, získává si výtku všech, kteří oslavují „jeho mravní“ vítězství, i těch, kteří vidí ve skutku Badeniově prospěch strany. Později ale bude přece snad někdo ji zase obviňovati ze spoluviny na soubojích.

Mnozí dávají Badeniově duellu význam politický, těšíce se, že prospěje straně. Dejme tomu, že Badeni užil tohoto prostředku na potření obstrukce a že tak neučinil jediné pro učiněnou urážku. Pak dlužno by bylo posuzovati jeho duell prostě jako čin politický. Zdá se skutečně, že duell bude mítí příznivé pro vládu výsledky. Pouěvadž ale duell každý vzdělanec odsuzuje, aspoň v theorii, jako čin nesprávný a surový, bylo by užítí okázale špatného, krvavého prostředku k politickému cíli činem nerozvázným. Kdo to schválí? Snad ti, kterým prospěl? Známa by to byla morálka.

Zde tedy o mravním vítězství lze sotva mluvit. Kdo tedy píše, že Badeni za svou politickou věc nasadil i svůj život, prokazuje mu špatnou službu.

Ale duell Badeniův nebyl zajisté vypočítaným činem politickým, politické jeho následky jsou nahodilé; vycházejí také částečně ze společenských názorů jistých kruhův o duellu. Tyto kruhy mluví o mravním vítězství ministerského předsedy, poněvadž jim jeví se v události Badeni jako ušlechtilý šlechtic, který nerozpakoval se bítí s kýmkoliv, Wolf jako hrubý plebejec, Badeni jako udatný muž, Wolf jako sprostý rváč, Badeni jako oběť spravedlnosti, Wolf jako zástupce nízkého bezpráví a pitomého nationalního šovinismu, Badeni jako rek, který pro dobrou věc nebojí se vydati v nebepečí svůj život, Wolf jako hulvát, který nemůže nic ztratiti, kterému by kulku nejen nepřátelé ale i vlastní přátelé, stydící se za „nejnovější německou kulturu“, přáli. Odtud ty sympatie, odtud to mravní vítězství. Je čistě individuální, je z hlavní části zásluhou odpornosti Wolfovy. Je to tedy mravní vítězství náramně negativní. Posuzujeme-li duell Badeniův z kulturní stránky, ukazuje se nám jako smutné poblouzení.

Co je náš moderní souboj? Hledání spravedlnosti — nebo snad pomsty — o vlastní újmě. Pochopitelný, ovšem ale neospravedlněný byl by souboj v zemi bez zákona a práva, ve státě, v němž nelze práva a spravedl-

nosti dosíci. V takovém státě mohl by nazván býti souboj hledáním práva a spravedlnosti nebo pomstěním zločinu. Bylo by rytířské, nikoliv ale logické. Zákeřnické přepadení vinníka anebo zločince spravedlnosti daleko více by odpovídalo. Rakousko ale není státem bezprávním. Ministerský předseda měl by o tom aspoň býti přesvědčen. Náš parlament, který nemůže ani sprosté urážky jinak trestati než důtkou, rozšířil immunitu poslaneckou tak daleko, že jeví se skoro jako ústav bezprávní. Poslanci pak jakoby stáli mimo zákony pro ostatní spoluobčany platné. Poslanec má právo i urážeti, na cti utrhati a třeba i nekalými prostředky protivníka ničiti. Naše politická immunita je pravé dítko liberalismu, jde daleko za hranice politiky Badeni neměl proti Wolfovi skutečně žádného prostředku k obraně.

Ministerský předseda byl by tudíž svým duellem dokázal, že, ne-li Rakousko, tož aspoň parlament rakouský jest ústavem bezprávním, ústavem, v němž zákonitými a ústavními prostředky nelze se hájiti. To je konečně interesantní, zvláště když k urážce dostal ještě kuli do ruky. To je teprve rozkošný a krásný prostředek v neprávním parlamentě. Snad trvalo dříve mínění, že na 400 lidí, výkvět to společnosti více než 20timilionové, dovede několik týdnů žiti bez paragrafů a policajtů. Ostatně je tu ještě jedna kollise. Na duellanty jest trest, který panovník může sice odpustiti, ale nemůže zrušiti platnost paragrafů duell stíhajících. Že by byl císař dal k duellu svolení, nyní se popírá tu a tam. Ale což, dal-li svolení? Nebude-li duellantům aspoň trest vyměřen? A bude-li ministrpředseda odsouzen? — To by se dalo zajímavě uvažovati, není-liž pravda, čtenáři; ale tu lépe mlčeti; též je to bezpečnější. Vždyť ministerský předseda dal důkaz, že nežijeme v právním státě; kde pak by ubohý redaktor hledal spravedlnosti! Tedy raději dále.

Dnell je tedy jakási soukromá spravedlnost. Zakládá se na společné úmluvě a má hlavně a nejčastěji sloužiti k „reparaci“ poškozené cti buď dle názoru jednotlivce nebo jistých kruhů. O oněch soubojích, které jako při souboji pro lásku a p. mají za účel prosté odstranění živoucí osoby, ať už kterékoliv, tuto nemluvíme. To je buď krevní pomsta, nebo kus barbarství, nebo metoda, kterou užívají dle Darwina jeleni, když jsou dva a je tu jen jedna samice. Mluvíme o souboji na „reparaci cti“. Ty nemají za účel zrovna zabití. V Uhrách a ve Francii jsou komedií a sportem, vynalezeným k tomu, aby i největší zbabělci mohli se někdy ukázati hrdiny, kteří „vydali se v nebezpečí, nastaviti prsa před hlaveň bambitky!“ Toto hrdinství, při kterém nikomu nic se nestává, panuje v zemích oněch „nejvíce požídivostlých“ — v Uhrách a ve Francii. Židovské hrdinství patrně. V našem případě tomu tak nebylo. Zde byl patrný úmysl ne-li zabití, tož aspoň zraniti. Máme tu tedy pravidelný případ souboje, v němž hledí se soupeři zraniti na „reparaci cti“. Když je po boji a oba zachovali se věrně dle pravidel, je čest opět v pořádku.

Zadostiučinění by nastalo, kdyby byla urážka pokorně vzata zpět. To se neděje. Také Wolf neodvolal svých slov ani tehdy, když Badeni klesal raněn na židli. Výsledek souboje závisí od chladnokrevnosti a dovednosti ve střelbě nebo u vedení meče, v tom ale nezáleží čest člověka, nemůže tedy ani takovými prostředky napravena býti. Uznává se ostatně všeobecně, že

souboj je vrchol vši nerozumnosti, pyramidální nesmysl, a mimo to věc nebezpečná, věc s těžkými následky.

Také v ohledě mravním je duell zavržení hodný: Mravné je, buď ať urážející odvolá dobrovolně, nebo ať uražený odpustí, a sice ne z velkopanské pýchy, která dí: nejsi hoden ani mého opovržení nercili souboje, ale ze snášlivosti. To by bylo mravné. Při souboji uražený chce se za urážku mstít, chce zranit soupeře, třeba tento na urážce setrval, urážec stupňuje svou potupu ještě tím, že ji dotvrzuje i zbraní v ruce. Duell je paskvil na všechny názory mravní. A přece trvá, a přece sáhl k němu ten, který stojí v čele narodů rakouských! Kdo nám podá vysvětlení tohoto zjevu? Leží patrně v převrácených pojmech o cti, udatenství, v náchylnosti mužů po hádkách, bojích a měření sil, v onom ovzduší společenském, které své extravagance, byť byly sebe hloupější a špatnější, světu ukazuje s oním známým perfidním úsměvem nonchalance a domnělé převahy, které počítá ku svým privilegiím vysmívati se nejen zákonům božím a církevním, ale i hloupé, patrně selské a neliberální logice rozumu a mravu. Někdy jen sport; jindy jedině nutný prostředek, zůstatí v jistých kruzích společenských a býti v nich trpěnu. Moudré to zařízení a liberální. Potupou, sprostotou nebo špatným činem stal se někdo nemožným. Podstoupí duell a hle, vše přikryto pláštěm, čest očištěna! Někdo svede dívku a má s bratrem neb milencem souboj. Rána není větší, než jaké bývají někdy po metle matčině — ale nečestnost jest odstraněna. Zajisté velmi výhodné zařízení!

Hlavní příčina souboje je asi mimo ono barbarské něco, co je v nás tím silnější, čím méně jsme křesťansky vzděláni a čím nižší naše kulturní výše, ono stálé hnutí v nás po pomstě, ukojení zlosti a p. zvrácený pojem o cti. Badeni domníval se býti povinen pohaněnou svou čest a čest svého národa hájiti duellem. Měl tedy jeho duell charakter více obrany než útoku. Což měl se cítiti uraženým, pohaněným? Zajisté nikoliv, hanba byla přece dle úsudku všech lidí na světě na straně Wolfové, hanba nevzdělanosti a surovosti, Badeni mohl a měl zůstatí klidným, ani on, ani Poláci neutrpěli sprostáctvím Wolfovým na cti. Takový pojem o cti je ovšem křesťanského stanoviska dalek. Proto, že křesťanskému muži nějaký nevzdělanec — a třeba i moderní vzdělanec řekne: ty lumpe (du Schurke), že mu dá dokonce i pohavek u veřejnosti, proto netratí ještě na své cti, dokonce pak nepřikročí k duellu, který k pohlavku může mu ještě přidati kulku do prsou. To je stanovisko Arabů a Číňanů.

Arab přijímá ránu do čela, třeba při tom omráčen k zemi klesl, za projev cti, který s úsměvem přijímá; za to pohavek musí, jak se domnívá, smýti krví protivníkovou. Syn, kterému od otce dostalo se zcela zasloužené pro nějaké darebáctví tohoto poranění pohlavku totiž, probodne svého otce na místě, a před narodem je to v náramném pořádku, je to stkvělý čin. Číňan, který byl třeba jen nepatrně uražen, k vůli tomu se oběsí na nejbližším stromě, a čínská veřejnost chválí jeho čin jako skutek velkolepé udatnosti a stkvělý projev pomsty. Původci urážky byl totiž dle čínského práva způsobil velmi nemilé opletání s úřady, hmotně ho velice poškodil. U nás žádají jisté obledy společenské, aby důstojník vyzval na souboj a zastřelil třeba svého přítele — anebo ještě líp, dal se od něho zastřeliti — na uhájení cti pro nerozvážné slovo v podnapilém stavu. Ve Francii v 17. sto-

Jetí na př. během 13 let padlo pro malichernosti více než 9000 šlechticů v duellu. Čínské stanovisko!

Také křesťan dí s apoštolem, čest má je můj život, že čest jde mu nad život, ale on to dí ve zcela jiném smyslu. U něho znamenají tato slova: nežli bych opustil ctnostný život, spravedlnost před Bohem, nežli bych jednal hanebně a hříšně, raději podstoupím smrt. Tak jednali křesťanští mučenicí. Zde pojem o cti netvoří nějaké barbarské a zvrácené společenské zvyky a názory, ale tvoří ho vědomí, že vnitřní spravedlnost a ctnost před Bohem jest základem cti, z něhož tato sama sebou vyplývá. A tu je přece patrné, že urážka nebo pohlavek nějakého nezbedy nemůže mi vzít mou vnitřní hodnotu mravní. Ony jsou něčím zevním, nahodilým, tato stav duše. Čest jest stín ctnosti, dí přísloví, je uznání vnitřních předností, dí sv. Tomáš, cesta ku cti je ne zevní pocta, ne lichá gloriola, ne prázdné řeči, ale čestnost vnitřní, konání povinností a vyplývající z něho ctnostný stav duše, dokládá sv. Augustin.

Jinak ovšem, kde cena člověka jinak se měří, jak činí filosofie. Tak na př. Hegel prohlašuje, že platnost a charakter člověka závisí hlavně — na penězích (Fil. práva § 51.). Fichte praví o svobodě lidské, že též je závislá na majetku (mravověda III, 23.), Rothe dokonce tvrdí, že podmínkou ctnosti je vlastně též jmění a majetek (Etika III, 143 a j.). Tém je čest věcí zevní, jedno z oněch čtyř dober, která patří k zevním výhodám života. Odtud snad i jen zevní hájení cti, ten švindl s duellem. Bohatý nebo urozený člověk má aspoň prostředek, aby nikdy nemohl přijíti o „zevní“ počestnost ve společnosti.

Také křesťanské stanovisko o cti žádá hájení cti. Sv. Tomáš učí, že je to povinností, ano křesťan svou čest má považovati za větší dobro, než všechna ostatní zevní dobra (2, 2. q. 129 a j.). Ale pojem o cti je u něho jiný, hlubší. Není jen pojmem individualním ani modním pojmem společenským. O skutečné cti nelze tu vlastně ani mluvit. Nasadití tedy život svůj při takovýchto pojmech o cti není jen nesmysl, ohrožení život jiného nejen darebáctví, nýbrž je švindl se ctí, je pěstní právo, je násilí na uhájení hmotných společenských výhod. Jsou lidé, kteří raději nechťi žítí, nemohou-li žítí v jistých poměrech. Kdysi zastřelil se milionář, kterému po úpadku zbyl jen — jeden milion. Podobně raději podstoupí jiný duell, nemůže-li si jinak zjednatí zadostučinění, aby učinil zadost jistým společenským názorům a svému postavení uprostřed nich. Hlubšího důvodu tu není. Je to pěstní právo, kterému přikládá se sice kulturní vlastnost, které ale na konec je čistě materialistické.

Badeni chybil, že se cítil uraženým, chybil též, že volil duell. Prospěl-li si, prospěl si prostředkem zavržení hodným.

Dbátí své cti a hájiti jí je zajisté povinností každého. Ano, stanovisko křesťanské jest ještě přísnější než stanovisko moderně filosofické. Starost o čest považuje tato za své právo, kterým může nakládati dle své libosti, kterého také dbátí nemusí. Jinak křesťan. U něho starost o čest je svatou povinností. A sice tak, že, kdežto liberální stanovisko spokojuje se se ctí jen na venek, žádajíc, aby člověk jednal tak, by před veřejností platil za muže, kterému čest náleží, v křesťanském pojmu o cti žádají se — a to třeba i proti veřejnému mínění, skutkové taci, kteří před Bohem jsou čestní, žádají se spravedlnost a vnitřní ctnost, jak svorně učí sv. Augustin, Bernard, Tomáš Akvinský.

Hájití si uznání této cti a stíhati útoky na ni je zajisté dovoleno, anopovinností. Kdo jí hájí, poněvadž platí za jedno ze čtyř velikých dober lidských, poněvadž bez ní ztrácí jisté výhody společenského postavení, poněvadž i hmotný blahobyť nebo politické postavení a p. na mnoze na užívané počestnosti závisí, nestojí kulturně a mravně velmi vysoko. Není pochyby, že i některé mravní pohnutky, které udává za právní důvod k hájení své cti, dlužno uznati. Ale ve skutečnosti nemá pro své stanovisko pevného základu. Neuznává-li totiž náboženského vztahu mezi sebou a Bohem, neuznává-li důvodu, že čestným dlužno býti proto, že příkázání Boží žádají na člověku jisté skutky ctnosti a spravedlnosti a vystříhání se hříchů, zbývá mu za důvod k hájení cti před veřejností jen důvody filosofie a pak hlavně společenské ohledy. Křesťan hájí čest svou jako povinnost k Bohu, poněvadž je dobro mravní, k sobě, poněvadž pravá láska k člověku začíná láskou k sobě a k bližnímu, kterého jsme povinni vzdělávati svým příkladem. Pravý křesťan tedy sáhne, když už to jinak nejde, k prostředkům dovoleným, rozumným a mravným.

Na konec díme: Běda těm, skrze které pohoršení přichází!

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Filosofie Aristotelovy užíli scholastikové ku vzdělání bohovědy spekulativnému; soustavy theologické takto vzniklé se zovou Summae theologiae. Methoda této spekulace theologické byla Aristotelova: Nejprve byla postavena otázka (quaestio); pak následovaly důvody, kterými se odpovídalo na otázku záporně a kladně; dále rozhodl spisovatel buď kladně anebo záporně a svůj názor, řádně vyložený, úsudkem odůvodnil; posléze vyvrátil důvody, které zdají se vyvraceti jeho názor.

Než filosofie Aristotelova strojila filosofii křesťanské nebezpečí, poněvadž ji obdrželi scholastikové od Arabů, jakož i jejich výklady o ní od nich napsané, ve mnohé příčině bludné. A věru někteří scholastikové byli do bludů přivedeni. Nebezpečný byl také názor Arabů o poměru filosofie k víře, že může býti ve filosofii pravdivo, co ve víře pravdivo není a také opačně. Není tedy divu, že university bludné názory filosofie arabské veřejně zavrhovaly, aby se nešířily, a že vrchnosti církevní zapovídaly některých spisů Aristotelových užívatí. Tímto úsilím se stalo, že zavládl pravý způsob, jakým se má užívatí spisů Aristotelových a že vrchnosti církevní ničeho nenamítaly.

Pravý způsob, jakým scholastikové užívali ve XIII. století Aristotela, byl tento: Aristotela si vážili scholastikové, ale odporovali mu a vyvraceli jej v těch věcech, které pokládali za chybné. Také proti filosofům arabským uhájili své svobody rozumné zavrhuje názory jejich novoplatonické, všebožecké, které do filosofie Aristotelovy přenášeli Arabové a zastávajíce se Aristotela proti Arabům. Také zavrhovali onen názor Arabů o poměru filosofie k víře. Pevně trvali na přátelské shodě mezi filosofií a věrou a kladli theologiá

křesťanskou nad filosofií, která theologii sloužíc nejen nedoznává žádné hanby ani škody, ale spíše nabývá vyšší důstojnosti, většího prospěchu, větší dokonalosti.

Alexandr Halensis užil první filosofie Aristotelovy měrou rozsáhlejší, než před ním se stalo, chtěje soustavně pojednati bohovědu křesťanskou; způsobem patričním jí užívaje učinil, že filosofie Aristotelova, které před ním mnozí zle užívali a která proto se netěšila u vrchností církevních velké oblibě, cti nabyla a ve školách křesťanských se usadila. Směrem od něho naznačeným dále se brali theologové a filosofové a velice prospěli theologii křesťanské. Také metodu aristotelskou zdokonalil; od něho ji přijali a ještě více vyvinuli theologové, po něm badající. Ve svém díle, *Summa theologiae*, jež velkolepěji a soustavněji, než kterékoli dřívější, pojednává o theologii, jež jest soustavou nejrozsáhlejší a jež založilo školu františkánskou, projevuje neobyčejný důvtip a učenost, známost Aristotela, výkladů o něm řeckých a arabských, jiných také filosofů a spisovatelů starších, sv. Otců latinských a řeckých, nejčelnějších theologů XI. a XII. století. Jím počíná důstojně výkvět filosofie a theologie křesťanské ve XIII. století.

Minouce Viléma Alverna, jenž napsal veliké dílo filosofické: „*De universo*“, vyvraceje důkladně bludy filosofické a vykládaje bystře pravdy, Vincence, z Beauvaisu, který napsal velkou encyklopaedii veškerého vědění lidského, dává na jevo podivuhodnou známost filosofie, dějin a přírodních věd, spěcháme k Albertu Velikému, učiteli sv. Tomáše Akv.

Bl. Albert Veliký z řehole sv. Dominika ve 13. stol. Kdežto Alexander Halský filosofie Aristotelovy jenom proto užil, aby theologii pojednal soustavně a vědecky, byl Albert Veliký prvním scholastikem křesťanským, jenž jí nejen užil pro theologii, ale také spisy Aristotelovy vykládal. Znal celého Aristotela z překladu arabsko-latinského a řecko-latinského; porovnával oba překlady, aby se dopátral pravého názoru; vykládaje Aristotela přihlížel obzvláště k Avicennovi. Měl úmysl dvojitý: filosofii Aristotelovu přístupnou učiniti světu křesťanskému a jí užití k soustavnému a vědeckému prozkoumání theologie křesťanské. Vykládá-li filosofii Aristotelovu, obírá se toliko jejími názory nepřihlížeje ku theologii a nedávaje na jevo své vlastní mínění filosofické; pakli vykládá slovo Boží, spekulativně obsah víry rozvíjí a vyšetřuje, jest mu nadpřirozené zjevení Boží všeliké pochybnosti prázdno a proto vylučuje z filosofie Aristotelovy a vyvrací všecko, co se protiví tomuto zjevení. Nenásleduje tedy slepě Aristotela. Vynikal též vědomostmi přírodními.

Sv. Tomáš Akvinský, doctor angelicus, pohlavár filosofie křesťanské.

a) Ž i v o t j e h o .

Sv. Tomáš Akvinský, syn Landulfa, hraběte z Aquina v Neapolsku, narodil se v Rocca Secca, městečku u Aquina, r. 1225. Vzdělával se nejprve v klášteře benediktinském na Monte Cassino, potom v Neapoli, kde vstoupil do řehole sv. Dominika. Ve studiích pokračoval v Kolíně a Paříži veden jsa od bl. Alberta Velikého; načež podjal se úřadu učitelského v Kolíně, Paříži, Boloně a Neapoli. Učil filosofii a theologii s takovým prospěchem, že sláva jeho přilákala k jeho stoličce davy posluchačů ze všech končin světa křesťan-

ského. Povolán byv od Řehoře IX. z Neapole na církevní sněm Lyonský zemřel na cestě v cisterciáckém klášteře Fossa Nuova r. 1274. Již r. 1323. byl od Jana XXII. za svatého prohlášen; pro svou víru, učenost a svatost nazván doctor angelicus a od Lva XIII. prohlášen za patrona škol katolických.

Psal výklady spisů Aristotelových, samostatná díla filosofická a theologická.

b) Spisy sv. Tomáše Akvinského.

Z jeho přčetných spisů filosofických a theologických nejdůležitější jsou:

1. Summa contra gentiles ve 4 knihách, apologetika učení křesťanského, ve které se vyvracejí názory pohanské, arabské a kacířské důkazy rozumovými.

2. Summa theologiae, ve které spekulativně a soustavně se rozvíjí veškerý obsah učení křesťanského. Spis tento jest rozdělen na tři části, partes; 2. část skládá se ze dvou dílů: prima secundae, secunda secundae; každá část drží v sobě menší oddělení, quaestiones, jež opět se dělí na články, articuli. Tedy ku př. P. 1. qu. 5. art. 3.; anebo 2. 2. qu. 28. a. 2. Ke článku se přidává někdy c. tj. corpus, trest článku. Každý článek sestává ze 3 částí; v první se kladou dvě mínění mezi sebou odporná s důvody jejich; v druhé, corpus zvané, vykládá a dokazuje syllogismem sv. Tomáš mínění své; ve 3. odpovídá na námitky v 1. části uvedené. Důvod, kterým sv. Tomáš vyvrací ku př. námitku druhou, uvádí se takto: ad 2. Tedy: P. 1. qu. 5. a. 3. c. Anebo P. 1. qu. 5. a. 3. ad 2. Mezi 1. a 2. částí článku vyskytuje se v některých vydáních conclusio, jakýsi obsah toho, co čteme v 2. části; obsah tento není od sv. Tomáše. Pars I. jedná de Deo, trinitate, primo principio rerum, angelis, opere sex dierum, anima, primo homine, gubernatione et conservatione rerum. Pars II. rozebírá morálku křesťanskou. Pars III. vtělení Syna Božího a svátosti.

Ač sv. Tomáš věcně dělí filosofii a theologii, přece v jeho spisech formálně nejsou odděleny.

Jak důležité je studium sv. Tomáše pro theologa, filosofa a právníka, jakou cenu mají jeho spisy pro Církev a stát, pro vědy a umění, vysvítá z encykliky „Aeterni Patris“, kterou vydal sv. Otec Lev XIII. r. 1879. vybízí kněze a nekněze, aby se zabývali filosofii sv. Tomáše Akv. Nynější filosofie křesťanská věrna zásadám sv. Tomáše všímá si bedlivě zkušenosti a pravdivých, dokázaných výsledků věd zkušebných, a dovozuje, že filosofie na zásadách sv. Tomáše zbudovaná se srovnává s těmito výsledky a jest jediná pravdivá.

Proto jest záhodno hlíže poznati zásady tyto.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Souboj Baderův. Říšská rada. Resoluce důvěrníků zemských. Manifestační sjezd Hist. kroužku družstva Vlast. Ze školy.*)

Souboj, zdá se, upevnil vládu, konsolidoval pravici a vytrhne snad i část levičáků z otroctví Schönerera, Iro a Wolfa. Možná tedy, že souboj ten bude slaven jako šťastný politický čin. Snad kalkulovali ti, kteří radili k souboji, takto. Bude-li raněn Bader, získá sympatie za domnělou udatnost svou, neboť že by mohl padnouti, bylo nepravděpodobné, bylo by to levici docela zničilo. Poranění Wolfovo uvítali by i mnozí z jeho strany rádi. — Církevní tresty, které padají na duellanty, byly uzákoněny ve vši formě právní na Tridentském sněmě (Sezení XXV. č. 19 de reform.). Tu čteme mimo jiné: „Cisář, král, kníže atd., kteří poskytují místa v zemích svých k duellům, tím samým činem jsou excommunicováni; i dlužno je považovati za zbaveny pravomoci a vlády, jedná-li se o církevní beneficium; jde-li o feudální majetek padá na pána zpět. Duellanté jsou rovněž excommunicováni a upadají v trest perpetuae infamiae. Dle sv. kanonů mají býti trestáni jako vražedníci, padlý pak zbaven má býti křesť. pohřbu. Kdo jakýmkoliv způsobem radil nebo spolupůsobil, jsou rovněž excommunicováni ac perpetuae maledictionis vinculo tenentur. Zde neplatí žádné privilegium, žádný zvyk, třeba sebe starší.“ Papež Pius IX. konstitucí „Apost. sedis moderationi“ z října r. 1869 obmezil počet exkommunikací, ale duell zнову co nejrozhodněji odsoudil. Rozřešení od exkommunikace vyhradil sv. Stolici. Posledně vystoupil Lev XIII. proti duellu listem ze dne 12. září 1891. Církev vedly důvody hlavně mravní, poněvadž duellem mravní zákon lidský je šlapán nohama. Stát vystupoval a vystupuje proti němu se stanoviska práva. Souboj je skutek nedovolené svépomoci, který nesnáší se s pojmem státní auktority a občanského pořádku. Vždyť právě proto je tu stát, aby libovolné zasahování svépomocné, které má do sebe něco anarchistického, obmezil a všeobecné právními obyčejí, pro všechny platnými.

nahradil. Daell jeví se po stránce státní jako vzepření se auktoritě státní, proto nemůže býti ani státem trpěn. Ve Francii rozšířily se souboje velice ve XIII. století. Ludvík Sv. je zakázal. Když v letech 1589—1608 ve Francii 8000 Francouzů padlo v soubojích, zakázal je Jindřich IV. pod trestem uražení Veličenstva, konfiskace jmění obou stran. Kdo v duellu soupeře zabil, podlehl trestu smrti, kdo svolil k souboji, aniž by usmrtil protivníka, dostal vězení do smrti, kdo vyzval k němu ztratil mimo to úřady, vyznamenání a jmění. Pod kard. Richelieu byl edikt ten přísně vykonáván. Podobné zákony dal u nás Rudolf II. Později trestání smrtí i svédkové. V Anglii není vlastně duellů, proto není i zvláštních ustanovení. Zranění trestá se dle obecných zákonů, daných pro poškození na těle. V Německu trestá se souboj vězením na pevnosti, jehož délka závisí na výsledku souboje. Při smrti jednoho soupeře obnáší trest vězení nejméně 10 let. Rakouský zákonník ustanovuje, že kdo vyzve a přijme souboj, dopouští se zločinu souboje. Na zranění je trest 1 až 5 let, bez zranění $\frac{1}{6}$ až 1 rok. Velké poškození trestá se až i 10 lety žaláře. Také sekundanti podléhají trestu. Tresty ty mají malou platnost, poněvadž bývají pravidelně panovníkem odpuštěny. —

Říšská rada začala novým řádním obstrukčníků. Pusté scény předešlého zasedání obnoveny. Výsledek nejbližší byl právě souboj Baderního s Wolfem. Nyní snad nastane větší klid. Bader setrvá v úřadě ministra presidenta. Na vlivu a moci ve sněmovně patrně získal. Zatím co německý císař dlel v Uhrách, nationalní Němci pokračovali mimo sněm ve svých nationalních štvanicích proti Čechům a ve velkoněmeckých demonstracích. Vlastizrádnost a nebezpečnost těchto proudů začíná se i na hoře větřiti, jinak nebylo by si lze potvrzení Baderiovo ani mysliti. Také vyrovnání s Uhry je tu vážným činitelem. Uhří napominají Němce k smířlivosti. Sami ovšem jsou pány, jichž pýcha jde do nebe. Za to v ohledu socialním to u nich praská. K posouzení situace se stanoviska českého může sloužiti reso-

luce důvěrníků strany svobodomyšlné, která dne 28. září 1897 přijata téměř jednohlasně. Znamená schválení — poněkud pryč objednané — dosavadní mladočeské taktiky vyčkávací, vstoupení do vládních stran, dává oproti nymburskému a jiným sjezdům, které hlásaly opozici po tak dlouho za nutnou, pokud nebudou nám dány platné a jisté podmínky k uskutečnění českého státního práva, poslancům volnost taktiky drobečkové a doufající. My ovšem tuto staročeskou taktiku schvalujeme, nevzdává-li se boje za státní právo, vždyť smáli se jí židovští liberálové druhdy, aby pomohli mladočechům na nohy nebo spíše, aby trval rozbroj v zemi. Nyní posmívají se mladočechům. Snad přece někoho poštvou a spor bude tu a oni vybrají; uvádíme pouze toto porovnání k informaci o běžích smutné české politiky. Což teprve, kdybychom tak některé řeči citovali z doby nymburského sjezdu. Nejedem jich výtah podali jsme v minulých ročních listu. Je-li politika mladočeská důsledna, má patrně už ony podmínky česk. státního práva v zabezpečených obálkách. A což ten protiklerikální odstavec nymburského sjezdu, zůstal-li? Nejspíš že ano, nebo býti protiklerikálním je snazší a vděčnější, než vydupnouti české státní právo. Letošní resoluce svatováclavská zní:

Sbor zemských důvěrníků národní strany svobodomyšlné, vyslechnuv zprávu výkonného výboru o činnosti poslanců a situaci politické usnáší se, jak následuje:

1. Národní strana svobodomyšlná, trvající na dále při zásadách programu na sjezde nymburském vytknutých a ve volebních povoláních vyslovených, ukládá poslancům zemským i říšským, aby i na dále s celou rozhodností domáhali se splnění požadavků českých ve směrech jak státoprávním a národním tak i politickém a sociálním.

2. Národní strana svobodomyšlná, uznávající potřebu, aby veškeré strany na radě říšské, které domáhají se rozšíření samosprávy zemské a provedení národní rovnoprávnosti, seřadily se v pevný šik, schvaluje přistoupení poslanců českých na radě říšské do svazku parlamentních stran pravice, na základě programu vysloveného v ná-

vrhu adresy schváleném většinou adresního výboru poslancecké sněmovny a souhlasí, aby zástupcové českého národa solidárně působili s ostatními stranami pravice, pokud tyto pevně a účinně domáhají se budou splnění společného programu, zejména rozšíření samosprávy zemské a provedení rovného práva všech jazyků v říši.

3. V uvážení nynější situace politické a vzhledem na útočný rozmach německé obstrukce proti intergritě a celistvosti království Českého — proti právům jazyka českého a proti národním menšinám českým, ponechává sbor zemských důvěrníků nár. strany svobodomyšlné „poslancům českým“ na radě říšské nutnou v boji tom taktickou volnost v pevně důvěře, že poslancové se stálým zřetelem k základním bodům programu českého zařídí své kroky v parlamentě vůbec a ku nynější vládě zvlášť dle prospěchu národa a zejména dle toho, jestliže vláda hr. Badena skutky osvědčí svou vůli, splnití postupně požadavky české a zdali odhodlá se vládnouti ve smyslu spravedlnosti národní a autonomie zemské.

4. Sbor zemských důvěrníků očekává, že zůstaveno bude mu konečné rozhodnutí o každé „základní změně“ v dosavadním taktickém postupu českých poslanců na sněmě českém i radě říšské.

Volby do delegací vykonány. Z Čech zvoleni: Engel, Herold, Janda, Kaftan, Pacák, Parisch, Schwarz, r. Wiedersperg, hr. Zedtwitz, Kramář; za náhradníky: Metall a Udržal. Čechové mají 12 zástupců, jako nikdy dosud. — Obstrukčníci utrpěli krutou porážku. Také jejich obstrukce v tomto bodu byla zmařena.

Vedle jiných četných schůzí pořádala také „Vlast“ své manifestační shromáždění. Tentokráte byl to její historický odbor. Odbývalo se v pondělí večer a v úterý odpoledne. Přednášeli p. J. Flekáček o historickém románě se stanoviska pravdy. Vedle vytknutí všeobecných zásad uvedl p. přednášející četné příklady, jak od jinověrců a liberálů bývá užito románů k šíření nenávisli a pomluv na katol. církev. Znameníť historik a spisovatel vdp. Fr. Ekert přednášel o zajímavých sta-

tích historie pražské z doby reformace Mluvil o vlasteneckém snažení církve v Čechách, o pokusech po vnitřní opravě církevního života, zvláště o snahách po obnově klášterů v duchu českém. Vytkl i znamenité literární plody z této přemutné kulturní doby Čech. Dp. Honejssek mluvil o „českých emigrantech“ v Lešně a Perně. Když evangelici nemohli panovati, vystěhovali se. Dosud bylo zvykem, vinu dávat katolíkům. Kdyby byli katolíci se vystěhovali v dobách, kdy proti nim platil zákon boží „o podřezávání jazyků!“ to by dostávali. To by byla vlastizrada, nevlastectví. To katolíci jinak rozumějí lásce k vlasti. Ti vytrvali v ní a bránili jí, i když tisíckrát bylo jim více trpěti než emigrantům. Ti spravovali se namnoze zásadou „ubi bene, ibi patria“. Jaci to byli lidé viděti z jich života za hranicemi. Ani tu nemohli se nejen s jinými, ale ani mezi sebou srovnati. Boje, vzájemné proklínání, krvavá hádání o víře, tvoření se fanatických sekt byly na denním pořádku. A ten jejich návrat do vlasti. Turci neřádili hůře v zemích jižních, než přátelé těchto vlastimilců. Tím také byl i jejich osud v cizině zpečetěn. Utonuli v moři cizinstva. Jich náboženský a filosofický kosmopolitism je k tomu vedl. To byla poučná slova, tato slova dp. Honejska. Prof. Vávra přednášel o obléhání Prahy Švédy, prof. Müller o historické pravdě v operní produkci. O tomto předmětu byl už uveřejnil některé feuilletony. — Už dávno bylo na čase, aby na věc se poukázalo. Jako nejlživější a nejbanebnější díla uvedl: Hugenoti, Robert ďábel, Afričanka, Prorok, Židovka. Též z jmen je viděti, jak hoví i Národní divadlo duchu židovskému a protestantskému. Díla patří namnoze k okázalým produkcím různých těch pohostinských umělců a umělkyň. Ovšem pochopitelno. „Židovské a toho druhu“ žurnály neskrbli chválou. A moc na veřejné mínění mají téměř v rukou. Při tom jde i kšeft, neboť zisk plyne většinou do kapes židovských autorův a firem. — Schůze Historického kroužku byla zevně imposantní, vniterně velmi cenná.

Na učitelské „okresní konferenci“ jedné byla nedávno přiznána nekáranost mládeže. Nezapírejme to dále, pra-

vili tu učitelé, darmo ničíme své zdraví, které ukrývání nekázně ve škole nám podrývá. Povstala opposice, ale byla umlčena. Tedy opět doznání, že disciplinární zásady školy katolické jsou správné a že moderní škola byla v některých bodech drahým sice, ale marným pokusem. Nedávno promluvil ve Vídni dr. Lueger k učitelstvu vídeňskému slova, která jsou událostí. Starosta zmínil se, že na školu klade občanstvo tři hlavní požadavky. Předně, aby ona dětem to poskytla — co ony v boji o žití nutně potřebovati budou, totiž všeobecné vzdělání. Dále vštípěna budíž úcta k náboženství, láska k panovníckému domu a láska k vlastnímu národu, kteráž v nich musí býti stále živena. Konečně nechť děti vychovány jsou ve škole na pravé charaktery, kteří by cestou života, byť byla sebe strastiplnější, kráčeli pevně. Škola nesmí býti nějakým pařeníštěm politických rozmišek. Že učitelé starají se o zlepšení svého postavení, jest úplně správné a opodstatněno. Ale jedno jest nejasno, že učitelé na všech svých shromážděních mluví o zvýšení svých platů a snížení počtu hodin učebních, služebních let, vůbec že mluví o samých pro sebe úlevách. Také tu a tam mluví se o klerikální škole, o oné totiž bajce pro chůvy, kterou chytráci vynalezli, aby jí hlupáci věřili. Národ přináší škole ohromné oběti, ježto se domnívá, že to jest k dobru jeho děti. — Ale „malý muž“, maloroľník a maloživnostník — ti nemají žádných prázdnin, žádného zaopatření pro stáří, žádných fondů pro vdovy a sirotky. Hledí-li se dnes k výsledkům dnešní školy, tu dva předměty zasluhují, aby více byly pěstovány, a sice: mateřská řeč a počty.

To platí i u nás. Mluvnice a počty ovšem děti tolik nebaví a nelze jimi také tak pěkně na venek se stkvíti jako jinými zamilovanými předměty reálními.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Dozor nad obchodem potravinami a požívatinami. — Státní podpora na úlevu pohrom živelních. — Cukerní prémie prodloženy zase na rok.)*

Kdo první falšoval požívatinu, zajisté není z písemných památek známo, a myslíme, že by nám to ani jinak na

slovo vzatý p. dr. Z. Winter tak zbola říci nemohl. Přece však směle tvrditi možno, že tomu již bude hodně dávno. Chytrost obchodnická je již starým a světoznámým zbožím; škoda, že je to zboží, o něž nejvíce stojí obchodníci sami, používajíc ho k mámení všech pěti zdravých smyslů svého odběratelstva. A chytrost je vlastní sestrou švindlu, který svými spáry obtáčí naši zeměkouli v podobách nejrozmanitějších, tak až my ubozí pozemšťané nestačíme se brániti proti jeho nástrahám. Že i k falšování poživatin je potřebí mnohdy notné porce chytrosti (mazanosti), přisvědčí každý, kdo si dozpomene, co a jak již se nyní falšuje a jak se zvláště tomuto nezdárnému ovoci kultury lidské daří v posledních letech při rozvoji vědy chemické a nauk technických. Poživatiny falšují se všemi možnými způsoby: Zboží jakosti horší se přimíchává ku zboží jakosti lepší a označeno pak bývá jako prima-zboží, používá se surovin méně cenných, ne-li docela bezcenných, k cenným výrobkům, zlepšuje se vzhled poživatin vyrobených atd. Rozumí se, že s tím spotřebitelé nevalně souhlasili a hleděli si jak možno pomoci, zvláště tam, kde falšování takové počalo ohrožovati i zdraví a život jejich. Tak vydána byla různá nařízení a zákony. Sem patří ku př. dva zákony z r. 1880 týkající se zabránění a potlačení nemoci zvířecích a moru dobytčího, dále zák. z r. 1885 o nemocech dohytka vepřového, zák. o falšování vína z r. 1880 atd. Zákony tyto jakž takž působí a přece falšování poživatin nepřestalo, obracejíc se nyní spíše jen proti měsci. A když již jednou se zákony započato, šlo se dále, až k zákonu, jenž dnem 13. t. m. platiti začne. Je to říšský zákon o obchodě potravinami a poživatinami ze dne 16. ledna 1897, ř. z. čís. 89. Ovšem, že se k zákonu takovému Rakousko odhodlalo pozdě, pobídnuto snad úspěchem podobného zákona v Německu. Osnova zákona našeho podána byla vlastně již r. 1893, který prý proto nebyl přijat, poněvadž sněmovní majorita, obhajujíc stanovisko autonomistické, centralistické tendenci zákona říšského nepřála. Jak se zdá, neminul se odpor tento s výsledkem. Celý zákon má 34 paragrafů, z nichž paragrafy 9 až k 24 jednají

o trestech, tvoříce, neříkáme to ani na újmu zákona, ani na postrach obchodníků, skoro hlavní a podstatnou část jeho. O jednotlivostech zákona toho nechceme se zevrubněji zmiňovati, poněvadž to nespadá v těsný rozsah zpráv těchto. Mimo to je usnadněno poznání jeho každému (a znáti by ho měl skutečně zvláště každý živnostník potravinami obchodující) tím, že vydán byl jako příloha časopisu „Živnostník“ (na Kr. Vinohradech), jednak jako brožura samostatná od dr. Aug. Nevšimala v Praze. (Cena 10 kr.). Stůž zde aspoň, že zákon týká se (§ 1.) 1. obchodu potravinami a poživatinami, okrašlovacími prostředky, zbožím hračkářským, čalouny, obleky, nádobím, vahami, měrami, 2. upotřebení jistých barev při malování pokojů a 3. obchodu petrolejem. O provádění zákona tohoto starati se mají orgánové dozorcí (§ 2.), a sice jednak politických úřadů (okresní lékaři t. zv. „krajští fysikusové“), jednak orgánové autonomističtí. A k těmto posledním vztahuje se zákon zemský, jenž normy zákona říšského doplňuje předpisy, stanovícimi zvláště, kdo se může státi takovým obecním orgánem dozorcím a která města mají míti zvláštní, přisečné orgány dozorcí a pro která stačí takové orgány nepřisečné a nezkoušené. Hlavní rozdíl orgánů těch má býti v jejich působnosti. Prvnější vykážati se musí jistým stupněm vzdělání a odbytím zvláštního kursu vyučovacího, který zřízen bude pro Čechy v Praze (při obou universitách) podle vzoru kursu pro tržní komisaře ve Vídni. Působnost jejich bude velmi rozsáhlá. Druzí starati se budou hlavně o zamezení křiklavého falšování poživatin, dodávajíc tyto do ústavů zkoumacích a činice oznámení na státní zastupitelstva. Důležitý úkol plniti bude ústavům výzkumným, ať státním nebo autonomním nebo i soukromým. Bude-li zákon tento radikální odpomocí, je zatím hodně nejisto. Bude v přední řadě záležitosti na jeho provádění. V Německu prý používají k těmto účelům zkoumacím paprsků Röntgenových a zvláště prý jsou zajímavé pokusy jistého chemika v Osnabrücku. Tak na př. pravá zrnka kávová dávají docela jiný obraz než umělá, která se jeví jako tmavočerné skvrny, jichž tvar neroze-

známe; čaj jednou již vyvařený docela jiný poskytuje obraz než čerstvý; ano i plné ořechy, mandle atd. od prázdných možno touto cestou rozeznati. U nás budeme moci býti na výsledky zákona zvědaví!

Poslanecká sněmovna, která zasedá od 24. m. m. vyřizuje dosud jen formalie (a souboje. O hospodářských záležitostech, kromě četných petici k ulevení nouze, mnoho jednáno nebylo. Vláda vystoupila se dvěma předlohami. Jsou to: státní podpora a poskytnutí úvěru k ulevení nouze následkem pohrom živelních a pak císařské nařízení ze dne 24. srpna t. r., jímž se cukerní premie, loni zákonem z nouze na rok pouze povolené, dále ponechávají.

Co se předlohy první týče, uznati sluší, že stát přichází tentokráte s obnosem v celku dosti značným. Navržených 8 mil. zl. je nejvyšší obnos, jaký kdy vůbec v Rakousku za touto příčinou byl povolen. Ovšem, až se celková suma rozdělí, nebude mít vlastně nikdo mnoho, nebledě ani k tomu, že podpora není všude přiměřena skutečné škodě, dosud vyšetřené. Tak ku př. součet odhadnuté škody v Solnohradsku činí něco přes 411.000 zl., ve Slezsku však přes 504.000 zl. A podpora? Solnohradsko dostalo nesplatné podpory 150.000 zl. a Slezsko 100.000 zl., tedy o celou třetinu méně. Čechám dostalo se nesplatné podpory 1,200.000 zl. a zálohy nezúročitelné 1,000.000 zl. (zálohy tyto bude nutno spláceti dnem 1. ledna 1900) na úhradu škody 13,291.440 zl. Ve státním rozpočtě položka tato již zdomácněla a jest, jak již jednou řečeno bylo, výstražným znamením pro stát i příslušníky jeho. Pohromami živelními postižen byl také ne v řadě poslední stát tím, že strhány silnice, rozváleny řeky a pobořeny náepy železniční. A tak povoleny býti mají mimo zmíněný již obnos ještě pro stát značné částky nejnutnější potřebné. Budou to letos velké těžkosti s rovnováhou v rozpočtu a s lehkými kapsami poplatníků.

Předloha druhá prodlužuje platnost cukerních premii, zákonem ze dne 5. července 1896 pouze na rok povolených, na další rok. Naděje, jež v odstranění premii těchto loni skládány byly, se nevyplnily, poněvadž

mezinárodní konference, která za tou příčinou svolána býti měla, se nesešla. Zatím zvýšena ještě premie letos ve Francii, a tak si vzájemně podráždíme nohy k veliké radosti hlavně Angličanů, kteří našim laciným cukrem krmí vepřový dobytek. A nebude snad dlouho trvati, že náš cukr ani zadarmo nebudou chtítí, jsouce nuceni odbíratí cukr třtinový z kolonií.

Drobnosti.

Žabec. *) Má všetečný nosiček, nad pomýšlení hbitý a mlsný jazyk, štíhlý, labutí krk, plyšový památník, čiperné, jiskrné oči, perleťové zoubky a kabelku s nápisem „Musik“. Zobáček jeho, jak někteří pozorovatelé tvrdí, jest prý medonosný a pro tu zvláštnost mnohými gourmandy bývá vyhledáván. V bohaté říši živočišstva zaujímá výlučné postavení tím, že jest vyhradně pohlaví ženského. V mládí svém sídlí v srdcích studentů a dvojbarevných poručíků, kromě toho zdržuje se ve vyšších dívčích a německých kláštřech, ale ještě raději v tanečních hodinách. V poslední době, jakož novějším badáním jest zjištěno, zhusta pozorován bývá na byciklu. Uměle chován bývá ve zvláštních ústavech, tak zv. pensionátech, jest velice učelivý a velmi záhy naučí se psáti za milovanou psaničku a žvatlati cizí frase. Jest povahy plaché, těkavé a nesnadno dá se lapiti a bývá nebezpečný zejména studentům, jimž rozdirá srdce a zahnižduje se jim do hlavy, odkud nesnadno dá se vypuditi. Rád vyhledává v románech místa zamilovaná a rád stěhuje se do horkých pásem tanečních síní, za to plaše vyhýbá se horkému ponebí kuchyně, kde stává se zamklým a nešťastným. Raději sedá u piana a shlíží se v lesklé hladině zrcadla. Uvyklý žití v hejnech pensionátů, zasteskne si o samotě a stává se přítulným ke člověku, zvláště je-li člověk ten hezký, žabec pěkné oči a umí-li tančiti valčík. Žabec vášnivě miluje bílé labutě, které tahají na divadle Lohengrina, ale nesmírně se bojí čápa a pravopisu. Bylo pozorováno, že zvláště v jarních měsících, nejvíce v máji, zvláštním kouzlem působí na

*) Vynato z větší řady obrázků z lidského přírodopisu.

žabce kmitání hvězdiček a tlukot slavika. V takových okamžicích zádumčivě věsí hlavinku a do denníku píše samé pomlčky a vykřičníky. Přes léto žije v zahradách vill a v lázeňských parcích a na podzim znova v celých hejnech stěhuje se pod střechy německých klášterů, jež pro něj mají zvláštní přitažlivost. Žabec obyčejně dospívá stáří šestnácti až osmnácti jar, kdy pojednou přestává býti žabcem. V tom čase mění nejen své peří a mínění o studentských láskách, ale mění zároveň i domov svůj a jméno. Přestane býti obyčejným žabcem a stane se buď andělem nebo husou. V zajetí spoután růžovými okovy, rád nechá se nositi na rukou, velmi rád pojídá zmrzlinu a čas od času žije se také zadělávanou slepicí s nudlemi. Nemůže-li ani do čtyřiačtyřicátého roku změnit své jméno a domov, stává se z míry netrpělivým a nevrlym a jest nejvyšší nebezpečný lidem, kteří nejsou dosti ostražití. Je-li žabcom ještě v roce padesátém, stane se zlým a jedovatým, a nelze míti se před ním dost na pozoru.

* * *

Protestant o protestantismu.

Dr. theologie Krištof Hoffmann vydal u J. F. Steinkopfa ve Stuttgartu knihu. „Occident a Orient.“ V ní projednává otázku o postavení křesťanských církví v říši turecké. O protestantismu vynáší následující úsudek: „... Ale vzdor těmto příznivým zdejšími poměrům, je rozpadnutí církevního protestantismu jen otázkou času, a to, že duševně již započalo, času nevelmi dlouhého... Nevadí, že duševní slabost, kterou protestantská církev trpí, musí své plody nésti. Každý krok, který se učiní na obranu od Říma hrozičeho nebezpečí, působí nevyhnutelně na prospěch protikřesťanského směru... Protože protestantské církevní zařízení pro potřeby národů a lidí nedostatečným se osvěd-

čilo, protože vskutku nikdo s ním spojován není, nýbrž všickni protestanté, kteří se vůbec o církevní záležitosti starají, uznávají důkladné změny za nutny, jenom že jedna strana jde zpět a symbolem nebo ritualismem zaniklé církevní autoritě na nohy pomoci chce, kdežto druhá žádá jiti ku předu v uvolnění učení a církevního svazku, tak nemůže žádná státní moc protestantství na dlouho udržet. Odloučení církve od státu, které v Německu zavedením civilního manželství skoro je naznačeno a v Anglii zrušením irské státní církve veliký krok ku předu učinilo, jest heslem k pronikavé proměně protestantismu, při které tento docela musí ztratiti až dosud zdánlivé spojení. Toto vše ovšem je těm bezvýznamno, kteří si nemohou představití žádnou změnu, dokud se nestane, kteří proto ustavičně bývají událostmi překvapeni a nemohou na ně působiti. Avšak jsou lidé, kteří jsou s to, z daných příčin nutně závěrky činiti a pro takové má jenom kulturně-historické pozorování cenu... Faktum jest, že protestantismus při reformaci vzbuzené naděje na uskutečnění v pravdě křesťanského stavu zcela nesplnil... Dějiny a nynější stav protestantské církve vedou logickou nutností k rozpadnutí jejím a zdají se důkaz prováděti, že skutečně žádné jiné volby nezbyývá, než buď Římu se podrobiti, nebo křesťanství se vzdáti. V. D.

* * *

Nejlepší recept. Jedenkrát ve společnosti, v níž se slavný komponista Haydn nalézal, byla dána otázka, jakým způsobem unavenost v duševní práci dá se nejlépe zaplašiti. Jeden z hostí, také skladatel, odvětil, že ho posilní vždy sklenka šampaňského. Na to byl tážán Haydn, kterýž odpověděl skromně: V unavenosti své jdu do kaple a pomodlím se. A vždycky prostředek tento nebyl bez účinku. V. D.

Obsah „Obrany“:

Badeniův duell. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. Frant. Žák. (Pokračování) — Nedělní dítě. Z Dr. Boh. Kirchnera přeložila Anna Gruberová. — Svorné a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Dokončení.) — Obrázky z vojny. Napsal Bohumil Brodský. — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 10.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Pěstovati domácí dramatickou produkci je účel a cíl Nár. divadla nejprvnější. Úkolu tomuto, jak z přehledu našeho patrno, dostalo dosti značnou měrou. To bylo ovšem také jeho povinností. O zásluze tedy nelze tu mluvit, toliko o tom, že povinnosti jistou měrou učiněno zadost. Nár. divadlo prohlášováno je za majetek národa. Ti, kdož je drží dočasně, za jeho správce, a kdo v něm působí, za jeho dělníky. Proto mělo by vlastně Nár. divadlo býti odleskem národního života, stálou, živoucí, duchovní a věcnou národopisnou jeho výstavou, výstavou doby přítomné i dob minulých. Soud o tom, pokud této myšlénce se aspoň přiblížilo, bude přece lze učiniti teprve až na konec naší úvahy, ale tolik lze říci už teď na základě uvedeného pouhého přehledu, že Nár. divadlo v tomto typicky národním smyslu „národním“ nebylo a není. Je jako každé jiné divadlo ústavem uměním věnovaným, při němž brán je jistý zřetel k umění českému, to jest k plodům vyšlým z péra českého, z péra spisovatelů domácích, píšících českým slovem, ať plody jich jsou národní, anebo prostě umělecké, třeba i ducha cizího. Předváděním populárních děl světových staví se na stanovisko ústavu všeobecně bavícího nebo vzdělávacího, užívajíc jazyka českého. Je tedy Nár. divadlo v první řadě divadlo, pak české divadlo a teprve v poslední řadě „národní“ divadlo ve smyslu ústavu, který by uměleckým duchem a formou předváděl nám život národa českého. Je to ovšem zcela pochopitelné, poněvadž moderní národové nežijí více jen svým typickým národním životem, sobě vlastním, ale zkosmopolitisovaly se. Látku odpovídající národnímu životu poskytuje už jen malá část toho, čím národové žijí. Také umění a jeho formy jsou většinou všeobecné. Vždyť už budova a valná část dekorativní nemají do sebe nic typicky národního. V daleko větší míře patří našemu divadlu název „národní“ proto, že vystavěno je ze sbírek národa a že je to dosud jeho jediný umělecký ústav. To jsou ale důvody jen zevní.

Zprvu chtělo Nár. divadlo býti ústavem v první řadě vzdělávacím a uměleckým. Jen ušlechtilější část dramatické tvorby měla býti připuštěna a nad to pak jen plody zralé, umělecké. Nevylučovalo ovšem ani ze začátku zábavu — vždyť každé téměř divadlo jest především místem zábavy, ale tato zábava měla býti taková, aby z ní kulturní snahy národa měly zisk. Skutečně také byl repertoír divadla, hlavně v prvním roce, velmi vážný a cenný. Německé hry vylučovalo z důvodu, aby byla provedena zkouška, že český kulturní život nezávisí na životě kulturním. Kdysi, jak známo, bylo se nám brániti tvrzení, že všecku vzdělanost přijali jsme od Němců. Známo, že proto

už Palacký ve svých dějinách prováděl a provedl výslovně důkaz, že ani na začátcích kulturního života českého nevycházel tento ze vzdělanosti německé. Provedl jej ukázav, že česká minulost vykazuje literární a vůbec vzdělávací památky tak praskrovné, že tvrzení ono je naprosto nepravdivo. Vzdělanost česká byla samorostlá, přijavši křesťanstvím jen popud a zdroj k vlastní vzdělanosti. Tento důkaz provedlo i Nár. divadlo, vylučujíc po několik let německou produkci. Jednalo se ovšem právě jen o to ukázati, že můžeme obstáti bez produkce německé. O národním životě a duchu a národní německé kultuře nemohlo vůbec býti řeči, neboť v tom ohledu Němci jsou ještě kosmopoličtější než my. Poněvadž dávány ale hry francouzské a anglické, byl celý ten pokus vlastně zbytečný. Měl by býval smysl, kdyby byly bývaly dávány jen hry české. Proto později od této obstrukce upuštěno, jednak proto, že z uvedeného právě důvodu neměla smyslu, byla malicherná, nebyla finančně chytrá, zavírajíc jistý zdroj příjmů, neboť odpuzovala také jistou část návštěvníků, a obecenstvo, které nechtělo jen hry typicky národní, ale chtělo buď ze zvědavosti nebo z důvodu známé salonní vzdělanosti nebo konečně za snahy literárně vzdělávací, chtělo viděti, co vedle jiných národů poskytuje a dává divadelní genius německý.

Divadlo naše vytklo si za účel — nedíme, pěstovati krásu a čistotu jazyka, — ale podávati hry aspoň ve slově pravém a bezvadném. Za tím účelem prováděny revise her po stránce jazykové, činěny nové překlady a p. Pravda ale je, že jen menší část her vyniká i čistou, krásnou a ušlechtilou formou jazykovou. Pro divadlo píší nejen umělci a básníci pravého zrna, ale i řemeslní divadelníci. Moderní realismus svádí a svedl pak mnohé k tomu, že považují za správné a nutné, aby v lidových kusech podávali řeč lidu nejen v její krásné národní dialektice, ale i v její „ššpankovské“ nahotě. A tak ušlechtilá a chvályhodná tendence rozbíjí se někdy na kusech samých. Z české tvorby původní podány během sledovaných námi let kusy se stkvostnou řečí básnickou nebo typicky českou — i staročeskou, nebo dialektickou, nebo i krásné překlady. Vedle toho ale, hlavně ovšem při veselohrách nižšího druhu, hledajících svou vtipnost v jazykových nejnepříjemnostech lidu, kuchyní, hospod, ovocnářských trhů a p., předvedeny i takové nechutnosti, které vzdělanou českou duši urážejí. Při snaze o krásu a čistotu jazyka bylo nutno dbáti i příslušného přednesu na jevišti. Majíce v té věci menší zkušenosti, zmiňujeme se jen o tu a tam objevujících se nárcích a výtkách referentských.

Při kusech z národního života hraje důležitou úlohu i způsob dekoraci, oblekův a pod. Na tyto potřeby vydalo divadlo neuvěřitelné sumy, hned v prvním roce na 90.000 zl. Poněvadž tato zevní národopisnost patří dnes k našemu koníčku, lze si domyslití snadno, že tu učiněno vše možné. Jak by ne, kde tolik peněz. Pravda, výtky činěny tu v prvních letech, zvláště při operách, ustavičné a ostré, později ale přestaly úplně. Dnes aspoň jeviště často je české, úplně zevně národní, tvoříc s ostatním divadlem příjemnou a ostrou protivu. Pro našince, který navykl si jinde než v divadle hledati trvalá a hluboká pole kulturního života, zprávy o podobných obrovských nákladech hluboce jímají, snad i skličují. K tomu vzpomene si ještě na ono nadšení, které v divadelních vlacích, ze všech končin vlasti četně přicházejících, skutečně se objevovalo, a má obrovskou látku k meditacím. Známo, že divadelní vlaky volily si ne vážnou domácí, dokonce ne národní tvorbu k představení.

ale hry výpravné, cizí, hlavně operu. A měl-li přece v pozadí srdce svého druhdy tichou, šťastnou naději, že nebude se mu třeba divadlu vyhýbatí, že bude mu lze srovnati je se svými názory a zásadami, byl ze svého sna velmi nemile vyburcován. K tomu pak ta senační vystoupení cizích hereček a pěvkyně — — my shroutili se zcela.

Ta slova divadelního historika, že Národní divadlo po čas prvního svého trvání bylo ohniskem veškerého našeho duševního života, že shromažďovali tisíce nejvěrnějších, posvátným nadšením planoucích synů a dcer národa, že dílo N. div. je dílo nejen umělecké a kulturní, ale i svaté, budí stíny v duši, testklivé stíny.

Co se týče repertoiru slovanského, byl vždycky dosti skromný. Je to pochopitelné. Vždyť může tu býti řeč jen o literatuře polské a ruské, obě ale co se týče dramaturgie, jsou chudé a stojí daleko za mladou tvorbou českou. Vždyť prý i na přímý dotaz divadla v Polsku a na Rusi bylo mu doporučeno her jen několik. Mohlo by se žádati, že tím spíše ostatní Slované budou pilně překládati hry naše. Ale činí tak jen menší větve slovanské; ty velké raději chodí do Paříže, Berlína a Londýna; ovšem, aby se snad neponižily. České divadlo má tu při svých zajisté v pravdě bratrsky slovanských zásadách a snahách smutné zkušenosti.

Při referátě o druhém roce činnosti N. d. čteme: Severní hvězdou byl i ve druhém roce N. divadlu jeho úkol a určení, kormidlem jeho program. Přispívati ke kulturnímu rozvoji národa našeho a tím i k rozvoji veškerého života národního důstojným pěstováním umění dramatického a hleděti vždy v prvé řadě k domácí produkci dramatické. Kulturní rozvoj — široké slovo. Stalo se snad nutným, říci to, při okolnosti, že právě v tom roce původní práce bylo málo a k vážné hře přidány i veselohry, prozatím ovšem jen ušlechtilé. My vezmeme to slovo při procházce divadelních her ve smyslu co možná liberálním, Nedostatek nových původních her přinutil správu sáhnouti k starším dílům českým. Tak někdy nutnost a nedostatek vede k dobrému, neboť oživení starší produkce v novém, bohatém a uměleckém provedení netřeba přece bráti za omluvu, neboť to jest jeden z úkolů divadla a jedna z vážných jeho povinností. Toť kus národní práce, daleko významnější a cennější, než mezeru vyplňovati sebe lepšími hrami cizími. Toť národní práce. Kulturní rozvoj je pěkná věc, ale od národního úkolu přece jen odbočuje. Kulturní rozvoj znamená namnoze moderní rozvoj, a ten jde za hranice a není český. Německé hry toho roku dávány. Kulturní rozvoj! Ale nekáráme; víme, že kulturní rozvoj nasativ se kosmopolismem a filosofií, vrací se k přírodě a národu. Také u Nár. divadla později se to ukazovalo. Moderní kulturní rozvoj souvisí těsně s blahobytem. Proto je přirozeno, že i materiální stránce divadla věnována péče. Excelsior začal slaviti své triumfy. I jinak bylo počítati s tou hmotou, která pokládána je za podmínku kultury. Ale je-li pravda? Není-li duchu na překážku? Divadlo začalo rozvíjeti své velkolepé výpravy při kusech. Jsou podstatnou částí ducha, umění? Snad je pravda, že divadlo musí býti celé ve všem, že k ději je třeba nejvelkolepější a nejmělečtější výpravy. Zdá se to požadavkem dokonalého umění. Nejen umělecká cena dramatu, nejen umění v provedení, ale i příslušná, velkolepá scenerie jsou prý nutny. Snad je to pravda. Snad to patří také ke kulturnímu rozvoji. My o tom nechceme rozhodovati, pouze konstatujeme, že i na N. divadle hmota

a zevní lesk vydobýval stále dokonaleji a dokonaleji místo vedle ducha. Že také obchodní a reklamační stránka musila býti uvedena v pohyb, kdo by se divil. To patří ke kulturnímu rozvoji. Dnes i kultura musí míti svou reklamu. Národní divadlo z ideálních snů se probouzelo a bralo se cestou praktičnosti ke kulturnímu rozvoji, vedeno ovšem železnou rukou ani ne tak správy své jako chuti a gusta obecenstva. Divadelní vlaky ještě trvaly, působeno k tomu, aby jim byl dán směr národní, ale moderní kulturní rozvoj zvítězil. Kdo doufal, že jsou to kulturní vlaky, které nepřestanou rozvážeti kulturu uměleckou do dědin českých, se zmýlil. Jisto je, že už druhý rok N. divadla byl méně ideální, romantický, ale že klonil se již k praktičnosti života našeho společenského a jeho modám a tužbám. Národní divadlo začalo býti „divadlem“. Jsouc jediným ústavem českým, podrželo svůj český význam, ale stávalo se jen divadlem. Bylo to konečně přirozeno. O druhém divadle začaly už tehdy řeči, ale zpráva N. divadla stavěla se proti němu. Národní divadlo chce působiti k zúšlechťení ducha. Postavením lehčího divadla zřídil by prý značně počet návštěvníků. Na nutné, žádoucí a národu prospěšné rozmnožení milovníků divadelních nelze prý dosud ještě počítati. Všeobecný kulturní rozvoj českého ducha nebyl tedy ještě tak veliký, aby tento luxus hned tehdy byl možný. Aby tedy šel rychleji vpřed a kulturní obecenstvo bylo získáno a vypěstováno, sáhnuto ve třetím roce k fraškám. Ale prohlašováno zatím, že „Éra Kubánkova“ je nejkrajnější mez, za níž N. divadlo nepůjde. Naproti tomu četná domácí nová produkce a živější zájem pro ni u obecenstva bylo potěšitelnou stránkou v působení divadla. Také sporejší divadelní vlaky se polepšily.

Hry sestavovaly se dle následujícího kulturního a ideálního pravidla. V letní době sestavuje se společně od ředitele, kapelníků, režisérů a dramaturga nejprve povšechný pořad her pro zimu, v zimě pro léto. Se zřetelem k uměleckým požadavkům divadla, k zábavě obecenstva, ke kase divadla — velmi prosperující — bez níž všecko umělecké snažení jednoho krásného dne by se rozplynulo v mlhu a dým, dále se zřetelem k personálu a k hotovému již anebo do jisté doby zhotovitelnému fondu instruktů vyhledávají a sepíší se v operě a činohře chystané novinky a starší již hry, které pak tvoří základ repertoiru zimního či letního. Vzhledem k obsazení kusu naznačí se přibližně postup, jakým práce mají se na jeviště uváděti. Z hlavního seznamu určuje se repertoír měsíční, čtrnáctidenní a týdenní. Jsou tu velké obtíže, příliš velké neb řídké zaměstnání osob, střídání oper a dramát, abonement, zkoušky, doba k učení a tisícero jiných okolností, z nichž patrno, že to úloha veliká, těžká, která někdy hotova jediným ochuravěním neb jinou nepředvídanou událostí shroutí vše. Přání obecenstva jsou tisícera, odporující si, bizzarní. Kritika těchto přání sama byla by kulturním obrazkem proudů, které divadelním obecenstvem zmitají, jeho choutek, vzdělání i nevzdělanosti, svéhlavosti a různých jiných pěkných a nepěkných vlastností. Z nich bylo by i patrno, jak veliký vliv právě obecenstvo má na vedení divadla a jeho kulturní význam. Že Nár. divadlo sestoupilo tak brzy se své výše a povolilo ze svých v pravdě krásných a ideálních zásad, je v první řadě samo vinno. Ale je to přirozeno. Přirozenost divadla je jeho obecenstvo. Obecenstvo a divadlo působí na sebe vzájemně, a proto pravili jsme dříve, že divadlo musí se státi kulturním obrazem doby. Je-li špatné, není tím v první řadě vinno samo.

Dobře ještě, je-li tak neodvislo a zabezpečeno, aby se tomuto proudu mohlo brániti, mohlo hleděti udržovati si snahu výše a výše. Národ. divadlo má tu snahu snad v theorii a jsouc životem odkázáno na příjem z obecnstva, má ruce velmi vázány. Správa aspoň už v tomto roce naříká. Ale rádi věříme, že nemajíc osobního zájmu a nepovažujíc jej za ústav výdělkový, nepouští aspoň se zřetele účel a cíl Nár. divadla. Do té doby lichotí si, že dosáhla aspoň následujícího: Značný výnos abonementu, 333 zl. za hru, pohostinské vystupování umělců světových divadel. ovšem že za slušný honorář. Ostatně lze pochopiti, že mladé divadlo, při čemž zvláště o operu se jednalo, chtělo si získáním světových sil připraviti renomé doma a jinde, přemoci ohrnování nosičku oné plutokracie, která vše měří Berlínem, Pařížem a Vídni, poskytnouti domácím umělcům i obecnstvu příležitost k posouzení jich výkonů před září slavných jmen, přispěti k umělecké vzpružině ústavu a konečně — naplniti svou kasu. Divadlo těmito hrami sice vydíralo značně obecnstvo naše, ale jemu samému šlo to k duhu. Další zisk, že tvorba dramatická přivedena k znamenitému rozmachu, vydalo divadlo za prvá tři léta 22.015 zl. 86 kr. za různé literární práce, kdežto cizí autoři dostali něco asi 16 a půl tisíce zl. honoráře a tantiém. Zavaditi o divadlo, znamená, jak patrně, zaváditi o zlatou žilu. Divadlo nezakupuje her, ale platí tantiémy 6—8% Způsob je prý pro autora proto výhodnější, že při úspěchu kusu, často nepředvídaném, není zkrácen, kterážto zkrácení by nastalo, kdyby kus jednou pro vždy přešel za jistou cenu v majetek divadelní. Také divadlo samo ovšem je tu chráněno. Nemusí se dávat do nejisté spekulace, menší neb větší úspěch regulují samy honorář a výdej na kus, není vydáno vyděračství dramatických spisovatelů, není nuceno při nových kusech známějších spisovatelů platiti také jich starou slávu. Nesprávně ovšem je, že duševní práce básníka posuzována je tu měřítkem hmotným, kasovním úspěchem a nekompetentním úsudkem denního obecnstva. Což divu, že většina spisovatelů podřizuje aspirace umělecké a své vavříny nesmrtelnosti tomu, co se líbí. Při rozboru děl bude to zcela patrné.

To ale je smrt velikého umění dramatického, kterému pak marně pomáhají na nohy premiemi. Známé, že nejlepší kusy dramatické, díla věčné ceny, dlouho bojovala za uznání a pochopení. Nedbatí proudů a přízně profani a vulgus divadelního, kdo to z básníků dovede, kdo z nich má tolik sebevědomí a auktokritiky, kdo z nich dovede žiti bez bengalského tleskotu mas? Skutečně vzal také později první onen rozmach nové tvorby dramatické za své. Toto ochabnutí mělo ovšem i jiné příčiny; nestačíť jen dobrá vůle k letu. Že ty divadelní honoráře, závislé, jak praveno, na úspěchu, musí míti magickou sílu, které ne hned každý dovede se vzepřiti, vidno z toho, mnoho-li spisovatelé dostávali. Za první tři léta, při nichž vlastně k mnohým úspěchům domácí tvorby kladen základ, brali spisovatelé dramatictí jeden skoro 2000 zl., jiní dva přes 1000 zl. Nejmenší částka za práci byla 300 zl. Brzy nastaly poměry ještě stkvělejší. Dále pak dokázala správa statistickým výkazem, že v českém divadle nebyla dosud nikdy pěstována tou měrou původní tvorba dramatická, jako od nastoupení správy Nár. divadla.

To je tedy ten kulturní rozvoj, takovými je veden opratěmi, takovými fábory, mašlemi a pentlemi ověncěn musí se bráti na voze vpřed, tažen ne silou ducha, geniem, zářnou hvězdou nesmrtelného umění, ale davem silných

rukou, vášnivých tváří, rozbourěných srdcí, sám jsa v ustavičném boji duchovním a hmotným. Ve čtvrtém roce bylo divadlo patrně už hnáno proudem. Aspoň zdá se tomu nasvědčovati nepoměrné množství veseloher a operet, daleko přes polovici her jdoucích, a z velikého úspěchu her výpravných. Divadlo dostalo tu své pravé jméno — obecnstvo chce se divati, oslňovati svůj zrak a také smáti. Podivný byl zjev, že zprvu veselo hry byly méně navštěvovány. Neměl-li snad tu prostou příčinu, že při velkých hrách lze také mnoho viděti, záležel snad v taktu obecnstva samého. Na frašky a pro chechtot chodilo si obecnstvo do předměstských aren a do různých Variété. Stále jsouc novinami, divadelními listy, literární kritikou vedeno k tomu, aby na Nár. divadlo patřilo se s jakýmsi vyšším zřetelem, s jakousi posvátností, nesčetnými řečmi, rozpravami a spolky jsouc líčeno a ustavičně oslavováno jako chrám národního umění. zlatá kaplička nad Vltavou, ušlechtilé obecnstvo, podobným motivům u nás tolik přístupné, bralo to do opravdy, chodilo do divadla jako do kulturního ústavu, jako na místo, kde kukátkem veliké umělecké scenerie umění dramatického a operního vidělo kus domácí práce, obrazy minulosti a přítomnosti a p. Znáti jisté kusy, uměti jisté melodie a výstupy, patřilo k nutnému a značnému přívlastku vzdělanosti. Ale popusťte trochu tomuto napjetí ideálnímu, a bestia triumfans hned mohutně se v člověku zvedne. V duši davu má, jak nás poučuje G. le Bou, zesateronásobněnou sílu a tihne vždy k nižšímu, dolů. Tak i veselo hry se vžily. Nyní tedy ve čtvrtém roce znělo stanovisko: před „arenní“ fraškou a operetou zavírá Národní divadlo své dvěře. Dříve je chtělo zavíratí vůbec před kusy, nemajícími kulturního, nýbrž čistě zábavný a kratochvilný význam. Pak stanovisko to se rozšířilo na ušlechtilé veselo hry, t. j. takové, při nichž je aspoň dovednost, když ne umění, a není trivialné hrubosti. Konečně stalo se ještě rozsáhlejší; aspoň před arenní fraškou zachovej nás, ty lidová šelmo, která s námi otročíš!

Nedělní dítě.

Z Dr. Bohumila Kirchnera přeložila Anna Gruberová.

Nedělní dítě svázalo kdysi svůj raneček a vyšlo hledat štěstí. Jinoch hledal a hledal ve městě i na venkově, po luzích i polích, nenalezl však nikde, za čím byl vyšel, tak že se rozhodl hledání zanechatí a se vrátiti.

Nevrle obrátil se na zpáteční cestu. Z počátku zlořečil notně, pak láteřil hněvivě na osud, že na nedělní děti neběře již patřičného zřetele a konečně zlostně si pískal.

Tak přišel k bujně, chudobkami poseté louce v lese. Vítr laškoval s travou, že se čeřila jako vlny zeleného jezera lesního, a bílá kvítka prozařovala v ní jako stříbrná pěna. Avšak toho všeho naše nedělní dítě ani nepozorovalo; co vidělo, byl chomáč veseilých dětí a uprostřed nich — štěstí, hrajiící si s těmito maličkými na slepou bábu.

To bylo přece přes přilíš!

Poutník podepřel si ruce v bok.

„Ach, z d e jsi!“ zvolal, „a já si mohu nohy uběhat, abych tě našel.“

„Nu — a?“ odvětilo štěstí.

„A všude je tebe potřebí!“ odpověděl hněvivě jinoch. „Králové a žebráci, bojovníci a kupci, města a vesnice volají po tobě; a ty — ty zatím hraješ si zde dětinsky s dětmi!“

„Ano, tak se mně líbí!“ pravilo štěstí, pohodivši vzdorně krásnou hlavou. „Však, co chceš ode mne?“

„Abys plnilo svoji povinnost.“

„Moji povinnost?“

„Ovšem!“ pravil jinoch a kýval při tom důrazně hlavou. „Abys mi dalo jeden ze svých darův!“

„A jakým právem smíš —“

„Jakým právem to mohu žádati?“ zvolal. „Jsem nedělní dítě!“

Štěstí pozorovalo smělého mládence od hlavy k patě. „Tobě,“ pravilo pak, „tobě nedám ničeho!“

„Ničeho?“

„Ničeho!“ opakovalo štěstí.

„Hle, — a proč pak?“ otázal se jinoch prudce.

„Poněvadž i beze mne dosáhneš, čeho si přeješ!“

„Opravdu?“

„Ano, ano, — jistě. Jdi jen!“ opáčilo štěstí netrpělivě a obrátilo se k němu zády.

Jinoch zůstal ještě chvíli státi. Štěstí však nestaralo se více o něho, nýbrž hrálo si s dětmi dále; nezbylo mu tedy nic jiného, než jíti — a on šel. — — —

Léta přicházela a odcházela, odcházela a přicházela.

Modře stkvěla se obloha nad elegantními mořskými láznemi, modře prostíralo se moře široko v trpytivou dáli.

Břeh byl pustý, neboť bylo kolem poledne; jen několik dětí hrálo si s pískem na břehu. Moře však mocné, klamivé moře bylo dnes dobrého rozmaru a hrálo si s dětmi.

Maličcí stavěli hráze a valy z jemného písku a moře posílalo pěnivé vlnky ke břehu, hrozilo hráze a valy prorazití a kázalo k jáсотu dětí škádlivým vlnám vždy zase zpět se valiti. A za dětmi sedělo, s úsměvem hru jejich pozorujíc — štěstí!

„Zde jsi tedy zase!“ ozvalo se pojednou za ním. Štěstí vzhlédlo a spatřilo ve vybraném obleku s otevřeným slunečníkem muže, který je ocelově šedýma očima ostře pozoroval. „Neznáš mne již?“ tázal se muž.

„Tebe?“ — „Ovšem! Jsem nedělní dítě, které tě jednou před lety v lese — pamatuješ se ještě, kde jsi sobě s dětmi na slepou řábu hrálo — o nějaký dar žádalo, a jež jsi tak krutě odmítlo!“

„Ty?“ odvětilo štěstí prohlížejíc si muže. „Tenkrát byl obličej tvůj hladký a vlasy tvoje tmavé, nyní vrásky zbrázdily čelo tvoje a vlasy ti na spáncích šedivěji. Změnil jsi se velmi!“

„Ty však pranic! Dnes jako tehdy lenošíš mezi dětmi.“

„Líbí se mi tak!“ odvětilo štěstí sebevědomě.

„Ano, to jsi tenkrát také řeklo!“

„Dobře; a co chceš ode mne?“

„Já?“ zvolal muž. „Nic, ó pranic!“

„Nic?“ tázalo se poněkud udiveně štěstí.

„Nic!“ odpověděl muž a udeřil se do prsou. „Dosáhl jsem, čeho jsem dosáhnouti chtěl; byl jsem chudásem, nyní jsem bohat.“

„Hle, co vše jsi dosáhl!“

„A vše to bez tebe — sám — vlastní silou —“

„A jak's to provedl?“ tázalo se štěstí usmívajíc se.

„Ano, jak jsem to provedl!“ zvolal muž. „Viděl jsem, jak lidé své skromné a mírné bližní nešetrně stranou odstrkávali, tu odstrkával jsem opět já odstrkávače, bezohledně! Nikde jsem neprosil, kde mohl jsem vymáhati, a vymáhal více, než jsem požadovati směl a poněvadž jsem se všeho odvážil, mnohého jsem dosáhl!“

„Ano, ano — avšak tvé srdce?“

„Ó, to jest ubohá, bláhová věc — proto navlékl jsem je do svěrací kazajky rozumu, a tu —“

„Tu přišly vrásky na tvé čelo!“
„Ovšem — ale já povznesl jsem se do výše!“
„Ano, vědělo jsem, že to daleko přivedeš i beze mne.“
„To jest pravda!“ pravil muž „Ale jak — jak mohlo jsi to tenkrát věděti?“
„Stálo to psáno na tvém čele!“ odvětilo vážně štěstí.
„Na mém čele?“ podivil se muž.
„Ano! Stálo tam, že jsi moderní dítě nedělní a jen nedělním dětem. dává příroda to nejlepší, co lidem dáti může!“
„A — co jest to?“ tázal se chvatně muž.
„Co?“ odpovědělo štěstí, „to jest — železné čelo!“

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Časový obraz.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Dokončení.)

Přítomní rychle přisvědčili.
„Ten mu dal,“ ozval se notář. „Žádný notář by to tak krásně nevystavil a nevyličil.“
„A odkryl jeho minulost!“ zmínil se adjunkt „Kdo by se toho nadál, že má takové delikty za sebou!“
„Chtěl formovati celé město, dělal veřejné mínění v celém kraji, seděl jako na soudné stoličce a chtěl, abychom jej poslouchali. Taškár, zloděj, lupič poctivého jména!“ odlehčoval si Chvalík.
„A mnozí mu přece věřili jako evangeliu,“ poznamenal děkan.
„Dávno jsme se měli na něj obouti,“ kasal se Šafránek.
„Vždyť se tomu divili u poroty, když se předčítaly úryvky z novin, které jméno našeho města hanobily, jak nás urážel, na pranýř vystavoval a tupil. Ano, pokládali nám to za chybu a měli nám to za zlé. A to jsme se strachovali a ze samých ohledů mlčeli. Škandál!“
„Nezlobte se, sousede, už se stalo,“ napomínal jiný měšťan kupce. „Náš velebný pán nám otevřel oči. Věru, kdyby se stal zde jemnostpán kanovníkem na Vyšehradě, že bychom dali páteru Chudému všechny hlasy —“
„To dali —“
„Kdyby nekandidoval žádný rodák,“ poznamenal měšťanosta.
Někteří — nerodáci — se usmáli.
„A kolik vlastně Škvor dostal?“ tázal se soused, který byl zatím na trhu a nevěděl, co se událo.
„Půl roku s příslušnými posty,“ vece měšťanosta.
„To má dost. A kdo povede zatím „Dřímaloovské Listy“?“
„Jsou zastaveny a co bylo v krámě, všechno zabavil hostinský z panského domu. Má velikou škodu a také jinde nadělal redaktor dluhů. Obuvníkům a krejčím, v trafice a jinde neplatil, jak dlouho byl v městě. Kdo se hlásil o peníze, toho postrašil svým listem a — dařilo se mu.“
„To také bylo uvedeno před porotou,“ dosvědčoval Chvalík, který byl volán za svědka ve zvláštní záležitosti. Odsouzenému byla přítěžující okolnosti.
„No, a jak to bylo s vámi?“ narážel na tu věc Fanta. „Vydíral na vás redaktor peníze svou revolverovou politikou?“
„Vydíral,“ přisvědčil řezník „a ne jenom na mně, ale i na jiných, kteří se neprozradili. Potkal jsem ho jednou za městem na cestě ke hřbitovu a tu mně ukázal kartáčový otisk článku, který o mně a mém závodě chystal

do novin. Při tom však řekl s obalem, že by se dal uplatiti. Zhrozil jsem se článku a pětiku jsem se vykoupil. Jiní platili více.“

„Bylo to darebáctví!“ zvolali měšťané. „A takovým způsobem řádl téměř dva roky.“

O redaktoru Sloupenském čili Škvorovi a jeho řádění, které teprve na jevo přišlo po odsouzení, mluvilo se v Dřimalově dlouho při všech příležitostech. —

„Jenom to mně nejde na mysl, že „Volné Slovo“ přineslo jenom tak krátkou zprávu o líčení. Jiné noviny uveřejnily o tom celé sloupce. Šafránek poukazoval na „Národní Politiku“, jejíž filiálku posud udržoval. Poštministr však „Denníčka“ pustil zcela, neboť se nikdo za abonenta nepřihlašoval.“

Chvalík nosil „Volné Slovo“ v kapse a když se opět jeden vyptával ze sousedů na líčení, přečetl mu, co bylo v listě vytištěno.

Z e s o u d n í s í n ě .

„Jako vůbec v našem království vede se boj mezi stranami, které jako houby po dešti vyrůstají, tak se vedlo od dvou let v městě Dřimalově na českém venkově. Panoval tam pokoj, až mrtvý pokoj, a měšťané ani se nenadáli, že by mohl býti něčím rozrušen. Ozývaly se hlasy po probuzení, ale nikdo toho nedbal. Tu byl socialistickou a radikální stranou nebo vlastními praktikami dosazen do Dřimalova známý agitátor Ignác Škvor, 35letý svobodný muž, bez vyznání, který ničemu se nevyučiv kale, chopil se redaktorství a vydával plátek zvaný „Dřimalovské Listy“. Už v tomto listě bylo často poukazováno na řádění novin těch, jimž se naproti postavil tamní kaplan dp. Chudý, známý křesťanský socialista, šířitel užitečných knih a velice čilý člověk. Oba zápasili spolu po dva roky. Posléze byla míra hříchů Škvorových dovršena a v jeho novinách ocitl se inkriminovaný článek, který velice haněl duchovní stav vůbec a dotčeného kaplana zvláště, neboť zde byl nazýván veřejně zlodějem a vyděračem. „Dřimalovské Listy“ přinášely dávno takové věci a bylo chybou, že se napadení nehájili jako Chudý, který podal na Škvora žalobu, která byla v posledních dnech předmětem porotního líčení. Vypravili jsme k němu zvláštního referenta, ale omezujeme se pouze na to nejhlavnější, poněvadž s lidmi takového druhu, jakým se ukázal Škvor, nemáme co činiti; neboť se takovým pepíkům raději každý vyhne, než aby se jimi špinil. Kdo má takovou minulost a provozoval takový boj jako Škvor, ten se na jménu redaktora velice prohřešuje a není hoden, aby tak byl vůbec nazýván.

Soudu předsedal rada pan V., votanty byli pp. rada N. a adjunkt U. Žalobu zastupoval náměstek p. K. a obviněného hájil známý advokát socialistů p. B. Kaplana Chudého zastupoval advokát Z. — Nejzajímavější byl obžalovací spis, který obsahoval deset archův a byl doložen čísly „Dřimalovských Listů“. Spolu líčil minulost a život obžalovaného. Ignác Škvor byl trestán asi pětikráte pro narušování, urážku stráže, proti zákonu shromažďovacímu a také pro krádež a podvod několikaměsíčnímu žalářem. Jakmile tato věc na jevo přišla, ustává náš všecken boj a omezujeme se jenom na některé body. Kdo se provinil krádeží a dopustil se podvodu proti svým spolutovaryšům, s tím přestáváme vážně zápasiti.

Škvor měl asi mnoho příčin, aby minulost jeho nepřišla na jevo, neboť nyní, doufáme, jest i u svých spojenců zničenou existencí. Podvodník a zloděj byl řídil veřejně minění počestného města!

Během líčení, které potrvalo půldruhého dne, vina obžalovaného přišla zcela na jevo a ještě jiné závažné věci Škvorovi přitížily. Dokázalo se, že napadal osoby i korporace, že vyhrožoval a dával se nodpláceti, by o tom neb onom se v novinách nezmiňoval a za peníze ho ušetřil, že brojil proti úřadům a nedovoleně kolportoval.

Prvním svědkem byl dp. Chudý a mnozí jiní z města Drímalova. Obhájce se přičiňoval, aby svého klienta vysekal, také obžalovaný pronesl frásovitou řeč o svých zásadách, pro něž trpí prý nevinné a se obětuje. Na galerii, kde bylo mnoho socialistů s Chvastálkem v čele přítomno, ozval se po těch slovech smích.

Žalující a zástupce pronesli řeči krátké, ale jadrné, poukazující na zhoubné následky takového listu na venkově, na revolverovou politiku a násilnosti, na hanobení a skandalisování čestných jmen a jiné následky špatného tisku.

Na pět otázek odpověděli porotci jedenácti hlasy „ano“ a jedním „ne“ —

„To byl hlas našeho Abelesa!“ zvolal kdosi z poslouchajících.

„Ignác Škvor byl odsouzen na šest měsíců a prohlásil, že hned přijímá trest —“

* * *

„Proč jenom nepřišel si k nám pro honorář?“ řekl Strnádek. „Snad myslí, že na všechno časem zapomeneme, ale to se zmýlí“

„Z toho si mnoho město může vzít ponaučení,“ končil předčítající, „jakého si ohřívá a živí hada na prsou a jací lidé mnohdy na venkově činí a udržují veřejné mínění.“

„Pravda, pravda,“ přisvědčoval Samek. „Na Škvorovi jsme se přesvědčili.“

„A'e teď bychom se měli vynasnažiti, bychom vyplenili, co nám tady po Sloupenském zbylo,“ navrhoval Macháň. „Jeden odešel a druhý může přijíti. Ta strana, která sem doporučila Sloupenského, má hojnost takových lidí v zásobě a každou chvíli by nám mohl pošťák někoho na slepo přivézt,“ dodal měšťan žertovně. „Myslili jsme, že by nikdo podvratným žvlům nedal sluchu, ale není tomu tak. Přesvědčili jsme se, že tomu opak.“

„Musíme se přidržeti kaplana Chudého a v jeho duchu pracovati pro povzbuzení lidu,“ řekl jiný měšťan, „aby nás nový nátlak nalezl připravené a neoblomné.“

„My sice sami sobě dostačujeme,“ mínil měšťanosta Čížek, „ale přece nepohrdáme jiným odjinud, když to směřuje k dobru města našeho. A snaha Chudého se osvědčila zdárnou a užitečnou.“

„Jako náhodou jest právě letos králem na střelnici,“ vzpomněl listovní a všichni se ohlédli po štítě na prkenné stěně, kde mezi domy, věžemi, jeleny, pecny atd. stkvěl se nápis:

„Svorně a mužně za dobrým cílem!“

Obrázky z vojny.

Napsal BOHUMIL BRODSKÝ.

I. Staré účty.

Tajné nepřátelství mezi hejtmanem, velitelem čtvrté setniny našeho pluku, a šikovatelem Doubkem bylo už staré a známé celé setnině. Četa, které šikovatel Doubek velel od té doby, kdy poručík Svítal onemocněl a poslán byl do vojenské nemocnice v Kotoru, nenašla nikdy milosti před očima velitele setniny. Buď nebylo mužstvo dosti hbité a vycvičené, nebo nemělo oděv v pořádku, nebo konečně chovalo se špatně. Ať na cvičišti nebo v kasárnách, na pochodu nebo v potyčce provinilo se něčím, pan hejtman neopomenul při raportu s jakýmsi zadostučiněním četu Doubkovu vyplísniiti.

Vojáky to mrzelo. Pozorovali dobře, že této nemilosti si nezasloužili a že vlastně všechna hana padá na Doubka. Vojáci druhých čet se jim posmívali a už předem jim předpovídali, že zase něco od pana hejtmana dostanou.

Proto však ani na Doubka, jako jedinou příčinu této hany, se nemrzeli, aniž věděli, proč hejtman Reitler tajnou zášť proti němu chová.

Byl jsem přítelem Doubkovým ve studiích. On studoval jako já práva, byl však o několik let starším mne. Stýkali jsme se často a v době odpočinku obyčejně vyhledali jsme si odlehlější místo, kde jsme se bavili, vzpomínali, kouřice při tom cigarety nebo pijíce černou kávu.

Otec Doubkův byl učitelem v horské, od světa odloučené vesnici. Měl pouze dvě dítka, Ladislava a Olgu. Na vzdělání svých dětí věnoval vše, sám se uskrovnuje a odepíraje si mnohdy i nejnnutnější věci. Chtěl své děti vychovat v dokonalé a nadšené bytosti, na které by mohl jednou s pýchou po ukazovat a jimi stáří své osladit.

Olga byla starší Ladislava. Pamatuji se na ni dosud dobře, když jsem ji jednou, už jako vdauou potkal s Ladislavem, jenž mi ji představoval. Promluvil jsem s ní jen několik slov, ale to dostačilo, abych k ní pocítil hlubokou úctu a opravdové nadšení.

Byla zvláštní, abych řekl antické krásy. Vysoká, štíhlá, jemných, elegantních pohybů. Ačkoliv jí tehdy bylo už pětadvacet roků a byla matkou dítěte, vypadala jako mladičké děvče. Pleť měla ku podivu měkkou, průsvitnou, růžové nadechnutou. Nejkrásnější byly její oči, veliké, černé, klidně se lesknoucí, spočívající na každém s jakýmsi pátravým výrazem, kterým snažila se proniknouti do srdce toho, s nímž se setkala.

Pozoroval jsem tehdy, že u malých sličně skrojených úst tkví jakýsi zatrpklý, odcizující rys. Nevěnoval jsem tomuto výrazu bližší pozornosti, přičítaje jej náhodnému roztrpčení a únavě po cestě.

Setkav se po několika dnech s Doubkem, nemohl jsem se zdržeti, abych s ním nesdílel svůj obdiv nad Olgou. Poslouchal mne se sklopenou hlavou a chvíli mlčel. Pak najednou zvedl hlavu, zamračil se zle a švihl prudce holí.

„Viš, není to jaksi slušné, má-li bratr sestru chválit,“ povídal hlasem prochvělým čímsi radostným a smutným zároveň, „ale má sestra je žena, která je mi vzorem počestné, vzdělané a na dary ducha bohaté ženy. Milujeme se vášnivě. A přece našel se takový bídný chlap, který jí chtěl smýkati blátem, který se odvážil chtít od ní věci, jež mi ještě dnes hrnou krev do hlavy. Škoda, že jsem tehdy nebyl dospělým. Buď bych nežil ja, neb onen. Ale doufám, že se spolu ještě shledáme. A pak budu účtovatí bez milosrdenství.“

Popožel chvatně několik kroků ku předu a tvar jeho plála mocným vzrušením. Následoval jsem jej tiše, nevtíral se mu, poprávaje mu času, aby se upokojil. Zamířil do sadu a tu na poboční stezce usedl na lávce. Seděli jsme chvíli mlčky.

Pak zvolna tlumeným hlasem vypravoval mi děj jejího utrpení.

Asi půl hodiny od vesnice, ve které otec Ladislavův učiteloval, stála na pokraji lesa panská myslivna. Býval tu vždycky myslivec Němec, protože pauství bylo v rukou židovského boháče. Lesníci a úředníci panství neudržovali s okolními obyvateli žádných styků, považující se za něco vyššího a důležitějšího. Chudý lid pracovní byl od nich do krve odírán, týrán a k práci za bídnou mzdu honěn.

Otec Ladislavův, přímý, poctivý muž, jenž s lidem, mezi kterým žil, rostl a cítil, nenáviděl cizáckých furiantův a vyhýbal se myslivně, která by bývala snad ráda aspoň s ním blíže se seznámila. Tuto kyselost dědily po otcí také děti, a třeba že v myslivně bylo několik dcer, které by byly rády Olgu za přítelkyni přijaly, tato dovedla zmařiti veškeré podobné pokusy.

Ale čemu se nejvíce vyhýbala, to se přece stalo, ba stalo se ještě více. Myslivec Reitler měl jediného syna, kterého dal studovati na vyšší lesnický ústav. Oskar byl na lesnické akademii odveden a nastoupiv službu jako jednoroční dobrovolník, udělal zkoušky důstojnické. Vojenský oděv zalíbil se mu více než lesnický a přestoupil tudíž do činné vojenské služby.

Olze bylo sedmáct roků, když Oskar přijel domů na dvouměsíční dovolenou. Churavěl poněkud a propustili jej tudíž na čas domů. Několik dní po svém návratu setkal se s Olgou, která šla do lesa na houby. Vábný ze-

vnějšek sličné dívky překvapil poručíka Reitlera. Oslovil Olgu jako bývalou známou a nikterak nedbaje zřejmé její chladnosti setrval po jejím boku, až pohněvaná jeho dotěravostí obrátila se domů. Doprovázel ji až ke škole a byl smělým dost, poněvadž až tam vešel.

Pan učitel, zachovávaje vrozenou svou pohostinnost a vlídnost, vybídl jej, aby se posadil a chvíli s ním rozmlouval. Reitler počínal si po domácku. Neměl se k odchodu, vypravoval různé vojenské příhody, smál se, žertoval a Olze pochleboval. Teprve za soumraku odchazel, prose, aby dovolili, by směl opět přijíti, poněvadž je mu dlouhá chvíle.

První dojem, jaký na Olgu učinil, byl pocit odporu. Ale odpor ten mizel, ztrácel se, až Olga si nebyla vědoma, že v jejím srdci vzniká mocný cit lásky k Oskarovi. Věděla, že není poctivý člověk, že v jeho pohledu skrývá se něco úskočného, posměšného, neupřímného. Věděla také, že nemá ona prostředků, aby se mohla státí ženou důstojníka. To vše ve chvílích jakéhosi vystřízlivění uvažovala a umiňovala si, že se Reitlerovi nadobro vyhne, že zpětrhá, co jí k němu poutá.

Dostačilo však objevení Oskarovo a jakoby vše ostatní v prsou jejich ztvrdlo, zmizelo. Necítila než vášnivou, pokorně oddanou lásku k sličnému poručíkovi.

Před rodiči dovedla skrýti své city, dovedla zastříti své schůzky s Oskarem. Někdy někde v úkrytu vášnivě se rozplakala, sama sebe obviňovala a s hrůzou vzpomínala na okamžik, až Oskar odjede. Přemlouvala sama sebe, aby byla statečnější a rozumnější, aby v čas se ovládla, ale to byly jen chabé a zoufalé pokusy. Při nejbližší příležitosti vracela se k Oskarovi zase.

Až dosud choval se k ní slušně a ujišťoval ji svou láskou. Poznal její bezelstnou, čistou duši a věděl, že kdyby s ní počal mluvití die svého práni a zásad, že by zkazil svůj plán. Rozdmychoval tedy její lásku ujišťováním své lásky a oddanosti k ní.

Až když se jeho dovolená chýlila ke konci, odhodlal se mluvití zřejměji. Ujišťuje ji svou, jak pravil, nezlomnou náklonností a příchyností, narazil na to, že se brzy rozejdou. Olga se rozplakala a Oskar použiv té příležitosti, objal ji a zlíbal.

„Kdybys chtěla, nemusili bychom se rozejítí,“ šeptal náruživě.

„Kterak je to možná?“ štkala na jeho rameni. „Otec nemá peněz, aby mi dal takové věno, jakého bych potřebovala.“

„Nemusíš věna mítí.“

Podívala se na něho s radostným překvapením. „Kterak to?“ ptala se sotva dýchajíc.

„Šla bys se mnou do města. Zjednal bych ti byt a byla bys mi na blízku. Chodil bych k tobě každodenně a láska naše by trvala dále.“

„Což ty bys si mé mohi vzítí i bez peněz?“ ptala se nechápajíc dosud významu jeho slov.

„Za ženu sice ne, ale vždyť bychom nemusili býtí oddáni“

Slova svá pronesl jaksi vesele a podíval se pokojně na Olgu. Ta chvíli mlčela. Upřela svůj pohled dlouze na Oskara a zděšení zablesklo se v jejím zraku.

„Myslíl jste to do opravdy?“ ptala se po chvíli jaksi studeně.

„Proč ne? Vždyť to u vojska není nic divného. Staral bych se o tebe jako o ženu a netrpěla bys v ničem nouze.“

Chtl ještě něco říci, ale viděl, kterak Olga se obrátila a chvatně odcházel.

„Co je ti, proč utíkáš?“ ptal se, spěchaje za ní.

„Jděte ode mne,“ povídala, když ji dohonil a za ruku chytil. Ruku mu vytrhla a teď jej změřila pohledem, ve kterém divoká nenávist a opovrhování hořelo. „Jak jsem se mohla jen poskrvnití, že jsem s mužem tak bezečtným mluvila. Jděte, pravím,“ — a při tom vášnivě dupla a velitelsky ruku natáhla, „nejste hoden nosití důstojnickou uniformu.“

Napřed se zamračil, ale pak se uštěpačně rozesmál.

„Slečinka si opravdu myslela, že bych si ji z pouhé lásky vzal? Jste velmi domýšlivá. Děkuji vám za zábavu, kterou jsem s vámi měl, ale dovolíte mi, abych směl svým přátelům o vás vypravovat. Poroučím se vám.“

Salutoval a směje se vracel se lesní cestou k myslivně. Olga dala se do běhu a utíkala chvíli bez cíle. Teprve na kraji lesa se zastavila. Přitiskla si dlaně k čelu a tak stála dlouho patříc strnule k dědině nedaleko odtud v úzlabině skrčené mezi stromy. Hanba a stud valily se do jejích prsou, plnice ji zátopou pokoření a hořkého pocitu ponížení. Milovala toho člověka upřímně, důvěřovala slepě jeho slovům, považovala jej za čestného muže. A zatím to byl bidný člověk, hrající s ní a toužící jen po její cti.

Zamhouřila oči a zachvěla se. Plakati nemohla, ale muka, která snášela, byla horší než pláč. Konečně sebou pohnula a šla k domovu. Šla za otcem do třídy, kde se zabýval úkoly dětí. Na okamžik stanula před ním jako hřišnice. Ale potom přiznávala se upřímně ke všemu, netajíc se ničím.

Otec ji polekaně poslouchal. Trásl se strachem, že snad počátek vyznání jejího přinese mu horší ještě sdělení. Když dokončila, vzal ji za ruku a přitáhnuv ji jemně blíže k sobě, zadíval se jí do očí.

„Olgo, znám tě a vím, že ti ublížím svou otázkou. Ale nemohu býti upokojen, dokud mi neodpovíš. Nezapomněla jsi nikdy na svou čest?“

„Tatínku!“ vykřikla. „Což tak hluboko jsem klesla ve tvých očích, že mě máš za schopnou těchto věcí?“

Rty se jí trásly a oči zvolna zalévaly se slzami.

„Ne, dítě, ne,“ chlácholil ji chvatně. „Znám tě. Ale bál jsem se přece, že ten člověk tě docela pomátl. Nyní jsem spokojen a ty se upokoj také. Je to první rána, která tě stihla. Budeš ji cítiti dlouho, ale potěš se tím, že jsi z ní vyvázla bez pohromy své cti. Zkušenost člověka získává se slzami a utrpením, a čím více zkušenosti máti budeš, tím pevněji budeš státi ve světě. Chceš-li, jeď na několik týdnů k tetě. Až se upokojíš, vrátíš se. A matce neříkej nic. Víš, jak vás miluje a že by k vůli tobě trápila se dlouho a bolestně.“

Políbil Olgu na čelo, a ona odcházela volně ven. Ulevilo se jí. Otec jí neplisnil, neodsuzoval a tím dosáhla klidu. Zbožňovala otce hlubokou, vášnivou láskou a jeho úsudek byl jí zákonem. Odejela hned na zítří k staré tetě, vdově po malém státním úředníku. Viděla později, že i v tom otec dobře radil. Nemohla zůstatí klidnou, jak si umiňovala. Dostavovaly se chvíle, ve kterých propukala v bolestný pláč. Milovala Reitlera opravdově a bezelstně a nemohla hned najednou zbaviti se jednak vzpomínky na něho, jednak pálila ji dosud pohana, s jakou Reitler k ní mluvil. Ale chlácholivá slova dobré tety a čas přemohly záhy první nejmocnější nával bolesti a když se vrátila domů, byla již na oko klidnou.

Ale uvnitř doutnal dosud palčivý oheň starých vzpomínek a jakási trpkost usadila se jí ve tváři. Nikdo mimo otce netušil, co se děje v jejím nitru. Až bratr Ladislav jedenkrát stal se společníkem jejího žalu. Otevřela i jemu své srdce.

Poslouchal ji s utajeným dechem a cítil, že od té chvíle ještě více cti a miluje sestru. Ale zároveň také naplněn byl nenávistí k Reitlerovým.

Olga se po dvou letech provdala za učitele a byla šťastnou ženou, třeba že v skrytu její duše dřímala vzpomínka, jak byla pohaněna. Ladislav dostudovav střední školy vstoupil na právnickou fakultu. Když se dostavil poprvé k odvodu, byl odveden a na podzim nastoupil jednoroční službu.

Jsa od malička hloubavý, vážně přímý a poctivý, zůstal takovým i na vojné. Představení jej měli rádi a Ladislav postupoval. Ale při zkoušce důstojnické neobstál. Zabýval se totiž hned za dob studentských řečmi slovan-skými a němčinu úplně opomíjel. A tato byla příčinou, že při zkoušce důstojnické neobstál.

Nermoutil se proto. Neznal ctižádnosti a nehledal v zevnějším pozlátku cíl svého života. Vrátil se ke svým knihám, od nichž jej odvolalo povstání v Bosně. Byl povolán do zbraně a nastoupil své místo, jsa zároveň na šikovatele povýšen.

Sloužil jsem tehdy první rok a měl jsem radost, že jsme se u setniny setkali. Byl jsem tehdy ještě bez hvězdiček a vrážděn do druhé čety. On měl čtvrtou četu. Byli bychom bývali úplně šťastni a spokojeni, poněvadž vojna měla pro nás mladé lidi zvláštní kouzlo, jež nám bylo milým a vábilo nás svou novostí.

Ale něco ztrpčovalo život Ladislavův a nezůstávalo bez důsledků i na mč.

Představeným totiž nás obou byl Reitler, onen Reitler, který Olze ztrpčil její mládí, a jenž byl tehdy dosti smělým žádat pro svou zábavu čest sestry Ladislavovy.

Tušil jsem, že se poznají oba, Reitler jenž zatím postoupil na hejtmana, i Ladislav. Poznali se opravdu. Několik dní potom, když Ladislav nastoupil do zbraně, potkal Reitlera. Ten se pátravě naň požíval, chvíli váhal, ale pak se zastavil.

„Měl jste sestru Olgu?“ ptal se jaksi přátelsky.

„Měl, pane hejtmane,“ odpovídal chladně.

„Je dosud tak hezká jak bývala?“

„Jsem jejím bratrem a nemohu říci, je li hezkou. Ale počestnou je, jako když jí bylo sedmnáct let.“

Hlas Ladislavův zněl ostře a zvučně jako kovový. Stál vzpřímen a hleděl na hejtmana s pohrdáním. Ten svrástil čelo a nahnul poněkud hlavu ku předu.

„Co tím chcete říci, šikovateli?“ ptal se pánovitě.

„To, čemu vy rozumíte, pane hejtmane.“

„Víte, kdo jsem?“ rozkřikl se teď Reitler zlostně.

„Ano. Velitelem čtvrté setniny. A já jsem šikovatel Ladislav Doubek, bratr Olgy, která měla jistému důstojníku býti dobrá k nízkým žertům.“

„Dám vás zavřít.“ soptil hejtman. „Jste drzý.“

„Ještě jedno takové slovo a půjdu k panu plukovníkovi, abych mu pověděl, jakého důstojníka u svého pluku má. Ve službě jste mým představeným. Ale v tom mi nikdo nezabrání, abych neopovrhoval člověkem, který si toho zaslouží, třeba že to byl můj představený.“

Snad by bylo došlo k horšímu výstupu. Ale několik důstojníků, kteří se právě blížili, překazilo bojovnost hejtmanovu.

„My se ještě setkáme,“ povídal mezi zuby a zahrozil Ladislavovi.

„Bojím se jen lidí čestných.“ odsekl tento, salutoval a odcházel. A od té doby byl Reitler jeho největším nepřítelem. Kde mohl, stěžoval mu službu, týral jej a chtěl jej dopadnouti neb dohnati k nesprávnosti ve službě. Ale marně. Ladislav byl opatrný a pokusy Reitlerovy rozbíjely se o jeho přičinlivost a svědomitost. Ve službě choval se Ladislav k hejtmanovi s odměřenou uctivostí. Mimo službu s jakousi hrdou nevšímavostí, která Reitlera ještě více popuzovala. Nemohl však na Doubka vyjeti si tak jako na prostého nevzdělaného vojáka, který neví, kde hledati práv svých a zastání. A bál se také, aby vyrazením tajemství nepřipravil mu zahanbení před celým plukem.

(Pokr.)

Různé zprávy.

Budoucnost národa. Rud. Vrba. Praha 1897. Cena 1·20 zl. Knihtiskárna Cyrillo-Methodějská. Kniha o více než

300 str. Obsahuje 29 statí různého nahodilého, časového obsahu. Stati jsou někdy jen žurnalistické polemiky a apo-

logie, někdy velmi vážné práce, založené na rozsáhlém studiu hlavně denního časopisectva a denních zjevů, a na vážných meditacích. Stati tyto trati velice statemí prvými, které pro knihu méně se hodí, majice patrně více za účel, učiniti ji tlustší. Také spisovatel sám si jimi ubližuje. Mnohými spisy svými stál výše, daleko výše. Kdo jich nezná, bude ho na základě takových statí, křivě posuzovati. Non multa — plati tu. Knihu Vrbovu lze nazvati reliefem nebo kukátkem na themata a proudy, které právě v době, kdy byla kniha sestavována, šly veřejnosti politickou, socialní a novinářskou. Vše to v knize se odráží reflexem světla tak zvaně bojovně klerikálního. Nadávkové stanovisko spisovatelovo není stanovisko klerikální, to je stanovisko čistě osobní. Kdo nahlédl do všech moderních vlasteneckých švindlů, do toho demokratismu a liberalismu, který obohacuje jisté vrstvy a vyssává lid zrovna tak, ano hůře než pokleslý feudalismus minulých dob, kdo nahlédl do těch otrockých pout lidu a těch moderních, neviditelných karabáčů židovských od vlasteneckých a liberalistických Franců buď osobně schytrale nebo vlastenecky hloupě třímaných se stejnou domyšlivostí a stejným domnělým povznesením, kdo nahlédl do časových těch bojů moderního, krutého, protože odkřesťaněného egoismu po mamonu a rozkoši hladovících existenci jako R. Vrba, ten, nalézáje se právě doma v klidném pokoji, máje v duši soulad z modlitby nebo ušlechtilé četby pocházející, nadávkovým stanoviskem se snad na chvíli urazí, ale jen na chvíli. Tentýž hněv, který s tohoto stanoviska mluví, uchopí i jej. — Vždyť je to vše pravda. Jisto ovšem je, že takovým slovem nabývá sice úcty slovo mluvené, uchvacováním posluchačstva podporované, nikoliv ale psané. Každou nadávkou ztrácí důvod na váze, pravda na klidné mohutnosti. Osobně nadávkové stanovisko, spisovatele chápeme, uznáváme a omlouváme, věcně ho litujeme; ubližujeť věci — a není katolické ani křesťansko-socialní. Kniha sama obsahuje mnoho krásného materiálu. úvahy hodné pravdy, s velikou jinde nevidanou a neslýchanou otevřeností pronášené, cenné rozpravy o věcech nejčastějších, s tendencí apologetickou

velmi pádnou a jadrnou. Tak hned první článek „Tanec kolem zlatého telete“ je nad míru zajímavý, vypisuje úžasné jmění některých židovských spekulantů nepoctivě, ano loupežně nahromaděné a vedle toho „žebrácký“ krejcar duchovenstva tolik vyčítaný. „V tomto ohromném bohatství,“ čteme tu na konec dle pravdy — „v kterém utápějí se moderní milionáři a kapitalisté, vyjímá se majetek církve jako kapka v moři“ — „A toto bohatství,“ čteme dále, „nevadí našim novinářům, jim jest trnem v oku „bohatý“ český kaplan, obyčejný syn „bohatého chalupníka“ a jeho bohaté důchody, které se měsíčně páčí na „ohromnou sumu“ 20 zl. se stravou u faráře.“ — Druhá stať „Chraňme své statky“ díc, abychom chránily statky ideální, je dobrá ale jen žurnalistická. Třetí „Švindl s Husem“ obsahuje ostré a časové slovo. Zcela pravdu má spisovatel, když svým ostrým a hořkým pérem ukazuje, co má osoba Husova, liberálům tolik posvátná, dnes za smutný úkol, dnes — kdy tak vážné otázky dotýkají se samého bytu národního — účel, sypati lidu písek do očí a udržovati ho v duševním otroctví strany. Jsou tu šťastně kritisovány události Husova pomníku z posledních let. Ovšem, že více i většího prohloubení kulturního a historického bychom si přáli ve staticích knihu tvořících, ač i četné citáty listů jsou samy o sobě kulturním obrázkem, který v knize pro budoucnost uschován má svou důležitost. — Třetí stať „Rytíř bez hany a vady“ je osobně proti Heroldovi jako slavnostnímu řečníku při Poděbradově slavnosti namířen. O věci bylo v jiných listech lépe a věcněji pojednáno; zde drasticky zase působí kontrast zbytečných a škodlivých pro-klerikalních štvanic a běd lidových — šťastně podle sebe postavených. Pátá stať „Kdo žije z hlouposti lidské“ je zase jadrná, byť opět jen žurnalistická. Za to však v každém článku jímá a silně působí evidence velmi četných nepřátelských listů, z kterých spisovatel velmi vhodně čerpá. — Celá kniha má aspoň v první polovici charakter denní, praktické apologetiky. Je to nový způsob žurnalistiky, právě dnes nad míru časové a dobré. Neboť články časopisecké a brožury se ztrácejí, zde pak

i do budoucnosti podán je obraz doby, její falše, zde důvody jsou čerpány od nepřátel a obyčdná jich činnost trvale je zachycena. Citlivěji nemohou býti raněni. Z časopisův si nic nedělají, neboť kdo k nim asi sáhne? Kde najde orientace? Zde pak vše to má pohromadě, zde je na ně pravé kladivo — Všechny stati nebudeme rozebíratí, je dlužno čísti. Jsou mezi nimi i stati velmi vážné, poučné a cenné. Byť i nebylo lze se vším souhlasiti, ani co do věci, bez neobyčejného poučení a uvědomění nikdo knihy neodloží; ano uvědomění o otázkách časových, světlo k posouzení pravdy v tom švindléřském, neznámém, pravidelně sobectvím řízeném světě veřejném, přízko nucení ne k jednostrannému, ale pravdivému posuzování našich běhů socialních a politických, a popud k pravému soudu o charakteru moderního novinářství a p. jsou velecenné výsledky, které vzbudí kniha u každého. Rozšiřující ji, rozšiříme i řady svých přátel neuvědomělým otevřeme oči, stále nevěřícím a a stále kompromisujícím otevřeme pohled do zákulisí a do pravého stavu věci. — Také mravní otázka tu projednána na četných místech. Straně budoucí křesťansko-socialní dány v ní programy, pečlivě promyšlené a vypracované, české státní právo projednáno s dostatek a j. V posledních státech, velmi vážných, je mnoho statistického a jiného materiálu. Také školské otázky vzpomenuty, vyhledány ovšem poněkud výstřední tendence, ne všemu školství společné. Materiál ale je stkvostný. — Pili páně spisovatelové, jeho rozhledu po současné běžné literatuře, šťastné ruce, která charakteristické známky vybírá a zpracovává, bedlivosti pozorovací, které nic neujde, vydá jistě uznání každý. Také touto knihou, více všeobecnou, přidal si spisovatel do věnce svých zásluh, své horlivosti, své dovednosti, své pile a vzdělanosti nový list, který lid český plně uzná a na který jednou s vděčnou pamětí a uznalým díkem bude pamatovati, až souditi a rozsuzovati bude, kdo byli jeho praví přátelé, kdo za něho pracovali, záda nasazovali, dobře s ním a jedině s ním smýšleli.

Farář z Černodolu. Po sešitech. Román z naší doby od P. Kopala. Ličí velmi šťastným a dovedným způsobem život, působení, osudy faráře v moderní době. Vše, co kněze stihnouti může v jeho působení v osadě, líčeno tu v řadě v pravdě živých obrazů neobyčejně zajímavých, mistrně plastických. Jako feuilletony působily obrazy ty sensaci. Sešit 20 kr. Tisk v Cyr.-Methodějské knihtiskárně.

* * *

Vzdělavaci knihovna katol. Svazek V. Podobizny svatých. Překlad S. Boušky z Arnošta Hella. Ne životopisy, ale fotografie, obrazy duševních stavů s mystickými meditacemi. Trochu těžké čtení, ale u nás veskrze nové a svým způsobem charakteristické. Knihovna přinesla už znamenité práce pro kněze a vzdělané laiky. Doporučujeme co nejvřeleji. Cena úhledného sešitu 25 kr. Tisk a náklad V. Kotrby v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně.

* * *

Svatý růženec a nejsv. Svátost. Napsal Al. Strnad. Promberger v Olomouci. Cena 80 kr. Spis asketický, daleko nad úroveň podobných spisů i řečí i obsahem vynikající. Doporučujeme.

* * *

Pout' na svatou Horu. Písně a deklamovánky Václ. Tesaře-Blanického. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. Praktické potřebě poutníků celkem vyhoví. Poesie to ovšem není.

* * *

Slova Pravdy. Ročník VII., číslo 14. a 15. „Ježíš Kristus jest Bůh“ a „Obrázky z hospodářství socialně-demokratického. Cena 4 kr. První článek je šťastný rozhovor redaktora a studenta, v druhém sebráno několik trefných událostí z poslední doby, z novin známých, o hospodářství, při němž červení páni jsou pány. Obě je dobré.

* * *

Knihovna sv. Vojtěcha. Hradec Králové. Homiletické části XI. Pokračuje důstojně. Brzy bude tvořiti pravý poklad pro homiletu.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

Program strany socialně-demokratické a sjezd v Hamburku.

Je to ovšem věci čistě osobní fantazie, jak si kdo dovede socialní demokracii zosobněnou představit. Pozorujeme-li však stranu tuto při práci na sjezdech, ať už při obvyklých svatodušních sjezdech nebo velkých mezinárodních, jak zvláště svým programem motá a hází, pak nám dá každý úplně za pravdu, že si strana tato docela dobře již zasloužila toho, aby přirovnána byla k piplavému hrncíři. Program, kus docela obyčejné hlíny hrncíské, určen byl podle úmyslu těch, kteří hlínu tu připravovali, k tomu, aby z ní vytvořena byla báječná nádoba, z níž všichni nespokojení a celí národové vůbec dojíti měli nebyvalého štěstí zde na zemi. Programem, jako to vůbec bývá, se začalo točiti — točiti a na konec se nám zdá, že zůstane na hrncířském kruhu docela obyčejný — pekáč pro socialní knedlíky, na nějž ani Ben Akibu volati nebudeme.

Strana socialně demokratická jest stranou mladou. U nás v Rakousku čítá 30 jar, počítajíc od prvního stavovského hnutí v dělnictvu českém, v Německu 35.—38. A přece — i sami socialní demokraté nemohou se dosti vynadiviti, jaké se staly již ve straně změny a jak i strana tato nedovedla se vymknouti osudu všeho pozemského, jak — sestárla.

Důkaz toho podává zvláště letošní sjezd německých socialních demokratů, jenž zahájen byl v Hamburku 3. října b. r. Trval celý týden, zakončen byv následující na to sobotu v povznesené náladě zapěním marseillaisy. Mezi 250 delegáty byli dva z Rakouska, jakýsi Skaret z Vídně a poslanec na říš. radě za Teplicko, Žatecko atd. Zeller. Tento poslední byl zvláště vítán jako první parlamentární zástupce ze sesterské země na historické půdě Hamburku, který od r. 1863 (Lassalovo svolání k dělnictvu) je socialní demokracii půdou historicky posvátnou.

Vlastní rokování, věcné rozpravy počaly v pondělí. A tu hned při prvním bodě strhla se prudká šarvátka, které by se byl málokdo v Německu nadál. Vyvolali ji Poláci, kteří politické jho, zúmyslně jim k hrdlu víc a více

přitahované, těžce nesou a snaží se, aby aspoň na jiném poli bylo jim dáno to, co jim jako jiným po právu patří.

Nejprve připomínal referent výkonného výboru předem docela ve shodě se zněním původních programů soc. demokratických, jež také do programů rakouských (zvláště Hainfeldského) přežato bylo, všem účastníkům, že centralistický ráz sociální demokracie nesmí býti porušen. S tím všichni souhlasili až na zástupce polské strany soc. demokratické Morawského, který sice prý zásadní oprávněnost uznává, přece však žádati musí, aby za příčinou úspěšné agitace — tedy jen v zájmu strany — v polském území agitovali jen ti, kteří jsou jazyka polského znalí a rovněž aby kandidováni byli jen ti, kteří s voliči svými po polsku srozuměti se dovedou.

To byla ovšem pro „centralistické“ účastníky rána z děla, která poplašila kde koho. Rozumí se, že ubobý Polák dostal co proto a že mu zvláště připomenuto bylo, že i v Polsku (tedy nejen v Čechách!) německý živel je intelligentnější živilu domácího a že má vždycky oplodňující vliv na soudruhy polské, kteří mohou býti rádi, že tam vůbec jakou kulturu (německou) dostávají.

To je zase jednou řeč, za kterou se naši „českoslovanští“ socialisté mohou poděkovati. Tito sice poslali jménem výkonného výboru československé strany přímo sjezdu v Hamburku přepis, v němž vysloven jest nejostřejší protest, proto ale přece pobratimských svých soudruhů polských nijak se nezastávají. A přece by to měli býti především zástupcové soc. demokracie z Rakouska, kteří domohše se letos v červnu organizace podle národností (místo rakouské nastoupila soc. demokracie česká, německá, polská, jihoslovenská a italská), měli by míti porozumění pro podobné snahy v říši sousední, kde to také nebude dlouho trvati, než povalena bude jedna z předních zásad, dle nichž strana soc. demokratická jest stranou mezinárodní, přednosti národní odsuzující. Ovšem, dodati dlužno na základě posavadních zkušeností, potud, pokud se to hodí národnosti dosud vládnoucí. Jak však dále tato národnostní zásada programová se utvářeti bude, jsme zvědaví.

Než, mimo zmíněný článek byl dosud všude stěžejním bodem programu soc. demokratického boj proti militarismu. Od nynějška bude v Německu jinak. Soc. demokratická strana ví dobře, čím by se při nastávajících volbách do říšského sněmu mohla státi nepopulární. A poněvadž dobře ví, že slabou stránkou každého příslušníka z „říše filosofů“ je voják, stojí vzhledem k tomu, že se na říš. sněmu jedná o povolení výdajů na nová děla (snad to naše delegace vezmou také k vědomosti) před důležitým rozhodnutím. Posl. Schippel dlouho nechtěl se vyřaditi s přímým prohlášením v této příčině. Ve své řeči, vyličující činnost strany na sněmě říšském, upozorňoval stále na důležitost okamžiku a okolnost, že bude nutno chopiti se všech prostředků, aby strana vliv získala atd. Teprve ku přímému dotazu pravil, že nepovažuje za vhodné (aha, oportunismus!), aby strana hlasovala proti novým výdajům na děla. Vojáci jsou prý jednou zde, a těžko to srovnati se svědomím, aby posláni byli do války se špatnými zbraněmi. Z počátku vzbudilo stanovisko jeho obrovský rozruch, takže navržen byl proti němu protest sjezdu. Ale to bylo jen z počátku. Když pak se celé hejno rozhorlených řečníků, bojujících za udržení soc. demokracie, „nepovoliti ani muže ani groše“, vystřídalo, povstal jako advokát vůdce strany Liebknecht a — přinutil navrhovatele resoluce

proti Schippelovi, aby od návrhu svého ustoupili a zásady si nechali na podruhé.

Slyšíte, „soudruzi v Rakousku“, delegace se blíží, což abyste se přece do nich hleděli dostati, bude potřeba kanónků. Odstavec šestý zásadního prohlášení hainfeldského (proti militarismu) hoďte do pece!

To jsou dvě hlavní změny zásad programu. Že se bude pomalu soc. demokracie i ostatního balastu zbavovati, který byl kdysi sice dobrým agitačním prostředkem, ale dnes stává se podle okolnosti straně nepohodlným, není žádné pochybnosti. Tak na sjezdě v Hamburku málem by byl prošel návrh na odstranění bezúčelné oslavy 1. máje, parádního kousku z konce let osmdesátých. Podobně i zásada, že strana proletariátu nesmí uzavíratí kompromisů se stranami měšťáckými, těžce zápasila o svoji platnost. Sám Bebel se kompromisův ujímal, navrhuje docela nepokrytě, že by se měla poskytnouti podpora straně „liberální“ proti konservativní.

To jsou ovšem stopy docela jiné nálady, než jakou si přinesla strana soc. demokratická na svět. Ten ostentativní radikalismus nebo zkrátka revolucionismus mění se v ohni života ve skutečnosti v oportunistus docela obyčejné strany radikální, která si bude dělati, jak to již skoro zvykem, program a zásady od případu k případu. Chce-li strana „třídně uvědomělého proletariátu“ ve sborech zákonodárných vůbec něco naproti „reakcionářským masám“ poříditi, nesmí stále negativně čekati, až přijde hora k Mohamedovi, nýbrž musí sama hleděti, aby získala si úspěchy. Zdali se jí při tom i mnohé jiné zásady programu nestanou nepohodlnými, ukáže další budoucnost.

Nemo.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

(Pokračování.)

V bitvě u Lipan padla zevní moc onoho husitství, které bylo vyslovilo zásadu podřezávání krků, husitství hrubé, nevzdělané, sprosté, násilnické, před kterým i Rokycana musil kdysi prchat, a které při jeho pokusech smířovacích drželo ho v okovech a přivádělo znovu do nebezpečí. Poněvadž v něm ne duch, ale vášeň a meč měly vrch a hlavní slovo, nemohl v něm Rokycana býti vůdcem. Rokycana nebyl mu ostatně duchem zcela cizí a že horlivé husitství později vzalo opět vrch, jeho je vinou. Přece ale se poměry po bitvě Lipanské valně změnily a zlepšily. Ještě bylo v Čechách dost horlivých husitů, kteří zapomněvše na českou katolickou minulost, byli se ve své husitství s celou horlivostí vžili. Jich vůdcem stal se Rokycana. Na něho padá zodpovědnost za to, co strana kališnická činila. Měl i volnější ruce při působení na svou stranu, nebo nehrozil mu více krutý a hrubý tábořský meč. Strana tábořská ani tu nevymizela, ale rozumnější mezi nimi, i bývalí soudruzi Husovi, poznávali, že celého křesťanství nepřeválčí a neobráti násilím na svou stranu, jak pošetile druhdy se domýšleli. Také si byli vědomi, že vešli v poslušenství sněmu basilejskému, kterak tedy mohli se ctí stále nové a nové spory o víře vyhledávati a se vzpírati? Proto vidíme nejen větší přilnutí k onomu vyznání, jak je Rokycana ustanovil, ale shledáváme u husitů jakousi větší mírnost a smírnost. Nesmrtelných mohl si tu Rokycana získati zásluh

vlasteneckých a náboženských. Neučinil tak. Buď nebyl muž velkého rozhledu a situace nepostřehoval, nebo jeho kolísavost nedala mu pojeti velkou myšlenku a na provedení její vše nasaditi. Tato jeho povaha, dosti demagogická a po popularitě a zvučném kadidlu toužící, bránila mu. Se všemi chtěl býti za dobře, s církví obecnou se spojit i býti husitou domácím radikálům po chuti. — Tento ráz dvojakosti a necelosti mají i domácí poměry české, bídné ostatně a plné válek domácích, tlupami táboritských řemeslných válečníků vyvolávaných. Vůči katolíkům nastoupena cesta lidskosti. Katolíkům přiznána aspoň svoboda pod jednou přijímati. Velká svoboda to nebyla. Dlužno jí spíše jen rozuměti jako odstranění zásady „onoho podřezávání“. Neboť hned roku 1435 žádaný na císaři Zikmundovi v pravdě směšné věci, které o náladě Čechů dávají svědectví věru bláznivé. Žádáno na něm, aby s dvorem svým v Čechách přijímal pod obojí, aby neměl kolem sebe kaplanů takovému přijímání odporujících, aby do rady své a na úřady zemské dosazoval jen muže pod obojí, aby v království rozkázal všem přijímati pod jednou. Tak prý bude krásná jednota a mír. Do měst měl přijímán býti jen, kdo byl pod obojí, a rozhodnutí, kdo by měl z uprchlíků nebo vyhnanců — ovšem katolíků — od nich býti přijat, ať patří městům. To znamená, že by katolík nebyl přijat. To je tedy trochu komická svoboda, právě to prohlášení katolíka za muže bez všech práv. Celá ta svoboda patrně znamenala jen, že upuštěno od „krvavého podřezávání“ a nastoupena cesta podřezávání mravního a hmotného. Kdo i nyní byl útočící, kdo činil násilí a kdo byl v obraně, je patrné, jenže proti historické pravdě bývá překrucováno. I v tom patrně byl Rokycana účastněn, neboť na důležitém sjezdě brněnském vidíme ho opět mezi prvními řečníky strany kališnické. Že nemohlo ani v Brně proto přijíti k dohodnutí, je jasno, neboť to daleko nebyla kompaktata, nýbrž kališníci daleko je překračovali. Domácí válka trvala mezitím dále, neboť bývalí táborité nedali pokoje.

Poněvadž ale mnohým stávalo se jasno, že bez míru náboženského a církevní auktority, která by měla dosti důstojnosti a váhy, aby stále novému sektářství a bojům mezi ním učinila přítrž, chtěli státi v poslušenství i sněmu i císaři, a zvolili za svého arcibiskupa Rokycanu (1435). To nebyla šťastná volba. Poněvadž císaři kladena podmínka, že do věcí církevních a náboženských nemá se vkládati, znamenala úplné zničení katolíků. Když nastalo brzy na to v Jihlavě slavné prohlášení kompaktat, když smír s nesmírnou radostí všech prohlášen, když legátové nadšené o tom dávali zprávy sněmu, v té chvíli slavné a veliké ukázalo se hned, jak kališníci rozumějí kompaktatům. Rozuměli jim tak, jakoby ve všech kostelích, i katolických, byli pány nic nedbajíce kanonů církevních. Rokycana ihned v katolickém kostele jal se rozdávatí přijímání pod obojí. Nerozuměli kompaktatům tak, že ve svých kostelích smějí svým pod obojí posluhovati, ale že má každý od každého kněze právo toho žádati. Kompaktata chtěli patrně míti za záminku, aby mohli celou zem strhnouti k sobě, vsecky kostely zabrati, zlomiti odpor katolíků jako zbytečný a rozkolu dáti pravou formu. Neboť že kompaktata, jak je kališníci pojímali, znamenala rozkol a v budoucnosti trvalé kacířství, každý uznati musí. To pochopili legátové ihned, a proto nedorozumění bylo tu opět. A neměli na tom dost, že vykázan jim oltář a zvolen kněz pod obojí k jich službám, neboť jinak kompaktatům rozuměli. A když pak smír s císařem zjedнан a od stavů přijat, byly mezi vynucenými na něm sliby

i takové, které upřímnému přátelství kališníků ku katolíkům nenasvědčovaly mnichům a jeptiškám mělo býti dáno povolení k návratu do vlasti jen tehdaž, svolí-li arcibiskup. To znamená, že měli zůstat i nadále vyloučení.

Když pak císař ujal se vlády v zemi a přední místa obsadil husity mírnými, dobře věda, že jen tak lze se nadíti jednou smíru; když sám užíval pilně práva slyšeti mši dle svého. jala se strana protivná ihned rýpati. Pravda, že se strany legátů jednáno na začátek trochu upřílišně, úzkostlivě, podezřívavě, ale hlavní chyba byla na straně Rokycanové, který místo aby hleděl mysli uklidniti, svými kázáními je rozčiloval, legátů se stranil, s nimi do sporů přicházel. Patrně bál se o přízeň, kterou radikálnost a nespokojenost ostrých husitů, vždy pro svůj revoluční charakter u lidu oblíbených, hrozily mu vzíti. Na druhé straně povstala z toho nedůvěra, věreno klepům o vzpouře proti císaři a legátům. Tak místo po cestě ku klidu a smíření kráčel po cestě k rozporu. K tomu pak ještě přistoupil politický odpor stavů a měst, na bezvládí dávno uvyklých a v myslích až na dno zrevolucionovaných, proti císaři.

Hádky mezi Rokycanou a legáty, vzájemné vyčítání si nedodržení slibů byly na denním pořádku. Potvrzení Rokycanovo nemohlo přicházeti. Přišly bully o kompaktatech ze sněmu basilejského a přijaty slavně, ale Rokycana a jeho přívrženci některých novot, které si byli při bohoslužbě a i jinak zavedli, zřící se nechtěli. Ano, Rokycana v kázání naříkal, jakoby se kališníkům děla nějaká křivda, když na odstranění těchto věcí naléháno, takže lid až se bouřil. Tu i sněm, který na obsazení arcibiskupství naléhal, uznal, že potvrzení Rokycanovo pro jeho jednání bude asi lze těžko vymoci, chtěl přejíti přes jeho osobu a vhodnějšího voliti muže, muže, který už měl i schválení legáta, avšak Rokycana, který dříve dělal, jakoby úřad arcibiskupa přijati nechtěl, se vzepřel a přešel úplně na stranu nesmiřitelných. Jednání sněmu dokazuje, že považoval sliby Církve katolické kališníkům za splněné aspoň v hlavních bodech. Výtka neupřímnosti nemůže jí býti dána. Rokycana musil z Prahy prchnouti pro falešné pomluvy o zradě města.

Kdo chtěl by viniti stranu katolickou, že nedodržela slibu, nepotvrdivší Rokycanu? Toho Rokycanu, který na sněmích k legátům mluvíval, byla by ztvrdila, toho Rokycanu ale, který mluvil doma ku svým, kázal, jednal, toho na konec ztvrditi nemohla, poněvadž osoba jako nejen nebyla zárukou, že budou dodržána kompaktata ve smyslu učení katolické církve, ale byly opravdivé obavy, že by byla církev v Rokycanovi potvrdila mnohé bludy. Kdo jí může zazlívati, že ve věcech tak vážných jednala s největší zdrželivostí a úzkostlivostí? Neměl-li v Čechách blud se zakořeniti jako dovolený a zákonný, musila aspoň nejvyšší místa býti obsazena takovými osobami, které dávaly záruku, že kompaktat nebude zneužito proti učení obecné církve že při nich nebudou zavedeny novoty buď bludné nebo obecné jednotě odporující. Rokycana, nechtě se proti nim stavěti, ale veřejně hájiti jich neustáváje a legátům výčitky veřejně čině, poněvadž na odstranění jich naléhali, tímto mužem nebyl. Poslední jeho krok dával jí za pravdu. Snad měl Rokycana většinu lidu za sebou, ale to není žádný důvod, když sám nechtěl postavit se na půdu obecné církve. Právě populárnost jeho a okolnost, že byl jeden z kněží pod obojí nejvíce v popředí stojící, zvětšuje jeho vinu. Tím více měl státi o sjednocení a mír ve smyslu kompaktat, o jichž smyslu

dle slov otců basilejských, jež sám byl slyšel, nemohl býti v pochybnostech. Jednání církve mohl by jen ten pokládati za úzkoprsé nebo neupřímné, kdo o významu čistoty víry nemá dostatečného poučení, kdo myslí, že na tom nezáleží, co se povolí, ten, komu přání lidu, stále se měnící a naprosto nekompetentní, jsou posledním důvodem. Taková jednota není žádnou jednotou; musila by se rozbiti za krátký čas. Rokycana nebyl mírným utrakvistou ve smyslu Příbramově, ale horlivec, který na podstatě kompaktat chtěl jíti ještě dále a dále. Snad proto i mnozí šlechtici od něho se odtrhli, poznavše, že on k smíru nepovede, a teprve později, když smrtí císařovou vliv a snahy obecné církve v Čechách opět poklesly, jeho strana se vzmohla a nabyla vrchu, uznán opět za arcibiskupa od kališníků. Tím ale také dána míru a smíru v církvi hlavní rána, ač teprve později se ukázalo, že smír s touto stranou není možný. Poslušenství projeveno Rokycanovi jako vrchnímu správci církve r. 1441. na sněmě v Kutné Hoře, nikoliv však ode všech kněží kališnických; táboři ani se nedostavili. Byla to ovšem jakás jednota, ale nebyla ani úplná v zemi, ani nikdy k úplné jednotě nevedla, oproti církvi obecné znamenala spíše roztržku. Dobrodiní její byla tedy jen chvilková a zdánlivá, ovšem též osudná v konečných následcích shoda; ostatně nezjednána ani doma.

Nové sekty jen se rodily a ani nejpřísnější zakročení, ani hádky nebyly s to, aby ji vyhladily. Je to vždy první následek odštěpení se od auktority obecné církve. Už z toho je patrné, že celá ta jednota vnitřní byla bezcenna. A netrvalo to dlouho, a některé tyto sekty nabyly vrchu nad ostatními. Je to vůbec směšno, když sněm ustanovuje články víry o svátosti oltářní, když tupí učení táborské a zasazuje mu citelnou ránu, když usuzoval, že učení Rokycanovo a Příbramovo je jistější a bezpečnější. Ale jak dlouho toto usnesení mělo platnost? Až jiný sněm ho zrušil.

Převahou, které ve věcech českých nabyly zatím Jiří z Poděbrad, nastaly nové časy. Na potvrzení Rokycanovo naléháno s novým úsilím. Papež Eugen IV. odvolal se na vše to, co bylo se stalo, a odepřel uznati jej, pravě, že dá Čechům pastýře, který by nebyl nikomu proti mysli. Že Rokycana byl mnohým proti mysli, je zjevno z listů mnohých českých pánů k papeži, ve kterých píší, že i oni nemají Rokycanu za hodného toho místa a to z příčin následujících: že volba jeho stala se lidmi světskými, že od volení uplynulo 10 let, aniž jest potvrzen, což daleko přesahovalo lhůtu v kanonech předepsanou; že zvolen býti nemůže, poněvadž přijav volení mimoprávně, psal se arcibiskupem voleným a provozoval práva biskupská, že nezachovával kompaktat ani sám ani skrze lidi své, dává svátost oltářní nemluvňatům a odbývá služby boží jazykem prostonárodním, aniž pak všech obřadů církevních zachovává, že byl někdy vychvalovatelem Wiklifa a Jakoubka, kteří zapírali transsubstantiaci, a tudíž upadal v podezření, jakoby byl v té věci neprávě smýšlel, že bylo pochybné, měl-li svěcení kněžské, an arcibiskup Kunrát byl ve klatbě, osleplý a konal obřad skrze jiné osoby a ne sám, a že stal se zlopověstným, byv vypověděn z Prahy pro podezření zrady města. Ať pohnutky k tomuto listu byly jakékoliv, ať důvody nejsou snad všechny správné, jisto je, že Rokycana nebyl naprosto mužem, který by mohl býti zárukou smíru. Takový neobyčejný krok vrhá světlo na poměry domácí, že, ač nejsou nám úplně známy, smířlivými a ku smíru vedoucími nazvány býti nemohou. List ten

je příliš křiklavý. Bohužel byl Rokycana a Jiří jakoby duchem srostlí. Do Prahy vrátil se Rokycana po dlouhém vyhnanství v září r. 1448.; kapitula pražská odstěhovala se do Plzně; ani ona nepřipojila se k žádosti za potvrzení Rokycany. Nabyl moci, ale čím byl? Na jakém základě stál? Co vykonal nyní?

Z V e l e h r a d u.

(Pokračování.)

Z království, které založili Chorváté, zbylo jméno, a rozvaliny jeho osvojili si uherští králové, poskytnuvše za ně Chorvátům některé svobody, které byly již i v Chervátsku zdomácněly, s bánstvem, jež bylo jako odleskem bývalé národní nezávislosti, a s jistou samosprávou, jež nepřekážela a pokud nepřekážela královské moci a vládě.

Zcela jinak rozvinul se národní život Srbů. Srbům zachránil víru a národnost horoucí cit národní, upomínky na bývalou jejich státní velikost a sílu, národní obyčeje, junácká čest a junácké srdce, žízeň pomsty, víra Kristova; vše to přispělo, ale vše to ztmelila v duši národa teprve srbská národní církev, obnovivši tím způsobem jejich duševní sílu.

Národní srbská církev nespasila carství Dušana Silného od záhuby, ale pomohla, aby národ spasil víru a národnost svou. A i dnes všechno, co může býti národu milo a svato, pravoslavná srbská národní církev chrání jako Boží odkaz a není divu, že život národa srbského tak těsně souvisí s osudy jeho církve, jež sjednocuje Srby, politicky rozmetané, z čehož sama sebou vzniká jedna velká politická myšlenka.

Vidíme každý den, jak katolíci národnosti chorvátské i srbské přetvářejí se v Italy, Němce, Maďary, ale s pravoslavným Srbem se to státi nemůže, dokud se nevzdal své víry.

Pokud tedy hrozí s kterékoli strany nebezpečí národnímu životu Chorvátův a Srbů, příslušníci pravoslavné národní srbské církve musí býti, ostatek, cítiti se a nazývati se Srby a věrně držeti se Srbstva, neboť jen tím způsobem mohou zachrániti všechnu svoji národní sílu, a síla jejich jest i národní silou Chorvátů.

Chorváté katolíci nemají proč se báti, pokud se týče víry, ani Srbstva, ani tam, kde jsou v menšině, ani tam, kde jsou ve většině. Srbská národní pravoslavná církev stojí jen na obranu národa srbského a duch proselytismu jest jí cizí. Štěstí by bylo pro náš národ vůbec, tedy i pro Chorváty, kdyby ta církev zachovala si u nás úplnou samostatnost, jež jí přináležel!

Chorvát, přijímající srbský jazyk za svůj, má i srbské pravoslavi pokládati za svůj národní majetek a za hradbu své národnosti.

Pravým Srbem není jen příslušník srbské národní pravoslavné církve, nýbrž má býti zůstaveno na vůli i katolíku, mohamedánu, příslušícímu k srbskému a chorvátskému národu, aby se tím jménem nazýval. Proto by Chorváté nikomu zazlívati neměli, neboť šíření Srbstva nemá býti proti nim.

Ale kdo jsou Chorváté? Ti, jimž jazyk srbský i chorvátský jest mateřským, kteří se Chorváty cítí a nazývají, ale nejsou Srby a nechtějí se nazývati Srby.

O Trojjediném království přestalo se hovořiti; zůstal pouze název. Místo něho povstalo Chorvátsko, v němž nesmí býti nikdo leda Chorvát. Podle některých v chorvátském státě ještě nestvořeném nesmělo býti Srbů. Srbové v Srbsku, a v Chorvátsku Chorváté, třeba víry pravoslavné. Státní právo Dalmácie, Chorvátska a Slavonie, jakkoli se ukázalo slabým naproti koruně i naproti vládám, kterým Chorvátsko bylo podčiněno, mělo sloužit aspoň národu proti národu? Ačkoli Rěka i Mezimoří odtrženy od Chorvátska a Slavonie a Dalmácie nepřipojena, přece hranice velikého Chorvátska měly sáhati až po Drinu a Černou Horu. Zdá se, že toto Chorvátsko měl katolický duch opanovati a západní osvěta přetvořiti; právě tak se zdá, že veliké Chorvátsko nedalo se jinak mysliti, než v hranicích rakouského císařství, či vlastně jako země uherské koruny. Byli někteří, kteří si veliké Chorvátsko představovali jako samostatný celek, spojený s Uhrami pouze personální unií; ale ve skutečnosti převládli ti, kdo se leccíms spokojují.

Závěr zněl pak, co se týče vyznání. Pravoslaví jest věrou národní, ale není jím katolictví a býti nemůže. V témže článku je řeč hlavně o státoprávním a politickém postavení Srbů. Celý článek hlavně k němu směřoval. V jiném článku čteme pak ještě tento další výlev duše pisatelovy o Chorvátsku

Katolická církev není nikde národní, ani tam, kde není zjevného rozporu mezi ní a národností, jako u národů romanských. Marny jsou všechny snahy kleru chorvátského jako polského, katolickou církev Chorvátům a Polákům vyhlásiti za národní v protivu s církvemi pravoslavnými. My také máme bojovný kler, ale s tou nepravdou se před námi dosud žádný jeho bojovník nevytasil, že by církev katolická byla, býti měla a chtěla naší církvi národní.

Celé to pojednání je plno odporu. Jednou se praví, že jen pravoslaví vznítilo všechn národní život srbský v jakýsi živoucí typ plný síly, a hned zase, že nebylo s to spasiti samostatnost a neodvislost národa. Pak zase čteme, že vše, co Srbu je draho a milo, chrání jeho církev jako svůj odkaz a spojuje všechny Srby v jednu velikou politickou myšlénku, hned pak zase, že pravým Srbem může býti i nepravoslavný katolík, ba i mohamedán. Z toho následuje, že i v jeho duši může vše, co Srbu je draho a milo, býti spojeno v jedné velké myšlénce. Katolík Srb může snadno přetvořiti se v Itala, Němce, Maďara, pravoslavný Srb prý nikdy. Pravda je ovšem, že v zemi, kde žijí pravoslavní a katoličtí Srbové a latinští Němci, katoličtí Srbové snáze se mohou odnárodniti. Pravoslavný Srb, koná-li své náboženské povinnosti, ve své církvi má jistou překážku k odnárodnění. Je zvyklý na zcela jiný obřad, jinou řeč a jiné církevní obyčeje. Ale což, je-li liberální nebo skoro nevěřící, jako většina srbské intelligence? Pak tato překážka skoro mizí. A dejme tomu, že někdy jde se pomodlit do své církve, přes to může užívati ve své rodině, v úřadě, cizí řeči a patřiti ku straně odrodilců. U nás také mnohý odrodilec jde do českého kostela, ale patří přece k národním našim odpůrcům. Kdo jednou cení materiální výhody výše než viru otců, zřekne se rád i zevních známek pravoslaví.

Ale spisovatel pravil, že i katolík může býti pravým Srbem. Postavme věc tak, že v zemi bydlí pravoslavní a katoličtí Srbové, ale že moc a vládu má pravoslavný národ jiné národnosti, na př. Bulhaři. Kdo tu snáze se odnárodní, pravoslavný nebo katolický Srb. Patrně onen. V bulharském chrámě

slyší tutéž řeč mrtvou, staroslovanskou, která není ani srbská ani bulharská, vidí tytéž obřady jako v církvi své. Katolík nikoliv, ten v bulharské církvi a jejich zvycích má překážku k pobulharštění. Pravoslavný Srb nevidí překážky žádné. Materiální neb jiné ohledy vedou jej k tomu, aby přijal národnost bulharskou, nic mu nepřekáží. Jde do bulharského chrámu a slyší a vidí vše to, v čem z mládí vyrostl. Katolický Srb musil by vzdáti se i víry po otcích zděděné.

Je patrné, že poměr je stejný. Uvedený svrchu spisovatel jednostranně poukázal jen na jednu možnost, na jedny okolnosti, druhé zamlčel. Mimo to i pravoslavná církev má své sektáře, kteří od církve své se oddělili. Má i mnoho protestantů. Zůstali tito Srby či nikoliv? Když poměry jednostranně se vyličí, lze ovšem snadno tvrditi, že pravoslavná církev je národní, katolická nikoliv.

Pravoslavná církev dle učení pravoslavného je jedna. Srbská pravoslavná církev je tatáž jako ruská neb bulharská. Má tedy pravoslavná církev nějaké národnosti? Přece nemůže míti deset různých národností. Nesmysl je patrný a do očí bijící. Buď je ruské národnosti, ale pak nemůže býti srbskou nebo bulharskou nebo řeckou, nebo etiopskou, nebo jinou. Poukazujete na jazyk staroslovanský u Slovanů? Ten není ani ruský, ani srbský, ani chorvatský. Je to jazyk mrtvý. I Řekové mají jazyk, kterému, ač je řecký, lid nerozumí. Nezapírám ovšem, že je lidu bližší, ale nepravda je, že by tvořil část národního typu toho kterého národa. Rumunská pravoslavná církev užívá dokonce jazyka národu zcela cizího, neboť Rumuni jsou kmen nikoliv slovanský. Je i tam pravoslavi národní? (Pokr.)

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

c) Filosofické hledíště sv. Tomáše.

Jsou pravdy dvojí: přirozené a nadpřirozené. Ony poznává, a dokazuje rozum náš přirozeně ze tvorstva, t. j. ze zjevení Božího přirozeného; tyto přesahují přirozenou chápavost jeho a mohou nám toliko zjeveny býti od Boha nadpřirozeně. Ač tyto pravdy dvoje rozdílny jsou, přece si neodporují. Neboť obojí svůj základ mají v moudrosti Boží, která sama sobě nemůže odporovati. Tedy mezi rozumem a nadpřirozeným zjevením Božím nemůže býti odporu pravého. Nemohou sice pravdy nadpřirozené čili tajemstva křesťanská se dokázati zřejmostí vniternou, jakou dokázati lze ku př. že je Bůh, že člověk má duši nesmrtelnou; avšak vyvrátiti lze všechny námitky proti nim činěné, aby se ukázalo, že tajemstva nejsou proti rozumu, a možno je vysvětliti pravdě podobnými či věrojatnými důkazy analogickými a kongruenčními. Naproti tomu jakkoli pravdy přirozené nevyžadují nutně zjevení nadpřirozeného, přece jsou v něm obsaženy, aby všichni lidé v brzkém čase neklamně poznali věrou, co znáti musí, aby cíle došli. Pravdy přirozené, jež víře předcházejí, musí býti poznány, máme-li nadpřirozeně věřiti; kromě toho musí také býti dokázána věrohodnost zjevení Božího nadpřirozeného.

Odtud vyplývá poměr mezi filosofií a theologií. Filosofie se zabývá pravdami rozumu přirozeně přístupnými, theologie pravdami od Boha nadpřirozeně zjevenými, jak přirozenými tak nadpřirozenými. Přísluší-li nějaká pravda filosofii a theologii, jedná o ní každá svým způsobem. Filosofie se řídí zákony logickými zkoumajíc zkušenost, kdežto theologií prvotí (principium) látkovou jest učení Církve katolické, prvotí údobnou (formálnou) zjevení Boží nadpřirozené; filosofie od tvorů vystupuje k Bohu, theologie sestupuje od Boha ke tvorům; filosofie zkoumá bytnost tvorů, theologie o nich jedná, pokud se odnášejí k Bohu. Obě jsou sice spekulativny, ovšem každá podle svého způsobu; avšak theologie stojí výše než filosofie, poněvadž ona poskytuje větší jistoty a učí pravdám vznešenějším a četnějším, než tato. Obě jsou sice svorny mezi sebou, ale souřadny nejsou, poněvadž theologii slouží filosofie.

d) *Metafysika sv. Tomáše obecná.*

Sv. Tomáš vychází od předmětu zkušenosti, od jedince (individuum), kterého nazývá podstatou prvou. U těles rozeznáváti sluší dvě prvotě (principium) podstaty prvé: hmotu a údobu (forma). Hmota v sobě chová zápor, jelikož nemá určitosti, ale také klad, jelikož může nabyti určitosti, jest určitelná. Možnost určitosti jest spolu možnost skutečnosti, jelikož jenom co jest určité, jest skutečno. Pročež jest údoba nejprve prvotí určitosti, přidruženě také prvotí skutečnosti prvé podstaty.

Jsou však různé druhy údob. Nejprve rozeznáváme údoby podstatné a případné. Skrze údobu podstatnou těší se podstata ze své bytnosti a jsoucnosti, kdežto údoba případná přistupuje k podstatě a jí udílí zevnější, zjevovou určitost. Dále rozeznáváme údobu ke hmotě lnoucí a o sobě ostávající (subsistens). Ona jest úplně do hmoty pohřížena, tak že bez ní nemůže ani bytovati (existere) ani působiti; tato není jímána hmotou a může bez ní o sobě bytovati a působiti, má povahu duchovou. Tedy bytosti duchové se považují za údoby ostávající, kdežto bytosti přírodní mají od údob hmotných, t. j. ke hmotě lnoucích svou bytnost a jsoucnost.

Údoby ostávající jsou dvojího druhu; buď bytují jako podstaty úplné a nemohou se spojití s hmotou, anebo ač nepotřebují ku své jsoucnosti a působnosti, která specificky jim přísluší, hmoty, nieméně se spojují se hmotou, aby doplněna byla přirozenost specifická (druhová). Údoba ona jest pouhý duch, tato duše lidská.

Tolik o rozdílu mezi hmotou a údobou. Kromě toho činiti jest rozdíl mezi bytností (essentia) a jsoucností (existentia). Bytost stvořená není skutečnou skrze svou bytnost; jsoucnost musí jí býti udělena od příčiny účinnivé. Jsoucnost tedy věcně se liší od bytnosti, kterou má bytost stvořená, od bytnosti věcné; ona k této se má jako kon (actus) k mohoucnosti (potentia). Tato věcná složenost z bytnosti věcné a jsoucnosti má platnost o všech bytostech stvořených, také o duchových, u kterých platnosti nemá složenost ze hmoty a údoby.

Bytnost je to, skrze co bytost je tím, čím jest. U bytostí duchových jest bytnost s údobou totožna; u bytostí tělesných sestává bytnost ze hmoty a údoby. Poněvadž ve skutečnosti jsou mnohé bytosti, jež mají stejnou údobu

podstatnou a stejnou hmotu, jest jim bytnost druhová společná. Co tedy jest prvotí jedinečnosti tělesné bytnosti?

Prvoť jedinečnosti tělesné bytnosti spočívá ve hmotě ličnosti označené (*materia quantitate signata*), která přísluší určitému jedinci, a v případcích, které má tato hmota v okolnostech časem a místem srostitých (*concretum*). Tedy bytnosti duchové jsouc údobami ostávajícími skrze svou vlastní bytnost jsou jedinečny, kdežto bytnosti přírodní skrze svou hmotu jsou jedinečny.

Bytnost má nejen podstata, ale i případek; než ve smysle zvláštním náleží bytnost podstatě, t. j. bytnosti, která nepotřebuje žádné jiné bytnosti, ku které by lnula jako k podmětu, aby mohla bytovat ve své vlastní přirozenosti. A tu jest činiti rozdíl mezi podstatou prvou, bytností jedinečnou, skutečně bytující, a podstatou druhou, bytností druhou, bytností obecnou, ideálně (pomyslně) bytující. Bytnost podstaty, pokud jest prvotí činnosti, nazývá se přirozenost. Podstata má stupně dokonalosti; poslední stupeň záleží v tom, že podstata sama sebe má v držení, že jest svéprávná ve své jsoucnosti, že sebe nemůže sdíleti s jinou podstatou, že sama o sobě dokonale ostává (*subsistit*), že jest podkladem (*suppositum*), anebo máme-li na zřeteli člověka, osobou (*persona*). Takový jest rozdíl mezi bytností, podstatou, přirozeností, podkladem, osobou.

Podstata druhá jest bytnost obecná, jejíž bytnost více jedincům společně náleží. Odmýšlejíce jedinečnost podstat prvých, uvažujeme v pojmu bytnost více jedincům skutečně společnou samu o sobě. Obecnost tato předpokládá více jedinců stejnou bytnost majících, a poněvadž stejnou bytnost mají jedinci sestávající ze hmoty a údoby, mohou toliko tito jedinci pojmem obecným se mysliti a jednomu druhu a rodu se podřaditi; bytnost čistě duchová tvoří každá jednotlivá zvláštní druh.

Kterak se má podstata druhá k podstatě první? Všeobecnina (*universale*) pokud jest všeobecninou, má pouze jsoucnost ideální, toliko v rozumu, kdežto ve skutečnosti jsou bytnosti jedinečné. Přece však bytuje všeobecnina v jedincích, pokud znamená bytnost, která jedincům jest skutečně společná. Proto všeobecnina svým obsahem skutečně bytuje ve všech jedincích, o kterých lze vypověděti tutéž bytnost, ale svou údobou, všeobecností jest od jedinců odloučena, bytuje toliko v rozumu, jenž bytnosti věcí si představuje bez jedinců, ve kterých bytnosti jsou uskutečněny, jenž tyto bytnosti si představuje jako společné, jako obecné.

Než rozum jest dvoji: Božský a lidský. V rozumu Božím předchází myšlenka věcí, v rozumu lidském myšlenka věc provází. Proto řekneme: *universalia ante rem*, pokud jsou myšlena rozumem Božím, jako ideje, *universalia in re*, pokud v jedincích jsou obsažena jedinečně a společně jako jejich bytnosti, *universalia post rem*, pokud jsou myšlena ve své údobě všeobecnosti rozumem lidským.

Takový jest mírný realismus, od Aristotela založený, od sv. Tomáše rozvinutý.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Bestia triumfans. — Státní rozpočet. — Dipauliův jazykový a školský návrh. — „Právo Lidu“, první socialistický a židovský denník český. — Prořhanost sociálů. — Písně otrocka. — Dr. Lueger a ajvajáci. — Zednářský program.*)

Nejnovější kulturní událost z nekulturní naší říšské rady je, že posl. Iro vzdal se mandátu, byv k tomu mravně donucen. Odpravil ho Němec dr. Lueger. Kat by to byl lépe nedovedl. Ten muž, který co den deklamoval o vznešenosti německé kultury, o povýšenosti její nade vším, co je české, který se svými soudruhy vydával se za jedině pravého muže a nositele čistého, nezfalšovaného němectví byl nucen vzdáti se mandátu pod nátlakem mravní porážky ohavného způsobu — a to ve sněmovně, která vzhledem k pustým výjevům posledních dnů nestojí mravně příliš vysoko. Ukázalo se, že byl ve spolku se stranou, která ve spojení s jedním z nejnižších židovských plátků posílala svým politickým nepřátelům a jich rodinám hanebné korespondenční lístky a dopisy, aby je udolala. Vymyšlenými pomluvami nemravného způsobu denuncovala je jich chotím a rodinám, také i voličům, aby nasela nesvár do domácnosti jejich a ve veřejné společnosti učinila je nemožné. Středověcí lupičtí rytíři byli proti těmto anonymním loupežníkům cti a zákeřnickým ničitelům rodinného blaha ještě hrdinové. Iro vtáhl věc i do sněmovny, pokřikuje na řečníka dvojsmyslnými narážkami, vztahujícími se na obsah oněch lístků. Kdyby to udělal někdo v hostinci, prostě by ho vyhodili. Při tom chtěl pan Iro, kterému snad vavříny kollegy Wolfa nedaly spátí, hrát si na rytíře; přál si aby ho pohaněný vyzval. Věc ale skončila jinak. Takové věci, které se snad smějí mluvit v pokoutních kavárnách, ale ne ve slušné společnosti, konečně rozčilily i sněmovnu. Aby ušel důtce, Iro vše popřel a čestným slovem dotvrzoval, že nic podobného na posl. Gregoriga nevolal. Ale četní svědci dosvědčili opak. Výbor pro udělení důtky, na jehož zvolení v nevyšlovné neomalenosti ještě

stál, poněvadž mu Gregorig v rozčilení, při oněch pokřicích pochopitelném, vynadal hodně sprostým způsobem, důtku sněmovny mu dal. Gregoriga ujal se znamenitě dr. Lueger a veškeré to hanebné prádlo odhalil. Odhalil je způsobem tak trefným, že s Irem zabil celou stranu obstrukčníků i Schönerera. To byl souboj, který se trochu lépe vydařil, než souboj Badeniův, který z Wolfa udělal hrdinu. Takové očisty sněmovny bylo by častěji zapotřebí. Opětně se tu ukázala jasně pravda, že ti největší křiklouni, největší vlastenci hubou, nejkřiklavější zastanci lidu bývají lidé prononcovaní, znamenání. Byla to poslední velká bouře, při níž ta lidská bestie triumfans své zvířecí vášně na odív stavěla. Práce sněmovní je opět možná. — Vášnivost nezkcrocená, neopanovaná vášnivost, zbavující sebevlády rozumného tvora, je jednou z charakteristických známek naší doby. Setkáváte se s ní nejen ve sněmovně, mezi socialisty, na politických schůzích, ale všady ve veřejném životě, v novinách i v soukromí. Co bylo v posledních letech napácháno zločinů, vražd i sebevražd, poškození na těle i na majetku a p., jichž příčinou nebylo nic jiného, než okamžité, nezkcrocené vzplanutí vášně. Vášně se vykourila, zarytost učinila místo rozumu, a pachatel stál tu sám v úžase, nevěda ani, jak vše se stalo. Devět desetin velkých zločinců našich trestnic, sdělil nám nedávno duchovní správce jedné z nich, takovýmto způsobem dostato se do kriminálu. Povrchní pozorovatelé našeho života mají za to, že toto eruptivní propukání vášnivosti a jeho následky jsou zaviněny zradikalisováním naší veřejnosti. Pravda je, že špatná žurnalistika a rozbouřená hladina politická mají mnoho na svědomí. Co den chrlí do nás četná řada listů a ještě četnější řeči agitátorů spousty nadávek, zlosti, vášnivých útoků, nemilosrdného rozčilování. Myslíme a mluvíme už jen v samých superlativech, každý je nám hned bohem a ďáblem, výtečným vlastencem a bídným odrodilcem spasitelem lidu a jeho otrokářem, nejpočestnějším ideálem a zvrhlým ničemou. Prostřed-

ních lidí a vlastností, klidné práce, rozumných náhledů, moudrého oceňování měřítkem rozumné úvahy už ani více není. Není divu, že tato radikálnost, socialismem a pokrokářstvím u nás zavedená, stává se částí naší přirozenosti. Ale hlavní příčinou moderní slepé vášnivosti není; ani jí není dostatek zevní uhlazenosti, vždyt celé naše vychování jde za zevnějšími formami, jako by byly hlavním cílem společenské výchovy. ani jim není nedostatek vzrůstnosti, poněvadž ona vášnivost je ještě častější u lidí tak zvaně inteligentních. Příčina vězí hloub. Vězí v materialistickém názoru života a v moderní škole, vlastně v její metodě. Moderní škola sama ovšem je částečně výsledkem onoho materialistického názoru životního. Moderní materialismus posmíval se křesťanskému učení o dvojím životě v člověku, duchovním a hmotném. Jemu bylo v něm vše hmotou. Zvířeckost v člověku, totiž to, co s hmotným světem má společné, v člověku dostoupila dle toho učení jen vyššího stupně. Materialismus je prohlášení panství hmoty, byť i frázemi se to zakrývalo. Toto učení přešlo valně do smýšlení moderního člověka. Tak byl vychováván, tak učen. Nyní pak s úžasem se pozoruje, že zvířeckost ta nabývá vrchu. Ale mohlo-li přijíti jinak? Materialistické vychovávání ducha jen přichází k platnosti a projevuje se v nezkrácené vášnivosti, v radikalismu povah, duchem neovládaných. Škola pak nevyhází ze zásady a z víry, že lidská přirozenost je pokazena, že v člověku je kus té bestie, která musí býti ochočena vzděláním, milostí Boží, přemáháním sebe. Snad drží se ještě Rousseauových bludů, že člověk je od přirozenosti dobrý, že tedy netřeba, než dáti mu volnou dráhu, aby se vyvíjel, snad je nevěrecká vůbec a tudíž materialistická. Jisto je, že, zamítajíc metlu a vážnější kárné prostředky, vyučování a vychovávání proměnila v líbeznou hračku a kratochvilnou zábavu, povahu lidskou jen tak po zevnějšíku hladící. Moderní výchova, která si není vědoma, že má zušlechtiti planý strom bedlivým ořezáváním, že má pokořovati a zlepšovati pokazenou lidskou přirozenost a vštěpovati jí obraz boží, obraz člověka vyššího, podobna je bohatému šviháku, který není proto ještě vzděla-

ným, ušlechtilým a šlechetným, že si navykl pro jisté kruhy společenské zevně uhlazené formy. Nezděptá-li výchova u člověka tu bestii lidskou, nedá-li jí okovy ducha a uzdu zákonů Božích, zůstane člověk divochem, vášnivcem, zuřivcem přes všecku tak zvanou kulturnost svou. Každý okamžik přivádí ho pak do onoho stavu radikální rozbořčenosti. — Tuto jsme naznačili povrchně jen několik myšlének, které bylo by nutno rozvésti. Co se narozmnožujeme školy, co se nadeklamujeme o pokroku vzdělanosti, co nahovoříme o vědě a umění jako o vzneseném náboženství moderního člověka, a hle, všeobecně se uznává, že surovost, vášnivost a zdivočilost ve všech třídách obecnstva nad míru se rozmohly, tak rozmohly, že i parlament, který má býti dostaveníčkem vzdělanosti, vědění a ušlechtilosti, stal se předmětem opovržení. Polepšení a obrat nepřijde, leč vzděláváním člověka a přirozenosti v duchu nauky o porušeném člověku, v duchu nauky katolické. — Státní rozpočet na rok 1897, kterýž podal ministr financí ryt. Biliński ve včerejší schůzi sněmovny poslanecké, potěší obyvatelstvo naší říše, byť sebe růžověji byl vykládán, celkem málo. Vykazuje celkovou potřebu obnosem 715,920.827 zlatých a celkovou úbradu obnosem 819,900.282 zl., tedy přebytek obnosem 3,979.455 zl.

Ježto na rok 1897 s ohledem na dodatečné úvěry praeliminovány byly výdaje na 690,122.258 zl. a příjmy na 690,132.696 zl. tedy přebytek na 10.438 zl., vyplývá na rok příští přebytek větší o 3,969.017 zl., který však zařazením potřeby na společné záležitosti značně bude zmenšen.

Ministr líčil stav finanční jako příznivý, ač výdaje budou vlastně o 40 milionů vyšší. Z toho připadá 12 a půl milionu na upravení platů úřednických, 3 a půl milionu na vojsko, 3 a půl milionu na služebnictvo a podpory zemím 3 a půl milionu zlatých. Ministr pravil dále, že zvýšena bude cukerní a kořaleční daň, což má vynést 42 milionů. Za to zruší ministr malou loterii. Tím nastane úbytek 8 a půl milionu. Místo malé loterie zavedena bude třídní loterie, dále bude zrušen kolek novinářský a kalendářský, jakož i mýta, čímž se bude jevití úbytek

2 a půl milionu, dohromady tedy bude činit úbytek 13 a jednu osminu milionu zlatých. Za to zavede ministr d o p r a v n í d a ň, kteráž má vynést 18 milionů zlatých. Bursovní daň má nabyti platnosti 15. listopadu.

Co se českých věcí týče, je rozpočet trochu příznivější než jiná leta. Mimo jiné bude matiční gymnasium v Opavě sestátněno. Stopy vedoucí k uskutečnění vysokých škol na Moravě lze tu rovněž zdaleka znamenati.

Mnoho hluku nadělal jazykový návrh bar. Dipauliho, ba ohrozil prý i pravici. Po výkladu navrhovatele myslí poněkud se utišily. Katolicko-lidová strana německá stojí totiž dle tohoto výkladu na stanovisku jazykové rovnoprávnosti. Nejlépe, uvedeme-li několik ukázek z řeči samé, abychom se později na ni mohli odvolati, kdyby věci jinak se ukázaly. Právil: „Návrh nemá žádného ostří, ani proti Čechům ani proti Němcům. My nežádáme, aby jazykové výnosy byly napřed zrušeny a potom teprv aby se zákon dělal, nýbrž my vycházíme napřed se stanoviska, že má býti hned přikročeno ku práci, kterou by jazykové výnosy samy sebou přestaly. Čechové jsou dnes v Rakousku příliš důležitým národem, než aby mohli býti ignorováni: pravím vám otevřeně, právě jako nelze v Rakousku vládnouti proti Němcům, stejně nelze vládnouti proti Slovanům. — V Rakousku musí býti vládnuto prostě a jednoduše: Spravedlivě.

To byla právě neblahá politika nebožky ústavácké strany, že se domnívala mocí tlačiti Slovaný ke zdi. To byla politika, která vzbuzovala tlakem protitlak, která odchovala národní cit, která se mstila v rakouském životě ústavním; Němci, aby zachovali svou hegemonii, musili vlastní ústavu nechat neúplnou, jelikož věděli, že by zhudováním ústavy pomohli jenom Slovanům. To bylo také neštěstí proti Uhrám. Právě touto politikou jenom způsobena převaha Maďarů, ovšem jenom a jediné k tomu účelu, aby tady zachována byla převaha Němců.

Kdo pozoruje zarmucující zmatky v Rakousku, převahu Uher, mladistvé čilý průmysl v Německu, rozkvět obchodních mocností a klesání zemědělství, ten nemůže přece chtíti, abychom ná-

rodnostními spory se potírali na prospěch třetích. Národní strany zapomínají v boji až příliš často, že poškozují nejen protivníka, nýbrž také sebe samy, a že jejich vítězství jest vítězstvím Pyrrhovým. Byla-li poctivá vůle, dojde k míru a k znovuzáhebnání hospodářské krise. Uvnitř chceme však mír národů, sloučených pod jménem Habsburgův. Nechceme panství některého národa v Rakousku nad druhým, nýbrž chceme, aby všichni byli tak samosprávní, jako jsou stejně zavázáni státi jako věrná stráž nová kolem trůnu našeho milovaného rodu císařského. Národnostní boje vysávají tuk naší vlasti a národnostní štvavice nepřeje žádné sociální práci; a tak jsou národnostní zápasy nepřátely jak státu, tak společnosti. Veliká myšlénka všeobecné solidárnosti národů rakouských, která tak často též již na bojištích byla zpečetěna, musí opět opakovati pole. Katolická lidová strana slouží této solidárnosti. Hledí přes jednotlivé boje do další budoucnosti a nechává o kořist dne zápasiti jiné. Kráčí, nedbajíc chvály a hany, přízně nebo nepřízně za dob národnostně rozčilených přímou svou cestou dál, tam, kam ji poukazuje veliký papež Lev XIII.: na pole sociální práce.“

Národnostní vyrovnání je v pravdě otázkou Rakouska. Baron Dipauli řekl tu vážné slovo. Vzpomeneme-li zavedení dualismu, poslední návštěvy německého císaře v Uhrách a jiných a jiných okolností, nebude nás tajno, že německá politika jde za tím cílem, aby i Rakousko bylo jednou z německých zemí, aby obnovena byla v jistém smyslu svatá německá říše středověká, jenže s jinou hlavou. Národnostní poměry mají k tomu sloužiti za prostředek. Maďarský rozkvět státní mocí není jistě nahodilý, ale je plodem i politiky mimorekouské. Vždyť o Předlitavsko tu běží. Promluvíme o tom jednou zevrubněji. — Ačkoliv kat. lidová strana něm. nechce se odloučiti od většiny, mluví se přece o krizi. Co se týče školského návrhu téhož poslance, učinil tyto změny:

Odstavec 3. § II. zní takto: „O tom, mají-li se odloučiti děti podle konfesse nebo dle národnosti, rozhoduje zákonodárství zemské.

V § III. k povinným předmětům jsou ještě přidány ženské práce pro dívky.

§ XXI. zní: Povinná návštěva školní počíná dovršeným rokem šestým a trvá pro každodenní vyučování všeobecně osm let. Veškerá další úprava trvání a způsobu návštěvy školní přísluší zákonodárství zemskému. Zejména náleží tomuto právo omeziti každodenní vyučování ve venkovských obcích na sedm nebo šest let. V tomto případě však budiž postaráno o náležité vyučování pokračovací, a to jednoleté nebo dvouleté způsobem zákonným. Zákonodárství zemské může také toto pokračovací vyučování (škola nedělní) rozšířiti na další čtyři roky, t. j. až do 16. rokn žákova.

V Praze vychází nyní socialistický denník „Právo Lidu“. Je to první český časopis židovský. Známo, že většina německých časopisů byla a je až dosud v rukou židů. České listy sloužily židům také pilně, ale nebyly úplně židovské. Nyní našli židé přece cestu, jak se dostat k panství nad veřejným míněním. Propůjčili se jim k tomu socialisté. Prostředky, aby list nabyl půdy, jsou: populární protiklerikální štvance a boucharonské štvání menšího lidu proti ostatním třídám. A list skutečně se ujímá. Spějeme smutné budoucnosti vstříc, neboť povstává nepřítel, o němž dnes mnozí snad ještě pohrdlivě smýšlejí, který ale je nadmíru nebezpečný. Ostatní země mohou nám sloužiti k poučení. Z našich listů jedině Hlas Národa postřehl nebezpečí a měl dost odvahy, vysloviti to O úžasně degeneraci sociálně-demokratického lidu svědčí na př. tyto příklady v pravdě židovské perfidnosti. Kat Listy psaly: „Červánky“ v č. 6. t. r. napadly kaplana v Úseči, ale fara v Úseči nikde neexistuje. V čísle 7. psaly „Červánky“ o katechetovi Seitlovi v Blatné, ale v celé Blatné není katechety toho jména. V čísle 8. píše „Červánky“ proti faráři Frant Stejskalovi ve Vracově, ale ve Vracově není žádného faráře toho jména. V čísle 9. rozepisují se „Červánky“ o kaplanu Portmanovi v Doudlebách, ale kaplana Portmana v Doudlebách, hradecké i českobudějovické, není. V čísle 10. vypravují „Červánky“ cosi o faráři v Heinzenдорfě u Březové, co jich na Moravě a v Čechách jest, není fary v Heinzdorfě. V čísle 12. „Červánků“ líčí se farář

Ant Götz v Jičíně, ale v Jičíně v Čechách, ani v Jičíně na Moravě není žádného faráře Götze. — A v čísle 15. „Červánků“ nachází se dopis z Dolní Cerekve, v němž píše se o knězi P. Součkovi, ale v Dolní Cerekvi žádný P. Souček nežije. V témž čísle vyjíždějí si „Červánky“ na faráře Ježíška v Domažlicích, ale v celých Domažlicích ne najdete člověka neřkuli faráře, který by se jmenoval Ježíšek. Také děkan Tarka v Radicích, o němž v 15. čísle „Červánků“ vypravuje se, jak baví své ovečky, jest soc. demokratickými redaktory „Červánků“ jako celá řada jiných kněží — vymyšlen A za takový proľhaný časopis dávají dělníci mozolně vydřené krejcary, aby se jim „poučili“; z takového časopisu pak jiné čerpají. Domnívají se, že nejsou vinni lži, poněvadž citují pramen, který má jediné zodpovědnost. Jiný příklad: Pařížský sociálně demokratický denník „La petite republicque“ otiskl před nedávnem dva články o nynějších národnostních sporech v Čechách. V obou těchto článcích vyličen jest český národ jako jediný původce nynějších krvavých štvanců národnostních a bezkonečných bojů dvou kmenů A zajímavo jest, že oba tyto články dokázaly opětně, jak úzce spojena jest celá sociální demokracie se židy — pocházejí oba články jak sám redaktor onoho plátku doznal, z pera německých sociálně-demokratických židů.

Jak záviděti tu musíme Videňanům dr. Luegra, který jako rek postavil se proti židovství a požidovštělé demokracii s rozhodností, která účtu vzbuzuje. Ničeho se nebál, ani potup, ani hrozných útoků, otevřeně, mužně, bez kompromisů odhaluje tu bídnou masku obou. Právě v posledních dnech zdeptal lži sociálně demokratické o všeobecném hlasovacím právu, o lidovství a j. a j. s takovou bystrostí a logikou, s takovým vtípem, že bylo rozkoší čísti jeho řeč. Rozhodně propustil socialistické štváče mezi učitelstvem, odhalil rejdy požidovštělých německých nacionalů. A lid je mu neskonale vděčen, že ho zbavuje těch pijavic, které matou jeho rozum, rozpálují jeho nízké vášně, vysávají ho pod škraboškou nastrčených hesel svobodomyslnosti a lidovství. Křesťanské ženy vídeňské vystoupily na obranu jeho. Uspořádaly ve Vídni silně navštívou

schůzi, ve kteréž byla hlavní řečnicí paní Růžičková. Probravši důkladně celou záležitost, formulovala na konec stanovisko křesťanských žen v učitelské otázce v ten smysl, že křesťanské dívky mají jen křesťanské učitelské síly vychovávat.

V jednohlasně přijaté resoluci vyslovuje se nejprve dr. Luegrovi za jeho mužné obhájení křesťanského stanoviska vřelý dík, načež rázně v ní protestováno proti vystupování t. zv. „mladíků“ v učitelstvu. Shromážděné ženy jsou přesvědčeny, že všechny křesťanské matky jsou s nimi za jedno, když slavnostně ohrazují se proti tomu, aby výchovu svých dětí musily přenechávat mužům, již kladou stranou základní zásady všeliké vychovatelské práce: „Náboženství, národnost a lásku k vlasti“ a holdují tendencím soc.-demokratickým. Na konec ujal se slova přítomný dr. Lueger a ujišťoval, že bude vždycky hájiti zásady křesťanského obyvatelstva, byť zuřil proti němu soc.-demokratický a židovsko-liberální tisk sebe více.

Ano i učitelská jednota dra. Kellnera, věhlasného † paedagoga, dala mu za pravdu, vyslovivši ústy učitele Bösbauera, že řádním socialistických učitelů celý stav učitelský upadá v nevážnost a hanbu.

Čechovy písně otroka vyšly v německém stkvostném překladě. Je to publikace sociální, neboť slaveny jsou zřejmě v předmluvě jako písně internacionální a radikální.

Výroční sjezd zednářských loží čili konvent přijal před nedávnem následující usnesení: 1. Veškeří bratři, kteří jsou členy parlamentu, nechť jsou vyzváni, aby podporovali všechna opatření, která mohou posílniti hnutí republikánské a přispěti k odstranění reakcionářské a klerikální vlády, kterou Francie nyní musí snášeti. 2. Nechť se zruší shnilé prebendy. 3. Nechť se zruší zákon,

kteřý zapovídá víceronásobné kandidatury při volbách. 4. Nechť se zkouší prostředky na zavedení bezplatného úplného vyučování národního. 5. Rozdělení církve od státu; zrušení konkordátu. 6. Nucené zavedení opatroven ve všech obcích s více než 5000 obyvateli. 7. Odborné školy pro ošetřovatelky nemocných. 8. Protest proti výlohám, jež se na škodu státu pokladny popřávají od železničních správ církevním řádům. 9. Zvýšení platů malým úředníkům a dělníkům ve státní službě, mají-li více než tři děti. 10. Zřízení smírčího soudu a ministerstva práce.

Drobnosti.

Zahaubení kacíři. Mocný král saracenský Alamondare dal se pokřtiti. O tom uslyšel Severus, biskup antiochenský, který byl přívrženec bludu Eutychova. Blud ten záležel v tom, že v Kristu uznávali pouze božskou přirozenost a upírali, že byl zároveň člověkem. Dle toho: Bůh se narodil, trpěl a umřel. I poslal k němu Severus dva biskupy, aby ho na svou stranu přivedli. Alamondare slíbil, vyslechnuv je, že se příštího dne rozhodne. Druhý den, když biskupové přišli a opět hovořili, vstoupil do síně důstojník a něco králi do ucha pošeptal. Tento se zarazil a bylo patrné, že se zarmoutil.

„Co se stalo?“ tázali se bludaři.

„Ach — teď jsem právě zvěděl, že archanděl Michael zemřel.“ Bylo tak umluveno. Bludaři začali krále těšiti, že to není pravda, neboť andělé přirozeností svou jsou nesmrtelní.

„Jak?“ odvětil Alamondare — „a vy mne chcete přemluvit, že božská přirozenost Kristova pro nás smrt podstoupila a anděl je nesmrtelný?“

Tato pádná, vhodná odpověď a při tom její vojenský ton a ostré oko vladařovo uvedlo bludaře do takových neshází, že spěšně hleděli s oči jeho zmizeti.

V. D.

Obsah „Obrany“ :

Program strany socialně-demokratické a sjezd v Hamburku. Nemo. — K zamýšlené oslavě Rokycanové. (Pokračování.) — K. — Z Velehradu. (Pokračování.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrosova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žak.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Nové projekty daňové v Rakousku.

Neustále obrovským krokem stoupají výdaje státní. Ještě v roce 1871 obnášel skutečný výdaj státu Rakouského dle účetních závěrek něco přes 345 $\frac{1}{2}$ milionu zl., vzrostl ve 20 letech (do roku 1890) na 559 $\frac{1}{2}$, tedy o 214 milionů a dle rozpočtu na rok 1898 mají úhrnná vydání státní obnášeti 745 mil. zl., tedy o plných 186 mil. zl. více než ještě před 8 lety a o 400 mil. zl. více než v letech sedmdesátých, nepočítaje ani dalších 27 milionů, jichž bude potřebí na zvýšení platů úřednických a nákladů vojenských, na provedení reformy soudnictví atd.

A přes toto zvlášť v posledních letech úžasné stoupání výdajů nemáme od roku 1890 deficitu v hospodářství státním, ano finanční ministři shrabují dokonce přebytky, které ku př. v jediném roce 1895 obnášely 33 $\frac{1}{2}$ mil. zl. a úbrnem od roku 1889 dávají slušnou sumu asi 200 mil. zl. Jenom nepatrný zlomek těch přebytečných daňových peněz, na nichž lpí mnoho potu a strádání, a z nichž nemalé sumy teprv exekucí poplatníků byly dobyty, vrací se tím neb oním způsobem, více z milosti, do hospodářství národa, jemuž byly odňaty.

Provedena byla právě reforma daní přímých, která měla sloužiti pouze ku spravedlivějšímu rozdělení daňového břemene, ve skutečnosti však stane se hojným zdrojem nových příjmů pro stát a výtěžky její daleko převyší obnosy, finančním ministrem dle rozpočtu očekávané.

A přece brozí nám již v rozpočtu na rok 1898 ministr deficitem, a na blízkém horizontě spatřujeme již vládní předlohy o zavedení daně z prodeje cukru a daně transportní, na vzdálenějším pak zvýšení daně cukerní, pивní a kořaleční, které vyrovnání rakousko-uherské nadělí národům říše jako dáreček z lásky, abychom také něco měli z úmluv ministerských.

Odkud to? Ministr jako jediný důvod uvádí potřebu zvýšení platů úřednických, které měly původně obsahovati zlepšení toliko v kategoriích nejnižších, byly však později upraveny značně nad původní obecně uznávanou potřebu. Ale jde také o jiné věci: o zvýšení platů důstojnických, které mělo

hned následovati po platech úřednických, ne-li jim fakticky předcházeti. o položku na přeměnu děl, na nové pluky, na obrovská cvičení vojenská atd.

Ale v obecnstvu celkem dosti sympatický důvod zvýšení platů úřednických má samojediný pomoci vládě přes parlamentní úskalí nesympatických nových projektů daňových.

Z cukru má se dle vládní předlohy vybíratí daň dílem při vyvezení z továrny, dílem u velkoobchodníků. Poněvadž výroba cukru v poslední kampani obnášela v Rakousku 5,900.000 metů, z nichž asi 2,300 000 metů spotřebuje se v Rakousku, a poněvadž na 1 met cukru dosud spotřebovaného má se znovu uložití 6 zl. daně, odhaduje ministr výnos z daně této na 14—15 mil. zl. ročně.

K tomu přistupuje, že nedávno smluveným společným postupem rafinerií se surovárnami zdrazil se pro tuzemskou spotřebu cukr o 4 zl. na 1 metu, tak že v krátké době budeme míti celkové zdražení cukru o 10 kr na 1 kg. Poněvadž pak domácí spotřeba cukru u nás je již nyní stížena státní daní 13 zl. z 1 metu, bude úhrnná daň cukerní činiti na 1 metu 19 zl., tedy ještě více než obnáší celá výrobní hodnota cukru nezdaněného (asi 17 zl.).

Rozumí se ovšem, že všechny státní dávky i kartelové přírázky postihují pouze konsum tuzemský; při vývozu cukru do ciziny nejenom že se daň z něho neplatí, nýbrž poskytuje se ještě na každý met rafinovaného cukru vývozní premie 2·30 zl.

Budeme míti pak zadostučinění, že cukr, který bude v Anglii státí i s dovozem asi 17 zl. (za 1 met), budeme my, kteří jej vyrábíme, platití přes 40 zl., a že úhrnem zaplatíme ročně skoro 80 mil. zl. jednak do pokladny státní, jeduak na vývozní premie za to potěšení, že můžeme býti státem cukr vyvázejícím.

Jaký div, že v Anglii, kde se cukr nevyrábí, může každý obyvatel spotřebovati pětkrát více cukru než u nás, kde počítáme cukrovarů na sta. Již nyní toliko Italie a Rusko mají menší spotřebu cukru než Rakousko-Uhersko (toto 6·5 kg., Italie 2 kg. a Rusko 4 kg. cukru na hlavu obyvatelstva ročně), všechny ostatní státy však více (Německo 10 kg., Francie 10·5 kg., Švýcarsy 14 kg., Spojené státy severoamerické 29 kg., Anglie — 33·5 kg.).

Kdybychom po zlevnění cukru na polovici dosavadní ceny dosáhli ztrojnásobnění své spotřeby cukerní (a i potom ještě zůstali bychom co do konsumu značně za Anglií i Amerikou), naše cukrovary by nestačily ani domácí spotřebě; kdežto nyní platíme 9 mil. zl. ročně na premie, abychom mohl dodávati tím levnější cukr do Anglie a Ameriky.

Jest otázka, zdali spotřeba cukru opětným značným zdražením jeho se nesníží a poskytne li nová daň ministru skutečně očekávaný výtěžek. Potřebí jest uvážiti, že se velice vzrná upotřebování saccharinu, který jest 400—500krát sladší cukru a pětkrát lacinější, a který hledí zatlačiti cukr obzvláště ve výrobě cukrářské, při slazení piva, vína, likérů, ovocných šťav atd. Dnes pak šíří se užívání saccharinu a sloučenin jemu podobných i v domacnostech jako náhrada za cukr řepový po celém českém východě i severovýchodě a přes některé nevýhodné i nebezpečné vlastnosti své tento „cukr chudiny“ stává se soupeřem, s nímž našemu cukrovarnictví vážně dlužno

Avšak — zvýšenou daň z cukru zaplatí spotřebitelé; továrna i obchod připočte si ji k ceně prodeju a pocítí snad nanejvýš nepřímo působení zvýšené daně ve zmenšeném odbytu, k němuž je po případě nucen kruh jeho odběratelstva. A odběratelstvo toto jako celek není organisováno, nedobývá si sluchu a mlčky platí dražší cukr jako dražší mouku, chléb, máslo, brambory, maso a všechny skoro životní potřeby. Má-li za tyto potřeby větší, nadprůměrné výdaje, omezuje se v jiných potřebách: hůře bydlí, hůře se šatí a konečně i hůře se stravuje. Ale celkem mlčí a s touž resignací přijímá zprávu o nové dani jako zprávu o dražším mase, protože dovoz dobytka k nám i obchod s ním pramizerně jest organisován.

Větší hluk nadělala druhá projektovaná daň, dopravní. K nynějším sazbám dopravním má se totiž jako daň přiraziti u jízdného pro osoby a zavazadla 12%, u zboží nákladního a rychlozboží 5%. Počítá se, že v roce 1896 veškeré dráhy rakouské přijaly z osobní dopravy asi 62 $\frac{1}{3}$ milionů zl. a z dopravy nákladů asi 192 $\frac{2}{3}$ mil. zlatých, a že by tedy nová daň vynesla v dopravě osobní 7·5 mil. zl. a v nákladní 9·7 mil. zl.; úhrnem tedy přes 17 mil. zl. Poněvadž však daň má teprve postupně vejíti v život, rozpočítává vláda její výtěžek prozatím na rok 1898 obnosem 10 mil. zl., na rok 1899 obnosem 14 mil. zl. a teprv na další léta obnosem 17 mil. zl. ročně.

Projekt daně této vyvolal bouři odporu; není téměř obchodní komory, obchodnického spolku, korporací průmyslnických atd., které by nepokládaly za povinnost ozvati se co nejdůrazněji proti dani této, ovšem ani ne tak co do dopravy osob, jako co do dopravy nákladů.

Mluví se již o úplném vyhlazení průmyslu, o ničení podnikavosti atd. a s posměchem odmítá se exportní fond jednomilionový, který chtěla vláda z výtěžku daně této zříditi na podporu těch odvětví výšebních, která by novou daní ve své soutěžnosti s cizinou byla stížena.

Kromě toho dopravní daň má jednu velikou vadu: theorie národohospodářská totiž neví, co s ní počíti, kam ji vřaditi, jak odůvodniti. Daň dopravní bývá zcela zavrhována v theorii a připouštěna jen jako nezbytnost v tísních finančních.

A vůbec ovšem není ideálem; stihuje nemilosrdně stejným procentem zboží laciné jako drahé, stihuje nejenom hotový výrobek, ale i surovinu. pomocné látky, stroje, zvyšuje nesrovnalosti mezi dopravními sazbami na jednotlivých drahách tím, že je procentuálně stupňuje. Ku příkl. neznamena pouze zvýšení dovozného z cukru, nýbrž i dovozného za řepu a řizky, za uhlí, za stroje, znamená i zdražení obilí a tudíž i lidské práce. Podnikatelům zvýší tudíž o 5% veškeré obnosy, které tito platili za dovozné at při surovinách, uhlí atd. do továrny, at při výrobcích z továrny, at při dovozu zboží do skladu obchodníka.

Než právě veliký onen hluk nasvědčuje, že dotčeno jest se interesů lidí velkých. Kdyby bylo lze továrníku anebo obchodníku svrhnutí břímě její vesměs na konečné konsumenty, jako při dani cukerní, budila by daň rozruch daleko menší. Ale toliko jistá část její bude moci býti svalena na kruhy širší.

Především sazby na jisté druhy zboží na delší dobu ani nesnesou zvýšení, nemají-li dotčené transporty vůbec přestati. Aby je zachránila, bude dotyčná dráha nucena snížit sazby tak, aby i s 5%ní daňovou přírůzkou

nečinily více než sazby dosavadní, t. j. ponese ve skutečnosti dopravní daň sama, právě tak jako ku př. nesou skoro vesměs naše spořitelny a záložny daň z úroků, kterou by vlastně nésti měl vkladatel a kterou by záložny od něho měly jen vybíratí (jemu srážeti).

Dále v mnohých oborech průmyslu a obchodu ponese daň dopravní, když ji ve zvýšeném tarifu bude musit platiti, podnikatel, protože mu podniky konkurenční nedovolí ji ve zvýšené ceně zboží na spotřebovatele přesunouti a protože obnos daně dopravní na jednotku zboží připadající bude tak nepatrný, že v ceně zboží ani nebude moci výrazu dojíti. Vše to právě tak, jak málo měl konsum z toho, byly-li zde onde nákladní tarify o nepatrné sumy sníženy.

Uvážíme li pak, že na státní dráhy v Rakousku doplácí se z peněz poplatnictva ročně kolem 30,000.000 zl. (t. j. asi tolik, že deficit státních drah pohlcuje skoro celý výnos gruntovní daně z celého Rakouska), že jest zajisté přiměřenějším přitáhnouti také nanejvýš výnosné soukromé dráhy k částečnému nesení daně dopravní, než domáhati se zvýšení příjmů z železnic jednostranným zvyšováním sazeb pouze na drahách státních, uvážíme-li dále, že právě náš národ následkem obchodní i velkopřůmyslové své opozdilosti na dopravě nákladní po železnicích daleko méně jest interesován než na výši daní spotřebních: nemůžeme si vysvětliti, leda následováním příkladu německého, úkaz, že, tolik petic, ovšem bezduchých, u nás vyvolala daň transportní a poměrně tak málo „daň cukerní“, postihující naše široké vrstvy spotřebitelské a ohrožující nepřimo jediný skoro náš velkopřůmysl.

Podivno: státní dráhy podnikly od let 90tých v dopravních sazbách zvýšení daleko větší než má nastati novou daní transportní a nikdo se o tom skoro ani neozval! A i nyní rozčiluje nás, kteří přece po drahách ještě poměrně daleko více sami jezdíme, než náklady dopravujeme — dopravní daň z nákladů daleko více než z jizdních sazeb osobních. Ale nikdo nepečuje o to, abychom domáhali se účelné úpravy nespořádaného tarifnictví našeho, tak aby tím netrpěla soutěžnost naše s cizinou ani obecné národohospodářské interesy naší říše (ku příkl. zásobování potravou), třebaš ve spojení s daní dopravní, která by potom byla méně osudnou, než daň z piva, cukru, soli, petroleje atd., jimiž zdražuje a znesnadňuje se živobytí milionům obyvatelstva.

—r.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

(Pokračování.)

Když Ladislav měl býti uznán za krále, hlavní jednání dělo se skrze Jiřího z Poděbrad. Mezi zápisy ze dne 1, května 1453 musil Ladislav přijati podmínku, že s poselstvím českým vypraví zvláštní posly k papeži, kolikrátkoli o to žádáno bude, a prositi Jeho Svatosti co nejpilněji, aby Rokycana za arcibiskupa byl uznán a svěcen, a kdyby to nemohlo býti, že jiného voliti nebude, ale dále o to s radou pana Jiřího jednati. Jiří byl správcem zemským. Poselství vrátilo se s nepořízenou, také Ladislav nemohl býti přízniv Rokycanovi. Korunovací Ladislava vykonal tudíž jiný, totiž biskup Olomúcký. Nepřízeň mezi oběma objevila se několikráte. Konečně i při pohřbu králově, když Rokycana, chtěje řečniti, byl okřiknut. Ani za Jiřího nebyl uznán, ve

skutečnosti byl ale hlavou a papežem kališníků, jež spravoval dlouhá léta. Za Ladislava opět mír vracel se zemi, také katolické náboženství mohutnělo. Když Rokycana nemohl si získati přízně královny, když viděl, že katolictví se šíří a země upevňuje, že sám přízně nezíská, jal se opět dělati starého reformatora z doby basilejského sněmu. Kázal proti porušenosti všech věcí křesťanských, kázal, že hyne duch pravého náboženství, že hřích všude panuje a antikrist je už ve všech svátostech, tak že lid užívá jich ne ku svému spasení, ale zatracení. Je patrné, že neuznání Rokycanova a nepřítelů králova k němu byly tu hlavnější pohnutkou, než pravá snaha reformatorská. Podle toho dlužno ovšem i dřívější jeho štvání posuzovati. Palacký sám uvádí, že tato kázání byla příčinou nových sekt, že zplodila hlavně bratra Řehoře a jeho jednotu, která pak ale šla mnohem dále než Rokycana. Tato reformatorská horlivost stala se ihned menší, když po smrti krále nastala proměna vlády pro něho příznivější. Tu patrně antikrist se zase odstěhoval a všeliká porušenost křesťanstva přestala.

Na jiném místě vykládá Palacký vinu Rokycanovu v rozmáhání se sekt, které veškeren národní život rozežíraly, z dvojakého postavení Rokycanova. Uznával papeže, ale sám nebyl uznán. Uznával totiž hlavu církve jednu. Odtud prý jeho stesky a žaloby. Uznával papeže jen v ideji. Byl by patrně jej uznal i ve skutečnosti, byly by přestaly i jeho výtky, kdyby byl býval potvrzen. Aspoň na čas byl by přestal, dokud jeho neudržitelné postavení, kývající se mezi kacírstvím a pravověrností, nebylo by ho vehnalo do nových nesnází. „Ale mnozí,“ píše Palacký, „takového rozdílu nechtěli uznávati, ale odřekli se papeže a církve vůbec.“ Ač přítel těchto lidí, vystoupil proti nim později co nejostřeji, poněvadž jednání jejich „všetečné“ nesrovnávalo se s jeho přesvědčením více. Jich bludy uznával za trestuhodné spolu s Jiřím. Bratři měli zrovna takové právo na své novoty kacírské, jako Rokycana pro požadavky své; tímto právem byl obou soukromý rozum, jich libově, jich přesvědčení, které oba považovali za správné. S tímto právem, kterým Rokycana a Jiří nastupovali proti bratřím, mohla církev nastupovati proti oněm, a to čistě po lidsku myšleno. Církev katolická měla nad to na své straně právo staletého trvání katolického náboženství v Čechách a ovšem své právo božské jako jediná církev pravá. Ten muž, který své nedůslednosti neviděl, nebyl velikánem, nebo buď byl krátkozraký, velmi krátkozraký, anebo svéhlavý, zvláště když sekty nedostatkem auktority rojily se jako včely. Tu byli vedle bratří ještě Adamité, Mikulášenci, Chelčičtí, Vilémovští, Divišovští, Žatečtí, Kolínští, Hradečtí, Litomyšlští, Rychnovští a j. Každé místo mělo pomalu své zvláštní sekty. Rokycana zprvu se jich ujímal, když totiž potírání byli od katolické vlády; když potíral je Jiří, potíral je také. V prvním případě ovšem hlavní známka sektářská byl odpor proti papeži, který Rokycanu neuznával. Toto jednání Rokycanova nelze nazvati ani charakterním. Že bylo na výsost zhoubné, uznává každý. Palacký píše: „Myslitelé odvážnější, nechtějící podrobiti se auktoritě ani papežově ani Rokycanově, ztrativše dávné a jakoby přirozené středisko své, ievili se a působili od té doby každý po různu; řekl bys, jako by duchovní jed, nemohoucí vyprýstěti se více jedním vředem, počal jizviti uvnitř celého těla národního. A to padá v dobu, kdy udušeno táboritství.“ Musí tedy z převeliké části kladeno býti na vrub Rokycanovi a jeho odporu, podrobiti se auktoritě.

Tato kacířství byla nejen příčinou ustavičného nepokoje v národě, ale měla i zhoubný vliv duchovní. Vedla dle Palackého k zakrnění ducha u Čechů, který nedovedl se ničím jiným zabývatí nežli spornými otázkami o antikristu, o kalichu a p. Vedla k tomu, že Čechové uzavřeli se před pokračujícím myšlénkovým pokrokem ostatního světa, vedla k osamocení, ztupění a k barbarství. Hle, zač bojoval, snad nevědomky, k čemu pracoval, snad proti své vůli, Rokycana. Hle, proč prý dokonce v době, když Jiří měl se státi císařem římským jako diuhdy veliký Karel IV., kázal proti němu; Jiří byl by musil se státi katolikiem. Jaký krásný sen tu zmařen. Tu mohl se Rokycana státi převelikým dobrodincem vlasti, kdyby znamenité vlastnosti své byl užil k přivedení lidu k poslušnosti a k jednotě, tehdy tolik blízké. Ale on šel proudem sektářů a plovat proudem jich přízně.

Rokycana byl uznáván za největší překážku ku smíření. Jeho vliv na Jiřího popírá Palacký proti těm, kteří dí, že Jiří byl úplně v jeho vleku, pravě, že Jiří byl příliš samostatný. Ale Jiří byl králem čistě voleným, od lidu závislým, ale velkou část lidu měl v rukou právě Rokycana. Rokycana držel se na svém stolci jako správce kališnické církve jedině tím, že tato zůstala mimo poslušnost k církvi obecné. Spory mezi ním a katolickými administrátory byly četné, přehmaty obou stran veliké, zvláště když kališníci osobovali si v zemi všecko právo. Rokycana dobře věděl, že své postavení udržeti může jedině udržením se oněch kališnických zvláštností, které jsou vyhlašovány za nejvyšší právo. Bojuje za kališnictví, bojoval Rokycana za svou moc a své postavení. To jeho vynášení kompaktat nebylo upřímné. Karvajalovi sám prý se přiznal — tak aspoň tento tvrdil, že ani potvrzení kompaktat nezpůsobí v zemi jednoty. K čemu tedy měly býti, když zemi neměly prospěti? Proč jich Rokycana tolik hájil i proti Jiřímu? Pro blaho vlasti a víry patrně ne, když učinil takové doznání. Proč pro volbu Jiřího tak se namáhal, že na kázáních svých nepřestával horliti, a že radil, proměnití raději Čechy v republiku na způsob soudců někdy židovských, kdyby z domácích — rozuměj kališníků — nikdo nebyl hoden důstojenství královského? Vždyť doznal, že kompakтата nedají zemi pokoje! Rokycana ovšem hrál se na výsluní přízně Jiřího. Kdo by se tedy divil že Řím viděl největší překážku k smíru v Rokycanovi, že legát Ronarella žádal, aby „arcikacíř“ Rokycana byl především vydán, že prohlašován za papeže krále Jiřího, že dán byl do klatby (1467), že viněn Protasiem: Kdyby nás bylo posloucháno tolik, jako toho krve nenasytného Rokycany a snad někoho k tomu, nikdy vlast naše ve své krvi nebyla by se byla tolik kochala; že katolická strana česká v poselství svém ku králi Jiřímu pravila mezi jiným: Mistr Rokycana i s kněžími svými vždy bouří a štve na ně a na stranu jejich, že naříkáno, že Jiří nemodlí se Bohu, ale Rokycanovi a j. Rokycana byl pro národ český největším neštěstím v éře reformační, která se mu mohla státi dobou přestkvélou, počátkem nového věku, podobného době Karlové blahé paměti. Když uznával papežství, měl ho uznati cele, a toto uznání bylo by bývalo počátkem smíru. Ale jemu bránily, jak se zdá, ne důvody ideální, ale důvody popularity, moci, postavení. Jeho reformatorské upřímnosti nevěříme, A kdyby i takovou byla, dějiny poznamenaly ji za nešťastnou pro národ. Padl rod Jiřího, smíření se nestalo, poklesl národ, sektářství zvítězilo a skončilo v německém protestantismu a na Bílé Hoře. — —

Dějinný význam Rokycanův byl veliky ale neblahý a nešťastný ve svých koncích. Zasluluje proto oslavy, oslavy celého národa? Proto, že někdo po 50 let hrál důležitou, ba osudnou úlohu v národě, proto má býti „oslavován“? Tomu nerozumíme. Mírné kritiky, jako tragický hrdina, místní vzpomínky snad zasluluje, ale více k výstraze národa nežli k oslavě. Ano, v tom mohl by býti moderní době, která v tisícovém sektářství žene se za pouhými hesly, jako Rokycana šel za prázdným heslem kališnictví a úzkoprsých výstředností, učitelem, kam vše to vede. Máme mezi sebou nejednoho Rokycanu, byť ovšem mnoho menšího. Víme ovšem, že kališnické sekty spojoval odpor proti Římu, až je zavedl tak daleko, že přerostly i Jiřímu i Rokycanovi přes hlavu, a to spojuje moderní ty naše frakce, starým sektám ne nepodobné, pouze s rozdílem, že jiné myšlenkové pole tvoří basi k nim.

A jiné vlastnosti jeho? Dávají snad ty dostatečný důvod k všenárodní jeho oslavě? Palacký doznává sám (IV, 221), že všechny přednosti a vady kališnické církve jsou jeho zásluhou a vinou. Jak to v té církvi vypadalo, jest všeobecně známo dnes z knihy Wintrovy i z Palackého. Kališníci na věky jsou zabiti v každém ohledu. Úplný rozvrat vnitřní a na venek — toť známka této církve. Nikdy nebylo smutnější církve v dějinách nad onu. „Čechy na nejnižším stupni,“ tak charakterisoval Palacký celou dobu po Jiřím, „úpadek do barbarství“ jsou jiná jeho slova. Církevní disciplína kališnická a společensko-církevní poměry byly hrozné. A vše se konečně rozbilo v sektářství, v tom jedu, který otravoval veškeren národní život.

Něco původního Rokycana ani nevynašel, ani nenapsal. Vše, co měl, přijal od učitele svého, mistra Jakoubka ze Stříbra. „Musí tedy,“ dí Palacký, „naprosto vyloučen býti z počtu geniů tvořících a myslitelů hlubokých.“ Výmluvný byl ovšem převelice, vzdělání náboženské osvojil si značné. V nedostatku vynikajících mužů své doby nemohl nehráti vynikající úlohy, zvláště i proto že byl duch veskrze praktický, chytrý, odhodlaný, houževnatý, hladký. Jako spisovatel byl nepatrný. Ustavičné pŭtky náboženské, přerozmanité poměry politické, které prodělal a prožil od řádění Táborů až ku katolické reakci, ustavičné boje a námahy za uznání jeho konfese i jeho postavení daly mu ovšem školu života znamenitou.

O jeho vlastenectví bude soud vždy různý podle toho, kdo posuzuje jen úmysly a kdo oceňuje blahodárny výsledek skutků, kdo vidí vlastenectví v hájení zvláštností kališnictva nebo má přesvědčení, že v jednotě Čechů s církvi obecnou záleželo. O tom, že byl Čechem a chtěl býti zajisté dobrým Čechem i smýšlením a skutky, nikdo nepochybuje. Ale oslava po této stránce musí vzbuditi neblahé a zbytečné spory, poněvadž tu nelze zůstatí jen při osobnosti Rokycanově, ale dlužno zaujati stanovisko zásadní o významu doby kališnické, církevním sporu a p. Ty věci dnes jsou ukončeny a v dějinách minulosti pohřbeny. Kdo ty stíny plaší, hřeší na národě. Osoba Rokycanova pak bude zneuctěna, poněvadž jedněm bude sloužiti za heslo k oslavě historických tendencí proticírkevních, druhým k odporu, jedněm k oslavě vlastenectví, druhým k opaku. Tak osoba Rokycanova bude jen smýkána mezi stranami různých historických vyznání.

O mravním charakteru také nemůže býti shody. V dějinách doby Rokycanovy máme mnoho klevet na něho. Jsou ovšem od nepřátel. Ale chvály jsou zase od přátel. Zdá se jisto, že byl mužem, jak říkáme, občansky nebo

legalně bezúhonným, mravů čistých, srdce vřelého a snaživého. Kdo ale dovede si srovnati jeho jednání vůči katolické církvi a zároveň vůči Táborům?

Kdo jeho vnějšími poměry osobními tak často řízenou činnost reformátorskou? Kdo hájení kompaktat a zase vyznání, že k míru nepovedou? Kdo steré ty jiné kollise, aniž by trpěl obraz jeho charakteru? Bažení po moci lze prý prostě vyvrátiti tím že, kdyby byl jednal z tohoto důvodu a nikoli ze svatého přesvědčení, moh' kališnictví jednoduše zapřítí a byl by došel uznání všeobecného. Ale celé dějiny svědčí proti tomu. Jednak zašel Rokycana příliš daleko, mnoho podstoupil dříve než otázka moci jeho byla ještě aktuální, a pak je patrné, že, jak se poměry ustálily, závisela Rokycanova moc hlavně na zvláštní oddělenosti kališnictva.

On osobou důvěry nikdy nemohl v Římě se státi. A právě přilnutí k obecné církvi dávalo jeho popularitu a moc v nebezpečí, aspoň na čas, ukazovalo nejistou budoucnost v národě rozeštvaném, ku kterémuž kroku bylo by bývalo zapotřebí právě velikého charakteru. Velikou mravní povahou Rokycanu nenazve ten, kdo meditoval o životě a skutcích jeho byť třeba došel přesvědčení, že byl mužem poctivým a čestným.

Zvedl snad nové proudy církevního smýšlení, snad ideu náboženské snášelivosti, husitismem až k „podřezávání“ zneuctěnou, kletbami a pronásledováním kacířů se strany církve rovněž porušenou proti duchu křesťanské mírnosti? Rokycana byl celkem mírného smýšlení o té věci, ale kacířů pronásledoval. K těm byl snášelivý, ku kterým stál blíže, ač byli to také bludari. Ale tato snášelivost je každé straně vlastní. Proti katolikům štvál a zaujímal stanovisko absolutního práva a svrchované svobody pro sebe, táboritů a bratří byl nepřitelem. Pravda je ovšem, že užíval prostředků proti nim v první řadě duchovních, slovních a společenských. Ty bývají ale také kruté. Ideálem snášelivosti v duchu moderní bezkonfesionality nebyl. Dokonce psk neuznával zásady o svobodném a volném vnitřním přesvědčení každého. Osobně byl muž přívětivý ku každému a ochotný.

Soud o Rokycanovi po jeho smrti († 22. února 1471, pochován v Týně) byl vždy rozdělený. Jedněm byl svatým, druhým nešlechetikem. Různý tento soud vyplynul hlavně z poměrů náboženských a politických. Že by byl pro národ nebo víru vykonal něco trvale památného, blahodárnými výsledky korunovaného, o tom nedovede nikdo nic říci. Hrál jediné po dlouhou dobu v pohnutlivých dobách význačnou úlohu, k níž výmluvnost, vzdělanost, zkušenost osobní a celkem nízká úroveň doby ho uschopňovaly. Jiný muž byl by v jeho poměrech znamenal celou dobu, dějinný obrat, k čemuž dány byly všechny podmínky. Český národ ho neměl. Rokycana neměl k tomu ani dost nezávislosti na ohledech tohoto světa, ani dostatek rozhledu a síly charakteru.

Mluvili jsme tu jen o historickém Rokycanovi. Pravdě a osobě jeho ublížiti jsme nechtěli. Přejeme duši jeho z toho srdce, aby byla došla pokoje věčného a slávy nebeské. Památka jeho pak aby nebudila sporův, bojův a nepřátelství, nýbrž aby osoba jeho zůstala tam, kam náleží, dějinám a klidným znalcům jej!

Zamýšlené oslavy se obáváme i pro mr domáci i pro památku jeho. Ale tak už hývá. Kdo žil život boje, toho jméno zůstává heslem ne míru, ale rovněž boje.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

e) P o z n á v a c í n a u k a s v. T o m á š e.

Poznání v nás vzniká tím, že od předmětu poznaného a podmětu poznávajícího tvořen jest v podmětu poznávajícím obraz předmětu poznaného (údoba poznávací), jenž záleží v tom, že podmět poznávající se připodobní k předmětu poznanému podle své povahy a v němž mohutnost poznávací, k duši jako případek (*accidens*) lnoucí, předmětem popuzena receptivně jest činnou. Tento obraz vtištěný (*species impressa*) provázen jest obrazem vytištěným (*species expressa*), kterým mohutnost poznávací samovolnou činností se obračejíc ku předmětu, od něhož popud činnosti vyšel, na onen obraz vtištěný odpovídá. Obraz tento vytištěný jest představa, ve které se představuje duši předmět, ve které předmět jest poznán. Přímo se poznává předmět v představě; obraz sám není přímo poznán ani vtištěný ani vytištěný; poznání jejich děje se činností zpětnou od duše lidské myslící. Představa jest případkem duše.

Jako se rozeznávají podstatně smysl a um, tak i obraz smyslný a pomyslný čili nadmyslný; onen jest prvotí poznání smyslného, ku zjevu se odnášejícího, tento prvotí poznání pomyslného, k bytnosti se odnášejícího. Přes všecken rozdíl vychází poznání pomyslné od smyslného, od zkušenosti; není idejí vrozených. Jako přirozené jest prvotí života pomyslného spojena s tělem, tak opět přirozené vychází poznání pomyslné od smyslného. Proto jest prvním předmětem poznání pomyslného, co jest v předmětech zkušenosti pomyslného, a to jsou bytnosti věcí tělesných, smyslu samému nepřístupné, které um, mohutnost nadmyslná poznává na základě zjevů, ve smyslných představách poznaných. Na základě poznatků nadmyslných o bytnostech věcí tělesných poznává duše lidská sebe samu, když myslíc sama k sobě se vrací zpětnou činností, a posléze dospívá ku poznání Boha.

Co jest ve smyslných předmětech nadmyslné, poznává um, když určen jsa smyslnou představou o zjevech jejich od předmětů odmyslí zjevy, k bytnosti, podnětu zjevů, proniká, pomyslnou poznatelnost bytnosti z mohoucnosti ve skutečnost převádí a odmyslíje od jedinečnosti předmětu o jeho bytnosti obecné obraz pomyslný tvoří. Tuto činnost odmyslivou, abstrakci prokazuje um činný. Od umu činného se liší věcně um možný, jenž k obrazu tomu se připodobňuje a jím jako prvotí údobnou poznává předmět po stránce pomyslné. Výsledkem tohoto děje jest pojem předmětu, jehož podmětem jest um možný (*intellectus possibilis*). Z pojmů tvoří um možný soudy a dospívá ku poznání pravdy. Umů přísluší od přirozenosti držečnost (*habitus*), skrze kterou tvoří pojmy nejobecnější, jakmile začne býti činným, aby na jejich základě tvořil další pojmy méně obecné, určitější, a skrze kterou tvoří z těch pojmů základních hlavní zásady také na samém počátku své činnosti.

Touto držečností zásad podmíněna jest úsudková činnost rozumu, který neliše se věcně od umu možného úsudkem tvoří soudy nesamozřejmé.

Nenazíráme tedy pravdu přímo v Bohu, Jehož poznáváme posléze. Poznáváme pravdu ve světle rozumu, t. j. ve hlavních zásadách poznávacích, jež

um tvořiti jest od přirozenosti náchylen. Bůh jest nejvyšší prvotí našeho poznání jenom potud, pokud světlo našeho rozumu jest účastno světla Božího, t. j. pokud rozum náš jest podoben rozumu Božímu a pokud hlavní zásady našeho poznání mají v Bohu svůj nejvyšší důvod.

1) Přirozená bohověda sv. Tomáše.

Poznání Boha jest trojí: nazíravé, jež mají blažení v nebesích, věrecké, jehož se dostává člověku z milosti Boží věrou na zemi, a rozumové, jehož nabývá člověk na zemi ze tvorstva přirozenou činností svého rozumu.

Že Bůh jest, objektivně jest samozřejmo, poněvadž bytnost Boží je totožna s Jeho jsoucností; ale pro nás není samozřejmo, poněvadž neznáme bytnosti Boží samé. Pro nás potřebuje pravda o jsoucnosti Boží důkazu. Tento důkaz nemůže pro nás býti apriorický, z pojmu Boha čerpaný; přestati můžeme a musíme na důkazech aposteriorických, ze tvorstva čerpaných, kterých je pět. První soudí z pohybu na první příčinu pohybující; druhý ze tvorů, kteří nejsou seboucími, na příčinu seboucí; třetí z podmíněnosti tvorů na bytost naprosto nutnou; čtvrtý ze stupňů dokonalosti věcí stvořených na bytost nejvýše dokonalou; pátý z účelnosti světa na nejvyšší bytost rozumnou a chtějící, která světu cíl nejvyšší vytkla.

Také bytnost Boží poznává rozum náš ze tvorstva a sice tuto. Bůh jest čirý kon, všeliké mohoucnosti trpné prostý, poněvadž jest první příčina. Jsa čirý kon jest naprosto jednoduchý, tak že Jeho bytnost je totožna s Jeho jsoucností, a naprosto dokonalý. Z dokonalostí Božích chápe rozum lidský ty, které Bohu příslušejí jako první příčině všeho, co jest. Mezi dokonalostmi Božími není rozdíl věcný, ale toliko virtualný, který se zakládá na různém hledišti, s něhož si Boha myslíme.

Vnitřní činnost Boha, pouhého ducha naprostého, záleží v naprostém myšlení a chtění.

Poněvadž pomyslným obrazem, skrze který se děje poznání Boží, jest bytnost Boží sama, jest Bůh sám prvotním předmětem poznání Božího, celá bytnost Boží, veškerá náplň dokonalostí Božích, přidružným pak všecko, co jest a býti může kromě Boha, všecko jednotlivé. Všecky věci jsou v Bohu ideálně; bytnost Boží sama jest ideami věcí, ne sice pokud jest sama o sobě, ale pokud může býti od věcí od Boha různých napodobena; rozdíl mezi bytností Boží touto a onou jest pouze virtualný; v Bohu není vlastně mnoho ideí, poněvadž jednou myšlénkou Bůh myslí Sebe a všecko, co jest od Něho různě; a poněvadž touto myšlénkou jest Bůh sám; množství ideí neodporuje jednoduchosti Boží.

Bůh jest netoliko naprostá mysl, ale také naprostá vůle. Předmětem této vůle prvotním jest Bůh sám. přidružným všecko, co se od Něho různí. Sebe chce Bůh nutně, jiné věci svobodně. Jsa svobodný je také mocný učiniti, co se od Něho různí; tato mocnost Boží jest svrchovaná, jež se prokazuje stvořením, činností zevnější.

Pojem stvoření, v písmě sv. se vyskytující, znamená, že nebylo před světem látky, ze které by svět byl učiněn, že svět není seboucí, ale od Boha jsoucnost a bytnost obdržel a od Boha se různí, a že svět vznikl v čase. Rozum lidský dokázati může, že svět nevznikl z látky před ním bytující

ani z bytnosti Boží; že vznikl v čase, jest článkem víry, který rozum lidský dokázati nemůže. Poněvadž Bůh jest první příčina všeho, byla od Boha učiněna jak látka, tak údoba světa; poněvadž v Bohu není žádné hmoty, nemohl svět z Boha jako z nějaké hmoty vyjítí, musil býti od Něho z ničeho.

O trvání světa může rozum lidský důkazem toliko ku pravdě podobným tvrditi, že nemá počátku, jakož i že má počátek. Zjevení Boží nadpřirozené nám dává jistotu o tom, že svět má počátek.

Stvořením světa projevuje Bůh ve tvorech Svou dokonalost a lásku; proto udělil světu vztažnou dokonalost. Aby svět skutečně dával svědectví o dokonalosti a lásce Boží, jest za tou příčinou od Boha spravován a řízen; v tom záleží prozřetelnost Boží, která se odnáší jak k celému světu, tak i k jednotlivým tvorům. Zlo, jež se vyskytuje ve světě, neodporuje dosažení tohoto cíle, poněvadž slouží v rukou Božích k dobrému, aby tím více na jevo vyšla dokonalost Boží.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Návrh Dipauliho. — Postavení národa českého. — Řeč dr. Herolda a dr. Grégra. — Socialisté a škola. — Reformace — revoluce. — Protestant o katolické Církvi.*)

Při schůzi lidového spolku Pražského dne 20. října vyslovil se hr. V. Schönborn o návrhu barona Dipauliho jako o taktické chybě. Jak předešle jsme pravili, změnilo se první nepříznivé mínění na lepší stránku, když byl navrhovatel v Linci svému návrhu dal autentický výklad v ten smysl, že sám stojí na stanovisku jazykové rovnoprávnosti, že nikomu, ani Čechům ani Němcům, nemá býti uškozeno, nýbrž že má přispěti k odstranění neblahých národnostních sporů, které vzhledem k Zalitavsku nás hubí a vůbec poškozují náš veškeren blahobyt a život. Zatím mínění o něm ještě více se vyjasnilo, a to je proti návrhu. Nečeli proti dobrým úmyslům navrhovatele jehož spravedlivé stanovisko každý musí uznati za velmi těžké, přece ale má se za to, že znamená spíše příklonění se katolické německé strany na stranu nationalně německou. O nějakém spojení katolických Němců s liberály není ovšem ani řeči. Zároveň přišlo všem k vědomí, že říšská rada národnostních sporů nějakým zákonem ku spokojenosti všech stran nerozřeší, kdyby ho třeba anděl vypracoval. Vždyť

i ten nejmenší ústupek spravedlnosti a rovného práva Čechům bouří Němce k nejhavnějším výstupům. Každý takový krok považují za své zkrácení. Liberálové pak jako centralisté mají vždy také vedle své národní panstvíchtivosti ještě důvody politické proti každému kroku k národní rovnoprávnosti. Vidíme to na obstrukci která provádí své dílo dále. Zdálo se, že odstraněním poslance Ira a dovolenou Schönererovou práce bude opět možna, ale není. Když při tom pomyslíme na to, že Maďarí hrozí bez ohledu na nás provéstí „vyrovnání“, skoro bychom věřili že obstrukce, která pfinutí pravici, že přijme provisorium, totiž že přes celou tu obrovskou akci proti uherskému vyrovnání, před nedávnem zdviženou, přijme provisorní schválení nynějšího poměru mezi námi a Uhry, také z Pešti musila býti podporována. Vždyť tato obstrukce veškeré spravedlivé urovnání společných výdajů v poměru spravedlnosti zmařila. Je-li tomu tak, pak i Maďarům přerostla přes hlavu neboť všeobecně posuzuje se situace velmi vážně a dí se o ní, že žijeme v okamžiku, kdy veden je boj o základní práva národně potlačených národů v Předlitavsku. Obstrukčníci opět celi zkoprněli, neboť uznali, že byli důkladně svými podněcovateli ošizeni. Zdali otevře to německému lidu oči? Sotva, je v ho-

řeče, která je slepá, ale probuzení bude hrozně. Jiní dokonce obávají se změn ústavních, poněvadž náš parlamentární život stává se víc a více nemožným. Naše postavení je věru podivným. Nerozumným socialním radikalismem rozbili jsme dřívější pravici a nyní, když zradikalisováním veřejnosti i Němci vyslali do říšské rady nationaly, jsme proti nim bezmocni, závisíce na pevnosti vlády. A jak ta je posuzována? Dr. Herold káže oportunism, nedá-li se z nynější situace něco vytěžit, poněvadž je o ní „přesvědčen, že má nejlepší úmysly,“ ano viděl příčinu zuřivého odporu Němců proti jazykovému nařízení a proti vládě, jež je dala, jen v okolnosti, že si dovolila jazykovou otázku řešiti na prospěch některého národa bez dřívějšího svolení Němců, ale hned na to dr. Grégr pravil, že Baadeni je ministrem centralistickým a odsuzoval politiku „etapovou“, oportunistickou. Dr. Herold nebyl proti návrhu Dipauliho, ba přiznal i říšské radě právo, diskutovati o ní. dr. Grégr ho prostě nazval jezovitským úskokem. V téže řeči postavil se dr. Grégr na stanovisko státoprávní opposice, to romantické stanovisko, které sloučeno ještě s liberálními, radikálními a socialistickými naucelemi pomohlo mladočeské straně kdysi k vítězství, stanovisko, že nám dá právo naše jen státoprávní federalismus, což je konečně pravda. Každé dítě už to ví. Jen že jiná otázka je, jak to provést. Tomu řečník úplně aneb chytře se vyhnul. Toto stanovisko předpokládalo by nejtěžší trvalou opposici až do revise ústavy ve smyslu našem. Pod tímto heslem vstoupila také mladočeská strana v život. Nymburský program hlásá opposici do té doby, pokud vláda nezmění aspoň zásadně svůj program ve prospěch českého státního práva. A vláda o státoprávních našich požadavcích ani nemuká, dr. Grégr považuje ji za úplně protiautonomistickou a proti federalistickou. Dr. Herold nejen soudil jinak, ale v nové mladočeské Revui dokonce ono romantické státoprávní stanovisko nazváno je dětinským. Když už tak nepatrný ústupek, dí se tam asi, jakým jest jazykové nařízení, činí veškerý ústavní život nemožným, když viklá i pevnost katolických spravedlivých Němců, kdo troufal by si i mysliti na možnost pro

vedení českého stát. práva. Je v tom kus pravdy. Kdo troufal by si z nás dnes na říšské radě dáti nějaký nový návrh ve prospěch Čechů? „Když mladočeši zvítězili,“ prohodil jistý vážný politik, „jsme vrženi 20 let na zad.“ Věru, že se člověk obává, aby to nebylo pravda. Liberalismus a radikalismus tak se rozmohly, že na smysl pro spravedlnost nelze ani mysliti. Jen násilím bylo by nyní lze něco ve prospěch nás provést, ale k tomu neodhodlal by se ani dr. Grégr, kdyby byl ministrem a předsedou kabinetu. Snad ani ústavní krise, o které někteří mluví, nebyla by s to, něco učiniti. Říšská rada vůbec nemůže rozřešiti národní otázky, poněvadž každá téměř země má jiné národnostní poměry. Není tedy všeobecný zákon říšský ani možný. A při všeobecném radikalismu nelze vůbec na uznání a provedení spravedlnosti ani počítati. Už kdysi jsme ukázali, jak nemoudře jsme se zasazovali o konstituci, a jak, když jsme ji měli, upřílišněným liberalismem a radikalismem učinili jsme ji nemožnou. Spravedlnost je konservativní. Tehdy poškodili jsme zároveň i práva národa svého. Dnes, zdá se, stupňovaná svobodomyslnost posledních let od spravedlnosti národní spíše nás vzdálila. — Také řeč dr. Herolda na říšské radě u příležitosti hájení vlády proti obžalobě, kterážto řeč tolik byla chválena — výmluvnosti ovšem vynikala — stála na onom stanovisku všeobecně liberálním a rovnoprávním, ač nelze upříti uznání její dovednosti, jakou řečník se vyhnul tomu aby se nezdálo, že hájí jen ministra a vládu. Pravitě mimo jiné: Všemi těmito trapnými poměry vinen je pochybený systém, který je v platnosti od počátku éry konstituční v Rakousku. Nežalujeme ministra a jeho výnos, vznášíme žalobu na systém. Vznášíme žalobu na vás, pánové na druhé straně, že jste dali ústavu, která na venek je liberální a krásnou, že však jste v této ústavě nechali veškerá zákonná ustanovení z doby absolutistické jen a jedině, abyste mohli národy slovanské potlačiti. Na to vznášíme obžalobu, že systém, který vyslovil rovnoprávnost všech národů, ve skutečnosti dnes národy tísní, jejich jazyk ponižuje a ohrožuje na to vznášíme obžalobu, že systém, který dal svobodu shromažďovací a spolčovací,

ale ovšem za tou podmínkou, že policejní orgán je přítomen k zachování veřejného pořádku, ve skutečnosti směřuje k tomu, aby zákon shromažďovací a společovací každým okamžikem podle vlastní libovůle zmařil. Na to vznášíme obžalobu, že jste nám dali moderní školu, ale moderní školu, kterou jste vzali národu a vydali v šanc zvlí byrokracie, jež za vašeho souhlasu dotáhla to až k tajným výnosům Thunovým. A tu vznášíme obžalobu, že systém, který nám dal samosprávu obcí, odevzdal moc nad obcemi byrokracii, aby každým okamžikem samosprávu porušovala a oklešťovala.

Je to boj mezi dvěma zásadami a tento boj vedete nyní prostředky nejostřejšími. Nesmíte nám vyčítati, nehlasujeme-li snad při podřízených otázkách obstrukčních svobodomyšlně, že bychom nebyli liberální. My svobodu milujeme. ale svoboda jednotlivce a také svoboda celé společenské třídy znamená pro nás méně, než svoboda celého národa. My jsme dokázali v dějinách, že jsme obětovali svobodu jednotlivce k vůli svobodě celého národa a na tomtéž stanovisku nalézáme se také nyní, na stanovisku, že jen na základě rovnosti a rovnocennosti všech národů vyrovnání zjednatí se může.

Vy trváte dnes, pánové, na stanovisku, o němž nechci dále souditi. Ale konstatuji, že vašim stanoviskem jednání této sněmovny bylo zmařeno. Zůstaňte si na tomto stanovisku. Není vyloučena možnost, že v tomto velikém boji, který vedete, že ve své obstrukci snad zvítězíte a že jazykové výnosy s celou nynější vládou zmizí a že dojde ke vládě, která vám bude vhod. Ale na jednu věc, pánové. nezapomínejte: Stane-li se to, pak zůstane ještě něco, totiž český národ a slovanští národové v této říši, kteří zůstanou pevně ve svém odhodlání, býti postaveni na roveň s jinými. A v této chvíli, ve které snad dostanete se ku vládě, v této chvíli bude zároveň zpečetěna vaše záhuba. Neboť nespravedlivá idea, nespravedlnost nemůže zvítěziti trvale koncem XIX. věku. Proto vám pravíme: Nebudeme podporovati žádný váš návrh, který čelí proti hr. Badenovi, nikoli k vůli ministrowi a ministerstvu, nýbrž proto, že v návrhu tom zračí se politický obsah va-

šeho boje. Zamítáme vaše návrhy, vědouce, že učiníme-li tak, jednati budeme v zájmu svého národa, v zájmu svobody a v zájmu spravedlnosti této říše.

Jako zajímavou podrobnost lze uvést, že stranu socialně-demokratickou nazval neštětím pro národ. Jak se časy mění. Druhá řeč, řeč dra. Stránského, byla efektní sice, ale byla jen časovou národnostní polemikou, postrádajíc politického podkladu. Všecky tyto řeči ovšem nic nepomohou u lidí, kteří pro barský šovinismus a radikalismus spravedlnosti vůbec neuznávají. Jen u konservativců mohly by míti vlivu. Onino raději jich ani neposlouchají ani nečtou. Tam dospěl moderní liberalismus. Jeho následky zakusili jsme v roce osmačtyřicátém a zakoušíme je zase. — V říšské radě hrozná bouře trvájí dále, málem bylo by došlo několikráte už i k pračkám. Několikráte činěn útok na předsednictvo. Dr. Karthrein dokonce utekl

Socialisté pořádají zuřivé agitační schůze proti školskému návrhu Ebenhochovu. Rovněž i učitelové. Nedávno jsme četli, že přestupky proti majetku a mravnosti hrozně se množí. Za posledních asi 20 let rozmnožily se pak o 100.000 případů. Kdosi k tomu podotkl, abychom se na začátku nového tisíciletí nestali snad všichni takovými přestupníky. Socialisté chtějí úplné vyloučení náboženství ze školy. Pak by mohl ouen případ nastati. Socialisté patrně tolik o „vyloučení náboženství“ ze školy usilují, aby pak, až všichni budeme krásti a budeme žítí nemravně, nebyl mezi nimi a ostatní společností pozorován v té věci žádný rozdíl. U nás socialismus je celý židovský a liberalistický, není tedy divu, že tak vystupuje. Kde tomu tak není, slyšeti je i jiné hlasy. Tak anglický socialista Hyndeman praví v díle svém „Histor. base socialisme v Anglii“ následující: „Katolická církev obětovala více než polovinu příjmů svých ku blahu chudiny. Dosud stávající zprávy jednotlivých klášterů dokazují, že nevšední částka příjmů obrácena byla na noclehy cestujícím, na zakoupení potravy i oděvu chudým a na mnohé jiné užitečné účely. A jak veliká část jich obrácena byla na oslavu církevních svátků a na výzdobu chrámů! Pravdou jest, že kněží

i mniši byli nejlepšími rolníky anglickými, a že pokud církev katolická byla nemocnou a měla v rukou svých statky, potud nebylo tu nouze a bídy lidu. Připočtíme pak ku zlepšení rolnictví, stavbám, zařízením komunikačním ještě péči kněžstva o chudé a nemocné, o zlepšení mravův a o zakládání škol. tu máme důkaz, jakými dobrodinci lidstva jsou ti nenávidění a tupení kněží, mniši a jeptišky. Po vítězství reformace ale byli cestující, kteří druhdy v klášterech dostavávali stravu i byt, a děti, které dříve tam vychovávány, o toto dobro oloupení S novou věrou přišlo utiskování. Vyssávání rolnictva a lichva dovoleny, a protestantismus ale nikoli snad klerikalismus, byl příčinou bídy v Anglii.“

U příležitosti oslavy Canisiovy nazval papež Lev XIII. protestantism revolucí. Nad tím strhl se proti katolíkům v Německu hrozný boj. A přece byla to revoluce. Tak napsali i protestantští historikové. Vždyť sám Luther (de Wette I, 417) napsal, že bez hluku, pohoršení a pozdvižení nebude provedena. Protestantický poslanec dr. C. v. Weiszsaecker v Tubinkách připouští, že reformace Lutherova byla revolucí. „Jenom apologetická úzkostlivost“ — praví, „odpoví na tuto otázku (může-li vůbec reformace Lutherova zváti se revolucí) jen tak beze všeho záporně...“

Vysoce postavený protestantský duchovní, dánský probošt K. Hansen praví ve svém spise: „Jsem-li ještě Lutherán? (Kodaň 1885, str. 9, 10, 13, 86): „Převrat všeho trvalého a zrušení všech zděděných poměrů jest revolucí a co stalo se v první polovici 16. století, se všemi podněty i následky, jest revolucí neméně, než se událo na konci století 18. Vyvrácení všeliké autority; uvolnění a zploštění všech poměrů, zavržení a potupení všeho podání, porušení vlastnického práva, touha po dnech udání a kořistivost, veřejné pomlouvání a zavrhování, podezřívání jednotlivce při zbožňování množství, bezuzdná tyranie jednotlivců, kteří dovedli použití vášní a násilí škraboškou spravedlnosti —: všechno to stejně charakterisuje reformaci jako revoluci; jenom že při revoluci vystupuje to silněji. — Ano, můžeme říci, že revoluce byla umožněna

jen tím, že zásady, jež rozsela reformace, nabyly poznamenána v celé Evropě platnosti... Reformátorem tedy Luther nebyl — nýbrž byl ve vlastním slova smyslu revolucionářem a revoluce se v něm narodila. A jako všichni revolucionáři, vykonával také on naproti duchu touž tyranii, proti které se vzepřel.“

Známý právnícký učenec a filosof Julius von Kirchmann praví ve svém spise: „Reforma evangelické církve s ohledem na pruský synodální řád ze dne 20. ledna 1876“ (v Berlíně 1876): „Jest nepravdou, označuje-li se Lutherovo dílo jako reformace; nemůže, třebaž byl měl dobrý úmysl, považován býti za reformatora, nýbrž za pokušítele (devactor) víry a církve.“

Pruský státní filosof Hegel dí v nejnovějších „Dějínách filosofie“ (sv. III, str. 258): „Hlavní revoluce nadešla Lutherovou reformací...“

A dr. Paulsen v knize „Geschichte des gelehrten Unterrichts“ praví: Roku 1520 znamenal obrat v dějínách německých. Od roku toho byl Wittenberg ohniskem revoluce v Německu. Jestli se Luther přiblížil náčelníkům humanistů v listech k Mutianovi, Reuchlinovi a Erasmusovi, obrátili se nyní radikálové mezi humanisty, Crotus, Hutten, na Luthera s nabídkou spolenectví. Teprve nyní stala se věc Lutherova — obrovským hnutím revolučním které brány církve vyzvedlo ze stězejí“ Paulsen hájí se pak již předem proti výtkám jež by mu pro jeho výrok mohl býti učiněn a praví: „Nemohu si pomoci, shledávám, že to je skutečně vyjadřující označení — a sice ono neplatí jen ve všeobecně technicko politickém smyslu: děje se tu porušení ústavy — dílo Lutherovo není reformací, nýbrž zničení starého útvaru, a no můž se říci zásadním popřením církve samé.“

„Katolické Listy“ uvedly tyto dni slova protestanta o katol. církvi, která k uvedeným citátům jako protiva dobře se hodí:

„Revue historique“ o katolické církvi. Protestantický učenec M. Gabriel Monod píše dlouhou úvahu o katolické církvi ve jmenovaném časopise, z něhož uvádíme násled-

dující dvě místa: „Nejpozoruhodnější znamenání naší doby jest, že vidíme instituci, kterou před několika léty s oblibou nazývali anachronismem a pozůstatkem z dřívějších dob — a právě tuto instituci že vidíme, jak mohutný život jí vane a znovu velikolepé lidovosti nabývá, jak spojuje něhu a naději mládeži s důstojností úcty vzbuzujícího stáří a slavných vz. omínek zašlých století . . .“ Protestant Monod namítá pak otázku, zda není papežství jedinou autoritou, která s to jest luštití společenskou otázku a položití hráz přívalu nemravného tisku a zdivočení. Spisovatel jest nakloněn dáti na tuto otázku odpověď kladnou a pokračuje: „Pozorování katolické církve vzbuzuje v nás pocit obdivu i úcty ku zřízení, které svým vlivem jest v dějinách světových jediným. Srovnáme-li s ní rozsah o trvání říší velikých, jsou nepatrnými proti ní. I při svých chybách jest po staletí stále živým pramenem hrdinné lásky k bližnímu, svatosti a mravnosti. Dějiny kat. církve jsou po všechny časy jako otevřená kniha logiky, která rozum přemáhá a obrazotvornost jímá.“ Zajisté jest přesvědčení protestantského učence výsledek dlouhých a nestranných studií, které mu vynutily tuto úctu.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Rožpočet na rok 1898. — První účetnický a správní běh založen systému Raißeisenova. — Nové daně.)*

Za týden po zahájení podzimního zasedání říšské rady vyrukoval ministr financí Biliński, aby doporučil p. t. posluchačům poslancům k bedlivé četbě svůj elaborát, plný číslic a výpočtů, doprovázeje zároveň výklad svůj slovy líbeznými a konejšivými. Byl to každoročně obvyklý rožpočet. Obširné jeho rozvádění nehodilo by se do rubriky této, ač by bylo jistě zajímavým. Dovoleno snad několik poznámek. Předně vzpomínka na rožpočet, kdy obsahoval o něco více než půl miliardy. Nemyslete, prosím, že to bylo před 20 lety. Nikoli. Byl to rožpočet na r. 1890. Dnes činí úhrnná potřeba 715,920,000 zlat., r. 1890 činila 546,303 035 zlat. Úhrada 719,900,000 zlat., r. 1890 548,820 000 zlat. Rozdíl ve vydání za 8 let 170 mil. zlat. čili roční přírůstek 21 1/3 mill. zlat. Některé položky jsou zvláště zajímavé. Tak

ku př. říšská rada potřebovala na r. 1890 750,000 zlat., na r. 1898 okrouhle 1,400,000 zlat., tedy málem dvakrát tolik. A nač? To ty, milý čtenáři, nevíš? Jdi, zeptej se pp. „zákonodárců“ přímo, nebudou-li se přece jenom stydět za tu svou „plodnou“ práci ve Vidni nevyk — eh, vykonanou. Že položka z 99 mill. zlat. jako příspěvek na společná vydání (zvláště vojsko) z r. 1890 vzrostla pro příští rok na 122 1/2 mill. zlat. se nedivíme; ostatně je poměr požadavků ministerstva zemské obrany naší z obou uvedených roků mnohem horší, poněvadž vzrostl ze 17 mill. zlat. na více než 24 mill. zlat., t. j. hnedle o třetinu více. Největší a při tom osudnou sumu požaduje státní dluh. Vzdor finanční rovnováze rožpočtové zvýšil se požadavek r. 1890 ze 148 mill. zlat. na 170 1/2 mill. zlat. A všechny ty hrozné milliony jdou většinou do ciziny, která je majitelkou našich státních dlužních papírů. To je „vývoj“ státního hospodářství za pouhých 8 let. Abychom přirovnávali k tomu úhradu, není třeba. Roste pochopitelně s výdaji a drží se pouze k vůli renomé něco málo nad výdajem úhrnným. Pro příští rok má činiti, jak si to p. ministr totiž nepochybně, skoro 4 mill. zlat. Přijde na to, jak dopadne na delegacích — které se teprve konají budou — položka výdaje na společné záležitosti.

Mimo to bude dobře, nezapomenouti na tak zv. investiční rožpočet, nejnovější novinku nebo vymoženost státní matematiky. Kdo by chtěl, mohl by to nazvati také jinak; loňského roku veden byl na říšské radě o tuto vymoženost notný zápas. Konečně, jako vůbec, když to býti musí, p. ministr zvítězil. Investiční rožpočet se loni poprvé zavedl a, jak zlé huby tvrdí, působí finančnímu ministrovi báječnou radost, poněvadž prý nemusí (ovšem proti svému účelu) obsahovati pouze výdaje na objekty a podmínky velké, plodné, na leta vypočtené, nýbrž i výdaje, které by vlastně patřily do výdajů řádných, kam však se nedávají proto, aby pak tyto řádné výdaje nebyly větší než úhrada čili, aby rakouský rožpočet neskončil — deficitem. Snad se budete ptáti s údivem, jak to možno? Těžká věc dáti dobrou odpověď. Zatím je jisto, že časy, jaké bývaly kdysi, už ani při rožpočtu ne-

jsou. Požadavek investiční činí na příští rok skoro 30 mill. zl. Z toho se něco (1 1/2 mill. zl.) uhradí vlastními příjmy, na krytí ostatní částky udělá se nový dluh, t. j. vydá se investiční renta asi za 28 1/3 mill. zl. — Jak to takhle dlouho půjde?

Není pochyby, že úvěr u nás a zvláště ten malý úvěr na venkově, není dostatečně organizován. Jdou o tom stálé stesky jak maloživnostníků tak i malorolníků. Jmenovitě těchto posledních a zvláště po letech, jakým byl ku př. letošní. Všude tam, kde se jedná o půjčku menšího obnosu (snad podle okolností několik desítek) na krátkou dobu, je vlastně rolník na rozpacích, kam zajít, poněvadž každá poněkud větší záložna o takovéhohle vypůjčovatele nestojí a u menších záložnách, zvláště, je-li již jinak zadlužen, čekati musí dlouho a ještě mu milost ta nepřijde vždycky poměrně lacino. Nelze tedy podceňovati kroky, jež země podnikla na zřízení jubilejních fondů maloživnostenského a malorolnického, a pak opatření týkající se zřizování záložnách svépomocných, zvláště Raiffeisenovských. U nás počalo se sice pozdě se zakládáním ústavů těchto, ale počalo se přece a právě konán byl druhý sjezd českých Raiffeisenovek v Žakavě u Plzně. Proč právě tam? Poněvadž se zdálo, že půda pro sjezd nejzdárnější tam, kde myšlenky svépomoci tohoto druhu přinesli skutečně pochopení vstříc návštěvou prvního běhu o účetnictví a správě záložnách těchto. Kurs ten se konal v jmenované vesničce od 6. do 11. září za podpory ústřední jednoty záložnách Raiffeisenovských a diviti se jest tomu, že až z Moravy přišli účastníci, ač tam záložny tyto spíše a většího po-

měrně došly pochopení. V běhu vyučoval učitel Tomáš Kuchynka, jenž ve své řeči o výsledku tohoto prvního kursu upozorňoval veřejnost českou na nepochopitelnou nepřízeň, již se učitelům dostává za působení při Raiffeisenovských záložnách. Inu ovšem, záložny tyto samy nejsou dobře zapsány u mnohého z těch, kteří měsícem svým jsou rozhodujícími činiteli na venkově a kteří působením takových záložnách budou zkracováni na své výnosné „živnosti“, v níž hlavním činitelem byla směnka a pak buben, jimž se exekuční prodej nemovitosti oznamoval.

Ministr financí přeje si za zrušení jistých příjmů (noviářský a kalendářový kolek, erární mýta, snad prý i loterie) a na konečné provedení již přijatého. třebaš ne sankcionovaného zákona o upravení platů úřednických, povolení nových dvou daní. Má to býti daň dopravní a daň zvýšená z cukru. Předlohy byly právě podány. Daň prve uvedená činiti má při dopravě osob 12 procent jízdného, při dopravě nákladu již přijatého. Není pochyby, že zvláště pro první rok měla by daň tato za následek zmenšení dopravy na drahách. Byl-li by tímto prvním rokem hned rok 1898, který sám o sobě následkem letošního neúrody bude i pro dopravu hubený, pak by dráby na rok ten pamatovaly. Ovšem dosud není jisto, zdali a pokud daň tato zavedena bude. Obchodní komory, mezi jinými i pražská, chebská a inšprucká, chystají se učiniti vážné kroky, by zavedena nebyla. Proti druhé dani, t. j. zvýšení daně cukerní o celých 6 kr. na kilo, musíme zase protestovati my poplatníci, zvláště při všeobecné letošní drahotě potravin; jinak budeme kupovati saccharin a cukerin.

Obsah „Obrany“ :

Nové projekty daňové v Rakousku. — r. — K zamýšlené oslavě Rokycanově. (Pokračování.) — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fi dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. Frant. Žák. (Pokračování) — Povídka o chmelnici. Z angličtiny přeložila Lizzie Foučková. — Obrázky z vojny. Napsal Bohumil Brodský. — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 11.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Soudě dle zpráv ředitelstva a dlouholeté diskuse novinářské, byl o připuštění fraškovitých veseloher na Nár. divadle dlouhý boj. Zdálo by se to nepochopitelně. Kterého vzdělaného člověka může na př. bavit Šamberkova „Palackého tř. 27“? Nesměl by mít ani kusa ušlechtilého vkusu, ani kapičky společenského jemnocitu. Ale jistá část obecnstva žádala si frašku přece, neboť když po tolika člancích, řečech, rozhovorech, úvahách připuštěna byla, byl zajisté nával veliký. — Zajímavo by bylo stopovati, které jsou příčiny přízně obecnstva k některým kusům, proč jednou se mu velice líbí, co jindy zavrhl nebo zavrhne, proč jednou je posedlé po veselohrách a plní při nich dům, kdežto vážné hry s chladem odbývá a proč podruhé zase vede si zcela opačně. Zajisté nepůsobí tu jen kusy samy o sobě, ani kritika, ale příčiny zevní, mimodivadelní, časové nálady veřejným životem dané, ona duše davu, která podobá se vrtkavému a romantickému děcku. Někdy obecnstvo otročí kritice, jindy se jí přímo vysmívá. Náhled, jako by obecnstvo čekalo vždy se svým konečným soudem, až co řekne kritika, zdá se někdy pravdivý, ale častěji takovým není. Dokonalý znatel divadla a veřejného života našel by v těchto zjevech jistě velmi zajímavou látku k psychologickým a kulturním studiím. Divadlo odmítalo první léta až na 50 zadaných kusů ročně. Zdá se to skoro neuvěřitelně a to tím více, posuzujeme-li kusy skutečně dávávané. Těch velikých cenných prací je málo, velmi málo. Veliká část ostatních nejsou namnoze než v dialogu a ve výstupech zpracované povídky a události, jak je čteme v nedělních přílohách denních listů. Nové thema je řídkostí. Jaké byly zamítnuté kusy? Kdyby rozhodovalo obecnstvo, v mnohých případech vedlo by si jinak. My ovšem nejsme zastanci platnosti soudu obecnstva, uvádíme to jen na doplnění toho, co jsme řekli o zajímavých vlivech na obecnstvo a jeho přízeň a soud působících. Národní divadlo ovšem nemůže vše, co poněkud vyhovovati se zdá, dávat, ani na zkoušku ne; vždyť by českou produkci přivedlo ad absurdum.

Národní divadlo má být divadlem uvědoměle českým a také jeho členům uvykla si veřejnost eo ipso dávat bez ostychu jakýsi vyšší stupeň vlasteneckého uvědomění. Ale ve skutečnosti není tomu tak. Soudíme tak z veliké měnivosti a střídání se lepších umělců. Sotva že Národní divadlo vychová

*) V posledním článku vyskytlo se pro nahodilé opomenutí korektury několik chyb. Na 1. stránce (449) v 2. řádce zdola má státi „na německém životě“. Na str. 450. na 3. řádce shora má státi místo česká minulost „německá minulost“. Ostatní nedopatření opravil si zajisté laskavý čtenář sám.

nějakou umělkyni nebo nějakého umělce tak, že se jim otevře dráha do divadla v cizině, které více platí, ihned opouští ústav, kterému za kariéru děkují a houfně ubírají se do ciziny. Co vynikajících umělců vzaly Národnímu divadlu Vídeň, Pešť, Hamburk. Ve veřejnosti málo které listy osmělují se to vytknouti. To platí ovšem hlavně o pěvcích a pěvkyních, ale platilo by i o dramatických umělcích, kdyby poměry byly podobné. Kdyby se umělci ti po několikaletém působení jinde zase vrátili, jsouce ještě v plném rozkvětu svého umění. nebylo by třeba činiti jim výtky, ale oni se vracejí teprve tehdy, když umění jejich nebo osobní zjev přestal vynikati a když tudíž cizí honorář byl zmenšen, snad zmenšen pod honorář domácího ústavu. Ano, naši umělci nedodrží ani vždy smlouvy, nýbrž ruší ji, jakmile odjinud zazní zvučnější cinkot zlata. Národní divadlo, nejsou v kartelu s jinými divadly, nemůže se ani brániti, leč cestou zákona. Při tom má tu nevýhodu, že dorost nemá odkud bráti, ale musí ho bráti téměř ze škol. Jedině při dramate má snažší práci, mohouc bráti nové síly z menších společností. Proto při dramate nenaskytl se, tuším, dosud zjev jako při opeře, že, kdežto sta českých umělců působilo v cizině, musil pro domácí ústav býti vzat ne jeden umělec cizí národnosti. To jsou zajisté charakteristické zjevy moderního života. Přidáme-li k tomu ještě pověsti, které před nějakým časem nás bouřily, o úzkých stycích členů našeho českého divadla s členy německého divadla pražského, které však nikdy zcela nedostaly se na veřejnost, dostaneme obraz ještě plastičtější. To vlastenectví a ta národnost! Co hříchů páše se těmito pojmy! Co nezasloužené cti a hany jimi se rozdává.

Peníz toto vlastenectví rušil, peníz musil ho napravit. Podařilo se to založením pensijního fondu, který brzy dostoupil výše značných statisiců. Není jen nutným humanitním podnikem, ale je i poutem, které váže k českému divadlu. A tak vlastenectví z jisté části mile je zachráněno.

O přijímání členů, o poměrech jejich vzájemných a poměrech k divadlu vypravují se celé romány. My šířiti se o tom nebudeme. Možná, že Darwin svou theorii o boji o život neměl jen z pozorování neživé přírody a ze zvířeny, ale že si ji částečně také odnášel z divadla. Zde prý se kráčí přes mrtvolu, zde vedle uměleckých ohledů rozhoduje prý ještě tisíc jiných. Pro slávu a peníze ovšem nejen mnoho lidského se obětuje, ale napínají se všechny síly.

Co lidé věnují na zábavu, je téměř neuvěřitelno. Jen jediné naše divadlo podává obraz o tom přímo hrozný. Divadlo naše zaměstnávalo r. 1886 osob:

Technického a služebného personálu	136 osob	s 36.000 zl.	ročního služného.
Sboru	70	" s 30.000 zl.	" "
Orkestru	66	" s 38.000 zl.	" "
Baletu	42	" s 19.000 zl.	" "
Solistů	52	" s 111 000 zl.	" "
Úředníků	18	" s 18.000 zl.	" "
Jiných		s 25.000 zl.	" "
Režie obnášela		46.000 zl.	" "
Tantiémy z her		11.000 zl.	" "

Potřebovalo tedy divadlo toho roku daleko přes 300 000 zl. Dosavadní výprava her pohltila sumu 200.000 zl. Mimo to byla ještě jiná vydání. Na darech se vydalo v prvních letech přes 1000 zl. Nyní ještě vydání vzrostlo. Povážíme-li, že celý ten náklad musil býti tehdaž hrazen téměř jen z den-

ního předplatného, neboť subvence byla nepatrná, a jiných příjmů jako z prodaného práva provozovacího jiným divadlům a p. tehdy ještě nebylo, a dále, že divadlo bojovalo z počátku nejen s dluhy, ale že předpovídána mu i špatná budoucnost, uvěříme rádi, že byl balet *Excelsior* tolikrát dáván — vynesl kase 80.000 zl. přebytku. (Opera vídeňská mívá schodku přes 300.000 zl., který vždy bývá subvencemi uhrazen, pešťská i jednou tolik.) Tolik věnuje obecnost pro svou zábavu, a můžeme směle říci, z veliké části na porušení svých názorův a mravův. Co divadlo naše stojí, obnášejí tyto sumy miliony. Tolik stojí umění dramatické a operní. Ale to jsou moderní nejvyšší ideály, a kdyby stály desetkrát tolik, obnosy by se našly. U nás ovšem ti, kteří stvořili slávu českého umění, měli z toho pohříchu část nejmenší. Kdyby university, akademie, obrazárny a podobné ústavy bylo lze poříditi cestou zábavy, dávno bychom je měli. Odpolední představení poskytnouti jí měla za levný peníz kruhům nejširším. Jsou většinou dramatická a z většiny domácí. Pravda je že odpolední hry jsou co do volby látky cennější a národnější. Ovšem, vždyť na ně chodí hlavně lid. Také charakteristické.

Když jsme tuto opětně zavádili o moment národní, dotkneme se ještě jedné okolnosti. Pravili jsme dříve již, že Národní divadlo teprve na třetím místě je divadlem národním. Skutečně národními jsou téměř jen kusy historické. Společenských, řekl bych národopisných kusů je jen několik. U mnohých jen jména jsou česká, vše ostatní je kosmopolitické. Zcela určitého typu národního jako v operě při dramate českém vlastně ještě ani není, ač některé hry, jako *Gazdina roba*, *V panském čeledníku*, a několik jiných mohou skutečně nazvány býti hrami typickými. Ale o to nám tu nejde, nýbrž o to, jaké projevy názory o historickém národním dramate. Až budeme jednotlivé hry projednávat i seřadovati, uvidí čtenář zjevy, které naplní ho při nejmenším podivem. Ukáže se, že pojem národní hry hledán dosud téměř ve všem, co je protikatolické. A že není hůře, máme prý vlastně děkovati jen cenzuře.

Tak touženo na to, že doba husitská z velké části na divadlo není připuštěna. Totéž platí o době bělohorské a pobělohorské. Nedávno někdo kdesi litoval, že španělská dramatická literatura, ač patří k nejlepším vůbec, z Národního divadla je téměř vyloučena. Znám, že *Calderon* je jediný dosud soupeř *Shakespearův*. Pisatel shledával to přirozeným, neboť psal, *Calderon* a španělská dramatická literatura je katolická, a nám, kteří žijeme duchem reformace, tudíž cizí. Také *Shakespeare* byl katolík a z jeho děl lze prý sestaviti celou katolickou dogmatiku, ale u něho není to tak znáti, vždyť vede se v té věci o něho stále ještě spor. V tomto přiznání máte výklad k tomu jednostrannému a falešnému zjevu, že hledán v dramate, a to více snad ještě nežli v belletristice a historii, národní moment český v husitismu, česko-bratrství a protestantismu. Pokud se pamatujeme, jen asi dvě historické hry nehoví tomuto bludu a to ještě jen z části. „Tak stojíme pod tlakem censury,“ stýská si ředitel Národního divadla — „co národní látky k českému dramatu jest předem vyloučeno! My sotva zrna rudy smíme vybírat sobě pro drama tam, kde bychom mohli vykopávati celé kufry zlata!“ Známe i hru českou, patrně národní, kde hrdinou je žid a hrabě *Thurn*, prosím, hrabě *Thurn* z povstání českého. Jak to české národní drama bude vypadati, až tato censura přestane! Nebo že by zatím pravda zjednala si ve veřejnosti

průchodu? Není naděje. Pravda je tak zřejmá, že i slepec dnes může míti správný historický názor — ale my nechceme, to je to. Už dnes jeví se téměř ve všech „českých dramatech“ názor, že katolík je zástupcem nevláste-nectví, nenárodnosti, nepřátelství k lidu, zapírání tradic, kdežto husita, český bratr, protestant je zástupcem vlastenectví, národnosti, slávy země, rozkvětu a budoucnosti. A poněvadž víra otců v Čechách nabyla vrchu, je nekatolík vždy dramatickým rekem. *Difficile, satiram non scribere*. Konstatujeme zatím všeobecně toto faktum, důkazy uvedeme později. Je něco úžasného v této slepé úpornosti názoru, zvláště když dějiny zrovna do očí bijí, jakou zkázu přivedlo na nás husitství, jak protestantism byl zcela ducha německého a němectví zavedl nám do Čech. Husité byli konečně Češi, kteří, aspoň na dlouhou dobu, nezměnili husitstvím své povahy a svého života. Národnost česká tenkrát dávno byla hotova, oni nové žádné nevytvořili. Naopak ji oklestili, vymýtivše z ní tak mnohý stoletími zakořeněný typ, náboženským momentem katolickým, tenkrát jediným, vytvořený až do poslední myšlenky, posledního citu a zvyku, na základě stoletých tradic vzniklý. Ale kdo by se o to přel. Mnozí krátce chtějí to jinak, a to je důvod nade všecku historii kulturní. My máme při tom ale přece jednu velkou útěchu, onen zjev, kterého svrchu jsme se dotkli, mluvíce o měnivosti umělců na Národním divadle. Příčinou ne neposlední i tohoto pěstování a falšování bludného a úporného husitského a protestantského, ba i židovského českého vlastenectví je — ten kov. Je to populární, láká to, získává chválu liberální a židovské kritiky. Při takovém stavu věci máme jen pohrdání, neboť rozhořčenost byla by příliš poctivým a čestným citem. Ostatně už jsme pravili, že i správa divadla uznává, že naše Národní není jen uměleckým ústavem, ale že musí též dobývat i ve zdejšího chleba. Jak je tento drahý, viděli jsme. Tendence námi právě prozatím vytknuté jsou populární. Národní divadlo dopřává jim života, který živě proudí s jeviště do hlediště, do duší tisíců. Neviníme ovšem správy divadla; je to moderní duch naší společnosti, násilně vytvořený. — —

Rok od roku návštěva divadla roste a tak, že je téměř pravidelná. Jen jednou nastala stagnace. Bylo to v prvních třech nedělích za výstavy r. 1891. Zděšení ústavu bylo prý veliké. Také není divu. Kdyby tento nedostatek návštěvy byl trval jen tři měsíce, bylo by to znamenalo zničení Národního divadla. Závisit divadlo jako každá věc lidská na lidu; divadlo naše pak téměř výhradně na něm. A lid je vrtkavý. Jedině v zábavě divadelní snad ne, jakmile jí přivykl. Z tohoto stálého stoupání počtu pravidelných návštěvníků jde snad i to, že divadlo není samo sebou jaksi potřebou povaze lidské, ale že musí mu zvykati, jako zvykáme jiným vášním nebo choutkám. Tato návštěva neochabla ani tehdy, když r. 1890 zvýšeno předplatné. Stalo se patrně až potřebou tisícům. A divadelní vášeň rychle roste, jak víme všichni ze skutečnosti. S tímto zjevem šel i druhý, že totiž začaly se těšiti velikému účastenství a interusu hry domácí. Zprvu tak nebylo. Na domácí umění pohlížela jistá část publika s útrpností. Domácí produkci bylo vésti tuhý boj za uznání. Ani největší reklamy denních listů, mnohonásobné ohlašování novinek a lákání nevábilo. V osmém a devátém roce ale bylo už vítězství domácí tvorby jisté. Přišlo to samo. Musilo tak přijíti, jakmile spisovatelé našli jen trochu cestu k tomu, co naši veřejnost zajímá. V té době už se počalo s celými cykly her, jako s díly Stroupežnického, Jeřábka, Kolára a j. Přispěly k tomu i zevní

okolnosti, více z národního šovinismu vycházející. Chceš-li se státi rychle uznaným, dej se cizinou importovati, zní osvědčená moderní pravda. Českému divadlu pomohla hlavně vídeňská mezinárodní výstava. České divadlo šlo prý na ni s velikými obavami. Zrazováno bylo prý i se stran zcela vážných od pokusu, který prý jen porážku, ano sebevraždu může přinést. Stal se opak. Výstava ta byla r. 1892. Šubert napsal o významu jejím pro nás: „Pro umění české znamená oněch osm dní Národního divadla ve Vídni uvedení našeho umění do celého světa, pro národ náš veliké povznesení v očích druhých národů — — Umění naše stalo se v těch dnech významným a důležitým článkem umění všeho ostatního světa a nikdo více nesmí o nás hlásati, že v duševních snahách stojíme pod kterýmkoliv národem jiným.“

Je to trochu pyšné slovo, neboť pro všechny není divadlo posledním a nejvyšším měřítkem kulturních snah národa, ale pochopitelně je ovšem, že, když cizina obdařila naše umění takovými vavříny, také my Čechové začali jsme se rozpomínati a věřiti, že naše umění přece za něco stojí. Mimo to dvě slovanská divadla, lublaňské a záhřebské, stala se jaksi odnoží divadla českého. Máme tedy vědomí, že jsou tu jiní, kteří nás mají za vzor, od nás se učí, naše hry dávají. A tak se stalo, že, kdežto dříve česká produkce kvetla hlavně při odpoledních představeních, která navštěvoval hlavně lid, náhle začala si jí vážiti i intelligence, ano najednou s nadšením a šovinismem, který málem nechtěl trpěti ani kritiky, který spisovatelům házel a rozdával zrovna věnce vavřínové. Původní jen nedělní odpolední hry rozšířeny byly i na některý den všední. K oživení domácí produkce byla již také přispěla výstava z r. 1891, při níž, jak už podotčeno dříve, dávány hlavně domácí plody, v 156 dnech výstavy od 23 autorů 112 českých plodů mezi nimi od 15 spisovatelů 20 prací dramatických 52krát. Zvláště sluší podotknouti, že oživeny při této příležitosti mnohé staré hry. Že jsme tu měli četné pohostinské výstupy celých společností slovanských, je dosud ještě v paměti. Byli tu Jihoslované, herci a pěvci, Poláci z krakovského divadla Rusíni a j.

Dramatická škola otevřena r. 1892 po dlouhých a velikých přípravách. Má odchovávat dramatické umělce. Všelijakých mladíků hlásí se prý za herce dost; ale aby se též přihlásil intelligentní mladík nebo muž, který odbyl střední nebo vyšší školu, dosud se nepřihodilo. Při opeře spíše. Stojí ovšem v popředí, vynikajíc daleko nad dramaturgií. Je čistě moderním zjevem. Při opeře oko i ucho výborně se baví, umění pěvecké výše se cení; máme tu ostatně už i svou typicky národní operu, což o dramateř říci se nemůže. Mimo to rozhoduje tu ještě mnoho jiných okolností. A přece dramaturgie je daleko více duševnější, vniternější, řeší problémy života a zabíhá do nich daleko úplněji a hlouběji, vyžaduje velikého umění i na spisovateli i herci. Z tohoto zjevu, že opera převládá a větší přízni se těší, bylo by lze pěkně uvažovati o naší moderní povaze a jejím smyslu, tíhnuoucím vesměs k dojmům více smysluým nežli duchovním.

Ale už končíme tyto přehledy. Vzpomínáme už jen toho, že v době epidemie stávkářské měli jsme i v divadle stávkou, že zprávy o činnosti divadla naplněny jsou stesky na všemožné intriky, na kritiku, na obecnost, které ve své mlsnosti chce míti hry obsazeny vždy svými miláčky, neboť říci „nejlepšími umělci“ nebylo by správně a p.

Z malého našeho přehledu je patrné, že pánem v divadle je obecnstvo, jeho vrtochy a názory, kterým hověno býti musí, že je to závod obrovský, při tom ale loď věčně kolísavá, jejíž ladný pohled zakrývá sopku, která uvnitř ustavičně vře a tisícovým způsobem rozvlnňuje vlny kolem sebe, že je to nejdražší zábava, jaké si lidé dopřávají, a že jí obětují vše, že je plodem nejen touhy po umění a zábavě, ale také moderního šovinismu, že je ústavem, který má obrovský vliv na smýšlení širokých vrstev lidu, že umění v něm slouží ne kulturnímu ideálu ale především zábavě a ztělesnění časových ideálů, že hraje důležitou roli také v ohledě národním a kulturním vůbec. Dosud ovšem prohlíželi jsme více jen jeho budovu, jeho technický život, nyní bude nám procházeti se kulturní jeho prací. Že Národní divadlo plní v jisté míře svůj český, částečně i národní úkol, řekli jsme již; rovněž, že má snahy umělecké. Jiného účelu si nevytklo. Mluví-li se tu a tam o vychovávacích snahách, o kulturních snahách v nejlepší smyslu toho slova, dlužno tomu rozuměti ve smyslu moderním, ve smyslu vzdělanosti moderní. Jaká je, uvidíme podrobně.

Povídka o chmelnici.

Z angličtiny přeložila LIZZIE FOUČKOVÁ.

V sedmnáctém roce se život v městě prodlužuje v kouzlo nevyzkoumatelné a naděje čihá usmívavě i pod nejtemnějším stínem.

Tak bych řekla své sestře Faith, která přišla k vážnému uvažování o zodpovědnosti hmotného postavení. „My nejsme bez odvahy; musíme učiniti jednoduše ze všeho to nejlepší. Pohled na naše tvrdohlavé předky, co učinili, k čemu se odvážili a co zkusili.“ Naši předkové byli velkými libůstkáři v myšlení. Měli jsme své znaky na kabátech, své sebevědomí a hesla, kterých jsme užívali na něžných listovních papírech. Otec smával se mé důvěře k starým Halfordům z Halfordshire. „Přímé a nepoddajné to plemeno,“ říkával, málo mysle, že tyto vlastnosti by byly v brzku mým jediným dědictvím.

Bylo dobře, že neviděl, co budoucnost přinese, neboť při nějakém náhlém vrtošivém osudu nebylo zas již více přepychu pro nás, kočárů ani služebnictva. Nehoda stíhala nehodu. Náš krásný rodinný dům byl prodán, pozbyly jsme otce i matky a skoro všeho jmění. ano i přátelé nás zúmyslně opustili. Tito nás navštívili v naší malé světničce sice jednou, ale také naposledy.

Naše sestřenice Schuylerová a Van Tasselová přišly po dvakráte s návrhy pro naše budoucí zaměstnání. Myslili si, že by Faith přijala ráda místo společnice u nějaké příjemné starší dámy; zpívalať a četla tak krásně, že jí bylo snadno takového místa dosáhnouti. Ohledné mne usmála se paní Schuylerová chladně a poznamenala: Jest neštěstím, že Berenice jest zcela bez vzdělání. Nemyslíš však, Faith že, kdyby se podrobila mým způsobům, mohla by si zajistiti místo vychovatelky k dětem?“

Byla jsem opravdu zuřivě zlostnou a než Faith mohla odpověděti, řekla jsem: „Myslím, že by bylo lépe pro Faith najíti si místo za společnici k nějakému hezkému, mladému muži, a co se týká mé osoby, doufám mítí někdy vlastní schovanku, by vládla. Nemohu snéstí děti jiných lidí.“

Nebyly to návrhy paní Schuylerové, co by mě rozzlobily, nýbrž skutek, že ona, která byla velmi dobročinnou, ani tolik neučinila, by nás pozvala do svého nádherného domu na několik týdnů, než bychom se připravily do budoucnosti. —

Mrs. Schuylerová podívala se na mě skrze brejle, poznenáhlu vstala a vyběhla z pokoje, co Faith hořce plakala. —

Co budeme nyní dělati,“ ptala se zoufale. „Ty jsi odehnala naši jedinou naději existence.“

„Důvěřuj v podporu,“ zvolala jsem s ošklivostí. „Jaký nesmysl! Kdyby měla úmysl nás podporovati, proč nám nedala žádnou poukázku místo všech ostatních pokynů?“

Pak jsem ji těšila a povzbuzovala, hořkování to mých mladých myšlenek, které mě vedly nyní k důvěře, že bychom lehce docílily způsobu získati si nový domov. Tedy jsme oznamovaly v novinách, avšak marně; ohlížely jsme se hrdinně po zaměstnání, avšak našly jsme jediné, že jest více učitelů než žáků. —

„Takhle to nikdy nepůjde,“ prohlásila jsem jednoho jitra. Ta hrstka peněz, co máme, brzo dojde. A co potom? Bídu trpěti? Pojďme do nějakého malého města, do nějakého továrního místa, pak můžeme obdržeti práci, a když bude nejhůře a my budeme v městě chudými, bude to mezi cizími. Mrs. Schuylerová a Van Tasselová nebudou při nás státi, by viděly nás jísti kaši a mléko.“

Faith schválila můj návrh a opatřila za některé předměty, které byly ještě jejím majetkem, něco peněz na cestu. Laskavá Němkyně, u které jsme bydlily, dala nám psaní na známou osobu, která bydlila v místě, kam jsme se odhodlaly jíti.

Přibyvše tam, shledaly jsme, že můžeme najati u ní dva pokojíky; ona dala nám návod, kde možno nalézt zaměstnání. Nalezly jsme dosti práce šijíce košile, a ta dobrá duše nás učila, jak si při tom máme počínati. Faith je rýhovala, já je sešívala na vypůjčeném stroji a ona ostatní dodělávala. Než jsme navykly svému zaměstnání při těžké práci, hodlaly jsme zaplatiti nájemné a opatřiti si dostatek potravy. Ale těžká práce počala v brzku účinkovati na Faith, která nebyla silnou.

Potom potřebovaly jsme všeho více mimo potravu. Naše černé šaty byly již tuze opotřebovány a neměly jsme peněz, abychom je znovu zřídily. Nedbala jsem sama o sebe, ale nemohla jsem snést, vidouc Faith otrhanou, která byla vždy tak něžnou a krásnou, tak vznešenou přes svou ošumělost. Dařilo se nám jakž takž, dokud nenastaly ony zlé časy a práce bylo málo, kde jsme jediné obdržely nepatrnou mzdu za maličkost, kterou se nám podařilo zajistiti. Potom při našem úsporném namáhání zůstaly jsme s nájemným pozadu a měly malou naději, že nám bude možno vůbec zaplatiti nebo si vydělati tolik, bychom si mohly koupiti potřebný zimní oblek. Připomínám si dobře teplého srpnového večera. Slunce prahlo a nebylo nikde ani stromu ani kře, jež by zastínily dům; každý povoz, který přijel, zavířil spoustou prachu, tak že vnikal do našich oken a nás dusil. Faith měla prudké bolení hlavy, které bylo způsobeno horkem a přílišnou námahou tělesnou. Dohotovovala jsem oblek, který byl přislíben ten večer, a přemýšlela ustavičně, mezi tím co kolovrátkář hrál na zaprášené ulici arii známé zamilované písně, jsa doprovázen asi tuctem špinavých zevlounů.

„Faith, co jest láska?“ zeptala jsem se.

„Proč, Berry?“ zvolala, umdleně pozvedši hlavu, aby se na mě podívala. „Co tě napadla podobná otázka?“

„To nic neznamená,“ odpověděla jsem, „avšak pověz mi, co jest to?“

„Jest to bajka, mizící bublina, křehká květina, která hyne při prvním doteku mrazivého neštěstí, — jest — — —“

„Dosti, dosti,“ vzkřikla jsem. „Je li to tak nepatrnou věcí, jako vše to, nechci o tom již více věděti, vysvětlí mi pouze, proč Geouge Eliet dovede toho, že „vévodkyně Vaandyck“ padne na kolena před Derondem pro to, proč Fenella učinila a odvážila se tak mnoho pro Julia Peverila, proč — —“

„Oh Berry,“ přerušila mě, „tvá hlava je plna románů; jsi příliš mladou, bys mluvila a podobně soudila o lásce. Při nejlepším přinese ti to jediné bídu.“ —

A ona uložila svou rozbolenu hlavou na polštář, co já zatím jsem pořád šla a přemýšlela o hezkém Richmondu Garyovi, který pokaždé brával sestru Faith někam s sebou a byl vždy v našem domě, ale nebyl nám na blízku od té doby, co jsme upadly v neštěstí. Ani jí nepsal. Byla jsem s prací hotova a prostřela k večeři.

„Pojď, Faith, a pojez trochu chleba,“ řekla jsem. Avšak ona odpověděla, že není hladovou — ani já nebyla na chléb i čaj, tak odnesla naše zbytky a já jsem šla si sednout na práh, bych se na vzduchu osvěžila dle potřeby. Mrs. Becker, naše domácí paní, byla opřena o plot a rozmlouvala s hezky vyhlížejícím, ačkoliv uprášeným a cestou zabláceným mladým mužem.

Zachytila jsem slova: „Chmel, třicet centů posledního srpna“ a ptala se jí posuňkem, co to znamená.

„On chce, bych šla česat chmel.“

„Když chce vás, proč nechce, bych šla já?“ zeptala jsem se ze svého popudu v okamžik ten.

„Chci,“ pravil příjemným hlasem, smekaje klobouk. „Chceme každého. Musíme mít sto padesát česačů z kterékoliv čtvrti.“

„Co platíte za libru od česání?“ optala jsem se ho žádostivě. Smál se, ukazuje při tom své hezké, bílé zuby.

„Trhali jsme jej do bedny. Bedny pojmu sedm bušlů a platíme třicet centů a stravu.“

„Třicet centů za bušl?“

„Ó nikoliv, za bednu.“

Pak se opětně usmál.

„Mnoho-li může člověk za den natrhati?“

„Dvě snadno a tři neb čtyři dle zručnosti.“

„Kdy začnete?“

„Poslední týden in tomto měsíci.“

Pak jsem mu řekla, by posečkal, až se poradím se svou sestrou. Faith řekla přímo „nikoliv“, načež jsem ji přemluvila, by si dala říci, že bychom šly, připomenouc jí výhody zdravého vzduchu, sedesáti centů denního výdělku jistě, a třeba i více. Potom sběhla jsem dolů se zeptat, jak bychom se tam dostaly. On odkázal nás na Mrs. Becker, která si nás vzala na starost.

„Ještě jednu věc,“ optala jsem se jí, když odcházela. „Jsou ti lidé, co jdou s sebou, celkem pořádní? Jsou to lidé, s kterými bychom se mohly seznámiti?“

Její odpověď byla vyhýbavá.

Ani jsem to Faith neřekla. Bylo tedy ujednáno, že půjdeme česati chmel, zkušenosť to, které jsem hleděla vstříc jako něčemu novému a rozdílnému, kdežto Faith jediné pojímala to jako všeliké zlo.

Druhý den byl parnější než kdy před tím. Faith vyhlížela tak hubená a bledá, a my neměly jsme ničeho kromě chleba a čaje. Davši vše dohromady, byla jsem v prvním okamžiku úplně bez odvahy a, když nadešel večer, sedla jsem si na zem a hořkovala jako malé děčko. Tentokrát obrátila se Faith jako utěšitelka a držela mě ve svém náručí, protože jsem se přiznala, že jsem byla znavena a v pochybnosti — a mimo to jsem měla strach o ni — neboť byla napohled tak bídná, že jsem se obávala, že se hrozně roznemůže. Upokojila mě, pak řekla jako pro sebe:

„Uschovala jsem to pro nejhorší případ,“ a vyňavši ze záhradní tenký řetízek sňala s něho krásný prsten, který jsem poprvé viděla na její ruce, když jistého večera byl u nás Richmond Gary na hostině a když byl s otcem v knihovně. Dobře se pamatuji, že, když odešel, Faith přišla nahoru, něžně zpívajíc, majíc oči jak hvězdy a líce zardělé jako růže.

Jak stála před toaletním stolem, česajíc si vlasy, přestala pojednou a držela bílou ruku v druhé, pak pozvedla ji k obličejí s něžným pohybem; tehdy jsem poprvé spatřila onen zářící dýmant.

Když Faith sňala onen prsten s řetízku, ptala se mne, jak dlouho bude ještě trvati, než počneme česati. Pravila jsem jí:

„Musíme žítí nějak až do té doby, tedy pojd' se mnou ku klenotníku. Jest se ti, rozloučiti s tímto prstenem, naše nájemné musí býti zapláceno; musíme míti dostatek potravy.“

Bylo v sobotu večer a krámy byly stkvěle osvětleny. Zastavily jsme se před několika, než jsme se rozhodly do některého vstoupiti. Vyhlídly jsme si jeden, kde Faith nabízela svůj prsten na prodej.

Byl zkoumán podezřele, jeho krása způsobila, že obchodník se podíval ostře na Faith, na její chatrný úbor a potom na mě.

„Jak jste přišla k tomuto prstenu?“ zeptal se. Byla jsem zuřivou v tom okamžiku.

„Neodvažujte se takovým způsobem na moji sestru se dívati!“ zvolala jsem. „To byl její snubní prsten, když byla bohatou a šťastnou a nyní jest chudá a v nesnázi a nucena jej prodati a — — Potom, jak se dalo oče kávatí, počala jsem plakati, co onen muž se jal zatím rychle omlouvati a nabízěl částku na prsten předem se slibem, že si jej ponechá šest měsíců, tak že jí bude možno dle potřeby si jej vyplatiti.“

Zaplatily jsme nájemné, koupily jsme nějaké nutné věci, kterých, jak Mrs. Becker pravila, jsme potřebovaly k česání v chmelnici a byly jsme rády, když nadešel čas, bychom šly.

První den zkoušky byl odstrašující. Nemohly jsme nasbíratí ani dvě plné bedny s největším namáháním. Pak tam bylo množství různé lezoucí a litající havěti na našich obličejích a vůbec nepokrytých částech těla a očích, kdežto našim nezvyklým uším byly to ohlušující zvuky.

„Chmel a chmelové pytle,“ bylo voláno ve všech tonech s různým skloňováním a s přízvukem různých národností.

Avšak jak dny mijely, zvykaly jsme si na novotu svého postavení a nabývaly dosti zručnosti při česání, bychom naplnily tři bedny; čerstvý vzduch, zdravá vůně chmele a dostatečná strava dodaly trochu barvy vyhublé tváři Faithině a já počala jsem se cítiti šťastnou a pohlížela nadějně v budoucnost.

Potom mladý hospodář Allyn, jak jsem jmenovala jediného syna majitele chmelnic, byl zdvořilý a příjemný muž a často přicházel k naší bedně si pohovořit se mnou, Faith hrála si na mou gardedamu a vadila se se mnou, že se tak poddávám mluvíti a smáti se s ním.

Jediná věc, jež Faith mrzela, byla častá návštěva ve chmelnici. Někteří příchozí přišli ze zvědavosti, druzí byli spekulanti a sládci; avšak příchod jednoho cizince byl jí znamením, že si stáhla svůj široký klobouk hluboko přes oči a se zabývala jen svou prací.

„Jest divné, kdo to jest s mladým Mr. Allynem?“ nedbale jsem poznala, vidouc jej kterýsi den přicházeti směrem k naší bedně s jistým páne. Faith vzhlédla, pak ale velmi zbledla.

„Což jsi nemocna, Faith?“ pravila jsem, spěchavši kolem k druhé straně bedny. Než jsem jí mohla dosáhnouti, potácela se a byla by bývala padla, kdy jí nebyl onen cizinec zachytil do své náruči. —

Když jsem zpozorovala, že jest to Richmond Gary, a viděla ten pohled něžné péče a úcty, s kterou se sklonil k vyhublé, bídné, avšak krásné tváři mé sestry Faith, počala jsem věřiti, že zde byla láska přes všechno. Myslíla jsem, že tato o projevu lásky Richmondovy méně pochybovala.

Každý běžel se podívat, co se stalo, avšak mladý Mr. Allyn a Mrs. Becker, kteří pečovali o Faith, poslali je za svou prací, a když Faith nabyla síly, doprovodili jsme ji domů.

Mr. Allynova matka a sestra, které, což jsem opomenula říci, chovaly se velmi laskavě k nám. zajímaly se velmi o naše osudy a o tu dobrodružnou událost, že Richmond Gary, který byl v Evropě, když naše nesnáze nastaly, pátral daleko a blízko po Faith, a navrátil se z cesty, konečně jí našel ve chmelnici.

Richmond byl by ji pojal za manželku hned druhý den po tom, jak pravil, by ji opět nepozbyl. Avšak Faith učinila skromnou řeč o žebrácké dívce a králi, a vzhledši na statný obličej milencův velmi sladce, avšak zároveň pevně, prohlásila, že by již nechtěla, by se tato ballada opakovala. Souhlasil tudíž, by se čekalo, až se vrátíme do města a učiníme nutné přípravy.

Když Van Tasselovi a Schuylerovi se dověděli, že Faith se má vdáti za bohatého Richmonda Garyho, nabídli se vystrojiti slavnou veselku a zaopatřiti slušnou výbavu; avšak Faith odřekla vše s chladnou důstojností. Vědělať velmi dobře, jak věci se uchopiti, a byla tiše oddána v jednoduchém, šedém cestovním obleku za jasného říjnového rána našim starým farářem v přítomnosti nejbližších přátel Richmondových a Allynových.

Starý Mr. Allyn odevzdal nevěstu a mladý Mr. Allyn byl mládcem tak jako asi já, a co se mne týče, když se Faith navrátí z Evropy, stanu se paní Allynovou.

Obrázky z vojny.

Napsal BOHUMIL BRODSKÝ.

(Pokračování.)

Že však jednou přes veškeré úsilí Ladislavovo podaří se mu vyliti si na něm zlost a pomstíti se mu, bylo zřejmo. Ladislav se však o tom nikdy nezmínil a nejevil bázně. Mrzivalo jej pouze, že podřízeni jemu vojáci k vůli němu tolik zakoušejí. Nemohl jim vysvětliti, proč hejtman má na čtvrtou četu namířeno, a proto, kde opět sám mohl, ulevoval vojákům, aby jim dal náhradu.

Vojáci měli Doubka rádi a třeba že neznali příčiny kyselosti mezi ním a hejtmanem, byli na straně Doubkově. Hejtman vůbec pro svou neupřímnou, úskočnou povahu nebyl oblíben, a komu byl nepřitelem, platil tento za člověka hodného. Ba i důstojníci nežili s Reitlerem v užším přátelství, osamocujíce jej neokázale sice, ale přece dosti zřejmě.

Byli jsme už měsíc mezi kopci a skalami, tlačíce nepřitele krivošijí vždy blíže k Černoorským hranicím. Nepřítel měl tuhý život, byl lstivý, odvážný a vypočítavý. Nechával nás kolik dní blouditi údolím, diápati se po skalnatých stráních, aniž by se nám ukázal. A zatím provázel nás v určité vzdálenosti, stále se dera porostem bukovým a dubovým a číhaje, kdy by se nám mohl vrhnouti do týla jako dravec.

Přicházel ze strany, odkudž jej nikdo nečekal, vrhal se jako blesk na naše řady a než mu mohl býti trvalý odpor položen, zmizel, zanechávaje po sobě stopy krvavé.

Ovšem, stále vítězem býti nemohl, poněvadž naše pluky v dlouhém řetěze postupovaly vždy k jihu, tlačíce povstalce k černoorským a starosrbským hranicím. Ale teď více než kdy jindy vykupována každá píď teplou krví a mladými životy našich vojáků.

Zvláště na hlídkách a obchůzkách visel život každého vojáka na nitce. Z nenadání, když se cítil nejbezpečnějším, zahoukla rána, voják zamával rukama a klesl k zemi daleko od domoviny, přátel a známých. A byl šťasten, když byl dobře trefen. Aspoň neslyšel toho proklnání, kterým dokonávajícího zvláště mohamedánští povstalci zasypávají, necítil kopání ani nových bolestí, když jej zohavovali. Což divu, že i naši vojáci, když na stopy takových surovostí přicházeli, opláceli oko za oko, zub za zub. Válka jest dravec a ten citě krev a byv rozdrážděn trhá potom nejen oběť, jíž by se nasýtil, ale hýří ve své krvelačnosti a ničí vše napořád.

V posledním čase množila se přepadení hlídek velmi četně, a proto sesilovány hlídky a obchůzky rozmnožovány. Naše setnina činila předvoj pluku daleko ku předu pošinutý a každodenně polovina setniny rozdělena na hlídky

a občůzky, které tvořily tykadla oddělení. Bylo potřebí opatrnosti, poněvadž nepřítel vyskytoval se nyní v zástupech velmi četných, které mohly i celému pluku při náhlém přepadu býti záhubnými. Mimo to nalézala se za každým plukem celá řada zásobních vozů a mul s nákladem masa, střeliva, vína a jiných věcí, pro povstalce ovšem velevítaných, pro pluk však nepostrádatelných.

Byl právě velmi smutný, k podzimu se schylující den. Celou noc přšelo a ráno válela se v údolích těžká mlha. Ačkoliv bylo již ráno, přece panovalo šero. Mlha jen zvolna vystupovala, halíc vrcholky kopců a skal, mezi nimiž jsme se nalézali, ve vlhký neproniknutelný závoj. Před námi na pravo táhla se vysoká pásma horského hřebenu, prorvaná na jednom místě příčným údolím, směřujícím od jihu do údolí, kterým jsme postupovali. Na levo byla planina, spadající mírným svahem do údolí. Celá ta stráž byla poseta balvany a kamením. Jen tu a tam zakrslý keř doubí neb bukoví oživoval vybledlou barvu neúrodné pláně.

Údolí, kterým jsme šli, bylo dosti široké, a bystrý potok je protékal. Svěží tráva byla udupána a spasena, což svědčilo o nedávné přítomnosti nepřítelově.

Za noci zkusili jsme mnoho, ale přece, když se ukázalo ráno, byli jsme veselejší. Také vyhlídka do budoucnosti nás potěšovala. Ve třech dnech měli jsme přiraziti ke dvěma moravským plukům, které táhly na jih od Mostau a udržovaly spojení s ostatními řadami vojska, více k východu pošinutými. Jakmile bude spojení docíleno a značný počet vojska pohromadě, vrhne se vše v mocném proudu k jihu a do týdnu budou povstalci za hranicemi. —

V noci byla na občůzce první četa a druhá držela hlídky. Ráno třetí vystřídala první, čtvrtá druhou. Jelikož pluk měl za námi postupovati a tam, kde jsme my dnes přenocovali, on následující noc dliti, bylo potřebí pečlivě ohledati krajinu. Nepřítel už třetí den se ani neukázal, ačkoliv jsme musili zcela bezpečně přesvědčeni býti, že se někde na blízku skrývá.

Když setnina se seřadila, komandoval hejtman, co se má díti. Nadporučík Dědeček vyslán před setninu, aby svou četou rozdělil v přední hlídky, které měly před setninou jíti stále směrem od západu k východu. Šikovatel Doubek měl rozděliti svou četou na dva díly. Jeden měl postoupiti v levý bok setniny, druhý dosíci na pravo ležícího hřebene a zároveň se setninou tudy postupovati a chrániti setninu před náhlým přepadením z boku.

Závodčí Svoboda z čtyř Ladislavovy poslán hejtmanem na levo, šikovatel na pravo. Úmysl Reitlerův byl zřejmý. Levý bok nebyl ohrožen, za to na pravo bylo nebezpečno. A proto hejtman vykázal mu tuto stranu.

Doubek vyslechl rozkaz, salutoval a pak velel četě četě rozděliti se. Se svým oddělením obrátil se na pravo a po chvíli viděli jsme je, jak roztaženi v řadu opatrně se běrou vzhůru do dosti strmé stráně, tu hojně křovím, trním a jednotlivými buky porostlé. Čekali jsme, dokud nám nezmizeli s očí. Dosáhli až té výše, kde dosud visely mlhy. Teď teprve jsme pokročili i my ku předu a tiše brali jsme se ku předu. Chvillemi velel hejtman zastaviti se a poslouchal. Zvláště často upíral svůj pohled na pravo k zakrytým vrcholům kopců. Podivný úsměv zahrál mu kolem rtův a o čemsi přemýšlel, poněvadž nám nevěnoval pozornosti.

Pojednou asi po hodině spatřili jsme, kterak oddělení Ladislavovo chvatně sestupuje se stráně. Hejtman zastavil a zamračiv se, hleděl vstříc při cházejícím.

„Proč se vracíte?“ volal na Doubka hned zdaleka zlostně.

„Narazili jsme na nepřitele,“ hlásil šikovatel klidně. „Na hoře mezi porosty nalézá se velmi četný tábor povstalecký. Jen mlha nás zachránila. Jel jsem stále asi třicet kroků napřed a přišel jsem nepříteli velmi blízko. Kdybychom byli postoupili dále nebyl by se vrátil ani jediný muž. Jsem tobo náhledu, že tu vyčkávají na příchod pluku, aby jej zaskočili, a proto jsem se vrátil, aby mě nezpозorovali, a zanechal jsem nahoře jediného muže,

jenž se skryl a pozoruje pohyb povstalců. Je tam bezpečen, poněvadž o nás povstalci dle mého zdání nedbají a nic proti nám nechystají.“

„K čemu tolik řečí?“ vyjel si hejtman ostře. „Vy jste byl poslán na poboční hlídku a měl jste tam vytrvati.“

„Dle rozkazu páně hejtmanova měl jsem postupovati. Poněvadž jsem však postupovati nemohl, vrátil jsem se.“

„Proč jste nemohl postupovati?“

„Poněvadž bych i s oddělením přišel právě mezi nepřítel a byli bychom ztraceni.“

„Jste zbabělec,“ křikl hejtman náruživě. „Bojíte se o svou kůži a utíkáte před desíti povstalci, maje sám patnáct mužů.“

Doubek zbledl, ale nepozbyl chladné mysli.

„Povstalců je, pane hejtmane, aspoň tři sta,“ pravil suše. „Kdybych své oddělení byl proti nim vedl, byl bych je vlastně vedl na jatky a to odporuje předpisům.“

„Vy nemáte co mluvit o předpisech,“ křičel hejtman zběsile. „Zde poručím já a povídám, že jste měl vraziti na povstalce a vše nasaditi, abyste je zastránil a zahnal. Opakuji, že jste zbabělec a zbavuji vás velení. Desátníku Kapre, spěchejte za hlídkou na levý bok. Převezmete od četaře Svobody velení jeho oddělení a pošlete Svobodu sem. Snad ten bude míti více statečnosti a dokoná to, čeho se pan šikovatel bál.“

„Poslušně hlásím, pane hejtmane, povstalců je opravdu aspoň tři sta, viděl jsem je,“ osmělil se pronésti svobodník, jenž byl také s Doubkem v oddělení na pravém boku.

„Kdo se tu odvážil co říci? Je to snad vzpoura? Ještě slovo a poručím setnině, aby do vás pálila. Jste všickni zkaženi svým šikovatelem, zbabělci, baby a ne vojáci.“

„To rozhodne vojenský soud a ne pouze vy, pane hejtmane.“

Doubek pronesl tato slova povýšeným hlasem, v němž se spravedlivě rozhořčení chvělo. Hejtman rozzuřen, chtěl mu odpověděti, ale oba poručíci, kteří se při hejtmanovi nalézali, počali horlivě cosi Reitlerovi domlouvati. Tento však tvrdošijně jim odporoval a zmítal sebou ve vášnivém rozčilení. Po chvíli se od nich odtrhl a popošel několik kroků dále, aby nemusil s nikým mluvit.

V malé půlhodině byl tu Svoboda, pomalý člověk červených, piných tváří a všecek upocený hlásil se hejtmanovi.

„Jmenuji vás velitelem čtvrté čety. S tímto oddělením půjdete ke strážci, kterou šikovatel Doubek tamto nahoře zanechal. Přiblížíte se k nepříteli a učiníte naň útok. Bude-li potřebí, vzkazte pro posilu. Ale buď jak buď, hleďte povstalce odtamtud vytisknouti. Vykonáte-li dobře svůj úkol, postarám se, abyste byl jmenován šikovatelem.“

Svoboda salutoval a obracel se k oddělení.

„Prosím o dovolení, abych směl jako dobrovolník připojiti se k tomuto oddělení,“ hlásil se Doubek pokojně.

Hejtman podíval se naň udiven a pak mu úsměšek zahrál kolem rtů.

„Vždyť jste se bál nepřítel,“ povídal uštěpačně.

„Jako velitel, jenž byl za životy svých podřízených zodpověden, jsem se bál vydati je v šanc jisté smrti. Jako prostý voják, jenž se má co báti jen o sebe, se nelekám.“

Hejtman mu jeho přání odepřítí nemohl, poněvadž měl k tomu jednak práva, když se dobrovolně přihlásil, jednak Doubek sám přicházel mu vstříc, aby bylo splněno jeho, hejtmanovo tajné přání a šikovatel dostal se do ohně s nepřitelem.

„Jděte,“ povídal úsečně a odvrátil se od něho.

Doubek postavil se do řady a Svoboda odcházel s oddělením. My všichni nemohli jsme Doubka pochopit. Vždyť nadarmo vydává se v jistou smrt a to proto, aby hejtmanovi ukázal, že není zbabělcem. Co mu záleželo na úsudku

hejtmanově? Znali jsme ho, nenáviděli jsme ho a všichni uznávali, že má Doubek pravdu. Místo, co by byl si prospěl, uškodil si, poněvadž, padne-li, nebude moci před vojenským soudem dokázat nesmyslnost hejtmanovu.

Mně sice napadlo, že má Ladislav zvláštní úmysl, nemohl jsem však jej pochopiti. Bylo mi oň úzko a sledoval jsem jej pohledem, dokud nezmizel. Pak jsem s tlukoucím srdcem poslouchal, brzo-li se ozvou výstřely. —

Oddělení Svobodovo šlo cestou, kterou se vracelo. Vojáci po cestě spílali hejtmanovi, domlouvali Svobodovi, aby povstalce nedráždil, ale někudy je obešel.

Ale Svoboda v naději, že bude povýšen, a polehtán ctižadostí, že byl jmenován velitelem čety, zakřikl je a pohrozil, že každého probodne, kdo se opováží ještě slovo říci. Zamračení tedy stoupali vojáci za ním, až dorazili ke stráži tu zanechané. Ta oznamovala, že povstalci jsou klidni, a Svoboda velel, aby se postavili čelem a blížili se k nepříteli. Jakmile zavelí, měli vystřeliti a potom s bodákem vrhnouti se na nepřítele. Domníval se prostoduše, že dostačí objevení se vojáků, aby povstalci se rozutíkali.

Doubek neříkal nic. Připravil ručnici a chvatně se rozhlédl po místě, na němž měla se srážka státi. Mlha sice byla dosti tuhá, ale přece dovolovala na sto kroků rozhledu. Napadlo mu také, že jest to podivným, že neměl nepřítel, jindy tak opatrný, stráží. Buď, že vojska zde nečekal, nebo se domníval, že se setnina k útoku neodváží, nebo konečně zúmyslně své strážce nazpět stáhl, aby útočníky oklamal.

Toto poslední ukázalo se býti pravdivým. Příchod Svobodova oddělení, nepostupujícího tolik opatrně jako poprvé byl ohlášen, a ještě než Svoboda velel vystřeliti, zahoukaly výstřely a několik mužů kleslo raněno k zemi.

„Palte a ku předu.“ křičel Svoboda.

Rány zahrměly a oddělení utíkalo vpřed. Ale dešť kulek je přivítal, že uběhli sotva několik kroků.

Také Doubek pocítil palčivou bolest v levém rameni a klesl k zemi. Učinil tak však vědomě. Než se rozptýlil kouř v těžkém, mlhou prosyceném vzduchu, chvatně odlezl z místa, na kterém padl a dral se do hustého trní, které tu proplétajíc se s bukovým podrostem tvořilo neproniknutelnou skrýš. Chvatně sehnul za sebou několik větví, aby zakryly otvor tělem jeho způsobený a čekal.

Povstalci mimo nadání nechovali se hlučně. Sotva se kouř rozptýlil, opatrně přiblížily se k padlým, z nichž mnozí jsouce pouze ranění úpěnlivě volali o pomoc. Ladislav přehlédnuv zástup viděl, že dobře hádal, odhaduje je na tři sta. Bylo jich spíše více.

U raněných stáli dva vysocí muži, dle všeho náčelníci.

„Psi,“ volal jeden z nich vztekle a kopl padlého vojáka. „Přišli jste krást a zabíjet. Ale zadarmo vám neustoupíme. Poslali jste strážce, přichází-li jim snad pomoc?“

„Poslali,“ ozval se kdosi ze zástupu.

„Dobře. Než přijdou, dobijte tyto. Škoda, že je nemůžeme odvléci, aby naše ženy a děti viděly, jak umírá nevěřící pes. Dnes v noci si to vynahradíme. Oh, oni poznají, co je to Davidovič a jak houká jeho puška.“

Několik povstalců dobíjelo raněné. Bili je pažbami ručnic, spílající jim a posmívající se. Ladislav zambouřil oči, aby nemusil se na tento hrůzný výjev dívati. Jak rád byl by se vrhl na katany a oplatil jim stejnou mincí. Ale čeho by on proti nim dokázal? Výkřiky a sténání umírajících řezalo jej do duše a byl to jeho nejhrůznější okamžik v celém životě.

Konečně byli se svým krvavým dílem hotovi.

„Svlečte jim rychle šaty a vezte zbraně,“ poroučel ten, jenž sám sebe Davidovičem nazýval. „Pak odejdete všichni, a zůstane tu pouze dvacet mužů. Jakmile se objeví nepřítel, vystřelíte po něm a prchnete. Ale neutíkejte k hranicím, ale dále na východ. Na známém místě se shromáždíme a vrátíme se obloukem sem, abychom mohli v noci zmocniti se zásob a rozbíti řady ne-

prátelské. Nenadějí se nás. Budou mysliti, že jsme prchli, ustoupili, a zatím zatneme se jim do týla, že na nás dlouho vzpomínati budou.“

V tom objevil se povstalec, chvátaje odtamtud, odkud oddělení Svobodovo přišlo

„Nepřítel míří ke stráni,“ sděloval udýchán.

„Jak je silný?“

„Asi osmdesát mužů.“

„Škoda, že je nemůžeme přivítati, jak by si zasloužili. Rychle, ustupte, jak jsem nařídil. Ať se na chvíli těší, že nás zahrnuli.“

Povstalci dle jeho rozkazu hbitě prchali, kryjíce se za křovi a kamení. Jenom nepatrná část schovala se do bezpečných úkrytů. Že několik vojáků zase padne, bylo zřejmé. Ladislav s úzkostí přemítal. má-li vyléztí a své upozorniti. Věděl, že by jej buď kulka skrytých povstalců stihla, nebo že by mu Reitler nevěřil. A tím by prozradil, že o plánu nepřitele ví. Ať už se tedy děje jakkoliv, setrvá a ani při příchodu setniny se neukáže. Teprve až bude bezpečen, opustí svůj úkryt a vrátí se k pluku, aby oznámil vše pluku o vníkovi.

(Dokončení.)

Různé zprávy.

Sensační kniha. Národní sebeobrana. Napsal Rudolf Vrba. Nákladem vlastním. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Cena 2 zl. 20 kr.

Kdyby Vrba nenapsal nic jiného, než tuto knihu o 400 stránkách, zaslouhoval by dík veškerého národa. Jí postavil se do řady největších dobrodinců českého lidu, do řady největších vlastenců, kteří v době české historie nasadili své životy a svou práci, aby zachránili lid před hrozcím nebezpečím, aby prokázali mu neocenitelné dobro. Žel, třikrát žel, že i v této spisovatel hrozně nadává. Je sice vše odůvodněno, ale knize to škodí. Tu rozhořčenost spisovatelovu, ovšem pochopitelnou a přirozenou, tisíckrát odůvodněnou, budou mnozí vykládati za fanaticismus. Nebýtí této okolnosti, kniha Vrbova znamenala by neméně epochální zjev, jako kdysi Drumontova „Židovská Francie“. Jisto je, že kniha rozšíří se po celém Rakousku, všady, kde jsou přátelé křesťanského lidu a že nesmírně přispěje k vymanění jeho z dnešního otroctví. A zaslouhuje uznání největšího, díky na kolenou. Je sestavena s úžasnou pilí, ale čte se ne jako těžkopádná kompilace, ale jako úžasný román, bouří krev, plaší spánek, otevívá oči do panorámy neslýchané, nevidané, jediné. A nejsou to ani tak úvahy, ale fakta, statistiky, čísla, hrozné děsné. Nelituj nikdo peněz, ale kup, kup ji. Poučuje

nejen o té nesmírné mocnosti židovské, ale vrhá hrozné světlo na celou řadu našich vychvalovaných vlastenců, spisovatelů, na mnohé noviny, na celé strany. Je to zároveň kus neslýchané kulturní historie, jakou my katolíci už dávno měli jsme pěstovati, aby budoucí spravedlnost viděla a soudila nejen švindléřský povrch moderního lidovství, ale i jeho nitro, jeho pravé pozadí. Pouhé novinářské zprávy a odhalení nestačí, třeba je vždy sebrati v knihu, aby byly zachovány budoucnosti. Vrba tak soustavně činí. Ale zde měla by býti sta pracovníků.

Ale všimněme si už knihy samé. Má 18 kapitol, totiž: Starý židovský stát, statistika židů finanční mocnosti, tiskové mocnosti, úpadek rolnictva (se šesti odděleními o obchodě obilím, chmelem, dobytkem, o průmyslu cukrovarnickém, pivovarském a mlynářském), velkopřůmysl a zničení řemesel (osm oddělení dle jednotlivých řemesel), otrava lidu (kořaleční mor), bezkonfessijní školy, obchod, emancipace židů, sociální demokracie jako židovská pojišťovna vyloučení židů z křesťanské společnosti, světovláda židů, naši vlastenci a židé, dráhy ve službách židovstva, našim vlastencům na uváženou, otroctví křesťanské ženy, doslov. — Ve článku finanční mocnosti ukazuje spisovatel, proč křesťanské mocnosti chudnou. Příčina je jedna, všecko jmění přechází

do rukou kapitalistů, a tito jsou židé. Důkaz podán je do nejmenších podrobností. Dynastie Rothschildů má 60 miliard franků jmění. Jen z dráhy Ferdinandovy, ostravských dolů, Länderbanky a Vítkovických železáren plyne 13 milionů ročního důchodu. Nádržky kapitalistů jsou banky, a ty jsou v rukou židů. Spisovatel to nyní podrobně dokazuje jmenuje správu bank do všech podrobností. Jsou to vesměs židé. Vyličuje příjem jejich, oběh peněz, vše. Jsou to úžasné číslice, hrozná jména. Totéž provádí o pojišťovnách, vypočítává je celé to hnusné řemeslo těchto upírů lidských. Všeody jména a podrobné číslice. Vše je tu srozumitelné a jasné, hrozně jasné. Burse věnovány neméně překvapující stránky. Několik židů hraje v Rakousku s jménem 12.340 mil. zl. Lid ovšem musí pak nositi žebračskou mošnu. Jméni veškerého rolnictva předlitavského obnáší jen 4300 mil. zl. s ročním užtkem 160 mil. zl. Poněvadž veškeré národní jmění všech poplatníků jest oceněno na 38 miliard, pohltit stát za 25 let skorem třetinu všeho, co poplatníci mají, a ohromné ty sumy uvážnou ve wertheimkách finančních mocností, hlavně židů. Národové musí chudnouti. Následuje pak výpočet všech židovských směnárů a zlodějské hospodaření s akciemi.

Následuje kapitola o novinách, opět hrozná kapitola. Vyličen tu nejen tisk židovský a jeho moc, ale podány i smutné zajímavé zprávy z redakcí českých listů. K nejcennějším patří kapitola o úpadku rolnictva. Zde je spisovatel už znám jako odborník na slovo vzatý. Vypočítány tu jsou všechny židovské obilní firmy, které naše rolnictvo drží v železných kleštích, vyličeno jich děsné hospodářství. Číslicemi jest ukázáno, jak se kupuje a prodává, že rolník je jako otrok hněten, jak v době sklizně jsou ceny sníženy — když firmy kupují, a jak zvýšeny — když prodávají. Totéž do nejmenších podrobností, samými hollými fakty vyličeno je o ostatních výše uvedených odvětvích obchodu. „Obrovský je vzrůst,“ čteme na konci, „živnosti obchodnických a tím naznačena jest také přímo démonická moc u nás vzrůstajícího židovstva. Za 30 let se střížné obchody více než zdvojnásobily. To už znamená obrovský vzrůst židovstva a

jeho bohatství. Kdyby dnes Palacký vstal a ti staří liberálové, kteří sedli židům na lep a kovali zákony o té svobodě živnosti, ti by si dnes protírali oči. Vsadím se, že by dnes liberálové se styděli za své dílo, že vlastním dětem kopali hrob a vystavěli chrám židovského zlatého telete.“ — Následuje stať o kořalce. Za 60 mil. zl. se jí spotřebuje. A dábelské řemeslo otravování lidu kořalečným jedem provozují u nás skorem výhradně židé. Spisovatel vypočítává tu podrobně všecky vinopalny a jejich majitele.

Z výpočtu je viděti, jak hroznou řekl pravdu. Jsou pak tu i jiné zajímavé události a úvahy. Hrozná je též statistika školství, advokátních kanceláří; hrozně jsou tu zprávy ze židovských klinik, ústavů, ze života studentského. To se musí čísti. Tak mnohá vlastenecká a kulturní událost posledních let nabývá světla, že nejeden kulturník a vlastenec bude zle, velmi zle se ošivati. Marně bychom se pokoušeli uváděti něco z toho. Jednou z nejsmutnějších kapitol je stať o socialní demokracii. Jaká zlatá, otevřená, vlastenecká to slova. A opět mluví tu jen fakta, křičí, řvou. Co tu trefných, ba výtečných narážek na právě časové poměry. Jen čtěte tuto stať, přečítejte ji ve spolecích, rozšiřujte ji. — Kapitola „světovláda židů“ podává mnoho nového, výborně sestaveného.

Dosud to šlo celkem klidně. Proto i dojem hluboký, zničující. V dalším dával se spisovatel uchvátiti hněvem a rozhořčením. Co se čte v kapitole o našich vlastencích, netroufal by si napsati z milionů jeden. To jsou bičky uzlovité a škorpioní. Ty frapantní citáty celých článků a řečí, z nichž bídná bezcharakternost, nevlastenectví, zaprodajnost, „sežidovatělost“ pokrokářů a mnohých liberálů jako bleskem do očí bije, by byla úplně stačila; k čemu ty pacholky, lotry, švindléře, maitressy! Kazí a seslabují stať. Vždyť vlastní slova oněch pánů sama mluví, dojem musí každý míti pravý. Nikdy nebylo tak jasno a vedle sebe postaveno ničemné řemeslo liberalistických a pokrokářských veličin, jako tuto. Bídné stvůry má to dnes český národ na svém těle. Díky, pane Vrbo, za mužné to slovo. Každá česká duše musí vám býti za ně po-

vděčna. Nebojte se, lidé tak vlastními skutky poznamenání — neuškodí vám. Ti mají kuráž jen zákeřníků. Odhalení budou mlčetí anebo jen nadávati. Stať o hanebném obchodu s dívkami ovšem nemohla scházeti. Je to hrozná a výmluvná kapitola. A tyto hanebníky vychvalují naši Hajnové a jich tovaryši, pro tyto hanebníky ostouzejí, tupí a ničí kněze, viru křesťanskou a šáli lid. Pěkně pověděno.

Rudolf Vrba uvedenou knihou vykonal nejen velkolepý čin, ale vydal se v mnohé nebezpečí. My nemůžeme mu to odplatiti, ani jeho práci, ani ho chrániti před úklady, které zajisté mu budou kladený.

Nuže, aspoň učiňme se horlivými spojenci jeho díla. Jeho knihu šírme, přečítáme ji ve spolcích, na veřejných schůzích, půjčujeme ji, učme se jí. Při jejím čtení cítili jsme, že jen my, uvědoměli křesťané, my kněží a laici s námi jdoucí jsou ještě prosti moci i ducha, kterému všecka liberální veřejnost otročí. Jen my zachráníme český lid před zkázou hmotnou a mravní. Kniha Vrbova jest jedním z prostředků k tomu, jest mečem ohnivým, jehož musíme užívati.

Kdybychom nic neprovedli, než že ji učiníme majetkem mnohých, velké dílo jsme vykonali. Ani o tom nepochybujeme, že i mnohému dobromyslnému liberálu otevře oči a ukáže mu, kam vede odtržení lidu bidnými vlasteneckými zaprodanci od církve a kněží — kteří vyšedše z poctivých rodin českého venkova, byli a jsou nyní téměř jedinými jeho pravými, nepodezřelými přáteli, jimž lze důvěřovati vždy a všude. Oni budou i jeho opětnými zachránci, jako už mnohokrát, byt' měli na sebe vzítí všecku nenávisť požídovstělého světa a pocítiti celou jeho úžasnou moc. O tom kniha Vrbova nejednoho fakty svými přesvědčí. Co jsou nějaké Písne otroka anebo nejideálnější fráze o bublinách nedostíženého pokroku proti tomuto mužnému slovu, co hádky naši státoprávní delegace proti obsahu a řeči této jediné knihy! Gratulujeme spisovatelé. Postavil si nehynoucí pomník v srdcích všech pravých českých mužů a žen.

Náše kalendáře na rok 1898
Vlastenecký Poutník, Vlastenecký Poutník sv. Václavský, Sv. Václavský kalendář, Maria, Meč mají letos novou, velmi sličnou úpravu, která získá zajisté mnoho nových přátel. Zaslouhovaly by toho. Nám nejmilejší je, můžeme říci, „starý už bojovník“, Meč. Ale umí mečem vládnouti jako pravý muž. Hned první stať bude každého zajímáti, neb kdo nešel ještě po kamenném mostě otce vlasti Karla IV. kolem památného kříže, o němž se tu čte kus pěkné historie? Něco už zažil a viděl za ta století, co stojí, i může vypravovati. Povídka „Dvoji milost“ líčí smutné příběhy ze smíšeného manželství, ale dobře končí. Je zajisté vzata ze skutečnosti. Dále čteme tu o konvertitce Ludvice Henselové, výborné básničce německé. Krásný o příklad. Téměř všichni konvertiti z protestantismu ku katolictví jsou takoví. Bývají to lidé nejšlechternější, kteří pracně k pravdě z tisícerych předsudků se propracovali. Z katolíků ku protestantismu odpadávají ti, kteří ho chtí míti pohodlnější, nebo lidé vášní protiklerikální odkojení. Dále čte se tu o rodině Goliceynů, konvertitů ruských. Několik menších statí týká se opět protestantismu a katolicismu, rovněž i většina povídek. Značné potěšení způsobí povídka Dostálova, k udalosti známé směřující, již hlásá jistý pomník košířský. Podobnou látku k oslavení hrdinství mohl by dáti pomník u vršovického kostela stojící. Celkový obsah letošního „Meče“ je klidnější, vážnější, řekli bychom méně bojovnější než jiná léta, ale dojem je snad právě proto příjemnější a hlubší. — Ostatní kalendáře jsou více zábavné, ač nejsou ani ony bez statí poučných. Všecky jsou velmi zdařilé, zdařilejší než jiná léta. Přejeme jim hojného rozšíření.

Cena Vlasteneckého Poutníka Svato-Václavského 70 kr. Tucet 5 zl. 60 kr.
Vlasteneckého Poutníka 50 kr. Tucet 4 zl.

Svato Václavského kalendáře 30 kr.
Tucet 2 zl. 40 kr.

Marie 50 kr. Tucet 4 zl.

Meč 50 kr. Tucet 4 zl.

Vydány jsou Cyrillo-Methodějskou knihtiskárnou V. Kotrby v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K ženské otázce.

I.

Vždy hlasitěji ozývá se volání velikých politických stran po rozšíření práv ženského pohlaví. Žena má míti v politice i hospodářství též práva jako muž, jí mají býti přístupny všechny školy, úřady, místa a povolání.

Bylo uvedeno již mnoho důvodů pro t. zv. emancipaci žen i proti ní.*)

Stoupenci ženského hnutí emancipačního prohlašují, že právem ženy nespokojeny jsou s postavením, jaké zaujímá dnes žena i matka u národů kulturních, že jest veliký nepoměr mezi právy ženy a matky s jedné a povinnostmi jejími s druhé strany.

Ovšem bez ohledu na zákony, mravy a veřejné mínění, kteřížto činitelé obecně ovládají postavení jednotlivcovo, byla a budou vždy manželství šťastná a vedle nich nešťastná — záležití štěstí manželské a rodinné především na osobní shodě, a dobré zákony nemohou je zaručiti právě tak, jako špatné nemohou je učiniti nemožnými.

Avšak při ženské otázce neběží o jednotlivé případy, ani o to, co ve skutečnosti býti může, nýbrž o to, co dle práva trvati má; ta věc — dle stoupenců ženských snah emancipačních — má se jinak.

Politicky žena, aspoň v Evropě, neexistuje. Posud u nás platí: mulier taceat in ecclesia, a šosáci mluví v hostinci s výrazem přesvědčení o odpuzujícím divadle, jaký by nutně poskytovala žena na „forum“ vystupující.

V občanském právu skoro všechno rozhodování v záležitostech rodinných přísluší muž, muž spravuje jmění rodinné, muž má otcovské právo nad dětmi, žena ovdovělá musí pro děti míti spoluporučníka atd.

Dle obchodního zákona žena provdaná nemůže býti obchodnicí bez přivolení mužova, které může soud jen tehdy nahraditi svým zmocněním, prokáže-li se, že zákazem muž práva svého zneužívá.

Ovšem: zákony jsou jenom právním výrazem názorův a mravů v národě, t. j. v rozhodujících vrstvách jeho, panujících. A příčinou mizerií těchto, to-

*) „Das Leben“ červenec 1897: „Die Frau gehört in's Haus“, von Dr. phil. Käthe Schirmacher, a říjen 1897: „Das Recht auf Heirat“, von Dr. R. G.

hoto ženě nepříznivého veřejného mínění, jest nedostatečné oceňování domácí činnosti, ženy a matky.

Práce žen v domácnosti záleží z pravidla ze samých maličkostí, z věcí, zdánlivě nepatrných. Vyžaduje obyčejně pak více péče, pozornosti a trpělivosti, než veliké síly nebo velikého napjetí tělesného. Práce tato je obyčejně jiného druhu, než zaměstnání mužovo; muž tvoří a vydělává, žena udržuje a zachovává.

Avšak — dovozují přátelé snah ženských — domácí práce ženina proto není méně cennou, než výdělková práce mužova! Není dosavadní podceňování práce domácnostní vlastně přeceňováním fysické síly nebo intelektu a jednotlivých vynikajících úkonů na úkor tichých, co den opěťovaných, ale přece nezbytných obětí trpělivosti, lásky, dobroty a mravní zmužilosti v trpění, strádání a pečování o jiné?

Výdělková práce mužova trvá jen zcela určitý čas, má pravidelné hodiny — domácí činnost ženy nezná pravidelných hodin, žena, která má nakupovati, vařiti, práti a spravovati, celou domácnost v pořádku udržovati, nezná prázdně ani odpočinku. A jsou-li děti malé nemá ani spánku ani po okráni, při kterém by ji děti nerušily.

I tato činnost vyžaduje síly, pevných čivů a způsobuje únavu, jako činnost výdělková mužů, jemuž práce ženy umožňuje, obíratí se životním svým povoláním. Pracuje-li muž v továrně, obchodě, pisárně, učí-li ve škole, je žena u krbu opět hospodyní, kuchařkou, šičkou, služkou, chůvou, pradelnou atd.

Teprv nemůže-li žena pro nemoc opatrovati děti, vařiti uklízeti jizbu, pozoruje muž ne bez poučení, co píše, trpělivosti a zkušenosti vyžaduje řádné vedení domácnosti a jak nezbytny jsou ony tisícere maličkosti, jež žena nepozorovaně vykonává.

Ale žena jest i matkou, její první vlivy, poučení a pokyny zůstávají nesmazatelná typy v duši dítěte, tvoříce jeho povahu a tím i jeho cenu v životě budoucím. Většina velikých mužů děkuje za velikost svou svým matkám.

A právě tento vznešený úkol vychovatelský je zástupcům hnutí ženského důvodem požadavků po lepším vzdělání žen. Čím vhodněji bude vybrojena pro toto hlavní své povolání žena, tím lepší budou děti.

Proto chtějí, aby žena zajímala se o město a stát, aby dle svých schopností účastnila se pokroku a rozvíjení se lidstva, aby nebyla duševně malou, na obvod domu omezenou. Za přímluvce svých snah běhou historii: mnoho bylo králů, ale velkých mezi nimi málo; jen málo bylo královen a skoro všechny se vyznamenaly.

Ale na druhé straně právě mateřské poslání ženino dává mužům nejpádnější zbraň proti všem snahám emancipačním pokud se jimi nerozumí, pouhé zvýšení vzdělanostní a mravní úrovně ženy, jako budoucí manželky a matky, nýbrž volný přístup ku všem povoláním života výdělkového.

Těmito povoláními rozumějí ženy hlavně obory práce duševní, poněvadž v t. zv. nižších oborech práce, v hospodářství polním, v továrně a domácím průmyslu dávno již žena ve skutečnosti jest emancipována od domácnosti jsouc otrokyní výdělku. Při trpké práci o kus denního chleba, rovnost pohlaví skoro již jest provedena; ženy nesúčastní se jen prací lehčích, jim snad přiměřených, nýbrž roztloukají kamení, dopravují těžké vozíky v dolech.

pracují na stavbách, táhnou pluh místo dobytčete, konkurují s muži při úmorné práci nakladačské v anglických loděnicích.

A současně, co zákonodárství skoro všech států kulturních snaží se o to, aby ženu z těchto povolání vyprostilo, vzplanul boj o přístup žen k povoláním učeným.

Čím „vyšší“ je povolání, tím nepřirozenější je způsob života těch, kteří se jim zabývají. Přirozený zdravý způsob života matky pak jest pro potomstvo daleko důležitější než způsob života otce. Úmrtnost dětí továrních dělnic to dokazuje. Bude lépe se ženou učeného povolání a s jejími dětmi? Jisté ne! Nejkrásnější léta života svého stráví ve školní lavici, ve 24 letech — při vstupu do praktického života — bude krátkozraká, shrbená, nervosní, bez půvabu a bez mladosti.

A jaký bude život rodinný, je-li žena činna za povoláním? Kdo povede domácnost, kdo bude pečovat o děti? Či má býti ideálem stravování v hotelích, vychovávání dětí státem atd., jak učí někteří socialisté? Kdo však je opravdovým přítelem socialistických teorií o vtlačení veškerého vývoje jednotlivců i společnosti v nemožné, nesmyslné a bezohledné šablony hospodského stravování, státních vychovatelů pro nemluvnata atd. atd.?

Pro duševní i tělesný rozvoj člověčenstva je potřebí, aby žena neměla jiného povolání, než jako hospodyně a matka. Otázka nezní tedy: která povolání by měla ženě býti učiněna přístupnými, nýbrž naopak, která povolání musí býti ženě ještě uzavřena? A to nejen t. zv. vyšší, učená povolání, nýbrž vůbec veškera vydělková práce, která jí brání ve vykonání povinností mateřských a rodinných (hospodyňských). Při nejmenším budiž každé matce, ať vdané či nevdané, zakázána všechna činnost výdělková.

Matka patří do domu. Právu muže na práci odpovídá právo ženy na manželství. Ženě bylo řečeno: V bolestech budeš roditi děti, a muži: v potu tváři budeš jísti chléb svůj. Povolání obou pohlaví jest rozdílné, a rozdílné musí tudíž býti i jejich právo.

Bojuje-li žena s mužem o právo na práci, zkracuje své právo na sňatek, poněvadž stlačuje mzdu mužovu. Oč by měla zápasiti, jest zákaz ženské práce a odstranění křivd, jichž dopouští se na ní zákonodárství, zejména při dědickém právu manželů, při ustanoveních o zasnoubení, při právech nemanželských dětí a jejich matky k otci a k jeho dědictví, při trestních předpisech o svedení pod slíbením manželství a pod.

Ale tlačiti se ku všem povoláním, „aby nebyla odkázána na zaopatření mužem,“ dovede jen žena, která nezná hodnotu svého vlastního výkonu domácnosti nebo která — a to bude častější — právě tuto práci nekoná. —

Uvedli jsme idey, jak tyto v ženské otázce ve vzájemně dost příkré formulaci ve dvou po sobě následujících sešitech nové konservativní revue „Das Leben“ zajímavým způsobem jsou přetřásány.

Bude úkolem další stati, ukázati, jak s otázkou ženské práce v jednotlivých hlavních oborech výdělkové činnosti naložila skutečnost a v jakých směrech se vzájemný poměr práce obojího pohlaví bude pravděpodobně pohybovati v nejbližší budoucnosti.

Z V e l e h r a d u.

(Pokračování.)

O ruské církvi též se tvrdí, že je národní, nationalní. Doklady o tom též mnohokrát jsme uvedli. Jsem pravoslavný znamená prý na Rusi: jsem Rus, jsem příslušník duší a tělem státu ruského. Všichni poddaní ruské říše mají býti pravoslavní, chtějí-li sloužit — čím? Rusy nebo pravými poddanými ruskými, chtějí-li býti nationalními. Nelogičnost a nesmysl tohoto tvrzení bije už tu do očí. Neboť čím se stane Polák, přijavší pravoslaví? Dostane se mu nationalní polské církve? Nikoliv, ale užšího poddanství, stupňovaného vědomí politické jednoty v říši a ruského nationalismu. Netřeba ani kritiky, aby bylo patrné, že tu jsou pomíchány pojmy politické, nationalismu a vlastenectví, že je to fraseologie bez hlubšího významu.

A myslíme si celý svět pravoslavný. Chce-li církev pravoslavná býti církví Kristovou, který založil církev svou pro všechen svět, musí chtít, aby celý svět byl pravoslavným. Jaké národnosti bude pak pravoslaví? Slovanské, či řecké, či německé, či francouzské? Přejít z jedné národnosti bude tak snadno jako dnes mezi katolíky různých plemen. Když Čech se poněmčí, když dá své dítky do německé školy, přizná je a sebe k církvi s jazykem německým. Nebude tu žádné přehrady, neboť víra, obřady, vše bude totéž, jen duch bude jiný, totiž nationalní duch.

Je patrné, že národnostní církvi rozumějí jistí pánové prostě kastovníctví a politiku. Každá církev mimo protestantské církve pěstuje ducha svého národa. Zvláště církev katolická a pravoslavná. Každá má své místní tradice, má své národní svátky, svou historii. Každá církev přimyká se duchu lidu v různých písních, zvycích, obyčejích. Církev katolická, která mimo to pěstuje velice umění, dává i tomuto národní ráz. Pravoslavné církve mají na příklad v umění jediný typ všeobecný. Všecky pravoslavné chrámy mají jednu ne ruskou, ani chorvatskou, ani srbskou, ale byzantskou formu. Obrazy svatců mají jeden ráz. Katolická církev je v tom mnohem nationalnější a rozmanitější. Ač přijímá umění vše, mají její kostely, oltáře a výzdoby v každé zemi se silným nationalním typem svůj ráz. U nás v době Ladislavové začínalo se tvořit i národní církevní stavitelství, až kosmopolitický protestantismus to zrušil. Církevní písně pravoslavné jsou stejné u Rusů, Srbů, Řeků. Všude tytéž melodie jednotvárné. Neodborník, který je poprvé slyšel, tuší ovšem jiný svět než náš, ale kdyby věděl, že tytéž melodie uslyší ve všech pravoslavných chrámech, nepřidával by jim ruskou národnost, protože náhodou slyšel je v církvi ruské. Lidový zpěv církve katolické je typicky národní, byť i ne tak zřejmě jako píseň světská. Naše povahy jsou jen české. Jestliže moderní písně naše nejsou vždy ducha národního, kdo je tím vinen? Církev? Ne, ale národ, který pozbyvá následkem liberalismu svého národního typu. Obřady, roucha a p. jsou všem církvím pravoslavným společné a nemají nic národního do sebe zrovna jako u nás.

Národnost i pravoslavných církví záleží jediné v tom, že chovají a pěstují národní své pravoslavné tradice. To činí i církev katolická. My máme své tradice svatováclavské a jiné jako Rusové své Vladimírské. Hynou-li, je tím vinen liberalismus. Pravoslavné církve odmítají sektářské své tradice

zrovna tak přísně, ano neskonale přísněji, jako my své husitství, katoličtí Němci své luteránství. Jedině protestantismus nemá národnosti, poněvadž je jen filosofie a slovo. Patříme-li na veliký národ, na př. ruský, který je ve všem svým a od nás kulturou a vším se různí, zdá se povrchnímu a méně vzdělanému pozorovateli, jako by viděl jiný typ, ve všem národní, a různost církevního života národa veskrze rozdílného považuje za národní typ pravoslavný. Vidí lid s velkou růzností a myslí na velký národní typ, a přičítá to třeba církvi. Kdyby ve světě dále se poohlédli, seznal by svůj omyl.

Hlavní vina zmatených těchto názorů leží v tom, že nationalnost zaměňuje se tu za politiku. Tu kdo mluví o nationalní církvi, myslí vlastně jen na politickou a národní ohraničenost. Na Rusi na př. tvoří národ, vláda a politické hranice jedno, pravoslavi je církvi státní. Ale není církvi národně-ruskou. Totéž pravoslavi úplně stejně mají i jiní národové.

Dvacet milionů sektářů ruských tvoří neméně pevnou část ruské vlády a ruského národa, a přece nejsou pravoslavní. K tomu pak myslí se na církevní oddělenost, na každou národnost zvlášť. Každá národnost měla by mít své a jen své ohraničení církevní, svou samostatnost. Kdyby na př. český národ užíval v církevních věcech českého jazyka, tvořil by národní církev? Ne. Vždyť toho jazyka užívá velmi zhusta. Kdyby přijal jiný obřad, snad východně řecký, byl by národní? Ne, neboť obřad nemá národnosti, byl by zase s různými národy nám společný. Co musilo by se státi dle zmatených ostatně pojmů národních církevníků, aby církev česká byla národní? Musila by se samostatně, jen v rámci národa českého utvořiti, oddělit a přijati politickou stranu většiny. Pak by platila snad za národní. Pak by to ale nebyla žádná církev. Ani pravoslavná církev nesměla by tak učiniti, poněvadž by byla pak sektou, od pravoslavné církve zavrženou. Odtud patrno, jaký je to nesmysl a jak malá vzdělanost, když pravoslavi přičítá se takové národnictví. A i pak jen někteří uznali by takovou církev českou za národní. Jiní by dále tvrdili, že musí býti, chce-li býti v pravdě národní, husitskou, jiní českobratrskou, jiní kališnickou a jiní opět jinou. Církev byla by pak politickým sdružením a ne církvi. U nás v Čechách přišli bychom nad to do kollise s českým státním právem. Dejte české církvi českou řeč. ohraničte ji jen na český lid, dejte jí politické a národní tendence časových proudů, co z toho povstane? Skutečné administrativní, jazykové a politické roztržení a rozdělení. Zdali naši mudrci o národní církvi na to kdy pomyslili? Sotva. Mají v hlavě trochu dojmů a romantický překroucených pojmů, z nichž tvoří si vzdušné ideály.

Církev katolická je obecná, pro všechny národy. Zírajíc ku sv. apoštolům Cyrillu a Methoději, oslavujíc je nejokázaleji, spojujíc svůj slovanský život s nimi, tvoří v národech slovanských jakýsi oddíl, slovansky zbarvený a v celkové jednotě trvajíc. Česká církev pak v tradicích svato-Ludmiliných a svato-Václavských má ještě užší národní rámec čistě český, národní. A přece trvá ve všeobecné jednotě. Že těchto tradic není více, že celá naše minulost není jedinou velikou národní tradicí, kdo tím vinen? České sektářstvo, zpronevěření se pravdě a vyšlá odtud neplodnost na poli církevním. Nebýti českého sektářství husitského a protestantského. byla by česká země jeden veliký, obdivuhodný obraz úžasné síly národní, která hlavně v církevně-lidových památkách by se projevovala. Vždyť i tak je jich tolik, že naplnily celou výstavu. A je-li tu a tam proud do katolické obecnosti přes příliš silný, kdo

tím vinen? Nepřátelé církve, kteří svými útoky ji nutí, hledati i přesnějším přílnutím ku zdroji a úhelnému kameni posily.

Jak to vypadá v těch církvích domněle národních, politicky a co do organisace oddělených, bylo by lze mnoho psáti.

Při letošních novoročních úvahách o autokefálních církvích východu, psal Petrohradský „Cirk. Věstník“, tedy orgán nejkompententnější: „Pohlédneme-li na stav pravoslavných východních církví za minulý rok, vidíme, jako v dřívějších letech jednu známku přede všemi ostatními v jich životě — totiž nedostatek vzájemných styků. — Ano nejen to, ale mezi autokefálními církvemi nezdávka shledáváme tak napjaté poměry, že každou minutu hrozí propuknutí v nešťastný konec. Příčina leží v přílišné natiálnosti autokefálních církví t. j. snaha jak zemských vlastí, tak představených duchovních, aby na poli církevním dosáhly těch neb oněch úspěchů! (Je zde užito slova „natiálnosti“, ale zřejmo a jasno, že se tu míní politické úspěchy prostředkem náboženství.) Žal, že nationalní snahy cařihradského patriarchátu k národům balkánským i nyní vyvolávají časté nedorozumění a spory. Takové poměry smutné jsou i v patriarchátě antiochenském a jerusalemském, rovněž i mezi Rusíny a Rumuny. Nebezpečí z toho pro pravoslavné církve je veliké.“ K těmto a podobným steskům dodává rusínský „Dušpastyr“ (1897 str. 141): „Co je toho příčinou? Oddělení od obecné církve, od hlavy křesťanstva. Církve rozdrobují se víc a více ve strany a frakce a odcizují se sobě navzájem úplně a vniterně hynou.“

Ne nationalními, ale politickými stávají se autokefalní církve. Poměry ruské církve v tomto ohledu vylíčili jsme v „Obraně“ dostatek. Upozorníme zde na článek Solovjevův námi přeložený, co se týče poměrů jednotlivých církví, na článek „autokefalní církve“. Na Rusi i Kirjejev, tento nejbojovnější muž ruské církve volal v Rusk. Obozrenij květen 1896 po svobodě v církvi ruské. A na Rusi těší se církev nejvelkolepější podpoře státu jednotného, vlády jediné, absolutní. Kdyby tak byly na Rusi poměry jako u nás, kde říše rozděleny jsou na mnohé politické frakce, jak hrozné vzešly by z toho pro církev ruskou poměry. Jaký hrozný „kulturní boj“ by tu vznikl! Kdo dal by jí pak vnitřní sílu? Uvedme malý příklad o tom z Rumunska, jak se odehrál v letech 1891 a 1892. Jak hrozné porážky dostalo se tu „národní“ církvi rumunské. Jak obrovský to rozdíl boje „národní“ církve této a boje „ultramontánské“ církve německé při jejím „kulturkampfu“, o němž v právě minulé době podáno tolik pěkných vzpomínek u příležitosti 25letého jubilea na tento boj.

Příčinu k domácímu boji v Rumunsku zavdala „morálka“ rumunské církve a cíl jeho dle slov tehdejšího ministra, „aby zbudována byla národní církev na žulových základech.“ Rumunská církev má, jako všechny pravoslavné církve, dvojí druh kněží, „selských a městských“. To ovšem je už vnitřní nemoc sama o sobě. Selský duchovní měl vzdělání obecných škol, v Rumunsku ostatně velmi nízko stojících, a čtyři třídy semináře. Poněvadž nemá pravidelně ještě dostatečného stáří ani na učitele, musí na ženitbu a vysvěcení čekati. Nemaje skoro většího vzdělání než lid a jsa smutným hmotným postavením od lidu strašně odvislým, neměl ovšem vlivu na lid žádného. Život svůj byl nucen trávit v práci na poli, aby se uživil, bratříčkovati se s lidmi po krčmách, honiti se za každým grošem, duchovní působení své pak obme-

zovati na nejmenší míru placených funkcí. Liturgii čítá zřídka, kázati nemůže skoro vůbec. Není tomu dávno, že celé obce chtěly přejíti ku katolicismu, aby našly aspoň nějakého uspokojení duchovního života, což nebyti zakročení policie by se bylo i stalo.

Městští duchovní ukončují 5letý seminář. Mají tudíž větší vzdělání, ale boj o vezdejší chléb také zabírá veškeren jich čas. Poněvadž pak počet těchto duchovních vzrostl tak, že nemohli všichni dostati nejen slušných, ale ani dostatečných míst, byli nuceni hledati živobytí každým způsobem, nezřídka i takovým, který ani s křesťanským svědomím se nesrovnával. Tyto poměry a život, též následkem ženitby veskrz neduchovní, zplodily jak u kněží selských tak i městských hrozná zla. Zdivočilost lidu nastala ovšem rovněž hrozná. Tak se mohlo státi, že poslanec jeden před několika lety dovolil si veřejně otázati se biskupa Romana, ctěného pro jeho vzdělanost a známého nepřitele katolíkův, věří-li ještě v dogmata církve. Že duchovenstvo pravoslavné v Rumunsku je proto u veliké neváznosti, kdo by se divil. Rumunské písemnictví, hlavně belletristika, líčí pravidelně popa jako zločince, kterému typicky připisuje hříchy jako vraždu, cizoložství a p. Radikální Adverul psal 16. srpna 1895, že pop není člověk úctyhodný, ani prostředníkem mezi nebem a zemí, ale stálým předmětem posměchu. V lidových podáních bývá typem směšnosti, ano hnusným. Sám učinil vše, aby nebyl vážně brán. Pachtě se za ziskem stává se často lichvářem, koná chlopskou práci, má v obci menší postavení než písař. V krčmě nalezneme svého kněze častěji než v církvi. Tam pozívaje vína ztrácí i svou přičetnost, vykasá řízu (talár), tancuje, pere se i se svými ovečkami. Kněz katolický je apoštolem; ví, jak získati důvěru a lid k sobě přivesti.“ Tak rumunský list. Lepší třídy obecnstva, ano i úředníci vlády, nezřídka vedou si podobně pohrdlivě k ubohému popu.

Proto vláda chtěla ujati se reformy církve pravoslavné. Vlastně jednalo se jí ale, jak se ukázalo, ne o zlepšení vnitřních církevních poměrů, ale o úplné zotročení církve. Odtud vznikl boj mezi jednou částí kleru a mezi světskými mocnostmi. Na straně vlády stál i biskup Gennadij, přičiňuje se o zotročení církve, ač i laikové, ano i universitní profesoři laici, hájili práv církevních. Tehdejší primas, muž čestný, vida, oč se jedná, zřekl se své hodnosti. Vláda se radovala. Na prestol posazen Gennadij, který ovšem, jak se soudilo, církev dá pod policejní státní dohlídku.

Vláda, která „národní církev reformovala na žulových základech“, zavřela několik seminářů. Moc biskupů zkrácena tak, že nebylo jim dovoleno světiti kněží, leč při uprázdnění nějaké fary, a pak vláda vybírala sama kandidáta ze všech, které biskup povinen byl ministru navrhnouti. Při tom musí si biskupové dáti líbiti mnoho nemilých sekatur. Jediný dobrý výsledek byl, že vzdělání pravoslavného duchovenstva povzneseno. I pro selského duchovního nařízen 5letý seminář a pro městského 4leté university. Plán učebný tak zřízen, že ze seminářů mohou vyjíti dobří zpěváci, učitelové různých nauk, ale ne kněží. Na zpěv určeno několik hodin denně po celých 8 roččníků, na paedagogiku rovněž v několika ročnicích, na filosofii jedna hodina týdně po jeden rok, na mravouku půldruhé hodiny po jeden rok, na dogmatiku dvě hodiny po dvě léta. Může-li býti tak vychován kněz? Lepší kandidáty posílá vláda na cizí university do Lipska a j., kde spíše racionalismu nežli theologii se přiučí.

Jeden takový kandidát tázal se při návštěvě v kat. semináři, užívají-li tu Darwinovy učebnice. V církevním časopise jednou psali vládní theologové, že manželství dle přirozenosti své je nerozlučné. Západní církev že toho se drží, ale východní s ohledem na lidskou slabost že rozloučení dovoluje. Pěkná dogmatika i pěkný důvod.

S Gennadijem byl klerus nespokojen, považuje postavení, do kterého ho uvedl, za nečestné, maje též za to, že není než povolným nástrojem vlády. Mimo to vyšší klerus měl už svého milovaného kandidáta na nejvyšší místo. Gennadiovi příznivý časopis „Dreptatea“ přinášel zlé věci o biskupech, jak jeden processem vydřel 4000 fr., jak do krve zbil kněze a diakona při oltáři, že vede nemravný život. Energické kroky ty byly snad dobré, ale odcizovaly ho kleru, hlavně vyššímu, který takové kontroly měl se proč obávati. Brzy pak učinil si primas ještě většího nepřitele, vládu. Vláda se domnívala, že vyzdvihnuvši ho sama jediné, bude vždy jista úplného jeho podrobování se každému ministerstvu. Ale Gennadij proti všemu očekávání, začal energicky hájiti svou nezávislost a svobodu. Vláda našla v kleru spojence a tak nad hlavou primasovou stáhly se brzy zlé mraky.

Z toho vzešla velká literární vojna. Obrat Gennadiův vzhledem k vládě získal mu rychle sympatie všech radikálů, „Adverula“ (Pravdy), nejradikálnějšího a též i protidynastického listu rumunského, nejvíce nad to čteného, „Vointa nationale“ (Vůle národa), propast brožur, postavily se na stranu primasovu. Ministerstvo rozhodlo se Gennadia odstraniti. Užilo k tomu právní cesty, t. j. synoda, jehož usnesení je tehdež platné, zasedají-li v něm dva metropolitni, bukareštský a Jasský, šest biskupů a čtyři archimandrité, vůbec obsahuje-li nejméně 12 členů, vpočítaje ovšem oba metropolity. Primas Gennadij nechodil do synodu ze zásady a pro intriky ministerské přišlo k tomu, že prelátů na synod chodilo stále méně a méně. Na konec podařilo se ministerstvu způsobiti, že primas měl v synodu sotva třetinu přívrženců. Gennadij řekl o tom ministru takovou pravdu do očí, až týž ze sezení, v němž má první místo, utekl. Nyni nastala ovšem vojna veřejná. Gennadij obžalován. Celá řada vin podána mu 17. května 1896 s vyzváním, aby se dostavil před synodalní soud. Hodnost primasa mu vzata a ustanoven jiný následník. Členů vládních, na synod komandovaných, bylo 11, a aby počet byl právní, přibrán rychle ještě jeden archimandrita. Mezi členy byl i onen suspendovaný biskup, nemající ovšem práva v synodě zasedati, a tři žalobci primasovi. Soud byl složen nespavedlivě a proti kanonům církve i proti právu obecnému. Gennadij žádal obranu, ale odpověděno mu, že toho není třeba. Dle Písma má prý biskup svítiti jako svíce na svícnu, má každou minutu býti s to, klásti účet ze svého jednání. A primas odsouzen hned po přečtení obžaloby, bez důkazu obvinění, bez slyšení svědků, na základě zfalšovaných udání. Gennadij protestoval proti soudu vůbec i proti jeho počínání a v srdečné řeči napomínal přítomné, aby dbali svého svědomí a poukázal jim na kanon, že ti, kteří obviňují biskupa, musí se napřed písemně zavázati, že přijmou každý trest, když by nevinna se prokázala. Mluvil k nim o důstojnosti církve a synodu, v které přítomen prý je Duch sv., aby neprodávali církve, o tom, aby upustili ze srdcí hněv a jiné strannické a hříšné důvody.

Marně. Obvinění primasova byla následující: že zavedl protizákonné novoty při službách Božích, že kázal vzdávati své osobě božskou úctu, sesa

zoval biskupy, že přijímal kréze z jiných diecézí, dovoloval jim vykonávat funkce bez dovolení farářů, že libovolně jednal se synodem a nadužíval ho, že dal tisknouti knihy bez nejvyššího svolení, nepřipomínal synoda v liturgii, že si osvojil sumu 5750 fr., daných na jiný účel a jiných 6000 fr. a j. a j. Gennadij odpověděl chladně na buď falešná nebo překroucená obvinění. Drama skončilo tím, že policie vtrhla do paláce metropolitova a násilně ho odvedla do kláštera. Majetek jeho zkonfiskován a klášter, v němž se nalézal, dán pod tajný policejní dohled. Veškerá veřejnost v novinách, brožurách, veřejných schůzích stála na straně primasové a odsuzovala jednání vlády a synoda. Ani odpovědi nepřátel primasových, ani okružní listy biskupské nezpomáhaly; raopak diskusí přišly nové nesprávnosti synoda na jevo. Jeden archimandrita se přiznal, že svůj podpis dal z přinucení.

Gennadij vida, že má celý kraj za sebou, vydal brožuru: Cum am fost judecat (jak jsem byl souzen), ve kteréž vše vylíčil. Dojem byl tak silný, že zvrátil celé ministerstvo. Přišlo nové. Synod vida, že věje vítr Gennadiu příznivější, povolil hned a Gennadia částečně osvobodil. Ale zůstalo zřejmo, že členové synoda jednali pod pěstí ministra. Vypravovaly a tiskly se o pamětním zasedání celé povídačky. Vláda však pronásledovala ho dále.

Přišla nová volba. Volitelů bylo 228. Způsob volby odkrývá rovněž hrozné poměry, jaké byly uvnitř „národní“ a „demokratické“ církve. Zasedání vypadalo nejinak, než jak to vypadá za naší obstrukce. Poslanci z volby trojili si smích, psali na lístky jména radikálních mluvků, z politických agitací známých, atheistů a p. Jeden poslanec prohlásil: nevolím vůbec, neboť jsem atheistou a metropolitu nepotřebuji. Zvolen Joser Georgijan, právě jmenovaný biskup.

Část biskupů a kleru protestovala proti volbě jako nezákonné, poněvadž Georgijan nebyl ještě ani investován. Vláda ale potvrdila ho týž den.

Nyní si představme na př. zemi národně smíšenou, po případě i s různým obřadnictvím. Kdo si dovede jen představití ty spousty, které by nutně vyšly při volbách duchovních hodnostářů, které by panovaly v synodu různorodém. Žádný toho ani nedovede. Církev stala by se hroznější arenou, než dnes je jí politika, jako v moderní společnosti přichází na vrch pravidelné jen to nejmělejší a nejpochybnější zboží, tak i v církvi by pak buď nástroje vlády nebo nástroje politických frakcí, takoví pisatelé hanopisů do N. Listů, jak právě byli jsme jich svědky, hráli nejdůležitější úlohu. Malý obrázek máme v českých utrakvistických dějinách. Podobné orgie opakovaly by se znova ještě v horší míře, nationalismem a radikalismem a fanatismem nevěry jsouce zvětšeny. Víra pak upadá, církev je v opovržení. Kdo ji pak udrží? Kdo zachránil Gennadia, kdo kanony církve v Bulharsku? Nikdo. Lid pobouřila sice nespravedlnost, ale která auktorita měla tento lid vésti, když jediná auktorita byla proticírkevně šlapána nohama? Není tu nikoho. Není tu hlavy, není auktority, není síly z nitra partikulární církve. Je tu jen milost ministra a policie, tu slabá ochota zliberalisovaných vlastenců, kterým domnělá u nás „nationalnost autokefálních církví“ postačí k důvodu, aby ujímaly se víry a církve, v něž nevěří.

Tak to vypadá v „nationalní“ církvi, jejíž obraz nám naši liberálové tak svůdně malují. Oni to také ví, vždyť upřímně to nemyslí s žádnou církví, ale ten důvod v době nationalního šovinismu je tak lákavý a chytlavý.

Nyní mohli bychom si vzpomenouti na biskupa Caspariho, jak on a jeho klerus vedl si v podobném kulturním boji a jak to vše dopadlo. Jak zde lid stál při svém biskupu, jak všecken dobrý klerus na jeho povel tu stál jako jeden muž, jak hájena víra, jakou nesmírnou pomoc církev dostávala tu z jednoty s církví veškerou, tak že nemohla se cítiti jako osamělá a bezmocná, jakou sílu dávalo jí papežství. Vedlo by nás to daleko, upozorňujeme jen na četné publikace o kulturním boji za Kannegiessera, brožury Germanie, velké dílo o kardinálu Geisselu a j.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

g) Psychologie sv. Tomáše.

Mezi pouhými duchy stvořenými a světem tělesným drží člověk místo střední, jelikož v něm spojena jest stránka tělesná s duchovou, jelikož duše jeho jest povahy duchové, rozdílná od prvotě životní bylin a zvířat. Kdežto životní prvotě bylin a zvířat jsou údoby do hmoty ponořené a bez hmoty nemohou ani působiti ani bytovati, jest duše lidská údobou o sobě ostávající, nehmotnou. Neboť 1. pomyslná činnost lidská, člověku jako člověku příslušná, kterou poznává obecné, pomyslné, duchové, děje se bez ústrojí hmotného; kterážto činnost nehmotná podmíněna jest duší na hmotě nezávislou. Závislou jest duše na ústrojí hmotném, pokud činností sensitivnou, se zvířaty společnou, tvoří představy smyslné, jež myšlénkám předcházejí a je provázejí, ale ne, pokud myslí. 2. Sebevědomí děje se tak, že duše zpětnou činností sama k sobě se vrací, což by státi se nemohlo, kdyby duše závisela na hmotě.

Duše jsouc povahy duchové nepodléhá zkáze. Neboť 1. každá zkáza záleží v tom, že údoba se oddělí od hmoty, s kterou tak úzce souvisí, že bez ní nemůže ani působiti ani bytovati, když hmota se jistým způsobem poruší; takové porušení hmoty jest provázeno zkázou její posavadní údoby, a jelikož hmota nemůže býti bez údoby, nabytím nové údoby jiného druhu. Takové zkáze nepodléhá duše lidská, jelikož nezávisí na hmotě. 2. Údoba jest důvodem jsoucnosti nějaké věci, poněvadž věc skutečnou jest skrze údobu; je-li tedy údoba na hmotě, které uděluje jsoucnost, nezávislá, je-li o sobě ostávající, nemůže jsoucnosti pozbyti. 3. Duše lidská přirozenou snahou touží po ustavičném trvání, kterážto snaha nemůže nedojíti svého ukojení. Duše lidská, zkáze nepodléhající, jest nesmrtelná, t. j. oddělena od těla žije jsouc bytostí myslící a chtějící, poněvadž duše lidská po smrti trvajíc nemůže býti bez činnosti, poněvadž mysliti a chtíti jí přísluší jako lidské a poněvadž myšlení a chtění samo děje se bez ústrojů tělových. Avšak činnost duše lidské po smrti neděje se způsobem přirozeným, poněvadž nemůže ji předcházeti činnost smyslná, ale kroměpřirozeným způsobem, jakým pouzí duchové přirozenou činnost prokazují, kterýžto způsob kroměpřirozený nelze nazývati protipřirozeným.

Pro tělo jest duše lidská údobou podstatnou. Neboť přirozenost každé bytosti jeví se její činností; činnost však člověku jako člověku příslušná záleží v myšlení. Musí tedy prvotí činnosti pomyslné, duše myslící býti podstatnou údobou člověka. Je však také duše lidská pro tělo prvotí hýbací, prvotí všech činností tělesných. Neboť, jako každá bytost skutečnou jest skrze údobu, tak jest i činnou skrze údobu; proto nemůže býti ve člověku činnost, jejíž prvotí by nebyla duše. Než podstatnou údobou těla jest duše skrze svou bytnost, prvotí však hýbací skrze své síly. Nemůže tedy býti ve člověku pro činnosti sensitivné a vegetativné zvláštní duše, od duše pomyslné rozdílná. Tak jest jedna duše lidská základem jedné přirozenosti lidské.

Předtělesnost (praeexistentia) nelze o duši tvrditi. Neboť, jelikož jest duše podstatnou údobou těla, jest jí přirozeno, aby byla s tělem spojena; stav, ve kterém jest duše od těla oddělena, není sice protipřirozený, ale přece kroměpřirozený. Přirozené však jest dřívější, poněvadž kroměpřirozené přísluší bytosti toliko po případě. Pročež nemohla duše dříve bytovati oddělena od těla, než s tělem byla spojena, ale jakmile jest skutečnou, musí býti v té době spojenou s tělem. Nevzniká však duše lidská plozením, poněvadž plození jest činnost hmotná, tělesná, kdežto duše lidská jest nehmotná, povahy duchové. Vzniká tedy stvořením Božím, tělu jsouc od Boha vstípena, když zárodek nejprve opatřen údobou vegetativnou, pak vegetativně sensitivnou, nabyl patričného tvaru, aby přijal duši pomyslnou jako údobu, kterou údoba vegetativně sensitivná se ruší.

Um činný, který odtahuje bytnost věci poznané, a um možný čili trpný, který se přizpůsobuje svým způsobem k bytnosti odtážené, dvě mohutnosti věcně od sebe rozdílné, nejsou od duše jedinečně odděleny, ale jsou jejími silami podstatnými. Svoboda vůle lidské záleží v tom, že vůle jsouc mohutností nehmotnou sebe samu určuje k jednání a opomenutí lhostejně se majíc k různým předmětům a mezi nimi mohouc voliti, že sice po dobrém obecném a po blaženosti nutně baží, ale mezi různými prostředky voliti může, nejsou-li nutny k dosažení blaženosti, anebo není-li jejich nutnost od rozumu dokonale poznána. Poznání sice předchází, má-li se prokázati vůle, poněvadž, co není poznáno, nemůže býti předmětem vůle, ale poznání neurčuje vůli k činnosti. Jako umu smysl jest podřízen, tak vůli jest podřízena smyslná snaživost, a sice dvojí, žádostivá a roznětná.

h) Ethika sv. Tomáše.

Mravnost lidská jeví se v bažení po nejvyšším cíli a jeho dosažení, v poznání, milování a požívání Boha. Činy, z rozumu a vůle vycházející, jsou řízeny zákonem Božím, k cíli vedoucím, od rozumu poznaným. Zákon Boží jest upotřebován k jednotlivým činům od svědomí, rozumu praktického. Mravní tedy dobro záleží v tom, že naše vůle a naše jednání se srovnává se zákonem Božím, řádu mravnímu odpovídá předmětem, účelem a okolnostmi provázejícími; mravní zlo jest nedostatek této srovnalosti, vědomá a dobrovolná odchylka od mravního řádu. Z činů mravně dobrých vyplývá ctnost, t. j. držebnost (habitus), skrze kterou jest vůle lidská hotova a náchylna k činu mravně dobrému. Ve smyslu nevlastním mluvíme o ctnostech rozumových, ve smyslu vlastním o mravních, které jsou dílem přirozené:

opatrnost, střídmost, statečnost, spravedlnost, dílem nadpřirozené: víra, naděje, láska. Z činů mravně zlých vyplývá nepravost, držebnost hříšná.

Sv. Bonaventura, filosof mystický.

Ač sv. Bonaventura (1221—1274) v oboru spekulace zasluhuje velké chvály, přece obzvláště vynikl jsa mystikem a stavě na základech od Hugona a Richarda, mystiků, položených. Mystické nazírání, podmíněné jednak milostí Boží, jinak svatým životem a vroucí modlitbou člověka nazírajícího. vystupuje po třech stupních anebo jelikož každý stupeň záleží ze dvou stránek, po šesti. Na prvním stupni nazírá člověk Boha skrze stopu znamená ve věcech zevnějších váhu, číslo, míru a splývající postupování věci po stupních dokonalosti; tak nazývá duch lidský mocnost, moudrost a lásku Boží, jež se v nich jeví. Na druhém stupni nazírá duch lidský Boha ve stopě znamená, kterak smyslný obraz předmětu zevnějšího se tvoří v našem smyslu a kterak nalézáme zalíbení na předměte, a přistupuje k rozjímání o věčném plození Syna. Božího, Otci v bytnosti rovného, a o neskonale blaženosti, které Otec v Synu a Syn v Otci požívá. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Delegace. — Zemské sněmy. — Politická situace. — Pověštná kulturní situace ve znamení protikatolicismu. — České protikatolické rejdy.*)

Cisarským listem svolány delegace na den 16. listopadu do Vídně, sněmy zemské sejdou se 15. prosince. Návrh Pacákův, aby sněmovna přešla k dennímu pořádku přes obžalobu vznesenou na hraběte Baderiho pro vydání jazykových nařízení prošel jen malou většinou 6 hlasů. Prohlášení vlády bylo tak krotké a k obstrukci smířlivé, že od liberálů bylo vykládáno v ten smysl, jakoby Baderi uznával vydání jazykových nařízení za chybu od pravice bylo na ně žebráno jako na nevděk za obrovské napjetí sil, které na záchranu vlády musila vynaložiti a to, co se týče Němců s velikým sebezapřením a obětováním popularity, a dále jako na čin nepolitický, který divokou obstrukci jen posiloval. Z přijetí místopředsedů císařem se soudí, že vláda dosud má pevné postavení. Předsedou stal se první místopředseda. Obstrukce řádila po všem ten čas s nezkrácenou vášní. Poměr vlády ke stranám posuzuje se tak, že vláda chce státi nad stranami a že nechce vládnouti s velkou německou opozicí. Vždyť je Rakousko ještě pořád německé, ač je pod paustvím Maďarů a

židů. Jen když Slované nenabudou práva! Následky budou hrůzné v ohledu hmotném i mravním. Vyrovnávací provisorium šťastně odhlasováno. Ostatně politická situace je nezměněna. Za to povšechná situace nabyla výraznější tvárnosti. Charakter její je stupňované nepřátelství proti katolíkům na všech stranách. Že u požidovstělých a liberálních Němců katolíci, kteří z velké části neodklonili se od stanoviska spravedlnosti k nám Slovanům stali se předmětem hrozných útoků, je pochopitelné, když ve straně jejich surovost Wolfů, Schönererovců a p. stala se předmětem oslavy přímo fanatické. A že katolíci jsou jediní, kterých se židé obávají, je známo. Vždyť celou obstrukci vedou. Hlavním listem obstrukce je židovská „Nene Freie Presse“. Chce jí zničiti křesťanské socialy, při čemž ovšem má i na zřeteli finanční úspěch židovský. Vždyť rozeštvanost národů je dílo židů. Z ní oni kořistí už po léta. Protestanté a starokatolíci pochopili rovněž přístřenou situaci a příchvátali, aby přiložili i své polínko proti katolíkům a jich straně. Tito promluvíli hlavně ústy Theodora Mommsena. Jeho slova, která mají kulturní význam a nebudou zajisté ani dějinami vzdělanosti opomenuta, jsou jako by obrazem oné tvrdosti a surovosti, která kalvinismu je vlastní. Mezi jiným

pravil tento německý muž, který od Napoleona III. bral pensi a o němž napsal Goncourt, když Mommsen po restauraci opět se o ni ucházel: „Tito němečtí učenci jsou nesmírně drzí. Připomínají nám ony zřizence, kteří od svých principálů žádají opětne přijetí do služby, když je byli napřed okradli, zničili a dopustili se na jejich majetku zhárství“, následující (list byl uveřejněn v židovské „Presse“): „Spojitost Německa a Rakouska měli jsme za pojištění. Nyní ale dali se apoštolové barbarství do díla, aby německou práci půl tisíciletí pohřbili do propasti své nevzdělanosti. Pro nás „Reichsdeutsche“ jest nevýslovnou mukou odmužnění těch katolíků, jimž růženec jde nad vlast — — —“ A dále píše: „Kterak je možná, aby, když všecko stojí na sázce, postavení Semitů jednotu Němců ohrožovalo, aby katolicismus národ zapíral, jako Petr Pána? — Proto buďte sjednocení a buďte i tvrdí! Česká lebka rozumu sice nepřijme, ale pohlavkům (Schläge) je přístupna přece. Nevčasnou ústupností v Rakousku hřešilo a zkazilo se mnoho. Podrobení bylo by zničením. Němci z Rakouska nemohou vyvandrovati jako židi z Ruska. Proto buďte tvrdí. Nastal boj na život a na smrt. Musí býti dáno na vědomí nahoru (!) i dolů, že, pokud trvá znásilnění Němců v Rakousku, potud Němec přestává býti . . . . .“ domysli: Rakušanem.

Zdali se Němci za tento list stydí? Tento list psal německý zarytec v době, kdy katolický biskup psal u příležitosti 900 jubilea svato-Vojtěšského: „Kdežto pohanský duch výlučnosti snaží se cestu si raziti a slepá národní zášť rodinu křesťanských národů čím dále více rozštěpuje, patříme tu, kterak sv. Vojtěch nejen vroucí láskou lne ku svému národu, které ani nejhorší bezpráví jemu a jeho rodině způsobené udusiti nemohlo, nýbrž k našemu zahanbení opravdovou láskou přichází vstříc i jiným národům a udržuje přátelské styky s nejčelnějšími muži německými a italskými. A k jak velikým podnikům nadchla její tato obětavá láska i ve prospěch národů neznámých! Nemoha ve vlasti dohře činiti, obrátil se dobrodiní rozdávaje, k jiným národům, jsa proniknut vědomím, že přese všecku lásku k vlast-

nímu národu není dovoleno, aby jiné národy ze srdce svého vyloučil, naopak že Kristus velí, aby s láskou sobeckou láska k bližnímu nerozlučně byla spojována.“

Jak vysoko stojí tento církevní katolický kníže nad „největším historikem“ Německa!

V duchu křesťanské lásky vyslovili se i jiní katolíci, a to Němci, o jichž vlastenectví není pochyby. Ale hladina veřejné vzdělanosti je radikalismem a nízkým šovinismem úžasně snížena, vinou ovšem též sněmovny jejíž úroveň, jak patrně, hluboce ponížila. V Chebu brutalita dostoupila až té výše, že insultován byl kněz do krve, ač šel v rouše kněžském a to jedině proto, že stoje na stanovisku katolickém hlásal v chrámě snášelivost a lásku. Zajisté zjev úžasný.

Že židě toto hnutí proti církvi a kněžstvu co nejvíce podporují a všemi možnými prostředky, lžemi, štvanicemi a p. podporují, je, jak jsme pravili u tohoto národa pochopitelné. Katolíci první jali lidu otevírati oči, jak je tímto národem ožebračován. Že hned všichni sektáři podali židům ruce —? Bože, tak bylo vždy. Vrána k vráně sedá, společná nenávisť, byť zde měla více konfessií než finanční a panovační pramen, bývá příčinou přátelství ušlechtilých duší. Liberalové jsou slepci, otroci hesel a šovinismu. Není tedy divu, že ušlechtilý Ebenhoch že Lueger a pak katolíci jsou předmětem útoků nejsurovějších. Ale těžko je pochopitelné, že k tomuto hnutí přidali se i čeští liberalové. Ani slova uznání pro německé katol. konservativce, jejichž postavení tak těžké ale každou chvíli nějaké útoky proti jich předákům, zamlčování toho, jak se vysazují, ale okamžitého „zostouzení“, jestliže svému německému smýšlení — u Němců přece přirozeného, dají výraz. Nár. Listy zaujaly stanovisko, že křesťanské socialní hnutí vídeňské je zpačetnictví, je krok pokroku nazpět, je podlehnutí německého ducha klerikalismu. Litovaly toho a zahájily kulturní boj proti vyššímu kleru a katolíkům vůbec. O uplynulých dvou nedělích lze říci, že v nich český liberalismus stál ve znamení boje proti katolicismu. — Učitelské jednoty, jak ze zachyceného obežníku patrně, alarmovány, patrně na pokyn liberalní strany; hasičstvo

štváno mocně proti svému starostovi, že „podepsal prohlášení“ na hradecký sjezd, socialisté národní i mezinárodní bez nejmenší výtky konají své protestující tábory proti nám. Konečně zahájen boj přímo konfessionální štváčskými dopisy prý kněze proti biskupům a církvi a zahájeno oblíbené téma o nevlástenectví církve, hlavně vyššího kleru. Tento úkaz je zajisté podivný! Kde jeho pramen? Ve fanatismu nevěry? Či v nátlaku židovstva, jež dává bohaté inserty? Či mají zraky lidu býti odvráceny od portavení svobodomyšlných poslanců, kteří ani v této kritické době nekonají řádně svých povinností? Či má býti tak zastřena mluvnice porážka liberalismu, který v obstrukci a v parlamentě tak smutně poskytuje obraz? Nebo nějaký zednářský povel? Bůh ví! — Dotýkáme se dvou dopisů. Předně onoho k hasičstvu. Zněl mezi jiným:

Dobrovolnému hasičstvu českému činí se ode dávna výtky, že dosud nepochopilo úplně „svůj úkol“ v českém národě, že jeho smýšlení po stránce osvětové a pokrokové jest vlažné, že čeští hasiči velmi často jsou jen stafáží při různých slavnostech, ne vždycky národních, nýbrž klerikálních a jiných. Pohříchu český hasič dosud velmi často jako veteráni a ostrostřelci je terčem různých často nejnepných vtípů a je různým „spisovatelům“ poštovních knížek, gratulantů i „humoristických“ časopisů komickou figurkou, jako „pan Franc ze zámku“, opilý buršák a podobná chasa . . . Dobrovolné hasičstvo české je v jádře i v širokých vrstvách svých prodchnuto láskou k svobodě, láskou k pokroku i k osvětě — však žel — že na celou naši organizaci vrhá stín jednání našeho předáka, jenž z důvodů neznámých a nepochopitelných se bratříčkuje s klerikály a podepisuje manifesty „k národu“ v boji proti pokroku a osvětě!! Nedivme se, že pak veřejnost řekne: „Jaký pán — taký krám!“ Než klame se a mýlí. Chybou naší jest, že dle starých tradic stavíme si v čelo muže, aniž bychom se tázali na jeho přesvědčení, na jeho smýšlení! Nám stačí, že si získal nějakých zásluh o rozvoj hasičstva po stránce organizační. Namítne někdo, že hasičství nemá s politikou nic společného, že ne-

rozhoduje, kdo k jakému národnímu přesvědčení se hlásí. Tato námitka je ale nesprávnou. Proč „Sokol“ nemůže býti odpůrcem pokroku a proč by jím měl býti český hasič? Jak by to asi vypadalo, kdyby starosta České obce sokolské podepsal prohlášení pro biskupa Brynychy a kdyby při sjezdě klerikálů posadil se za stůl předsednický!? Co by tomu řekl lid co členstvo? Náš starosta klidně assistoval hnutí klerikálnímu a my — mlčíme . . . Dvě, tři župy podaly protest, pan starosta „se ohradil“ proti tomu a kolo osudu se točí dále . . . Víme všichni, i náš starosta, že jeho smýšlení není přesvědčením převážné většiny členstva, ale chování své nezměnil. Tak trpí celek za jednotlivce. Svět se na nás dívá jako na zpátečníky, ačkoliv jimi nejsme.“

Nevíme, máme-li vysloviti svou soustrast svobodě a pokroku anebo sokolstvu anebo listu a jeho obsluhovateli. To je přece psí stanovisko, to je řeč hloupého „Protze“, nesnášlivosti nejmělejší bezcharakternosti. Jestliže je takový český liberalismus, takové jeho důvody, takové jeho vzdělání a taková jeho kulturní výše — pak vyslovujeme mu nanejvýše jen soustrast. Pak ale není divu, že i u nás každý prázdný mluvka z ulice nabývá významu v národě — Druhá věc týká se dopisů prý kněze v Národ. Listech. Byl ode všech liberalistických listů citován, tak že skoro každý ho zná a byl předmětem diskusí ve všech hostincích a společnostech. Nástedovaly pak ještě mnohé listy jiné. Snad se k věci té vrátíme. Zatím jen poznamenáváme, že tomuto štvání dán byl farizejský nátěr reformáčnický. Větší infamie nelze si ani mysliti. Byli bychom si přáli, aby „Kat. Listy“, které mají důkazy o tom, kdo dopisy psal, byly celou věc odhalily, aby úžasná přímo „nestydatost“ listu, který zahrál si na reformatora víry, církve a kleru, se zjevila v pravém světle. Dopisovatel-reformator stojí prý kdysi před soudem, zastrel si, usvědčen z deliktů hrozných, tvář, bled a zdrcen vyznal: já se stydím! Národní Listy znají ho, vždyť dali prý se uprositi, že věc zamlčely. Rovněž věděl o tom Čas, který s pisatelem dopisů býval prý v osobním spojení, přijímaje od něho-

zprávy o „zlých poměrech v církvi“, kněžská veřejnost ovšem právem pochybuje, že by to psal kněz. Že by byl nějaký kněz usvědčen z nějakých těžkých deliktů, také není známo. Přece ale to musila býti osobnost nějaká kněžským kruhům blízká a silně kompromitovaná. Na každý způsob měla začítí reformou nejdříve u sebe. — O osobu pisatele konečně neběží, budiž šetřena. Ale perfidnosti bez mezí je, když liberalní listy osobnost tu znají a její mstivosti užívají za prostředek — k reformačním výtkám církvi, mluví o ní jako o výkřiku uhnětené duše a pod — Liberalismus je v tom ovšem důsledný. Naše dějiny pojímá a vykládá dle téhož stanoviska.

* * *

Léčení nezaměstnanosti. Svatý Martin sice nepřijel letos na bílém koni, ale přece není pochyby, že zima už je tady. Zimní oděv a vytopená světnice přichází zase k platnosti a každý, kdo má kus teplého šatu, spokojené ho obléká. Ovšem, kdo má, jinak je však s tím, kdo nemá. A mezi tím, co těch „horních 10.000“ přemýšlí o tom, jak by co nejpříjemněji přežili nastávající zimu se všemi zábavami a radovánkami, které i tato část roku smrtelníkům poskytuje, pohlíží daleko větší množství obyvatelstva, celé ty hospodářsky slabé třídy se starostí budoucnosti vsťíc. Je to obvyklý host a každoroční průvodce zimy, který také letos po tak špatné sklizni a po těch hrozných kalamitách živelních po celém světě tím bezpečněji se dostaví.

Nebudiž zde rozbíráno, jaké jsou vlastně příčiny toho neutěšeného zjevu. Tolik je jisto, že jednou ne z posledních je nedostatek práce, nezaměstnanost. Je to stará nemoc sociální, kterou léčili již všichni staří národové vzdělaní všech věků a která také u nás zanechala po sobě památku z doby středověké, z dob Karla IV. v podobě „hladové zdi“. A jako to s těmi starými nemocemi v medicíně je, tak je tomu i zde. Zlo se zažehnává všemožně, vymýšlejí se léky, piší se tlusté folianty o odpomoci a než se století se stoletím sejde — nemoc je pořád tady. Ba nezaměstnanost je nemocí, která je čím dále tím povážlivější. Rozčleněná organizace nynější výroby, dělba práce, rychlejší stí-

dání vkusu a podmínek odbytových, změny v technice výrobní, to jsou okolnosti, v kterýchž bacilus nezaměstnanosti zvláště se rozmáhá.

Bohužel, že léky, jichž dosud se v tomto případě užívalo, nijak nestačily. Neosvědčila se zejména dobročinnost v žádné své formě, ať veřejná nebo soukromá, ať organizovaná nebo ne, nehledě k tomu, že dobročinnost zvláště při nezaměstnanosti je prostředkem sociálně vysoce škodlivým. Známo, že almužna často více škodí příjemci, než tomu kdo jí dává. Tím spíše jest tomu v případě tomto. Druhý prostředek, kterým odpomoci chtějí nezaměstnanosti, totiž pojišťování t. zv. prázdňové také — jak se dosud zdá — nevystačuje. Pokud víme, zavedeno bylo pojišťování tohoto druhu ve Švýcarsku, které opravdu jest pionýrem v oboru řešení otázek sociálně politických. Jak se však nedávno oznamovalo, neosvědčilo se dosud nikde, ač není pochyby, že myšlenka sama je dobrá a snad i uskutečnitelná, že však zatím příčinou nezdaru tohoto mimo jiné byla i nedostatečná technika pojišťovací v tomto novém oboru pojišťování.

Nejnovější dobou však zdá se, že přece bude nezaměstnanost ne-li odstraněna, tedy aspoň značně omezena soustavně organizovaným prostředkováním práce. A je to zvláště letošní rok, který přinesl v tomto měru příznivé zprávy svědčící o dobrých úmyslech všech veřejných činitelů povolanych k tomu, aby otázku tuto rozřešili.

Jest na bíledni, že nejpovolanejším faktorem k tomu by byla především obec, které beztoho zákonem uloženo jest, aby o své příslušníky, zaopatření a podpory potřebující se postarala. Jak ty podpory vypadají, bylo dostatečně přetřepáváno minulé zimy na říšské radě při nové úpravě zákona o právu domovském. U nás nedělo se dříve za touto příčinou vůbec nic, ač nechceme-li mlčením pomínouti subvenci dávanou od města Prahy „burse práce“ a pak návrh, jež podal v městské radě pražské dr. Eugen Eiselt ohledně zřízení městské poptavárny po práci. Letos pak v květnu podal nynější vrchní řídící chudinského ústavu Vendulák návrh podobný. V deních listech letošních bylo několikrát zejména o tomto posledním návrhu po-

jednávalo Kdežto tedy tento návrh oceňuje zvláště nezbytnost jistého ústředního spojovacího orgánu pro četné místní orgány práci prostředkující a připojuje instituci tuto k ústavu chudinskému, omezuje se návrh dr. Eiselta pouze na Prahu a přenechává prostředkování práce úplně samosprávě účastněných t. j. zaměstnavatelů a dělníků. Z těchto utvořil by se spolek, který by pak u vzájemném dohodnutí dílo provedl. Obec by poskytla subvenci a ponechala by si do jisté míry dohled, přenechávajíc zodpovědnost účastněným. Jak bylo nedávno v městské radě usneseno, nemá býti ústav tento ani obecním (Vendulák), ani autonomním (Eiselt), nýbrž má býti pod řízením vrchního říditelství chudinského. Nevíme sice, pokud spojení toto skutečně bude prospěšným, ale nelze podceňovati, že přece jednou přiloženy ruce k pozitivní práci, při níž — bude-li jen trochu dobré vůle — nejsou další opravy nemožny

V Německu ostatně, otkud tak rádi si vzory bereme, bylo již počátkem r. 1896 přes 50 poptaváren městských, stojících po většině pod správou dělníků a zaměstnavatelů (a sice na polovici) za předsednictví nestranné osobnosti a provádějících prostředkování práce pro dělníky obyčejně bezplatně, pro zaměstnavatele za malý poplatek. Zvláště účelným zařízením vynikají prý poptavárny takové v Prusku a Sasku, kde zřízeno telefonické spojení za tou příčinou, prováděna statistika atd.

Také země nahlédla potřebu toho, aby zreorganisovala ústavy, obravši si mimo jiné za úkol prostředkování práci. Jsou to okresní stravovny, z nichž některé — ač instituce trvá teprve od loňského května — pěkných výsledků ohledně zamezení žebroty a potulování se dodělaly. Ve vydaném oběžníku od zemského výboru v šem okresním výborům výslovně se uvádí, že účel sprostředkování práce spočívá v tom, „zjed-

nati možnost, aby uprázdněná místa byla co nejdříve obsazena pracovními silami, které jsou pohotové, pokud se týče, aby nejkratší cestou bylo zjednáno v y r o v n á n í mezi nadbytkem pracovních sil a mezi nadbytkem přihlášených míst.“ Popřiti nelze, že zvláště zřízením hlavních stravoven a pak zemské centrály pro sprostředkování práce, jakož i pravidelným vydáváním úředního věstníku (každou neděli) učiněn zdatný krok v provedení organisace práce v celé zemi. Osvědčili se naše, bohužel smutně pověstná, samospráva na tomto poli, ukáže bu

než i sám stát počíná se hotoviti k dílu K prvnímu rozběhu byl učen resolucí podanou v poslanecké sněmovně při projednávání rozpočtu na r. 1895, jež vybízela vládu, aby konala šetření o nynějším stavu sprostředkování práce v Rakousku a uvážila jakých prostředků se chopiti, aby organisace práce účelně provedena byla Vláda se šla především podívat do ciziny a pak sestavovala statistiku různých poptaváren dosavadních (po živnostensku provozovaných, společenstevních spolkových atd.) Jak se právě dovidáme, povolena zatím v rozpočtu ministerstva obchodu položka 2500 zl., jichž užití se má na subvence „pro jednotlivé organisace v tomto oboru záslužné a úspěšné působící“ Jak je viděti je vláda zatím na vyčkávacím stanovisku, nechťejíc se pustiti do praktického řešení této otázky tak důležité a tak dlouho zanedbávané

Nehodláme prorokovati, ale přece doufáme, že snad přijde za nedlouhou dobu, kdy veřejná správa uzná, že nestačí pro řádnou organisaci práce pouze udělení koncesí těm jistým „sprostředkovatelským kancelářím“, které sprostředkují práci nezaměstnaným, dostávají se příliš často před soudní tribunál. V sociální politice jsme, jak i zde vidět, pořád vlastně jen na začátku! —jt.

Obsah „Obrany“:

K ženské otázce. —r. — Z Velehradu. — k. (Pokračování.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K ženské otázce.

II.

Žena pracovala vždycky, ať na nejnižších, ať na relativně nejvyšších stupních kultury člověčenstva. Mluvíme-li dnes o práci žen jako o zvláštní otázce společenské, rozumíme tím ony zvláštní okolnosti, za kterých dnes žena pracuje, sociální následky, a jež tuto práci provázejí.

Jsou to pak tyto okolnosti a důsledky ženské práce: rušení života rodinného, zhoubnější následky práce žen pro ženský organismus a ohrožování fyzické i duševní zdatnosti potomstva, soutěž s mužským pohlavím a stlačování mzdy jeho.

Všechno to vystupuje do popředí v první řadě u práce průmyslové a zejména tovární, kde ženy značným již procentem účastny jsou práce člověčenstva.

Dle sčítání lidu dle povolání v Německu ze 14. června 1895 bylo 19 $\frac{1}{2}$ % žen zaměstnáno ve výdělkové práci (buď jako samostatné či jako dělnice) a 5% jako služebné. Ženy, které provádějí práce v rodině a domácnosti potřebné, v tom ovšem nejsou zahrnuty. Z oné pětiny žen vydělávajících bylo pak 2 $\frac{3}{4}$ milionu žen zaměstnáno v zemědělství, 1 $\frac{1}{2}$ milionu v průmyslu a přes $\frac{1}{2}$ milionu v obchodě. Ze samostatných živnostníků a průmyslníků bylo žen čtvrtina, z nesamostatných (dělňictva) šestina, v obchodě mezi samostatnými i nesamostatnými tvořily ženy asi čtvrtinu.

V některých oborech průmyslových zaměstnáno je více žen než mužů: v hračkařství, prádelnictví, pletářství, výrobě prádla a šněrovaček, rukavičkářství, umělém květinářství. Velmi mnoho žen zaměstnáno jest i ve výrobě potravin, zpracovávání kamene, hlíny, tabáku, při výrobě sirek, při oděvnictví, průmyslu papírnickém, kožním a chemickém.

Při tabákovém monopolu rakouském bylo dle úřední statistiky zaměstnáno v r. 1871 18.134 žen a 2366 mužů, v roce 1895 již 29.290 žen a 3558 mužů.

Podotknouti sluší, že vnikají ženy nejen do lehčích oborů pracovních, nýbrž že účastní se i prací nejnamáhavějších a nejpodřízenějších, jako v sta-

vebních oborech, cihlářství, v Anglii též při nakládání a skládání zboží s lodí, u nás i při hornictví, tlučení šterku atd. atd., k přemnohým pracím, které dříve obstarávali sami mužové.

S druhé strany vnikají ženy do pisáren obchodů, pojišťoven a bank, ovládly telefon a telegraf, tvoří velké procento manipulačního personálu poštovního, brány jsou i za písáře do kanceláří advokátních. „Vyšší dcery“ snaží se pak dnes i o přístup k lékárnictví, lékařství a advokacii.

Abychom uvedli některé číslice i z Rakouska, podotýkáme, že dle sčítání z r. 1890 bylo v Rakousku z 23·7 milionů občanského obyvatelstva 12·2 mil. žen, že v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství počet zaměstnaných žen byl větší počtu zaměstnaných mužů (4·3 milionů žen naproti 4·16 mil. zaměstnaných mužů), z čehož ovšem přes 3¼ mil. připadalo na nesamostatné dělnice, kdežto samostatných hospodářů bylo sedmkrát více mužských než ženských.

V průmyslu, hornictví a hutnictví bylo zaměstnáno žen vůbec 725.000. (něco přes čtvrtinu všech osob v těchto výdělkových oborech zaměstnaných), v obchodě a dopravě 249.000 (bezmála 30% všech zaměstnaných). Počet průmyslových dělnic obnášel téhož roku v Rakousku 586.000, počet samostatných živnostnic 108.000 a samostatných žen v obchodě a dopravě 114.000. V číslicích těchto zahrnuty jsou ovšem jen osoby, jež samy vydělávají, ať jako samostatní, ať v postavení podřízeném — nikoliv též příslušníci těchto osob.

Čím průmyslnější kraj, tím — možno z pravidla říci — větším procentem jsou ženy v průmyslu zastoupeny u srovnání s dělnictvem mužským. Vezměme na př. zprávy živnostenských inspektorů rakouských za rok 1896. Zprávy tyto nepodávají ovšem počet všeho zaměstnaného dělnictva v jejich okrese, nýbrž jen počet dělnictva v závodech inspektory v dotčeném roce navštívených; mohou tedy číslice jejich sloužiti ne za přesný důkaz, nýbrž jen k ilustraci. Obnášel pak v roce 1896

v obvodě živnost. inspektorátu:	Počet navštívených závodů:	S dělnictvem		
		úhrnem	mužů	žen
Praha	804	48.570	37.936	10.634
Liberec	1119	58.352	32.688	25.664
Plzeň	607	20.444	16.218	4.226
Budějovice	521	16.596	10.456	6.140
Králové Hradec	629	47.293	31.127	16.166
Děčín (za půl roku)	245	15.807	11.013	4.794
Brno	741	42.291	29.246	13.045
Olomouc	479	36.187	23.015	13.172
Opava	526	35.520	25.590	9.924

Vidíme, že v nejprůmyslnějším okrese libereckém je ku př. v závodech inspektory navštívených naproti obvodu plzeňskému dvakrát více mužů, ale šestkrát více žen, že v malém okrese olomouckém je naproti pražskému zaměstnáno téměř o 15000 mužů méně, ale o 2500 žen více atd. V roce 1895 bylo v závodech inspektory navštívených v textilním průmyslu zaměstnáno 69.027 mužů, ale 80.789 žen, děvčata byla zaměstnána i při noční práci v hutích, sklárnách a pod., nesčíslný počet děvčat pracoval a ovšem i nyní pracuje jako tak zvané učenice u krejčích, rukavičkářů, šiček prádla, v hotelských kuchyních, zdánlivě jenom pro soukromou potřebu budoucí vlastní domácnosti, ve skutečnosti však pro výdělek.

Co jsou příčiny tohoto pronikání pravidelné výdělkové ženské práce?

Menší mzda za ženskou práci, i když tato co do množství i co do jakosti vyrovná se práci mužské, pokládala a pokládá se dosud většinou za příčinu vítězné konkurence ženy nad mužem. A příčiny této nižší mzdy i za stejné výkony ženiny naproti práci mužově? Skrovnější životní nároky ženy, která spokojuje se stravou na nejmenší míru obmezenou, pravidelně menší, nedokonalější její odborná průprava — v průmyslových oborech připadá na mužské dělníky cvičených asi $\frac{2}{3}$, na ženské cvičených jen asi $\frac{1}{2}$ —, dále nedostatek organisace, která by — jako z nemalé části u dělnictva mužského — zlepšení pracovních podmínek třeba i proti vůli zaměstnavatelů vynutila.

A nejenom to: odjakživa byla ženská práce méně ceněna již proto, že byla ženská; váha výkonu klesla, jakmile se shledalo, že jej dovede zastati i žena. Pro velikou část oborů je ženám na výdělek pracujícím dále velikým konkurentem potajmá a skrývaná práce žen a dcerek ze středních tříd společnosti, které si tak zjednávají na újmu pravidelných dělnic příspěvek ke zvláštním svým výdajům domácím, toaletním a pod. Dále jest nesamostatná práce výdělková pro veliké procento dělnic jen přechodným stavem, jež po provdání se opouštějí. Dělnictvo ženské rychleji se vystřídává a tím oslabuje se i smysl pro organisaci a pro domáhání se lepších podmínek práce, v níž práce jen nespátňuje se pravý cíl života. Z 31.914 dělnic tabákové režie rakouské bylo v roce 1895 přes 5500 ve stáří od 10 do 20 let, přes 11600 ve stáří od 20—30 let, a jen 6600 ve stáří od 30 do 40 let, kdežto mužů do 30 let stáří bylo 1144, od 30 do 40 let pak 1216. Z 567.234 dělnic v Německu v roce 1892 v průmyslu zaměstnaných byly plné dvě pětiny ve stáří od 16 do 21 let a další osmina dokonce ve stáří od 14 do 16 let.

Všechno to vysvětluje toliko, že jsou ženy jako pracovnice podnikatelům vítány. Proč však odcházejí ženy valem do továren, proč opouštějí nejen venkovské hospodáře, ale i městské služby s plným pohodlím, zdravými byty, stoupající mzdou a vždy — následkem moderních pokroků v zařizování bytů — méně namáhavou práci?

Trefně napsal Dr. Scheicher v loňské Mon. f. christl. Socialreform („Sociale Zukunftsmusik“): „Mnoho čeledínů a děveček opouští masné hrnce egyptské, chci říci plné mísy selského statku a svěží vzduch venkovský, a jde do kterékoliv továrny, kde je práce namáhavá, mzda sotva k nasycení dostatečná, ano, kde dozorce nebo popoháneč je tak hrubý, jak by nesměl býti žádný sedlák nebo statkář. Proč? Protože mimo hodiny pracovní mohou dělati co chtějí, bez dozoru. po případě že se i, mimo hranice dobrého a zlého, po domácíku usaditi mohou.“ Je to láska k svobodě, k samostatnosti, a chcete-li, někdy i nevázanosti.

Bude tato průmyslová práce žen (o tu hlavně běží) postupovati neustále, budou muži vyvlastňováni vždy z většího počtu odborných konkurencí ženy, laciněji pracující? Je nynější stav přechodným, vplynulým z okamžitého stavu průmyslového vývoje, či hrozí se státi trvalou pohromou lidského pokolení? Není potřeba naprostého zákazu ženské práce výdělkové jako důsledku zásady, že žena patří rodině? Kdo by však troufal si pronést bezpečný úsudek o těchto otázkách, kde sbíhají se nepředvídatelné pokroky techniky, sociální názory panujících vrstev, organizační postup tříd dělných, vrtkavé nároky spotřebitelstva atd. atd.?

Cílem vývoje jest a bude, aby nebyla nucena na výdělek a zejména v továrně pracovati žena — matka. Lze však na ten čas zakázati tovární práci žen vdaných? Neměl by zákaz podobný v zápětí rozmnožení konkubinátu a prostituce a brání práce do domu, kde v nezdravém, výpary domácnosti, kuchyně, dětí, materiálu atd. přeplněném vzduchu byla by zapražena hůře než v továrně, a to nejen sama žena, ale i nedospělé děti? Idyla o t. zv. domácímu průmyslu, o práci v kruhu rodinném dávno je vyvrácena a kterýkoliv tovární dělník má závidění hodné postavení naproti „samostatnému“ domácímu tkalci, obuvníku, hračkaři, košíkáři, leda by tento měl — a to dnes již není pravidlem — vedlejší výživu z hospodářství.

A ještě něco: spolupráce žen je za dnešních poměrů hospodářských do jisté míry nutna, jednak pro relativní nadbytek žen (jistý počet žen nikdy by nemohl nabyti postavení v domácnosti), jednak proto, že počet nezaměstnaných mužů je daleko menší než zaměstnaných žen.

Dva body však ukazují nápravu v brzké budoucnosti.

Jednak náš vývoj průmyslový je dosud velmi krátký a co se nám zdá trvalým zlem, je ve skutečnosti přechodnou bolestí.

V průmyslovém Sasku účasti ženské práce v posledním desetiletí nijak nepřibýlo, v Anglii a Sev. Americe práce vdaných žen poměrně prý ubývá, dle zprávy živnostenských inspektorů v Badensku a Bavorsku za rok 1896 trh ženské práce zdá se býti nasycen, dospělá žena jako tovární dělnice počíná prý býti řídkostí. Ovšem, jak už naznačeno, přibývá mladistvých dělnic poměrně více než dělníků mužských, ale ty časem z práce vystupují.

Carrol Dr. Wright, správce pracovního úřadu ve Spojených Státech Severoamerických, podal nedávno zevrubné vyšetření o mzdách mužů, žen a dětí v průmyslu, jimiž potvrzuje se mínění mladších badatelů, že toliko v počátcích průmyslového vývoje resp. v opozdilých oborech bere se žena ku práci pro levnost, ale v pokročilejších průmyslech že vždy více převládá tendence: platiti za stejné výkony ženy tolik, jako za mužovy a užívati tudíž práce žen hlavně tam, kde práce tato má jisté přirozené přednosti. Od mnoha zaměstnavatelů byly Wrightovi udány za důvod zaměstnávání žen větší jejich obratnost, trpělivost, nechuť k stávkám, méně náklonnosti k alkoholu a pod.

Jednak bude vždy více pokračovati ve prospěch ženy dělnické zákonodárství ochranné. Obmezování doby pracovní, vyloučení žen z práce noční, nebo z práce v oborech nebezpečných a zdraví škodlivých, zvláštní výhody při pojištění nemocenském a na případ těhotenství a šestinedělí a j. budou práci ženy v mnoha oborech průmyslových zdražovati, znesnadňovati a vytlačovati, a tím veole zvyšování mzdy za ženskou práci — jak o to usilují dělnické organisace — působiti k ideálu, jímž jest: odstranění tovární a vůbec průmyslové výdělkové práce vdaných žen a taková mzda mužova, aby dostačovala k lidské existenci celé rodiny.

Máme konečně říci něco o „otázce dámské“, otázce ženských gymnasií, otázce lékařek, advokátek, ředitelk atd. Otázka tato není daleko tak palčiva, jako otázka statisiců žen, které i s potomstvem svým doposud hynuly pod drticími koly průmyslu, a je-li ženská otázka dělnická tragikou, nazváno bylo nezřídka „dámské hnutí“ tragikomickým. Nejsme tak nespravedlivými a budeme i zde uvažovati nestranně a střízlivě; ale čtenářstvo „Obrany“ jistě nám promine, odložíme-li právě o tom úvahu do ročníku příštího. —r

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Na třetím stupni nazírá duch lidský Boha skrze obraz znamenaje pomyslné síly a činnosti duše lidské a přecházejí k Bohu. Na čtvrtém nazírá v obraze znamenaje nadpřirozený život duše lidské a přecházejí k původci jeho. Na pátém a šestém nazírá duch lidský Boha přímo a sice na pátém bytnost Boží, na šestém život Jeho trojosobní. Nejvyšší stupeň mystického nazírání jest vytržení (ekstase), ve kterém duch lidský se povznáší nade všecko smyslné a nadmyslné a plamenem lásky rozručen jest, ve kterém se co nejúžeji spojuje s Bohem.

Filosofie křesťanská v jednotlivých školách řeholních.

Všecky řehole zabývaly se filosofií shodující se ve věcech hlavních různíce se ve věcech jiných, což přispělo k tomu, že filosofie byla všestranně pojednána a že se dospělo k pravdivému názoru celkovému, jelikož názory se tříbily a v boji vědeckém se osvědčovaly.

Zvláštního povšimnutí zasluhují řehole sv. Dominika, sv. Františka sv. Augustina.

V řeholi prvé vlády se domohla filosofie sv. Tomáše Akv., která později, v nově době, přijata jest ode všech škol katolických.

Řehole sv. Františka lnula těsněji k Alexandru Halskému, od něhož vyšla středověká scholastika této druhé doby, a ke sv. Bonaventurovi, který v některých věcech se odchyloval od sv. Tomáše Akv. ku př. o hmotě, o možnosti věčného trvání světa. V této řeholi nejvíce proslul Jan Duns Skotus (1266—1308), jenž názory školy františkánské, od dominikánské v mnohých jednotlivostech (ne v celku) se různící, sestavil a zpracoval v soustavě, kterou řehole sv. Františka přijala za svou. Soustava Duns-Skotova se zove formalismem, poněvadž k rozdílu věčnému, virtualnému a prostě logickému připojuje rozdíl formální. Tento formalismus blíží se k realismu přemrštěnému a je-li důsledně proveden, vede k pantheismu; než tak důslední Skotisté nebyli.

V řeholi sv. Augustina proslul Aegidius de Colonna (1245—1316), jenž sice sv. Tomáše hájil proti útokům, ale přece v mnohých věcech těsně lnul se sv. Augustinem k platonismu a více se blížil k starší škole františkánské. Jeho soustava byla po nějaký čas školní knihou řehole sv. Augustina.

Třetí doba scholastiky středověké.

Ve 14. a 15. století vládly dvě školy filosofické: thomistická a skotistická. K nim se přidružili nominalisté, po kterých není ve 12. a 13. století stopy. V téže době vyskytují se němečtí kazatelé mystikové, kteří se odvolávají nejen ke svatým otcům církevním, ale také k filosofům scholastickým, jakož i k Aristotelovi a k výsledkům dospívají, jež se neshodují s názory scholastickými.

Tato doba není dobou úpadku věčného, poněvadž obsah filosofie scholastické nevyumizel aniž vybočila filosofie na cestu bludnou, která by podvra-

cela náboženství křesťanské. Scholastikové 14. a 15. století lnuli ke scholastice 13. století nerůznice se v základech spekulace křesťanské. Formalismus Skotistů nikdy nedospěl k pantheismu, aniž nominalisté, kteří proti thomistům a skotistům nedomohli se nadvlády ve školách, zabředli do empirismu a skepticismu, kde nominalismus důsledný končí; aniž postavila scholastika této doby filosofii proti theologii. Úpadek se týká formy; neboť řeč se zanedbávala, metoda se stala rozvláchnou, spekulace postrádala původnosti, důvtip se zvrhl v mudráctví. Ovšem, jsou také výjimky čestné.

Nominalismem prosluli: Petr Aureolus, Vilém Durandus, Vilém z Okkamu, Jan Buridamus, Petr de Alliaco, Gabriel Biel a jiní.

Formalismu a nominalismu odporují a mírnému realismu sv. Tomáše jsou oddáni: Walter Burleigh, zmíněný již Aegidius de Colonna, Tomáš de Argentina, Jan Capreolus, kardinal Cajetanus, Jan Gerson, jenž podle sv. Bonaventury jedná moudře také o mystice, a jiní.

Německou mystiku založil mistr Eckhardt, jenž v některých věcech po-bloudil. Mystik Jan Tauler málo dbal církevní auktority. Učením pravdivým a životem svatým vynikl mystik Jindřich Suso. Za vzor svatosti byl pokládán mystik Jan Ruysbrock. Nepravé mystice učí původce spisu: „Theologia deutsch.“

Třetí doba filosofie křesťanské od Luthera až po Lva XIII.

Třetí doba filosofie křesťanské jest označena odporem a nepřátelstvím, kterým filosofie křesťanská stíhána se bránila a pravdy uhájila. Odpor a nepřátelství toto vzniklo vadami, kterými někteří filosofové znešvarili zevnějšek filosofie křesťanské rozumářstvím, které mnohé učence pohulo filosofii odloučiti od nadpřirozeného zjevení Božího a ji proti němu postaviti, humanismem, který plodil ducha pohanského a staré soustavy řecké obnovoval, nepřátelství proti Církvi katolické, ve které se pěstovala filosofie křesťanská. Odpadnutí od Církve katolické, pravé a jediné učitelky pravdy nadpřirozené, provázeno bylo odpadnutím od rozumu lidského, jemuž jest uloženo zkoumati pravdu přirozenou; odpadnutí toto jevílo se rozmanitými bludy, poněvadž pravda jest jedna, blud však mnohonásobný. Odpor a nepřátelství toto vzpružilo filosofy křesťanské či spíše katolické, kteří filosofii křesťanskou obnovili a vzdělávali a vzdělávají majíce oporu ve zjevení Božím nadpřirozeném a radíce se svorně kolem praporu jedné pravdy, vyjmeme-li kusy, o kterých jest volno se hádati.

Dějiny filosofie věku nového se dělí na tři doby: první doba, přechodná, sáhá od 15. století až ke druhé polovici 16. století. Druhá doba sáhá od Bakona Verulamského a Cartesia až po Kanta, od konce 16. století až k druhé polovici 18. století, ve které se vytvořila novověká filosofie protikřesťanská a křesťanská se obrodila. Třetí doba sáhá od Kanta až po Lva XIII., ve které filosofie protikřesťanská nepravým kriticismem Kantovým nejen bludů se nezabavila, ale spíše do nových upadla, a křesťanská se rozšířila a zdo-konalila.

(Dokonč.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Pád ministerstva Badeniova. — Říšská rada. — Nový sněmovní řád. — Delegace. — Z říše socialismu. — Bebel o katolicismu. — Katolické bibliotéky.*)

Dne 28. listopadu přijal císař demissi ministerstva a pověřil barona Gautsche, aby sestavil nové ministerstvo. Co tyto řádky píšeme, není ještě celé ministerstvo ustaveno. Německo židovská obstrukce zvítězila. Jest jisto, že od dob francouzské revoluce nebyl žádný sněm jevištěm takových divokých rejďů, jako parlament rakouský za posledních dnů. Místo práva změnilo se v místo násilnictví. A toto násilnictví zvítězilo. I nůž byl tažen od profesora Pfersche. Za to dostal od pražských německých studentů darem stříbrný nůž. Je to snad nejcharakterističtější událost ze všech těch rejďů. To stalo se pod záštitou imunity. A zdá se, jakoby touto imunitou opatření byli všichni Němci. Co je proti násilnostem Wolfa, který pral se s policejním komisařem, co proti útokům socialistů na presidium sněmovní a podněcování lidu onen skandál české „Omladiny“? Bezvýznamná pouliční pračka, proto bezvýznamná, že pouliční. A jak skončila „Omladina“? Obstrukčnícká rota těší se nejen svobodě, ale slaví triumfy u lidu a od státu dostala sankci úspěchu. To je hrozný příklad s hůry dolů. Ještě, aby tak jazyková nařízení byla odvolána! Ale bez viny nejsme ani my Slované. Proč nejsme spojeni v jeden šik? Vždyť moc byla by na naší straně. Ale sobectví nás dělí. Snad nyní spojí nás nepřítel. Pak mohli bychom obstrukci býti vděční. Charakteristické je, že ani v této pohutné době nekonali naši poslanci svou povinnost, ale stkvěli se ustavičnou téměř nepřítomností ve sněmovně. Jak mnohému mohli bychom se učit i od nepřítelů kulturně tak nízko stojícího! Jednoho nepřítelů národa obstrukce nás snad zbaví: socialistů. Či bylo by možné, aby byli opět voleni mužové, kteří učinili se nástrojem židů a nejuhlavnějších našich nepřátel? To kdyby se mělo státi, byl by to důkaz, že stojíme nad propastí. Všeobecné hlasovací právo zůstane asi na dlouho pohřbeno. Jak by asi vy-

padala říšská rada, kdyby bylo bývalo zavedeno? Byla by asi zkrvavělá. Úroveň, na jakou klesla, naznačuje dobrý vtip. Policista byl vyzván, aby zatkl dva opilce na ulici hulákající a se peroucí. „To bych si dal,“ odpověděl policista. „Neznám je. Aby to tak byli němečtí poslanci.“ Ó, svobodo moderní, ó, právo, ó, pokroku, vy asi zastíráte si tvář! Z německých poslanců jedině katoličtí konservativci přísného směru zůstali věrni právu. Lueger a lidovci nás zradili a zradili i své zásady k vůli popularitě a pod nátlakem židovsko-národnosti obstrukce. Ti zpátečníci a středovčecí feudálové! Však nyní za to budou zkoušeti. Oni více jsou poraženi než všecky ostatní strany. Ale čestní mužové to jsou a charaktery, před kterými musí celý ten bídný moderní svět říci: klobouk dolů! Ať jen někdo učini, co učinil dr. Ebenhoch 14. listopadu ve Schwanenstadt, kde nazval obstrukci zločinem na německém lidu a hanbou 19. století, kde vytkl poměr 8 milionů Němců proti 14 milionům Slovanů rak. a činil z toho důsledek. Kdož ví, nedá-li mu budoucnost jednou za pravdu i v ohledu politickém? Mravně ovšem stojí vysoko nad celým německým ovzduším. Jak málo, hrozně málo je charakterů, jak málo, hrozně málo vlastního přesvědčení a setrvání v něm, jak málo svobody ducha v době, která právě tyto ideály den co den prolašovala za své! Když v takových chvílích člověk uvažuje, co to je křesťanská osvěta, vzdělanost a křesťanský charakter, když vzpomene si na lidi jimi prodchnutý a na jeho činnost druhdy, nejraději by utekl z toho málého liberalismu doby, který opovržením ho naplňuje. A přece zůstává slepým nejen lid, ale zůstávají jimi i vůdcové a směr udávající inteligenti. Pád ministerstva Badeniova je v pravdě obraz a plod této moderní kultury. Vše, co k němu vedlo, je vedle německého barbarského šovinismu výplodem proudů, jimiž moderní společnost se běže. Její hlavní známku je: málké zrevolucionování ducha. A k čemu vede? K bezpráví a k absolutismu. V minulých dobách bylo zneužívání svobody a moci egoismem a revolucio-

nářstvím u stavů. Vedlo k feudalismu, k zotročení lidu, k podmanění jistých vrstev národa druhými a k úpadku vzdělanosti. Moderní doba učinila pádem lid, vlastně jen nástrojem a otrokem těch stavů, které prostřednictvím veřejného mínění dovedou jím vládnouti. Jsou to též stavy. A následek je zase zotročení, ale nejenom jistých vrstev, nýbrž celých kmenů. Úpadek vzdělanosti — nemíníme tu pouhé vědění — je očividný. Tak úpadek svobody a vzdělanosti předcházelo vždy zneužití nejvyšších statků lidstva, porušení právního citu, vítězství demagogů a p. Ale výjevy posledních dob byly tak silné, že i nejmělkřejšímu pozorovateli podobné úvahy samy přišly na mysl. Vždyť četli jsme i v úhlavním fedovateli moderního mělkého a zliberalisovaného názoru životního, v „Nár. Listech“. Zněly hodně jako přiznání a pokání. Ceny ovšem nemá, nebo jediné tyto směry se vyplácejí a jdou široké veřejnosti k duhu. Není nejmenší naděje, že by se tu byl stal obrat v zásadním stanovisku prvního bojovníka za moderní názory. —

Ze skandálů parlamentárních uvádíme jen jednu scénu, která patří k nehorším. Když zaujal Baden místo předsednické, začali socialisté řvát: ven, ven! A na ráz vrhli se přes lavice a stoly ministrů na předsedu sněmovny, v jejich čele německý socialista Resl a česko-židovský Berner, chtěje zaujetím předsednického místa zameziti rokování, ale v tom už také poslancové z pravice jako na povel vrhli se předsedovi na pomoc. Socialisté počínali si jako šilení, srazili předsedu i k zemi a roztrhali všechny spisy na jeho stole. — Poslanci Lang a Udržal uchvátili Bernera za prsa a snažili se svrhnouti jej s předsednické tribuny dolů. Nastala ohromná rvačka při které se Bernerovi vedlo nad míru zle. Celé klubko rvoucích se osob spadlo s tribuny a Berner při tom padl na kolena.

Poslancové z pravice a sněmovní sluhové bušili pak do tohoto židovského zuřivce, jenž se šileně bránil pěstmi, a konečně ho vyhodili ven přes schůdky, po kterých vcházejí do zasedací síně ministři. — Také ostatní socialistní demokratek dostali mnoho ran.

Za chvíli přišli policisté. Tu pak pračky dostoupily vrcholu. Za těchto

divokých řeží stalo se i to, že v galerii, která bývá místem skandálů a demonstrací, ozvaly se výkřiky fuj! a platily sněmovně a poslancům. Obrácený svět, ale zajímavé divadlo. Akteři jsou ostatně dobře placeni. „Kolik máte denně?“ posmíval se Schönerer policaj-tům. „My.“ doložil, „máme 10 zl. denně.“

Následek skandálu bylo omezení úplné svobody v řádu sněmovním. Jaká je to svoboda, ta immunita poslanecká, už jsme pravili. Jsou to větší výsady, než jaké měli feudální stavové. To není immunita ve prospěch svobody a práva, to je kus chytráckého liberalismu. — Pravý význam takové věci vždy se ukáže, když je zneužívána. Změna ve sněmovním řádu, která byla hr. Falkenhaynem navržena a přijata, ve francouzské sněmovně ukázala se dávno nutnou a prospěšnou a je ještě přísnější než tato. Tam liberalismu dělá dobré služby, dávajíc pánům od moci dobrou zbraň do rukou proti nepohodlným nepřátelům. Změna ve Vidni přijatá obsahuje toto ustanovení:

1. Neustane-li poslanec přes to, že byl volán dvakráte k pořádku, svou řečí, pokřikováním anebo svým chováním hrubě porušovat parlamentární slušnost, nebo překáží-li rokování hlu-kem anebo jinými násilnostmi, přísluší předsedovi právo, vyloučiti téhož poslance nanejvýše ze tří schůzí; sněmovna má však právo, vyloučiti takového poslance na dobu nanejvýše 30 schůzí.

V prvním případě má ten poslanec právo, odvolati se ku sněmovně. Příslušné usnesení děje se bez debaty. Kdyby poslanec dobrovolně se nepodrobil svému vyloučení, jest předsedou oprávněn, dti jej odstrauti ze sněmovny výkonnými, od vlády povolanými orgány.

V případě vyloučení poslance ze sněmovny výrokem předsedy neb usnesením sněmovny, přestávají diety jeho dnem, v němž byl vyloučen, a bude je do-stávati teprve zas od toho dne, kdy po uplynutí doby svého vyloučení dostaví se zas do sněmovny.

Po dobu svého vyloučení nesmí vyloučený poslanec vstoupiti do sněmovních prostor

V delegaci zvolen hrabě Fr. Thun předsedou. Trůnní řeč měla tón veskrz

mírumilovný a uspokojivý. Je prohlášována jednomyslně za poselství míru. Zvláště poukazuje se na to, že není ničím zápletek mezi Rakouskem a Ruskem, co se týče východní otázky. Za to není míru uvnitř. Boje ze sněmovny rozšířily se po všech německých, hlavně smíšených krajích. Jak Čechům se tam vede, lze si z furoru na sněm představit. Jistě hůře si tam Němci vedou než na říšské radě neboť nejsou tolik vydáni zrakům všeho světa. Máme proto cynismus i charakteristické jméno; zní „mommensenismus“. Zajisté špatná čest pro původce jména a jeho významu, ale zasloužená.

Zajímavý jest obrat, který nastal v Nár. Listech proti socialistům. Není tomu dávno, co byly vlastně vrchním socialistou. Nyní je proklínají jako zrádce národa. Ba i co se týče kulturní stránky socialismu, nastal netušený obrat. Při socialistické rvačce ve Štyrském Hradci, kde padl i lidský život, psaly:

„O takových událostech, jako jest štyrsko-hradecká, třeba mluvit vážněji. Krev lidská není tak ledažakás šťáva aby dostačilo ohnati se tuctovou frásí, je-li prolévána, a třebaš jednalo se jen o jediný lidský život, přece byl tu utracen člověk, nad jehož mrtvolou skanula jistě nejedna slza těch, jimž byl blizek a drahý. Lká-li nad čerstvým hrobem onoho dělníka, jemuž bodák proklál stehno, „Arbeiterzeitung“, jsou to slzy komedianta. V jeho řadách jsou zodpovědní vinníci. Sociálně demokratičtí štváči utracený život v neděli mají na svědomí. Antisemité pořádali schůzi. Zcela nevinnou, nemajíce účelu provokovati. Rokovali o jakési živnostenské otázce, o níž referentem byl poslanec Axmann. Proč sociální demokraté chtěli tuto schůzi rozbiti? Jaké měli příčiny? Odpověď zní: žádné. Na vládě žádají úplnou svobodu slova, tisku atd., ale sami jsou v té příčině horšími, než nejprísnejší policajt. Ten dovede ledačos zakázati, ale poštvaný sociálně-demokratický dav stává se divokou zvěří jež chce viděti také krev. Nesnese, aby také jiný měl své mínění, dokonce však nesnese, aby mínění toto tlumočil. Tu lidé, kteří horlí proti militarismu, stávají se divochy, jenž zvířecností svou ubijí v člověku vše, čím povznesla ho civilisace. Odsuzují vojny, ale sami bez

příčiny dychtí nůž vraziti do člověka, jehož myšlénky kolotají směrem snad opačným . . . Tam nelze mluvit o pokrokovosti, kde jsou možny zjev podobné. Bez mravních reform sociální reformy jsou nemožnosti; toho sociální demokracie reepochopila. Místo aby z duše lidské činila palác velikých ctností — znamenajíc tak skutečně nový svět a nový život — činí z ní všude špinavý pelech nejhrubších vášní a surovosti. Tak ku předu lidstvo nepůjde. To je cesta nazpátku, přes hnoje a svedliny lidské krve kamsi k — Zulu-kafrům. Z nynějších vášní, z té bezohlednosti a nízkosti, kteréž tak často jsme svědky na schůzích sociálně-demokratických, nevzroste svoboda. Ta může vzrůst jen v jasném, klidném ovzduší, neotráveném jedovatými výpary ošklivého sobectví a nejvšelnější nenávisli. Dnešní patentovani bojovníci za „svoboda“ upravují cestu jen — reakci. O tom není pochyby. Padne-li při neomluvitelných randálech, jež sociální demokracie v nenasytné své strannickosti aranžuje, lidský život — což jí na tom! Přes chladné, studené tělo krvi zbroceného „soudruha“ bez lítosti, bez soucitu ubírá se sociální demokracie dále — v před, za vytčeným cílem . . . Za jakým?

Že jsou socialisté otroky židů, berlínský Vorwärts právě ukázal sám, doznav že jeho zpravodaji dosud byli následující židi: V Paříži Fränkl, ve Švýcarských Jacoby, v Anglii Aveling, v Rakousku Adler. V redakci jeho rozhodují židé Schönlaub, Braun a j. Nyní pak zakládají červení „občane“ v Itálii denník „Avanti“, jehož patrony budou židi Ferri a Lombroso. Jeho hlavními zpravodaji stali se v Paříži žid Lafargue, v Anglii židovka Marxova, ve Španělských žid Iglesias, v Rakousku zase žid Adler. — Mají ovšem dobré platy. Zuámo je na př., že vídeňští socialističtí vůdcové a novináři mají pěkné služné mimo jiné, ovšem ještě značné příjmy. Tak má dr. Adler 2500 zl., Schuhmeier 3500 zl., Skaret, Bretschneider, Radimský a Popp po 1300 zl., Brod 1500 zl., Neumann 2600 zl., Ausovský 1400 zl., Dvořáková-Poppová 1400 zl. a Höfer 1040 zl.

K tomu poznamenaly „Kat. Listy“: V Kelmescott House v Anglii zemřel před

časem bohatý žid Morris, čilý sociální demokrat a náčelník anglických „červených“. Soudruzi těšili se, že tento člověk, který kolektivismus tak všele zastával, i po smrti naň vzpomene a jmění své odkáže „po svých zásadách“. Ale zklamali se; židovský vůdce nezapomněl jim v závěti ani halíře! Před časem zesnul ve Francii kardinál Boyer a odkázal všechno své zbylé jmění — chudým na rozdělenou.

O poměru církve katolické a protestantské k lidu pravil Bebel v Chotěbuzi: „Protestantismus zalíbil se mocným od té chvíle, kdy Luther postavil se na stranu knížat. Jinak katolicismus! Ten dávno uznal, že žádná církev nemůže na dlouho odporovati vůli lidu. Tak řekl papež Lev XIII. „Jest nutno, aby církve o to se snažila, aby dělník dostalo se patřičné mzdy.“ Vynikající učitelé z řádů Jesuitů dávno se vyjádřili, že ani příroda ani náboženství nevyžadují nějaké vládní formy. Ta musí spíše vyplynouti z dalšího provázení . . . Následkem dobré posice katol. duchovenstva, které stále jest v osobním styku s dělnými lidem více než duchovní protestantští, nepodařilo se dosud sociální demokracii mezi katolíky tolik se zmociti jako mezi protestanty. Protestantské duchovenstvo může tak počínati si dále, sklizeň patřiti bude sociální demokracii.“

O tom, jak katolicismus a protestantismus starají se o vzdělání a duševní stravu lidu, četli jsme tyto dni následující zprávu, kterou tuto podáváme: Adresář německých biblioték je stkvělým dokladem toho, že naprosto nesprávným jest tvrzení, jakoby katolická církev ohlupovala lid a zatemňovala mysl lidskou. Však vizme! Katolické Bavorsko měly skorem tolik státních veřejných knihoven jako celé Prusko a v celku dvě třetiny vzácných knih. Nejčetnější knihovny mají nyní či dříve katolická města: Kolín, Čáchy, Trevír, Mohuč, Strassburg, Mety, Břetislav, Poznaň a j. — Vzácné knihovny a v pravdě bohaté mají katoličtí šlechticové, knížecí rodiny Löwenstein, Oettingen, Wallerstein, Taxis, Fürstenberg, Isenberg, Waldburg-Zeil, hrabata Fürstenberg, Drosie-Vischering a mn. j. Co do jednodušnosti — tož jest tu 81 knihoven katolických a 120 protestantských, ohromný to nepoměr, po-

vážíme-li malý počet obyvatelstva katolického a také poměrnou jeho chudinu. Také uvěsti dlužno, že mnohé z těchto církevně-protestantských biblioték jsou původem svým katolické, jsouce dědictvím z druhdy katolických ústavů. — V 120 protestantských knihovnách nachází se 436.647 svazků a 1551 rukopisů, kdežto v jedenaosmdesáti knihovnách katolických jest 1,019 118 děl a 5559 rukopisů; obsahově jsou tedy knihovny katolické skorem o polovinu větší. V to ještě však nejsou čítány knihovny řádů v Prusku obnovených. V posledních 20 letech restituovaly se kláštery bavorské, vše musilo býti znova pořizováno, ježto vše bylo před tím vyloupeno. Dnes klášter v Metách čítá knihovny poklad o 60.000 svazcích; klášter Sv. Boniface v Mnichově má 36 000 knih, 150 arabských rukopisů a j., a sám chudý klášter Františkánský v Mnichově chová ve své knihovně přes 14.000 knih. K podobné výši knih nepřivedla to ani jediná protestantská knihovna. Co katolická církev v Německu má, to děkuje jediné sama sobě, vlastní pili a snaze kněží i mnichů. A měla by knihoven ještě více, kdyby vráceny jí byly miliony knih z uloupených klášterů a ze zrušených ústavů katolických, kteréžto knihy dnes jsou ozdobou knihoven protestantských. — Možno tvrditi, že, co v knihovnách protestantských je pěkného či vzácného, vše pochází z vyloupených klášterů katolických.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Dělnická akademie. — Zrušení cukerních premií? Spojené státy evropské. — Rolnický sjezd rakouský ve Vídni.)*

Zatím, co sociální demokracie (resp. mandel její zástupců v poslancecké sněmovně) získati si hledí vavřínů nehybnoucích na poli politickém jak dokazuje předposlední zasedání posl. sněmovny, upadá činnost její u nás, doma. S jistotou aspoň tvrditi to možno o činnosti kulturní. Denní orgán soc. demokratický před nedávnem spustil veliký nářek o úpadku „Dělnické akademie“. hořekuje, že nedostála úkolům, jež si sama určila a že zvláště neplní a neplní dvou hlavních úloh, totiž soustředění nejlep-

ších sil kulturní práce schopných a pak výchovy, vzdělání a uvědomění nových pracovníků. Odbory prý nepracují, přednášky a kursy bývají navštěvovány více než slabě a celá činnost nemůže nijak přijíti do pravidelných kolejí, jeví ráz nahodilosti, nesystematičnosti. Nechceme býti škodolibými. Vitali jsme také v tomto časopise (v jednom z posledních čísel minulého ročníku) utvoření nové inatituce — ovšem jen potud, pokud by opravdu dbala šíření skutečného vzdělání, neprosyceného tendencí všem ostatním třídám nepřátelskou — docela nestranné, očekávající, až jakého ovoce přinese. Od doby založení (27. září 1896) uplynulo skoro pět čtvrtí roku a výsledek velikých příprav, provolání a nadějí je zatím — podle zajisté povolaného kritika — roveň nule. Není to mnoho, ale přece dosti pro toho, kdo viděti chce, jak sociální demokracie je sice hodně silnou v kritice, a zvláště v odsuzování veškeré práce, pokud není z jejího tábora, a zase málo silnou pro skutečnou práci kulturní ve své domácnosti. Inu, je to rozdíl v „kulturní“ práci! Bylo-li by také kulturní práci, rozbijeti parlamenty, pak provedli již sociální demokraci čeští se všemi ostatními rakouskými, potřebný „meisterstück.“ Ušlechtilý Mommsen a roztomilý poslanecký kolega Pfersche měli z této činnosti poslanců sociálně-demokratických zajisté radost. Z „kulturní“ činnosti „dělnické akademie“ by ji jistě neměli!

O cukerních premiích vývozních zmínili jsme se již několikrát. posoudivše jejich neoprávněnost, ba škodlivost. Když byla loni cukerní premie v Německu, pak v Rakousku a později i ve Francii (zde docela dvakrát) zvýšena, domýšleli se někteří idealisté, že tím absurdnost jejich prokázána a že co nevidět přijde doba, kdy se premie ty zruší. Bohužel, dosud se tak nestalo. Teprve nyní, když zase vystupuje proti celé Evropě společný nepřítel ze západu (z Ameriky), přestává vzájemná fevnivost jednotlivých států v Evropě a zejména z Německa začínají se čím dále tím více ozývati hlasy, že by se konečně přece mělo přistoupiti k rozřešení otázky cukerních premií. Obrat tento způsoben novým, t. zv. Dingleyovým celním tarifem, jenž uvaluje zvláštní přírážku na cukr, který se dováží do Ameriky ze zemí, poskytu-

jících vývozní premie cukerní. (Rakousko-Uhersko, Německo, Francie a Argentina. Pro Francii však nebyla stanovena přírážka správná a o Belgii se vůbec zmínka nečiní.) Jak se zdá, bude i tentokráte, zrovna jako v roce 1895, záležeti na Francii, aby svůj souhlas projevila. Učini-li to, lze i nyní hodně pochybovati. Německé listy uvádějí, že vláda rakouská a německá nebudou na nikoho čekati. Až se premie zruší, bude prý pro náš cukr zase cesta do Ameriky otevřena. Kdyby pak i potom Amerika dále přírážku vybírala, pak prý tím podán bude důkaz, že se zde nejedná o důvody hospodářsko-politické, nýbrž o zúmyslné poškození cizího průmyslu.

Ostatně nejen cukru, také jiným ještě druhům zboží hrozí nebezpečí z Ameriky následkem zmíněného celního tarifu, dle něhož skoro vyloučeny z trhu amerického budou zejména sklo (duté i „jablonecké“ zboží), výrobky z kamenniny, knoflíky kovové a také zboží textilní. K tomuto vyloučení uvedených druhů zboží exportního přistupuje ještě konkurence zboží ze severní Ameriky do Evropy dováženého. Že nebezpečí to zde skutečně jest, a že třeba se míti za včas na pozoru, dokazuje nejlépe řeč našeho ministra zahraničných záležitostí — hr. Goluchovského — na letošních delegacích, který přímo vyzýval národy ku společnému opření se proti této konkurenci. Tohoto místa v řeči ministrůvě povšimli si také cizí státy, zvláště Německo a Rusko, dokládající, že tak otevřeně a jasně myšlenka tato od žádného státníka úředně vyslovena nebyla. Je viděti, že zájmy hospodářské, když jde opravdu do tuhého, dovedou mnohdy přemoci i mocné politické zápletky, a že snad není daleka doba „Spojených států evropských“ aspoň na poli hospodářském —

Dne 14. m. m. odbyt zase jeden parádní sjezd. Tentokráte byl to „všeobecný selský sjezd rakouský“ ve Vídni. Přítomno bylo prý na 3000 osob. Zajisté účastenství hodně jiných větších výsledků, než kterých docíleno a při kterých i při nejlepší vůli zůstane. Jsou ty sjezdy většinou všechny na jedno brdo, ať již té nebo oné třídy nebo živnosti. Zvolí se parádní řečníci, vyrobí se pěkné, zvučné resoluce, připraví se — je-li to v zájmu vládnoucí politi-

cké strany — klaka pro všechny případy, a věc je hotova. Za jeden den jako zde se přednese řeči a resoluci o těch nejspletitějších otázkách až radost! Pak je eventuelně banket a — jede se zase domů. Takovou čisté papírovou resoluci je ku př. resoluce odhlasovaná na tomto sjezdě v příčině „organizace selského stavu“ v celém Rakousku kterou usku-tečnití chtějí vzdor všem národním a politickým protivám, nyní zase znovu rozvášněným. Rolníci z království našeho mají vzdor nepopiratelným společným zájmům oddělenou organizací, jak teprve všickni ostatní. Skutečně poda-řená resoluce je dále v příčině odstra-nění zadluženosti selského stavu, kde se navrhuje zavedení lidových peněz. Výtečný prostředek, který byl vypůjčen bezpochyby z velké revoluce francouzské, z doby pověstných asignatů . . . Kongres, jakých již bylo mnoho a který nadělal sice hluku přípravami, ale jistě nepobouří nikoho proveděním toho, co bylo na něm usneseno.

* * *

Odpověď Mommsenovi. Odpo- věď, kterou polský učenec Balzer na známý list Mommsenův uveřejnil v Pol- ském Slově je tak pěkná, že ji ve vý- tahu tuto otiskujeme. Balzer píše:

„Vaše Vysokoblahorodí! Pronesl jste slovo závažné. Dokud v parlamentě, vášněmi rozrytém, semo tamo byla há- zena slova o kulturní podřízenosti Slo- vanů mohla se věc prostě pomijeti, neboť slova ta neplynula z rozvahy a znalosti pravého stavu věci. Jejich jedi- nými doklady byla pěna kolem úst řečníků a bušení pultovými zásuvkami. Nyní však se situace změnila. V téže věci ujel se slova muž vědy kterýž si byl svými pracemi získal slavné jméno v Evropě, muž, o němž by se předpo- kládati mělo, že jej působení celého jeho života naučilo hledati a hlásati pravdu . . .“

„Tvrdý a krutý je soud, kterýž Jste pronesl; on je přísnější, než úsudek, jež si dovolili do pultů bušící státníci vídeňské říšské sněmovny. Vy nemluvíte již o kulturní podřízenosti Slovanů, Vy nazýváte je prostě „apoštolý barbarství, kteří německou práci celého pultisiciletí pohroužití chtějí do propasti své ne- vzdělanosti.“ Ne bylo dosud dějepisce,

kteříž by se byl takového tvrzení od- vážil, o nějakém důkazu ani nemluvě. Musíme se domnívat, že Jste dobře uvá- žil slova, jež tak hladce Vám vyplynula z péra; musíme očekávat, že učiníte aspoň pokus, abyste je opatřil doklady. Zachováte se asi dle příkladu Roepel- lova jednoho z nejvýtečnějších Vašich rodáků, kterýž v Pantheoně německého dějepiscevtví vedle Vás zaujímá důstojné místo. Tento muž pravil: „Nám Něm- cům není snadno pochopiti nepředpojaté a oceniti patřičně ducha Slovanů; avšak prostým popíráním, absolutním odsuzo- váním jeho, jakož se za našich dnů častoděje, nedospějeme k jádru věci . . .“ Očekáváme tedy od Vás důk a z ů. — Abyste důkazy podal, přikazuje Vám Vaše vědecké postavení. přikazuje Vám. Váš ve zkoumání pravdy sešedivělý vlas. přikazuje Vám Vaše lidská důstojnost, kteráž účtu vymáhá, ale ovšem jenom s podmínkou, že sám bez oprávněného a dokázaného důvodu neublížete jiným.

Než tento důkaz provedete, dovolte mi bych obrátil Vaši pozornost na zjevy, kterých při tom pominouti nesmíte.

Slované o nichž mluvíte, kteří dle Vašich slov v Rakousku založiti chtějí vládu barbarstva, náležejí převahou k velkému kmeni Slovanů západních. Jsou to především Čechové a Poláci, ba kmenové jižních Slovanů — kteří v tomto státě žijí, vstoupili většinou, již před mnohými věky, do kruhé zá- padoevropské kultury. Jenom o těchto slovanských národnostech chci zde mlu- viti, abych celou otázku zjednodušil; myslím, že proti tomu nic nenamítnete, ježto Jste sám ve svém listě zajisté jenom tyto Slovaný měl na mysli.

Tito Slované byli kdysi, všichni a bez výjimky, barbary. Oni byli jimi v šedém dávnověku, v době asi, kdy vstu- povali do kruhu dějin. Barbary byli také — Vy to víte nejlépe — v jisté periodě svých dějin Němci. Od dob Caesarových a Tacitových byli barbary; oni byli jimi ještě za stěhování se ná- rodů; vítězství Arminiovo nad římskými legiemi bylo vítězstvím barbarstva nad vzdělaným světem, kterýž do starých hájí germánských zároveň s přisilou svých zbrani zavéstí chtěl převahu své kultury. Ztroskotání římské říše přivály germánských kmenů považovalo se také za zmohutnění barbarstva nade vším,

co starý svět v kulturním ohledu přivedl na světlo dne. A přece přičítají se tato vítězství barbarských Germánů, založení jejich státu na troskách světové říše římské, netoliko u Němců — nýbrž v dějepisectví vůbec. k nejdůležitějším událostem světových dějin. — A to z dobrých důvodů: neboť mladiství, bujaři a života schopní germánští kmenové vstoupili tím na místo uvnitř zpuchřelé antické společnosti a antického státu, a přijavše od podmaněných jejich vysokou kulturu, zabezpečili této kultuře další trvání a rozvoj.

Asi o půl tisíciletí později končí také u západních Slovanů stav prvotní nekulturnosti; Slované tito vstupují do kruhu kulturních národů. Jejich činné účastenství v kulturní práci člověčenstva začíná tedy později, než u Němců, avšak jest pochybno, má-li nepředpokládat dějepisec právo, činiti jim proto výčitky, zrovna jako není lze Němce ani za to zodpovědny činit, ani cenu jejich kulturního rozvoje snižovati jenom proto, že nepředběhli Římanů a že nepřevzali hned od Řeků úkol dalšího vyvíjení vzdělanosti. Takovými a nejinými historickými postupy způsobily vyšší, řekl bych živelní mocnosti, na kteréž vůle národů vlivu nemá.

Otázka, kterouž si pravý dějepisec a nepředpokládatý soudce položití musí, má zníti v ten smysl: zdali Slované, když byli k tomu dospěli, aby svou kulturní práci zahájili, chuť a schopnost měli, ji se věnovati a zdali ji také s úspěchem provedli.

Nehodlám zde rozebíratí otázku — jaký ráz jejich kultura přijati měla, zdali to býti měla Byzanci sprostředkovaná kultura východní anebo kultura západní, kteráž z Říma vzešla a také kulturou Němců se stala. Kdybyste příležitost měl, seznámiti se s literárními pracemi, jež za naší doby, na východní straně hranic nynější německé říše se uveřejňují, dočetl byste se tak lečehos o převaze východní, byzantské kultury nad kulturou západní . . Avšak otázka o vyvýšenosti té aneb oné kultury nemá zde místa, neboť Slované, o něž právě jde, náležejí do kruhu civilizace západní. Můžeme tedy přikročití k ohledání dalších podrobností.

Zevnější živly, jež slovanskou kulturu zúrodnily, byly: křesťanství a zá-

padní vzdělanost. Naše slovanská civilizace není tedy skrz samorostlá; do ní vnikaly hojnou měrou živly cizí, ačkoli tyto nebyly jedinými a ačkoli nebyly přijímány otrocky; jakožto třetí činitel vystoupil zde národní duch, kterýž oba predešlé dle svých potřeb přetvořil a v organický celek sloučil. Však má také německá kultura též ráz a původ; také ona byla vytvořena křesťanstvím a západní světorskou kulturou, kterouž Němci našli, když byli do dějin vstoupili; také Němci přetvořili si prodlením času tuto kulturu dle své národní povahy. Ani jeden ani druhý kmen nemůže se tedy považovati za vynálezce zvláštní kultury; oba začali svoji práci z valné části s kapitálem cizím a jest pochybno, zdali v tom ohledu jeden nad druhým se může dovolávati nějaké přednosti. Rozdíl záleží jenom v tom, že Němci do sebe vsáli cizí, starou kulturu přímo, kdežto Slovanům kromě toho ještě k dobrému přišlo, co Němci sami dále vytvořili . . . Co na počátku bylo, opakovalo se také později; byli jsme ve svém dalším rozvoji odkázáni, abychom v nejednom ohledě čerpali ze zásoby kultury německé, avšak nikoli jenom z této; neboť tím časem vyvinula se velkolepá kultura národů románských, kteráž nám také nezůstala cizí. A nejinak bylo i v Německu samém.

Vývoj zřízení městského, kteréž v hospodářském, socialním a také v intelektuálním ohledě tak velkou úlohu hrálo, děl se, jak známo, dle vzoru měst lombardských. Velkolepé duchovní obrození německého národa ku konci středověku a na počátku „doby nové“ bylo způsobeno studiem starších a nově objevených pokladů antické literatury a antického umění. Avšak ani humanismus nevykvetl nejdříve v Německu. Jeho kolébkou byla Itálie.

V obou předposledních stoletích vyvinul se dvorský život německých panovníků dle vzoru francouzského; také německá literatura, která v XVII. století neměla ani žádného Molièra ani žádného Corneilla a která ještě v XVIII. století neměla ani Voltaira ani Montesquieua, ssála z Francie životní šťavu. Vždyť vite přece, jaké mínění o ní měl Bedřich II.! Ohledně pak hmotné kultury, abych jenom tento příklad uvedl,

budiž připomenuto, jak dlouhou dobu byl a z části dosud je Němcům nedostižným vzorem umělecký průmysl francouzský a co všechno zde Němci děkují Francouzům. Rád bych nyní viděl, jak by se tvářil Němec, kdyby nějaký Ital nebo Francouz hlásati začal — nepravím nekulturnost, ale jenom — kulturní podřízenost Němců!“

„Jaké měřítko má rozhodovati při otázce: zdali západní Slované v kulturním rozvoji činně se účastnili a zdali k tomu vůbec schopni byli? Dovolte, abych Vám některé věci připomenul. Především jest zajisté nápadno, že ze dvou prvních universit, jež ve střední Evropě vůbec vznikly, jedna sídlo měla v Praze a druhá v Krakově; tyto byly tedy založeny ve hlavních městech obou západoslovanských států. Pražskou universitu nazývají sice první universitou německou, avšak musilo by se teprv dokázat, do jaké míry ona jí ve středověku skutečně byla. Věda měla tehda ráz kosmopolitický, světoobčanský; v Praze vyučovali zrovna tak Čechové jako Němci, Italové jako Francouzi! nemávali tam tedy Němci samotni pochodni vědy. Universita pražská byla zřizena panovníkem, kterýž byl sice zvoleným římským císařem, ale zároveň také dědičným králem českým a kterýž zájmy Čech nad interessy Německa kladl, tak že byl případně nazván od Čechů „Otcem vlasti“ od Němců pak „svatě římské říše arciočímím“. Český ráz této vysoké školy vynikl na počátku XV. století tak, že němečtí učitelové i žáci universitu hromadně opustili. Imposantní pak osobností, jež v dějinách této vysoké školy ve středověku nad ostatní, průměrný sbor profesorů vysoko vyniká, je Slovan, Mistr Jan Hus... Jdeme dále. V XV. století pracuje v Polsku na významném dějepisném díle Długosz; on — sleduje ducha své doby — sbájlil sice leccos o prvotní historii svého národa a jeví se také v líčení pozdějších poměrů straníkem, avšak on vyniká přece zpracováním látky a hlubokým pojímáním historických událostí vysoko nad omezené stanovisko současných kronikářů střední Evropy. Němci ocitili by se ve velkých rozpacích, kdyby měli jmenovati ze svých středověkých kronikářů některého, kterýž by oprávněn byl za-

njati vedle Długosze důstojné místo. — V XVI. století září nad celou Evropou hvězda geniálního Poláka Koperníka (při čemž přehlédnouti se nesmí, že Koperník hvězdářství studoval na vysoké škole polské). Vedle Koperníka stkví se v témž věku velký učitel státovedy Modrzewski a velký básník Kochanowski. V XVII. věku vystupuje v Čechách světo-slavný reformátor vychovatelství, Amos Komenský...“

Balzer uvádí dále, jací muži v osmáctém a nynějším století v Čechách a v Polsku vynikli jakožto vědci, učenci a umělci a pokračuje pak: „Nejsou to všichni kteří zde jmenováni býti mohli; však jsou mezi nimi muži, před nimiž by se skromně v uctivé vzdálenosti držeti měla tak mnohá veličina, která o nevzdělanosti Slovanů blábolí. Národové, kteří se domnívají, že mají na kulturu a civilisaci monopol, zařadili by je jistě mezi své nejzasloužilejší muže, kdyby měli štěstí čítati je ku svým

Se zvláštním důrazem pak dlužno připomenouti, že tito velicí předbojníci nejenom slovanské, nýbrž evropské kultury vůbec, v posledním století tak hyné vystupují zrovna v době, kdy národní rozvoj západních slovanských národů každým směrem s největšími překážkami zápasiti musil a s nimi větším dílem dosud zápolí. Kulturní pud a kulturní nadání těchto národů byly tedy a jsou zajisté neobyčejně mocny, když oni na vzdor všem těmto překážkám vykazati se mohou tak velkými vymoženostmi kultury. Každým způsobem požívají tito mladší, jakož i starší zástupcové západoslovanské vědy a uměny před forem dějin stkvělý důkaz, že národové, z nichž oni vzešli, jsou kulturními národy; oni jsou zároveň živým protestem proti nesmyslným výčitkám barbarství...“

„Připomínám s důrazem, že nehodlám zatajovati stinných stránek dějinného rozvoje západních Slovanů. Jakožto takové uvádějí a líčí se namnoze přepjatě: jejich společenské a politické životní poměry, nadvláda vyšších stavů, utlačování a opovržení stavů nižších, uvolňování státní moci a neschopnost udržeti mocný politický organismus. Nechci popírati, že se tyto výtky na některou dobu hodí. Avšak bylo by zbytečno vykládati Vám, tak osvědčenému

historickému badateli, že v životě také těch národů, kteří si o kulturu velké zásluhy získali a na příště ještě získati mohou, žádnou nemožností nejsou dočasně slabosti, ba i stadia chvilkového úpadku, který však nikterak nemusí býti definitivním a že po přemožení těchto period úpadku zase následovati může znovuzrození a doba nového rozkvětu. Také nechci Vám připomínati, že mnohé z uvedených politování hodných zjevů nejsou zvláštností jenom Slovanů, nýbrž se také jinde vyskytují a zejména také u národů, kteří stanuli v čele kulturního rozvoje. Privilegované postavení vyšších stavů bylo zlomeno teprve velkou revolucí, tedy v době, kdy Čechy již skoro tři století nebyly samostatným státem a Polsko již byla rozdělena. Nevolicství bylo v některých německých zemích zrušeno teprve koncem XVIII. století, tedy v době, kdy Polsko byla dělena; ostatní prohlásilo Polsko ještě v ústavě ze dne 3. května 1791 neobmezenou osobní volnost všech státních občanů.

Avšak nebylo ani jediného českého nebo polského panovníka, kterýž by — děláje s lidským masem obchod — celé oddily vojska cizím mocnostem za peníze pronajímal, jak činili někteří němečtí knížata ještě ku konci minulého století. Městský živel německý užíval v Polsku svého mateřského jazyka, dokud mu bylo milo; když pak se ho vzdal na prospěch jazyka polského, učinil tak z vlastního popudu, bez jakéhokoli nucení se strany Poláků. Německé děti učily se ve škole německy, mateřský jazyk nebyl jim zakázán. Právo volného „veta“, kteréž menšině dávalo právo, aby činnost říšského sněmu ochromovala, bylo od Poláků samých r. 1768 částečně obmezeno a r. 1791 docela zrušeno a není dnes Poláka, kterýž by ho neodsužoval; a nyní uvádí se toto liberum veto v nejsurovější formě v platnost zrovna od těch, kteří se neostýchají mluvit o kulturní podřízenosti Slovanů.

Avšak Slované nepomáhali jenom při rozvoji kulturním, oni chránili jej také se zbraní v ruce proti útokům z východu; kdekoli se toho objevila potřeba, obětovali pro něj životy a statky.

(Autor uvádí nyní řadu historických dokladů a pokračuje pak:) Však nedosti

toho: západní Slované zanašeli západní kulturu s největší ochotou do zemi, kde dříve platnosti neměla; oni byli si v tom ohledě úplně vědomi povinnosti, jež na se vzali vstoupením do kruhu středoevropské civilizace...“ Balzer uvádí zase řadu historických událostí, jež tvrzení jeho s nadbytek dokazují, vykládá dále obšírně, za jakých okolností a jakým postupem se západní kultura ujala i rozvinula u Němců a Slovanů, podává jasný přehled tohoto rozvoje, ličí potom, kterak Němci a jakým způsobem Slované kulturu dále šířili a provádí důkaz, že Slované při tom mnohem ideálnější a šlechetnější si vedli, než sobecky postupující Němci, připomíná Mommsenovi násilné poněmčení baltických Slovanů a vůbec Slovanstva v zemích nynější německé říše a uzavírá svoji polemiku těmito větami:

„Nuž tedy, pryč s celou tou skrývačkou! Výkřik rozhořčení, kterýž se Vám z prsou vydral, nebyl výkřikem volajícím o pomoc, aby ohrožená kultura byla zachráněna, to byl výkřik bolesti a zoufalosti nad tím, že se Němcům z rukou vymyká kus panství, kus nadprávi. Slušelo by se jmenovati věci pravými jmény a neskrývati se za kulturu, když jde o docela jiné záměry a cíle. To bylo by v zájmu netoliko pravdy, nýbrž také Němců samých. Neboť Slovanům do tváře mrštěná výčitka nevzdělanosti a barbarství, kdyby pravdiva byla, byla by zároveň také těžkou sebeobžalobou Němců před Bohem a dějinami světa. Němci zanašeli kulturu mezi Slovany skoro vždy jenom s podmínkou, aby se Tito vzdali své národnosti; kde Slované tuto cenu zaplatiti nechtěli, tam kladli Němci překážky proti samostatnému rozvoji vlastní slovanské kultury; oni nechtěli také dopustit, aby řečení Slované svoji kulturu dále šířili, ačkoli se zrovna Němci vždy honosi, že byli vždycky v čele kulturní služby. Slovanští národové, kteří své národnosti se nevzdali a přece mezi kulturní národy se vyšínilí, stali se kulturními národy bez Němců, ba přímo proti vůli Němců.

Slované nepomýšlejí na to, aby poslovanili místo, kde odpočívají Grillparzer a Mozart. Dějiny ukazují, že Slované německých zemi vůbec neposlovaňovali; oni dokazují však, že za

to Němci slovanská území všude poněmčovali. Slované chtějí jenom, aby místa, kde jejich velikáni odpočívají, zůstala slovanskými, jakými byla po čtrnácti věků. Tato místa nesmějí se jim pod záminkou kulturních interesů bráti, neboť oni jsou odhodláni a dovedou také sami, bez cizího poručnictví tyto interesy pěstovati a chrániti. Německá kultura není ani první ani poslední, a vůbec nikoli jedinou, jež k dokonalosti vede.

Jakožto rovni vedle rovných chtějí Slované ruku v ruce s německým národem působiti při velkolepé stavbě lidské kultury. Tím bude pokroku díla zajisté nejlépe poslouženo.

S oprávněnou národní hrdostí vyslovil jste ve svém provolání jméno Schillerovo. Slované nechtějí tohoto mistra méně než vy sám a celý německý národ; oni uctívají v něm netoliko Němce, nýbrž zároveň také jednu z prvních veličin kulturního rozvoje lidstva. Ovšem cti oni netoliko jeho mohly, nýbrž také vznešené a hluboké ideje, jimž tento geniální básník dal stkvělý výraz. Jest žádoucí, aby ani Němci nepřestávali na pouhém zevnějším kultu tohoto genia. Pak zavedla by asi básníková slova: „Na zemi je místo pro všechny“ Němcům podnět, aby se svým svědomím se srovnali a svůj poměr ke Slovanům s pravého stanoviska posuzovali

Vy jste nepromluvil, jako mluvil Schiller. Vy jste také nemluvil jako Ranke, tento veliký, nezapomenutelný, nepřekonaný mistr německé dějepřavy, kterýž pravdu hledal, ji ve svých spisech hlásal a vždy spravedlivě soudil. Z jeho péra nevyplynulo nikdy tvrzení o barbarství a nekultuře Slovanů, ačkoli on ve svých spisech mnohem více, než Vy o různých zjevech v dějinách tohoto kmene musil pojednati. On neznal žádného vážného důvodu, aby něco takového tvrdil; naopak, on přinesl o slovanské kultuře tak mnohé slovo pochvalné. Výroky, jaké Vy jste učinil, byl by tento ctihodný zástupce vědy nikdy neuznal za sebe důstojné.“

Drobnosti.

Také jedna vychovatelská zásada. Mládež ta nemá ctnosti. Musí se dříve nechati vybouditi. Tak mluví mnozí lidé. To znamená: Ona se musí nejprve zraniti, aby se hned na to mohla léčiti; musí se otrávit, aby se zase hned uzdravila; musí květy svého mládí satanu na pospas dáti — a potom, co zbude, Bohu obětovati! Ó, to je krásná zásada! — Nech stromy, pokud jsou útlé, zkřiviti, zohýbati, abys, až sesílí, je narovnal — a užijíš, jak se ti to podaří!

V. D.

P. T.

Přistupující k ukončení tohoto ročníku „OBRANY“, p osíme všechny pány abonenty, kteří dosud povinnosti své zadost neučinili, **by neobtěžovali si předplatné do konce t. m. laskavě nám zaslati; zvláště pak, co se starších pohledávek týče, žádáme za vyrovnání, neboť po Novém roce veškery nedoplatky odevzdáme právnímu svému zástupci.**

Současně vyprošujeme si vzácnou přízeň p. t. pánů abonentů pro rok příští.

V úctě

administrace.

Obsah „Obrany“ :

K ženské otázce. — r. (Pokračování). — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování). — Časové zprávy. — Literární příloha: Ve smeti velkoměsta. — rová. — Obrázky z vojny. Napsal Bohumil Brodský. (Dokončení.) — Feuilleton. (Piše Václav Lípa.) — Různé zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—11

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 12.

Ve smetí velkoměsta.

Dle Vogelaugova „Monatsschrift für christliche Socialreform“, 1897, seš. 10.

Daleko venku před velikým městem Vídní, tam, kde poslední opuštěné domy hraničí se suchými loukami nebo zašpiněnými místy stavebními, kde „zelená kvartýrská“ nabízí velkoměšťáku bez přístřeší jsoucímu holou zemi za lůžko a nebe za příkryvku, valí se hlomozicí, prach zdvihající vozy k nečistému stanovišti, kde skládají se odpadky města, špína a prach domů a ulic. V tento kraj hnusu nezapadne asi nikdy elegantní prochazeč z Okružní třídy; kolem dokola vládne smutné ticho.

A přece i tato pustina jest oživena! Na širé ploše hýbají se zde onde lidské postavy, muži, ženy a děti. Shrbeni pobíhají po rumišti, bystrým, cvičeným zrakem prohlížejí věci tu ležící, a rozdirajíce železnými háky zemi, nalézají, zdá se, ledacos cenného, co pečlivě skrývají v přichystaných špinavých cvilichových pytlích. Podivní tito zkoumatelé obírají se svým zaměstnaním, tak horlivě, že ani nepozorují, jak nečistota, v níž se hrabou, povléká celé jejich tělo, jak obličej a ruce pokrývají se strupinami špíny a jak oči již jen s namáháním vyhlédají z oslizlých víček.

Pohnutlivá jest píle, s jakou děti při sbírání podporují své otce a matky. Malí chlapečci a děvčata, kteří tu často polonazí ryjí pod povrchem, rozeznávají již příslušnost věci ke třem říším přírodním, zoologii, botanice a mineralogii. Neklamným zrakem praktického technologa poznávají lidé mezi výměšky velkoměsta ony látky, jichž šetrné národní hospodářství nechce pohřešovati, a které tudíž se uschovávají i za cenu života a zdraví těch, kteří je hledají. Příroda jest patrně velmi lakomá a poskytuje člověku tak málo toho nejnütnějšího, co potřebuje, tak málo dříví, uhlí, vlny, kovů a zvláště potravin, že smetí velikého města musí po drahocenných odpadcích sedmkrát býti prosíváno! Průmysl vyrábí potom z nejnevzhlednějších odpadků nejkrásnější věci: z vlněných hadrů svítíplyn nebo umělou vlnu; z kostí kliš, spodium, fosfor, hnojiva; z rohových odpadků krevní sůl a amoniak, z kožených odpadků lepenku a umělou kůži; ze starých krabic na sardinky cín a železo a ze lněných odpadků krásný papír, na kterém elegantní dámy psaníčka píší.

Na jednom pahorku drápe se asi pětileté děvčátko s železným hákem, bosonohé a na těle mimo špinavou košili jen ještě špinavou sukničku. Obličej jest napolo zakryt korou špíny a krátké, nečesané vlasy poletují ve větru. Nedaleko asi desetiletý bratr dívčin zaměstnan jest stejnou prací. Měl by sice v tuto hodinu býti ve škole, ale k tomu nemá času, neboť musí vydělávati. Jest právě tak rozedrán a špinavý jako jeho sestra a úzký jeho obličej jest žlutavě bílý pod mazlavou vrstvou špíny. Udělal právě dobrý nález. Utře cosi rukávem košile, přičichne k tomu a přijde radostně k sestře. —

„Netty, našel jsem kost s masem, tu máš, kousni si.“ Děvčátko kousne do masa na kosti visícího, a praví: „Je ještě dobré, teď jez ty, Lojzíčku.“

Rády, že hlad ukojily, ohlodají děti čisté kost a hodí ji potom k ostatním již nasbíraným.*)

*) Toto líčení není nikterak výplodem obrazotvornosti spisovatelovy. Kdo se chce podrobiti namáhání pozorovati nejnütnější lidi velikého města, může podobné věci denně zpozorovati.

Jistý národohospodář vyřkl kdysi náuku, že všude tam, kde jsou dány hospodářské podmínky pro svazek manželský, tento také skutečně uzavírán bývá. Tuto větu hluboké professorské moudrosti četli, jak se zdá, Václav Zabral a Kačenka Vimrová, neboť jejich hospodářské poměry jsou nepříznivé, pročež tedy nevěšili ve sňatek, nýbrž žijí po deset let — v konkubinátě. Větu jiného učenice, že se chudí lidé mají „obmezovati“, však asi nečetli, neboť v těch desíti letech jejich spolužití je nerozumný čáp obdaril jedenáctkrát. Jednotlivé dárky neměly sedmkrát dlouhého trvání, neboť děti zemřely buď hned po narození, nebo v nejtěplejším věku. Jen čtyři z nich dospěly k „běhání“, čemuž se musily naučiti bez přispění matky, která jako tovární dělnice k tomu času neměla — tyto čtyři nadějně děti jsou oba misálkové na smetišti, totiž Netty a Lojzík, potom dvouletá Lízi a devítiletá Tonička. Tonička je nyní v pensionátě, totiž v polepšovně pro zanedbané děti, protože před jejími dětskými přehmaty nebyl bezpečen žádný krám pekařský nebo uzenářský a protože otcovská paedagogika nezdála se úřadům vyhovovati svému účelu.

Hlava rodiny, pan Václav Zabral, byl dříve továrním dělníkem. Následkem stávky byl jako pobuřovač propuštěn a ode všech zaměstnavatelů téhož odboru bojkotován. V nouzi chytil se koštěte a stal se vysokou protekcí metařem Vídně se zlatkou denně. Seznav při tom hodnotu potřebných odpadků ve smetí, obrátil se, když jeho upracované tělo nedovedlo již s potřebnou silou mávati koštětem a on proto byl propuštěn, k novému zaměstnání, sbírání hadrů. Maso při tomto zaměstnání někdy na kostich ve smetí nalezené obohacovalo v nepříznivých dobách stůl rodiny. Je tedy přece k něčemu dobré, když nesvědomitě paničky nebo ničemné služebné přebytek do mácnosti házejí do truhliku se smetím.

Pani Zabralová správně Vimrová, je právě doma, t. j. v jakémsi dřevníku velikosti čtyř čtverečních metrů, bez nábytku, s několika hadry na zemi jako lůžkem. Nájemné činí 2 zl. měsíčně. Dvouleté dítě křičí, a matka sedí jako otupělá. Čeká na děti ze smetiště, v naději, že tyto přinesou několik krejcarů jako výtěžek za nalezené hadry a kosti. Na Zabrala nečeká, ten před několika dny zemřel a jest pochován. „Dostal slezinní snět,“ řekli ji ve špitále, „to má od sbírání hadrů“, a den po tom byl mrtev. Kdy byl pochován, žena nevěděla, neboť musila prohlásiti, že nemůže po-tarati se o pohřeb, a tak byl otec jejich dětí jednoduše „pochován na veřejné útraty“, t. j. v noci hozen do šachty.

Smráká se, a žena se rozpomíná že i ona má hlad. Cítí, jak jejím vyschlým, svadlým tělem, těžkou prací a mnoha porody zničeným, probíhá mráz, neboť ona musí zaopatřiti potravu pro malé děcko a peníze na „byt“. Ona však již ani ku sbírání hadrů nemá dost sil a neví si rady. Tu přicházejí děti, Netynka a Lojzík, přinášejíce 14 krejcarů “

„Žid nechtěl víc dát, maminko.“ —

„Jdi, Lojziku, přines za 3 kr. mléka a za 5 kr. bochníček,“ praví žena upokojena,“ — a v půl hodince jest rodina „po večeri“.

U ulicích vlní se večerní život, letí povozy, klábosí prochazeči, koke-tují dámy. Světla se rozsvěcují, toalety se třpytí, nádhra svítí ve zářících oken, a uprostřed toho vleče se ubohá žena se svým dítětem. Žebra.

Ve velikém městě jest žebrota uměním, jemuž je nutno se učiti, a potom jest toto umění často výživnějším než namáhavá práce. Ale žena to ještě neumí, a než ještě sebrala 10 krejcarů, je v rukou policie. Vyvázne bez vězení a je s výstrahou propuštěna, „protože je to poprvé“.

Když na ulicích velikého města chudý člověk klesne hladem a bídou, jest věru povznášející podivaná patřiti, jak veliký a nákladný aparát pro něho je v činnosti, a pozorovatel je hrd a šťasten, že žije v místě humanim. Strážníci dopraví vysíleného za některá vrata nebo na strážnici, telefon, telegraf, záchraná stanice, ohromné shluknutí, doprava do špitálu, napojení

polévkou, vyrozumění policejního komisařství, komise a protokol. Triumf! Nešťastník se zotavil a nyní jest — propuštěn.

Není to pohnutlivé? Není to povznášející, jak se ubožáci — z cesty odklízějí? Ó, pracuje rychle tato postátněná caritas, třeba že jen špitálem a postrkem.

Paní Zabalová, recte Vimrová, nechodí už na žebrotu. Byla nucena domácnost omeziti; nemohla zaplatiti dva zlaté měsíční činže za byt a „vystěhovala se“, vzala totiž svůj mobiliár, t. j. několik hadrů a děti a hodlá dnes v noci bydleti prostěji. Na místě, kde se smetí skládá, byl zanechán vůz na smetí, a v tom se chce dnes ubytovati. Je dost velký pro rodinu a střechu má také. Co chce víc?

Rozprostře v něm své hadry, a protože je dnes pro rodinu postní den prvního řádu, nevečeří se. Dvouletá Lízi nemá dnes beztoho apetyt zdá se býti nemocna a má horečku, Matka a Lojzík nemají na spánek ani pomýšlení.

„Maminko, slyšíš,“ dí Lojzík, zejtra půjdu krást, vždyť musíme mít nějaké peníze.“ —

Matka není ani velmi uleknuta nad rozhodnutím chlapcovým a praví po malém rozmýšlení: „Dítě je nemocno, jdi ve jménu Páně — ale hleď, ať tě nechytanou.“ —

Tichá klidná noc snáší se na svět, na vůz od smetí a jeho obyvatele.

Příštího jitra, jak teprv jen docela málo lidí jest na ulici, krade se Lojzík za nákladním vozem, na kterém leží balíky kartounu. Rychle jeden vytáhne a ubíhá. Nikdo to nezpozoroval. Brzy na to poctivý obchodník odhaduje balík. Přemítá: „Za desítku to stojí“, a vtiskne potěšenému Lojzíkovi zlatku.

Paní Zabalová neví nic o „dovolené krádeži,“ zná jen krádež zapověděnou. Ta zdá se jí však nevyhnutelnou — nezbytnou institucí stávajícího řádu hospodářského a společenského. Raduje se, že hoch nebyl polapen a nají se konečně zase jednou se svými dětmi do syta.

Malé děčko nemá však potřebí potravy. Supe a má horkou hlavičku. Brzy upadá v bezvědomí. Matka poznává, že dítě je těžce nemocno. Co má dělat? Protože i chudí lidé milují své děti, pojme ženu úzkost a ona běží z Floridsdorfu*) do Víduě do všeobecné nemocnice. — „Není místa!“ — V Rudolfově nemocnici na Landstrasse — „není místa!“ A tak všude, kamkoliv přijde — a za mnohahodinného pobíhání nastal večer. S umírajícím dítětem vleče se opět do Floridsdorfu na smetiště.

Zde nalézá své ostatní děti. Na smrt znavena posadí se na hromadu smetí a přemýšlí o svém postavení. V dálce šumí veliké mesto a odlesk jeho osvětlení trpytí se na temném nebi večerním. Tam, kde bydlí tolik bohatých, šťastných lidí, kde tolik tone v nadbytku, kde v nádherných, kyprých peřinách tak mnohá divadelní veličina v zařících démantech usmívá se vstříc štědrému návštěvníku, zde bylo by tak nesmírně mnoho místa pro ubohé, umírající dítě a jeho ještě ubožejší matku. 50.000 lidí ubírá se právě po knížecí večeři na své nádherné lůžko; 500.000 lidí na své lůžko skromné; 600.000 lidí na své lože nuzné, ale ještě vyhovující; 100.000 lidí leží na hadrech nebo na tvrdé podlaze, ale ještě pod střechou, a zbytek — asi 1000 docela nešťastných bloudí při nastávajícím soumraku kolem pod širým nebem, nevědouce, kam by své umdlené údy položili.

Tato otázka ostatně má pro paní Zabalovou význam podřízený. Že musí přenocovati v přírodě, ví, ale neví ještě, co počíti s umírajícím dítětem. Ano, kdyby byla mohla sehnati jen zcela malou, teplou postýlku, kdyby se bylo nemocnému dítěti mohlo dostati jen trochu ošetření a teplé polévky, nemusilo by tak bídně umřít! Zatím, co žena o tom přemýšlí, vydechlo děčko naposledy a vypravuje teď m lému Panu Bohu o bídě své a své matky.

*) Veliké tovární místo mimo městský obvod vídeňský.

Smrtí dítěte rozpaky matky jen stouply. Neodvažuje se jíti k úřadu prosit o bezplatné pohřbení malé mrtvolky. Nemohla by udati svou adresu, musila by doznati, že nemá přístřeší ani výdělku, a zná následky; postřk do domovské obce, již se bojí a z níž před 20 lety do velkého města se odebrala. Veliké město přitahuje mladé životy a uičí je.

Kam s mrtvým dítětem? Žena pobíhá v noci na veliké haldě smetí, a konečně zmocní se jí zoufalství. Vyhrabe rukama díru do smetí, hodí do ní děcko a opět ji zahrabe. Minutu pohlíží na hrob, potom, potom konečně slza vyřine se z jejího oka, po ní druhá a s hlasitým výkřikem v pronikavém nekonečném bolu vrhne se na zem.

V dále šumí město, a jeho světlo třepotá se na nebi. Nahoře však lesknou se věčné hvězdy a hluboké oko zří dolů na nešťastnou matku a na veliké město.

Když milionář daruje tisíc zlatých na chudé, rozhlašují časopisy okázale tuto událost. Nově zřízené humanitní ústavy otevírají se s velikým leskem. Společnost cítí, že tisíce a tisíce zanikají pod tíhou nouze a bídy, a tuší nebezpečnoství za tím vzešlá. Proto honosí se hlučně svou dobročinností, proto postavila sem vedle „péče o chudinu“ starostlivou policii, která musí práci ulehčovati a vězením a postřkem pomáhati. Společnost prchá před pohledem na bídu jako vinník před hlasem svědomí. „Za každým krokem setkává se člověk s luzou,“ praví vznešená dáma, spatří-li zrak její rozedraného chudása. A dá na chudé — dva krejcarey do schránky kostelní. Nač víc? Co jest jednotlivci po chudých? Jest přece chudinství pod veřejnou správou a bylo správné církvi odňato!

Duch lidský pomocí techniky odnímá zemi v nadbytku její poklady; půda vlastní přináší největší bohatství nádherných plodů; les a voda poskytují hojnost potraviny; skladiště překupují výrobky průmyslové píle, a obilní sýpky lámou se pod tíží zlaté pšenice, — ale chudasové a ubožáci potulují se kolem a pátrají po odpadcích velkého města.

— rová.

Obrázky z vojny.

Napsal BOHUMIL BRODSKÝ.

(Dokončení.)

Za čtvrt hodiny ozvalo se harašení, bylo slyšeti kroky a ukázali se rakouští vojáci, s ručnicemi k boji připravenými. Pátrali kolem do kola a spatřili vysvěčené a zohavené mrtvolky. Několik výkřiků hrůzy přivolalo setníka Reitlera. Podíval se na padlé a chvatně odcházel stranou.

Měl štěstí. V téže chvíli zahoukaly výstřely skrytých povstalců a ranění vojáci padali k zemi.

„Ku předu útokem,“ křičel Reitler a vojáci pronásledovali prchajícího nepřítele.

Té příležitosti použil Doubek. Opustil rychle svůj úkryt a shrben utíkal opačnou stranou. Záhy dosáhl pokraje dubového lesa a tím dral se zpátky, řídě se po paměti tím směrem, kterým doufal dosíci pluku.

Teď také věnoval větší pozornost své ráně. Kulka prolétla masitými částmi jeho ramene a způsobila mu ztrátu krve. Rána jej páčila, poněvadž však nebyla nebezpečná, nedbal jí příliš. Asi po hodině přišel k příčnému průsmyku, kterého povstalci chtěli použiti k přepadení pluku a zásob. Když sestoupil dolů, našel tu studánku, ve které smočil svůj šátek a položil na ránu.

Nyní už byl před povstalci jist a doufal, že záhy napadne některou hlídku, která mu cestu ke pluku naznačí. Nemýlil se. Záhy spatřil oddělení

mužstva, jdoucího před plukem, rozděleným v jednotlivé prapory a setniny, aby náhle se objevivši nepřítel nenadělal v řadách mnoho škody. Kráčel k veliteli oddělení a ptal se, kde se nalézá plukovník. Dověděl se, že jest hned za prvním praporem, který několik set kroků vzadu se pohyboval.

Vrátil se tedy ku předu. Mužstvo si jej zvědavě prohlíželo. Poddůstojníci namnoze jej znali a volali naň. Také důstojníci se ptali, kam jde. Když oznámil, že k plukovníkovi, sami mu naznačili, kde plukovníka najde.

Plukovník, baron X. v průvodu několika štábních důstojníků klusal za prvním praporem. Byl to vysoký, kostnatý muž, přísné tváře a prošedivělých vousů. Báli se ho pro jeho přísnou kázeň a bezohlednost, provinil-li se kdo, ať to byl pouhý voják nebo důstojník.

Pozoroval z daleka Doubka a nespouštěl s něho očí. Zamračil se, vida jej bez ručnice.

„Kdo jste?“ ptal se krátce, když Doubek několik kroků před ním se zastavil a po vojensku pozdravoval.

„Šikovatel Doubek od čtvrté setniny prvního praporu, bývalý velitel čtvrté čety téže setniny.“

„Jak sem přicházíte, kdo vás ve velení zastupuje.“

„Přicházím s důležitými zprávami, které chci panu plukovníku sdělit. Kdo mě zastupuje nyní, nevím. Byl jsem zbaven velení panem setníkem.“

„Posílá vás on?“

„Nikoliv, přicházím o své újmě.“

Plukovník otevřel široko oči a trhl sebou v sedle.

„A jak jste se mohl opovážiti opustiti svou setninu?“ rozkřikl se prudce.

„Vím, že jednám proti předpisům, ale měl-li býti pluk a zásoby zachráněny, musil jsem se toho odvážiti. Prosim o laskavé dovolení, abych směl vše vylíčiti.“

Klidný hlas Doubkův a pokojný jeho pohled účinkovaly na plukovníka. Obrátil se a poručil ordonanci, aby pohyb vojska byl zastaven. Pak se obrátil opět k Doubkovi.

„Mluvte,“ řekl suše a podepřev ruku v bok poslouchal, nespouštěje se šikovatele očí.

Doubek vypravoval, počav onou chvílí, kdy byl poslán na postranní hlídku. Jasně a srozumitelně líčil počínání a náhledy své a počínání setníkovy. Plukovník jej nepřerušil ani jednou. Někdy zacukalo mu při tom kolem rtů, obočí se lehce svrátilo, nebo se zatahal za dlouhý knír.

Když šikovatel dokončil, podíval se plukovník mlčky po svých průvodcích a pak se poobrátil.

„Ordonance!“ křikl krátce.

Důstojník popohnal koně blíže k plukovníkovi.

„Všichni důstojníci počínaje veliteli setniny nechť se neprodleně sem dostaví,“ poručel a pak se podíval zamračeně na Doubka.

„Obviňujete setníka Reitlera z věci velmi závažných. Jest mi podivno, že by on, jindy správný, tolik se zapomněl. Zní mi vše to, jako byste jej vinil, že má proti vám nějakou osobní nechuť. Můžete mi v tom podati vysvětlení?“

„Mohu. Ale pouze vám, pane plukovníku.“

„A proč ne veřejně?“ ptal se plukovník popuzen.

„Věc, o kterou se jedná, jest čistě soukromá a týká se cti mé rodiny.“

„Ach, opravdu? Čím jste v civilu?“

„Kandidátem právního doktorátu. Za rok mám býti promován.“

„Tak?“ podivil se plukovník, jevě živé účastenství. „Co to, že nejste důstojníkem?“

„Nebyl jsem dosti mocen němčiny.“

„Ano, to jest ten kámen úrazu vás Čechů, že jevíte takovou nechuť učiti se cizím řečem,“ jaksi posměšně prohodil plukovník.

„Umím rusky, polsky a srbsky, pane plukovníku,“ podotkl Doubek pokojně.

„Opravdu? Pak odpusťte. Není mým zvykem vědomě urážeti. Čím je váš otec?“

„Českým učitelem.“

„Jak jste vy a vaše rodina přišli do styků se setníkem Reitlerem?“

„Otec jeho jest půl hodiny od mé domoviny lesníkem.“

„Pak ovšem se znáte. To, co mezi vámi je, povíte mi později. Nyní musíme dbáti důležitějších věcí. Znáte dobře zdejší krajinu, zvláště ona místa, kde nepřítel se chce dle vašich slov skrýti?“

„Prošel jsem tudy a myslím, že bych tu nezabloudil.“

„Jaký je váš náhled, aby byli povstalci sevřeni a zničeni?“

Doubek na okamžik přemýšlel. Hned cestou ke pluku uvažoval o všem a teď jen svůj náhled v mysli přelétl. Pokojně a jasně počal vypravovati.

„Nepřítel chce pomoci úskoku nadělati pluku jednak mnoho škod, jednak zmocniti se spíže a zásob. Ví, že pluk obyčejně táborí tam, kde den před tím tábořil předvoj. Vyčká noc, která bude temná a pak učiní se tří stran útok. Nejdříve uderí z předu, aby pozornost obrácena byla v onu stranu. Pak ve zmatku učiní útok v onom místě, kde zásoby stýkají se s plukem a přičiní se, aby zásoby od pluku odřízl. Třetí proud vrhne se na zásoby, aby je odvílel příčným průsmykem do hor.“

„Zcela správně,“ pochválil plukovník spokojeně. „To ostatní ponechejte nám. Chcete vésti setninu na skryté místo, odkud by mohla zabrániti nepříteli zpáteční cestu průsmykem?“

„Ano, pane plukovníku. Ale myslím, že by setnina hned měla se tam odebrati, než se nepřítel vrátí. Pak by snad byla hlídkami nepřátelskými zpozorována.“

„Dobře. Za hodinu bude připravena k pochodu. Vy jste raněn. Máte ránu ovázanu?“

„Nikoliv.“

„Jděte zatím k lékaři. Ováže vám ji. Pak se dostavíte ke mně. Chci s vámi mluvit.“

Pokynul rukou a obrátil koně. Doubek salutoval a šel pokojně k řadám vojska ptát se po lékaři. Odkázali jej na zad, kde byly vozy červeného kříže a několik lékařů. Viděl, že zevšad chvátají vyšší důstojníci k plukovníkovi. Nedbal toho, přeje si raději, aby zmírnil své bolesti.

Plukovní lékař prohlédl jeho ránu, která hodně již naběhla. Vyčistil ji a pak pečlivě ovázał.

„Máte dobré nervy,“ povídal s úsměvem. „Jiný by si lehl a křičel o pomoc. Nu, teď už je dobře. Za nějaký den vám ránu převážu a za čtrnáct dní nebudete ani cítiti, že jste byl raněn.“

Doubek se poděkoval a vrátil se opět mezi řadami k místu, kde plukovníka opustil. Viděl, že sbor důstojnický dosud je shromážděn, a proto čekal opodál. Po chvíli rozcházeli se všichni chvatně ke svým oddělením. Plukovník se rozhlédl a spatřiv Ladislava, pokynul mu

„Teď mluďte otevřeně,“ pravil mu a popošel několik kroků.

Ladislav vypravoval mu krátce, čím se Reitler proti jeho rodině provinil a jak se spolu při nastoupení k vojsku setkali. Plukovník poslouchal pozorně a pak se jaksi podivně usmál.

„Kdybyste byl důstojníkem, mohl byste se s ním vyrovnati sám. Poněvadž však od něho zadostučinění žádati nemůžete, postarám se o ně vám já. Jděte k druhému praporu. První setnina půjde s vámi. Setník Kuhn má již mé rozkazy.“

Pokynul mu přátelsky a vrátil se k svému koni. Doubek vyhledal nazačenou setninu, kde jej přivítal setník Kuhn. Již z daleka jevil se mu býti dobrým, upřímným člověkem. Byl hodně tlustý, ale také velmi živý a jeho otevřený pohled získal si důvěry Doubkovy. Ohlásil se mu.

„Tak půjdeme,“ povídal setník jakoby chtěli spolu jíti na sklenici piva do hostince. „Veďte nás dobře, nebo to vám povídám, podaří-li se nám

dnes, co zamýšlíme, bude to sláva pro pluk i pro vás. Zůstaňte stále vedle mne. Neznám nic z těchto prozluklých kopců a bojím se, abych někde vaz nezlámal.“

Zavelel a už setnina dala se v pohyb. S ní zároveň hnuly se ostatní řady. Setnina Kuhnova po chvíli odbočila od hlavního proudu a zaměřila v pravo. Po chvíli vnikla do průsmyku a nyní nastalo stoupání vzhůru do lesa. Aby nemohl potom nikdo uniknouti, vystoupila jedna četa na pravo, kde se měla skrýti v houští. Ostatní tři čety ukryly se naproti v lese. Několik hlídek pošinuto až ke kraji strání, aby mohly pozorovati postup nepřitele.

Vojsku dán přísný rozkaz, aby se chovalo úplně tiše. Nepřítel měl býti propuštěn do údolí a teprve zpáteční návrat měl mu býti zabráněn.

Zvolna utíkala hodina po hodině, než se přiblížil večer. Napjetí vojáků rostlo a hlídky zůstaly. Ladislav odebral se také k průsmyku, aby pozoroval. Obloha byla těžka, plna deště a hádal, že k ránu bude pršet. Kraj byl tichý, pokojný. Obrisy stromů a skal vystupovaly temně ze tmy. Chvillemi zavanul větrík a zašelestil lupením.

Doubek leže nad skalní stěnou, snažil se proniknouti tmou. Čím déle trvalo ticho, tím netrpělivějším byl. Mýlil se snad? Či rozmýšlili si povstalci jinak? Pak by byl ztracen! Byl by považován ještě za zbabělce, jenž k svému obhájení vymyslí si chytrou lež.

Bylo asi k desáté hodině, když zaslechl dole jakýsi praskot, jako když někdo stoupne na suchou větev. Stajil dech. Otevřel široko oči a patral.

Opravdu jsou tu. Viděl napřed dvě temné postavy, jež tiše se sunuly tmou. Zmizely mu, ale po chvíli se chvatně vracely. Zase uplynulo asi čtvrt hodiny a pak se objevilo postav více, mnoho, které rozstříknuty draly se v před do údolí. Čekal, až zmizely, a pak chvatně se vracel k setnině. Sděnil kratce setnikovi, že už je čas a vojsko opustilo opatrně svůj úkryt. Za čtvrt hodiny obsazen průsmyk i přiléhající stráně tak, že nikdo nemohl uniknouti.

Nečekali dlouho, když v dalce ozval se temný výstřel a za ním několik jiných. Na chvíli nastalo ticho, ale pak ozvaly se výstřely o něco blíže. Ale zase po chvíli bylo ticho, jakoby najednou nepřítel zapadl.

Teď ozvaly se výstřely blíže. Bylo lze rozeznati několik ran z dlouhých pušek nepřitele a několik burácejících výstřelů ze zadovek rakouských. A zároveň dolehl sem pokřik. Už tedy nepřítel vrazil na naše řady.

Vojáci v průsmyku zbystrili svou pozornost a ne nadarmo. Po krátké chvíli spatřili jakousi temnou postavu přehající proti nim.

„Stůj,“ houkl setník postavě vstříc.

Postava uleknutě se zastavila a vrhla se proti stráni.

„Stůj,“ hřmělo to proti ní. „Vzdej se, nebo budeš synem smrti.“

Plukovník nařídil, aby bylo co nejméně stříleno, ale zároveň pokud možno nejvíce povstalců schytáno. Chtěl vypátrati Dávidoviče a ony, kteří dobířeli raněné, aby mohl nad nimi držeti soud. Čekala je ovšem šibenice, ale byl to jednak spravedlivý trest pro ně, jednak, poněvadž oběšení bylo pro povstalice nejobavnější smrtí, měli ostatní oddíly povstalecké býti zastrašeny před zobavováním a necitelností k raněným.

Než se mohl první uprchlík ze svého uleknutí vzpamatovati, objevilo se jich víc a za nimi vždy blíže zalehal vítězný pokřik našich.

„Není pomoci, musíme je přivítati několika výstřely, abychom je zastrašili. Mohli by proraziti naše řady.“

Hejtman všecek rozohněn dal zatroubiti. Ze stráně zahoukaly rány a několik povstalců kleslo k zemi.

„Vzdejte se, sice jste ztraceni,“ křičel na ostatní setník Kuhn a dal rozkaz postoupiti ku předu.

Povstalci zprvu nechtěli a pokoušeli se uniknouti. Ale pať byla pevně sevřena. Několik nejodvážlivějších, kteří se přiblížili až k řadám, padli bajonetem a ostatní zděšení odhazovali zbraň.

Byli rychle poutáni a stavěni do řad, kolem nichž vojsko tvořilo pohyblivý řetěz. A pak chvatně nastoupěna cesta do ležení.

Tam již bylo živo a hlučno. Ohně plály a vojsko čile pobíhalo sem a tam. Setník Kuhn vedl zajatce do středu tábora, kde se nalézal štáb a kde byli i ostatní povstalci. Téměř všechny podařilo se schytati a byl to vzácný lov, jaký se dosud letos nepodařil žádnému pluku. Pomocí zajatých budou moci býti zachráněni vojáci, kteří jim padli do rukou, a cesta na kolik hodin cesty učiněna bezpečnou. Teď už spojení s ostatní čarou našeho vojska bylo pouze otázkou času.

Čtvrtý prapor s nasazenými bodáky obklopoval zajatce, jichž bylo na dvě sté. Plukovník seděl na polní židli a kolem něho stál důstojnický sbor.

Když Kuhn přitáhl se svými a odbyl raport, poslouchal jej plukovník s úsměvem.

„Dobře, pane hejtmane dobře,“ povidal tahaje se za vousy. „Chytli jsme pěkné hejno ptáčků. Ti se nám už nerozlítají. Kde je šikovatel Doubek?“

„Zde,“ hlásil se Ladislav.

„Oznámím hned zítra vrchnímu velitelství váš čin. Prozatím přijměte mé díky. Jděte nyní kolem řad, poznáte-li ty krkavce, kteří ráno naše raněné dobíjeli.“

Dva vojáci s pochodněmi doprovázeli Doubka a několik jiných šlo za ním se železnými pouty. Klidně díval se Ladislav na zamračené tváře povstalců z nichž sálala nenávist a vztek.

„Tu je Davidovič, jenž ubíjení poroučel,“ pravil Ladislav, ukazuje na jednoho z nepřátel.

Davidovič sebou trhl a vytřeštil krví podlité oči na Ladislava.

„Lžeš.“ křikl náruživě.

„Myslíš, že jsem tě neslyšel, jak jsi ráno litoval, že nemohou vaše ženy a děti viděti, jak umírá nevěřící pes? Přál jsi si to v noci vynahradiť. Hle, noc je tady, máš tedy příležitost.“

Davidovič zaskřípel zuby a vrhl na Ladislava pohled nesmířitelného vzteku a záští. Chtěl se vojákům, když mu chtěli pouta dávat, brániti. Ale jeden z vojáků nasadil mu bodák na hrdlo a on zkrotl. Obvyčejně největší ničemové když se jejich první útok nezdaří, ztratí odvalu a lekají se smrti.

Po chvíli byli vybráni všichni, kteří svou sílu zkoušeli na raněných a předvedeni před vojenský soud.

Ten byl krátký. Doubek vyzván, aby pověděl, jak ubíjeli raněné. Teď se trásli a chtěli se omlouvati. Ale plukovník je zakřikl takovým hlasem, že mlčeli.

Porada sboru byla krátká. Ráno před pochodem měli býti oběšeni, Davidovič naposled. Ostatní zajatci měli býti přítomni popravě a pak setninou vojska dopraveni do Trebinje, odkud měli býti vojskem tam se nalézajícím doprovázeni dále do Mostaru.

Když byly hlídky sesíleny, popráno ostatnímu vojsku odpočinku. Spal však málo kdo. Rozjaření noční bitkou povídali si vojáci, vařili kávu a kouřili.

Za svítání odebralo se oddělení vojska k lesu, aby porazilo několik stromů potřebných na šibenice. Vyprázdněn jeden zásobní vůz a když vojsko vařilo snidani, přivázeno pět statných dubových kmenů. Nářadí potřebné nalézalo se ve vozech a rychle sbito pět jednoduchých šibenic. Nedaleko tábora zapuštěny do země a vojsko stavělo se do řad, aby přítomno bylo smutně podívané.

Napřed přivedeni zajatí a postaveni do půlkruhu před šibenice, aby na ně dobře viděli. Pak ostatní vojsko seřadilo se kolem s nasazenými bodáky a nabitými ručnicemi

Vojáci divili se, že jest postaveno pouze pět šibenic, když přece odsouzených bylo šest. Záhy se však ukázalo, co je toho příčinou. Nebylo tu kata a plukovník nechtěl svých vojáků propůjčiti k řemeslu tak haněbnému. Slíbil odsouzeným, že dostane ten milost, kdo druhým hodí oprátky na krk

Hlásili se mimo Davidoviče všichni. Vybral nejstaršího, s vlasy již šedivými, ale dosud statného.

Ve vojenském průvodu přivedeni spoutaní. Za nimi kráčet získaný poprávce. Měl hlavu sklopenou, aby neviděl potupných pohledů svých druhů. Poněvadž odsouzení byli všichni mohamedáné, nebylo tu kněze.

Zaveleno k modlitbě a chvíli panovalo hrobové ticho. Pak dal plukovník rozkaz, aby poprava započala. Vojáci přitáhli prvního k šibenici a Marko, poprávce, chtěl mu hoditi provaz na krk. Ale odsouzenec počal volati o smilování. Zarachotily tedy bubny a Marko chytiv odsouzence vysadil jej na rychle urobené schůdky a hodil mu oprátku na krk. Pak podtrhl a poprava byla hotova.

Rychle, jakoby chtěl svého potupného řemesla se zbaviti odbýval jednoho po druhém. Když se chápal Davidoviče, naplil mu tento do tváře a řadami zajatců ozvalo se pochvalné zahučení.

Okamžik a spravedlnosti bylo učiněno zadost.

„Můžeš jíti, kam ti libo,“ povídal nyní plukovník Markovi. „Pamatuj si však, že, jak tě ještě jednou chytíme šibenice tě nemine.“

Pokynul, aby mu udělali místo a Marko uháněl odtud v divém útěku. —

Za půl hodiny odcházeli zajatci se svým průvodem a ostatní vojsko táhlo ku předu. Ještě z dálky ohlíželi se vojáci a viděli houpati se pět postav, nad nimiž už supi kroužili, cítíce blízkou kořist. —

Druhého dne setkali se předvoje náš a moravského pluku. Vojsku poprán celodenní odpočinek, jehož jsme nutně již potřebovali. Byli jsme vysileni, hladovi, otrháni. Oh, to se to spalo u vědomí, že nás nebude poplašné znamení burcovati. Toužil jsem mluvit s Ladislavem, ale únava byla mocnější než vůle. Lehl jsem si s tím pevným úmyslem, že za hodinu vstanu, ale probudil jsem se až v poledne, kdy už bylo vařeno.

Chvatně jsem se najedl a šel hledat přítele. Dověděl jsem se, že byl před polednem volán k plukovníkovi. Zamířil jsem v onu stranu, kde byl pro štáb postaven stan. Doslehl jsem již, co se s Doubkem dělo. Považoval jsem jej já i celý předvoj buď za mrtvého, či za zajatého, a vinu toho, jakož i potupnou smrt oddělení Svobodova přičítali jsme na vrub hejtmana Reitlera. Nenáviděli-li jsme ho dříve hodně, nenáviděli jsme ho nyní tím více.

Zdál se to pozorovati a snažil se býti k vojsku laskavým. Ale, co není člověku vrozeno, tomu se tak lehce nenaučí. My o jeho vlídnost nestáli a skrytě jsme se těšili na to, že jej stihne trest, až se plukovník doví, jak si počínal.

Domníval jsem se a to správně, že povolání Doubkovo k plukovníkovi souvisí s hejtmanem. A domněnka má ukázala se býti správnou.

Když jsem chvíli kolem stanu obcházel, spatřil jsem pojednou vycházeti setníka Reitlera. Byl ve tváři zsinalý a se sklopenou hlavou chvátal odtud.

Po chvíli vyšel ven Doubek, jak obyčejně pokojným krokem. Ale usmíval se. Spatřiv mě, rozběhl se a sevřel mě do náruče

„Už jsem tě oplakal,“ přiznával jsem se, mocně dojat.

„A já zatím vracím se jako důstojník,“ odpovídal rozmárně. „Vidíš, jak může býti člověk důstojníkem, aniž by správně německy uměl. Ale slíbit jsem plukovníkovi přece musil, že se záhy doučím. Poněvadž rád držím sliby, doufám, že bude se mnou spokojen.“

„Vida, jak ti na vojně slouží štěstí. Setkali jste se také s Reitlerem?“

„Setkali. Tuším, že ve svém životě naposled. Jednou ti povím vše důkladně. Dnes se musíš spokojit pouze se suchou kostrou. Byl zavolán před štáb, aby se zodpovídal z přehmatů, kterých se při setkání mém s povstalcí dopustil. Chtěl zapírat, ale oba poručíci naší setniny svědčili se mnou. Pak už mlčel, a jen plukovník mluvil. Jest to roztomilý člověk, pravý kavalír.“

„Jest nečestno důstojnického kabátu,“ povídal mu ostře, „honiti své vojáky na jatky jen proto, abyste se mohl vymstiti na nevinném a k tomu takovém, jemuž jste dlužen zadostučinění. Dovoluji si vám podotknouti, že

vím všechno a že od vás očekávám, že tohoto pána, jenž jest nyní důstojníkem, odprosíte.“

A když Reitler všecek zahanben tak učinil a domníval se, že jest již volný, ozval se znovu plukovník.

„Musím vám také říci, pane setníku, že byste mi učinil veliké potěšení, kdybyste žádal sám o přeložení do zalohy. Musil bych tak učiniti já a doufám, že mi té práce ušetříte.“

Reitler vytřeštil na plukovníka oči a byl jak ohromen. Pak se mlčky uklonil a odešel. Mě plukovník velmi milostivě propustil a prohodil cosi o dodatečném vyznamenání. Ale o to já nedbám. Děkuji Bobu, že jsem živ a že čest mé sestry je pomstěna. Budu jí ještě dnes psát. Ale napřed pojď, abychom se posilnili. Jsem hladov a žízniv jako vlk.“ — — —

Když jsme z Bosny vraceli se domů, spatřil jsem na pražském nádraží, kde jsme slézali, v onom ohromném zástupu lidstva nás vítajícího slíčnou hlavičku sestry Ladislavovy.

Spatřila mě, usmála se a já spěchal upozornit Ladislava. Prodral se chvatně zástupem a za okamžik svíral sestru v náručí. Byl jsem pohnut a několik lidí okolo plakalo. Myslili si, že ten slíčný důstojník se zlatým křížem na prsou je muž mladé paničky.

Po prvním mocném návalu pohnutí všimla si paní Olga také mne a podávala mi srdečně ruku. Pozoroval jsem zcela dobře že ten zatrpklý rys kolem úst jejich zmizel úplně a mohl říci, že se mi nyní líbila dvojnásob.

Ale než jsem mohl jí v tomto směru zalichotiti, ozvalo se zatroubení a my se musili stavěti v řady, abychom táhli ulicemi, přeplněnými jasajícími zástupy ke svým kasárnám. Ještě pohled a paní Olga zmizela. A od té doby jsem jí nikdy více nespatriil.

F E U I L L E T O N .

Píše Václav Lípa.

Pan redaktor chce mermomocí vytlačit ze mne obrázek z osady na národnostním rozhraní. Budu tedy hřešiti na jeho zodpovědné redaktorství. Bude těch obrázků vlastně více — do kaleidoskopu českoněmeckého spoluzivota v Čechách. Pojmenuji osadu naši Ratín třeba. Je-li někde šťastná toho jména ves, ať jsou moudří její otcové jisti, že to není ta, kterou myslím.

Městečko naše jest asi prastaré. Naši zpěváci při neshporách zpívajíce žalmy shledali, že již král David v jednom žalmu je jmenuje. Poněvadž pak latinský pravopis jeho se docela shoduje s tím, který jest na našem poštovním razítku, a to jest přece odjakživa „kerndeutsch“ — myslím, že tím nezvratně jest dokázáno, že osada naše jest 1. prastara a 2. od svého původu již ryze německá.

Teprve v pozdější době po Davidu králi českými usedlíky byla znečištěna. Kdy se to stalo, neví se. Nejspíše teprve nedlouho potom, kdy měl náš milý praotec Čech ten nešťastný napad vylézt na Říp a dostat apetit na německou zem českou.

Ale stalo se. Ratínské chaloupky a domy sběhly se tam v údolíčku pod horou jako kuřata pod křídly kvočny — a Češi a Němci sušeli se do nedávna jakž takž dobře. Podle všeho německé krajinské plátky neměly tam doposud odběratelů.

Bylo tak klidno, že tam vlastně nebylo Čechů a Němců. Byla tam třetí národnost v království českém — ale, prosím, ani na židy, ani na cikány při tom nepomýšlejte; byli to „Ratiňáci“ . . . . .

Ale německým vlastencům přece jen zdálo se, že Ratínu přísluší ráz ryze německý. Veliký ten sen snesl se teprve as přede dvěma roky do jejich hlav a srdcí — a sice jest znám trochu blíže směr jeho cesty; přišel via kasino pražské. Podle všeho

Nedá se upříti, že myšlénka ta byla zcela podle německého práva (tuším podle „Sachsenspieglu“). Vždyť při posledním sčítání lidu přihlásilo se k jejich obcovací řeči necelá třetina všech duší, kdežto Čechů se napočítalo pouze trochu přes dvě třetiny. Všeliké překvapení jest tedy zcela nemístno.

Bývaly sice časy — kdy německá škola mívala tam více žactva nežli česká; kdy tato byla jen pro „prosté“. kdežto z oné čepovala se ta „zářící kultura německá“ do většiny hlav mládeže ratínské, jež více prahla po vzdělání — ale jako všude na světě najdete lidi rýpaly, tak i v Ratíně bylo jich pár a s nimi zvláště kněz tam nyní již dávno usedlý — tehdy ještě „hetzkaplan“ — a ti rýpali a jen rýpali, aby prý byla aspoň rovnoprávnost.

A tak stalo se, že od sčítání ke sčítání rostli Němci co do počtu v „minus“, kdežto Češi v „plus“. Třetí narodnost Ratínská bohužel nebyla při posledním sčítání lidu sčítací komisí uznána, a od té doby hynula a hynula vůčihledě. Lituji, že nebylo aspoň o jeden exemplár pro Národopisné museum postaráno. Ani velice snaživý a horlivý Dr. Zibrt na ni nevzpomněl, ač vím, že kdyby se mu bylo povedlo takovou naci třetí v Čechách zachovat a po českých městech a vesničkách rozplemenit, že by mu nejen docentský plat byl vrácen i přes hlavy celé filosofické fakulty, ba že by zvláště v nynější době hrabětem Badenim třeba i za ministra krajana byl potom navržen. Otázka českoněmeckého vyrovnání byla by šťastně rozluštěna. — —

Nedobře Němci samotnému, neboť drzost bez chytrosti přece ještě není všecko. A proto vzali si za spojence žida. Bylo to jinde, bylo to v Ratíně taky.

Když jsem tam přišel za svým povoláním, žid tam už byl, a pevně již kotvil ve všelikém milujícím srdci německém. — Obětavý žid, vážený žid, krásný žid . . . .

Ano, byl to obětavý žid . . . Měl kariéru před sebou. Studoval práva, měl tedy širokou výhledku do budoucnosti před sebou. Aby si tak širokou, krásnou vyhlídku nesúžil, prodléval raději na právnických studiích delší řadu let. Bylo to sice hodně po německu, ale málo po židovsku . . . . Divil jsem se tomu z počátku. Ale pak už jsem se nedivil. Bylo mu tak spíše možno, když nezakládal si ještě pevného sídla a vlastního krbu rodinného kdy bez kariéry úřednické nějaké byl a bez peněz — věnovati se tím více, tím horlivěji spravedlivé věci Němců Ratínských, býti jejich vůdcem, jejich osvětitel a osvoboditelem.

Nazývávejme jej Hep. Neboť nejsme hodni jeho pravým jménem jej nazvat. Ostatně na toto jméno on dobře slyšel. Když kráčel ulicí ve chvatu za svými vznešenými úkoly, nezvedená, nezdvorácká mládež česká (ba i dospělí) volávali za ním slovem tím významným: „Hep! Hep!“

A on nebyl tak chladný, aňy učinil jako jeden ze souvěrců jeho kdesi, prý na pokřik „Hep! Hep! Hep!“ klidně se obrátil a trumfnut: „Lek! Lek! Lek!“ — ne, on došel si na ředitele české školy si postěžovat. Ten pán mu sice ve vsí ochotě vyšetření slíbil, ale zdá se mně, že to odkázal podle všeho nejspíše některé pražské komisi. Od té doby o vyšetřování ani muk.

Ale přece snad něco se dalo, neb mládež od té doby, chtějí se patrně vyhnouti trestům, dovolila si pak pouze jen zcela nevinně kýchat poblíže slavného muže: „Hep-čí! Hep-čí!“ Nezdvorácké je to ovšem tak jako tak. Na omluvu sloužilo by leda to, že Ratínská mládež, jako jinde, doposud valně nezvykla si používat slušné kapesních šátků.

Byl to vážený žid, napsal jsem. Mužové i moudří nazývali jej „pauem doktorem“, děti německé vzhlížely k němu ve zbožné úctě libajíce mu rukou, a zvláště německé ženy naše byly jím nadšeny. Nadšení to stouplo, když zařídil jim i dámský spolek, jehož se sám stál jednatelem a jemuž s nevšední ochotou propůjčil místnost svou k důvěrným schůzím, kde učil je potřebné taktice Ratínských Němců.

Byl to krásný žid, napsal jsem. Skutečně neměl toho protivného výrazu židovských handlířů. Zelený oděv ladně vždy halil jeho svižné tělo. Proto

poesie lidová přidávala mu ráda epitheton ornans i significans: „Zelený Hep“. Jasně oko, snědá pravidelná tvář, milé knírky dodávaly mu krásy. Věrný jeho průvodčí, velký hafan, dodával mu vážnosti.

Všecky panny, ba i manželky německé lnuly zajisté k „panu doktorovi“ dětinou láskou. Nejvíce, myslím, těšily se asi vždy na slavnost „rozloučení“ (a důsledně snad také „přivítání“).

Dr. Hep totiž jednou odjížděl. Fama hučela městem, že na dlouho, ne-li na dobro. Bylo slavné rozloučení, s řečmi, se slzami. Snad i statní mužové bojovníci slzeli — dojati před tím příslušnou porcí řízného piva, při němž u „německého dubu“ často v těch tuhých bojích drživali svoji „Wacht am Rhein“ . . . . Tu, když vše tak pohnuto, vystoupí jedna z nejsličnějších žen Ratinských, paní mistrová jedna, něžnýma rukama sklání objatou hlavu Hepovu k lícím svým a na svěží rty jeho tiskne upřímnou pusou. „Tak slavného a nám všem milého muže nerozpakují se políbiti veřejně!“

Žid opojen tou oddaností a láskou odejel na zamýšlenou onu dlouhou dobu — a za pár dní byl u nás zase. Vždy škodolibí Češi šeptali si, že se chce „loučit“ znovu. Byl to klep. Neloučil se již tak veřejně. Leda snad jen v soukromí, v uzavřeném kroužku dámského spolku německých vlastenek. Já o tom nevím nic. Já vůbec nevím nikdy nic a nechci vědět, ani když si vrabci o tom na střeších štěbetají. Vrabci jsou ostatně známi jako podarené masculinum od feminina: „klepna“ . . . .

„České dítě patří jen do české školy!“ Veliké plakáty červenobílé s povoláním tohoto thematicu lepí se na nárožích. Prosim snažně, pošlete jich také trochu do Ratína a vylepte jimi ty chalupy, kde čeští rodičové posílají své české děti do školy německé. Hněvá to člověka, když jen o tom slyší, ale hněvá to teprve, když tu zhoubu z toho plynoucí sám pozoruje. Vyjímám zde konečně ty rodiče, kteří povolují příliš velikému nátlaku v krajích německých, ježto by jinak zbaveni byli chleba a octli se v bídě — ač tím více hodni jsou chvály a pomoci ti, kteří ani tehdy „povinnosti své“ ku svým českým dětem se nezpronevěří; — ale jak omluviti ty, kteří z pouhé lhostejnosti anebo ještě z té zastaralé domýšlivosti hloupé, jakoby německé vzdělání pro Čecha bylo přece jen lepší a užitečnější, neb konečně, kteří z nemravné ziskuchtivosti dítě české zavírají do škol německých? Na tyto poslední rodiče zvláště mám namířeno. Tatík i máma leckdy umí jen česky, dítě prvních šest let vychovávali jen po česku — a že jest jim slíbena nějaká podpora, bez které by se také obešli, že vědí, že dítěti se dostane všech potřeb školních i nějakého toho kusu šatstva časem zdarma — za to zaprodávají dítě své. To bylo snad dříve čiperné, chápavé . . . — nyní sedí v té lavici jako ptáče vyrvané předčasně ze svého hnízda . . .

V Ratinské škole německé máme takových dětí také několik. Nejsou nikdy k radosti, okrádají o náležitý postup vyučování sebe i ostatní, konec konců jsou jen k politování. Poznal jsem, že někdy jedno dítě zapsáno jest do české školy, bratr jeho anebo sestra do německé. To, myslím, je zcela hodno té „třetí nace“ u nás. Ti dobráci taticí vyhověli by tak rádi oběma stranám, a proto jednoho kluka sem, druhého tam. Ještě chvála Bohu když má takový otec aspoň dvě děti. Co by si počal, jak by vyhověl oběma stranám, kdyby měl jenom jedno? Snad by je šalomounsky nechal rozpůlit.

Není však samý hněv a lítost jen u té naší „německé“ mládeže ve škole. Mezi hodinami slyšeti je více český hovor než německý — a srdečné jsem se musil v duchu zasmáti, když vstoupiv do třídy, slyšel jsem své malé Němečky zcela nenuceně si prozpěvovati tu nejnovější „sokolskou“: „My jsme švarní Sokolici“ nebo tak nějak si zpívali. Je viděti, že to německé uvědomění ještě nebylo tak silné. Škoda, že není rákoska ve škole dovolená! Pak by jim je pau učitel jejich asi účinněji a i rychleji v jejich kůži vštěpoval . . . . —

Přece jen nejraději se vracím k doktoru Hepovi. Nedá se upříti, že rozvinul činnost velikou. Veškery jeho snahy směřovaly k tomu z počátku,

aby Ratínu byl dán zevnější ráz německý. Tím mělo pak snadněji dosaženo býti cíle hlavního — zmocniti se vlády obce. Zvítěziti při volbách obecních. Kdyby se to bylo zdařilo, byl by se Ratín pak najednou proměnil v město německé. As půl léta před volbami obecními byly rozepsány volby do říšské rady; při volbě volitelů měly se změřiti síly obou Ratínských stran poprvé.

A změřili se tak, že zvoleni byli sami Češi.

Byl to odvážný úkol, jež si Němci vzali na sebe — ale věci stály tak, že doufali pevně, že v nejhorším případě alespoň v jednom sboru obecním prorazí, ve třetím. Tam dalo se nejúčinněji agitovati penězi, a těch měli Němci dost. Ovšem ne tolik, kolik sami chlubně rozlašovali — ale šlo to do set a snad i do tisíců. Vždyť na české straně se pak také hezkých pár set nutně vypotřebovalo.

Tedy velikánský útok na srdce a kapsy voličů ve třetím sboru.

Muži jednomu dobrému — nemajetnému — onemocněla kráva na pastvě, že ji musil chudak zabiti. Ovšem velká to pro takového člověka rána. První kdo tu byl s podporou, byla veliká dobroditelka Ratínská, šlechtična tam sídlící, z křesťanské lásky poslala mu příspěvek. Ale Němci dali mu více — aby byl jejich. Na příštím německém věnečku už se dobrý ten muž ukázal se svoji ženou. Nedávám mu prázdné viny — má pantofel silně přes hlavu naražený a rázná zenuška jeho je rodem Němka.

Ale přece zde byly německé peníze vyhozeny nadarmo; někdo třetí měl na muže onoho vliv ještě větší, a ten posléze rozhodl. — Jeden z mnohých všedních příběhů.

Hlavní úlohu měly bráti — a také hrály — plnomoci. Těch je v Ratínském třetím sboru hodně. A Němci nelenili, i ku vzdáleným poplatníkům psali — a prosbám a hlavně penězům jejich dobře se vše dařilo. Plnomoci se scházely — a odtud hlavně ten předčasný chlubný jásot a pevná naděje.

Česká strana začala později. Stejně tajně, stejnými prostředky, slovem, písmem i penězi. Jinak to nejde. A plnomoci se scházely též — a česká strana měla dobrou naději také. Ale prozatím více jen v důvěrném kroužku. Mnohé osoby, jež daly plnomoc dříve Němcům, daly jí potom Čechům. Nemorální důsledek té volební morálky. Viděly, jak ten lístek je ceněn, že za něj podávají oba dva, vzaly tedy od obou. Bylo aspoň dobře, že Češi přišli na takové lidi později. A zde platilo: „Kdo později přijde — ten mele.“ A nebyli také hloupí ti čeští Vaškové — kdo by to řekl, že i ty německé a židovské pohlaváry v Ratíně napálí — právě při plnomocích, na něž oni počítali. Němci psali datum, buď hned to, kdy plnomoc dána anebo později a třeba až den před volbami. Netušili úskok. Češi vyžádali si datum volebního dne samého. Vyzráli.

Měli jste pak viděti výjevy a výlevy ve volební síni. „Isidor Vocásek!“ volá komisař volební. „Hier!“ — volá stoupenec německý a s vítězným úšklebkem podává plnomoc vzdáleného voliče — Čecháčka. Zároveň však slyšet: „Taky hier!“ a druhý plnomocník — z české strany — podává také plnomoc. Srovnávání. Tato má datum dnešní, ona dřívější; tato odvolává zároveň u přítomnosti svědků jakoukoli plnomoc dříve vydanou.

Tableau! Dlouhý nos protáhl se ještě víc — a pak se ušklibovali Češi.

A těch překvapení bylo víc. Už se pak ani Němci s volebním komisařem neřádali. Už je n rozžili rekursem. Také jej po volbách skutečně podali. Ani tak ne, aby byly volby zrušeny — to by nešlo — jako spíše chtěli jen volbu purkmistra protáhnouti. Nu, aspoň tuhle radost přece Češi jim dopřejí!

Nejlépe se mi z výjevů oněch volebních líbil ten, kdy při jednom jméne opět dvě plnomoci — a tu český plnomocník — volební komisař sám — poukazuje na datum a předčítá zároveň dopis s plnomocí spolu zasláný: „Velectěný pane! Posílám Vám svoji plnomoc a prosím, abyste při volbě ji odevzdal. Spolu prohlašuji za neplatnou plnomoc dřívější, kterou pan * * * na mně vylákal, aniž jsem věděla tehdy, co vlastně podpisují.“ — Veselost i vztek ve volební síni.

Nu a konec konců: Večer prohlášeno slavně vítězství Čechů ve třetím sboru. Zvítězili více než dvoutřetinovou většinou. Zcela spravedlivě dle poměru obojího obyvatelstva.

A druhý den na to stejně velké vítězství ve sboru druhém, a příštího dne ve sboru prvním Němci už ani nevolili. Také vlastně snad ani neměli nikoho za sebe, kdo by tam mohl voliti.

Tak rozhodnut ten boj více než celoroční, boj úsilovný na obou stranách.

A jak vypadalo do té doby obecní zastupitelstvo Ratinské? Bylo české až na několik Němců, jež Češi — přibližující spravedlivě k menšině — sami též volili. A volilo se svorně.

Teď chtěli Němci míti všechny členy ze sebe a vyhoditi Čechy. A byli vyhozeni sami do jednoho . . . —

Rozepsal jsem se o volbách — a to vlastně měla by býti poslední kapitola mých listů. Nu, nic nevdá, já už z předu jsem žádného pořádku nezaručil.

Aspoň se mohu zase vrátiti k centru svých myšlének — k slunci své lásky — k dru. Hepovi.

Ratin měl býti tedy německý. Musil dostati napřed „německý nátěr“. A Hep se osvědčil výborným mistrem lakýrnickým. „Hodně vývěsních tabulí německých“ — to bylo také cílem, myslím, neposledním těch institutů, jež založil k povznesení a upevnění němectví.

V Ratině byla česká opatrovna. Šlechtičnou již zmíněnou byla založena. Není šlechtná paní ta sama rodem Češka, ale viděla že Ratin je z převážné většiny český a proto založila pro děti zvláště chudých rodičů — a těch je v Ratině nejvíce — opatrovnu českou.

Na vzdor založena od Němců „německá zahrádka“. A tu, bylo to asi rok před volbami, kdy začala ta tabulová germanisace — na domě jejím objevila se veliká tabule, kde sličnou kurrentkou hlásáno, že je tu „K i n d e r g a r t e n“. Že je „deutsch“, to před tím ovšem nechybělo.

Hostinec — obecní, ale nájemce jeho Němec — kde bylo shromaždiště Němců, povýšen na „C a s i n o“. Snad také jen k vůli té tabuli. Ale s tou to nešlo tak hladce jako s předešlou. Tabule vyvěšena na dům — veliká — ale chudák se tam ani neohrála . . . Už tam byl obecní tajemník, prazruřivý Čech, který by zasluhoval pro utiškování té druhé lepší národnosti na nejbližším stromě býti pověšen — a dal tabuli sejmouti. Že byla bez dovození na obecním domě vyvěšena.

Zas veliký rámus, hrozby, telegrafování na hejtmanství . . . a konec konců, že tabule přece vyvěšena, ale na domě jiném, německém, a pod „německé kasino“ přimalováno šikovně ještě drobným písmem „spolková místnost nalézá se v obecním hostinci“. Jen když byla tabule. Aspoň byl Ratin zas o kus němečtější.

Nicméně obecní hostinec nemohl přece jen zůstatí zcela bez nápisu. A proto nějaký snad amateur-umělec zhotovil velko-německy lemovanou tabulku na okno:

DEUTSCHES CASINO.

To »S« se k velikému potěšení zvláště mládeže Ratinské malíři méně povedlo. Ono se beztoho za tím oknem dalo více převrácených věcí.

Další rada zlatá: „Založte nějakou záložnu, půjčujte peníze, proveďte silnou konkurenci stávající záložně české (vlastně českoněmecké).“ Kdyby se to nepovedlo s tou konkurencí — alespoň o velikou německou tabuli zůstane v Ratině víc, dokud tam „Sparkassa-Verein“ bude.

Do světa troubeno, že dostane záložna na své obchody velmi levně půjčeno 2,000.000 zlatých. Později ani nevím, troubilo-li se již o desetinu

méně anebo skočilo-li to hned na 20.000 zlatých. Ale ani těch, myslím, záložna dosud neviděla.

Peněz bylo tedy hodně musilo být také hodně členů. A ti byli zrovna tak „forovi“ jako ti peníze.

Povídalo se, že za mnohého „vložit se“ 50 kr. — a byl údem. Leckterí členové neměli, co by uložili více. Vybíratí byli spíše ochotni, třeba bez ručení.

Prosím, i náš kalkant stal se najednou „majitelem“ spořitelni knížky. Tak se mluvilo. Náš kalkant nemá ani vindry, ale počtář je znamenitý. Dostává asi 20 zl. služby, ostatní si vyžebřá, málo vypracuje. Vybází také od té zásady, když oltář slouží, že ma být také od něho živ. Proto stanovil si ideální požadavek, aby byl od kostela živěn úplně a dokazuje to tím, že kdyby on nešlapal, varhany by nehrály . . . .

Záložna tedy zřízena, a nová tabule namalována a vyvěšena. Žid Hep stal se ovšem placeným úředníkem při novém podniku.

Brzy pak ukázala se ještě tabulka maličká — do této doby poslední — hlásající v tom domě, že sídlo má: MUDr. * * *. V Ratíně byl dosud jen jeden lékař Čech. Na konkurenci byl povolán lékař druhý, Němec, jemuž podpora určitá zajištěna . . . . Poněvadž byl povolán na návrh Hepův, byl nový doktor ovšem také žid. — Nemocní Němci měli aspoň jistotu že jich český fanatik nějaký otrávovat nebude. — —

V minulem roce tihlo všecko snažení v posledních měsících na vypravení bohatého stromku vánočního. Hlavní cíl byl ovšem ten, aby byl zajištěn starý a dodan nový material pro školu německou, a aby se zase trochu Čecháčků dalo na německou viru.

V té veliké lasce k mládeži chopil se tedy doktor Hep díla. Německé komando hlásalo, že každé dítě bude bohaté obdarováno vším možným ba že každému nad to dostane se darem knížka spořitelni s několikzlatovým vkladem — — mluvení bylo mnoho a mnoho.

Tak přišel konečně den slavnosti. A vydařil se těm katolickým dětem známenitě. Jmenovitě to na ně asi působilo nejdojemněji, že protektorkou slavnosti byla starokatolička — a že slavnostním řečníkem u stromku vánočního byl žid doktor Hep. Jak ta vánoční řeč dopadala lze si domyslit. — Dárek dostalo každé dítě — ale ne příliš valný, peníze dostaly také některé děti, ale mobly se počítati leda jen na krejčary, nikoliv na zlatky. Ze vkladní knížky nebylo nic.

Bylo citěno, že bylo mluveno trochu mnoho. Bylo nyní čekáno napjatě na slavnost českou. Ta pořádána býti musila Příspěvků i darků z Ratína i odjinud sešlo se hojně, ba docházely ještě v samotný den slavnosti, tak že dětem zůstalo ještě na Svatoštěpánskou pomlázku. — Vánoční stromek a dárky vyloženy ve velikém sále slavnost započata vánočními milými koldami, modlitbou a řečmi a po nich rozdávány dárky. Ačkoli děti českých je téměř dvakrát tolik, co něčeských, dostalo přece každé dítě dáreček — utile cum dulci — a dárky vyrovnaly se, ba předstihly německé. Slavnost ta učinila dojem veliký.

Němci tedy s vánočním stromkem — jež sami začali — pohořeli. Byly to první červánky toho velikého ohně, kterým pohořeli při volbách docela . . .

Při německém stromku vánočním „vysvětloval“ příčinu té slavnosti katolickým dětem žid, jak jsem se již zmínil. Naši katoličtí Němci i jindy byli hodně zaslepeni. Bohužel.

Měli kdysi schůzi politickou — obrannou, toť se ví, vždyť oni vůbec nic jiného nečiní, než se jen brání proti útokům českým a na schůzi té slovo vedli jim tři hvězdy: liberál, nyní již padlý poslanec, jenž zasloužil poslanecké diěty již za to slibování všeho možného, druhou hvězdou vůdčí měli starokatolík a třetím byl milý doktor Hep.

„Máte li již za to, že se vám děje bezpráví, hajte si své národnosti, svých práv spravedlivě, ale k tomu vy — katolíci a jen katolíci — nena-

leznete ve svém středu nikoho, jen nevěrce, žida a starokatolíka? Těch vy posloucháte a těm věříte?“ — tak přivítal farář Ratínský představeného jedné vsi, jenž se oné schůze účastnil. A on, nečervenal-li se nikdy, tentokrát zarděl se hanbou důkladně a již koukal, jak by co nejrychleji mohl dáti s „Pánem Bohem!“ — —

V těch bojích dělali Němci naši vůbec asi málo radosti svému duchovnímu správci. Ovšem, on toho zasluhoval, vždyť je upřímný Čech. Bylo dobře znamenati, jaké jest velení shora. A Němci drželi pohromadě a málo co se dostalo z jejich schůzí na venek. Bylo známo, že v uzavřené společnosti milý žid dělal také „osvětáře“, mluvil opovážlivě, vykládal tu pravou „vědu“ — ale když dožadování byli svědci, nevěděl nikdo ničeho.

Abyste zvláště šlo to zlobení rychleji, farář vražen několikrát do novin. Doktor Hep učil se na něm dopisovatelství. Příliš moudré to nebylo.

„... A tu jednoho dne hrímavým hlasem hrozil farář svým ovečkám, že přišel k nim člověk jiného vyznání, aby podryval jejich víru, rušil jejich klid a svornost...“ tak asi rozepsal se do krajinského listu jednou. — Bylo mu to prostřednictvím třetí osoby vzkázáno, že má pan-farář kazatelnu příliš ve velké účtě, než aby jí osobou ledakoho špinil... Od té doby byl v novinách pokoj. — —

Měl jsem ovšem také radost ze zdaru české slavnosti vánočního stromku, nicméně uvedl mne na myšlenky vážné a trpké. Opuštěte, že se nedívám na vše jen růžovými skly. Vánoční stromek nyní agitačním prostředkem. Není již v prvé řadě osvědčením lásky křesťanské, ale slouží téměř ke kupování duší. Dřevo jeho není upomínkou již na dřevo kříže Vykupitelova. Zvláště když řeční pod ním žid. Ten vykládal chudákům těm dětem význam jeho asi tak, jako zlotřilí žoldnéři a zákonníci příčinu Kristova ukřižování chodcům kolem jdoucím....

Ty dárky všeliké a podpory — uznávám že jsou nutny, jedná-li tak již strana druhá — ale myslím, že vedou trochu k demoralisaci, k vlastenectví — jež není ctností, ale výdělkářstvím. Prosím, jaké jest to vlastenectví, jež se musí kupovati aneb alespoň utvrzovati nějakými těmi spodky či kabátem neb sukni, botkami neb trochou cukrovinek?

Nechci krivditi lidu našemu, chudičkému, pohorskému. Mám jej z celého srdce rád. Netýče se všech, co pravím. Jak skutečně pak vyskytuje se srovnávání, co dávají v české, co v německé škole — když se dvou stran tahají se o dítě, chtějíce jej téměř koupiti, každý pro sebe — jaký div, že nesvědomití rodičové počítají, kde více se vyzíská. Zde je potřeba vštěpovat uvědomění národní. Česká strana v Ratíně úkolu toho se uchopila a provádí jej se zdarem různými způsoby.

Naše děti se konečně při těch melách nemají zle. Vědí, že stouply v ceně. Co nyní dostanou, jak se nyní mají — tak by jindy nebylo.

Říká se, že nešťastný tatík, jenž má na starosti požeňnané hladových krků doma. U nás ani to snad pravda není. Šťastný tatík, kdo má těch cikáňat více — o toho se perou...

Pro školu — bez zřetele k jiným věcem mluveno — není dobře taková českoněmecká konkurence v dětech. Nedá se upříti, že učitelům váží se ruce, že leckdy musí jednati ne zcela tak, jak by jinak se jednalo. — Příklad, prosím, už jsem dal, že děti, které německy neumějí téměř ani promluvit, dostávají krásné vysvědčení. Aneb, stane-li se něco, je-li třeba dítě trestáno, neb není-li mu podle přání vyhověno — jak následuje leckdy předhůzka: „Dobře, když jednáte takhle s dítětem, nemusím je miti ve vaší škole; dám je do druhé!“

Proto ještě jednou: Volejte po přísném zákoně: „České dítě patří jen do školy české!“ — —

Nebudou-li čtenářové spokojeni, pane redaktore, jste sám vinen — já umývám své ruce...

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

R o z h l e d.

Pádem ministerstva Badeniova nastala vážná politická krise. Stojíme opětně před zásadními otázkami rakouskými, které od let čtyřicátých vždy znova a znova se objevují, nemohouce naléztí politické formy, o které by se dalo říci, že se vžije, že bude trvalá. Měli jsme konstituci, ale liberální radikalismus ji hned v zárodku zmařil. Přišel opět absolutismus, byť i poněkud jiný než před rokem čtyřicátým, hovící méně ideí jednotného státu rakouského jako centralistického a německého. Přišla nová konstituce a dualismus. O cislajtanské ústavě již již se hlásalo, že se vžila, proti dualismu nepovstal vlastně dosud vážný zásadní odpůrce. A přece o této theorii se uznává, že je zhoubnou, že učinila spravedlnost jedněm, tedy jen z části, vydavši jiné úplně despotii v šanc. O ústavě cislajtanské pak dnes jde mocný hlas, že není udržitelna, že je nemožna. A tak stojíme opětně tam, kde stál Palacký, když pracoval o ideí státu rakouského a dle toho pracoval pro státoprávní její ústavu federalistickou.

Palacký bál se dualismu. Právem. Dualismus znamená rozdělení říše. Kde jsou dvě části s různými národy, s různými historickými podmínkami, tam je rozdělení. Tam není vyhovění historickým právům všech, tam není zachována ona přirozená, samo sebou nutná podmínka jednotnosti a součinnosti, z přirozené idey celku vyplývající, tam je jen antagonismus. Cizinec byl původce tohoto rozdělení, ideí státu rakouského odporující. Nejednou bylo už proneseno podezření, že vyšlo z ciziny z určité a po desetiletí sledované tendence a politiky. Vždyť každý předvídati musil, že vytvoří dva státy, jeden uherský, na kterém žádná velmoc nebude míti vážného interessu, který na jih bude míti přirozenou cestu k nabývání moci, a stát německý, který tíhnouti bude k velikému Německu, jež pěkně by zaokrouhlil. Ale tyto myšlenky velké politiky staví do pozadí náš jazykový a státoprávní boj. My více jsme se obávali dualismu proto, že tvořil Cislajtanií jako německou říší, ve které měli utopeni býti národové neněmečtí. Všecka naše pozornost obrací se proto k důvodům bližším, jen cislajtanským, národním a státoprávním. Velká politika ustupuje úplně do pozadí. Ale i ona přijde na denní pořádek a běda, ne-

budou-li do té doby naše poměry urovnány v duchu přirozené idee rakouské.

Která je tato idea? Byla Palackým prostě a jasně vyslovena a vysvětlena. Jiné státy mají většinou za přirozenou podmínku svého bytí v přítomné době moment národnostní. Tvořice národnostní celek, tvoří samo sebou říšskou jednotu. Poněvadž je to přirozená podmínka, má i trvanlivost. To jest jisto, že bytí na nepřirozeném podkladě je udržitelno jen mocí, jen do času. Rakousko této přirozené podmínky jako stát mnohojazyčný nemá. Dříve mělo, míní Palacký, takovou přirozenou podmínku v tom, že jemu připadl světový úkol, aby odrazilo a porazilo moc pŕlmésíce. Úlohu tu i vykonalo. Na Rakousku rozbila se moc pohanŕ mohamedánských. Všichni národové jeho k tomu přispívali majetkem i krví; velice i národ český. Později bylo jeho úkolem jako státu téměř jedině katolického aby vlnám protestantské revoluce a stavovské oligarchii, dostoupivší závratné výše, položena byla hráz. Ať je toto mínění Palackého pravdivo či nic, jisto je, že na Bílé Hoře nebyl poražen národ český, ale že tam zlomena byla moc stavovské oligarchie a zdeptán revoluční odboj protestantský. Tato idea státu rakouského i dnes mohla by míti svou platnost a vykonávati onen zcelovací vliv, který všeccky části rakouského tělesa byl by s to pojiti, životem naplňovati a jemu věčnou slávu přináseti, ale idea ta upadla docela. Upadla bezkonfessionalností, upadla zatlacením momentu náboženského momentem národním, upadla hlavně báječným vzplanutím moci židovstva a zednářstva, které diktují cesty velké politiky, štvou národy, aby samy panovaly a dobře se měly. Jedině v církvi tento úkol slabě probleskuje a též v působnosti, ovšem omezené, panovníčího domu, jedině katolického téměř v celé Evropě. Aby tato idea docela pohřbena byla, dána rakouskému protestantismu neobyčejná svoboda a moc. A vliv tento je odstředivý, tíhna v německém území zřejmě k středu protestantské moci, k Německu, v českých myslích pak vykonává neblabý vliv tím, že čerpáme téměř všeccku duchovní stravu svou právě z kulturních plodŕ protestantismu. Idea katolicismu není více ideou Rakouska.

A jednotné idey, hlavní podmínky bytí musí každá věc míti. Kde máme ji hledati v Rakousku? Německý centralismus byl jako idea státu rakouského dualismem povalen a je na vždy nemožný danými poměry národnostními. Od roku čtyřicátého není tu idey žádné. Tím méně od roku 1867. Vznikly tu na krátko idea maďarská a rakousko-německá, ale to už jsou idey dvě, jež stojí proti sobě. Tu je tedy rozklad. Nepřirozený tento stav celku, nepřirozený stav obou dvou částí uvnitř dnes leží před každým okem. Ústava cislajtanská stala se nemožnou. Musila se nemožnou státi, neboť nespočívala na přirozených poměrech. Rakouský parlament nemůže více fungovati. Slované se našli. Mělo se to už dávno státi. Ale vládnoucím kruhŕm podařilo se velikými ústupky Polákŕm přikovati tyto k většině, sliby a drobečky přiměti i Čechy k spolupůsobení s ústavou, jíž zásadně nikdy neuznávali a uznati nemohli, a to nejen z příčiny idey rakouské, ale z důvodu ještě bližšího, z důvodu českého státního práva. Vše to mohlo míti trvání do času. Dnes vidíme, že to byly pokusy na čas. Opět stojí dvě protivy ostře proti sobě. Z počínání cislajtanských Němcŕ a jich posledních projevŕv o odloučení Haliče, o českém místodržíteli a j. je patrnó, že chtí Cislajtánii s německou hegemonií — pokud totiž přímo nehlásají připojení k Německu. Je to idea, jen že k uskutečnění

její bylo by třeba dříve vyhubiti slovanskou většinu. Proti této ideji, která od dob Ferdinanda II. byla pěstována a do německé byrokracie se vžila, stojí idea jiná, idea spravedlnosti a historických práv zemí. A to je jediné možná idea Rakouská, jak Palacký ji stanovil, vypracoval a odůvodnil. Jest to federalismus. Kdyby Rakouska nebylo, musilo by býti utvořeno, psal do Frankfurtu. Ve slovech těch leží přirozený základ a podmínka bytí rakouského státu. Rakouský stát je mnohojazyčný, přerůzní národové, buď malé samostatné celky nebo části velkých národností, ale daleko od středu svého posunuté, jako klíu mezi jinými národy čnicí, tvoří tu celek. Proč ho tvoří? Poněvadž jen v něm uhájiti mohou své bytí. Idea Rakouska může spočívat v moderní době jen v tom, aby pod vlídným a spravedlivým žezlem jeho rozmanité ty kmeny našly ve spojení svém silu a moc proti velkým centralistickým státům sousedním, aby našly záštitu své národnosti a své individuality, které by jinak uhájiti nemohly ani o sobě ani připojeny jako nepatrná menšina k některému jinému jednorodému státu sousednímu. Proto dle Palackého Rakousko nutně a přirozeně musilo by se utvořiti, musili by ho malí jeho národové jako federaci sami utvořiti ku záchraně svého bytí.

Proto ale jediná idea, která může v moderní době dáti přirozený a tudíž i pevný základ státu rakouskému, je idea federace, ku všem národům stejně spravedlivé, stejně rovnoprávné. Tato federace má také své historické pozadí ve státním právu jednotlivých skupin. V tomto smyslu možno mluviti o státním právu nejen jako právních požadavech na př. českých ku koruně, ale vůbec jako o státoprávních individualitách, které historie v jednotlivých skupinách, stát rakouský tvořících, vytvořila. V ideji ušlechtilé federace pod jedním žezlem domu panujícího leží jediné přirozený a trvalý základ k rozvoji říše; kdyby Rakousko bylo tak jednalo, dnes celý slovanský jih a mnozí jiní národové byli by k němu poblíželi s touhou jako k útvaru, který by jim zabezpečoval právo, svobodu a spravedlnost. Jak veliké, mocné a milované a toužené bylo by Rakousko! Státní moc měla by v něm vznešený a krásný úkol, úkol totiž starati se, aby spravedlnost zachována byla rovnoprávně, sprostředkovati, aby sobectví a převaha a osvěta jedněch nekořistily bezprávně proti druhým. Takový stát měl by jedno z nejideálnějších povolání světa.

V delegacích bylo letos proneseno slovo, které, zdá se, jakoby věštilo, že rozhodující kruhy nemohou nebo nechťi pochopiti myšlenku této idee tak přirozenou a tolikráte už projednanou. Padlo slovo muže u vlády velmi cenného, že drobení znamená rozklad. I na to Palacký odpověděl. Ovšem dělení dle vzoru dualismu znamená rozklad, ale to je proti ideji federace. Federace nechce dělení sobectví a panovačností, nechce na místo jednoho bezpráví položiti bezpráví dvě, každé v působení svém ještě nespravedlivější a krutější než bezpráví jednoho říšského centralismu, ale chce jen podmínky svobody a volnosti organické, chce, aby jako v těle různé údy mají své úkoly a svou činnost, také v říšském tělese všem údům a částem byl vrácen přirozený podklad jejich života. Chce z nepřirozenosti a znásilňování celek s přirozenou svobodou v částech. To není drobení, to není pokračování v rozkladném díle dualismu, to je spíše sjednocení. Říší, jež v nitru si odporuje, neudrží ani miliony vojáků. Říše udržuje ideu bytí, je vědomí všech, že jen v ní nalézají zabezpečení svého života a práv. Dnes dualismus je boj, rovněž

i v jednotlivých částech takový boj, že hrozí rozkladem. To proto, že panuje tu bezprávi, panuje moc jedněch nad druhými. Dejte všem svobodu a práva, a hned rozkladné tendence zmizí, a bude vyhledáváno to, co spojuje k moci a síle na uhájení před nepřátely. Nemůže ani jinak býti, neboť to nutně plyne z věci samé. Všelijaké ty boje a soutěže přestanou býti zásadní, budou leda jen, abychom tak řekli, osobními. Palacký uvádí za důvod jednoty okolnost, že pud sebezachování, jakési národní sobectví bude diktovati onen slučující moment v době, kdy pro malé útvary podmínek bytí není, ale kdy všady jeví se proud centralisační k velkým útvarům a velké moci. To je ten nižší důvod. Daleko vyšší důvod spočíval by ve vznešenosti idey státu na ochranu různých národů trvajících.

Rieger ve svém svolání upozornil, že stojíme opět před státoprávní, před ústavní krizí. Jaký vezme proud? Jakými vůdčími myšlenkami bude řízena? Kdo mohl by dáti odpověď? Snad není jí dnes ještě ani mezi vládnoucími kruhy vídeňskými. Německá revoluce jakoby byla zvítězila. Jakoby raději potlačení ústavnosti vůbec si přáli nežli federace. Snad myslí, že absolutismus byl by německý. K svému národnímu, barbarskému šovinismu jsou ochotni spolu se socialními demokraty, politování hodnými, nebo spíše výprasku hodnými zástupci svobody a práv lidu, obětovati, jak se zdá, třeba i ústavní svobody. Ano, i nového rozdělení si přejí. Ne rozčlenění v duchu organickém a přirozeném, ale rozkouskování v duchu dualismu. Dávný plán, odloučiti Halič, aby německá převaha mohla pak utlačit ostatní kmeny, opět obnoven.

Jak bláhové sny! Jakoby český národ mohli dáti v područí čeští Němci kulturní výše Wolfovy, Schönererovy, Mommsenovy! Na to vláda ovšem nepřistoupí. Jak uboze maličká pak by byla — bez Uherska, bez Haliče. Trůn a vláda staly by se v maličké Cislajtánii jakoby nějakým knížectvím a nic více. Ale na to lze s obavou pomýšleti, že vláda ráda se chopí nabízeného absolutismu, pro nějž jinde podstupuje krvavé boje, pro nějž je podstupovala kdysi i u nás. A bude se opakovati opět divadlo, které v různých fázích vyvíjelo se před námi od roku osmačtyřicátého, jen že bude stokrát nebezpečnější pro říši a blaho národů.

Či zvítězí přirozená idea federalismu? Měla by zvítěziti v zájmu říše, ale kdo v to věří? A přece moc k tomu leží v rukou těch, kteří by na tom měli mítí a skutečně mají největší zájem, v rukou Slovanů. Barbarství německé kultury, hrozivé, směšně drzé a pyšné požadavky německé, vítězné revoluční násilí šovinismu menšiny spojily Slovany, ukázaly jim, že všechny ty služby vládě, padesát let konané, byly zbytečné a marné, nic nezměnily, že německví stojí na témže stanovisku naprosté úpornosti a panovačnosti. Proč již dávno Slované se nespojili? Proč za sliby, za drobečky, za úzkoprsou, sobeckou čochovici prodávali a zrazovali rakouský prapor slovanský, zapomínali pro nahodilosti základních zásad, jež uskutečněny jsou, vše, co mají, samo sebou byly by jim daly, jež byly by položily trvalé podmínky k zabezpečení Slovanů všech a celou říši vrátili přirozené ideji její, a zároveň ovšem i k moci a slávě? Proč dali padnouti jí až na tento stupeň hospodářské a politické bezvýznamnosti? Proč dali se sváděti a rozváděti bublinami mělkého liberalismu a hloupého pokrokařství, z něhož těžili jen naši křtění a více ještě nekřtění nepřátelé?

Dnes slovanská myšlenka a solidarita slaví opět svůj svátek. V ní spočívá úspěch a moc zásadní. Stane se skutkem? Či zase ji rozbije nějaký slib, nějaký úsměv?

Taková je politická situace. Jisto je, že východu z ní není leč ústavní krísi. Jaký bude její výsledek? Leží v rukou našich, ale kdo má dosti víry? My jí nemáme, nemáme jí proto, čemu jsme se z dějin posledního padesátiletí naučili, nemáme jí též pro překvapující, u konservativního státu nepochopitelný výsledek poslední parlamentární německé revoluce. Proto však nezoufáme aniž přestaneme hlásati: Svůj k svému! Slované, pochopte dobu. Na vás jest, abyste položili přes všecken nadutý mommsenism základy nejen ku svobodě a právům všech Slovanů rakouských, ale i podmínky štěstí, úspěchu, síly a blaha říše. Ne o jazyk jen, ne o dary a ústupky ve prospěch práv jde, ale o stěžejní zásady. Pochopte situaci. jeť ve vašich rukou! —k.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Dokončení.)

Doba přechodná.

Křesťanští filosofové středního věku znali filosofii řeckou a vydatně jí užili; než jakkoli ve filosofických soustavách řeckých, zvláště v Aristotelově shledávali mnohé pravdy, přece nebylo jich tajno, že v nich jsou také bludy, jež světlem víry křesťanské jsouce ozáření poznávali a zavrhovali. Avšak humanisté 15. a 16. století nezkoušeli pravdu a blud soustav řeckých podle víry křesťanské, nýbrž osvojovali si všechny názory v nich obsažené. Mezi platoniky zvláště uveďme J. Gemistha Plethona, jenž Platona staví nad Aristotela, a Marsilia Ficina, jenž přeložil Platona a Plotina a ve svých dílech filosofických bludy platonické hlásá. S platonismem spojil J. Pico z Mirandoly židovskou kabbalistiku symbolickou a magii. Směr kabbalistický dále pěstoval J. Reuchlin. Arabské filosofii aristotelické dualistické učil Petr de Abano, zakladatel školy padovské; těmto aristotelikům averroistům odporovali jiní aristotelikové, Alexandristé, kteří Aristotelovi rozuměli podle řeckých výkladů a hlásali názory deistické, naturalistické, ano i pantheistické, mezi nimiž vyniká Petrus Pomponatius a Ondřej Caesalpinus. Také stoicismu, epikureismu, přírodní filosofii jonické přáli mnozí, ku př. Lipsius, Gassendi, Berigard. Aby filosofové této doby přechodné, filosofii křesťanské odporní, nemusili důsledně zavrhnouti křesťanství, osvojili si zásadu filosofů arabských, že, co jest ve filosofii pravdivo, může býti v náboženství nepravdivo a naopak.

V této době přechodné děly se pokusy utvořiti novou soustavu, která by nejen odporovala filosofii křesťanské, ale také byla původní. Tak pěstoval Petrus Ramus dialektiku, metafysiku pantheista Giord. Bruno, vědu státní, mravnosti odpornou, Macchiavelli.

Luther sice nazval filosofii vynálezem ďablovým; než jeho stoupenci, aby učení protestantského uhájili, pěstovali filosofii, ale ne jako filosofové křesťanští

středního věku; vybírali z různých soustav, jako Melanchthon, oba Socinové, anebo oddávali se falešnému mysticismu: Weigel.

Mezi tím, co nepřátelé filosofie křesťanské v bludech tonuli, snažili se učenci katoličtí, pohnuti odporem a nepřátelstvím proti filosofii křesťanské a vznikem protestantského kacířství, podporováni sněmem Tridentským a vznikem Tovaryšstva Ježíšova, zbaviti filosofii křesťanskou všech vad. S jakým úspěchem se tak stalo, uslyšíme v době druhé.

Doba druhá.

Vytvoření filosofie protikřesťanské a obrození křesťanské.

Filosofové se zřekli v této době nejen filosofie křesťanské, ale i soustav starého věku a začali znova budovati soustavu filosofickou. Než nebyli svorní, jelikož opustili půdu filosofie křesťanské dvěma hlavními směry protivnými, jež daly podnět různým soustarám. Jedni volili směr zkušenecký, empirický, domnívajíce se, že jenom ze zkušenosti lze dospěti k pravému poznání filosofickému, druzí rozumářský, domnívajíce se, že všeliké poznání filosofické lze odvoditi pouze z rozumu. Směr onen zavedl Bako Verulamský, tento Cartesius. Empirismus od Bakona založený vedl jeho stoupence důsledně k materialismu a skepticizmu. Cartesius pochybil v metodě v učení o ideách. Bohu, světu a duši; zjevení Boží nadpřirozené uznáváje tvrdil s Araby, že, co jest filosoficky pravdivo, nemusí býti pravdivo theologicky a naopak.

Empirismus přenesl Herbert Cherbury na půdu náboženskou a dal podnět naturalismu náboženskému, jež přímo se protiví náboženství křesťanskému. Empirismus a naturalismus dovršil Tom. Hobbes na půdě morálky svou teorií o společnosti a státu, bloudě nejen o přírodě, ale i o společnosti lidské. Do psychologie byl empirismus uveden od Lockeho. K empirismu a naturalismu anglických učenců přistoupil také v Anglii akosmismus Berkeleyův, jež zamítal skutečnou jsoucnost těles a připouštěl pouze duchy, a skepticizmus Humeův, jež upírá poznání lidskému všelikou platnost a věcnost objektivnou. Marně hájil proti Humeovi pravdu poznání lidského Tomáš Reid slepým instinktem přírodním.

Mnozí následovali Cartesia, také Bossuet, Fénelon, Bergier, domnívajíce se klamně, že filosofie Cartesiova uhájí pravdy křesťanské proti deismu a materialismu. Soustavě Cartesiové byl oddán Arnold Geulinx, jež ji vzdělali a její nedostatky nahraditi se snažil occasionalismem. podle něhož prý Bůh za příležitosti pocitu v mozku se stávajícího působí příslušný vjem v duši a za příležitosti čiaů vůle v duši se stávajícího příslušný stav v těle; tento názor vede k pantheismu. Jiný Cartesievec, Nic. Malebranche, připojil k occasionalismu ontologismus, podle něhož prý ideje v Bohu nazíráme, traditionalismus, podle něhož prý o jsoucnosti těles s jistotou víme skrze zjevení křesťanské, a optimismus, podle něhož prý svět od Boha stvořený jest a musí býti naprosto nejlepší. Posléze postavil Spinoza na základech soustavy Cartesiovy methodou geometrickou čirý pantheismus. V 18. stol. přáli ve Francii naturalismu a filosofickému rozumářství Bayle, Voltaire, Rousseau, Diderot; sensualismu, jež uznává toliko život smyslný ve člověku, Condillac; materialismu de la Mettrie a Helvetius.

V Německu zamýšlel Leibnitz názory mezi sebou protivně smířiti, a sice filosofií aristotelicko-thomistickou, které si velice vážil a ze které si mnohé věci osvojil, s filosofií nového věku, spekulaci s výzkumy mathematickými, přírodními a historickými, vědu s věrou křesťanskou, jedno kacířství s druhým, kacířství s pravdou katolickou. Tento úmysl však se mu nepodařil. Jeho theorie o poznání lidském spočívá na ideách vrozených, jeho filosofie přírodní, na nepravdivém pojmu podstaty založená, vrcholí ve výstředném dynamismu, jeho theologie vede k optimismu, jeho morálka k determinismu, svobodu vůle lidské ničícímu, filosofie náboženská k rozumářství. Jeho žák, Wolff, jest oddán filosofickému dogmatismu a zle užívá ve filosofii metody mathematické. Ačkoli Leibnitz a Wolff zabránili sensualismu a materialismu vstoupiti do Německa, přece se rozšířil v Německu protestantském z Anglie a Francie deismus a naturalismus, který byl považován za pravou osvícenost a vzdělanost; deismem a naturalismem osvěcovali a vzdělávali lid zvláště Reimarus, Lessing, Herder.

V této druhé době vládla ve školách katolických, na universitách katolických pravá filosofie aristotelicko-thomistická, vyjmeme-li školy řádu františkánského, ve kterých se pěstoval skotismus, ve věcech méně důležitých od thomismu se lišící, tak že jednota filosofie křesťanské nebyla podstatně rušena.

Filosofové křesťanští této doby nebyli pouze filosoficky vzděláni, ale také theologicky, mnozí učili jak filosofii, tak i theologii a psali knihy filosofické a theologické, přihlížejíce při filosofii ku vědám zkušebným, jejichž výsledky jistotně spojovali s názory filosofickými.

K řeholi dominikánské náleželi tito filosofové: Franciscus de Vittoria, Dominicus Soto, Dominicus Bannez, Bartholomaeus Medina, Joannes a St. Thoma, Joannes Bapt. Gonet, Ant. Goudin, Xanter Mariales. K Tovaryšstvu Ježíšovu: Franc. Toletus, Gabr. Vasquez, Petrus Fonseca, Ludov. Molina, Leonardus Lessius, Franc. Suarez. K řeholi karmelitské: Blasius a st. Conceptione, Philippus a st. Trinitate. K řeholi cisterciácké: Marsilius Vasquez, Angelus Manriquez, Bartol. Gomez, Petrus de Oviedo. K řeholi benediktinské: Jos. Saenz de Aquirre. Našeho povšimnutí zasluhují Skotisté: Joannes Poncius, Mastrius, Phil. Faber, Bonav. Bellutus, Joannes Lalemandet, Mart. Meurisse, Claudius Frassenius. Tito filosofové a theologové vynikali také svatostí života.

Mezi dominikány a jesuity vznikl spor o poměru naší vůle ke spolupůsobení Božímu; oni thomisty se zovouce hájili předurčení fysické, tito molinisty se zovouce učili vědění Boží střední; obě strany se odvolávají k svatému Tomáši.

K nepřátelům filosofie křesťanské se přidružili Jansenisté, kteří dávali přednost Platonovi.

Doba třetí.

Opětné tvoření filosofie protikřesťanské a širší uznání filosofie křesťanské.

Když filosofie protikřesťanská dospěla v druhé době k čirému empirismu a čirému rationalismu, pak dále k pantheismu, materialismu, naturalismu ethickému, skepticizmu, atheismu, instinktu pomyslnému, akosmismu, occasionalismu, ontologismu, sensualismu, monadologii: vyskytli se mužové, kteří

vidouce, kterak filosofie hyne, se pokoušeli zachrániti filosofii; pročež badali, jak daleko sáhá lidská schopnost poznávací a jakým způsobem se může pravda poznati. Této úlohy se podjal zvláště Kant, který napsal kritiku čistého rozumu, praktického rozumu a síly soudné.

Avšak toto vyšetřování kritické bylo nepravdivé, poněvadž kritikové tito nejen se nevrátili k střední cestě, kterou kráčeli filosofové aristotelicko-thomističtí ve středním věku a v době nové, ale ani jich neznali. Pročež prosty nejsou jejich nauky velikých bludů, které jsme shledali v druhé době věku nového.

P. Kantovi povstaly přčetné soustavy, z nichž jedny vycházejíce od podmětu myslícího, pokud smyslem jest nadán, zabředli nejprve v sensizmu, potom v materialismu a skepticizmu, jiné, pokud z rozumu se těší, nejprve v idealismu, potom v pantheismu a rationalismu. V Německu vykládají pravdu idealismem a pantheismem: Fichte, Jacobi, Schelling, Hegel, Krause, Schleiermacher, Schoppenhauer, jenž proslul pessimismem a uirvanou indickou; nepravdivému realismu učí: Herbart, Trendelenburg, Lotze, Fechner, Ulrici; materialismu: Feuerbach, Vogt, Czolbe, Büchner, Häckel, Lange; nihilismu: Hartmann. Ve Francii oddáni jsou sensualismu a materialismu Cabanis, Gall; socialismu Saint Simon, Proudhon; pozitivismu čili čirému materialismu a atheismu Comte; eklekticismu Cousin; traditionalismu Bonald, De-Lamennais a Bautain; ontologismu Maret, Gratry. V Anglii pěstuje se směr školy skotské (Mackintosh), Lockeův empirismus (Bentham), pozitivismus (Spencer, Tyndall, Mill), darwinismus. V Itálii nalezl ohlasu sensualismus (Romanognosi), kantianismus (Galuppi), ontologismus (Gioberti), heglíanismos (Vera), skepticismus (Franchi), pozitivismus (Trezzo).

Na této rozháranosti a nejistotě, na očividné nepravdě směrů vylíčených, na chorobné touze po nových a opět nových soustavách, na nepřátelství mnohých těchto směrů proti náboženství křesťanskému, na atheismu z mnohých těchto soustav vyplývajícím nemají mnozí učenci šlechetní zalíbení; proto Trendelenburg žádá, aby se filosofie vrátila k Aristotelovi, kdežto jiní volají: „Vraťte se ke Kantovi, nepoznávajíce, že právě Kant ve filosofii mnoho zmatků natropil. Než nestačí vrátiti se k Aristotelovi pohanskému; nutno vrátiti se také k Aristotelovi křesťanskému, sv. Tomáši Akvinskému. Šlechetný Ulrici zachrániti chce theismus proti atheismu; ale theismus zachráněn býti může jedinou filosofí aristotelicko-thomistickou čili křesťanskou, a k té nepřilnul Ulrici. Günther svou spekulací filosofickou získati chtěl filosofy pro náboženství křesťanské; ale zabředl do rozumářství, jež víru křesťanskou činí nemožnou, a to se stalo tím, že opustil dráhu, kterou se ubírala theologická spekulace sv. Tomáše Akv.

Nic jiného nepomůže filosofickému badání o Bohu, člověku a světu ze smutných konců, než metoda aristotelicko-thomistická, kterou pěstovali nepřestali v novém věku učenci v klášteřích a školách právě katolických, o pravou vdělanost nabývajíce nesmrtelných zásluh. Pročež mnozí učenci vidouce, že základy filosofie aristotelicko-thomistické neodporují zkušebným vědám našeho věku, že tyto nalézají v oněch své vysvětlení, že shody lze docíliti mezi těmito a oněmi, že tedy jest pravdiva ona filosofie, důkladnou pozornost jí v našem století věnují a k ní z přesvědčení lnou: v Německu Clemens, Kleutgen, Plassmann; ve Francii Rosset, Vallet, Bouix; ve Španělech Balmes, Orti

v Lara, Gonzalez; v Anglii Ward, Mivart, Harper; v Itálii Liberatore, Sanseverino, Zigliara.

Největší zásluhu o rozšíření filosofie aristotelicko-thomistické čili křesťanské má papež Lev XIII., jenž r. 1879 v encyklice „Aeterni Patris“ k ní porornost obraceje napomíná, aby se pilně vzdělávala.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Nové ministerstvo. — Pražské bouře. — Sociálisté. — Uklidnění. — Protikatolické demonstrace ve Vídni.*)

Nové ministerstvo sestaveno takto: Ministerským předsedou je dr. Pavel svob. pán Gautsch z Frankenthurnu, nar. v únoru 1851. Za Taaffeho byl ministrem kultu od 1885 - 1893. Je považován za mírného liberála, Čechům nepřiznivého. Ministrem železničním je odborník dr. Jindřich z Witteků, nar. r. 1814 ve Vídni. Při kabinetě Kielmanseggově byl správcem ministerstva obchodu. Finančním ministrem je dr. Eug. Böhm rytíř z Bawerků, nar. 1851 v Brně, odborník. Za Kielmansegga byl již 1895 finančním ministrem. Ministrem kultu je hr. Vincenc Baillet de Latour, synovec onoho Latoura, který r. 1848 stal se obětí revoluce. Nar. r. 1848 v Štýr. Hradci. Je odborníkem a zná některé slovanské řeči. Ministrem obchodu je dr. Arnošt z Koerberů, nar. r. 1850 v Tridentě; je studijní kolegou bar. Gautsche. Ministrem spravedlnosti je dr. Hynek z Ruberů, nar. r. 1845 v Brně. Ministrem orby je hr. Artur Bylandt-Rheydt, nar. r. 1854 v Praze, ministrem obrany hr. Zeno Welsersheimb. Máme kabinet bez říšské rady, jakýsi neabsolutistický absolutism.

Německá revoluce na říšské radě, její neočekávané vítězství, pád Badenův, neslychané vzplanutí německého šovinismu a nacionální panstvíchtivosti dostupující v projevech obstrukčních přímo chorobné pýchy, pronásledování, vybití a týrání Čechů v uzavřeném území, odpírání spravedlivé svobody a rovnoprávnosti Čechům, buršácké demonstrace a jiné toho druhu věci měly za následek jitření českého obyvatelstva v Praze. Bohužel, že oprávněná demonstrace brzy se zvrhla a na-

byla rázu, kterého nikdo schvalovati nemůže. Město stíženo stanným právem, policejní vláda pak jala se různými přísnými opatřeními dělati pokoj. I sám místodržitel uznal, že Čechové byli provokováni. Demonstranti vídeňští všichni vyvázli. Městská rada pražská a vinohradská chovaly se v těchto těžkých chvílích zmužile a vlastenecky. Zvláště dr. Podlipný rozhodným postavením se na stranu těžce utlačovaného a provokovaného národa mile se zapsal do všech srdcí českých. Ostatně vedl si korektně. Jeho a ostatních zástupců samosprávných vystoupení více přispělo k uklidnění mysli, než všecka opatření jiná. Myšlenky které z celé té události vznikají v duších Čechů, dobře tlumočil kat. „Vaterland“ před bouřemi: „Neočekávaná změna ministerstva překvapila vůdce, nejvíce však v Čechách. Slovanské obyvatelstvo až do nejnižších vrstev jest bolestně dotknuto, hluboký smutek ovládá veškerý mysl. Tam, kde jako se to stalo v Praze, neprojeví se tyto city hlomozíciemi demonstracemi, panuje klid, který lze porovnat s klidem panujícím v obci po velikém požáru. Ve svém jádru dobrý, pilný, loyální český národ cítí se uraženým, domnívá se, že nenakládá se s ním spravedlivě. Kde není podezřelého svědka, tam slyšetí hlasy, které měli by správcové Rakouska opravdově uvažovati: „Nejsme milováni“, praví se nyní u nás. A co se ještě dokládá, nemůžeme uveřejniti. Nejloyálnější kruhy české společnosti dí: „Kdyby jen byl muž, jenž by mohl a směl na nejvyšších místech zmužile vyličiti pravý stav věcí v Čechách sice mírně, ale přece opravdově a důstojně. Je pravda, slabý národ lze utlačovati, nerozvážné a radikální živly lze dráždit, aby národ mohl tím snáze a s nimi násilně býti

potlačen a oslaben, v Čechách lze zjednatí klid, ale lásky lze si dobytí opět jen láskou. Těšili jsme se že budeme slaviti rok 1898 třeba nikoliv jako národ úplně a venkonce spokojený, přece jako národ důvodně doufající v upřímné oddanosti, ale truchlící národ těžko jubuluje.“ „Vaterland“ dokládá: „Kéz bar. Gautsch jakožto muž, o němž předpokládáme, že jest oddán říši a dynastii uváží svědomitě tato slova.“

Tímto obratem byli těžce uraženi i Poláci. Tak zjednali nám Němci, čeho my Slované nemohli jsme dovésti, všeslovanskou shodu rakouskou, jež v česko-polských slavnostech došla krásného zpečetění. Jen kdyby byla trvalá. Přirozeně i přísní němečtí katolíci a konservativci stojí na půdě práva, tak že kapitulaci před menšinou říšská rada stala se illusorní. Všecko vyjednávání dosud prý se rozbilo o německou nadutost. Tato nadutost znamená vítězství židů v německém obyvatelstvu. Schönerer často o sobě hlásal: dokud mne židé haní, vím, že jsem na dobré německé půdě. Až mne jednou chválí budou, bude to pro všechny důkazem, že jsem se stal zrádcem německého lidu. Nyní vynášejí ho všechny židovské listy do nebes. Židovskou žurnalistiku nutno vůbec nazvat hlavní vinnicí všech přemrštěných národních štvanic. Daří se jí výborně. Ona ví, proč tak činí Německý lid sedl jí na lep ku své vlastní bezměrné škodě. Český národ se sjednotil jako nikdy před tím. Praha má český nátěr, vše cítí vážnost situace. Jen socialisté a realisté stojí mimo. Jak snadno bylo by lze očistiti české kraje, kdybychom rozuměli heslu svůj k svému. Ale český národ je v té věci neuvědomělý a neenergický. Hesla liberalismu a pokrokářství zničila v něm zdravý egoismus a smysl národní sebeochrany. Jim antisemitism je kus klerikalismu, a ten je jim větším strašidlem, než celé naučení posledních dob. Kam jsme to až dopracovali, lze viděti z hrozného fakta, že v době, kdy první socialistický list nazývá česko-polské sbratření zpátečnickou koalici a chrlí nádivky, socialistům demokratům vlastní, plnými ústy, jmenuje Poláky sešedivělými nepřáteli národa a jeho pijavicemi. Stojalowského renegatem. Mladočechy zrádci, Ebenhocha apoštolem ohlupování,

a vše dohromady nestydatou bandou, a slovanskou solidaritu „Verschwörung des Gesindels“, že v té době při volbě do okresní nemocenské pokladny zvítězili socialisté demokraté 1650 hlasy proti 820. Je to hrozné ponaučení pro ty, kteří nám socialisté pomáhali vychovávat jako přední harcovníky proti víře a církvi. Nepochopitelné a nevysvětlitelné je stanovisko „Času“. Jeho 50. číslo letošního roku padne jednou asi smutně na váhu při charakteristice strany, jmenem kteréž mluví. — Ve Vídni vyvolalo mírnější stanovisko katolických Němců protikatolické, ovšem hlavně židovské demonstrace na požidovštělé universitě vídeňské. Jsou pro křesťanské obyvatelstvo řídko cti. Protestantism problašován v nich za to co je ducha německého. Charakteristické! Ovšem správněji by bylo bývalo, kdyby demonstranti byli demonstrovali pro semitism. Ale to nejde, tedy protestantism. Český liberalism nechoval a nechová se spravedlivě ani v těchto pro katolické Němce těžkých chvílích. Pravda ale je, že skutečně svobodomyšlnými a spravedlivými ukázali se býti jen oni. Je též zřejmo, že uklidnění národnostního sporu a spravedlnost národům nenastane, leč kulturním prohloubením charakteru lidu prostředkem náboženství. Všady vidíme výsledek barbarismu, jen u katolických konservativců ne. My už ani ve vychvalované a sympatické moderní lidovství nevěříme. Zdá se, že není než sobectvím malých proti sobectví velkých. —

* * *

Prozatímné vyrovnání mezi oběma polovicemi naší říše. Každý se ještě pamatuje, jak skončilo rokování o prozatímném vyrovnání mezi Rakouskem a Uhrami (vyrovnačím provisoriu) u nás v Rakousku. Po bezpříkladných skandálech, které později až k výstupům zuřivosti ještě byly stupňovány, přikázáno bylo provisorium po celoročním zasedání dne 5. listopadu o 1/2 9. hod ranní po návrhu posl. Jendrzejowicze rozpočtovému výboru. Tím odbyto první čtení zatímného vyrovnání, toho vyrovnání, o kterém již předem určeno, že má býti každých 10 let obnovováno, a které tedy obě polovice říšské zajisté z a v č a s skoncovati m o h o u.

A přece i tento tak chudý výsledek dosavadních příprav a vyjednávání jak obou vlád (se všemi 23 ministry), tak všech čtyř sněmoven rak.-uherských, čítajících více než 2000 (dva tisíce!) poslanců, který stál předsednictví naší poslanecké sněmovny tolik útrap, pozbývá všeho dalšího významu, když si kdo vzpomene, jaká asi budou další čtení této předlohy. Nejspíše žádná. Další osudy vyrovnání jsou dnes zatím na rok skoro jisty. Po nezdařeném vyjednávání nového předsedy ministerského (bar. Gautsche) učiněna byla klidná práce našeho „parlamentu“ po událostech posledních dnů listopadových přímo nemožnou a bylo by tedy zrovna šilenou myšlenkou sněmovnu tu k novým skandálům volati. Nestane-li se nějaký nenadálý převrat bude říšská rada po delegacích odročena a nebude již letos vůbec zasedati. Tím také k dalším čtením provisoria vyrovnacího, které mělo býti nezbytné do konce roku 1897 skončeno, nedojde, a poněvadž i dosavadní smlouva týkající se upravení společných záležitostí obou polovic říše, koncem tohoto roku končí, nezbude vládě nic jiného než pomoci si, jak to možno, t. j. upravití vzájemný poměr obou polovicí říšských tak zvaným zákonem z nouze na základě § 14. základního zákona ze dne 21. prosince 1867, čís. 141. Paragraf ten stanoví: Dostavili se nutná potřeba takových nařízení, ku kterým dle ústavy třeba jest svolení říšské rady v době, kdy tato nezasedá, mohou býti tato vydána císařským nařízením za zodpovědnosti veškerého ministerstva. (Další ustanovení paragrafu toho zatím na váhu zde nepadají.)

Tímto „zákonem z nouze“ má se upravití poměr obou polovicí v příčině smlouvy obchodní a celní a pak ohledně rak.-uherské banky. (Kvota, t. j. určení poměru, v jakém obě dvě polovice ku společným záležitostem říše přispívati mají, rozhodnuta bude na základě § 3. základ. zákona z 21. prosince 1867, čís. 146., císařem samotným na dobu jednoho roku.)

Takové jsou poměry ohledně vyrovnání právě v Rakousku, které samo v sobě nesjednoceno, odkázáno jest v této záležitosti ještě na dorozumění se s chytrým sousedem. Jak toto dorozu-

mění nesnadným bude, ukazuje předloha prozatímného vyrovnání, kterou podala vláda v Maďarii, zvláště druhá část předlohy této. Předlohu tu podal dne 6. t. m. předseda uherského ministerstva (Bánffy). V první části se stanoví, že platnost smlouvy mezi oběma polovicemi říšskými prodlužuje se až do konce roku 1898; ovšem až na stanovení kvoty (viz nahoře), kterou i dle uherského zákona rozhoduje koruna.

Část druhá zasluhuje spíše povšimnutí. Zmocňuje především vládu, aby cestou nařízení postarala se již nyní o upravení hospodářských poměrů Uher k Rakousku a sice o upravení samostatné, nebude-li do konce roku 1897 nějakým způsobem v Rakousku prohlášeno, že platnost dosavadních smluv se prodlužuje. Jak již nahoře zmíněno, učiuěno bude prohlášení toto v Rakousku na základě § 14. základ. zák. a vyjadá tedy i tato část předlohy aspoň zatím docela nevinně. Leč předloha uherská skládá se ze tří částí, z nichž poslední by se mohla velmi snadno státi eventuelně ohledně poměru obou říšských polovicí počátkem věcí posledních. Tato třetí část ukládá uherskému ministerstvu za povinnost, aby předložilo říšskému sněmu uherskému osnovy zákonů o samostatném upravení hospodářských poměrů pro případ, že by se uherské vládě nepodařilo docíliti do určité, zákonem stanovené lhůty s rakouskou vládou konečného ujednání o definitivním vyrovnání. (Následují ustanovení, kdy roku 1898 mají býti tyto osnovy předloženy.)

Viděti z toho, jak jsou Maďari naproti ubohému a zuboženému Rakousku nevyzpytatelně mazani. Bylo již v tomto časopise několikráte ukazováno k tomu, jak čilé a systematické činěny přípravy pro vyrovnání v Uhrách a jak naproti tomu nesouvislou jeví se býti akce tato v Rakousku. Konáno bylo sice několik sjezdů různých výrobních tříd, kde usneseno solidárně nepopustiti a bojovati za uhájení interesů našich naproti Uhrám. Ba i dva sněmy (mezi nimi i sněm své doby ještě „opposičního“ království Českého) usnesly se slavnostně na podobné resoluci — leč to bylo tak skoro všechno. Resoluce sjezdové staly se tím, co se s takovými papírovými resolucemi vůbec státi může, a resoluce

sněmu pro svou pouze theoretickou hodnotu také valně praktického významu nemají. Maďari zatím čekali, až jak záležitost v Rakousku dopadne, a teď si diktují!

Kalkulace bude asi podobná: Buď bude docíleno s Rakouskem shody a pak je dobře. Můžeme si kvotu (dosavadní poměr úhrady 70% ku 30%) stanovit, jako si ji ten, kdo si může na svého spojence dupnouti, stanovit může. Nový poměr od poměru dosavadního mnoho rozdílný nebude (t. j. Rakousko bude na naše útraty platiti dále). Možná však přece, že shody docíleno nebude, a pak máme zmíněnou předlohou postaráno aspoň o možnost samostatného upravení hospodářských poměrů, t. j. o úplnou samostatnost a také za něco stojí.

Zatím projednává se předloha tato v prvním čtení na říšském sněmě uherském (poslanecké sněmovně) a spojené strany opposiční, zejména strana národní a neodvislých, činí se, sež jen mohou.

Výčitky nejostřejší tóniny proti předsednictví a ještě více proti ministrům nejsou ani zde zvláštností. Pozoruhodnou pro nás je zvláště výtku učiněná majoritě sněmovny od jistého poslance (Barabáse), že majorita počíná si zbaběle, když nekořistí ze situace v Rakousku ve prospěch Uher. Co toto píšeme, vyjednává vláda o dohodnutí s opposicí, která však prohlašuje, že na ústup nepomyšlí, že provisorium žádné býti nemůže a nesmí a že nyní spatřuje spásu Uher jenom v osobní unii. Bude-li uherská opposice *) následovati příkladu opposice rakouské, mohou za nějakou dobu k zápletkám vnitřním, rakouským, připojiti se i zápletky uherské.

*) Jeden z řečníků opposičních pravil však výslovně: Přijmeme boj proti předloze, ale neustoupíme od cesty slušnosti.

Tolik pokládali jsme za nutno říci o otázce t. zv. vyrovnání rakousko-uherského, poněvadž otázka tato, jak viděti z předchozích řádků, v obou polovicích říše vstupuje právě do stadia nad jiné zajímavého. Poněvadž pak i kvota určena bude bezpochyby ještě v tomto měsíci korunou, doufáme, že tím spíše laskavým čtenářům se zavděčíme, zmínivše se závčas o této zajisté velmi důležité záležitosti. — jt.

Drobnosti.

Kněz a filosof. Viktor Cousin, ministr vyučování, znamenitý filosof za Ludvíka Filipa, byl nevěrcem. Jednoho dne spatřil mladého kněze vstupovati do příbytku chudasa, aby ho zaopatřil sv. svátostmi. Vizte — pravil průvodci svému — tento mladý kněz jde právě pomoci umírajícímu... My po 30 let namáháme se dokázati existenci duše, ale bez výsledku. A v tom čase tito kněží, kterými pohrdáme, přemáhají neřesti u zlých, pokušení u pochybujících, zoufalost u nešťastných. Tito kněží poskylují útěchu všem bidným tiše a také hrdinně. A my je chceme utopit, vyhladit... Vlastně zasluhujeme toho sami. Kněží obětují se za duše, o jejíž existenci my disputujeme. V pravdě, kněží jsou nutnými — ale my se svou učeností co zmůžeme, k čemu se hodíme?
V. D.

* * *

Kniha knih. * Jakýs učenec uvedl do své knihovny zbožného bratra Felixe. Tu mu ukazoval mnohá vzácná díla. Konečně se ho tázal, co soudí o tak velikém počtu knih. Po krátkém rozmyšlení odvětil řeholník: „Myslím, že všechny tyto knihy jenom k tomu účelu sepsány jsou, aby tuto knihu,“ při tom ukázal na krucifix, „objasnily. Neboť tato je souhrn celého zákona a musí jen nám za pravidlo života sloužiti.“
V. D.

Obsah „Obrany“ :

Rozhled. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil dr. Eugen Kadetřávek. (Dokončení.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Titul a obsah.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.